Lv-V-1

BB inc 2

inc. BB-SL-88-

~~BB-SL-III-6~~

BIBLIOTECA BALEAR
Mª DE LOS SS. CORAZONES

SENECA, Lucio Anneo. Opera philosophica . (Praec.) Seudo-Seneca: Epistolae Senecae ad Paulum et Pauli ad Senecam. De paupertate. Liber de moribus. De remediis fortuitorum. Proverbia. De quatuor virtutibus .-Seneca: Epistolae ad Lucillium. (Seq.) Marco Anneo Seneca: Suasoriae. Controversiae. Declamationes. Venetiis. Bernardinus de Choris. 31 octubre, 1492. Fol:
H.C.14594. BMC.V,466. Goff S-371.

OPVS SENECAE

Ad Usum P. D. Laurentij Rapo CR. Sti Cayetani Majoricarum
1730.

MISSIONARII SS. CC.

LVCI. ANNEI SENECAE AD LVCILLIVM EPITSOLARVM LIBER PRIMVS.

Epiſtola prima de colligẽda & amiſtẽda fuga tp̃ris:& nõ eſſe paupem cui etiã modicũ ſatis eſt.

i Ta fac mi Lucilli:uidica te tibi:& tẽpus quod adhuc aut auferebatur:aut ſurripiebatur:aut excidebat:collige & ſerua.Perſuade tibi hoc ſic eſſe ut ſcribo: quædam tẽpora ſurripiũtur nobis: quædã ſubducũtur: quædã effluũt. Turpiſſima tamẽ eſt iactura quæ p negligentiã fit:& ſi uolueris attẽdere: maxima pars uitæ elabitur male agẽtibus:magna nihil agẽtibus:tota aliud agẽtibus.Quẽ mihi dabis:qui aliq̃d præciũ tp̃ri ponat:qui diẽ æſtimet:qui itelligat ſe quotidie mori? In hoc eni fallimur: q̃ mortem nõ proſpicimus:magna pars eius iã præteriit:quicqd ætatis retro ẽ:mors tenet.Fac ergo mi Lucilli quod facere te ſcribis:oẽs horas cõplectere:ſic fiet:ut minus ex craſtino pendeas:ſi hodierno manu ieceris.dũ differtur uita trãſcurrit. Oĩa mi Lucilli aliena ſunt: tẽpus tantũ noſtrũ eſt.In huius rei nimis fugacis ac lubricæ poſſeſſionẽ natura nos miſit:ex qua expellitur quicũq; uult.& tanta ſtultitia mortaliũ eſt:ut q̃ minima & uiliſſima ſunt:certe reparabilia iputari ſibi cũ periere patiãtur.Nemo ſe iudicat quicq̃ debere:qui tẽpus accepit:cũ interi hoc unũ eſt: quod nec gratus quidẽ põt reddere.Interrogabis fortaſſe quid ego faciã:qui tibi iſta p̃cipio? fatebor ingenue qd̃ apud luxurioſum:ſed ſe diligentẽ euenit. Ratio mihi cõſtat ipenſæ. Nõ poſſum dicere me nihil pdere:ſed quod perdã:& quare:& quẽadmodũ dicã:cauſas pauptatis meæ reddã Sic euẽit mihi qd̃plæriſq;:nõ ſuo uitio ad iopiã redactis oẽs ignoſcãt:nemo ſuccurrit:qd ergo ẽ? Nõ puto paupem:cui q̃tulũcũq; ſupeſt:ſat ẽ.Tu tũ malo ſerues tua:& bono tpe uti ĩcipias.nã ut ui ſũ ẽ noſtris maioribus:Sera parſimõia ĩ fũdo ẽ.No.n.tñ mimũ ĩmo ẽ:ſed peſſimũ remãet.Vale.

Epiſtola ſecunda de mutatione locorum: & multiplicium uoluminum lectione uitanda: & de commendatione paupertatis ſi læta ſit.

e X his quæ mihi ſcribis:& ex his q̃ audio:bonã ſpem de te cõcipio:nõ diſcurris: nec locoꝝ mutatiõibus ĩquietaris: ægri animi iactatio iſta ẽ.Primũ argumentũ bene cõpoſitæ mentis exiſtimo poſſe cõſiſtere:& ſecũ morari.Illud aũt uide:ne iſta lectio multoꝝ auctorũ & oĩs generis uoluminũ habeat aliquid uagũ & inſtabile.Certis ĩgeniis imorari & ĩnutriri oportet: ſi uelis aliquid trahere:qd̃ĩ aĩo fideliter ſedeat. Nuſq̃ eſt qui ubiq; ẽ. In pegrinatiõe uitã agẽtibus hoc euenit:ut multa hoſpitia habeãt:nullas amicitias. Idẽ accidat neceſſe ẽ eis qui nullius ſe ingenio familiariter applicãt:ſed oĩa curſim & ꝓperãter tranſmittũt. Nõ prodeſt cibus nec corpori accedit:qui ſtatĩ ſumptus emittitur.Nihil æque ſanitatẽ ipedit:q̃ remedioꝝ crebra mutatio. nõ uenit uulnus ad cicatricẽ:in quo medicamẽta tentãtur: nõ cõualeſcit plãta:q̃ ſæpius trãſſertur: nihil tã utile ẽ:quod in trãſitu ꝑit.Diſtrahit aĩum librorꝝ multitudo,itaq; cũ legere nõ poſſis q̃tum habueris:ſat eſt habere quantũ legas.Sed mõ iquis hunc libꝝ euoluere uolo.mõ illũ. faſtidiẽtis ſtomachi ẽ multa deguſtare:q̃ ubi uaria ſunt & diuerſa coĩquinãt:nõ alunt.probatos itaq; ſemp lege & ſiquãdo ad alios diuerti libuerit:ad priores redi. Aliquid quotidie aduerſus pauptatẽ: aliquid aduerſus mortẽ auxilii cõpara: nec minus aduerſus cæteras peſtes. Et cũ multa pcurreris: unũ excerpe:qd̃illo die cõcoquas.hoc ipſe quoq; facio:ex pluribꝫ q̃ lego aliqd apprehẽdo.hodiernũ hoc eſt:qd̃ apud Epicuꝝ nactus ſum.Soleo eni & ĩ aliena caſtra trãſire:nõ tanq̃ tranſfuga:ſed tanq̃ explorator.Honeſta iquit res ẽ:læta pauptas.Illa uero nõ eſt pauptas:ſi læta eſt. Qui .n. cũ pauptate bene cõuenit:diues eſt.Nõ qui parũ habet:ſed qui plus cupit:paup eſt.Quid.n. refert quantũ illi ĩ arca,quãtũ ĩ horreis iaceat:quantũ paſcat:aut fœneretur:ſi alieno ĩminet:ſi nõ acquiſita:ſed acquirẽda cõputat? Quis ſit diuitiaꝝ modus q̃ris.Primus habere qd̃ neceſſe ẽ:pximus qd̃ ſat eſt. Vale.

Epiſtola tertia de modo eligendi & colendi amicum:& q̃ tam uitium eſt oĩbus credere q̃ nulli ſicut uel ſemper inquietum eſſe:uel ſemper quieſcere.

e Piſtolas ad me pferendas tradidiſti,ut ſcribis,amico tuo. Deinde admones me oĩa cũ eo ad te ptinẽtia cõicem:quia nõ ſoleas nec ipſe quidẽ hoc facere: Ita eadem epiſtola illũ & dixiſti amicũ & negaſti.Itaq; ſic priore illo uerbo quaſi publico uſus es:& ſic illũ amicum uocaſti:qũo omnes candidatos:bonos uiros dicimus:qũo obuios:ſi nomen nõ ſuccurrit: dominos ſalutamus.Sed ſi aliquẽ amicũ exiſtimas:cui nõ tantũdẽ credis quantũ tibi:uæhemẽter erras: & nõ ſatis noſti uim ueræ amicitiæ.Errat & ille qui amicũ in atrio quærit:in cõuiuio probat.Nullũ habet maius malum occupatus hõ:& bonis ſuis obſeſſus:q̃ q̃ amicos ſibi putat:quibus ipſe nõ eſt.Tu uero oĩa cum amico delibera:ſed de ipſo prius:Poſt amicitiã credendũ eſt: ante amicitiam iudicandũ eſt.Iſti uero p̃poſtere officia p̃miſcent:qui contra p̃cepta Theophraſti cũ amauerint iudicant:& nõ amãt cũ iudicauerint.Diu cogita an tibi in amicitiã aliquis recipiendus ſit;cũ placuerit ſieri:toto illũ pectore admitte:tã audacter cum illo loquere q̃ tecum.Tu quidẽ ita uiue:ut nihil tibi cõmittas:niſi quod cõmittere etiã inimico tuo poſſis.Sed quia iterueniunt q̃dã:quæ cõſuetudo fecit archana:cum amico oẽs curas:oẽs cogitatiões tuas miſce:fidelẽ ſi putaueris:facies. Nam quidã fallere docuerunt:dũ timẽt falli:& illi uim peccãdi ſuſpicãdo fecerũt.Quid eſt ergo? quare ulla uerba corã amico meo retrahã? Quid eſt? quare me corã illo nõ putẽ ſolũ? quidã quæ tãtum

BIBLIOTECA BALEAR. M.ns DE LOS SS.S CORAZONES 58

amicis cõmitte[illegible] sunt:obuiis narrant:& in quaslibet aures [illegible]aiõq; illos urit:exonet[illegible] quidam rursus etiã charis[illegible]noꝛ cõscientiã reformidãt:&si possent: r[illegible]e quidẽ sibi crediturꝰ iterius ꝓmũt oẽ secretum.ꝛeu[illegible]e faciendũ est. Vtrũq; .n. uitiũ est & oibus credere:& nulli. Sed alteꝛ honestius dixerim uitiũ:alteꝛ tutius. Sic utroſq; reꝓhendas:& eos qui semp iquieti sunt:& eos qui semp q̃e sciunt. Nã illa tumultu gaudẽs:nõ est idustria:sed exagitatæ mẽtis cõcursatio. Et hæc nõ est quies: q̃ mo[illegible]ũ oẽm molestiã iudicat:sed dissolutio & lãgor. Itaq; hoc qd apud Põponium legi: aio tuo mãdabitur:quidã adeo i latebras refugerũt:ut putent i turbido eẽ quicqd i luce ẽ. Inter se ista miscẽda sunt: & quiescẽti agendũ:& agẽti quiescendũ est. Cũ reꝛ natura delibera:illa dicet tibi se & diẽ feciſſe & noctẽ. Vale.

Epistola quarta de emendando aio:& cõponendo ad cõemptum mortis:& ꝙ magnæ diuitiæ sunt secundum naturam composita paupertas.

PErseuera ut cœpisti: & q̃tum potes, ppera: quod diutius frui emẽdato aio, & cõposito possis:frueris quidẽ etiã dum cõponis & dũ emẽdas. Alia tamẽ illa uoluptas ẽ quæ ꝓcipitur ex cõtẽplatõe mẽtis ab oi labe pure & splẽdide. tenes utiq; mẽoria:q̃tum senseris gaudiũ cum ꝓtexta posita sumpsisti uirilẽ trãssumpserit togã: & in foꝛ deductus es. Maius expecta:cum puerilẽ aium deposueris: & te in uiꝛ philosophia trãscripserit. Adhuc.n.nõ pueritia in nobis: sed qd est grauius puerilitas remanet. Et hoc quidẽ peius: ꝙ auctoritatẽ habemus senũ: uitia pueroꝛ tantũ:sed ifantium. Illi leuia:hi falsa formidãt:nos utraq;. Prospice mõ & itellige:quædã ideo minus timenda:quia multũ mœtus afferunt. Nullũ magnũ qd extremũ est:Mors ad te uenit:timenda est:si tecũ esse posset. Necesse est aut nõ ꝓueniat:aut ꝓtranseat. Difficile est iquis aium ꝓducere ad cõemptũ aiæ. Nõ uides q̃ ex friuolis causis cõtẽnatur:alius ante amicæ fores laqueo pepẽdit: alius se ꝓcipitauit e tecto:ne dominũ stomachãtẽ diutius audiret: alius ne reduceretur e fuga: ferrũ adægit i uiscera. Nõ putas uirtutẽ hoc effecturã: qd fecit nimia formido. Nulli põt secura uita cõtingere:qui de ꝓducenda nimis cogitat:qui iter magna bona multos cõsules nũerat. Hoc quotidie meditare:ut possis æquo aio uitã relinquere: quã multi sic cõplectũtur & tenent: qũo qui aq̃ torrente rapiũtur ꝓ spinas & aspa. Plæriq; iter mortis metũ. & uitæ tormẽta miseri fluctuant:& uiuere nolunt:& mori nesciũt. Fac iã tibi iucundã uitam:oẽm ꝓ illa solicitudinẽ deponẽdo. nullum bonũ iuuat habentẽ:nisi ad cuius amissiõem præpatus est aius. Nullus aũt rei facilior amissio est: q̃ quæ desiderari amissa nõ ꝓt. Ergo aduersus oia quæ accidere possunt ẽt potẽtissimis adhortare te & idura. De Põpeii capite pupillus & spado tulere sniam. De Crasso crudelis & isolens parthus. Caius Cæsar iussit Lepidũ Decio tribuno ꝓbere ceruicẽ:ipse Chereæ ꝓstitit. Neminẽ eo fortuna ꝓuexit:ut nõ tantũ illi minaretur q̃tum ꝓmiserat. Noui huic trãquillitati cõfidere: momento mare euertitur:eodẽ die ubi luserũt nauigia sorbẽtur. Cogita posse & latrõem & hostẽ admouere iugulo tuo gladiũ: ut ptãs maior absit. Nemo nõ seruus habet i te uitæ necisq; arbitriũ. Ita dico quisq; uitam suã cõtempsit:tue dominus est. Recognosce exemplũ eoꝝ qui domesticis insidiis pierunt: aut aperta ui:aut dolo:itelliges nõ pauciores seruoꝝ ira cecidisse:q̃ regum. Quid ad te itaq; q̃ potens sit quem times? cum id ꝓpter quod times:nemo nõ possit:aut si forte in manus hostiũ icideris uictor te duci iubebit:eo nempe momẽto quo duceris. quid te ipse decipis? Et hoc nunc primũ qd olim patiebaris intelligis. Ita dico ex quo natus es duceris. Hæc & huiusmodi uersando in aio sunt:si uolumus illũ ultimũ horã placidi expectare:cuius metus oẽs alias iquietas facit. Sed ut epistolæ finem ponã:accipe qd hodierno die mihi placuit: & hoc quoq; ex alienis hortulis sumptũ est. Magnæ diuitiæ sunt lege naturæ cõposita pauptas. Lex aũt illa naturæ: scis quos nobis terminos statuit. Nõ esurire:nõ sitire:nõ alegere:ut famem sitimq; depellas. Non est necesse supbis assidere liminibus:nec supciuilium graue:& cõtumelioſam etiã humanitatẽ pati. Non est necesse maria tentare:nec sequi castra. Parabile est:quod natura desiderat:& appositum paruo cõstat:& ad suꝑuacua sudatur. Illa sunt quæ togam cõterunt: quæ nos seneſcere sub tentorio cogunt: quæ in aliena littora ꝓpingunt: Ad manum est quod sat est. Qui cum pauptate bene conuenit: diues est.

Epistola quinta de uitanda hypocrisi:& nimia uitæ districtione.

QVod ptinaciter studes & oibus omissis hoc unũ agis:ut te quotidie meliorẽ facias & ꝓbo & gaudeo. nec tantũ hortor:ut pseueres:sed etiã rogo: Illud aũt te admõeo: ne eoꝝ more qui nõ ꝓficere sed cõspici cupiunt facias aliq̃ quæ in habitu tuo:aut genere uitæ notabilia sint. Aspeꝝ:icultũ:& intõsum caput:& negligentioꝛẽ barbã:& inductũ argẽto odiũ:& cubile humi positũ:& quicqd aliud abitiõem puersa uia seqtur:euita. Satis ipm nomen philosophiæ:etiã si modeste tractetur:iuidiosum est. Quid si nos hoium cõsuetudini cœpimus excerpere? itus oia dissimilia sint:frõs nostra populo cõueniat. Nõ splendeat toga:nec sordeat quidẽ. Nõ habeamus argentũ in quo solidi auri cælatura descẽderit. Sed nõ putemus frugalitatis idiciũ auro argentoq; caruisse. Id agamus:ut meliorẽ uitã seq̃mur q̃ uulgus:nõ ut cõtrariã alioquin quos emẽdari uolumus:fugamus a nobis:& auertimus. Illud quoq; efficimus:ut nihil limitari uelint nostri:dũ timẽt ne imitãda sint oia. Hoc primũ philosophia ꝓmittit:sensum cõem:humanitatẽ & cõgregatiõem: a qua ꝓfessiõe nos dissimilitudo sepabit. Videamus ne ista p q̃ admiratiõnẽ parare uolumus:ridicula & odiosa sint. Nẽpe ꝓpositũ nostꝝ est scdm naturã uiuere. Hoc cõtra naturã ẽ torq̃re corpus

suum & iaciles odisse muniãcias: squalorem a[illegible]petere & cibis non tantũ u[illegible]is uti: sed tetris & horridis qnẽadmodũ delicata[illegible]es desiderare:luxuriæ est:ita usitatas & non magno parabiles fugere:demẽtiæ ẽ frugalitatẽ exigit philosophia nõ pœnã. Potest autem esse non incompta frugalitas. Hic mihi modus placet. Temperetur uita inter bonos mores & publicos. Suspiciant omnes uitam nostram:sed & agnoscãt. Quid ergo:Eadem faciemus quæ cæteri. Nihil inter nos & illos intererit:Plurimũ dissimiles esse nos uulgo sciat:qui ispexerit propius:qui domum intrauerit nos potius miretur:quam supellectilem nostram. Magnus ille est qui fictilibus sic utitur quemadmodum argento:nec ille minor est qui sic argento utitur quemadmodum fictilibus. Infirmi autem animi est pati non posse diuitias. Sed ut huius quoq; diei lucellum tecum communicem:apud Catonem nostrum inueni cupiditatum:finem etiam ad timoris remedia proficere: Desines inquit timere:si sperare desieris. Dices quomodo ista tam diuersa pariter sunt:Ita est mi Lucilli cum uideantur dissidere coniuncta sunt:quemadmodum eadem cathena & custodem & militem copulat. Sic ista quæ tam dissimilia sunt pariter incedunt:Spem metus sequitur. Nec miror ista sic ire:Vtrunq; pendentis futuri animi est. Vtrunq; futuri expectatione solicitum. Maxima autem utriusque causa est:ꝙ non ad præsentia aptamur sed cogitatione in longiqua præmittimus. Itaq; prouidentia maximum bonum conditionis humanæ in malũ uersa est. Feræ pericula quæ uident fugiunt cum effugere securæ sunt. Nos & uenturo torquemur & præterito. Multa bona nostra nobis nocent. Timoris enim tormentum memoria reducit prouidẽtia anticipat nemo tantum præsentibus miser est. Vale.

Epistola sexta de malo spei & timoris & de efficatia exemplaris doctrinæ.

INtelligo Lucilli non emendari me tãtũ:sed trãsfigurari:nec hoc promitto iam aut spero:nihil in me supereſſe:quod mutandum sit. Quid ni ꝙ multa habeã quæ debeant corrigi:quæ extenuari:quæ attoli? Et hoc ipsum argumentum est in melius trãslati animi ꝙ uitia sua quæ adhuc ignorabat:uidet. Quibusdam ægris gratulatio fit cum seipsos ægros esse sentire. cupere itaq; tecum communicare:tam subitam mei mutationem: Tunc amicitiæ nostræ certiorem fiduciã habere coepisse mi illius uere quã nõ spes non timor:nõ utilitatis suæ cura diuellit:illius cũ qua homines mortuntur:pro qua moriuntur. Multos tibi dabo qui non amico: sed amicitia caruerunt hoc non potest accidere cum animos societatẽ honesta cupiendi par uoluntas trahit. Quid ni nõ possit? Sciunt enim ipsos omnia habere communia: & quidem magis aduersa. concipere animo non potes quantũ momenti afferte mihi singulos dies uideã. Mitte inquis & nobis ista:qnæ tãta efficacia expertus es. Ego uero cupio in te omnia transfundere: & in hoc gaudeo aliquid discere:ut doceam. Nec me nlla res delectabit licet eximia sit & salutaris:quam mihi uni scitutus sum:si cum hac exceptione detur sapientia:ut illam inclusam teneam: nec enunciem reiiciam. Nullius boni sine socio iucunda possessio est Mittam itaq; ipsos tibi libros:& ne multum operæ impendas:dum passim profutura sectaris:imponam notas:ut ad ipsa protinus q̃ probo & miror accedas. Plus tamen tibi & uiua uox & conuictus:quam oratio proderit. In rem præsentem uenias oportet. Primum quia homines amplius oculis q̃ auribus credunt. Deide quia longum iter est per precepta breue & efficax per exempla. Zenonem Cleantes non expressisset si eum tantummodo audisset:uitæ eius interfuit:secreta perspexit. Obseruauit illum:an ex formula sua uiueret. Plato & Aristoteles & omnis idiuersum itura sapientium turba plus ex moribus q̃ ex uerbis Socratis traxit. Methodorum & Hermacum & Polienum magnos uiros non schola. Epicuri:sed contubernium fecit. Nec in hoc te accerso tantum ut proficias:sed ut prosis. Plurimũ enim alter alteri conferemus. Interim quoniam diurnam tibi mercedulam debeo:quid me apud Hecatonem delectauerit dicam:quæris inquit quid profecerim? Amicus esse mihi coepit. Multũ proficit qui nunquã erit solus:scito hunc amicum oibus esse. Vale.

Epistola septima de fugiendo turbæ consortio.

QVid tibi uitandum præcipue existimẽ quæris turbam nõdum illi te tuto committeris. Ego certe cõfiteor imbecillitatem meam. Nunquam mores quos extuli refero. Aliquid ex eo qd compositi turbatur:aliquid ex his que fugani rediit:quod ægris euenit:quos longa imbecillitas usq; eo affecit:ut nunq̃ sine offensa proferantur. hoc accidit nobis quorum animi ex longo morbo inficiuntur. Inimica est multorum conuersatio. Nemo non aliquod nobis uitium aut commodat:aut imprimit:aut nescientibus allinit. Vtiq; quo maior est populus cui commiscemur:hoc periculi plus est. Nihil uero est tam damnosum bonis moribus:quã in aliquo spectaculo residere. Tunc enim per uoluptatem facilius uicia surrepunt. quid me existimas dicere auarior redeo:ambitiosior:luxuriosior:imo uero crudelior & inhumanior: quia inter homines fui. casu in meridianum spectaculum incidi lusus expectans & sales et aliquid laxamenti:quo ho

minum oculi ab humano cruore acquiescant. Contra est quicquid ante pugnatum est: miseri cordia fuit. Nunc omissis nugis mera omicidia sunt nihil habent quo tegantur: ad ictum totis corporibus expositi nunquā frustra mittunt. Hoc plærique ordinibus Paribus & postulaticiis ut in expeditione præferunt. Quid ni preferant non galea: non scuto repellitur ferrum: quo munimento arces: omnia ista mortis more sunt. Mane leonibus & ursis homines: meridie spectatoribus suis obiiciuntur. Interfectores interfectis iubent obiici: & victorem in aliam detinent cædem. exitus pugnantium mors est: ferro & igne res geritur. hæc fiunt: dum uacat arena. sed latrocinium fecit aliquis quid ergo meruit ut suspēdatur? Occidit hominem: quia occidit ille meruit ut hoc pateretur. Tu merusti ut miser ut hoc spectes? occide: ure: uerbera. quare tam timide icurrit in ferrum? quare parum audacter occidit: quare parum libenter moritur? Plagis agitur in uulnera: & mutuos ictus nudis & obuius pectoribus excipiunt: Intermissum est spectaculum: interim iugulētur homines ne nihil agāt. Age. Nec hoc quidem intelligitis mala exempla in eos redundare qui faciunt? Agite diis immortalibus gratias: q eum docetis esse crudelem qui nō potest discere: subducēdus populo est tener animus & parum tenax recte facile transitur ad plures. Socrati. Catoni: & Iellio: ex cutere mentem suam dissimilis multitudo potuisset: adeo nemo nostrum qui quum maxime eō cinamus ingenium ferre impetum uitiorum tam magno comittatu uenientium potest. Vnū exemplum aut luxurie aut auaritie: multum mali facit. Coniectot delicatus paulati eneruat & mollit. Vicinus diues cupiditatem irritat: malignus comes quis candido & simplici rubiginem suam affricuit. Quid tu accidere his moribus credis: i quos publice factus est impetus? necesse est aut imiteris: aut oderis. Vtrunq; autem deuitandum est. ne uel similis malis fias: quia multi sunt: ueue inimicus multis: quia dissimiles sunt. Recede in teipso quantum potes. Cum his uersare qui te meliorem facturi sunt. Illos admitte quos tu potes facere meliores. Mutuo ista fiunt: & homines dū docent discunt. Non est q te gloria publicandi ingenii producat in medium: recitare istis uelis: aut disputare: quod facere te uellem: si haberes isti populo idoneam mercedem. Nemo est qui intelligere te possit. Aliquis fortasse unus aut alter incidet: & hic ipse formandus tibi erit: instituendusq; ad intellectum tui. Cui ergo inquis ista didici non est quod timeas ne operam perdideris: si tibi dicisti: Sed ne mihi soli hodie didicerim: cōmunicabo tecum quæ occurrerunt mihi egregie dicta circa eundem fere sensum tria: ex quibus unum hæc epistola indebitum soluet: duo in antecessum excipe. Democritus ait. Vnus mihi pro populo est: & populus pro uno. Bene & ille quisquis fuit: ābigitur enī de auctore: cū quereretur ab illo quo tanta diligentia artis spectaret ad paucissimos peruenture. Satis sunt iquit mihi pauci: satis est unus: satis est nullus. Egregie hoc tertiū Epicurus: cum uni ex consortibus suorū scriberet: hec inquit: Ego non multis sed tibi: satis enim magnum alter alteri theatrum sumus. Ista mi luculli condenda in animo sunt: ut contemnas uoluptatē ex plurium assensione uenientem. Multi te laudant: & quid habes cur placeas tibi? Si is es quem intelligant: multi introsus bona tua spectent. Vale.

Epistola octaua de indulgentia corporis propri & turba hominum: & d' bona fortune sunt fugienda phida philosophanti: conscientia sua contento. propter ueram libertatem acquirendam ex seruitute animi impendenda philosophie discende & operande.

V me inquis uitare turbam: iubes secedere & conscientia esse contentū: ubi illa præcepta uestra quæ imperant in actu mori? quid ego tibi uideor interim suadere: in hoc me recondidi & fores clausi: prodesse pluribus possem: nullus mihi per ocium dies exit: partem noctium studiis uendico r: non uaco somno sed succumbo: & uigilia fatigatos cadentes q; i opere detineo. Secessi non tantum ab hominibus: sed etiam a rebus: & primum a rebus meis. Posterorum negotium ago: illis aliqua quæ possint prodesse conscribo. Salutares admonitiones, uelut medicamentorum utilium compositiões litteris mando: esse illas efficaces in meis ulceribus expertus? que & si persanata non sunt: serpere desierunt: Rectum iter quod sero cognoui & lassus errādo: aliis mōstro. Clamo uitare quæcūq; uulgo placēt: quæ casus attribuit ad oē fortuitū bonum: suspitiosus pauidusq; subsiste. Et fera & picis spe aliqua oblectāte decipitur. Mutiera ista fortunæ putatis? insidiæ sunt: Quis nostrum tutam agere uitam uolet: quantū plurimum potest ista uiscata beneficia deuitet: i qnibus. hoc quoq; miseremini fallimur quod habere nos putamus hæremus. In præcipitia cursus iste deducit. Huius eminētis uitæ exitus cadere est. Deinde nec resiste quidem licet cum cœperit transuersos agere fœlicitas. Aut rectis saltē: aut tenet fruere. Qui hoc faciunt non euertit fortuna: sed cernulat & allidit. hanc ergo sanam & salubrē formam uitæ tene: corpori tantum indulgeas: quātum bonæ ualitudini satis est. Durius ne tractandum est ne animo male pareat: cibus famem. sedet. potio sitim extinguat uestis arceat frigus: domus monimentum

sit aduersus infesta corporis. utrum cespes erexerit an uarius lapis gentis alienę nihil interest. Scito hominem tam bene culmo q a tecto tegi. Contemne omnia quæ superuacuus labor uelut ornamentum ac decus ponit. Cogita in te præter animum nihil esse mirabile: cui magno nihil magnum est. Si hoc mecum: si hoc cum posteris loquor: non uideor tibi plus prodesse: q cum ad uadimonium aduocatus descenderem: aut tabulis testamenti annulum imprimerem: aut in senatu candidato uocē & manū commodare mihi crede: qnihil agere uidētur maiora agūt: hūana diuina q tractant. Sed iam finis faciendus est: & aliquid ut institui pro hac epistola dependendum: id de meo nō fiet: adhuc Epicurum complicamus: cuius. hanc uocem hodierno die legi philosophiæ seruias oportet: ut tibi contingat uera libertas non diferetur in diem qui se illi subiecit & tradidit: statim circum agitur. hoc enim ipsum philosophiæ seruire liberras est. potest fieri ut me interroges: quare ab Epicuro tam multa benedicta referam potius: q nostrorum? quid est tamen quare tu istas Epicuri uoces putas esse non publicas q multi poetæ dicunt: quæ a philosophis aut dicenda ut dicta sunt. non attigam tragicos aut togatos nostros: habent enim hæc quoq; aliquid seuerita as: & sunt inter comædias & tragœdias media: quantum disertissimorum uersuum iter minimos iacet: q multa Publii: non excalceatis sed cothurnatis dicenda sunt unum eius uersum qui ad philosophiam pertinet: & ad hanc partem qui modo fuit i manibus referam: quo negat fortuna in nostro habenda. Alienum est omne quicquid optando uenit. hunc uersum a te dici non paulo melius: sed astrictius nemini. non est tuum. fortuna quod fecit tuum. Illud etiam nunc melius dictum a te non præteribo: dari bonum quod potuit: aferri potest: hoc non imputo in solutum de tuo tibi. Vale.

Epistola nona: q sapiēs se ipso contentus est ad beate uiuendum: non ad uiuēdū simpliciter.

An merito reprehendat in quadam epistola Epicurus eos dicunt sapientem seipso esse contentum. & propter hoc amico non indigere. desideras scire: hoc obiicitur Stilboni ab Epicuro & his quibus summum bonum uisum est animus impatiens: In ambiguitatem incidendum est: si exprimere affatim uno uerbo cito uoluerimus? impatientiam dicere: Poterit enim contrarium ei quod significare uolumus intelligi. Nos enim cum uolumus dicere: qui respuat omnis mali sensum. accipiet is qui nullum possit ferre malum. Vide: ergo num satius sit aut inuulnerabilem animum dicere: aut animum extra omnem patientiam positum hoc inter nos & illos interest. Noster sapiens uincit quidem inconmodum omne: sed sentit: illorum non sentit quidem. Illud nobis & illis comune est: sapientem seipso esse contentum: sed tamen amicum habere uult: & uicinum: & contubernalem: q̄uis sibiipse sufficiat. Vide q̄ sit se contentus. Aliquando sui parte contentus est: si illi manum aut morbus: aut hostis inciderit. Si quis occulum casu excusserit: reliquiæ illi suæ satisfaciet: & erit iminuto: corpore: & amputato tam lætus: q̄ integro fuit. Sed quæ sibi desunt non desiderat: non deesse mauult. Ita sapiens se contentus est: non ut uelit eē sine amico: sed ut possit. & hoc quod dico possit tale est: amissum æquo animo fert: sine amico quidem nunq; erit. In sua potestate habet quamcito reparet. Quomodo si perdiderit Phydias statuā: protinus alterā faciet. Sed hic faciēdarū amicitiarū artifex substituet alium i locum amissi. Quæris quomodo amicum cito facturus sit? dicam si illud mihi tecum conuenerit. Vt statim tibi soluam quod debe ā: & quantum ad hanc epistolam paria faciamus. Hecaton ait: Ego tibi mōstrabo amatorium sine medicamento: sine herba: sine ullius ueneficæ carmine. Si uis amari: ama: habes autē non tātum amicitie usum ueteris: & magnam uoluptatem: sed etiam initium & comparationem nouæ. Quod interest inter mentem agricolam & serentem: hoc inter eum qui parauit amicum & qui parat. At Thales philosophus dicere solebat: Iucundius esse amicum facere quam habere. Quomodo artifici iucundius est pingere quam pinxisse: illa in opere suo occupata solicitudo igens oblectatamētu habet in ipsa occupatione. Non æque delectatur qui ab opere perfecto remouit manum: iam fructu artis suæ fruitur: ipsa fruebatur arte cum pingeret. Fructuosior est adolescentia liberorum: sed infantia dulcior. Nunc ad ꝓpositum reuertamur: Sapiens etiam si contentus est se: tamen habere amicum uult: si ob nihil aliud ut excerceat amicitiam: ne tā magna uirtus iaceat. Non ob hoc quod Epicurus dicebat in hac ipsa epistola: ut habeat qui sibi ægro assideat: succurrat in uincula comecto uel inopi. Sed habeat aliquem cui ipse ægro assideat: quem ipse circumuentū hostili custodia liberet. Qui se spectat & propter hoc ad amicitiā uenit: male cogitat: quenadmodū cœpit sic desinet: parauit amicum aduersus ucula laturum opem cum primum crepuerit cathena discedet. Hæ sunt amicitiæ quas temporarias populus appellat: qui causa utilitatis assumptus est: tam diu placebit quamdiu uilis fuerit hodie florentes amicorum turba circumsedet. Circa euersos ingens solitudo est: & inde amici fugiunt ubi probantur. hac in re ista tot necessaria exapla sūt aliorum mœtu relinquentium: aliorum mœtu prudentium: necesse est ut initia inter se & exitus

congruant.Qui amicus esse cœpit quia expedit:placebit ei alio cum expedierit:& quo prodecium contra amicitiam:si ullum in illa placet pecium prætet ipsam.Inquies igitur amicum paro ut habeam pro quo mori possim:ut habeam qui mecum in exilium sequat:cuius me morti opponam & impēdam.ista quam tu describis negotiatio est:non amicitia:quæ ad comodum accedit:quæ quicquid cōsecuta sit expectat:Nemo dubie habet aliquid simile amicitiæ affectus amantium:possumus dicere illam esse insanam amicitiam.numquid ergo quisquam agat lucri causa?numquid ambitionis aut gloriæ? ipse per se amor omnium aliarum rerum negligens:animos in cupiditatem formæ:non sine spe mutuæ charitatis accendit. Quid ergo?ex honestiori causa cor turpis affectus.Non agitur inqs nunc de hoc:an amicitia propter se:an propter aliud sit expetenda.nam propter se ipsam expetenda est:potest ad illum accedere:qui seipso contentus est.quo modo ergo ad illā accedit?quomodo ad rem pulcherimam non lucro captus:nec uarietate fortūæ pertentus?Detrahit amicitiæ maiestatem suam:qui illam parat ad bonos casus:se contentus est sapiens.hoc mi Lucilli perperā plærique interpretātur.Sapientem undique submouent:& intra euntem suam cogunt.Distinguēdū est autem quid & quatenus uox ista promittat:se contentus est sapiens ad beate uiuendum:nō ad uiuendū. Ad multishoc illi rebus opus ē.Ad illud tantū animo sano & erecto & despiciente fortunam.Volo tibi Chrysipi quoq; distinctionem indicare.Ait sapientē nulla re indigere:& tamen multis illi rebus opus esse.Contra stulto nulla re opus est.nulla enim rescit uti nec uerbis sed omnibus eget.Sapienti & manibus & oculis:& multis ad cotidianum usum necessariis opus est .Sed eget nulla re:egere enim necessitatis est.Nihil autem necesse sapienti est.Ergo quis seipso contentus sit .amicis illi opus est:hos cupit habere q̄plurimos:non ut beate uiuat:uiuet enim etiam sine amicis beate. Summū bonum extrinsecus instrumenta non quærit:domi colitur:ex se totum est Incipit fortunæ esse subiectus: si quam partem sui foris quærit. qualis tamen futura est uita sapientis si sine amicis relinquatur in custodiam cōiectus:uel in aliqua gente aliena destitutus:uel in navigatione longa retentus:aut in desertum littus eiectus? qualis est iouis cumresoluto mundo:& diis in unum confusis.paulisper cessanteinatura acquiescat sibi cogitationibus suis trāditus.tale quidam sapiens facit:in se reconditur:secum est quamdiu quidem illi licet suo arbitrio res suas ordinari .se contentus est.& si dixerit uxorem:se contentus est:& liberos tollit:se contentus est:& tamen non uiuet si fuerit sine homine uicturus: Ad amicitiam fert illum nulla utilitas suase:nautara irritatio.nam ut aliarum nobis rerum innata dulcedo ē: sic amicitiæ quomodo solitudo in odio est:sic in dulcedine appetitio societatis.quomodo hominem homii natura conciliat sic inest huic quoq; rei stimulus:qui nos amicitiarum appetentes faciat.Nihilominus cum sit amicorum amantissimus cum illos sibi comparet.sæpe præferat.omne intra se bonū terminabit:& dicet quod Stilboni ille dixit.Stilbon quem Epicuri epistola insequitur.hic enim capta patria:amissis liberis:amissa uxore:cum ex incendio publico solus & tamen beatus exiret? Interogāti Demetrio:cui cognomen ab exitio urbium Poliorcetes fuit.Nūquid perdidisset?omnia inquit bona mecum sunt.Ecce uir fortis ac strenuus.ipsam hostis sui uictoriam uicit.Nihil inquit perdidi:dubitare illum coegit :an uicisset:omnia mea mecum sūt.Insticia : uirtus:tēperantia. prudentia:nihil enim bonum putare potui quod eripi possit.Miramur animalia quædam:que p medios ignes sine noxa corporum transeunt.quanto hic mirabilior uir qui per ferrum & ruinas & ignes illesus:& indemnis euasit.Videsquanto facilius sit totam gentem:q̄ unum uirum uincere:hæc uox illi ē cōmunis cum stoico æque & hic intacta bona per concrematas urbes fert.Seni ipso contentus est:hoc fœlicitatem suam sine designat.Ne existimes nos solos generosa uerba iactare:& ipse Stilbonis obiurgator Epicurus similem illi uocem emisit:quam tu boni consule etiam si hunc diem iam expunxi.Sicui tinquit sua non uidentur amplissima:licet totius muudi dominus sit.tamen miser est.Vel si hoc modo tibi melius enuntiari uidetur.Id enim agendum: ut non uerbis seruiamus:sed sensibus, miser est qui:se nō beatissimū iudicat:licet imperet mūdo: Vt scias autem hos sensus communes esse natura scilicet dictat apud poetam comicum iuenieies Non est beatus esse qui non putat.Quid enim refert qualis status sit:si tibi uidetur malus. Quid ergo inquis:si beatum se dixerit:ille turpiter dives:& ille multorum dominus:sed plurimum seruus.beatus suasententia fiet:non qud dicat :sed quid sentiat refert:nec quid uno die sentiat.sed qd uassidue.Non est autem quod uereāris:ne ad indignum res tanta perueniat:nisi sapienti sua nō placent.omnis stultitia laborat fastidio sui. Vale.

Epistola.x.de solitudine uitanda prudentibus:& de sinceritate orandi deum.

Ic est:non muto sententiam:fuge multitudinem:fuge paucitatem:fuge etiam unū. Nō habeo cum quo communicatum uelim:& uide quo iudicium abeat.Audeo te tibi cre

dere.Crates:ut aiunt huius ipsius Stilbonis auditor:cuius mentionem priore epistola feci:Cum uidisset adolescentulum secreto ambulantem:interrogauit:quid illic solus faceret.Mecum inquit loquor.cui Crates:Caue inquit rogo & diligenter attende:ne cum homine malo loquaris.Lugentem:timentemq; custodire solemus:ne solitudine male utatur.Nemo est ex imprudentibus qui relinqui sibi debeat.Tunc mala consilia agitat:tunc aut aliis aut ipsis futura pericula struunt.Tunc cupiditates improbas ordinant:tunc quicquid aut metu aut pudore animus celabat exponit:tunc audaciam acuit:libidinem irritat:iracundiam instigat. Deniq; quod unum solitudo habet commodum:nihil ulli committere:non timere iudicem:periit stulto:ipse se prodit.Vide itaq; quid de te sperem:immo quid spondeam mihi.Spes enim incerti boni nomen est.Non inuenio cum quo te malim esse:q̄ tecum.Repeto memoria:q̄ magno animo quædam uerba proieceris:quanti roboris plena:gratulatus sum protinus mihi:& dixi non ima summis labris ista uenerunt.habent hæc uoces fundamentum:iste homo non est unus e populo:ad salutem spectat.Sic loquere:sic uiue.Vide ne te ulla res deprimat.Votorum tuorum ueterum licet diis gratiam facias:alia deintegro suscipe roga bonam mentem:bonam ualitudinem animi:deinde tunc corporis.Quid ni tu ista uota sæpe facias:audacter deum roga.nil illum de alieno rogaturus:sed ut more meo cum aliquo munusculo epistolam mittam.Verum est quod apud Athenodorum inueni.Tunc scito esse te omnibus cupiditatibus solutum:cum eo perueneris ut nihil deum roges:nisi quod rogare possis palā. Nūc enim quanta clementia est hominum:q; turpissima uota diis insusurrant.Siquis admonerit aurē: conticescent:& quod scire hominem nolūt:deo narrant.Vide ergo ne hoc præcipi salubriter possit:sic uiue cum hominibus tanq̄ deus uideat.Sic loquere cum deo:tanq̄ homines audiant. Vale.

Epistola.xi.de inuincibilis uerecundiæ qualitate:& de imaginaria boni uiri præsentia.

1 Ocutus est mecum amicus tuus bonæ indolis:in quo quantum esset animi:quantum ingenii:quantum iam etiam profectus:sermo primus ostendit.dedit nobis gustum:ad quem respondebat:non ex præparato locutus est:sed subito deprehensus.ibi se colligebat uerecundia bonum in adolescente signum uix potuit excutere:adeo illi ex alto suffusus est rubor.hic illum quantum suspicor etiam cum se confirmauerit:& ex omnibus uitiis exuerit:sapientem quoq; sequetur.Nulla enim sapientia naturalia corporis:aut animi uitia ponuntur.quicquid infixum & ingenitum est:leuiter arte non uincitur.Quibusdam etiam constantissimus in cōspectu populi sudor erumpit non aliter q̄ fatigatis & æstuantibus solet.quibusdam tremunt genua dicturis.quorundam dentes colliduntur:lingua titubat:labra concurrunt.Hæc nec disciplina:nec usus unq̄ excutit:sed natura uim suam exercet:& illos uitio sui etiam robustissimos admonet. Inter hæc esse & ruborem scio qui grauissimis quoq; uiris subitus effunditur.magis quidem in iuuenibus apparet:quibus & plus caloris est:& tenera frons:nihilominus ueteranos & senes tangit. Quidam nunq̄ magis q̄ cum erubuerint timendi sunt:quasi omnem uerecundiam effuderint.Sylla tunc erat uiolentissimus:cum faciem eius sanguis inuaserat.Nihil erat mollius ore Pompeii:nūq̄ non coram pluribus erubuit utiq; & in concionibus Fabianum cum in senatum testis esset eductus erubuisse memini:& hic mire illum pudor decuit.Non accidit hoc ab infirmitate mentis:sed a nouitate rei quæ inexercitatos:& si non concutit:mouet naturali in hoc facilitate corporis pronos.Nam ut quidam boni sanguinis sunt:ita quidam incitati & mobilis & cito in os prodeuntis: hæc ut dixi nulla sapientia abigit:alioquin haberet rerum naturam sub imperio sui si omnia eraderet uitia.Quæcunq; attribuit conditio nascendi:& corporis temperatura:cum multū se diuq; animus composuerit hærebunt.Nihil horum uitari potest non magis q̄ accersiri.Artifices scænici:q̄ imitantur affectus:qui metum & trepidationem exprimunt:qui tristitiam repræsentant:hoc indicio imitantur uerecundiam.deiiciunt enim uultum:uerba submittunt:figunt in terra oculos'& deprimunt:ruborem sibi exprimere non possunt.nec prohibetur hic:nec adducitur. Nihil aduersus hæc sapientia promittit:nihil proficit.sui iuris sunt:iniussa ueniunt iniussa discedunt.Iam clausulam epistola poscit.Accipe equidem utilem & salutarem quam te affigere animo uolo: Aliquis uir bonus nobis eligendus est:ac semper ante oculos habendus ut sic tanq̄ illo spectante uiuamus & omnia tanq̄ illo uidente faciamus.hoc mi Lucilli Epicurus præcepit:custodem nobis:& pedagogum dedit:nec immerito.Magna pars peccatorum tollitur:si peccatori testis assistit. Aliquem habeat animus.quem uereatur:cuius auctoritate etiam secretum suum sanctius faciat.O fœlicem illum qui non præsens tantum factum:sed etiam cogitatus emendat.O fœlicem qui sic aliquem uereri potest:ut ad memoriam quoq; eius se componat.atq; ordinet.qui sic aliquem uereri potest cito erit uerendus.Elige itaq; Catonem:si hic uidetur tibi nimis rigidus elige remissioris animi uirum Lælium:elige eum cuius tibi placuit & uita:& oratio:& ipsius animū:ante te ferens & mul

tum illum semper ostende:uel custodem:uel exemplum. Quo[illegible]inq̃ aliquo ad quē mores nostri seipsi irrigā:nisi ad regulam:prauа non corriges. Vale.

Epistola.xii.de bono senectutis & commendatione seu excusatione ipsius:& q̃ in necessitate uiuere nulla necessitas est.

Vocunq; me uero:argumenta senectutis meæ uideo ueneram in suburbanum meum:& querebar de impensis ædificii dilabentis. Ait illicus mihi non esse negligentiæ suæ uitium:omnia se facere sed uillam ueterē esse.hæc uilla inter manus meas creuit.quid mihi futurum est:si tam putrida sunt ætatis meæ saxa? Iratus illi proximam occasionem stomachandi arripui. Apparet inq̃ has platanos negligi:nullas habent frondes:q̃ nodosi sunt:& retorti rami: q̃ tristes & squalidi trunci.hoc non accideret:siquis has circumfoderet:si irrigaret. Iurat per genium meum se omnia facere:in nulla re cessare curam suam:sed illas uetullas esse quod inter nos sit ego illas posueram:ego illarum primum uideram folium. Conuersus adianuam quis est inquā iste decrepitus & merito ad hostium admotus? foras enim spectat.unde istum nactus es? quid te delectauit alienum mortuum tollere? At ille non cognoscis me inquit? Ego sum Felicio cui solebas sigillaria afferre:ego sum philosti uillici filius delitiolum tuum perfecte inquā iste delirat:uetulus etiā delitiolum meum factus est? prorsus potest fieri dentes illi cum maxime cadunt. Debeo hoc suburbano meo quod mihi senectus mea.quocúq; auerteram apparuit. Complectamur illam & amemus:plena est uoluptatis si illa scias uti. gratissima sunt poma cum fugiunt:pueritiæ maximus in exitu decor est. deditos uino potio extrema delectat:illa quæ mergit:quæ ebrietati summam manum imponit. Quod in se iucundissimum hominis uoluptas habet.in finem sui differt. Iucundissima est ætas deuexa iam non tantum præceps:& illam quoq; in extrema tantum regula stantem iudico habere suas uoluptates:aut hocipsum succedit in locum uoluptatum nullis egere quā dulce est cupiditates fatigasse ac reliquisse. Molestum est inquis mortem ante oculos habere. Primum ista tam seni ante oculos debet esse quā iuueni. Non enim citamur excessu. Deinde nemo tam senex est:ut non improbe unum diem speret. Vnus autem dies gradus est uitæ:tota ætas partibus cōstat:& orbes habet circunductos maiores minoribus. Est aliquis qui omnes complectatur & cingat:hic pertinet a natali ad diem extremum. Est alter qui annos adolescentiæ excludit. Est qui totam pueritiam ambitu suo astringit. Est deinde per se annus in se omnia continens tempora:quorum multiplicatione uita componitur:mensis arctiore præcingitur cingulo. Angustissimum habet dies gyrum:sed & hic ab initio ad exitum uenit:ab ortu ad occasum. Ideo Heraclitus cui cognomen Scotinon fecit orationis obscuritas. Vnus inquit dies par omni est. hoc alius aliter accepit. dixit enim parem esse horis:nec mentitur. Nam si dies tempus est uigintiquatuor horarum:necesse est omnes inter se dies pares esse quia nox habet quod dies perdidit. Alius ait parem esse unū diem omnibus similitudine:nihil enim habet longissimi temporis spatium: quod nō in uno die inuenias lucem & noctem:& alternas mundi uices. Plaueta facit ista non alias cōtractior alias productior dies. Itaq; sic ordinandus est dies omnis:tanquā cogat agmen & consumet:atq; expleat uitam. Pacuuius qui syriam usu suam fecit cum uino:& illis funereis epulis se sepelisset:quasi sibi parentauerit:sic in cubiculum ferebatur a cœna:ut inter plausus exoletorum hoc ad symphoniam caneretur. nullo non se die extulit. hoc quod ille ex mala conscientia faciebat:nos in bona faciamus:& in somnum ituri læti hilaresq; dicamus:Vixi:& quem dederat cursum fortuna peregi. Crastinum si adiecerit deus læti recipiamus. Ille beatissimus est:& securus sui possessor:qui crastinum:sine solicitudine expectat. Quisquis dixi: uixit:quotidie ad lucrū surgit. Sed iam debeo epistolam includere. Sic inquis sine ullo ad me peculio ueniet? Noli timere aliquid secum fert:quare aliquid dixi multum. Quid enim hac uoce preclarius:quam illi trado ad te perferendam? Malum est in necessitate uiuere:sed in necessitate uiuere necessitas nulla est: Quid ni nulla? sit patent undiq; ad libertatem uiæ multæ:breues:faciles. Agamus:deo gratias:q̃ nemo in uita teneri potest. Calcare ipsas necessitates licet. Epicurus inquis dixit quid tibi cum alieno? quod uerum est:meum est perseuerabo. Epicurum tibi ingerere:ut isti qui iu uerba iurant ne quid dicatur æstiment:sed a quo:sciantq; quæ optima sunt:esse communia. Vale.

Epistola.xiii.de utilitate exercitationis contra aduersa de remedиis contra mala fortuita:& q̃ titia semper incipit uiuere.

Vltum tibi esse animi scio.nam etiā antequā instrueres te præceptis salutaribus & duracinctibus:satis aduersus fortunā placebas tibi:& multo magis post q̃ cū illa cōseruisti

manum uiresq; expertus es tuas quæ nunq; certam dare fiduciā sui possunt? si: cum multæ difficultates hinc & illinc apparuerint. Aliquando uero & propius accesserunt. & tunc uetus ille animus: & in alienum non uenturus arbitrium probatur. Hæc eius probatio obstupefacta est. Nō potest athlæta magnos spiritus ad certamē afferre.qui nunq; suggillatus est. Ille qui fudit sanguinem suum:cuius dentes crepuerunt sub pugno.ille qui supplantatus aduersarium toto tulit corpore:nec proiecit animum proiectus :quotiens cecidit contumacior resurrexit :cum magna spe descendit ad pugnam. Ergo ut similitudinem istam prosequar. Sæpe iam fortuna supra te fuit:nec tamen tradidisti te:sed subsiluisti :& acrior constitisti. Multum enim adiicit sibi uirtus lacessita. Tamen si tibi uidetur accipe a me auxilia :quibus munire te possis. Plura sunt Lucilli quæ nos terrent : quā quæ premunt :& sæpius opinione quā re laboramus: Non loquor tecum stoica lingua:sed hac submissiore. Nos enim dicimus omnia ista quæ gemitus mugitusq; exprimunt leuia esse & contemnenda. Omittamus hæc magna uerba :sed dii boni uera. Illud tibi præcipio ne lis miser ante tempus: Quædam ergo nos magis torquent quam debent: quædam ante torquent quam debent :quædā. torquent cum omnino non debeant. Aut augemus dolorem :aut fingimus. aut præoccupamus Primum id:quia res in controuersia est:& litem contestatam habemus in præsentia differatur. Quod ego leue dixero :tu grauissimum esse contendes. Scioalios inter flagella ridere:alios gemere sub colapho. Postea uidebimus:utrum ista suis uiribus ualeant :an imbecillitate nostra. Illud p̃ ista mihi ut quotiens circunsteterint:qui tibi te miserum esse persuadeant :non quid audias. sed qd sentias cogites:& cum pacientia tua deliberes :ac te ipse interroges qui tua optime nosti:quid est quare isti me complorent:quid est q̃ trepident:q̃ contagium quoque mei timeant. quasi transilire calamitas possit. Est aliquid istic mali. An res ista magis infamis est quam mala. Ipse te interroga. Nunquid sine causa crucior. Et mœreo :& quod non est malum facio. Quomodo inquis intelligam si uana sint:an uera quibus angor. Accipe huius rei regulam :aut præsētibus torquemur aut futuris:aut utriusque. de præsentibus facile est iudicium si corpus tuum liberum est. sanum est nec ullus ex iniuria dolor est. Videbimus quid futurum est hodie nihil negocii habet aut enim futurum est aut non. Primum despice an certa argumenta sint uenturi mali. Plærumque enim suspitionibus laboramus:& illudit nobis illa quæ conficere bellum solet fama multo autem magis singulos conficiet. Ita est mi Lucilli:cito accedimus opinioni:non coarguimus illa quæ nos in metum adducunt :nec excutimus :sed trepidamus:& sic uertimus terga quemadmodū illi: quos puluis motus fuga pecorum exuit castris:aut quos aliqua fabula sine auctore sparsa conterruit. Nescio quomodo magis uana perturbant:uera enim modum suum habent. quicquid ex incerto uenit:coniecturæ & licentiæ pauentis animi traditur. Nulli itaque tam pernicioſi :tam irreuocabiles quam lymphatici metus sunt. Cæteri enim sine ratione. hi sine mente sunt:Inquiramus itaque in rem diligenter. Verisimile est aliquid futurum mali. Non statim uerum est quam multa nō expectata uenerunt. quam multa expectata nusquam comparuerunt:etiam si futurum est:quid iuuat dolori suo occurrere. Satis cito dolebit cum uenerit:interim tibi meliora promitte. quid faciet lucri tempus. Multa interuenient:quibus uicinum periculum uel prope admotum aut subsistat: aut desinat:aut in alienum caput transeat. Incendium ad fugam patuit:quosdam molliter ruina deposuit aliquando gladius ab ipsa ceruis reuocatus est:aliquis carnifici suo superstes fuit: habet etiam mala fortuna leuitatem:fortasse erit:fortasse non erit. interim non est? meliora propone. nonunquam nullis apparentibus signis :quæ mali aliquid prænuncient animus sibi falsas imagines singit:aut uerbum aliquod dubiæ significationis detorquet in peius:aut maiorem sibi offensam proponit alicuius quam est.& cogitat non quantum iratus ille sit:sed quantum liceat irato. Nulla autem causa uitæ est:nullus miseriarum modus si timent quantum potest:hic prudētia prosit:hic robur. minimi euidentem quoque metum respue. Si minus uitio : uitium repelle: spe metum tempera. Nihil tam certum est ex his quæ timentur ut non certius sit & formidata subsidere & sperata decipere. Ergo & spem ac metum examina : & quotiens incerta erunt omnia tibi faue:crede quod mauis:si plures habebit sententias metus:nihilominus in hanc:partem potius inclina :& perturbare te define. Ac subinde hoc in animo uolue maiorem partem mortalium cum illic nec sit quicquam mali nec pro certo futurum sit æstuare ac discurrere. Nemo enim resistit cum cœperit impelli : nec timorem suum redigit ad uerum. Nemo dicit uanus auctor est :aut finxit. aut credidit:damus nos referentibus : expauescimus dubia pro certis:non seruamus modum rerum:statim in timorem uenit.scrupulus. Pudet me sic tecum loqui & tam leuibus te remediis refocillare. Alius dicat :fortasse hoc non uenet. Tu dic : quid porro si ueniet. Videbimus utrum ueniet :fortasse pro me uenit.& mors istam uitam honestabit. Cicuta magnum Socratem confecit. Catoni gladium assertorem libertatis extorque:magnā partem detraxeris gloriæ. Nimium diu te cohortor:cum tibi admonitione magis quam exhortatione opus.sit. Non in diuersum te a natura tua ducimus .natus es? ad ista quæ dicimus. Eo magis bonum tuum auge & exorna.sed iam finem epistolæ faciam :si illi signum suum impressero:

i deſt aliquam magnificam uocem perferendam ad te mandaueris. Inter cætera mala:hoc quoque habet ſtultitia propositum, ſemper incipit uiuere. Conſidera quid nox iſta ſignificet Lucilli uirorū optime:& intelliges:q̄ inconda ſit hominum leuitas:Quotidie noua uitæ fundamenta ponentium nouas etiam ſpes in exitu inchoantium. Circumſpice tecum ſingulos:occurrent tibi ſenes:qui ſe cum maxima ambitione .ad peregrinationes:ad negociandum parent:Quid eſt autem turpius q̄ ſenex uiuere incipiens? non adducerem auctorem huic uoci:niſi eſſet ſecretior:nec inter uulgata Epicuri dicta:quæ mihi & laudare:& adoptare promiſi. Vale.

Epiſtola .xiiii. ut non ſeruiatur corpori:& qualiter uitanda ſit nocitura potentia:& q̄ his maxime diuitiis fruitur qui non indiget diuitiis:

f Ateor inſitam eſſe nobis corpori noſtri charitatem. Fateor nos huius gerere tutelam: non nego indulgendum illi:ſeruiendum nego. multis enim ſeruet. qui corpori ſeruit: qui pro illo nimium timet:qui ad illud omnia refert. Sic gerere nos debemus: non tanquā propter corpus uiuere debemus:ſed tanquam non poſſimus ſine corpore:huius nos nimius amor timoribus inquietat:ſolicitudinibus onerat contumelius obiicit honeſtum ei uile é cui corpus nimis charum eſt agatur eius diligentiſſime cura:ita tamen ut cum exiget ratio cum dignitas cum fides:mittendum in ignem ſit. nihilominus quantum poſſumus euitemus incommoda quæque:non tantum pericula & in tantum nos reducamus:excogitantes ſubinde:quibus poſſint timenda depelli quorum tria ni fallor genera ſunt. timetur inopia timentur morbi: timentur quæ per uim potentioris impetus eueniunt. Ex his omnibus nihil magis nos concutit:q̄ quod ex aliena potentia impendet. Magno enim ſtrepitu & tumultu uenit. Naturalia mala quæ rettuli ſopiæ atq̄ morbi ſilentio ſubeunt:nec oculis:nec auribus quicquam terroris incutiunt. Ingens alterius mali pompa eſt:ferrum circa ſe & ignes habet & cathenas & turbam ferrarum. quam in uiſcera ī mittat humana. Cogita hoc loco carcerem & cruces & eculeos:& uncum & adactum per mediū hominem qui per omnes artus emergere poſſit ſtipitem:& diſtracta ī diuerſum actis cruribus mēbra illam tunicam alimentis ignium & illitam & intexta:& quicquid aliud præter hæc commenta ſæuitia eſt. Non eſt itaq̄ mirum:ſi maximus huius rei timor eſt:cuius & uarietas magna:& apparatus terribilis eſt. Nam quemadmodum plus agit tortor. quo plura inſtrumenta doloris expoſuit. Specie enim uincuntur qui patientia reſtitiſſent. Ita ex his quæ animos noſtros ſubigunt & domant plus:proficiunt:quia habent quod oſtendant. Illæ peſtes non minus graues ſunt:famem dico & ſitim:& præcordiorum ſuſpirationes:& febrem uiſcera ipſa torrentem:ſed latent. Nihil habent quod intendent:qd preferant. Hæc ut magna bella aſpectu paratuq̄ uicerunt. Demus itaq̄ operā. abſtineamus offenſis:interdum populus eſt quem timere debeamus. interdum ſi ea ciuitatis diſciplina eſt:ut plurima per ſenatum tranſigantur:gratioſi timeantur in eo uiri. Interdum ſinguli:quibus poteſtas populi & in populum data eſt:hos omnes amicos habere operoſum ē:ſatis eſt inimicos non habere. Itaq̄ ſapiens nunq̄ potentium iras prouocabit immo declinabit:non aliter q̄ in nauigando procellam. Cum peteres Siciliam:traieciſti fretum:temerarius gubernator cōtempſit auſtri minas. Ille eſt enim qui ſiculum pelagus interdum etiam plus q̄ timere debeamus exaſperet:& in uertices cogat:non ſiniſtrum petit littus ſed id quo proprior charybdis maria conuoluit. At ille cautior peritos locorum rogat quis æſtus ſit:quæ ſigna dent nubes:& longe ab illa regione uerticibus infami curſum tenet. Idem facit ſapiens:nocituram potentiam uitat hoc primum cauens:ne uitare uideatur. Pars enim ſecuritatis & in hoc eſt non ex profeſſo eam petere quia quæ quis fugit damnat. Circumſpiciendum nobis eſt ergo quomodo a uulgo tuti eſſe poſſumus. Primum nihil inde concupiſcamus:rixa eſt inter competitores:deinde nihil habeamus quod cum magno emolumento inſidiantis eripi poſſit quam minimum ſit in corpore tuo ſpoliorum. Nemo ad humanum ſanguinem propter ipſum uenit:aut admodum pauci plures computant quam oderunt. nudum latro tranſmittit:etiam in obſeſſa uia panperi pax eſt. Tria deinde ex præcepto ueteri præſtanda ſunt ut uitentur:odium:inuidia:contemptus quomodo hoc fiat ſapientia ſola monſtrabit. difficile enim temperamentum eſt:uerendumq̄ ne in contemptum nos: inuidia & timor trāſferat:nedū calcari nolumus:uideamur poſſe calcari:multis timēdi attulit cāſa timeri poſſe. Vndique nos reducamus non minus contemni quam ſuſpici nocet. Ad philoſophiam ergo confugiendum eſt:hæ litteræ non dico apud bonos. ſed apud mediocriter malos:inſulārum loco ſunt. Nam forenſis eloquentia:& quæcūq̄ alia populum mouet:aduerſarios habet:hæc quieta:& ſui negocii contēti non poteſt cui ab omnibus artibus etiam apud peſſimos honor eſt nunquā intantum conualeſcet nequitia:nūq̄ ſic cōtra uirtutes cōiurabitur. ut nō philoſophiæ nomen uenerabile & ſacrum maneat. Cæterum philoſophia ipſa trāquille modeſteque tractāda eſt.

Quid ergo iquis. Videtur tibi. M. Cato modeſte philoſophari:qui bellum ciuile ſententia ſua reprimit:qui furentium principum, quos medius intercepit:qui aliis Pompeium offendentibus aliis Cæſarem ſimul laceſſit duos. Poteſt aliquis diſputare:an illo tēpore de peſcēda fuerit ſapiēti reſpublica? Quid tibi uis. M. Cato? iam non agitur de libertate:olim peſſundata eſt. Queritur utr̄ Cæſar:an Pompeius poſſideat rempublicā. Quid tibi cum iſta contentione? Nullæ partes ſuæ ſūt dominus eligitur:quid tum? alter uincere poteſt melior uincere non poteſt:non poteſt eſſe peior: qui uictus fuerit:melior qui uicerit. Vltimas partes attigi Catonis:ſed ne ptiores quidē anni fuerunt. qui ſapientem in illa rapina reipublicæ admitterent. Quid aliud quam uociferatus eſt Cato cum miſit iratas uoces cum modo per populi leuatus manus & obrutus ſputis:& portandus extra forum traheretur modo e ſenatu in carcerem duceretur? Sed poſtea uidebimus an ſapienti operā perpendenda ſint. Interim ad hos te ſtoicos uoco. qui a republica excluſi receſſerunt ad colendā uitam:& humano generi iura colenda:ſine ulla potentioris offenſa. Non conturbabit ſapiens publicos mores:nec populum in ſe nonitate uitæ conuertet quid ergo. Vtiq̄ erit tutus qui hoc propoſitum ſequetur. Promittē tibi hoc magis non poſſum:q̄ in homine temperato bonam ualitudinem:& tamen facit temperantia bonam ualitudinem. Perit aliqua nauis in portu:ſed quid tu: accidere in medio mari credis? quādo huic paratius foret:multa agenti. moliētiq̄:cui ne ocium quidem tutum eſt:pereunt aliquādo innocentes. quis negat. Nocentes tamen ſæpius. Ars ei conſtat:qui per ornamenta percuſſus eſt. Deniq̄ conſiliū omnium rerum ſapiens:non exitum ſpectat. Initia in poteſtate noſtra ſunt:de euentu fortuna iudicat:cui de me ſententiam non do. At aliquid uexationis affert aliquid aduerſi:non damnatur latro:cum occidit. Nunc ad quotidianam ſtipem manum porrigis aurea te ſtipe implebo. Et quia eſt auri mentio:accipe quemadmodum uſus fructuſq̄ eius tibi eſſe gratior poſſit. Is maxime diuitiis fruitur. qui minime diuitiis indiget. Aede inquis auctorem:ut ſcias quam benigniſſimus:propoſitum eſt aliena laudare Epicuri ē:aut Metrodori:aut alicuius ex illa officina:& quid intereſt quis dixerit. Omnibus dixit. qui æget diuitiis:timet pro illis. Nemo autem ſolicitus bono fruitur. Adiicere illis aliquid ſtudet:dum de incremento cogitat. oblitus eſt uſus:ratiocinationes accipit:forum conterit. calendarium uerſat: ſit ex domino procurator. Vale.

Epiſtola:xv. De non ſaginando uel impinguando corpore:& de ipſius exercitatiōe:& uocis moderatione:& quare uita ſtulti ingrata ſit.

m Os antiquis fuit uſq̄ ad meam ſeruatus ætatem:primis epiſtolæ uerbis adiicere. ſi uales bene eſt:ego ualeo. Recte & nos dicimus:ſi philoſopharis bene eſt:Valere enim hoc demum eſt. Sine hoc æger eſt animus. Corpus quoq̄ etiam ſi magnas habet uires non aliter quam furioſi aut frenetici ualidum eſt. Ergo hanc ualitudinem præcipue cura:deinde illam ſecundam:quæ non magno tibi conſtabit:ſi uolueris bene ualere. Stulta eſt enim mi Lucilli:& minime conueniens litterato uiro occupato exercendi lacertos:& dilatandi ceruicem:ac latera firmandi. cum tibi fœliciter ſagina ceſſerit:& tori creauerint:ne uires unq̄ opimi. bouis nec pondus æquabis. Adiice nūc q̄ maiore corporis ſarcina animus eliditur:& minus agilis eſt. Itaq̄ quantū potes:circumſcribe corpus tuum:& animo locum laxa. multa ſequuntur incommoda huic dedito curæ:Primum exercitationes:quarum labor ſpiritum exhaurit:& inhabilem intentioni:ac ſtudiis acrioribus reddis. Deinde copia ciborum ſubtilitas impeditur. Accedunt peſſimæ notæ: mancipia in magiſterium recepta homines inter oleum & uinum occupati quibus ad uotum dies eſt actus ſi bene deſudauerunt:ſi in locum eius quod effluxit multum potionis alterius ieiuno gutture ingeſſerunt: bibere:& ſudare:uita cardiaci eſt. Sunt exercitationes & faciles & breues:quæ corpus & ſine mora laxent:& tempori parcant:cuius præcipua ratio habenda eſt. Curſus & cū aliquo pondere manus motæ & ſaltus:uel ille qui corpus in altū leuat:uel ille qui in longum mittit uel ille:ut ira dicā ſalutaris aut ut cōtūelioſius:dicā fullōius. Quodlibet ex his elige:uſu fit facile. quicq̄d facile facies cito redi a corpore ad animum illū noctibus at diebus exerce:labore modico aliitur ille. Hāc exercitatōem nō frigus:nō æſtus ipediet:nec ſenectus quidē. Id bonū cura quod uetuſtate fit melius. Neq̄ ego te ſemp iubeo imminere libro aut pupillaribus. Dādū ē aliquod iterualum animo:ita tamen ut non reſoluatur:ſed ut remittatur. Geſtatio & corpus concutit:& ſtudio non officit poſſis legere:poſſis dictare:poſſis loqui:poſſis audire:quorum nihil nec ambulatio quidem uetat fieri. Nec tu intenſionem uocis contempſeris:quam ueto te p gradus & certos modos attollere:deinde deprimere. quid ſi uelis deinde quemadmodum ambules:diſcere:admittes iſtos quos noua artificia docuit fames:erit qui gradus tuos temperet:& buccam edentis obſer

uet:& in tantum proficiat inquantum eius audaciam patientiæ cuitate produxeris :quid ergo a clamore prot nus & summa contentione uox tua incipiet usq; adeo naturale est paulatim inci tari :ut litigantes quoq; a sermone incipiant:ad uociferationem transeant .Nemo statim quiritúm fidem implorat.Ergo ubicunq; tibi impetus animi persuaserit :modo uæhementius fac in ciues conuitium:modo lentius:prout uox quoque te hortabitur in id latus.Modeste cum recipies illam reuocaueriscq; descendat:non decidat:moderatoris sui temperamentum habeat:nec indocto & rustico more desæuiat.Non enim id agimus:ut exerceatur uox:sed ut exerceat.Detraxit tibi non pusillum negocium mercedula.& munus gratum ad hæc beneficia accedet.Ecce insigne præceptum.Stulti uita ingrata est:trepida est:tota in futurum fertur.Quis hæc inquis dicit : Idem qui supra.quam tu nunc uitam dici existimas stultam.Habe & ixionis.Non ita est:nostra dicitur: quos cæca cupiditas in nocitura:certe nunq; satiatura præcipitat:quibus siquid satis esse posse. fuisset,qui non cogitamus quam iucundum sit nihil poscere:q; magnificum sit plenum esse:nec ex fortuna pendere.Subinde itaque Lucilli q; multa sis consecutus recordare :Cum aspexeris quot te antecedant :cogita quod sequantur si uis gratus esse aduersus deos .& aduersus uitam tuam :cogita quam multos anteceseris. Quid tibi cum cæteris? Teipse anteceßisti:finem constitue:quem transire non possis quidem si uelis discedant aliquando ista insidiosa bona & sperantibus meliora quam assecutis .Siquid in istis esset solidi:aliquando & implerent.Nunc haurientium sitim concitant: & imitantur specjosi apparatus & quod futuri temporis incerta sors uoluit. Quare pot us & fortuna impetrem ut det:quam a me ne petam quate autem petam oblitus frugalitatis humanæ.Congeram inquit laborem.Ecce hic dies ultimus est non ut sit: prope ab ultimo est.Vale.

Epistola .xvi.Qualiter ad bonam uitã ueniens in philosophiæ robore solidatur ,& qui quo ad naturã uiuit nunq; pauper:qui quo ad opinionem nunquã diues erit.

I quere tibi hoc scio Lucilli:neminem posse beate uiuere.ne tolerabiliter quidẽ sine sapientiæ studio:& beatam uitam perfecta sapientia effici .Cæterum nec tolerabilem sine ipsa etiãinchoari.Sed hoc quod liquet firmandum:& altius quottidiana meditatõne figendum est.Plus oderis est in eo ut proposita custodias:q; ut honesta proponas : Perseuerandum est & assiduo studio robur addendum:donec bona mens sit:quod bona uoluntas est.Itaque tibi apud me pluribus uerbis haud affirmatis nec tamen longis intelligo te multum profeciße. Quæ scribis unde ueniant scio:non sunt ficta nec colorata. Dicam tamen sententiam : q; iam de te spem habeo:nondũ fiduciã :Tu quoq; idẽ facias uolo nõ est quod tibi cito & facile credas. Excute te.& uarie scrutare :& obserua.Illud ante omnia uide utrum in philosophia:an in ipsa uita profeceris.Non est philosophia: populare artificiũ:nec.ostentationi paratum non in uerbis : sed in rebus est.nec in hoc adhibetur ut aliqua oblectatione consumatur dies :ut dematur ocio nausea.Animum format & fabricat:uitam disponit :actiones regit agenda & obmittenda demõstrat sed & gubernaculum est:& per ancipitia fluctuantium dirigit cursum .sine hac nemo securus est. In numerabilia accidunt singulis horis :quæ consilium exigunt :quod ab hac petendum est.Dicet aliquis:Quid mihi prodest philosophia si factum ẽ? quid prodest si deus rector est? quid prodest si cãus imperat? Nam & mutari cætera non possũt & nihil præparari potest aduersus incerta si aut consilium meum deus occupauit:decreuitq; quid facerem :aut consilio meo nil fortuna permittit.Quicquid est ex his Lucilli:uel si omnia hæc sint philosophandum est:siue nos inexorabili lege fata constringunt :siue arbiter deus uniuersi cuncta disponit:siue casus res humanas sine ordine impellit & iactat philosophia nos tueri debet.hæc adhortabitur:ut deo libenter pareamus ut fortunæ contumaciter resistamus hec docebit ut deum sequaris feras casum . Sed non est nũc in hãc disputationem transeundum . Quid sit iuris nostri:si prouidentia in imperio est:aut si fatorum series illigatos trahit aut si repentina:aut subita dominantur:Illo nunc reuertor ut te moneam & exhorter:ne patiaris animi tui impetum delabi & refrigescere .Constitue illum & contine: ut habitus animi fiat quod est impetus:Iam ab initio:si bene te noui circumspicies quid hæc epistola munusculi attulerit:excute illam & inuenies .Non est quod mireris animum meum : adhuc de alieno liberalis sum.Quare autem alienum dixit:quicquid benedictum est ab allo meum est. Sic quoque quod ab Epicuro dictum est.Si ad naturam uiues:nunquam eris pauper.Si ad opiniones nunq; eris diues.Exiguum natura desiderat:oppinio immensum.Cõgeratur i te quicquid multi locupletes possederunt ultra priuatũ pecuniæ modũ fortuna te,puehat.auro tegat:purpura uesti at:& eo deliciarum opumq; perducat:ut terram marmoribus abscondas:& non tantum habere tibi liceat:sed calcare diuitias.Accedant statuæ & picturæ:& quicquid ars ulla luxuriæ ela-

borauit maiora cupere ab his dis[illegible]s .Naturalia desideria finita sunt ex falsa opinione nascentia: ubi desinant non habent nullus enim terminus falso est :uia eunti aliquid extremum est:error immensus est.Retrahe te a uanis:& cum uoles scire quod petis:utrum naturalem habeat : an cæcam cupiditatem:considera si possit alicubi consistere .Si longe progresso :semper aliquid longius restat.Scito id naturale non esse.Vale.

Epistola.xvii.Quomodo ad philosophiã tendenti paupertas expediat.

P Roiice omniã ista si sapis :immo ut sapias:& ad bonam mentem magno cursu ac totis uiribus tende.Si quid est quo teneris aut expedi aut incide .Moratur inquis me res familiaris:sic illam disponere uolo :ut sufficere nihil agenti possit ne aut pauptas mihi onerosit:aut ego alicui.Cum hec dicis.non uideris uim ac potentiam eius de quo cogitas:boni nosse: & summam quidem rei non prouides quantum philosophia profit.Partes autem nondum satis subtiliter dispicis nec dum scis quantum ubique nos adiuuet quemadmodum in maximis:ut Ciceronis utar uerbo:opituletur:& in minima descendat.Mihi crede aduoca illam in consilium:sua debit tibi ne ad calculos sedeas.Nempe hoc quæris & hoc ista dilatione uis consequi ne tibi paupertas timenda sit.Quid si appetenda sit? multis ad philorophandum obstitere diuitiæ:paupertas expedita est:secura est.Cum classicum cecinit scit nõ se peti:cum aliqua conclamatio est :quomodo exeat :non quid efferat quærit aut si nauigandum est:non strepunt portus nec unius comitatu inquieta sunt littora.non circum stat illum turba seruorum ad quos pascendos transmarinarum regionum est optanda fertilitas :facile est pascere paucos uentres:& bene institutos : & nihil aliud desiderantes quam impleri.Paruo fames constat magno fastidium.paupertas contenta est desideriis instantibus satisfacere.Quid est ergo:quare hanc recuses contubernalem:cuius mores sanus diues imitatur.Si uis uacare animo aut pauper sis oportet aut pauperi similis .Non potest studium salutare fieri sine frugalitatis cura :frugalitas autem paupertas uoluntaria est.Tolle itaq; has excusationes :quantum sat est non nondum habeo si ad illam summam peruenero:tunc me totum philosophiæ dabo .Atqui nihil prius quam hoc parandum est:quod tu differs:& post cætera paras ab hoc incipiendum est:Parare inquis unde uiuam uolo:simul & parare disce . Siquid te uetat bene uiuere:bene mori non uetat.Non est qd paupertas nos a philosophia reuocet:ne egestas quidem toleranda est enim ad hoc properantibus:uel fames quam toleruere quidam in obsidionibus :& quid aliud erat illius patientiæ præmium:q; in arbitrium non cadere uictotis:quanto hoc maius est quo promittitur perpetua libertas :nullius nec hominis nec dei timor .Equidem uel esurienti ad ista ueniendum est.Perpessi sunt exercitus inopiam omnium rerum : uixerunt herbarum radicibus & dictu fœdam tulerunt famẽ. Hæc omnia passi sunt pro regno quo magis mireris :alieno Dubitabit aliquis ferre paupertatem:ut animum furoribus liberet. Non est ergo prius acquirendum :licet ad philosophiã etiam sine uiatico peruenire .ita est cum omnia habueris tunc & sapientiã habere uoles :hec erit ultimũ uitæ instrumentum:& ut ita dicam :additamentum.Tu uero siue aliquid habes iam philosophare:Vnde enim scis.An iam nimis habeat :siue nihil:hoc prius quære quã quicq;.At necessaria non deerunt.Primũ deesse non poterunt:quia natura minimũ petit.naturæ autẽ se sapiens accõmodat.Sed si necessitates ultimæ inciderint :iãdudũ exilset e uita:& molestus sibi esse desinet.Si uero exignũ fuerit & augustũ quo possit uita produci: id boni consulet:nec ultra necessaria solicitus:aut anxius uentri & scapulis suũ reddet:& occupationes diutũ concursationesque ad diuitias euntiũ :securus letusq; ridebit ac dices: quid in longũ ipse te differs:expectabis ne sœnoris quæstũ:aut ex mercede cõpendiũ:aut tabulas beati senis cũ fieri possis statim diues.Repræsentat opes sapientia:quas cuicunq; fecit superuacuas delet:hæc ad alios pertinent: tu locupletibus propior es. Sæculum muta nimis habes : id est omni sæculo quod sat est.Poteram hoc loco epistolã claudere :nisi te male instituissem. Reges parthos non potest quisq; salutare sine munere tibi uale dicere non licet gratis .Quid istic ab Epicuro mutuum sumam. Multis parasse diuitias :non finis miseriarum fuit sed mutatio'.,nec hoc miror. Non est enĩ in rebus uitjũ:sed in ipso animo.Illud quoque quod paupertatẽ nobis grauẽ fecerat:& diuitias graues fecit :quẽadmodũ nihil differt:utrũ ægrũ in ligneo lecto an: in aureo colloces quocunq; illũ transtuleris:morbũ suũ secũ transferet.Sic nihil refert utrũ aius æger in diuitiis : an in paupertate ponatur :malũ suũ illũ sequitur.Vale.

Epistola.xviii.q; sine luxuria dies festus agatur:& de paupertate ultro petendã:& qualiter modica ira gignit insaniam.

Ecẽbet est mẽsis quo maxime ciuitas desudat.ius luxuriæ publice datũ ẽ igẽti apparatu

sonāt omnia :tanq̄ ꝛie xpā inter saturnalia nō interſit & dies ꝛ ꝛū agēdaꝝ adeo nihil iterē: ut nō uideatur mihi errare :qui duxit oli mēſe decēbrē ſuiſſe nūc ar ūſi te hic habere libēter tecū cō ferre quid exiſtimares faciēdū utrū nihil ex quotidiana cōſuetudie mouēdū an ne diſſidere ui deremur cum publicis moribus ? & hilarius cœnandum & exuendum togam . Nam quod fieri niſi in tumultu & triſti tempore ciuitatis non ſolebat :uoluptatis cauſa ac feſtorum dierum ueſtē mutauimus. Si te bene noui arbitri partibus functus nec per omnia nos ſimiles eſſe pileatæ turbæ uoluiſſes:nec per omnia diſſimiles .niſi forte his maxime diebus animo imperandum eſt:ut tunc uoluptatibus ſolus abſtineat:cū i illas omnis turba procubuit.certiſſimum argumentum firmita tis ſuæ capit ſi ad blanda & in luxuriā trahentia nec ſponte it:uec adducitur.Hoc multo fortius eſt ebrio ac uomitante populo:ſiccum ac ſobrium eſſe : Illud temperatius non excerpere ſe: nec inſi gniri :nec miſceri omnibus & eadem: ſed non eodem modo facere .Licet enim ſine luxuria age re feſtum diem .Cæterum adeo mihi placet tentare animi tui firmitatē:ut ex præcepto magnorū uirorum tibi quoque præcipiam:Interponas aliquot dies :quibus contentus minimo ac uiliſſimo cibo dura atq; horrida ueſte:dicas tibi hoc eſt quod timebatur.in ipſa ſecuritate animus ad diffici lia ſe præparet:& contra iniurias fortunæ:inter beneficia firmetur.Miles in media pace decurrit ſine ullo hoſte:uallum iacit:& ſuperuacuo labore laxatur:ut ſufficere neceſſario poſſit .Quem in ipſa re trepidare nolueris:ante rem exerceas.hoc ſecuti ſunt qui omnibus menſibus paupertatem ī mitari prope ad inopiam acceſſerunt:ne unq̄ expaueſcerent:quod ſæpe dicebant.Non eſt nunc quod exiſtimes me dicere te admoneas:cœnas:& pauperū cellas:& quicquid aliud ē p quod luxu ria diuitiaꝝ tedio ludit.Grabatus ille uerus ſit:& ſagū & panis durus ac ſordidus:hoc triduo:& q̄ triduo ſer.Interdum pluribus diebus ut non luſus ſit:ſed experimentum.Tunc mihi crede Lucilli exultabis:diſpondio ſatur:& intelliges ad ſaturitatem non opus eſſe fortuna.hoc enim quod ne ceſſitati ſat eſt:debet etiam irata.Non eſt tamen quare tumultum tibi facere uidearis. facies enim qđ multa milia ſeruorum multa milia pauperum faciunt:illo nomine te ſuſpice:q; facies non co actus:tam facile erit tibi illud pati ſemper:q̄ aliquādo experiri.Exerceamur ad paululū: & ne im paratos fortuna deprehendat:fiat nobis paupertas familiaris:Securius diuites eumus ſi ſcierimus q̄ non ſit graue pauperes eſſe.Certos habebat dies ille magiſter uoluptatis Epicurus:quibus mali gne famē extingueret :uiſurus an aliquid deeſſet ex plena:& cōſumata uoluptate:& quantum de eſſet & an dignum :qđ quis magno labore penſaret.hoc certe in his epiſtolis ait quas ſcripſit Ca rino de magiſtratu ad Polyenū.Et quidē gloriatur:non toto aſſe paſci Metrodorum :qui nondū tantum profecerit.Toto in hoc tu uictu ſaturitatem putas eſſe uoluptas eſt. Voluptas autem eſt nō illa leuis & fugax:& ſubinde reficienda:ſed ſtabilis & certa.Non enim horrida res eſt aqua & po lenta :aut fruſtum hordeacei panis :ſed ſumma uoluptas eſt poſſe capere etiam ex his uoluptatem & ad id ſe reduxiſſe :qđ eripere nulla fortunæ iniquitas poſſit.Liberiora ſunt alimenta carceris: ſe poſitos ad capitale ſuppliciū:non tam anguſte qui occiſurus eſt paſcit:quanta eſt animi magnitu do:ad id ſua ſponte deſcendere:quod nec ad extrema quidem decretis timendum ſit hoc eſt præ occupare tela fortunæ.Incipe ergo mi Lucilli ſequi horum conſuetudinem.& aliquos dies deſti na:quibus ſecedas a tuis:rebus minimoq; te facias familiarē:incipe cū paupere habere commerciū Aude hoſpos con:temnere opes:& te quoque dignum finge deo.Nemo alius eſt deo dignus q̄ qui opes con tempſerit:quarū poſſeſſiōe tibi nō interdico:ſed efficere uolo:ut illas intrepide poſſi deas.quod uno conſequeris modo ſi te etiam ſine illis beate uicturum perſuaſeris tibi :ſi illas tā quam exituras ſemper aſpexeris.Sed iam incipiamus epiſtolam complicare . Prius inquis redde quod debes delegabo te ad.Epicurum:ab illo fiet remuneratio . Immodica ira gignit inſaniam. hoc quam uerum ſit:neceſſe eſt ſcias.Cum habueris ſeruum:& inimicum in omnes perſonas hic exardeſcit affectus tam ex amore naſcitur :quam ex odio :nō minus inter ſeria quā inter luſus & iocos.Nec intereſt ex quā magna cauſa naſcatur:ſed in qualem perueniat animū.Sic ignis non re ſert quā magnus:ſed quo incidat.nā etiā maximum ſolida non receperunt rurſus arida & combu ri facilia ſcintillam quoq; fouent uſq; in incendium.Ita eſt mi Lucilli ingentis iræ exitus:furor ē: & ideo ira uitanda eſt:non moderationis cauſa :ſed ſanitatis. Vale.

Epiſtola.xix.De ſeceſſu in ocium :& de perplexitate cōcathenantium:ſeu cupiditate uitanda : & de coena cum amico habenda.

Exulto quotiens epiſtolas tuas accipio :implent enim me bona ſpe:iam non promit tunt de te:ſed ſpondent.ita fac oro atque obſecro:quid enim:habeo melius ,q̄ ami cū rogē.q̄ q̄ pro ipſo rogaturus ſū Si potes ſubduc te iſti cogitatiōibus ſi minus eripe Satis multū tpis ſpa rimus incipiamus i ſenectute uaſa colligere nūquid iuuidioſū ē:in freto uixi mus:moriamur i portu:Neq; ego ſua ſeri tibi:nomē ex ocio petere:qđ nec iactare debes nec abſcō dere:nūq̄ .n.uſq; eo te abigā generis hūani furore dānato ut latebrā tibi aliq̄ pari & obliuionē ue li. Id age:ut ociū tuū nō emineat:ſed appeat.Deide uidebūt te iſti ciuibꝰ itegra ſūt & pria conſilia

An uelint uitam p obſcuꝝ trāſmi tere:tibi libeꝝ nō eſt.In mediū tē protu it enii uigor:ſcripto rum elegātia:claraꝝ & nobiles ami itiaꝝ.Tanta noticia te iuaſit:ut licet i ex ren i mergāris:ac peni tus recōdaris:tamē priora te mōſtrabunt:tenebras habere nō potes.Seqt̄ priſtinæ lucis multū quocūq; fugeris:quietē potes uēdicare ſine ullius odio:ſine deſiderio:aut morſu animi tui.Quid eni reliques:quod iuitus relictū a te poſſis cogitare? clientes:quoꝝ nemō teip̄m ſeqtur: ſed aliqđ ex te:amicos? olim amicitia petebatur:nūc præda.ſed dices.Mutabūt teſtamēta deſtituti ſenes:mi grabit ad aliud limē ſalutatur:nō pōt paruo res magna cōſtare. Aeſtima utꝝ te reliquere:an aliqđ ex tuis malis. Vtinā tibi ſeneſcere cōtigiſſet:itra nataliū tuoꝝ modū:nec te i altū fortuna miſiſſet. Tulit te longe cōſpectu uitæ ſalubris:rapida fœlicitas:puincia & ,curatio:& quicqđ ab iſtis ,mit titur.Maiora deīde officia te excipiēt:& ex aliis alia. Quis exitus erit? quid expectas dōec deſinas habere qđ cupias? nunq̄ erit tp̄s:qualē dicimus eſſe ſeriē cauſaꝝ:ex qbus nectitur fatū:talem dici mus eſſe cupiditatē:altera ex fine alterius naſcitur.In eā dimiſſus es uitā:quæ nunq̄ tibi miſeriaꝝ terminū ac ſeruitutis ip'a factura ſit.Subduc ceruicē iugo tritā:ſemel illā incidi: q̄ ſemp præmi ſa tius ē.Si te ad priuata retuleris:minora erunt oīa:& affatim ip̄lebunt. At nūc plurima & undiq; in geſta nō ſatiant.utꝝ aūt mauis ex iopia ſaturitatē:an i copia famē? Et auida fœlicitas ē: & alienæ auiditati expoſita.Quādiu tibi ſatis nihil fuerit:ip̄e aliis nō eris quomō iquiſ exhibo:utcūq;.Cogi ta q̄ multa temere ,p pecunia:q̄ multa laborioſe ,p honore tētaueris:aliquid & ,p ocio audendū eſt. Aut in iſta ſolicitudie ,curationū:& deīde urbanoꝝ officioꝝ ſeneſcēdū in tumultu: ac ſemp no uis fluctibus:quos effugere nulla modeſtia.nulla uitæ quiete cōtingit.quid.n.ad rē ptinet? an tu quieſcere uelis:fortuna tua nō uult.Quid ſi illi etiā nunc ,miſeris creſcere:q̄tum ad ſucceſſum ac ceſſerit:accedet & metus. Volo tibi hoc loco referre dictū Mecœnatis:uera ī ipſo eculeo edocuit. Ip̄a.n.altitudo attonat ſūma. Si quæris:i quo libro dixerit i eo qui Prometheus iſcribitur :hoc uo luit dicere:attonita habet ſūma. Eſt ergo tāti ulla potētia:ut ſit tibi tā ebrius ſermo. Ingenioſus il le uir fuit:magnū exēplū romanæ eloquētiæ daturus:niſi illū eneruaſſet fœlicitas:imo caſtraſſet. Hic te exitus mouet:niſi iā cōttahas uela:niſi qđ ille ſero uoluit terrā leges. Poterā tecū & hac Me cœnatis ſnīa parē facere rōem. Sed mouebis mihi cōtrouerſiā ſi te noui:nec uoles quod debeo in aſpero & ,pbo accipe:ut ſe res hēt.ab Epicuro uerſura faciēda eſt. Ante īquit circūſpiciendū eſt cū qbus edas & bibas:q̄ quid edas & bibas. Nā ſine amico uiſceratio leōis:ac lupi uita ē.hoc nō cōti get tibi:niſi ſeceſſeris.alioqui hēbis cōuiuas:quos ex turba ſalutatiū nomēclator digeſſerit. Errat aūt q̄ amicū in atrio q̄rit:i cōuiuio ,pbat.nullū habet maius malū occupatus hō & bōis ſuis obſeſ ſus q̄ q̄ amicos ſibi putat:quibus ipſe nō ē:q̄ beneficia ſua efficacia iudicat:ad cōciliādos amicos cū quidā quo plus debēt magis oderit.Leue es alienū debitorē facit:graue inimicū.qđ ergo? Būfi cia nō parāt amicitias:parāt ſi accepturos licuit eligere:ſi collocata nō ſparſa ſūt.Itaq; dū īcipis eē mētis tuæ: iteri hoc cōſilio ſapiētiū utere:ut magis ad rē exiſtimes ptinere qs:q̄ qđ accepit. Vale.

Incipit liber tertius. Epiſtola.xx.de cōcordia doctrinæ cū uita:& de inæqualitate uitanda:& de paupertatis beneficio:& q̄ magnus eſt qui in diuitiis pauper eſt:ſed ſecurior qui caret eis.

Iuales & te dignū putas:qui aliq̄do fias tuus gaudeo.Mea.n.gloria erit ſi te iſtic ubi,ſine ſpe exeūdi fluctuaris extraxero.Illud aūt mi Lucilli te rogo atq; hortor: ut philoſophiā ī p̄cordia ima demittas:& expimētū tui ,pfectus capias:nō orōne nec ſcripto:ſed animi firmitate:& cupiditatū diminutiōe.uerba rebus,pba. Aliud propoſitū eſt declamātibus:& aſſenſionē coronæ captātibus. Aliud his qui iuue nū & ocioſioꝝ aures diſputatiōe uaria:aut uolubili detinent.Facere docet philo ſophia:nō dicere. & hoc exigit:ut ad legē ſuā quiſq; uiuat: ne oratiōi uita diſſen tiat:ut ipſa iter ſe uita unius ſiue oīum actionū diſſenſiōe coloris ſit unius. Maximū hoc ē & offi ciū ſapiētiæ & indiciū:ut uerbis opam cōcordēt: ut ipſe ubiq; par ſibi idēq; ſit. Quis hoc p̄ſtabit? pauci:aliqui tamē.ē difficile hoc.nec dico ſapientē ſp uno ituꝝ gradu:ſed una uia. Obſerua itaq; nūquid ueſtis tua domuſq; diſſentiāt.Nūquid ī te liberalis ſis:i tuos ſordidus.Nūquid cœnes fru galiter:ædifices luxurioſe.Vnā ſemel ad quā uiuas regulā p̄nde:& ad hanc oēm uitā tuā exæqua. Quidā ſe domi cōtrahunt:dilatant foris & extendūt. uitiū eſt hæc diuerſitas: & ſignū uacillantis animi ac nōdum habētis tenorem ſuū.etiam nūc dicam unde ſit iſta incōſtantia:& diſſimilitudo reꝝ cōſiliorumq;.Nemo proponit ſibi quid uelit:nec ſi propoſuit:p̄ſeuerat in eo:ſed tranſilit:nec tantū mutat:ſed redit in diem quod dānauerat: & in ea quæ deſeruit ac dānauit: reuoluitur. Itaq; ut relinq̄ diffinitiōes ſapientiæ ueteris:& totū cōplectar humanæ uitæ modū: hoc poſſum cōten tus eſſe.quid eſt ſapientia? Semp idem uelle atq; idem nolle. licet illam exceptiūculam nō adiiciā ut rectū ſit quod uelis:non pōt cuiq̄ ſemp idem placere niſi rectū.Neſciunt ergo hoies quid uelit: niſi illo mōēto quo uolunt etiam in totū nulli uelle aut nolle decretū eſt. Variatur quotidie iu dicium:& in cōtrarium uertitur:atq; plæriſq; agitur uita per luſum. Præme ergo quod cœpiſti: & fortaſſe ,duceris aut ad ſummū:aut eo quod ſummū eſſe ſolus intelligas.quid fiet inqs huic tur bæ familiarium? turba iſta cum a te paſci deſierit: ipſa te paſcat: aut qđ tu beneficio tuo nō potes ſcire:pauptate ſcies. illa ueros certoſq; amicos retinebit. diſcedet quiſqs nō te ſed aliud ſeq̄batur:

Nō est autē uel ob oc ūbum amanda pauptas: ꝙ a quibus amicis oitē det. O quando ille ueniet dies: quo nemo in on ē tuū mētiatur. Huc ergo cogitatiōes uæ tēdant: hoc cura: hoc opta oia alia uota deo remissurus: ut cōtentus sis temetipso: & ex te nascētibus bonis. Quæ pōt esse fœlicitas ꝓprior? Redige te ad parua ex qbus cadere nō possis: idq; libētius facias. ad hoc ptinebit tributū epistolæ huius: quod statim cōseram: inuideas licet: etiā nūc libenter ꝓ me dependet Epicurus. Magnificētior: mihi crede: sermo tuus in grabato uidebitur & in pāno. nō enī dicentur tantū illa: sed ꝓbabūtur. Ego certe aliter audio quæ dicit Demetrius noster: cū illum inquit: uidi nudū quātominus q̄ in stramētis icubantē: nō præceptor ueri: sed testis est. quid ergo? Nū licet diuitias in simu positas contēnere? quid ni liceat? Et ille igentis animi ē qui illas circūfusas sibi multum diuq; miratus qd' ad se uenerint ridet: suasq; audit magis esse q̄ sentit. Multū est nō corrūpi diuitiarū cōtubernio. Magnus ē ille qui i diuitiis paup est. Sed securior qui caret diuitiis. Nescio inq̄s qūo iste pauptatem laturus ē: si in illā inciderit: nec scio ego Epicuri angelus: si paup cōtempturus sit diuitias: si in illas ciderit. Itaq; in utroq; mēs æstimāda est: inspiciendūq; an ille pauptati īdulgeat: an hic diuitiis nō īdulgeat. Alioquī leue argumentū ē bone uolūtatis grabatus: aut pānus: nisi apparuit aliquē illa nō necessitate pari: sed malle. Cæteꝙ magnæ indolis ē ad ista nō propare tanq̄ meliora: sed præpari tanq̄ ad facilia: hæc sunt Luciili facilia. Cū uero multo ante meditatus accesseris iucūda quoq; iest illis: sine qua nihil ē iucundū: securitas. Necessariū ergo iudico id qd' tibi scripsi magnos uiros sæpe feciſſe: aliquos dies iterponere: qbus nos imagiaria pauptate exerceamus ad uerā. qd' eo magis faciendū ē: quo delitiis ꝓmaduimus: & oia dura ac difficilia iudicamus: potius excitādus ex sōno: & uellicādus ē aīus: admoniēdusq; naturā nobis mimū cōstituisse. Nemo nascitur diues qsqs exit i lucē: iussus ē lacte & pāno eē cōtētus. ab his initiis nos regna nō capiūt. Vale.

Epistola. xxi. ꝙ tendentē ad philosophiā ipedit mūdanæ fœlicitatis falsa æstimatio. Et ꝙ solū studiosum īgeniū facit aliquē claꝛ. Et in oī quod habere cupimus: cupiditatibus detrahendū est.

Vm istis negociū tibi esse iudicas de quibus scripseras. Maximū negociū tecū habes: tu tibi molestus es. Quid uelis nescis: melius ꝓbas honesta q̄ sequaris. Vides ubi sit posita fœlicitas: sed ad illā puenire nō audes. Quid si aūt quod te ipediat: quia parū ipse dispicis dicam. Magna hæc eē existimas quæ relicturus es: & cum ꝓposuisti tibi illā securitatē ad quā trāsiturus es: retinet te huius uitæ a qua recessurus es fulgor: tanq̄ in sordida & obscura casurū. Erras Lucilli. ex hac uita ad illā ascēditur. Quod itereſt inter splendorē & lucē: cū hæc certā originē habeat: ac suā: ille niteat alieno. hoc iter hanc uitā & illā: hæc quia fulgore extrinsecus ueniēte pcussa est. Crassam illa statim umbrā faciet quisqs obstiterit. Illa uero suo lumine illustris ē. Studia te tua clarum & nobilē efficient. Exēplum epicuri referā cū idomeneo scriberet: & illū a uita spinosa ad fidelē stabilēq; gloriā reuocaret: rigidæ tūc potētiæ ministꝛ & magna tractantē. Si gloria inquit tā geris notiorē te epistolæ meæ faciēt: q̄ oia ista q̄ colis: & ꝓpter quæ coleris. Nūquid ergo mētitus est? Quis idomenea nosceꝛ? nisi Epicurus illū suis litteris indidisset. Oēs illos magistratus & satrapas: & Regē ipm ex quo idomenei titulus petebatur: obliuio alta suppsit nomen. Attici pire Ciceronis epistolæ nō sinunt: nihil illi ꝓfuisset gener Agrippa: & Tiberius ꝓgener: & Drusus Cæsar ꝓnepos: inter tā magna noia taceretur: nisi Cicero illū applicuisset. Profunda sup nos altitudo tēporis ueniet pauca īgenia caput exerēt & in idē quādoq; silentiū obitura obliuiōi resistēt: ac se diuendicabūt. Quod Epicurus amico suo potuit ꝓmittere: hoc tibi ꝓmitto Lucilli. Habeo apud posteros gratiā: possum mecū duratura noia educere. Virgilius noster duobus memoriā æternā promisit: & præstat. Fortunati ambo siqd mea carmina possunt. Nulla dies unq̄ memori uos eximet æuo? Dū domus Aeneæ capitolii īmobile saxū Accolet: imperiūq; pater romanus habebit: quoscūq; in mediū fortuna protulit: quicūq; mēbra ac partes alienæ potētiæ fuerāt: hoꝛ gratia uiguit domus frequētata est: dū isti steterūt: post ipsos cito memoria defecit. Ingenioꝛ crescit dignatio: nec ipsis tātū honor habetur: sed quicqd illoꝛ memoriæ adhæsit excipitur: ne gratis idomeneus in epistolā meā uenerit: ipse eam de suo redimet. Ad hunc epicurus illā nobilē īniam scripsit: qua hortatur: ut Pytoclea locupletē nū publica: nec ancipiti uia faciat. Si uis inquit Pytoclea diuitē facere: nō pecuniæ adiicienda dū: sed cupiditatibus detrahēdum est: & aptior ista sentētia est: q̄ interpretāda sit: & disertior q̄ adiuuāda: hoc unū te admoneo ne istud tantū existimes de diuitiis dictū quocūq; trāsfuleris idē poterit. Si uis Pytoclea honestū facere: nō honoribus adiiciendū ē: sed cupiditatibus detrahendū. Si uis Pytoclea esse in ꝓpetua uoluptate: nō uoluptatibus adiiciendū est: sed cupiditatibus detrahēdum. Si uis Pytoclea senē facere: & iplere uitā: nō annis adiiciendū est: sed cupiditatibus detrahendū est. has uoces nō est ꝙ Epicuri esse iudices: publicæ sunt: qd' fieri in senatu solet: faciendū ego in philosophia quoq; existimo. Cum cēsuit aliquis qd' ex ꝓte mihi placeat iubeo illū diuidere sententiā & sequor. Pro eo libentius Epicuri egregia dicta cōmemoro: ut isti qui ad illa cōfugient: spe mala īducti qui uelamenta ipsa suoꝛ uitioꝛ habituros se existimant: ꝓbent quocunq; ierint honeste esse uiuendū. Cum audierint ista. audient isti hortulos & inscriptū hortulis. hospes hic bene manebis: hīc summū bonū uoluptas est: paratus erit istius domicilii custos hospitalis humanus: & te polenta excipiet: & aquā quoq; large admistrabit: & dicet. Ecquid

bene acceptas es? Nō irritant inquit hortuli famem sed extinguunt. nec mapis potōibus sitim faciunt: sed naturali & gratuito remedio sedant. In hac uoluptate consui: de his tecum de siderīis loquor: quæ consolationem nō recipiunt: quibus dandū est aliquid t: deficiant. Nam de illis extraordinariis quæ licet differe licet castigare & oportmere. hoc uni cōmune faciam ista uoluptas naturalis est: non necessaria: huic nihil debes. Siquid impendis uoluntarium est: neuter præcepta non audit poscit: appellat: non est molestus creditor: paruo dimittitur si modo das illi qd debes: non quod potes. Vale.

Epistola. xxii. ꝙ occupationes consilio relinquendæ sunt uon præcipitāter fugiēdæ: & de uaria quiete locorum: & ꝙ homines peiores moriuntur q̄ nascantur.

Am intelligis educendū esse te: ex istis occupationibus speciosis & malis. sed quomodo id cōsequi possis quæris. quædā nō nisi a præsente mōstrātur. Non potest medicus
i epistolas tibi aut balnei tēpus eligere: uena tangēda ē. Vetus prouerbium est: Gladiatorē in arena capere cōsilium. aliqd aduersarii uultus: aliquid manus mota: aliquid ipsa inclinatio corporis intuentem monet. Quid fieri soleat: quid oporteat in uniuersum & mādari potest & scribi: Tale consilium non tantum absentibus: sed etiam posteris datur: Illud autem quando fieri debeat: aut quemadmodum ex longinquo nemo suadebit: cum rebus ipsis deliberandum est. Non tantū præsentis: sed uigilantis est occasionem obseruare properantem. Itaq; hanc circumspice. hāc si uideris prende: & toto impetu: totis uiribus id age: ut te istis officiis exuas. Et quidem quam sententiā feram attende. Censeo aut ex ista uita tibi: aut e uita exeundum. Sed illud idē existimo: leuiter eundum uia: ut quod male implicuisti: soluas potius q̄ abrumpas: dummodo si alia soluendi ratio non erit uel abrumpas. Nemo tam timidus est. ut malit semper pendere quam semel cadere Interim quod primum est impedire te noli. contentus esto negociis in quæ descendisti: uel quod uideri potest maius incidisti. Non est quod ad ulteriora nitaris: aut perdas excusationem: & apparebit te non incidisse. ista enim quæ dici solent falsa sunt: non potui aliter: Quid si nollem? necesse erat nulli necesse est fœlicitatem cursu sequi. est aliqd etiam si non repugnare subsistere: nec instare fortunæ ferenti. Nunquid offenderis: si in consilium non uenio tantum sed aduoco. Et quidem prudentiores q̄ ipse sum: ad quos soleo deferre: si quid delibero. Epicuri epistolam ad hāc rē pertinentem legi. Idomeneo quæ scribitur: quē rogat ut quātū potest fugiat & properet. antequā aliq̄ uis maior interueniat: & auferat libertatem recedendi idem tamen subiicit nihil esse tentādū nisi cū apte poterit tēpestiueq; tētari. Sed cū illud tēpus captatū diu uenerit: exiliendū ait. Dormitare de fuga cogitātē uetat: & sperat etiam ex difficillimis salutarem exitum: si nec properemus ante tempus: nec cessemus in tempore. Puto nunc & stoicam sententiā quæris: non est ꝙ quisquā illos apud te temeritatis infamet cautiores q̄ fortiores sunt expectas forsitan ut tibi hæc dicantur. Turpe est cedere oneri: luctari cum officio quod semel recepisti. Non est uir fortis & strenuus qui laborem fugit uerum ubi crescit illi animus ipsa rarū difficultate. Dicentur tibi ista: si operæ prætiū habebit perseuerātia: si nihil indignum bono uiro faciendū patiendūue erit. alioquin sordido se & contumelioso labore cōteret: nec in negociis erit negocii causa. ne illud quidem quod existimas eum factutum faciet ut ambitiosis rebus implicitus: earum semper æstus ferat. Sed cum uiderit gratia in quibus uolutatur incerta ancipitra refert pedem: non uertet terga: sed sensim recedet in tutum. Facile est autem mi Lucilli occupationes euadere: si occupationum præmia cōtemseris. Illa sunt que nos moriantur & detinent. Quid ergo. Tam magnas spes relinquam: Ab ipsa mes se discedā nudū erit latus incomitata lectica. Atrium uacuum. Ab his ergo inuiti homines recedunt: & mercedem miseriarū amant ipsas execrātur: Sic de ambitione quomodo de amica querūtur. Idem si uerū affectū eorū inspicias: non oderunt sed litigant. Excote istos qui quæ cupiere deplorant: & de earū rerū loquuntur fuga: quibus carere nō possūt. Videbis uolūtariā esse illis in eo morem quod ægre ferre ipsos: & misere loquūtur: Ita est mi Lucilli: paucos seruitus plures seruitutem tenent: sed si deponere illam in animo est: & libertas bona fide placuit in hoc autem unum aduocationem petis ut sine perpetua solicitudine id tibi facere contingat. Quid ni te tota cohors stoicorum ꝓbatura sit: Omnes. Zenones & Chrysippi moderata: & honesta: & uera suadebūt: Sed si propter hoc tergiuersaris: ut circumspicias quantū feras tecū: & q̄ magna pecunia instruas ociū: nunq̄ exitū inuenies. Nemo cum sarcinis enatat. Emerge ad meliorem uitam propiciis diis: sed non sic quomodo istis propicii sunt quibus bono ac benigno uultu mala magnifica tribuerūt. ad hoc unum excusati: ꝙ ista quæ urunt: quæ excruciant: optātibus data sunt. Iam imprimebam epistolæ signū resoluenda est: ut cum solemni ad te munusculo ueniat: & aliquam magnificam uocē secū ferat. & ecce occurit mihi nescio utrū uerior: an eloquētior: cuius inquis. Epicuri. adhuc enim alienas sarcinas adoro. Nemo nō ita exit e uita tanq̄ modo intrauerit, quēcunq; uis occupa: adolescentē: senē: mediū inuenies æque timidū mortis: æque insciū uitæ. Nemo quicq̄ habet facti in futurū enim nostra distulimus. Nihil me magis in ista uoce delectat: quā ꝙ exprobatur senibus infantia. Nemo inquit aliter: quam quomodo natus est exit e uita. Falsum est. peiores morimur quā nascimur. nostrum istud non naturæ uitium est. Illa de nobis conqueri debet. & dicere, quid

hoc est sine cupi[illegible]bus uos genui sine timoribus :sine superstitione :sine perfidia : cæteriq; pe
stibus :quales intrat[illegible]s exite :percepit sapientiā.siquis tam s[illegible]curus moritur quā nascitur nūc uero
trepidamus:cum pe[illegible]iculū accessit:nō animus nobis:nō color constat :lachrymæ nihil ꝓfuturæ
cadunt.Quid est turpius:quam in ipso limine securitatis esse solicitum.Causa autem hæc est. qđ
inanes omnium bonorū sumus:uitæ desiderio laboramus.non enim apud nos pars eius ulla sub
sedit:transmissa est & effluxit.Nemo quam bene uiuat sed quādiu curat cum omnibus possit cō
tingere:ut bene uiuant:ut diu nulli. Vale.

Epistola.xxiii.De solido & inani gaudio & de malo uitæ principio.

PVtas me tibi scriptūrū quā hūane nobiscū hyems ægerit.quæ & remissa fuit & breuis:
quā malignū uersit:quā præposterū frigus &[illegible] alias ineptias uerba quærentiū:Ego uero
aliquid quod mihi & tibi prodesse possit scribā .Quid autē id erit nisi ut te exhorter ad bonā mē
tē.Huius fundamentū quod sit quæris .Ne gaudeas uanis.Fūdamentū hoc esse dixi:etiā culmen
cītus est:& incertus sui quē spes aliqua prorsit licet ad manū sit licet non ex difficili petatur licet
illū nūquā sperata deceperint hoc ante oīa fac mi Lucilli discę gaudere exīstimes me nūc detra
here tibi multas uoluptates:qui fortuita submoueo:qui spes dulcissima oblectamenta deuitan
das exīstimo.Immo cōtra nolo tibi unquā deesse lætitiā.Volo illā tibi domi nasci:nascitur si mo
do intra te ipsum sit.Cæteræ hilaritates non implēt pectus sed fronte remittūt:leues sūt nisi for
te tu iudicas eū gaudere qui ridet animus debet esse aliter & sidens:& super omnia erectus. Mihi
crede res seuera est uerū gaudiū.An tu exīstimas quenquā soluto uultu :& ut isti delicati loquun
tur hilari oculo mortem contemnere :paupertati domū aperire :uoluptates tenere sub fræno :me
ditari dolorū patiētiā.Hæc qui apud se uersat in magno gaudio est:sed parū blādo .In huius gau
dii possessione esse te uolo:nunquā deficiet.cū semel unde petatur inueneris :leuiū metallorū fru
ctus in summo est.illa opulentissima sūt:quorū in alto latet uena :assidue plenius responsura fo-
dienti .Hæc quibus delectatur uulgus tenuē habent ac perfusoriā uoluptatē:& quodcūq; inuenti
tiū gaudiū est:fundamēto catet.hoc de quo loquor ad qđ te conor perducere solidū est:& ꝙ plus
pateat introrsus .Fac oro te Lucilli charissime:quod unū potest te præstare fœlicē:discīce & cōcul
ca ista quæ extrinsecus splendent :quæ tibi promittūtur ab alio ad uerū bonū specta & de tuo.
gaude :Quid est aūt hoc de tuo.Teipso & tui optima parte.Corpusculū quoq; etiam si nihil fieri
sine illo potest magis necessariā rem crede quā magnā.Vanas suggerit uoluptates breues pœni-
tendas :ac nisi magna moderatione tēperentur in cōtrariū habituras .Ita dico in præcipiti uolu-
ptas ad dolorem uergit nisi modū teneat.Modū autem tenere in eo difficile est:quod bonū esse
credideris .Viri boni auiditas tuta est.Quid sit istud interrogas aut unde subeat:dicā.Ex bona cō
scientia :ex honestis consiliis:ex rectis actionibus:ex contemptu fortuitorū ex placido uitæ:& cō
tinuo tenore unā præmentis uiā.Nā illi qui ex aliis,ꝓpositis ī alia trāsiliūt aut ne trāsiliūt qđē:sed
casu quodā trāsmittūtur .Quomodo habere quicquā certū mansurūue possūt suspensi &[illegible] uagi.
Pauci sūt qui cōsilio se suaq; disponāt cæteri eorum more qui fluminibus innatant:non eunt sed
feruntur.Ex quibus alios leuior unda detinuit ac mollius uexit:alios uæhementior rapuit alios,p
ximæ ripæ cursu languescente depositi alios torrens īpetus deiecit in mare.Ideo cōstituēdū est
quid uelimus:& in eo perseuerandum.Hic est locus soluendi æris alieni.possum enim uocem.tibi
Epicuri tui reddere :& hanc epistolam liberare .Molestum ē semper uitam inchoare:aut si hoc'mo
do magis sensus potest exprimi:male uiunt qui semper uiuere incipiunt.Quare inquis.desiderat
enim explanationem ista uox:Quia semper illis imperfecta uita est.Non potest autem stare para
tus ad mortē qui nō īcipit uiuere.Id agēdū ē ut satis uixerimus.Nemo hoc putat qui opus maxi
mam nitam.Non est ꝙ exīstimes pauco' esse hos:propemodum omnes sunt.Quidam uiuere tūc
incipiunt:cum desinendum est.si hoc iudicas mirum:adiiciam quod magis admirerts.Quidam
uiuere desierunt:q; inciperent: Vale.

Epistola.xxiiii.de præmeditatione futurorum periculorum:& de non timenda morte:& de nō ī
consulte animum inclinando.

OLicitum te esse scribis de iudicii euentu : quod:tibi furor inimici denunciat:& exīstiti
mas me suasurum:ut meliora tibiipsi propōnas:& acquiescas spei blandæ.Quid enim
necesse estmala acersere:& satis cito patienda cum uenerint :præsumere ac presens tem
pus futuri metu perdere:est sine dubio stultum:qua quandoq; sis futurus miser:esse iam miserum
Sed ego alia te ad securitatem uia ducam:si uis omnem solicitudinem exuere: quicquid uereris
ne euertat:euenturum utiq; propone:& quodcunq; illud est malum tecum ipse metire:ac timorem
tuum taxa .intelliges profecto aut non magnum aut non longū esse quod metuis.nec diu exem-

pla quibus confirmeris colligēda sunt.Omnis illa ætas tulit in quācūq; par[illegible] re[illegible]m uel iuuenilium uel
externarum memoriā miseris occur[illegible]et tibi ingenia:aut profectus:aut imp[illegible]us magni: Nunquid
accidere tibi si dānaris potest durius:q; ut mittaris in exilium:ut ducaris in c[illegible]rceré:nunquid ultra
quicq; corpori timendum est:q; ut uratur?q; ut pereat? singula ista constitu[illegible] & cōtemptores eorū
cita:qui non quærendi sed eligendi sunt.Damnationē suam Rutilius sic tulit:tanq; nihil illi mo
lestū aliud esset:q; ꝙ male iudicaretur. Exilium Metellus fortiter tulit .Rutilius etiam libenter. Al
ter ut rediret reipub.præstitit. Alter reditum suum Syllæ negauit:cui nihil tunc negabatur. In car
cere Socrates disputauit:& exire:cum essent qui permitterent fugam: noluit:remansitq; ut duarū
rerum grauissimarum hominibus metum demeret: mortis & carceris .Mutius ignibus manū im
posuit.Acerbum est uri:quāto acerbius:si id te faciente patiaris.Vides hominem non eruditum:
nec ullis præceptis contra mortem:aut dolorem subornatum:militari tantum robore instructum:
pœnas a se irriti conatus exigentem:spectator destillātis in hostili foculo dexteræ stetit :nec ante
remouit nudis ossibus fluētem manū q; ignis illi ab hoste subductus est.Facere aliquid in illis ca-
strīs fœlicius potuit nihil fortius.Vide quāto acrior sit ad occupāda picula uirtus.q; crudelitas ad
irroganda.Facilius Porsenna Mutio agnouit quem uoluerat occiderit decātatæ inquis in omni
bus scholis fabulæ istæ sunt.Tu mihi cum ad cōtemnendum mortē uentum fuerit Catonē narra
bis.Quid ni ego narrē.Vltima illa nocte Platonis librū legentē posito ad caput gladio: duo hæc
in rebus extremis instrumēta prospexerat:alterū ut uellet mori:alterū ut posset.Compositis ergo
rebus utcūq; cōponi fractæ atq; ultimæ poterant:id agendū exīstimauit ne cui Catonem aut occi
dere liceret:aut seruare cōtingeret.& stricto gladio quē usq; in illū diem ab omni cæde purū serua
uerat.Nihil inquit ægisti fortuna omnibus conatibus meis obstādo nō pro me adhuc:sed pro pa
triæ libertate pugnaui.nec agebā tanta pertinacia ut liber:sed ut inter liberos uiuerē.nūc quoniā
deploratæ sunt res generis humani:Cato deducatur in tutum impressit deinde mortiferū corpo
ri uulnus :quo obligato a medicis :cum minus sanguinis haberet minus uitiū animi.Idem iā non
rātum Cæsari:sed sibi iratus nudas in uulnus manus:ægit :& generosum illū cōtempt[illegible]rēq; om
nis potentiæ spiritum non emisit:sed eiecit:Non in hoc exempla hæc cōgero :ut ingenium exer-
ceam:sed ut te aduersus id qđ maxime terribile uidetur exhorter.Facilius aūt exhortabor:si ostē
dero non tantū fortes uiros hoc momentū efflandæ anime cōtempsisse:se quosdā ad alia igna-
uos :in hac re æquasse animum fortissimorū:sicuti illum Cnei Pompeii socerū Scipione : qui cō
trario in Africam uēto relatus cum teneri nauem suam uidisset ab hostibus:ferro se trāsuerberauit
& onerātibus ubi Imperator esset:Imperator inquit se bene habet Vox hæc illum parem maiori
bus fecit & fatalem Scipionibus in Africa gloriam :non est intertrumpi passa.Multū fuit Carthagi
nem uincere:sed amplius mortem.Imperator inquit bene se habet.An aliter debebat Imperator
equidē Catonis mori.Non reuoco te ad historias nec ex omnibus sæculis contemptores mortis
qui sunt plurimi :colligo .Respice ad hæc nostra tēpora:de quorum languore:ac deliciis q̄rimur.
Omnis ordinis homines succurrent :omnis fortunæ, omnis ætatis :qui mala sua morte
præciderint.Mihi crede Lucilli:adeo mors timenda non est:ut beneficio eius nihil anteferendū
timendūue sit.Securus itaq; inimici minas audi:& q̄uis cōscientia tua tibi fiduciam faciat :tamen
quia multa extra causam ualent:& quod æquissimum est spera:& ad id te quod est iniquissimum
para.Illud āt āte omnia memēto demere rebus tumultū ac uidere quid ī q̄cūq; re sit .scies nihil eē
ī istis terribile :nisi ipsum timorem.Quod uides accidere pueris hoc nobis quoq; maiusculis pue
ris euenit illi quos amāt :quibus assueuerūt:cū quibus ludūt :si psonatos uidēt expauescūt : non
hominibus tantū sed rebus psona ademenda ē:& reddēda facies sua.Quid mihi gladios & ignes
ostēdis & turbā carnificū circa te fremētē? Tolle istā pōpā sub qua lates & stultos territas mors ē:
quā nuper seruus meus :quā ancilla cōtēpsit.Quid tu rursus mihi flagella & oculeos magno ap
paratu explicas .Quid tu singulis articulis:singula machinamēta quibus extorqueātur apta:& mil
le alia istrumēta excarnificādi pticulati hois. pone ista quæ nos obstupefaciūt:lube cōticescere ge
mitus & exclamationes:& uocū inter laceratiōes elisarū acerbitatē.Nēpe dolor ē quē podagricus
ille cōtēnit:quē stomathicus ille ī ipsis delitiis perfert:quē in puerperio puella perpetitur:leuis est
si ferre possū:breuis est si ferre nō possū.Hæc in animo uoluta quæ sæpe audisti:sæpe dixisti : sed
uere audieris:an uere dixeris:effectu proba.Hæc enī turpissimū ē:qđ nobis obiici solet:uerba.nos
philosophiæ:non opera tractare.Quid tu nūc primū tibi mortem iminere scisti nūc exilium:nunc
dolorē.In hoc natus es:quicquid fieri pōt:quasi futurū cogitemus:qđ facere te moneo:sed scio te
certe feciſſe.Nunc admoneo ut animū tuū nō mergas in istam solicitudinem.Hebetabitur enim
& minus habebit uigoris cum exigendū erit abduc illum a priuata causa ad publicam.dic morta
le tibi & fragile corpusculum esse cui nō ex iniuria tantum :aut ex potentioribus uiribus denūcia
bitur dolor:sed ipsæ uoluptates in tormenta uertuntur epulæ eruditatē afferunt ebrietates neruo
rū torporē tremorēq;:libidines pedū manuum articulorū omnium deprauationes.Paupertas:
inter plures ero exul fiā.ibi me natū putabo quo' mittar:alligabor.quid.n.nūc solutus sū ad hoc
me natura graue corpis mei pōdus astrīxit moriar hoc dicis, desine ægrotare posse desinā alligai

posse:desiuam me pos̄e.Non sum tam ineptus ut Epicureā cantilenā hoc loco persequar:& di
cam:uanos esse inferos:nec ullum metum:nec Ixionem rota uolui:nec saxū humero Sisyphi trudi in aduer
sum:nec ullius uiscera & renasci posse quottidie:& carpi:Nemo tam puer é:ut Cerberum timeat
& tenebras:& larualem habitū nudis ossibus cohærentiū. Mors nos aut consumit:aut exuit:emis
sis meliora restāt onere detracto:cōsumptis nihil restat:bona pariter malaq; submota sunt.Permi
te mihi referre hoc loco tuū uersum:si prius admonuero:ut te iudices non aliis scripsisse ista sed e
tiā tibi:Turpe est aliud loqui.aliud sentire:quanto turpius aliud scribere: aliud sentire: Memini te
illum locum aliquādo tractasse:non repente nos in mortem incidere:sed minutatim procedere:
Quottidie morimur:quottidie enim demitur aliqua pars uitæ:& tunc quoq; cum crescimus uita
decrescit:Infantiā amisimus :deinde puericiam:deide adolescētiā:usq; ad extremū: quicquid trā
sit temporis perit:hunc ipsum quem agimus diem :cum mortem diuidimus.quēadmodū clepsy
dra non extremū stillicidiū exhaurit sed quicquid ante defluxit :sic ultima hora qua eē desinimus
non sola morte facit :sed sola consumat tunc ad illam perenimus:sed diu uenimus. Hæc cū de
scripsisses quo soles ore semper quidem magnus:nunq̄ tamen acrior q̄ ubi ueritati commendas
uerba:Dixisti mors nō ultima uenit sed quæ rapit ultima mors é.Malo te legas.quā epistolā meā
Apparebit enim tibi hanc quam timemus mortem extremā esse non solam uideo quo spectes.
Quæris quid huic epistolæ ifulserim .quod dictū alicuius animosum :quod præceptū utile ex hac
ipsa matēria quæ in manibus fuit:mitterut aliquid.Obiurgat Epicurus non minus eos qui mor
tem concupiscunt :quā eos qui timent.& ait.Ridiculum est currere ad mortē:tedio uitæ: cum ge
nere uitæ:ut currendum esset ad mortē effeceris.Itē alio loco dicit Quid tam ridiculum:quā ap
petere mortem cum uitam tibi inquietā feceris metu mortis .His adiicias:& illud eiusdem notæ:
liquet tantam hoīum imprudentiam esse immo dementiā:ut quidam timore mortis cogantur
ad mortem.Quicquid horum tractaueris confirmabis animum:uel ad mortis uel ad uitæ patien
tiā.At in utrunq; emonendi ac firmādi sumus:& ne nimis amemus uitā :& ne nimis oderimus ēt
cum ratio suadet finire:sed non timere :nec cum pro cursu capiendus est impetus. Vir fortis ac
sapiens non fugere debet e uita:sed exire:& ante omnia ille quoq; utetur affectus qui multos oc
cupauit:libido scilicet moriendi.Est enim mi Lucilli:ut ad alia:sic etiam ad moriendum inconsul
ta animi inclinatio :quæ sæpe generosos atq; acerrimæ indolis uiros corripit:sæpe ignauos iacen
tes q; illi cōtemnūt uitā :hi grauantur.Quosdā subit eadē faciendi uiuendiq; satietas:& uitæ non
odium :sed fastidiū:in quod prolabimur ipsa pellente philosophia:dum dicimus quousq; eadem
Nēpe expgiscar:dormiā:satiabor: esuriā:algebo:æstruabo:nullius rei finis est:sed in orbem nexa
sunt oīa fugiūt ac sequūtur diē:nox præmit:dies noctē æstas:i auctumnū definit auctumno hyems
istat:q̄ uere cōpescitur.Oīa sic trāseunt.ut reuertantur :nihil noui uideo nihil noui facio:sit aliquā
do & huius rei nausea multi sunt qui non acerbum iudicent uiuere:sed superuacuum.Vale.

Epistola.xxv.De corrigendis & non inueterandis uitiis.& de imaginaria boni uiri præsentia.

Vod ad duos amicos nostros pertinet:diuersa uia eūdū ē:alterius .n.uitia emēdāda alteri
q us frangenda sunt.utar libertate tota:nō amo illū nisi offendero .Quid ergo iqs:Quadra
genariū pupillū cogitas sub tutela tua continere.Respice ætatē eius iā durā & itractabilē:
non pōt reformari tenera finguntur:an profecturus sim nescio.malo successum mihi quā fidē de
esse:nec desperaueris etiā diutinos ægros posse sanari:si cōtra intemperantiā steteris si multa iu
ros & facere coegeris & pati nec de altero quidē satis fiduciæ habeo excepto eo q̄ adhuc peccare
erubescit .nutriēdus est hic pudor:qui quādiu in animo eius durauerit :aliquis erit bonæ spei lo
cus.Cum hoc ueterano partius agendū puto:ne in desperationē sui ueniat:nec ullum tempus ag
rediēdi melius fuit:quā hoc fuerat dum interquiescit .dum emēdato similis est:aliis hæc inetr
missio eius imposuit:mihi uerba non dat:expecto cum magno fœnore uitia reditura:q̄ nūc scio
cessare:non deesse.Impēdā huic rei dies & utrū possit aliquid agi:an non possit experiar: Tu nob
te ut facis fortē præfla & sarcinas cōtrahe:nihil ex his quæ habemus necessariū est:ad legem natu
ræ reuertamur diuitiæ paratæ sunt aut gratuitū est quo egemus:aut nile.Panem & aquā natura de
siderat nemo ad hæc paup ē:itra quæ quisquis desideriū suū claudit:cum ipso Ioue de fœlicitate
cōtendat:ut ait Epicurus:cuius aliquē uocem huic epistolæ inuoluam :Sic fac inquit omnia tan
quā te spectet aliquid prodest sine dubio custodē sibi imposuisse:& habere quē respicias quē iter
esse cogitationibus tuis iudices.Hoc quidē longe magnificentius est:sic uiuere tanquā sub alicu
ius boni uiri ac semper præsentis oculis.Sed ego etiā hoc contentus sum ut sic facias qnæcūq; fa
cies:tāquā spectet aliquis:Oīa nobis mala solitudo persuadet.Cū iam ꝓfeceris tantū ut sit tibi ēt
tui reuerentia:licebit dimittas pedagogū.Interim te aliquorū auctoritate custodi.aut Cato ille sit
aut Scipio:aut Lælius:aut cuius interuentu:perditi quoq; homines uitia supprimerent.dum te ef
ficis eum cum quo peccare non audeas.Cum hæc effeceris:& aliqua cœperit apud te tui esse di
gnatio:incipiam tibi permittere:quod idē suadet Epicurus.Tunc præcipue in te ipso secede:cum
esse coegeris in turba.Dissimilē te fieri multis oportet:dū tibi tutum non sit a te recedere.Circum
spice singulos:Nemo est cui non satius sit.cum quolibet esse q̄ secum. Tūc præcipue in teipso se

cede:cū esse cogeris in turba.si bonus uir:si quietus:si temperans uis esse.liq̄n in turbam tibi
a te recedendū est.Istic enim alo uero propius es.Vale.

Epistola.xxvi.De non accusando defectum naturæ :& qualiter boni uiri meritum mors excuti
at:& q̄ egregium sit mortem discere.

Odo dicebam tibi i cōspectu esse meæ senectutis:iam uereor ne senectutē post me relique
m rim aliud iam his annis:huic corpori uocabulū cōuenit.quoniā quidē senectus lassæ æta
tis nō fractæ nomen est:inter decrepitos me numera & extremū tangentes .gratias tamen
mihi apud te ago.nō sentio in animo ætatis iniuriā cū sentiā i corpore tātū uitia & uitiorū mini
steria senuerūt uiget animus & gaudet.nō multū sibi gaudet esse cū corpore magnā partē oneris
sui posuit exultat:& mihi facit cōtrouersiam de senectute:hunc ait esse florem suū credamus illi:
bono suo utatur.ire in cogitationem iuuat & dispicere quid ex hac tranquillitate ac modestia mo
rū sapientiæ debeā quid ætati:& diligēter excutere quæ nō possim facere quæ nolim profit ne ha
bituro aliqd si quicqd nolim :quicquid non possim:nō posse me gaudeo.Quæ enim quærela é.
Quod incōmodū:si quicquid debet desinere deficit.Incōmodū summū est inquis :minui & depe
rire:& ut proprie dicam liquescere.Nō eni subito impulsi ac prostrati sumus carpimur:singuli di
es aliquid subtrahūt uiribus & quis exitus est melior q̄ i finē suū natura soluēte dilabi.Nō quia ali
quid mali est ictus & e uita repētinus excessus:sed quia leuis hæc uia est subduci . Ego certe uelut
appropinquet experimentū:& ille laturus sniam de oībus ānis meis dies uenerit:ita me obseruo
& alloquor.Nihil est inq̄ adhuc:quod aut rebus:aut uerbis exhibuimus:leuia sūt ista & fallacia pi
gnora animi:multisq; inuoluta lenociniis:quod ꝓfecerī:morti crediturus sum.Nō itaque
cōponor ad illum diem:quo remotis strophis ac fucis :de me iudicaturus sū:utrū loquar fortia an
sentiā nūquid simulatio fuerit :& minus quicquid cōtra fortunā iactaui uerborū cōtumaciū : Re
moue existimationē hoīum dubiā semp est:& i partē utrāq; diuiditur .Remoue studia tota uitam
tracta mors de te pronunciatura est.ita dico disputatiōes & litterata colloquia & ex præceptis sa
pientiū uerba collecta:& eruditus sermo:nō ostēdūt uerū robur animi.Est eni oratio etiam timi
dissimis audax:Quid ægeris tūc apparebit cū animā ages.Accipio patiēter cōditionem humanā
nō reformido iudiciū.Hæc mecū loquor sed tecū quoq; me locutū puta.Junior es quid refert nō
dinumerantur anni.Incertū est quo te loco mors expectet.Itaq; tu illā omni loco expecta desinere
iam uolebā & manus expectabat ad clausulam :sed cōficiēda sūt sacra & huic epistolæ uiaticum
dandum est.Putas me nō dicere :unde sumpturus sum mutuū scis cuius arca utar.expecta me pu
sillū & de domo fiet numeratio:interim cōmodabit Epicurus:qui ait Meditare utrum cōmodius
sit.uel mortē trāsire ad nos:uel nos ad eam.Hic patet sensus egregia res est mortē cōdiscere super
uacuū forsitā putas id discere quo semel utendū est.hoc est ipsum quare meditari debeamus sem
p discēdū ē:quod an sciamus:experiri nō possumus meditare mortē qui hoc dicit meditari liber
tatē iubet:qui mori discit :seruire dediscit .Supra oēm potētiam est:certe extra omnē quid ad illū
carcer:& custodia & claustra.liberū hostiū est.Vna est cathena:quæ nos alligatos tenet amor uitæ
qui ut nō est abiiciendus:ita minuendus est:ut si quando res exiget nihil nos detineat:nec impediat
quo minus parati simus qd quādoq; faciendū est statim facere .Vale.

Epistola.xxvii.De uoluptatis nocumento & uirtutis gaudio ad qd per externum adiutoriū nō ue
nitur.& q̄ nunq̄ nimis dicitur:quod non satis discitur.

V me inquis mones .iam enim te ipse monuisti .iam correxisti:ideo aliorum emendatiōi
t uacas.nō sū tā improbus:ut curationes æger obeā :sed tanquā in eodē ualitudinario ia
ceā de cōmuni malo tecū colloquor:remedia cōuinco.Sic itaq; me audi tanq̄ mecū loq̄r:
in secretū te meū admitto:& te adhibito:mecū exigo:clamo mihi ipse:numera annos tuos:& pu
debit eadem uelle:quæ uoluetas puer:eadē parare.Hoc deniq; tibi circa diem mortis præsta mo
riantur ante te uitia.Dimitte istas uoluptates turbidas:magno leuandas :non uenturæ tantū sed
pteritæ nocēt.Quēadmodū scelera ēt si nō sint deprehensa cū fierēt:solicitudo nō cū ipsis abiit.
ita iprobarū uoluptatū:etiā post ipsas pœnitēria ē.nō sunt solidæ.nō sūt fideles .etiā si nō nocet
fugiūt.Aliquod potius bonū mansurū circūspice:nullum autē est:nisi quod animus ex se sibi iue
nit.Sola uirtus præstat gaudium perpetuum.:ecurum ēt si quid obstat nubium modo interuenit
quæ infra feruntur :nec unq̄ diē uincunt.Quādo ad hoc gaudiū peruenire cōtinget . Non quidē
cessatur ad huc sed festinatur multū restat operis in quod ipse necesse est uigiles ipse laborē tuū i
pendas:Si effici cupis.delegationē resista non recipit:Aliud litteraꝝ genus adiutorium admittit
Caluisius Sabinus memoria nostra fuit diues:& patrimonium habebat liberum & ingenium nū
quā uidi hominem beatum indecentius.Huic memoria tam mala erat.ut illi modo nomen Vlys
sis excideret:modo Achillis mō Priāi :quos tā bene nouerat:quā pædagogos nostros nouimus.
Nemo uetulus nomenclator qui nomina non reddit:sed imponit tam ꝓperanter:quā ille Troia
nos & Achiuos presalutabat.Nihilominus eruditus uolebat uideri.Hāc itaq; cōpendiariā excogi
tauit.magna summa emit seruos:unum qui Homerum teneret:alterum qui Hesiodum.nouem p
terea lyricis singulos assignauit:magno emisse illū non ē quod mireris:non inuenerat faciendos.

sed locauit postq̃ hæc familia illi cõparata est cœpit cotuias suos iquietare:habebat ad pedes hos
a quibus subinde cupiebat peteret uersus quos referret sæpe in medio uersu excidebat.suasit illi satel-
lius quadratus:stultos ad iuitũ abrasor & quod sequitur arrisor:& quod duobus his adiunctũ est
derisor:ut grãmaticos haberet analectos.Cũ dixisset Sabinus:centenis milibus sibi constare sin-
gulos seruos.Minoris inquit totidẽ scrinia emisses.Ille tamen in ea opinione erat:ut putaret se sci
re :quod quisq̃ i domo sua sciret.Idem Satellius illũ hortari cœpit:ut luctaretur :hominẽ ægrũ:
pallidũ :gracilẽ:cũ Sabinus respõdisset & quomõ possũ uix uiuo.noli obsecro inquit dicere:nõ ui
des q̃ multos seruos ualentissimos habeas .bona mẽs nec cõmodatur nec emitur:& puto si ueña
lis eẽt:nõ haberet emptorẽ.at mala quotidie emitur:Sed accipe iã quod debeo:& uale:Diuitiæ sũt
ad legẽ naturæ cõposita pauptas.Hoc sæpe dicit Epicurus aliter atq̃ aliter.Sed nunq̃ nimis dici
tur quod nunq̃ satis discitur:qbusdã iculcãda sũt.Vale.

Epistola.xxviii.q̃ nõ loci:sed animi mutatione tristitia tollitur.& de non prouocando diferimi
ne.& initium sit salutis notitia peccati.

Oc tibi soli putas accidisse:& admiraris quasi rem nouã:qđ peregrinatõe tã lõga:& tot lo
b cor̃ uarietatibus:nõ discussisti tristitiã grauitatemq̃ mẽtis.Animũ debes mutare: nõ cæ
lũ licet uastũ traieceris mare:licet ut ait Vergilius noster.terræq̃ urbesq̃ recedant sequẽtur
te quocũq̃ perueueris uitia:Hoc idẽ cuidam querenti Socrates ait:quid miraris.nihil tibi peregri
nationes prodesse cum te circumferas premit te eadem causa quæ expulit.Quid terrarũ iuuare no
uitas potest.Quid cognitio urbiũ:aut locorũ.In irritũ cedit ista iactatio.Quæris quare te fuga ista
nõ adiuuet tecũ fugis onus animi.deponẽdũ est:nõ ante tibi ullus placebit locus talẽ nũc eẽ aiũm
tuũ cogita:qualẽ Vergilius noster uatis inducit iam cõcitatæ & instigatæ :multumq̃ habentis in
se spiritus:non sui .Bacchatur uates magnum si pectore possit Excussisse deum.uadis huc & illuc:
ut excutias insidens pondus:quod ipsa iactione in cõmodius fit.sicut in naui onera immota mi
nus urgent.inæqualiter cõuoluta citius eam partẽ in quã incubuere demergunt : Quicquid facis
cõtra te facis:& motu iponoces tibi:ægrum eni cõcutis:At cum istud exemeris malũ:omnis mu
tatio loci iucunda fiet:in ultimas expellaris terraslicebit:in quolibet barbariæ angulo colloceris :
hospitalis tibi illa qualicunq̃ sedes erit.Magis quis ueneris: q̃ quo interest.& ideo nulli loco adi
cere debemus animum.cum hac persuasione uiuẽdum est:nõ sum uni angulo natus : patria mea
totus hic est mundus:quod si liqueret tibi nõ admirareris:nil adiuuari te regionum uarietatibus
in quas subinde priorum tedio migras:pria enim quæq̃ placuisset:si omnem tuã crederes. Nõ pe
regrinaris :sed erras & ageris:ac locum ex loco mutas.cum illud quæris:bene uiuere omni loco
positum sit:nunquid tam turbidumfieri potest q̃ forum: ibi quoq̃ licet quiete uiuere: si necesse sit
Sed si liceat disponere se:conspectum quoq̃ & uiciniã fori procul fugiam. Nõ ut loca grauia etiã
firmissimã ualitudinem tentant:ita quoq̃ bonæ menti nec dum adhuc perfectæ . & cõualescenti
sunt aliqua parum salubria.Dissentio ab his qui in fluctus medios eunt:& tumultuosam probãtes
uitam quottidie cum difficultatibus rerum:magno animo colluctantur .Sapiens feret ista:nõ eli
get.& mallet in pace esse q̃ in pugna.Non enim multum prodest uitia sua proiecisse:si cum aliẽis
rixandum est.Triginta inquis tyráni Socratem circumsteterunt:nec potuerunt aium eius frigere
Quid interest quot domini sint:Seruitus una est hanc qui cõtempsit i q̃talibet turba dominãtium
liber ẽ.Tẽpus ẽ desinere:Sed si prius portorium soluero.Initium ẽ salutis:notitia peccati.egregie
mihi hoc dixisse uidetur.Epicurus.Nã qui peccare se nescit:corrigi non uult.deprehendas te opor
tet:anteq̃ emendes.quidam uitiis gloriãtur:qui mala sua uirtutum loco numerãt.tu existimas ali-
quid:de remedio cogitare.Ideo quãtumpotes teipse coargue:inquire in te accusatoris primum p
tibus fungere:deinde iudicis:nouissime deprecatoris:aliquãdo te offẽde:Vale:

Incipit liber quartus. Epistola.xxix.qđ licet nõ omnes monẽdi sint:quidã tamen cõtradicẽtes:
uel illudentes docendi sint & qđ sapiens malit sibi placere q̃ populo.

E Marcellino nostro quæris :& uis scire quid agat :raro ad nos uenit nonnulla alia ex
d cã:q̃ qđ audire uex timet:a quo periculo iã abest.nulli enim nisi audituro dicẽdũ ẽ. Iõ
de Diogene nec minus de aliis Cinicis:qui libertate promiscua usi sũt : & obuios mo-
nuerunt dubitari solet:an hoc facere debuerint.Quid eni siquis surdos obiurget :aut na
tura morboue mutos ? Quare iquis uerbis parcã Gratuita sũt.Nõ possũ scire an ei profuturus sim
quẽ admoneo.illud scio alicui me profuturum si multos admonuere :spargenda manus ẽ.nõ pt
fiesi ut nõ aliquãdo succedat multa tentãti.Hoc mi Lucilli nõ existimo magno uiro faciendum:
diluitur eius auctoritas nec habet apud eos satis ponderis quos posset minus obsolefacta corrig-
re.Sagittarius nõ aliquãdo ferire debet:sed aliquãdo deerrare:Nõ est ars quæ ad effectum casu
nit.Sapientia ars est:certum petat eligat profecturos:ab his quos desperauit:receda nõ tamẽ cito
relinquat:& in ipsa desperatione extremaremedia tentet .Marcellinum nostrum ego nõdũ despe
ro etiã nunc seruari potest:sed cito mãus illi porrigitur.Est quidẽ periculum ne porrigẽte trahat.
Magna i illo uis est ingenii:sed iã tendẽtis in prauum.nihilominus adibo hoc periculum:& aude
bo illi mala sua ostendere .faciat quod solet aduocabit illas facetias:quæ risum euocare lugẽtibus

possunt.& in se primum deinde in nos iocabitur :omnia quæ dicturus sum occupabit:scrutabitur
scholas nostras,& obiiciet philosophis congiaria.amicas gulã:ostẽdet mimã:aliũ in adulterio:aliũ
in popina:alium in aula:ostẽdet Marcũ Lepidũ:philosophũ Aristonẽ:quẽdam gestatione differebat
hoc enĩ ad ædẽdas operas tẽpus acceperat de cuius secta cũ quereretur Scaurus:ait utiq̃ peripate-
ticus non est de eodẽ cũ cõsuleretur Iulius Grecinus uir egregius quid sentiret non posium inqt
tibi discere nescio enĩ qd de gradu faciat:tanq̃ de effedeario iterrogaretur .Hos mihi circulatores
sophistas :qui philosophiã honestius neglexissent q̃ uendũt in faciẽ ingeret.Constitui tamen con
tumelias perpeti moueat ille mihi risum ego fortasse illi lachrymas mouebo at si ridere pseuera-
bit:gaudebo tanq̃ in malis :q̃ illi genus insaniæ euitare contigerit.Sed non est ista hilaritas lõga:
obserua uidebis eosdẽ intra exiguũ tempus acerrime ridere:& acerrime tabere.Propositũ ẽ aggre
di illum:& ostẽdere quanto pluris fuerit:q̃ minoris multis uideretur.Vitia eius etiam si non exci
dero:inhibebo:non desinent sed intermittent.fortasse autem & desinent si itermittẽdi cõsuetudi
nem fecerint.non est hoc ipsum fastidiendũ:quoniam quidem grauiter affectis:sanitatis loco bo
na est remissio.Dum me illi paro:tu interim qui potes:qui intelligis unde quo euaseris:& ex eo su
spicaris:quousq̃ sis euasurus compone mores tuos:attolle animum tuum:aduersus formidata cõ
siste.Nũerare eos noli:qui tibi metũ faciũt nõne uideatur stultus:siqs multitudinẽ eo loco timeat
p quẽ trãsitus singulis ẽ. Aeque ad tuã mortẽ multis aditus nõ est:licet illã multi minentur . Sic
istud natura disposuit:spiritũ tibi tam unus eripiet:q̃ unus dedit.Si pudorẽ haberes:ultimã mihi
pẽsionẽ remisisses.Sed ne ego quidẽ me sordide gerã in fœnore æris alieni:& tibi qđ debeo ipen
dam.Nunq̃ uolui populo placere nam quæ ego scio non probat populus quæ probat populus:
ego nescio.Quis hoc inquis tãq̃ nescias cui iperẽ.Epicurus.Sed idem hoc omnes tibi ex oi domo
cõclamabũt:Peripatetici Academici:Stoici:Cinici.Quis enĩ placere populo potest cui placet uir-
tus:Malis artibus popularis fauor acquiritur.Similẽ te illis faciat oportet non probabũt:nisi agno
uerit.Multo.n.ad rẽ magis ptinet:qualis tibi uidearis:q̃ q̃lis aliis .Cõciliari nisi turpi rõne amor
turpiũ nõ potest.Quid ergo illa laudata & omnibus pferenda artibus:rebusq̃ philosophia pstabit
scilicet ut malis tibi placere:q̃ populo :ut existimes iudicia nõ numeres:ut sine metu deor̃ hoium
q̃ uiuas:ut aut uincas mala.aut finias.Cæterũ si te uidero celebrẽ.secundis uocibus uulgi:si itrãte
te clamor & plausus:pãtomimica ornamẽta obstrepuerint.si tota ciuitate te fœminæ:pueriq̃ lau
dauerit.quid ni ego tui miserear.cũ sciã q̃ uia ad istũ fauorẽ ferat. Vale.

Epistola.xxx.qđ nihil habet de spe uitæ:quẽ senectus ducit ad mortẽ.Variæ ẽt subiiciũtur causæ:
quare mors timenda non sit.

Assum Ausidiũ uirũ optimũ uidi quassum :ætati obluctantẽ:Sed iã plus illũ degrauat :q̃
b qđ possit attoli.Magno senectus & uniuerso põdere icubuit.Scis illũ semp infirmi corpo
ris:& exhausti fuisse:diu illud cõtinuit:& ut uerius dicã :cõcinnabit subito defecit : quẽad
modũ in naui:quæ sentinã trahit uni rimæ.aut alteri obsistitur.Vbi se plurimis locis laxari cœpit
& cedere:succurri nõ põt nauigio dehiscenti.Ita in senili corpore aliquatenus imbecillitas sustine
ri & fulciri potest:ubi tãq̃ i putri edificio ois iũctura diducitur & dũ alia excipituralia disciditur.cir
cũspiciẽdũ est:quomodo exeas.Bassus tamen nosteralacri animo est.hoc philosophia præstat in cõ
spectu mortis hilarem:& in quocunq̃ corporis habitu fortem :lætumq̃ nec deficientẽ q̃uis desi
ciatur.Magnus gubernator:& scisso nauigat uelo & si exarmauerit: tamen religias nauigii aptat
ad cursum:Hoc facit Bassus noster:& eo animo uultuq̃ finẽ suũ spectat:quo alienũ spectare nimis
securũ putares.Magna res ẽ Lucilli.hæc & diu discenda cum aduentat hora illa ineuitabilis æquo
animo labire.Alia genera mortis:spei mixta sunt:desinit morbus:incendium extinguitur ruina quos
uidebatur oppressura deposuit:mare quos hauserat eadem ui qua sorbebat eiecit incolumes : gla
diũ miles ab ipsa perituri ceruice reuocabit .Nihil habet quod speret quẽ senectus ducit ad mor
tem:huic uni interdici nõ potest.Nullo genere homines mollius moriuntur:sed nec diutius. Bas
sus noster uidebatur mihi prosequi se:& componere & uiuere tanq̃ supstes sibi & sapienter ferre
desideriũ sui.Nã de morte multa loquitur & id agit sedulo ut nobis persuadeat si qui incõmodi:
aut metus in hoc negocio est:morientis uitiũ esse:non mortis.non magis in ipsa quicq̃ eẽ mole
stia:q̃ post ipsam.Tam demens autem est qui timet quod nõ est passurus.q̃ qui timet qđ nõ ẽ sen
surus.An quisq̃ hoc futurũ credit ut per quã nihil sentitur :ipsa sentiatur.Ergo inquis mors adeo
extra oẽ malũ ẽ:ut sit extra oẽ malor̃ metum.Hæc ego scio & sæpe dicta:& sæpe dicẽda sed neq̃
cum legerã æque mihi profuerunt:neq̃ cum audirem his dicentibus qui negabãt timẽda a quor̃
metu abetãt.Hic uero plurimũ apud me auctoritatis habuit:cum loqueretur de morte uicina. di
cã ẽt quid sentiã.Puto fortiorẽ eum eẽ:qui i ipsa morte est.q̃ qui circa mortẽ.Mors.n.admota ẽt
imperitis animum dedit nõ euitãdi ineuitabilia.Sic gladiator tota pugna timidissimus iugulum
aduersario præstat:& errantẽ gladium sibi attemperat. At illa quæ i ppinquo est:utiq̃ uentura de
siderat lætam animi firmitatẽ:q̃ ẽ rarior:nec potest nisi a sapiente præstari.Libentissime itaq̃ illũ
audiebam q̃si ferentẽ de morte sententiam:& q̃lis esset eius natura uelut propius inspectæ iudicã
tem.Plus ut puto fidei haberet apud te plus ponderis siquis reuixisset & i morte nihil mali eẽ nos

taret expectus. Acc..ſſu mortis.quam perturbationē afferrat optime tibi hi dicent:qui ſecūdū illā ſteterunt qui uenientē & uiderūt & receperūt.Inter hos.Baſſum licet nūeres:qui nos decipi no luit.Is ait.tam ſtultū e qui mortē timeat:q̄ qui ſenectutē.Nā quēadmodū ſenectus adoleſcentiā ſeqtur:ita mors ſenectutē.Viuere noluit q̄ mori nō uult.Vita enī cū expectatione mortis data ē. Ad hanc itur.quam ideo timere dementis eſt:quia certa expectatur,dubia mentiūtur:mors neceſ ſitatē habet æquam & inuictā.Quis queri poteſt in ea cōditione ſe eſſe:in q̄ nemo non eſt: prima aūt pars eſt æquitatis æqualitas:ſed nūc ſupuacuū eſt naturæ cām agere:quæ non aliam uoluit le gē noſtrā:q̄ ſuam .quicquid cōpoſuit reſoluit:& quicquid reſoluit cōpoſuit iterū.Iam uero ſicui cōtingit:ut illū ſenectus leuiter emitteret:non repente auulſū uitæ:ſed minutatim ſubductū.Non ne ille agere gratias omnibus diis debet:q̄ ſatiatus ad requiem homini neceſſariam laſſo gratā p ductus eſt.Vides quoſdam oprantes mortē & quidē magis q̄ rogari ſolet uita neſcio utros exiſti mē maiorē animū nobis dare qui depoſcūt mortē:an qui hilares eam quietiq̄ operiūtur:quoniā illud ex rabie interdū ac repentina indignatione fit hæc ex iudicio certæ tranquillitatis eſt. Venit aliquis ad mortē iratus morti.uenientē nemo hilaris excipit niſi qui ſe ad illā diu compoſuerat. Fateor ergo ad hominē mihi charū ex pluribus cauſis me frequentius ueniſſe:ut ſcirem an illum totiēs eundē inuenirē.Nūquid cū corporis uiribus minueretur animi uigor.qui ſic creſcebat illi: quomodo manifeſtior notari ſolet agitatorū lætitia cum ſeptimo ſpatio palmæ appropīquant. Dicebat enim ille Epicuri præceptis obſequens .primū ſperare ſe nullum dolorem eſſe in illo ex tremo anhelitu:ſi tamen eſſet:haberet aliquantulū in ipſa breuitate ſolatii .Nullum enim dolorē ē longū :qui magnus eſt.Cæteꝝ ſuccurſurū ſibi etiam in ipſa diſtractione aīæ corporiſq̄ : ſi cū cruciatu id fieret poſt illum dolorē ſe dolere non poſſe.Non dubitare āt ſe:quin ſenilis anima in primis labris eſſet:nec magna ui diſtraheretur a corpore ignis qui ualētem materiam occupauit: aqua & interdum ruina extinguēdus eſt.Ille qui alimentis deficit ſua ſponte ſubſidit.Libēter hoc mi Lucilli audio nō tanq̄ noua ſed tanq̄ in rem præſentem perductus.Quid ergo non multos ſpe ctaui abrūpentes uitam.Ego uero uidi .ſed plus momēti apud me habent qui ad mortem ueniūt ſine odio uitæ:& admittū illam non attrahunt.Illud quidem agebat tormētum noſtra nos ſenti re opera:q̄ tūc trepidamus cū prope a nobis eſſe credidimus mortem.A quo enī ppe non eſt pata omnibus locis:omnibuſq̄ momentis.Sed cōſideremus inquit.tūc cū aliqua cā moriendi u detur accedere:quanto aliæ propinquiores ſint :quæ non timentur .Hoſtis alicui mortem minabatur: hanc cruditas occupauit.Si diſtinguere uoluerimus cauſas metus noſtri :inueniamus alias : eſſe: alias uideri.Mortem non timemus :ſed cogitationem mortis .Ab ipſa enim ſemper tantundem abſumus ita ſi timenda mors eſt:ſemper timenda eſt.Quod enim tēpus morti exemptum eſt:Sed uereri debeo:ne tam longas epiſtolas peius q̄ mortē oderis.Itaq̄ finem faciā.Tu tamen mortem: ut nunq̄ timeas ſemper cogita.Vale.

Epiſtola.xxxi.De aſſentatione cauenda de cōtemptu laboris & excellentia uirtutis & animi.

a Gnoſco Lucillium meum icipit quod promiſerat exhibere:ſequere illum impetum aī:quo ad optima quæq̄ calcatis bonis popularibus ibas non deſidero maiorē meliorēq̄ te fieri: q̄ moliebaris.Fundamenta tua multum loci occupauerunt tantum effice quātum cōatus es:& illa quæ tecum in animo tuliſti tracta.Ad ſummā ſapiens eris ſi clauſeris aures quibus cærā parum eſt obdere firmiore ſpiſſamento opus eſt q̄ in ſociis uſum Vlyſſem ferunt.Illa uox quæ ti mebatur erat blāda :nō tamē publica.At hæc quæ timenda eſt :non ex uno ſcopulo:ſed ex omni terrarum parte circumſonat .Præteruehere itaq̄ non unum locum iuſidioſa uoluptate ſuſpectum ſed oēs urbes.Surdum te amantiſſimis tuis præſta bono animo male precantur.Et ſi eſſe fœlix:de os ora ne quid tibi ex his quæ optantur eueniat.nō ſunt iſta bona: quæ in te iſti uolunt congeri. Verum bonum eſt qđ beatæ uitæ cā & firmamētum ē ſibi fidere.Hoc āt contigere nō pōt niſi cō temptus eſt labor & in eorum numero habitus quæ neq̄ bona ſunt:neq̄ mala.Fieri enim nō pōt ut una res modo bona ſit:modo mala:modo leuis & perferenda:modo expauēſcenda :labor bo num nō eſt:Quid eſt ergo bonum.Laboris contemptio:non curare cum oportet laborē ſubire. Itaq̄ in uanum operoſos culpauerim Rurſus ad honeſta nitentes quātomagis icubuerint minuſ q̄ ſibi uitia cōſurgere permiſcerit:admirabor & clamabo tāto melior ſurge & ſpira:& cliuum iſtū uno ſi potes ſpiritu exupera.Generoſos animos labor nutrit.Nō ē ergo quod ex illo uoto parētū tuorū eligas:quid contingere tibi uelis:quid optes & in totū iā permaxime apto uiro.turpe ē etiā nūc deos fatigare:quid notis opus ē .Fac teipſe foelicem:facies autem ſi intellexeris bona eē qbꝫ admixta uirtus eſt.turpia quibus malicia coniuncta eſt.qnēadmodū ſine mixtura lucis nihil ſplē didum ē nihil atrum niſi quod tenebras habet:aut aliquid in ſe traxit obſcuri quēadmodū ſine adiutorio ignis nihil calidum ē nihil ſine aere frigidum ita hōeſta & turpia uirtutis ac maliciæ ſo cietas efficit:Quid etgo ē bonū:rerum ſciētia.quid malū ē.Imperitia reꝝ ille prudēs utiq̄ artifex p tēpore quæque repellet aut eliget:ſed nec quæ repellit timet nec miratur quæ eligit: ſi modo mganus illi :& iuictus aīus ē.Submitti te ac deprimi ueto laborē ſi nō recuſes parū eſt poſſe.Quid

ergo in quis:labor friuolus & ſuperuacuus eſt:quem humiles cauſæ uocabrunt:non eſt malus: non magis q̄ ille:q̄ pulchris rebus impenditur.quoniam animi eſt ipſa tolerātia:qui ſe ad dura & aſpera hortatur ac dicit quid ceſſas non eſt uiri timere ſudorē.Huic & illud accedat :ut perfecta uir tus ſit æqualitas ac tenor uitæ per omnia conſonās ſibi quod non poteſt eſſe:niſi rerum ſcientia contingat.& ars per quam humana ac diuina naſcantur.hoc eſt ſummū bonū.quod ſi occupas:in cipis deorū ſocius eſſe:non ſupplex.Quomodo inquis iſto peruenitur:nō per apœninū grauēue montē:nec per deſerta cādauiæ:nec ſyrtes tibi.nec Scylla:aut charybdis adeundæ ſunt:quæ tamē omnia tranſiſti:pro procuratiunculæ precio.Tutū iter eſt:iucundū eſt ad quod natura te inſtruxit dedit tibi illa quæ ſi non deſeruieris:par deo cōſurges.parē autē te deo pecunia non faciet. Deus nihil habet prætexta nō faciet:Deus nudus eſt:fama non faciet.nec oſtētatio tui:& in populos no minis dimiſſa notitia.Nemo nouit deū.multi de illo male exiſtimāt:& ipune nō turba ſeruoꝝ le ticā tuā per itinera urbana acperegrina portantiū.Deus ille maximus potentiſſimuſq̄ ipſe uehit oīa.nec forma quidē & uires beatum te facere poſſunt :nihil horū nō patitur uetuſtatē.quærendū eſt quidā fiat indies eius cui nō poſſit obſtari.Quid hoc eſt animus ſed hic rectus bonus magnus: Quid aliud uoces hunc q̄ deū in humano corpore hoſpitatū :Hic aius tā in equitē romanū : q̄ li bertinū q̄ in ſeruū poteſt cadere.Quid eſt eques romanus aut libertinus.aut ſeruus.noīa ex ambi tione aut iniuria nata.Subſilire in cælū ex angulo licet exurge modo:& te quoq̄ dignū finge deo finges autem non auro:aut argento nō poteſt ex hac materia imago deo exprimi ſimilis: cogita illos cū propicii eſſent fictiles fuiſſe.Vale.

Epiſtola.xxxii.Laudat ſeceſſum a turba & curſum huius uitæ admōnet percurrendū.

d Nquiro a te & ab omnibus ſciſcitor qui ex iſta regione ueniūt quid agas ubi & cū quibus moreris uerba dare nō potes.tecū ſum.Sic uiuet :tāq̄ quid facias auditurus ſim imo tanq̄ uiſurus.quæris quid me maxime ex his quæ de te audio delectet:qđ nihil audio : qđ plæ riq̄ ex his quos interrogo neſciūt quid agas:hoc eſt ſalutare non cōuerſari diſſimilibus & diuerſa cupientibus.Habeo quidē fiduciā :nō poſſe te torqueri.manſurumq̄ in propoſito etiā ſi ſolicitan tium turba circumeat:quid ergo eſt:non timeo ne impediant multum autem nocent etiā qui mo rantur utique in tanta breuitate uitæ q̄ breuiorē inconſtantia facimus. Aliud eius ſubinde atque aliud facientes initiū.Deducimus illā in particulas ac lancinamus. Propera ergo Lucilli chariſſi me:& cogita quātū additurus celeritati fueris:ſi a tergo hoſtis inſtaret ſi equitē aduentare ſuſpica reris:ac fugientiū præmere ueſtigia ſit hoc:præmeris.accelera:& euade.perduc te in tuū.& ſubin de conſidera q̄ pulchra res ſit conſumare uitā ante mortē .deinde expectare ſecurā reliquā ſui tē poris partē nihil ſibi in poſſeſſione beatæ uitæ poſitū:quæ beatior non ſit ſi longior.O quādo il lud uidebis tempus quo ſcies nō tēpus ad te pertinere:quo trāquillus placiduſq̄ eris : & craſtini negligēs in ſumma tui ſatietate.Vis ſcire quod ſit:quod faciat homines auidos futuri.Nemo ſibi cōtingit.Optauerunt itaque tibi alia parētes tui.Sed ego cōtra tibi oīum eorū cōtēptum opto: quoꝝ illi copiā.Vota illoꝝ multos compilant :ut te locupletent:quicquid ad te trāſferūt: alicui detrahendum ē.Opto tibi facultatē tui ut uagis cogitationibus agitata mens tandē reſiſtat:& cer ta ſit ut placeat ſibi:& itellectus uerbis bonis q̄ ſimul itellecta ſunt poſſideatur ætatis adiectiōe nō egeat .Ille deum neceſſitates ſupgreſſus eſt:& exauctoratus ac liber qui uult uita pacta .Vale.

Epiſtola.xxxiii.Quomodo omnia philoſophiæ uerba pōdus habēt:& qđ turpe ſit ſemp ex com mentario ſapere.

d Eſideras his quoque epiſtolis:ſicut prioribus aſcribi aliquas uoces noſtroꝝ ꝓcerum .Nō fuerūt circa floſculos occupati totus cōtextus illorū uirilis ē iæq̄litatē ſcias eē ubi quæ emi nēt notabilia ſūt nō ē admirationi una arbor ubi ī eadē altitudinē tota ſilua ſurrexit eiuſ modi uocibus referta ſunt carmina:refertæ hiſtoriæ.Itaque nō illas Epicuri exiſtimes eē:publicæ ſūt & maxime noſtræ:ſed illi magis innotantur:quia raræ interim interueniūt:quia mirū ē forti ter aliquid dici ab homine mollicie profeſſo.ita enim plærique iudicāt.apud me eſt Epicurus & fortis licet manuleatus ſit. Fortitudo & induſtria & labor arte quæſitus & ad bellum prompta mens tam in perſas quam in altecinctos cadit .Non eſt ergo:qđ exigas excepta & repetita . conti nuū eſt apud noſtros quicquid apud alios excerpitur.Non habemus itaque iſta odoriſera:nec em ptorē decipimus:Nihil inuenturum cum intrauerit præter illa quæ in fronte ſuſpenſa ſunt . ipſis permittimus unde uelint ſumere exemplaria:puta nos uelle ſingulares ſententias ex turba ſepa rare:Cui illas affignabimus .Zenoni:an clanti:an Chryſippo:an Panæcio :an Poſſidonio : Non ſumus ſub rege:ſibi quiſque ſe uendicat apd iſtos quicqd Hermacus dixit qcqd Metrodorus . ad unū refertur.Omnia quæ qſq̄ in illo cōtubernio locutus eſt unius ductu & auſpiciis dicta ſūt. nō poſſumus iq̄ :licet .tētemus educere aliq̄d ex tāta reꝝ æqualium.multiudine.paupis ē numerare pecus quocūque miſeris oculū:id tibi occurret qđ eminere poſſet:niſi iter paria legeretur. quare depone iſtā ſpē:poſſe te ſumati degustare īgenia maximoꝝ uiroꝝ.Tota tibi igitur iſpiciēda.ſunt tota tractāda.Res geritur:& p lineaméta ſua īgenti opus nectitur ex quo nihil ſubduci ſine ruina pōt nec recuſo quo minus ſingula mēbra dūmō ipo homine cōſideres.nō ē formoſa cuius crus

laudatur:au brachi ..se illa ctius uniuersa facies:partibus admirationē singulis abstulit.Si tamē exegeris:nō tam mend..e:tecū agam :sed plena manu fiet.Ingens corū turba est passim iacentiū. Sumenda erunt:non c..ligenda .nō eni excidunt:sed fluunt perpetua & inter se cōtexta sunt .nec dubito quin multū con..trāt rudibus adhuc & extrinsecus auscultantibus .Facilius enim singula i sidunt circūscripta & carminis modo inclusa.Ideo pueris & sentētias ediscendas damus:& has q̄s græci chrias uocant quia cōplecti illas puerilis animus potest qui plus adhuc non capit certi profectus.Viro captare flosculos turpe est.& fulcire se notissimis ac paucissimis uocibus & memoria stare.Sibi iam imitatur dicat ista non teneat.Turpe est enim seni :aut ꝓficienti senectutē:ex commentario sapere.Hoc Zenon dixit.Tu quid?hoc Cleātes.Tu qd:quousq; sub alio moneris & impera & dic quod memoriæ traditur:aliquid & de tuo profer.Omnes itaq; istos nunq̄ auctores sem p interpretes:sub aliena umbra latentes:nihil existimo habere generosi:nunq̄ ausos facere aliqd: q̄diu didicerant memoriā in alienis exercuerunt .Aliud est eni meminisse:aliud scire.Meminisse ē rē cōmissam memoriæ custodire.at cōtra scire est:& sua facere quæq; nec ab exēplari pēdere:& totiens respicere ad magistrū.Hoc dixit Zenon:hoc Cleātes .Aliqd iteri sit iter te:& librū:Quousq; dices:Iā & præcipe quid ē cur audiā qd legere possū.Multū iquit uiua uox facit.nō quidē hæc quæ alienis uerbis cōmodatur & actuari uice fungitur .Adiice nunc q; isti qui nunq̄ tutelæ suæ siunt:ꝑ mū i ea re sequūtur priores in qua nemo nō a priore desciuit.deide i ea re sequūtur:quæ adhuc q̄ ritur.Nūq̄ āt inuenietur:si cōtenti fuerimus inuentis.Præterea qui aliud sequitur nihil iuenit imo nec quærit.Quid ergo nō ibo ꝑ prioꝝ uestigia:Ego uero utar uia uetere:sed si priorē plani orēq; i uenero:hāc muniam:& qui ante nos ista mouerunt:non domini nostri:sed duces sūt.patet oībus ueritas:nondū est occupata:multū ex illa etiā futuris relictum est.Vale.

Epistola.xxxiiii.Quomodo delectat magistrum profectus discipuli & q; magna pars bonitatis est uelle fieri bonum.

c Resco & exulto:& discussa senectute recalesco:quotiens ex his quæ agis ac scribis itelligo quātū teipse :nam turbā oli reliqueras:sup te geris.Si agricolā arbor ad fructū perducta delectat.si pastor ex fœtu gregis sui capit uoluptatem.si alumnum suū nemo aliter ituetur:q̄ ut adolescentiā illius suā iudicet.quid euenire credis his qui ingenia educauerunt & quæ tenera formauerūt:adulta subito uident.Assero te mihi:meū opus es.ego cū uidissem indolem tuam:inieci manū exhortatus sū:addidi stimulos nec lente ire passus sū:sed subinde ścitaui & nūc idē facio:sed iā currētē hortor & iuicē hortantē.Quid aliud iquis adhuc uolo.In hoc plurimū ē:nō sic quomodo principia totius opis dimidiū occupare dicūtur.ita res aio cōstat.Itaq; ps magna bonitatis ē uelle fieri bonum.Scis quēadmodum bonum dicam .perfectum absolutū:quē malū facere nulla uis nulla necessitas possit.Hūc in te perspicio si pseueraueris & icubueris & id ægeris:ut omnia facta dictaq; tua inter se congruant:ac respondeant sibi:& una forma percussa sint Nō est huius aius in recto cuius acta discordant.Vale:

Epistola.xxxv.De differentia amicitiæ:& uino gaudio & cōstātia animi.

c Vm te tā ualde rogo ut studeas:meū negocium ago.habere amicū uolo:qd cōtingere mihi:nisi pergis:ut cœpisti excolere te non pōt.Nūc eni amas me:amicus nō es.Quid ergo ? hæc iter se diuersa sūt:imo dissimilia.qui amicus ē amat:qui amat nō utiq; amicus ē, Itaq; amicitia semp prodest amor aliquādo ēt nocet.Si ob nihil aliud :ob hoc pfice ut amare discas.Festina ergo dum mihi proficis ne istud alteri dideris.Ego quidē iā percipio fructum mihi fingo uno nos ánimo futuro & quicquid ætati meæ uigoris abscessit:id ad me ex tua.quanq̄ non multū abest:redit urū.Sed tamen quoq; re ipsa esse lætus uolo:Venit ad nos ex his quos amamus etiā absentibus gaudium sed id leue & euanidū conspectus & præsentia cōuersatio habet aliquid uiuæ uoluptatis .Vtiq; si non tantum quē uelis uideas sed & qualē uelis uideas Affer itaq; te mihi i gens munus & quo magis instes cogitate mortalē esse me senē.Propera ad me sed ad te prius profice & ante omnia hoc cura ut cōstes tibi.quotiens experiri uoles an aliquid actum sit obserua an eadē hodie uelis quæ heri.mutatio uoluntatis indicat animum natare alibi atque alibi apparere: prout tulit uentus non uagatur qd fixum atque fundatum est .Istud saptenti profecto contingit aliquatenus .& proficienti profectoque:quid ergo interest.Hic cōmouetur quidem nō tamē trā sit sed suo loco nutat .ille ne cōmouetur quidē.Vale.

Incipit liber quintus. Epistola.xxxvi.De iquieta fœlicitate:& de bona horriditate.Et qd ꝑ ptiē boni animi meditatio ad ueram philosophiam perducit.

Micū tuum hortare:ut istos magno aio coutemnat qui illum obiurgāt:qd umbrā & ociū petierit:qd dignitatē suam destituerit:& cū plus cōsequi posset:prætulerit quietem oibus:q̄ utiliter negociū suum gesserit:quotidie illis ostēdet.Hi qbus iuidetur:non desinent transire:alii:elidentur:alii cadēt.res ē iquieta fœlicitas :ipsa se exagitat:mouet cerebrum non uno genere:alios in aliud irritat:hos in potentiā:illos i luxuriā:hos inflat:illos mollit: & totos resoluit:At bene aliquis illā fert:sic quomodo uinū.Itaq; nō est quod tibi isti psuadeāt eū

ene fœlicem:quia multis obsidetur.Sic illum quēadmodum ad lacum ..utritu quē qui exhauriunt:conturbant:Nugatorium & inertem uocant.Scis quosdā pere..se loqui & significare contraria fœlicem uocabant.Quid ergo erat? Neillud quidē curo:quo q.. busdam nimis horridi animi uidetur & tetrici.Ariston aiebat male se adolescentem tristē q̄ hil..em & amabilem turbæ Vinum enim bonū fieri:quod recens durum & asperū uisum est:nō pati ætatem quod i dolio placuit.Sin eum tristem appellat:& inimicum processibus suis:bene se dabit i uetustate ipsa tristitia. Perseueret modo colere uirtutem:perhibere liberalia studia.non illa quibus profundi satis est:sed hæc quibus tingendus est animus:hoc discendi tempus.Quid ergo? Aliquid est quod non sit discendū:Minime.Sed quēadmodū studere omnibus annis honestū ē:ita nō omnibus institui.turpis & ridicula res est elementarius senex.Iuueni parandū est:seni utendū:Facies ergo rē utilissimā tibi:si illi q̄ optimū feceris.Hæc aiunt beneficia esse expetēda:tribuēdaq;.nō dubie primæ sortis: quæ tam dare prodest q̄ accipere:Deniq; nihil illi iā liberi ē qui spopōdit.minus autē turpe ē creditori q̄ spei bonæ decoquere.At illud æs alienū soluēdū:opus ē negotiāti nauigatione prospera agrū colēti:ubertate eius quā colit terræ.cæli fauore.ille quod debet:sola pōt uolūtate persoluere ius fortuna nō habet:hos disponat:ut q̄ trāquillissimus animus ille ad perfectū ueniat:qui nec ablatū sibi quicq̄ sētit:nec adiectū: sed i eo habitu ē quocūq; res cedāt:cui siue aggerūtur uulgaria bōa:supra res suas eminet:siue aliqd ex istis:uel ioia casus excussit.minor nō fit:si parthia natus esset arcū insās statī tēderet.si in germania ꝓtinus puer:tenerū hastile uibraret.si auoꝝ nostroꝝ temporibus fuisset:equitare:& hostē cominus pcutere didicisset.Hæc singulis disciplia gentis suæ sua det:atq; impat Quid ergo huic meditādū ē? q; aduersus oia tela:q; aduersus oē genus hostiū:bene facit mortem cōtēnere:quæ quin habeat i se aliquid terribile:ut & animos nostros quos i amorem sui natura formauit:offēdat.nemo dubitat.Nec eni opus eēt id cōparari & acui:i quod instinctu quodā uolūtario iremus:sicut feruntur oēs ad obseruationem sui.nemo discit ut si necesse fuerit æquo animo in rosa iaceat:sed in hoc duratur:ut tormentis nō submittat fidem:ut si necesse fuerit stās ēt aliquādo sautius ꝓ uallo puigilet:& ne quidē pilo icūbat:quia solet obrepere iteri sōnus in aliquod adminiculū reclinatis.mors nullū habet icōmodū.eē eni debet & aliquid cuius sit iconmodū.quod si tāta cupiditas te lōgioris æui tenet.cogita nihil eoꝝ quæ ab oculis abeunt:& i reꝝ natura ex qua ꝓdierūt:ac mox ꝓdierunt:ac mox ꝓcēnura sunt:recōduntur cōsumi.desinūt ista nō peunt.& mors quā ptimescimus:ac recusamus itermittit uitā:nō eripit.Veniet iteꝝ qui nos repo nat dies in lucē q̄ multi recusarēt:nisi oblitos reduceret.Sed postea diligētius docebo oia:quæ uidētur perire mutari æquo aio debet rediturus exire.Obserua orbē reꝝ in se remeātium:uidebis nihil i hoc mūdo extingui:sed uicibus descēdere ac surgere.æstas abiit:sed alter illā annus adducit: hyems cecidit.referunt illā sui mēses. solē nox obruit:sed ipsā stati dies abiget:stellarū iste discursus:quicquid præteriit repetit.ps cæli leuatur assidue:pars mergitur.Deniq; finē faciā:si hoc unū adiecero:nec infātes:nec pueros: nec mēte lapsos timere morte:& eē turpissimū si eā securitatem nobis rō nō præstat:ad quam stultitia perducit.Vale.

Epistola.xxxvii:De duplici magnanimitate.Et quomō ad ueram libertatē philosophia pducat:.

q Vod maximū uinculū ē:ad bonā mētē ꝓmisisti uirum bonum:sacramento rogatus es deridebit se si quis dixerit. Mollē esse militiā & facilē:nolo te decipi:eadē honestissimi huius & illius turpissimi:aut amētis uerba sunt.Vri ferroq; necari:ab illis qui manus arenæ locāt:& edunt:& bibunt quæ p sanguinē reddant:cauetur ut ista uel inuiti patiantur a te:ut uolens libensq; patiaris.illis licet arma submittere:misericordiā populi tētare.Tu neq; submittes.neque uitam rogabis:recto tibi inuictoq; moriendū ē.Quid porro ꝓdest paucos dies:aut annos lucri facere:Sine missione nascimur.Quomō ergo inquis me expediā:effugere non potes necessitates.potes uincere:fiat uia:& hanc tibi uiā dabit philosophiā.ad hanc te cōfer si uis saluus eē:si securus:si beatus.Deniq; si uis esse:quod est maximū:liber:hoc cōtingere aliter nō pōt.humilis res ē stultitia:abiecta::sordida:seruilis:multis effectibus:& sæuissimis subiecta.hos tā graues dominos interdū alternati inperantes:pariter dimittit a te sapientia:quæ sola libertas ē:una ad hanc fert uia: & quidē recta nō aberrabis.Vade certo gradu.si uis omnia tibi subiicere: te subice rationi multos reges si ratio te rexerit.ab illo disces quid:& quēadmodū aggredi debeas:nō incides rebus:neminē mihi dabis:qui sciat quomodo quod uult ceperit uelle non consilio adductus ullo:sed impetu i pactus est.Non minus sæpe fortuna incurrit : q̄ nos in illam.turpe est nō ire:sed ferri.& subito i medio turbine rerum stupentem quærere huc ego quemadmodum ueni.Vale.

Epistola.xxxviii.De utilitate familiaritatis breuis & inelaborati sermonis.

m Erito exigis.ut hoc iter nos epistolarū cōmertium frequētemus plurimū ꝓficit sermo q̄ minutatim irrepit aio disputatiōes præparatæ & effusæ audiēte populo plus habēt strepitus minus familiaritatis .philosophia bonū cōsiliū ē cōsilium nēo clare dat aliquādo utēdū ē & illis:ut ita dicam concionibus:ubi qui dubitat impellendus est.Vbi uero non hoc agendum est

ut uelit discere:sed ꝛ d, cat:ad hæc submissiora uerba ueniendum est:facilius intrant & hærēt.nec enim multis opus est.sed efficacibus.Seminis modo spargenda sunt:quod quāuis sit exiguum:cū occupauerit idoneum locum:uires explicat:& ex minimo in maximos auctus diffunditur.Idē ꝓfecit oratio:non late patēte si aspicias in opere crescit.pauca sunt quæ dicuntur:sed illa animus bene excipit:conualescunt & exurgunt.eadem est inq̄ præceptorum conditio quæ seminū multum efficiunt:& angusta sunt:tantum ut dixi:idonea mens rapiat illa sibi:& in se trahat:multa inuicē & ipsa generabit:& plus reddet q̄ acceperit.Vale.

Epistola.xxxix.De differentia ordinariæ orationis:& breuiarii.Et q̄ sit proprium generosi animi ad excelsa citari.Et q̄ superfluitas noceat.

Ommētarios quos desideras diligenter ornatos:& in angustum coactos:ego uero com
c ponam.Sed uide ne plus ꝓfutura sit oratio ordinaria:q̄ hæc quæ nunc uulgo breuariū dicitur.olim cum latine loqueremur summarium uocabatur. illa res discenti magis necessaria est:hæc scienti.illa enim docet:hæc admonet.Sed utriusq̄ rei tibi copiam faciā.Tuū a me non est:q̄ illum aut illum exigas Qui not rem dat:ignotus est.Scribam ergo quid uis:sed more meo.Interim multos habes:quorum scripta nescio an satis ordinent.Sume in manus iudicē philosophorum.Hæc ipsa res expergisci te coget:si uideris q̄ multi tibi laborauerunt:concupisces & ipse ex illis unus esse:Habet enim hoc optimū in se generosus animus:q̄ cōcitat ad honesta.Neminē excelsi ingenii uirum humilia delectant:& sordida.magnarum rerū species ad se uocat:& extollit quēadmodum flamma:quæ surgit in rectum:iacere ac deprimi non potest:non magisq̄ quiescere ita noster animus ī motu est:eo mobilior & actuosior:quo uehementior fuerit:sed sœlix qui ad meliora hunc impetum dedit:ponet se extra ius ditionemq̄ fortunæ:secunda tēperabit:aduersa cōminuet:& aliis admiranda despiciet.Magnanimi ē magna cōtemnere ac mediocria malec̄ nimia illa enim bona utilia uitaliaq; sunt:at hæc eo quod superfluunt nocent:Sic segetem nimia sternit ubertas:sic rami frangunt onere:sic ad maturitatem nō peruenit nimiā fœcūditas:Idem aīs quoque euenit:quos immoderata fœlicitas rūpit:quia non tantum in aliorum iniuriā:sed etiā ī suam uertuntur.Quis hostis ī quenq̄ tā cōtumeliosis fuit:q̄ ī quosdā uoluptates suæ sunt:quorū ipotētiæ:atq; insaniæ:libidini:ob hoc unū possis ignoscere:quod quæ fecere patiuntur.Nec inmerito hic illos furor uexat.necesse est enī ī mēsum exeat cupiditas:quæ naturalē modū trāsit.ille enī habet suū finē:insania enī & ex libidine orta sine termino sunt:necessaria metitur utilitas:supuacua quo redigis.Voluptatibus itāq; se mergunt:quibus in cōsuetudinē adductis:carere nō possunt:& ob hoc miserrimi sunt q̄ eo puenerunt:ut illis quæ supuacua fuerant.facta sunt necessaria.Seruiunt itaq; uoluptatibus:non fruuntur:& mala sua:qd malorum ultimū ē:amant.Tunc autē consumata ē infœlicitas:ubi nō solū turpia delectāt:sed placent.& desinit esse remedio locus:ubi quæ fuerunt uitia mores sunt.Vale.

Epistola.xl.Modrādā ꝓnūtiationē docet.& exemplo maxie Ciceronis iubet eē tardiloquū.

Vod frequenter mihi scribis:gratias ago.Nā quo uno mō potes.te mihi ostēdis.nunq̄
q epistolā tuāaccipio:ut nō,ptinus una sumus.si imagines nob amicoꝝ absētiū iucūdæ sūt:q̄ memoriā renouāt:& desiderium absētiæ falso atq; inani solatio leuant:quāto iucūdiores sunt litteræ:quæ uera amici absentis uestigia:ueras notas afferunt.Nā qd in cōspectū dulcis imū ē:id amici manus epistolæ ipsa ꝓstat agnoscere.Audisse te scribis Seraphionē philosophū:cū istuc applicuisset:solere magno curru uerba cōuellere:quæ nō effundit uua uox:sed premit & urget.Plura enim ueniunt:q̄ quibus uox una sufficiat.Hoc non probo in philosopho:cuius ꝓnunciatio quoq; sicut uita debet.esse cōposita.Nihil autē ordinarii ē quod præcipitatur & properat: Itaq; oratio illa:apud Homerum cōcitata:& sine ītermissione in morem niuis sup ueniens:oratori data est.Lenis & mele dulcior seni profuit.Sic itaq; habe:ut istā uim dicendi rapidā atq; abundātē:aptiorē esse credas circulāti:q̄ agneti rē magnā ac seriā:docētiq;.Aeq; stilare illū nolo:q̄ currere nec extēdat aures:nec obruat.Nā illa quoq; inopia & exilitas:minus intētū auditorē habet:tedio ī terruptæ tarditatis.facilius tamen insidit:quod expectatur:q̄ qd ꝓteruolat.Deniq; tradere hoies disciplinalis præcepta dicuntur.nō traditur quod fugit.Adiice nūc quæ ueritati operā dat oratio: incōposita eē debet:& simplex:hæc popularis nihil hēt ueri:mouere uult turbā: & icōsultas aures ipetu rape.tractādā quæ se nō ꝓbet:aufertur.Quomō autēregere pōt:q̄ regi nō pōt:.Quid q̄ hæc oīo q̄ sanādis mētibus adhibetur:descēdere in nos debet:Remedia nō ꝓsunt:ni imorētur:Multū ꝓterea hēt inanitas & uani:plus sonat q̄ ualet:Leniēda sūt quæ me exterrēt:cōpescēdā quæ irritat: discutiēda quæ fallūt:inhibēda luxuria:corripiēda auaritia:Quid horū raptim pōt fieri:Quis medicus ægros in trāsitu curat: Quid q̄ ne uoluptatē quidē ullā habet talis uerborū sine delectu rūentiū strepitus.Sed ut pleraq; quæ fieri posse nō crederes:cognouisse satis ē.ita istos qui uerba exercuerūt abūde est semel audisse.Quid enī q̄s dicere:q̄d imitari uelit:qd de eoꝝ aio iudicet:quorū oīo ꝓturbata ē:& imissa ē:nec pōt reprimi quēadmodū p pcliue currētiū.nō ubi uisū ē:gradus sistitur:sed icitatio corpis pōdere serpit:ac lōgius q̄ uoluit effertur.Sic ista dicēdi celeritas:nec in sua potestate ē:nec satis decora philosophiæquæ ponere debet uerba:nec ꝓicere:& pēdētim pro

cedere.Quid ergo:Non aliquando:& insurget.Quid ni:Sed salua dignitate morum:quam uiolētia ista & nimia uis exuit.habeat uires magnas :moderatas tamen :peremptas sit unda:non torrens Vix oratori permiserim talem dicendi uelocitatem irreuocabilem:ac sine lege uadentem .Quēadmodum iudex subsequi poterit aliquando etiam imperitus & rudis:tum quoque cum illū aut oblectatio abstulerit aut affectus impetus sui tantum festinet atq; ingerat:quantum aures pati non possunt.Recta egro facies:si non uideris istos:qui quantum dicant:non quemadmodum quærunt:& ipse malueris si necesse est.uel.P.Vicinum discere.Quid itaq; cum quereretur:quomō.P.Vicinius diceret? Asselius ait:tractim:Nam Geminus Varius ait:quomodo istum disertum dicatis:nescio tria uerba non potest iungere.Quid ni:malis tu sic dicere? Quomō Vicinus:Aliquis tam insulsus interuenerit:q̄ qui illi singula uerba uel lēti:tanq̄ dictaret:& non diceret.ait dic:nel nunq̄ dicas:nāque teri cursum suis temporibus oratoris celeberrimi longe abesse ab homine sane uolo.Nūq̄ dubitauit:nunq̄ intermisit:semel incipiebat:semel desinebat.Quædam tamē & nationibus puto magis :aut minus cōuenire:in græcis hāc licentiam tuleris.nos etiam cum scribimus interpungere assueuimus.Cicero quoq; noster a quo Romana eloquentia exiluit gradarius fuit:Romanus sermo magis se circumspicit & æstimat:prebetq; æstimandum.Fabius uir egregius:& uita :& scientia:& quod post ista est:eloquentia quoq; disputabat:expedite magisq̄ concitate:ut posses dicere facilitatem esse illam:non celeritatem.hāc ego in uiro sapiente recipio:non exibo.ut oratio eius sine impedimento exeat proferatur tamen malo quam profluat.eo autem mīagis te deterreo ab isto morbo:quod non potest tibi res contingere aliter:q̄ si te pudere desierit:perfrices frontem oportet:& teipse non audias.multa enim inobseruatus illi cursus feret.quæ reprehendere uelis.Nō potest inquam tibi contingere res ista salua uerecundia.Præterea opus est exercitatione quotidiana:& rebus studium transferendum est ad uerba.Hæc autem etiam si aderunt:& poterunt:sine ullo tuo labore decurrere:tēperanda sūt tamen.Nam quemadmodū sapienti uiro incessus modestior conuenit:ita oratio pssa:nō audax.Sūma ergo summarum hæc erit:tardiloquum eē te iubeo.Vale:

Epistola.xli.Quomōī unoquoq; uiroꝝ deus habitat.Et q̄ hō ē ex solarōnis bōitate laudabilis.

Acis rem optimam:& tibi salutarem:si ut scribis persuaseras ire ad bonam mentē.Quā
f stultum ē optare:cum a te possis impetrare.Non sūt ad cælum eleuande manus:nec exorandus æduituus:ut nos ad aurem simulachri:quasi magis exaudiri possimus admittat. Prope ē ad te deus:tecum ē:intus ē.Ita dico Lucilli:sacer intra nos spiritus sedet:bonorum malorūq; nostrorum obseruator:& custos.hic prout a nobis tractatus ē:ita nos ipse tractat.bonis uero uir sine deo nemo ē.An pōt aliquis supra fortunā:nisi ab illo adiutus exurgere:ille dat cōsilia magnifica & erecta in unoquoq; uirorum bonorum:quis deus incertum ē habitat deus.Si uero tibi occurrit uetustis arboribus & solitā altitudinē egressis. frqueūs lucus:& cōspectum cæli dēsitate ramorum aliorū alios ꝓtegentium submouens illa ꝓcelitas siluæ & secretū luci:& admiratio umbræ in apto tā dēsæ atq; cōtinuæ:fidē tibi numinis facit:& siquis specus:saxis penitus exesis mōtem suspēderit:nō manufactus:sed naturalibus causis in tanta laxitatē excauatus:animū tuū quadā religionis suspitione pcutiet.Magnorum fluminum cpaita ueneramur:fucita & exabdito nasti amnis eruptio aras habet.coluntur aquarum calētium fontes & stagna:quæ uel opacitas:uel īmēsa altitudo sacrauit.Si hominē uideris interitū periculis:intactum cupiditatibus.inter aduersa fœlicem:in mediis tempestatibus placidū ex superiore loco homines uidētē ex æquo deos:nō subit te ueneratio eius.Non dices:ista res maior ē altiorq;:q̄ ut credi similis huic:in quo ē corpuscolo possit.ius istud diuina descendit.Animum excelētē moderatum:omnia tanq̄ minora trāseuntē:qcq̄ timemus:optamus que ridētē celestis potētia agitat:non pōt res tāta sine adminiculo ullo minis stare.Itaque maiore sui pte illic ē,ude descēdit quēadmodū radii solis cōtigūt qdē terā:sed ibi sūt unde mittuntur :Sic animus magnus ac sacer & ī hoc demissus.ut ꝓpius qdē diuina noscamus.Cōuersatur qdē nobiscum:sed hæret originī suæ.illic pēdet illuc nititur.ac spectat: nostris tanq̄ melior itereſt:Quis ergo ē hic animus q̄ nullo bononisi suonitet:Quid enī ē stultius:q̄ ī hoie aliena laudare:Quid eo demētius q ea miratur:q̄ ad aliū trāsferri ꝓtinus possūt:Nō faciūt meliorē equum aurei freni. Aliter leo aurata iuba demittitur:dū cōtractatur:& ad patiētiā recipiēdi ornāmēta cogitur fatigatus:alter icultus itegri spiritus:hic scilicet ipetu acer qualē illum natura eē uoluit petiosus ex horido cuius hic decor ē.nō sine timore aspici.præferetur illi languido & bracteo: Nemo gloriar:nisi suo debet.Vitē laudamus si fructu palmites onerat:si ipsa pōdera ad terram eorum quæ tulit adminiculo deducit.nū quis huic illā præfert uitē:tui aurem uuæ aurea:folia dependent:Propria uirtus ē in uite fertilitas.In homine quoque id laudandū est:quod ipsius est:sanā mliā formosam habet:domum pulchrā:multū serit:multum fœnerat :nihil horum in ipso est:sed circa ipsum.Lauda in illo:qnod nec eripi possit:nec dari.Quod propriū hois est:Quæris quod sit Animus & rō ī aio pfecto.Rōale.n.aial ē hō.Cōsumatur itaque bonū eius:si id impleuit cui nasci tur:Quid ē aūt qd abillo rō hæc ē erigat rē facillimā secū dū nām uiuere suā.Sed hāc difficilē facit cōis īsania ī uitia alterū trudimus:quomō aūt reuocari ad salutē possunt quos nemo retinet:populus impellit. Vale.

Epistola.xlii.De fa existimatione sui & bonorum suorum:& de remediis cotra fortuita.

Am tibi iste p suasit:uirū se bonum eē:At qui uir bonus tā cito fieri:nec pōt nec itelligi
1 Scis quē nūc bonū dicā?Hujus secūdæ notæ.Nā ille alter fortasse:tāq Fœnix semel ano
quigēteſſimo nascitur:nec ē mirū ex iterualo magna generari.Mediocria & i turbā na
sci sæpe fortuna pducit:eximia uero ipsa raritate cōmēdat.Sed iste multū adhuc abest ab eo qđ
putetur:& si sciret qd esset uir bonus:nōdū eē se crederet.fortasse & fieri posse desperaret.At male
existimat de malis:hoc ēt mali faciūt:nec ulla maior pœna neqtiæ ē:q q sibi & suis displicet.At
credit eos qui subita & magna potētia ipotēter utūtur:Idē faciet cū idē potuerit.Multoq; ca ibeci
lla sunt latēt uitia nō minus ausura:cū illis uires suæ placuerit:q illa q iā fœlicitas aput:istrumēta
malis explicādæ neqtiæ desūt.Sic tuto serpēs ēt pestifera tractatur:dū riget frigore:nec desūt tūc illi
gena:sed torpēt.multoq; crudelitas:& ābitio &. luxiria:ut paria pessimis audeat.fortunæ fauore de
fenditur cadē uelle cognosces.da posse quātū uolūt:Meministi:dū quedā affirmares i tua ptāte:di
cebā me uolaticū eē:ac leuē:& te nō pedē eius tenere:sed pena mētitus sum:pluma tenebatur quē
admisit & fugit.Scis quos postea ubi exhibuerit ludos:q multa i caput suū casura tētauerit.nō uide
bat se p alioq; picula i suū ruere nō cogitabat q onerosa eēnt q petebat:ēt si supuacua nō essēt.Hoc
ergo i his q affectāus atq; labore magno ptēdimus:ispicē debēus:aut nihil i illis omodi eē aut plus
habere omodi q̄dā supuacua sūt.Sed hec nō puidēus:& gratuita nob uidētur:q charissīe cōstāt.Ex eo
tempore noster appeat:q ea sola putamus eni p qbus pecuniā soluimus:ea gratuita uocamus.p qui
bus nosipsos ipēdimus:q emere nolemus:si domus nobis nostra p illis eēt dāda:si amœnum ali
quod fructuosūue prædiū:At ea patissimi sumus puenire cū solicitudine:cū piculo:cū iactura pu
doris:libertatis & tēporis.Adeo nihil ē cuiq; se ullius.Idē itaq; i oibus cōsiliis rebus faciamus qđ
faciemus facere quotiēs ad istitorē alicuius mercis accessimus.Videamus hoc quod cōcupiscimus
quāti deferatur.Sæpe maximū ē pcium p quo nullū datur.Multa possum tibi ostēdere:quæ acqui
runtur acceptaq; libertatē nobis extorserunt.Nostri essemus.si ista nostra nō essēt.Hæc ergo tecū ipe
rsa:nō solum ubi de incremento agetur:sed ēt ubi de iactura:Hoc piturum est nēpe aduētitium
esse.tā facile sine isto uiues:q uixisti:si diu illud habuisti:pdisq satiatus es:si nō diu:perdis;anteq a
fuescas.Pecuniā minorē habebis:nēpe & molestiā.gratiā minorē:nēpe & inuidiā.Circūspice ista
quæ nos agūt in irritamēta:quæ cum plurimis lachrymis amittimus.Scies non dānum in his mole
sum eē:sed opinionē dāni.Nemo illa pisse sentit:sed cogitat.Qui habet se perdit:sed quoto cuiq;
hoc habere contingit.Vale.

Epistola.xliii.Quomodo comparationis modus fere omnia magna facit:& minima.Et q
pauua uita a publico sensu quærit abscōdi.

Vomō hoc ad me puenerit quæris:quis mihi id te cogitare narrauerit:quod tu nulli nar
q rareras:is q scit plurimū rumor.Quid ergo iquis tāntus sum.ut possi excitare rumorē.

Nō ē quod te ad hunc locum respicens metiaris:ad istum respice i quo moraris.Quic
quid iter uicina eminet:magnum ē illic ubi eminet.Nā magnitudo habet modum certum.cōpa
ratio illā:aut deprimit:aut tollit.Nauis quæ in flumie magna é:in mari puula é.gubernaculum qđ
alteri magnū ē:alteri exiguum ē:Tu nūc in puincia:licet cōtēnas ipe te magnus es quēadmodum
homines:quēadmodū dormias q̄ritur:scitur.Eo die tibi diligētius uiuēdum ē.Túc autē fœlicē te eē
uindica:cū poterīs i publico uiuere:cū te parietes tui tegēt:non abscōdēt:quoſ plærūq; circūdatos
tibis uēdicamus:nō ut tutius uiuamus:sed ut peccemus occultius.Rē dicā ex q mores existimes
uestros.Vix quēq inenies:qui possit apto hostio uiuere lanitores cōscientia nostra:nō supbia oppo
sita:sic uiuimus:ut deprehendi sit subito aspici.Quid autem pdest recondere se:& occulos homi
num:aures q uitare.bona conscientia turbam aduocat:mala etiam in solitudine anxia:atque so
licita est:Si honesta sunt quæ facis:omnes sciant.si turpia:quid refert neminē scire cum tu scias?
Qui te miserum si contemnis hunc testem.Vale.

Epistola.xliiii.De uera nobilitate.Et de errore beatam uitam' optantium.

Terū tu mihi te pusillū facis:& dicis malignus tecū ægisse natura pus:deide fortuna cū
1 possis eximere te uulgo:& ad fœlicitatē hoium maximā emergere.siqdē aliud bōi i phi
losophia hoc ē q stēma nō ispicit oēs si ad origiem pmā reuocatur a diis sūt.Eques ro.
manus ad hūc ordinē tua te pduxit industria.At me hercule multis.xiiii.gradus clausi sūt nō oēs curia
admittit.Castra quoq; quos ad laborē & picula recipiāt:fastiose legūt:bōa mēs oibus patet.oēs ad
hec sumus nobiles:nec reiicit quēq philosophia nec elgit:oibus lucet.Patricius Socrates nō fuit.
Quirītes aquā traxit:& rigādo horto locauit manus.Platonē nō accepit nobilē philosophia:sed se
cit.qd ē ḡte te despes his te posse fieri pem:Oēs hi maiores tui ū sūt si te i illis.geres dignū geres āt
si hoc punus tibiipse psuaseris a nullo te nobilitate supari.oibus nobis totidē āte nos sunt.nullius
non origo ultra mēoriā iacet.Plato ait.nemiem regē:nō ex seruis eē oriūdū nēinē nō seruū ex regi
bus.Oia ista longa uarietas miscuit:& sursū deorsumq; fortuna uersauit.quis ē generosus:ad uirtu
tem bene a natura cōpositus.Hoc unum intuendū est:alioquin si ad uera reuocas:nemo non ide
ignobilis:ante quod nihil est a primo mūdi ortu usq; in hoc tēpus produxit:nos splendidis sordidisq; al

ternata series.non facit nobilem artiū plenū fumosis imaginibus.Nemo nostrā gloriā uixit ne
que quod ante nos fuit:nostrū est.Animus facit nobilem.cui ex quacunq; conditione supra fortu
nā licet surgere.Puto itaq; te non esse equite Romanum:sed libertinū:putes hoc cōsequi:ut so
lus sis liber inter ingenuos.Quomodo inquis si mala bonaq; non populō actore distinxeris:Intu
endum est non unde ueniant:sed quo eant.si quid est quod uita beata potest facere:id bonum est
suo iure.depraūari enī in malum non potest.Quid ergo in quo erretur cum omnes beatam uitam
optent:q; instrumenta pro ipsa habent:& illā dum petunt:fugiunt.Nā cum summa uitæ beatæ sit
solida securitas:& eius incōcussa fiducia.solicitudinis colligunt causas.& per insidiosum tramitē
nō tantum ferunt sarcinas:sed trahunt.Ita longius ab effectu eius:quod petunt:semp abscedunt
& quo plus operæ impenderent:hoc se magis impediunt:& feruntur retro.Quod euenit in labyrī
tho properantibus ipsa illos uelocitas implicat.Vale.

Incipit:liber sextus.Epistola.xlv.De modo legēdi cōmentarios.De acuitate ingenii:nō i uer
bis:sed in rebus habendis.Et quis sit uere beatus.

Ibrorum istic inopiam esse quereris.Non refert q multos.sed q bonos habeas.Lectio
pdest:uaria delectat.Qui modo destinauit:peruenire uult:una sequatur uiā:nō p mul
1 tas uagetur.Nō ire.istud:sed errare ē.Vellē inquis magis mihi libros:q consiliū dares
Ego uero quoscq; habeo:mittere paratus sum:& totū horeū excuterere.me quoq; isto
si possem transferrē:& nisi mature te sinē officii sperarē speraturū hanc senilē expe.
ditionē indixissem mihi.Nec me charibdis & Scilla;& fabulosū istud fretū deterrere potuissēt.tra
nassem ista nō solū traiecissē.dūmodo te cōplecti possē.& presens æstimare quantū aio creuisses.
Cæterū q; libros meos tibi mitti desideras:nō magis ideo me disertū q formosū putarē:si imagi
nem meam peteres:indulgentiæ scio istud esse:nō iudicii:& si modo iudicii est:idulgentia tibi
imposuit.Sed qualescunq; sunt:tu illos sic lege:tamq uerum quæram:ad huc nō sciam:& contu
maciter quæram.Non enim me cuiq emancipaui.nullius nomen fero:multum magnorum uiro
rum iudicio credo aliquid & meo uendico.Nam illi quoq; non inuenta:sed quærenda nobis reli
querunt:& inuenissent forsitā necessaria.nisi & supuacua quæsissent.Multū illis tēporibus uerbo
rū cauillatio:& deceptio eripuit.Captiosæ disputationes:quæ acumē irritū excercēt.nectimus no
dos:& ābiguā significatiōē uerbis illigamus:ac deide dissoluimus.tātū nobis uacat iā uiuere:iam
mori:tota illa mēte pagēdū ē ubi puideri debet:ne res nos.nō uerba decipiāt:Quid mihi uocū si
militudies distīguis.qbus nemo unq;:nisi dū disputat:captus ē.Res fallūt illas discerne:p bōis ma
la āplectimur.optamus cōtra id qđ optauimus:pugnāt uota uota cū uotis:cōsilia cū cōsiliis.Adu
latio q similis ē amicitiæ:nō iuitatur ille tātū:sed uicit & pter aures recipitur:& i pcordia una
descēdit:eoipso gratiosa:quo lædit.Doce quēadmodū hāc similitudinē possi dignoscere:Venit
ad me p amico blādus inimicus uitia nob sub uirtutū noīe obrepūt:temeritas sub titulo fortitudi
nis latet:Moderatio uocātur ignauia:p cauto timidus accipitur.In his magno piculo erramus:his
certas notas iprime.Cæterū q iterogatur:an cornua habeat:nō ē tā stultus ut frōtē suā tentet.nec
rursus tā ieptus:aut hebes ut nesciat.si tu subtilissima colectione psuaseris.Sic ista sine noxa deci
piūt:quomō pstigiatorū acceptabilia:& calculi iqbo me falacia ipsa delectat.Effice ut quomō fiat
intelligēdā pdidi usū.Idē d istis captiōibus.dico eni noīe potius sophismata appellē:nec ignorāti
nocēt:nec sciētē iuuāt.Si utiq; uis ābiguitates deducere:hoc nos doce:Beatū nō eū eē quē uulgus
appellat ad quē pecuniā magna cōfluixit.Sed illū cui bonū oē i aio ē erectū:& excisū:& mirabilia
calcātē.q neminē uidet:cum quo se cōmutatum uelit.q hominē easola pte existimat:qua homo ē
q nā magistra utitur:ad illius leges cōponitur:sic uiuit quomō illa pscripsit cui bōa sua nulla uis
excutit qui mala i bonum cōuertit:certus iudicii:icōcussus:itrepidus.quē aliqua uis mouet:nulla
perturbat.quē fortuna.cum in eum quod habuit telum nocētissimum ui maxima itorsit:pugit:nō
uulnerat:& hoc raro.Nā cætera eius tela:quibus genus humanum debellatur:grādinis more dis
sultant:quæ tectis sine ullo habitatoris icōmodo crepitat ac soluitur.Quid me detines i eo quē tu
ipse eudemona appellas:de quo tātum libros cōpositum ē?Ecce mihi tota uita mētitur:hāc coar
gue:hāc ad uerum si acutus es redige.Necessaria iudicat:quos magna ps supuacua ē ēt quæ nō ē
supuacua nihil i se momēti habet i hoc.ut possit fortunatū beatumq; pstare.Non eni statī bonum
est necessariū est:ac proximus bonum si hoc nomen pani & polente damus & cæteris sine qui
bus uita nō ducitur.Quod bonum est:utique necessarium ē.quod autem necessarium est:nō utiq;
bonū:quoniā qdē necessaria sunt:& eadē uilissima ē.Nemo eo usq; dignitatē bōi ignorat:ut illud
ad hæc i diē utilia demittat.Quid ergo?Nō eo potius curā trāsferes.ut ostendas oibus magno tē
poris impendio quæri supuacua:multos trāsisse uitā:dum uitæ instrumēta conquirunt:Recogno
sce singulos:cōsidera uniuersos:nullius nō uita spectat i crastinū.Quid i hoc sit mali q̄ris?infinitū.
Nō.n.uiuunt:sed uicturi sunt:oīa differunt:ēt si attēderimus:tamē nos uita pcurret.Nunc uero
cunctātes:quasi aliena trāscurrit:& ultimo die finitur:oī perit.Sed ne epistolæ modum excedā:quæ
non debet finistram manum legentis implere:in alium diem hanc litem cum dialecticis differam
minimum subtilibus:& hoc solum curantibus:non & hoc.Vale.

Epistola. lvi. Lat. lat. uolũimis sibi missi dulcedinẽ. Et docet: q̃ id qđ i dictãdo fecit: ẽ elegãda mã
Ibrum tuã, a quem mihi promiseras accepi: & tamquã lecturus ex commodo adape-
1 rui: ac tantũm degustare uolui: deinde blanditus est ipse: ut procederem longius: qui q̃
disertus fuerit ex hoc intellgas licet. Ieuis mihi uisus est: cum esset nec mei: nec tui cor
poris sed qui primo aspectu: aut Titi Liuii: aut Epicuri posset uideri. Tanta autem dulcedine me te
nuit & traxit: ut illum sine ulla dilatione perlegerem. Sol me inuitabat: fames admonebat: nubes
minabantur: tamen exausi totum: non tantum delectatus sum: sed gauisus. Quid ingenii iste habu
it: quid animi dicerem: quid impetus: si interquieuisset: si interualo surrexisset. Nunc nõ fuit impe
tus: sed tenor: cõpositio utilis & sancta. nihilominus interuemebat dulce illud. & loco lene: gran
dis erectus es. hoc uolo tenere sic ire: Fecit aliquid: & materia ideo eligenda est fertilis: quæ ca
dis erectus es. hoc te uolo tenere sic ire. Fecit aliquid: & materia ideo eligenda est fertilis est: quæ
inciter. De libro plura scribam: cum retractauero. Nunc mihi parum sedet iudicium: tamquã audie
rim illa non legerim sine me & inquirere: non est quod uerearis: uerum audies. O te hominẽ fo-
licẽ q̃ nihil habes: propter quod quisquã tibi tam longe mentiatur: nisi q̃ iam etiam ubi causa sub
data est mẽtimur consuetudinis causa. Vale

Epistola. xlvii. De familiaritate habenda cum seruis.

Ibẽter ex his q̃ a te ueniunt: cognoui familiarirer te cũ seruis tuis uiuere. Hoc prudẽtiã
1 tuã: eruditionẽ decet. Serui sunt: imo cõtubernales. serui sunt imo humiles amici. serui
sũt: imo cõserui. si cogitaueris tãtũdẽ i utroq̃ licere fortunæ ltaq̃ rideo istos: qui turpe
existimãt cũ seruo suo cœnare: quare? nisi qa supbissima cõsuetudo cenãdi dũo stãtiũ seruorũ tur
bã circũdedit ille plus quã capit: & igẽti auiditate onerat distẽtũ uẽtrẽ: ac desuetũ iã uẽtrẽ offõ: ut
maiore opera oĩa gerãt quã igessit. At isœlicibo seruis: mouere labra: ne i hoc qdẽ ut loq̃tur licet
Virga murmur oẽ cõpescitur: & ne fortuita qdẽ uerberibo excepta sũt tussis sternutamẽta sigultus
malo: ulla uoce iterpellatũ silẽtiũ luitur. Nocte ieiuni: mutiq̃ stãt. Sic fit ut isti đ dũo loquãtur: qbo
corã dũo loq nõ licet. At illi qbo nõ tãtũ corã dũis: sed cũ ipis erat sermo: quorũ os nõ cosuebatur
parati erãt p dño porrigere ceruicẽ: piculũ iminẽs i caput suũ auertere: i cõuio loq̃bãtur: sed i tor
mẽtis tacebant. Deide eiusdẽ arrogãtiæ puerbiũ iactatur. Totidẽ eẽ hostes: quot seruos. Nõ habe
mus illos hostes: sed facimus: alia iteri crudelia. ihumana prætereo: q̃ ne tãqua iuuẽtus hoibus qdẽ
sed tãquã iumẽtis abutitur: q̃ cũ ad cœnãdũ discubuimus. Aliis sputa detergit. Alius reliquias te
mulẽtoq̃ subditus collgit. Alius preciosas aues scidit: & p pectus & clunes certis ductibo circũferẽs
eruditã manũ i frustra excutit. Infœlix q̃ huic uni rei uiuit: ut altilia decẽter secet: nisi q̃ miserior, ẽ
q̃ hoc uoluptatis causa docet: q̃ q necessitate dicit. Alius uini minister i muliebrẽ modũ ornatus:
cũ ætate luctatur. nõ potest effugere pueritiã. sed retrahitur. iãq̃ militari habitu glaber retritis pilis
aut penitus euulsis tota nocte puigilat: quẽ iter ebrietatẽ dũi. ac libidini diuidit: & i cubiculo: i cõ
uiuio puer ẽ. Alius cui cõuiaq̃ cẽsura pmissa ẽ: pstat infœlix: & expectat: quos adulario & itẽperã
tia: aut gulæ: aut linguæ reuocat i crastinũ. Adiice obsonatores quibo dũici palati noticia subtilis
ẽ qui sciunt cuius illum rei sapor exciter: cuius delectat aspectus: cuius nouitate nauseabũdus eri
gi possit: quid iam ipsa satietas fastidiat: quid illo die furiat cum his cenare non sustinet: & maie
statis suæ dominũ mutationem putat ad eadẽ mẽsã cum seruo suo accedere. Dii melius: quod
istis dominos habent. Stare ante limen Calix dominũ suũ uidi: & cũ qui itli impegerat titulũ: qui i
terridicula mãcipia produxerunt: aliis intrãtibus excludi: retulit illi gratiã seruus ille. i primã decu
riã coiectus: i uocẽ præco expitur & ipe illũ iuicẽ apologauit: & ipe nõ iudicauit domo sua dignũ
dominus Calistũ uẽdidit sed dũo quã multa Calistus: Vis tu cogitare istũ quẽ seruũ tuũ uocas ex
hisdẽ seminbo ortũ: eodẽ frui cælo: æque spirare: æque uiuere: æque mori tã tu illũ igeniũ uidere
potes. quã ille seruũ. Mariana clade multos splẽdidissime natos: senatorũ p militiã auspicantes
res gradum fortuna depressit. Alium ex illis pastorem: alium custodẽ casæ fecit. Cõtẽne nũc eius
fortũæ hoiem i qua trãsire: cũ cõtẽnis potes: Nolo i igẽtẽ me locũ imittere: & d usu seruoq̃ dispu
tare. i quos supbissimi crudelissimi: cõtumeliosissimi sumus. Hæc tamẽ pcepti mei fũma ẽ. Sic cũ in
seriore uiuas quẽadmodũ tecũ supiorẽ uellis uiuere. Quotiẽs i mẽtẽ uenerit: quãtũ tibi i seruũ li-
ceat: ueniat i mẽtẽ tãtũdẽ i te dnio tuo licere. At ego iquis nullũ habeo dominũ: bõa ætas ẽ forti
tã habebis. Nescis q̃ ætate Hecuba fruere cepit: q̃ Crœsus: qua Darii: mater: qua Plato: qua Dioge
nes. uiue cũ seruo clemẽter. Comitẽ quoq̃ & i sermonẽ illũ admitte & icõsiliũ: & i cõuictũ. Hoc lo
co acclamab it mihi tota manus delicatoꝝ. Nihil hac re humilius: nihil turpius. hos ergo eosdem
depssẽdã: alienoꝝ seruoꝝ osculãtes manũ. Ne illud quidẽ uidetis quoniã oẽs inuidiã maiores nri
dũis: oẽ cõtumeliã seruis detractxerit: dominũ patrẽ familiæ appellauerũt: seruos quod etiã i mi
nimis adhuc durat: familiares. Instituerũt diem festum non quo solum cum seruis, domini uesce
rẽtur: sed quo utiq̃ honores illis i domo gerere ius dicere. permiserũt: & domum pusillam. rempu
blicã esse iudicauerũt. Quid ergo. Omnes seruos admonebo mensæ meæ: nõ magis q̃ omnes. libe
ros. Erras si existimas me quosdã quasi sordidioris operæ reiecturũ: ut puta illum Mulionem. &
illum Bubulcum non ministeriis i llos exsti mabo: sed moribus. Sibi quisq̃ dat mores: ministeri

cast. s aliꝰ hat. Quidam cœnent tecum. quia digni sunt. quidam ut sint. Si q̃ id nim it illis ex sor
dida conuersatione seruile est: honestorum conuictus excutiet. Non est mi lucilli q̃ amicum tan
tum in foro & in curia quæras: si diligenter attenderis: & domi inuenies. Sæpe bõa materia cessat
sine artifice. Tenta & experire quemadmodum stultus est: qui equum emp turus non ipsum inspi
cit: sed stratum eius ac frenos. Sic stultissimus: qui hominem aut ueste. aut ex conditione: quæ ue-
stis modo nobis circundata est: æstimat. Seruus est. sed fortasse liber animo. Seruus ẽ hoc illi: aliis
nõ nocebit. Ostende quis non sit seruus. Alius libidini seruit: alius auaritiæ: alius ambitioni: om-
nes timori. Dabo consularem anicule seruientem: dabo ancile diuitem: ostendam nobilissimos iu
uenes mancipia pantominorum. Nulla seruitus turpior est: q̃ uoluntaria. Quare non est q̃ ipsi fa
stidiosi te deterreant: quo minus seruis tuis hilarem te præstes: & non superbe superiore. Colant
te potius q̃ timeant. Dicet aliquis nunc me uocare uis ad pileũ seruos: & dominos de fastigio suo
deiicere. quod dixi colant potius dominum q̃ timeant: ita iq̃ prorsus colant tanq̃ clientes: tanq̃ sa
lutatore. Hoc qui dixerit: obliuiscetur id dominus: parum nõ esse quid deo sat ẽ qui colitur & ama
tur. Nõ potest amor cũ timore misceri. Rectissime ergo facere te iudico: q̃ timeri a seruis tuis non
uis: q̃ uerborum castigatione uteris. Verberibus multa admoueantur: non quicquid nos offẽdit:
& lædit. Sed ad rabiem nos cogunt peruenire delitiæ: ut quicquid non ex uoluntate respondit: ira
euocet. Regum nobis induimus animos. Nam illi quoq̃ obliti & suarum uirium & imbecilitatis
alienæ sic excandescunt: sic sæuiunt. quasi iniuriam acceperint: a cuius rei periculo illos fortunæ
suæ magnitudo tutissimos præstat: nec hoc ignorant: sed occasionem nocendi captant: quærẽdo
acceperunt iniuriam: ut facerent. Diutius te morari nõlo: non est enim tibi exhortatiõe opus. Hoc
habent inter cætera boni mores placent sibi: permanent. Ieuis est malitia: sæpe mutatur: non meli
us: sed in aliud. Vale.

Epistola. xlviii. Quod longiori mora opus esset in solutione: q̃ in propositione quæstionis. Et q̃ amicitia omnia mutuo communicat.

Depistolam quam mihi ex itinere misisti tam longam: q̃ ipsum iter fuit: postea rescribã.
a Seducere me deo: & quid suadeam circumspicere. Nam tu quoq̃ qui consiliis: dii an cõ
suleres cogitasti. Quanto magis hoc mihi faciendum est: cum longiore mora opus sit:
ut soluas quæstionem: q̃ ut proponas: Vtiq̃ cum aliud tibi expediat: aliud mihi. Iterum ego tanq̃
Epicurus loquor. Mihi uero id expedit quod tibi. Aut non ium amicus: nisi quicquid agitur ad te
pertinens meum est. Consortium rerum omnium inter nos facit amicitia: nec secũdi quicq̃ singu
lis est: nec aduersi: in commune uiuitur. nec potest quisq̃ beate degere: qui se tantum intuetur: qui
omnia ad utilitates suas conuertit. Alteri uiuas oportet: suis tibi uiuere. Hæc societas diligẽter &
sanctæ obseruata. quæ nos homines hominibus miscet: & iudicat aliquod esse commune: uis gene
ris humani plurimum ad illam quoq̃ de qua loquebar interiorem societatem amicitiæ colendã
proficit. omnia enim cum amico communia habebit qui multa cum homine. Hoc mi lucilli uiro
rum optime: mihi ab istis subtilibus præcipi malo: quid amico præstare debeam: quid homini: q̃
quod modis amicus dicatur: & homo quãmulta significet in diuersum. Ecce sapiẽtia & stultitia
discedunt: cui accedo. in utram ire partem iubes. illi homo pro amico est: huic amicus non est pro
homine: ille amicum sibi parat. hic se amico. Tu mihi uerba distorques: & syllabas digeris. Sed ni
si interrogationes uaferrimas struxero: & conclusione falsa a uero nascens mendacium astrinxero:
nõ potero a fugiendis petenda secernere. Pudet me: q̃ in re tam seria: senes ludimus: mus syllaba
est: mus autem caseũ rodit: syllaba ergo caseũ rodit: Putas me nũc istud non posse soluere. Quod
mihi ex ista scientia periculum imminet: quod icomodum sine dubio uerẽdũ ẽ ne quando in
muscipula syllabas capiam: aut ne quando si negligentior fuero: caseum liber comedat: nisi forte
illa acutior ẽ colectio. Mus syllaba ẽ: syllaba autem caseũ nõ rodit: O pueriles ineptias: in hoc sup
cilia subduximus: i hoc barbã dimisimus: hoc ẽ q̃ tristes docemus & pallidi. Vis scire quod philo
sophia promittat generi humano cõciliũ. Aliũ mors uocat: alium pauptas urit. aliũ: duitiæ uel ali
enæ torquẽt: nesuæ ille malã fortunã horret: hic fœlicitati suæ se subducere cupit: hũc hoies male
habẽt. illũ dii. Quid mihi lusoria ista cõponis? Nõ ẽ iocãdi locus. Ad miseros aduocatus es: opẽ la
turũ te naufragis: captis ægris egẽtibo: itẽtæ securi subiectũ pstãtibo caput pollicito es. Quo diuer
teris? Quid agis? Hic cũ quo ludit timet succurrere: qd qđ laqueati respõdẽt i pœnis: oẽs undiq̃
ad te manus tẽdũt: pditæ uitæ pituræq̃ auxiliũ aliqđ iplorãt: i te spes opesq̃ sũt: rogãt ut ex tãta il
los uolutatione extrahas. ut dilectis & errantibus clarũ ueritatis lumẽ ostendas. dic qđ necessariũ
natura fecerit? quid supuacuũ: q̃ faciles leges posuerit: q̃ iocũda sit uita: q̃ expedita illas sequẽtibo. q̃
acerba & iplicita eoꝝ qui opinioni plusq̃ naturæ crediderũt. Si prius docueris que. ptẽ eorũ leua
tura sint: qd istoꝝ cupiditates demat: quid rẽperet. Disputationes istæ utinã tantũ nõ prodessent:
nocẽt. Hoc tibi cũ uoles mãifestissimũ faciã: cõminui & debilitari generosã idolẽ. i istas argutias
collectã. Pudet dicere cõtra fortunã militaturis: q̃ porrigãt tela: quẽadmodũ illos subomẽt. Hac
ad summũ bonũ itur. p istos philosophiæ sũt nigræ: & turpes: iusamesq̃: ẽt ad album sedentibus
exceptiones. Quid. n. aliud agitis cũ eũ quẽ interrogatis scientes i fraudem inducitis: q̃ ut formula

ecclidisse uideatur: quemadmodum illos prætor: hos philosophiam integrum esse iuuit. Quit dediscetes ab ingentibus promissis: & grandia locuti effectu nos: ut non magis auri fulgor: q̃ gladii prestringat oculos meos: ut ingenti cõstantia: & q̃ omnes optant: & quod omnes timent calcem: ad gramaticorum elementa descendentis: Quid discitis: Sic itur ad astra. Hoc enim est quod mihi philosophia promittit: ut parẽ deo, faciat: ad hoc ueni: fidẽ presta quã potes. Ergo mi lucilli reduc te ab istis exceptionibus & prescriptionibus philosophorũ: aperta decent: & simplicia bonitatem. Etiam. si multum superest ætatis: parce dispensandũ erat: ut sufficeret necessariis: nunc quæ dementia est: superuacua discere in tanta temporis ægestate. Vale.

Epistola. xlix. De uelocitate temporis: non in quæstionibus puerilibus expetendã: sed exhortatione uirtutum laudabilius uitæ meritis redimenda.

e St quidem mi lucilli supinus & negligens: qui in amici memoriam ab aliqua regione admonitus educitur: & tamen repositum in animo nostro desiderium: loca interdum familiaria euocant: nec extictam memoriam reddunt: sed quiescentem irritant. sicut dolorem lugentium: etiam si mitigatus est tempore: aut serui familiaris admissio: aut uestis: aut domus renouat. Ecce Campania: & maxime neapolis ad Pompeiorum tuorum cõspectum: incredibile est q̃ recens desiderium tui fecerint: totus mihi in oculis es: cũ maxime a te discedo. Video lachrimas cohibentem: & affectionibus tuis inter ipsam coertionem exeuntibus nobis satis resistentem modo amisisse te uideor. Quid enim non modo est: si recorderis: Modo apud Sotionẽ philosophum puer sedi: modo caũsas agere cœpi: modo desii uelle agere: modo desii posse. Infinita est uelocitas temporis: quæ magis apparet respicientibus. nã ad præsentia intentos fallit: adeo præcipitis fugæ trãsitus leuis est. Causam huius rei quæris. Quicquid tẽporis transit: eodẽ loco est: pariter aspicitur: una iacet: omnia tandem in profundum cadunt: & alioquin non possunt longa iter ualla esse in ea re: quæ tota breuis est: punctum est quod uiuimus: & adhuc pũcto minus: sed hoc minimũ spe quadam longioris spatii natura derisit. Aliud ex hoc infantiam, fecit: aliud pueritiã aliud adolescentiã: aliud inclinationem quandam ab adolescentia in senectutem: aliud ipsã senectutem: in quã angusto quot gradus posuit. modo te persecutus sum: Et tamen hoc modo ætatis nostræ bona proportio est. cuius breuitatem aliquando futuram, cogitemus. Non solebat mihi tam uelox tempus uideri: nunc incredibilis cursus apparet: siue quia admoueri lineas sentio siue quia attendere cœpi: & computare damnum meum. Eo magis itaq̃ indignor: aliquos ex hoc tempore: quod sufficere non ad necessaria quidem potest etiam si custoditũ diligentissime fuerit in superuacua maiorem partem erogare. Negat Cicero si duplicetur sibi ætas: habiturum se tempus: quo legat lyricos: eodem modo dialecticos quid tristius: inepti sunt illi: ex professo lasciuiunt qui agere sepsos alquid existimant: Nec ego nego, pspicienda ista: sed prospicienda tantũ. & a lumine salutãda: In hoc unũ censeo ne uerba nobis dẽtur: & aliqd esse in illis: & secreti boni iudicemus. Quid te torques & maceras? ea quæstiõe quã subtilius ẽ cõtẽpsisse: q̃ soluere: Securi ẽ ex cõmodo mtgrátis. minuta cõquere. Cũ hostis istat a tergo: & mouere se iussus ẽ miles: necessitas excutit qcqd pax ociosa collegerat. Nõ uacat mihi uerba dubie cadẽtia cõsectari: & uaricinã illi me am experiri. Aspice qui coeant populi: quæ mœnia clusis ferrum acuant portis magno mihi aio strepitus iste belli circumstantis exaudienduh est. demens omnibus merito uideret. si cum saxa in munimentum murorum senes fœminæque congererent: cum iuuentus: intra portas arma signum eruptionis expectaret: aut poscereț: cum hostilia i portis tela uibrarẽt: & ipso solũ suffusionibus: & cuniculis tremeret: sedere ociosus: & eiusmodi quæstiunculas ponere: quod nõ perdidisti habes. cornua autẽ nõ perdidisti: cornua ergo habes: aliaq̃ ad exemplũ huius acutæ delirationis cõcinnata. Atqui æque licet tibi demens uidear: si istis impendero operã etiã nũc obsideor: nunc tamen periculum mihi obsesso externum immineret: murus me ab hoste secerneret nunc mortifera mecum sunt: nõ uaco ad istas ineptias ingens negocium in manibus est. Quid agã. Mors me sequitur: fugit uita aduersus hæc me doce: aliquid effice ut ego mortem nõ timeã uita me non effugiat. Exhortare aduersus difficilia: de æquanimitate aduersus in euitabilia. Angustias tẽporis mihi laxa: doce non esse positum bonum uitæ spatio eius: sed in usu posse fieri: immo sæpissime fieri: ut qui diu uixit: parum uixerit. Dic mihi dormituro potes non expergisci: dic mihi experrecto potes non dormire amplius dic exeunti: potes non reuerti: dic redeunti potes non exire. Erras si i nauigatione tantum existimas minimũ esse: quo morte uita deducitur: in omni loco æque tenue interuallum est non ubiq̃ se mors tam prope ostendit: ubiq̃ tamen prope est. Has tenebras discute: & facilius ea trades: ad quæ præparatus sum. Dociles natura nos ædidit: & rationem dedit imperfectã: sed quæ perfici possit. De iustitia mihi: de pietate disputa de fragilitate: de pudicitia: utraque & illa cui alieni corporis abstinentia est: & cuisui cura: si me uolueris per deuia eucere facilius ad id quod tendo peruenias. Nã ut ait ille tragicus. Veritatis simplex oratio est. Ideoq̃ illã implicari non oportet. Nec enim quicq̃ minus conuenit: q̃ subdola ista calliditas animus magna conantibus Vale.

Epistola. l. De falsa excusatione peccantium. Et qualiter corrigi possit prauitas indurata.

Pistolã tuã accepi post multos menses: quã miseras. Superuacuũ iam q̃ putaui ab eo q̃ afferebat: qd aggeres quærere: Valde eni bonæ memoriæ est si meminerit: & tamen spero te sic iã uiuere ut ubicũq̃ eris sciam quid agas. Quid etenim aliud agis: q̃ ut meliorẽ teipse quotidie facias: ut aliqd ex erroribus ponas. ut intelligas tua uitia esse: quæ putas rerũ: Quædã enim locis & temporibus ascribimus. At illa quocũq̃ trãsferimur secutura sunt. Arpestẽ uxoris meæ fatuã scis hæreditariũ onus in domo mea remãsisse. Ipse eni auariissimus ab istis prodigiis sũpsi: si quã do fatuo delectari uolo: nõ est mihi longe quærendus: me rideo: hæc fatua subito desiit uidere. incredibilẽ rem tibi narro: sed uerã nescit eẽ se cæcã: subinde pædagogũ suũ rogat ut migret: ait domũ nigrã & tenebrosam eẽ. Hoc quod i illa ridemus: oĩbus nobis accidere tibi liqueat. Nemo se auarũ eẽ itelligit: nemo cupidũ cæci tamẽ ducẽ q̃rũt: nos sine duce erramus: & dicimus. Nõ ego ambitiosus sum: sed nemo aliter Romæ potest uiuere. nõ ego sumptuosus sum sed urbs ipsa magnas impensas exigit. Nõ est meũ uitiũ q̃ iracundus sum: q̃ nondũ constitui certũ gẽus uitæ. adolescentia hæc facit: Quid nos decipimus: Nõ est extrinsecus malum nostrũ intra nos est: in uisceribus ipsis sedet: & ideo difficulter ad sanitatem peruenimus: quia nos ægrotare nescimus. si curari cœperimus: quãdo tot morbos tantasue res discutiemus. Nũc uero nec quærimus quidẽ medicũ: qui minus negocii haberet si adhiberetur ad recens uitiũ: sequerẽtur teneri & rudes aĩ. recta mõstrãtẽ. Nemo difficulter ad naturã reducitur: nisi qui ab illa defecit. Erubescimus discere bonã mẽtẽ. At me hercule turpe ẽ: magistrũ huius rei quærere. Illud desperãdũ ẽ: posse nobis tãtũ bonũ casu ifluere. Laborãdũ est: & ut uerũ dicã nec labor quidẽ magnus ẽ. si modo ut dixi ãte animum nostrũ formare incipimus: & recorrigere q̃ indurescat prauitas eius sed nec idurata despero. nihil ẽ qd nõ expugnet ptinax opa & ĩtẽta ac diligẽs cura. Robora i rectũ: q̃uis flexa reuocabis curuatas trabes calor explicat: & aliter natæ in id fingũtur. qd usus noster exigit. Quãto facilius aĩus accipit formã flexibilis: & oĩ humore obsequẽtior. Quid enĩ aliud ẽ aĩus q̃ quodãmodo se habens spiritus: Vides autẽ tãto spiritũ eẽ faciliorẽ oĩ alia materia quãto tenuior ẽ: Illud mi Lucilli nõ est quod te ipediat quo minus de nobis bene speres: q̃ malicia iã nos tenet. q̃ diu in possessiõe nostrĩ ẽ Ad neminẽ ante bona mens uenit q̃ mala oẽs præoccupati sumus uirtutes discere uitia dediscere. Sed eo maiore aĩo ad emẽdationẽ nostri debemus accedere: q̃ semel traditi nobis boni ppetua possessio ẽ. Non dediscitur uirtus. cõtraria eni mala in alieno hærẽt: iõ depelli & exturbari possũt fideliter sedẽt: quæ in locũ suũ ueniũt. uirtus secũdũ: naturã ẽ. uitia inimica & infesta sunt. Sed quẽ admodũ uirtutes recte exire nõ possũt faciliſq̃ eaq̃ tutela ẽ: ita initium ad illas eundi arduum: qa hoc primum imbecillæ mẽtis atq̃ ægræ ẽ formidare inexperta. Itaq̃ cogẽda ẽ mẽs: ut icipiat: ac deide nõ ẽ acerba medicina. protinus eni delectat dum sanat aliorum remedio: post sanitatẽ uoluptas, ẽ: philosophia pariter & salutaris & dulcis est Vale.

Incipit liber septimus. Epistola. li. Amœnas ciuitates uitãdas rõnibus docet & exẽplis.

q Vomodo quisq̃ potest mi Lucilli. tu istic habes ætnã: & illum nobilissimũ Siciliæ mõtẽ quẽ quare dixerit messala unicũ siue Valgius Apud utrunq̃ eni legi nõ reperio cum plurima loca euomant ignĩ: nõ tãtũ ædita: quod crebrius euenit. Videlicet quia ignis i altissimũ fertur sed etiã iacẽtia. Nos utrũq̃ possumus cõtenti sumus baiis quas postero die q̃ attigerã reliqui: locũ ob hoc deuitandũ cũ habeat quasdã naturales dotes: quia illũ sibi celebrandum luxuria sumpsit. Quid ergo: Vlli loco indicendũ ẽ odium: Minime, sed quẽ admodũ aliqua uestis sapienti & probo uiro magis cõuenit q̃ aliqua: nec ullũ colorem ille odit: sed aliquẽ parum putat aptum esse frugalitatem professo. Sic regio quoq̃ est: quã sapiens uir. aut ad sapientiam tendens declinet: tanq̃ alienã bonis moribus. Itaq̃ de secessu cogitans nunq̃ Canopum eliget q̃uis neminem Canopus eẽ frugi uetet: ne Baias quidẽ quæ diuersorium uitiorum eẽ cœperunt illic sibi plurimum luxuria permittit illic tanq̃ aliqua licentia debeatur loco magis soluitur. Non tãtum corpori sed etiã moribus salubrẽ locum eligere debemus. Quẽadmodum iter tortores habitare nollẽ sic nec inter popinas quidẽ. Videre ebrios per littora errantes. & commessationes nauigantium: & symphoniarum cantibus strepẽtes lacus & alia quæ uelut soluta legibus luxuria nõ tãtũ peccat sed publicat. Quid necesse ẽ: Id agere debemus: ut irritamẽta uitiorũ q̃ lõgissime ꝓiiciamus. Indurãdus ẽ aĩus: & a blãdimẽtis uoluptatũ procul abstrahẽdus. Vina Hãnibalẽ hyberna soluerũt: & indomitũ illũ niuibus atq̃ alpibus uirũ eneruauerũt fomẽta. Cãpaniæ armis uicit uitiis uictus est. Nobis quoq̃ militãdũ ẽ: & quidẽ genere militiæ: quo nũq̃ quies nũq̃ ocium datur. Debellãdæ sũt ĩ primis uoluptates quæ ut uides sæua quoq̃ ad se ingenia rapuerũt. Siquis sibi ꝓposuerit q̃tũ opis aggressus sit sciet nihil delicatæ: nihil moliter eẽ faciẽdum. quid mihi cum istis calẽtibus stagnis. quid cũ sudatoriis: i quæ siccus uapor corpora exhaustus icluditur. Omnis sudor p laborẽ exeat. Si faceremus quod facit Hannibal: ut iterrupto cursu rerũ omissoq̃ bello: souẽdis corporibus operã daremus: nemo nõ intẽpestiuã desidiã uictori quoque nedũ uicenti: piculosã merito reꝓhẽderet: Minus nobis q̃ illis punica signa sequẽtibus licet. Plus piculi restat cedẽtibus plus opis ẽt pseuerãtibus. Fortuna mecũ bellũ geritnõ sum iperata facturus. Iugum nõ ecipio: ĩmo qd maiore uirtute faciẽdum ẽ excutio. nõ ẽ emoliẽdus aĩus si uoluptati cesserо: cedẽ

dū est dolori:cedēdum est labori cedēdum est paupertati.Idē sibi in me iuris esse uolet. & ambi
tio & ira inter tot affectus distrahar.imo discerpar.Libertas propositū est.ad hoc primum labora
tur.Quæ sit libertas quæris .Nulli rei seruire nulli necessitati:nullis casibus fortunam in æquum
deducere quo die illā it tollexero plus posse nihil poterit .Ego illam feram cum in manu mors sit
His cogitationibus intentum loca seria sanctaque eligere oportet . Effœminat animos amoeni
tas nimia.Nec dubie aliquid ad corrumpēdū uigorē potest regio.Quamlibet uiā iumenta patium
tur:quoꝝ durata in aspo ungula ē.In molli palustriq; pasculo saginata cito subterrūtur.Etfortior
miles ex cōfragoso uenit segnis est urbanus & uerna:nullū laborē recusant manus :quæ ad arma
ab atatro trāsferūtur.In prio defecit puluere:ille unctus & nitidus.Seuerior loci disciplina firmat
ingeniū aptūq; magnis conatibus reddit.Literni honestius scipio q̄ Baiis exulabat:Ruina eius nō
ē tam molliter collocanda.illi quoq; ad quos prios fortuna publicæ rei:publicas opes transtulit.
Caius Marius & Cneus Pōpeius:& Cæsar extruxerūt quidē uillas i regione Baiana: sed illas ipo
fuerūt summis iugis montium.Videbatur hoc magis militare ex edito speculari:late longeq; sub
iecta aspice quā positionē elegerint:quibus ædificia excitauerint locis:& qualia.scies nō uillas eē
sed castra.Habitaturū tu putas unq̄ fuisse in utica Catonē:ut prænauigātes adulteras dinumeraret
& tot aspiceret genera cimbarū uariis coloribus picta & fluitantē toto lacu rosam:ut audiret canē
tiū nocturna cōuitia.Nōne ille manere intra uallum maluisset : q̄ unā noctē inter talia duxisse.
Quid ni malit qui squis uir est:sumnū suū classico:q̄ symphonia rumpi.Sed satis diu cū Baiis liti
gauimus.nunq̄ satis cum uitiis.quæ oro tē Lucilli persequere sine mō:sine fine:Nā illis quoq; nec
finis ē:nec modus.Proiice quæcūq; cor tuū laniant.quæ si aliter extrahi neqrent:cor ipsū cū illis
reuellēdum erat.Voluptates præcipue extirpa & uilissimas habe latronū more quos philistas ægy
ptii uocāt in hoc nos amplectuntur ut strangulent.Vale.

Epistola.lii.De tribus generibus hominū ad philosophiam uenientiū.Et quis in hac uita sit ell
gendus adiutor.Et de licita & uetita laudatione.

q Vid est hoc Lucilli quod nos alio tendētes alio trahit:& eo unde recedere cupimus ipell t
Quid colluctatur cū aio nostro:nec pmittit nobis quicq̄ semel uelle.Fluctuamus iter uaria
cōsilia.nihil libere uolumus nihil semp.Stultitia iquis ē cui nihil cōstat nihil diu placet.
Sed quomodo nos aut quādo ab illa reuellemus .nemo per se satis ualet ut emergat oportet ma
nū aliquis porrigat aliquis educat quosdā ait Epicurus ad ueritatē sine ullius adiutorio exisse: se
cisse sibiipsos uiam.Hos maxime laudat::quibus ex se impetus fuit:qui seipsi protulerint.Quosdā
indigere ope aliena:nō ituros : si nemo præcesserit.sed bene secuturos:Ex his Metrodorū ait esse.
Egregiū hoc quoq; sed secundæ sortis ingeniū.nos ex illa prima nota nō sumus sed bene nobiscū
agitur:si i secūdā recipimur.Ne hūc quidē cōtēpseris hominē:qui alieno beneficio saluus esse pōt
& hoc multū est uelle seruari.Præter hæc adhuc inuenies genus aliud hominū ne ipsū quidē fasti
diendū:eorū qui cogi ad rectū:cōpelliq; possunt:qbus nō duce tantū opus sit:sed adiutore : & ut
ita dicā:coactore.hic tertius color est:si quæris huius exemplar.hermarcū ait epicurus talē fuisse.
Itaq; alteri magis gratulatur:alterū magis suspicit:q̄uis ad eūdē finē uterq; peruenerit tamen ma
ior est laus idē effeciſſe in difficiliori materia.puta enī duo ædificia excitata esse : ambo disparia
æque excelsa :atq; magnifica.alterū puta aream accepit illic protinus opus creuit alterū fundamē
ta laxa habet in mollē & fluidā humū immissa.Multūque laboris exhaustū est dum peruenitur ad
solidum :Inuenio quicquid fecit alter alterius magna pars & difficilior latet.quædam ingenia faci
lia & expedita.Quædam manu:ut aiunt:facienda sunt & in fundamētis suis occupāda.itaque ego
illum fœliciorem dixerim qui nihil negocii secum habuerit.hunc quidem melius de se meruisse:
qui malignitatem naturæ suæ uicit:& ad sapientiam se non perduxit & extraxit.hoc durum. & la
borioſnm ingeniū nobis datum scias:licet ire per obstātia.itaque pugnemus aliquorum inuoce
mus auxilium quē inquis inuocabo hunc aut illum Tu uero ēt ad priores reuertere qui uacāt : ad
iuuare nos possunt nō tātum qui sunt:sed qui fuerunt.ex his āt qui sunt eligamus nō eos qui uer
ba magna celeritate præcipitant:& cōmunes locos uoluunt.& in priuato circulātur:sed eos q ui
tā doceāt.qui cum dixerint quid faciendum sit probāt faciendo qui docēt qd uitādum sit . Nec
unq̄ i eo qd fugiēdum dixerit deprehēduntur.eum elige adiutorē quē magis admireris cum uide
ris:q̄ cum audieris.nec iō te phibueri hos quoque audire:qbus admittere populum ac disserere cō
suetudo ē:si mō hoc ppositō i turbā pdeunt ut meliores fiāt faciātque meliores si nō ambitiōis
hoc cā exercēt.quid enī turpius philosophia captāte clamores.nunqd æger laudat medicum secā
tē.Tacete fauete:& præbete uos curationi ēt si exclamaueritis nō aliter audiā q̄ ad tactum uitio
uestrorum igemiscatis.Testari uultis attēdere uos mouerique magnitudie rerum sane liceat.ut q̄
dā iudicetis:& feratis de meliore suffragium.quidni nō permittā.apud pythagorā discipulis qui
que ānis tacēdum erat .nunquid ergo existimas statī illis & loqui & laudare licuisse : quāta āt de
mētia eius ē quē clamores imperitorum hilarē ex auditorio dimittunt. Quid lætaris q̄ ab hoibo
his laudatus es:quos nō potes ipse laudare.differebat populo Fabianus sed audiebatur modeste.
Erūpebat interdum magnus clamor laudantium sed quē rerum magnitudo euocauerat : nō so

nus ioffensæ ac molliter orationis elapsæ:Interfit aliquid inter clamorē theatri:& scholæ.Est alt
qua & laudādi licentia:omnia rerū omniū si obseruētur iudicia sunt:& argumētū morū ex mini
mis quoq; licet capere :Impudicū & incessus ostendit & manus mota:& nū interdū responsum:
& relatus ad caput digitus:& flexus oculoꝝ.Improbū interdū risus insaniā uultus habituſq; demō
strat.Illa enī in apertū per notas exeunt:qualis quisq; sit scies:si quēadmodū laudet aspexeris.hinc
atq; illinc philosopho manus auditor intentat:& super ipsum caput mirantiū turba circūstat:Nō
laudatur ille nūc:si itelligis:sed cōclamatur.Relinquātur istæ uoces illis auribus q̄ ppositū habēt
populo placere.Philosophia adoretur.Permittēdū erit aliquādo iuuenibus seq ipetū ai.Tūc autē
cū hoc ex ipetu faciēt:cū silentiū sibi iperare nō poterūt.Talis laudatio aliq̄d exhortationis affert
ipsis audiētibus & aios adolescētiū extimulat:ad rē cōmoueantur nō ad uerba cōposita .Alioquī
nocet illis eloquētia si nō rerū cupiditatē facit sed sui.Differā hoc i psentia:desiderat enī propriā
& lōgā executionē :quēadmodū populo differendū quid sibi : apud populum pmittēdū sit: qd
populo apud se.Damnū quidē feciſſe philosophiā:nō erit dubiū postq̄ prostituta est :sed pōt i pe
netralibus suis ostēdi:si modo nō institorē :sed antistitē nacta est.Vale.

Epistola.liii.De tempestate & nausea quā passus est in mari:submittens differentiā inter corpora
lia & spiritualia.

Vid non potest mihi persuaderi:cui persuasum est ut nauigarē solui mari lāguido nauē.
q Erat sine dubio cælū graue sordidis nubibus :quæ fere aut in aquā:aut i uentū resoluūtur
sed putaui tā pauca milia a Parthenope usq; puteolos surripi posse:quis dubio & ipendē
te cælo.Itaq; quo celerius euaderē protinus per altū ad nelida direxi:præcisurus omnis sinus . cū
iam eo processissem:ut mea nihil interesset:utrū irem :an redirē:primū æqualitas illa quæ me cor
ruperat:periit.nōdum erat tempestas:sed iam inclinatio matis:ac subinde crebrior fluctus : cœpi
gubernatorē rogare:ut me in aliquo littore exponeret. Aiebat ille aspera esse & importuosa . Nec
quicq̄ se æquæ in tēpestate timere q̄ terrā.Peius āt uexabar:q̄ ut mihi periculū incūberet . Nausea
enī me segnis hæc & sine exitu torquebat:quæ bilem mouet nec effundit.Institi itaq; gubernato
ri:& illū uellet nollet:coegi petere littus.Cuius ut uicinīam attigimus nō expecto ut quicq̄ ex præ
ceptis Vergilii fiat:obuertunt pelago proras:aut ancora de prora iacitur.memor artificii mei uete
ris :frigidus cultor mitto me in mare:quomodo p sichroluta decet gausapatus. Quæ putas me
passum:dū per aspera eripior dū uiā quæro dum facio.Intellexi nō immerito nautis terrā timeri
Incredibilia sunt quæ tulerim cum ferre me non possim.Illud scito Vlixē nō fuisse tā irato mari
natū:ut ubiq; naufragia faceret.Nauseator erat.ergo & ego quocūq; nauigare debuero uigesimo :
anno perueniā:ut primū stomachū quē scis cum mari nauseam effugere collegi:& corpus unctio
ne recreaui.Hoc cœpi mecum cogitare quāta nos uitioꝝ nostroꝝ sequeretur obliuio :etiā corpo
ralium quæ subinde admonēt sui nedum illorum quæ eo magis latent quo maiora sunt. Leuis
aliquē mutiūcula decipit:sed cū creuit:& uera febris exarsit etiā duro & perpesso sui cōfessionem
excipit :pedes dolēt:articuli puntiūculas sentiūt.adhuc dissimulamus & aut talū extorsisse dicius
aut i exercitatione aliqua laborasse dubio & incipiente morbo:quæritur nomē qui ubi iā calcaria
cœpit intendere:& utroſq; pedes fecit dextros necesse est podagrā fateri cōtra euenit i his morbis
quibus afficiuntur animi quo quis peius se habet minus sentit nō ē qd miretis Lucilli charissime
nā qui leuiter dormit:& species secūdū quietē capit aliquādo dormire se dormiēs cogitat. grauis
sopor ēt somnia extinguit:animūq; altius mergit qui nullo intellectu sui ē.Quare uitia sua nemo
cōfitetur.Quia ēt nūc in illis est:somniū narrare uigilantis est.& uitia sua confiteri sanitatis iditiū
est.Expergiscamur ergo ut errores nostros coarguere possimus.Sola āt nos philosophia excita
bit sola somnū excutiet grauē illi te totū dedica:dignus illa es illa digna te est:ite in complexum
alter alterius .Omnibo aliis rebo te nega fortiter aperte :non est q̄ precario philosopheris .si æger
esses curam intermisisses rei familiaris:& forensia tibi negocia excidissent nec quenq̄ tāti putares
cui aduocatus tui remissione descenderes:uel toto animo id ageres :ut q̄primum morbo liberare
ris:Quid ergo:nō & nunc idē facies.oīa ipedimēta dimitte:& uaca bonæ mēti:nēo ad illā puenit
occupatus exercet philosophia regnum suum dat tps nō accipit nō ē res successiua ordinaria ēdo
mina ē:adest & iubet .alexāder cuidā ciuitati ptē agrorū & dimidiam rerum omnium pmittēti.
eo iquit ppositō i asiā ueni:nt nō id acciperē qd didissetis sed ut id haberetis qd reliquissē.Idē phi
losophia rebo oībus nō sū hoc tēpus acceptura qd uobis supfuerit:sed id uos habebitis qd ipa ero
gauero.Totā huc cōuerte mētē huic asside hāc cole.Ingēs iterualli iter te & alios fiat:oēs morta
les æuo tu ātecedes :nō multū te dii antecedēt.Quæris qd iter te & illos iterfuturū sit diutius erūt
At mehercle magni artificis ē:clausisse totū i exiguo.Tātū sapiēti sua:q̄tū deo ois ætas patet.ē ali
quid quo sapiēs antecedat deū.ille beneficio naturæ nō timet suo sapiēs.Ecce res magna habere
ibecillitatē hois securitatē dei.Incredibile philosophiæ ius ē ad omnē fortuitā uim retūdēdā:nul
lā telum i corpore eius sedet:munita ē & solida.Quædā defatigat q̄ uelut leuia tela laxo sinu elu
dit:quædā discutit & in eum usq; qui miserat respuit.Vale.

Epistola.liiii.De morbo suspirii uel anhelitus ubi mirabile documētum de morte subiungit.Et

sapiens de uita exit nor eiicitur.

1 Ongũ mihi comitatũ dederat mala ualitudo:repẽte me inuasit.quo genere iḡs .Prorsus merito interrogas:adeo nullũ mihi ignotũ ẽ:uni tantum morbo quasi assignatus sũ: quẽ q̃re græco noĩe appellẽ:nescio. Satis enĩ apte dici suspirium põt:breuis ãt ualde & procellæ similis ẽ ipetus itra horã fere definit. Quis enĩ diu expirat:oĩa enĩ diu corporis aut incõmoda: aut pericula per me transierũt. Nullũ mihi uidetur molestius.quid ni: Aliud enĩ quicquid ẽ:ægro tare est.hoc animã agere .Itaq; medici hãc meditationẽ mortis uocãt.Facit enĩ aliquãdo spiritus ille quod sæ pe cõatus est.Hilarẽ me putas hæc tibi scribere:quia effugi:si hoc fine :quasi bona ualitudine delectet tam ridicule facio:q̃ ille qsquis uicisse se putat:cũ uadimoniũ distulit. Ego uero & in ipsa suffocatione nõ desii cogitatiõibus lætis ac fortibus acquiescere. Quid hoc est inquam. Tam sæpe mors experitur me faciat:At ego illam diu expertus sum. Quando inqs: Anteq̃ nascerer.Mors est nõ eẽ id quod ante fuit:sed id quale sit:iam scio.hoc erit post me:quod ante me fuit. Siquid in hac re tormẽti est:necesse est:& fuisse anteq̃ prodiremus in lucẽ. At qui nullam sensimus tunc uexationẽ.Rogo nõ stultissimũ dicas:siquis existimet lucernæ peius esse:cũ extincta est:q̃ an teq̃ accendatur.nos quoq; & extinguimur & accedimur :medio illo tempore aliquid patimur.

Vtriq; uero alta securitas ẽ.In hoc enĩ mi Lucilli:ni fallor.erramus:q; mortẽ iudicamus sequi cũ illa præterierit & secutura sit.Quicqd ante nos fuit mors ẽ.Quid enĩ refert utrũ nõ icipias an desinas cũ utriusq; rei hic sit effectus põ esse.His & huiusmodi exhortationibus tacitis scilicet nã uerbis locus nõ erat:alioquin me nõ desii.deinde paulatim suspiriũ illud esse iam anhelitus cœperat: iter ualla maiora fecit:& retardatũ est:ac remãsit nec adhuc q̃is desierit :ex natura fluit spiritus:sentõ hæsitationẽ eius quãdã:& morã:quomodo uolet dũmodo nõ ex aĩo suspirẽ.hoc tibi de me xeci pe:non trepidabo ad extrema ĩã paratus sũ nihil cogito de die toto.illũ tu lauda & imitare quẽ nõ piget mori :cũ iuuet uiuere.quæ est enĩ uirtus cũ eiiciaris exire.Tamẽ est & hæc uirtus eiicior qui dẽ:sed tãq̃ exeã.& iõ nunq̃ eiicitur sapiẽs:quia eiici ẽ inde expelli unde iuitus recedas:nihil iuitus facit sapiẽs necessitatẽ effugit quia uult qd coactura ẽ. Vale.

Epistola.Iv. De uilla uatiæ & dispositione eius. Et de ignauo ocio uitãdo. Et q; solus sapiens sibi uiuere scit:Et quomodo animus amicos semper faciat eẽ ꝓsentes.

a Gestatione cũ maxime uenio non minus fatigatus sum:q̃ si tantum ambulassem quãtum sedi.labor ẽ enĩ & diu ferri:ac nesci an eo maior:quia cõtra naturã ẽ:q̃ pedes dedit. ut pernos ãbularemus:& oculos ut p nos uideremus. Debilitatẽ nobis idixere delitiæ & qd diu uolemus posse desinimus.mihi tamẽ necessariũ erat cõcutere corpus ut sine bilis infederat saucibus discuteretur:siue ipse ex aliqua cã spiritus dẽsior erat:extenuaret illũ iactatio quã profuisse mihi sensi.iõ diutius uehi pseueraui:iuitãte ipso littore.qd iter cumas & seruilii Vatiæ uillã curuatur & hinc mari:illic lacu:uelut angustũ inter clauditur.erat.n.recẽti tẽpestate mare spissũ. Fluctus ãt illud:ut scis frequẽs:& cõcitatus exæquat:lõgior trãquillitas soluit cũ arenis q̃ humore alligãtur succus absscessit. Ex cõsuetudine tamẽ mea circunspicere cœpi:an aliquid illic inuenire : quod mihi posset bono esse:& direxi oculos in uillam:quæ aliquãdo Vatiæ fuit. In hac ille prætorius diues nulla alia re:q̃ ocio notus cõsenuit:& ob hoc unum foelix habebatur.nã quotiẽs aliquos amicitia Asimii galli quotiens Seiani odiũ deinde amor meriĕrat æquæ enim ostẽdisse illum:q̃ amasse piculosum fuit Exclamabant hoĩes:O uatia solus scis uiuere . At ille latere sciebat non uiuere. Multum ãt ĩteresset utrum uita tua ociosa sit:an ignaua .nunq̃ aliter hãc uillã Vatia uuo pteribam:q̃ ut dicerẽ Vatia hic situs est. Sed adeo mi Lucilli philosophia sacrum quiddã est & uenerabile:ut ẽt si quid illi simile est:mẽdatio placeat .Ociosum enĩ hominẽ & seductum existimat uulgus:& securũ & se cõtentum:sibi uiuentẽ quoq; nihil ulli cõtingere:nisi sapiẽti potest.ille quidẽ nulla re solicitus scit sibi uiuere.ille enim quod ẽ primum scit uiuere.nã qui res & hoĩes fugit :quẽ cupiditatum suarum ifœlicitas relegauit:qui alios foeliciores uidere nõ potui.qui uelut timidum atque iners aĩal metu oblituit ille sibi nõ uiuit:sed quod ẽ turpissimum uẽtri somno. libidini . nõ cõtinuo si sibi uiuit:qui nemini.adeo tamẽ magna res est cũstantia & in proposito suo pseuerãtia . ut habeat auctoritatẽ inertia quoq; pertinax. De ipa uilla nihil tibi possum certi scribere frontẽ eius tantum noui & exposita quæ ostẽdit etiã trãseuntibus .spelunceæ sunt duæ magni operis:cuius laxo atrio paries manu factus ẽ:& quarum altera solẽ nõ recipit altera usq; in occidentem tenetur. Prata noua medius riuus & a mari:& ab acherusio lacu receptus euripi modo diuidit alẽdis piscibus etiam si assidue exhauriatur sufficiens:sed illi cum mare patet:parcitur cum tempestas piscatoribus dedit ferias:manus ad prata porrigitur:Hoc tamen est commodissimum in uilla q; Baias transparietem habet:incommodis illarum caret uoluptatibus fruitur:Has laudes eius ipse noui:eẽ illam totius animi credo.occurrit enim fauonio:& illum adeo excipi ut Baiis neget:Nõ stulte uidetur elegisse hũc locũ Vatia:in quẽ ociũ suũ pigrũ iam & senile conferret. Sed non multum ad tranquillitatem locus confert. Animus est:qui sibi omnia commendet. Vidi ego in uilla hilari & am cœna mœstos uidi in media solitudine occupatis similes:quare non est qd existimes: iõ patũ bene compositũ esse te:q; in campania nõ es q̃re aũt nõ es .hucusq; cogitationes tuas mitte . con

uersari cũ amicis absentibus licet:& quidẽ quotiens uelis. Magis hac uoluptate quæ maxima est fruimur:dũ absumus. Præsentia enĩ nos delicatos facit:& q aliquãdo una loquimur ambulemus consedimus:cũ deducti sumus nihil de his quos modo uidimus:cogitamus & ideo æquo animo ferre debemus absentiam.quia nemo nõ multũ ẽt præsentibus abest. Pone hic primũ : noctes separatas:deinde occupationes utriq; diuersas deinde studia secreta:suburbanas ꝓfectiões:Videbis nõ multũ eẽ:qd nobis peregrinatio eripiat. Amicus animo possidẽdus ẽ.hic autẽ nũq̃ abest : quẽ cũq; uult:quotidie uidet. Itaq; mecũ stude.mecũ cœna :mecũ ambula.i angusto uiueremus:si qcq̃ esset cogitationibus clausũ:Video te mi Lucilli cum maxime audio:adeo tecũ sũ:ut dubitẽ an ici piã nõ epistolas:sed codicillos tibi scribere. Vale.

Epistola.lvi.notat tumultuosam luxuriã balneorũ. Et q; oĩa uitia aĩ inutiliora sunt. Et de magnanimitate Scipionis.

p Ereã:si est tam necessariũ q̃ uidetur silentiũ in studia sepositũ. Ecce undiq; me uarius clamor circũsonat: supra ipsum balneũ habito .ꝓpone nũc tibi oĩa genera uocũ q̃ i odium possũt aures adducere:cũ fortiores exercentur & manus plũbo graues iactent :cũ aut laborãt : aut laborantẽ imitantur:gemitus audio:quotiẽs retentũ spiritũ remiserũt:sibilos & acerbissimas respirationes:cũ in aliquẽ inertẽ ac plebeia functione contẽtũ incidi audio crepitũ illisæ manus humeris quæ prout plana prouenerit:aut cõcaua:ita sonũ mutat. Si uero Pelicrepus supuenit & numerare cœpit pilos:actum est.adiice nunc sordalũ & furẽ deprehensum:& illũ cui uox sua i balneo placet. Adiice nunc eos qui in piscinam cum ingenti impulsæ aquæ sono saliunt : præter istos quorũ:si nihil aliud:rectæ uoces sunt. Alipedũ cogita tenuem & stridulã uocẽ:quo sit notabilior subinde exprimẽtẽ:nec unq̃ tacentẽ nisi dum uellit alas:& alium pro se clamare cogit. Ilã librarii uarias exclamationes & botulariũ & exustulariũ:& oẽs popinarũ institores mercẽ suã quadã & insignita modulatione uendentes .O te inquis ferreũ :aut surdũ cui mens iter tot clamores tã uarios:tã dissonos cõstat:cũ chrysippũ nostrũ assidua salutatio perduxit ad mortẽ. At mehercle ego istũ fremitũ nõ magis curo:q̃ fluctum:aut deiectum aquæ. Quãuis audiã cuidã genti.hanc unam fuisse causam urbẽ suã transferendi:q; fragorẽ Nili cadentis ferre nõ potuit. Magis mihi uox aliquã care uidetur:q̃ crepitus.illa enĩ animũ adducit:hic tantũ aures implet ac uerberat. In his quæ me sine uocatione circũstrepunt:essedas transcurrẽtes pono:& fabrũ inquilinũ :& ferrariũ uicinũ:aut hunc qui ad metam sudantem tabulas experitur & tibias:nec cantat sed exclamat. Etiã nũc molestior est mihi sonus qui intermittitur subinde:q̃ qui continuatur. sed iam me sic ad oĩa ista duraui ut audire uel Pausariũ possim uoce acerbissima:remigibus modos dantẽ. Animũ nõ cogo sibi ĩtentũ esse:nec auocari ad externa:omnia licet foris resonẽt dũ intus nihil tumultus sit:dũ inter se nõ rixentur cupiditas & timor dũ auaritia luxuriaq; nõ dissideãt:nec altera alterã uexet:nã quid ꝑ deest totius regionis silentiũ:si affectus fremũt. Oĩa noctis erant tacita cõposita quiete falsum est nulla placida ẽ qes:nisi quã ratio cõposuit. Nox exhibet molestiã non tollit:& solicitudines imutat. Nã dormienti quoq; insomnia tã turbulẽta sunt:q̃ dies. illa trãquillitas uera est. ĩ quam bona mẽs explicatur:aspice illũ cui somnus laxæ domus silẽtio q̃ritur cuius aures:ne quis agitet sonus oĩs seruorũ turba conticuit:& suspẽsum accedẽtiũ propius uestigiũ ponitur. huc nẽpe uertatur :at q; illuc. somnũ iter ægritudines leuẽ captãs:quæ nõ audit:audisse se quæritur. Quid ĩ cã putas eẽ. Animus illi obstrepit:Hic placandus est:Huius cõpescẽda seditio est:quẽ nõ est quod existimes placidũ . si iacet corpus interdum quies ꝙieta ẽ:& ideo ad reꝫ actus excitãdi:ac tractatiõe bonarum artium occupandi sumus quotiens nos male habet inertia sui impatiens. Magni ꝓperatores: cum male parere militem uident:aliquo labore campescunt & expeditionibus dẽtinet:nunquam uacat lasciuire distrinctis nihil tam certum est q̃ ocii uitia negocio discuti sæpe uidemur tedio reꝫ ciuilium:& infœlicis atque ingratæ stationis pœnitentia secessisse:tamẽ in illa latebra in quã nos timor ac lassitudo coniecit :interdum recrudescit ambitio .non enim exciĺa desiit sed fatigata:aut ẽt abiecta rebus parum sibi cadẽtibus. Idem de luxuria dico quæ uidetur aliquãdo cessisse deinde frugalitatem professos solicitat atque ĩ media parsimonia:uoluptates non damnatas sed relictas petit:equidem eo uehementius quo occultius. Omnia enim uitia in aperto leuiora sunt: Morbi quoque tunc ad sanitatem inclinant cum ex abdito erumpunt ac uim suam proferunt. & auariam itaque & ambitionem &.cætera mala mentis humanæ:tũc perniciosissima scias esse cũ simulata sanitate subsidunt:ociosi uidemur:& non sumus. nam si bona fide sumus si receptui cecinnimus:si speciosa cõtẽpsimus ut paulo ante dicebã:nulla res nos aduocabit:nullus hominũ auiũq; cõcentus interrũpet cogitationes bonas solidasque iam & certas. Leue illd est ingenium nec sese adhuc reduxit introrsus qd ad uocẽ & accidentia erigitur. Habet intus aliqd solicitudinis & habet aliquid cõcepti timoris quod illum curiosum facit ut ait Vergilius noster :& me quẽ dudum non ulla iniecta mouebãt Tela nec aduerso glomerati ex agmine graii. nũc oẽs terrent auræ sonus excitat omnis suspensum et pariter comitique onerique timentem. Prior ille sapiens est:quem non tela uibrantia nõ arietata inter arma agminis densi non urbis impulsæ fragor territat. Hic alter ĩperitus :rebus suis timet et ad omnem crepitum expauescens :quem una quælibet uox pro strem

tu accepta deiecit:quē motus leuissimi examinat:timidū illū sarcinæ faciunt.Quēcunq; ex istis fœ li cibus elegeris:multa trahētibus:multa portantibus.uidebis illū comitiq;:onericq; timētē.Tūc et go te scito esse cōpositū cū ad te nullus clamor pertinebit:cū te nulla uox tibi excutiet nō si blan dietur.non si minabitur.nō si inani sono uana circūstrepet.Quid ergo.non aliquādo cōmodius ē:& carere cōnitio:fateor:Itaq; ex hoc loco migrabo & experiri:& exercere me uolui.Quid necesse ē diutius torq̄ri:cū tā facile remediū Vlysses sociis ēt aduersus sirenas inuenerit.Vale.

Epistola.lvii.De crypta Neapolitana:Et q̄ nō timor:sed horror cadit i sapiētē.Et q̄ aīa hominis corporis angustiis cohiberi nō pōt.

c Vm a bais deberē Neapolim repetere :facile credidi tēpestatē eē :me iterū nauē experirer & tātū luti tota uia fuit :ut possim uideri:nihilominus nauigasse .Totū athletarū fatū i illo die ppetiēdū fuit a ceromate nos haphe excepit i crypta Neapolitana:nihil illo car cere lōgius nihil illis faucibus obscurius quæ nobis præstāt nō ut nos p tenebras uideamus sed ut ipsas.Cæterū etiā si locus haberet lucē:puluis auferret.In aperto quoq; res grauis & molesta.qd il lic ubi in se nolutatur & cū sine ullo spiramēto sit inclusus in ipsos a quibus excitattus est recidit. Duo incōmoda inter se cōtraria simulpertulimus eadē uia:eodē die:& luto & puluere laborauī mus.Aliquid tamē illa mihi obscuritas quod cogitarēdedit.Sensi quēdam ictū ai : & sine metu mutationē:quā insolitæ rei nouitas simul ac fœditas fecerat.nō de me nūc tecū loquor : q multū ab homine tolerabili:nedū a perfecto absum:sed de illo in quē fortuna ius perdidit.Huius quoq; ferietur animus.mutabitur color.Quædā enī mi Lucilli:nulla effugere uirtus potest .admonet il lū natura mortalitatis suæ.Itaq; & uultū adducet ad tristitiā:& inhorrescet ad subita :& caligabit si uastam altitudinē in crepidine eius cōstitutus despexerit.Nō est hoc timor : sed naturalis affe ctio :inexpugnabilis rationi.Itaq; fortes quidā & paratissimi fundere suū sanguinem :alienūtide re nō possūt.Quidā ad uulneris noui.Quidā ad ueteris:& purulenti tractationem : inspectionēq; succidūt :ac linquūtur animo .Alii gladiū facilius recipiūt:q̄ uident .Sensi ergo ut dicebam quā dam:nō quidē perturbationē:sed mutationem.Rursus ad primū conspectū redditæ lucis alachri tas redit incogitata & iniussa.illud deinde mecum loqui cœpit:q̄ inepte quædam magis aut mi nus timeremus cū omnium idem finis esset.Quid enim interest:utrū supra aliquem iugularium ruat:aut mons.nihil inuenies.erūt tamē qui hāc ruinā magis timeant:q̄uis utraq; mortifera æque sit:adeo nō effectus:sed efficaciā timor spectat.Nūc me putas de Stoicis dicere :qui existimāt ani mā hominis magno pōdere extriti permanere nō posse:& statim spargi :quia nō fuerit ei exitus liber.Ego uero nō facio:qui hoc dicūt uidentur mihi errare .Quēadmodū enī flāma nō pōt op primi:nam circa id diffugit quo urgetur:quēadmodū aer uerbere:ac ictu nō leditur.nec scinditur qdē sed circa id cui cessit refunditur:sic aius q̄ ex tenuissimo cōstat deprehēdi nō pōt:nec ītra cor pus affligi.sed beneficio subtilitatis suæ per ipsa quibus præmitur:erūpit.Quomō fulmini ēt cū latissime pcurrerit ac fluxit :p exiguū foramē ē reditus sic aio qui adhuc tenuior ē igne p omne corpus fuga ē.Itaq; de illo querendū ē:an possit imortalis esse:Hoc quidē certū habe :si supstes est corpori propter illud nullo genere mori posse:pp quod nō perit:quoniā nulla imortalitas cū ex ceptione ē:nec quicq̄ noxiū æterno ē.Vale.

Incipit liber octauus. Epistola.lviii.De multiplici rerū diuisione & differentia.ubi exemplo pla tonis ostendit :qualiter parsimonia ducit ad senectutem cuius senectutis bonum nec concupiscen dum:nec recusandum.

Vanta nobis uerborum paupertas:imo egestas sit:nunq̄ magis q̄ hodierno die itellexi. Mille res icidērūt cū forte de Platone loqueremur:quæ nomina desiderarent:nec habe q rēt.Quædam uero cum habuissent fastidio nostro pdidissent.Quis āt ferat in egestate fastidium hūc quē græci œstrum uocant pecora peragētē & totis saltibus dissipantem asilū nostri uocabant.Hoc Vergilio licet credas.Est locus silari circa ilicibusq; uirentem.Plurimus alburnū uolitans:cui nomen a filo Romanum est.œstrum græci uertere uocantes.Asper acerba sonans:quo tota exterrita siluis.Diffugiūt armeuta.Puto intelligi istud uerbū interiisse:ne te lon ge differā.Quædā simplicia in usu erant sicut cernere ferro inter se dicebātur.Idem Vergilius hoc probabit tibi:Ingētis genitos diuersis partibus orbis.Inter se coiisse uiros & cernere ferro. Quod nunc decernere dicimus simplicis illis uerbi usus amissus est.Dicebant antiqui si iussero.Hoc no lo mihi credas:sed fide Vergilio.Cætera qua iusso:mecū manus inferat arma.Non id ago nūc hac diligentia ut ostēdā quātū tēpus apud grāmaticū perdiderim:sed ut ex hoc intelligas : quantum apud Ennium & Actium uerborum situs occupauerit:cum apud quoque:qui quotidie excutitur aliqua nobis subducta sint. Quid sibi inquis ista præparatio uult:quo spectat :non celabo te. Cupio si fieri potest:propiciis auribus tuis quid sentiam dicere:si minus dicam & iratis. Ci ceronem auctorem huius uerbi habeo:puto locupletem:si recentiorem quæris:Fabianum diser tum & elegantem:orationis etiam ad nostrum fastidium nitidæ.Quid enim fiet mi Lucilli:quo

modo dicetur: ουσια res necessaria:natura cōtinens fundamentū oīum.Rogo itaq; pmittas mi hi hoc uerbo uti.Nihilominus dabo operā:ut ius a te datum:parcissime exerceā. fortasse cōtētus ero mihi licere.Quid proderit facilitas tua:cū recte id nullo mō latine exprimere possim : ppter qd linguæ nostræ cōuitiū feci.Magis dānabis angustias Romanas si scieris unā syllabā eē quā mu tare nō possū quæ sit hæc quæris τοοῦ duri tibi uideor ingenii in medio positā sic posse trāsferre: ut dicā qd est.Sed multū interesse uideo.Cogor uerbū pro uocabulo ponere:sed id necesse est po nā:qd ē:sex modis hoc a Platone dici Amicus noster homo eru ditissimus hodierno die dicebat: omnes tibi exponam:si ante indicauero eē aliquid genus & speciem .Nunc autē illud genus pri mum quærimus ex quo cæteræ species suspensæ sunt a quo nascitur omnis diuisio : quo uniuer sa cōprehēsa sūt:Inuenietur aūt si cœperimus singula retro legere.Sic enī perducemur ad primū. Homo species est:ut Aristoteles ait.Equus species est.Canis species est.Ergo cōmune aliquod q̄rē dū est:his omnibus uinculū:quod illa complectatur & sub se habeat.hoc quid est.animal.ergo ge nus esse cœpit horū omniū quæ modo retuli:hominis equi:canis.animal.Sed sūt quædā quæ ani mā habent nec sūt animalia.Placet enī satis & arbustis animam inesse:itaq; uiuere & mori illa dice mus.ergo animantia superiorē tenebunt locū :quia & animalia in hac forma fūt & sata . Sed q̄dā anima carent :ut saxa.Itaq; erit aliquid animātibus antiquius corpus.Sed hoc sic diuidam : ut di cam.Corpora oīa aut animata eē . aut inanimata etiā nunc est aliquid superius q̄ corpus. Dicius enī quædam corporalia esse.quædam icorporalia esse:Quid erit ergo ex quo hæc deducantur illd cui nomen modo parū propriū imposuimus quod est .Sic enim in species secabitur:ut dicamus qd est aut corporale ē aut icorpale.Hoc ergo genus ē primū & ātiqssimū & ut ita dicā gnāle.Cæte ra quidē genera sunt:sed specialia tanq̄ homo genus est.Habet enim in se nationum species. Græ cos Romanos:Partos.Colorū:Albos :nigros.flauos .Habet singulos :Catonē:Ciceronem:Lucre tiū.Itaq; quod multe continet:in genus cadit :quod sub alio est in speciē.illud genus quod est ge nerale supra se nihil habet initium rerum est.omnia sub illo sunt.Stoici uolunt superponere huic etiā nūc aliud genus magis principale de quo statim dicam si prius illud genus de quo locutus sum:merito primū poni docuero :cum sit rerū omniū capax :quod est .In has species diuido ut sint corporalia aut icorpalia:nihil tertiū ē.Corpus quomō diuido:Vt dicā:Aut aiantia sūt:aut iani mantia:Rursus animātia quēadmodū diuido:Vt dicā.quædā animū habent quædam tantum ani mā.Aut sic.quædam impetū habent incedunt :transeūt :quædā solo affixa radicibus aluntur cre scunt.Rursus animalia in quas species seco:aut mortalia sunt aut imortalia.Primū genus stoicis quibusdā uidetur.Quod quare uideatur subiiciā.In rerum inquiūt natura:quædam sunt:quædam non sunt:& hæc autem quæ non sunt rerum natura cōplectitur:quæ animo succurrunt. tanq̄ cen tauri:gigantes:& quicquid aliud falsa cogitatione formatū :habere aliquam imaginem cœpit :q̄ uis non habeat subsātiā:Nunc ad id quod tibi promisi:reuertor .quomodo quæcunq; sunt in sex modos plato partiatur .primū id quod est:nec uisu nec tactu:nec ullo sensu cōprehēditur cogita bile est:Quod generaliter est:tanq̄ homo generalis sub oculos non uenit :sed specialis uenit : Vt Cicero & Cato:animal non uidetur sed cogitatur.Videtur autem species eius:equus & canis : Se cūdū ex his quæ sunt ponit Plato:quod eminet & exuperat omnia .Hoc ait per excellentiam esse. Poeta communiter dicitur omnibus uersus facientibus:hoc nomen est:sed iam apud græcos in unius notam cessit.Homerum intelligas cum audieris poetam.quid ergo:hoc est de his scilicet: maior & potentior cunctis .Tertium genus est eoꝝ : quæ propria sunt innumerabilia sunt hæc: sed extra nostrū posita conspectum.Quæ sint interrogas.propria Platonis supplex ē.Plato Ideas uocat ex quibus oīa quæ sunt quæcunq; uidemus fiūt.& ad quas cuncta formantur . Hæ imorta les.imutabiles :inuiolabiles sunt.quid sit Idea:idest quid Platoni esse uideatur :audi.Idea est eorū quæ naturaliter fiunt exemplar æternum.Adiiciā diffinitiōi iterpretationem:quo tibi res aptior fiat.Volo imaginem tuam facere Exemplar picturæ tuæ habeo:ex quo capit aliquem habitū mēs nostra quē operi suo imponat.Ita illa quæ me docet & instruit facies a qua petitur imitatio idea ē Talia ergo exemplaria infinita habet rerū natura hominū:pisciū:arborum:ad quæ quodcūq; fieri ab illa debet:exprimitur.quartū locū habebit idos.quid si hoc idos attendas oportet:& Platoni i putes:nō mihi hāc rerū difficultatē subtilitas paulo āte pictoris imagie utebatur . Ille cū reddere Vergiliū coloribo uellet:ipm ituebatur:Idea erat Vergilii facies:futuri opis exēplar.Ex hac qd ar tifex trahit & opi suo īposuit idos ē.Quid iterfit q̄ritur. Alterū exēplar est.alterū forma ab exēpla ri sumpta & operi imposita alterā artifex imitatur:alterā facit habet aliquam faciem statua.hæc ē idos.habet aliquā faciem exemplar ipsum quod intuens opifex statuam figurauit : hæc idea est. Etiam nunc si aliam desideras distinctionem.Idos in opere est.Idea extra opus est:nec tātū extra opus ē:sed ante opus.Quintū genus est eorū quæ cōmuniter sūt:hæc incipiūt ad nos pertinere: hæc sunt omnia .homines pecora: res. Sextum genus ē eoꝝ quæ quasi sunt tanq̄ mane: tanq̄ tem pus: quæcunq; uidemus : aut tangimus. Plato in illis nō numerat : quæ esse proprie putat. fluunt enim.& in assidua dimutitione atq; adiectiōe sunt.Nemo nostrū idem est in senectute:qui fuit iu uenis Nemo nostrum est mane:qui fuit pridie. Corpora nostra rapiuntur fluminum more Quic

qd uides: currit cū tēpore: nihil ex his quæ uidemus manet Egoipse dū loquor immutari ista mutatus sum. Hoc ē qd ait Heraclitus in idē flumē bis descēdimus & nō descēdimus. Manet enī idē fluminis nomen. Aqua trāmissa ē. Hoc in amne manifestius q̄ in homine. Sed nos quoq; nō minus uelox cursus præterruehit. Et ideo admiror dementiam nostrā q̄ tātopere amamus rē fugacissimā corpus: timemusq; ne quādo moriamur: cū oē momētū mors prioris habitus sit. Vis nō timere ne semel fiat: quod quotidie fit: De homine dixi fluida materia & caduca & oibus obnoxia causis. Mundus quoq; æterna res: & inuicta: mutatur nec idē manet: q̄uis hæc omnia in se habeat quæ habuit: aliter habet q̄ habuit: ordinē mutat. Quid iqs mihi ista subtilitas proderit? Si me iterrogas: nihil. Sed quēadmodū ille celator oculos diu intentos: ac fatigatos remittit: atq; aduocat: & ut dici solet pascit. sic nos animū aliquādo debemus ælaxare & quibusdā oblectamētis reficere sed ipsa oblectamenta opera sint. Ex his quoq; si obseruaueris inuenies quod possit fieri salutare. Hoc ego Lucilli facere soleo ex omni natiōe: etiā si lōgissime a philosophia auersa ē: eruere aliqd conor & utile efficere. Quid de istis capiā: quæ modo tractauimus. remotis a reformatione moꝛe quomodo melioꝛē me facere ideæ Platonicæ possūt? Quid ex istis trahā quod cupiditates meas cōprimat? Vel hoc ipsum q̄ omnia ista q̄ sensibus seruiunt: quæ nos accendūt: irritāt. negat. Plato ex his esse quæ uere sint. Ergo ista imaginaria sūt & ad tempus aliquā faciē ferūt. nihil hoꝛum stabile: ac solidū est: & nos tamē cupimus: tanq̄ aut semper futura: aut semper habituri. Imbecilli fluiq; interualla cōstituimus. Ad illa mittamus animū: quæ æterna sunt. Miremur in sublimi uolitā res retū omniū formas: deūq; inter illa uersantē: & hæc prouidētem. quēadmodū quæ immortalia facere non potuit quia materia, phibebat defendat a morte ac tatione uitium corporis uincat. manent enī cuncta non q̄a æterna sunt: sed quia defenduntur cura regentis. immortalia tutore non ægēt. Hæc conseruat artifex fragilitatē materiæ ui sua uincens. Cōtēnamus omnia quæ adeo præciosa nō sunt: ut an sint oīno dubiū sit. illud simul cogitemus: si mundū ipsum nō minus mortalē: q̄ nos sumus prouidētia periculis eximit. Potest tamē aliquatenus nostra quoq; prouidētia: lōgioꝛē, progare huic corpusculo morā: si uoluptates quibus moꝛ pars maior perit: potuerimus regere & coercere. Plato ipse sese ad senectutē sic diligētia protulit: erat quidē corpus ualidū: ac forte sortitus: & illi nomen latitudo pectoris fecerat: sed nauigationes: ac pericula multū detraxerant uiribus. parsimonia tamen: & eoꝛ quæ auiditatē euocant modus & diligens sui tutela produxit illum ad senectutē multis prohibentibus causis Nam hoc scis puto Platoni diligentiæ suæ beneficio contigisse: q̄ natali suo decessit & annum unum atq; octogesimum impleuit. sine ulla deductione. Ideo magi: qui forte Athenis erant: immolauerūt defuncto amplioris fuisse sortis: q̄ hūanæ rati q̄ consumasset perfectissimū numerū: quē nouē nouies multiplicata componūt. Nō dubito quin paratus esset: paucos dies ex ista summa in sacrificium remittere: Potest frugalitas producere senectutem: quam ut non puto concupiscēdā: ita ne recusandam quidē. Iucundū est secum esse q̄ diutissime: cum quis se dignum quo frueretur efficit. Itaq; de isto feramus sententiam: an oporteat fastidire senectutis extrema: & finem nō operiri: sed manu facere. Prope est a timente q̄ fatū segnis expectat. sicut ille ultra modū deditus uino est qui amphoram exiccat: & fecem quoq; exorbet. De hoc tamen quæramus, pars summa uitæ utrū ea fex sit: an liquidissimum ac purissimum quiddā. si modo mens sine iniuria & integri sensus animum iuuant nec defectum ac præmortuū corpus est. Plurimum enim refert: uitam aliquis extendat. an mortem. At enim si inutile in miseriis est corpus: quid ni oporteat educere animam laborantē. & fortasse pauloante q̄ debet faciendū est: ne cū fieri debebit facere non possis: & magis periculum sit male uiuendi q̄ cito moriēdi. Stultus est qui nō exigua temporis mercede aliena redimit paucos lōgissima senectus ad mortē sine iniuria pertulit. multis iners uita sine usu sui iacuit. Quanto deinde crudelius iudicas aliqd ex uita perdidisse: q̄uis finienda. Noli me inuitus audire tanq̄ ad te iam pertineat ista sententia sed quid dicam existima. Non relinquam senectutem si me totū mihi reseruabit totū autē ab illa parte meliore. Atsi cœperit concutere mentem: si partes eius conuellere si mihi non uitam reliquerit sed animam. prosiliam ex ædificio putrido ac ruenti: morbū morte nō fugiam duntaxat sanabilē nec officientem animo: non afferam mihi esse patiendum: exibo nō ꝓpter ipm: sed quia impedimento mihi futurus est ad omne propter quod uiuitur. Imbecillis & ignauus est: qui propter dolotis causa uiuit. Sed in longum exeo. Est præterea materia: quæ deducere diē merito possit: & quo modo finem uitæ imponere poterit: qui epistolæ non potest. Vale ergo: q̄ libentius q̄ mortis moras lecturus es. Vale.

Epistola. lix. Quod uerba philosophi nec nimis accurata esse debēt nec arida. Et de tribus generibus ad philosophiam tendentibus.

m Inus tibi accuratas a me epistolas mitti q̄reris q̄s. n. accurate loquitur nisi qui uult putide loq. Qualis sermo meus eēt si una sederemus aut ābularemus: illaboratus & facilis: Tales uolo eē epistolas meas: q̄ nihil habeāt accersitum: nec fictum ē fieri posset quid sentiam: ostēdere: q̄ loqui mallem: etiam si disputarem: nec supploderem pedem: nec manū iactarē: nec attollerē uocē. sed ista oratoribus reliquissē cōtētus sensus meos ad te ptulisse: quos nec exornasse nec abiecis

sem. Hoc unū plane tibi approbare uellē oīa me illa sentire quæ dicerē: nec tantum sentire: sed amare. Aliter homines amicam, aliter liberos osculantur tamē in hoc quoq; amplexu: tā sācto & moderato satis apparet affectus. Nō mehercule ieiuna esse & arida uolo: quæ de rebus tā magnis dicētur neq; enī philosophia ingenio renunciat. multū tamē opere ipendi uerbis nō oportet. hæc sit propositi nostri summa. Quod sentimus loquamur: quod loquimur sentiamus cōcordet sermo cū uita. Ille promissū suū ipleuit quia & cū uideas illū & audias. idē est: Videbimus qualis sit: quātus sit: an unus sit: non delectent uerba tantū sed prosint: Si tamē contingere eloquentia: non solicito potest: si aut parata est: aut paruo cōstat: ad sit: & res pulcherrimas, psequatur. sit talis ut res potius q̄ se ostēdat. Aliæ artes ad ingeniū totæ pertinēt: hic animi negociū agitur. Nō quærit ager medicū eloquentē: sed si ita competit ut idē ille q̄ sanare potest compte de his quæ facienda sunt: differat: boni consulat: nō tamē erit quare gratuletur sibi quod iciderit i medicū ēt disertū. Hoc: tale ē: quale si peritus gubernator ēt formosus ē. Quid aures meas scabis? Quid oblectas? Aliud agitur: urendus: secandus: abstinēdus sum. Ad hoc adhibitus es: curare debes morbū uetere grauē publicū. Tantū negocii habes: quantū i pestilētia medicus: circa uerba occupatus es: iandudū gaudi si sufficis rebus. Quandoq; multa disces: quādo quæ didiceris affiges tibi ita. ut excidere non possint quādo illa experieris. Nō enī: ut cætera memoriæ tradidisse satis ē i opere tentanda sunt: nō est beatus qui scit illa: sed qui facit. Quid ergo infra illū operis gradum nulli gradus sunt. stati a sapientia præceps est: non ut existimo: Nam qui proficit in numeꝛo quidē stultoꝛ est. magno tamen interuallo ab illis deducitur. Inter ipsos quoq; proficientes sunt magna discrimina. i tres classes: ut quibusdā placet diuiduntur. Primi sunt: qui sapieutiā nondū habēt: sed iā in uicinia eius cōstiterunt: inde etiā quod prope ē: ex hora est. Qui sint hi quæris? Qui oēs iā affectus ac uitia posuerunt: quæ erāt cōplectēda didicerūt: Sed illis adhuc iexperta fiducia est: bonu suū nōdū i usu habēt iam tamē in illa quæ fugerunt decidere nō possūt: iā ibi sunt unde nō est retro lapsus: sed hoc illis de se nondū liquet: & quod in quadā epistola scripsisse me memini scire se nesciūt. Nā cōtingit illis bono suo frui nondū confidere: Quidam hoc proficiētium genus de quo locutus sum: ita cōplectuntur ut illos dicāt iā effugisse morbos aī affectus nondū & adhuc in lubrico stare: qa nemo scit extra periculū maliciæ: nisi qui totā eam excussit. nemo autē illam excussit nisi qui pro illa sapientiā assumpsit. Quid inter morbos animi intersit & affectus læpe iam dixi: Nunc quoq; te admonebo. Morbi sunt inueterata uitia & dura: ut auaritia: ut ambitio nimia. Hæc cum semel aium cœperūt: implicuerunt: & perpetua eius mala esse cœperunt: ut breuiter finiam. Morbus ē uitium in prauo pertinax tanq̄ ualde expetenda sint quæ leuiter expetenda sunt: Vel si mauis ita finiamus nimis imminere: leuiter petendis: uel ex toto non petendis aut in magno precio habere i aliquo habenda: uel in nullo. Affectus sunt motus animi improbabiles subiti: & concitati: qui frequētes negletiq; fecere morbum. Sic distillatio una: nec adhuc in morē adducta tussim facit: assidua & uetus ptysin. Itaq; qui plurimū profecere extra morbos sunt. affectus adhuc sentiunt profectui proximi. Secundū genus est eoꝛ qui & mala animi maxima & effectus deposuerunt sed ita ut nō sit illis securitatis suæ certa possessio. Possunt enim in eadem relabi. Tertiū illud genus extra multa & magna uitia est. sed nō extra oīa effugit auaritiā: sed iam adhuc sentit. Iā nō solicitatur libidine: & nunc ēt ambitionē sentit. Iā nō cōcupiscit sed adhuc timet: & in ipso metu ad quædā satis firmus est: quibusdā cedit. mortē cōtemnit. dolorē reformidat. De hoc loco aliquid cogitemus bene nobiscum agetur si in hunc admittimur numerū magna fœlicitate naturæ: magnaq; & assidua intentione studii: secūdus occupatur gradus: Sed ne contēnendus hic quidem ē color tertius: Cogita quantū circa te uideas malorum: Aspice: q̄ nullū sit nefas sine exemplo quantum quotidie nequitia proficiat quātū publice priuatimq; peccatur. Intelliges satis nos consequi: si inter pessimos nō simus. Ego uero inquis spero me posse: & amplioris ordinis fieri: optauerim hoc nobis magis q̄ promiserim. Præoccupati sumus ad uirtutem cōtendimus iter uitia districti: pudet picere hōesta: colimus quantū uacat. At q̄ grāde præmiū expectamus: si occupationes nostras & mala tenacissima abrumpimus: Non cupiditas nos nō timor pellet inagitati terroribus incorrupti uoluptatibo nec mortē horrebimus nec deos: Sciemus mortē malū non esse: deos maiores non esse. Tā ibecillū est quod nocet: q̄ cui nocetur. Optima ui noxia carent expectant nos & ex hac aliquando fece i illud euadimus sublime & excelsum: quid ē tranquillitas aī & expulsis erroribus: absoluta libertas. Quæris quæ sit ista: nō homines timere: nec deos: nec turpia uelle nec nimia i seipsū habere maximā potestatē. Inestimabile bonū ē suū fieri: Vale.

Epistila. lx. De uero & inani gaudio. Et quomō sapientē i periculoso uitæ huius itinere oportet semp uirtutibus esse cōiunctum. ubi eos notat qui nimis adulatoribus suis idulgēt.

Agnā ex epistola tua pcepi uoluptatē. permitte enī mihi uti uerbis publicis nec illa ad si
m gnificationē stoicā reuoca. Vitiū eē uoluptatē credimus sit sane: ponere tamen illā solemus ad demōstrandā animi hilarē affectionē. Scio inquam & uoluptatē si ad nostrum aluum uerba ditigimus rē isamē eē: & gaudiū nisi nō sapiēti cōtingere: Est. n. aī elatio suis bonis uirtibusq; fidētis. Vulgo tamē sic loquimur: ut dicamus magnū gaudiū nos ex illius cōsulatu aut

ex nuptiis:aut ex partu uxoris percepisse. Quæ adeo nō sunt gaudia:ut sæpe initia futuræ tristitiæ sint.gaudio autem iunctum est:nō desinere:nec in contrarium uerti.Itaq; cum dicit Vergilius nō ster:Et mala mentis gaudia.Diserte quidē dicit:sed parum proprie.Nullum enim malū gaudiū est.uoluptatibus hoc nomen imposuit:& quod uoluit expressit.Significauit enim homines malo suo lætos.tamen ego nō immerito dixeram:cœpisse me magnam ex epistola tua uoluptatē:quā uis ex nomine:ista causa impetus homo gaudeat:tamen affectū eius impotentem:& in diuersum statū iclinatū uoluptatēuoco opinione falsi boni motam:& imoderatam:& imodicā.Sed ut ad propositum reuertar audi quid me i epistola tua delectauerit.Habes uerba ī potestate:nō effert te oratio:nec lōgius q̄ destinasti trahit.Multi sunt qui ad id nō proposuerat scribere:alicuius uerbi placentis decore uocētur.Quod tibi nō euenit:pssa sunt oia:& rei aptata.Loqueris quātum uis:& plus significas:q̄ loquatis:hoc maiorrs rei iudicium est.Apparet animū quoq; nihil habere supuacui.nihil tumidi:Inuenio tamē trāslationes uerborū:ut nō temerarias:ita nō idecoras:itaq; piculū sui fecerint.Inuenio imagines:quibus si quis nos uti uetat:& poetis illa solis iudicat esse cōcessas neminem mihi uidetur exātiquis legisse:apud quos nō dū captabatur plausibus oratio.illi qui simpliciter & demōstrādæ rei causa eloquebātur parabolis referti sunt:quas exstimo necessarias non ex eadem causa,qua poetis:sed ut imbecillitatis nostræ admicula sint:& ut dicentē & audientē:i rē p̄sentem adducant.Sextium ecce cū maxime lego uirum acrē græcis uerbis:romanis moribus philosophantē:mouet me imago ab illo posita ire quadrato agmie excercitū:ubi hostis ab oi parte suspectus est pugne paratum.Idē inquit sapiens facere debet.Oēs uirtutes suas undiq; expandat:ut ubicunq; infesti aliquid orietur illic,pata prælidia sint:& multum regētis sine tumultu resp̄deāt.quod in exercitibus his.quos imperatores magni ordināt fieri uidemus:ut iperium ducis simul oēs copiæ sentiāt.sic dispositæ ut signū ab uno datū:peditem simnl equitēq; pcurrat Hoc aliquando magis est necessarium nobis ait illi enim sæpe hostem timuere sine causa:tutissimūq; illis iter:quod suspectissimū fuit.nihil stultitia pacatum habet.tā superne illi metus est:q̄ ifra utrunq; trepidat latus sequuntur picula & occurrunt ad oia pauet:iperita ē:& ipsis terretur auxiliis Sapiens autem ad oēm incursū munitus ē & intentus:non si paupertas:nō si luctus:nō si ignominia:non si impetum faciat.pedē refert interitus & contra illa bibit:& inter illa.Nos multa alligāt multa debilitant:diu in istis uitiis tacuimus.Elui difficile est.nō enim iniquitati sumus:sed infecti nec ab illa imagie ad aliam trāseamus.hocquæramus quod semper mecū despicio.Quid ista nos stultitia tā ptinaciter tenet.Primo quia nō fortiter illā repellimus.nec toto ad salutē impetu mittimur:Deinde quia illa quæ a sapientibus uiris reperta sunt non satis credimus nec apertis pectoribus haurimus:leuiterq; tam magnæ rei insistimus.quemadmodum autem potest aliquis tantū satis sit aduersus uitia discere qui quantū a uitiis uacat non discit.Nemo nostrum in altum descēdit summa tantū, decerpimus:exiguūq; temporis impendisse philosophiæ satis abundeq; occupatis fuit.illud præcipue impendit,quod cito nobis placemus:si inuenimus:qui nos bonos uiros dicat qui prudentes:qui sanctos ignoscimus:non sumus modica laudatione cōtēti:quicquid ī nos adulatio sine pudore congessit tāq; debitū prendimus:optimos nos esse sapientissimos affirmātibus assentimus:cum sciamus illos sæpe multa mētiri. Adeo quoque indulgemus nobis:ut laudari uelimus in id cui contraria tā maxime facimus.Mitissimū ille se ipsis in supliciis audit:in rapinis liberalissimū in ebrietatibus :ac libidinibus temperatissimum .Sequitur itaque ut ideo mutari nolimus quia nos optimos esse credimus .Alexander cum iam in India uagaretur : & gentes ne finitimis quidem satis notas bello uastaret:in obsidione cuiusdam urbis circuiuit muros : & cum imbecillissima mœnium quærit sagitta ictus:diu persedere .& incepta agere perseuerauit.Deinde cū represso sanguine sicci uulneris dolor crescerer:& crus suspensum equo paulatim obtorpuisset: coactus assistere.Omnes inquit iurant esse me Iouis filiumsed uulnus hoc hominem esse me clamat . Idem nos faciamus cum pro sua quemque portione adulatio infatuat .Dicamus: Vos quidem dicitis me esse prudentem. Ego autem uideo q̄multa inutilia concupiscam : nocitura optem.nec hoc quidem intelligo :quod animalibus facietas monstrat:quis cibo debeat eē quis potioni modus quantum capiam adhuc nescio iam docebo quemadmodum intelligas te non esse sapientem :Sapiens ille plenus est gaudio hilaris placidus inconcussus cum diis ex pari uiuit.Nunc ipse te consule si nunq̄mestus es nulla spes animum tuum futuri expectatione solicitat.Si per dies noctesque par & æqualis animi tenor erecti & placentis sibi est .peruenisti ad humani boni summam sed si appetis uoluptates:& undiq;:& omnes:scito tantum tibi ex sapientia quantū ex gaudio deesse.Ad hoc cupis peruenire:sed erras qui inter diuitias illuc te uenturū esse speras:inter honores idem gaudiū inter sollicitudines q̄ris ista quæ sic petis tanq̄ datura lætitiā ac uoluptatem cāe doloris sūt.Omnes inq̄ illi tendūt ad gaudiū sed unde stabile magnūq; conseq̄ntur ignorant .ille ex conuiuiis ex luxuria illa ex ambitione & circūfusa clientium turba ille ex amica.alius ex studiorum liberalium uana ostentatione: & nihil sonantibus litteris.
Omnes istos oblectamenta fallacia & breuia decipiunt sicut ebrietas quæ unius horæ insaniā longi temporis tedio : pensat sicut plausus & acclamationis secunde fauor . Qui magna:

solicitudine & partus est:& expiādus.Hoc ergo cogita hunc esse sapientiæ effectum:gaudii qualitatem.talis ē sapiētis animus:qualis mundus super lunā:semper illic serenum est.Habes ergo quare uelis sapiens esse quia nunq̄ sine gaudio est.gaudium hoc non nascitur,nisi ex uirtutum conscientia.nō pōt gaudere nisi fortis:nisi iustus:nisi tēperatus.Quid ergo inquis:Stulti ac mali nō gaudent non magis q̄ prædā nacti leones cum fatigauerunt se uino ac libidinibus:cum illos nox iter uitia deficit:cum uoluptates angusto corporis ultra q̄ capiebat ingestæ superare cœperunt.Tunc exclamant miseri Vergilianum illum uersum:Namq; ut supremam falsa inter gaudia noctē:ægerimus Nosti:omnem luxuriosi noctem inter falsa gaudia.& quidē tanq̄ suprema agunt:Illud gaudium quod deos deorumq; æmulos sequitur non interrumpitur:non desinit:desineret si sūmptū esset aliūde:quia nō ē alieni muneris:nec arbitrii quidē ē.Quod nō dedit fortuna:nō eripit.Vale.
Epistola.lxi. Ambitionem & superfluitatem damnantur parsimoniam predicat.

q Veror:litigor:irascor:& iā nūc optas:quod tibi optauit nutrix tua.aut pedagogus aut mater nodūntelligis.quātum mali optauerunt.O q̄ inimica nobis sunt uota nostrorū:eo quidem inimicitiora quo cessere fœlicius.Iā non admiror si omnia nos a prima pueritia mala sequuntur:inter execrationes parentum creuimus.Exaudiant dii quoq; nostram pro nobis uocem gratuitam:quousq; poscemus aliquid deos:quasi tandem ipsi alere nos poscimus q̄ diu rationibus implebimus magnæ urbium campos:q̄ diu nobis populus metet:q̄ diuinus mē fæ frumentum multa nauigia & quidem non ex uino mari subuehent:taurus pauciss imorum iugerum pascuo impletur:una illua elephantis pluribus sufficit.Homo & terra pascitur & mari.Quid ergo? Tam insatiabilem nobis alium natura dedit:cum tam imodica corpora dedisset.ut uastissimorumq; animalium auiditatem uincerimus:Minime? Quantulum est enim quod naturæ datur paruo illa dimittitur.Non fames nobis uentris nostri magno constat:sed ambitio.Hos itaq; ut ait Salustius: uentri obedientes:animalium loco numeremus:non hominum.quosdā uero ne animalium quidem.sed mortuorum.Viuit is qui multis usui est.Viuit is qui se utitur.Qui uero latitant:& torpent sic in domo sunt,quomodo in conditiuo.Horum licet in limine ipso nomen marmori inscribas:mortem suam antecesserunt.Vale.
Epistola.lxii.Quomodo sapiens ad mortem debet habere animum:

d Exinamus quod uolumus uelle. Ego certe id ago senex:ne eadem uelle uidear: quæ puer uolui:In hoc unum eunt dies: eunt in hoc noctes: hoc opus meum est:hæc cogitatio imponere ueteribus malis finem: Id ago ut mihi instar totius uitæ dies sit: Nec mehercule tanq̄ ultimū rapio: sed sic illū aspicio. tanq̄ esse ultimus possit.Hoc animo hāc epistolam tibi scribo:tanq̄ me maxime scribentem:mors euocatura sit: paratus sum exire & ideo fruor uita.quia q̄diu hoc futurū sit:hoc nemini panditur. Ante senectutē curaui,ut bene uiuerē in senectute: ut bene moriar: bene autem mori est libenter mori.Da operam ne quid unq̄ inuitus facias. quicquid sturum est:necesse est repugnanti in uolētem necessitas nō est Ita dico q̄ imperia libēs excipit partem acerbissimā seruitutis effugit facere quod nolit Non qui iussus aliquid facit miser est:sed qui inuitus facit.Itaq; sic aium cōponamus: ut quicquid res exigit id uelimus & in primis finē nostri sine tristitia cogitemus ante ad mortē q̄ ad uitā præparādi sumus.satis instructa uita : sed nos instrumēto eius auidi sumus:deesse aliquid nobis uidetur q̄semper uidebitur:ut satisuixerimus:nec anni:nec dies facient:sed animus:Vixi Lucilli charissime quātum satis erat mortem plenus expecto.Vale.
Epistola.lxiii.De simulata & affectata occupatione:Et quod breuissima ad diuitias per contēptum diuitiarum uia est.

m Entiūtur qui sibi obstare ad studia liberalia turba negociorum uideri nolunt simulāt occupatio:& augent:& ipsi se occupant.Vaco Lucilli:uaco & ubicunq; sum:ibi meus sum Rebus enim me non trado:sed commendo.Nec consector perdendi temporis causas: & quocunque constiti loco ibi cogitationes meas tracto:& aliquid in animo salutare conuerso: Cum me amicis dedi:non tamen mihi adduco nec cum illis moror:quibus me tempus aliquod congregauit:aut causa ex officio nata ciuili:sed cum quoque optimo sum:ad illos in quocunq; loco:in quoque seculo fuerint.animum meum mitto.Demetrium uirorum optimum mecum circūfero:& relictis conciliatis:cum illo seminudo loquor:illum admiror.Quid admirer? Vidi nihil ei deesse contemnere aliquis omnia potest omnia habere nemo potest:breuissima ad diuitias per cōtemptum diuitiarum uia est.Demetrius autem nostet sic uiuit:nō tanquam contempserit omnia: sed tanquam aliis habenda permiserit.Vale.
Epistola.lxiiii.consolatio de amico defuncto.

m Oleste fers decessisse Flaccum amicū tuū.plus tamē æquo dolere te nolo.Illud ut nō doleas uix audebo exigere a te:& esse melius scio.Sed cui ista firmitas animi contigerit:nisi iā multū supra fortunamelato.Illū quoq; ista res uellicabit:sed tātū uellicabit.nobis aūt ignoscī p̄t,plapsis ad lachrimas.si nō nimiæ decurrerūt .si ī p̄ illas rep̄ssimus.nec sicci sit occuli amisso amico:nec fruāt lachrymādū,ē nō plorādū.Durā tibi legē uideor ponere:cum poetarum

græcorum maximus ius flendi:dederit in unum duntaxat diem cum dixerit etiam Niobam de cibo cogitasse.Quæris unde sint lamentationes:unde imodici fletus:p lachrimas argumēta desiderii querimus:& dolorem non sequitur:sed ostendimus.Nemo sibi tristis est.O infelicem stultiam: est aliqua & doloris ambitio:quid ergo inquis obliuiscar amici:Breuem illi apud te memoriā;promittis:si cum dolore māsura ē.Iā istam frontem ad risum quælibet fortuita res trāsferet.Nō differo in longius,tēpus quo desiderium oē mulcetur:quo ēt acerrimi luctus residunt:Cū primum te obseruare desieris imago ista tristitiæ discedet.Nunc ipse custodis dolorem tuum:sed custodienti quoque elabitur:eoq; citius quo est acrior desinit.Id agamus ut iucunda nobis amissoꝝ fiat recordatio.Nemo libenter ad id redit quot non sine tormento cogitaturus ē.Sic illud fieri necesse est:ut cum aliquo nobis morsu:amissoꝝ quos amauimus:nomen occurrat:sed hic quoque morsus tua habet uoluptatē.Nā ut dicere solebat Attalus noster:sic amicorum defunctoꝝ memoria iucunda est.quomodo bona quædam sunt suauiter aspera:quomō in uino nimis ueteri ipsa nos amaritudo delectat.Cum uerō interuenit spatium:oē quod angebat extinguitur:& pura ad nos uoluptas uenit:si illi credimus amicos incolumes cogitare:mele ac placenta frui est.Eoꝝ qui fuerunt retractio non sine acerbitate quadā iuuat.quis autē negauerit hæc acria quoq; & habentia austeritas aliquid stomachum excitare:Ego non idem sētio.Mihi amicorum cogitatio dulcis & blāda:ē habui enim illos tāq; amissurus:amisi tanq; habeā.Fac ergo mi Lucilli quod æquitatem tuam decet:desine beneficium fortunæ male interpretari abstulit:sed dedit.Ideo amicis auide fruamur: quia q; diu contingere hoc possit:incertum ē.Cogitemus q; sæpe illos relinquerimus in aliquā peregrinationē lōginquā exituri q; sæpe eodē morāte loco non uiderimus plus nos tēporis in unius pdidisse.Feras autem hos qui cū negligentissime amicos habeant miserrime lugent:nec amāt quē quā nisi pdiderint.Ideoq; tunc effusius mœrent:quia uerentur ne dubium sit an amauerit:Sera iudicia affectus sui relinquunt & quærunt.Si habemus alios amicos:male de his & meremur & existinamus:quia parum ualēt in unus elati solatium si non habemus maiorem iniuriā ipsi nobis facimus:quia a fortuna accepimus.illa nūc abstulit:nos quēcunq; non fecimus.deinde nec unū quidē nimis amauit:q plus q; unū amare nō potuit.Si quis depsoliatus amissa tunica unica:cōpoltare se malit q; circūspicere quomō frigus effugiat:& aliquid inueniat quo tegat scapulas:nō ne uideatur tibi stultissimus:quē amabas extulisti:quære quē ames.Satius est amicū reparare q; flere.Scio quidē ptritum iā hoc esse quod adiecturus sum.nō ideo tamē prætermittā:quia ab oibus dictū est Finē dolēdi ēt qui cōsilio suo nō fecerit:tēpore inuenit.Turpissimum autē est in homine prudente remedium meroris:lassitudo merendi.Malo relinquas dolorem q; ab illo relinquas.Et q; primū id facere desiste:qđ etiā si uoles diu facere non poteris.Annū feminis ad lugēdū cōstituere maiores:nō ut tā diu lugerēt:sed ne diutius.Viris:nullū legitimū: tēpus ē:qa nullū honestū.quā tamē mihi ex istis mulierculis dabis uix retractis arrogo:uix acadauere auulsis:cui lachrimæ i totū mēsē durauerit:nulla res i odiū uenit q; dolor:q recēs cōsolationē iuenit:& aliquos adse adducit.iuetera tus uero deridetur:nec i merito.aut eni simulatus.Aut stultus ē Hæc tibi scribo is q amicū Serenū carissimū mihi tā imodice fleui:ut quod mime ueli.inter exēpla sim eorū quos dolor uici Hodie tamē factū meū dāno:& intelligo maximā mihi cām sic lugēdi fuisse qđ nūq; cogitauerā:mori eū ante me posse.Hoc unū mihi occurrebat:iuniorē eē & multo minorē tanq; ordinem fata seruarēt. Itaq; assidue cogitēus tā de nostra q; de omniū quos diligemus mortalitate: Tunc ego debui discere minor ē Serēus meus.Quid ad rē pertinet post me mori debet:sed āte me pōt.Quod qa non feci:imparatū subito fortūa percussit:Nūc cogito,oia & mortalia esse:& incerta lege mortalia.Hodie fieri pōt quicquid unq; pōt.Cogitemus ergo Lucilli charissime cito eo nos peruēturos quo il Io peruenisse mœremus:& fortasse si munera sapiētiū fama est recipitq; nos locus aliquis quē putamus perisse præmissus est.Vale.

Epistola.lxv.De efficatia sermonis boni uiri.Et de augenda doctrina priorū & uenerationē:

f Visti heri nobiscū:potest queri:si heri tantum Ideo adiei nobiscum:mecū enim semper es: Interuenerant quidā amici propter quos maior sumus fieret: non hic qui erūpere ex Iautorū culinis & terrere uigiles solet.Sed hic modicus: qui hospites uenisse significet. Varius nobis fuit sermo: ut in conuiuio nullam rem usq; ad exitū adducēs:sed aliūde alio trāsiliens Lectus enim est liber Quinti Sexti patris magni:si quid mihi credis:uiri:& licet negent Stoici quātus in illo dii boni uigor est:quātum animi .Hoc non in omnibus philosophis inuenies.Quorundā scripta tantū clarum habent nomen:cætera exāguia sunt:Instituūt:disputant:cauillātur:nō faciunt animū:quia non habent.Cum legeris Sextiū dices uiuit:uiget:liber est:supra hoiem est:dimittit me planū itūgentis fiduciæ:in quacūq; positione mentis sum.Cū hunc lego: fatebor tibi libet omnes casus prouocare: libet exclamare. Quid cessas fortuna congredere: paratū uides:illius animū induo:qui quærit ubi se experiatur:ubi uirtutē suā ostēdat. Spumātemq; dari pecora inter inertia uotis optat:aprum aut fuluū descendere monte leonem.libet aliquid habere quod uincā cuius pacientia exerceat:Nā hoc quoq; egregiū Sextius habet : quod ostendit tibi beatæ uitæ magnitudinem:nec desparationē eius faciet.Scies eē illā iexcelso:sed uolēti penetrabilē Hoc idemuir

tus ibi ipsa dabit:ut illā admireris:& tamē speres.Mihi certe multū aufere tēporis solet:cōtēplatō ipsa sapientie.Nō aliter illā intueor obstupefactus:q; ipsum interi mundum:quē sæpe tanq; spectator nouus uideo:Veneror itaque inuenta sapientiæ inuētoresque adire:tanq; multorum hæreditatem iuuat:mihi ista acquisita:mihi ista laborata sunt.Sed agamus bonum patrem familiæ:faciamus ampliore:quæ accepimus:maior ista hæreditas a me ad posteros trāseat.Multum adhuc restāt operis:multumq; restabit:Nec ulli nato post mille seculla præcludetur occassio aliquid ad hæc adiiciendi.Sed etiam si omnia a ueteribus sunt inuenta:hoc semper nouum erit usus & inuētorē ab aliis sciētia & dispositio:Puta relicta nobis medicamēta: quibo sanarentur oculi.nō opus ē mihi alia quærere:sed hæc tamē modis & temporibus aptanda sunt.hoc asperitas occulorum colleuatur:hoc palpebrarum crassitudo tenuatur.hoc uis subita & humor auertitur:hoc acuitur uisus. terras ista oportet & eligas tempus:Adhibeas singulis modum.Animi remedia inuenta sunt ab antiquis.Quomodo autem adhibeantur:aut quando nostri operis est quærere.Multum ægerūt qui ante nos fuerunt:sed non peregerunt:suspiciendi tamen sunt:& ritu deorum colēdorū.Quid ni:Ego maiorum uirorum imagines habeam incitamenta animi:& natales:celebrem:Quid ni? Ego illos honoris causa semper appellem.quā ueneratione præceptoribus meis debeo:eandem præceptoribus humanis generis a quibus tanti boni initia fluxerunt.Si consulem uideo:aut prætorem:omnia quibus honor haberi solet:faciam.equo disiliam:caput adaperiam:semita cædam Quid ergo Marcum Catonem Mutiumq; & Lælium sapientem:& socratem cum Platone:Zenonem:Cleantemq; in animum meum sine dignatione summa reccipiam.Ego uero illos ueneror:& tantis nominibus semper assurgo.Vale.

Epistola.lxvi.De numero causarum mundi secundum uarias sententias.Et q; humanus animus non hæc sed diuina semper imspectare debeat.

h Esternum diuisi cum mala ualitudine ante meridianum:illa me sibi uendicauit post meridianum mihi cessit.Itaq; lectione primum tentaui animum:deinde cum hac recipisset:plus illi imperare ausus sum:immo permittere.Aliquid scripsi:& quidem intētius q; soleo:dū cum materia difficili cōtendi & uinci nolo:donec interuenerunt amici:qui mihi uim afferent:& tanq; ægrum imtemperantem coercerent:in locum stilli sermo successit:ex quo eam partem ad te præferam:que in lite est:te arbitrium aduximus:plus negocii habes q; existimas Triplex causa est.Dicunt:ut scis.Stoici nostri:duo esse in rerum natura ex quibus omnia siunt:causam & materiam:Materia iacet iners:res ad omnia parata cessatura:si nemo moueat.Causa autem ideo ratio materiam format:& quocunq; uult uertat.ex illa uaria opera producit.esse ergo debet unde fiat aliqd:deinde.a quo fiat:hoc causa ē illud materia.ois ars naturæ imitatio ē Itaq; quoq; de uniuerso dicebā :ad hæc trāsfer quæ ab hoie faciēda sūt.Statua & materiā habuit quæ paretur artificē:& artificē q; materiæ ergo istatua materia æs fuit:causa opifex.Eadē cōditō reꝝ oium ē: ex eo cōstat quo fit & ex qđ facit.Stoicis placet una causā eē:id quod facit.Aristoteles putat causā tribus modis dici. Prima inquit causa est materia ipsa sine qua nihil potest effici Secunda opifex Tertia est forma quæ unicuique operi imponitur:tanq; statuæ.Nam hanc Aristoteles idos uocat. Quarta quoq; inquit hi accedit:propositum totius operis. Quid sit hoc aperiam.æs prima statuæ causa est:nunq; enim facta esset nisi fuisset id ex quo funderetur:duceretur: Secūda causa artifex est.nō enim potuisset æs illud in habitum statuæ figurari nisi accessissent perite manus.Tertia causa est forma.neq; enim statua illa Doryphoros:aut Diadumenos uocaretur:nisi hæc illi esset impressa facies.Quarta causa est faciendi propositum.nisi etiam hoc fuisset: facta:non esset:quod est propositum: quod inuitauit artificem:quod ille secutus fecit:uel pecunia est hoc si uenditurus. fabricauit:uel gloria si laborauit in nomen : uel religio si donum templo parauit:ergo & hæc causa est propter quam fit.An non putas inter causas facti operis esse numerandum: quo remoto factū non esset.His quintam Plato adiicit exemplar : quam ipse ideam uocat. hoc est enim id ad quod respiciens artifex id quod destinabat effecit.Nihil autem ad rem Pertinet:utrum foris habeat exēplar ad quod referat oculos:an intus:quod sibi ipse cōcepit & posuit.Hæc exēplanare rum omnium deus itra se habet.numerosq; uniuersoꝝ q; agēda sūt:& modos mēte cōplexus ē:plenius his figuris ē quas plato ideās appellat imortales:imutabiles:isūtigabiles.inumerabiles.Itaq; hoies qdē peūt:ipa aūt hūanitas ad quā hō affigitur pmanēt:& laborā tibus:itereūtibus illa nihil patiē quicq; ergo causæ:sūt Plato dicit.id ex quo:id a quo:id i quo:id ad qđ:id pp q.nouissime id qđ ex his ē:tāq; ex statua qa de hac loq cepimus id ex quo æs ē:id quo artifex ē:id i quo forma ē q; apta qđ exēplar ē qđ imitatur is qui facit:id propter q faciēdi ppositū ē:id quod ex iftis ē:ipsa statuta ē.Hæc oia mundus quoq; ut ait Plato:habet faciētem hic deus ē ex:quo fit hæc materia est:forma hic ē habitus:& ordo mundi quē uidemus:exēplar scilicet ad qđ deus hanc magnitudinē operis pulcherimi fecit:ppositum propter quod fecit.quæris quod sit ppositum dei bonitas ē.Ita certe Plato ait:quæ deo faciendi mūdum fuit causa bonus est:bona fecit :bono nulla cuiusquā boni iudia est:fecit itaque optimum potuit.Fer ergo iudex sententiam.& puinciā quis tibi uideatur ueri simillimū dicere nō.quis uerissimū dicat.Id enim.tā supra nos est:q; ipsa ueritas.Hæc q; ab Aristo

tese & Platone ponitur turba causarum:aut nimium multa:pauca comprehendit.Nam si quocun
que remoto quid effici non potest:id causam iudicant esse faciendi.Pauca dixerunt:ponant inter
causas tempus:nihil sine tempore põt fieri.ponant locum:si nõ fuerit ubi fiat aliquid:ne fiet q
dem:imponãt motum:nihil sine hoc nec fit:nec perit:nulla sine motu ars:nulla mutatio est.Sed
nos nunc primã & generalem quærimus causam:hæc simplex esse debet.nã & materia simplex ẽ:
quærimus quæ sit causa.Ratio scilicet faciens ideſt deus. Ita enim quecunque retuliſtis non sunt
multæ & singulæ causæ:sed ex una pendent ea quæ faciat.formã dicis causã esse:hanc imponit ar
tifex operi.ps causę est:non causa.Exemplar quoque non est causa:sed instrumentum causæ neces
sariũ ẽ sic necessariũ exẽplar artifici:quomõ scalptrũ:quomodo limã:siue his procedere ars potest:
non tamen hæ partes artis:aut causæ sunt propositum inquit artificis propter quod ad faciendum
aliquid accedit:causa est ut sit causa:non est efficiens causa:sed super ueniens.Hæ autem inumera
biles sunt:nos de causa generali locuti sumus:illud uero nõ pro solita ipsis subtilitate dixerunt:to
tum mundum & cõsumatum opus causam esse.Multum enim interest inter opus & causam ope
ris.Aut fer sententiam:aut quod facilius in huiſmodi rebus est:nega tibi liquere & nos reuerti iu
be.Quid te inquis delectat:tempus inter ita conterere:quæ tibi nullum affectum eripiunt:nullam
eripiant:nullam cupiditatem ambigunt.Ergo quidẽ priora illa ego:attracto quibus pacatur ani
mus & me prius scrutor:deinde hunc mundum.nec ego quidem tempus :ut existimas:perdo.Ista
enim omnia si non concitaptur:in hanc subtilitatem inutilem distrahantur attollunt & leuant ani
mum:qui graui sarcina pressus explicari cupit:& reuerti ad illa,quorum fuit:Nam corpus hoc ani
mi pondus ac pœna est:premente illo urgetur.in uinculis est:nisi accesſit philosophia & illũ respi
rare rerũ naturæ spectaculo iussit:& a terrenis ad diuina dimisit.hæc libertas eius est:hæc euagatio:
subducit iteri se custodiæ i qua tenetur:& cælo reficitur.quẽadmodũ artifices ex alicuius rei subti
liotis ispectores:q itẽtione occulos defatigant:si nõ magnũ & pclarum lumẽ habẽt:in publicũ ꝓ
deunt.& i aliqua regione ad populi ocium dedicata occulos libera luce delectant.Sic aius i hoc
tristi & obscuro domicilio clausus:quotiens potest aptũ petit:& i rerũ naturæ cõtemplatione rege
scit.Sapiẽs assectaorq; sapiẽtie adhæret qdẽ corpore suo:sed optima sui parte abest:& cogitationes
suas ad sublimia intendit:uelut sacramento rogatus hoc quod uiuit stipendiũ putat. & ita forma
tus est:ut illi nec amor uitæ:nec odiũ sit:patiturq; mortalia quãuis sciat ampliora supereſſe. Inter
dices mihi inspectionem rerum naturæ:ac a toto abductum redigis in partem. Ego non quæram
quæ sint initia uniuersorum:quis rerum formator:quia omnia in uno mersa:& materia inerti con
uoluta discreuerit:Non queram quis sit istius artifex mundi:qua ratione tanta magnitudo in legẽ
& ordinẽ uenerit:qui sparsa collegerit:diffusa cõstinxerit:In una deformitate iacentibus faciem
diuiserit .Vnde lux tanta fundatur:ignis sit:an aliquid igne lucidius. Ego ista non quærã. Ego ne
sciam unde descenderimus: semel hæc mihi uidenda sint:an sæpe nascendũ: quo hinc iturus sim
quæ sedes expectent animam solutam legibus seruitutis humanæ.Vetas me celo interesse:ideſt iu
bes me uiuere capite demisso:maior sum & ad maiora genitus:q; ut mancipium sim mei corporis
quod equidem non aliter aspicio:q; uiculũ aliquod libertati meæ circundatũ. Hoc itaq; oppono
fortunæ in quo resistat nec per illud ad me ullũ transire uulnus sino. Quicquid in me potest inlu
dia pati hoc est in hoc obnoxio domicilio:animus liber habitat. Nunq; me caro ista compellet ad
metum:nunq; ad indignam bono simulationem :nunq; in honorẽ huius corpusculi mentiar. Cũ
uisum erit distraham cum illo societatem: & nunc tamen dum hæremus:non erimus æquis parti
bus socii.Animus ad se omne ius ducet contẽptus corporis sui:certa libertas est. Vt ad propositũ
reuertar:huic libertati multum cõfert & illa de qua loquebamur modo inspectio.Nẽpe uniuersa
ex materia:& ex Deo constant:Deus ista tãperat: que circunfusa rectorem sequũtur & ducẽ.Potẽ
tius autem est ac preciosius:quod facit:quod est deus:q; materia patiens dei./Quem in hoc mũdo
locũ deus obtinet:hunc in homine animus quod est illic materia:id in nobis corpus est.Seruiant
ergo deteriora melioribus.Fortes simus aduersus fortuita.non cõtremiscamus iniurias:nõ uulne
ra:nõ uincula:nõ ægestatem.Mors quidẽ aut finis est:aut transitus.nec desinere timeo . Idem est
enim quod non cœpisse: nec trãsire:quia nusq; tam anguste ero.Vale.

Incipit liber nonus Epistola.xlvii.Notat eos qui tres gradus bonorum faciunt.dicens:Tantũ
unũ absolutũ bonũ scilicet uirtutem in capacem augumẽti uel derrimẽti.Ex q̃ bõa sunt:paria sũt

Laranum condiscipulum meum uidi:post multos annos:non puto expectas:ut adiici
amsenẽ sed me hercule uiridẽaio:ac nigentem:& cum corpusculo suo colluctantẽ.

c Inique enim se natura gessit:& talem animum male collocauit:aut fortasse uoluit hoc
ipsum nobis ostendere:posse ingenium fortissimum ac beatissimum sub qualibet cu
te latere.Vicit tamen omnia impedimenta:& ad cætera contemnenda a contemtu
sui corporis uenit.Errare mihi uisus est:qui dixit:Gratior est pulchro ueniens e corpore uirtus.Nõ
enim ullo honestamẽto eget:ipsa magnum sui decus est:& corpus suum consecrat. Certe
Claranum nostrum cœpi intueri:formosus mihi uidetur:et tam rectus corpore quam animo.
Potest ex causa uir magnus exire potest:et ex deformi humilique corpusculo formosus animus ac

magnus.Quos dã itaque mihi uidetur in hoc tales natura generare:ut approbet uirtutẽ oĩ loco
nasci:si posset per se nudos ædere animos fecisset:Nunc qd amplius ẽ facit.Quosdam enim dedit
corporibus impeditos :sed minime minus prorũpẽtes obstãtia.Claranus mihi uidetur i exẽplũ ædi
tus:ut scire possemus:nõ deformitate corporis fœdari animũ:sed polchritudine aĩ corpus ornari
quãuis aũt pauciſſimos una fecerimus dies:tamẽ multi nobis sermones fuerunt:quos subide ege
rã:& ad te permittã.Hoc primum q̃situm ẽ :quomõ possint tria bona eẽ:si triplex eorũ cõditio ẽ?
Quædam ut nostris uidetur.prima bona sũt:tanq; gaudiũ:pax:& salus patriæ:Quædã secũda i ma
teria ifœlici exẽplo esse:tanq; tormẽtorũ patentia:& i morbo graui tẽperãtia.illa bona directo optaq;
mus:hæc si necesse erit.Sunt ad huc tertia:tanq; modestus icessus:& cõpositus ac probus uultus:&
cõueniens prudẽti uiro gestus.Quomõ ista inter se tria esse possũt:cũ alia optãda sint:alia aduersã
da:Si uolumus ista distinguere:ad primũ bonũ reuertamur:& cõsideremus id quale sit animus in
tuens uera:peritus fugiendorũ ac petendorũ:non ex opinione,sed ex natura:precia rebus ipotens
toti se inferens mũdo:& in oẽs eius actus cõtẽplationẽ suã mittẽs:cogitationibus actionibusq; i
rẽtus:ex æquo magnus:ac uehemens:asperis:blãdisq; pariter inuictos:neutri fortũæ se submittẽs
supra,oĩa quæ contingũt:accidũtq;:eminẽs:pulcherimus:ordinatissimus cũ decore:cũ uiribus sa
nus:ac siccus:imperturbatus:intrepidus.quẽ nulla uis frãgat:quẽ nec attollãt fortuita:nec depri
mãt:Talis animus uirtus ẽ:hæc eius ẽ facies:si sub unũ ueniat aspectũ:& semel totã se ostẽdat.Cæ
terũ multæ eius species sũt:pro uitæ uarietate & ꝓ actionibus explicantur:nec minor sit:aut maior
ipsa decrescere enĩ fũmum bonũ nõ põt:nec uirtuti ire retro licet :sed ĩalias atq; alias qualitates cõ
uertitur:ad rerũ quas actura ẽ:habitu figurata.Quicquid attingit i similitudinẽ sui adducit:& tĩgit
actiones:amicitias:iterdũ domos totas quas intrauit:disposuit;q;cõdecorat.quicquid tractauit:id
amabile:cõspicuum mirabile facit:Itaq; uis eius & magnitudo ultra nõ põt surgere:quoniã incre
mẽtũ maximo nõ ẽ.Nihil inuenies rectius recto:nõ magis q̃ uerius uero:q̃ tẽperato temperatius.
omnis ĩ mõ ẽ uirtus.modus certa mẽsura est.Cõstãtia nõ habet quo ꝓcedat:nõ magis q̃ fiducia:
aut ueritas:aut fides.quid accedere pfecto põt:nihil aut perfectum nõ erat cui accesſit:ergo nec uir
tuti quidẽ:cui si quid adiici põt:defuit.Honestũ quoq; nullã accessionẽ recipit:Honestũ ẽ enĩ ꝓ
pter ista quæ retuli.quid porro decorũ & iustutu & legitimum:nõ eiusdẽ fortunæ esse putas:certis
terminis cõprehẽsum:Crescere posse ipfectæ rei signum ẽ.bonum oẽ in easdẽ cadit leges:iuncta
est priuata & publica utilitas:tã mehercule:q̃ inseperabile est:laudãdum petẽdumq; ergo uirtutes
inter se pares sunt:& opera uirtutum:& omnes homines.quibus illæ cõtingere.Satorum ueto aĩa
lium uirtutes cũ mortales sint:fragiles caducæq; sunt:& incertæ exiliunt:esiduntq; & ideo nõ eo
dẽ precio extimãtur:Vere una iducitur humanis uirtutibus regula.una enĩ est ratio recta:simplex
que:nihil est diuino diuiniusꝫcælestis cælestius:mortalia mittuntur:cadunt.deterũtur:crescunt
exhauriuntur.iplentur.Itaque illis in tã icerta sorte iæqualitas est:diuinoq; una est.Ratio autem
nihil aliud est:q̃ in corpus humanum pars diuini spiritus mersa:si ratio diuina est.Nullum autem
bonum sine ratione est:bonum omne diuinum est:Nullũ porro inter diuina discrimẽ ẽ:ergo nec
inter bona:Paria itaque sunt & gaudium:& fortis atque obstinata tormẽtorũ perpessio:In utroq;
enim eadẽ est animi magnitudo:in altero remissa lenta:in altero pugnax & intẽta:quid tu nõ pu
tas parẽ esse uirtutem:eius qui fortiter hostium mœnia expugnat:& eius qui obsidionẽ patientis
sime sustinet.Et magnus Scipio Numãtia cludit:& comprimit:cogitque inuictas manus in exitiũ
ipsas suum uerti:Et magnus ille obsessorum animus qui scit se nõ esse clusum:cui mors apta ẽ:&
in complexu libertatis expirat:æquæ reliqua quoque inter se paria sunt:trãquilitas:simplicitas:li
beralitas:cõstãtia:æquaminitas:tolerãtia.Omnibus enim istis una uirtus subest:quæ animum re
ctum & i declinabilẽ præstat.quid ergo:nihil interest inter gaudium:& dolorem & inflexibilem
patientiam:nihil quanrum ad ipsas uirtutes:plurimum inter illa in quibus uirtus utraque ostẽdi
tur:In altero enim naturalis est animi remissio ad laxitas:in altero contra natura dolor.Itaque me
dia sunt hæc:quæ plurimi interualli recipiunt:Virtus in utroque par est.Virtutem materia nõ mu
tat:nec peiorem fecit dura:ac difficilis:nec meliorem hilaris:& læta.Necesse est ergo:ut æqualia
sint bona utraque.Ita nec hic potest se melius in hoc gaudio gerere:nec ille melius in illis crutiati
bus.Duo autem quibus nihil melius fieri potest paria sunt.Nam si quæ extra uirtutẽ posita sint
aut minuere illam aut augere possunt.desinit unũ bonum esse:quod est honestũ:si cõcesseris:om
ne honestũ peterit.quare dicam:quia nihil honestũ est:quod ab inuito:quod a coacto fit:omne ho
nestum uoluntarium est.Admisce illi pigritiam:querelam:tergiuersationem:metum:quod habet
in re optimum perdidit:sibi placere non potest honestum esse:quod non est liberum.Nam quod
timet:seruit honestum omne securum est:tranquillum est:si recusat aliquid:si complorat:si ma
lũ iudicat:perturbationem recipit:& in magna discordia uolutatur:hinc enim species recti uocat
Illinc suspitio mali retrahit.Itaque qui honeste aliquid facturus est.Quicqd opponitur:id etiam
si incommodum putet malũ non putet uel libens faciat.Omne honestum iniussum,incoatum est
sincerũ & nulli malo mixtum.Scio qd mihi responderi hoc loco possit:Hoc nobis persuadere co
naris:nihil itereſſe:utrũ aliquis i gaudio sit:ant i eculeo iaceat:aut tortorẽ suũ lasset.Poterã respon

dere.Epicurus quoq; aiet Sapientem si in phalaridis tauro peruratur exclamaturum.Dulce est & ad me nihil ptinet.Quid miraris:si ego paria bona dico:alterius positi in gaudio:alterius in tormenta fortissime stantis:quod cum incredibilius ẽ:dicat Epicurus dulces esse terrores.& hoc respõdeo plurimũ interesse inter gaudium & dolorem si quæratur electio:alterũ petã:alterum uitabo.illud secundum naturam est.hoc cõtra:q̃ diu sic existimantur:magno inter se dissident spatio:cũ ad uirtutem uentum est.Vtraq; par ẽ:& quæ per læta procedit & p tristia.Nullum habet momentum uexatio:& dolor:& quicquid aliud incõmodum ẽ.Virtute enim obruitur:quemadmodum minora lumina claritas solis obscurat.Sic dolores:iniurias :molestias:uirtus magnitudine sua elidit:atq; opprimit & quocũq; affulsit:ibi quicquid sine illa apparet extinguitur nec magis ullã portionem habẽt incommoda: cum uirtutem inciderint:q̃ in mari nimbus.Hoc ut scias ita esse:ad omne pulchrum uir bonus sine ulla cũctatiõe percurret.Stet illic licet carnifex:stet tortor atq; ignis perseuerabit:nec quid passurus:sed facturus sit aspiciet& se honestæ rei tanq̃ bono uiro credet.Vtilẽ illam iudicabit sibi:tutã:prosperã:Eundem locum habebit apud illum houesta res:Et tristis atque aspera:que uir bonus:pauper:aut exul:aut pallidus. Age dũ:pone ex illa parte uirũ bonũ:diuitiis abundantẽ:ex altera nihil habentẽ:sed in se omnia bene disponẽtẽ:Vterque uir erit bonus etiam si fortuna dispari utetur.Idem ut dixi in rebus iudicium ẽ:quod in hominibus.Aeque laudabilis ẽ in corpore ualido ac libero posita:q̃ in morbido ac uincto.Ergo tua quoque uirtus non magis laudabilis ẽ:si corpus illesum tibi.& integrum fortuna præstiterit:q̃ si ex aliqua parte mutilatum.Alioquin hoc erit ex seruorum habitu dominum extimare.Omnia enim ista in quæ dominũ casus exercet seruilia sunt.pecunia corpus:& honores:inbecilla fluida mortalia:possessiones incerte:illa rursus libera & inuicta opera uirtutis:quæ non ideo magis appetẽda sũt:si benignus a fortũa tractentur:nec minus si aliqua iniqtate reꝫ premũtur.Quod amicitia in ominibus est:hoc i rebus appetitio.Non puto magis amares uirũ bonum locupletem:q̃ pauperẽ:nec robustum & lacertosum q̃ gracilem & languidi corporis. Ergo nec qnidem rem magis appetes:aut amabis hilarem ac placatam:q̃ districtam & operosam.Et si hoc est magis eliges ex duobus æque bonis uiris nitidum & unctum:q̃ puluerulentũ & horrentem:Deinde hucusq; perueniens.ut magis diligas integrũ omnibus mẽbris & illesum q̃ debilẽ aut luscũ.Paulatim fastidium tuum illo usq; pcedet:ut ex duobus æque iustis ac prudentibus comatum aut crispulum malis q̃ recaluastrum ubi par in utroque uirtus:nõ cõparet aliarum rerum inæqualitas Omnia enim alia non partes sed accessiones sunt. Num quis tam iniquam censurã inter suos agit:ut filium suum fanum q̃ ægrum magis diligat:pcerũ ue & excelsum:q̃ breuẽ ac modicũ:Fœtus suos non distinguunt fere:& in se alimẽtum omniũ pariter fternũt.Aues ex æquo partiuntur cibos.Vlixes ad ithacæ saxa sic properat:quemadmodũ Agamennon ad Misenarũ nobiles muros.Nemo enim patriam quia magna est amat: sed qa sua Quorsum hæc pertinent.ut scias uirtutẽ oia opera.uelut fœtus suos hisdem oculis intueri æque indulgere omnibus & quidẽ impẽsus laboratibus.Quoniã quidẽ parẽtum amor magis in ea quorum miseretur inclinatur.Virtus quoque sua quæ afficit uidet:& premi nõ magis amat.Sed parentum bonoꝝ more magis cõplectitur ac fouet:Quare nõ,é,ullum bonum maius altero.quia nõ est quicq̃ apto aptius:qa plão nihil ẽ planius:Nõ põt dicere hoc magis par eẽ alicui:q̃ illud:ergo nec honesto honestius quicq̃ ẽ.Quod si par omnium uirtutũ natura est: tria genera bonoꝝ in æquo sunt.ita dico in æquo est moderate gauderei& moderate dolere:letitia illa nõ uinci hãc animi firmitatem sub tortore gemitus deuorãtẽ.illa bona optabilia sunt:hæc mirabilia.Vtraque nihilominus paria:quicquid incõmodi ẽ.uelamento maioris boni tegitur.Quisquis hæc imparia iudicat: ab ipsis uirtutibus auertit oculos:& exteriora circũspicit.Vera bona : idem pedent:idẽ patent:illa falsa multũ habent uani.Itaq; spetiosa & magna eẽ uidentur:cum ad pondus reuocata sũt.fallunt Ita est mi lucilli quicquid uera ratio cũmẽdat solidum & æternũ ẽ. firmat animũ:attollitq; semp futurũ in excelso.illa quæ temere laudamus & uulgi sententia bona sunt:inflant inanibus lætos. Rursus ea quæ timẽtur:tanq̃ mala iniiciunt formidinẽ mẽtibus:& illas nõ aliter q̃ aialia species piculi agitãt.Vtraque ergo res sine causa animũ:& diffundit & mordet.nec illa gaudio:nec hæc metu digna ẽ.Sola ratio imutabilis : & iudici tenax ẽ.nõ eni seruit sed imperat sensibus.Ratio rattõi par ẽ:sicut rectum recto.Ergo & uirtus nõ aliud q̃ recta ratio est.Omnes uirtutes rationes sunt:sed rõnes recte sũt:si recte sunt:& pares sunt.Qualis rõ ẽ:tales & actiones sunt:ergo & omnes pes sũt: Nã cũ similes sint ratiõi.similes & inter se sunt:Pares autẽ actiones inter se eẽ dico:quia honestæ rectæq; sunt.Cæterum magna habebunt discrimina:materia uariãte.quæ modo latior ẽ:mõ ãgustior:mõ illustris:mõ ignobilis.modo ad multos:modo ad paucos ptinẽs.In omnibus tam ẽ istis id quod optimũ ẽ:par est:honestæ sũt tanq̃ uiri boni.omnes pares sũt:quia boni sunt:sed habent differẽtias ætatis.Alius senior ẽ:alius iunior habent corporis.Alius formosus:alius deformis ẽ: habẽt fortunæ.Ille diues:hic pauper:ille gratiosus:potens:urbibus notus & populis:hic ignotus plerisq; & obscurus.sed per illud quod boni sunt pares.sunt de bonis;ac malis sensus non iudicat quid utile sit:quid inutile ignorat:Non potest fere sententiã:nisi in rẽ presentem, perductus ẽ:nec futuri prouidus est:nec prãteriti memor.Quid sit cõsequens nescit.Ex hoc autẽ rerũ ordo seriesq;

cõtexitur:& unitas uitæ per rectum itura.Ratio ergo arbitra bonorum ac malorum Aliena & externa pro uilibus habet :& ea quæ nec bona sunt:nec mala accessiones minimas ac leuissimas iudicat.Omne enim ẽlli bonũ in animo est.Cæterũ bona quædã prima existimat :ad quæ ex proposito uenit tanq̃ uictoriã bonos liberos:salutem patriæ. Quædam secunda quæ non apparent nisi aduersis rebus:tanq̃ æquo animo pati morbũ :magnũ exilium.Quædã media:quæ nihilomagis secũdũ naturã sunt:q̃ contra naturã tanq̃ prudenter ambulare cõposite sedere .Non enim minus secundũ naturã sunt gaudere liberorum pietate patriæ incolumitate.Secũda cõtra naturã sunt:fortiter obstare tormẽtis & sitim perpeti morbo urente præcordia.Quid ergo aliquid contra naturã bonum est? Minime.Sed id aliquãdo contra naturam est:in quo bonum illud existit. Vulnerari enĩ & subiecto igne tabescere :& aduersa ualitudine affligi cõtra naturã est:sed inter ista obseruare animum infatigabilẽ secundũ naturã est.Et ut quod uolo exprimã breuiter. Materia bona aliquãdo cõtra naturã est & nũq̃ bonũ:quoniã bonũ sine ratione nullũ est .Sequitur autẽ rõ naturã. Quid est ergo ratio:Naturæ imitatio:Quid est summũ hominis bonũ:Ex naturæ uoluntate se gerere .Non est inquit dubiũ:quin ælicior pax sit:nunq̃ lacessita :q̃ multo reparata sanguine .Non est inquit dubiũ quin ælicior res sit:incõcussa ualitudo q̃ ex grauibus morbis :& extrema minitantibus in tutum ui quadã & patientia ducta.Eodẽ modo nũquid erit dubiũ:quin maius bonũ sit gaudiũ q̃ obnoxius animus ad perpetiẽdũ cruciatus uulnerum aut igniũ:Minime illa enim quæ fortuita sunt:plurimũ discriminis recipiũt.extimantur autẽ utilitate ſumentiũ.Bonorũ unũ proposituũ est:consentire naturæ.hoc contingere in oibus par est.Cum alicuius sniam in senatu sequimur:nõ potest dici ille magis assentitur q̃ ille.Ab omnibus in eãdem itur.Idẽ de uirtutibus dico omnes naturæ assentiuntur.Idẽ de bonis dico omnia naturæ assentiuntur:Alter adolescens decessit:alter senes:aliquis præter hos infans cui nihil amplius cõtingit q̃ prospicere uitã.Oẽs hi æquæ fuerũt mortales :etiã si mors aliorum longius uitam passa est procedere .alioram in medio flore precidit.aliorũ interrũpit ipsa principia .Alius inter cœnãdum solutus est.Alterius somno cõtinuata mors est.Aliquẽ cõcubitus extinxit .His oppone ferro trãſſossos :aut exanimatos serpentũ morsu aut fractos ruina:aut per longam neruoꝝ contractionem extortos minutatim.Aliquorum melior dici:aliquorum peior exitus potest.Mors quidẽ omniũ par est:quæ uenit diuersa sunt. Id in quod desinũt:unum est:Mors nulla maior:aut minor est .habet enim eundem in omnibus modum finisse uitam .Idẽ tibi de bonis dico.hoc bonũ inter meras uoluptates est:hoc inter tristia:& acerba :illud fortunæ indulgentiã rexit :hoc uiolentiam domuit.Vtrũq; æque bonum ẽ:q̃is illd plana emolliant :hoc aspera.Idem finis omnium est bona sunt:laudanda sunt uirtutẽ rationemq; comitantur.Virtus æquat inter se quicquid agnoscit .Nec est quare hæc inter nostra placita mireris.Apud Epicurũ duo bona sunt:ex quibus summũ illud beatumq; bonũ componitur .Vt corpus sine dolore sit:animus sine perturbatione.hæc bona nõ crescunt si plena sunt:Quo enim crescit quod plenum est? dolore corpus caret:quid ad hanc accedere indolẽtiam potest? Animus cõstat sibi:& placidus est:quid accedere trãqllitatem põt? Quẽadmodũ serenitas cæli nõ recipit maiorẽ adhuc claritatem in serenissimum nitorem repurgata.Sic hominis corpus animũq; curãtis: & bonum suum extroq; uertentis perfectus est status:& summã uoti sui inuenit sic nec æstus animo est:nec dolor corpori.Siqua extra blandimẽta contingunt:nõ augent summum bonũ:sed ut ita dicam:condiunt & oblectant. Absolutum enim illud humanæ naturæ bonum:corporis & animi pace contentũ est.Dabo tibi apud Epicurum etiam nũc simillimam huic nostræ diuisionẽ bonorũ. Alia enim sunt apud illud :quæ mallit contingere sibi:ut corporis quietem ab omni icõmõ liberã:& aĩ remissionem bonorum suorum cõtemplatione gaudẽtis alia sunt quæ q̃is accidere: nihilominus laudat & probat tãq̃ illam quã paulo ante dicebam malæ ualitudinis doloꝝ grauissimoꝝ perpessionem .In qua Epicurus fuit illo fũmo ac fortunatissimo die suo.ait enĩ se uesicæ & ulcerati uentris tormenta tolerare:ulteriorẽ dolotis accessionẽ non recipientia.esse nihilominus sibi illũ beatũ diem.Beatum autẽ agere:nisi qui est in summo bono non potest .Ergo & apud Epicurum sunt hæc bona:quæ malles nõ põt experiri.Sed quia ita res tulit & amplexanda:& laudanda:& exæquanda summis sũt.Non potest hoc non esse par maximis bonis:quod beatæ uitæ clausulã iposuit.Cui Epicurus extrema uoce gratias ægit.Permitte mi Lucilli uitorũ optime aliquid audacter dicere.Si nulla bona aliis maiora esse possunt:hæc ego quæ tristia uidentur mollibus:ac delicatis illis prætulissem.Maius enim est difficilia præstringere:q̃ læta moderati. Eadẽ ratiõe fit scio ut aliquis fœlicitatẽ bene:& ut calamitatẽ ferat fortiter.æque fortis esse potest qui pro uallo securus excubuit :nullis hostibus castra tentãtibus:& qui succisis poplitibus i genua se excepit:nec arma dimisit.Macte uirtute esto :sanguinolentis :& exacie reuntibus dicitur .Itaq; hæc magis laudauerim:bona exercitata & fortia:& cũ fortuna rixata.Ego non dubitem quin magis laudẽ truncam illam & retorridã manum Mutii q̃ cuiuslibet fortissimi saluam:stetit hostiũ flãmarũq; contẽptor:& manũ suam in hostili foculo distillãtẽ perspectauit.donec Porsena cuius pœnæ fauebat: gloriæ iudit:& ignũ inuitõ eripi iussit hoc bonũ qdẽ iter pria nõ numerem tãtoq; maius putem q̃ illa secura & intẽta fortunæ:quãto rarius est hostẽ amissa manu uicisse iq̃ armata.Quid ergo

inquis hoc bonũ tibi optabis? Quid ni? Hoc enim nisi qui potest & optare:non potest facere. An potius optem:ut male laxandos articulos exoletis meis porrigã ut mulierecula:aut aliquis in mulierecula m ex uiro uersus digitulos meos ducat. Quid ni ego fœlicioré & Mutiũ putem:q̃ sic tractauit ignẽ quasi illã manũ tractatori præstitisset? In integrũ restituit quicqd errauerat. Cõfecit bellũ inermis ac mãcus:& ista manu trunca Reges duos uicit. Vale.

Epistola.lxviii. Quomõ bonũ oẽ sit optabile.

i Ta cõmunibus initiũ faciã. uer aperire se cœpit:sed iã iclinatũ in æstatẽ quo tẽpore calere debebat intepuit:nec adhuc illi fides est. Sæpe enim in hyemẽ reuoluitur. Vis scire q̃ dubiũ adhuc sit? Nondũ me cõmitto frigido ueri adhuc rigoré eius timeo. hoc est iquis nec frigus nec caloré pati. Ita est mi Lucilli. Iam ætas mea contenta est suo frigore: uix media regelatur æstate. Itaq; maior pars in uestimẽtis tegitur. Ago gratias senectuti q̃ me lectulo affixit. Quid ni gratias illi hoc nomine agam. Quicquid debebam nolle non possum cũ libellis mihi plurimis sermo est:si quãdo interuenerũt epistolæ tuæ tecũ esse mihi uideor:& sic afficior animo tanq̃ tibi nõ rescribam sed respondeam. Itaq; & de hoc qd quæris quasi colloquar tecũ:quale sit una scrutabimur. Quæris an omne bonũ optabile sit. Si bonũ est inquis fortitet torqueri:& magno animo uti & patienter ægrotare:seqtur ut ista optabilia sint. Nihil autẽ uideo ex istis uoto dignũ. Neminem certe adhuc scio eo nomine uotũ soluisse q̃ flagellis cæsus esset:aut podagra distortus:aut eculeo longior factus:Distinguc mi Lucilli ista:& intelliges in istis esse aiquid optandum. Torméta abesse a me uelim sed si sustinenda fuerint:ut me in illis fortiter honeste:animoseq; gerã optabo:quid ni ego malim nõ incidere belluũ:Sed si inciderit:ut uulnera ut famẽ & oia quæ bello⁊ necessitas affert generose feram optabo. Non sum tam demens:ut ægrotare cupiã sed si ægrotãdũ fuerit ut nihil itemperanter:nihil effœminate faciã:optabo. ita nõ optabilia icõmoda sunt:sed uirtus quap feruntur incõmoda. Quidã ex nostris existimant omniũ nostro⁊ fortẽ iolerantiã nõ esse optabilẽ:sed nec abominãdam quidẽ:quia uoto purũ bonũ peti debet:& tranquillũ & extra molestiam positũ. Ego dissentio. Quare? Primũ quia fieri nõ potest ut aliqua res bona quidẽ sit:si optabilis:nõ sit. Deide si uirtus optabilis ẽ. nullum autẽ sine uirtute bonũ & omne bonũ optabile est:Deinde etiã si tormentorũ fortis patiẽtia optabilis est. Etiã nũc interrogo:nũne fortitudo optabilis ẽ? At qui picula cõtemnit & ,puocat:pulchertrima pars eius maxime:mirabilis illa est: non cedere ignibus:obniã ire uulneribus. interdũ tela ne uitare quidẽ:sed excipere pectore. Si fortitudo optabilis est. & torméta patienter ferre optabile est. nec tamẽ ideo solũ modo ferre tormenta optabile est. hæc enim fortitudinis pars est. Sed se para ista ut dixi:nihil erit qd tibi faciat errorem. nõ enĩ pati torméta optabile est:sed pati fortiter. iliud opto fortiter quod est uirtus. Quis tamen unq̃ sibi optabit. Quædã uota aperta & professa sunt cum particulatim fiũt. Quædã latent:cum uno uoto multa comprehensa sunt tanq̃ opto mihi uitam honestã: Vita autẽ honesta actionibus uariis cõstat. In hac enim reguli arca est. Catonis scissum manu sua uulnus. Rutilii exiliũ. Calix uenenatur qui Socratem transtulit e carcere in cælũ. Ita cũ optaui mihi uitã honestã:& hæc optaui sine qbus interdũ honesta potest esse. O terq̃:quaterq̃ beati. Quis ante ora patrum troiæ sub mœnibus altis Contigit oppetere. Quid interest optes hoc alicui :an optabile fuisse fatearis: Decius se pro .R.P. deuouit:& in medios hostes concitato equo mortẽ petens irruit. Alter post hunc paternæ uirtutis æmulus cõceptis solẽnibus ac iam familiaribus uerbis in actiẽ confertissimã incurrit:de hoc solicitus tantum ut litaret. Optabilẽ rẽ putãs bonã mortẽ: Dubitas ergo:an optimũ sit memorabilã morti:& in aliquo opere uirtutis :Cum aliquis tormenta fortiter patitur. omnibus uirtutibus utitur. fortasse cũ una in promptu sit:& maxime appareat patiẽtia. Cæterũ illis est fortitudo cuius patiẽtia perpessio & tolerãtia rami sunt. illic est prudentia sine qua nullum innititur consiliũ: q̃ suadet qd effugere non possis q̃ fortissime ferre. illic est constãtia:quæ detici loco nõ potest & ,positũ nulla ui extorquere dimittit:illic est indiuiduus ille comitatus uirtutũ. Quicquid honeste fit una uirtus facit sed ex cõsilii sententia. Quod autẽ ab omnibus uirtutibus comprobatur:etiam si ab una fieri uidetur:optabile ẽ. Quid tu existimas ea tantum optabilia esse:quæ per uoluptatem et ocium ueniunt: Quæ excipiuntur foribus ornatis? Sunt quædã uoluptatis tristis bona. Cæterũ illius fortitudo ẽ:huius patientia bona sunt:quædã sunt uota:quæ nõ gratulãtium cœtu sed adrãtiũ :aenerãtiũq; celebrantur. Ita tu nõ putas Regulũ optasse:ut ad pœnos peruenire:Indue magni uiri animũ:ei ab opinionibus uulgi secede paulisper. cape quanta debes uirtutis pulchertriæ ac magnificẽtissimæ speciẽ:quæ nobis nõ thure:nec seriis sed sudore et sanguine colẽda ẽ. Aspice Marcum Catonẽ sacro illi pectori purissimas manus admouẽtẽ:et uulnera parũ demissa laxantẽ. Vt⁊ tande illi dicturus es. uellẽ quæ uelles:sed molestẽ fero ac fœliciter quod agis. Hoc loco mihi demetrius noster occurrit:qui uitã securã:et sine ullis incursionibus fortunæ mare mortuũ uocat. nihil habere ad quod exciteris :ad qd te concites:Cuius denũciatione & incursu firmitatẽ animi tui tentes. Sed in ocio incõcusso iacere:non est trãquillitas :malicia est. Attalus Stoicus dicere solebat mallo me fortuna in castris suis q̃ in delitiis habeat. Torquor :sed fortiter beneest: Audi Epicutum dicet:& dulce est. Ego tam honestæ rei:ac seuerę:nunq̃ mole nomẽ imponẽ. Vror:

sed inuictus Quid ni? Hoc optabile sit:non quod urit me ignis sed quod nõ uincit. Nihil est uirtute præstantius:nihil pulchrius. & bonũ est & optabile:quicquid ex huius geritur imperio. Vale.

Epistola.lxix. In qua ponit quomodo colendum sit ocium:& quid in eo tractandum.

Oncilio tuo accedo:abscõdo te i ocio:sed & ipsũ ociũ absc̃odo:hoc te facturũ Stoico⁊ c ẽt sine p̃cepto:ad exẽplũ licet scias:sed ex p̃cepto quoq; facias & tibi cum uoles appro babis:nec ad oẽm. R.P. mittimus:nec sẽp:sine ullo fine. Præterea cũ sapienti. R.P. ipso dignã dedimus id ẽ mundum:nõ ẽ extra. R.P. ẽt si recesserit:imo fortasse relicto uno angulo:i maiora atq; ampliora trãsit:& cælo impositus intelligit cum sellã aut tribunal ascenderet:q̃ humili se derit loco. Depono hoc aput te:nunq̃ plus agere sapientẽ:quã cum in cõspectũ eius diuina atque humana uenerunt. Nũc ad illud reuertor:quod suadete tibi cœperã:ut ocium tuum ignotum sit. Nõ est quod inscribas tibi philosophiã. Atq; ẽt aliud p̃posito tuo nomẽ impone. ualitudinẽ & imbecillitatẽ uocato & desidiã:Gloriari ocio iers ambitio est. Aimalia quædã ne inueniri possint uestigia sua circa ipsũ cubile cõfundunt. Idẽ tibi faciendum est. Alioquin nõ deerunt:qui pſequãtur Multi apta trãseunt:condita & obtrusa rimãtur. furem signata solicitant. Vile uidetur quicquid patet: Aperta effractarius præterit. Hos mores habet populus:hos iperitissimus quisq;:i secreta irrumpere cupit. Optimum itaq; est:non iactare ocium suum:Iactãdi autẽ genus est nimis latere:& a cõspectu hominũ secedere. Ille Tarenti se abdidit. Ille Neapoli inclusus est. Ille multis annis:nõ transiit domus suæ limẽ:Couocat turbã quisquis ocio suo aliquã fabulã imposuit. Cũ receſſeris:nõ ẽ agendũ hoc:ut de te homines loquãtur:sed ut ipse loquaris tecum. Quid autem tecum loquaris? Quod homines de aliis libentissime faciunt:de te apud te male existima. Assuesce & dicere uerũ: & audire. illud autem maxime tracta:quod in te esse infirmissimum senties. Nota habet quisq; corporis sui uitia. Itaq; aliis uomitu leuat stomachum. Aliis frequenti cibo sulcit. Alius interpositio ieiunio corpus exhaurit & purgat. Hi quoq; pedes dolor repetit:aut uino:aut balneo abstinent. In cæteris morbis negligẽtes huic a quo sæpe infestãtur:occurrunt. Sic in aĩo nostro sunt quasi causariæ partes:quibus adhibenda curatio est. Quid in ocio facio? Vleus meum curo:si ostenderem tibi pedem turgidum:liuidã manum:aut cõtractu crutis aridos neruos permitteres mihi uno loco iacere & fouere morbũ meum. Maius malum est hoc qd nõ possum tibi ostendere. In pectore tuo colectio & uomica est. Nolo laudes:nolo dicas. O magnum uirum cõtempsit oia:& damnatis humanæ uitæ furoribus fugit. Nihil damnaui nisi me. Nõ est qd ,pficiendi causa ad me uenire uelis. Erras qui hinc aliquid auxilii speras:nõ medicus sed æger hic habitat. Malo illa dicas. cũ discesseris. Ego istum hominẽ beatum putabã & eruditum. Erexeram aures:destitutus sum. Nihil audiui:nihil audiui:qd cõcupiserã ad,qd reuerterer. Si hoc sẽtis:si hoc loqueris:aliq; pfectũ ẽ. Malo ignoscas ocio meo q̃ inuideas. ocium Inquis Seneca commendas mihi ac ad Epicurum has uoces delaberis. Ocium tibi commendo in quo maiora agas:& pulchriora:quam quæ reliquisti. Pulsare superbas potentium fores:dirigere in litteram senes orbos. Plurimum in foro posse:inuidiosa potentia ac breuis ẽ:& si uerum existimes sordida. ille me gratia forensi longe antecedit:ille stipẽdiis militaribus:& quæsita p hoc dignitate:ille clientum turba. Et tanti ab hominibus uinci. dum a me fortuna uincatur:cuius turbæ par non possum plus habeo gratiæ. Vtinã qdẽ hoc propositũ sequi olim fuisset animus tibi. Vtinã de uita beata:nõ in cõspectu mortis ageremus:sed nuncquoq; nõ moriamur. Multa enĩ quæ supuacua esse:& inimica crediturí sumus rationi:nunc experientiæ credimus. Quod facere solent qui seruis exeunt & uolunt tempus celeritate reprare. Calcar adamus: hæc ætas. optime facit:ad hæc studia iã disputauit. Iã uitia primo feruore adolescẽtiæ indomita lassant:nõ multum supest ut extinguatus. Et quando inquis tibi proderit istud quod in exitu dicis? Aut tu quã rẽ? In hanc ut exeam melior. Nõ ẽ tamen qd existimes:ullã ætatẽ aptiorem esse ad bonã mẽtẽ q̃ q̃ se multis expimẽtis:lõga ac frequẽti rę⁊ patiẽtia domui:quæ ad salutaria mitiglatis affectibus uenit. Hoc ẽ breuis huius boni tẽpus. Quisq; senex ad sapiẽtiã puenit:annis puẽit. Vale.

Epistola.lxx. De uaria loci mutatione uitanda:& redimenda temporis breuitate.

Vtare te loca:& in altum de alio trãsilire te nolo. Primũ quia tã frequens migratio:in m stabilis animi est Conualescere ocio non potest :nisi desiit circunspicere & errare. Vt animum possis continere:primum corporis tui fugam fiste deinde plurimum continuata remedia proficiunt. Interrumpenda non est quies:& uitæ prioris obliuio Sine dediscere oculos tuos:sine aures assuescere sanioribus uerbis:quotiens processeris:in ipso transitu aliqua quæ remouent cupiditates tuas tibi occurrent. Quemadmodum & qui amorem exuere conatur euitandest omnis admonitio dilecti corporis. Nihil enim facilius:q̃ amor recrudescit. Ita qui ,deponere uult desideria omnium rerum:quarum cupiditate flagrauit:& occulos & aures ab his:quæ reliquit auertat. Cito rebellat affectus:quocũq; seuerterit prædium aliquod præsens occupatiõis suæ aspiciet. Nullũ sine auctoramento malumẽ. Auaritia pecuniã promittit. Luxuria multas ac uarias uoluptates. Ambitio purpuram & plausum:& ex hoc potentiã:& quicquid potẽtia põt. Mercede te uitia solicitãt. Hic tibi gratis uiuẽdum ẽ. Vix effici toto sæculo potest:ut uitia tã lõga licẽtia tumida subigantur:& iugum accipiãt:ne dum si tã breue tẽpus exiterualio discidimus:unã quam

libet rem ulx ad perfectū pēducit assidua uigilia & intentio. Si me quidē uelis audire hoc medita re:exercere:ut mortē excipias & si ita tes suadebit accersas. Interest nihil:an illa ad nos ueniat: an illam nos,illud impertissimi cuiusq; uerbū falsum esse tibiipsi persuade. bella res est mori sua mor te. Illud præterea licet tecū cogites. nemo nisi suo die moritur nihil perdis ex tuo tēpore. nā quod relinquis:alienū est Vale.

Explicit liber nonus.

Incipit liber decimus. Epistola.lxxi. Quomodo immaturæ mortis stulta querela sit: & sera mors quādo præoccupanda sit:quādo differēda.

Post longū interuallū pompeios tuos uidi in conspectu adolescētiæ meæ reductus sū: qcquid illic iuuenis fecerā:uidebar mihi facere adhuc posse & paulo ante fecisse. præ
p nauigauimus Lucilli uitā: & quēadmodū in mari.ut ait Vergilius noster:Terræq; ut besq; recedūt.sic in occursu rapidissimi tēporis.primū pueritiā absēdimus.deide ado lescētiā.deide quicquid ē illud.iter iuuenē & senē medium in utriusq; cōfinio positum deinde ipsius senectutis optimos annos:nouissime incipit ostēdi publicus finis generis humani. Scopulū illū esse putamus dementissimi.portus est aliquādo petēdus:nanq; recusandus.in quē si quis inter primos annos delatus est:nō magis quæri debet q̄ qui cito nauigauit. alium.n.ut scis: uenti segnes ludūt ac detinēt:& trauquillitatis lentissimo tedio laxant. Alium pertinax flatus ce celerrime perfert. I dē euenire nobis puta.alios uita uelocisse adduxit: quo uneniendum erat: & cunctātibus.alios macerauit & coxit:quæ ut scis nō semp retinenda ē nō enim uiuere bonū ē sed bene uiuere. Itaq; sapiens uiuit quātū debet.nō quātū potest. Videbit ubi uicturus sit:cū quibus: quomodo quid acturus. Cogita semper qualis uita non quāta sit sed si multa occurrūt molesta & tranquillitatem turbantia emittit se. nec hoc tantum in necessitate ultima facit sed cū primū illi cœperit suspecta esse fortuna diligēter circūspicit:nunquid illo desinendū sit nihil existimat sua referre faciat finem: aut,recipiat.tardius fiat an citius. Non tanq̄ de magno detrimento timet.nō multū ex stillicidio potest perdere. Citius mori:aut tardius ad rem nō pertinet. Bene mori:aut ma le ad rem pertinet. Bene autem est effugere male uiuendi periculū. Itaq; effœminatissimam uocē illius Rhodii existimo:qui cum in caueam coniectus esset a tyrāno:& tanq̄ aliquod ferum animal aleretur. Suadenti cuidā ut abstineret a cibo. Omnia inquit homini:dum uiuit spetāda sunt ut hoc uerū sit non omni precio uita emenda est. Quædam licet magna:licet certa sint: tamē ad illa tur pi infirmitatis confessione non ueniam: Ego cogitē in eo qui uiuit omnia posse fortunā potius:q̄ cogitē in eo qui scit mori:nihil posse fortunā. Aliquādo tamen etiā si certa mors instabit & desti natū sibi supplicium sciet:non commodabit pœnæ suæ manum. si ibi commodaret stultitia esset Stultitia est timore mortis mori: Venit qui occidat expecta. Quid occupas: Quare suspicis alienæ crudelitatis procurationē? Vtrum inuides carnifici tuo:an parcis socrates potuit abstinentia fini re uitam & inedia potius q̄ ueneno mori triginta tamē dies in carcere & in expectatione mortis: exegit.nō hoc animo tanq̄ omnia fieri possent tanq̄ multas spes tam longū tempus reciperet sed ut præberet se legibus ut fruendum amicis extremum Socratē daret. Quid erat stultius q̄ mortem contemneret uenenū timere? Scribonia grauis fœmina amita Drusi Libonis fuit adolescētis tā solidi q̄ nobilis maiora sperantis q̄ in illo sæculo quisq̄ sperare poterat aut ipse ullo cum æger a Senatum lectica relatus esset.non sane frequētibus exequiis. Omnes enim necessarii deseruerant: impie iam non reg: sed funus habere cœpit consiliū utrum conscisceret mortē an expectaret. cui Scribonia:Quid te inquit delectat alienū negociū agere:non persuasit illi manus sibi attuli nec si ne causa.nam post diem tertium aut quartum inimici moriturus arbitrio si uiuit panda sit an ex pectanda. Multa enim sunt quæ in utranq; partē trahi possunt si altera mors cum torméto altera simplex & facilis est. Quid ni huic Iniicienda sit manus. Quēadmodū nauim eligā nauigaturus: & domū habitaturus ita mortis genus eligā quasim exiturus e uita. Præterea quēadmodū nō utiq; melior est uita longior sic peior utiq; est mors longior. Nulla in re magis q̄ in mortem aio gerere debemus ex eat qua impetū facit. Siue ferrū appetit siue laqueū siue aliquā potionē uenas occupā tē. Pergat & uincula seruitutis abrumpat uitam & aliis approbare quisq; debet mortē sibi: opti ma est quæ placet. Stulte hæc cogitantur. Aliquis dicit me parum fortiter fecisse aliquis nimis te mere:aliquis fuisse aliquod genus mortis animosius. Vis tu cogitare id in manibus esse cōsilium ad quod fama non pertinet: Hoc unum intuere ut te fortunæ q celerrime eripias. Aliquis aderūt: qui de facto tuo male existimant. Inuenies etiā professos sapientiam qui uim inferēdā uitæ suæ ne gent & nefas iudicent ipsum interemptorē sui fieri. Expecta nouum esse exitum quem natura de creuit. Hoc qui dicit non nidet se libertatis uiam claudere. Nihil melius æterna lex fecit:q̄ qd unū introitū nobis ad uita dedit exitus multos. Ego expectē uel morbi crudelitatem uel hominis cum possim per media exire torméta. & aduersa discutere. Hoc est unū:cur de uita nō possumus quæri neminē tenet. Bono loco res humanæ sunt sitæ quia nemo nisi miseria sua potest ē. miser. placet niuere si nō placet. Licet eo reuerti unde uenisti. Vt dolorem capitis leuares sanguinem fœpe emi sisti. Ad extenuandum corpus uena percutitur. nō opus est uasto uulnere diuidere præcordia scal pello aperiūtur. Ad illam magnam libertatē uia:& puncto securita cōstat. Quid ergo est quod

facit nos pigros interfecq; :Nemo nostrum cogitauit quandoq; sibi in hoc domicilio exeundum: Sic ueteres inquilinos indulgentia loci & consuetudo etiam inter iniurias detinet uis aduersus hoc corpus liber esse:tanq̄ migraturus habita:propone tibi quandoq; hoc cōtubernio carendum fortior eris ad necessitatem exeundi: Sed quēadmodū suus finis ueniet in mentem omnia sine fi ne concupiscentibus: Nullius rei meditatio tam necessaria est alia eni exercentur fortasse in super uacuum. Aduersus paupertatem præparatus est animus. Permansere diuitiæ ad contemptū dolo ris nos armauimus. Nunq̄ a nobis exiget huius uirtutis experimentum integri ac sani fœlicitas corporis ut fortiter amissorum desideria pateremur præcepimus nobis omnes quos amabamus superstites fortuna seruauit huius unius rei usum qui excitet dies ueniet. Nō est q̄ existemes tātū magnis uiris hoc robur fuisse:quo seruitutis humanæ claustra perrūperent. Nō est q̄ iudices hæc fieri nisi a Catone nō posse qui quā ferro nō emisserat animā manu extrahit:cū uitissimæ sortis ho mines ingenti ipetu in tutū euaserint. Cunq; cōmodo mori nō licuisset:nec ad arbitriū suū istru menta mortis eligere obuia quæq; rapuerūt:& quæ natura nō erant noxia in sua tela fecerunt. Nu per in ludo bestiariorū unus e germanis:cū ad matutina spectaculā pararetur:secessit ad exoneran dū corpus. nullū eni aliud ei dabatur sine custode secreta:ibi lignū id quod ad emundāda obscæ na adhærente spongia positū est:totū i gulā farsit:& in præclusis faucibus spiritum emisit. Hoc fu it morti,cōtumeliā facere:ita prorsus paxe munde & paxe decentur. Quid ē stultus q̄ fastidiose mo ri? Ouixe fortem:o dignū cui fati daretur electio:q̄ fortiter ille gladio usus esset:q̄ animosæ i pro fundam se altitudinē maris:aut,abscisse rupis immisisset. Vndiq; destitutis inuenit: quēadmodū & mortem sibi deberet & telū:ut scias ad moriendum nihil aliud i mora esse:q̄ uelle: existimetur defecto hominis acerrimi ut cuiq; uisum erit:dum hoc cōstet:præferendā esse turpissimā mortem seruituti mondissimæ. Quoniam cœpi sordidis exemplis uti perseuerabo:plus a se quisq; exiget: si uiderit hanc rem etiam a contēptissimis posse cōtemni: Catones scipionesq; & alios quos audi re cū admiratione consueuimus supra imitationem positos putauimus. iam ego istam uirtutem habere tam multa exempla in ludo bestiario q̄ in ducibus belli ciuilis ostendam. Cum aduehere nuper inter custodias:quidam ad matutinum spectaculum missus tanq̄ summo premente nuta ret: caput usq; eo demisit:donec radiis insereret:& tandiu se in sedili suo tenuit donec cernicem: circūactus rotæ frangeret:eodem uehiculo quo ad pœnam ferebatur ipsam pœnā effugit. nihil obstat erumpere:& exire cupienti. In aperto nos natura custodit cui permittit necessitas sua circū spiciat exitum mollem cui ad manū plura sunt p quæ sese efferat. Is delectum agat:& qua pontissi mum liberetur consideret:cui difficilis occasio est:is proximā quanq; p optima arripiat sit licet: inaudita sit noua non deerit ad mortē ingenium cui non defuerit animus. Vides quēadmodū ex trema quoq; mancipia ubi illis stimulos adegit dolor:excitentur & intentissimas custodias fallāt ille uir magnus est qui mortem sibi non tantum imperauit sed inuenit: Ex eodē tibi munere plu ra exempla promisi. Secundo Naumachiæ spectaculo unus e barbaris lāceā quā in aduersarios ac ceperat:totā iugulo suo mersit. Quare inquit non omne tormētum nō oē ludibrium iadudū effu gio: Quare ego mortem armatus expecto: Tanto hoc spaciosius spectaculum fuit quāto hōestius mori discunt homines q̄ occidere: Quid ergo q̄ animi perditi noxiosi quoq; habentur. non habe buntur illi quos aduersus hoc casus instruxit longa meditatio & magistra omniū rerū ratio: illa nos docet fati uarios esse accessus finem eundē. nihil autem interest unde incipiat quod euenit. Eadem illa ratio monet:ut scilicet moriaris sine dolore sinautē non potes fac quēadmodum po tes & quicquid obuenerit ad uim afferendā tibi inuadas. Iniuriosum est rapto uiuere. At contra pulcherrimū mori rapto. Vale.

Epistola.lxxii. De consilio ex sententia uitæ captādo. & quomodo mors hōesta res sit. Et de for titudine animi. Et de profect philosophi.

Vbinde me de rebus singulis consulis oblitus nos uasto mari diuidi cū magna pars consi
s lii sit in tēpore necesse est euenire ut de qbusdā rebus ad te perferatur tunc sententia mea cū iā cōtraria potior ē. Consilio eni res aptantur. Res nostræ ferūtur imo uoluūtur: Ergo consilium nasci subdie debet:& hoc quoq; tardū est nimis sub manu quoq; quod cōsiliū nascatur quēadmodū āt inueniatur ostēdā. Quoties quid fugiendū sit:aut quid petendū uoles scire. Ad bonum summū & propositū totius uitæ tuæ respice. illi enim consentire debet quicquid agi mus. Nō disponet singula nisi cui iā uitæ suæ proposita ē summa:nemo quis paratos habeat co lores similitudinem reddet nisi iam cōstet quid uelit pingere. ideo peccamus: quia de partibus: uitæ omnes deliberamus:de totū nemo deliberat scire debet quid petat illē qui sagittam uult mit tere:& tunc dirigere:ac moderari manu telum: Errant consilia nostra quia non habent quo di rigantur. ignoranti quem portū petat:nullus suus uentus est. necesse est ut multum in uita nostra casus possit:quia uiuimus casu. Quibusdā autem euenit ut quædam scire se nesciant. Quemadmo dum quærimus fœpe eos cum quibus stamus. Ita plærunq; summi boni finem ignoramus appo sit um:nec multis uerbis nec circuitu longo quod sit summum bonum colligis:digito ut ita di cam demonstrandum est:nec in multa spargendum quid enim ad rem pertinet in particulas illud

deducere cum possis dicere summum bonum est. quod honestum est? Et quod magis admireris, unum bonum est quod honestum est. Cætera falsa & adulterina bona sunt hoc si persuaseris tibi & uirtutem adamaueris: amare enim parum est: quicquid mi contingerit: id tibi qualecunque aliis uidebitur faustum fœlixq; erit: & torquæri si modo tacueris ipso torquēte secutior & ægrotare: si nō maledixeris fortunæ: si nō cesseris morbo omnia deniq; quæ cæteris uidentur mala: & mansuescent: & in bonū abibunt. Si sup illa eminueris: hoc liqueat nihil esse bonum: misi honestū & oīa incōmoda suo iure uocabuntur bona: quæ modo uirtus honestauerit. Multis uidemur maiora promittere q̄ recipit humana conditio non imerito. ad corpus enim respiciunt. reuertantur ad animum iam hominem deo metientur. Erige te Lucilli uirorū optime & relinque istū iudū lit teratoq; philosophorū q rem magnificentissimam ad syllabas uocant qui animū minuta docēdo & dimittunt & conterunt: Fies similis illis qui ista inuenerit: nō q docēt & id agūt ut philosophia potius difficilis q̄ magna uideatur. Socrates q totā philosophiā reuocauit ad mores & hāc summā dixit eē sapientiā: bona malaque distinguere: Sequere inquit illos siquid apud te abeo auctoritatis Vt sis beatus: & te alicui stultū uideri sine. Quisquis uolet tibi contumeliā facere faciat & iniuriā: tu tamē nihil patieris si modo tecū erit uirtus. Si uis inquit beatus eē: si fide bona uir bonus sine cōtenat te aliquis: hoc nemo præstabit. nisi qui oīa bona exequauerit: quia nec bonū sine hōesto ē & honestū i oībus par est. Quid ergo: nihil interest interest iter prætura. Catonis & repulsam. nihil interest utrū pharsalica acie Cato uincatur an uincat: hoc eius bonū quod uictis partibus nō pōt uici: par erat illi bono quo uictor redire in patriā & cōponeret pacē. Quid ni par fit. eadē. n. uirtute & mala fortuna uincitur & ordinatur bona. Virtus autē nō potest maior aut minor fieri: unius staturæ est. Sed. C. Pōpeius amittet exercitū: sed illud pulcherrimū. R. P. prætextū (optimates) & priacies Pompeianarū partiū Senatus ferens arma uno prælio profligabuntur: & tam magni ruina i gerii in totū dissiliet orbē. Aliqua pars eius in Aegypto: aliqua in Africa: aliqua in Hispania cadet. nec hoc quidē misere. R. P. continget semel ruere. Omnia licet fiant & Iuba in regno suo suo: nō locoq; noticia adiuuet: nō popularem pro rege suo uirtus obstinatissima. Vticensium quoque fides malis fracta deficiat. & Scipionem in Africa nominis sui fortuna destituat. Olim prouisum: est: ne quid Cato detrimenti caperet: uictus est tamen. Et hoc numera inter repulsas Catonis tam magno animo feret aliquid sibi ad uictoriā: q̄ ad prætura obstitisse. Quo die repulsus ē lusit. Qua nocte perituru fuit legit. eodē loco habuit prætura & uita excedere: omnia quæ accederent ferenda esse persuaserat sibi. Quid ni ille mutationē. R. P. forti & æquo pateretur animo? Quid cui periculo mutat omnis exceptū? Nō terra: nō cælū: nō totus hic rerū omniū cōtextus: quis eni deo agente ducatur: nō semper tenebit hunc ordinē: sed illū ex hoc cursu aliquis dies deiicit. Certis eunt cū cta temporibus. nasci debent crescere & extingui quæcūq; supra nos uides currere. & hæc quibus i mixti atq; imposit sumus: uelut solidissimus carpētur atq; desinet. Nulli nō senectus sua ē. Inæquabilibus ista spatiis in eadē natura dimittit. Quuicquid ē nō erit: nec peribit: sed resoluetur. Nobis soluī perire est. Proxima enī intuemur. Adulteriora nō prospicit mens hebes: & q̄ se corpori addixit. alioquin fortius finē sui suoq; pateretur: si speraret omnia illa: sic uitā mortemq; per uices ire: & cōposita dissolui: dissoluta cōponi In hoc opere æternā atuē cūcta tēperantis dei uerti. Itaq; ut Cato cū æuū animo percurreret dicent: omne humanū genus quod est: quodq; erit morte dānatū ē. Oēs quæ usquequaq; reg̃ potiuntur urbes quæq; alienorū imperioꝝ magna sunt: & decorara: ubi fuerint aliquando quæretur: & uario exitu genere tollentur. Alias destruēt bella: alias desidia: pax q; ad inertiā uersa cōsumet: & magnis operibus exitiosa res luxus: oēs hos fertilcs cāpos repentīa maris inundatio abscondet: aut in subitā cōuernā cōfidentis soli lapsus adducet: Quid ē ergo quare indignet: aut doleā si exiguo mometo publica fata præcedo? Magnus animus deo pareat: & qc quid lex uniuersi iubet cūctatione patiatur. Aut in melioré emittitur uitā lucidius tranquilliusq; iter mansurus: aut certe sine ulla futurus incōmodo: suæ naturæ remiscebitur: & reuertetur in totū. Nō ē ergo mi Lucilli Marco catoni maius bonū honesta uita q̄ mors honesta quoniā nō itēditur uirtus. Idē eē dicebat Socrates ueritatē & uirtutē: quomō illa nō crescit: sic nec uirtus quidē habet numeros suos: plena est: nō est itaq; q̄ miretis paria eē bona & quæ ex proposito immenda sunt & quæ subita res tulit. nā si hāc inæqualitatē receperis & fortiter torqueri i bonis minoribus: numeres: numerabis etiā i malis & in fœlicē Socratem dices i carcere: i fœlice Catonē uulnera sua animosius q̄ fecerat retractantē. Calamitosissimū oium regulū fidei pœnas etiā hostibus seruare pendētē. at qui neme hoc dicere ne ex mollissimis quidē ausus ē. negāt. n. illū eē beatū. sed tamen negant miserū. academici ueteres beatū quidē eē: etiā inter hos cruciatus fatentur: sed nō ad pfectum nec ad plenū: quod nullo mō recipi pōt nisi beatus ē. i summo bono nō ē: qd summū bonū ē supra se gradū nō hēt si modo illi uirtus iest: si illa aduersa nō minuūt: sed manet ēt cū minuto corpore in columis manet. āt. Virtutē. n. itelligo animosam & excelsam quā incitat quicquid ifestat. Hūc animū quē sæpe induūt generosæ indolis iuuenes. quos alicuius honestæ rei pulchritudo pcussit: ut oīa fortuita cōtēnant: pfecto sapientia infundet & tradet persuadebit unū bonū esse quod hōestū hoc nō intendi nec remitti posse. nō magis q̄ si regulā q̄ rectū ꝓbari solet flectes quicquid ex illa

mutaueris iiuria ē recti. Idē ergo de uirtute dicemus & hæc recta ē: flexurā nō recipit. rigidari qdē amplius nec itēdi pōt. hæc in oībus rebus iudicat: de hac nulla. si rectior ipsa fieri nō pōt. nec q̄ ab illa qdē fiant: alia aliis rectiora sunt. Huic. n. necesse ē respondeāt: ita paria sunt. Quid ergo ings iacere in cōuiuio & torqueri paria sunt: hoc mihi uidetur tibi illud licet magis admiteris iacere i cōuiuio malū ē: torqueri in eculeo bonū. Si illud turpiter: hoc honeste sit. Bona ista aut mala nō efficit materia: sed uirtus. Hæc ubicūq; apparuerit: oīa eiusdē mēsuræ ac pcii sunt. In oculos nūc mihi manus intēdāt ille: q̄ oium aios extimat ex suo: q̄ dicā paria eē bona aduersa fortiter portātis: & ꝓspera honeste iudicātis: q̄ dicā paria eē bona eius q triūphat: & eius q āte currū uehitur iuictus aio Nō putāt. n. fieri q̄cqd facere nō possunt: & ex isirmitate sua de uirtute ferūt sentētiā. Quid mirari si uri: uuluerari: occidi: alligari iuuat? Aliq̄do ēt libet. Luxurioso frugalitas pœna ē: pigro suplicii loco labor ē: delicatis miseria ē: cōtinētia idustriis: desidioso studere torqueri ē. Eodē mō hæc ad q̄ oēs ibecilli sumus dura atq; intoleranda credimus obliti q̄ multis tormētū sit uno carere: aut prima luce excitari. Nō ista difficilia sunt natura: sed nos fluidi & enerues sumus. Magno aio de rebus magnis iudicādū ē. Alioquin uidebitur illa uitiū eē: quod nostrū ē. Sic q̄dā rectissima cū in aq̄ demissa sunt: speciē curui ꝓfractiq; uiscētibus reddūt: nō tātū qd uideas: sed quē admodū refert Animus noster ad uera ꝓspiciēda calligat. Da mihi adolescētē icorruptū: & ingenio uegetū: dicet fortunatiorē sibi uideri: qui oīa regi aduersaq; onera rigida ceruice sustollat: q̄ q supra fortunā extat. Nō mirū ē in trāquilitate nō cōcuti illud mirate ibi extolli aliquā ubi oēs deprimuntur. ibi stare ubi oēs iacēt. Quid ē i tormētis? Quid i aliis q̄ aduersa appellamus mali? Hoc ut opinor succidere mētē: & icuruari & succūbere: quoq; nihil sapiēti uiro pōt euenire: stat rectus sub quolibet pōdere: nulla illū res facit minorē: mhil illi eoq; q̄ perferēda sunt displicet. Nā qcqd cadere in hominē pōt: i se cecidisse q̄ritur. Vires suas nouit: scit se aptū oneri ferēdo. nō educo sapiētē ex hominū numero: nec dolores ab illo sicut ab aliqua rupe nullū sensū admittēte submoueo. Memini ex duabꝫ ptibus eē cōpositū illū: Altera ē irationalis. hæc mordetur: uritur: dolet. Altera rationalis hæc icōcussas opiniōes habet itrepida ē & indomita. In hac positū ē summū illud hoīs bonaq; āteq̄ ipleatur incerta mētis uolutatio ē: Cū uero pfectū ē: imota illa subtilitas ē: Itaq; incohatus & ad summa ꝓpcdēs cultorq; uirtuti: ēt si appropinquat pfecto bono. sed ea nōdū summā manū iposuit: ibi interi cessabit & remittet aliquid e x intētiōe mētis. Nōdū. n. icerta trāsgressus ē: ēt nūc uersatur in lubrico Beatus uero & uirtutis exactæ tūc se maxime amat: cū fortissime exptus ē: & metuēda cæteris: si alicuius honesti officii ꝓcia sunt nō tantū fert: sed āplexatur: multosq; audire mauult: tāto melior q̄ to fœlicior: Venio nūc illo quo me uocat expectatō tua: ne extra naturā regi uirtus nostra euagari uideatur: & tremebit sapiēs & dolebit: & expellescet: hi. n. oēs corpis sensus sūt. Vbi ergo calamitas ubi illud malū Vegi est? illic. s. si ista animū distrahūt: si ad cōfessionem seruitutis adducunt: si illi pœnitētiā suā faciūt. Sapiens quidē uicit fortunā uirtute. At multi ꝓfessi sapientiā leuissimis nō nūq̄ nimis exteriti sūt. hoc loco nostrū uitiū ē. qui a sapiēte exigimus: & aꝓficiente. suadeo adhuc mihi ista q̄ laudo: nōdū ꝓsuadeo: ēt si ꝓsuasisse: nōdū tā parata habeā ē: aut tā exercitata: ut ad oēs casus pcurrerēt. Quēadmodū lana quosdā colores semel ducit. quosdā nisi sæpius macerata ac recocta non pbibit. Si alias disciplinas ingenia cū accepe ꝓtinus ꝓstant. Hæc nisi alte descēdit & diu sedit: & animū nō colorauit: sed ifecit: nihil ex his q̄ ꝓmiserat ꝓstat. Cito hoc pōt tradi: & pauciss mis uerbis unū bonū esse uirtutē. Nullū certe sine uirtute. & ipsā uirtutē in pte nostri meliore. i. rationali positā. Quid erit hæc uirtus? Indiciū uerꝫ & imotū. Ab hoc. n. ipetus ueniet mentis: ab hoc oīs spes quæ ipetū mouet: redigetur ad nihilū. Huic iudicio cōsētaneū erit: oīa quæ uirtute tracta sūt: & bona iudicare & iter se paria. Corporū āt bona corporibus quidē bona sūt: sed i totū nō sūt bona his quidē ꝓciū erat aliquod. cæterꝫ dignitas nō erit: magnis iter se iteruallis distabūt: alia minora: alia maiora erūt: & i ipis sapiētiā sectātibus: magna discrimia eē fateamur: necesse ē alius iā i tātū pfecit: ut cōtra fortūa audeat attollere oculos sed nō ptinaciter. cædū eni nimio splēdore ꝓstricti. Alus iā i tātū ut possit cū illa cōferre uultū: si iā puenit ad sūmū: & fiduciæ plenus ē. Impfecta necesse est labātur: & mō ꝓdeāt: mō sublabātur: aut succidāt. Sublabētur āt nisi ire & niti pseuerauerit: si quicq̄ ex studio: fidei itētione laxauerint. Retro eundū ē. Nemo pfectū ibi inuenit: ubi reliq̄rat. Instemus Itaq; & ꝓseueremus plus q̄ ꝓfligauimus restat. Sed magna pars ꝓfectus ē uelle ꝓficere. Huius rei cōscius mihi sū. Volo & tota mēte uolo te quoq; istinctū esse: ac magno ad pulcherria ꝓperate ipetu uideo. Properemus ita demū: uita beneficta erit: Alioquin mora ē: & quidē turpis iter fœda uersātibus. Id agamus ut nostrū oē tēpus sit. Nō erit āt nisi prio nostri eē cœpimꝰ uos q̄do cōtiget cōtēnere utrāq; fortunā: Quādo cōtiget oībus opōssis affectibus: & sub arbitriū suū adductis: hāc uocē emittere uici. Quæ uicerim q̄ris? Nō ꝓsas nec extrema Medoꝝ: nec si quid ultra Dachas bellicosū iacet. Se auaricia: sed ābitionem: sed metū mortis qui uictores gētiū uicit.

Epistola. lxxiii. Quod exclusis occupationibus continuato studio philosophandum sit. Et qd solius sapientis sit perpetuum gaudium.

Vod quæris ame liquebat mihi: cum rem ediſſerem per ſe: ſed diu non retractaui memoriam meam. Itaq; nō facile me ſequitur qd̄ euenit libris ſitu cohærentibus hoc euenisse mi

hi sentio. Explicãdus ẽ aĩus: & q̃cũq; apud illũ depoſita ſũt: ſubide excuti debẽt: ſũt parata ſit quoti ens, uſus exegerit. Ergo hæc ĩ pſẽtia differamus. Multũ. n. opæ: multæ diligẽtiæ poſcit. Cũ primũ lõgioré eodẽ loco ſperauero morã: tũc iſtud ĩ manus ſummã. Quædã. n. ſũt q̃ poſcis: & iciſio ſcribere: q̃dã lectũ & ociũ. & ſecretũ deſiderãt. Nihil minus his quoq; occupatis diebus agitur aliqd: & qdẽ totis. nũq̃. n. nõ ſuccedẽt occupatiões nouæ: ſerimus illas: itaq; ex una exeũt plures. deinde ſibi nobis dilatiõe damus. Cũ hæc pegero toto aĩo incũbã: & ſi hãc rẽ moleſtã cõpoſuero: ſtudio me dabo. Nõ cũ uacaueris philoſophadũ ẽ. oĩa alia negligẽtia ſũt: ut huic aſſideamus: cui nullũ tẽpus ſatis magnũ ẽ: ẽt ſi a pueritia uſq; ad lõgiſſimos humani æui terminos uita, producatur. Nõ multũ refert: utrũ omittas philoſophiã: ã itermittas: nõ. n. ubi iterrupta ẽ manet: ſed eo; more: q̃ intẽta diſſiliũt. uſq; ad inĩtia ſua reccurrit: qđ a cõtinuatiõe diſceſſit. Reſiſtẽdũ ẽ occupationibus: nec explicãdæ ſed ſubmouẽdæ ſũt. Tẽpus quidẽ nullũ paꝛ idoneũ ẽ ſtudio ſalutari. At qui multi iter illa nõ ſtudẽt: pp q̃ ſtudẽdũ ẽ incidet quod ipediatrinõ quidẽ eũ cuius aĩus in oĩ negotio lætus atq; alacer ẽ. Impfectis adhuc interciditur letitia. Sapiẽtis uero cõtexitur gaudiũ: nulla cã rumpitur: nulla fortũa ſep & ubiq; ẽ tranquillũ. nõ. n. ex alieno pẽdet: nec fauorẽ fortunæ: aut hoĩs expectat. dõeſtica illi fœlicitas ẽ: exiret ex aĩo ſi itraret: tibi naſcitur: aliq̃do extriſecus quo admoueaꝛ mortalitas iteruenit: ſed id leue: & quod ſũmã cutẽ ſtrigat: aliquo inq; incõmodo afflatur aĩus: ſed maximũ illius bonũ itus ẽ fixũ. ita dico extriſecus aliq̃ ſũt icõmoda: uelut ĩ corpe iterdũ robuſto: ſoli doq; eruptiões q̃dã puſtulaꝛ & ulcuſcula. Nullũ in altũ malũ ẽ. Hoc inq; intereſt iter cõſumatæ ſapiẽtiæ uiꝛ: & altũ pcedẽtis: quod inter ſanũ: & ex morbo graui ac diutino emergẽtẽ: cui ſanitatis loco ẽ leuior acceſſio. hic niſi attẽdit: ſubinde grauatur: & in eadẽ reuoluitur. Sapiens recidere nõ poteſt: nec incidere quidẽm amplius. Corpori enim ad tempus boua ualitudo eſt: quam etiã medicus ſi reddit non præſtat: ſæpe ad eundem quem aduocauerat excitatur: ſemel ĩ totum ſanatur. Dicam quomodo intelligas ſanum: ſi ſeipſo contentus eſt: ſi confidit ſibi: ſi ſcit omnia uota mortalium: omnia beneficia que dantur: petunturq; nullum in beata uita habere momentum. Nã cui aliquid accidere poteſt id perfectum eſt: cui aliquid abſcedere poteſt imperfectum eſt: cuius perpetua letitia futura eſt: is ſuo gaudeat. Omnia autem quibus uulgus inhiat: ultro citroq; fluũt. Nihil dat fortuna mancipio. Sed hæc quoq; tunc fortuita delectant: cum illa ratio temperauit ac miſcuit. Hæc eſt quæ etiam extẽna commendet quorum auidis uſus ingratus ẽ. Solebat Attalus hac imagine uti. uidiſti aliquando canem miſſa a domino fruſtra panis: aut carnis aperto ore captantem quicquid excipit protinus integrum deuorat & ſemper ad ſpem uenturi hiat. Idem euenit nobis expectantibus quicquid fortuna proiecit: id ſine ulla uoluptate demittimus ſtatim ad rapinam alterius erecti & attenti. Hoc ſapienti non euenit: plenus eſt: & ſi quid obuenerit ſecure excipit: ac reponit: lætitia fruitur, maxima: continua: ſua. Habet aliquis bonam uoluntatem: habet profectum. ſed cui multum deſit a ſummo: hic deprimitur alternis & extollitur: ac modo ĩ cælo eleuatur: modo defertur ad terram. imperitis ac rudibus nullus præcipitationis finis eſt. in epicureũ illud chaos decidunt: inane ſine termino eſt. Adhuc ergo genus tercium eorum: qui ſapiẽtiæ alludunt: quã non quidem contigerunt: in conſpectu tamen: & ut ita dicam: ſub ictu habent. hi non concutiuntur. Nec deſluunt quidem nundum in ſicco: iam in portu ſunt. Ergo cum tam magna ſint inter ſũmos imoſq; diſcrimina: cum medios quoq; ſequatur fructus ſuus ſequatur ingens periculum ad deteriora redeundi: non debemus redeundi non debemus occupatiõbus indulgere: & excludendæ ſunt ſi ſemel intrauerint in locum ſuum: alias ſubſtinent. Principis illarum obſtemus. melius non incipient q̃ deſinent. Vale.

Incipit liber undecimus: Epiſtola. lxxiiii. Quod nulli debent eſſe principibus graciores: q̃ philoſophiæ ſtudentes & de excellentiſſima boni uiri potentia.

Rrare mihi uidentur: qui exiſtimant philoſophiæ fideliter deditos cõtumaces eẽ: ac refractarios: & contemptores magiſtratuum aut regum: eorumue per quos publica adminiſtrãtur. Econtrario enim, nulli aduerſus illos gratiores ſunt: nec in meritoꝛ. Nullis enim plus præſtant: q̃ quibus frui tranquillo ocio licet. itaq; hi quibus plus additum ad propoſitum bene uiuendi confert ſecuritas publica neceſſe eſt auctorem huius boni ut parentem colant. Multo quidẽ magis quam illi inquieti & in medio poſiti: qui multa principibus debent: ſed multa & imputant quibus nunq̃, plene occurere illa liberalitas poteſt: ut cupiditates illorum quæ creſcunt dum ipleꝛ tur exaciet. Quiſquis ãt de excipiẽdo cogitat oblitus accepti ẽ. Nec ullum habet malum cupiditas maius q̃ ꝙ ingrata ẽ. Adiice nũc ꝙ nemo orũ qui ĩ repu. uerſantur: quos uincat: ſed a quibus uicatur aſpicit: & illis tã nõ iucũdũ ẽ multos poſt ſe uidere: q̃ grauem aliquem ante ſe. habet hoc uitiũ oĩs ãbitio nõ reſpicit: nec ãbitio tãtũ inſtabilis ẽ: ueꝝ cupiditas oĩs: quia ĩcipit ſp a fine. At ille uir ſincerus: ac purus: qui reliquit & curiã & foꝝ: & oẽm adminiſtrationẽ. R. P. ut ad ampliora ſecederet: diligit eos ꝓ quos ei facere hoc tuto licet: ſolũq; illis gratuitũ teſtimoniũ reddit: & magnã rẽ neſcientibus debet. Quẽadmodũ præceptores ſuos: ac ſuſcipit: quoꝝ beneficio in ius exit. Sic & is ſub quoꝝ tutela potius exercet artes bonas. Veꝝ quoq; alios Rex uiribus ſuis ꝓtegit. Quis negat? Sed quẽadmodũ Neptuno plus debere ſe iudicat ex his qui eadẽ trãquilitate uſi ſũt. qui pluta & ꝑcioſiora illo mari uexit: & animoſius a mercatore q̃ a uectore ſoluitur uotũ: & ex ipſis me

catoribus effuſius gratus ẽ: qui odores: aut purpuras: & auro pẽſanda portabãt: q̃ qui uiliſſima q̃ q̃: & ſaburræ loca futura cũ geſſerat: Sic huius pacis beneficium ad omnes pertinẽtis: altius ad eos puenit. qui illa bene utuntur. Multi. n. ſũt ex ipſis togatis quibus pax operoſior bẽllo eſt. Anidem exiſtimas pro pace debere eos: qui illã ebrietati: aut libidini impendunt. aut aliis uitiis quæ uel bello rumpenda ſunt: niſi forte tã iniquum eſſe putas ſapientem: ut mihi uirium ſe debere ꝓ communibus bonis iudicet: ſoli lunæq; plurimum debeo & non uni mihi oriuntur: anno temperãtiq; annũ deo: priuati obligatus ſũ: q̃uis nihil ad meũ honorẽ deſcripta ſint. Et ſtulta auaritia mortalium Poſſeſſionẽ: ꝓprietatẽq; diſcernit: nec quicq̃ ſuũ credit eẽ quod publicũ eſt. At ille ſapiens nihil iudicat ſuũ magis q̃ cuiuſlibet. illi cũ humão genere cõſortiũ ẽ: nec. n. eſſẽt ita cõmunia: niſi ps illoꝝ ptineret ad ſingulos. Sociũ efficit: ẽt ex minima portione comune ẽ. Adiice ꝙ magna & uera bõa nõ ſic diuidũtur ut exiguũ ĩ ſigulos cadat: ad unũquẽq; tota puẽiũt: ex cõgiario tãtũ ferunt hoies quantum in capita permiſſum eſt. Epulum & uiſceratio: & quicquid aliud manu capitur: diſcedit in partes. At hæc indiuidua bona pax et libertas: tam omnium quam ſingulorum ſunt. Cogitat itaque ſapiens: ꝓ, quẽ ſibi horum uſus fructuſque contingat: per quẽ nõ ad arma illum nec ad ſeruandas uigilias: nec ad tuenda mœnia: & multiplex belli tributum publica uocet neceſſitas: agiq; gubernatori ſuo gratias. Hoc docet philoſophia præcipue bene debere beneficia: bene ſoluere. Interdum autem ſolutio eſt ipſa confeſſio. Confitebitur ergo multum ſe debere ei cuius adminiſtratione ac ꝓuidentiacõtigit illi pigue ocium & arbitrium ſui tẽporis & nperturbata publicis occupatõnibus q̃es. O Meliboœ deus nobis hæc ocia fecit. Nãq; erit mihi ille ſemp deus. ſi illa quoq; ocia: multũ auctori ſuo debẽt quoꝝ munꝰ hoc maximũ ẽ. Ille boues errare meas ut cernis & ipm. Ludere q̃ uellẽ calamo pmiſit agreſti q̃ti æſtimamꝰ hoc ociũ: qđ iter deos agitur: qđ deos facit. Ita dico Lucilli: & te ĩ cælũ cõpendiario uoco: Solebar dicere Sextius louẽ plus nõ poſſe: q̃ nonũ uirũ: Plura Iupiter habet: quæ ꝑſtet hominibus. Sed inter quos bonos: nõ ẽ melior qui locupletior: nõ magis q̃ iter duos: quibus par ſcietia regẽdi gubernaculũ ẽ: meliorẽ dixeris cui maius ſpecioſiuſq; nauigiũ eſt. Iupiter quo antecedit uirũ bonũ diutius bonus eſt. Sapiẽs nihilo ſe minoris exiſtimat ꝙ uirtutes eius breuiore ſpacio claudũtur. quẽadmodũ ex duabus ſapiẽtibus qui ſenior deceſſit: nõ eſt beatior eo cuius inter pauciores ãnos terminata uirtus. Sic deus nõ uincit ſapiẽtẽ fœlicitate: ẽt ſi uincat ætate. Nõ ẽ uirtus maior q̃ longior. Iupiter ita habet. Sed nẽpe aliis tradidit habenda. Ad ipſũ hic unus uſus ptinet ꝙ utendi omnibus cã eſt. Sapiens tã æquo aio: oĩa apud alios uidet: cotẽnitq; q̃ Iupiter: & hoc ſe magis ſuſpicit q̃ iupiter illis uti nõ põt: ſapiens nõ uult. Credamus itaq; Sextio mõſtrãti pulchertimũ iter. & clamãti: hac itur ad aſtra: hac ſecũdũ frugalitatẽ: hac ſecũdũ tẽperãtiã: hac ſecundũ fortitudinẽ. Nõ ſunt dii faſtidioſi: nõ iuicti: admittũt & aſcendentibus manuſ porrigunt. Miraris hoĩnẽ ad deos ire: ad hoĩnes deus uenit: imo qđ eſt, ꝓpius ĩ homines uenit. Nulla ſine deo mẽs bõa eſt. Semina in corpibus humanis diuina diſpſa ſunt. quæ ſi bonus cultor excipit ſimilia origini ꝓdeunt: & paria his ex quibus orta ſunt: ſurgunt. Si malus nõ aliter q̃ humus ſterilis: ac plauſtris necat: ac deinde creat purgamenta, ꝓ frugibus. Vale.

Epiſtola. lxxv: De iani mœtu: & ex quibus cauſis oriatur: quibus purgetur remediis. Et qđ ea quæ uulgus habet ꝓ exhimiis bona nõ ſunt. cõtra quæ oppoſitionem ſubiicit cũ ſolutione.

Piſtola tua delectauit me: & marceſcentẽ excitauit: memoriã quoq; ĩ eã q̃ iã mihi ſegnis ac lenta erat euocauit. Quid ni tu mi lucilli: maximũ putes iſtrũentũ beatæ uitæ hãc ꝑſuaſionẽ unũ bonũ eſſe: qđ honeſtũ eſt. Nã qui alia bõa iudicat: in fortunæ uenit poteſtatẽ. alieni arbitrii ſit. Qui oẽ bonũ honeſto circũſcripſit: intra ſe ſelix eſt. hic amiſſis liberis meſtis: hic ſollicitus ægris: hic turpibus: & aliquã paſſis infamiã triſtis. illũ uidebis alienæ uxoris amore cruciari: illũ ſuæ. nõ deerit quem repulſa diſtorqueat. Erunt quos ipſe honor uexet. illa uero maxima eſt ex oĩ mortaliũ populo turba miſeroum: q̃ expectatio mortis exagitat undiq; impendens. Nihil eſt. in. unde nõ ſubeat. Itaq; ut in hoſtili regione uerſantibus: huc & illuc circũſpiciendũ eſt: & ad oẽm ſtrepitũ: circunagenda ceruis. niſi hictimor e pectore eiectus eſt: palpãtibus præcordiis uiuitur. Occurrẽt: acti ĩ exiliũ & euoluti bonis occurrẽt quod genus ægeſtatis grauiſſimũ ẽ: in diuitiis inopes. Occurent naufragi ſimiliaue naufragis paſſi: quos aut popularis ira aut inuidia: pnicioꝝ optimis telũ: inopinãtes ſecuroſq; deiecit, pcellæ more q̃ in ipſa ſereni fiducia ſolet emergere: aut ſluminis ſubiti: ad cuius ictũ ẽt uicina tremuerũt. Nam ut illic qſq; ab igne, ꝓrior ſtetit pcuſſo ſimilis obſtupuit: ſic & in his per aliquã uim accidentibus uictis calamitas opprimis. Cæteros metus: paremq; paſſis triſtitiã facit: pati poſſe: omnium animos: mala aliena: ac repentina ſolicitant. Quenadmodũ paſſis triſtitiã facit: pati poſſe: omnium animos: mala aliena: ac repentina ſolicitant. Quenadmodũ aues inanis fundæ ſonus territat. Ita nos non ad ictum tantum exagitamur. ſed ad crepitum. Non poteſt ergo quiſquam beatus eſſe: qui huic ſe opinioni credidit. non enim beatum eſt: niſi qđ itre pidũ iter ſuſpecta male uiuitur. Quiſquis ſe multũ fortuitis dedit: igẽtẽ ſibi materiã ꝓturbationis & iexplicabilẽ fecit. Vna hæc uia eſt ad tuta uadẽdi: & extrema deſpicere & hõeſto cõtentũ eẽ. nã q̃ aliqd uirtute melio putat: aut ullũ ꝓter illã bonũ: ad hæc q̃ a fortũa ſpgũtur ſi nũ expãdit & ſollicitomiſſilia eius expectat. Hanc imaginem aio tuo propone: ludos facere fortunã: & in hunc mortaliũ miſſilia eius expectat. Hanc imaginem aio tuo propone: ludos facere fortunã: & in hunc mortaliũ ſocietate diuiſa: alio magno detrimento eoꝝ in quos deuenerunt prehenſa. Ex quibus quedã aliud

agentibus ſcideruntꝫ dā q̄a minus captabantur a miſſa. & dū auide rapiuntur expulſa ſunt. Nulli uero ēt cui rapina fœliciter ceſſit gaudium rapti durauit in poſterū. Itaq; prudētiſſimus quiſq; cū p̄mū iduci uidet munuſcula a theatro fugit: & ſcit magno paruo cōſtare. nemo manū cōſerit cū recedēte: nemo exeūte ferit. Circa p̄miū rixa ē: Idē in his euenit q̄ fortūa deſup iactat. Aeſtuamꝰ miſeri diſtringimur: multas habete cupimus manus modo inullā reſpicimus: nimis tarde nobis mitti uidentur: quæ cupiditates noſtras irritant ad paucos puēture oībus expectata. Ire obuiā cadētibus cupimus: gaudemus ſi quid iuuaſimus: inuadendiq; aliquos ſpes uana deluſit. Vilē p̄dam magno aliquo incōmodo luimus: aut ide falimur. Scedamus itaq; ab iſtis ludis: & demus raptoribus locū: ſcedamus illi expectēt bona iſta pendētia: & ipſi magis pendeant: Quicūq; beatū eſſe ſe cōſtituet: unū cē bonū putet: qđ hōeſtū ē: nā ſi ullū alip extimat p̄mū male de puidētia iudicat: qa multa icōmoda iuſtis uiris accidūt: & quicquid nobis dedit: breue ē & exiguū. Si cōpares mundi totius æuo ex hac deploratione naſcitur: ut ingrati diuinoꝝ interpretes ſimus. Querimur q; nō ſēp: qđ & pauca nobis & incerta: & abitura cōtingant: Inde ē q; nec uiuere: nec mori uolumus: Vite nos odiū tenet: timor mortis mutat cōſiliū: nec iplere nos ulla felicitas pōt: cauſa autē ē qđ nō puenimus ad illud bonū imēſū & ilupabile: ubi neceſſe ē reſiſtat uolūtas noſtra quia ultra ſummā nō eſt locus. Q ueris quare uirtus nullo egeat? p̄ſentibus gaudet: non cōcupiſcit abſcentia: nihil uero illi magnum eſt. quia ſatis ab hoc diſcere iudicio nō pietas conſtabit. non fides. multa utraque præſtare cupiēti patiēda ſunt. Ex his que mala uocātur: multa ipendenda Ex his qbus idulgemus tāq; bonis. Perit fortitudo que piculū facere debet ſui. perit magnanimitas que nō pōt eminere: niſi oia uelut minuta cōtēpſit quæ p maxiis uulgus optat. perit gratia: & relatio gratiæ exiſtimatur labor ſi quicq; p̄cioſius fide nouimus: ſi nō optima ſpectamus. ſed ut illa prætereā: aut iſta bōa non ſunt quæ uocātur. aut homo fœlicior deo ē: quoniā quidē que parata ſunt nobis: nō habet i uſu deus. Nec enī libido ad illū nec epulaꝝ leticia: nec opes: nec quicq; ex his hominē ieſcātibꝰ: & uili uoluptate dūcētibꝰ ptinet. ergo aut incredibile ē bōa deo deeſſe: aut hoc ipſū argumētū ē bōā nō eē quæ deo deſunt. Adiice qđ multa quæ bona uideri uolūt: animalibus q̄ hominibus pleniora cōtigunt. illa cibo auidus utūtur: uenere non æque fatigātur uirtū illis maior eſt. & æquabilior firmitas Sequitur ut multa fœliciora ſint hoīc: nā ſine nequitia ſine fraudibꝰ degunt: fruuntur uoluptatibꝰ quas & magis capiunt. & ex facili ſine ullo pudoris & pœnitētiæ metu. Cōſidera tu itaq; an id bonū uocādū ſit. duo deus ab homine uincitur. Sumū bonū in aīo cōtineamus: obſoleſcit ſi ab optima noſtri parte ad peſſimā trāſit. & tranſfertur ad ſenſus qui agiliores ſunt animabus mutis Nō eſt ſumma felicitas noſtra in carne ponēda. Bona illa ſunt uera: quæ ratio dat ſolida: ac ſempiterna: q̄ cadere nō poſſunt nec decreſcere qđē: at minui. Cætera opinione bona ſunt: & nomē quidē habēt cōmune cū ueris. Proprietas aūt boni in illis nō ē. Itaq; cōmoda uocentur: ut noſtra ligua loquar producta Cæterū ſciamus mācibia noſtra eſſe uō ptes & ſint apud nos ſed ita ut meminerimus extra nos eſſe: ēt ſi apud nos ſunt. Inter ſubiecta & humilia numerētur: pter quæ nemo ſe attollere debeat. Quid enī eſt ſtultius: q̄ aliquē ſibi placere eo qđ ipſe nō fecit? Oia iſta nobis accedant. non hæreant: ut ſi abdducātur ſine ulli noſtri laceratione diſcedāt. Vtamur illis nō gloriemur & utamur parce: tāq; depoſitis apud nos & abituris. Quiſquis illa ſine ratione poſſedit: nō diu tenuit: ipa. n. fœlicitas: niſi tēperetur: premit fugaciſſimſs bonis ſi credidit: cito deſeritur: & ut deſeratur: aſſligitur Paucis deponere felicitatē moliter licuit. Ceteri cū his inter quæ eminere labuntur. illos degrauant illa quæ extulerant: Ideo adhibeatur prudentia quæ modū illis ac parcimoniā imponat. Quo niāquidē licentia opes ſuas præcipitat: atq; urget: nec unq̄ inmodica durarūt: niſi illa moderatrix ratio cōpeſcuit. Hoc multaꝝ tibi urbiū oſtendit euentus: quaꝝ quædā in ipſo flore luxurioxa imperia ceciderunt: & quicquid uirtute partū erat: intēperātia coruit. Aduerſus hos caſus muniēdi ſumus. Nullus aūt cōtra fortunā inexpugnabilis murus ē. Intus iſtruamur: ſi ps illa tuta eſt. pulſari homo pōt: capi nō pōt. quid ſit hoc iſtrumentū ſcire deſideras? Nihil indignetur ſibi accidere. ſciatq; illa ipſa quibus lædi uidetur ad cōſeruatōnē uniuerſi ptiere & ex his eſſe quæ curſū mundi oſtiū ciūq; cōſumāt. Placeat homini quicquid deo placuit: ob hoc ipſū ſe ſuaq; miretur: nō pōt uīci: qđ mala ipſa ſub ſe tenet: qđ ratione qua ualētius nihil eſt: caſū doloreq; & iniuriā ſubigit· Ama ratio nē: huius te amor cōtra duriſſima armabit. Catuloꝝ amor in uenabula ipingit feras: quas feritas & incōſultus ipetus præſtat idomitas: Inuenilia nō unq̄ ingenia cupido gloriæ i cōtēptū tam ferri q̄ i gniū miſſit. Speties quoſdā atq; umbra uirtutis in mortē uoluntariā trudit Quāto his oībus fortior ratio eſt quāto cōſtātior: tāto uehemētius p metus ipſos: & pericula exhibit. Nihil agitis inqt. qđ negatis ullū eē aliud ad honeſto bonū. Nō faciet uos hæc munitio a fortuna tutos & imunes Dicitis enī inter bona eſſe liberos pios & bene moratā patriā & parētes bonos. hoꝝ picula nō poteſtis ſpectare ſecuri: perturbabit uos obſidio patriæ liberoꝝ mors: parētū ſeruitus. Quid aduerſus hos p uobis reponderi ſoleat: ponā. Deinde tūc adiiciā: quid pterea reſpondēdū putē: Alia cōditō ē i his q̄ ablata i locū ſuū aliqd icōmodi ſubſtituūt: tāq̄ bona ualitudo uitiata i malā trāſſertur. acies oculoꝝ extincta cæcitate nos afficit. nō tātū uelocitas perit poplitibus icīſis ſed debilitas pro illo ſubit. Hoc nō ē piculū in his quæ pauloante retulimus. Quare ſi amicum bonū amiſi: nō eſt mi

hi pro illo p̄ſidia patienda: nec ſi bonos liberos extuli in illoꝝ locū impietas ſuccedit. Deinde non amicorum illis: aut liberoꝝ interitus: ſed corporū eſt. bonum aūt uno modo perit: ſi in malum trā ſit quod natura nō patitur: quia omnis uirtus: & omne opus uirtutis incoruptum manet. Deinde etiā ſi amici perierunt etiā ſi probati reſpondētesq; uoto patris liberi eſt: quod illorum expleat locum. Quid ſi q̄æris q̄ illos quoq; bonos fecerat uirtus. Hæc nihil uacare patitur loci: totu animū tenet: deſiderium omniū tollit: ſola ſatis ē. Omnium enī bonoꝝ uis & origo in ipſa eſt. Quid refert an aqua decurrens intercipiatur atq; abeat: ſi fōs ex quo fluxerat ſaluus ē. Nō dices uirū triſtio rē: ſaluis liberis q̄ amiſſis: nec ordinatiorē: nec prudentiorē: nec honeſtiorē. ergo nec meliorē quidē. Nō facit electio amicorum ſapiētiorē: nō facit ſtultiorē detractio. ergo nec beatiorē: aut miſeriorē. Quēdiu uirtus ſalua fuerit: nō. ſenties quid abſceſſerit. Quid ergo? Nō ē beatior & amicorū: & liberoꝝ turba ſuccitus. Quid ni nō ſit? Sūmū enī bonū nec infringitur nec augetur: i ſuo modo permanet. Vt cūq; fortuna ſe geſſit: ſiue illi ſenectus longa cōtingit: ſiue citra ſenectutē finitus eſt. Eadē ſummi boni menſura ē: quis ætas diuerſa ſit: utrū maiorē aut minorē circulū ſcribas: ad ſpatium eius ptinet: nō ad formā: licet alter diu māſerit: alterū ſtati obduxeris: & in eum in quo ſcriptus eſt puluerē ſolueris: in eadē uteroq; forma fuit. Quod tectū eſt: nec magnitudine exiſtimātur: nec numero: nec tempore: nec magis produci q̄ cōtrahi poteſt: honeſtam uitā ex centū annoꝝ numero inquātū uoles corripe: & in unū diē coge: æque honeſta ē. Modo latius uirtus ſunditur. Regnatur bes: prouincias tēperat: fert leges: colit amicitias: inter ꝓpinguos liberoſq; diſpenſat officia. Modo arto ſine circūdatur paupertatis: exilii: orbitatis. nō tamen minor eſt: ſi ex altiore faſtigio in priuatū: ex regio in humilē ſubducitur: ex publico & ſpatioſo iure in anguſtias domus uel anguli coit. Aeque magna ē etiā ſi in ſe recepit undiq; incluſa. Nihilominus enim magni ſpiritus ē: & erecti exactæ prudentiæ: indeclinabilis iuſtitiæ. ergo æquæ beata eſt. Beatum enī illud uno loco poſitum ē: in ipſa mēte ſtabile: grāde trāquillū quod ſine ſcientia diuinoꝝ humanoꝝq; nō poteſt effici. Sequitur illud quod me reſponſurum eſſe dicebā. Nō afligitur ſapiens liberoꝝ amiſſiōe: nō amicoꝝ eodē enī animo fert illoꝝ mortē quo ſuā expectat. nō magis hāc timet: q̄ illā dolet: uirtus enī conuenientia cōſtat: omnia opera eius cum ipſa cōcordant & cōgruunt. hæc concordia perit: i animus quē excelſū eſſe oportet: luctui: aut deſiderio ſubmittitur. In honeſta eſt omnis trepidatio & ſollicitudo: & in ullo actu pigricia. Honeſtū enī ſecurū: & expeditum eſt: interitum ē: i procliu ſtat. Quid ergo? Nōn aliquid perturbationi ſimile patietur Nō & color eius mutabitur: & uultus agitabitur: & artus refrigeſcent: & quicquid aliud non ex imperio animi: ſed ex incōſulto quoda naturæ impetu geritur? Fateor: ſed manebit illi perſuaſio eadē nihil illoꝝ malum ēē: nec dignum: ad qđ mēs ſana deficiat. Omnia quæ facienda erunt: audaciter facit. & prompte. Hoc enim ſtultitiæ ꝓprium quis dixerit: graue & cōtumaciter facere quæ faciat: & alio corpus impellere: alio animū: diſtrahiq; inter diuerſiſſimos motus. Nā propter illa ipſa quibus extollit ſe: miraturq; cōtēta ē: & ne illa quibus gloriatur libenter facit. Si uero aliquod timetur malū eo proinde dū expectatur quaſi ueniſſet urgetur: & quicquid ne patiatur: timet iā metu patitur. Quemadmodū in corporibus infirmis iā guorē ſigna præcurrunt. quædā emī ſegnitia eſt neruis: & ſine ullo labore laſſitudo & oſcitatio: & horror membra percurrēs. Sic infirmus animus: multo ante q̄ oprimatur malis quibus quatitur: præſumit illa: & ante tempus cadit. quid autem dementius: q̄ angi futuris: nec ſe tormento reſeruare: ſed acerſere ſibi miſerias: & admouere: quas optimū ē differe: ſi diſcutere non poſſis? Vix ſcire futuro neminem debere torqueri: Quicunq; audierit poſt quinquagēteſſimum annū ſibi patiēda ſupplicia: nō perturbatur. niſi medium ſpatium tranſilierit: & ſe in illo ſeculo poſt futuram ſollicitudinem imiſerit. Eodem modo ſicut animos lienter ægros: & captantes cauſas doloris uetera atq; oblitterata contriſtent: & quæ præterierunt: & quæ futura ſunt: abſunt. neutra ſentiamus. Non eſt autem ntſi ex eo quod ſentias dolor. Vale.

Epiſtola. lxxvi. q̄. etiam in ſenectute diſcendum ſit. Et q̄ propriū hominis bonū ratio uel uirtus ē.

Nimicicias mihi denuncias: ſi quicq̄ ex his que quotidie facio ignoraueris. Video q̄ ſimpliciter tecū uiuā. Hoc quoq; tibi cōmittā: philoſophū audio: & qdem iā quintum diem habeo: ex quo in ſcholam eo: & ab octaua hora diſputantem audio: bona inquis ætate. Quid ni bonna. Quid autem ſtultius eſt q̄ quæ diu: non diſcere? Quid ergo idem faciāt quod troſſuli: & iuuenis? Bene mecum agitur: ſi hoc unum ſenectutem meam decet. omnis ætatis homines hæc ſchola admittit: in hoc ſeneſcamus ut iuuenes ſequamur. In theatrum ſenex ibo: & cn circumdeferar: & nullum par ſine me depugnabit. ad philoſophum ire erubeſcam? Tandiu diſcendum eſt: q̄diu neſcias: ſi prouerbio credimus: q̄diu uiuas. Ego tamen illic aliquid doceo: Quæris quid doceā? Etiam ſeni eſſe diſcendū. Pudet autem me generis humani quotiēs ſcholas i trani: pter ipſū theatrū Neapolitanoꝝ: ut ſcis: trāſeundū eſt Metronatis domū petētibus illud qui dē farū ē: & ingenti ſtudio quis ſit pitāulus bonus iudicatur. habet tubicē quoq; gratus: & pco curſū At i illo loco i quo uir bonus q̄ritur: i quo uir bonus naſcitur pauciſſimi ſecēt. & hi plæriſq; uidēur nihil boni negotii habere qđ agūt inepti: & ſertes uocātur. Mihi cōtigat iſte deriſus: æquo animo audiēda ſūt ipetitorū cōuitia: & ad honeſta uadēdi cōtemnēdus eſt ipſe contemptus. Per

ge Lucilli:& propera tibi:ne tibi accidat q̄ mihi ut senex discas.imo ideo magis ꝓpera:quoniam id nūc aggressus es:quod pdiscere uix senex possis. Quātum iquis proficiam? Quātum tēnueris? quid expectas? nulli sapere casu obtigit pecūia uemet ultro:honor. Offeretur:gratia & dignitas sor tasse ingerētur tibi. Virtus in te nō incidet:ne leui quidē opera:aut paruo labore cognoscitur:sed ē tāti laborare:oia bona semel ocupantur. Vnū est enī bonū quod honestū. In illis nihil inuenies ue ri:nihil certi:quæcūq; famæ placent. Quare hoc unū sit bonū:quod honestū dicā. Quoniā parum me executum priore epistola iudicas:magisq; hanc rem tibi laudatā:q̄ probatā putas:& ut in actū quæ dicta sunt cōtrahā:omnia bono suo cōstāt. Vitē fertilitas cōmēdat:& sapor uinū:& uelocitas ceruum:q̄ fortia iumēta dorso sint quæris:quoꝝ hic unus ē usus:sarcinas ferre. In canē sagacitas. Prima est:si inuestigare debet feras:cursus:si consequi:audacia:si mordere & inuadere. Idq; i quo que optimū esse debet cui nascitur:quo cēsetur. In homine quid optimū ē? Rō:hac antecedit ani malia:deos sequitur. Ratio ergo pfecta propria hominis bonū est:cætera illi cum animalibus sa tis comunia sunt. Valet & leones:formosus ē:& pauones. Velox ē & equi. Non dico in his omnī bus uincitur:nō quæro quid in se maximum habeat:sed quid suum:corpus habet & arbores:ha bet impetum ac motū uoluntarium & bestiæ & uermes:habent uocē:sed quanto clariorē canes? Acutiorē acquilæ? grauiorē tauri? Dulciorē:mobiliorēq; luscīiæ? Quid in homie proprīū? Ratō hæc ræcta & consumata fœlicitas ē honinis imp fecit. Ego si omnis res:cū bonū suum pfecit:lau dabilis ē:&ad finē naturæ suæperuenit:homini autē suū bonū rō est:si hāc pfecit:laudabilis est:& finē naturæ suæteigit. Hæc ratio perfecta uirtus uocatur:eademquæ honestumest:Id itaq; unum bonū ē in homine:quod unū hominis ē. Nunc enī nō quærimus quid sit bonū:sed quid sit homi nis bonū. Si nullū bonum aliud ē hominis q̄ ratio:hæc erit eius unū bonū:sed perfandū cū om nibus:si sit aliq malus impbabitur puto:si bonus puto probabitur. Id ergo in homie primū solūq; est:quo & pbatur & inprobatur. Nō dubitas an hoc si bonū:dubitas an solū bonū sit? Si quis oīa alia habeat:ualitudinem:diuitias:imagines multas frequēs atrium:sed malus ex cōfesso sit:impro babis illū. Itē si quis nihil quidē illoꝝ quæ retuli habeat:desinat pecunia:cliētū turba:nobilitate & auorum:proauorūq; feriæ:sed ex cōfesso bonus sit probabis illum:Ego hoc unū ē bonū hōinis: quod qui habet:etiam si aliis destituatur laudādus est. quod qui nō habet i omnium aliorū copia damnatur:ac reiicitur. Quæ conditio rerū:eadē hominū ē:Nauis bona dicitur:nō quæ pre ciosis coloribus picta ē:nec cui argenteum aut aureum rostrum est:nec cuius tutela ebore celata ē: nec q̄ fiscis:atq; opibus regiis pfta ē:sed stabilis & firma:& iuncturis aquā excludentibus spissa ad feren dum incursum maris:solida gubernaculo parens:uelox & nō sentiens uentum. Gladium bonum dices:non cui deauratus est baltheus:nec cuius uagina gemmis distinguitur:sed cui & ad secandū subtilis est acies:& mucro munimētū omne rupturus. Regula nō q̄ formosa:sed q̄ recta sit quæri tur. Eo quicq; laudatur cui cōparatur quod illi proprium est. Ergo in homine quoq; nihil ad rē p tinet quātū aret:quātū fœnore:a qua multis salutetur:q̄ pcioso incūbat lecto q̄ lucido poculo bibat:sed q̄ bonus sit. bonis autē ē si ratio explicita ē:& recta:& naturæ suæ uoluntatē ac comoda ta. hæc uocatur uirtus:hoc est honestū & uicium hominis bonū. Nam cum sola ratio pficiat homi nē:sola ratio perfecta beatū facit. hoc autem unū bonū sē:quo uno beatus efficitur. Dicimus etiā illa bona esse:quæ a uirtute pfecta contractaq; sunt:ideſt opera eius omnia:sed ideo ipsa unū bonū ē:quia nullū sine illa ē. Si omne in animo bonū est:quicquid illum confirmat:extollit amplificat bonū ē. Validiorē autē animū & excelsiorē & ampliorem facit uirtus. Nā cætera quæ cupiditates nostras irritant deprimūt quoq; animū:& labefaciunt:& cū uidētur atollere inflant ac multa uani tate deludunt. Ego id unū bonū ē quo melior animus efficitur: Omnes actiones totius uitæ:hone sti ac turpis rectū pectu tēperātur. Ad hoc faciendi & nō faciendi ratio dirigitur. Quid sit hoc dicam. Vir bonus quod honeste se facturū putauerit:faciet etiā sine pecunia:si laboriosum erit faciet:etiā si damnosum erit:etiā si periculosum erit: Rursus quod turpe erit:non faciet:etiā si pecunia affer ret:etiam si uoluptatem:etiam si potentiam. Ab honesto nulla re deterebitur:ad turpia nulla inui tabitur. Ego si honestum utiq; secuturus :ē turpe utiq; uitaturus:& in omni actu uitæ spectaturus. Hæc duo nec aliud bonum nisi honestum:nec aliud malum q̄ turpe. Si una indeprauata uirtus est:& sola permanet tenoris sui. Vnum est:bonum uirtus cui iam accidere ne sit bonum non po test:mutationis periculum effugit. Stultitia ad sapientiam erepit. Sapientia in stultitiam nō reuol uitur. Dixi si forte meministi cōcupita uulgo:& formidata:inconsulto impetu pleroſque calcasse Inuentus ē:qui flāmis imponeret manum:cuius risum non interuneret tortor qui in funere li beroꝝ lachrimā non mitteret:qui morti intrepidus occurret. Amor:ira:& nimia cupiditas picula depoſcerūt. Quod potest breuis obstinatio animi aliquo stimulo excitata:quātomagis uirtus q̄ nō ē exipetu:nec subito:sed æqualiter ualet:cui ppetuū robur ē. Sequitur ut quæ ab icōsultis sæpe cōtēnūtur:a sapientibus sēper ea:nec bona sint nec mala. Vnū ergo bonū ipsa uirtus est:quæ inter hāc fortunā & illā supbā incedit cū magno utriq; cōtemptu. Si hāc opinionē receperis aliquod bo nū ē:præter honestum:nulla nō uirtus laborabit nulla enī obtineri poterit. si quicq̄ extra se respe xerit. Quod si rōni repugnat ex qua uirtutes sunt: & ueritati q̄ sine ratione non est. Quecunque an

tem opinio nec ati repugnat:falsa est. Virum bonū concedas necesse est summe pietatis erga deos esse. itaq; quicquid ei acciderit:æquo animo sustinebit sciet enī id accidisse lege diuina:qua uniuer sa procedunt. Quod si est unū illi bonū erit quod honestum In hoc enim positum:& parere deis: nec excandescere ad subita:nec deplorare sortem suam:sed patienter excipere fatum:& facere ipe rata. Si ullum aliud est bonū q̄ honestum:sequitur nos auiditas uitæ:auiditas rei:uitā istruentium quod ē intollerabile:ininitum:uagum. Solum ergo bonum est honestum cui modus ē. Diximus futurā hominis fœliciorē uitā q̄ deoꝝ:si ea bona sunt:quorū nullū in usu eorū est:tāq; pecunia:ho nores. Adnice nunc quod si modo solutæ corporibus animæ manent:fœlicior illis status restat:q̄ ē dum uersatur in corpore. Atq; si ista bona sunt:quibus p corpora utimur emissis erit prius:q̄d cō tra fidem ē:fœliciores esse liberis:& i uniuersū datis clausas & obsessas. Illud quoq; dixeram:si bo na sunt ea:quæ tā homini contingunt:q̄ mutis animalibus:& muta animalia beatā uitā actura:q̄d fieri nullo mō pōt. Omnia pro honesto patienda sunt:quod nō esset faciendum:si eēt ullum aliud bonum q̄ honestū. Hoc quauis lanius executus essem priore epistola pstrinxi:& breuiter percurri Nunq̄ autē uera opinio talis uidebitur:nisi animum eleues:& reipse interroges:si res exegerit:ut p patria moriaris:& salutē omnium ciuium tua morte redimas:an prorrectutus sis cerniceē:nō tātū patienter:sed etiam libenter. si hoc facturus es:nullum aliud bonū est:Omnia enī ita relinquis:ut hoc habeas. Vide quanta uis honesti sit. Pro republica morieris:etiā si fati facturus hoc eris:cū sci eris tibi hoc esse faciendum. Interdū ex re pulcherima magnū gaudium etiā si exiguo tempore ac breui capitur:& quāuis fructus operis pacti nullus ad defunctum exemptumq; rebus humanis per tineat.ipsa tamen contemplatio futuri operis iuuat:& uir fortis & iustus cum mortis suæ præmia ante se posuit:libertatem patriæ:salutem omnium pro quibus dependit animā in summa uolupta te ē:& picnlo suo fruitur. Sed ille quoq; cui etiā gaudium hoc eripitur:quod tractatio operis maxi me & ultime præstat:nihil cūctatus deliliet i mortem:facere recte pieq; cōtētus. Oppone etiam illi nunc multa quæ dehortentur:dic fatum tuum matura sequetur oblivio & parum grata existimatō ciuium. Respondet tibi:ista omnia extra opus meum sunt. ego ipsum cōtemplor:hoc esse honestū scio. Itaq; quocūq; ducit:ac uocat uenio. Hoc ergo unū bonū ē:quod nō tātū pfectus aimus:sed ge nerosus quoq;. & indolis bonæ fenitt. Cætera leuia sunt mutabilia:itaq; solicite possidentur:etiā si fauente fortuna in unū cōgesta sunt. domimus suis incumbunt grauia:& illos semper præmunt: aliquādo & illdūt. Nemo ex istis quos purpuratos uides:fœlix ē:nō magis q̄ ex illis quibus sæptrū & clamidē in scæna fabulæ assignant. Cum præsente populo lati inciderunt:& cotumati simul exierunt:excalceantur:& & ad staturam tuam redeunt:Nemo istoꝝ quos diuitiæ honoresq; i altō re fastigio ponūt magnus uidetur cū basi illū sua metiris. magnus nō ē pumilio licet in mōte cō stiterit. Colossus magnitudinē suā seruabit:ēt si steterit in puteo. Hoc laborauimus errore:sic no bis imponitur:quod neminē existimamus eo quo ē:sed adicimus illi & ea quibus adornatus est. Atqui cū uoles uerā hominis extimationē inire:& scire qualis sit nudū inspice:ponat patrimoniū ponat honores & alia fortunæ mēdacia:corpus ipsū exuat:animū intuere qualis quātusq; sit:alie no an suo magnus si:erectis oculis gladios micantes uidat:& si scit sua nihil interesse:utrum ania per os an per iugulū exeat:beatū uoca:Si cum illi denunciata sunt corporis tormeta:& quæ casu ueniunt:& quæ potētioris iniuria:si uincula:& exilia:& uanas humanaꝝ formidines mentium se cutus audit. & dicit non ulla laboꝝ. O uirgo noua mi facies inopinate surgit:Oiapcepi atq; animo mecum ipsa pegi. Tu hodie ista denūcias:ego semp denūciaui mihi & hominē paraui ad huma na præcogitati mali molis ictus uenit. At stultis & fortunæ credentibus:omnis uidetur noua rei & iopinata facies. Magna autem ps ē apud imperitos mali nouitas. Hoc ut scias ea quæ putauerūt aspera :fortius cū assueuere patiuntur. Ideo sapiens assuescit futuris malis:& quæ alii diu patiendo leuia faciunt:hic leuia facit diu cogitando: Audimus aliquando uoces imperitorum dicētium scie bam hoc mihi restare. Sapiens sit sibi omnia restare. Quicquid factū ē:dicit sciebam. Vale.

Epipistola.lxxvii. Exemptis & rationibus docet non esse curandū de morte.

S Vbito nobis hodie Alexādrinæ naues apparuērūt q̄ pmitti solēt:& nūciare secturæ classis aduētū:tabellarias uocāt:gratus illaꝝ Campaniæ aspectus ē ois in pilis puteolo rū turba cōsistit & ex ipso genere uehiculoꝝ. Alexādrinas quāuis in magna turba nauiū itelligit. Solis enī licet suparū intendere quod in alto oēs habēt naues. Nulla enī res æque adiuuat cursū:q̄ sūma ps uelī:illinc maxime nauis urgetur. Itaq; quotiēs uētus icrebuit:maiorq; ē:q expedit antēna submittitur. minusq; habet uirtū flatus:& ex humili cū itrane re capreas & pmōtoriū:ex quo:alta pcelloso speculatur uertice pallas. cætere uelo iubētur eē cōtē tæ. Suparū Alexādrinaꝝ isigne iudiciū ē. In hoc omnū discursu pperatū ad litus:magnā ex pi gricia mea sensi uoluptatē:q̄ epistolas meoꝝ accepturus nō pperaui scire:quis illic esset mearum rerū status:quid afferrent:Oli iā nec perit quicq̄ mihi nec acquiritur. Hoc etiam si senex non esse fuerat sentiendum. Nunc uero multomagis:quantuluncunque haberem :tamen plus iam mihi supereſſet uiatici:q̄ uiæ. præsertim cum eam uiam sumus ingressi:quā peragere non ē necesse Iter imperfectum erit. si in media parte aut citra locum petitum steteris. Vita nō imperfecta:si honesta

ē. Vbicūq; desines si bene, desines tota ē. Sæpe aūt & fortiter desinēdū ē: & non ex maxis causis. Nā nec & maximæ sunt quæ nos tenēt. Tullius Marcellinus quem optime noueras adolescēs qetus: & cito senex. morbo & nō isanabili coreptus sed longo & molest. & multa itēperāte: cœpit deliberare de morte. Cōuocauit q̄ plures amicos. Vnusquisq; aut quia timidus erat: sed illi suadebat: qđ sibi suasisset aut quia adulator & blādus id cōsiliū dabat: & qđ deliberāti, forte gratius suspicabatur. Amicus noster Stoicus homo egregius: & ut uerbis illū: quibus laudari dignus ē laudē: uir fortis ac strenuus uidetur mihi illū cohortatus. Sic eni cœpit. Noli. n. mi marcelline torq̄ri tāq̄ dere magna deliberes. Nō ē res magna uiuere: omnes serui tui uiunt: omnia animalia: magnū ē honeste mori prudēter fortiter: cogita q̄diu iā idē faciāt. Cibus sōnus. libido p hunc circulū currit. Mori uelle: nō tātū prudēs: aut fortis. aut miser: etiā fastidiosus pōt: nō opus erat illi suasore: sed adiutore. Serui parere nolebant: primū detraxt illis metū. & indicauit tūc familiā piculū adire: cū icertum esset: an mors domini uoluntaria fuisset. Alioquin tā mali exēpli esset occidere dominū: q̄ prohibere. Deide ipm Marcellinū admonuit: nō esse ihumanū. quēadmodū cœna pacta: reliquiæ circūstātibus diuidūtur: sic pacta uita aliquid porrigi his qui totius uitæ ministri fuisset erat Marcellinus facilis animi & liberalis ēt cū de suo fieret. Minutas itaq; sumulas distribuit sientibus seruis: & illos ultra cōsolatus. Nō fuit illi opus ferro: nō sanguine: triduo abstinuit: & i ipso cubiculo poni tabernaculū iussit. Soliū deinde illatū ē: in quo diu iacuit: calida subinde suffussa paulati defecit: ut aiebat nō sine quadā uoluptate quā affere solet leuis disolutio ai iexpta nobis. quos aliquādo animus liquit. In fabellā excessi. nō ingratā tibi exitū eni amici cognosces: nō dificilē: nec miserū: quis enī mortē sibi cōsciuerit tamē mollissime excessit: & uita elapsus est. Sed ne iutilis qdē hæc fabella fuerit. sæpe. n. talia exēpla necessitas exigit. Sæpe debemus mori. nec uolumus morimur nec uolumus. Nemo tā ipitus ē: ut nesciat quādo moriēdū: tamen cū prope accesserit: tergiuersatur: tremit: plorat: Nōne tibi uidetur stultissimus oium q fleuit q̄ ante milles anno nō uixerat? Aeque stultus ē q flet q̄ post mille ānos nō uiuet: Hæc paria sunt: nō eris: nō fuisti. Vtrūq; tēpus alienus est. In hoc pūctū cōiectus es quod ne extēdas quousq; extēdes. Quid fles? quid optas? pdis operā: desine fata deū flecti sperare precādo. Rata & fixa sunt: & magna: atq; æterna necessitate dicūtur. Eo ibis quo oia eunt. qđ tibi noui ē? Ad hāc legē natus es: hoc patri tuo accidit. hoc matri tuæ: hoc maioribus: hoc oibus ante te: hoc omnibus post te. Series inuicta: & nulla mutabilis ope illigat atrahit cuncta Quāius te populus morituroq; sequetur: quāius comitabitur? Fortior ut opinor esses si multa milia tibi comorētur. Atqui multa milia & hominū & aīmaliū hoc ipso momēto quo tu mori dubitas? anima uariis generibus emittunt. Tu aūt nō putabas te aliq̄do ad puēturū ad id qđ sēp ibas. Nullū sine exitu iter ē. Exēpla nūc magnoq; utroq; me tibi iudicas relaturū: pueros referā. Lacon ille memoriæ traditur ipubes adhuc: qui captus clamabat: nō seruiā ill̄ sua dorica lingua: & uerbis fidē iposuit: Vt primū iussus ē fugi seruili & cōtumelioso ministerio (Afferre. n. nas obscœnū iubebatur) illiffū parieti caput rupit. Tā ppe libertas ē: & seruit aliquis Ita nō sic pire filiū tuum males: q̄ p ertiā senē fieri. Quid ergo ē cur pturberis: si mori fortiter ēt puerile ē? Puto nole te sequi. duceris. Fac tui iuris quod alienū ē: nō sumes? pueri spiritū: ut dicas nō seruiā: i fœlix seruis homini bus: seruis rebus: seruis uitæ. Nā uita si moriēdi uirtus aberit: seruitus ē. Et habes ppter qđ expectes: uoluptates ipsas quæ te morantur ac retinēt consumpsisti Nulla tibi noua est: nulla non iam odiosa ipla satietate: Quis uini: quis mulsi ē sapor? scis. nihil itereſt: cētū p uesica tuā: an mille amphoræ trāseant: sacus ē. Quid sapiat ostreū? quid mulus optime nosti? Nihil tibi luxuria tua i futuros annos itactū seruauit. Atqui hæc sūt a qbus iuitus diuelleris. Quidē aliud qđ tibi eripi doleas amicos & patriā? tāti eni illā putas: ut tardius cœnes. Soleq; si posē extigueres. Quid eni iq̄ fecisti luce dignū? Cōsitere nō curiæ: nō fori: nō ipsius naturæ desiderio tardiorē ad moriēdū fieri: In quius relinquis macellū: in quo nihil reliquisti mortē times. At quomodo illa media oblectatiōe cōtēnis? Viuere uis. scis eni mori times. Quid porro ista uita: nō mors ē: Cæsar cū illū trāseūtē p lat nā uiā unus excustodiarū agmine demissa usq; in pectus uetere barba rogaret mortē. nūc. n. in quid uiuis. Hoc istis respōdēdū ē quibus successura mors ē: mori times. nunc. n. uiuis. Sed ego in quit uiuere uolo. qui multa honestæ facio. Inuitus reliquo officia uitæ: qbus fideliter & cū idustria fungor: qd tu nescis unū esse ex uitæ officiis & mori. nullū officiū reliquis nō. n. certus numerus quē debeas explere finitur: Nulla uita ē nō breuis. Nā si ad naturā ierū respexeris. ēt Nestoris & Satenæ breuis ē: quæ iscribi monumēto sun iussit. Annis se nonagitanouē uixisse: Vides aliquē gloriari senectute lōga. Quis iliā ferre nō potuisset: si cōtigisset cēteſimū iplere? Quomō fabula: sic uita: non q̄ diu: sed quā bene acta sit refert. Nihil ad rē pertinet quo loco designas: quocūque uoles: desine tātum bonam clausulam impone. Vale.

Epistola. lxxviii. Quod multum ad bonā ualitudinē amicoq; presentia: & molis exercitatio prosūt
Et de tribus imcōmodis isirmatis: & eoq; remediis.

Exarī te distillationibus crebris ac fabriculis: quæ longas distillationes: & in cōsuetudinē adductas sequūtur: eo molestius mihi ē. qa exptus sū: hoc genus ualitudinis: qđ inter iitia cōtēpsi. Poterat adhuc adolescētia iiurias ferre: & se aduersus morbos cōtumaciā gere. Decidē succubui & eo perductus sum: ut ipse distillarē: ad summā maciem deductus. Sæpe impetū feci ab rupē de uitæ patris me indulgentissimi senectus retinuit cogitaui eni nō q̄ fortiter mori possem sed q̄ desiderare fortiter ille no posset. Itaq; ipaui mihi ut uiuere: Aliquādo. n: & uiuere fortiter facere ē. Quæ mihi tūc fuerit sololatia dicā: si prius hoc dixeri hæc ipsaqbus aquiescebā: medicinæ uim habuisse. In remediū cedunt hōesta solatia: & qcqd animū erexit ēt corpori, pdest. Studia mihi nostra ēt saluti fuerūt. Philosophiæ acceptūfero q̄ surrexi q̄ cōualui: illi uitā: debeo & mihi illi minus debeo. Multū mihi cōtulerūt ad bonā ualitudinē amici: quorū aphortatōnibus: uigiilis sermonibus alleuabar. Nihil æquæ Lucilli uirorū optime: ægrū reficit at iuuat q̄ amicorū affectus. Nihil æquæ expectatione mortis ac metū per surripit: Nō iudicabā me cū illos supstites reliqueré mori Putabā inq̄ me uicturū: nō cū illis sed illos: nō effundere mihi spiritū uidebar sed trahere. Hæc mihi dederunt uoluntatē adiuuādi me & patiēdi oē tormētū. Alioquin miserrimū est: cū animū moriendi, pieceris nō habere uiuēdi. Ad hæc ergo remedia te cōfer medicus tibi quātū ambules: quā tū exercearis mōstrabit. Ne indulgeas ocio: ad qđ uergit iners ualitudo: ut legas clarius & spiritū: cuius ac iter receptaculū laborat exerceas: ut nauiges: & uicera moli iactatiōe concutias. Quibus cibis utaris? Vnū quādo uitiū cā aduoces: quādo itermittas. ne itritet aut exasperet tussim. Ego tibi illud percipio: quod non tātū huius morbi sed totius uitæ remediū est. Cōtēni mortē nihil triste ē cū huius metū effugimus. Tria hæc in oi morbo gratia sunt. Metus mortis: dolor corporis: intermissio uoluptatū. De morte satis dictum ē hoc unū dicā non morbi hunc esse: sed naturæ metum: Multorū mortē distulit morbus: & salnti illis fuit uideri perire. Morieris. Nō quia ægrotas: sed quia uiuis: ista te res & sanatū manet. Cū ualueris: nō mortē: sed ualitudinē effugies. Ad illud nūc proprium iconmodū reuertamur. Magnos cruciatus habet morbus sed tollerabiles. iterualla faciūt. Nā summi doloris intētio inuenit finē. Nemo potest ualde dolere & diu. Sic nos amicissima nostri natura disposuit: ut dolorē: aut tollerabilē: aut breuē faceret. Maximi dolores cōsistunt i macerimis corporis partibus. Nerui: articuliq;: & quicquid aliud exile est: acerrime sæuit cū in arto uitia cōcepti. Sed cito hæ ptes obstupescunt: & ipso dolore sensū doloris amittunt: siue quia spiritus naturali prohibitus cursu & mutatus in peius: uim suā qua uiget admonetq; nos pdit: siue quia corruptis humor cū desiit habere quo fluat: ita se elidit in his quæ nimis ipleuit: excutit sensū. Sic Podogra & Chiraga: & omnis uertebrarū dolor: & neruoq; interquiescit: cum illa quæ torquebat: hæbetat. Oium istorū pria uerminatio uexat. Impetus mora extinguitur: & finis dolēdi ē obtorpuisse dentiū dolor oculorum aurium ob hoc ipsū acutissimus ē: q̄ inter angustissima corporis nascitur non minus me hercule q̄ capitis ipsius. Sed si incitator est in alienationē soporēq; cōuertitur. Hoc itaq; solatiū uasti doloris ē: quod necesse ē: desinas illū sentire si nimis senseris: illud aūtē quo iperitos in uexatione corporis male habet: nō assueuerūt animo esse contenti: multū illis cum corpore fuit. Ideo uir magnus & prudēs animū deducit a corpore: & multū cum meliore ac diuina parte uersatur: cum hac quærula: & fragili quantum necesse ē: Sed molestum est inqnis carere uoluptatibus assuetis: abstinere cibo: sitire. exurirehæc pria abstinētia grauia sūt: Deide cupiditas relā guescit ipsis per se quæ cupimus fatigatis ac deficiētibus. Inde morosis est stomachus: Inde qbus fuit auiditas cibi odium ē: desideria ipsa moriuntur: Nō est autē acerbū carere. eo q̄ cupere desiieris. Adiice q̄ nullus intermittitur dolor: aut certe remittitur. Adiice qđ licet & cauere futurū & obsistere iminēti remediis: Nullus eni nō signa p̄mittit. Vtriq; ex solido reuetitur. Tollerabilis ē morbi patientia: si cōtēpseris id quod extremū minatur. Noli mala tua facere tibiipsi grauiora: & te quærens onerare. Leuis ē dolor: si nihil opinio adiecerit. Cōtra: te si exhortari te cœperis: ac dicere nihil ē aut certe exiguū ē: duremus: iā desinet: leuē illū dum putas facies: oia ex opinione suspensa sunt. Nō ambitio tantū ad illā respicit: & luxuria: & auaritia: ad opinionē. dolemus. tam miser est quisq; q̄ credidit. detrahendas præteritorum doloq; cōquæstiones puto: & illa uerba. Nulli nunq̄ fuit peius quos crutiatus quāta mala pruli: nemo me surectirum putauit: Quotiēs deplora tus sum a meis? Quotiēs relictus a medicis? In eculeum impositi non sic distrahuntur: etiā si sunt uera ista trasierunt. Quid iuuat præteritos dolores retractare: & miserum esse: quia fueris? Quid q̄ nemo nō multū malis suis adiicit: & sibiipsi mētitur? Deinde quod acerbum fuit: retulisse iucūdū ē. Naturale ē mali sui sine gaudere. Circoncidenda ergo duo sunt: et futurit imor: et ueteris incōmoda memoria. Hæc ad me iā nō pertinet. Id nōdū in ipsis positus dificultatibus dicat: forsan et hæc olim meminisse iuuabit: toto cōtra illū pugnet animo: uincet si cesserit: uincet si cōtra dolorem suum intenderit. Nunc hoc plæsisq; faciunt: atrahūt in se ruinām: cui obstandum est. Illud qđ p̄mit qp ipēdit q̄ urget si subducere te cœpis: sequetur & grauius icūbet: si cōtra steteris: & obniti uolueris repelletur. Athlete quātum plagarum ore: quantum corpore excipiunt ferunt tamen oē tormentum gloriæ cupiditate. Nec tantū quia pugnāt ista patiūtur: sed ut pugnēt. Exercitatio ista tormentū ē. Nos quoq; euincamus oia quoq; p̄mium nō corona: nec palma: nec tubicē p̄dicatiōi nostri nois faciēs silētiū. Sed uirtus & firmitas animi & pax i cælū parta: si semel i aliquo certamie debellata fortuna est: Dolorem grauē sentio: Quid ergo nō sentis: si illū multiebriter tuleris? Quē admodū pnicioxior ē hostis fugientibus: sic oē fortuitū iconmodū magis istat cedēti & aduersō

sed graue est. Quid? Nos ad hoc forte sumus: ut leuia portemus. Vtrū uis longum esse morbū: an coarctum & breuem si longus est: habet inter capedinē: dat refectioni locū: multū tēporis donat. Necesse est ut exurgat & desinat. Breuis morbus & præceps altē tutū faciet: aut extinguetur: aui extinguet: Quid autem interest: non sit: an nō sim? in utroq; finis dolendi est. illud quoq; proderit ad alias cogitationes aduerte animū: & dolore discedere: Cogita quid honeste. quid fortiter feceris. bonas partes tecū ipse tracta: memotiā in eo quæ maxime miratus est sparge. Tūc tibi fortissimus quisq; & uictor doloris occurrat ille qui dū uarices execandas preberet: legere librū perseuerauit. ille qui non desiit ridere. cum ob ipsū irati tortores: omnia instrumēta crudelitatis suæ experirētur Nū uincetur dolor ratione qui uictus est risu? Quicquid nūc licet dicat distillationes: & uin continuæ tussim ægerentē uiscerū partes: & febrem præcordia ipsa torentē & sitim: & artus in diuersū articulis exeuntibus tortos plus est flāma & eculeus: & lamina. & uulneribus ipsis intumescētibus q; illa renouaret & altius urgeret impressū. Inter hæc tamē aliquis nō genuit. Parū est nō respōdit: Parū est risit: & quidē ex animo. Vis tu post hæc dolorē deridere? Sed nihil inquis agere sinit morbus: qui de omnibus abduxit officiis. Corpus tuū ualitudo tenet: non & animū. Itaq; cursoris moratur pedes: sutoris aut fabri manus impediet si animus esse tibi in usu solet: Suadebis: docebis: audies: dices: quæres: recordaberis. Quid porro nihil agere te credis: si tēperás æger sis: ostēdens morbū posse superari: uel certe superari: uel certe suffineri. Est mihi crede uirtuti ēt in lectulo locus: nō tātum arma. & acies dant argumēta alacris animi indomitiq; terroribus: & uestimētis uir fortis apparet. Habes quid agis: bene luctare cū morbo: si nihil te coegerit: si nihil exhortauerit. Insigne pro dis exemplū. O q̄ magna erat gloriæ materia si spectaremur ægri Ipe te expecta: Ipe te lauda: Præterea sunt duo genera uoluptatū. Alterū corporales morbos inhibet: nontamē tollitimo si uerum existimes incitat magis: Iuuat bibere sitientem: gratior est esurientibus cibus. quicquid ex abstinētia cōtingit auidus excipitur. illas uero animi uoluptates: quæ maiores certioresq; sunt: nemo medicus ægro negat. has quisquis sequitur: & bene intelligit omnia sēsuū blāditēta cōtēnit. O infœlicē ægrū. Quaræ quia nō uino niuē diluit: quia nō rigore potionis suæ quā capaci sypho miscuit renouat fracta insuper glatie: quia nō ostrea illi lucerna: in ipsa mensa aperiuntur: qua circa cœnatione eius non tumultus coquorum ipsos cum obsoniis focos trāsferētium. Hoc enim iam luxuria contemnenda est: ne quis itepescat cibus: ne quid palato iam caloso parum ferueat cœnam cu lia sequtur. O infœlicē ægrū edet quātū coquat: non iacebit in cōspectu aper: ut uilis caro a mēsa relegatus. nec i repositorio eius pectora auiū totas. n. uidere est. cōgesta ponētur. Quid tibi mali factum ē? Cœnabis tāq; æger: imo aliquādo tāq; sanus. Sed omnia ista pferemus facile: forbitionem & aquā calidā: & quicquid aliud intollerabile uidetur delicatis & luxu fluētibus magisq; animo q̄ corpore morbidis: tātū mortē desinamus horrere desinemus autē: si fines bonoꝝ ac malorū cognouerimus: Ita demū nec uita tedio erit: nec mors timori. Vitā. n. occupe facietas sui nō pōt tot res uarias magnas diuīas pcēsētē. In odiū illā sui adducere solet iners ociū. Reꝝ naturā pagrāti nunq; in fastidiū ueritas ueniet falsa satiebūt. Rursus si mors accedit & uocat: licet immatura sit licet mediā præcidat ætatem prceptus lōgissime fructus est. Cognita ex illi ex magna parte natura scit tēpore honesta nō crescere. His necesse est uideri oēm uitā breuē qui illā uoluptatibus uanis: & ideo infinitis metiuntur. His te cogitationibus recrea: & interim epistolis nostris uacādo ueniet aliquod tēpus quod nos iteꝝ iungat ac misceat: quantūlibet sit illud lōgū faciat sciētia lutēdi. nā ut possidonius ait: unus dies eruditorū plus patet q̄ iperitorū lōgissima ætas. Interi hoc tene: hoc morde: aduersus nō succūbere lætis nō credere oēm fortunæ licētiā i oculis habere tāq; quicquid pōt factura sit. Quicquid expectatū est diu leuius accedit. Vale.

Epistola. lxxix. De Sylla Charybdi & Aetna: æquale i oibus eē: q̄ beatū facit & quomodo gloria sit umbra uirtutis.

e Xpecto epistolas tuas: quibus mihi iudices circuitus siciliæ totius quid tibi noui ostēderit & oīa de ipsa charybdi certiora. Nā Syllā quidē saxū eē & qdē terribile nauigātibus optime scio. charybdis an respondeat fabulis pscribi mihi desidero & si forte oēseruaueris dignū est aūt q̄ obserues fac nos certiores utrū uno tantū uēto agatur i uertices: an omnis tempestas: atque are illud torqueat: & an uerū sit: quicquid illo fero turbine areptū est per multa milia trahi cōditū & circa tauro menianū litus emergere. Si hoc mihi proscripseris: tunc audebo tibi mēdare. ut i honore meum Aetnā quoq; ascēdas quā cōsumi: & sensim subsidere: ex hoc colligunt quidā: qd aliquādo nauigātibus solebat ostendi. Potest hoc accidere. non quia montis altitudo descendit: sed quia ignis euanuerit & nimis uehemēs ac largus efertur. ob eadē causā. fumo quoq; per diē segnior. Neutrū autē incredibile ē: nec mōtē qui deuoretur quotidie minui: nec manere eūdē: quia nō ipse ex se ē. sed in aliqua inferna conceptus uale exestuat: & alias pascitur: in ipso mōte nō alimentū habet: sed uiā. Iicia regio notissima est Ephestion incole uocant: perforatū pluribus locis solum quod sine ullo nascētiū damno ignis inoxius circuit. Læta itaq; regio ē: & herbida nil flāmis adurentibus: sed tantū in remissa: ac lāguida refulgentibus. Sed reseruemus ista: tūc quæsituri: cū tu mihi rescripseris quātū ab ipso ore mōtis niues absint: quas ne æstas quidē soluit adeo tuiæ sunt ab

ignæ uicino. Non est autem qd istam curam imputes mihi: Morbo enim tuo daturus eram etiam si nemo quidem mādaret tibi. pudor obstet ætnam describi tuo carmine dum hunc solennē omnibus poetis locum attingas: quem quominus Ouidius tractaret. nihil obstitit quod iam uirgilius impleuerat. Nec seuerum quidem Cornelium uterq; deterruit. Omnibus præterea fœliciter is locutus se dedit: & qui præcesserant non præripuisse mihi uidentur quæ dici poterant: sed aperuisse Sed multum interest utrum ad consumptam materiam: an ad subactam accedas crescit in dies sententia. & inueniendis inuenta non obstant. Præterea conditio optima est ultimi parata uerba inuenit quæ instructa nouam faciem habent nec illis manus iniicit tanquam alienis. sunt enim. publica. iurisconsulti negant quicquam publicum usucapi; aut ego te non noui: aut ætna tibi saliuā mouet. Iam cupis grande aliquid & par prioribus scribere: plus enim sperare modestia tibi tua non permittit: quæ tanta in te est ut uidearis mihi retractutus ingenii tui uires. si uincendi periculum sit: tāta tibi priorum reuerentia est: Inter cætera hoc habet boni sapientia: non potest uinci. nemo ab altero potest uinci: nisi dum ascenditur. dum ad summum peruenerit paria sunt. non est incremento locus statur. Nunquid sol suæ magnitudini adiicit? Nunquid ultra q̄ solet & Luna procedit? Maria non crescunt. Mundus eūdem habitum ac modum seruat. Extollere se quæ iustam magnitudinem impleuere non possunt. Quicunq; fuerint sapiētes: pares erunt & æquales habebit unusquisq; ex his proprias dotes. Alius erit affabilior: alius expeditior: alius promptior in eloquendo alius facundior: illud de quo agitur quod beatum facit: æquale est in omnibus. An ætna tua possit sublabi: & in se ruere. An hoc excelsum cacumen & conspicuum per uasti maris spatia detrahat assidua uis ignium nescio: Virtutem non flammam: non ruina inferius adducet: hæc una maiestas deprimi nescit: nec proferri: ultra: nec referri potest. Sic huius ut celestium statura magnitudo est. Ad hanc nos conemur educere: iam multum operis effectum est. Immo si uerum fateri uolo. non multum: nec enim bonitas est pessimus esse meliorem. Quis oculis glorietur? Quis suspicetur die cui sol per caliginem splendet? licet contentus interim sit effugisse tenebras: adhuc nō fruitur bono lucis. Tunc animus noster habebit quod gratuletur sibi. cum emissus his tenebris: inquibus uolutatur non tenui uisu clara prospexerit: sed totum diem admiserit. & redditus cælo suo fuerit: cū receperit locum quem occupauit sorte nascendi: sursum illū uocant initia sua. erit autem illic: etiā anteq̄ hac custodia exoluatur: cum uicia deiecerit. puruſq; ac leuis: in cognitiones emicuerit. Hoc nos agere Lucilli charissime. in hoc ire impetu toto: licet pauci sciant: licet nemo uiuat. Gloria umbra uirtutis est: etiam in uitam comutabitur. Sed quenadmodem umbra aliquando antecedit: aliquando sequitur: uel a tergo est ita gloria aliquando ante nos est: uisendamq; se præbet: aliquando in aduerso est. maiorq; quo serior ubi inuidia secesserit. Quamdiu uidebatur furere democritus uix recepit Socratem fama: q̄diu Catonem ciuitas ignorauit respuit: nec itellexit: nisi cum perdidit Rutuli innocentia ac uirtus lateret: nisi accepisset iniuriam: dum uiolatur effulsit: Nunquid non sorti suæ gratias ægit. & æxilium suū complexus est? de his loquor: quos illustrauit fortuna dum uexat: Quam multorum profectus non in noticiam euascere post ipsos? q̄ multos fama non excepit: sed eruit? Vides Epicuum quem tātopere non tantum eruditiore: sed hæc quocunque imperitorum turba miretur. hic ignotus ipsis Athenis fuit circa quas delituerat. multis itaq; iā annis Metrodoro suo superstes inquadam epistola sua: cum amicitiam suam. Metrodori grata commemoratione ceciniſſet: hoc nouissime adiecit: nil sibi & Metrodoro inter tāta bona nocuisse quod ipsos illa nobilis Grætia non ignotos solum habuisset: sed pene in auditos. Nunquid ergo nō postea q̄ esse desierat inuentus est? Nunqd non opinio eius emittuit? Hoc Metrodorus quoq; inquadam epistola cōfitetur se & Epicurū nō satis emituisse. sed post se. & Epicurū magnum parat unumq; nomen habituros: & qui uoluissent p eandē ire uestigia. nulla uirtus latet: & latuisse nō ipsius ē dānū. Veniet qui cōditā: & seculi sui malignitate compressā dies publicet. Paucis natus est: qui populum ætatis suæ cogitat. Multā ānoꝝ milia: multa populoꝝ supueniēt. Ad illa respice: etiā si omnibus tecū uiuentibus silentiū liuor induxerit. Venient qui sine offensa sine gratia iudicent: si qd est precium uirtutis ex fama: nec hoc iteri: ad nos quidē nihil ptinebit Posteroꝝ sermo: tamen ēt nō hæc sentientes colet: ac frequētabit. Nulla nō uirtus & uiuo: & mortuo rettulit gratiā si modo illam bona secutus est fide: si se non exornauit & pinxit: sed idē fuit. siue ex denūciato uidebatur: siue imparatus ac subito. Nihil simulatio proficit: paucis imponit leuitet extrinsecus iducta facies. Veritas in omnem sui partem eadem est. Que decipiunt nihil habent solidi. Tenue est mendaciū: perlucet si diligenter inspexeris. Vale

Epistola. lxxx. De exercendo in philosophia ingenio. Et q̄ uera libertas excuso mœtu mortis & paupertatis acquiritur.

h Odierno die nō tātū meo beneficio mihi uaco. sed spectaculi q̄ oēs molestos ad speroma chiā auocauit. Nemo irrūpit nemo cogitatiōem meā impediet. q̄ hac ipa pcedit laudacius Nō crepuit subinde hostium: nō elleuabitur uelū. Licebit uno uadere qd magis necessariū est p se emitti: & suā sequenti uiam. Nō ergo sequor priores: facio sed pmitto mihi inuenire aliquid & mutare & relinquere. nō seruio illis & assentior. Magnū tamen uerbum dixi qui mihi silentiū pmitte.

e

bam:& ſine interpellatore ſecretū.Ecce ingēs clamor ex ſtadio ꝓfertur:& me iſū excutit mihi:ſed in ipſius rei contentionem trāſſert.Cogito mecum q̄ multi corpora exerceant.ingenia q̄ pauci. quā tus ad ſpectaculū nō fidele & luxurioſum fiat concurſus:quanta ſit circa artes bonas ſolitudo.q̄ i becilli animo ſint quoꝝ lacertos humeroſq̄ miramur.illud maxime reuoluo mecum:ſi corpus ꝓduci exercitatione ad hanc patientiā poteſt.qua & pugnos pariter & calces:non unius hominis ſe rant.qua ſolem ardētiſſimum in feruentiſſimo puluere ſuſtines aliquis:& ſanguine ſuo madēs di em ducat.Quanto facilius animus corroborari poſſit:ut fortunæ ictus inuictus excipiat:ut proie ctus & conculcatus exurgat.Corpus enim multis eget rebus:ut ualeat.Animus ex ſe creſcit ſeipſe alit:ſe exercet:illi multo cibo:multa potione opus eſt:multo oleo:longa deniq̄ opera.Tibi conti get uirtus ſine aparatu:ſine impenſa quicquid facere te bonum tecum eſt.Quid tibi opus eſt:ut ſis bonus.Velle.Quid autem melius poteſt uelle:q̄ eripere te huic ſeruituti:quæ oēs præmit.Quam mancipia quoq̄ conditionis extremæ:& in his ſordibus nata:omni modo exuere conantur.pecu lium ſuum quod parauerunt uentre fraudato pro capite numerant.Tu enim non concupiſces quā ticunque ad libertatem peruenire:qui te in illa putes natum.Quid ad arcam tuam reſpicis.Emi non poteſt. Itaquein tabellas uanumcoiicitur nomem libertatis.quam nec qui emerunt: habēt: nec qui uendiderunt. Tibi des oportet bonum iſtud a te petas .Libera te primum mœtumor tis illa primum nobis iugum imponit.deinde metu paupertatis.Si uis ſcire quam nihil in illa ma li ſit:compara inter ſe pauperum & diuitum uultus.Sepius pauper:& fidelius ridet.Nulla ſolicitu do in alto eſt:etiam ſiqua incidit cura:uelut nubes leuis tranſit:Horum qui fœlices uocantur:hila ritas ficta eſt:aut grauis:& ſuppurata triſtitia.eo quidem grauior quia interdum non licet palā eſſe miſeros:ſed inter erunnas cor ipſum excedentes:neceſſe eſt agere fœlicem.Sepius hoc exēplo utē dum mihi eſt:nec enim ullo efficacius exprimitur:hic humanæ uitæ minus qui nobis partes has quas male agamus aſſignat .ille qui in ſæna latius incedit:& hæc reſupinus dicit.Ea īpero Argis Regna mihi liquit Pelops qua Ponto ab Helles:atq̄ ab Ionio mari urgetur.Iſtgmos:ſeruus ē qn que modios accipit. & quinque denarios.ille qui ſuperbus atq̄ impotens:& fiducia uirium tumi dus ait:q̄ niſi quieueris Menelae hac dextra occides.diurnum accidit:in centuculo dormit. Idem de iſtis licet omnibus dicas:quos ſupra capita hominum:ſupraq̄ turbam delicatos:lectica ſuſpen dit.Omnium iſtorum perſonata fœlicitas eſt:contemnes illos ſi diſpoliaueris:equum empturus ſolui iubes ſtratum detrahis uestimenta uenalibus:ne uitia corporis.lateant hominem enim inuo lutum æxiſtimas.Mangonesquicquid eſt quod diſpliceat aliquo lenocinio abſcundūt: Itaq̄ emē tibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt.Sine crus alligatum:ſiue brachium aſpiceres nudari iuberes.& ipſum corpus tibi oſtendi.Vides illum Scithiæ Sarmathiæue.Regem inſigni capitis decorum:ſi uis illum æſtimare:totumq̄ ſcire qualis ſit:faſciam ſolue:multum mali ſub illa latet:Quid de aliis loquor.?ſi perpendere te uoles:ſe pone pecuniam:domum:dignitatē.intus te ipſum cōſidera:nō qualis ſis aliis credas.Vale.

Epiſtola.lxxxi.q̄ ꝓter ingratitudinem nō eſt a beneficiis ceſſandū.& de cōpenſatione iniuriæ & beneficii.& qd nemo ſcit refere gratiā:niſi ſolus ſapiēs.& de bono gratitudiis& ingratitudiis malo

Vereris incidiſſe te in hominē ingratū:ſi hoc nunc primum:age aut fortunæ:aut diligentiæ q tuæ gratias.Sed nihil facere hoc loco diligentia poteſt:niſi te malignum.Nā ſi hoc picu lū uitare uoluerisnō dabis beneficia.Ita ne apud alīū peant:apud te pibūt:nō reſpōdeant potius q̄ nō dentur:& poſt malā ſegetē ſerendū eſt.Sæpe quicqd pierat:aſſidua infœlicis ſoli ſteri litate unius anni reſtituitur ubertas.& tāti:ut gratū inuenias expiri.&ingratos.Nemo habet tam cer tā in beneficiis manū:ut nō ſæpe fallatur:aberent ut aliquādo hæreant:poſt naufragum maria ten tantur.Fœneratorē nō fugat a foro coactor:Cito inertī ocio uita torpebit.ſi relinquendū ē qcqd offendit.Te benigniorē hæc ipſa res faciet.Nā cuius rei euentus incertus eſt id aliquādo ꝓcedat:ſe pe rētādū eſt:Sed de iſto ſatis multa locuti ſumus in his libris q de beneficiis iſcribūtur.illud ma gis querendum uidetur quod nō ſatis ut exiſtimo explicatum ē.an id qd ꝓfuit nobis:ſi poſtea no cuit paria fecerit:& nos debito ſoluerit.Adiice ſi uis:& illud multo plus poſtea nocuit:q̄ ante ꝓfue rat.Si rectā illā rigidi iudeis ſentētiā quæris :alterū ab altero abſoluet.& dicet quis iniuriæ ꝓponde rēt tamē beneficiis donetur:qd ex iniuria ſupeſt:plus nocuit:ſed primo ꝓfuit:itaq̄ habeatur & tē poris ratio.Iā illa manifeſtiora ſunt:q̄ ut admoneri debeas:quærendū eſſe q̄ libenter ꝓfuerit:q̄ in uitus nocuerit quoniā aio & bēficia & iniuriæ cōſtāt:nolui b. ēficiū dare:uictus ſū:aut uerecundia: aut iſtātis ptinacia:aut ſpe.Eo aio quicq̄ debetur:quo datur:nec q̄tū fit:ſed a quali ꝓfectū uolūtate ppēditur.Nūc cōiectura tollatur & illud beneficiū ſuit:& hoc qd modū beneficii prioris exceſſit i iuria ē.Vir bonus utroq̄ calculos ſic ponit:ut ſe ipſe circūſcribat:beneficio adiicit:iniuriæ demit.al ter illę remiſſior iudex:quē eē me malo:iniuriæ obliuiſci debebit:officii meminiſſe.Hoc inq̄ iuſti ciæ certe cōuenit:ſuū cuiq̄ reddere:bēficio gratiā:iniuriæ talionē:aut certe gratiā malā:Verū erit iſtud:cū aliis iniuriā fecerit:alius beneficiū dederit.Nā ſi idē ē.beneficio ius iniuriæ extīguitur.Nam cui ēt ſi merita nō āteceſſiſſet:oportebat ignoſi:poſt bēficia lædēdi plusq̄ ueniā debetur.Nō po no utriq̄ par præciū:pluris exiſtimo beneficii:q̄ iniuriam.Non omnes grati ſciunt beneficium de

bere.Potens etiā imprudens ac rudis & unus de turba utiq̄ dū prope ſibi eſt:reddere beneficiū.& penſare ab accepto.Ignorat quē quātum pro hac debeat.Vni ſapienti notū eſt quanti res quæq̄ ta xandā ſit.Nā ille de quo loquebar modo ſtultus:etiā ſi bonæ uolutatis eſt:aut minus q̄ debet:aut tēpore:aut quo nō debet loco reddit id qd referendū eſt effūdit atq̄ abiicit Mira i quibuſdā rebus uerboꝝ ꝓprietas eſt:cōſuetudo ſermonis antiqui:quædā efficaciſſimis & officia docētibus notis ſignat.Sic certe ſolemus loqui.ille illi gratiā retulit:Referre eſt ultro quod debeas afferre.Nō dici mus gratiā reddit:reddunt enim:& qui repoſcūtur:& qui inuiti.& qui ubi libet & qui p alium .nō dicimus repoſuit beneficiū : aut ſoluit:Nullū enī nobis placuit quod ære alieno conuenit.Verbū referre ē ad eū a quo acceperis referre:hæc uox ſignificat uoluntariā rationē:q̄ retulit:ipſe ſe appel lauit.Sapiens oīa examinabit ſecum:quantum acceperit:a quo quando:ubi: quēadmodū.Itaq̄ ne gamus quenq̄ ſcire gratiā referre niſi ſapiētem : nō magis q̄ beneficium dare quiſq̄ ſcit:niſi ſapiēs hic ſ.qui magis gaudet dato:q̄ alius accepto hoc aliquis inter illa numerat:que uidemur iopinata oībus dicere παραδοξα greci nocāt & ait, Nemo ergo ſcit præter ſapiētem referre gratiam.ergo nec qd debet creditori ſuo reponere quiſq̄ ſcit alius nec cū emit aliquā rem precium uenditori per ſoluere ſine nobis fiat inuidia.Scito idem dicere Epicurum . Metrodorus certe ait ſolumſapientē ſcire gratias referre.Deinde idem admiratur cum dicimus ſolus ſapiēs ſcit amare:ſolus ſapiēs ami cus ē:atqui & amoris & amiciciæ pars eſt referre gratiā ſcire.Immo hoc magis uulgare ē & in plu res cadit q̄ uera amicicia.Deinde idē admirat ur.quod dicimus fidē niſi in ſapientem non eē:tanq̄ nō idē ipſe dicat:an tibi uidetur fidem habere:qui referre gratiā neſcit.Deſinant itaq̄ iſamare nos tanq̄ incredibilia iactantes & ſciant apud ſapientem eſſe ipſa honeſta:apud uulgum ſimulachra re rum honeſtaꝝ & effigies.Nemo referre gratiā ſcit:niſi ſapiēs.ſtultus quoq̄ utcunq̄ ſcit & quēad modū poteſt referrat:Scientia illi potiuſq̄ uoluntas defit.Velie non diſcitur:Sapiens iter ſe oia cō parabit.maius enim opus.aut minus ſit quamuis idē ſcit:tempore,loco:cauſa.Sæpe enim hoc nō potuerunt diuitiæ in domū & inſuſſæ : quod oportunæ dati mille denarii:multum enim intereſt donaueris ac ſuccurreris:ſeruauerit illum tua liberalitas:an inſtruxerit.ſæpe quod datur exiguum eſt quod ſeqtur ex eo magnū quantum autē exiſtimas intereſſe : utrū aliquis quod dederat :uel p ſtiterit ſumpſerit an beneficiū acceperit ut daret.Sed ne in eadē:quæ ſatis ſcrutati ſumus reuolua mur in hac comparatione beneficii & iniuriæ:uir bonus iudicabit quidem quod erit æquiſſimum ſed beneficio fauebit:in hanc erit partem procliuior.Plurimum autem monēti perſona ſolet affer re in rebus eiuſmodi dediſti mihi beneficium in ſeruo iniuriam feciſti in patre:ſeruaſti mihi filiū ſed patrem abſtuliſti.Alia deinceps per que procedit omnis collatio proſequetur & ſi id puſillum erit: quod interſit:diſſimulabit etiam ſi multum fuerit.Sed ſi id donari ſalua pietate ac fide poterit remittet.i.ſi ad ipſum tota pertinebit iniuria.Summa rei hæc eſt facilis erit in cōmutando:patitur plus imputari ſibi:inuitus beneficium per compenſationem iniuriæ ſoluet:in hac partem inclina uit:ut uerget ut cupiat debere gratiam cupiat referre.Erat enim ſi quis beneficium accipit libētius q̄ reddit.Quanto hilarior eſt qui ſoluit:q̄ qui mutatur tanto debet lætior eſſe qui ſe maxio ære alie no accepti beneficii exonerat:q̄ cui cum accipiens maxime obligatur.Nā in hoc quoq̄ falluntur i grati:q̄ creditori quidem præter ſortem extra ordinem numerant beneficiorum autem uſum eſſe gratuitum putant & illa creſcunt mora tantoq̄ plus ſoluendum eſt:quanto tardius.ingratus eſt q̄ beneficium reddit ſine uſura.ita huius rei quoq̄ habetur ratio:cum conferentur accepta & expēſa Omnia facienda ſunt:ut q̄ gratiſſimi.ſimus.noſtrum enim hoc bonum eſt. Quenadmodum iuſti cia non eſt:ut uulgo creditur:ad alios pertinens magna pars eius in ſe reddit. Nemo cum alteri p deſt:ſibi profuit.non eo nomine dico quo ualet adiuare adiutus.protegere defenſus quod bonū exemplum circuitu ad facientem reuertitur:ſicut mala exempla recidūt in auctores : nec ulla miſe ratio contingit his qui patiuntur iniurias quas poſſe fieri faciendo docuerunt : ſed quod uirtutū omnium præciuum in ipſis eſt:Non enim exercentur ad præmium:reſte facti feciſſe merces eſt.Gra tus ſum: non ut alius mihi libentius præſtet priori irritatus exemplo:ſed ut rem iucundiſſimam : ac pulcherrimam faciam.Gratus ſum:non quia expedit.ſed quia iuuat.Hoc ut ſcias ita eſſe ſi gratū eſſe non licebit niſi ut uidear ingratus.ſi reddere beneficium:non aliter q̄ per ſpeciem iniuriæ po tero æquiſſimo animo ad honeſtum conſilium per mediam infamiam tendam . Nemo enim mi hi uidetur pluris æſtimare uirtutem.nemo illi magis eē deuotus:q̄ qui boni uiri famam perdidit ne conſcientiam perderet.Itaq̄ ut dixi maiore tuo:q̄ alterius bono gratus es illi enim uulgaris & quottidiana res cōtingit recipere: quod dederat tibi magna & ex beatiſſimo animi ſtatu profecta gratum fuiſſe.Nam ſi malitia miſeros facit:uirtus beatos gratum autem eſſe uirtus eſt:rem uſitatā reddidiſti inæſtimabilem conſecutus es grati conſcientiam:quæ niſi in animum diuinum fortu natumq̄ non peruenit.In contrarium autem huic affectum ſumma infœlicitas urget . Nemo ſibi gratus eſt:miſer erit.Non differo illum ſtatim miſer eſt:Itaq̄ ingrati eſſe uitemus:non aliena cau ſa:ſed noſtra.Minimum ex nequitia leuiſſimumq̄ ad alios redundat:quod peſſimum ex illa eſt & ut ita dicam:ſpiſſiſſimum doni remanet:& præmit habentem.Quenadmodum Attalus noſter di cere ſolebat.Malicia ipſa maximam partem ueneni ſui bibit:illud autem uenenum quod ſerpētes

in alienā pniciem proferunt sine sua continent.nō est huic simile hoc habentibus pessimū ē.Tor quet ingratus se & macerat:odit quæ accepit:quia rediturus ē:& exīnuat.Iniurias uero dilatat at que auget.Quid autem eo miserius:cui beneficia excidunt:hærent iniuriæ? At contra sapientia ex ornat omne beneficium.ac sibi ipsa cōmendat:& se assidua eius commemoratione delectat.Malis una uoluptas est:& hæc brevis:dū accipiūt beneficia:ex quibus sapienti longum gaudium manet ac penne.Nō enim illud accipere:sed accepisse delectat:quod imortale est & assiduū.Illa conténit: quibus læsus ē.nec obliuiscitur per negligentiā:sed uolens.Non uertit oīa in peius:nec quærit cui imputet casum:& peccata hominū ad fortunā potius refert:nō calumniatur uerba:nec uultus:quic quid accidit:benigne interpretando leuat:nec offensæ potius:q̄ officii meminit:quantum potest i priore ac meliore se memoria detinet:nec mutat animum aduersus benemeritos.nisi multum ma lefacta præcedunt & manifestum contuenti etiā discrimen est.Tu quoq; in hoc dūtaxat:ut talis sit post maiorem iniuriam.qualis ante beneficium.Nam cum beneficio par iniuria est:aliquid in ani mo beniuolentiæ remanet.Quemadmodum reus sententiis paribus absoluitur:& semper quicqd dubium est:humanitas inclinat in melius.Sic animus sapientis:ubi paria maleficiis merita sunt de bere:sed non desinet uelle debere.Et hoc facit.quod qui accepto:quod præstiterant usurā uel hi re mittunt:uel tabulas nouas soluunt.Nemo āt gratus eē potest:nisi cōtemplerit ista ,ppter quæ uul gus insanit.Si referre uis gratiam:& in exilium eundum est:& effundendus sanguis:& suspicien da ægestas:& ipsa innocentia sæpe maculanda:idigniscq; obiicienda rumoribus non paruo cōstāt sibi homo gratus.Nihil charius æstimamus.q̄ beneficium quod diu petimus:nihil uilius cū acce pimus.Quæris quid sit:quod obliuionem nobis acceptorum faciat? Cupiditas accipiendorū.Co gitamus nō quid imperatum:sed quid impetrandum sit Abstrahunt a recto diuitiæ:honores:potē tiæ & cætera quæ opinione nostra chara sunt præcio suo uilia.Nescimusæstimare res de quibus nō cum fama:sed rerum natura deliberandum est:Nihil habent ista magnificum quo mentes nostras in se trahant:præter hoc q; mirari illa consueuimus.non enim quia concupiscenda sint laudantur: sed concupiscuntur quia laudata sunt.Et cum singulorum error publicum fecerit:singulorū error rē facit publicus.Sed quemadmodum illa credimus:sic & hæc fide populi credamus.Nihil eē gra to animo honestius:Omnes hoc urbes.omnes etiam ex barbaricis regionibus gentes conclama bunt.In hoc bonis malisq; conueniet.Erunt qui uoluptates laudent.Erunt qui labores malit.Erūt qui dolorem maximum dicant.Erunt qui ne malum quidem appellent.Diuitias aliquis ad sūmū bonum admittet.alius illas dicet malo uitæ humanæ repertas.Nihil esse eo locupletius cui qd do net fortuna non inuenit.In tanta iudiciorum diuersitate referrendam bene mœrentibus gratiam omnes tibi:uno quod aiunt ore affirmabunt.In hoc iam discors turba cosentiet:cum interim iniu rias pro beneficiis redimus:Et prima causa cur quis ingratus sit:si gratus esse non potuit.Eo pdu ctus est furor.ut periculosissima res sit beneficia in aliquem magna conferre.Nam quia putat non reddere turpe:non uult esse qui reddat.Tibi habe quod accepisti:non repeto:non exigo:prosuisse tutum sit.Nullum est odium perniciosius:q̄ me beneficii violati pudere.Vale.

Epistola lxxxii.De ierti qete uel ocio iducit de morte disputatōnē:q; licet speciē habeat mali nō tamen est bonum,uel malum.quam concertationem reprobas:infert contra mortem non uerbis: sed rebus pugnandum.

d Esti iā de te esse solicitus.Quē inquis deorum spōsorē accepisti? Eū.s.qui ne minē: fallit animū recti ac bōi amatorē.In tuto ps tui melior ē:potest tibi,fortūa iniuriā facere.Quod ad rē magis pertinet non timeo ne tu facias tibi.i.qua ire cœpisti:& in isto te uitæ habi tu compone placide:non moliter.Malo mihi esse male q̄ moliter. Nunc sic accipe quemadmodū a populo solet dici:dure:aspere:laboriose:audire solemus.Sic quorumdam uitam laudari:quibus inuidetur :moliter uiuit:hoc dicunt molis est.Paulatim enim effœminatur animus: atq; in similitu dinem ocii sui & pigritiæ in qua iacet soluitur.Quid ergo:uiro non uel obrigescere satius est? Dei de mortem delicati timent:cui uitam suam fecerint similem. Multū itereſt inter ocium & condi tiuum.Quid ergo inquis nō satius est:uel sic iacere q̄ in istis officiorum uerticibus uolutati? Vtraq; res detestabilis est & cōtractio & torpor:puto æque qui in odoribus iacet mortuus est:q̄ q rapitur unco.Ocium sine litteris mors est & hominis uiui sepultura.Quid deniq; ,pdest secessisse tanq̄ nos trans maria nō solicitudinum causæ prosequātur:Quæ latebra est in quam non iter mœtus mor tis? qnæ tam emunita & in altum subducta uitæ quies:quam non dolor teritet? Quocunq; te abdi deris:mala humana circunstrepent multa extra sunt quæ circuneunt nos.quæ aut fallant aut falli urgeant:multa intus quæ in media solitudine exestuant.Philosophia circundanda est in expugna bilis murus:quem in fortuna multis machinis lacessitum non transit.insuperabili locus stat aius: qui extrema deseruit:& arce se sua uendicat.infra illum omne telum cadit.Non habetur putamus fortuna longas manus.Neminem occupat nisi hærentem sibi.Itaq; quantum possumus ab illa re siliamus quod sola præstabit sui naturæq; conditio.Si sciat quo iturus sit:unde ortus:quod illi bo num:quod malum scit:quid petat? quid deuitet? quæ sit illa ratio quæ appetenda aut fugienda di scernat qua cupiditatum mansuescit insania timorum seuitia eompescitur.Hæc quidam putant se

ipsos etiā sine philosophia repressisse.Sed eū securos aliquis casus expertus ē exprimitūr uera con fessio:magna uerba excidunt.Cum tortor poposcit manum:cū mors accessit propius possis dice re illi:Facile prouocabas mala abscentia.Ecce dolor quem tollerabilē esse dicebas.Ecce mors con tra quā multa animose locutus es.Sonant flagella:gladius micat.Nūc animus opus æneas nūc pe ctore firmo.Faciet autē illud firmum assidua meditatio:si nō uerba exercueris sed animū: si cōtra mortem te præparaueris aduersus quam nō exhortabitur:nec attollet qui cauillationibus tibi per suadere tentauerit mortem malum non esse.Libet enim mi Lucilli uiroꝝ optime ridere ineptias græcas quas nōdū q̄is mirer excussi zenon noster hac collectione utitur.Nullū malum glorioſū est.Mors autem gloriosa ē.Mors ergo non est malum.Profecisti liberatus sum metu.Post hæc nō dubitabo porrigere ceruicem.Non uis seuerius loqui:nec morituro risum mouere.Non mehercu le facile tibi dixerim.Vtrū ineptior fuerit qui se hac iterrogatione iudicauit mortis metum extin guere an qui hæc tanq̄ ad rem pertineret conatus est soluere.Nam & ipse interrogationem contra riam opposuit ex eo natam q; mortem inter indifferentia ponimus:quæ ἀδιάφορα græci uocant. Nihil inquit indifferens glorioſum est.Mors autem glorioſum est.Ergo mors non est indifferēs hæc iterrogatio uides ubi obrepat.Mors non est gloriosa:fortiter autem mori glorioſum ē.& cū dicens indifferens nihil glorioſum est.concedo tibi ita ut dicam nihil glorioſum esse:nisi circa in differentia:indifferentia esse dico:idest nec bona nec mala:morbum dolorem paupertatem:exiliū mortem.Nihil horum per se glorioſū ē nihil tamen laudatur sine his.Laudatur enim pauper uo luntarius:nō paupertas:sed quē nō submittit nō incurvat:Laudatur eni nō exiliū:sed q hoc nō do luit q̄is iuſſet.Laudatur non dolor sed ille quē nihil coegit dolor.Nemo mortē laudat:sed eum cuius mors ante abstulit animum q̄ cōturbauit.Oia ista per se nō sūt honesta nec gloriosa:sed quic quid ex illis uirtus adiit:tractauit q; honestū ac glorioſū facit.Illa in medio sūt posita.Interest utrū malicia an uirtus manum admouerit.Mors eni illa quæ in Catone gloriosa est:in Bruto stati tur pis est & erubescenda.Hic enim Brutus qui cum moriturus mortis moras quæreret:ad exonerādū uentrē secessit:& uocatus ad mortē iussusq; præbere ceruicē:præbebo iquit ita ut uiuā.Quæ demē tia ē fugere cū retro ire nō possis.Præbebo iqt ita ut uiuā:pene adiecit:uel sub Antonio.O homi nē dignum qui uitæ dederetur:Sed ut cœperā dicere.Vides ipsam mortem:nec malū eē nec bonū Cato honestissime illa usus ē:turpissime Brutus.Omnis res quod nō habuit decus uirtute addita sūmit.Cubiculum lucidū dicimus:hoc idē obscurissimū est nocte:dies illi lucē ifundit:nos eripit sic istis quæ a nobis indifferētia ac media dicūtur:diuitiis:uiribus:formæ honoribus: regno.Et cō tra morti:exilio:malæ ualitudii:doloribus queq; alia:aut mius: aut magis ptimulmus:aut malitia: aut uirtus dat boni uel mali nomen.Massa per se nec calida nec frigida est:in fornacem cōiecta cō caluit.i aquā remissa refrixit:Mors honesta ē per illud qd honestum est:id est uirtus:& animus ex terna cōtemnens.Sunt & eoꝝ mi Lucilli quæ appellantur media grāde discrimē.Nō eni sic mors indifferens est quomodo utrum capilos pares habeas necne.Mors inter illa ē:quæ mala quidē nō sunt:habent tamen mali speciem.Sui amor est & permanendi conseruandiq; se insita uoluntas:at que aspernatio dissolutionis:quia uidetur nobis multa bona eripere:& nos ex hac cui assuevimus rerum copia educere.Illa quoq; res morti nos alienat qd hæc iā nouimus.Illa ad quæ transituri su mus nescimus qualia sint:& horremus ignota.Naturalis præterea tenebraꝝ metus est in quas ad ductura mors creditur.Itaq; etiam si indifferens mors est:nō tamē ē:quæ facile negligi possit.Ma gna exercitatione durandus est animus:ut conspectū eius accessumq; patiatur.Mors contemni de bet magis q̄ solet.multa enim de illa credimus:multoꝝ ingeniis certatum est ad augendā eius ifa miam:descriptus est carcer infernus & perpetua nocte oppressa regio:in qua ingens ianitor Orci ossa super recubans antro semesa cruento.Aeternum latrans exangues terreat umbras:Sed etiam cum persuaseris istas fabulas esse:nec quicq̄ desūctis supereſſe quod timeant:subit alius metus .Ae que enim timēt ne apud inferos sint q̄ nenusq̄ his aduersantibus quæ nobis effundit longa persua sio.fortiter pati mortem:quid ni glorioſum sit? & inter maxima opera mentis humane quæ nunq̄ ad uirtutem exurget:si mortē malum esse crediderit.exurget si putauerit idifferēs esse.Nō recepit rerum natura ut aliquis magno animo accedat ad id quod malum iudicat pigre ueniet.& cunctā ter.Non est autem glorioſum:quod ab iuito & tergiuersante fit:nihil facit uirtus:quia necesse est. Adiice nunc qd nihil :fit honeste:nisi cui totus animus incubuit atq; affuit:cui nulla parte sui repu gnauit.Vbi autem ad malum acceditur:aut peiorū metu fit:aut spe bonoꝝ ad quæ peruenire tanti sit deuorata unius mali patientia.Dissidēt inter se iuditia faciētis.Hinc est qd iubeat proposita per ficere:illinc qd retrahat:& ab re suspecta ac periculosa fugiat.Igitur in diuersa distrahitur:Si hoc est perit gloria.Virtus enim concordi animo decreta peragit:non timet quod facit.Tu ne cede ma lis:sed contra audacior ito q̄ te tua fortuna sinet.Nō ibis audacior:si mala esse credideris.Eximen dum est hoc e pectore aliquando hæsitabit impetum moratura suspitō retrudetur in id quod iu dendū ē.nostri quidem uideri uolunt Zenonis interrogationē ueram esse.Fallacem autem alterā et falsam .quæ lli opponitur:Ego non redigo ista ad legem dialecticam:et ad illos artificii uetert nosissimi nodos.Totum genus istud exturbandum iudicoquo circū scribi se qui iterrogatur ex

stimat: & ad cõfessionem perductus aliud respondet.aliud putat ꝓ ueritate.Simplicius agendũ est contra metum fortius.Hæc ipsa quæ uoluuntur ab eis soluere mallim & expendere ut persuadeam non ut imponam.In aciem ducturus exercitum pro coniugibus ac liberis mortem obiturum quo modo exhortabitur? Do tibi Fabius totũ:R.P.bellum in unã trãsferentes domũ.Laconas tibi ostẽdo ipsis thermophylaꝫ angustiis positos:nec uictoriã sperãt nec reditũ.Ille locus illis sepulchrũ futurus est.Quemadmodum exhortaris ut totius gentis ruinam obiectis corporibus excipiant et uita potius quam loco cedant Dices quod malũ est.glorioſum non est.Mors glorioſa est.mors ergo nõ est malum.O efficacẽ contentionem.quis post hãc dubitet se infestis ingerrere mucronibus & stans mori. At ille leonidas q̃ fortiter illos allocutus est. sic inquit: Cõmilitones prandere tanq̃ apud inferos cœnaturi.Non in ore creuit cibus.non hæsit in faucibus:nõ elapsus est manibus. Alacres & ad prandium illi processerant & ad cœnam·Quid dux ille romanus qui ad occupandum locum milites missos cum per ingentem hostium exercitum ituri essent sic allocutus est.Ire cõmilitones illo necesse est unde redire non est necesse.Vides q̃ simplex & impiosa uirtus sit.Quẽ mortalium circũscriptiones uestræ fortiorem facere quẽ erectioré possunt? Frangunt animum q̃ minus nunq̃ cõtrahendus est:& in minuta ac spinosa cogẽdus q̃ cũ aliquid grãde componit:nõ trecẽtis sed omnibus mortalibus mortis timor detrahi debet.Quomodo illos doces malum non eẽ? Quo modo opiniones totius æui quibus protinus infantia imbuitur euinces.Quod auxilium iuenies? Quid dices imbecillitati humanæ? Quid dices quo inflamanti inmedia pericula irruant.Qua oratione hunc timendi cosensum.quibus ingenii uiribus obnixam contra te persuasionem humani generis auertis.Verba mihi captiosa cõponis:& interogantium cullas nectis.magnis telis magna portenta feriuntur:Serpentem illum in Africa sæuum & romanis legionibus bello ipo terribilio rem frustra sagitis fundis q̃ petierunt.Ne pythio quidẽ uulnerabilis erat cũ ingens magnitudo ꝓ uastitate corporis solida ferrum & quicquid humanæ torserant manus reiiceret.Molaribus demũ saxis fracta est:& aduersus mortem totã munita iacularis subutilitas redit: Vale.

Explicit liber undecimus.

Incibit duodecimus. Epistola.lxxxiii.De statu senectutis suæ. De frugali conuersatione sua. Et de ebrietate primo aliquo.

Deinde suam ponit sententiam.

> Ingulos tibi dies meos:& quidem totos indicari iubes.Bene de me iudicas si nihil eẽ in illis putas quod abscondam:si certe uiuendum est tanq̃ in conspectu uitamus:sic cogitandum tanq̃ aliquis inspecturus intimum prospicere posit & potest.Quid enĩ prodest ab homine aliquid esse secretum. Nihil deo clausum est.Interest animis nostris & cogitationibus mediis interuenit.sic interuenit dico tanq̃ aliquando discedat

Faciam ergo quod iubes:& quid agam:& quo ordine libenter tibi scribam. Obseruabo me protinus:& quod est utilissimum diem meum recognoscam.Hoc nos pessimos facit:qd nemo respicit uitam suam quid facturi simus cogitamus:& id raro quid fecerimus non cogitamus. At qui consilium futuri ex præterito uenit hodiernus dies solidus est: nemo ex illo quicq̃ mihi eripuit totus interstratum lectionemq; diuisus est.minimum exercitationi corporis datum est.Et hoc nomine ago gratias senectuti.Non magno mihi constat:cum me moui lassus sum.hic autem est exercitatõnis etiã fortissimis finis.Progymnasios meos si q̃ris unus mihi suficit.Valerius puer ut scis mihi amabilis:sed mutabitur:iã aliquẽ teneriorẽ quæro.Hic quidem ait nos eandẽ crisi habere:qa utri q̃ dẽtes cadunt:sed iã uixillũ assequor currẽtẽ & iter paucissimos dies nõ potero.Vide quid exercitatio quottiana ꝓficiat cito magnũ interuallũ fit iter duos diuerso itinere euntes.Eodẽ tẽpore ille ascẽdit:ego descẽdo.Nec ignoras quanto ex his uelocius alterũ fiat. Mentitus sũ.Iã.n. nostra ætas nõ descendit:sed cadit.Quomodo tamen hodierum certamen nobis cesserit:quæris? Quod raro cursoribus euenit dictã fecimus.Ab hac fatigatione magiq̃ exercitatione in frigidã descendi.hæc apud me uocatur parum calida.Ille tantus psycholutes:qui Kalendis ianuariis Euripum salutabã qui anno nouo.quemadmodum legere:scribere:dicere aliquid sic auspicabar in uirginem delilire Primũ ad tyberim trãstuli castra.Deinde ad hoc soliũ:d qcirca fortissimus sum:& oia bona fide fiunt.Sol temperat.Nõ mihi multum ad balneum supereſt.Panis deinde siccus:& sine mensa prandium:post quod non sunt lauãde manus.Dormio minimum:consuetudinem meam nosti:breuissimo somno utor:& quasi interiungo:satis est mihi uigilare desiisse.Aliquando dormisse me scio aliquando me suspicor.Ecce Circensium obstrepit clamor:subita aliqua & immensa uoce feriuntur aures meæ nec cogitationes meas excutiunt.nec interrumpi quidem. fremitum patientissime ferro:multæ uoces:& in unum confusæ pro fluctu mihi sunt:aut uento siluã uerberãte:& cæteris sine intellectu sonantibus.Quid ergo est? Nunc cui animum adiecerim dicam super est ergo mihi ex externo nũc cogitatio qd sibi uoluerint prudentissimi uiri:qui reꝫ maximarum probationes leuissimas & perplexas fecerũt. quæ ut sint ueræ:mendacio tamen similes sunt.Vult nos ab ebrietate deterrere Zenon uir maximus huius sectæ fortissimæ ac sanctissimæ conditor.Audi ergo quẽ admodum colligat.Virum bonum non futurum ebrium.Ebrio secretum sermonem nemo committit.Viro autem bono committit.ergo uir bonus ebrius non erit. Quemadmodum opposita

interrogatione simili derideatur:attende.Satis enĩ ẽ unã ponere e multis Dormienti nemo secretũ sermonẽ cõmittit:uiro autẽ bono cõmittit.uir ergo bonus non dormit. Quo uno mõ põt posidonius.Zenonis nostri causam agit: sed nec sic quidẽ ut existimo agi potest. ait enim ebriũ duobus modis dici.altero cũ aliqs uino grauis est & impos sui. Altero si solet ebrius fieri:& huic obnoxius est uitio.Nunc a Zenone dici:qui soleat ebrius fieri:nõ qui sit·Huic autem neminẽ cõmissurum arcana quæ per uinum eloqui possit quod ẽ falsum.Prima enim illa interrogatio complectitur eum qui est ebrius:non eum qui futurus est.Plurimum interesse concedes inter ebriosum & ebriũ potest & qui ebrius est:tunc primũ eẽ:nec habere hoc uitium :& qui ebriosus est sæpe extra ebrietatem esse.Itaq; id intelligo quod significari isto uerbo solet.Presertim cum ab homine diligentiã profesſo proponatur & uerba examinante.Adiice nunc q̃ si hoc intellexit Zenon:& nos intellige re noluit ambiguitate uerbi:quæsiuit locum fraudi.quo faciendum nõ ẽ:ubi ueritas quæritur.Sed si sane hoc senserit:qd̃ sequitur falsũ ẽ:ei qui soleat ebrius fieri non cõmitti sermonem secretũ.Cogita enim q̃ multis militibus:nõ semper sobriis & Imperator & Tribunus & centurio tacenda mãdauerit.De illa.C.Cesaris cæde:illius dico qui superato Pompeio.R.P. tenuit·tã creditum est illi Tullio Cimbro q̃ Cassio.Cassius tota uita aquã bibit.Tullius Cimber & minus erat i uino & Sordalus in hãc rem locutus est ipse.Ego inquit quẽpiam ferrã:qui uinum ferre non possum? Sibi quisque nunc nominat eos:quibus scit & uinum male credi:& sermonem bene. Vnum tamen exẽplum:quod occurrit mihi referam ne intercidat.Instruenda est enim uita exemplis illustribus.Nõ semper confugiamus ad ueteres.L. Piso urbis custos:ebrius ex quo semel factus fuit:maiorem partem noctis in conuiuio exhigebat Vsq; in horam sextam fere dormiebat:hoc eius erat matutinũ officium suum tamen quo tutella urbis continebatur diligentissimæ administrauit.Huic & diuus Augustus dedit secreta mandata:cũ illum præponeret Thraciæ:quã perdomuit.Et Tyberius proficientes in Campaniam cum multa in urbe:& suspecta relinqueret:& inuisa .puto qd̃ bene cesserat illi Pisonis ebrietas.postea Cossum fecit urbis præfectum Virum grauem:Moderatũ:sed meri sum uino:& madentem:adeo ut ex Senatu aliquãdo in quem e conuiuio uenerat oppressus iex citabili somno tolleretur·Huic tamen Thyberius multa sua manu scripsit:quæ committẽda ne ministris quidẽ suis iudicabat.Nullum Cosso aut priuatum secretum aut publicum elapsum est.Itaq; declamationes istas de medio remoueamus: Nõ ẽ animus in sua potestate ebrietate deuictus·Quẽ admodũ musto dolia ipsa rumpuntur:& oẽ qd̃ in imo iacet:& i sũmã ptẽ uis caloris eiectat.Sic nino extuãte:qcqd i imo iacet abditum effertur:& ꝓdit i medium Onerati mero:quẽadmodũ non cõtinent cibũ uino redũdãte:ita ne secretũ qdẽ:qd̃ suũ alienũq; est pariter effundũt.Sed quanuis hoc soleat accidere:ita & illud solet :ut cum his quos sciamus libentius bibere de rebus necessariis deliberemus.Falsũ ẽ ergo hoc qd̃ patrocinii loco põitur ei q soleat ebrius fieri nõ cõmẽdari tacitũ Quanto satius est aperte accusare ebrietatem:& uitia eius exponere:quæ etiam tollerabilis homo uitauerit ne dum perfectus & sapiens:cui satis est sitim extinguere:qui etiam si quando orta est hilaritas aliena causa producta longius:tamen citra ebrietatem resistit.Nã de illo nidebimus:an sapientis animus nimio turbetur uino:& faciat ebriis solita.Interin si hoc coligere uis uirum bonum non debere ebrium fieri.Cur syllogismis agis? dic q̃ tutpe sit plus sibi ingerere q̃ capiat: & stomachi sui non noſce mensuram:q̃ multa ebrii faciant:quibus sobrii erubescant. Nihil aliud esse ebrietatem q̃ uoluntariam insaniam:extente in plures dies illum ebrii habitum. Nunquid de furore dubitabis? Nunc quoq; non est minor:sed breuior.Refer Alexandri macedonis exemplum.qui Clytum charissimũ sibi ac fidelissimum inter epulas transfodit:& intellecto facinore mori uoluit Certe dirui omne uitium ebrietas & incendit & detegit.obstantem malis conatibus uerecundiam remouet.Plures enim pudore peccandi:q̃ bona uoluntate ꝓhibitis abstinent. At ibi animum possiderit nimia uis uni quicquid mali latebat:emergit.Nõ facit ebrietas:uitia sed protrahit.Tunc libi dinosus qdẽ ne cubiculũ qdẽ expectat:sed cupiditatibus suis q̃tũ petierit sine dilatiõe pmittit.Tũc impudicus morbum confitetur:ac publicat.tunc petulans non linguam non manũ continet. Gre scit insolenti superbia:crudelitas sæuo:malignitas liuido:omne uitium taxatur & prodit. Adiice illam ignorationem sui dubia:& parum explanata uerba. incertos oculos gradum errantem. Vertiginem capitis tecta ipsa mobilia uelut aliquo turbine circunagẽte : totam domum stomachi tormẽta cũ efferuescit meꝫ:ac uiscera ipsa distẽdit:tũc tamẽ utcũq; tollerabile ẽ : dũ dũ illis uis sua q cũ sõno uitiatur.& quæ ebrietas:fuit:cruditas facta ẽ.Cogita quas clades ediderit publica ebrietas Hæc acerrimas gẽtes belicosasq; hostibus tradidit.Hæc multorum annorum pertinaci bello defẽsa menia patefecit. Hæc cõtumaciſſimos & iugum recusantes in alienum redegit arbitrium. Hæc inuictos acie mero domuit. Alexandrum cuius mentionem modo feci:tot itenera: tot prælia: tot hyemes:per quas uicta temporum locorumq; difficultate transierat:tot flumina ex ignito cadẽtia tot maria tutum dimiserũt.Intemperantia bibendi : & ille Herculaneus ac fatalis scyphus condidit.Quæ gloria est capere multum:cum penes te palma fuerit:& propinatiores tuas strati somno ac uomitantes tecusanerint cũ superstes toti conuiuio fueris? cum omnes uiceris uirtute magnifica:& nemo uini tam capax fuerit:uincetis a dolio? Marchum Antonium magnum uirum & inge

nii nobilis:quæ alia res perdidit:& extremos mores ac uitia nō romana traiecit:q̄ ebrietas? nec minor uno exitiales urbi cleopatræ amor. Hæc illum res:hostem R.P.hæc hostibus suis imparem reddidit. hæc crudelem fecit. Cū capita principū ciuitatis cœnāti referrētur. cū iter apparatissimas epulas luxusq; regales ora ac manus proscriptorum recognosceret. Cum uino grauis sitiret tamē sanguinem intollerabilem erat:q; ebrius fiebat:cū hoc faceret:quanto intollerabilius:qd hæc in ipsa ebrietate faciebat. Fere uiuolentiam crudelitas sequitur: Violatur. enī exasperaturq; sanitas mē tis quemadmodum difficiles faciunt occulos diutini morbi:etiam ad minimam radii solis offensionem:ita ebrietates continuæ efferat animos:Nam cum sæpe apud se non sint consuetudine insania durata Vita uino concepta:etiam sine illo ualent. Dic ergo quare sapiens non debeat ebrius fieri? deformitatem rei & importunitatem ostende:rebus non uerbis:quod facilimum ē. Probas istas quæ uoluptates uocantur ubi transcenderint modum:pœnas esse. Nam si illud argumentaris sapientem multo uino inebriari:& retinere rectum tenorem:etiam si temulentus sit:licet colligas nec ueneno potato moriturum. nec opio sumpto dormiturum:nec ellebro accepto quicquid in uisceribus hærebit eiecturumq;. Sed si tentantur pedes:lingua non constat. Quid est quare illum existimes in parte sobrium esse:in parte ebrium? Vale.

Epistola. lxxxiiii. De alternatione lectionis & stili:& quomodo aliorum dicta per transformationē nostra facere debemus.

I Tinera ista quæ segnitiem mihi excutiūt & ualitudini meæ prodesse iudico & studiis Quare ualitudinem adiuuent uides:cum pigrum me & negligentem corporis litterarum amor faciat aliena opera exerceo. Studio quare prosint iudicabo. A lectionibus non recessi. Sunt autem ut existimo necessariæ. primum ne sim me uno contentus:deinde ut cum ab aliis quæsita cognouero:tum & de inuentis iudicem & cogitem de inueniendis: Alit lectio ingenium:& studio fatigatum non sine studio tamen reficit. Nec scribere tantum nec tantum legere debemus:alterā res contristabit:utres exhauriet. de stilo dico. Altera soluet ac diluet. Inuicem hoc & illo cōmutandum est:& alterum altero temperandum. Vt quicquid lectione colectum est stilo redigat in corpus. Apes ut aiunt:debemus imitari:quæ uagantur:& flores ad mel faciendū idoneos carpunt: deinde qcqd attulere disponūt ac per fauos digerunt: Et ut Virgilius noster ait:liquentia mella stipant:& dulci distendunt nectare cellas. De illis non satis constat:utrū sucum ex floribus ducant: q protinus mel fit:an quæ collegerunt in hunc saporem mixtura quadā & proprietate sui species mutent. Quibusdam enim placet non faciendi mellis scientiam esse illis se coligendi. Aiunt inueniri apud Indos mel in arundinū:foliis:quod aut ros illius cæli. aut ipsius arundinis humor dulcis & pinguior gignat. In nostris quoq; herbis:uim eadem sed minus manifestam & notabilem poni q̄ psequatur & ponat:& cōtrahat animal huic rei genitum. Quidā existimant cōditura: & dispositione in hanc qualitatem uerti quæ ex tenerrimis uirentium florentiumq; decerpserint non sine quodam ut ita dicam fermento quo in unum diuersa coalescunt. Sed ne ad aliud q̄ de quo agitur adducar:nos quoq; has apes debemus imitari:& quecunq; exdiuersa lectione congessimus sæperare Melius enī distincta seruantur. Deinde adhibita ingenii nostri aura & facultate in unum saporem uaria illa libamenta confundere:ut etiam si apparauerit. Vnde sumptum sit aliud tamen esse q̄ unde sumptū ē appareat. Quod i corpore nostro uidemus:sine ulla opera nostra facere naturā. Alimenta quæ accepimus q̄diu in sua qualitate perdurant & solida inatant stomacho onera sunt. At cū ex eo quod erant mutata sunt tunc demū in uires & in sanguinem transeunt. Idem in his qbus aluntur ingenia præstemus ut qnecunq; hausimus non patiantur integra esse nec aliena:sed concoquamus illa:alioquin in memoriam ibunt non in ingenium. Assentiamus illis fideliter & nostra faciamus:ut unū quidam ex multis:sicut unus numerus fit ex singulis cum minores summas & dissidentes computatio una comprehendit. Hoc faciat animus noster. omnia quibus adiutus ē abscondat ipsum tantum ostendat qd effecit etiam si cuius in te comparebit similitudo quem admiratio tibi altius fixerit. similem te esse uolo quomodo filium non quomodo imaginem. imago res mortua est. Quid ergo? non intelligetur cuius imiteris orationem? cuius argumētationē? cuius sententias? Puto aliquando ne intelligi quidem posse:si est magni uiri. Enni: nec enim omnibus quæ ex quo uult exemplaria struxit· formam suam impressit. ut i unitatem illam competāt Non uides q̄ multorum uocibus chorus constat? Vnus tamen ex omnibus sonus redditur. aliqua illic acuta est:aliqua grauis:aliqua media: Accedunt uiris fœminæ. Interponuntur tibiæ. Singulorū illic latēt uoces omnium apparent. De choro dico:quem ueteres philosophi nouerant in comessationibus nostris plus cantorum est q̄ in theatris olim spectatorum fuit:cum omnes uias ordo canentium impleuit & cauea uenatoribus cincta est:& expulpito omne tibiarum genus organorūq; consonuit fit contentus ex dissonis. Talē animū nostrum esse uolo:multæ in illo artes multa precepta sint multaq; ætatū exēpla:sed in unū cōspirata. Quomodo inqs hoc effici poterit? Assidua itētione: si nihil ægerimus. nisi rationi cesserimus suadenti hac si audire uolueris dicet tibi. Relinque ista iamdudum ad quæ discurritur. Relinque diuitias aut periculum possidentium:aut onus Relíque corporis aut animi uoluptates molliunt & eneruāt:Relinq; ābitū tumida res ē:uana uen

tosa:nullum hēt terminum:tā solicita ē ne qué ante se uideat:q̄ ne se post alium:laborat inuidia & qdē duplici:Vides āt q̄ miserit ne cui iuidetur iuidet. Intueris illas potētiū domos:illa tumultuosa risa salutātium limina multū habent cōtumeliæ:ut in tres plus cū intraueris. Præteri istos gradus diuitū:& magno aggestu suspēsa uestibula non in prupto tantū illic stabis:sed in lubrico. huc potius re ad sapientiā dirige:tranq illissimaq; res eius:& simul āplissimas pete. Quæcūq; uidetur eminere in rebus humanis q̄uis pusilla sint & cōpatione humilimoꝝ extent:p difficilles tamen & arduos tramites adeuntur Confragosa in fastigium dignitatis uia est. At si cōscendere hunc uerticē libet. ui se fortuna submisit omni quidem sub te quæ pro excelcissimis habentur pspicies: Sed tamen uenies ad summam per planum. Vale.

Epistola. lxxxv. de affectibus animi quos secundum peripateticos dicit sapientem tēperare posse non uitare secundum uero stoicos etiam uitare & de beatæ uitæ profectione.

Epceram tibi & quicqd nodosi adhuc superat:præterieram:contentus quasi gustū tibi da
p re eoꝝ quæ a nostris dicuntur:ut pbetur uirtus:ad explendam beatā uitā sola satis efficax.
Iubes me qcquid ē interrogationū aut nostraꝝ:aut ad traductionē nostrā excogitataꝝ cō
præhēdere. Quod si facere uoluero:nō erit epistola sed liber. Illud rotiēs testor hoc me argumēto
rū genere nō delectari. Pudet in aciē descēdere p diis hoibusq; susceptā subula armatum. Qui prudēs ē & tempās est q tēpās ē cōstans est:q cōstans est ipturbatus ē:q ipturbatus est sine tristitia ē:q
sine tristitia est beatus est. Ergo prudens beatus est:& prudētia ad beatam uitam satis est. Huic co
lectioni hoc modo pipatetici qdam respondent: ut ipturbatum & cōstantem & sine tristitia sic in
terprætentur:tanq̄ ipturbatus dicatur q raro pturbatur & modice:nō qui nunq̄. Item sine tristitia
eum dici aiunt:qui non est obnoxius tristitiæ nec frequens nimiusue i hoc uitio. Illud.n. eēt humā
nā uitam negare:alicuius aium immunē esse tristicia:Sapientē nō uinci mœrore cæteraꝝ tāgi:& cæ
tera in hunc modū suæ sectæ respōdentia nō his tollunt affectus:sed tepāt. Quātulum āt sapienti
damus si imbecillissimis fortior est:& mœstissimis lætior & effrēatissimis moderatior: & humilis
maior? Quis miretur uelocitatem suam laudans. ad claudos debilesq; recipiens? Illa uel intactæ se
getis p summa uolaret gramia. nec cursu teneras læsisset aristas. Vel mare p medium fluctu suspē
sa tumenti. Ferret iter:celeres nec tingeret æquore plantas Hæc est pnicitas p se æstimata non quæ
tardissimoꝝ collatione laudatur: Quid si sanum uoces leuiter febricitātem? Nō est bona ualitudo
mediocritas morbi. Sic inquit sapiens impturbatus dicitur quomodo Apyrina dicuntur· nō qbus
nulla duritia est granoꝝ:sed quibus minor:falsum est: Nō. n. diminutionem maloꝝ in bono uiro
intelligo:sed euacuationem. Nulla debent esse nam pua. non si ulla sunt crescent: & interim impediēt Quomodo oculos maior & pfecta suffusio excecat:sic modica turbat Si das aliquos affectus
sapienti impar erit illis ratio:& uelut torrente quodā auferetur. Præsertim cum illi nō unū affectū
sed uniuersum affectuū cœtum relinquis cum quo colluctetur. sed omnis plus post q̄uis mediocrium turba q̄ posset unius magni uiolentia Habet pecuniæ cupiditatem:sed modicam: habet ambitionem:sed non cōcitatam. hēt iracundiā:sed placabilē· hēt incōstantiā:sed minus uagā ac mobilem:hēt libidinē nō insaniā. Melius cum illo ageretur:q unum uitium integraꝝ hēret:q̄ cū eo quo
uiora quidem:sed oīa deinde nihil interest q̄ magnus sit affectus:q̄uscunq; est parere nescit:cōsilium nō accipit. Quēadmodum ratiōi nullum animal obtempat:nō ferꝝ:nō domesticū & mite. Natura. n. illoꝝ est surda suadenti:sic non sequuntur non audiunt affectus quantulicunq; sint. Tigres
leonesque nunquam feritatem suam exuunt. Aliquando submittunt. & cum minime expectaueris
exasperatur toruitas mitigata. Nunquam bona fide uitia mansuescunt. Deinde si ratio proficit:ne
incipient quidem affectus:si inuita ratione cœpint:inuita pseuerabunt. Facilius est. n. initia illoꝝ
prohibere:q̄ impetum regere. Falsa est itaq; ista mediocritas:& inutilis eodem loca habenda quo
siquis diceret modice insaniendum:modice ægrotandum. Solida uirtus habetur: Non recipiunt
animi mala temperamentum:facilius sustuleris illa q̄ rexeris. Nunquid dubium est quin uitia mē
tis humanæ inueterata & dura:quæ morbos uocamus. moderata sint. ut:auaritia:ut crudelitas:ut
impotentia:impietas. Ergo immoderata sunt. & affectus. Ab his enim ad illa transitur. Deinde
si das aliquid iuris tristiciæ:timori:cupiditati:cæterisq; moribus paruis:non erūt in nra potestate.
Quare? quia extra non sunt quibus iritantur: Ita crescunt prout magnas habuerint minoresue causas quibus concitentur. maior erit timor: si plus quo exterreatur aut propius aspexerit acrior cupiditas quo illam amplioris rei spes euocauerit. Si in nostra potestate nō est an sit affectus:ne illud
quidem est quanti sint:si ipsis permiseris incipere cum causis suis crescent tantiq; erunt quanti fiēt.
Adiice nunc q̄ ista quamuis exigua sint in maius excedūt. Nunq̄ perniciosa seruant modum:q̄uis
leuia initia morborum serpunt:& ægra corpora interdū minima mergit accessio. Illud uero cuius
dementiæ est credere quarū rerū extra nostrū arbitriū posita principia sūt earū esse nostri arbitrii
terminos? Quomodo ad id finendum satis ualeo ad quod prohibendum parum ualui. Cum facilius sit excludere q̄ admissa comprimere. Quidam ita distinxerunt: ut dicerent: temperans ac
prudens positione quidem mentis & habitu tranquillus est: euentu uero non est. Nam quantum ad habitū mētis suæ nō pturbatur nec cōtristatur· nec timet: sed multæ extrinsecus cāæ icidēt

quæ illi perturbatõnem afferant. Tale est q̄ iracundum dicere uolunt quidem illum nõ esse. irasci tamen aliquando. & timdum non esse: timere aũt aliquando ideſt uitio timoris carere: affectu nõ carere Quod si recipitur usu frequẽti timor transibit in uitium: & ira in animum admissa habitum illũ carẽtis animi retexet. Præterea si nõ contemnit uenientes extrinsecus cãs: & aliqs timet: cũ sor titer eundẽ erit aduersus tela ignes p̄ patriæ legibus libertate cõtanter exibit: & animo recedente. Nõ cadit ãt in sapientem hæc diuersitas mẽtis. Illud præterea iudico obseruandum: ne duo q̄ sepa tim p̄banda sunt misceamus: p̄ se. n. colligitur unum bonũ esse quod honestũ. Per se rursus ad bea tam uitam satis esse uirtutẽ. Si. n. unũ bonum ẽ qd honestũ ẽ omnes concedunt ad beate uiuendũ sufficere uirtutem. Ecõtrario nõ remitteturſi beatum sola uirtus facit unum bonũ esse qd honestũ est. Xenocrates & speusippus putãt beatum uel sola uirtute fieri posse: non tamen unũ bonum esse quod honestum ẽ. Epicurus quoq; iudicat cum uirtutẽ habeat beatum esse: sed ipsam uirtutẽ nõ sa tis esse ad beatã uitam: quia beatum efficiat uoluptas quæ ex uirtute ẽ non ipsa uirtus. Inepta distinctio. Idẽ. n. negat nunq̄ uirtutem esse sine uoluptate. Ita si ei semp iuncta est: atq; insupabilis: & sola satis est. Habet. n. secum uoluptatem sine qua nõ est: ẽt cum sola ẽ. Illud ãt absurdũ ẽ quod dicitur beatum qdẽ futuꝝ uel sola uirtute: non futuꝝ ãt pfecte beatum. Quod quẽadmodum fieri possit nõ repio Beata. n. uita bonũ i se pfectũ habet: & icxupabile. Quod siẽ pfecta est btã ẽ. Si deoꝝ uita nihil habet maius aut melius. Beata ãt uita diuina est. Nihil habet in quod amplius possit attolli. Præterea si beata uita nullius est indigens. omnis beata uita pfecta ẽ: eademq; ẽ & beata & beatissima. Nunquid dubitas qn beata uita summum bonum sit? Ergo si summum bonum habet: sume beata est. quemadmodum summum bonum adiectionem nõ recipit. Quid. n. supra summum erit Ita nec beata quidem uita: sine summo bono ẽ: quod si aliquis magis beatum induxeris: iduces & multo magis: innumerabilia discrimia summi boni facies: cum summũ bonum intelligam: quod supra se gradum non habeti si ẽ aliquis minus beatus q̄ alius: sequitur ut hic alterius uitã beatioris magis concupiscat q̄ suam. Beatus ãt nihil suæ præfert: Vtrunlibet ex his icredibile est. aut aliqd beato restare: q̄ esse q̄ q̄ est mallit: aut ad illum nõ male qd illo nõ melius ẽ. Vtiq;. n. quo prudentior ẽ. Hoc magis se ad id quod ẽ optimum extendet: & id oĩ modo cõsequi cupiet. Quomodo autẽ beatus ẽ qui cupe ẽt nunc potest: immo qui debet. Dicam quid sit: ex quo ueniat hic error. Nesciunt beatã uitam una esse. In optimo illam statu ponit qualitas sua: non magnitudo. Ita in æquo est: & lõga & breuis: diffusa & angustior in multa loca multaſq; ptes distributa nõ in unum coacta. Qui illum existimat numero & mensura & ptibus: id illi quod habet eximium eripit. Quid ãt in beata uita eximium quod plena ẽ: finis: at puto edendi bibendiq; satietas est. hic plus edit: ille minus. qd refert? Vterq; iam satur ẽ: hic plus bibit: ille minus. Quid refert? Vterq; non sitit. Hic pluribus annis uixit: hic paucioribus. nihil interest: si tam illum multi anni beatũ fecerunt q̄ hunc pauci. Ille quem tu minus beatum uocas. non ẽ beatus: nõ potest nomẽ minui. Qui fortis est: sine timore ẽ. q sine timore ẽ sine tristitia ẽ. q sine tristitia ẽ beatus est. Nostroꝝ hæc interrogatio est. Aduersus hãc sic respondere conantur falsam nos rem & controuersiosam p̄ confessa iudicare eum q fortis est. sine timore esse. Quid ergo inqt fortis imminentia mala non timebit? Istud non dementis alienatiq; non fortis est. Ille uero inquit moderatissime timet: sed in totum extra metum nõ est. Qui hæc dicunt rursus in diem reuoluuntur: ut illis uirtutum loca sint minora uitia. Nam qui timet quidem sed rarius & minus non caret malicia: sed leuiore uexatur. At. n. demẽtem puto. qui mala imminẽtia nõ extimescit. Veꝝ est qd dicis. si mala sunt. sed si sit mala ille non esse: & unam tantum turpitudinẽ malum iudicat: debebit secure pericula aspicere: & alia timenda contemnere. Aut si stulti & a mentis est mala non timere. quo quis prudentior est: hoc timebit magis. ut nobis inquit uidetur præbebit se piculis. fortis minie: non timebit illa: sed uitabit. Cautio illum decet. timor nõ decet. Quid ergo inquit mortem: uincula: ignes: alia tela fortunæ non timebit. Non scit. enim. illa nõ esse mala sed uideri. Omnia ista humanæ uitæ formidines putat. Describe captiuitatem: uerbera: cathenas: ægestatem: & membroꝝ lacerationes: uel per morbum: uel p̄ iniuriam: & quicqd aliud attuleris interlymphaticos metuentes numera. Istatimidis timenda sunt. An id æstimas mal. mad qd aliq̄do nobis nostra sponte uiuendum est? Quæris qd sit malum? Cedere his quæ mala uocantur & illis libertatem suam dedere: p̄ qua cũcta patienda sunt. Perit libertas nisi illa contemnimus q̄ nobis iugum imponunt. Num dubitarent qd conueniret forti uiro. si scirent quid esse fortitudo. non est enim inconsulta temeritas: nec piculoꝝ amor: nec formidabilium appetitio. scientia ẽ distinguendi: quid sit malum: & quid non sit. Diligentissima in tutelasui fortitudo est. Et eadem patientissima eoꝝ quibus falsa species maloꝝ est. Quid ergo si ferrum intentatur ceruicibus uiri fortis? si ps subide alia atq; alia suffoditur? si uiscera sua in sinu suo uiderit? si ex teruallo quo magis tormenta sentiat repetitur: & p̄ assicata uiscera recens dimittitur sanguis nec timere. Istũ tu dices nec dolore. Iste uero dolet. Sensum. n. hominis nulla exuit uirtus: sed non timet iuictus ex alto dolores suos spectat. Quæris qs tunc illi aius sit? qæqꝝ amicum adhortantibus: qd malum ẽ nocet qd nocet deteriorẽ facit. dolor & pauptas deteriorẽ nõ faciũt: ergo mala nõ sunt. Falsũ ẽ inqd qd ꝓponitis: non. n. siqd nocet etiam deteriorem facit. Tempestas & procella uocet gubernatori non

tamẽ illum deteriorem facit. Quidam stoici aduersus hæc ita respondent· Deteriorem fieri gubernatorem tempestate ac procella: quia non possit id quod proposuit efficere: nec tenere cursum suũ deteriorem illum in arte sua non fieri: in opere fieri. Quibus peripateticus. Ergo inquit & deteriorem sapientem faciet paupertas dolor & quicquid aliud tale fuerit. Virtutem. n. illi non eripiet: sed opera eius ꝑpediet. hoc recte diceretur: nisi dissimilis esset gubernatoris conditio & sapiẽtis. Huic ergo propositum est in uita agenda: non utiq; quod tentat efficere. sed omnia recte facere: Gubernatori propositum est: utiq; nauim in portum perducere. Artes ministræ sũt præstare debẽt quod promittunt. Sapientia domina rectrixq; est. Artes seruiunt uitæ: sapiẽtia imperat. Ego aliter respõdẽdum iudico. Nec artem gubernatoris deteriorem ulla tempestate fieri. nec ipsam administrationem artis. gubernator tibi non fœlicitatem promisit: sed utilem operam. & nauis regendæ scientiam. hoc eo magis apparet quo illi magis aliqua fortuita uis obstitit: qui hoc potuit dicere. Neptune nunq̄ nauem hac nisi rectam uidebis arti satiffecit: tempestas non opus gubernatoris impedit sed successum. Quid ergo inquit non nocet? gubernatori ea res: quæ illum tenere portum uetat: q̄ conatus eius irritos efficit: quæ aut refert illum: aut detinet & exarmat Non tanq̄ gubernatori: sed tanq̄ nauiganti nocet. alioquin gubernatoris artem deo non impedit ut offendat Trãquillo. n. ut aiunt quilibet gubernator est nauigio ista obsunt: non rectori eius quia rector ẽ: duas personas habet gubernator. alteram cum omnibus communem qui eandem conscenderunt nauem in qua ip se quoq; uector est. Alteram propriam: qua gubernator est. Tempestas tanq̄ uectori nocet non tãq̄ gubernatori. Deinde gubernatoris ars alienum bonum est ad eos quos uehit pertinet. Quomodo medici ars ad eos quos curat. Commune bonum est & eorum cum quibus uiuit: & proprium ipsius. Itaq; gubernatori fortasse noceat: cuius ministerium ab eo aliis promissum tempestate impeditur. Sapienti non nocetur a paupertate: non a dolore: non ab aliis tempestatibus uitæ. Non enim prohibentur opera eius omnia: sed tantum ad alios pertinentia. Ipse semper in actu est: non in effectu. Tunc maximus cum illi fortuna se opposuit: tunc ipsius sapiẽtiæ negocium agit q̄ diximus & alienum bonum esse & suum. Præterea nec aliis quidem tunc prodesse prohibetur: cum illum aliq̄ necessitates præmunt: Propter paupertatem prohibetur docere quemadmodum sit tractanda. R. P. At illud docet quomodo sic tractanda paupertas. Per totam uitam opus eius extenditur. Ita nulla fortuna nulla res actus sapientis excludi: Id. n. ipsum agit: quo agere alia prohibetur. Ad utroslibet casus uitæ aptus est: bonoꝝ rector est maloꝝ uictor. Sic inq̄ se exercuit: ut uirtutem tam in secundis q̄ in aduersis exhiberet nec materiam eius sed ipsam intueretur. Itaq; nec pauptas illum: nec dolor: nec quicqd aliud quod impitos auertit: & præcipites agit ꝑhibet. Tu illum præmi putas malis utitur. Nec ex ebore tantũ phidias sciebat facere simulachra faciebat ex ære: si marmor illi. si adhuc illi uiliorem materiam obtulisses fecisset quale ex illa fieri optimum posset. Sic sapiens uirtutem si licebit in diuiciis explicabit: si minus in pauptate: si poterit in patria: si minus in exilio: si poterit impator: si minus miles: si poterit integer: si minus debilis: quamcũq; fortunam acceperit aliquid ex illa memorabile efficiet. Certi sunt domitores ferarꝝ qui seuissima ẽt animalia & ad occursum expauentia hominum cogunt pati sub iugum. Nec asperitate excussisse cõtenti. usq; in cõtuberni um mitigant Lenonibus manus magister ifertat: osculatur Tigrim suus custos. Elephantem mini mus ethiops iubet subsidere in genua: & ambulare per funem. Sic sapiens artifex ex domandi mala dolor: ægestas: ignominia carcer: exilium ubiq; horrẽda. Cũ adhuc puenere mãsueta sũt. Vale.

Incipit liber Terciusdecimus· Epistola. lxxxvi. Exemplo Scipionis utens balneoꝝ notat luxuriam subiiciens de sationibus & insitionibus quædam oblectabilia senectuti;

N ipsa Scipiõis africãi uilla iacẽs: Hæc tibi scribo: Adoratis mãibꝫ eius: & ara quã sepulchꝝ eẽ tãti uiri suspicor aĩam qdem eius in cælũ: ex quo erat rediisse psuadeo mihi: nõ
i qa magnos exercitus duxit Hos. n. & Cãbyses furiosus: ac furore fœliciter usus: habuit.

Sed hoc egrægiã eius moderationẽ: pietatemq; q̄ magis in illo admirabilẽ iudico. Cũ reliquit patriam: quam cũ defendit: aut Scipio romæ deesse debebãt: aut roma libertatũ. Nil inquit uolo derogare legibus: nihil institutis: equum inter oẽs ciues ius sit: Vtere sine me beneficio meo patria. Causa tibi libertatis fui. Tuus semper ero: & argumentum ex eo si plus q̄ tibi expedit creui. Quid ni ego admirer hanc magnitudinem animi: quam in exilium uoluntarium fecesſit: & ciuitatem exoneraꝝit. Eo enĩ pducta res erat ut aut libertas Scipioni: aut Scipio libertati faceret iniuriam. Neutrum fas erat. Itaq; locum dedit legibus: & se Liternum recepit. tam suum exilium. R. P: imputaturus q̄ Hãnibali: uidi uillã structam lapide quadrato. Muꝝ circũdatũ siluæ: turres quoq; in ꝓpugnaculũ uillæ utrinq; surrectas. Cisternam ædificiis ac uiridibus subditã: q̄ sufficere in usũ uel exercitus posset. Balneolum angustum: tenebricosum exconsuetudine antiqua. maioribus nostris non uidebatur calidum nisi obscuꝝ. magna ergo me uoluptas subiit contemplantem mores Scipionis ac nostros. in hoc angulo ille carthaginis horror: cui roma debet: q̄ tantũ semel capta ẽ Abluebat corpus: laboribus rusticis fessum· Exercebat enim ope se: terramq; ut mos fuit priscis ipse subigebat: Sub hoc illo tecto tã sordido stetit: Hoc illum pauimentum tam uile sustunit: At nũc qs est q̄ sic lauari sustineat: Paup sibi uidetur ac sordidꝫ: nisi pietes magnis & ꝓciosis orbibꝫ refulse

tint nisi alexadrina marmora numidicis crustis distincta sūt:nisi illis ūdiq; oposi..& i picture modū uariata circunlitio prætexitur:nisi uitro absconditur Camera:nisi thasius lapis quondam rarę in aliquo spectaculum templo:piscinas nostras circundedit i quas multa sedatione corpa examinata demittimus:Nisi aq̄ argentea epitoma fuderint.Et adhuc plebeas fistulas loquor Quid cū ad balnea libertinoꝝ puenero? Quantum statuarꝝ:q̄tum columnarꝝ est? Nihil sustinentium: sed in ornamentum positarꝝ impensæ causa.Quantum aquarꝝ p gradus cum fragore labentium.Eo delitiarꝝ peruenimus ut nisi gemmas calcare nolumus.in hoc balneo Scipionis minime sunt rimæ magis q̄ fenestræ muro lapideo exactæ:ut sine iniuria munimenti lumen admitterent. At nunc blattaria uocant balnea. Si qua non ita aptata sunt: ut totius diei solem. fenestris amplissimis recipiant: nisi & lauantur simul & colorantur:nisi ex solio agros ac maria prospiciunt.Itaq; q̄ concursum & admirationem habuerant cum dedicarentur in antiquoꝝ numerꝝ reiiciūtur.cum aliquid noui luxuria commenta ē quo ipsa obrueret.At olim & pauca erāt balnea nec ullo cultu exornata.Cur.n. exornaretur res quadratoria& in usum non in oblectamentū repta:non suffūdebatur aqua nec recens semp uelut ex calido fonte currebat:nec referre credebantur in q̄ plucida sortes deponerētur Sed dii boni q̄ iuuat illa balnea intrare obscura & gregali tectorio iducta q̄ scires Catonē tibi ædilem:aut Fabium maximū:aut ex Corneliis aliquē manu sua tempasse. Nā hoc quoq; nobilissimi ædiles fundebantur officio intrandi ea loca q̄ populū receptabāt:exigēdiq; mundicias & utilē at salubrem tēperaturam.Non hanc q̄ nup inuenta est similis incendio. Adeo quidē in conuictum i aliquo scelere seruum uiuū lauari oporteāt: nihil mihi uidetur iā interesse ardeat balneū an calet.Quātæ nunc aliquis rusticitatis damnat Scipionē q̄ non in caldarium suū satis specularibꝫ diē admiserat q̄ nō in multa luce decoq̄batur & spectabat ut i balneo cōcoq̄ret.O hominem calamitosum nescit uiuere non saccata aqua lauabatur sed sæpe turbida.Et cū plueret uehementius pene lutulenta nec multū eius intereat an sic lauaretur.Veniebat.n.ut sudorē illic ablueret nō ut ungentū Quas nunc quorundā uoces futuras credis non inuideo Scipioni.Vere in exilio uixit qui sic lauabatur.nā ut aiūt q̄ priscos mores urbis tradiderūt bracchia:ac crura quotidie abluebāt:q̄.s.fordes o pe colligerāt.Ceterꝝ toti nōdinis lauabātur.hoc loco,dicet aliqs: mihi licet imūdissimos fuisse qs putas illos soluisse militiā labore decebat uirꝝ postq̄ mūda balnea iuenta sunt spurcitiores sūt: de scripturus infamē:& nimis notabilē delitiis.Oratio flaccus qd ait:pastillos rufillus olet daces nūc rufillū pinde esset ac si ircū oleret.Gorgonii loco esset.Quē idē Oratius rufillo opposuit parꝝ est sumere unguentū nisi bis die terq; renouetur ne euanescat i corpe Quid q̄ idē hoc odore tāq̄ suo gloriātur.? Hæc si tibi nimiū tristia uidebuntur uillæ iputabis in qua didici ab Aegialo diligētissimo paterfamiliæ.(Is.n.huius agri nūc possessore ē) q̄uis uetus arbustū posse trāsferri:hoc nobis scribus discere necessariū est:quoꝝ nemo nō oliuetum alterꝝ alteri ponit. Quod uidi hoc dico illū arboꝝ trimū & quadrimū fastidiēdi fructus autūno deponere te quoq; ꝓteget illa q̄ tarda uenit seris factura nepotibꝫ ūbrā:ut ait Vir.nō q nō qd uerissime sed q de scestissime dicet aspexit.nec agricolas docere uolunt:sed legētes delectare.Nā ut oīa alia trāseā:hoc qd mihi hodie necesse fuit dependere ascribā.Vere fabis satio ē tūc te quoq; medica putres accipiunt sulci:& milio uenit annua cura.Annuo tpe ista ponēda sunt:& an utriusq; uerna sit satio.hinc existimes licet. Iunius mēsis ē quo tibi scribo:iā ꝓcliuus in Iulū.Eodē die uidi fabā metētes:miliū serentes:Ad oliuetū reuertar quod uidi duobus modis dispositū.Magnaꝝ arboꝝ truncos circūsis ramis:& ad unum redactis pedē cum rapto suo trāstulit āputatis radicibꝫ:relicto tamē capite ipso:ex quo illæ pepēderāt. hoc simo tinctum i scrobē demisit. Deide terrā nō agressi tātum:sed calcauit & pressit. Nec qcq̄ eē hac ut ait spissatiōe efficatiꝫ:uidelicet frigus excludit & uētum.Minus præterea mouetur:& ob hoc nascētes radices ꝓdere patitur:ac solū apphendere quas necesse ē cereas adhuc: & ꝓcario hærentes. Læuis quoq; reuellet agitatio.Paꝝ āt ualet arboris anteq̄ obruatur radix.Et oī.n.materia: q̄ nuda ta ē:ut ait radices exeūt nouæ.nō plures āt sup terrā eminere pebet truncus q̄ tres aut quatuor pedes.statim.n.ab imo uestietur.nec magna pars quēadmodum in oliuetis ueteribus:arida & retorta erit. Alter ponēdi modus hic fuit.Ramos fortes:nec corticis duri quales esse nouellaꝝ arborū solent:eodē genere deposuit:hi paulo tardius surgunt:sed cum tanq̄ aplanta ꝓcesserint: nihil habent in se:aut horridum:aut triste.Illud ēt uidi uitē ex arbusto suo annosam transferri: huius capi lamenta quoq; si fieri potest colligenda sunt.deinde liberalius sternēda uitis:ut ēt ex corpore radi cescat. Et uidi nō tantm mense Februario positas: sed & iam Martio exacto: tenent: & complexæ sunt suos ulmos.Omnes autem istas arbores:quæ ut ita dicam:grandis copiæ sunt:ait aqua adiuuandas cisternina:quæ si prodest haberemus pluuiam in nostra potestate.plura te docere nō cogito:ne quemadmodum Aegialus me sibi aduersarium parauit:sic ego parem te mihi. Vale.

Epistola. lxxxvii. Exemplo sui & Catonis ad frugalitatem hortatur annectens contra Peripateticos disputationem de fortuitis quæ bona non sunt.

n Aufragium anteq̄ nauē ascenderē feci:quomodo acciderit non adiicio:ne & hoc puter interstoica paradoxa ponendum:quoꝝ nullum esse falsum:nec tantum mirabile q̄ prima facie uideturcū uolueris approbabo.imo ēt si nolueris:Interi hoc me iter docuit:q̄ nulla haberema

superuacua:& q̄ facili iudicio possemus deponere:quæ si q̄do necessitas abstulit.nō sentimus ablata.Cū paucissimis seruis quos unq̄ capere uehiculum potuit.sine ullis rebus:nisi q̄ corpore nostro cōtinebantur.Ego & maximus meus biduum iā beatissimū agimus.Culcitra in terra iacet. ego in culcitra ex duabus pēnulis:altera stragulū:altera opertorium facta est.de prandio nihil detrahi potuit:patum fuit nō magna hora.nunquid sine caricis nusq̄ sine pugillaribus.ille si panē habeo:ꝓpulmētario sunt:si nō ꝓ pane.Quottidie mihi annum nouum faciunt. quē ego faustum & fœlicē reddo:bonis cogitationibus:& ai magnitudine:q̄ nunq̄ maior ē.q̄ ubi aliena se posuit:& fecit sibi pacē mihi timēdo:fecit sibi diuitias nihil concupiscēdo.Vehiculum in quo positus sum rusticum ē.Multæ uiuere se ābulādo testantur:Muleo excalceatur nō pp æstatē:uix me obtineo:ut hoc uehiculū noli uideri meū.Durat adhuc puersa recte uerecūdia:& quotiēs i aliquē comitatū lautiorē ici dimus iuitus erubesco.Quod argumētū ē ista q̄ ꝓbo:q̄ laudo nōdū hēre certā fidē. & imobilē. q̄ sordido uehiculo erubescit:ꝓcioso gloriabitur. Paꝝ adhuc,pfeci nūdū audeo frugalitatē palā ferre:& núc curo opiniōes uiatoꝝ contra totius generis hūani mittēda uox erāt.Insanitis:erratis siu petis ad supuacua:neminē æstimati suo:cū ad patrimoniū uētū ē dilligētissimi cōputatores:sic rationē ponitis singuloꝝ:quibus aut pecuniā crediturī estis:aut beneficia.Nā hæc quoq; iā expensa fertis late possidet;sed multum debet:hēt domum formosā:sed alienis numis paratā familiā nēcito speciosiorē ꝓducit:sed noibus nō respōdet:Si creditori soluerit nihil illi superit.Idē in reliqs quoq; facere debetis.Excutere q̄tū ꝓprii quisq; habeat:diuitē illum putas:quia aurea suppelex etiā in uia eum sequitur:quia in oībus ,puinciis arat:quia magnus Kalēdarii liber uoluitur:quia tantū suburbanis agris possidet:q̄tum inuidiose desertis Apuliæ possidere.Cū oīa dixeris paup ē,Quare? quia debet.Quantum inquis? Oīa nisi forte iudices interesse:utꝝ aliquis ab hoie:an a fortuna mutuum sumpserit.Quid ad rē ptinēt mulæ saginatæ unius oīs coloris? Quid ista uehicula celata Instrati ostro lapides pictisq; tapetis? aurea pectoribus demissa monilia pendent. Tecti auro fulgūt mandunt sub dētibus auꝝ.Ista nec meliorē facere possunt dominum:nec mulā:Marcus Cato Cēsorius:quē tā necessarium .R.P.fuit nasci:q̄ Scipionē Alter.n.cum hostibꝫ nostris bellum:alter cū moribus gessit·Cāterio uehebatur hyppopis quidē impositis:ut secū talia portaret.o q̄ cupem illi nunc occurrere aliquē ex his trossulis in uia diuitibus:cursores & numidas & multum ante se pulueris agentē:hic sine dubio cultior comitatiorq; q̄.M.Cato uideretur.Hic qui iter illos apparatus delicatus cum maxime dubitat utꝝ se ad gladium locet an ad cultꝝ:O q̄tum erat sæculi decus Imperatorē triumphalē Cēsorium & qd sup oīa hæc est:Catonē uno caballo esse cōtentum & neto qdē:pte.n.farcinæ ab utroq; latere depēdentes occupābāt.Ita nō oībus obesis in annis:& a stur conibus:& tollutariis ꝓferēs illum unicum equum ab ipso Catōe defrictum.Video nō futuꝝ sinē in ista materia ullum:nisi quē ipse mihi fecero.Hic itaq; cōticescā q̄tum ad ista quæ sine dubio talia diuinauit futura qualia nunc sunt qui primus appellauit impedimēta:nunc uolo adhuc paucissimas interrogiones nostroꝝ tibi reddere ad uirtutē ptinentes q̄ satisfacere beatæ uitæ contendimus.Quod bonum est bonos facit.Nam & in arte musica quod bonum est:bonum facit musicū: fortuita bona non faciunt:ergo non sunt bona:Aduersus hæc sic respondeī peripatetici.Vt quod primum proponimus falsum esse dicat.Ab eo inquiunt quod est bonum:non utiq; fiunt boni: In musica est aliquod bonum tanq̄ tibia:aut chorda:aut organum aliquod aptatum ad usum canēdi nihil tamen horum facit musicum.Hic respondemus:Non intelligitis quomodo posuerimus qd bonum est in musica.Non.n.id dicimus quod instruit musicum:sed quod facit.Tu ad supplectilē artis nō ad artem uenis.Si quid autem in ipsa arte musica bonum est:id utiq; musicum faciet.Etiā nunc facere me his planius uolo.Bonum in arte musica duobus modis dicitur:Altero quo ars:ad effectum pertinent instrumenta.tibiæ:& organa:& chordæ ad artem ipsam non pertinent. Est. n. artifex etiā sine istis. Vti forsitan non potest arte.hæc non est utiq; duplex in homine. id enim bonum & hominis & uitæ:quod contemptissimo cuiq; contingere ac turpissimo potest bonum non est.Opes āt:& lenoni:& lanistæ contingūt: ergo non sunt bona:Falsum est inquiunt qd ꝓponitis Nā & in grammatica:& in arte medēdi:aut gubernandi:humilimis quibusq; uidemus bona contingere:sed iste artes non sunt magnitudine animi professæ nec consurgunt in altum:nec fortuita fastidiunt.uirtus extollit hominem & super chara mortalibus collocat:nec ea q̄ bona:nec q̄ ea mala uocantur. Aut cupit nimis:aut expauescit:Celidon unus ex Cleopatræ nobilibus.patrimoniū grā de possedit:nuper natalis tam improbæ linguæ q̄ impuræ:in cuius ore fœminæ purgabantur: & multorum hæres fuit:& multos habuit hæredes.Quid ergo utrum illum pecunia impurum effecit:an ipse pecuniam inspurcauit:quæ sic in quosdam homines quomodo denarius incloacham cadit.Virtus supra ista consistit suo ære censetur.Mihi ex illis quomodolibet incurrentibus bono iudicat:Medicina & gubernatio non interdicit sibi ac suis admirationem talium rerꝝ.Qui non est uir bonus pōt nihil hominus medicus esse pōt:gubernator:potest grammaticus tam mehercules eē q̄ cocus.cui cōtingit habere rē non q̄libet:hunc nō quelibet dixeris. Qualia quisq; hēt talis est. Fiscus tanti ē:q̄tum habet:immo i accessionem eius uenit qd habet.Quis pleno sacculo ullū ꝑciū ponit nisi qd pecuniæ in eo conditæ numerus effecit.Idē euenit magnoꝝ dominis patrimōioꝝ:

acceſſiones illoꝝ & appendices ſunt. Quare ergo ſapiẽs magnus eſt? quia magnũ animum habet. Veꝝ eſt ergo qđ contemptiſſimo cuiꝙ contingit bonũ non eſſe. Itaꝙ indolentiã nunq̃ bonũ dicam. Habet illam cicada: habet pulex: ne quidem quiete & moleſtia uacare bonũ eſt. Quid eſt otioſus, uerme? Quæris q̃ res ſapientẽ faciat? q̃ deũ? Des oportet illi diuinũ aliquid cæleſte magnificũ Non in oẽs bonũ cadi nec quẽlibet poſſeſſorẽ patitur· Vide & quid q̃q̃ ferat regio: quid q̃q̃ recuſet. Hic ſegetes. illinc ueniunt fœlicius uuæ. Arborei fœtus alibi atꝙ iniuſſa uirescunt· Gramia: nõne uides croceos ut molus odores: india mittit ebur: moles ſua thura ſabei: At calibes nudi ferrũ. Iſta in regiones deſcripta ſunt: ut neceſſarium eſſet mortalibus inter ipſos cõmerciã: ſi inuicẽ aliuſ aliquid ab alio peteret. Summũ illud bonũ habet: & ipſum ſuã ſedẽ: nam nõ naſcitur ubi ebur: nec ubi ferrũ. Quis ſit ſũmi boni locus q̃ris? Animus. Hic niſi purus & ſanctus ẽ: deũ non capit: bonũ ex malo nõ ſit: diuitiæ fiunt. Fiũt ãt ex auaritia. Diuitiæ ergo nõ ſunt bonæ. Nõ eſt inquit: ueꝝ bonũ: bonum ex malo nõ naſci. Ex ſacrilegio. n. & furto pecunia naſcitur. Itaꝙ malũ quidẽ eſt ſacrilegiũ & furtũ. Sed ideo quia plura mala facit q̃ bona: dat. n. lucꝝ: ſed cũ metu: ſolicitudine tormẽtis & aĩ & corporis. Quiſquis hoc dicit: neceſſe ẽ recipiat ſacrilegiũ ſicut malũ ſit: quia multa mala facit. Ita bonũ quoꝙ ex alia pte eſſe. quia aliud boni facit. quo quid fieri portẽtuoſius põt q̃ ſacrilegium: furtũ: adulteriũ: inter bona haberi, prſus pſuaſimus: q̃ multi furto nõ erubeſcũt q̃ multi adulterio gloriantur. Nã ſacrilegia minuta puniuntur. magna in triũphis feruntur. Adiice nũc q̃ ſacrilegiũ ſi oĩo bonũ ẽ ex aliqua pte ẽt honeſtũ erit: & recte factum uocabitur. Noſtra. n. actio ẽ q̃ nullius mortaliũ cogitatio recipit. ergo bona ex malo naſci nõ poſſunt. Nam ſicut dicitis ob hoc unũ ſacrilegiũ malum eſt: quia multum mali affert. Si remiſeritis illi ſupplicia. ſi ſecuritatem ſpopõderitis. ex toto bonum erit. At qui maximũ ſceleꝝ ſupplitiũ in ipſis eſt. Erras in qua ſi illa ad carnificem: aut carcerem differeſtatim puniuntur cũ facta ſũt immo dum fiunt. Non naſcitur itaq̃ ex bono malum: nõ magis q̃ ficus ex olea: ad ſemen nata reſpondẽt bona denegare nõ poſſunt: quẽad modũ ex turpi hõeſtũ non naſcitur: ita nec ex malo quidẽ bonũ. Nã idem ẽ honeſtũ & bonũ. Qui dã ex noſtris aduerſus hoc ſic reſpondẽt. Putemus pecuniã bonũ eſſe undecũq̃ ſumptã. nõ tamen ideo ex ſacrilegio pecunia ẽ: ẽt ſi ex ſacrilegio ſumit. Hoc ſic intelligit: in eadẽ urna & auꝝ ẽ: & uipera: ſi auꝝ ex urna ſuſtuleris: quia illic & uipera ẽ: non ideo inq̃ mihi urna auꝝ dat: quia uipera habet: ſed auꝝ dat: cũ & uiperam habeat. Eodẽ modo ex ſacrilegio lucꝝ fit. nõn quia turpe & ſceleratũ eſt ſacrilegium: ſed quia & lucrũ habet quẽadmodum in illa urna uipera malum ẽ non auꝝ qđ cum uipa iacet. Sic ſ ſacrilegio malũ ẽ ſcelus: nõ lucꝝ. Quibus opponitur diſſimillima. n. eius utriuſq̃ rei conditio eſt. Illic auꝝ poſſum ſine uipa tollere. Illic lucꝝ ſine ſacrilegio facere nõ poſſum. Lucꝝ illud nõ eſt appoſitum ſceleri: ſed immixtũ: quod dum cõſequi uolumus: in multa mala incidimus. id bonum nõ eſt dum diuitias ãt conſequi uolumus: in multa mala incidimus. ergo bonũ nõ ſunt diuitiæ. Duaꝝ inquit ſignificationes habet ꝓpoſitio noſtra. Vnam dum diuitias, conſequi uolumus in multa nos mala incidere. In multa ãt mala incidimuſ & dum uirtutem conſequi nolumus. Aliquis dũ nauigat ſtudii cã naufragiũ fecit: aliquis captus ẽ. Altera ſignificatio talis ẽ p qđ in mala incidimus bonũ non ẽ: Huic ꝓpoſitioni nõ erit cõſequẽs per diuitias nos aut uoluptates in mala incidere. Aut ſi p diuitias in multa mala incidimus: nõ tantũ bonũ diuitiæ non ſunt: ſed malũ ſunt. Vos ãt tantũ illas dicitis bonũ non eẽ. Præterea iquit cõceditis diuitias habere aliquid uſus inter cõmoda illas numeratis: atq̃ eadẽ ratiõe incõmodũ quidẽ erunt. p illas. n. incõmoda multa nobis eueniunt. His quidã hoc reſpondẽt. Erratis qui icommoda diuitiis imputatis. Ille neminem lædunt: at ſua nocet cuiꝙ ſtultitia aut aliena nequitia. Sic quẽadmodũ gladius neminẽ occidit: & occidentis telũ eſt. Nõ ideo diuitiæ tibi nocent: ſi ꝓp diuitias tibi nocetur. Poſſidonius ut ego exiſtimo melius: Qui ait diuitias eẽ cauſam maloꝝ nõ quia ipſæ faciunt: aliquid: ſed quia facturos irritant. Alia ẽ. n. cã efficiens: q̃ ꝓtinus neceſſe ẽ noceat. Alia præcedens. hanc ꝓcedentẽ cauſam diuitiæ habẽt. inflant aĩos ſupbiã pariunt: inuidiã contrahũt & uſq̃ eo mentẽ alienãt: ut fama pecuniæ nos ẽt nocitura delectet: Bona ãt oĩa culpa carere decet: pura ſunt: nõ corrũpunt aĩos: nõ ſolicitant. extollũt quidẽ & dilatant· Sed ſine timore quæ bona ſunt fiduciã faciunt diuitiæ audaciam. Quæ bona ſunt magnitudinẽ animi dant: diuitiæ inſolentiam. Nihil ãt aliud eſt inſolẽtia q̃ ſpecies magnitudinis falſæ Iſto modo inquit ẽt malũ ſunt diuitiæ. Nec tantum bonũ non ſunt: ſed ẽt malum: eſſent malũ ſi ipſe nocerent· ſi ut dixi haberent efficientẽ cauſã. Nũc præcedentem habẽt & quidem non irritantẽ tantum aĩos: ſed attrahentẽ. Speciem. n. oſtendũt boni ueriſimilẽ ac pleriſq̃ credibilẽ. habet uirtus quoꝙ præcedentẽ cãm ad inuidiã. Multis. n. ꝓp ſapientiam: ꝓp iuſticiã inuidetur: Sed nec exſe hanc cãm habet nec ueriſimilẽ. Contra. n. ueriſimilior illa ſpecies hominum aĩus obiicitur a uirtute: quæ illo in amorem & admirationẽ uocet. Poſſidonius ſic iterrogandũ ait. Quæ neq̃ magnitudinẽ aĩo dant nec fiduciam: nec ſecuritatem: non ſunt bona. Diuitiæ ãt & bona ualitudo· & ſimilia his: nihil hoꝝ faciũt: ergo non ſunt bona. hanc interrogationẽ magis ẽt nunc hoc mõ intendit. quæ neq̃ magnitudinem aĩo dant: nec fiduciam nec ſecuritatem Cõtra ãt inſolentiam: timorem: arrogantiã creãt mala ſunt: A fortuitis ãt in hoc impellimur. ergo nõ ſunt bona. Hac inquit ratione nec cõmoda qdẽ iſta erũt. Alia ẽ cõmodoꝝ cõditio: alia bonoꝝ

Commodum eſt qđ plus uſus habet q̃ moleſtiæ: bonum in cerum eſſe debet: & ab omni parte innoxium. Non eſt id bonum qđ plus prodeſt: ſed quod tantum prodeſt. Præterea commodum & aĩalia ptinet· & ad impfectos homines: & ad ſtultos. Itaq̃ põt eſſe eis incommodũ mixtum: ſed cõmodũ dicitur a maiore ſui pte æſtimatũ: bonũ ad unum ſapientẽ ptinet: iuiolatũ eſſe oportet bonũ, animum habere: unus tibi nodus ſed herculaneus reſtat. Ex malis bonũ non fit. Ex multis paucis fiunt. ergo diuitiæ bonũ non ſũt. Hac interrogationẽ noſtri nõ agnoſcũt peripatetici & fingũt illam & ſoluunt. Ait ãt Poſſidonius. Hoc ſophiſma p oẽs dialecticoꝝ ſcolas iactatum. ſic ab Antipatro refelli. Pauptas non p poſſeſſionẽ dicitur ſed p detractionẽ uelut antiq dixerunt orbationẽ. Græci σερησιν dicũt: non quod habeat dicta: ſed quod nõ habeat. Itaq̃ ex multis manibus nihil impleri põt. Diuitias multæ res faciũt: non multæ inopiæ. Alite inquit q̃ debeſ pauptatem intelligis. Pauptas eſt. n. non q̃ pauca poſſidet ſed q̃ multa nõ poſſidet. Ita nõ ab ee dicitur quod hẽt: ſed ab eo quod ei deeſt. Quod uolo exprimere facilius ſi latinũ uerbum eẽt. quo amyna picia ſignificaretur. Hanc pauptati antipater aſſignat. Ego non uideo quid aliud ſit pauptas q̃ pui poſſeſſio: De iſto uidebimus: ſi q̃do ualde uacabit: quæ ſit diuitiaꝝ: q̃ pauptatis ſubſtãtia. Sed tunc quoq̃ cõſiderabimus· nunquid ſatius ſit pauptatẽ pmulcere diuitiis: demere ſupciliũ: q̃ littigare de uerbis. quaſi iã de rebus iudicatũ ſit. Putemus nos ad contentionẽ uocatos: Lex de abolẽdis diuitiis fertur. His interrogationibus ſuaſuri: aut diſſuaſuri ſumus: his effecturi ut Po. Ro. pauperẽ fundamentũ & cauſã impii ſui requirat ac laudet: diuitias ãt ſuas timeat: ut cogitet ſe apud uiros has reperiſſe hunc ãbitũ & largitiones: & tumultus in urbem ſactiſſimam. & tempatiſſimã irruiſſe: nimis luxurioſe oſtentari gentium ſpolia. Quod unus populus etipuit omnibus facilius ab omnibus uni eripi poſſe. Hanc ſatius eſt ſuadere & expugnare affectus non circunſcribere. Si poſſumus fortius loquamur: ſi minus apertius. Vale.

Epiſtola. lxxxviii. De artibus liberalibus: ubi docet de eis ſingulis quemadmodum ad uirtutẽ non perducant: ſed præparãt.

d E liberalibus ſtudiis quid ſentiam ſcire deſideras. Nullum ſuſpicio: nullum ĩ bonis numero quod ad æs exit: meritoria artificia ſunt hactenus utilia ſi præparent ingenium. non detineant. Tandiu enim in iſtis immorandum eſt: quamdiu nihil animuſ agere maius poteſt Rudimenta ſunt noſtra non opera. Quare liberalia ſtudia dicta ſunt uides: quia nomine libero digna ſunt. Cæterorum unũ ſtudium uere liberale ẽ: quod libeꝝ facit. Hoc eſt ſapiẽtiæ: ſublime: forte: magnanimũ· Cætera puſilia & puerilia ſunt. An tu qcq̃ in iſtis credis eſſe boni: quoꝝ pfeſſores turpiſſimos omnium acflagicioſiſſimos cernis. Non diſcere debemus iſta: ſed diſcere. Quidam illud de liberalibus ſtudiis q̃rendum iudicauerunt: an uiꝝ bonum facerent: ſed nec ꝓmittunt qdẽ: nec huius rei ſciẽtiam affectãt. Grãmaticus circa curã ſermõis uerſatur: & ſi latius uagari uult circa hiſtorias iã ut longiſſime fines ſuos ꝓferat circa carmina. Quid hoꝝ ad uirtutẽ uiã ſternit? Syllabarum enarratio & uerboꝝ diligentia: & fabulaꝝ memoria & uerſuũ ſex: ac modificatio. Quid ex his metũ demit: cupiditatẽ eximit: libidibẽ refrenat? Ad Geometriã tranſeamus & ad muſicam Nihil apud illas inuenies quod uetet timere: uetet cupere· q̃ſquis hæc ignorat: alia ſtruſtra ſcit. Videndum utꝝ doceant iſti uirtutẽ an non. ſi non docẽt: nec tradunt qdẽ. ſi docẽt philoſophi ſunt. Vis ſcire q̃ non ad docendã uirtutẽ conſederint? Aſpice q̃ diſſimilia inter ſe omnium ſtudia ſint: at q̃ ſimilitudo eſſet idem docentium: niſi forte tibi Homeꝝ philoſophũ fuiſſe pſuadent: cum his ipſis quibus colligẽt negent. Nã modo ſtoicum illum faciunt: uirtutẽ ſolã ꝓbãtẽ: & uoluptates refugientem & ab honeſto ne immortalitas quidẽ precio recedẽtem. mõ Epicureum laudantẽ ſtatũ qui etæ ciuitatis: ut inter conuiuia: cantuſq̃ uitã exigentis: modo pipateticum. bonoꝝ tria genera iducentẽ. mõ academicũ oĩa incerta dicentẽ. Apparet nihil hoꝝ eſſe in illo: quia oĩa ſunt. iſta. n. inter ſe deſident. Demus illis Homeꝝ fuiſſe philoſophũ. nempe ſapiẽs factus anteq̃ ulla carmia cognoſceret. Ergo illa diſcamus. quæ Homeꝝ fecere ſapiẽtẽ: hoc quidẽ me q̃rere ueꝝ: ætate fuerit maior Homerus an Heſiodus. non magis ad rẽ ptinet q̃ ſcire an minor Hecuba fuerit: q̃ Helena: q̃ tã male tulerit ætatẽ. Quid inq̃ annos patrocli & achilis inquirere: ad rem æſtimas ptinere? q̃ris ubi erauerit Vlyſſes potius q̃ efficias ne nos ſp erremus. Non uacat audireutꝝ inter italiã & Sicilã iactatus ſit: an extra notũ nobis orbẽ. Neq̃. n. potuit in tã anguſto mari pati tã lõgos errores: tempeſtatus ſit: an extra notũ nobis orbẽ. Neq̃. n. potuit in tã anguſto mari pati tã lõgos errores: tempeſtates: nos animi quotidie iactant: & nequitia in oĩa Vlyſſis mala impellit. Non deeſt forma q̃ ſolicites: nos animi quotidie iactant: & nequitia in oĩa Vlyſſis mala impellit. Non deeſt forma q̃ ſolicitet oculos: non hoſtis: hinc monſtra effera: & humano cruore gaudentia. Hinc inſidioſe blãdimẽta aurium: hinc naufragia: & tot uarietates maloꝝ. Hoc me doce quomodo uxorẽ: quomodo patrem: quomodo ad hæc tam honeſta uel naufragus nauigem. Quid iquiris an penelope impudica fuerit. An uerba ſeculo ſuo dederit. An ulyſſe illum eſſe: quem uidebat anteq̃ ſciret ſuſpicata ſit ea

quantum homini satis sit. Numerare docet me Arithmetica: & auaritiæ accommodat digitos potius q̃ doceat nihil ad rem pertinere istas computationes. Nõ esse fœliciorem cuius patrimonii tabularius laxat: immo q̃ superuacua possideat: qui infœlicissimus est futurus, si quantum habeat pse computare cogetur. Quid mihi prodest scire agellum in partes diuidere: si nescio cum fratre diuidere? Quid prodest colligere subtiliter pedes iugeri: & comprehendere etiam: siquid decẽpedã effugit: si tristem me facit uicinus potens: & aliquid ex meo abradens. Doces quomodo nihil perdam ex finibus meis. At ego discere uolo quomodo totos hylaris amittam. Paterno agro: & auito inquit, expellor. Quid ante auum tuum quis agrum istum tenuit? cuius non dico hominis sed populi fuerit expedire non potes. Non dominus istum sed colonus intrasti. Cuius colonus es? si bene tecum agitur hæredis. Negant iurisconsulti quicq̃ publicum usucapi. Publicum est & quidẽ generis humani. O egregiam artem: scis rotunda metiri: in quadratum redigis: quancunq; acceperis formam, interualla syderum dicis. nihil est qd̃ in mensuram tuã non cadat: si artifex es metire hominis animum: dic q̃ magnus sit q̃ pusillus sit. Scis quæ recta sit linea. quid tibi prodest: si quid in uita rectum sit ignoras. uenio nunc ad illum qui celestium noticia gloriatur. Frigida saturni sese quo stella receptet. Quos ignis cæli Cyllenius erret in orbes. Hoc scire quid proderit: ut solicito sim: cum Saturnus & Mars ex contrario stabunt: aut cum mercurius uespertinum faciet occasum uidente saturno: potius q̃ hoc discam ubicunq; ista sunt propicia esse: nec posse mutari. Agit illa continuus ordo fatorum: & immutabilis cursus per statuas uices remeant: & effectus rerum omnium aut mouent aut notant. Sed siue quicquid euenit faciunt quid immutabilis rei noticia profuit: siue significant: quid refert prouidere quod effugere non possis? scias ista: aut nescias: fient. Si uero solem ad rapidum stellasq; sequentes ordine prospicies: nunq̃ te crastina fallet hora: nec insidiis noctis capiere serenæ. Satis abundeq; prouisum est: ut ab insidiis tutus essem. nunquid me crastina non fallit hora: fallit enim quod nescienti euenit. Ego quid futurum sit nescio: quid fieri possit scio. Ex hoc nihil desperabo: totũ expecto: siquid remittitur boni consulo. Fallit me hora si parcit: sed si quidem fallit. Nam quemadmodum scio omnia accidere posse: sic scio & nõ utiq; casura. utiq; secunda expecto: malis paratus sum: feras me necesse est non per præscriptionem euntem.

Nõ enim adducor ut in numerũ liberalium artiũ pictores recipiã: nõ magis q̃ statuarios: aut marmorarios: aut cæteros luxuriæ ministros: æque luctatores & totam oleo: ac luto constantem scientiã expello ex his studiis liberalibus. Aut unguẽtarios recipiam & coquos: & cæteris uoluptatibus nostris ingenia accommodantes sua. Quid enim oro te: liberale habent isti ieiuni uomitores: quoq; corpora insagina: animi in macie & ueterno sunt. an liberale studium istud esse iuuentuti nostræ credimus q̃ maiores nostri rectã exercuerũt: hastilia iacere: sudẽ torquere: equum agitare: arma tractare. Nihil liberos suos docebãt: qd̃ discẽdũ esset iacentibus. sed nec hæc nec ille docent: aluntue uirtutem. Quid enim prodest equum regere: & cursum eius freno temperare, affectibus ãt effrena ilssimis abstrahi. Quid. n. pdest multos uincere luctatione uel cestu ab iracũdia uinci. Quid ergo? Nihil nobis liberalia conferunt studia: ad alia multum: ad uirtutem nihil Nam & hæ uiles ex professo artes quæ manus constant ad instrumenta uitæ plurimum conferunt. tamen ad uirtutẽ non pertinent. Quare ergo liberalibus studiis filios erudimus? nõ quia uirtutem dare possit: sed quia animum ad accipiendã uirtutẽ præparent: quemadmodum prima illa ut ãtiqui uocabat litteratura per quam pueris elementa traduntur: non docet liberales artes sed mox percipiendis locum parat Sic liberales artes non producunt animũ ad uirtutem sed expediunt. Quatuor enim esse artium genera Possidonius ait: sunt uulgares & sordidæ: sunt ludicræ: sunt periles: sunt liberales: Vulgares sunt opificum: quæ manu constant: & adinstruendam uitam occupatæ sunt: in quibus nulla decoris: nulla honesti simulatio est. Ludricæ sunt quæ ad uoluptatem aurium atq; oculorum tendunt. His annumeres licet machinatores qui pegmata persæ surgentia excogitant: & tabulata tacte in sublime crescentia: & alias ex inopinatis uarietates: aut dehiscentibus quæ cohærebãt: aut his quæ distabant sua sponte coeuntibus: aut his quæ eminebant paulatim in se residentibus: his simperitorum feriuntur oculi: omnia subita: quia causas non nouere: mirantium. Pueriles sunt & ali quid habẽtes liberalibus simile: hæ artes quas ἐγκυκλίους græci: nostri has liberales uocant. Solæ autem liberales sunt immo ut dicã uerius liberæ quibus curæ uirtus est. Quemadmodum inqt ẽ aliqua pars philosophiæ naturalis: aliqua moralis: aliqua rationalis. Sic & hæc quoque liberaliũ artium turba: locum sibi in philosophia uendicat cum uentum est ad naturales quæstiones Geometriæ testimonio statur. Ergo quam adiuuat pars eius est. Multa adiuuant nos: nec ideo partes nostræ sunt: immo si essent partes non adiuuarent. Cibus adiutorium corporis est: non tamen pars est. Aliquid nobis præstat Geometriæ ministerium. Sic philosophiæ necessaria est: quomõ ipi saber. Sed nec hic Geometriæ pars est: nec illa philosophiæ. Præterea utraq; fines suos habet. Sapiẽs autem causas nauralium: & querit & nouit: quorum numeros mensuraſq; Geometer persequitur & supputat qua ratione constent cælestia: quæ illis sit uis: quæ ue natura. Sapiẽs scit cursus & recursus: & quasdam obseruationes: per quas descendunt: & alleuantur. ac speciem interdum stantium præbent. cum celestibus stare non licet. Colligit Mathematichus: quæ causa in speculo imagines

exprimat sciet. Sapiẽs: illud tibi Geometer potest dicere: quãtũ abesse debeat corpus ab imagine: & qualis forma speculi: quales imagines reddat. Magnum esse solem philosophus probabit: quãtus sit mathematicus: qui usu quodam & exercitatione procedit. Sed ut procedat impetranda illi quædam sunt principia. Nõ est ãt ars sui iuris cui præcarium fundamentum est. philosophia nil ab alio petit totum opus a solo excitat. Mathematica: ut ita dicam: superficiaria est: i alieno ædificat: accipit prima: quoq; beneficio ad ulteriora pueniat: si p se iret ad ueq;. Si totius mundi naturã posset cõprehendere: dicerẽ multum collaturam mentibus nostri: q̃ tractatu cælestium crescunt: trahũtq; aliqd ex alio: Vna re cõsumatur aius scientia bonoq; ac maloq; immutabili: q̃ soli philosophiæ cõpetit. Nihil ãt ulla ars alia de bonis ac malis q̃rit. Singulas hẽt circuire uirtutes: Fortitudo cõtemptris timendoq; est. Terribilia & sub iugum libertatem nostrã mittentia despicit: puocat frãgit. Nũqd ergo hanc liberalia studia corroborãt. Fides santissimi humani pectoris bonum ẽ. Nulla necessitate ad falendum cogitur: nullo corrumpitur pmio. Vre iquit cede occide nõ pdã. Sed quo magis secreta q̃ret dolor: Hæc illa altius cõdet. nunqd liberalia studia hos aios facere possunt. Tẽptantia uoluptatibus ipat: alias odit atq; abigit: alias dispẽsat & ad sanum modũ redigit. Nec unq̃ ad illas pp ipsas uenit: scit optimum eẽ modum cupitoq;: nõ q̃tum uelis: sed q̃tũ debeas sumere. Humanitas uetat supbum eẽ aduersus socios: uetat auaq; uerbis: rebus affectibus: cõmunẽ se facilemq; oibo pstat. Nullũ alienum malum putat: bonũ ãt suũ. ideo maxime quod alicui bono futuq; est amat. nũquid liberalia studias hos mores pcipiunt? Nõ magis q̃ simplicitatem: q̃ molestiam: ac moderationem: nõ magis q̃ frugalitatem: ac psimoniam: nõ magis q̃ clementiã: q̃ alieno sanguini tãq̃ suo pcit: & scit hoi nõ esse hoie pdige utẽdũ. cum dicatis iqt sine liberalibus studiis ad uirtutẽ nõ puenirisqmenadmodum negatis illa nihil cõferre uirtuti. qa nec sine cibo ad uirtutem puenitur. cibus tamẽ ad uirtutem nõ ptinet. Ligna naui nihil cõferunt: q̃uis nõ fiat nauis nisi ex lignis. Nõ ẽ inquam cur aliquid putes eius adiutorio fieri: sine quo nõ potest fieri: Potest quidem etiam illud dici sine liberalibus studiis ueniri ad sapientiam. Quanuis enim uirtus discenda sit: tamen nõ per hæc discitur. Quid est autem quare existimẽ non futurum esse sapiẽtem eum qui litteras nescit: cũ sapientia non sit in litteris. Res tradit non uerba: Et nescio an certior memoria sit quæ nullum extra se subsidium habet. Magna & speciosa res est sapientia. Vacuo illi loco opus est. De diuinis humanisq; simul discendum est. De præteritis: de futuris: de eaducis: de æternis: de tempore: De quo uno uide q̃ multa quærantur. Primum an ipsum sit aliquid. Deinde an aliquid ante tempus sit an sine tempore: cũ mundo cœperit. An etiam ante mundum: quia fuerit: aliquid fuerit & tempus. Innumerabiles quæstiones sunt de animo tantum. Vnde sit: qualis sit: quando esse incipiat: quandiu sit: an aliunde alio transeat: & domicilia mutet: ad alias animalium formas: aliasq; connectus. An non amplius q̃ semel seruiat. & emissus uagetur in toto. Vtrum corpus sit: an non. Quid sit futurus: cum per nos aliquid facere desierit: quomodo libertate sua usurus: cum ex hac effugerit cauea An obliuiscatur priorum: & illic noscе se incidiat. An de corpore abductus in sublie secesserit. Quãcunq; partem rerum humanarum diuinarumq; comprehenderis ingenti copia quærendorum ac discendorum fatigaberis. Hæc tam multa tam magna: ut habere possint liberum hospicium superuacua ex animo tollenda sunt. Non dabit se in has angustias uirtus: latius spatium res magna desiderat. Expellantur omnia: totum pectus illi uacet. At enim delectat artium notitia multarum: Tãtum itaq; ex illis retineamus: quantum sit. an tu existimas reprehendendum qui superuacua usibo comparat. Et præciosarum rerum pompam in domo explicat. Non putas eum qui occupatus est in superuacua litterarum supelectille plus scire uelle q̃ satis sit. Intemperantiæ genus est. Quid qd̃ ista liberalium artium consecratio: molestos: uerbosos: intempestiuos: sibi placentes facit & ideo non discentes necessaria: quic superuacua didicerunt. Quatuor milia librorum Dydimus grammaticus scripsit. Miserere. Si tam multa superuacua legisset. in his libris de patria Homeri quæritur. In his de Aeneæ mate uera. In his libidinosior Anacreon: an ebriosior uixerit: In his an Sappho pudica fuerit. Et alia quæ erant dediscenda si scires. I nunc: & Iongam esse uitam nega. Sed ad nostros quoq; cũ peruenieris: ostendã multa securibus recidenda: magno ipendio temporum. magna alienarum aurium molestia. Laudatio hæc constat. O, hominem litteratum. Simus hoc circuli cõtenti. O uirum bonum: ita ne ẽ? Annales euoluam omnium gentium: & quis primũ carmia scripserit quæram. Quantum temporis inter Orphea interfit & homerum. Cum fastos non habeam cõputabo: & Atistarchi ineptias. Quibus aliena carmina compinxit recognoscam. Et ætatem in sylla his cõteram. Ita ne in Geometriæ puluere hærebo. Adeo mihi præceptum illud salutare excidit: tempori parce: hæc sciam & quid ignorem. Quid Apion grãmaticus: q̃ sub Caio Gæsare tota circulatus est græcia: & in nomen homeri ab omnibus ciuitatibus adoptatus. Aiebat homerum utraque materia consumata: & Odyssea: & Iliade unum principium adiecisse operi suo: quo bellũ troianum cõplexus est. Huius rei argumentum afferebat q̃ duas litteras in primo uersu posuisset ex industria librorum suorum numerum cõtinentes. Talia sciat oportet: qui nult multa scire: non cogitare: q̃tũ tẽpis tibi afferat mala ualitudo: q̃tũ occupatõ publica q̃tũ occupatio priuata: q̃tũ occupatio quottidiana: quantum sumus. Metire ætatem tuam: tã multa capit. De liberalibus studiis lo-

quor.Philosophi quantum habent superuacui:quantum ab usu recedentis·Ipsi quoq; ad syllabaꝝ distinctiones:& coniunctionum ac propositionum proprietates descenderunt:& inuidere grāmaticis:inuidere geometris quicquid in illoꝝ artibus superuacuū erat:trāstulere in suā. Sic effectū est ut diligentius loqui scirent q̄uiuere·Audi quantum mali faciat nimia subtilitas:& q̄ infesta uerita sit.Pythagoras ait de omni re in utrāq; partem disputari posse ex æquo & de hac ipsa:an oīs res in utranq; partem disputabilis sit.Nausiphanes ait ex his quæ uidentur esse nihil magis esse q̄ non esse·Parmenides ait ex his quæ uidentur nihil esse ab uniuerso.Zenon Heleates oīa negotia de negotio deiecit:ait nihil esse.Circa eadem fere Phyrronei uersantur:& Megarici:& Cretici:& Academici qui nouam induxerunt scientiam:nihil scire.Hæc oīa in illum superuacuū studiorum liberalium gregē coniice.Illi mihi non pro ututam scientiam tradunt.Hi spem oīs scientiæ eripiūt.Satius est superuacua scire q̄ nihil.Illi non præferunt lumen:per quod acies dirigatur ad uerum·Hi oculos mihi effodiūt.Si Pythagore credo:nihil ī rerum natura est nisi dubiū,Si Nausiphani:hoc unum certum est:nihil esse certi.Si Parmenidi:nihil ē præter unum.Si Zenoni:ne unum quidem Quid ergo nos sumus? Quid ista quæ nos circunstant:aiunt:sustinent? Tota rerum natura umbra ē:aut inanis:aut fallax·Non facile dixerim:utrum magis irascar illis:qui nos nihil scire uoluerunt. An illis qui ne hoc quidem nobis reliquerunt nihil scire. Vale.

Explicit liber tertius decimus.

Incipit liber decimus quartus. Epistola.lxxxix.De utilitate diuisionis philosophiæ. De differentia inter sapientiam & philosophiam.& cōtestatione utriusq;.Et de philosophiæ partibus.

Em utilem desideras:& ad sapientiā ꝑperanti utiq; necessariam diuidi philosophiam & ingens corpus eius in membra disponi.Facilius enim per partes in cognitionem totius adducimur.Vtiná quemadmodum uniuersa mundi facies ī conspectu uenit: ita philosophia tota nobis possit occurrere similium mundo spectaculum. Profecto eni omnes mortales in admirationem sui raperet:relictis his quæ nunc magna:magnorū ignorantia credimus.Sed quia contigere hoc non potest:& sic a nobis aspicienda q̄admodum mundi secreta cernuntur:sapientis quidem animus totā molē eius amplectitur:nec minus illā uelociter obit q̄ cœlum acies nostra.nobis autem quibus perrumpenda caligo ē:& quorum uisus in ꝓximo deficit:singula quæq; ostendi facilius possunt uniuersi nondum capacibus.Faciā ergo qđ exigis:& philosophiam in partes non infrustra diuidam. Diuidi eni illā:non concidi utile est. Nā comprehendere quemadmodum maxima ita minima difficile ē.Describitur in tribus populus:in centuriones exercitus.Quicquid in maius creuit facilius agnoscitur:si dicessit in ptes:quas ut dixi innumerabiles esse & paruas non oportet.Idem enim uitii habetur nimia quod mala diuisio. Simile confusso est quicquid usq; in puluerem sectum est.Primum itaq; sicut uidetur tibi :dicam inter sapientiam & philosopiam quid interſit.Sapientia pfectū bonum est mētis humāæ:Philosophiæ sapientiæ amor est & affectatio.hæc ostendit quo illa peruenit.Philosophia unde dicta sit apparet ipso enim nomine fatetur.Quidā eni sapientiā ita finxerunt:ut dicerent eā diuinorum & hūanoꝝ scientiam.Quid ita:Sapientia est nosce diuina & humana & horū causas.Supuacua mihi uidetur hæc adiectio:quia causæ diuinoꝝ humanoꝝq; partes sunt.philosophiā quoq; fuerūt qui aliter atq; aliter diffinirent.Alii studium illā uirtutis esse dixerunt .Alii studium corrigendæ mētis A qbus dā dicta est appetitio rectæ rationis.Illud quasi cōstet:aqd inter philosophiā & sapientiā interesse. Neq;.n.fieri pōt:ut idē sit qđ affectabatur & qđ affectat.Quōmō multū iter auaritiā & pecuniā iteꝛest cū illa cupiat:Hæc cōcupiscatur sic inter philosophiā & sapientiā.Hæc.n. illius effectus & præmium est·Illa uenit:ad hāc itur:Sapiētia ē quā græci σοφια.ω uocant.Hoc uerbo quoq; Romani utebātur:sicut philosophia nūc quoq; utūtur.Quod & togatæ tibi ātiquæ ꝓbabūt & iscriptus dossemi monumēto titulus.Hospes resiste:& philosophiam Dossemi lege·Quidā ex nostris q̄uis philosophia studiū uirtutis eēt:& hæc peteretur:illa peteret:tamen nō putauerunt illas distrahi posse. Nā nec philosophia sine uirtute ē:nec sine philosophia uirtus ē.Philosohpia studium uirtutis est. sed p ipsā uirtutē Nec iustus homo esse sine studio sui pōt.Nec uirtutis studium sine ipsa. Non.n. quēadmodū ī his.q.aliqd ex distāti loco ferire conaturalibi est q petit:alibi quod petitur.Nec quē admodū iriera q̄ ad urbes ꝓducūr extra ipam sūt:sed ad uirtutē uenitur p ipsā: Cohærent ergo inter se philosophia uirtusq;.Philosophiæ tres ptes esse dixerunt & maximi & plurimi auctores: Moralē:Naturalē & rationalem.ꝓma cōponit animū.Secūda rerū naturam scutatur.Tertia ꝓprietates uerboꝝ exigit:& structurā & argumētationes:ne ꝓ uero falsa surrepant.Cæteꝝ inuentis;sunt & q ī pauciora philosophiam:& q in plura diducerent.Quidā ex pipateticis:quartā ptem adiecerunt ciuilē.Quia quādam ꝓpriā exercitationē desideret.& circa aliā materiam occupata sit.Quidā adiecerunt his ptē quā œconomicā uocant administrandæ rei familiaris scientiā.Quidā & de generibꝰ uitæ locū sepauerūt.Nihil āt horū in illa pte morali reꝑitur.Epicurei duas ꝑtes philosophiæ putauerūt eē:naturalē atq; moralē·rōnalē remouerūt.deide cū ipis rebus cōgerētur ābigua secernere: falsa sub specie ueri latētia coarguere.ipi quoq; locū quē de iudicio & regula appellant:alio nomine rationalem induxerunt.Sed eam accessionem esse naturalis partis existimat. Cyrenaici natura

lia cū rationalibus sustulerunt:& contenti fuerunt morabꝫ.Sed hi quoq; quæ remouēt aliter inducunt.In quinq; enim partes moralia diuidunt:ut una sit de fugiendis & expetendis. Altera affectibus.Tertia de actionibus.Quarta de causis.Quinta de argumentis. Causæ reꝝ ex naturali parte sunt:argumenta ex rationali.Aristonchius non tantum superuacuus esse dixit naturalē & rationalē:sed etiā contrarias.mortalem quoque quā solam reliquerat:circūcidit.Nam eum locū qui mōitiones continet sustulit:& pedagogi esse dixit:non philosophi:tāq; quicq̄ aliud sit sapiens:q̄ humani generis pedagogus.Ergo cū tripartita sit philosophia:moralē eius partem primum incipiamus disponere.Quam in tria rursus diuidi placuit:ut prima esset inſpectio suū cuiq; distribuens:& estimans quanto quidque dignū sit:maxime utilis.Q̄ uid.n.est tam necessarium:q̄ præcia rebus iponere.Secunda de actionibus·Tertia de impetu.Primum·n.est ut q̄tum qdq; sit iudices.Secundum ut impetum ad illa capias ordinatum ꝓpatumq;.Tertiū ut inter ipetum tuū:actionēq; cōuenias:ut in oībus istis tibiipsi cōsentias.Quicqd ex his tribus defuerit turbat & cætera.Quid.n.,pdest intus æstimata habere oīa:si sis impetu nimius? Quid ,pdest impetus reprēsisse.& habere cupidit: tes ī tua potestate:si in ipsa reꝝ actiōe tempora ignores.Nec scias quando qcq;:& ubi:& quēadmodū agi debeat.Aliud est.n.dignitates & precia reꝝ nosse.Aliud articulos.Aliud impetus refrenare:& ad agenda ire:non ruere.Tunc ergo uita sibi concors est:ubi actio nō destituit impetum. Impetus ex dignitate rei cuiusq; concipitur.Proinde remissus acriorq;:put illa digna ē peti. Naturalis pars philosophiæ ī duo scinditur. Corporalia & icorporalia.Vtraq; diuidūtur ī suos:ut ita dicā gradus Corporum locus in hos primum in ea quæ faciunt:& quæ ex his gignūtur. Gignūtur aūt elementa.Ipse elementis locus:ut quidā putant simplex est:ut quidā in materiā & causam oīa mouentem & elementa diuiditur.Superest ut rationalē partem philosophiæ diuidamus:Oīs oratio:aut continua est :aut inter respondentem & interrogantē diffusa.Hanc Analecticā:illā Topicā placuit uocari.Hæc uerba curat:& sensus & ordinem.Analectica in duas partes diuiditur.In uerba:& significationes.i.in res quæ dicuntur.Ingens deinde sequitur utriusq; diuisio.Itaq; in eo loco finē faciā: & sūma sequar fastigia reꝝ.Alioquin si uoluero facere partiū partes:quæstionū liber fiet.Hæc Lucilli uirorum optime:quo minus legas non deterreo dūmodo quicquid legeris: ad mores statim referas.Illos compesce:marcentia in te excita:soluta constringe:cōtumacia doma:cupiditates tuas publicasq; quantum potes uexa:& istis dicentibus quousq; eadē responde. Ego debeo dicere quousque eadē peccabitis.Remedia ante uultis q̄uitia desinere.Ego uero eo magis dicam:& quia recusatis perseuerabo.Tunc incipit medicina ꝓficere:ubi in corpore alienato dolorē tactus expressit.dicā etiam inuitis prosutura.Aliquando aliqua ad uos nō blanda uox ueniet:& quia uerum singuli audire non uultis publice audite.Quousq; fines possessiōum propagabitis.Ager uni domino qui populum cœpit angustus est.Quousq; rationibus uestris porrigeris:ne prounciarum quidem ita tione contenti:circunscriberé prædiorum modum.Illustrium fluminum per priuatum decursus & amnes magni:magnarumq; gentium termini usq; ad hostium a fonte uestri sunt Hoc quoq; parum est nisi latis fundis uestris maria cinxistis:nisi trans Adrianum:& Ioniū:Aegæumq; uester uultus regnet.Nisi insulæ ducum domicilia magnorum inter ulissima rerum numerentur: q̄ uultis late possidere.Si fundus qui aliquādo imperium uocabatur.Facite uestrum quicquid potestis dū plus sit alienum.nunc nobiscum loquor:quoꝝ æque spatiose luxuriaq; illoꝝ auaritia diffunditur Vobis dico quousq; nullus erit lacus:cui non uillarum uestrarum fastigia immineant:nullum flumen cuius non ripas ædificia uestra prætexant. Vbicunq; scatebunt aquarum calentium uenæ : ibi noua diuersoria luxuriæ excitabuntur. Vbicunq; in aliquē sinum litus curuabitur:uos protinus fūdamenta facietis:non contenti solo:nisi quod manu feceritis. Arma agetis introrsus Omnibus licet locis tecta uestra resplendeant:alicubi imposita mōtibus.In uastum terrarum marisque prospectū:alicubi ex plano in altitudinē montium educta:Cum multa ædificaueritis:cū ingentia:tamen & singula corpora estis & paruula.Quid prosunt multa cubicula? in uno iacetis. Non est uestrum ubicunque non estis.Ad uos deinde transeo:quorum profunda & insatiabilis gula.Hic maria scrutantur:hinc terras.Alia hamis.alia laqueis:alia retium uariis generibus cum magno labore prosequitur.Nullis animalibus:nisi ex fastidio pax est.Quantulum enim ex istis æpulis:quæ per tot cōparatis manus fesso uoluptatibus ore libatis? Quātulum ex ista fera periculose capta dominus crudus ac nauseans gustat.Quantulum ex tot conchyliis:tam longe aduectis per istum stomacum iexplebilem labitur.Infelices etiam quod intelligitis uos maiorem famem habere quam uentrē.Hæc aliis dicdum dicis audias ipse.Scribe ut dum scripseris legas.Omnia ad mores & ad sedandam rabiem affectum referens stude: non plus aliis scias:sed ut melius. Vale

Epistola.xc.De philosophia q̄ non sit res beneficiaria primo seculo:& hoc luxurioso . Cōtra possidonium disputat artes mechanicas a philosophia minime inuētas:& q̄ illius rudis seculi homines non sapientes:sed sapientibus similes erant.

Vis dubitare mi Lucilli potest:quin deorum immortalium munus sit q̄ uiuimus philoso
q phiæ autem quod bene uiuimus.Itaq; tanto plus nos debere huic quam diis. Quanto ma
ius beneficium est bona uita quam nita .pro certo deberetur nisi ipsam dii philosophiam

tribuissent:cuius scientiam nulli dederūt:facultatem omnibus.Nā si hæc quoq; bonum uulgare fecissent:& prudentes nascerēmur:& sapientia quod in se optimum habet perdidisset q; iter fortuita nunc esset.Nunc enim hoc in illa pretiosum atq; magnificum est:quod non obuenit: quod illam sibi quisq; debet quod nō ab alio petitur.Quid haberes quod i philosophia susciperes:si beneficiaria res esset.Huius opus unum est.De diuinis humanisq; uerum inuenire:ab hac nunq; recedit iustitia:pietas: religio:& omnis alius comitatus uirtutum consertarum:& inter se coherentiū Hæc docuit colere diuina:humana diligere:& penes deos imperium esse:& inter homines consortium:quod aliquando inuiolatum mansit anteq; societatem auaritia distraxit:& paupertatis causa etiam his quos fecit locupletissimos fuit.Desiderant enim oia possidere dum uolunt propria.Sed primum mortalium quisq; ex his geniti naturam incorrupti sequebantur:eandem habebant:& ducem:& regem:cōmissi melioris arbitrio:Naturæ est enim potioribus deteriora submittere. Mutis quidem gregibus aut maxima corpora præsunt:aut uehementissima .Nō præcedit armenta degener taurus:sed qui magnitudine ac thoris cæteros mares uicit. Elephantorū gregem excellissimus ducit.Inter homines pro sūmo est optimus:animo itaq; rector eligebatur.Ideoque summa fœlicitas erat gentium:in quibus non poterat potentior esse nisi melior.Tantum enim quātum uult potest:qui se nisi quod debet non putat esse.Illo ergo seculo quod aureum peribetur penes sapientes fuisse regnum Possidonius iudicat·Hi continebant manus:& infirmiores a ualidioribus tuebantur·Suadebant:dissuadebantq;:& utilia atque inutilia monstrabant.Horum prudentia ne quid deesset suis prouidebat.Fortitudo arcebat pericula:beneficentia agebat:ornabatque subiectos . Officium erat imperare:non regnum.Nemo quautum posset aduersus eos experiebatur per quos coperat posse.Nec erat cuiquam : aut animus i iniuriam:aut causa cum bene imperāti bene pareretur Nihil Rex maius minari male parentibus posset:q; ut abirēt e regno.Sed postq; surrepētibus uitiis in tyrannidem regna conuersa sunt:opus esse cœpit legibus.quas & ipsas inter initia tulere sapientes.Solon qui Athenas æquo iure fundauit:inter septem æui sapientia natos:Lycurgum si eadem ætas tulisset sacro illi numero accessisset. Artaui & alluci leges Chorundæque laudantur.Hi nou i foro : nec in consultorum atrio.Sed in pithagore tacito illo sanctoq; secessu didicerunt iuraq; florenti tūc Siciliæ: & per Italiam græciæ ponerent.Hactenus Possidonio assētio artes quidem a philosophia inuentas quibus in quotidiano usu uita utitur:non concesserim. Nec illi fabricæ asserā gloriam.Illa inquit sparsos e casis lectos:aut aliqua rupe suffosa:aut exesæ arboris trunco docuit tecta molliri.Ego uero philosophiam iudico non magis excogitasse has machinationes tectorū supra tecta surgentium:& urbes urbium præmentium:q; uiuaria piscium i hoc clausa. ut tempestatum pericula non adiret gula.Et quanuis acertime pelago seuientem haberet luxuria portus suos in quibus distinctos piscīū greges saginaret.Quid agis? Philosophia docuit homines habere cluem & ferā:& qcqd aliud erat auaritiæ signū dare philosophia hæc cū tanto habitantium piculo i mineutia tecta suspēdit.Pax.n.erat fortuitis tegi:& sine arte:& sine difficultate naturale sibi inuenire aliquod receptaculū.Mihi crede fœlix illud seculū ante Architectos fuit.Ista nata fūtia nascēte luxuria:in quadratum tigna decidere:& ferro p designata currēte: certa manu trabem scindere Nā primi cuneis scindebant fissile lignū.Nō.n.tecta cænationum epulas receptura parabantur . Nec in hunc usum pinus aut abies deferebatur lōgo uehiculoꝝ ordine:uicis intremēnbus·ut ex illa lacunaria auro grauia pederēt.Furcæ utrinq; suspēsæ fulciebāt casam spissatis ramalibus ac frōde cōgesta:& in ꝓliue disposita:decursus imbribus q̄is magno erat.sub his tectis habitauere:sed securi.Culmus liberos texit.sub marmore atq; auro seruitus habitat.in illo quoq; dissentio a possidonio:qđ ferramenta fabrilia excogitata a sapientibus uiris iudicat.Isto.n.modo dicat licet sapiētes fuisse:ꝑ quos tunc laqueis captare feras:& fallere uisco inuentum & ēt magnos canibus circundare saltus.Oia.n. ista sagacitas hominum nō sapiētia inuenit.In hoc quoq; dissentio sapiētes fuisse q ferri metalla:& æris inuenerunt:cum incēdio siluaꝝ adusta tellus:in summo uenas iacentes liquefactas fudisset:ipsa tales iueniunt quales colunt.ne illa quidē tam subtilis questio mihi uidetur q̄ possidonio.Vtrum malleus in usu eēt prius an forcipes cœperūt? utraque inuenit aliqs exercitati ingenii acuti non magni:nec elati:& qcqd alio corpore incuruato:& animo humum spectāte quærendum est.Sapiens facilis uictu fuit? Quid ni? cū hoc quoquc seculo esse q̄ expeditissimus cupiat.Quomodo oro te cōuenit:ut Diogenem miretis.& Dædalum.uter ex his sapiens tibi uidetur:qui serram cōmentus ē:an ille qui cum uidisset pueꝝ caua manu bibentem aquam:fregit protinus exemptum e perula calicem : hac obiurgatione sui:q̄diu homo stultus superuacuas sarcinas habui . q se compliicuit in dolio:& in eo cubitauit.Hodieutꝝ tandē sapientiorem putas:qui inuenit quēadmodum in immensam altitudinem crocum latentibus fistulis exprimat.Qui euripos subito aquarum impetu implet:aut siccat:aut uersatilia cœnationum laquearia ita coagumentat: ut subinde alia facies atq; alia succedat:& totiēs tecta quotiens fercula mutentur.An eum qui & aliis sibi hoc mōstrat.q̄ nihil nobis natura durum ac difficile imperauerit.Posse nos habitare sine marmorario ac fabro.Posse nos uestitos esse sine commertio seruorum·Posse nos habere usibus nostris necessaria:si cōtēti fuerimus his quæ terra posuit in summo·Quē si audire humanum genus

noluerit : tam superuacuum sciet sibi cocū esse q̄ militem.Illi sapientes fuerunt:aut certe sapientibus similes:quibus expedita erat tutela corpori.Simplici cura cōstant necessaria:in delitiis laboratur.Etiam non desiderabis artifices:si sequere naturam:illa noluit esse distinctos:ad quæcūq; nos cogebat instruxit.Frigus intolerabile est corpori nudo.Quid ergo? Nunquid pelles ferarū & aliorum animalium a frigore satis abundeq; defendere queunt? Num corticibus arborum plæræq; gētes tegunt corpora? Num auium plumæ:i usu uestis conferuntur? Num hodieq; magna Scythaꝝ pars tergis:uulpium induitur ac murium:quæ tactu mollia & impenetrabilia uentis sunt? Opus est tamen calorem solis æstiui umbra crassiore propellere. Quid ergo? Num uetustas multa abdidit loca:quæ uel iniuria tēporis:uel alio quolibet casu excauata in specum recesserūt? Quid ergo Nū quamlibet uirgeam cratem:texuerunt manu:& uili oblinierunt luto? Deinde stipula aliisq; fluctibus.operuere fastigium& pluuiis per deuexa latentibus:hyemem transire securi. Quid ergo? Num indefensso iacent Sytticæ gentes? quibus propter nimios solis ardores:nullum tegumētum satis repellendis caloribus solidum est:nisi ipsa arens humus: Non fuit tam inimica natura ut cum omnibus aliis animalibus facilem actum uitæ daret:homo solus nō posset sine tot artibus uiuere. Nihil horum ab illa nobis imperatum est:nihil ægre querendum:ut possit uita produci. Ad parata nati sumus:nos omnia nobis difficilia studio fecimus.Tecta tegumentaq; & fomenta corporū & cibi:& quæ nunc īgens negotium facta sunt:obuia erant:& gratuita:& opera leui parabilia.Modus enim omnium prout postulabat necessitas erat:nos ista p̄ciosa.nos misera: nos magnis multisq; conquirenda artibus fecimus.Sufficit ad id natura quod poscit.A natura luxuria desciuit:quæ quotidie seipsam incitat:& tot sec lis crescit:& ingenio adiuuat uitia.Primo superuacua cœpit cō cupiscere:inde contraria:nouissime corpori animum abduxit & illius deseruire libidini iussit. Omnes iste artes:quibus aut excitatur ciuitas aut strepit:corporum negocium gerunt:cui omnia oli tā qui seruo præstantur:nūc tāq̄ domino parantur.Itaq; hinc textorum hinc fabricoꝝ officinæ sunt hinc odores coquentium:hinc molles corporis motus docentium.mollesq; cantus & infractos.recessit enim ille naturalis modus:desideria ope necessaria finiens:nā rusticitatis & miseriæ est: uelle quantum sat est Incredibile est mi Lucilli q̄ facile etiam magnos uiros dulcedo orationis abducat a uero. Ecce possidonius ut mea sertopinio:ex his qui plurimū philosophiæ contulerunt:dū uult describere primum quemadmodum alia torqueantur fila:alia ex moli solutoq; ducantur. Deinde quemadmodum tela suspensis ponderibus:rectū stamen extendat:quemadmodum sub tegmē insertum:quod duriciā ntriq; cōprimētis trame remoliat:spata coire cogantur:& iūgi. Textricū quoque artem a sapientibus dixit inuentam:oblitus postea repertū hoc subtilius genus in quo tela iugo iuncta est:stamen secernit arundo.Inseritur medium radiis sub tegmen acutis·Quod lato parituit insecti pectine dentes.Quid si contingisset illi adere has nostri temporis telas:in quibus uestis celatura conficitur.In qua non dico nullum corpori auxilium:sed nullū pudori est.Transit deinde ad agricolas:ne minus facunde describit processum aratro solum.& inter aratrū: quo solutior terra facilius pateat radicibus.tunc sparsa semina:& collectas manu herbas·ne quid fortuitum & agreste succrescat quod necet segetem.Hoc quoque opus ait esse sapientium:tanq̄ non nunc quoque plurima cultores agroꝝ noua inueniant:per que fertilitas augeatur.Deinde non est contentus his artibus:sed in pristinum sapientem submittit.Narrat enim quemadmodum regꝝ naturā imitatus panem cœperit facere.Receptas inquit in os fruges concurrens inter se duritia dentium frangit:& quicquid excidit ad eosdem dentes lingua refertur.Tunc uero miscetur:ut facilius per fauces lubricas transeat:Cum peruenit in uentrem aqualiculi feruore concoquitur.Tunc demum corpori accedit.Hoc aliquis secutus exemplar:lapidem asperum aspero imposuit:ad similitudinem dētium quorum pars immobilis motum alterius expectat.Deinde utriusq; attritu grana franguntur:& sæpius regeruntur.donec ad minutiā frequēter trita redigantur:tūc farinā i aquam sparsit:& assidua tractatione perdomuit:finxitq; panem:quem primo cinis calidus:& feruēs texta pcoxit.Deide sutili paulatim reperti:& alia genera:quoꝝ feruor seruiret arbitrio.Nō multū affuit qui sutrinū quoque inuētū a sapiētibus diceret.Oia ista ratio quidem:sed nō recta ratio cōmēta est.Hois enī nō sapiētis:iuēta sunt tam me hercules q̄ nauigia:quibus amnes:qbuq; maria trāsimus.aptatis ad excipiendum uentoꝝ ipetū uelis:& aditisa tergo gubernaculis:quæ huc atq; illuc cursum nauigii torqueant.& exēplū a piscibus tractū ē:qui canda reguntur:& leui eius utrūq; momento uelocitatem suam flectunt.Omnia hæc quidem inquit sapiens inuenit:sed minora q̄ ut ipse tractaret : sordidis ministris dedit imo non aliis excogitata ista sunt:q̄ quibus hodieq; curantur Quedam nostra demum prodisse memoria scimus ut specularioꝝ usum perlucente testa clarum transmittentiū lumen:ut suspensuras balneorum & impressos parietibus tubos: per quos circunfunderetur calor quo ima simul & summa fouentur æqualiter.Quid loquar marmora: quibus tēpla:qbus domus fulgent? Quid lapideas moles in rotundum ac leue formatas :qbus porticus ac capatia populoꝝ tecta suscipimus? Quid uerborum notas:quibus quanuis citata excipitur oratio & celeritatem linguæ manuus sequitur? Vilissimorum mancipiorum ista commenta sunt.Sapiētia altius sedet:nec manus edocet animorū magistra est Vis scire quid illa eruerit? quidue effecerit? nō dedecores cor

poris motus:nec uarios per tubam ac tibiam cantus:quibus exceptus spiritus:aut in exitu:aut i trā
situ formatur in uocem:non arma nec muros:nec bella:utilia molitur:paci fauet: & genus huma
num ad concordiam uocat.Non est inq̄ istrumēto⁹ ad usus necessarios opifex: Quid illi tā paru
ula assignās? Artificem uides uitæ:alias quidem artes sub dominio habet. Nam cum uita illi ui
tæ quoq; ornamenta seruiunt. Cæterum ad beatum statum tendit:illo ducit:illo uias aperit.Quæ
sint mala quæ uideantur ostendit:uanitatem exuit:mentibus dat magnitudinem solidam.Inflatā
uero & ex mani speciosam reprimit:nec ignorari sinet iter magna quid intersit & tumida:toti
us naturæ noticiam:ac suæ tradit. Quid sint dii qualesq; declarat:quid inferi : quid lares & Genii.
Quid in secundam nominum forma animæ perpetuæ:ubi consistāt:quid agant:quid possint:qd
uelint:hic eius initiamenta sunt:per quæ non municipale sacrum:sed ingens omnium deorum tē
plum mundus ipse reseruatur.Cuius uera simulachra:ueraq; facies cernendas mentibus protulit.
Nā ad spectacula magna habes usus est ad initia deinde rerum redit:& æternam rationem toti in
ditam:& uim omnium seminū singula proprie figurantem. Tum de animo cœpit inquirere un
de effet:ubi:q̄diu:in quot membris diuisus? Deinde a corporibus se ad icorporalia tranitullit. Ve
ritatemq; & argumenta eius excussit. Post hæc quemadmodum discernerentur uitæ aut uocis am
bigua.In utraq; falsa enim ueris immixta sunt.Non abduxit inq̄ se:ut Possidonio uidetur:ab istis
artibus sapiēs:sed ad illas oīno nō uenit.Nihil enim dignū iuentu iudicasset:quod nō erat dignū
perpetuo usu iudicaturus ponenda non sumeret.Anacharsis inqt inuēit rota figuli:cuius circuitu
uasa formātur.Demū qa apud Homerū iuenitur figuli rota:malūt uideri uersus fallos esse q̄ tabulā:
Ego nec Anacharsim huius rei fuisse auctorem cōtendo:& si fuit sapiens qdem hoc inuenit:sed nō
tanq̄ sapiens.sicut multa sapientes faciunt:quia homines sunt:non quia sapientes.Puta uelociss
mum esse sapientem:qui cursu omnes anteibit:qua uelox est:non qua sapiens.Cuperem Possido/
nio aliquem uitrearium ostēdere:qui spiritu uitrū in habitus plurimos format:qui uix diligenti
manu effingerentur.Hæc inuenta sunt postq̄ sapientem inuenire desinimus.Democritus iquit iue
nisse dicitur fornicem:ut lapidum curuatura paulatim inclinatorum medio saxo alligaretur. hoc
dicam falsū esse.Necesse est enim ante Democritum & ponte & portas fuisse : quarum fere sūma
curuantur.Excidit porro uobis eundem democritum inuenisse quemadmodum ebur molliretur:
quēadmodum decoctus calculus in smaragdum conuerteretur:qua hodieq; coctura inuenti Japi
des coctiles colorantur.Ista sapiens licet inuenerit:non quia sapiēs erat inuenit. Multa enim facit:
quæ ab imprudētissimis æque fieri uidimus:aut peritius:aut exercitatius.Quid sapiēs inuestigaue
rit? Quid in lucem protraxerit quæris? Primum uerā naturam quam nō ut cætera animalia oculis
secutus est tardis ad diuina. Deinde mtæ legem:quam ad uniuersa direxit:nec nosse tantū sed seq
docuit deos : & accidentia non aliter excipere q̄ imparata.Vetuit parere opinionibus falsis:& quā
ti quicq; esset uera æstimatione perpendit:dānauit mixtas pœnitētiæ uoluptates.Et bona semper
placitura laudauit : & palam fecit fœlicissimum esse:cui fœlicitate non opus est : potentissimū esse
qui habet ipotestate. Nō de ea philosophia loqui quæ cinē extra patriam posuit:extra mundū de/
os:quæ uirtutem donauit uoluptati:sed illa quæ nullum bonum putat nisi quod honestū est: quæ
nec hominis nec fortunæ muneribus deleri potest . cuius hoc præcium est non posse præcio capi.
Hāc philosophiam fuisse illo rudi seculo quo adhuc artificia deerant.& ipo usu discebāt utilia.Nō
credo sicut ante fortunata tempora:cum in medio iacerēt beneficia naturæ promiscuæ utenda:an
teq̄ auaritia:atq; luxuria dissociauere mortales:&ad rapinam ex consortio discurrere.Non erāt illi
sapientes uiri:etiam si faciebant facienda sapientibus.statum quidem generis humāi non alium
quisq̄ suspexerit magis.Nec sicui permittat deus terrena formare & dare gētibus mores.aliud pro
bauerit:q̄ quod apud illos fuisse memoratur apud quos nulli subigebant arua coloni.Ne separare
quidem:aut partiri limine campum. Fas erat in medium querebant ipsaq; tellus. Omnia liberius
nullo poscente ferebat. Quid hominum illo genere fœlicius? In cōmune rerum natura fruebatur:
sufficiebat illa ut parens in tutela omnium: hæc erat publicarum opum secura possessio. Quid
ni ego illud locupletissimum mortalium genus dixerim:in quo pauperē inuenire nō posses. Iru
puit i res optime positas auaritia:& dum seducere aliquid cupit:atq; in suum uerrere : omnia fecit
aliena & in angustum eximmenso redacta paupertatem intulit : & multa concupiscendo omnia
amisit.Licet itaq; uelit nunc concurrere & reparare quid perdidit:licet agros agris adiiciāt uicinū
uel præcio pellat æris uel iniuria.Licet in prouinciarum spatium rura dilatet: & possessionem uo
cet:per suam longam peregrinationē nulla nos finium propagatio eo reducet unde discessimus.
Cum omnia fecerimus multum habebimus uniuersū.Tertia ipsa fertilior erat illaborata:& in usus
populorum non diripientium larga.Quicquid natura protulerat:id non minus inuenisse q̄ inuen
tum monstrare alteri uoluptas erat.Nec ulli superesse poterat:aut deesse:itercōcordes diuidebatur.
Nondum ualentior:impossuerat infirmiori manum.Nōdum auarus abscondendo quod sibi iace
ret:alium necessariis quoq; excluserat.Par erat alterius ac sui cura.Arma cessabant incruētæq; huma
no sanguine manus. Odium omne in feras uerterant.Illi quos aliquod nemus densum a sole pro
texerat:qui aduersus seuitiam hyemis:aut imbris uili receptaculo tuti sub fronde uiuebāt:placidas

trāsigebāt sine suspirio noctes. Solicitudo nos i nostr.. purpura uexat:& accerrimis excitat stimu
lis at qui molem sonum illis dura tellus dabat. Nō ipēdebant celata laquearia.sed in aperto iacen
tes sydera superlabebantur:& insigne spectaculū noctiū mundus in præceps agebatur:silentio tan
tū opus dicens:tā inter diem illis q̄ noctem patebant,pspectus huius pulcherrimæ domus.Libebat
ueri signa ex mediā cæli parte uergentia:rursus ex occulto alia surgentia. Quid ni iuuaret uagari
inter tam late sparsa miracula? At uos ad omnem tecto⁹q; pauetis sonum:& iter picturas uestras si
quid increpuit fugitis attoniti: Nō habebant domos instar urbium.Spiritus ac liber inter aperta
flatus:& leuis umbra tupis aut arboris & perlucidi fontes riuiq; nō ope:nec fistula:nec ullo coacto
itine re obsolefacti:sed sponte currentes:& prata sine arte formosa inter hæc agreste domicilū ru
stica politū manu:Hæc erat secundum naturā domus in qua libebat habitare:nec ipsā;nec pro ipsa
timentem.nunc magna pars nostri metus tecta sunt:Sed quis egregia illis uita fuerit & carens frau
dēnō sere sapientes:quando hoc iam i opere maximo nomē est. Nō tamen negauerim fuisse al
ri spiritus uiros.Et ut ita dicam:a diis recentes.neq; eni dubiū est quin meliora mundus nondum
effectus ædiderit.quemadmodū autē omnibus indoles fortior fuit:& ad labores paratior:ita non
erant ingenia omnibus consumata. Non enim dat natura uirtutem. Ars est bonū fieri:Illi quidem
non aurū nec argentum:nec perlucidos lapides ima terraq; fece quærebāt.Parcebantq; adhuc etiā
multis animalibus.Tantum aberat:ut homo hominē non iratus:non timens tantum spectaturus
occideret.Nondū uestis illis erat picta.Nondū texebatur aurum:adhuc non eruebatur.Quid ergo
ignorantia rerum innocentes erant.Multum autē interest utrum peccare aliquis nolit:aut nesciat.
deerat illis iusticia:deerat prudentia:deerat temperātia ac fortitudo.Omnibus his uirtutibus habe
bat similia quædā rudis uita.Virtus nō contigit aio:nisi instituto & edocto: & adsummū assidua
exercitatione perducto .Ad hoc quidem:sed sine hoc nascimur: & in optimis quoq; āteq̄ erudias
uirtutis materia non uirtus est.Vale.

Epistola.xci. Quomodo ad omne quod euēire potest firmādus est animus.Et q⁹ omnia mor
alium mortalitate damnata sunt.Vbi nō idignatione:sed æquanimitate opus ē contra fatū.

Iberalis noster nunc tristis est nunciato incendio :quo. Lugdunensis colonia exusta
est.Mouere hic casus quemlibet posset:ne dum hominem patriæ suæ amantissimum:
quæ res efficit:ut firmitatem animi sui quærat quā uidelicet ad ea quæ timeri posse
putabat exercuit.Hoc uero tā iopinatū malū & pene inauditū non miror si sine mœ
tu fuit:cum esset sine exemplo.Multas enim ciuitates incendium uexauit:nullam abstulit. Nam
eti am ubi hostili manu iniecta ignis immissus multis locis deficit:q̄is subinde excitetur:raro
tamen sic cuncta depascitur:ut nihil ferre relinquat. Terrarum quoque uix unquam tam gra
uis & Pernicios⁹ fuit motus:ut tota opida euerteret.Nunq̄ deniq; tā infestū ulli exarsit incendiū
ut nihil alteri superesset incendio:tot pulcherrima opera:quæ singula illustrare urbes singulas pos
sēt:una nox straxit:& in tāta pace quantum ne bello quidē timeri potest accidit.Quis hoc credat?
Vbiq; armis quiescentibus :cum toto orbe terrarum diffusa securitas sit.Lugdunum quod osten
debatur i Galia quæri? omnibus fortuna quos publice afflixit:qd passuri erāt timere permisit.Nul
la res magna non aliquod habuit ruinæ suæ spacium.In hac una nox interfuit inter urbē maximā
& nullam :deniq; diutius illā tibi periss⁹ q̄ periit narro.Hæc omnia liberalis nostri affectum incli
nant aduersus sua firmū & erectum:nec sine causa concussus est.Inexpectata plus aggrauant.No
uitas adiicit calamitātibus pondus:nec quisq̄ mortalium nō magis quod etiam miratus est doluit.
Ideo nihil nobis improuisum esse debet.In omnia præmittendus est animus:cogitandum⁹q; non
quicquid solet sed quicquid potest fieri.Quid enim est:quod non fortuna cū uoluit ex florentissi
mo detrahat:qd nō eo magis aggrediatur:& quatiat:quo speciosius fulget.Quid illi arduū? qdue
difficile est? Non una uia semper ne tota quidem incurrit.Modo nostras in nos manus aduocat:
modo suis contenta uiribus inuenit pericula sine auctore:nullum tempus exceptum est in ipsis uo
luptatibus causæ doloris oriuntur.Bellū in media pace consurgit:& auxilia securitatis in metum
transeunt.Ex amico inimicus.Hostis ex socio.In subitas tēpestates hybernisq; maiores agitur æsti
ua tranquilitas:sine hoste patimur hostilia:& cladis causas:si alia deficiūt nimia sibi fœlicitas iue
nit.Inuadit tēperatissimos morbus:nalidissimos ptysis.Innocētissimos pœna Secretissimos tumul
tus.Eligit aliquid noui casus:per quod uelut oblitis uires suas ingerat.Quicquid longa series mul
tis laboribus multa dei indulgentia struxit:id unus dies spargit ac dissipat:lōgā moram dedit ma
lis properantibus:qui diē dixit horam momentum⁹q; tēporis euertēdis imperiis sufficere. Esset ali
quod ibecillitatis nostræ solatiū:rerūq; nostrarū si tanto tempore repararentur cuncta quanto fini
untur.Nunc incremēta lēte exeunt:festinatur in dānum:nihil priuati::nihil publice stabile est:tam
hominū q̄ urbiū facta uoluuntur.Inter placidissima terror existit:nihilq; extra est tumultuātibus cau
sis:mala unde minime expectabantur erumpunt.Quæ domesticis bellum steterant regna:quæ ex
ternis impellente nullo ruunt:quota quæq; fœlicitatē ciuitas pertulit.Cogitanda ergo sunt oia:&
animus aduersus ea quæ possunt euenire firmandus.Exilia:tormenta bella:morbos:naufragia me
ditare.Potest te patriæ:potest patriā tibi casus eripere:potest te in solitudinem abiicere.Potest hoc

ipsum in quo turba suffocatur fieri solitū.ō. Tota ante oculos sortis humanæ conditio ponatur: nec quantum frequenter euenit: sed quantum plurimū potest euenire præsumamus animo: si nō lumus opprimi: nec ullis inusitatis uelut nouis obstupe fieri. In plenum cogitanda fortūa est. Quotiens Asiæ quotiens Achaiæ urbes uno tremore ceciderunt? quot oppida in Syria? quot in Macedonia deuorata sunt? Cyprum quotieus uastauit hæc clades? Quotiens i se paphus corruit? frequēter nobis nunciati sunt totarum urbium interitus: & nos inter quos frequenter ista nunciatur: quota pars omnium sumus. Consurgamus itaq; aduersus fortuita: & quicquid inciderit sciamus nō esse tam magnum q̄ rumore iactetur. Ciuitas arsit opulenta: ornamētumq; prouinciarum: quibus & in serta erat: & excepta. Vni tamen imposita: & huic non altissimo mōti. Omnium istarum ciuitatum: quas nunc magnificas ac nobiles audis. Vestigia quoq; tempus eradet. Nō uides quēadmodum in Achaia clarissimarum urbium iam fundamenta cōsumpta sunt: nec quicq̄ extet ex quo appareat illas saltem fuisse. Non tantum manufacta labuntur: non tantum humana arte: atq; industria posita uertit dies. Iuga montium diffluunt: totæ desedere regiones. Operta sunt fluctibus: quæ procula cōspectu maris stabant. Vastauit ignis colles: per quos relucebat: erosit & quōdam altissimos uertices solatia nauigantium: ac speculas ad humilem harenam deduxit: ipsius naturæ opera uexātur. Et ideo æquo animo ferre debemus urbiū excidia. Casura omnia extant: omnibus exitus manet: siue interna uis flatuq; præclusa uiolenti pondus sub quo tenentur excusserint: siue torrentium i abdito uastior obstātia effregerit siue flāmarū uiolentia cōpaginē soli ruperit: siue uetustas: i qua nihil tutū est: expugnauerit minutati: siue grauitas cæli egesserit populos: & situs deserta corruperit. Et enumerare oēs fatoꝝ uias lōgū est. Hoc unū scio: oia mortaliū opa: mortalitate dānata sūt: inter pitura uiuimus. Hæc ergo atq; eiusmodi solatia admoueo, Liberali nostro icredibili quodā patriæ suæ amore flagrāti: quæ fortasse cōsūpta est: ut in melius excitaretur. Sæpe maiori fortunæ locū fecit iniuria. Multa ceciderunt: ut altius surgerent: & in malas imagines fœlicitatis uibis inimicus aiebat romæ sibi incendia ob hoc unū dolori esse: quod sciret meliora resurrectura q̄ arsissent. In hac quoq; urbe uerisimile est certiores omnes esse ut maiora certioraq; q̄ amisere restituātur. Sint utinā diuturna: & melioribus auspiciis in æuum longius condita. Nam huic Coloniæ ab origine sua centesimus annus est. ætas ne homini quidē extrema a Platone deducta: in hac frequētia loci oportunitate conualuit. Qui tamen grauissimos casus intra spacium humanæ pertulit senectutis: Itaq; formetur animus ad intellectum: patientiaq; sortis suæ: & sciat nihil inausum esse fortunæ. Aduersus imperia illam idem habere iuris: quod aduersus imperantes. Aduersus urbes idem posse quod aduersus homines. Nihil horum dignandum est. In eum intrauimus mundum: in quo his legibus uiuitur. Placet parere non placet: quacunque uis exi. Indignare si quid in te inique prone constitutum est. Sed si hæc animos summosque necessitas alligat: in gratiam cum fato reuertere: a quo omnia resoluuntur. Non est quod nos tumulis metiaris: et his monumentis quæ una disparia prætexunt. Aequat omnes cinis: impares nascimur pares morimur. Idem de urbibus quod de urbium incolis dico. Tam ardea capta: q̄ Roma capta est. Conditor ille iuris humani: non natalibus nos: nec nominum claritate distinxit: nisi dum sumus. Vbi uero ad finem mortalium uentum est. Discede inquit ambitio omnium quæ terram præmunt: seruus miles esto. Ad omnia patienda pares sumus. Nemo altero fragilior est: Nemo in crastinum sui cercior. Alexander Macedonum rex discere Geometriam infœlix cœperat sciturus q̄ p. silla terra esset ex qua minimum occupauerat. Ita dico infelix ob hoc quod intelligere debebat fallum se gerere cognomē. Quis enim esse tam magnus in pusillo potest? Erant illa quæ tradebantur subtilia: & diligenti intentione discenda: non quæ percipere posset uesanus homo: & trans oceanum cogitationes suas mittens. Facilia inquit me doce. Cui præceptor inquit: ista omnibus eadem sunt: æque difficilia. Hoc puta rem natura dicere. Ista de quibus quæris: omnibus eandem sunt: nulli dari faciliora possunt: sed quisquis uolet sibiipsi illa reddet faciliora. Quomodo? æquanimitate: & doleas oportet: & sitias: & exurias: & senecas: & si tibi longior contigerit inter homines mora: & ægrotes: & pedas aliquid: & pereas. Non est tamen q̄ istis qui te circunstrepunt credas. Nihil horum malum est. Nihil intollerabile: aut durum: ex confessu istis metus est. Sic mortem times quomodo famā. Quid autem stultius homine uerba metuente. Eleganter Demetrius noster solet dicere: eodem loco sibi esse uoces imperitorum: quo uentre redditos crepitus. Quid enim inquit mea refert? sursum isti an deorsum sonent? Quanta dementia est uereri: ne infameris ab infamibus? Quemadmodum famam extimuistis sine causa: sic & illa quæ nunq̄ timeretis: nisi fama uixisset. Nunquid detrimenti faceret uir bonus in quis rumoribus sparsus? cum ne morti quidem hæc apud nos noceat: & hæc malam molitionem habet. Nemo eorum qui illa accuset exptus est. Interim temeritas est damnare quod nescias. At illud scis q̄ multis utilis sit: q̄ multos liberet tormētis: ægestate: quærelis: suppliciis tedio. Non sumus in ullius potestate: cum mors in nostra potestate sit. Vale.

Epistola. xcii. Disputatio cōtra dicentes solam uirtutem non facere beatum sine externis cōmodis. Vel facere quidem beatū sed non beatissimum. Vbi sedit hæc fortuita nec bona esse nec mala. Et nec beatum facere nec miserum. Et de excellentia animi.

Vto inter me teq; conueniat externa corpori acquiri: corpus in honorem animi colī in animo esse partes ministras: per quas mouemur: aliturq; propter ipsum principale nobis data. In hoc principale aliquid irrationale est: & rationale. Illud huic seruit: hoc unū est quod alio non refert: sed omnia ad se perfert. Nam illa quoq; diuina ratio omnibus præposita est: ipsa sub nullo est. Et hæc autem nostra eadem est: quia ex illa est. Si de hoc inter nos conuenit: sequitur ut de illo quoq; conueniat. In hoc uno positam esse beatam uitam: ut in nobis ratio perfecta sit. Hæc enim sola non submittit animum. Stat contra fortunam in quolibet rerū habitu seruitus seruit. Id autem unum bonum est: quod nunq̄ defungitur: Is inquam beatus: quem nulla res minorem facit: tenet summam & ne ulli quidem nisi sibi innixus. Nam qui aliquo auxilio sustinetur potest cadere. Si aliter est incipient in nobis multum ualere non nostra. Quis autem uult constare fortuna: aut huis se prudens ob aliena miratur? Quid est beata uita: securitas & perpetua tranquillitas. Hanc dabit animi magnitudo: dabit constantia bene iudicati tenax. Ad hoc quomodo peruenitur? si ueritas tota perfecta est: si seruatus est in rebus agendis ordo: modus. decor: & innoxia uoluntas: aut benigna: intenta rationi. Nec unq̄ ab ista recedens: amabilis simul mirabilisq;. Deniq; ut breuiter tibi formulam feribam. Talis animus sapientis esse uiri debet: qualis deum deceat. Quid potest desiderare: is cui omnia honesta contingant? Nam si possunt aliquid non honesta conferre ad optimum statum. in his erit beata uita: sine quibus non est. Et quid stultius turpiusue q̄ bonum rationalis animi ex irrationalibus nectere. Quidam tamen augeri summū bonum iudicant: quia parum plenum sit fortuitis repugnantibus. Antipater quoq; inter magnos sectæ huius auctores: aliquid se tribuere dicit externis: sed exiguum admodum. Vides autem quale sit: & te non esse contentum: nisi aliquis igniculus alluxerit. Quod potest in hac claritate solis habere scintilla momentum? Si non es sola honestate contentus: necesse est aut quietem aduci uelis quam dosinam uocant græci aut uoluptatem. Horum alterum utrunq; recipi potest. Vacat enim animus molestia liber ad conspectum uniuersi. Nihilq; illum auocat a contemplatione naturæ. Alterum illud uoluptas bonum pecoris est. Adiicimus rationali irrationale: honesto inhonestum. Magno uitam facit titilatio corporis. Quid ergo dubitatis dicere bene esse homini: si palato bene est. Et hunc tu non dico inter uiros numeras. Sed inter homines cuius summum bonum saporibus: ac coloribus: ac sonis constat. Excedat ex hoc animalium numero pulcherrimo: ac diis secundo mutis aggregetur animal pabulo lætum. Irrationalis pars animi duas habet partes. Alteram animosam: ambitiosam impotentem. positam in affectionibus. Alteram humilem: languidam: uoluptatibus deditam. Illā effrenatam: meliorem tamen certe: fortiorem ac digniorem uiro reliquerunt. Hanc necessariam beatæ uitæ putauerunt inermē & abiectam. Huic rationem seruire iusserunt & fecerunt animalis generosissimi bonum: demissum & ignobile. Præterea mixtum: portentuosumq; & ex diuersis animalibus congruentibus membris. Nam ut ait Virgilius noster in Scylla. Prima hominis facies & pulchro pectore uirgo. Pubetenus postrema immani corpore pistrix. Delphinum caudas utero cōmissa luporum. Huic tamen Scyllæ fera animalia iuncta sunt horrenda: uelocia. At isti sapientiam ex quibusdam composuere portentis. Prima hominis pars est ipsa uirtus. Huic committitur inutilis caro: & fluida & recipiendis tantum cibis habilis: ut ait Posidonius. Virtus illa diuina: in lubrico finit: & superioribus eius partibus uenerandis atq; cælestibus: animal iners ac marcidum attexitur. Illa utcuuq; altera quies nihil quidem ipsa animo præstabat: sed impedimenta remouebat. Voluptas ultro dissolnit: & omne robur emollit: quæ inuenietur tam discors inter se iunctura corporum: sortissime rei inertissima astruitur: seueriissimæ parum seria: sanctissimæ intemperans usq; ad indigesta. Quid ergo inquit: si uirtutem nihil impeditura sit bona ualitudo: & quies: & dolorum uacatio: nonne petes illas. Quid ni petam? Non quia bona sunt: sed quia secundum naturam sunt: & quia bono a me iudicio sumuntur? Quod erit in illis tunc bonum? Hoc unum bene eligi. nam cum uestem qualem decet summo: cum ambulo ut oportet: cum cœno quemadmodum debeo: non cœna aut ambulatio. aut uestis bona sunt: sed meum in his propositum seruantis in quaq; re rationi conuenientē modum etiam nunc adiiciam. Mundæ uestis electio appetenda est homini. Natura enim homo mundum & elegans animal est. Itaq; non est bonū p se munda uestis: sed mundæ uestis electio: quia nō in re bonum est: sed in electione quia actiones nostræ honestæ sunt: nō ipsa quæ aguntur. Quod de ueste dixi: idē de corpore me existima dicere. Nā hæc quoq; natura: ut quādā uestem animo circundebit uelamentū eius est. Quis autē unq̄ uestimē ta æstimauit arcula? Nec bonū nec malū uagina gladiū facit. ergo de corpore quoq; idē tibi rīdeo Sumpturū quidē me: si detur electio & sanitatē & uires. Bonū autē futurum iudicium de illis meū non ipsa. Est quidē inquit sapiens beatus. Summū enim bonū uon sequitur nisi illis: & naturalia instrumenta rīdeant. Ita miser quidē esse qui uirtutē habet non pōt. Beatissimus autē nō est: qui naturalibus bonis destituitur: ut ualitudine & membroꝝ integritate. Quod icredibilius uidetur id cōcedis

aliquem in maximis & cõtinuis doloribꝰ:non esse miserum etiam beatũ:Quod leuius est:negas beatissimũ esse.Atqui si potest uirtus efficere:me miser aliquis sit:facilius efficiet ut beatissimus sit. Minus enim interualli a beato ad beatissimum restat:q̃ a misero ad beatum.An quæ res tantum ualet ut exceptum calamitatibus inter beatos locet.Non potest adiicere quod supersit:ut beatissimũ faciat in summo deficit cliuo.Commoda sunt in uita & incõmoda utraq; extra nos.Si non est miser uir bonus:q̃is omnibus præmatur incõmodis:quomodo non beatissimus:si aliquibus cõmodis deficitur.Nam quemadmodum incõmodorum onere usq; ad miserum non deprimitur:sic cõmodorum inopia non deducit a beatissimo.Sed tamen sine commodis beatissimus est:q̃ non est sub incommodis miser.Aut potest illi eripi bonum suum:si potest minui.Paulo ante dicebã:ignis culum nihil conferre luminis solis.Claritate enim eius quicquid sine eo lucet:absc̃ditur.Sed quædam inquit solis uis & lux integra est:etiam inter opposita:& quamuis aliud interiaceat:quod nos prohibeat eius aspectum:in opere est:cursu suo fertur.Quotiens inter nubila luxit:non est sercno minor:nec tardior quidem.Quoniam multum interest:utrum aliquid obstet tãtum:an impediat: Eodem modo uirtuti opposita nihil detrahunt.non est minor:sed minus fulget:nobis forsitã nõ æque apparet ac nitet.Sibi eadem est:& more solis obscuri in occulto uim suam exercet.Hoc itaq; aduersus uirtutem possunt calamitates & damna:& iniuriæ quod aduersus solem potest nebula.Infertur qui dicat sapientem corpore parum prospero usum nec miserum esse:nec beatum.Hic quoq; fallitur.Exequat ea in fortuita uirtutibus:& tantũdem tribuit uirtutibus quantum honestate carentibus.Quid autem fœdius:quid indignius q̃ comparare uenerãda contemptis.Venerãda enim sunt fides:iustitia:pietas:fortitudo:prudentia:Econtrario uilia sunt:quæ sæpe contingunt plenioribus uilissimis.Crus solidum:& lacertus:& dentes:& horum sanitas:firmitasq;:Deinde si sapiens cui corpus molestum est:nec miser habebitur:nec beatus·sed medio relinquetur. Vita quoq; eius nec appetenda:nec fugienda:Quid autem tam absurdum q̃ sapientis uitam appetendam non esse.Aut quid tam extra fidem q̃ esse aliquam uitam:nec appetendam:nec fugiẽdam?Deinde si damna corporis miserum non faciunt:beatum esse patiuntur.Nam quibus potentia non est in peiorem transeundi statum:nec interpellandi quidem optimum.Frigidum inquit aliquid & calidum nouimus Inter utrumq; tepidum est·Sic aliquis beatus est:aliquis miser:aliquis nec miser nec beatus.Volo hanc contra nos positam imaginem excutere.Si tepido illi plus frigidi ingessero fiet frigidum:si plus calidi affudero fiet nouissime calidum.At huic:nec misero:nec beato:quãtũcunq; ad miserias adiecero miser erit quemadmodum dicitis.Ergo imago ista dissimilis est.Deinde trado tibi hominem:nec miserum nec beatum.Huic adiicio cæcitatem non fit miser.Adiicio dolores:continuos & graues:miser non fit.Quem tam multa mala in miseram uitam nõ transferunt nec ad beata quidem educunt.Si non potest ut dicitis sapiens ex beato:in miserum decidere:non potest in nõ beatum.Quare enim qui illa cœpit:alicubi subsistat.Quæ res non patitur illum ad imum deuolui:retinet in summo.Quid ni?non possit beata uita rescindi nec remitti quidem potest:& ideo uirtus ad illam per seipsa satis est.Quid ergo inquit sapiens:non est beatior qui diutius uixerit:quem nullus aduocauit dolor:q̃ ille qui cum mala fortuna sæpe luctatus est.Respondemihi.Nũquid & melior est:& honestior?Si hæc non sunt:ne beatior est.Rectius iuuat oportet:ut beatius uiuat.si rectius nõ potest:ne.beatius quidem.Non intenditur uirtus ergo nec beata quidem uita:quæ ex uirtute est. Virtus enim tantum bonum est:ut istas accessiones minutas non sentiat.Breuitatem æui:& dolorum & corporum uarias offensiones.Nam uoluptas non est digna ad quam respiciat. Quid est in uirtute præcipuum?Futuro non indigere:nec dies suos computare:in quantolibet tempore bona æterna cõsumat.Incredibilia nobis hæc uidentur:& supra humanam naturam excurrentia. Maiestatem enim eius ex nostra imbecillitate metimur:& uitiis nostris nomen uirtutis imponimus·Quid porro æque incredibile uidetur.Aliquem in summis cruciatibus positum:dicere beatus sum.Atq; hæc nox in ipsa officina uoluptatis est audita.Beatissimum inquit hunc & ultimum diem ago.Epicurus:cum illum hinc urinæ difficultas torqueret:hinc insanabilis exulcerati dolor uentris.Quare ergo incredibilia sunt ista apud eos qui uirtutem colunt:cum apud eos quoq; reperiantur:apud quos uoluptas imperauit?Hi quoq; degeneres & humilimæ mentis aiunt:in summis doloribus: in summis calamitatibus:sapientem nec miserum futurum nec beatum.At qui hoc quoq; incredibile est:imo incredibilius.Non uideo enim quomodo in infinitum agatur e fastigio suo:deiecta uirtus.Aut beatum præstare debet.Aut si ab hoc depulsa est:non prohibebit fieri miserum. Stans non potest uinci:aut uincatur oportet:aut uincat.Diis inquit immortalibus solis:& uirtus & beata uita contingit.Nobis umbra quædam illorũ bonorũ & similitudo.Accedimus ad illam nõ puenimus.Ratio uero diis hominibusq; cõis est.Hæc in illis cõsumata est:in nobis consumabilis.Sed ad desperationẽ nos uitia nostra pducunt.Nã ille alter secũdus est:ut aliquis pagæ cõstans ad custodienda optima cuius iudiciũ labat.Etiã nunc & incertũ est:desideret oculorũ atq; auriũ sensum banã ualitudinẽ & non fœdũ aspectũ corporis:& habitu manẽte suo:ætatis præterea longius spatiũ. Per hanc põt non pœnitenda agitare ut in pfecto uiro.Huic malitiæ uis quædã inest:quia animũ habet mobilẽ at praua illa agit arcns malitia:& ea agitata abest.De bono non est adhuc bonus:sed

i bonũ fingitur. Cuicũq; autẽ deest aliqd ad bonũ male est.Sed sicui uirtus animusq; i corpore sens: hic deos æquat.Illo tẽdit orginis suæ memor. Nemo improbe eo conatur ascendere unde descenderat. Quid est autem:cur non existimes in eo diuini aliquid existere qui dei pars est. Totũ hoc quo cõtinemur: & unũ est:deus: & socii eius sumus & membra.Capax est noster animus: præfertur illo si uitia non deprimant.Quemadmodum corporum nostrorum habitus erigitur: & spectat incælum.Ita animus.cui inquantum uult licet porrigi.In hoc natura rerum formatus est ut paria diis uelit:& sic utatur suis uiribus ac se in spatium suum extendat. Non alienaui ad summa nititur. Magnus erat labor ire in cælum.Redit enim cum hoc iter nactus est.Vadit audacter & conteptor omnium nec ad pecuniam respicit:aurum argentumq; illis in quibus iacuere tenebris dignissima. Non ad hoc æstimat splẽdorem quo imperitiores uerberant oculos & auerterunt a cælo: ex quo illa secreuit cupiditas nostra & effodit.Scit inquam alicubi positas esse diuitias quo congeruntur:animum impleri dedere non arcam.Hunc imponere domino omnium rerum licet. Hunc in possessionem rerum naturæ inducere:ut suarum possessionum orientis occidentisq; terminus fiat.Deorumq; ritu cuncta possideat cum opibus suis diuites superne despiciat. Quorum nemo tã lætus est suo:q̃ tristis alieno:cum se in hanc sublimitatem tulit.Corporis quoq; uel oneris necessarii non amator:sed procurator est. Nec se illi cui impositus est subiicit.Nemo liber est qui corpori seruit. Nam ut aliquos dominos:quos nimia pro illo solicitudo iuenit transeas.ipsius moro sum imperium delicatumq; est.Ab hoc modo æquo animo exit:modo magno prosilit: ne quis deide reliquiis eius futurus sit exitus quærit.Sed ut ex barba capillos dẽtola negligimus.Ita ille diuinus animus egressurus hominem quo receptaculum suum conferatur.Ignis illum excludat:an fere distrahant:an terra contegat:non magis ad se iudicat pertinere:q̃ secundas ad editum infantem: utrũ proiectum aues differat:an consumatur canibus data præda marinis.Quid ad illum qui tunc quoq; cum inter homines est:nullas minas timet:ullas ne timebit post mortem minas eorum quibus usq; ad mortem timeri parum est.Non conteret inquit me:nec uncus : nec proiecti ad contumeliã cadaueris:laceratio fœda usuris.Neminem de supremo officio rogo.Nulli reliquias meas cõmendo.Ne quis insepultus esset rerum natura prospicit:quem seuitia proiecerit:dies conder. Diserte Mœcenas ait:Nec tumulum curo : sepelit natura relictos. Alte cinctum putes dixisse. Habuit enĩ ingenium:& grãde:& uirile:nisi illud secũdis cinxisset. Vale.

Epistola.xciii. De breuiori uita nõ curãdũ.Et q; ãplissimũ uitæ spatiũ est usq; ad sapiẽtiã uiuere.

i N epistola qua de morte Metronatis philosophi quærebaris:tanq̃ potuisset diutiꝰ uiuere & debuisset:æquitatem tuam desideraui:quæ tibi in omni persona in omni negocio superesti una redeest:in q̃ oibus:multos iueni æquos aduersus homines aduersus deos neminẽ Obiurgamus quotidie fatum.Quare illa non rapitur?Quare ille in medio cursu raptus est?Quare senectutem & sibi & aliis grauem extendit.Vtrum obsecro te æquius iudicas te naturæ:an tibi parare naturã?Quid autẽ interest:q̃ cito exeas dũ utiq; exeundũ est. Nõ ut diu uiuamus curãdũ est: sed ut satis.Nã ut diu uiuas fato opus est:ut satis aĩo.Lõga est uita si plena est.Impletur autẽ cũ animus sibi bonũ suũ reddidit:& ad se potestatem sui transtulit.Quid illum octoginta anni iuuant p inertiam exacti?Nõ uixit iste:sed i uita moratus est:nec sero mortuus:sed diu. Octogita ãnis uixit. Interest mortem eius ex quo die numeres. At ille obiit uitiis:sed officia boni ciuis:bõi amici: boni filii executus est.In nulla parte cessauit:licet eius ætas imperfecta sit:uita perfecta est.Octogin ta annis uixit:imo octogita annis fuit:nisi forte sic uixisse eũ dicis quo modo dicũtur arbores uiuere.Obsecro te mi.Lucilli hoc agamus:utquẽadmodũ preciosa rerũ sit uita nostra nõ pateat multum:sed multũ pedeat.Actu illam metiamur:non tẽpore.Vis scire quid inter hunc interfuerit uegetũ contẽptorẽq; fortunæ functum oibus uitæ humanæ stipẽdiis:atq; i summũ bonũ eius euectum: & illũ cui multi anni transmissi sunt. Alter post mortẽ quoq; est. Alter ante mortẽ periit. Laudemus itaq;:& i numerosœliciũ reponamus eũ:cui quãtuluncunq; tẽporis contigit.bene collocatũ est.Vidit enim uerã lucem:non fuit unus e multis:& uixit:& uiguit. Aliquãdo sereno usus est: Aliquãdo ut solet ualidi syderis fulgor per nubila emicuit. Quid quæris q̃diu uixerit?uixit ad posteros usq; transiliit:& se in memoriam dedit. Nec ideo mihi plures annos accedere recusauerim. Nihil tamẽ ad beatam uitam defuisse dicam:si spatium eius inciditur.Non enim adeum diẽ me aptaui:quẽ ultimum mihi spes auida promiserat:sed nullum nõ ranq̃ ultimum aspexi. Quid me interogas quãdo natus sim? An inter iuniores adhuc censar? Habeo meum. Quemadmodum i minore corporis habitu potest homo esse perfectus:sic & i minore temporis termino potest esse uita pfecta. Aetas iter externa est:q̃diu sim aliẽum est : q̃diu uero ut uir bonus sim meum est. Hoc ame exige: ne uelut per tenebras æuum ignobile emetiar ut agam uitam:ut non præteruehar.Quæris quid sit amplissimum uitæ spatium?usq; ad sapientiam uiuere. Qui ad illam peruenit:attingit non longissimum finem:sed maximum.Ille uero glorietur audacter:& diis agat gratias:interq; eos sibi & rerũ nature iputet q; fuit.merito eni iputabit.meliorẽ illis uitã reddidit q̃ acceperit.Exẽplar bõi uiri posuit:q̃lis quãtusq; esset ostẽdit. Siqd adiecisset:fuisset simile pterito. Et tũ quousq; uiuimus: oiũ rerũ cogitatiõe fũcti sumus.Scimus ad qd pricipalis natura se attollat.quẽadmodũ ordiet mũ

dum: per quas uices annū retiocet. Quō. modum omnia quæ usq; erant cluserit:& seipsam sui si nem fecerit. Scimus sydera impetu suo uadere: præter terram nihil stare. cætera cōtinua uelocitate decurrere. Scimus quemadmodum solem luna prætereat. Quare tardior uelociorem post se relin quat. Quomodo lumen accipiat: aut perdat: quæ causa inducat noctē: quæ reducat diem. Illuc eū dum est ubi ista propius aspicias. Nec hac spe inquit sapiens ille fortius ex eo quod patere mihi ad deos meos iter iudico. Metui quid e amitti etiam inter illos fui: animūq; illo meum misi:& ad me illi suū miserūt: sed tolli me de medio puta & post mortem nihil ex hoine restare. Aeque magnum animum habeo: etiā si nusq; trāsiturus accedo. Nō tā multis uixit annis q̄ potuit:& paucorum uer suum liber est:& quidem laudandus atq; utilis. Annales Tamasii scis q̄ non decori sint:& qui uocē tur. Hæc est uita quorundam longa:& quod Tamasii sequitur annales. Nunquid fœliciorē iudicas eum qui summo die numeris:q̄ eum qui medio occiditur. Nūquid aliquem esse tam cupidum uitæ putas: ut iugulari in spoliario. q̄ in arena malit. Nō maiore spatio alter alterum præcedit. Mors per omnes it. Qui occidit consequitur occisum: minimum est de quo solicitissime agitur. Quid āt ad rem pertinet quamdiu uites quod euitare non possis. Vale.

Epistola. lxxxiii. Vtrum pars philosophiæ superfluat disputatio & solutio. & de annotatiōe cō tra malum popularis opinionis.

Hanc partem philosophiæ quæ dat propria cuiq; personæ præcepta: nec in uniuersū cō pōit hominem sed marito suadet quō se gerat aduersus uxorē: patri quō educet liberos domino quō seruos regat. Quida solam recepant:& caeteras quasi extra uirilitatem no stram uagantes reliquerant tanq̄ quis non posset de parte suadere: nisi qui summam prius totius uitæ complexus est. Sed Aristo Stoicus e contrario hanc ptem leuē existimat:& quæ nō descen dat in pectus usq; ut illā habentē præcepta plurimū ait ꝓficere ipsaq; decreta philosophiæ. consti tutionemq; summi boni: quā qui bene intellexit & didicit: qd in quaq; re faciendum sit sibiipse p̄ cepit. Quēadmodum qui iaculari discit: destinatum locū captat:& manum format: ad dirigenda quæ mittit. Cum hanc uim ex disciplina & exercitatiōe precepit quocūq; illa uult utitur. Didicit. n. nō hoc aut illud ferire: sed quocunq; uoluerit. Sic qui se ad totā uitam instruxit: nō desiderat pticu latim admoneri: doctus in totū. Nō. n. quomodo cū uxore: aut cū filio uiueret. sed quomodo bene uiueret. In hoc ē & quomodo cū uxore ac liberis uiuat. Cleantes utilēqdē iudicat & hanc ꝑtē: sed i becillē nisi ab uniuerso fluit: ubi decreta ipsa philosophiæ & capita cognouit. In duas ergo q̄stiōes locus iste diuiditur: Vtæ utilis an in utilis sit:& an solus uiq; bonum possit efficere. i. utq; supuacu cuus sit:. an oēs faciat supuacos. Qui hanc ptē uideri uolunt supuacuam: hoc aiunt. Siqd oculis op positum moratur aciē: remouendum est: illo qdē nō abiecto opam pdidit q̄ præcipit. Sic quo am bulabis illo manum porriges. Eodē modo ubi aliqua res obcæcat animum:& ad officioq; despici endū ordinē impedit: nihil agit q̄ præcepit: Sic uiues cū patre. sic cū aliis. Nihil. n. ꝓficient precep ta: q̄diu mentis error obfuscus ē: si ille discutitur: apparebit qd cuiq; debeatur offitio. Alioqn do ces illud quod sano faciēdum sit: non sanum efficis. Paupi ut agat diuitem monstras: hoc quomō manente pauptate fieri potest. Ostēdis exurienti qd tanq̄ satur faciat: fixam potius medullis famē detrahe. Idem tibi de omnibus uitiis dicam: ipsa remouenda sut: nō præcipiēdum quod fieri illis manentibus non pōt: tuisi opiniōes falsas: qbus laboramus expuleris: Nec auarus quomō utendū pecunia sit exaudiet: nec timidus quomodo picula cōtennat: Efficias oportet ut sciat pecuniā nec bonum nec malum esse. Ostēdas illi miserrimos diuites. Efficias ut qcqd publice expauimus: sciat nō esse tam timendum: q̄ fama circūfert: nec dolorē quoq; nec mortē. Sæpe in morte. quā pati lex est magnum esse solatium quod ad neminē redit. in dolore ꝓ remedio futuram obstinationē ani mi q̄ leuius facit sibi: qcqd cōtumaciter passus est. Optimam doloris esse naturam q̄ nō potest: nec q̄ extēditur magnus esse: nec q̄ est magnus extēdi. Omnia fortiter excipiēda: quæ nobis mundi ne cessitas imperat. His decretis cū illum i cōspectū suæ cōditionis adduxeris. & cognouerit beatam uitā esse: nō quæ secundum uoluptatem est: sed secundum naturā. Cū uirtutē unicum bonū homi nis adamauerit: tupitudinē solū malū fugerit: Reliqua oia diuitias: honores: bonam ualitudinē: uires: imperia: scierit esse mediam ptem: nec bonis anumerandā nec malis. Monitorem nō desi dabit ad singula q̄ dicat: sic incede: sic mane: hoc uiro: hoc fœminæ: hoc marito: hoc cælibi conue nit. Ista. n. q̄ diligentissime monent: ipsi facere nō possunt. Hæc pedagogus puero: hæc auia nepoti præcipit: & irascendum non esse magister iracundissimus disputat. Si ludum litteratum intraueris scies ista: quæ ingenti supercilio philosophi iactant: in puerili esse præscripto. Vtrum manifesta de mum an dubia percipes: non desiderant manifesta monitores: præcipienti dubia non creduntur. Superuacuum est ergo præcipere. Id adeo sic dise: si iam mones quod obscurum est & ambiguū: ꝓbatiōibus adiuuandum erit. Si ꝓbaturus es illa per quæ probas plus ualent: latisq; per se sunt. Sic amico utere. sic ciue: sic socio: Quare? quia iustum est. Omnia ista mihi locus de iustitia tradit. Illic inuenio æquitatem per se expetendam: nec metu nos ad illam cogi: nec mercede conduci. Non el se iustum cui quicquam in hac uirtute placet præter ipsam hoc tamen persuasi mihi & prohibui. Quid ista præcepta proficiunt quæ eruditum docent. Præcepta dare scienti superuacuum est: nesci

enti parum. Audire enim debet non tantum quid sibi p̄cipiatur: sed etiam quæritur. Vtrū in quā ueras opiniones habenti: de boni malisq; sunt necessaria: an non habenti. Qui non habet nihil a te adiuuabitur: aures eius contra admonitionibus tuis fama possedit. Qui habet exactum iudicium de fugiendis pectendisq; scit sibi faciendum: scit etiā te tacēte. Tota ergo pars ista philosophiæ sub moueri potest. Duo sunt propter quæ delinquimus. Aut inest animo paruis opiniōibus malitia cō tracta: aut etiam si non est falsis occupatus ad falsa procliuis est:& cito specie quo non oportet tra hente corrumpitur. Itaq; debemus aut procurare mentem integram & uitiis librare aut uagante qui dem: sed ad peiora pronā præoccupare. Vtrunq; decreta philosophiæ faciunt. Erga tale præcipien di genus nihil agit. Præterea si præcepta singulis damus: incōprehensibile opus est. Alia enim da re debemus fœneranti: alia colenti agrum: alia negotiāti: alia regum amicitias sequenti: alia pars: alia inferiores amaturo. In matrimonio præcipias quomodo uiuat cum uxore aliquis: quam uirgi nem duxit: quo modo cum ea quæ alicuius ante matrimonium experta est: quemadmodum cum locuplete: quemadmodum cū indotata. An non putas aliquid esse discriminis inter sterilē & fœ cundam: inter prouectiorem & puellam: inter matrem & nouercam. Omnes species cōplecti non possumus. At qui singulæ propria exigunt. Leges autem philosophiæ breues sūt:& omnia alligāt. Adiice nunc q̄ sapientis præcepta finita esse debent:& certa: siqua finiri non possunt extra sapien tiā. sunt Sapiētia rerum terminos nouit: Ergo ista pars præceptiua submouēda est: quia quod pau cis promittit præstare omnibus non potest. Sapientia autem omnes tenet. Inter insaniam publicā & hanc quæ a medicis traditur nihil interest: nisi q̄ hæc morbo laborat: illa opinionibus falsis. Al tera causas furoris traxit ex ualitudine. Alteta animi mala ualitudo est. Siquis furioso præcepta det quomodo loqui debeat: quomodo præcedere: quō in publico se gerere: quō in priuato: erit ipso quem monebit insanior. Si bilis nigra curāda est:& ipsa furoris causa remouēda. Idem in hoc alio animi furore faciendum est: ipse discuti bebet: alioquin abibunt in uanum monentiū uerba. Hæc ab Aristone dicuntur. Cui respondemus ad singula. Primū aduersus illud quod ait: si quid obstat oculo & impedit uisum debere remoueri. Fateor huic non esse opus præceptis ad uidēdum: sed re medio quo purgetur acies:& efficientem sibi moram effugiat. Natura enim uidemus cui usū sui reddit: qui remouet obstantia. Quid autem cuiq; debeatur officio: natura nos docet. Deinde cuius curata suffusio est: is non protinus cū uisum recepit. aliis quoq; potest reddere: malitia liberatur.& liberat non est opus exhortatione nec consilio quidem: ut colorum ꝓprietates oculus intelligat: a nigro album: etiam nullo monente distinguet. Multis contra præceptis æget animus ut uideat qd agendum sit in uita: q̄q̄ oculos quoq; ægros medicus non tantum curat: sed etiam monet. Nō est inquit quod protinus imbecillā aciem cōmittas improbo luminis: a tenebris primo ad umbrosa p cede: deinde plus aude & paulatim claram lucem pati assuesce. Non est qd̄ post cibum studeas: nō est qd̄ plenis oculis: ac tumentibus imperes afflatum & uim frigoris i os occurentis cuita: alia eiusmodi. quæ non minus q̄ medicamenta proficiunt. Adiicit remediis medicina consilium. Error in quit est causa peccandi. Hunc nobis præcepta nō detrahunt: nō expugnant opiniones de bonis ac malis falsas. Concede per se efficacia præcepta non esse euertendam prauam animi persuasionem: Sed non ideo aliis quidem adiecta ꝓficiūt. Primum memoriam renouant. Deinde quæ in uniuer so confusius uidebantur: in partes diuisa diligentius considerantur. Aut in isto modo licet:& con solationes dicas superuacuas & exhortationes. At qui non sunt superuacuæ. Ergo ne monitiōes quidem. Sultum est inquit præcipere ergo quid facere. tanquam sanus debeat: cum restituenda sa nitas sit sine qua irrita sunt præcepta. Quid qd̄ habent ægri sani q̄ quædam communia: de quibus admonendi sunt. tanquam ne auide noxios cibos appetant: ut salsitudinem uetent. Habent quæ dam præcepta communia pauper & diues. Sana inquit auaritiam:& nihil habebis quod admone as: aut pauperem: aut diuitem. Sic cupiditas utriusq; confidet: quid qd̄ aliud non est concupiscere pecuniam aliud uti pecunia scire? Cuius auari modum ignorant: etiam non auari usum. Tolle in quit errores superuacua præcepta sunt. Falsum est. Puta enim auaritiam relaxatam. Puta astrictam esse luxuriam: temeritati frenos iniectos: ignauiæ subditum calcar: etiam remotis uitiis: qd & quē admodum debemus facere discendum est. nihil inquit efficient monitiones admotæ grauibus ui tiis: ne medicina quidem morbos insanabiles uincit: tamē adhibetur aliis in remedium: aliis in le uamentum. Nec ipsa quidem uniuersæ philosophiæ uis: licet tota in hoc uires suas aduocet: durā iam & ueterem animis extrahet pestem. Sed non ideo nihil sanat: quia non omnia. Quid prodest inqt apta monstrare? Plurimum. Interdum. n. scimus: nec attendimus. Non docet admonitio: sed aduertit: sed excitat: sed memoriam continet: nec patitur relabi. Pleraque ante oculos posita transi mus. Admonere genus adhortandi est. Sæpe animus etiam aperta dissimulat. Ingerenda est itaq; illi noticia rerum notissimarū. Illa hoc loco in uaticinium calui repetenda sententia est. Factum ē ambitum scitis:& hoc uos scire omnes sciunt. Scis amicitias sancte colendas esse: Sed non facis. Scis improbum esse: qui ab uxore pudicitiam exigit: ipse alienarum corruptor uxorum. Scis ut illi nil cum adultero: sic nihil tibi esse debere cum pellice & non facis. Ita subinde reducēdus es ad me moriam. nō. n. reposita illa esse oportet. sed in promptu. Quæcunq; salutaria sunt. sæpe agitati de

bent sæpe uersari non ut tátū nota sint sed parata. Adiice nūc ꝙ apta quoq; aptiora fieri debent. Si dubia sunt inquit quæ præcipis probationes adiicere debebis. Ergo illæ non præcepta proficient. Quid quod etiam sine probationibus ipsa monentis auctoritas prodest: Sic quomodo iurisconsulti ualent responsa etiam si ratio non redditur. Præterea ipsa quæ præcipiuntur: p se multū habent ponderis: utiq; si aut carmini intexta sunt: aut prosa oratione in sententiā coartata. Sicut illa Catoniana: Emas nō quod opus est: sed quod necesse est quod non opus est esse clarū est. Qualia sunt illa. aut reddita oraculo: aut similia. Tempori parce: te nosce. Nunquid rationē exiges: cum tibi aliquis hos dixerit uersus. Iniuriarum remedium est obliuio. Audentes fortuna iuuat. Piger sibi ipse obstat. Aduocatum ista non quæruntur: affectus ipsos tangunt: & natura uim suam exercente proficiunt. Omnium honestarum rerū semina animi gerunt. Quæ admonitione excitantur: nō aliter q̄ scintilla flatu leui adiuta: ignē suū explicat. Erigitur uirtus cū acta est & impulsa. Præterea quædam sunt quidem inanimo: sed parum prompta: quæ incipiunt in expedito esse cum dicta fūt. Quædā diuersis locis iacent sparsa: quæ contrahere inexercitata mens non potest. Itaq; in unū conferenda sunt: & iungenda ut plus ualeant animum quoq; magis alleuent: aut si præcepta nihil adiuuant: omnis institutio tollenda est. Ipsa natura contenti esse debemus. Hoc qui dicunt: non uident aliud ingenium esse hominis mobilis & recti: aliud tardi & habetis. Vtiq; aliud alio ingeniosior est. Ingenii uis præceptis alitur & crescit: nouasq; persuasiones adiicit inatus: & depræuata corrigit. Si quis inquit non habet recta decreta: & quid illum admonitiones iuuabunt utiis obligatum hoc scilicet ut liberetur? Non enim extincta in illo indoles naturalis est: sed obscurata & oppressa. Sic quoq; tentat resurgere: & contra praua nititur. Nacta uero prælidiū: & adiuta præceptis cōualescit. Si tamen illa diutina pestis: non infecit: nec enecuit. Hanc enim ne disciplina quidē philosophiæ toto impetu suo cōnixa restituet. Quid enim interest iter decreta philosophiæ & præcepta nisi ꝙ illa generalia præcepta sunt. Hæc specialia? Vtraq; res præcipit: sed altera in totum: particulatim altera. Siquis inquit recta habet & honesta decreta: hic ex superuacuo monetur. Minime. Nam hic quoq; doctus quidem est facere quæ debet: sed ad hoc satis non prospicit. Nō enim tantum affectibus impedimur: quo minus probanda faciamus. sed imperia inueniēdi quid quæq; res exigat. Habemus interdum compositum animum: sed desidem & inexercitatum: ad inuenīēdum officioꝝ uiam quam admonitio demonstrat. Expelle inquit falsas opiniones de bonis & malis. in locū autem earum ueras repone. & nihil habebit admonitio quod agat. Ordinatur ista sine dubio ratione animus: sed non ista tantum. Nam quamuis argumentis collectum sit quæ bona quæ mala sint: nihilominus habent præcepta partes suas: & prudentia & iusticia officiis cōstant: officia præceptis disponuntur. Præterea ipsum de bonis malisq; iudicium confirmatur: officiorum executione: ad quam præcepta perducunt. Vtraq; enim inter se cōsentiunt. nec illa possunt præcedere ut non hæc sequantur & si hæc ordinem sequuntur suum. Vnde apparet illa præcedere. Infinita inquit præcepta sūt falsum ē. Nā de maximis ac necessariis rebus nō sūt infinita. tenues āt differētias hēnt: quas exigunt tempora: loca pōnæ: Sed mile ē Nā si īsaniam sustuleris: sanitas reddita ē. Si falsas opiniones exclusimus: nō statim sequitur despectus rerum agendaꝝ: & sequatur tamen admonitio: corroborabit rectam de bonis malisq; sententiam. Illudquoq; falsum est. nihil apud insanos proficere precepta. Nam quēadmodum sola non prosunt: sic curationem adiuuant: & denunciatio: & castigatio insanos coercuit. De illis insanis nunc loquor: quibus mens mota est: non erepta. Leges inquit ut faciamus quod oportet: non efficiunt: & quid aliud sunt q̄ minis mixta præcepta. Primum omnium ob hoc ille non persuadent: quia minantur. At hæc non cogunt: sed exorant. Deinde leges a scelere deterrent. Præcepta in officium adhortantur. His adiice qđ leges quoq; proficiunt ad bonos mores: Vtique si non tantum imperant: sed docent. In hac re dissentio a Possidonio pro eo quod Platonis legibus adiecta principia sunt. Legem enim breuem eē oportet: quo facilius ab imperitis teneatur uelut emissa diuinitus uox sit: iubeat non disputet. Nihil uidetur mihi frigidi nihil ineptius: q̄ lex cum prologomine. Dic quid me uelis facisse? Non disco. sed pareo. Profiūt itaq; malis moribus uti uidebis ciuitates usas malis legibus. At non apud omnes proficiunt: ne philosophia quidem nec ideo inutilis: & formandi animis inefficax ē. Quid autem philosophia nisi uitæ lex est? Sed putemus non proficere leges. Non ideo sequitur: ut ne monitiones quidē proficiāt Aut sic & consolationes nega proficere: dissuasionesq; & adhortationes: obiurgationes: & laudationes: omnia ista monitiorum genera sunt. per ista ad perfectum animi statum peruenitur. Nulla res magis animos honesta induit: dubiosq; & in paruum inclinabiles reuocat ad rectum: q̄ bonorum uirorum conuersatio. Paulatim enim descendit in pectora: & uim præceptorum obtinet: frequenter. audiri: aspici frequenter. Occursus mehercule ipse sapientium iuuat: & est aliquid quod ex magno uiro uel iacente proficias. Nec tibi facile dixerim quemadmodum prosit: sicut id intelligam profuisse. Minuta quædam ut ait Phœdron animalia cum mordent non sentiuntur: adeo tenuis illis & fallens in periculum uis. est tumor indicat morsum: & in ipso tumore nullum uulnus apparet. Idem tibi in conuersatione uirorum sapientium euenient: non deprehendes quēadmodū & quādo tibi prosit: profuisse deprehendes. Quorsū iquit hoc ptinet? Aeque præ

cepta bona: si sæpe tecum sint profutura q̄ bona exempla. Pythagoras ait alium animum fieri intrā tibus templum: deorumq; simulachra ex uicino cernētibus: & alicuius oraculi operientibus uocē Quis autem negauit fieri quibusdā præceptis efficaciter: etiam iperitissimos uelut his breuissimis uocibus: sed multū habentibus ponderis? Nihil nimis auarus animus nullo satiatur lucro. Ab alio expectes alteri quod feceris. Hæc cum ictu quodam audimus: nec ulli licet dubitare: aut iterrogare quare: adeo etiam sine ratione ipsa ueritas ducit. Si reuerentia frenat animos aut uitia compescit: cur non admonitio idem possit? Si imponit pudorem castigatio: cur admonitio non faciat? etiā si nudis præceptis utimur. Illa uero efficatior est & altius penetrat quæ adiuuat rationē quæ præcipit: quæ adiicit: quare quicq; faciendū sit & quis facientē obedientemq; præceptis fructus expectet: si imperio & admonitione proficiatur: æque ꝓficitur imperio. ergo & admonitiōe. In duas partes uirtus diuiditur: in contemplationem ueri & actionem. Contemplationē instituto tradit. Actionē admonitio: uirtutem exercet: & ostendit recta actio. Acturo autem si prodest qui suadet: & qui monet prodetit. Ergo si recta actio uirtuti necessaria est. rectas autem actiones admonitio demōstrat & admonitio necessaria est. duæ res plurimum roboris animo dant. Fides ueri & fiducia: utraq; admonitio facit. Nam & creditur illi: & cū creditum est magnos animos spiritus concipit: ac fiducia impletur: Ergo admonitio non est superuacua. Marcus Agrippa uir ingentis animi: qui solus ex his quos ciuilia bella claros potentesq; fecerunt: fœlix in publicum fuit: dicere solebat: multum se huic debere sententiæ. Nā concordia paruæ res crescunt: discordia maxime dilabuntur. Hac se aiebat & fratrem & amicum optimum factum. Si eiusmodi sententiæ familiariter i animum receptæ formant eā. Cur uero non hæc pars philosophiæ quæ talibus sentētiis ostendat idem possit? Pars uirtutis disciplina constat: pars exercitatione. Et discas oportet: & quod didiciſti agēdo cōfirmes. Quod si ita est nō tantum scita sapientiæ prosunt: sed etiam præcepta: quæ affectus nostros uelut edicto coercent & obligant. Philosophia inquit diuiditur in hæc: scientiam & habitū animi. Nam qui didicit: & facienda ac uitanda præcipit: nondum sapiens est. nisi in ea quæ didicit animus eius transfiguratus est. Tertia pars ista percipiendi ex utroq; est: & ex decretis: & ex habitu. Itaq; superuacua est ad iplendā uirtutem: cui duo ista sufficiāt. Isto ergo mō & cōsolatio supuacua est. Nam hæc quoq; ex utroq; est: & exhortatio & suasio: & ipsa argumentatio. Nam & hæc ab hitu animi cōpositi ualidiq; ꝓficiscitur. Sed q̄is ista ex hitu animi ueniāt: optimus animi habitus ex his est & ex illis Inde istud opus quod dicis: iā pfecti uiri est: ac ad summā cōsecuti fœlicitatis humanæ. Ad hoc ātarde puenitur. Interim etiā impfecto sed ꝓficienti demōstrāda est in rebus agendis uia. Hāc forsitam etiā sine admonitiōe dabit sibi ipsa sapiētia: quæ iā eo pduxit animum: ut moueri nequeat nisi in rectum. Imbecillioribus qdem ingeniis necessarium est aliquem ꝓire. Hoc uitabis hoc facies. Præterea si expectat tempus quo p se sciat: quid optimum factum est: iterim errabit: & errendo impedietur: quo minus ad id pueniat quo possit se esse contentus. Regi ergo debet: dum incipit posse regere. Pueri ad præscriptum discunt: digiti illoꝝ tenentur. & aliena manu p litterarum simulacra ducuntur. Deinde imitari iubentur præpositа: & ad illa reformate chirographum. Sic animus noster dum eruditur: ad præscriptum iuuatur. Hæc sunt p quæ probatur hanc philosophiæ ptem supuacuam non esse. Quæritur deinde: an ad faciendum sapienti sola sufficiat? Huic quæstioni sum diem dabimus interim omissis argumentis: nōne appet nobis esse opus aliquo aduocato qui contra populi præcepta præcipiat. Nulla ad aures nostras uox impune ꝓfertur: Nocent q optant. Nocent qui execrātur: Nā & hoꝝ in præcatio falsos nobis metus iserit: & illoꝝ amor male docet bene optādo. Mittit. n. nos ad lōginqua bona & incerta & errātia: cum possimus fœlicitatem domo ꝓmere. Nō licet inq̄ ire recta uia, Trahunt in paruum pentes trahunt serui: nemo errat sibi uni sed dementiā spgit in ꝓximos: accipitq; inuicem. Et ideo in singulis uitia populoꝝ sūt: q̄a illa populus dedit dum facit q̄sq; peiorē factus est. Didicit deteriora: deinde docuit effectaq; & igens illa: neqtia cōgesto in unum quodcūq; pessimum scitur. Sic ergo aliq̄s custos & aures subinde puellat abigatq; rumores: & reclamet populis laudātibꝫ. Erras. n. si existimas nobiscum uitia nasci supernerunt: ingesta sunt. Itaq; monitionibus crebris opiniones quæ nos circunsonant compescamus Nulli nos uitio natura conciliat. Illa liberos ac integros genuit. nihil quidem quod auaritiam nostram irritaret posuit. in aperto. pedibus aurum & argentum subiecit. calcandumq; ac præmendū dedit: & quicquid est propter quod calcamur ac præmimur. illa uultus nostros erexit in cælum: & quicquid magnificum mirumq; fecerat: uideri a suspicientibus uoluit. Ortus occasusq; & properātis mūdi uolubilem cursum inter diu terrena aperientem: noctu cælestia: tardos syderum incessus si compares toti: citātissimos si cogites quanta spatia: nunq̄ intermissa uelocitate circūeant. desertus solis & lunæ inuicem obstantium. alia deinceps digna miratu: siue per ordinem subeunt: siue subitis causis mota prosiliunt: ut nocturni ignium tractus: & sine ullo ictu sonituq; fulgores cælipatescentes: columnasq; ac trabes: & uaria simulacra flammarum. Hæc supra nos natura disponit. Aurum quidem & argentum: & propter ista nunquam pacem agens ferrum: quasi male nobis committerentur abscondit. Nos in lucem propter quæ pugnaremus extulimus. Nos & causas periculorum nostrorum. & instrumenta: disiecto terrarum pondere eruimus. Nos fortunæ

mala nostra tradidimus:nec erubescimus summa apud nos haberi quæ fuerãt ima terrarum. Vis scire q̃ falsus oculos tuos decipit fulgor? Nihil est illis q̃diu mersa & inuiolata cœno suo iacẽt fœdius:nihil obscurius. Quid enim ni? Quando per longissimorum cuniculorum tenebras extrahũtur:nihil est illis dum fiunt & a fece sua seperantur:informius. Deniq; ipsæ opifices ituere:per quorum manus sterile terræ genus: & informe perpurgatur. Videbis quanta fulgine oblinatur. Atqui ista magis inquinant animos:q̃ corpora:& in possessore eorum q̃m artifice plus est sordidum. Ne cessariũ itaq; ẽ admõeri:& hẽre aliq̃ẽ aduocatũ bonæ mẽtis: ẽ tãto fremitu tumultuq; falsorũ unã deniq; audire uocẽ Quæ erit illa uox? Ea. s. q̃ tibi tãtis clamoribus ãbitiosis exurdato salubria insurret uerba:q̃ dicat nõ est qd̃ iudeas istis:quos magnos fœlicesq; populus uocat. Nõ ẽ qd̃ tibi cõposiræ mẽtis hitũ:& sanitatẽ plausus excutiat. Nõ ẽ qd̃ tibi trãqlitatis tuæ fastidiũ faciat:ille sub illis fascibus:purpura cultus. Nõ ẽ qd̃ fœlicioré eũ iudices cui submouetur quẽ lictor semita deiicit. Si uis exrcere tibi utille:nulli autem graue:imperium:submoue uitia. Multi inueniuntur: qui ignẽ inferant urbibus:qui inexpugnabilia seculis: & per aliquot ætates tuta prosternant: qui æquum arcibus aggerẽ attollant:& muros in miram alitudinem adductos arietibus ac machinis quassent Multi sunt:qui ante se agant agmina:& tergis hostium graues instent:& ad mare magnum pfusi cæde gentium ueniant:Sed hi quoq; ut uincerent hostem cupiditate uicti sunt. Nemo illis uenientibus resistit:sed nec ipsi ambitioni:crudelitatiq; restiterant. Tunc cum agere uisi sunt: alios agebãtur. Agebat infœlice Alexandrum furor:aliena deuastãdi:& adignota mittebat. An tu putas sanũ qui a Græciæ primum cladibus:in qua eruditus est incœpit: qui quod cuiq; optimum est eripuit? Lacedæmoniam seruire iubet Athenas tacere. Non contentus tot ciuitatum strage:quas aut uicerat Philippus: aut emerat:& alias alio loco proiicit:& toto orbe arma circunsert:nec subsistit unq̃ lassa crudelitas imanium ferarum:modo quæ plus q̃ exigit fames mordet. Iã i unm regnũ multa regna coniecit. Iam Græci persæq; eundem timent. Iam etiam a dario liberæ nationes iugum accipiunt. Idem tamen ultra Oceanum solemq; indignatur ab Herculis:Liberiq; uestigiis uictoriã flectere. Ipsi naturæ uim parant. Non ille ire nult:sed non potest stare. Non aliter q̃ in præceps deiecta pondera:quibus eundi finis est iactasse. Nec Ceno quidem Pompeio externa inire bella:aut domestica uirtus aut ratio suadebat:sed insanus amor magnitudinis falsæ:modo in Hispaniam & Sertoriana arma:modo ad corrigendas piratas:ac maria pacanda uadebat. Hæc prætexebantur causæ ad continuandam potentiam. Quid illum in africam? Quid in septrionem? Quid in mithridatem & Armeniam & omnes Affiæ angulos traxiit? Infinita scilicet cupido crescendi:cum sibi uni parũ magnus uideretur. Quid. C. Cæsarem in sua facta pariter ac publica immisit? gloria & ambitio: & nullus supra cæteros eminendi modus. Vnum ante se ferre non potuit:cum. R. P. supra se duos ferret. Quid ni. C. Marium semel consulem. Vnum. enim consulatum accepit. Cæteros rapuit.

Cum Theutonicos Cimbrosque concideret. Cum Iugurtham per Africæ deserta sequeretur: tot pericula putas appetisse: uirtutis instinctum? Marius exercitum Marium ducebat ambitio. Isti cum omnia concuterent: concutiebantur turbinum more qui rapta conuoluunt:& ob hæc maiore impetu incurrunt: quia nullum illis sui regnum est. Ideoq; cum multis fuerunt mali:pestiferam illam uim:qua plærisq; nocuerunt:ipsi quoq; sentiunt. Non est quod credas quenq̃ fieri aliena in fœlicitate fœlicem: Omnia ista exempla quæ oculis atq; auribus nostris ingeruntur: retexãda sunt:& plenum malis sermonibus pectus exhauriendum. Inducenda est in occupatum locum uirtusq; mendacia contra uerum placentia extirpet:quæ nos a populo cui nimis credimus separet: ac sinceris opinionibus reddat. Hæc est enim sapientia in naturam conuerti:& eo restitui unde publicus error expluerit. Magna pars sanitas est hortatores insaniæ reliquisse:& ex isto coitu inuicẽ noxia procul abægisse. Hoc ut esse uerũ scias: aspice quanto aliter unusquisq; populo uiuet:aliter sibi. Non est per se magistra solicitudo innocentiæ:nec sufragilitatem docent rura. Sed ubi testis ac aspectator abscessit:uitia subsidunt:quorum monstrari:& conspici fructus est. Quis eam quam nulli ostenderet induit purpuram? Quis posuit secretam in auro dapem? Quis sub alicuius umbra rusticiæ arboris positus:luxuriæ suæ pompam solus explicuit. Nemo oculis suis lautus est:nec paucorum quidem familiarum. Sed apparatum uitiorum suorum pro modo turbæ expectantis expandit. Itaq; iritamentum est omnium in quæ animus:admirator & conscius. Ne concupiscamus efficies:si non ostendamus efficieris. Ambitio & luxuria & impotetia scoenam desiderant. Sanabis ista si absconderis. Itaq; si in mediourbium fremitu collocati sumus stet ad latus monitor: & contra laudatores ingentium patrimoniorum laudet paruo diuitem:& usu opes metientem. Contra illos qui gratiam ac potẽtiam attollunt:ocium ipse suspiciat traditum litteris:& animum ab exteriis ad sua reuersum. Ostendat ex constitutione uulgi beatos in isto inuidioso fastigio suo trementes:& attonitos longeq; aliam de se opinionem habentes:q̃ ab aliis habetur: Nam quæ aliis uidẽtur excessa:ipsis prærupta sunt. Itaq; examinantur:& trepidant quotiens respexerunt i illis magnitudinis suæ præceps. Cogitant enim uarios casus:& in sublimi maxime lubricos, tunc appetita formidant:& quæ illos graues aliis reddit:grauior illis fœlicitas incubat. Tunc laudãt hostium lene. & sui iuris odio ẽ fulgor:& fuga iã rebus adhuc stãtibus quæritur. tũc demũ uideas philosophãtis

mœtus:& ægre fortunæ tana consilia. Nam quam ista inter se contrãria. sunt bona fortũa: & mens bona. Ita melius in malis sapimus. Secunda rectum auferunt. Vale.

Incipit liber decimusquintus. Epistola. xcv. Non esse petendum quod impetrare uolueris De differentia inter decreta & præcepta. Et q; ad consumandã sapientiã neutra ualent sine altero: & secundum Possidoniũ a. quædam addit necessaria: & aliqua contra medicos.

p Etis a me ut id quod in diem suũ dixeram debere differri repræsentẽ: & rescribam tibi an hæc ps philosophiæ: quã graeci pareneticẽ uocant: nos præceptiuã dicimus: satis sit ad cõsumandã sapientiam. Scio te in bonam partem accepturum: si negauero eo magis pmitto. & uerbum publicum perire non patior. Postea noli negare: quod ipetrare nolueris. interdũ. n. obnixe petimus: id qd̃ recusaremus siquis offerret. Hæc siue leuitas ẽ siue uilitas puniẽda ẽ. pmittẽdi facilitate multa uideri uolumus uelle: sed nolumus. Recitator historiã i gentẽ attudit: minutissime scriptã: artissime plictã: & magna parte perlecta. Desinã inquit si uultis acclamatur: recita. Recita ab his qui illũ obmutescere illic cupiũt. Sæpe aliud uolumus: aliud optamus: & uerũ ne diis quidẽ dicimus: sed dii: aut non exaudiunt: aut miserentur. Ego me omissa misericordia mdicabo: & tibi ingentẽ epistolã impingam: quam tu si inuitus leges: dicito. Ego mihi hoc cõtraxi. Teq; iter illos numera: quos uxor magno ducta ambitu torquet. Inter illos quos diuitiæ per summũ acquisitæ sudoré: male habẽt. Inter illos quos honores: nulla nõ arte atq; opa petiti discruciãt: & cæteros maloæ suorum compotes. Sed ut omisso principio: ré ipsa maggrediar. Beata inquiũt uita constat ex actionibus rectis. ad actiõnes rectas præcepta perducunt. Ergo ad beatã uitam præcepta sufficiunt. Non tamen sẽper ad actiones rectas præcepta perducunt. Sed cũ obsequens ingenium est: aliquando frustra admonẽtur. Si animũ opiniones obsident prauæ. Deinde etiam si recte faciunt: nesciunt facere se recte. Nõ potest eni quisq̃ nisi ab initio formatus: & tota ratione cõpositus: oẽs exequi numeros: ut sciat quãdo oporteat: & iquantũ: & cum quo: & quẽadmodum. Quare non põt toto animo ad hõesta conari. ne cõstanter quidẽ: aut libẽter: sed respiciet: sed hæsitabit. Si honesta inquit actio ex præceptis uenit: ad beatã uitã præcepta abunde sunt. Atq; illud ergo hic his respõdemus. Actiões honestas ex decretis fieri: non tantum præceptis. Si aliæ iquit artes cõtentæ sunt præceptis: contẽta erit & sapiẽtia. Nã & hæc pars uitæ est. Atqui gubernationẽ facit ille q̃ præcipit: sic moue gubernaculũ: sic uela submitte: sic secundo uento utere: sic aduerso resiste: sic dubiũ oẽ tibi uẽdica. Alios quoq; artifices præcepta confirmãt. Ergo ne hoc idẽ poterũt artifices uiuẽdi. Omnes iste artes circa instrumẽta uitæ occupatæ sunt: nõ circa totã uitam. Itaq; multa illas inhibẽt extrinsecus: & impediũt. Spes: cupidinas: timor. At hæc quæ artem uitæ professa ẽ nulla re quo minus se exerceat uetari potest. Discutit eni ipedimẽta & tractat obstantia. Vis scire q̃ dissimilis sit aliæ artiũ conditio: & huius? In illis excusatius est uoluntate peccare: q̃ casu. In hac maxime culpa est sponte derelinquere. Quod dico tale est. Grãmaticus nõ erubescit soloecissimum si sciẽs facit: erubescet si nesciẽs. Medicus si deficere ægrũ nõ itelligit quantum ad artẽ magis peccat q̃ si se intelligere dissimulat. At in hac arte uiuendi: turpior uolentiũ culpa ẽ. Adiice nũc q; artes quoq; plæræq; immo ex omnibus liberalissime habẽt decreta sua: nõ tantũ præcepta: sicut medicina. Itaq; alia ẽ Hippocratis secta: alia Aesclepiadis: alia Themistenis. Præterea nulla ars cõtẽplatiua sine decretis suis est: q̃ græci uocãt dogmata. nobis uel decreta licet appellare uel scita: uel placita. Que in Geometria & in astronomia inuenies. Philosophia aũt & cõtẽplatiua ẽ & actiua. Spectat si mudq; agit. Erras. n. si illã putas tantũ terrestres operas. Promittere: altius spirat. Totũ inquit mũdũ scrutator: nec me intra cõtubernũ mortale cõtineo: suadeo uobis: ac dissuadere cõtẽta. Magna me uocãt supraq; uos posita Nã tibi de sũma cæli ratione: deũq; disserere incipiã: & rerũ primordia pãdã. Vnde oĩs natura creat res: haurit & alit. Quæ quoq; eadẽ rursus natura pempta resoluat: ut ait Lucretius. Sequitur ergo ut cũ cõtemplatiua sit: habeat decreta sua quidẽ. Quid qd̃ faciẽda quoq; nemo rite obibit: nisi is cui rõ erit tradita: q̃ i quaq; re oẽs officioæ numeros exeq; possit: quos nõ seruabit q̃ i rẽ p̃cepta acceperit: nõ in noie. Inbecilla sũt p se: ut ita dicã: sine radice quæ ptibus. dantur. Decreta sunt quæ muniãt: quæ securitatẽ nostrã tranquilitatẽq; tueantur: quæ totã uitã: totãq; rerũ natura simul cõtineãt: Hoc itereſt iter decreta philosophiæ & p̃cepta: quod iter elemẽta & mẽbra. Hæc ex illis dependẽt: illa & horum causæ sunt rationum. Antiqua inquit sapientia nihil aliud q̃ faciẽda & uitãda præcepit. Et tũc lõge meliores erãt uiri. Postq̃ docti prodiderunt boni desunt. Simplex enim illa & aperta uirtus in obscurã & solertẽ sciẽtiam uersa est: Docemurq; disputare: nõ uiuere. Fuit sine dubio ut dicitis uetus illa sapientia cũ maxime nascẽs rudis: nõ minus q̃ cæteræ artes: quarũ in ꝓcessu sublimitas creuit. Sed ne opus quidẽ adhuc erat remediis diligentibus. Nõdũ intãtũ, nequitia surrexerat nec tã late se sparserat. Poterant uitiis simplicibus obstare remedia simplicia. Nũc necesse est tãto operosiora esse monumenta: q̃to ualentiora sunt quibus patimur. Medicina quondam paucarum fuit scientia herbarum quibus sisteretur fluens sanguis uulnera coirent paulatim. Deinde in hanc peruenit tam multiplicem uarietatem. Nec est mirum tunc illam minus negocii habuisse firmis adhuc solidisq; corporibus & facili cibo: nec p artẽ: uoluptatẽq; corrupto: Qui postq̃ cœpit: nõ ad tollẽdã: sed ad irritãdã famẽ quæri: & inuẽtæ sunt mille condituræ: qbus

auiditas excitaretur:quæ desiderantibus ꝓmenta erat:onera sunt plenis. Inde pallor: & neruorũ uino madẽtiũ tremor:& miserabilior ex eruditatibus q̃ ex famæ macies. Inde incerti labentium pedes.& semper qualis in ipsa ebrietate titubatio. Inde in totá cutẽ humor ꝓmissus: distentusq; uenter dũ male assuescit plus capere q̃ poterat. Inde suffusio luridæ bilis & decolor uultus:tabesq; i se putrescentium: & retorti digiti ad iculis obrigescentibus neruorum sine sensu iacẽtiũ torpor: aut palpitatio corporum sine intermissione uibrantiũ. Quid capitis grauigines dicã? Quid oculorum auriũq; torméta? & cerebri ex æstuantis uerminationes & omnia per quæ exoneramur internis ulceribus affecta? Innumerabilia præterea febrium genera:aliarũ impetu subeuntiũ:aliaq; tenui peste repentina:aliaq; cũ horrore:& multa membroꝝ quassatione uenientium. Quid alios referã in numerabiles morbos:supplicia luxuriæ:Inmunes erãt ab istis malis:q nondũ se delitiis soluerant: qui sibi imperabant:sibi ministrabant. Corpora opere ac uero labore durabãt:aut cursu defatigati: aut uenatu:aut tollere uersãtia. Excipiebat illos cibus: qui nisi esuriẽtibus placere nõ poterat. Itaq; nihil opus erat:tã magna medicoꝝ supellectile:nec tot ferramentis atq; piscidibus. Simplex erat ex simplici causa ualitudo multos morbos:multa fecerũt. Vide quantum reꝝ per unam gulã transitu rã pmiserat luxuria:terrarũq; mariq; uastatrix. Necesse é itaq; iter se tã diuersa dissideant: & hausta male digerantur aliis alio intentibus. Nec miꝝ q̃ incõstans uariusq; ex discordi cibo morbus est: & illa ex contrariis naturæ partibus in eundem compulsa redũdãt. Inde tan nullo ægrotamus genere q̃ uiuimus. Maximus ille medicoꝝ & huiusmodi scientiæ conditor:fœminis nec capilos defluere dixit:nec pedes laborare. Atq etiá capillis destituũtur:& pedibus ægræ sũt nõ mutata fœminarũ natura: sed uicta est. Ná cũ uiroꝝ licentiã æquauerint:corporũ quoq; uitilium uitia æquauerunt:nõ minus peruigilant:nõ minus potant & oleo & mero uiros prouocant. Aeque inuitis igesta uisceribus per os reddunt:& uinũ oẽ uomitu remittunt:æque niué rodunt solatium stomachi æstuantis. Libidine uero:nec maribus quidem cedũt pati natæ. Dii illas deæq; male perdant adeo peruersum cum méte genus impudicitiæ uiros ineunt. Quid ergo mirandum est:maximũ medicorum:ac naturæ peritissimũ in mendatio prehendi. Cũ tot fœminæ podagricæ caluæq; sint? Beneficium sexus suis uitiis perdiderunt:& quia fœminã exuerant:dánatæ sunt morbis uirilibus. Et anti qui medici nesciebant dare cibum sæpius:& uino fulcire uenas cadentes nesciebant sanguiné emittere & diutinã ægrotationé balneo sudoribusq; laxare. Nesciebãt crutium uicula: brachiorũq; latentem uim & in medio sedentẽ ad extrema reuocare. Nõ erat necesse circũspicere multa auxilioꝝ genera:cum essent periculoꝝ paucissima. Nunc uero q̃ lõge ꝓcesserũt mala ualitudinis? Has usuras uoluptatũ pendimus:ultra modũ fasq; cõcupitaꝝ. Innumerabiles esse morbos non miraberis. Coquos numera. Cessat omne studiũ:& liberalia professi sine ullla frequẽtia desertis ãgulis præsidẽt. In rectoꝝ ac philosophorũ scolis solitudo é:atq; celebres culinæ sũt. Quãta circa nepotũ focos iuuẽtus ꝓmit. Transeo pueroꝝ infœliciũ greges:quos post transacta cõuiuia:aliæ cubiculi contumeliæ expectant. Transeo agmina exoletoꝝ p nationes coloresq; descripta:ut eadẽ omnibus leuitas sit:eadẽ prima mẽsura lanuginis eadẽ species capilloꝝ ne quis cui erectior est coma:scrispulis misceatur. Transeo pistoꝝ turbam. Ttranseo ministratoꝝ per quos signo dato ad inferendã cœnam discurritur. Dii boni quãtũ hominũ unus uẽter exercet. Quid tu illos boletos uoluptariũ uenenũ: nihil occulti operis iudicas facere etiã si præsentanei nõ fuerũt. Quid tu illá æstiuã niué nõ putas callũ itineribus obducere? Quid illã ostreã iertissimã carnẽ cœno saginatã:nihil exiſtimas limose grauitatis iferre? Quid illud socioꝝ gazæ præciosá maloꝝ piscium sanié nõ credis urere salsa tabe ꝓcordia? Quid illa puruléta:& quæ tãtũmodo nõ ab ipso igne i os trãsferuntur:iudicas sine noxa: in ipsis uisceribus extingui q̃ fœdi. Itaq; pestilentesq; ructus sunt:quantum fastidiũ sui exalãtibus crapula uentrem. Scias putrescere sũpta nõ coq. Memini fuisse quõdã i sermone nobilem patinam i quẽ qcqd apud lautos solet diẽ ducere ꝓperans i dánũ suũ popina cõgesserat:ueneriæ ſpõdiliq; & ostrea eatenus circuncisa quæ eduntur iteruenientibus distinguebantur. Echinis totã distractiq; sine ullis ossibus nulli cõstrauerãt. Piget eẽ picta:ita singula coquũtur i urna saporis. In cœna fit:qd fieri debet saturo i uẽtre expecto iã ut mãducata ponãtur. Quãtulo ãt hoc minus é exta ex corpore atq; ossa:& dentiũ opera cocũ frãgi. Graue est luxuriari p singula :Omnia semel & i eundẽ saporẽ uersa ponantur. Quare ergo ad unam rem manum porrigam? plura ueniunt simul. Multorum seruloꝝ ornamẽta coeant & coerceãt sciant ꝓtinus hi q iactionẽ ex istis :peti & gloriã agebant, Non ostendi ista:sed conscientiæ dari pariter sicut quæ disponi solent:iure uno perfusa. Nihil intersint ostrea echinis:ponduli nullis perturbati conctiq; ponantur. Nõ esset confussi or nomẽtium cibus: quomodo ista perplexa sunt. Sic ex istis non singulares morbi nascuntur sed inexplicabiles diuersi multiformes:aduersus quos & medicia armare se cœpit:multis generibus:multis obseruatõnibus. Idem de philosophia dico:Fuit aliquando simpliciori: inter minora peccãtes: & leui quoq; cura remediabiles. aduersus tantã morũ euersionem omnia conãda. Et utinã sic deniq; leues ista uindicentur. Non priuatim solũ sed publice furimus. Homicidia cõpescimus:& singulas cædes. Quid bella & occisarum gloriosum gẽtiũ scelus? Non auaritia:nõ crudelitas modũ nouit:& ista q̃diu furtim & singula fiunt:minus noxia:minusq; monstruosa sunt. Ex senatusconsultis:plæbisq; scitis scæua

exercẽtur:& publicæ ꝓbentur uectigalia. Priuatim quædã commissa capite luerẽt. tamen qa paulatim facere laudamus. nõ pudet hoc tam humanissimũ genus gaudere sanguine alterno:bella gerere: gerendaq; liberis tradere. Quis inter se etiã mutis ac ferís pax sit? Aduersus tam potẽtem explicitũq; latefactorem:operiosior philosophia facta est:& tantum sibi uirum sumpsit:quãtum his aduersus quæ parabatur accesserat. Expeditior erat:obiurgare indulgentes meros & petẽtes delicatioré cibum. Nõ erat animus ad frugalitatẽ:magis sui reducẽdus:aqua paululũ discesserat:Nunc manibus tapidis opus est:nũc arte magistra. Voluptas extra quæritur. Nullum itra se manet uitium. In auaritiã præceps luxuria est:honestatis obliuio inuasit. Nihil tempore est cuius placet præciũ. Homo sacra res est:homo tam per lusũ & iocũ occiditur. Et quẽ erudiri ad inferẽda accipiẽdaq; uulnera nefas erat: is tã nudus inermisq; producitur:latisq; spectaculi i homine mors est. In hac ergo moꝝ peruersitate: desideratur solito uehemẽtius aliquid:qd mala iueterata discutiat decretis agẽdũ est:ut reuelatur penitus falsoꝝ recepta psuasio. His si adiunxerimus ꝓcepta.cõsolationes adhortationes poterunt ualere:p se inefficaces sunt. Si uolumus habere obligatos:& malis quibus iam tenemur auellere Discãt qd malũ:quid bonũ sit. Sciãt oia ꝓter uirtutẽ mutare nomẽ. Mõ mala fieri:mõ bona. Quem admodũ primum militiæ uinculũ est religio:& singuloꝝ amor:& deserendi nefas. Tũc deinde facile certe extigũtur:mandaturq; iusiurãdũ adactis. Ita in his quos uelis an beatam uitã ducere prima fundamẽta iacẽda sunt & insinuãda:uirtus huius quadã supstitiõe teneãtur. Hãc amant. Cum hac uiuere uelit:sine hac nolit. Quid ergo? Ná quidã sine instructiõe subtili euaserũt, ꝓbi: magnosq; profectus assecuti sunt. Dũ nudis tantũ præceptis obsequũtur. Fateor. sed fœlix ingenium illis fuit: & salutaria in trãsitu rapuit. Nã ut dii imortales nullã didicere uirtutẽ. Cũ oi editi:& pars naturæ eoꝝ est esse bonos. Ita quidẽ ex hominibus egregia sortiti indolẽ:si ea quæ tradi solẽt puerilia sine longo magisterio:& honesta cõplexa sũt:cũ primũ audierũt. Vnde ista tã rapacia uirtutis igenia: uel ex se fertilia:& illis aut hebetibus & obtusis:aut mala cõsuetudine obsessis diu rubigo animoꝝ effricanda est. Cæterũ ut illos in bonũ pronos citius educit ad fũma:& hos imbecilliores adiuuabit malisq; opiniõibus extrahet:qui illos philosophiæ placida tradiderit quæ q̃ sit necessaria. suadeas. Quædã insidẽt nobis:quæ nos ad alia pigros:ad alia temerarios faciunt. Nec hæc audacia reprimi potest:nec illa inertia scisciari:nisi causæ eorũ æstimãtur. Falsa autẽ admiratio falsa fortitudo. Hæc nos q̃diu possidẽt dicas:licet hoc patri ꝓstare debes. Hoc liberis:hoc amicis:hoc hospitibus tentantẽ auaritiã retinebit. Scio pro patria pugãdũ esse:dissuadebit timor. Sciet pro amicis dissuadẽdũ esse:ad extremũ usq; sudorẽ:sed delitiæ uetabũt. Sciet in uxorẽ grauissimũ esse genus iniuriæ habere pellicẽ:sed illũ libido in cõtraria impingit. Nihil ergo proderit dare præcepta:nisi prius admoueris. obstãtia ꝓceptis:non magis q̃ proderit arma in conspectu posuisse:ppiusq; admouisse:nisi usuræ manus expediuntur:ut ad præcepta q̃ damus:possit animus soluẽdus ire. Putemus aliquẽ facere qd oportet:nõ faciet assidue:nõ faciet æqualiter. nescit eni quare faciet. Aliq; uel casu uel exercitatione exhibit recta. Sed non erit in mãu regula ad q̃ exigãtur cui credãt recta eẽ quæ fecit nõ ꝓmittet se talẽ i ppetuũ q casu bonus est. Deinde ꝓstabũt tibi fortasse ꝓcepta:ut qd oportet facias nõ ꝓstabunt quẽadmodũ oportet:& sic hoc nõ ꝓstat:ad uirtutem pducũt. Faciet ergo qd oportet monitus. Cõcedo. Sed iparũ est:quõiã quidẽ nõ in facto laus est. sed in eo quẽadmodũ fiat. Quid ẽ cœna sũptuosa flagitiosius:& equestrẽ cẽsũ cõsumere? Quid tã dignũ cẽhora nota? Siquis ut istiganeose loquũtur:sibi hæc & ingenio suo ꝓstẽt:& totiẽs tãtũ sesterti uo adiiciales cænæ frugalissimis uiris cõstiterũt. Eadẽ res singulæ datur turpis est. Si honori i reꝑhẽsionẽ effugit. Nõ eni luxuria: sed ipẽsa solẽnis est:Nullũ igẽtis formæ:q̃re aũt nõ põdus adiicio & alioꝝ gulã irrito:q̃ttuor põdo & ad se libra fuisse aiebat. Tyberius Cæsar missũ sibi cũ i macellũ deferri & uẽiri iussisset. Amici iquit oia me fallũt:nisi istũ mullũ:aut Apitius emerit:aut Publius Octauius. Vitra spẽ illi cõiectura ꝓcessit. Licitati sũt. Vicit Octauius:& igẽtẽ cõsecutus est iter suos gloriã. Cũ qnq; sestertiis emisset piscẽ quẽ Cæsar uẽdiderat. Nec Apitius qdẽ emerat:numerare tãtũ Octauio fuit turpe. Ná ille q emerat ut Tyberio mitteret:quanq; illũ quoq; reprehenderi. Admiratus é rẽ q̃ putaut Cæsare dignũ: Amico ergo aliqs assidet ꝓbamus ad hoc si hæreditatis cã facit. Vultur est cadauer expectat. Eadem aut turpia sũt:aut hõesta. Refert quare:aut quẽadmodũ fiãt. Oia ãt hõeste fiẽt. si hõesto nos addixerimus. Idq; unũ i rebus humãis bonũ uidicauerimus:quæq; ex eo sũt bona sũt:Cætera i diẽ bõa sũt. Ergo si sigi debet ꝓsuasio ad totã ptinẽs uitã. Hoc est qd decretũ uoco. Qualis hæc ꝓsuasio fuerit tãlia erũt quæ agẽtur:quæ cogitabũtur. Qualia aũt hæc fuerit talis uita erit in ꝓticulas suasisse totũ ordinãti paꝝ est. Marcus Brutus i eo libro quẽ Perichãte conitos iscripsit dat multa ꝓcepta & pentibus & liberis & fratribus. hæc nemo faciet quẽadmodũ debet nisi habuerit quo ꝓferat. Proponamus oportet finẽ sũmi boni:ad quẽ nitamur:ad quẽ oẽ factũ nostrũ dictũq; respiciat ueluti naugãtibus ad aliquod sydus dirigẽdus est cursus. Vita sine ꝓposito uaga est. Quod si utiq; ꝓponẽdũ est. Incipiunt necessaria esse decreta. Illud puto cõcedes nihil esse turpius dubio:& icerto ac timido pedẽ modo referẽte:modo pducẽte:Hoc i omnibus rebus accidet nobis:nisi æstimantur quæ repẽdunt animos & detinẽt:& præconari quæ totos uetant. quomõ sint dii colendi solet præcipi. Accendere aliquem lucernas sabbatis prohibeamus:quoniam nec lumine dii egent;& nec homines

qdē delectāt̄ fuligie. Vetamꝰ ſalutatiōibꝫ matutiis tugi. & foribꝫ aſſidere. ꝓlogꝫ hūanꝫ ābitio: iſtis officiis capitur deū colit q̄ nouit. Vetamus lithea & ſtrigilēs lou. ferūtinā. eculū tenere Iunōi. Nō quærit miſtros deus. Quid ni ipſe hūano generi miniſtrat: Vbiq; & oībus pmꝫ. Audiat licet quē admodū ſeruare in ſacrificiis debeat. q̄ſi pcul reſilire a moleſtiis: a ſupſtōnibus. Nunq̄ ſatis pfectū erit niſi q̄lē debet deū mēte cōceperit oia habentē: omnia tribuentē: beneficia gratis dātem. Quæ cauſa eſt diis beneſaciēdi natura. Errat ſiquis putāt illos nocere uelle. Nō poſſunt nec accipere iniuriam queunt: nec facere. Lædere etenim lædiq; coniunctum eſt: Summa illa ac pulcherrima omniū natura: quos piculo exemit: ne periculoſos qdē facit. Primus eſt deoꝝ cultus: deos credere: Deinde reddere illis maieſtatē ſuam: reddere bonitatem: ſine qua nulla maieſtas eſt. Scire illos eſſe qui pſident: mundo q uniuerſa ut ſua tēperāt: qui humani generis tutelā gerunt iterdū curioſi ſingulorꝫ: Hi nec dant malū: nec habent Cæteꝝ caſtigant quoſdā & coercent: & irrogant pœnas: & aliquādo ſpe boni puniūt. Vis deos pſpiciari? Bonus eſto. Satis illos colluit qſqs imitatus ē. Ecce altera quæſtio. Quomō hōinibus ſit utēdū? Quid agimus. q̄ damus ꝑcepta ut parcamus ſāguini humano? Quātulū eſt ei nō nocere: cui debeas ꝓdeſſe. Magna ſæculi laus ē ſi hō māſuetus hoiem adiuuet ꝑcipiemus ut naufrago manū porrigat: erāti ut uiā mōſtret. Cū eſuriēte panē ſuū diuidat. Quādo oia quæ pſtāda ſunt ac uitāda curauerit dicā. Cū poſſū breuiter: hāc illi formulā humani officii tradere Omne hoc q̄d uides: quo diuina atq; humana cōcluſa ſunt. Vnū eſt membra ſumus corporis magni. Natura nos cognatos ædidit: cū hiſdē & ieaſdē gigneret. hæc nobis amorem indidit mutuū: & ſociabiles fecit. Illa æquum iuſtumq; compoſuit. Ex illius conſtitutiōe miſerius eſt nocere q̄ lædi. Ex illius iperio paratæ ſūt: iuuātis manus. Iſti uerſus & i pectore & in ore ſit. Homo ſum: humāi nihil a me alienum puto. Habeamus i cōe q̄ nati ſumus. Societas noſtra lapidū formatiōi ſimillia eſt: q̄ caſura niſi iuicē obſtaret hoc ipſo cōtinetur. poſt deos hoieſq; deſpiciamus: quomō rebus ſit utēdum. In ſupuacuum ꝑcepta iactauimus: niſi illud ꝑceſſerit: qualē de q̄cunq; re habere debeamus opinionē: de paupertate: de diuitiis: de gloria: de ignominia: de patria: de exilio. Aeſtimamus ſingula fama remota: & q̄ramus qd ſint: nō qd uocentur. Ad uirtutes trāſeamus: ꝑcipiet aliqs ut prudentiā magni extimemus: ut fortitudinē cōplectamur: tēperātiā amemus: iuſtitiā ſi fieri pōt ꝓpius ēt q̄ cæteras nobis applicemus. Sed nihil agetur ſi ignoramus quid ſit uirtus. Vna ſit: an plures. ſeparatæ: an annexæ. an q̄ unā habet: & cæteras habeat quomō inter ſe differrāt. nō eſt necetie fabro de fabrica q̄rere: qd eius initiū: qs uſus ſit: nō magis q̄ Pātomimo de arte ſaltandi. Oēs certa iſta eſſe ſciunt nihil deeſt. Nō enī ad totā ptinet uitā. Virtus & aliorꝫ ſciētia eſt & ſui diſcēdū de ipſa eſt. ut in ipſa diſcatur. Actio recta nō erit: niſi recta fuerit uolūtas. Ab hac enī eſt actio. Rurſus uolūtas nō erit recta: niſi habitus animi rectus fuerit. Ab hoc. n. ē uolūtas habitus porro animus nō erit i optiō niſi totius uitæ leges ꝑceperit & qd de quoquo iudicādū ſit exegerit niſi res ad ueꝝ redegerit. nō cōtigit trāqllitas: niſi imutabile certūq; iudiciū adeptis. Cæteri decidūt ſubīde: & reponuntur. & iter mīta appetitaq; alternis fluctuātur. Cauſa iuſq; iactatōis ē q̄d. nihil liquet i certiſſimo regimine utētibus ſama. Si uis eadē ſēp uelle: uera oportet uelis: ad uerū ſine dcretis nō puēitur: cōtinēt uitā: & bona & malā: hōeſta: & turpia. iuſta & iniuſta: pia & īpia: uirtutes uſuſq; uirtutū: reꝝ cōmodaꝝ poſſeſſio exiſtimatio ac dignitas: ualitudo: uires: forma. ſagacitas: ſēſus. Hæc oia exiſtimatorē deſiderāt. Scire liceat quātū cuiq; ic enſū differēdū ſit. Falleris enī: & pluris q̄dā q̄ ſūt putas. Adeoq; falleris: ut q̄ maxīa iter nos habētur diuitiæ: gratia: potētia: ſeſtertio nūmo æſtimāda ſint. Hoc neſcis niſi cōſtitutionē ipſā: q̄ iſta inter ſe æſtimātur inſpexeris. Quēadmodū folia uiuere p ſe non poſſūt: ramum deſiderāt cui ihæreant: ex quo trahunt ſuccū: Sic iſta præcepta ſi ſola ſunt marcent: infigi uolunt ſe tibi ꝑterea nō itelligunt hi qui decreta tollunt. eo ipſo cōfirmari illa quo tolluntur. Quid. n. dicunt ꝑceptis uitā ſatis explicari: ſupflua eſſe decreta ſapientiæ. i. dogmata? Atq; hoc ipſū q̄d dicūt decretū ē tā hercule: q̄ ſi nūc ego dicerē recedendū eſſe a ꝑceptis ſupuacuis & decretis: in hac ſola ſtudiū cōſerēdū: hoc ipō quo negarē: curāda eſſe ꝑcepta ꝑciperē. Quædā admonitionē philoſophiæ deſiderāt: q̄dā ꝓbatiōnē: Et q̄dē multa ga iuoluta ſunt uix ſūma diligentia: ac ſūma ſubtilitate apiūtur. Si ꝓbatiōes neceſſāriæ ſunt: & decreta q̄ ueritatē argumētis colligūt: q̄dā apta ſūt: q̄dā obſcura. Apta q̄ ſēſu coprehēdūtur. q̄ memoria. Obſcura q̄ extra hæc ſūt. Rō āt nō ipletur māifeſtis maior eius pars pulchriorq; i occultis eſt. Occulta ꝓbationē exigūt: ꝓbatio nō ſine decretis eſt. neceſſaria ergo decreta ſūt. Quæ res cōem ſenſū facit eadē pfectū. Certaꝝ reꝝ ſuaſio ſine qua oia i aio notāt. Neceſſaria ſūt decreta: q̄ dāt animis inflexibile iudiciū. Deniq; cū monemus aliquē ut amicū eodē habeat loco quo ſe: ut ex inimico cogitet poſſe fieri amicū: i illo amorē icidet: i hoc moderetur odiū adiicimꝰ iuſtū & hōeſtū. Iuſtū āt hōeſtūq; decretoꝝ noſtroꝝ cōtinet rō: Ergo hæc neceſſaria ē: ſine qua nec illa ſūt: ſed utraq; iungamus. Nāq; & ſine radice inutiles rami ſunt: & ipſe radices his q̄ gerere adiuuātur. q̄tum utilitatis manus habeat neſcire nulli licet. Apte iuuat cor illud quo manus iuuāt: ex quo ipetū ſumūt quo mouētur latet. Idē dicēꝫ ꝺ ꝑceptis poſſū: apta ſūt. decreta uero ſapiētiæ i abdito: ſicut ſacriora ſacroꝝ tātū initiati ſūt. Sciunt ita i philoſophia. arcana illa: admiſſis recepti ſq; oſtēdūtur i ſacro: At ꝑcepta & alia eiuſmodi; pphanis quoq; nota ſunt. Poſſidonius nō tātū ꝑceptionē: nihil enī nos hoc uerbo uti ꝓhibet ſed etiā ſuaſionē: & cōſolationē: & exhortationem

neceſſariā iudicat. Hi [illegible] ologiā: quā q̄ritur dicere non audiamus cū grāmatici cuſtodes [illegible] ōis ſuo iure ita appellēt: nō uideo. Ait utilē futurā eſſe deſcriptionē cuiuſq; uirtutis. [illegible] pondolius ethymologiā uocat. Quidā characteriſmon appellāt: ſigna cuiuſq; uirtutis & uitii & notas reddētē: quibus iter ſe ſimilia diſcriminētur: hæc res eā demū: uī hēt q̄ ꝑcipere: Nā q̄ ꝑcipit. [illegible] it. Illa facies ſi uoles temperans eſſe. [illegible] deſcribit ait tēperās eſt: q̄ facit illa: q̄ illis abſtinet. Quæris quomodo [illegible] ſit. Alter ꝑceptor uirtutis dat. alter exēplar. Deſcriptiōes has: & ut publicanoꝝ utar uerbo hiconiſmo: ex uſu eē cōfiteor. Proponamus laudāda: iuenietur imitator putas utilia tibi dare argumēta p quæ intelligas nobilem equū: ne fallaris empturus ne operā perdas in ignauo. Quanto hoc utilius eſt: excellētis aī notas noſſe quas ex alio i ſe trāſferre pmittitur? Cōtinuo pecoris generoſi pullus in aruis. Altius ingreditur: & mollia crura reponit. Primus in ire uiam fluuios tentare minātes. Audet: & ignoto ſeſe cōmittere ponto. Nec uanos horret ſtrepitus illi ardua ceruix. Argutumq; caput: breuis aluus: obeſaq; terga. Luxuriatq; thoris animoſū pectus anhelli. Tum ſiqua ſonitū ꝓcul arma dedere. Stare loco neſcit: amicat hauribus: & tremit artus. Coniectumq; præmēs uoluit ſub naribus igné. Dū aliud. agit. Virg. noſter deſcribit uirū fortē. Ego certe nō aliā imaginē magno uiro dederi: ſi mihi Cato exprimēdus inter fragores belloꝝ ciuiliu impauidus: & primus incedēs admotus iā exercitus alpibus: ciuiliq; ſe bello ferēs obuiū: nō aliū illi aſſignauerim uultū nō aliū habitum altius certe nemo ingredi potuit: q̄ qui ſimul cōtra Cæſarē Pompeiūq; ſe ſuſtulitur & aliis Cæſarianas opes: aliis Pōpeianas ſibi fauētibus utrūq; ꝓuocauit. Oſtēdit q̄ aliquas eſſe. R. P. partes: Nā paꝝ eſt i Catone dicerē: nec uarios horret: ſtrepitus. Quid ni cum uiros uicinoſq; nō horreat? Cū contra decē legiōes & gallica auxilia & mixta barbarica arma ciuilibus uocē libertā mittat &. R. P. hortetur ne ꝓlibertate decidat: ſed oia expiatur honeſtius iu ſeruitutē caſura q̄ itura. Quātum in illo uigoris ac ſpiritus: quātū in publica trepidatiōe fidutiæ eſt. Scit ſe unū eſſe: de cuius ſtatu: nō agatur. Nō enim quæri debet: an liber Cato: ſed an inter liberos ſit. Inde periculoſ gladiatoꝝ contēptus. Libet admirantē inuictā cōſtantiam uiri iuter publicas ruinas nō labentis dicere: Luxuriatq; thoris animoſū pectus. Proderit nō tantum q̄les eſſe ſoleat boni uiri dicere: formāq; eoꝝ & liniamēta deducere: ſed quales fuerint narrare & expōere. Catōis illud ultimum ac fortiſſimū uulnus per qd̄ libertas amiſit animam: Lælii ſapientiā: & cum ſuo Scipione cōcordiam. Alterius Catonis domi foriſq; egregia facta. Tuberonis ligneos lectos cum in publicū ſternerētur hedinaſq; ꝓ ſtragulis pelles: & āte ipſius Iouis cellā ꝓpoſita cōuiuiis uaſa fictilia. Quid aliud pauptatē in capitolio cōſectare: ut nullū aliud factū eius habeā: quo illū Catōibus iſerā? Hoc paꝝ credimus. Cenſura fuit: illa: nō cœna. O q̄ ignorāt homines cupidi gloriæ qd illa ſit: aut quēadmodū petēda. Illo die populus Romāus multorū ſupplectilē ſpectauit. Vnius miratus ē. Omnium illoꝝ auꝝ argētūq; fractū ē: & i miles cōfractū. At oībus ſæculis Tuberōis fictilia durabūt. Vale

Incipit liber decimus ſextus. Epiſtola lxxxvi. Aſſentiendum eſſe fatorum decretis..

Antū tu indignaris aliqd aut quæreris: & nō itelligis nihil eſſe in iſtis malis niſi hoc unū q̄ indignaris & q̄reris. Si me interrogas: nihil puto uiro miſerū: niſi aliquid eſſet
t i reꝝ natura: qd putet miſerū. Nō ferrā me quo die aliqd ferre nō potero. Male ualeo: pars ſati ē. Familia decubuit: fœnus offendit: domus crepuit. Dāna uulnera: labores: mœtus incurrerunt. Solet fieri hoc: Parū eſt. Debuit fieri: deçernūtur iſta: nō accidunt. Si quid credis mihi. Intimos affectus meos tibi cū maxime detego: in oībus q̄ aduerſa uidentur & dura ſi formatus ſū. Nō pareo deo: ſed aſſentior ex aio illū: nō qa neceſſe eſt ſequor. Nihil unq̄ mihi incidet qd̄ triſtis excipiā qd̄ malo uultu: nullū tributū inuitus cōſerā. Oia autē ad quæ gemimus: quæ expaueſcimus: tributa uitæ ſunt. Hoꝝ mi Lucilli. nec ſperaueris immunitatē: nec petieris. Veſicæ te dolor inquietauit. Epulæ uero erūt paꝝ dulces: dettimēta cōtinua: ꝓpius accedā de capite timuiſti. Quid tu neſciebas hoc te obtinēre: cū optares ſenectutē? Oia iſta in longa uita ſunt: quomō in lōga uita ſunt & puluis & lutū: pluuia. Sed uolebā uiuere: carere tamē icōmodis oībus: Tā effœminata uox uirū dedecet. Videris quēadmodū hoc uotū meū accipias. Ego illud magno animo nō tantum bono facio. Neq; dii: neq; deæ faciant: ut te fortuna in delitiis habeat. Ipſe te interrogo Si quis poteſtatem tibi deus faciat, Vtrum uelis uiuere in macello an in caſtris. Atqui uiuere mi Lucilli militare eſt. Itaq; hi qui iactantur: & p operoſa atq; ardua ſurſum atq; deorſum eunt: & expeditiones periculoſiſſimas obeunt: fortes uiri ſunt: priores q̄ caſtroꝝ. Iſti quos publica quies: aliis laborantibus moliter habet: turturillæ ſunt tuti contumeliæ cauſa. Vale.

Epiſtola. lxxxvii. Vitia hominum eſſe nō temporum. Et qd̄ praua conſuetudo lætam inuerecundiam induxerit criminibus: quæ ſecundum naturam conſcientiæ tuta eſſe non poſſunt.

e Rras mi Lucilli: ſi exiſtimas noſtri ſæculi eſſe uitium: luxuriam & negligentiam bōi moris: & alia quæ obiicit ſuis quiſq; temporibus: hominum ſunt iſta: nō tēpoꝝ. Nulla ætas uacauit a culpa. Et ſi æſtimare licentiā cuiuſq; ſæculi incipias: pudet dicere: Nunq̄ aptius q̄ corā Catone peccatum eſt. Credat aliquis pecūiā eſſe uerſatā in eo iudicio in quo reus erat. Clodius ob id adulterium: qd̄ cū Cæſaris uxore in apto cōmiſerat uiolatis religionibus eius ſacrificii: qd̄ pro populo fieri dicitur. Sic ſubmotis extra cōſpectum oībus uiris: ut picturæ quoq; maſculoꝝ animaliū

cõtẽgantur:atq; dati iudicibus nummi sũt. Et q; hac ætate nunc pa[illegible]as est. Stupra in sup ma
ronaꝝ & adolescentulaꝝ nobilium salarii loco exacta sunt: Min[illegible]q; absolutione peccatũ
est. Adulterii reus adulteria diuisit: nec ante fuit d salute securus q; simnes iudi[illegible]es suos reddidit:
hæc in eo iudicio facta sunt: in quo si nihil aliud cato testimoniũ dixerat. i. ea ponã uerba Ciceroĩs:
quia res fidem excedit. Acersiuit se pmisit: iterfit: dedit. Iam uero o d[illegible]boni rem perditam etiam
nocte scortoꝝ mulieꝝ atq; adolescentuloꝝ nõnum introduc[illegible]es nõnullis iudicibus pro mer
cedis cumulo fuerunt. Nõ uacat de precio quæri plus in accessionibus fuit. Vis seueri illius uxorẽ?
Dabo illã. Vis diuitis? huius quoq; tibi præstabo cõcubitum. Adulterium ubi feceris dãna illa for
mosa quam desideras ueniet illius tibi nocte promitto nec differo. Intra cõparãdi nationem fides
promissi mei stabit. Plus est distrubuere adulteria q; facere. hoc uero matribus familiæ denunciare
est: hi iudices Clodiani a senatu petierant præsidium quod non erat nisi damnaturis necessarium
& impetrauerant: itaq; eleganter illis Catulus Absoluto reo. Quid uos inquit præsidium a nobis
petebatis? An ne nũmi nobis eripiẽtur: Inter hos tamen iocos ipune tulit ante iudiciũ adulter: in
iudicio leno qui damnationẽ peius effugit q; meruit. Quicq; fuisse corruptius illis moribus credis:
quibus libidinosi non sacris inhiberi: noniudiciis poterat quibus in ea ipsa questione quæ extra ordi
nem senatusconsulto exercebatur: plus q; quærebatur admissũ est? Quærebatur an post adulteriũ
aliquis posset tutus esse apparuit sine adulterio tutum esse non posse. Hoc iter Põpeium & Cæsarẽ
inter Ciceronem Catonemq; cõmissum est. Catonem ingẽ illum quo sedẽte negatur populus pro
misisse sibi postulare florales iocos nudãdaꝝ meretricium. Si credis spectasse tunc seuerius hoies
q; iudicasse & sient & fieri facta ista sibi ex licentia urbiũ: aliquando disciplina mœtuq; nunq; spõte
considet. nõ est itaq; quod credas: nunc plurimum libidini permisisse legibus minimũ: Longe eni
frugalior hæc iuuentus q; illa est. Cum reus adulterium apud iudices negaret: iudices apud eum cõ
fiterẽtur. Cum stuprum cõmitteretur rei iudicãde causa cum Clodiis hisdẽ uitiis gratiosus quibus
nocẽs cõciliaturas exercet. In ipsa causæ dictione credit hoc quisq; q damnabatur uni adulterio: ab
solutus est multis. Oẽ tẽpus Clodios: nõ oẽ Catones fert. Ad deteriora faciles sumus: quia nec dux
põt nec comes deesse: & res etiã ipsa sine duce: sine comite procedit. Nõ prænuncius tãtum a uitia
sed pceps. Et qd plæroſq; iemẽdabiles facit. oium aliaꝝ artiũ peccata artificibus pudoris sũt: offen
dũq; dũertantẽ uitæ peccata delectãt: nõ gaudet nauigio gubernator euersio: nõ gaudet ægro medi
cus elato: nõ gaudet orator si patronii culpa reus cecidit. At cõtra oibus crimẽ suũ uoluptati ẽ: læta
tur ille adulterio: i qd irritatus ẽ ipa dificultate: lætatur ille circũscriptiõe furti. qd nũc ante illi cul
pa q; culpæ fortũa displicuit: id praua cõsuetudie euenit. Alioqui ut scias subesse aius i ẽt pestia adu
ltis bõi sẽsus nec ignorari turpe sed negligi. oẽs peccata dissimulãt: & quis fœliciter cesserit fructu
illoꝝ: utũtur: ipa subducũt. At bõa cõsciẽtia, pdire uult & cõspici. Ipsa neqtia tenebres timet. Elegã
ter itaq; ab Epicuro dictũ puto: Potest nocẽti contingere ut lateat: latenti fides non põt. Aut si hoc
modo melius hunc explicari posse iudicas sensum. Ideo nõ prodest latere peccantibus: quia latenti
etiã si facultatem habent: fiduciã nõ habent. Ita est tuta scelera eẽ nõ possunt. Hoc ergo repugnare
sectæ nostræ si sic expediatur: non iudico. Quare? quia primo illa & maxima peccantiũ est pena pec
casse. Nec ullũ scelus licet illud fortuna exornet muneribus sui: licet tueatur ac uindicet ipunitũ
est quoniã sceleris i scelere supplicium est. Sed nihilominus & hæ & illã secundæ pœne pmunt ac
sequũtur: timere semp & expauescere & securitati diffidere. Quare ergo hoc supplicio nequitiam
liberẽ? Quare non semp illã in suspenso relinquã. Illic dissentiamus cũ Epicuro. Vbi dicit mhl iu
stum esse natura & crimina uitãda esse: quia uitari mœtus nõ possit. Hic cõscientiamus mala facio
ra conscientia flagellari: & plurimum illi tormẽtoꝝ esse: eo q; perpetua illã solicitudo urget ac uer
berat q; sponsoribus securitatis suæ nõ potest credere. Hoc. n. ipsũ argumẽtum Epicuri est: natura:
scelere abhorrere: q; nulli nõ ẽt iter tuta timor ẽ. Multos fortũa liberat: pœna mœtu neminẽ. Qua
re? qa infixa nobis eius rei aduersatio est quã natura dãnauit. Ideo nũq; fides latẽdi fit ẽt latẽtibus
qa coarguit illos cõscientia: & ipsos sibi ostendit. Proprium ãt est nocentiũ trepidare: male de no
bis actum erat q; multa scelera legẽ & iudicẽ effugiunt & scripta supplicia: nisi illa naturalia & gra
uia de præsentibus soluerent: & in locum patientiæ timor cederet. Vale.

Epistola. lxxxviii. Qualiter aduersus fortunæ duritiam componendus est animus.

Vnq; credideris fœlicẽ quẽq; exfœlicitate suspẽsum. Fragilibus inititur qui aduẽtitio lætus
n est: exibit gaudiũ qd intrauit: At illud ex se ortum: fidele: firmũq; : & crescit: & ad extremũ
usq; psequitur Cætera quoꝝ admiratio est uulgo: in diẽ bona sunt. Quid ergo nõ usui ac
uoluptati esse possunt? Quis negat? sed ita si illa ex nobis pendent nõ ex illis nos. Omnia quæ for
tuna intuetur: rita fructifera ac iucunda fiunt: Si qs habet ista: se quoq; habent: nec reꝝ suaꝝ potesta
te est. Erant enim mi Lucilli: qui aut boni aliqd nobis: aut mali iudicãt tribuere fotunã: materiam
dat bonoꝝ ac malorũ: & initia reꝝ apud nos in malũ: bonũue exiturã: Valentior enim omni fortu
na aius est: i utrãq; partẽ ipse res suas ducit: beataq; ac miseræ uitæ sibi causa est. Malus animus oia
in malum uertit: etiam quæ cum specie optimi uenerãt. Rectus atq; integer corrigit praua fortũæ:
& dura atq; aspera ferendi scientia mollit. Idẽq; & secũda gratæ excipit: modesteq; & aduersa constã

ter atq; fortiter. Qui li[illegible]sit: licet exacto faciat cuncta iudicio: licet nihil supra uires suas tẽ
tet: nõ cõtinget illi ho[illegible]lud & extra minas positũ: nisi certus aduersus incerta ẽ. Siue ali
os obseruare uo[illegible]is. iuberius eni iter aliẽa iudiciũ ẽ sine te ipsũ fauore se posito & sẽtiẽs hoc cõsi
teberis: nil ex his optab[illegible]bus & charis utile esse: nisi te contra leuitatem casus rerumq; animum se
quentia instruxeris: nisi i[illegible]d frequenter & sine querela inter se gula damna dixeris. Diis aliter ui
sum est. Immo mehercule ut [illegible]men fortius ac iustius repetam quo animum tuum magis fulcias.
Hoc dicito quotiens aliqd aliter q; cogitabas euenerit. Dii melius. Sic cõposito nihil accidet: sic ãt
cõponetur si qd humanaꝝ reꝝ uarietas possit cogitauerit anteq; senserit. Si ad liberos coniugẽ atq;
patrimonium: sic habuerit tanq; non utiq; semp habiturus & tanq; nõ futurus obhoc miserior si ha
bere desierit. Calamitosus est animus, futuri anxius: & ante miseras miser qui solicitus est: ut ea q;
bus delectatur ad extremum usq; permaneant. Nullo. n. tempore cõquiescet & expectatiõe futuri
præsentia quibus frui poterat amittet. In æquo est autem dolor amisse rei: & timor amittendæ: nec
ideo præcipio tibi negligentiam. Quæcunq; uero metuenda declina: & qcqd consilio pspici põt:
pspice: Quodcũq; læsurum est multo anteq; accidat: speculare & aduerte i hocipsũ tibi plurimũ cõ
ferret fiducia: & ad tollerandum omne obfirmata mens. Potest fortunam cauere qui põt ferre. Cer
te in trãquillo nõ tumultuatur. Nil ẽ nec miserius nec stultius q; semper timere. Quæ ista demẽtia ẽ
malum suũ antecedere. Deniq; ut breuiter includã qd sentio. & istos satagios ac sibi molestos de
scribã tibi tã itemperantes in ipsis miserius q; sunt ante illas plus dolent q; necesse est. Eadẽ. n. infir
mitate dolorem nõ extimat qua nõ expectat. Intemperantia fingit sibi ppetuam fælicitatem suam.
fingit sibi crescere debere quæcunq; cõtigerunt nõ tantũ durare & oblitus huius peccati quo hũa
na iactantur: sibi uni fotuitoꝝ constantiã spõdet. Egregie itaq; uidetur mihi Metridorũ dixisse in
ea epistola: qua sororẽ amisso optime indolis filio alloquitur. Mortale est oium mortalium bonũ
de his loquitur bõis ad quæ cõcurritur: Nã istud ueꝝ bonum nõ moritur certum est sẽpiternumq;
sapientia & uirtus: hoc unum cõtigit immortalibus. Cæterum tã improbisunt táq; obliti quo eãt.
quo illos singuli dies turbẽt: ut mirẽtur aliquid ipsos admittere amissuri uno die oĩa. Quicquid ẽ
cui dominus iscriberis apud te ẽ tuũ nõ ẽ. Nihil firmũ infirmo: nihil fragili æternum & inuictũ est
tam necesse est perire q; pdere & hoc ipsum si intelligimus solatium est. æquo animo perdere quod
periturum est. Quid ergo aduersus has amissiones auxilii inuenimus? Hoc ut memoriã teneamus
amissa: nec cũ ipis fructum excidere patiamur quẽ ex illis præcepimus: hẽre eripitur habuisse nun
quã. Peringratus est qui cum amisserit p accepto nihil debet. Rem nobis eripuit casus. Vsum fru
ctũq; apud nos reliqt: quẽ nos iniquitate desiderii pdidimus. Dic tibi: ex istis q; terribilia uidẽtur ni
hil ẽ inuictũ: singula uicere iã multi: ignẽ Mutius: crucẽ Regulus: uenenũ Socrates: exiliũ Rutilius:
mortẽ ferro adactã Cato. Et nos uicamus aliqd. rursus ista q; ut speciosa & fœlicia trahunt uulgũ a
multis & sæpe cõtẽpta sũt. fabricius diuitias ipator eiecit: cẽsor notauit: tubero pauptatẽ se dignã &
capitolio iudicauit cũ fictilibus i publica cœna usus: ostẽdit debere his hoiem eẽ cõtẽtũ. qbus dii
ẽt núc uterẽtur. honores reppullit pater Sextius: q ita natus ut. R. P. deberet capescere. latũ clauũ di
uo iulio dãte nõ recepit. itelligebat. n. q; dari posset & eripi. nos quoq; aliqd ex his faciamꝰ. Animo
si simus iter exẽplar q̃re deficimus? quare desperamus? Quicqd fieri potuit: põt: nos mõ purgemus
animum sequamurq; naturã a qua aberratim cupiendũ timendũq; est: & fortuitis seruiendũ. Licet
reuerti in uiam: licet in integrum restitui. Restituiamus ut possimus dolores quocunq; mõ corpus
inuaserint pferre: & fortunæ dicere: Cũ uiro tibi negotium est. Quære quẽ uincas: His sermonibus
& his similibus: lenitur ista uis ulceris: quã opto mehercule mitigari: & aut sanari aut stare: cũ ipso
senescere. Sed securus de isto sum: de nostro damno agitur. qbus senex egregius eripitur. Nam ipse
uitæ plenus est: cui aditici nihil desiderat sua causa: sed eoꝝ quibus utilis est: liberaliter facit quimit.
Alius iam his curciatus finis est. Hic tam turpe putat mortẽ fugere: q; ad mortem confugere. Quid
ergo nõne sua dedit: & exhibuit? Quid ni exeat? si nemo iã eo uti poterit? Si nihil aliud q; dolor
operam dabit? Hoc est mi Lucilli: phiam in opere discere & ad uerum exercere. Videri quid hõ pru
dens animi habeat cõtra mortem: cõtra doloré. cum illa accedat: hic præmat. Quid faciendũ sit: a
faciente discendũ est. adhuc argumẽtis actum est: an possit aliqd dolori resistere: an nos. magnos
quoq; animos ad mota submittere. Quid opus ẽ uerbis? in ré psentem eamus: nec mors illũ contra
dolorem faciant fortiorem. nec dolor contra mortem. Contra utrunq; sibi fidit: nec spe mortis pa
tienter dolet: nec tedio doloris libenter moritur. hunc fert: illam expectat. Vale.

Epistola. lxxxviiii. Cõsolatio amici uel filii mortui. Et q; luctus nõ uoluptate sed ratiõe sanãdus est.

Pistola quam scripsi Marulo cum filium paruulum amisisset: & diceretur molliter ferre
e misi tibi. In qua non sum morem sollicitum securus: nec putaui leuiter illum debere tra
ctari cũ obiurgatione esset: q; cõsolationed gnor. Afflictio. n. & magnũ uulnus male
ferẽti pauliſp credẽdũẽ. Exaciet se ãt certe primũ ipetu effũdat. hi q sibi lugere sũpserũt: primus ca
stigẽtur & discãt quasdã etiã lachrymaꝝ ineptias eẽ. Solatia expectas communia accipe: tã molliter
tu fers mortẽ filii. Quid faceres si amicũ perdidisses? Decessit filius incerte spei paruulus: puerilẽ
corporis periit causas doloris cõquirimus: & de fortuna etiam inique quæri uolumus: quasi non

sit iustas quærendi causas præbitura. At mehercule: satis mihi iā [illegible]imi habere etiā aduersus solida mala. nedum ad istas umbras maloꝝ quibus [illegible]gemi[illegible]moris cā:qđ dānoꝝ omnium maximū est. Si amicū pdidisses danda opera erat:ut magis gauderes q[illegible]abueras q̄ mœreres [illegible]amiseras. Sed plærīq; nō computant quanta pceperint:quātūue [illegible]uissi sunt. Hoc habet inter reliqua mala dolor:q; nō supuacuus tantū sed ingratus est. Ergo [illegible]habuisti talem amicū perit opera. Tot annis:tanta cōiunctione uitæ tā familiari studiorum [illegible]cietate nihil actum ē. Cū amico effers amicitiā & quid doles amisisse:si habuisse nō prodest? Mihi crede magna pars ex illis quos amauimus:licet ipsos casus abstulerit:apud nos manet. Nostrū ē qđ præterit tempus nec quicq̄ ex loco tutiore:q̄ qđ fuit. Ingrati aduersus præcepta:spe futuri sumus:quasi nō quod futurū ē:si modo successerit nobis:cito in præterita trāsiturū sit. Anguste fructus rerum determinat:qui tantū pſētibus lætus est:& futura & præterita delectant. Hæc expectatione:illa memoria. Sed alterum pēdet:& nō pōt fieri:alterum non pōt non fuisse. Quis ergo furor est certissimo excidere? Acquiescamus his q̄ iam hausimus si modo non perforato animo hauriebamus:& transmittente qcquid acceperat. Innumerabilia sunt exempla eorum qui liberos iuuenes sine lachrymis extulerint. Qui in senatum aut in aliquod publicum officiū a rogo reddierunt:& statim aliud egerunt:nec immerito. Nā primum superuacuum est dolere si nihil dolendo ꝓficias. Deinde iniquū est quæri de eo. qđ uni accidit & omnibus restat. Deinde desiderii stulta conquestio est:ubi minimū interest inter amissum & desiderantem. Eo ita æquiore animo eē debemus:q; quas amisimus sequimur. Respice celeritatē rapidissimi temporis cogita breuitatem huius spacii:p qđ citatissimi currimus. Obserua hūc comitatum generis humani:eodē tendētis minimis interuallis distinctū etiā ubi maxima uidētur: quē putas prisse:præmissus est. Quid ät dementius q̄ cum idē ubi iter emetiendū sit:flere eum qui ante cessit. Flet aliquis fatum qđ nō ignorauit futurū:aut si mortem in hoie nō cogitauit sibi imposuit. Flet aliquis factum qđ aiebat nō posset fieri. Quisquis aliquē quæritur mortuū esse:quæritur hominem fuisse. Omnis eadem conditio deuixit cui nasci cōtigit:mori restat. Interuallis distinguimur exitu æquamur. Hoc qđ inter primum dīē & ultimū iacet:uarium & incertum est. Si molestias æstimas etiā puero lōgo. Si uelocitatē ēt seni āgustū. Nil nō lubricū & fallax & oī tēpestate mobilius. Iactantur cuncta:& in cōtrariū transeunt iubente fortuna & in tanta uolutatiōe rerū humanarū: nil cuiq̄ nisi mors certū. Tamen deo queruntur oēs in quo uno nemo decipitur. Sed puer decessit nōdū dico melius agi:q uita defungitur. Ad eum transeamus qui consenuit:quātulo umcti istā m. Propone ꝓfundi tēporis uastitatē:& uniuersū cōplectere. Deinde hoc qđ ætatē uocamus humanā cōpara imēso uidebis q̄ exiguū sit qđ optamus:quod extendimus. E[illegible] hoc quātū lachrymæ. Quātū solicitudies occupāt:q̄tū mors ātēq̄ ueniat optata:q̄tū ualitudo:q̄tū timor:q̄tū tenēt aut rudes aut iutiles anni. Dimidiū ex hoc dormitur. Adice:labores:luctus:picula:& itelliges ēt in longissima uita minimū esse qđ uiuitur. Si quis tibi cōcedit:nō melius se habere eum qui cito reuerti licet:cui ante lassitudinē paratū est iter. Vita nec bonū nec malū est:boni ac mali locus est. Ita nihil perdidit ille nisi aliena. In dānum certius potuit euadere modestus ac prudens:potuit sub cura tua i meliora formari:sed quod iustius timetur. Potuit fieri pluribus simile. Aspice illos iuuenes:quos ex nobilissimis domibus i arena luxuria proiecit. Aspice illos qui suam alienamq; libidinem exercēt mutuo ꝑpudici quoꝝ nullus sine ebrietate:nullus sine aliquo insigni flagitio dies exit. Plus timeri q̄ separari potuisse manifestum erit. Nō debes itaq; causas doloris accrescere:nec leuia incōmoda indignādo cumulare. Nō hortor ut mitaris & urgeas. Nō tā male de te iudico:ut tibi aduersus hoc tota putē uirtutem aduocandā. Non est dolor iste sed morsus:tu illum doloré facis. Sine dubio multū phīa ꝓficit:si puerum nutrici adhuc q̄ patri notiorem animo sorti desideras. Quid nūc ego duriciā tuā deo:& in funere ipso erigere uultum uolo & animum ne contrahi quidem patior? Minime. Inhumanitas est ista. non uirtus: Funera suorum hisdem oculis quibus ipsos uidere nec commoueri ad primam familiarium diuulsionem. Puta autem me uctare:quædam quæ non sunt sui iuris. Excidunt etiā retinentibus lachryme & animum prosusiæ leuant. Quid ergo est? permittamus illis cadere non imperemus. Fluant quantum affectus eiecerit:non quantum posset imitatio. Nihil uero mœtori adiciamus:nec illum ad alienum augeamus exemplum. Plus ostentatio doloris exigit q̄ dolor. Quotiens quisque sibi tristis est:clarius cum audiuntur gemunt:& taciti quietiq; dum secretum est cum aliquos uiderunt in fletus nouos excitantur:tum capiti suo manus ingerunt quod potuerāt facere nullo prohibente:liberius tunc mortem comprecantur sibi tunc lectulo deuoluuntur. Sine spectatore cessat dolor. Sequitur nos ut in aliis rebus: ita in hac quoq; hoc uitium ad plurium exempla componi:nec qd oporteat sed quid soleat aspicere: A natura discedimus populo nos damus nullius rei bono auctori & in hac re sicut in omnibus incōstantissimo. Videt aliquē fortem in luctu suo:impium uocat & efferatū. Videt aliquē collabentē:& corpori affusum:effœminatum ait & eneruē. Omnia itaq; ad rationē reuocāda sunt. Stultius uero nihil est:q̄ famā captare tristitiæ & lachrymas approbare:q̄s iudco sapienti uiro:alias pmissas cadere:alias usu allatas. Dicā qđ interfit:cū primū nos nūcius acerbi funeris ptulit:cū tenemus corpus e cōplexu nostro:i ignē transiturę lachrymas natutalis necessitas exprimit. & spiritus ictu doloris ipulsus quēadmodū totū corpus quatit ita oculos [illegible]é humorē pprimit & expellit. Hæ lachrymæ p elisionē cadūt uolentibus nobis. Ali[illegible]:cū memoria eoꝝ quos amisimus retractatur & inest quidā dulce tristitiæ:cū occurrant sermones eoꝝ iucundi cōuersatio hilaris:officiosa pietas:tunc oculi nelut in gaudio rigāntur. His indulgemus:illis uincimur. Nō est itaq; qđ lachrymas pp eis cunstātes assidentesq; aut [illegible]eas aut exprimas [illegible]essant nec fluunt unq̄ tā turpiter q̄ fingunt. Eant sua sponte. Ire autē possunt [illegible]dis atq; cōpositis. Sæpe salua sapientis auctoritate fluxerunt tāto tēperamēto:ut illis nec humanitas nec dignitas deesset. Licet inquā naturæ obsequi gratuitate seruata. Vidi ego in funere suo ferēdos:in quoꝝ ore amor emineat:remota omni lugentiū scæna. Nihil erat:nisi qđ ueris dabat affectibus. Est aliquis & dolēdi decor:hic sapiēti seruādus est:& quēadmodū incæteris rebus:ita & in lachrymis aliqd sat est. Imprudentiū ut gaudia:sic dolores exuberare:æquo animo excipe necessaria. Quid icredibile. Quid nouū euenit q̄ multis cū maxime funus iocatur:q̄ multis uitalia emuntur:q̄ multi post luctū tuū lugent. Quotiēs cogitaueris pueꝝ fuisse:cogita & hominē:cui nihil certi ꝓmittat:quē fortuna nō utiq; pducit ad senectutē unde uisum est dimittit. Cæteꝝ de illo frequēter loquere:& memoriā eius quantū potes celebra:q̄ ad te sæpius reuertetur. Si erit sine acerbitate uentura. Nemo enim libēter tristi cōuersat ne dū tristitiæ:si quos sermones eius:si quos q̄is paruuli iocos cū uoluptate audieras. Sæpius repete potuisse illū implere spes tuas:q̄s paterna mēte cōceperas. Audacter affirma:obliuisci qdē suorū ac memoriā cū corporibus efferre:& efficacissime flere:meminisse parcissime:inhumani animi est. Sic aues sic feræ suos diligūt quaꝝ cōcitatus est amor:& pene rapidus:sed cū amissis totus extinguit. Hoc prudētē uiꝝ nō decet. Meminisse ꝓfecto:lugere desinat. Illud nullo modo ꝓbo:quod ait Metrodorus:esse aliquam cognatam tristitiæ uoluptatē. Hanc ipse captandam eiusmodi tempore ipsa Metrodori uerba scripsi. De qbus nō dubito qđ sit sensurus. Quid enim turpius q̄ captare in ipso luctu uoluptatē:imo ꝑ luctū & inter lachrymas quoq; qđ iuuet q̄rere? Hi sunt q nobis obiiciūt nimiū rigorē:& infamāt præcepta nostra duricia:qđ dicamus doloré:aut admittēdū nō eē:aut cito expellēdū. Vitiū tādē ē:aut incredibilius:aut inhumanius nō sentire amisso amico doloré:an uoluptatē in ipso dolore aucupari. Nos qđ præcipimus honestū est. Cū aliqd lachrymarū affectus effuderit:& ut ita dicā dispumauerit:nō esse tradendū animū dolori. Quid tu dicis miscēdā ipsi dolori uoluptatē? Sic cōsolamur crustulo pueros:sic infantiū fletū infuso lacte cōpescimus:ne illo qdē tēpore quo filius ardet:aut amicus expirat. Cessare poteris uoluptatē:sed ipsum uis titillare mœroré. Vtrū hōestius dolor aio submouet:an uoluptas ad doloré quoq; admittit. Dico captat. Et qdē ex ipso est. aliq̄ inquit uoluptas cognata tristitiæ. Illud nobis licet dicere:uobis qdē nō licet. Vnā bonū nosci uoluptatē:unū malum doloré. Quæ pōt inter bonū & malū esse cognatio? Sed puto esse:nūc potissimū eruit:& ipsū doloré scrutamur. An aliqd habeat iucundū circa se & uoluptariū. Quædā remedia aliis partibus corporis salutaria uelut fœda & indecora adhiberi aliis nequeūt:& qđ alibi ꝓdesset sine dāno uere cundiæ:id fit inhonestū loco uulneris. Nō te pudet luctū uoluptate sanare. Scuerius ista plaga sanāda est. Illud potius admone:nullū mali sensum ad eū q perit puenire. Nulla inq̄ eū rex lædit:q nullus est uiuit si lædit. Vtrū putas illi malū esse qđ nullus est:an qđ est adhuc aliqs. Atq nec ex eo pōt ei tormētū esse qđ nō est. Quis.n. nullius sensus ē? Nec ex eo qđ ē. Effugit.n. maximū mortis incōmodū nō esse. Illud quoq; dicamus ei q̄ defiet:ac desiderat in ætate prima raptū. Oēs quātū ad breuitatē:q si uniuerso cōpares & iuuenes & senes in æquo sumus. Minus enim ad nos ex omni ætate uenit:q̄ qđ minimū esse qs dixerit:quoniā quidē minimū aliquā pars est:hoc qđ uiuimus ꝓximū nihilo est:& tamē obdementiā nostrā late disponitur. Hæc tibi scripsi nō tanq̄ expectaturus esses remediū a me tā serū. Liquet enim mihi te locutū tecū qcqd lecturus es. Sed ut castigaré illā exiguā morā:qua a te receſſisti:& in reliquū adhortater cōtra fortunā tolleres aios:& oia eius tela nō tanq̄ possent uenire:sed tanq̄ utiq; essent uentura prospiceres. Vale.

Epistola.c.q; philosophi aia magis debet esse simplex:plana:q̄ cōposita:uel solicita.

Abiani Papyrii libros q inscribūt ciuiliū legisse te cupidissime scribis:& nō respondisse expectationi tuæ. Deinde oblitus de philosopho agi:cōpositionē eius accusas. Puto esse qđ dicis:& effundi uerba nō fingi. Primū habet ista res suam gratiā:& est decor proprius orationis leuiter lapsæ. Multū enim interesse existimo utrū excident:an fluxerit. Núc qđ in hoc quoq; dicturus sum:ingens differentia est. Fabianus mihi nō effundere uidetur orationem:sed fundere. Adeo larga est:& sine perturbatione:nō sine cursu. Tum ueniens illud plane fatetur:& præfert non esse tractatā:nec diu tortam. sed ita ut uix esse credamus:mores ille nō uerba composuit:& animis scripsit ista:non auribus. Præterea ipso dicente non uacasset tibi partes intueri. Adeo te summa rapuissent:& ferę quæ impetu placent:minus præstant ad manū relata. Sed illud quoq; multum est primo aspectu oculorum occupasse:etiā si contemplatio diligens inuētura est quod arguat. Si me interrogas maior ille est qui iudiciū abstulit:q̄ qui meruit. Et scio hunc tutiorē esse. Scio audacius sibi de futuro promittere. Oratio solicita philosophum nō decet. Vbi tandē erit fortis & constans ubi periculum sui faciet qui timet uerba. Fabianus nō erat negligens in oratione sed securus. Itaq; nihil inuenies sordidū. Electa uerba sunt non captata:nec hujus sæculi more contra naturam suam

posita & inuersa:splēdida tamē q̄uis sumat e medio sensus hon[illegible]nificos habet nō coa, ctos in sinia sed altius dictos. Videbimus qd pax [illegible] d nō huius recētis po liturę:cū circunspexeris oia:nullas quidebis angustias:inanis desit sane [illegible]armoge:& cōcis sura aquagę a cuniculis interfluentium:& paupis cella:& qcqd aliud luxur[illegible] nō cōtēta decore sim plici:miscet:qd' dici solet domus [illegible] est. Adhuc nunc qd' de cōpositione nō cōstat. Quidā illā uo lunt esse ex horrido cōptā. Quidā usq; eo aspera gaudent:ut [illegible]elius casus explicuit:ex indu stria dissipent:& clausulas abrumpāt. ne ad spectatum respondeāt. Lege Ciceronē. Cōpositio eius una est pedē seruat. Curuat lenta & sine infamia mollis. At cōtra Pollionis Asini salebrosa & exi liens:& u[illegible] iminime expectes relictura. Deniq; apud Ciceronē oia desinunt:apud Pollionē cadunt exceptis pauciss[illegible]q ad certum modū & ad unū exēplar astricta sunt. Humilia pterea tibi uideri dicis oia & pax erecta:quo uitio carere eū iudico. Nō sunt. n. humilia illa:s placida. Nō sunt enim tenore qeto cōpositoq; formata:nec depresia sed plana. Deest illis oratorius uigor. Stillicidi quoq; quos q̄tis & subiti ictus:sinia. Sed totū corpus uideri q̄ sit cōptū honestū est. Nō habet oratio eius sed debet dignitatē afferre quā Fabianō possis pponere. Dic Ciceronē cuius libri ad phiam ptinē tes:perte totidē sunt quot Fabiani. Cedā:sed nō statim. Pusillū est siqd maximo minus est. Dic Asi ninū Pollionē:Cedā:& nō respondeamus in re. Tāta enim res est post duos esse. Nomina adhuc Titū Liuiū. Scripsit enim & dialogos quos nō magis phiæ annumerare possis q̄ historiæ & ex pro fesso phiam cōtinentes libros. Huic quoq; dabo locū. Vide tamē q̄multos antecedat q a tribus uin citur & tribus eloquētissimis:sed nō pstat oia. Nō est fortis oratio eius q̄uis elata sit. nō est uoluēta nec torrens:quāuis effusa sit nō est pspicua:sed pura. Desideras in qs cōtra uitia aliqd aspere dici, cōtra pericula animose:cōtra fortunā superbe:cōtra ambitionē cōtumelioſe. Volo luxuriā obiurgari:libidinē traduci:impotentiā frangi. Sit aliquid oratorie:ac re tragiæ:grāde:comice exile. Vis illū assidere pusillæ rei uerbis? Ille rerū se magnitudini adduxit eloquētiā uelut ūbrā nō hoc agēs trahit. Nō erūt sine dubio singula circūspecta nec in se collecta nec omne uerbū excitabit ac pūget. Fateo:exhibunt multa nec ferient:& interdū ociosa pter labet oratio. Sed multū erit in oibus locis & ingens sine tedio spatiū. Deniq; illud pstabit:ut liqueat tibi illū sensisse q̄ scripsit. Intelliges actū hoc:ut tu scires qd illi placeret:nō ut ille placeret tibi:ad pfectū oia tendūt & ad bonā mēte nō q̄rit plausus:talia esse scripta eius nō dubito:etiā si magis reminiscor q̄ teneo. Hæretq; mihi color eog: nō ex recenti cōservatione familiariter:sed summatim ut solet ex ueteri noticia. Cū audire certe il lum. Talia mihi uidebātur nō solida sed plena:q̄ adolescentē indolis bonæ attollerent:& ad imita tionē sui uocarent:sine desperatione uincēdi. Quæ mihi abhortatio uidetur efficaciss[illegible]a deterre ret. n. q imitādi cupiditatē nō fecit spē abstulit. Cæteq; uerbis abundabat sine cōmēdatione paratis singulaq; in uniuersum magnificus. Vale. Incipit liber. xvii. Epistola. ci. De inopinato fati ter mino: Vbi notat eos q longiorē uitā supplicio uel turpitudine pacisc[illegible]untur.

Mnis dies ois hora q̄ nihil sumus ostendit:& aliquo argumēto recenti admonet fragilita tis oblitos cū æterna militātes respicere cogit ad mortē. Quid si istud principiū u[illegible]lit q̄ris. Senitionē, Cornelīū equitē romanū splendidū & officiosum noueras ex tenui principio se ipse pmouerat:& iā illi declinis erat cursus ad cætera. Facilius. n. crescit dignitas q̄ incipit. Pecunia quoq; circa paupertatē plurimū amorē habet dū ex illa ereptar. Hic etiā Senitio ,diutius immebat: ad quas illū duæ res ducebāt efficacissime:& q̄rendi:& custodiēdi sciētia:quaq; uel altera locuple tē facere potuisset. Hic hō summæ frugalitatis nō minus patrimonii q̄ corpis diligēs. Cū me ex cō suetudine mane uidisset. Cū p totū diē amico grauiter affecto & sine spe iacēti usq; in noctē asse disset:cū hilaris cœnasset:genere ualitudinis pcipiti arreptus anguinia glādula uix cōpressum arta tis faucibus spiritū traxit in lucē. Intra pauciss[illegible]mas ergo horas postq̄ oibus erat sani ac ualētis offi ciis functus decessit. Ille q & mari & terra pecuniā agitabat:q ad publica quoq; nullū relinquēs in expertū genus q̄stus accesserat:in ipso actu bene cedētū rege:in ipso ,pcurrētis pecunie ipetu raptus est. Infere nūc me libœ piros pōt ordine uites q̄ stultū est ætatē disponere. nec crastino qdē do minamur. O q̄ta demētia ē spes longas ichoātiū. Ēmā ædificabo. Credā exigā:honores gerā. Cū dei de lassam & plenā senectutē in ociū referam. Omnia mihi crede etiā fœlicibus dubia sunt. Nihil ti bi quisq̄ de futuro debet ,pmittere. Id quoq; qd' tenetur:per manus exit:& ipsam quā primus horā casus incidit. Voluitur tempus rata quidē lege:sed p obscurū. Quid autē ad me: An naturæ certum sit qd' mihi incertū est? Nauigationes longas & paratis littoribus alienis:seros in patriam reditus pponimus militiā & castrensiū laborū tarda manu pcia:pcurationes:officiotūq; p officia,pcessus: Cū interim ad latus mors est:quæ quoniā nunq̄ cogitatur:nisi aliena nobis subinde igerunt mo talitatis exempla nōdū diutius:q̄ du miramur hæsura. Quid autē est stultius q̄ mirari id ullo die fa ctum qd' oino pōt fieri? Stat qdē terminus nobis ubi illū inexorabilis fatorum necessitas fixit. Sed nemo scit nostrū q̄ppe uerset terminus. Sic itaq; formemus aium tāq ad extremū uētū sit. Nihil dif feramus. Quotidie cū uita paria faciamus. Maximū uitæ uitiū ē:qd' ipfecta semp ē:qd' ēt aliqd ex il la differt. Qui quotidie uitæ suæ sūmā manū ipposuit nō idiget tpe. Ex hac aut idigētia timor nascit & cupiditas futuri excedēs animā. Nihil ē miserius dubitatioe uehemēter irrucūū quorsu euadat.

Quātū sit illud qd' rel[illegible]ollecta mens inexplicabili formidine agitat. Quō effugiem? hāc uoluptationē. Vno[illegible]bit:si in se colligitur. Ille. n. ex futuro suspēditur. cui irri tū est pſens: Vb[illegible]o qcqd mihi debuit redditū est:ubi stabilita meis sit:nihil interesse inter diē & sæculū. Quicqd deincep[illegible]diex rerūq; uērux est:ex alto pspicit:& [illegible]ū multo risu serie tēpor cogi tat. Quid. n. uarietas mobi[illegible]or casuū pturbabu[illegible] aduersus incerta. Ideo mi Lucilli ppa uiuere:& singulos dies singulas [illegible]puta. Qui hoc modo se aptabit cui uita sua quotidie fuit secu rus est. In spe uiuentibus:pximū qdq; tēpus elabitur:subitq; auditas:& miserrimus atq; miserrima oia efficiet metus mortis. Illud uide Mecœnatis turpissimū uotū:qd' & debilitatē nō recusat & de formitatē & nouissime acutā crucē:dūmō inter hæc mala spūs progef. Debilē facito manu:debilē pede. Coxa tuber:astrue gibex:lubricos q̄te dētes:uita dū supest bene est. Hāc mihi uel acutā si sub das crucē sustineo qd' miserrimū erat:si incidisset optat:& tanq̄ uita petitur suplicii mora. Cōtētissi mū putarē:si uiuere uellet usq; ad crucē. Tu uero ingt me debilites:licet dū spūs in corpe fracto & inutili maneat de praues licet:dū monstruoso & deserto tpis aliqd accedat suffigas licet:& acutam sensuro crucē subdas:est tāti uulnus suū pmere & patibulo pēdere destrictū deū differat qd' est in malis optimū suplicii finē est tāti habere aiam:ut agā. Quid hunc optes nisi deos faciles? Quid sibi uult ista carminis effeminati turpitudo? Quid timoris demētissimi pactio? Quid tā fœda uitæ mē datio? Cui putas unq̄ recitasse Virgiliū usq; adeo ne mori miserę est optat ultima maloge:& q̄ pati grauissimū est:extēdi ac sustineri cupit:q̄ mercede. s. uitæ longioris. Quid aūt huius uiuere est diu mori? Inueniē aliqs q uelit inter supplicia tabescere & perire mēbratim & totiēs p stillicidia amitte re animā q̄ semel exhalare. Inueniē q uelit adactus ad illud infœlix lignū:iā debilis:iā prauus & in fædū scapulaq; ac pectoris tuber elisus cui multæ moriēdi causæ etiā citra crucē fuerāt trahere ani mā tot tormēta tractura. Negat nunc magnū beneficiū esse naturæ:q; necesse est mori multa peio ra pacisci adhuc parati sunt etiā amicū pdere:ut diutius uiuāt:& liberos ad stuprū manu sua trade re:ut cōtingat lucē uidere tot cōscia scelegę excuciēda uitæ cupido est:dicēdūq; nihil interesse quā do patiaris:qd' quādoq; patiēdū est:q̄ bene uiuas refert nō q̄ diu. Sæpe aūt in hoc esse bū diu. Vale.

Epistola. cii Caulatoriā ponit de claritate post mortē disputationē. Deide phice de eadē disserit

Vomodo molestus est incūdū somniū uidēti:q excirat. aufert. n. uoluptatē (claritate, etiā si falsā effectū tamē uere habētē:sic epistola tua mihi fecit iniuriā. reuocauit. n. me cogi tationi aptæ traditū:& itegę si licuisset ulterius iuuabat de æternitate aiaq; q̄rere. Immo me hercule credere. Credebā. n. me facilē opinionibus magnoge uiroge rē gratissimā ,pmittētiū magis q̄ pbātiū. Dabā me spei tātæ:iā erā fastidio mihi:iā reliqas ætatis ,infractæ cōtenebā. In imēsum il lud tps:& in possessionē ois æui trāsituge. Cū subito erectus sum epistola tua accepta:& tā bellū somniū pdidi:qd' repetā si te dimisero:& redimā. Neget me epistola pria:totā q̄stionē explicuisse in q̄ pbare conabaris q; nostris placet claritatē q̄ post mortē cōtingit bonū esse. Id. n. me nō solui sse:qd' opponit nobis. Nullū inquiūt bonū ex distātibus. Hoc aūt ex distātibus cōstat. Quod inter rogas mi Lucilli eiusdē q̄stionis est. loci alterius & ideo nō hoc tātū:sed alia quoq; eodē ptinētia disseram. Quædā. n. ut scis mortalibus rationalia imixta sunt. Itaq; illā partē rectā & ad mores pti nentē tractauit. Nūqd stultū sit ac supuacuū ultra extremū diē curas trāsmittere. An cadūt bona no stra nobiscū:nihilq; sit eius q nullus est. An ex eo quodcūq; erit sensuri sumus:anteq̄ aliqs fructus pcipi aut peti possit. Hæc aūt oia ad mores spectāt. Itaq; suo loco sita sunt. Atq; a dialecticis contra hāc opinionē dicūtur segreganda fuerūt:& ideo se posita sunt. Nūc qa oia exigis:oia q̄ dicūt ē pse quar:deinde singulis occurrā:nisi aliud pdixero intelligi nō poterūt q̄ refellētur. Quid est qd' pci dere uelim? Quædā cōtinua esse corpa:ut hoiem q̄dā cōpositā esse:ut nauē:domū. Oia deniq; quo rū diuersæ ptes iunctura in unū sunt coactæ. Quædā ex distātibus quoge adhuc mēbra seperata sūt tanq̄ exercitus populus:senatus. Illi. n. p quos ista corpa efficiun[illegible]iure aut officio coherent:natura deducti & singuli sunt. Quid est qd' etiā nunc pcidere uelim? Nullū bonū putamus esse qd' ex distā tibus cōstat. Vno. n. spiritū unū bonū cōtineri ac regi debet:unū esse unius boni principale. Hoc si quādo desiderauerit p se,pbar. Interim ponēdū fuit:qa in nostra tela mittunt. Dicis inquit nullum bonū ex distātibus esse. Claritas autē ista bonoge uiroge secunda opinio ē. Nā quō fama nō ē unius sermo nec infamia unius mali existimatio:sic nec claritas uni bono placuisse. Cōsentire in hoc plu res insignes & pstātes uiri debent ut claritas sit:Hæc autē ex iudiciis pluriū efficit. i. distātium. ergo nō est bonum. Claritas inquit laus est a bonis bono reddita laus. oratio uox est aliquid significans Vox est autē licet uirorū sit bonum. Nā & plaudit & sibilat:sed nec plausum quisq̄ nec sibilū licet omnia eius admiretur & laudet bonū dicit nō magis q̄ sternuta mentum aut tussim. Ergo claritas bonū nō est. Ad summā dicite nobis utrū laudantis. An laudati bonū sit. Si laudātis bonū eē dici tis:tā ridiculā rē facitis:q̄ si affirmetis meū esse qd' alius bene ualeat. Sed laudare dignos ,honesta actio ē:ita laudātis bonū ē cuius actio ē nō nostrū q laudamur. At q hoc q̄rebat' respōdebo nūc sin gulis cursim. Primū an sit aliqd ex distātibus bonū. Etiā nūc q̄tis:& pars utraq; sinias hz. Deide clari tas desiderat multa suffragia:pōt & uni[illegible]boni uiri iudicio & ē cōtēta. Nā oēs bonos bon[illegible]un[illegible] iudi cat. Quid ergo ingt & fama erit unius hoīs existimatio:& ifamia ,unius malignus sermo? Gloriā

quoq; inquit latius fusam itelligo. Cõsentiam. n. multoq; exigit. cõditio est: & illius é. Quare? Quia si de me bene uir bonus sentit, eodẽ loco sum: quo dẽ sentirent. Oẽs. n. si me cognouerint idẽ sentient. Par illis idẽ iudiciũ est: æque uero pipi... q dissidere non possunt: ita pro eo est ac si oẽs idẽ sentiãt: qa aliud sentire nõ possunt ad gloriã & famã nõ est satis unius opinio. Illic. n. põt unius ... ejum: qa oĩum si progetur una ... t. Hic diuersa dissimiliũ iudicia sunt: difficiles affectus. Dubia oĩa inuenias ... fusa. Quas tu posse sniam unã oĩum esse? Nõ est unius una snia. Illi placet uerꝝ. Veritatis una uis: una facies est. Apud hos falsa sunt quibus assentiũtur. Nunq; aũt falsis cõstãtia est. Variãtur & dissident. Sed laus ingt: nihil aliud q uox é. Vox aũt bonũ nõ est: cũ dicant claritatẽ laudẽ esse bonoꝝ a bonis reddi. Iã nõ ad uocẽ referũt: sed ad sniam. Licet. n. uir bonus taceat: sed aliquẽ iudicet dignũ laude esse laudatus est. ꝓterea aliud est laus: aliud laudatio: hæc & uocẽ exigit. Itaq; nemo dicit laudẽ funebrẽ: sed laudationẽ cuius officiũ oratione cõstat. Cũ dicimus aliquẽ laude dignũ: nõ uerba illa benigna hoĩum: sed iudicia promittimus. Ergo laus ẽt tacita ẽ bene sentiẽtis: ac bonũ uiꝝ apud se laudãtis. Deinde ut dixi ad animũ refertur: laus nõ ad uerba: q cõceptã laudẽ ægerunt: & innocẽtiã pluriũ emittunt. Laudat q laudandus eẽ iudicat. Cũ tragicus ille apud nos ait: magnificũ eẽ laudati a laudato uiro laude digno ait. Et cũ æque antiquus poeta ait. Laus alterius nõ laudationẽ dicit q̃ corrũpit artes. Nihil. n. æque & eloquẽtiã & omne aliud studiũ auctoribus deditũ uitiauit: q̃ popularis assentio. Fama utiq; uocẽ desiderauit. Claritas. n. põt uocẽ cõtingere: cõtẽta iudicio plena est. Nõ tãtũ inter tacẽtis: sed ẽt iter reclamãtis. Quid interſit inter claritatẽ & gloriã: dicã. Gloria multoꝝ iudiciis cõstat: claritas bonorũ cuius ingt bonũ est claritas. Idẽ laus bonis a bono reddita. Vtrum laudati an laudãtis? Vtriusq; meũ q laudo: qa natura me amãtẽ oĩum genuit: & benefecisse gaudeo & gratos me inuenisse uirtutum interpretes lætor. Hoc plurimũ bonũ est qd' grati sunt: sed & meũ: Ita. n. aĩo cõpositus sum: ut alioꝝ bonũ meũ iudicẽ. Vtiq; eoꝝ qbus ipsi sum boni cã est istud laudãtiũ bonũ. Virtute. n. geritur Ois aũt uirtutis actio bonũ est. Hoc cõtingere illis nõ potuisset: nisi ergo talis essem. Itaꝝ utriusq; bonũ est merito laudari. Tã me hercule: q̃ me iudicasset: iudicãtis bonũ est: & eius secũdũ quẽ iudicatũ est. Nũqd dubitas quin iusticia & habẽtis bonũ sit: & ãte bonũ sit eius cui debitũ soluit? Vœrentẽ laudare iusticia est. igitur utriusq; bonũ est. Cauillatoribus istis abunde respondebimus. Sed nõ debuit hoc uobis esse ꝓpositũ arguta disserere: & phiam in has angustias ex sua maiestate detrahere. Quãto satius est ire aperta uia & recta: q̃ sibiipsi flexus deponere: quos cũ magna molestia debeas relegere? Neq; n. qcq̃ aliud istæ disputationes q̃ inter se perite captãtiũ lusus. Dic potius q̃ naturale sit in ĩmẽsum mẽtẽ suã extẽdere. Magna & generosa res est humanis aĩus nullos sibi ponit nisi cões: & cũ deo terminos patitur. Primũ humilẽ nõ accipit patriã Ephesum aut Alexãdriã: aut si qper est ẽt nunc frequẽtius oculis latius uectis: solũ illi patria est qcũq; supma & uniuersa circuitu suo cingitur. Hoc omne cõnexũ inter qd' iacẽt maria cũ terris: inter qd' aer hũanis diuina secernens: iã cõiungit. Inter qd' disposita tot numina in actus suos excubant: deinde actã ætatẽ sibi dari nõ finit. Oẽs inquit ante me sunt. Nullũ ingeniũ magis sæculis clusum est: nullũ non cogitationi patæ tẽpus. Cũ uenerit dies ille q mixtũ hoc diuini humaniq; secernat tps. Hic ubi inueni relinquãt ipse me dici reddã nec nunc sine illis sum: sed graui terreno q̃ detineor p has mortalis æui moras. Illi meliori uitæ: longioriq; pluditur. Qẽadmodũ nouẽ mẽsibus nos tenet maternus uterus & parat nõ sibi: sed illi loco i quẽ uidemur eraitri. Iã idonei spiritũ trahere: & in apto durare sup hoc spatiũ. qd' ab infantia patet i senectatẽ in aliũ mature sumimus partũ. Alia origo nos expectat alius reꝝ status. Nondũ cælũ nisi ex interuallo pati possumus. Proinde intrepidus horã illã decretoriã ꝓspice. Nõ ẽ aĩo suprema: sed corpori. Quicqd circa te iacet reꝝ tãq̃ hospitalis loci sarcinas spectat. Transeundũ est. Excutit redeuntẽ natura sicut intrãtẽ. Nõ licet plus efferre q̃ intuleris. Immo ẽt ex eo qd' ad uitã attulisti: pars magna ponẽdũ est detrahẽtur tibi hæc circũiecta: nouissimũ uelamẽtũ tui cutis detrahetur caro & suffusus sanguis discurẽtesq; p totũ detrahẽtur ossa neruiq; firmamẽta fluidoꝝ ac labẽtiũ. Dies iste quẽ tãq̃ extremũ reformidas æterni natalis est. Depone onus. Quid cũctaris: tãq̃ nõ prius quoq; relictor: i quo latebas corpore extiteris? Hæres & reluctaris: tum quoq; magno nisu matris expulsus es Gemis ploras & hocipsum flere nascẽtis est. Sed tunc debebat ignosci rudis & ipitus oĩum ueneras ex maternoꝝ uiscerꝝ callido molliq; fomẽto emissũ afflauit aura liberior. Demũ offẽdit duræ manus tactus teneræq; adhuc & nullius rei gnarus obstipuisti iter ignota. Nũc tibi nõ ẽ nouũ separi ab eo cuius ante ps fueris: æquo aĩo mẽbra iã supuacua dimitte: & istud corpus ihabitatũ diu pone. Scindef: obruef: abolebif. Quid cõtristaris. Ita solet fieri. Pereũt sæpe uelamẽta nascẽtiũ. Quid ista sic diligis q̃si tua? Istis optus es: Veniet q te reuelet dies & ex cotubernio fœdi: ateq; olidi uẽtris educat. Hinc nũc quoq; tu q̃tũ potes subuolutari: q̃ nisi ẽt necessarias cohærebũt alienus iã hic altius aliqd: sublimiusq; meditare. Aliq̃do nãe tibi archana retegẽt: discutiet ista caligo & lux undiq; clara pcutiet. Imagiare tecũ q̃tus ille sit fulgor: tot syderibus iter se lumine miscẽtibus. Nulla serenũ ũbra turbabit. æq̃liq; splẽdebit oẽ cæli latus. Dies & nox aeris ifimi uices sũt. Tũc i tenebris uixisse te dices cũ totã lucẽ & tot' aspexeris. qm̃ nũc p ãgustissias oculoꝝ uias obscure itueris & tũ admiraris illã pcul. qd tibi uidebif diuĩa lux cũ illã suo loco uideris? hæc cogitatõ mi

hil sordidũ aĩo subsi... sunt: nihil humile: minu crudele. Deos oĩum reꝝ esse testes ast. Illis nõ approbati illis in futur... & æternitatẽ proponere: q̃ mẽte cõcipit nullus horret exercitus nõ terretur tuba ... minorẽ minis agitur. Quid ni nõ timeat: q̃ morti sperat? Se quoq; q tãdiu aĩum iudicat manere: q̃ diu retinetur corpis uinculo solutum statiã spargit: id agit: ut ẽt post mortẽ utilis esse possit. Quãuis ipse ereptus sit oculis: tñ multa ... iturus aio: multũq; recusat gentis honos. Cogita q̃tũ nobis exe... homines ... des magnoꝝ uiroꝝ nõ minus ꝑsentiã esse utilem q̃ memoriã. Vale. Epistola. ciii. De pricie isidiaꝝ q̃ sunt ex hoie de hois offõ. Et quo phia utẽdũ sit.

Vid ista circũspicis q̃ tibi possunt fortasse euenire: sed possunt & nõ euenire. incidẽtiũ dico ruinã aliqua nobis incidũt: nõ isidiatur. Illa potius uide: illa deuita q̃ nos obseruãt: q̃ captã pares sunt casus etiã si graues nauftagiũ facere: uehiculo euerti. Ab hoie homini quotidianũ piculũ. Aduersus hoc te expedi: hoc intẽtis oculis intuere. Nullũ est in aliũ frequẽtius: nulliũ ptiacis: nulliũ blãdius. Tẽpestas minatur anteq̃ surgat. Crepãt ædificia anteq̃ corruãt: pnũciat fumus incendiũ. Subita est ex hoie pricies: & eo diligẽtius tegitur quo ꝓpius accedit. Erras si istoꝝ tibi q occurrũt uultibus credis hoium effigies habẽt aios seraꝝ: nisi q illaꝝ pnicioſior est primus incursus: quos trãsire nõ q̃rũt. Nũq̃. n. illas ad nocẽdũ nisi necessitas inuicit. Hæc autẽ aut fame: aut timore cogũtur ad pugnã. Homini pdere hoiem libet. Tu tamẽ ita cogita q ex hoie piculũ sit: ut cogites qd sit hois officiũ. Alteꝝ intuere ne lædaris: alteꝝ ne lædas. Cõmodis oĩum læteris: mouearis incõmodis: & memineris quæ pstare debeas: q̃ cauere: Sic uiuẽdo qd cõsequeris. Nõ ne te noceãt: sed ne fallant. Quãtũ autẽ potes in phiam secede: illa te uisu suo ꝓteget. In huius sacrario cris: aut tutus: aut tutior: nõ arietant inter se senes ut eodẽ ambulãtes. Quid autẽ ipsam phiam nõ debebis iactare: Multis fuit piculis cã insolẽter tractata: & cõtumaciter tibi uitia detrahat: nõ aliis exprobretur: nõ abhorreat a publicis moribus: nec agat: ut qcqd non facit dãnare uideatur. Licet sapere sine pompa: sine inuidia. Vale. Incipit liber decimus octauus. Epistola. ciiii. Qualiter seceſſio in ociũ uel peregrinatio nõ ꝓsit sed noceat sine curatione animi. Et de magnanimitate & excellẽtia humani spiritus quẽ nõ laborẽ uel mortẽ timere exẽplo Socratis & Catonis insinuat.

N momentaneũ meũ fugi. qd' putas? urbẽ ĩmo febrẽ: & qd' surrepẽtẽ iã manũ mihi iniecerat ꝓnus itaq; patari uehiculũ iussi: Paulina mea retinẽte. Medicus initia esse dicebat motis uenis: sed icertis & naturalẽ turbãtibus modũ exire pseuerauit. Illud mihi i ore erat dominũ mei Gallionis: q cũ in Achaia febrẽ habere cœpisset: ꝓtinus nauẽ ascendit: clamitãs nõ corporis esse sed loci morbũ. Hoc ego Paulinæ meæ dixi: q̃ mihi ualitudinẽ meã cõmẽdat. Nã cũ scias spiritũ illius in meo uerti: incipio ut illi cõsulã mihi cõsulere: ẽt quo me fortiorẽ senectus ad multa reddiderit. Hoc beneficiũ ætatis amitto. Ven... mihi i mẽtẽ in hoc sene & adolescẽtẽ esse cui parcitur. Itaq; quotiã ego ab illa nõ ꝓpetro ut me fortius amet. Impetrat illa ut me diligẽtius amẽ. Indulgẽdũ est. n. honestis affectibus & interdũ etiã si ꝓmũt cautæ ſ... ũs in honorẽ suoꝝ uel cũ tormẽto reuocãdus: & i ipso ore retinẽdus é. cũ bono uiro uiuẽdũ sit: nõ q̃ diu uiuat ſ; q̃ diu oꝝ. ille q nõ uxorẽ nõ amicũ tãti putat ut diutius i uita cõmoreſ q pseuerat mori delicatus est. Hoc quoq; iperet sibi aius ubi utilitas suoꝝ exigit. Nec tãtũ sibi uult mori sed si cœpit iter mittat & suis cõmẽdet. Ingẽtis animi est: aliena cã ad uitã reuerti: qd' magni uiri sæpe fecerũt. Sed hoc quoq; sũmæ humanitati existimo: senectutẽ sua cuius maximus fructus est fecunior sui tutela & uitæ usus aĩosior. Attẽtius si scias aliqd tuoꝝ esse dulce: utile: optabile. Habet ꝓterea in se nõ mediocre ista res gaudiũ & mercedẽ. Quid. n. iucũdius q̃ uxori tã charꝝ esse: ut ꝓp hoc tibi charior fias Põt itaq; paulina mea nõ tãtũ suũ mihi timorẽ ꝓputare: sed etiã meũ. Quæris ergo quo mihi consiliũ ꝓfectionis cesserit. Vt primũ gtauitatẽ urbis cõcessit: & illũ odorẽ culinaꝝ fumãtiũ q̃ in ore qcqd pestiferi uaporis obruunt: cũ puluere effundũt; ꝓtinus mutatã ualitudinẽ sensi. Quantũ deinde adiectũ putas uiribus postq̃ uineas attigi in pascuũ emissus cibũ meũ i uase repetiui: Ergo iã me nõ pmãsit marcor ille corporis dubii: & male cogitãtis. Incipio toto aĩo studere. Nõ multũ ad hoc locus cõfert nisi seipsi pstat aius q se certũ & in occupationibus mediis si uolet hẽbit. At ille q regiones eligit & ociũ captat: ubiq; qd' stringatur inueniet. Nã Socratẽ querẽti cuidã qd' nihil sibi pegrinationes ꝓfuissent: respõdisse ferũt: Nõ imerito hoc tibi euenit. Tecũ. n. pegrinaberis. O q̃ bene cũ qbusdã ageretur si a se aberrarẽt. Nũc primũ seipsos solicitãt corrũpunt: territãt. Quid ꝓdest mare traiicere & urbes mutare? Si uis ista qbus uigeris effugere nõ alibi sis oportet: sed alius. Putes uenisse te Athenas: Puta Rhodon. Elige arbitrio tuo ciuitatẽ. Quid ad rẽ pinet quos illa mores habeat tuos afferes. Diuitias iudicabis bonũ. Torquebit te paupertas: & qd' est miserrimũ falsa. Quãuis. n. multũ possideas: tamẽ q alicubi situs hẽt. quãto tibi uideris deficere: quãto uinceris. Honores iudicas bonũ. Male te hẽbit ille cõsul factus. Ille ẽt refectus uideberis: quotiẽs aliquẽ i fastis sæpius legeris. Tãtus erit ãbitiõis furor: ut nemo tibi post te uideatur: si aliqs ante fuerit ꝓximũ malũ iudicabis mortẽ: cũ illa nihil sit mali: nisi qd' ãte ipsã est timeri. Exterrebũt te nõ tãtũ picula: sed suspitiões uanis semp agitaberis. Quid. n. ꝓderit euasisse tot urbes argolicas: mediosq; fugã tenuisse ꝑ hostes? Ipsa pax timores subministrabit. Ne tutis qdẽ hẽbitur fides. cõsternata semel mte q̃ ubi cõsuetudinẽ pauoris ꝓtouidit: fecit te ad tutelã salutis tuæ ihabilis es nũ. n. uiat ſ; fugit. magis ãt piculis late

mius auer.i. Grauissimũ iudicabis malũ alius quẽ ex his quos amabis amitt e:cũ interim hoc tã in
eptũ erit q̃ flere q̃ arboribus amc:nis:& domũ tuã ornatibus de ꝑdẽ̃ folia ꝓiecq̃ te delectat æq̃
uideret ut uideres dũ uiueret. Vtinã aliũ alio die casus excutiet. Sed quicquid ꝓdidũ iactura faci
lis est qa renascũtur: sic istoꝝ quos amas quousq; oblectamẽta uitæ putas esse dãnu. qa reparãtur ẽt
si nõ renascũtur: sed nõ erũt idẽ hoꝝ quẽ idẽ erãs. Ois dies: ois hora re mutat: sed i aliis rapina faci
lius ageret: hic latet: qa nõ ex apto fiet: alii auferũtur ꝑ ꝓhibẽtes. ato subducimur. Hoꝝ nihil co
gitabis ab his: nec remedia uulneribus oppones. sed ipse tibi feres solicitudinũ casus. Alia spẽrãdo:
alia desperãdo. Si satis altẽ alteri misces nec sperabis sine desperatiõe: nec desperabis sine spe:
Quid ꝑ se ꝓdesse pegrinatio cuiq̃ potuit? Nõ uoluptates illa tẽpauit: nõ cupiditates refrenauit: nõ
iras repressit: nõ indomitos amoris ꝑpetus fregit: nulla deniq; alio mala eduxit: nõ iudiciũ dedit: nõ
excussit errorẽ: sed ut pueꝝ ignota mirãtẽ ad breue tẽpus rexe: aliq̃ nouitate detinuit. Cæteꝝ incõ
stantia mẽtis q̃ maxie ægra est lacessit: mobiliorẽ leuioreq; redit ipsa tractatio. Itaq; q̃ petierãt cupi
dissime loca cupidius deserũt: & auiũ mõ trãsuolat: citiusq; q̃ uenerãt abeũt. pegrinatio nõticiã da
bit gẽtiũ: nouas tibi montiũ formas oñdet: iusitata spatia cãpoꝝ: & irriguas perennibus aqs ualles
& alicuius fluminis sub obseruatõe naturã: siue ut Nilus æstiuo incremẽto tumet: siue ut Tigris eri
pitur ex oculis: & acto ꝑ occulta cursu integræ magnitudini redditur: siue ut Meãder poetaꝝ oĩum
exercitatio & ludus implicatur crebris an fractibus: & ꝑpe in uicinũ alueo suo admotus anteq̃ sibi
insuat flectitur. Cæteꝝ neq; melioré faciẽt neq; saniorẽ. Inter studia uersandũ est: & inter auctores
sapiẽtiæ: ut q̃sita discamus: nõdũ iuẽta q̃ramus. Sic eximẽdus ajus: ex miserrima seruitute i liberta
tẽ asserit. Quãdiu q̃dẽ nescieris: qd fugiẽdũ: qd petẽdũ: qd necessariũ: qd supuacuũ: qd iustũ qd ho
nestũ sit: nõ erit hoc pegrinari: sed errare. Nullã tibi opẽ ferret iste discursus. Peregrinaris.n. cũ affe
ctibus tuis: & mala te tua sequũtur: utinã q̃dẽ sequerẽtur longius abessent nũc fers illa nõ ducis. Ira
q; ubiq; te ꝑmũt: & patibus icõmodis urũt. Medicina ergo nõ regio q̃rẽda é. Fregit aliqs crus: aut
extorsit articulũ: nõ uehiculũ nauẽq; cõscẽdi: sed aduocat medicũ: ut tracta pars iungatur: ut laxata
i locũ reponatur. Quid ergo aium tot locis fractũ & extortũ credis locoꝝ mutatio ne posse sanari?
Maius est istud malũ: q̃ ut gestatione curetur. Peregrinatio nõ facit medicũ: non oratorẽ. Nulla ars
loco discitur. Quid ergo? Sapiẽtia res oĩum maxia i itinere colligitur. Nullũ.n. mihi crede iter ẽ qd
se extra cupiditates: extra iras: extra mœtus sistat: aut si qd eẽt agmini facto: gẽs illuc hũana ꝑgeret.
Tãdiu ista urgebũt mala: macerabũtq; ꝑ terras ac maria uagũ: q̃diu maloꝝ gestaueris cãs. Fugã tibi
nõ ꝓdesse miraris tecũ sunt q̃ fugis. Te igitur emẽda: onera tibi detrahe: & emẽda desideria. Intra sa
lutẽ modũ cõtine. Oẽm ex aio erade neq̃tiã. Si uis pegrinatões hẽre iucũdas: tuũ comitẽ sana. Hæ
rebit tibi auaritia: q̃diu auaro sordidoq; cõuixeris. Hærebit timor: q̃diu cũ supbis cõuersaberis. Nũ
q̃ sæuitiã in tortoris cõtubernio pones. Incendẽt libidines tuas adulterioꝝ sodalitia. Si uelis utiis
exui: lõge a uitioꝝ exẽplis recedẽdũ ẽ. Auarus: corruptor: sæuos: fraudulẽtus multũ nocituri si ꝑpe
a te fuissent. Intrare sunt. Ad meliores trãsi. Cũ Catonibus uiue: cũ Lælio: cũ Tuberone: qd si cõui
uere ẽt græcis iuuat cũ Socrate: cũ Zenone uersari alter te docebit mori si necesse erit. Alter anteq̃
necesse erit. Viuere cũ Chrysippo: cũ Possidonio. Hi tibi tradent diuinoꝝ humanorũq; noticiã. Hi
uidebuntur in ope eẽ: nec tãtũ scire loq;: & i oblectatiõe audiẽtiũ uerba iactare sed aiam indurare
& aduersus minas erigere. Vnus est.n. huius uitæ fluctuãtis & turbidæ portus. Euẽtura cõtẽnere. Sta
re fidenter ad portũ: tela fortunæ: aduerso pectore excipe: nõ lautãtẽ nec tergiuersantẽ. Magnami
nes nos natura ꝓduxit & ut qbusdã aĩalibus fœrũ dedit: qbusdã subdolũ: qbusdã pauidũ. Ita nobis
glorioſum & excelsum spũm q̃rẽtẽ ubi honestissime: nõ ubi turpissime uiuat: simillimum mundo
quẽ q̃tũ mortaliũ passus licet imitetur æmulaturq; ꝑfert se laudan & aspici credit. Oĩum ẽ. Supra oĩa
est. Itaq; nulli se rei submittit nihil illi uideatur graue: nihil qd uiꝝ incuruet. Terribiles uisu formæ
lætũq; laborq; minime qdẽ rectis oculis intueri illa possis & tenebras prũpe: multa ꝑ noctẽ habita
terrori: dies uertit ad risũ. Terribiles uisu lætũq; laborq;. Egregie Virg. nã iure dixit terribiles eẽ: sed
uisu id uideri nõ posse. Quid mẽ istis ẽ tã formidabile: q̃ fama uulgauit? Quid ẽ obsecro te Lucilii
cur timeat laborẽ uir? mortẽ hõ. Totiẽs mihi occurrit isti q nõ putãt fieri posse qcq̃ facere nõ pũt
& autẽ hos loq maiora: q̃ natura humana sustineat. At quãto ego de illis melius existio: ipsi quo
q; hæc possunt facere: sed nolunt. Deniq; quẽ unq̃ ista destituere tentãtẽ cui nõ facilhora apparuere
in actu: nõ qa difficilia sunt: nõ audemus: sed quia nõ audemus difficilia sunt. Si tamẽ exẽplũ desi
deratis: accipite Socratẽ ꝑpetuũ senẽ: ꝑ oĩa aspra iactatum. nudum tamẽ ex pauꝑtate: q̃ grauiorẽ il
li domestica onera faciebãt: & labores quos militares quoq; ꝓtulit. quibus ille dom uit exercitus:
siue uxore eius moribus ferã lingua petulantem. siue liberos indociles: & matri q̃ patri similiores:
Si uere aut in bello fuit: aut in tyrannide: Aut in libertate: bellis ac tyrannis seniore uiginti & septẽ
annis pugnatũ ẽ post finita arma triginta ãnis noxæ dedita est ciuitas. ex qbus pleriq; inimici erãt:
nouissima damnati ꝓ est sub grauissimis hominibus impleta obiecta est & religionũ uiolatio: & iuuẽ
tutis corruptela: quã imittere in deos. in patres in. R. P. dictus est. Post hæc carcer: & uenenum: usq;
eo animũ Socratis nõ mouerant: ut ne uultum quidẽ mouerint. Illã mirabilẽ laudẽ: & singularem
usq; ad extremũ: nec hilatiorẽ quisq̃: nec tristiorẽ Socratẽ uidit: æqualis fuit in tanta inæqualitate

fortunæ. Vis alterũ exe plũ? Accipe hunc Marcũ Catone recentiorem: cũ quo & infestius fortuna
ægit & pertinacius. Cũ omnibus locis obstitisset: nouissime: & in morte ostendit: tamẽ uirũ for
rem posse inuita ... manere. inuita morti. Tota illi ætas: aut in armis est exacta ciuilibus: aut in
ætate cõcipiente iam ciuile bellũ. Et hunc licet dicas nõ minus q̃ Socratẽ inseruisse dixisse. nisi for
te Cneũ Pompeiũ & Cæsarẽ & Crassum putas libertatis soci esse. Nemo mutatũ Catonem. to
tiens mutata. R. P. uidit: eundẽ ... ratu prætulit. in prætura: in repulsa: in accusatione: i pro
uincia: in cõcione: in exercitu: in morte deniq; in illa. R. P. trepidationẽ: cũ illinc Cæsar esset decem
legionibus pugnatissimis subnixus totis externarũ gentiũ præsidiis: Hinc. Cn. Pompeius satis unus
aduersus omnia: cũ alii ad Cæsarẽ inclinarent: alii ad Pompeiũ Solus Cato fecit aliquis sui & reip.
partes. Si animo cõplecti uoluerís in illius imaginẽ temporis: uidebis illic plebẽ: & oẽm rectum ad
res nouas uulgũ. Hinc optimates & equestrẽ ordinẽ. Quicquid erat in ciuitate sancti & electi: duos
in medio relictos. R. P. & Catonẽ. Miraberis ingẽ cũ animaduerteris Atridẽ: Priamũq; & sæuũ am
bobus Achillẽ. Vtrũq;.n. improbat: utrũq; exarmat. Hanc fert de utroq; sententiã. Aut se: si Cæsar ui
cerit moriturũ: si Pompeius exulaturũ. Quid habebat quod timeretur? Quid sibi & uicto & victori
cõstituerat? Quæ cõstituta esse ab hostibus iratissimis poterant? Periit itaq; ex decreto suo. Vides
posse homines labores pati per medias Africæ solitudines pedes duxit exercitũ. Vides posse tolera
ri sitim & in collibus ardentibus: sine ullis impedimentis. Victi exercitus reliquias trahens: inopiam
humoris loricatus tulit: & quotiens aquæ fuerat occasio: nouissimus bibit. Vides honorẽ & notam
posse cõtẽni. Eodẽ quo repulsus est die: in comitio pila lusit. Vides posse nõ timeri potentiã supe
riorũ & Pompeiũ & Cæsarẽ: quorũ nemo alterũ offendere audebat: nisi ut alterũ demereretur si
mul prouocaut. Vides tã mortẽ posse cõtẽni q̃ exiliũ: & exiliũ sibi indixit & mortẽ: & interim bel
lum. Possumus itaq; aduersus ista tantũ haberi animi libeat modo subducere iugo collũ. In primis
autẽ restituendo uoluptates eneruant & effœminant: & multũ petunt: multũ autẽ a fortuna peren
dum est. Deinde sperandæ opes auctoramẽta sunt seruitutũ. Auꝝ & argentũ: & qcq̃ aliud fœlices
domos honerat relinquatur. Nõ põt gratis cõstare libertas. Hãc si magno æstimas: oĩa paruo æsti
manda sunt. Vale. Epistola. cv. Quatuor esse quæ hominẽ in pniciẽ hois instigant: & quomõ
singulorũ eorũ uitetur incõmodũ. Et q̃ magna pars securitatis est nihil inique facere.

Væ obseruanda tibi sunt: ut tutior uiuas dicã. Tu tamẽ sic audias censeo ista præcepta: quo
modo si tibi præciperẽ: q̃ rõne bona ualitudo inardeat motu erroris. Considera quæ sint
q̃ hoiem i pniciẽ hois instigent. Inuenies. Spẽ: Inuidiã: odiũ: metũ: Cõtẽptũ. Ex oibus istis:
adeo leuissimus est cõtẽptus: ut multi in illo remedii cã delituerint: Quẽ qs cõtẽnit calcat sine du
bio. sed transit. Nemo homini cõtẽpto ꝓpiaciter: nemo diligenter nocet: etiã in acie iacens præte
ritur: cũ instante pugnatur. Spẽ improborũ uitabis si nihil humeris quod cupiditatẽ aliena & impro
bam irritet: si nihil insigne possederis. Cõcupiscuntur.n. etiã si parũ nota sunt. Sic raro inuidia effu
gies. si te nõ ẽgesseris oculis: si bona tua nõ iactaueris: si scieris in sinu gaudere. Odiũ autẽ ex offen
sa hoc uitabis neminẽ lacessendo aut gratificãndo: a quo te sensus communis tuebitur. fuit.n. hoc
multis pniciosum. Quidã odiũ habuerunt nec inimicũ: Illud ne timearis præstabit tibi & fortunæ
mediocrita: & ingenii lenitas cũ te esse hoies scient: quẽ offendere sine periculo possint. Recõcilia
tio tua & facilis sit & certa Timeri autẽ tã domi molestũ est q̃ foris: tã a tectis: q̃ a liberis. Nulli non
ad nocendũ satis uiriũ est. Adiice nunc q̃ qui timetur timet. Nemo potuit terribilis esse secure. Cõ
temptus supereſt cuius modũ in sua potestate habet: q illũ sibi adiunxit: qui cõtẽnitur qa uoluit. nõ
quia debuit. Huius incõmodi: & artes bonæ discutiunt: & amicitiæ eoꝝ q apud aliquẽ potẽtẽ po
tentes sunt: qbus applicari expediet: nõ implicari: ne pluries remediũ: q̃ periculũ cõstet. Nihil tantũ
æque proderit: q̃ quiescere: & minimũ cũ aliis loqui plurimũ secũ. Est quẽdã dulcedo sermonis: q̃
irrepit & blanditur: & nõ aliter q̃ ebrietas: aut amor secreta producit. Nemo qd audierit tacebit: ne
mo quãtũ audierit loquetur. Qui rẽ nõ tacuerit: nõ tacebit auctorẽ. Habet unusquisq; aliquẽ cui tã
tũ credit: quãtũ ipsi creditũ est: ut garrulitatẽ suã custodiat: & cõtentus: sit unius auribus populũ sa
ciet: Sic quod mõ secretũ erat rumor est. Securitatis magna portio est: nihil inique facere. Cõfusam
uitã & ꝑturbatã impotẽtes agunt tãtũ metuũt q̃tũ nocet nec ullo tpe uacãt. Trepidãt.n. cũ fecerũt.
Heret cõsciẽtia aliud agere, nõ patitur: ac subinde rũdere ad se cogit. dat pœnas qsqs expectat qsqs
aũt meruit expectat. Tutũ aliqua res in mala cõsciẽtia spectat: nulla securæ. Puta.n. se etiã si non de
prehenditur posse deprehẽdi: & inter somnos mouetur: & quotiẽs alicuius scelus loquitur: de suo co
gitat. Nõ satis illi solute oblitteratũ uidetur nõ satis tectũ. Nocẽs habuit aliq̃do latẽdi fortunã: nũ
q̃ fiduciam. Vale. Epistola. cvi. Quod affectus animi sicut corpoꝝ captiose disputat quam di
sputationem e uestigio damnat.

Ardius rescribo ad epistolas tuas: nõ qa districtus occupationibus sum hãc excusationẽ ca
ue audias. Vaco & oẽs q uolũt uacãt. Neminẽ res sequũtur: ipsi illas ãplexãtur: & argumẽtũ
eẽ fœlicitas occupationẽ putãt. Quid ergo fuit: q̃re nõ ꝓtinus rescribere ei de quo q̃rebat. Veniebat
i cõtẽptũ opis mei: scis.n. memoralẽ phiam uelle cõplecti: & oẽs ad eã ꝓtinẽtes qõnes explicare. Ita
q; dubitaui ꝑtũ differẽte an dõec suus isti rei ueniret locus: ius tibi extra ordinẽ dicerẽ. hũanis ut

est:tam longe uenientē:non detinere. Itaq; & hoc ex illa serie rerū cohere[illegible]ium excerpā:& si qua erunt huiusmodi:nō quærenti tibi ultro mittā. Quæ sint hæc interroga[illegible]s quæ scire magis iuuat q̄ prodest. Sicut hoc de quo quæris bonū an corpus sit bonū prodest. [illegible]d facit corpus est bonum agitat animum:& quodāmodo format & continet. Quæ ergo propria sunt corporis:quæ corporis bona sunt:corpora ergo [illegible]& quæ animis sunt. Nam & hoc corpus est bonū:hominis necesse est corpus sit:cū ipse sit corporalis:mentiorā[illegible]illud & quæ ualitudinem eius uel custodiunt uel restituunt corpora sunt:ergo & corpus est bonū eius:non puto te dubitaturum an affectus corpora sint. Vt aliud quoq; de quo nō quæris in fulciam tanq̄ tra:amor iustitia. si dubitas an uultū nobis mutent:an frontē astringant an faciem diffundant:an ruborē euocent:an fugiētem sanguinē. Quid ergo tam manifestas corporis notas credis in crimine nisi a corpore? Si affectus corpora sunt & morbi animorū:& auaritia crudelitas:indurata uitia:& in statum inemendabilem adducta. Ergo & malitia:& species eius omnis malignitas:inuidia:superbia. Ergo & bona. primum quia cōtraria istis sunt. Deinde quia eadē tibi iudicia præstabunt. An non uides quantū oculis det uigorem fortitudo? Quantam intentionē prudentia? Quantam molestiā & quietē reuerentia? Quantā serenitatem lætitia? Quantū rigorem seueritas? Quantā remissionem ueritas? Corpora ergo sunt:quæ colorem habitumq; corporū mutant:quæ in illis regnum suū exercent. Omnes autem quas rettuli uirtutes bonæ sunt:& quicqd ex illis est. Nunquid est dubiū an id quo quid tangi potest:corpus sit? Tangere.n.& tangi:nisi corpus nulla pōt res:ut ait Lucretius. Omnia autē ista quæ dixi:nō mutarent corpus nisi tangerent:ergo corpora sunt. Etiā nunc cui tāta uis est & impellat & cogitat & retineant:& iubeat:corpus est. Quid ergo non timor retinet? Nō audacia impellit? Non fortitudo immittit:& impetum dat? Non moderatio refrenat ac reuocat? Non gaudiū extollit? Non iusticia abducit? Denicq; quicqd facimus. aut malitiæ aut uirtutis gerimus imperio. Quod imperat corpori corpus sit. Quod uim corpori affert corpus bonū corporis corporalis:bonum hominis & corporis bonū est:itaq; corporale est. Quoniā ut uoluisti morē gessi tibi. Nunc ipse dicam mihi quod dicturū esse te uideo. Latrunculis ludius in superuacuis subtilitas teritur. Non faciūt bonos ista sed doctos: Apertior res est sapere immo simplicior. Pauci ad mentē bonā uti litteris. Sed nos ut cætera in superuacuum diffundimus. Ita philosophiā ipsam:quemadmodū omnium rerū. Sic litterarū quoq; intemperantia laborauimus. Non uitæ sed scolæ discimus. Vale.

Epistola.cvii. Quæ patienda sunt ambulanti:per huius uitæ uiam. Et præ meditatio leuissima facit esse grauiora. Et qualiter uarietas mortalitatis & fatum æquanimiter ferenda sunt.

Bi illa prudentia tua? Vbi in despiciendis rebus subtilitas? Vbi magnitudo iam pusilla tangit? Serui occupationes tuas:occasionem fugæ putauerūt:si amici deciperent. Habeant.n. sane nomē:quod illis Epicurus noster imposuit & uocentur:quo turpius:nō omnibus sint rebus tuis. Desunt illi qui & operā tuā conterebant:& de aliis molestū esse credebant. Nihil horum insolitū nihil inexpectatū est. Offendi rebus istis tam ridicu ū est:q̄ quæri q̄ spargaris in publico. Aut inquineris in luto. Eadem uitæ cōditio est quæ balnei. Turbæ iuueris quæda intermittentur: quædā incident. Non est delicata res uiuere. Longā uiā ingressus es:& labaris oportet:& aretes & cadas:& lasseris:& exclames. O mors idem mentiaris alio loco comitē relinquis:alio efferes:alio timebis:per eiusmodi offensas ementiēdū est cōtragosum hoc iter. Mori uult:præparetur animus cōtra omnia. Sciat se uenisse:ubi ponat fulmen. Sciat se uenisse ubi luctus & ultrices posuere cubilia curæ. Pallentesq; habitant morbi:tristisq; senectus. In hoc cōturbenio uita degenda est. Effugere ista nō potes:cōtemnere potes. Cōtēnes autē:si sæpe cogitaueris:& futura præsumpseris. Nemo nō fortius ad id cui se diu cōposuerat accessit:& durius quoq; si premeditata erant obstitit. At contra imparatus etiā leuissima expauit. Id agendū est ne quid nobis inopinatū sit. Et quia omnia nouitate grauiora sunt. Hæc cogitatio assidua præstabit:ut nulli sis malo Tyro. Serui me reliquerunt: alium cōpilauerunt:aliū accusauerunt:aliū occiderunt:aliū prodiderunt:aliū calcauerunt:aliū ueneno:criminatione petierunt. Quicqd dixeris multis accidit. Deinceps quæ multa & uaria sunt in nos diriguntur. Quædā in nos fixa sunt. Quædā uibrant:& cum maxime ueniunt. Quædā in alios prouentura nō stringunt. Nihil mirēmur eorū ad quæ nati sumus. Quæ ideo nulli querenda:quia paria sunt. Omnibus ita dico:paria sunt. nā etiam quod effugit aliquis pati potuit. Aequū autē ius est:nō quo omnes nisi sunt:sed quod omnibus latū est. Imperetur æquitas animo:& sine querela mortalitatis tributa pendamus. Hyems frigora abducit:algendū est. Aetas calores refert:æstuandū est. Intemperies cæli ualitudinē intentat:ægrotandū est. Et fera nobis aliquo loco occurret:& homo pernicior feris omnibus. Alnū aqua. aliū ignis eripiet. Hanc rerū conditionē mutare nō possumus. Id possumus. Magnū sumere animum:& ut bono dignū:quo fortiter fortuita patiamur:& naturæ:consentiamus. Natura autē hoc quod uides regnū mutationibus temperat. Nubilo serena succedunt. Turbantur maria cū quieuerunt. Flant inuicē uenti. Noctem dieq; sequitur. Pars cæli cō surgit:pars mergitur. Cōtrariis rerū æternitas cōstat. Ad hanc legē animus noster aptādus est:hāc sequatur huic pareat:& quæcūq; fiunt debuisse fieri putet:nec uelit obiugare natura. Optimum est pati quod emendare nō possis:& deū quo auctore cuncta ueniunt:sine murmuratione cōmitari.

Malus miles est qui I[illegible]peratorē gemens sequitur. Quam impigri atq; alacres excipiamus imperia: nec desinamus hunc [illegible]eris optimi cursum:cui quoquo patiamur intextum est. Et sic alloquamur Iouem:cui [illegible]bernaculo moles ista dirigitur:quē Cleantes noster uersibus disertissimis alloquitur:quos mihi in nostrum sermonem mutare permittitur Ciceronis uiri disertissimi exemplo. Si placuerint:boni cōsules. Si displicuerint:scies me in hō[illegible]secutum Ciceronis exemplum. Duc me sūmæ parens celsiq; dominator pō[illegible]iaculi. Nulla parēdi mora est. Adsum impiger. Fac nolle comitabor gemens:malusq; patiar quod licuit bono. Ducunt uolentem fata:nolentē trahunt. Sic uiuamus:sic loquamur paratos animos inueniat atq; impigros fatū: Hic est magnus animus q se eo tradidit. At contra ille pusillus ac degener qui obluctatur:& de ordine mundi male existimat & emendare mauult deos:q̄ se. Vale. Incipit liber decimusnonus.

Epistola.cviii.d moderāda cupiditate discēdi:& quāti pfectus sit sapiētē sæpius adire.& q maiori ipectu iuuenes ad phiam q̄ senes accedimus:ubi notat eos q dicūt decus phiæ eē disputa[illegible] nō uiuer.

D de quo quæris:ex his quæ scire tantum:eo ut scias ptinet. Sed nihilominus: quia i ptinet properant. Nec uis expectare libros:quos cum maxime ordine continentes:tota moralem phiæ partem statim expediam. Illud tamen prius scribam:quēadmodum tibi ista cupiditas discendi quam flagitare te uideo:digerenda sit ne ipsa impediat. Nec passim carpenda sunt:nec auide inuadenda uniuersa. p ptes perueniturad totū: Aptari onus uiribus debet nec plus occupari q̄ cui sufficere possimus. Nō quantum uis sed q̄tū capis hauriendum est. bonū tantum habe animum:capies q̄tum uoles. Quo plus recipit animus: hoc se magis laxat. Hæc nobis præcipere Attallum memini cum scholam eius obsideremus:& primi ueniremus:& nouissimi exiremus. Ambulantem quoq; illum ad aliquas disputationes euocaremus:non tantum paratum discentibus sed obuium. Idem inquit & docenti & discenti debet esse ppositum:ut ille pdesse uelit:hic proficere. Qui ad phōs scholas quotidie uenit secum aliquid boni ferat:aut sanior domū redeat:aut sanabilior redibit. Ea autē phie uis ē:ut nō studētes:sed ētiam uersantes iuuet. Qui in solem uenit:licet nō i hoc uenerit:colorabitur. Qui in unguentaria taberna resederūt & paulo diutius cōmorati sunt. odorē secum loci ferūt. Et q ad phūm fuerunt:traxerint aliquid necesse est:qd prodesset ēt negligētibus. Attende qd dicā negligentibus nō repugnātibus. Quid ergo? Nū nouimus quosdā qui multis apud phiam annis pfederint:& ne colorem qdē duxerit? Quid ni nouerim? Pertinacissimos quidē & assiduos:quos ego nō discipulos phōs:sed inquilinos uoco. Quidā ueniunt ut audiāt. nō ut discant:sicut i theatrū uoluptatis causa ad delectādas aures oratione uel uoce uel fabulis ducimur. Magnā hāc audito[illegible]parte uidebis cui phi schola diuersorium ocii sit. Nō id agunt ut aliqua illi uitia deponant:ut aliquā legē uitæ accipiāt:q̄ mores suos exigant:sed ut oblectamento auribus pfruantur. Aliqui tamen &[illegible]cū pugillaribus ueniunt:nō ut res excipiant sed uerba: quæ tā sine pfectu alieno discant:q̄ sine suo audiant. Quidā ad magnificas uoces excitantur:& transeunt in affectum dicentium alacres uultu & aio. nec aliter cōcitantur q̄ phrygii solent tibicinis sono semiuiri:& ex impio fugiētes. Rapit illos istigatq; rex pulchritudo:nō uerborum inanium sonitus. Si qd acriter contra mortem dictum est. si quid contra fortunam contumaciter iuuat protinus:quæ audias facere afficiuntur illi & sunt quales inbentur. Si illi animo forma pmaneat:si nō ipetū isignē ptinus populus hōesti dissuasor excipiat: pauci illā quā cōceperāt mētē diu pferre potuerūt. Facile ē auditorē cōcitare ad cupiditatē recti. Oibus eni natura fūdamēta dedit semenq; uirtutū. oēs ad oia ista nati sumus. Cū irritator accessit:tūc illa ai bona uelut soluta excitātur. nō uides quēamodū theatra cōsonēt:quotiēs aliq̄ dicta sūt:q̄ publice agnoscimus:& cōsensu uera eē testamur. desunt inopiæ multa:auaritiæ oia. In nullū auarus bonus ē:i se pessimus. Ad hos uersus ille sordidissimus plaudit:& uitiis suis fieri cōuitiū gaudet. Quāto magis hoc iudicas euenire cum a phō ista dicuntur cū salutaribus præceptis uersus inseruntur? Efficatius eadem illa demissuri inanimum imperitorum. Nam ut dicebat Cleantes quēadmodum spiritus noster clarorem sonum reddit cum illum tuba per lōgi canalis angustias tractū patenti ore nouissime exitu effuidit. Sic sensus nostros clariores carminis arcta necessitas efficit:eadē negligentius audiuntur: minusq; percutunt q̄diu soluta oratione dicūtur: ubi accessere numeri:& egregium sensum astrinxere certi pedes:eadē illa sinia uelut lacerto excussa retorquetur. De cōtemptu pecuniæ multa dicūtur & longissimis orationibus hoc præcipitur ut homines in animo non in patrimonio putant eē diuitas. cum locupletē qui paupertati suæ aptus ē:& paruo sediutē fecit. Magis tamen seruātur q̄ cum carmina eiusmodi dicta sunt. Is minimo eget mortalis:qui minimum cupit. Quod uult habet qui uelle quod satis est pōt. Cum hæc atq; eiusmodi audimus:ad cōfessionem ueritatis adducimur. Illi enim quibus nihil satis ē admirantur ac clamat:odium pecuniæ icidunt:hunc illorum affectū uidetis:urge:hoc preme:hoc honora:relictis ambiguitatibus. & syllogismis:& cauillationibus & cæteris acuminis irriti ludicris. Dic in auaritiā:dic in luxuriā. Cū pfecisse te uideris:& alios audiētium affeceris:insta uehemētius. Veri simile nō est quātū pficiat talis oratio:remedio intēta & tota in bonū audiētia uersa. Facillime.n.tenera cōciliantur ingenia ad honesti rectiq; amorē. Adhuc debilibus leuite rq; corruptis uīc manū ueritas:si aduocatū idoneū nacta est. Ego certe cū Attalum

audirem:in uitia: in errores:in mala merte operantem sæpe miserrtus sun generis humani:& il-
lum sublimem altioreq; humano fastidio credidi. Ipse [illegible]:sed plus quam re
gnare mihi uidebatur:cui liceret censuram agere regnatium. Cui uero commo[illegible] pauptate cœpe
rat:& ostendere q; qcquid usu[illegible] excederet pōdus esset supuacuū & graue ereti:sæpe exire e schola
pauperi libuit. Cū cœperat uoluptat[illegible] traducere. laudare castu[illegible]; corpus sobriā mensā. pu-
rā mentem:non tanto ab illicitis uoluptatibus:sed etia[illegible] nibeat circunscribere gulā & uē
trē. Inde mihi quædā permansere Lucilli magno.n.in oia incœptu uenerā. deinde ad ciuitatis uitā
reductus:ex bene cœptis pauca seruaui. Inde ostreis boletisq; in oēm uitā renūciatū est. Hæc.n.nō
cibi:sed oblectamenta sunt ad edendū saturos cogentia. Quod gratissimū est edacibus & se ultra q̄
capiunt sarcientibus:facile descensura:facile reditura. Inde in oēm uitā unguento abstinemus:quē
optinemus odor in corpore.ē. Nullo inde uitio caremus stomachis. Inde in oēm uitam balneum
fugimus. Decoquere corpus atq; exinanire sudoribus:inutile simul delicatumq; credidimus. Cæ-
tera ꝓiecta redierunt. ita tamen ut quoꝫ abstinentiam intertumpi mō seruē:equidem abstinentiæ
ꝓximioré nescio:an difficilioré:quoniā q̄dā abscidūt facilius aio q̄ tēperantur? Quoniā cœpi tibi
exponere q̄tum maiori impetu ad philam iuuenis accesserim q̄ senex pgam. Nō pudebit fateri:qu ē
mihi amorem. Pythagoras iniecerit. At Socion dicebat:quare ille animalibus abstinuisset? Quare
postea. Sextius dissimilis utriq; cā erat:sed utriq; magnifica. Hic hois satis alimentoꝫ citra sangui
nem esse credebat:& crudelitatis cōsuetudinē fieri ubi in uoluptatem eēt adducta laceratō. Adiice
bat cōtrahendam esse luxuriæ. Colligebat bonæ ualitudini contraria eē alimenta uaria:& nostris
aliena corporibus. At Pythagoras omnium inter oia cognationem esse dicebat:& alioꝫ cōmerci-
um in alias atq; alias formas trāseuntium. Nulla si illi credas aia interit:hæc cessat quidem:nisi tpe
exiguo:dū in aliud corpus transfunditur. Videbimus per quas tpoꝫ uices:& quādo perratis pluri-
bus domiciliis:in hoiem reuertatur. Interim sceleris hoibus ac paricidii mœtum fecit: cum possit
in parentis aiam nascii incurrere: & ferro morsue uiolare: Sed in quo cognatus aliqd spūs hostis
paretur. Hæc cum exposuisset Socion:& implesset argumēt.s suis. Non credis inqt aias in alia cor-
pora atq; alia describi? & migrationem esse:quam dicimus mortem? Non credis in his pecudibus
ferisue aut aqua mersis illum quondā hois aium morari? Non credis nihil perire in hoc mūdo:sed
mutare regionem: Nec tantū cælestia p certos circuitus uerti:sed aialia quoq; per uices ire:nec aios
per orbē agi? Magni ista crediderunt uiri. Itaq; iudiciū qdem tuū sustine. Cæterū omnia tibi in in-
tegro seruā. Si uero sunt ista: abstinuisse aialibus innocentia est:si falsa frugalitas est. Quod istis cru
delitatibus tuis damnū est? Alimenta tibi leonū & uulturū eripio. His instinctus abstinere aialibus
cœpi:& anno pacto non tantū facilis erat mihi consuetudo:sed dulcis. Agitatiorem mihi animū
esse credebam. Nec tibi hodie affirmauerim an fuerit. Queris quomodo desierim in Tyberii Cæsa
ris principatu:iubente tempus inciderat alienigena gentium sacra mouebātur. Sed inter argumen
ta superstitionis ponebatur quorundā animalium abstinentia. Patre itaq; meo rogante:qui nō ca-
lumniam timebat:sed philosophiam oderat ad prestinam consuetudinē:nec redu difficultet mihi
ut ſciperem melius cœnare persuasit. Laudare solebat Attalus culcitram quæ resisteret corpori. Ta
li utor etiam senex:in qua uestigium apparere non possit. Hæc rettuli ut probarem tibi quā uehe-
mētes haberēt tyrūculi ipetus ꝓmos ad optima quæq;:siqs exhortaretur illos:siqs impēderet. Sed
aliqd ptæcipientiū uitio peccatur:qui nos docēt disputare aliquid discētiū:qui propositum asserūt
ad præceptores suos:non aliū excolēdi:sed ingeniū. Itaq; quæ philosophia fuit:facta phia est. Mul-
tū aūt ad rē pertinet quo proposito ad quam rem accedas:quia grāmaticus futurus Virgiliū scruta-
tur. Non hoc animo legit illud egregiū fuit irreparabile tempus uigilādū est nisi ꝓperemus relinq;
mur. Agit nox aigiturq; uelox dies:inscii rapimur. Oia in futurū diſponimus:& inter præcipua lēti
sumus. Sed ut obseruet quotiēs Virgilius de claritate ipsorū dicit. Hoc uti uerbo illū fugit. Optima
quæq; dies miseris mortalibus æui. Pria fugit:subeūt morbi tristisq; senectus:& labor & duræ rapit
inclemētia mortis. Ille q ad philosophiā spectat:hæc eadē quo debet adducit. Nunq̄ Virgilius inqt
dies dicit ire sed fugere qd curēdi genus cōcitatissimū é:& optimos quosq; ꝓmos rapit. Quid ergo
cessamus nos ipsi cōcitare ut uelocitatē rapidissime rei possimus æquare meliora præteruolāt:dete
riora succedūt. Quemadmodū ex amphora primū quod est sincerissimū effluit: grauissimū quod
q; turbidū subsidit. Sic in etate nostra:quod est optimū prio é:id ex haurire in aliis potius patimur
ut nobis fecem reseruemus:inhæreat istud aio:& tanq̄ missum oraculo placeat. Optima quæq; dies
miseris mortalibus æui. Prima fugit Quare optima? quia restat quod incertū é. Quare optia? Quia
iuuenes possumus discere:possumus facilē aium & adhuc tractabilem ad meliora cōuertere: quia
hoc tempus idoneū est laboribus idoneum agitādis per studia ingeniis & exercēdis per opera cor-
poribus: Quod superest insegnius:& languidius est:& propius a fine. itaq; toto hoc agimus aio:&
obmissis ad quæ diuertimur in rē unā laboremus:nec hanc temporis perniciſſimi celeritatē quā re
tinere non possumus relicti demū itelligamus primus qsq; tanq̄ optimus dies placeat:& redigatur
nostrū quod fugit occupandū est. hoc non cogitat ille:qui grāmatici oculis carmen istud. Ideo op-
timū quēq; primū esse diē:qa subeunt morbi:qa senectus præmit:& adhuc adolescētia cogitātibus

supra caput est:sed ai[illegible] Virgilium super una ponere morbos senectutem: non mehercule in-
rito. Senectus enim [illegible] sanabilis morbus est: præterea inquit hoc senectus cognomen imposuit.
tristem illam uo[illegible] morbi tristisq; senectus. Non est quod miretis:ex eadem materia suis
quenq; studiis apta coligere. In eodem prato bos herbam quærit, Canis leporem. Ciconia lacertā.
Cum Ciceronis librum [illegible] prehendit hic philosophus aliquis:hic grāmaticus: hinc philosophiæ
deditus:alius alio curam suam [illegible] traducitur cōtra iusticiā dici tam multa potuis-
se. Cum & ad hanc eandem lectionem philosophus accessit:hoc subnotat duos romanos Reges es
se:quorū alter patrē non hēt alter:matrem: Nam de. Seruii matre dubitatur. Antipater nullius Nu-
mæ nepos dicitur. Preterea notat eum quē nos dictatorem dicimus & in historiis ita nominari le
gimus:apud antiquos magistrum populi uocatum. Hodieq; id extat in auguralibus libris: & testi-
monium est q; qui ab illo nominatur magister equitum est: Aeq; notat. Romulum periisse solis de
fectione: Prouocationem ad populū etiam a Regibus fuisse. Id ita in pontificalibus libris aliqui pu
tant:& senestellā eosdē libros cum grāmaticis explicuit. Primū uerba expressa ab se dici ab Cicero-
ne. Idē re ipsa in cōmentarium:refert:ne minus sese:idē se ipse. Deinde trāsit ad ea quæ cōsuetudo
seculi mutauit:tanq̄ ait Cicero:quoniā sumus ab ipsa calce eius interpellatione reuocati. Hanc quā
nunc idcirco cretā uocamus calcem antiqui dicebant: Deinde inanes colligit uersus:& in primis il
los de Africano scriptos:cui nemo ciuis atq; hostis qui uult p factis reddere operæ precium. Ex eo
se ait intelligere apud antiquos non tantum auxilium significasse sed opera. ait opera eius in ne-
minem potuisse scipionem neq; ciuem neq; hostē reddere operæ prēciū. Fœlicē deinde se putat:q
i nuenerit. Vnde uisum sit Virgilio dicere. Quē super ingens porta tonat cœli. Ennius hoc ait: Ho-
mero se surripuisse: Ennio Virgiliū. Esse enim apud Ciceronē in his ipsis de. R. P. hoc epigramma
est nisi faciendo plagas cælestiū ascendere cuiq; est. Mihi soli cæli maxima plaga patet. Sed ne & ip
se:dum aliud ago in philosophum aut grāmaticā delabar. Illud admoneo auditionē philosopho
rum lectionemq; ad propositū beatæ uitæ trahendā: non ut uerba prisca aut ficta captemus & trās
lationē improbas figurataſq; dicendi:sed ut profutura præcepta:q; magnificas uoces & animosas
quæ mox in rē transferantur. Sic ista discamus:ut que fuerint uerba:sint opera. Nullos āt peius me
reri de omnibus mortalibus iudico:q̄ qui philosophiā uelut aliquod artificium uenale didicerunt
qui aliter uiuunt q̄ uiuendum esse præcipiunt. Exempla enim seipsos inutiles disciplinæ circunfe-
runt: nulli non uitio quod insequuntur obnoxii nō magis mihi potest quisq̄ talis prodesse præcep
tor:q̄ gubernator in tempestate nauseabūdus. Tenendū est rapiente fluctu gubernaculum: luctādū
cum ipso mari. Eripienda sunt uento uela. Quid me potest adiuuare rector nauigii attonitus & no-
minatus? Quanto maiore putas uitam tempestate iactari:q̄ nullam ratem? Non est loquendū: sed
gubernandum: Omnia quæ dicunt:quæ turba audiente iactant:aliena sunt. dixit illa. Plato. Zenō.
dixit Chrysippus & posidonius. & ingens agmen. Non tamen talium quomodo probare possint
sua esse monstrabo. Faciant. quæ dixerint:quoniam quæ uolueram ad te proferre iam dixi nunc de
siderio tuo satisfaciam & in alteram epistolam integrum quod exegeras transferam:ne ad rem spi
nosam & auribus erectis cutiosisq; audiendam lassus accedas. Vale.

Epistola. cix. Multis argumentis ostendit sapientem sapienti prodesse.

N sapies sapiēti prosit scire desideras. Dicimus plenū omni bono esse sapientē:& suma ad
eptū. Quō prodesse aliquis possit sūmum bonum habenti quæritur? Prosunt inter se boni
exercēt eni uirtutes:& sapiētia in suo statu continēt desiderat uterq; aliquē:cum quo cōfe-
rat cum quo quærat. Peritos luctandi usus exercet. Musicum qui paria didicit monet. Opus ē & sa-
pienti agitatione uirtutum. Ita quemadmodum ipse sē mouet:sic mouetur ab illo sapiente. Quid
sapiens sapienti prodiderit? Impetum illi dabit:occasiones actionum honestarum commonstra-
bit. Præter hæc aliquis suas cogitationes exprimet:docebit quæ inuenerit. Semper enim etiam a sa
piente restabit quod inueniat:& quo animus eius excurat. Malus malo nocet. facit quoq; peiorem
iram:mœtum incitando:tristitiam assentiendo:uoluptates laudando. Et tunc maxime laborāt ma
li:ubi plurimum uitia miscuere:& in unum collata nequitia est. Ergo ex cōtrario bonus bono pro-
derit. Quomodo inquis? gaudium illi affert: fiduciam confirmabit:ex conspectu mutuæ trāquil-
litatis crescet utriusq; lætitia. præterea quarundam illi rerum notitia trader. Non enim omnia sapi
ens scit:etiam i sciret breuiores uias rerū aliqd excogitare possit:& has iudicare per quas facilius ro
tum opus circunfertur. Proderit sapienti sapiens. Non.s. tantum suis uiribus:sed ipsius quem adiu
uat. Potest quidē ille etiā relictus sibi explicare patres suas. Vtetur propria uelocitate:sed nihilomi-
nus adiuuat etiam:currentē hortatur. Nō prodest sapiēs sapiēti:sibi ipsi:hoc scias: Detrahe illi uiā pro-
priam:& ille nihil ait. Vno mō dicas:licet non esse inmelle dulcedinē. Nam ipse ille qui esse debe-
at:ita aptatus lingua palatoq; ē ad huiusmodi gustum: ut ille talis sapor capiat offendetur. Sūt enī
quidam quibus morbi uitio uel amarum uideatur. Oportet utrunq; calere:ut & ille prodesse possit
& huic profuturo idonea materia sit. In sūmum inquit productum calorem ,calefieri supernacuum
est:qui prosit. Nūquid instructus oibus rebus agricola:ab alio instrui quærit. Numquid armatus mi
les quantum in aciem exituro satis est:uti amplius arma desiderat? Ergo nec sapiēs. Satis eni ustæ

nstructus:satis armatus est. Ad hæc respondeo. Qui in tumultu motus calo adiecto:ut suũ teneat. Sed ipse se inquit calor cõtinet. Primũ multũ interest inter ista quæ c Calor enim unus est: prodesse uariũ est deinde calor non adiuuatur ;diectione caloris tu non potest in habitu suæ mẽtis stare:nisi amicos aliquos similis sui admisit:cũ quibus uirtutes suas communicet. Adiice nũc q̃ oĩbus inter se uirtutes amicitia est. Itaq; ꝑdest qui uirtutes alicuius partes sui amat: amandumq; inuicẽ præstat Similia delectat utiq; ab ꝑbare:ac probari sciunt. Etiã nunc sapientis animi periti:mouere nẽmo alius potest nisi ho. Quõ ergo ad rationẽ mouendam rõne opus est: sic ut moueatur rõ pfecta:opus est rõne pfecta. Prodesse dicũtur: & qa media nobis largiantur:pecuniã:gratiam:incolumitatẽ:alia in usus uitæ chara aut necessaria. In his dicetur etiã stultus sapienti prodesse. Prodesse aũt est aium secundum nãturã mouere uirtute sua:aut eius q mouebitur. Hoc non sine ipsius quoq; qui ꝑderit bono fiet. Necesse est eni alienã uirtutem exercendo exerceat & suã. Sedũt remoueas ista quæ ad sũma bona sunt:aut sũmorum efficiẽtia nihilominus pdesse inter se sapientes possunt. Inuenire enim sapientẽ sapienti per se res exercenda est:quia natura bonũ omne charũ est bono:& sic quisq; conciliatur bono quẽadmodum sibi. Necesse est ex hac quæstione argumenti causa in alterã transeam. Quæritur eni an deliberatus sit sapiẽs:an in cõsiliũ aliquẽ aduocaturus? quod facere illi necessariũ ẽ:cum ad hæc ciuilia & domestica uenitur: & ut ita dicã:mortalia. In his sic illi opus ẽ alieno cõsilio:quõ medico: quomodo gubernatori:quõ aduocato:& litis ordinatori. Proderit ergo sapẽs aliquãdo sapiẽti. Suadebit enim:sed in illis quoq; magnis ac diuinis:ut diximus cõiter honesta tractando & aio cogitationes miscẽdo:utilis erit. Præterea secundũ naturã est & amicos cõplecti:& amicorũ actu suo ꝑrioq; lætari. Nã nisi hoc fecerimus ne uirtus quidẽ nobis ꝑmanebit:quæ exercendo sensu ualet. Virtus aũt suadet præsentia collocari in futurum consulere deliberare:& intẽdere aium. Falicius intendet explicabitq; qui aliquem sibi assumpserit. Quærit itaq; aut pfectum uirũ:aut proficientẽ uicinumq; pfecto. Proderit autẽ ille pfectus si consilium cõi prudentia iuueris. Aiunt hoies plus in alieno negocio uidere initio. Hoc illis euenit:quos amor subexerceat:qbusq; despectũ utilitatis timor in periculis excutit. Incipiet sapere securior:& extra mœtum positus. Sed nihilomin9 quædã sunt quæ etiã sapiẽtes in alio quam in se diligentius uidet. Præterea illud dulcissimũ est honestissimum. Idem uelle atq; idẽ uolle sapiens sapienti præstabit. Egregiũ opus pari iugo ducet. Persolui qd exegeras? quãq; in ordine rerũ erat quas moralis phĩæ uoluminibus cõplectimur. Cogita quod soleo frequẽter tibi dicere. In istis nos nihil aliud q̃ aium exercere. Totiẽs n. illo reuertor. Quid ista me res iuuat? Fortiorẽ faciã:iusthorem tẽperatiorem nondũ exerceri uacat. Adhuc medico mihi opus est. Quid me poscs sciẽtia inutilẽ? Magna promisisti Exige uide dicebas intrepidũ fore:etiã si contra me gladiũ micarẽt:etiã si mucro tãgeret iugulũ. Dicebas securum fore:etiã si circa me flagrarent incendia:etiã si subitus turbo totã nauẽ meam mari raperet:hãc mihi præstaturum uoluptatẽ ut gloriam contemna.

Postea docebis iplicita soluere:ambigua distiguere:obscura pspicere. Nũc doce qd necesse ẽ. Vale

Epistola.cx. Nõ optãdos esse deos infestos malis. Et quo per retractã sæpius philosophiã. notitia boni & mali necessarii & supuacui possit hẽri. Et q̃ turpe ẽ ét in aq̃ ẽ poleta ponere btam uitã.

X mométaneo meo te saluto: & iubeo te habere mentẽ bonã:hoc est ꝑpicios deos. Oẽs, quos habet placatos & fauentes q̃squis sibi se ꝑpiciauit. Sepone in præsentia quæ quibusdã placent. Vnicuiq; nostrum pedagogũ dari deum non quidem ordinarium:sed hunc inferioris notæ. Ex horum numero quos. Ouidius ait:de plæbe deos:Ita tantũ hoc seponas:uolo ut memineris maiores nostros:q crediderunt. Stoicos fuisse. Singulis eni & Genium & iunonẽ dederunt. Postea uidebimus tãtum diis uacet ut ꝑriuatorum negocia ꝑcurarent. Interim illud scito:siue assignati sumus:siue neglecti & fortunæ dati: Nulli te posse implicari quicq̃ grauius:q̃ si ꝑcatus fueris:ut se habeat iratum. sed nõ ẽ quare cuiq̃ quẽ dignum pœna putaueris:oprẽs ut infestos deos habeat. Habet inquã etiam si uidetur eorum fauore produci. Adhibe diligentiã tuam:& intuere qd sint res nostræ:nõ qd nocentur:& scies plura mala cõtingere nobis q̃ accidere. Quotiẽs calamitas enim fœlicitatis est causa:& initiũ fuit quod calamitas uocabatur. Quotiens magna gratulatiõe & accepta res gradũ sibi strinxit in præceps:& aliquẽ iam eminentẽ alleuauit:etiam nunc tanq̃ ibi adhuc staret: Vnde tuto cadunt:sed ipsum illud cadere nõ habet in se mali quicq̃ si exitũ spectes ultra quẽ natura neminẽ deiecit. Prope est rerum omniũ terminus prope est inq̃ & illud unde fœlix eiicitur:& illud unde fœlix emittitur. Nos utraq; extendimus:& longã ꝑspe ac mœtu facimus. sed si sapis oĩa humana cõditione metire ſimul :& quod gaudes. & quod times cõtrahe. Est aũt tanti diu nihil gaudere ne quid diu timeas. Sed quare istuc malum astringor? Nõ est qd quicq̃ timẽdum putes. Vana sunt ista quæ nos mouent :quæ attonitos habent. Nemo nostrum quid ueri cẽt: excussit sed mœtum alter alteri tradidit. Nemo ausus est ad id quo perturbatur accedere :& naturam ac bonũ timoris sui nosse. Itaq; res falsa & inanis habet adhuc fidem:quia non coarguitur:tãti putamus oculos ;intendere. Iam apparebit quam breuia:quam incerta:quam tuta timeantur. Talis est animorum nostrorum confusio:qualis Lucretio uisa est. Nam ueluti pueri trepidant:atq; omnia cæcis in tenebris metuunt. Ita nos in luce timemus. Quid ergo non omni puero stultiores sumus: qui in lu

ce timemus. Sed falli est Lucretio:non tñ mu in luce. omnia nobis fecimus tenebras nihil demus ne quid noce ne qd expediat. tota uita in cursitamus:nec ob hoc resistimus:aut circunspectus pedẽ ponimus quia in turbida res in tenebris impetus: At mehercule id agimus: ut reuocandi simus:& cũ ignoremus quo feramur uelociter tamen longius illo quo intendimus perueneramus:sed lucescere uelimus potest. Vno autẽ nõ potest. quis hanc humanorum diuinorũq; noticiã scientiam acceperit. necerit:si eadem quãdiu sciat retractaue rit:ad se sæpe retulerit. Si quæsierit quæ sint bona:quæ sint mala: Quibus hoc sit falso nomẽ aicnptum. Si quæsierit de honestis:de turpibus:de ꝓuidentia.& inter hæc humani ingenii tagacitas :illuminatur ꝓspicere:& ultra modum libet quo feratur:unde surrexit. In quẽ exitum tanta rerum uelocitas ꝓperet. Ad hanc diuina contẽplatione abductum aium in sordida & humilia ꝓtraximus:ut auaritiæ seruiret:ut relicto mundo terminisq; eius & dominis cucta uertantibus terrã rimaretur.& quæ reret qd ex illa mali offenderet:non cõtentus oblatis. Quicquid nobis bono futurum erat deus & parens noster i ꝓximo posuit. Nõ exspectauit inqsitionẽ nostram:& ultro dedit nocitura altissime pressit. Nihil nisi de bonis queri possumus. Ea quibus peritemus nolente rerũ natura & abscodẽte ptulimus. Addiximus aium uoluptati:cui indulgere initium oĩum malorum est. Tradidimus ambitioni & famæ:cæteris æque uanis & inanibus. Quid ergo nũc te hortor ut facias? Nihil noui:nec enim nouis malis remedia quæruntur. Sed hoc primũ te tecum ipse despicias:qd sit necessariũ: qd supuacuum. Necessaria tibi ubiq; occurrent:supuacua & cmp toto animo quærenda sunt. Non est autẽ q̃ te nimis laudes:si contẽpseris aureos lectos :& gẽmeam supellectilẽ. Quæ est enim uirtus? supuacua contẽnere. Tunc te admirare cum contẽpseris necessaria:nõ magnã rẽ facis q̃ uiuere sine recto apparati potes:q̃ non desideras miliarios apros:nec linguas phœnicopterorũ:& alia portenta luxuriæ. Iam tota aialia fastidientis:& certa mẽbra ex singulis eligentis. Tunc te admirabor si non contẽpseris etiã sordidum panẽ:si tibi psuaseris herbas. Vbi necesse est non pecori tantum: sed homini irasci. si scieris cacumina arborum explementũ esse uentris:in quẽ si preciosa congeremus:tanq̃ præcepta seruanté sine fastidio implẽdis est. Quid eni ad rẽ pertinet:quid accipiat ꝑitus:qcquid acceperit? Delectant te dispositæ:quæ terra matiq; capiuntur: Alia ergo gratiora:ut recẽtia perferũtur ad mẽsam:alia si diu pasta & coacta pinguescere iuuntac uix saginã cõtinent suam. Delectat ut nitor horum arte quæsitus. At mehercule ista solicite scrutata uarieq; condita:cũ subierint uentrẽ:una atq; eadẽ fœditas occupauit. Vis ciborum uoluptatẽ contẽnere. Exitũ specta. Attalum memini cũ magna admiratione oĩum hæc dicere. Diu mihi inquit ipo fuere diuitiæ. Stupebã ubi aliqd ex illis alio atq; alio loco fulserã. Aestimabam similia esse quæ lateren his quæ ostenderentur:sed in quodam apparatu uidi totas opes urbis celatas & auro & argento: & his quæ preciũ auri argẽtiq; uicerunt:exquisitos colores & uestes ultra non tantũ nostrũ:ultra finẽ hostium aduectas. Hinc puerorũ ꝓspicuos cultu atq; forma greges. Hinc fœminarũ & alia quæ res suas recognoscens summi ꝑerii fortuna ptulerat. Quid hoc ẽ inq̃ aliud q̃ irrita cupiditas hoĩum per se incitata? Quid sibi uult ista pecuniæ põpa? Ad discendã auaritiam cõuenimus. At mehercule nunus cupiditatis istinc effero:q̃ attulerã. Contẽpsi diuitias:non qa supeuacuæ. sed qa puſillæ sunt. Vidisti neq; intra paucas horas. Ille ordo quãuis lentus dispositusq; trãsierit. Hoc tota uitã nostram ;occupauit qd totum diẽ occupare non potuit. Accessit illud quoq; tã superuacuæ mihi uisæ sunt habentibus q̃ fuerunt spectantibus. Hoc itaq; ipse mihi dico:quotieris tale aliqd perstrinxerit oculos meos quo tiens occurrit domus splendida choros culta seruorum:lectica formosis imposita coloribus. Quid miraris? qd stupes? Põpa est. Ostenduntur istæ res non possidentur:& dũ placeant trãsiunt. Ad ueras potius te conuerte diuitias. disce paruo esse cõtentus:& illã uocẽ magnus atq; animosus, exclama. Habeamus aquã:habeamus polentam. Ioui ipsi de fœlicitatæ cõtrouersiã faciamus. Faciamus oro te etiam si ista defuerint. Turpe est beatã uitam in auro & argento reponere. æque turpe est in aqua & polenta. Quuid ergo faciã si ista nõ fuerunt? Quæris quod sit remedium inopiæ Famẽ fames finit: Alioquin qd interest magna sint:an exigua:quæ seruire te cogunt. Quid refert quantum sit quod tibi possit negare fortuna? Hæcipsa aqua & polenta alienũ arbitrium cadit: Liber est autẽ: non in quẽ parum licet fortunæ:sed in quẽ nihil. Ita est nihil desideres oportet:si uis. Ioue ꝓuocare uihil desideranté. Hæc nobis Attalus dixit:natura dixit oĩbus. Quæ si uoles frequenter cogitare. Id agis ut sis fœlix:nõ ut uidearis:& ut tibi uidearis:nõ aliis. Vale.

Epistola.cxi. De uera philosophi magnitudine:quã sophismata.i.cauillatões prestare nõ possũt.

Vid nocentur latine sophismata quæsisti a me. multi tẽtauerũt illi nomen imponere. Nullũ hæsit uidelicet:qa res ipsa nõ recipiebatur a nobis:nec i usu erat. Nemini quoq; repugnatum est. Aptissimum tamen uidetur mihi:quo Cicero usus est. Cauillationes uocat:quibus quisq; se tradidit quæstiunculas quidem narasi Cæterum ad uitam nihil proficit:neq; fortior fit tẽperatior. neq; clarior. At ille qui philosophiam in remedium suum exercuit. ingens sit animo: plenus fiduciæ:inexuperabilis:& maior adeũti. Quod in magnis euenit montibus: quorum proceritas minus apparet longe intuentibus. Cum accesseris tunc manifestum sit q̃ in arduo summa sint. Talis. n. Lucilli uersus & rebus nõ artificiis phũs. In ædito stat admirabilis:celsus magnitudinis ut

ta. Non exurgit in plantas: nec in summis ambitat ungues: eoq; more q[uo]d audacio staturam adiuuant: longioresq; q[uo]d sunt uideri uolunt. Cõtentus est magnitudine sua. Qui [illegible] natu rerũ: siue secũ creuisse quo manũ fortuna non porrigit. Ergo & supra humana est[illegible] do cursu uita procedit: siue fluctuatur: & p aduersa ac difficilia. Hanc cõstantiam cauillationes istæ de q[uo]bus paulo ante loquebar p[er]turbare nõ possunt. Ludit istis aius: non uocat & phiam a fastigio deducit in planũ. Nec te phibuerit aliquando in agendo [illegible] soles nihil agere. Hoc tamẽ habet in pessimum: dulcedinem quandã sui faciũt: & aium specie tubulitatis inductum tentant morantur. Cum tanta rẽ moles uocet: cũ uix tota uita sufficiat: ut hoc unum discas: uitã cõtemnere. Quid regere inquis solam? opus est. Nã nemo illã bene rexit: nisi qui contempserat. Vale.

Epistola. cxii. Vtens exesæ uitis exẽplo ostẽdit inueteratã ingenii prauitatẽ fore emendabilẽ.

Vpio mehercule amicũ tuum formari: ut desideras & institui: sed ualde durum capitur: imo potius q[uo]d est molestius mobilis ualde capitur: & cõsuetudine mala ac diuitia fractus. Volo tibi ex nostro artificio exẽplũ referre: Non qualibet insitionẽ uitis patitur. siuetus & exesa est: si infirma gracilisq; aut non recipiet surculũ aut non alet: nec applicabit sibi: nec in qualitatem eius utrãq; transibit. Itaq; solemus superterrã præcidere: ut si nõ resp[on]derit. tentari possit secunda fortuna: & iterũ repetita infra terrã inseratur. Hic de quo scribis & mandas: nõ habet uires. Indulsit simul uitiis: & emarcuit: & induruit. Nõ potest recipe rõnem non põt nutrire. At cupit ipse: noli credere. Non dico illũ mentiri tibi putat: sed cupe. Stomachum illi fecit luxuria. Cito ei redibit in gratiam. Sed dicit se offendi uita sua. Non negauerim. Quis enim non offenditur? Homines uitam suam & amant simul & oderunt. Tunc itaq; de illo feramus sententiam: cum fidem nobis fecerit: inuisam iam sibi esse luxuriam. Nunc illis male conuenit. Vale.

Incipit liber uigesimus. Epistola. cxiii. Dialectice disputat per multa incõuenientia uirtutes non esse. animalia. De morali fortitudine: iustitia: doctrinam inferens.

Esideras tibi scribi a me q[uo]d sententiam de hac qõne iactata apud nostros. An iustitia an fortitudo: prudentia cæteræq; uirtutes aialia sint. Hac subtilitate efficimus. Lucilli clarissime. Vt exercere ingenium inter ituta uideremur & disputationibus nihil p[ro]futuris ocium terere. Facia q[uo]d desideras: & quid nostris uideatur exponam. Sed me in alia sniã profiteor. Puto quæda esse quæ decent phecasiatũ: palliatũq;. Quæ sint ergo quæ antiquos mouerint. dicam. Aium constat aial esse: cum ipse efficiat ut simus aialia. & cum ab illo aialia nomen hoc tranxerit. Virtus aũt nihil aliud est q[uo]d aius quodammõ se habẽs: ergo aial est. Deinde uirtus agit aliq[uo]d. Agi aũt aliquid sine impetu põt. Si impetũ habet qui nulli est: nisi aiali: aial est. Si aial est inquit uirtus: habet ipsam uirtutẽ. Quid ni? hẽt seipsam. Quõ sapiens oia per uirtutẽ gerit: sic uirtus per se. Ergo inquit & oẽs artes aialia sunt. & oia quæ cogitamus quæq; mente cõplectimur: Sequitur ut multa aialium milia habitent in his angustus pectoris: & singuli multa simus aialia: aut multa habeamus aialia. Quæris quid aduersarius istis respondeat. Vna quæq; res ex istis aial erit: multa aialia nõ erunt. Quare? Dicã si mihi accõmodaueris subtilitatẽ & intentionem tuã. Singula aialia singulas debẽt habere uãs. Ista oia unũ aium habent. Itaq; singula esse possunt: multa esse nõ possunt. Ergo & aial sum & hõ: non tamen duos esse dices nos. Quare q[uo]d separatum esse debẽt. Itaq; dico alter ab altero debet esse deductus: ut duo sint. Quicq[uo]d in unum multiplex est: sub unã cadit naturã. Itaq; unũ est ut aius meus aial est: & ego aial sum: duo tamẽ nõ sumus. Quare q[uo]d aius mei pars est: tunc aliquid per se numerabitur: cum p se stabit. Vbi uero alterius membrũ erit nõ poterit uideri aliud. Quare? Dicã quia q[uo]d aliud est suo oportet esse: & proprium: & totum: & intra se absolutum. Ego in alia esse me sniã professus sum. Non n. tantũ uirtutes aialia erunt: si hoc recipitur. Sed opposita quoq; illis uitia & affectus: tanq; ira timor: luctus suspitio. ultra res ista p[ro]cedet. Oẽs sniæ: oẽs cogitationes animalia erunt: quod nullo modo recipiendũ est. Non. n. quicquid ab homine fit homo est. Iustitia quid est inquit? Aius quodammõ se habens. Itaq; si aius animal est: & iustitia. Ninime. Hæc. n. habitus est animi est: & quædã uis. Idem animus in uarias figuras conuertitur: & non totiens animal aliud est quotiens aliud facit: nec aliud quod fit ab animo aial est. Iustitia animal est: fortitudo: sic cæteræ uirtutes. Vtrum desinent aialia esse subinde: aut rursus incipiunt: aut semper sunt. Desinere uirtutes non possunt: ergo multa animalia: immo innumerabilia in hoc animo uersãtur. Non sunt inquit multa: qa ex uno religata sunt & partes unius ac membra sũt. Talem ergo facie animi nobis proponimus: q̃lis est hydræ multa habentis capita. quorum unũquod q; per se: pugnat p se nocet. Antiqui nullũ ex illis capitibus animal est: sed aniamalis caput. Cæterũ ipsa unũ aial est. Nemo in Chimera leonẽ esse aial dixit: aut draconẽ. Hæc partes erat eius: partes eius nõ sunt aialia. Quid est quod colligas iustitiã aial esse. Agit inqt aliquid & p[ro]dest imperũ hẽt sed ai. Oẽ aial donec moriatur hõ est. Idẽ q[uo]d cœpit hõ donec moriatur hõ est. Equus: canis: trãsire in aliud nõ põt. Iustitia. i. aius quodammõ se habẽs aial est. Credamus deide aial est fortitudo. i. aius quodammõ se habẽs. Quis aius? Ille q mõ in iustitia erat: tenetur i priore aiali: i aliud aial ei trãsire nõ licet. In eo illi in quo primũ eẽ cœpit: p[er]seuerãdũ ẽ. Præterea unus aius duoq; aialiũ eẽ nõ põt: multo minus plurũ. Si iustitia: fortitudo: tẽperãtia: cæteræq; uirtutes aialia sunt: quõ unũ aium habeat? Singulos habea[illegible] portet: aũt [illegible] unũ corpus plurũ aialiũ esse. hoc & iniq[uo]

tentur. Iustitiæ q[uo]d est [illegible] corpus aius: fortitudinis q[uo]d est corpus. Idẽ aius. Atqui unũ corpus esse duoq; aialium nõ põt. S[illegible] us [illegible] tiæ habitũ induit: & fortitudinis & temperãtiæ. Hoc fieri posset: si quo tẽ[illegible] pore iustitia esset: fortitudo nõ esset: Quo tempore fortitudo: esset tẽperantia nõ esset. Nũc uero oẽs uirtutes simul sunt: ista quõ erunt: singula aialia? unus aius sit? Quis plus q̃ unũ aial non põt facere. Deniq; [illegible] animal [illegible] iustitia aũt pars est animi: nõ ẽ ergo aial. Videor mihi in re cõfessa p[er][illegible] operã. Magis enim indignãdũ de isto: q̃ disputandũ est. Nullũ animal alterius pars est: Circũspice oium corpora: nulli nõ & color p[ro]prius est: & figura sua: & magnitudo inter cætera, p[ro]pter quæ mirabile diuini artificis ingeniũ est. Hoc quoq; existimo: & q̃ in tanta copia rerũ: nunq̃ in idẽ incidit. Et iã quæ similia uidentur cũ contuleris diuersa sunt: tot fecit genera filioq; nullum non sua p[ro]prietate signatũ. Tot aialia nullius multitudo cũ altero conuenit: utiq; aliquid interest. Exigit a se: ut quæ alia erãt: & dissimilia essent & iparia. Virtutes ut dicitis oẽs pares sunt: ergo nõ sunt aialia: Nullũ nõ aial per se aliq[uo]d agit. Virtus aũt p se nihil agit: sed cũ hoie. Oia aialia aut rõnalia sunt: ut hoies: ut dii. aut irrõnalia ut pecora. Virtutes quoq; rõnales sunt: atq; nec hoies sunt nec dii: ergo nõ sũt aialia. Oẽ rõnale animal nihil agit: nisi primũ specie alicuius rei irritatũ est: deide impetũ cœpit deide assentio cõfirmauit hunc impetũ. Quid sit assẽtio dicã. Oportet me ambulare: tunc demũ ambulo cũ hoc mihi dixi & approbaui hãc opinionẽ meã oportet me sedere: tunc demũ sedeo. hoc assentio in uirtute nõ est. Puta eni prudentiã esse quõ assẽtietur. Oportet me ambulare. hoc natura nõ præcipit prudẽtia. [illegible] præcipit: nõ sibi. Nã nec ambulare põt: nec sedere: ergo assentionẽ nõ habet. Quod assentiõe nõ hẽt rõnale aial nõ est. Virtus si aial est rõnale est. Rõnale aũt nõ est. Ergo nec aial. Si uirtus aial est. Virtus autẽ bonũ est. Oẽ bonũ aial est. Hoc nostri fatentur. Patrẽ seruare bonũ est: & sniam prudenter in senatu dicere bonũ est. & iuste decernere bonũ est. Ergo & patrẽ seruare aial est: & prudentia dicere aial est. Eousq; res exegit: ut risũ tenere nõ possis. Prudenter tacere bonũ est. Ita & tacere & cœnare aial est. Ergo mehercule titilare nõ desinã: & ludos mihi ex istis subtilib[us] ineptiis facere. Iustitia & fortitudo si aial sunt: certe terrestria sũt. Oẽ aial terrestre alget: esurit: sitit. Ergo iustitia alget: fortitudo esurit: clementia sitit. Quid porro nõ interrogabo illos quã figurã habeant ista aialia: hois an equi. an ieræ? Si rotũdã illis in q̃ lẽ deus dederit eis formã? Quærã an & auaritia & luxuria & clementia æquerotũdæ sũt. Sunt n. & ipæ aialia: si has quoq; redũdauerit? Etiã nũc interrogabo an prudẽs ambulatio aial: sit nec eẽ cõsiteantur? Deinde dicant ambulationẽ esse aial: & quidẽ rotundũ. Ne putes autẽ primũ ex nostris nõ ex prescripto loq: sed meæ sniæ eẽ inter Cleantẽ & discipulũ eius Chrysippũ. Non conuenit q̃ sit ambulatio. Cleantes ait spiritũ esse a principali usq; in pedes pmissum. Chrysippus ipsũ principale q[uo]d est. Ergo cur nõ ipsius Chrysippi exẽplo sibi quisq; se uindicet? Et ista tot aialia quot mundus ipse non põt cape deridear. Nõ sunt inquit uirtutes multa aialia: & tum aialia sunt. Nã quẽad modũ aliqs & poeta est & orator: & tum unus sic uirtutes istæ aialia sunt: sed multa nõ sunt. Idem est aius & aius: & iustus & prudens: & fortis. At singulæ uirtutes quodãmõ se habẽt. Sublata cõuenit nobis. Nã & ego interim fateor aium aial eẽ. Postea uisurus q̃ de ista re sniam ferã. Actiões eius aialia eẽ nego. Alioqn & oia uerba erunt aialia & oẽs uersus. Nã si sermo prudẽs bonũ est: bonum aũt oẽ aial est. Prudẽs uersus bonum est: bonũ aũt oẽ aial est. Versus ergo aial est. Itaq; arma uirũq; cano aial est: q[uo]d non possunt rotundũ dicere: cũ sex pedes habeat. Textorium inqs totũ mehercule istud cũ maxime agitur dissilio risu. Cũ mihi propono soloecismum aial eẽ: & barbarismũ: & sylogismum & aptans illis facies tanq̃ pictor assigno. Hæc disputamus: & tractis supciliis fronte rigorosa. Non possum hoc loco dicere illud Celianũ: O tristes ineptias rediculæ sunt. Quin itaq; potius aliq[uo]d utile nobis: ac salutare tractamus: & quærimus quõ ad uirtutes uenire possumus: quæ nos ad illas uia adducat. Doce me non an fortitudo aial: sed nullum aial fœlix eẽ sine fortitudine: nisi cõtra fortuita conualuit & oẽs casus anteq̃ exciperet meditando prædomuit. Quid est fortitudo? Munimẽtum humanæ ibecillitatis inexpugnabile. Quod q circundedit sibi securus i hac uitæ obsidione p[er]durat. Vtitur enim suis uiribus: suis telis. Hoc loco tibi possidonii nostri sententiam referre uolo. Nõ est q[uo]d nunq̃ fortunæ armis putas esse te tutũ. Tuis pugna contra ipsam fortunã non armat itaq; contra hostes: instructi cõtra ipsam inermes sunt. Alexander quidẽ Persas & hyrcanos & Indos: & qcquid ingẽtiũ usq; in oceanũ extendit oriẽs uastabat: fugabatq;. Sed ipse mõ occiso amico: mõ amisso iacebit in tenebris: alias scelus: alias desiderium suũ mœrens uictor tot regũ atq; populoq; iræ tristitiæq; succubuit. Id oium ægerat: ut oia potius hẽret in potestatẽ q̃ affect[us]. O q̃ magnis hoies erroribus tenẽtur: q[uo]bus dominãdi trãs maria cupiũt p[er]mittere fœliciss[imos]q; se iudicãt si multas p[ro]uincias obtinent: & nouas ueteribus adiungũt: ignari q̃ sit illud ingens parũ quæris regnũ. Impare sibi maximũ iperiũ est. Doceat me q̃ sacra res sit iustitia: alienũ bonũ spectãs nihil ex se petẽs nisi usum suũ. Nihil sit illi: cũ ambitione famaq;: Sibi placeat. Hæc ante oia sibi q[uo]q; psuadet: Me iustũ eẽ gratis oportet. Parũ est adhuc illud: psuadeat sibi me in hac pulcherima uirtutẽ: ultro ẽt ipendere iubẽtur. Tota cogitatio priuatis cõmodis q̃ longissime aduersa sit. Nõ ẽ q[uo]d spectes: q d̃ sit iustæ rei præmiũ: maius i iusto ẽ illud adhuc tibi affige: q[uo]d paulo ante dicebã: nihil

ãrē ptinet q̄ multi ætatē tuā nouerit. G[illegible] laborat: sed gloriæ. Nō uis eē iustus sine gloria: At mehercules sepæ iustus esse dedebit [illegible] infamia & tūc si sapis: mala opinio bene parta delectet. Vale. Epistola. cxiiii. [illegible] uitiosæ orationis. Et p qualitate animi dicētis eius informatur oratio. Vbi contra luxuriam succinc[illegible]clinat.

Vare qbusdā tpibus p[illegible]merit corrupti generis oratio quærtis: & quō i quædā uitia iclinatio ingenioꝝ facta sit: ut aliqu[illegible] solicitatio uigeret, aliquā ꝛo ifracta & in morē cantici ductaſ. Quare alias sensus audaces. & fides egre[illegible]t: alias abruptæ sententiæ: & susꝑpitiosæ: in qbus plus intelligēdū ē q̄ audiēdū. Quare aliq̄ ætas fuerit quæ trāslationis iure uteretur inuerecunde? Hoc qđ audite uulgo soles. qđ apud Græcos in puerbiu cessit. Talis hoibus fuit oratio q̄lis uita. Quēadmodū ãt uniuscuiusq; actio dicēdi similis est: sic genus dicēdi aliquādo mutat publicos mores. Sic disciplina ciuitatis laborauit: & se i delitias dedit. Argumētū ē luxuriæ publicæ oratōis lasciuia: si mō nō in uno aut in altero fuit: si approbata ē & recepta. Nō pōt alius eē ingenio: alius aio color. Si ille sanus ē: sic cōpositus: grauis: tēperans. ingeniū quoq; siccū ac sobriū ē. Illo uitiato: hoc quoq; aflatur. Nō uides si aius elāguet: trahi mēbra: & pigre moueri pedes? si ille effœminatus ē in ipso incessu apparere molliciā: si ille acer ē &: uelox cōcitati gradū. Si fuerit: aut qđ furori simile ē irascatur: turbatū esse corpis motū: nec iri: sed fieri. Quāto hoc magis accedere ingenio putas qđ totū aīo ꝑmixtū ē? Ab illo fingitur: illi paret. Inde legē petit: Quō Mecœnas uix erit notius est: q̄ ut narari nunc debeat. Quō ambulauerit. q̄ delicatus fuerit: q̄ cuperit uideri: q̄ uitia sua latere uoluerit. Quid ergo? N[illegible]que soluta est: q̄ ipse distinctus? Nō tā insignita illius uerba sunt: q̄ cultus: q̄ comitatus: q̄ domus: q̄ uxor. Magni ingenii uir fuerat si illud ægisset uia rectiore: si non uitasset intelligi: si non etiam in oratione diffluēret. Videbis itaq; eloquentiā ebrei hois inuolutā: & errantem: & licentiæ plenā. Mecœnas in cultu suo. Quid turpius omne: siluisq; ripa comantibus? Vide ut alueū lyntribus arēt uersoſq; uado remittat hortos. Quid siquis femine cirro crispat & labris colūbatur. Incipitq; suspirans: ut ceruice lassa sanantur. ne mori tyrānis irremediabilis factio rimantur: epulis lagænaq; tentāt domos: & sæpe mortē exigunt. Geniū festo uix suo testem: tenuisue cærei fila & crepacem molē. Focum mater aut uxor inuelliunt. Non statim hæc cū legeris hoc tibi occurret hunc esse q solutis tunicis in urbe semp incesserit. Nā etiā cum absentibus partibus Cæsaris fungeretur: signum a distincto petebatur. Hunc eē qui tribunali in rostris i omni publico cœtu sic apparuerit: ut palio uelaretur caput exclusis utrinq; auribus non aliter q̄ in nūmo diuites fugitiui solent. Hunc esse cui tunc maxime ciuilibus bellis strepentibus & solicita urbe & armata. Comitatus hic fuerit in publico. Spadones duo: magis duo tū uiri q̄ ipse. Hunc esse q uxorē millies duxit: cū unam habuerit. Hæc uerba tā improbe structa: tunctam negligenter abiecta: tā cōtra consuetudinē oīum posita: ostendunt mores quoq; non minus nouos & prauos & singulares fuisse. Maxima laus illi tribuitur māsuetudinis: pepcit gladio: sanguine abstinuit. neculla alia re' qđ posset q̄ licētia ostendit. Hancipsam laudē suam corrupit: istis orationis portentuosissimæ delitiis. Apparet enim mollē fuisse non mitē. Hæc istæ ambages cōpositionis hæc uerba transuersa: hæc sē sus mihi magni quidem sæpe: sed eneruati dum exeūt: cuius manifestū facient: motum illi fœlicitate nimia capit: quod uitiū hominis esse: interdum tpis solet. Vbi luxuriam latæ fœlicitatis fudit: luxus primum corpoꝝ esse diligētior incœpti. Deinde supellectili laboratur: deinde in ipsas domos impeditur cura: ut in laxitatē ruris excurrant: ut parietes adiectis trans maria marmoribus: fulgeant: ut tecta uarientur auro: ut lacunaribus pauimentoꝝ respondeat nitor: deinde ad cœnas lautitia transfertur: & illic cōmendatio ex nouitate: & soliti ordinis cōmutatione captatur: ut ea quæq; includere solent: cœna prima ponantur: ut quæ aduenientibus dabantur: exeuntibus dētur. Cu assuerit aīus fastidire quæ ex more sunt: & illi & pro sordidis solita sunt: & iā in oratione quod nouū ē quærit. & mō antiqua uerba: atq; exoleta reuocat: & profert: mō fingit: & ignota dereliquit: modo id quod nup increpuit: pro cultu habetur. Audax translatio: ac frequēs. Sunt qui sensus præcidant: & hoc gratiā sperent si sīia perpenderint: & audienti suspitionē sui fecerint. Sunt qui illo detineant: & porrigāt. Sunt q nō usq; ad uitiū accedāt. Necesse ē. n. hoc facere aliqd grāde tētāti: sed q ipsū uitiū amēt. Itaq; ubicūq; uideris oratōe corrupta placere: ibi mores quoq; a recto discisse: nō erit dubiū. Quō cōiuioꝝ luxuria: quō uestiū ægere ciuitatis ĩdicia sūt: sic oratōis licētia: si mō freq̄ns est: ostēdit aīos quoq; a qb⁹ uerba exeūt, pcidisse. Mirari qdē ñ debes corrupta excipi magis mirari potes q̄ nō tātū uitiosa sed uitia laudent. Nā illd sēp factū ē. Nullū sine uenia placuit ingeniū. Da mihi quēcūq; uis magni nois uirū. Dicā qd illi ætas sua ignorauerit: qd i illo sciēt dissimulauerint. Multos. n. dabo qbus uitia nō nocuerūt: quosdā qbus ꝓfuerūt. Dabo inq̄ maximæ famæ: & inter mirāda ꝓpositos: quos siqs corrigit delet. Sic enī uitia uirtutib⁹ ĩmissa sūt ut illas secū tractura sint: Adūce nūc: q̄ oſo certā regulā nō hēt. Cōsuetudo illā ciuitatis: quæ nunq̄ i eodē diu stetit uersat. Multi ex alieno sæculo petūt uerba. Duodeci tabulas loquūt. Gracch⁹ illis &. Crassus & curio nimis culti & recētes st. Ad Appiū usq; ad Curuscanū redeūt qdā ꝯ dū nihil nisi tritū & usitatū uolūt: i[illegible]sordes iclūdūt. Vtrūq; diuerso gñe corruptū ē: tā mehercules q̄ nollēt spiēdidis uti ac sonātib⁹: ac poeticis necessaria atq; i usu posita uitaſ. Tā hūc dicā peccaſ: q̄ illū. Alt se iusto pl⁹ collit: Alt se iusto pl⁹ negli-

git. Ille & crura hic ne[illegible]las qdē uelit. Ad cōpositione trāseam⁹ quot gña tibi dabo i hac qb⁹ pcc[illegible]ek Quidā pfractā & aspe[illegible]pbāt: disturbāt d idustria q̄d placidius effluxit: noiūt sine salebra eē iūctu rā uirilē putāt & [illegible]q[illegible]pediat. Quo rūdā nō ē cōpositio: modulatio ē: adeo plaudit. Quid de illa loq̄ar in q̄ uerba differuit? & diu expectata uix ad clausulas redeūt. Quia i exitu lēta: q̄lis Ciceronis est deuexa: & molliter detinēs: nec ali q̄ solēt: ad morē suū pedēq; respondēs. Nō tā tū in genere sentētiaꝝ uitiū est. Si aūt pusil[illegible]es: aut iprobæ: & plus ausæ q̄ pudore sal uo licet: si floridæ sunt: & nimis diffusi: in uanū exeūt: & sine affectu: nihil amplius q̄ sonāt. Hæc uitia unus aliqs inducit: sub quo tūc eloquētia est. Cæteri imitant: & alter alteri tradunt. Sic Salustio uegēte amputatæ sīiæ & uerba ante expectatū cadētia: & obscura breuitas fuere pro cultu. Arūtius uir raræ frugalitatis: q historias belli punici scripsit: fuit Salustianus: & in illud genus: nitēs é apud Salustiū exercitū argēto fecit. i. pecunia parauit. Hoc Arūtius amare cœpit. Posuit illud oibus pagnis. Dicit quodā loco fugā nr̄is facere. Alio loco Hiero rex Syracusanoꝝ bellū fecit. Et alio loco q̄ audita Panormitanos debere Romanis facere. Gustū tibi dare uolui. Totus his cōtexit liber. Quæ apud Salustiū raræ fuerūt: apud hūc crebra sunt: & pene cōtinua: nec sine cā. ille, nā hæc incidebat. At ille illa q̄rebat. Vides aūt qd sequaſ: ui alicui uitiū pro exēplo ē? Dixit Salu. aliqs hyemātibus. Arūtius i prio lib. belli punici ait. Repēte hyemauit tēpestas: & alio loco: cū dicere uellet frigidū an nū fuisse ait. Totus hyemauit annus: & alio loco: Inde sexaginta onerarias leues pter militē: & necessarios nautaꝝ hyemātes aqlone misit. Nō desinit oībus locis: hoc uerbū infulcire. Quodā loco Salu. dicit. Inter arma ciuilia equi boni fames pet. t. Arūtius non tēpauit quominus prio stati libro poneret ĩgētes eē famas de Regulo. Hæc ergo & huiusmodi uitia: q̄ alicui ipressit imitatio: nō sunt iudicia luxuriæ: nec aī corrupti. Propria. n. eē debēt: & ex ipso nata: ex quib⁹ tu existies alicui⁹ affect⁹. Iracūdi hois iracūda oratio ē. Cōmoti nimis icitata: delicata: tenera: & fluxa. Quod uides istos seq: q aut uellūt barbarā: aut itelligūt: q labra ꝑfius tondēt: & abradūt: seruata & submissa cætera pte: q lacernas coloris iprobi sumūt: q plucētē togā. Qui nolūt facere qcq̄: qđ hoium oculis trāsire liceat irritāt illos: & i se auertūt. Nolūt uel reprehēdi dū cōspici. Talis ē oratio Mecœnatis oīum; aliorꝝ q nō casu errāt: sꝫ sciētes: uolēteſq; hoc a magno aī malo orti. Quō in uino nō āte lingua titubat q mēs cessit oneri: & iclinata uel ꝓdita ē. Ita ista oratio: qđ aliud q̄ ebrietas? Nulli molesta ē. nisi aius labaſ. Ideo ille curet: ab illo sensus: ab illo uerba exeūt: ab illo nobis est habitus: uultus: incessus. illo sano ac ualēte: oratio quoq; robusta fortis uirilis est. Si ille ꝓcubuit: & cætera sequūtur ruinā. Rege incolumi mens oībus una est: amisso rupe fidē. Rex noster est aius. Hoc incolumi cætera manēt: in officio parēt: obtēperāt. Cū ille paulū uacillauit: simul dubitāt. Cū uero cessit uoluptati artes quoq; eius: actusq; marcēt: & ois ex lāguido fluxeq; conatus ē. Quoniā hac similitudine usus sum: pseuerabo. Aius noster mō rex est: mō Tyrānus. Rex cū honesta intuiſ. Salutē sibi cōmissi corporis curat & nihil iperat turpe: nihil sordidū. Vbi uero nō ipotēs: cupidus delicatus est: trāsit in nomē detestabile ac diꝛ: & fit tyrānus. Tūc illū excipiūt affectus ipotētes instātq; q inuitio qdē gaudēt: ut solet populus largitione nocitura frustra plenus: & q̄ nō pōt haurire cōtractat. Cū uero magis ac magis uires morbus excedit: & in medullas neruosq; descēdere delitiæ cōspectū eoꝝ: qbus se nimia auiditate inutilē reddidit lætus ꝓrsus uoluptatib⁹: hēt alienaꝝ spectacula submiſtrator libidinū: testisq; quaꝝ sibi usum ingerēdo abstulit. Nā nec illi tā gratū est abundare iucūdis: q firmū ad qđ nō omne illū apparatū ꝑ gulā uētrēq; trāsmittit. Nō cū oi exoletoꝝ: fœmiarūq; turba cōuolutatur. Meretq; ꝙ magna pars suæ fœlicitatis excluſa: corpis angustiis cessat. Nūquid enim mi Lucilli hoc furor est: qđ nemo nostrū mortalē se cogitaſ? qđ nemo ibecillū in illo? qđ nemo nostrū unū eē cogitat? Aspice culinas nostras: & cōuersantes inter tot ignes coquos nostros. Vnū nideri putas uētrē: cui tāto tumultu cōparaſ cibus. Aspice ueteraria nostra & plena multoꝝ sæculoꝝ uidemiis horrea. Vnū putas uideri uētrē: cui tot cōsulū: regionūq; uina cludunt. Aspice quot locis uertaſ terra: quot milia colonoꝝ arent fodiāt. Vnū putas uideri uētrē: cui & in Sicilia: & in Africa seritur. Sani enim⁹ & modica cōcupiscem⁹: si unusq̄sq; se numeret: metiatur simul corpus. Sciat quē nec multū capere nec diu posse. Nihil tā æque tibi ꝓfuerit ad tēperantiā omniū reꝝ: q̄ frequens cogitatio breuis æui: & huius incerti. Quicquid fācies respice ad mortē. Vale.

Incipit uigesimus primus. Epistola. cxv. Quod sapientē nō decet orationis solicita cōcinnitas de pulchritudine animi: & qđ omniū hic nō solida: sed bracteata & ficta fœlicitas est.

Imis anxiū esse te circa uerba & cōpositionē mi Lucilli nolo. Habeo maiora q̄ cures: q̄ quæ scribas. Nō quēadmodū: & hoc ipsum nō ut scribas: sed ut sentias: ut illa quæ sentiens: magis applicas tibi & uelut signes. Cuiuscūq; orationē uideris solicitā & politā: scito animū quoq; nō minus esse pusillis occupatū. Magnus ille: remissius loquitur: & securius. Quæcūq; dicit plus habent fiduciæ q̄ curæ. Nosti cōplures iuuenes barba & coma nitidos: de capsula totos: nihil ab illis sperueris forte: nihil solidū: Oratio cultus animi est. Si circuntunsa est & fucata & manufacta: ostendit illū quoq; nō eē sincerū & habere aliquid fracti. Nō est ornamentū uirile cōiunctas. Si nobis animū boni uiri liceret ispicere. O quā pulchrā faciē: q̄ sanctā: q̄ ex magnifico: placidoq; fulgentē uideremus. Hinc iustitia: illinc fortitudine hinc tēpe-

rantia:prudētiaq; lucētibus. Præter has frugalit[illegible] tolerantia libertas:comitasq;. Et qs credat ī hoie reꝛ humanitas bonū:splēdoꝛēq; illi suū effunderēt. Tūc p[illegible]dētia:cū elegātia:& ex istis magnanimitas eminētissima. Quātū dii boni decos[illegible]quitatisq; adderēt: quāta eēt cū gr'a auctoritas. Nemo illū amabilē:q; nō simul uenerabilē diceret. S[illegible]s uiderit hāc faciē altioꝛē fulgētioꝛēq; q; cerni iter humana cōsuerit. Nōne uelut numinis occursu obstupefactus resistat? Et ut fas sit uidisse tacitus p[illegible]cē[illegible]m nulle benignitate, productus adoret ac supplicet:& diu cōtēplatus multū extātē supraq; mē surā fontoꝛ[illegible]nos aspici elatā oculis mite qddā sed nihilominꝰ uiuido igne flagrātibus. Tūc demū illā Virgilii nr̄i uocē uerēs atq; attonitꝰ emittat.

O q̄ te memorē uirgo. Nāq; haud tibi uultus mortalis:nec uox hoiem sonat. Sis fœlix nostrūq; leues q̄cūq; laborē. Aderit leuabitq; si colere eā uoluerimꝰ. Colit aūt nō tauroꝝ optimis corporibꝰ cōtrucidatis:nec auro argētoq; suspēso:nec ī thesauro stipe ifusa:sed pia & recta uolūtate. Nemo inq; amore eius arderet:si nobis illā uideri cōtingeret. Núc.n. multa obstigillāt:& aciē nostrā:aut splēdore nimio repcutiūt. aut obscure retinēt. Sed quēadmodū uisus oculoꝝ qbusdā medicamētis acui solet & repugnari. Sic & nos:si aciē aī liberare ipedimētis uoluerimꝰ:poterimꝰ pficere uirtutē:ēt obruptā corpe:ēt pauptate appositā:& humilitate:& ifamia obiacētibus. Cernemꝰ inq; pulchritudinē illā:quis sordido obtectā:rursus æq; maliciā & erūnosi aī ueternū pspiciemus:quis multis circa diuitiaꝝ radiātiū splēdor ipediat:& ituētē:hinc honoꝝ:illinc magnaꝝ ptātū falla lux uerberet. Tūc intelligere nobis licebit:q; cōtēnēda miremur:sīmillimi pueris qbus oē ludicrū ī pcio ē. Parētibus qppe nec minus fratrib' pferr:paruo ære empta mobilia. Quid ergo iter nos & illos iterest? Vt Ariston ait:nisi q nos circa tabulas & statuas isanimꝰ charius iuepti illos repti ī littore calculi leues:& aliqd habētes uarietatis delectat. Nos ingenuū maculaꝝ columnaꝝ siue ex Aegyptiis arenis:siue ex Africæ solitudinibꝰ:aduectæ:porticū aliquē uel capacē populi cœnationē ferut. Miramur parietes tenui marmore iductos:cū sciamꝰ ale sit:qd' abscondit:oculis nr̄is ponimus:& cū auro tecta pfundimus qd aliud q̄ mēdacio gaudemus? Scimus.n sub illo auro fœda ligna latitare:nec tātū parieti bus:aut lacunaribus ornamētū tenuæ ptēdit. Oium istoꝝ quos icedere altos uides:bracteata fœlicitas ē. Inspice:& scies sub ista tenui mēbrana dignitatis:quātū mali iaceat. Hæc res ipsa q̄ tot magistratus & iudices facit. Pecunia ex quo ī honore eē cœpit:uerus reꝛ honor cecidit. Mercatoresq; & uenales inuicē facti. q̄rimus nō ale sit qcqd:sed quāti:Ad mercedē pii sumus. Ad misericordiā ipii. Et honesta q̄diu spes illis inest seqmur:in cōtrariū trāsituri:si plus scelerata ,pmitterēt. Admirationem nobis parētes auri argētiq; fecerūt:& teneris ifusa cupiditas:altius fedit creuitq; nobiscū. Dei de totus populus ī alia discors:i hoc cōuenit:hoc suspiciūt:hoc suis optāt:hoc diis uelut reꝛ hūaꝝ cū grati uideri uolūt cōsecrāt. Deniq; eo mores redacti:sut ut pauptas maledicto ,pbroq; sit:& cōtēpta diuitibus inuisa paupibus. Accedūt deīde carmina poetaꝝ:q̄ affectibꝰ nr̄is facere subdāt:qbus diuitiæ uelut unicū uitæ decus ornamētūq; laudanr̄. Nihil illi melius nec dare uf dii imortales possē:nec hr̄e. Regia solis erat sublimibus alta colūnis:Clara micāte auro. Eiusdē currū aspice. Aureus axis erat:themo aureus:aurea sūmæ. Curuatura rotæ:radioꝝ argēteus ordo. Deniq; qd' optimū uideri uolūt:sæculū aureū appellāt. nec apud grāmaticos desunt q lucro innocētiā:salute opinionē bonā mutāt. Sine me uocari pessimū:simul ut diues uocer. An diues:an bonus nemo. oēs q̄rimus:nō q̄re & unde qd hēas tātū rogāt. Vbiq; tāti qsq; quātū habuit fuit. Quod hr̄e nobis turpe sit q̄ris? Nihil an diues opto uiuere aut paup mori. Bene mori? qsq; mori? dū lucrū facit. Pecunia ingēs generis humani bonū. Cui nō uoluptas nr̄is:aut blādæ pōt par eē ,plis. Nō facer meritis parēs tā dulce siqd uenerit in uultu micat. Merito illa mores cælitū:atq; hoium mouet. Cū hi nouissimi uersus in tragœdia. Erupidis ,pnūciati essent:totus populus ad eiciendū & actorē:& carmē cōsurrexit uno impetu:donec. Euripides ī mediū ipse ,psiluit petēs ut spectarēt uiderētq; quē admirator auri exitū faceret. Dabit in illa fabula pœnas Bellorophōtis:q̄s ī sua qsq; dat. Nulla.n. auaritia sine pœna est:quāuis satis sit ipsa pœnaꝝ. O quātū lachrymaꝝ:o quātū laboꝝ exigit:q̄ misera desiderāt eē:q̄ miseræ ptis est. Adiice quotidianas solicitudines:q̄ pro mō habēdi quēq; discrutiāt. Maiore torméto pecunia possidet q̄ q̄rit. Quātū dānis igemiscūt:q̄ & magna incidūt:& maiora uident. Deniq; ut nihil illis fortuna detrahat:qcqd nō acquīt dānū ē. At fœlicē illū hoies & diuitē uocāt:& cōseq; optāt quātū ille possidet fateor. Quid ergo? Tu illos eē cōditionis peioris existias q̄ q hēt & miseriā & iuidiā? Vtinā honores petituri cū ambitiosis. Vtinā q diuitias optaturi eēnt:cū diuitibus deliberarēt:& sūmū adeptis dignitatis statū ,pfecto uota mutassent. Cū iteri illi noua suspiciūt:cū priora dānauerit. Nemo.n.ē cui fœlicitas tua ēt si cursu uēit satis faciat. Querūt & de cōsiliis & de ,pcessibꝰ suis malūtq; semp q̄ reliq̄rūt. Itaq; hoc tibi de phīa pstabit:quoq; eqdē nihil maius existio. Nūq̄ te pœnitebit tui. Ad hāc tā solidā fœlicitatē:quā tēpestas nulla cōcutiat:nō pducēt te apta uerba cōtexta:& oꝛo fluēs leuis. Eāt ut uolēt dū aio ceposītio sua cōstet:dū sit magnꝰ:& opinionū suaꝝ secutꝰ:& ob ipsa q̄ aliis displicēt sibi placēt:q; pfectū suū uita æstiet:& tm̄ scire se iudicet:q̄tū nō cupit:q̄tū n̄ tiet.

Epistola.cxvi. Potius esse nullos q̄ modicos habere affectus cōtra Peripateticos disputat.

Trū satius sit modicos habere affectus in nullos sæpe quæsitū est. Nostri illos expellunt. Peripatetici temperant. Ego nō uideo quo salubris esse aut utilis possit ulla mediocritas mo-

bi. Noli timere:nihil [illegible]orum quæ tibi nō uis negari eripio:facilem me indulgentemq; pbebo rebus ad quas tendis:& [illegible]nas ,nt uitæ necessarias:aut utiles:aut iucundas putes. Detrahā uitiū. Nā cū tibi cupere interd[illegible]one pmitta:ut eadē illa intrepidus facias ut certiore cōsilio:ut uoluptates illas magis sentias. Quid ni? Ad te magis puentur[illegible]sunt si illis imperabis:q̄ si seruies. Sed naturale est inquis:ut desiderio amici torqueat datus lachryꝛ[illegible]s tā in[illegible]adentibus:naturale est opinionibꝰ hominū tangi:& aduersis cōtristari. Quid ni? Nō pmittas mihi hunc tā honestū male opinionis metum. Nullū.n. uitiū sine patrocinio. Nulli nō uitiū est uerecūdū & exorabile. Sed ob hoc latius sunditur. Nō obtinebis ut desinas si incipere pmiseris. Imbecillisq; primo oīs affectus. Deinde ipse se cōcitat:& uires dū procedit parat? excluditur facilius q̄ expellitur. Quis negat oēs affectus a quodā quasi naturali fluere principio? Curā nobis nostri natura mandauit. Sed huic ubi nimiū indulseris uitiū ē. Voluptatē natura necessariis rebus admiscuit:ut nō illā peteremus:sed ut ea sine quibus nō possumus uiuere gratiora nobis illius faceret accessio. Si suo ueniat iure luxuria est. Ergo intrantibus resistamus:quia facilius ut dixi:nō recipiuntur q̄ exeunt. Aliquatenus inquis dolere:aliquatenus timere pmitte. Sed aliquatenus longe ,producitur. nec ubi ius accipit finē. Sapienti nō solicite custodire se tutū est:& lachrymas suas & uoluptates ubi uolet:sistet. Nobis qa nō est regredi facile:optimū est oīno nō ,pgredi. Eleganter mihi uidetur Panetius respondisse adolescentulo cuidā quærenti:an sapiens amaturus esset. De sapiente inquit uidebimus:mihi & tibi qui adhuc a sapiētē longe absumus:nō est cōmittendū ut incidamus in rem cōtortā:impotentē:alteri emancipatā:uilem sibi. Siue enim nos respicit:humanitate eius irritamur:siue cōtempsit:superbia accendimur. Aeque facilitas erroris:q̄ difficultas nocet. Facilitate capimur:cū difficultate certamus. Itaq; conscii nobis imbecillitatis nostræ quiescamus. Nec uino infirmū animū cōmittamus:nec formæ:nec adulationi. nec ullis rebus blande trahentibus. Quod Panetius de amore quærēti respondit:hoc ego de oībus dico. Quantū possumus nos a lubrico recedamus. In sicco quoq; paꝝ fortiter stamus. Occurres hoc loco mihi illa publica cōtra Stoicos uoce. Nimis magna ,mittis:nimis dura precipitas. Nos homūtiones sumus:oīa nobis negare nō possumus. Dolebimus:sed paꝝ. Cōcupiscemus temperate. Irascemur sed placabimur. Scis quare nō possumus ista? Quia nos posse nō credimus. Immo mehercules:aliud est in re uitia nostra:qa amamus:defendimus:& malumus excusare illa q̄ excutere. Satis natura homini dedit roboris si illo utamur:si uires nostras colligamus:ac totas pro nobis certe nō cōtra nos concitemus. Nolle in causa est. nō posse prætenditur. Vale.

Epistola.cxvii. Argumentatur cōtra ,pfessores suos sapere bonū esse. Deinde huius disputationis uelut pœnitens docet instrumēta uirtutū nō talia argumenta tractanda.

Vltrū mihi tibiq; negociū cōcinabis:& dū nescis in magnā me litē ac molestiā impinges:q̄ mihi tales quæstiunculas ponis:in qbus ego nec dissentire a nostris salua gratia:nec cōsentire salua cōscientia possum. Quæris an uerū sit qd' Stoicis placet. Sapientiā bonū esse:Sapere bonū nō esse. Primū exponā qd stoicis uideatur. Deinde tunc dicere sententiā audebo. Placet nostris qd' bonū est esse corpus:quia qd' bonū est facit. Quicqd facit corpus est. qd' bonū est ,pdest facit autē aliqd opottet ut prosit:si facit corpus est. Sapientiā bonū esse dicunt. Sequitur ut necesse sit illā corporalē quoq; dicere. At sapere nō putant eiusdē conditionis esse. Incorporale est & accidens alteri. i. sapientiæ. ita q; nec facit qcq̄:nec ,pdest. Quid ergo inquit? Nō dicimus bonū sapere dicimus referentes ad id ex quo pendet. i. ad ipsam sapientiā. Aduersus hos qd ab aliis respondeatur audi anteq̄ ego incipio recedere:& in aliā partē considere. Isto modo inquiūt:nec beate uiuere bonum est. Velint nolint. respondendū est beatā uitā bonū esse:& beata uiuere bonū nō esse. Etiā nūc quoq; nostris illud opponitur. Vultis sapere. Ergo expetenda res est sapere:si expetenda res est:bona est. Coguntur nostri uerba torquere:& unā syllabā expetendo interponere:quā sermo noster inseri nō sinit. Ergo si illā si pateris adiungā. Expetēdū est iqt:qd' bonū est expetibile:qd' nobis cōtingit:cū bonū secuti sumus nō petīt tāq; bonū:sed petito bono accedit. Ego nō idē sentio:& nr̄os indico ī hoc descēdere. qa iā prio uinculo tenenr̄:& mutare illis formulā nō licet. Multū dare solemꝰ p̄sumptiōi oīum hoium. Apud nos ueritatis argumētū est aliqd oībus uideri tāq; deos eē. Inter alia hæc colligamꝰ qd oībus de diis opinio ista ē. Nec ulla gēs usq̄ ē adeo extra leges moresq; iecta:ut nō aliquos deos credat. Cū de aīaꝝ æternitate dixerimus:nō leue momentū apud nos habet sensus hoium:aut timentiū inferos aut colētiū. Vtor hac publica p̄suasione. Neminē inuenies qui nō putet & sapiētiā bonū:& sape. Nūc faciā qd' uicti solēt:ut ,puocēt ad populū. Nostris iciamus armis cōsligere. Quod accidit alicui utrū extra id cui accidit ē:an in eo cui accidit. Si in eo est cui accidit:tā opus ē q̄ illi cui accidit:nihil.n. accidere sine tactu pōt. Quod agit corpꝰ ē:si extra? si ē postq̄ accesserat recessit. Quod recessit motū hēt:qd' motū hēt corpus ē. Speres me dicturꝝ nō eē:aliud cursū aliud currere:nec aliud calorē:aliud calere:nec aliud lucē:nec aliud lucere. Cōcedo ista alia esse:sed nō sortis alterius. Si ualitudo indifferens est bene ualere indifferens est. Si forma indifferēs ē:& formosum eē indifferēs ē. Si iustitia bonū ē:& iustū eē bonū ē. Si turpitudo malū ē:& turpe eē malū ē. Tā mehercules q̄ si hippitudo malū ē. hoc ut scias neutrū esse sine altero pōt. Quod sapit sapiēs ē:qd' sapiēs ē:sapit. Adeo nō pōt dubitari:an q̄le istd sit:tale hoc sit. ut qbusdā utrúq; unū uideat. atq; idē.

Sed illud libenter quæsierim. Cũ omnia aut bona sint: aut mala: tantũdiff[illegible]entia. Sapere i quo numero sit: bonũ negant esse: malũ utiq; nõ est: ideoq; medium sit. Id autẽ mediũ atq; indifferens uocamus: qd' tam malo cõtingere q̃ bonc pot[illegible] obtin[illegible]. Hoc ut sapiat contingere nisi bono nõ põt. ergo indifferens nõ est. Atqui ne malũ quidẽ est qd' cõtingere malo nõ põt ergo bonũ est. Quod nisi bonus nõ habet: bonũ est: sapere nõ nisi bonos habet. ergo bonũ est. Accidens est inquit sapientiæ. Hoc ergo quod [illegible] facit sapientiã. an patitur: siue facit illud: siue patitur: utroq; modo corpus est: si corpus est. bonu[illegible]. vnũ. n. deerat illi quominus bonũ esset: qd' corporale erat. Peripateticis placet nihil interesse inter sapientiã & sapere: cum in utrolibet eorũ & alterũ sit. Nunquid enim quẽq; existimas sapere: nisi quia sapientiã habet? Nunqd quẽq; qui sapiat nõ putas habere sapientiã? Dialectici ueteres ista distinguunt: ab illis diuisio usq; ad Stoicos uenit. Qualis sic hæc dicã. Aliud est ager: aliud est agrũ habere. Quid ni? Cũ habere agrũ ad habentem: nõ ad agrũ ptineat. Sic aliud est sapientia: aliud sapere. Puto cõcedas duo esse hæc: id qd' habetur: & eũ qui habet. Habitu sapientiã habet qui sapit. Sapientia est mens pfecta: uel ad summũ optimũq; producta. Ars enim uitæ est. Sapere qd est? Nõ possum dicere mens pfecta: sed id qd' cõtingit pfectam mentẽ habenti. Ita alterũ est mens bona: alterũ quasi habere mentẽ bonã: Sunt inquit naturæ corporũ tanq̃ hic homo est: hic equus. has deinde sequũtur motus animoꝝ enunciatiui. Corporum hi habent propriũ quiddã: & a corporibus seductũ tanq̃ uideo Catonẽ ambulantẽ: hoc sensus ostendit: animus credit. Corpus est qd' uideo: cui & oculos & animũ intẽdi. Dico deinde Cato ambulat. nõ corpus inquit est qd' nunc loquor: sed enunciatiuũ quiddã de corpore: qd' alii affatum uocant: alii enunciatũ: alii edictũ. Sic cũ dicimus sapientiã. incorporale quiddã intelligimus. Cũ dicimus sapit: de corpore loquimur. Plurimũ autẽ interest: utrũ illum dicas: an de illo. Putemus in præsentia ista duo esse. nõ enim qd mihi uideatur pronuncio. Quid phibet quominus aliud quidem: sed nihil minus bonũ. Dicebas paulo ante aliud esse agrũ: aliud habere agrũ. Quid ni? in alia enim natura est qui habet: in alia qd' habetur. Illa terra est. hic homo est. At in hoc de quo agitur. eiusdem naturæ sunt utraq;: & qui habet sapientiã: & ipsa quæ habetur. Præterea illic aliud est quod habetur alius qui habet. Hic in eodẽ est: & quod habetur: & qui habet. Ager iure possidetur: sapientia natura ille ab alienari potest: & alteri tradi. hæc nõ discedit a domino. Nõ est itaq; qd' cõpares inter se dissimilia. Cœperã dicere posse ista duo esse: & tamẽ utraq; bona: & sapientia & sapientiã habens duo esse: & utrũq; bonũ esse cõcedis. Quomodo nihil obstet: quominus & sapientia bonũ sit: & habere sapientiã: dẽ sapere. Ego in hoc uolo sapiens esse ut sapientia. Quid ergo. Nõ est id bonũ sine quo nec illud bonũ est? Vos certe dicitis sapientiã si sine usu detur accipienda nõ esse. Quid est usus sapientiæ? Sapere. hoc est in illa preciosissimũ: quo detracto superuacua sit. Si torm[illegible]ta mala sunt: torqueri malũ est adeo. Quid est ut illa nõ sint mala: si quod sequi detraxeris? Sapientia habitus pfectæ mentis est. Sapere usus pfectæ mentis. Quomodo põt usus eius bonũ nõ esse: quæ sine usu bonũ nõ est? Interrogo te an sapientia sit expetenda? Fateris. Interrogo an usus sapientiæ expetẽdus sit? Fateris. Negas enim te illã recepturũ: si uti ea prohibearis. Quod expetendũ est bonũ est. Sapere sapientiæ usus est: quomodo eloquẽtiæ loqui: quo oculorũ uidere. Ergo sapere sapiẽtiæ usus ẽ. Vsus autẽ sapientiæ expetendus est. Sapere ergo expetendũ est. Si expetẽdũ est bonũ est. Olim me ipsum dãno q illos imitor dũ accuso: & uerba apertæ rei impendo. Cui enim dubiũ põt esse: quin si æstus malũ est: tẽ æstuare malũ sit algere. Si algor malũ est: malũ sit algere. Si uita bonũ est: & uiuere bonũ est. Omnia ista circa sapientiã sunt: nõ in sapientia sunt. At nobis in ipsa cõmorandũ est: etiã si quid euagari libet: amplos habet illa spatiosoq; secessus. De deorũ natura quæramus: de syderũ elemẽtis: de his tam uariis stellaꝝ discursibus. An ad illaꝝ motus nostra moueãtur corpora. An corporibus omnũ animisq; illinc impetus ueniat? An & hæc quæ fortuita dicuntur: certa lege cõstricta sunt: nihilq; in hoc mundo repentinũ: aut expers ordinis uolutetur. Ita iam a formatione motu recesserunt: sed leuant animũ: & ad ipsaꝝ quas tractant rerũ magnitudinẽ attollunt. Hæc uero de quibus paulo ante dicebã minuũt & deprimunt: nec ut putas exacuũt: sed extenuãt. Obsecro uos cur tam necessariã curã maioribus melioribusq; debitam: in re nescio an falsa: certe inutili terimus. Quid mihi profuturũ est scire: an aliud sit sapiẽtia: aliud sapere? Quid mihi profuturꝰ est scire aliud bonũ esse? temere me gerã: subito huius uoti aleã tibi sapientiã. Vtihi sapere cõtingat. Pares etimus. Potius id age: ut mihi uiã monstres: qui ad ista pueniã. Dic mihi quid uitare debeã: qd appetere: quibus animũ labentẽ studiis firmẽ: quẽadmodũ me extrãuerso feriunt aguntq;: pcul a me repellã. Quomodo par esse tot malis possim: quomodo istas calamitates remoueã: quæ ad me irruperunt: quo illas ad quas ego irrupi. doce: quo ferã erunã sine gemitu meo: fœlicitatem sine aliene. quo ultimũ & necessariũ nõ expectẽ: sed ipse mecũ quo usum erit. pfugiã. Nihil mihi uidet turpiꝰ q̃ optare mortẽ. Nã si uis uiuere qd optas mori? siue nõ uis: qd deos rogas: qd' tibi nascẽti dederũt. Nã ut quãdoq; moriaris: etiã inuito positũ est: ut cũ uoles in tua manu est. Alteꝝ tibi necesse est: alterũ licet Turpissimũ his duobus principiũ deserti mehercules uiri legi. Itaq; inq̃ q̃primũ moriar. Hõ demẽs aptas rẽ tuã. Itaq; q̃primũ moriar. Fortasse inter has uoces senex factus. Alioqn qd i mora ẽ? Nemo te tenet euade q̃ uisum ẽ. Elige quãlibet reꝝ naturæ partẽ: quã tibi pbeo exitũ iubeas?

Hæc nempe sunt elementa: quibus hic mundus administratur. A qua terra spũs. Omnia ista tam cauta uiuendi sunt: q̃ uiæ mo[illegible]ie. fr[illegible]primũ moriar: q̃primũ istud qd esse uis? quẽ illi die ponis? Citius fieri q̃ optas põt: [illegible]becillæ mẽtis ista sunt uerba: & hac detestatione miseriam deprecatis. Nõ uult mori qui optat. Deos uitã roga & salutẽ si mori placuit. hic mortis ẽ fructus: optare desinere: Hæc mi Lucilli tractemus: his formemus animũ. Hæc est sapiẽtia. [illegible]: est sapere nõ disputaciunculis inanibus: subtilitatẽ uanissimã agitare. Ter[illegible] Cites tibi fortuna imposuit: nõdũ illas soluisti. Ita cauillaris: q̃ stultũ est cũ signũ pugnæ acceperis uentilare. Remoue ista luxuriæ arma: decretoriis opus ẽ. Dic qua ratione nulla aium tristitia: nulla formido pturbet? hoc secretaꝝ cupiditatũ pondus est? undam: qua ratione agatur aliqd. Sapientia bonũ est. Sapere non est bonũ. Sic fit. Negemus sapere: ut hoc totũ studiũ derideatur tanq̃ operatũ supervacuis. Quid si scires etiã illud q̃ri an bonũ sit sapia? Quid. n. dubiũ est oro te: an nec messem futurã iam sentiãt horrea: nec futurã adolescentiã pueruæ uiribus aut ullo robore intelligat. Aegro interim nihil uentura sanitas pdest: nõ magis q̃ currentẽ lucrantẽq; post multos secuturꝰ: sensus ociũ reficit. Quis nescit hoc ipso nõ esse bonũ id qd' futurũ est: quia futurꝰ est. Nã qd' bonũ est utiq; pdest: nisi psentia pdesse nõ possunt. Si nõ pdest bonũ: nõ utiq; si pdest iam est. Futurus sum sapiens: hoc bonũ erit cũ fuero: interim nõ est. Prius aliquid esse debet: deinde quale est oro te quomodo qd' adhuc nihil est iam bonũ est? Quomodo aũt tibi magis uis pbari: nõ esse aliquid q̃ si dixero futurũ est? Nõdũ. n. uenisse apparet qd' uenit. Ver secuturꝰ est: scio nunc hyemẽ esse. Aestas secutura est: scio æstatẽ nõ esse maximũ argumẽtũ habeo nondũ præsentis futuræ sapientia spero: sed interim nõ sapio. Si illud bonũ habere: iam hoc carere malo. Futuræ est ut sapientia: ex hoc licet nondũ me sapere intelligas nõ possum simul & nullo bono: & i hoc malo esse. duo ista nõ coeũ: nec apud eundẽ sunt una bonũ & malũ. Transcurramus solemnissimas nugas. & ad illa q̃ nobis aliquẽ opẽ sunt latura, pperemus. Nemo q̃ obstetricẽ parturiens uiliæ solicitus accersit edictũ: & ludoꝝ ordinẽ plegit. Nemo q̃ ad incendiũ domus suæ currit: tabulam latruncularia pspicit: ut sciat quomodo alligatus exeat calculus. At mehercules oia tibi undiq; nunciant: & incendiũ domus: & periculũ liberoꝝ: & obsidiũ patriæ: & bonoꝝ direptio. Adiice illis naufragiũ: motusq; terraꝝ: & qcqd aliud timeri põt. Inter ista distrãctis rebus: nihil aliud q̃ aium oblectantibus uacas. Quid inter sapientiã & sapere intersit inquiris? Nodos nectis ac soluis: tãta mole impendente capiti tuo. Non tã benignũ ac liberale tẽpus nã nobis dedit: ut aliqd ex illo uacet perdere. Et unde q̃ multa etiã diligentissimis pereant. Aliud ualitudo sua cuiq; abstulit: aliud suorum: aliud necessaria negocia: aliud publica occupauerunt: Vitã nobiscũ diuidit somnus: & hoc tẽpore tã angusto: & rapido: & nos auferente. Quid iuuat maiorẽ partẽ mittere i uanũ? Adiice nũc qd' adsit escit animus delectare potius q̃ sanare. Et phiam oblectamẽtũ facere cũ remediũ sit. Inter sapientiã & sapere qd interfit nescio. Scio mea nõ interesse: sciã ista: an nesciã. Dic mihi cũ qd inter sapiam & sape interfit didicero. Cur ergo potius inter uocabula me sapiæ detines q̃ iter opa? Fac me fortiorẽ fac me securiorẽ: fac fortunæ parẽ: fac supiorẽ. Possum aũt iupior eẽ: si dixero oẽ qd' disco. Vale.

Epistola. cxviii. Præmittens de mũdanoꝝ solicitudine. & sapiẽtis securitate. Et qd sit bonũ. Et q̃ Xigis a me frequẽtiores epistolas. Rationes cõferamus: soluẽ (honesti & boni differẽtia. do par nõ eris. Cõuenerat qdẽ ut tua priora essent. ut scriberes ego rescriberẽ. Sed non ero difficilis: bene credi tibi scio itaq; in antecessum dabo. Nec faciã qd Cicero uir disertissimꝰ facere Atticũ iubet: ut etiã si rẽ nullã habebit: qd' in buccã uenerit scribat. Nunq̃ põt deesse qd' scribam. Vt oia illa q̃ Ciceronis implent epistolas transeã. Quis candidatus laboret? Quis alienis: quis suis uiribus pugnet? Quis cõsulet fiducia Cæsaris? Quis Pompei? Quis apte petet q̃ durus sit fœnerator Ceciliius: a quo minoris centesimis ppinqui nummũ moueri nõ possunt? Sua satius est mala q̃ aliena tractare: se excutere: & uidere qui multarũ reꝝ candidatus sit: & non suffragari. Hoc est mi Lucilli egregiũ: hoc securum ac liberũ: nihil petere: & tota fortunæ comitia transire. Quã putas esse iucundũ tribubus uocatis: cũ candidati in templis suis pendeant: & alius nummos pronuncient: alius per sequestrẽ agat: alius eorum manus oculis cõterat: Quibus designatus cõtingendã manũ negaturus est. Omnes Attonti uocẽ præconis expectant. Stare ociosum & spectare illas nundinas nec ementẽ quicq̃: nec uẽdentẽ. Quanto hic maiore gaudio fruitur: qui nõ prætoria aut consularia comitia securus intuetur. Sed magna illa in quibus alii honores anniuersarios petunt: alii ppetuas potestates: alii bellorũ euentus prosperos triumphosq;: alii diuitias: alii matrimonia ac liberos. alii salutẽ suam suorũq;. Quanti animi res est: solũ nihil petere: nulli supplicare: & dicere nihil mihi te cum fortuna nõ facio mei tibi copiã. Scio apud te Catones repelli. Vatinios fieri. Nihil rogo: hoc est priuatim facere fortunã. Licet ergo hæc inuicẽ scribere: & hanc integram semper egerere materiam. Circunspicientibus tot milia hominũ inquieta qui ut aliquid petitiferi: consequantur: per mala nituntur in malũ: petuntq; mox fugienda: aut etiam fastidienda. Cui enim assecuto satis fuit: qd' optandi nimiũ uidebatur. Nõ est: aut æstimant homines: auida fœlicitas: sed pusilla. Ita ꝝ neminem sciat. Tu ista credis excelsa: quia longe ab illis iaces. Ei uero qui ad illa puenit: humilia sunt. Memor nisi adhuc quærit ascendere. Istud q̃d' tu summũ putas gradus est. Oẽs aũt male habet ignorãtia uerꝰ tanq̃ ad bona ferũtur decepti rumoribus. Deinde mala esse aut maiora: q̃ sperauerint

ludepti ac multa passi uident:maiorq; pars miratur ex interuallo fallētia:& [illegible]algo bona pro magnis sunt.Hoc ne nobis quoq; euenit.Quæramus quid sit bonū.Varia eius ite[illegible]eratio fuit.Alius illud aliter expressit.Quidā ista finiunt.Bonū est qd' inuitat animos.qd' ac[illegible]uic statim opponit Quid si inuitat quidē:sed in perniciē?Scis q̄ multa mala blanda sint?Vene & uen[illegible]mile inter se differunt.Itaq; qd' bonū est uero iunctum.nō enim bonū nisi uerū est.Ad qd' inuitat ad se & allicere facit:ueri simile est:surripit:sollicita:attrahit.Quidā [illegible]finierūt:Bonū ē qd' ad petitionē sui mouet: uel,qd' impetū animi tendentis ad se mouet.Et huic ide opponitur.Multa.n.impetū animi mouēt:q̄ petantur petentiū malo.Melius est illi q̄ sic finierūt.Bonū est qd' impetū animi secūdū naturā mouet:& ita demū petēdū est:cū cœpit esse expectendū.Iam & honestū est:hoc.n.pfecte est petēdū.Locus ipse me admonet:ut qd interfit inter bonū honestūq; dicā.Aliquid inter se habet mixtū & inseparabile:nec pōt bonū esse nisi cui aliqd honesti mest:& honestū utiq; bonum est.Quid ergo interest?Honestū est pfectū bonū:quo beata uita cōpletur cuius cōtactu alia quoq; bona fiunt. Quod dico tale est.Sunt q̄dā neq; bona neq; mala:tanq; militia:legatio:iurisditio.Hæc cū honeste ministrata sunt: bona esse incipiūt:& ex dubio in bonū trāseunt.Bonū societate honesti fit.honestū p se bonū est.Bonū ex honesto fluit.honestū ex se est.Quod bonū est malū eē potuit.Quod honestū est nisi bonū esse nō potuit.Hanc quidā finitionē reddiderunt:Bonū est qd' secūdū naturā ē. Attende qd dicā.qd' bonū est secundū naturā est:nō ptinus qd' secundū naturā est:etiā bonum est. Multa qdē naturæ cōsentiunt:sed tā pusilla sunt:ut nō cōueniat illis boni nomē. Leuia.n.sunt cōtemnēda.Nullū est minimū contemnēdū bonū.Nā q̄diu exiguū est bonū nō est.Cū bonū eē cœpit nō exiguū est.Vnde id cognoscit bonū si pfecte secundū naturā est.Fateris inqs qd' bonū est secūdū naturā esse.Hæc est eius pprietas.Fateris & alia secūdū naturā qd esse:sed bona nō esse.Quō ergo illud bonū est:cū hæc nō sint?Quō ad aliā pprietatē puenit:cū utriq; p̄cipuū illud sit secundū naturā esse?Ipsam.s.magnitudinē.Nec hoc nouū est q̄dā crescēdo mutari.Infans fuit factus est pubes alia eius pprietas fit illa irrationabilis est hæc rōnabilis.Quædā incremēto nō tātū in maius exeūt sed in aliud.Nō fit ingt aliud qd' maius fit.Vtrū lagenā an doliū ipleas uino nihil refert:in utroq; pprietas uini est.Et exiguū mellis pondus ex magno sapore nō differt.Diuersa ponis exempla.In istis.n.eadē q̄litas est:q̄uis augeātur manēt.Quædā amplificata in suo genere:in sua pprietate pdurant.Quædā post multa incremēta ultima demū uertit adiectio:& noua illis aliāq; q̄ in q̄ fuerūt cōditionē iprimit.Vnus lapis facit formicē.Ille q̄ latera inclinata cœnauit:& interuentu suo iunxit sūma adiectio:q̄te plurimū facit:uel exigua:qa nō auget:sed iplet.Quædā pcessu priorē exuūt formā & in nouā transeunt:ubi a[illegible]us aliqd diu ptulit:& i magnitudinē eius sequēdo lassatus ē:infinitū cœpit uocari qd' longe aliud factū est q̄ fuit:cū magnū uideretur.Sed finitū eodē modo aliquid difficulter secari cogitauimus:nouissime crescente ad difficultatē insecabile inuentū est.Sic ab eodēq; uix & ægre mouebatur,pcessimus ad imobile.Eadē ratio aliquid f[illegible]cundū naturā fuit:hoc in aliā proprietatē magnitudo sua transtulit:& bonu fecit.Vale.

Epistola.cxix.De parsimonia uictus & tormēto infœlicis luxuriæ:& q; nunq; paxe est qd' sat est.

Votiens aliqd inueni:nō expecto donec dicat:in cōe ipse mihi dico qd' sit qd inuenerim q̄ris?sinū laxa mexe lucrū ē.Docebo quomodo fieri diues celerime possis:q̄ ualde cupis audire.Nec imerito ad maximas te diuitias cōpendiarie ducā.Opus erit tamē tibi creditore ut negociari possis æs alienū facies oportet:sed nolo p intercessorē mutueris:nolo,psonetæ nomē tuū iactent.Paratū tibi creditorē dabo Catonianū illū a te mutuū sumes.Quātulūcunq; est satis erit: si qcqd deerit id a nobis petierimus.Nihil enim mi Lucilli interest:utrū non desideres:an habeas. Sūma res in utroq; est eadē:nō torqueberis.nec illud p̄cipio ut aliqd naturæ neges. Cōtumax est: nō pōt uinci:suū possit.Sed ut qcqd natura excedit:suias p̄cariū esse necessariū. Esurio edendū est. Vtrū hic panis sic plæbeius:an siligineus.Ad naturā nihil ptinet.Illa uentrē non delectari uult:sed impleri.Sitio.Vtrū hæc aqua sit ex lacu,pximo excepta:an ea quā multa niue clusero:ut rigore refrigeretur alieno:ad naturā nihil ptinet.Illa hoc unū iubet:sitim extingui.Vtrū sit aureum poculū:an crystallinū:an uitreū:an tyburtinus calix:an manus cōcaua:nihil refert.Finē oium rexe spectat:& supuacua deuites.Fames me appellat.Ad,pxima quæq; extendatur manus.Ipsa mihi cōmēdauit qd' cunq; cōprehendero. Nihil cōtendit esuriens.Quid sit ergo qd' me delectauerit q̄ris?Videtur mihi egregie dictū. Sapiens diuitiarū naturaliū est quæstor acerrimus.Inani me inquis lance numeras. Quid est istud:iam ne ego parauerā fscos:Circūspiciebā inquit me mare negociaturus immitterē qd' publicū agitarē:quas lacesserē merces.Decipere est istud docere paupertatē cū diuitias,pmiseris.Ita tu pauperē iudicas cui nihil deest?Suo inquis & patientiæ suæ beneficio:nō fortunæ ideo ergo illū nō iudicas diuitē qa diuitiæ eius desinere nō possunt?Vtrū malis habere multum an satis? Qui multū habet plus cupit.qd' est argumētū:nōdū illū satis habere q̄ satis hȝ:conseceturuseste qd' nūq̄ diuitiis cōtingit finē.An has ideo nō putas eē diuitias:qa pp illos nemo,pscriptus ē?Quia pp illas nulli uenenū filius nulli uxor ipegit?Quia in bello tutæ sunt?Quia in pace otiosæ?Quia nec hxe illas piculosum nec oposum?Disponere an paxe hȝ:qa tātum nō algeat:non esurit:nō sitit.Plus Iuppiter nōhȝ:Nunq̄ paxe est qd' satis est.Nunq̄ satis est qd' multū est.Post Darīū & indos pauper est

Alexander Macedo:qui erit quod suū faciat:scrutatur matia ignota:in oceanū classes mittit nouas & ut ita dicā:mundi claustra perrumpit.Quod naturæ satis est:homini nō est.Inuentus est qui concupisceret aliquid q̄ comminā.Tanta est cæcitas mentiū:& tanta initiorū suorū:unicuiq; cū pcessit oblitio.Ille modō ignobilis anguli nō sine cōtroue[illegible]ia dominus:tā[illegible] sine terrarū p̄ suū rediturus orbē tristis.Neminē pecunia diutē fecit.Immo cōtra:nulli nē[illegible]ioré sui cupiditatē icussit. Quæris quæ sit huius rei causa?Plus incipit[illegible]ponse qui pius habet.Ad summā quā uoles:mihi ex his quorū nomina cum Crœso Licinioq; numerantur:in mediū licet prothtas afferat cēsum:& qcqd habet:& quicqd sperat simul computet.Iste mihi credis: pauper est:si tibi pōt esse. At hic qui se ad quod natura exigit cōposuit:nō tantum extra sensum est paupertatis:sed extra mœtū.Sed ut scias q̄ difficile sit res suas ad naturalē modū coartare hicpse quē circa naturā dicimus quem tu uocas pauperē:habet aliquid & superuacui. At excæcant populū:& in se cōuertunt opes:si numerati multum ex aliqua domo effertur:si multū auri:tecto quoq; eius illinitur:si familia aut corporibus electa:aut spectabilis cultu est.Omniū istoxe fœlicitas in publicū spectat:ille quē nos & populo & fortunæ subduximus:beatus in trorsum est.Nā qd' ad illos pertinet:apud quos falso diuitiarū nomē inuasit occupata paupertas.Sic diuitias habēt:quomodo tenere dicimur febrē:cū illa nos habeat. Ecōtrario dicere solemus:febris illū tenet.Eodē modo dicendū est:diuitiæ illū tenent.Nihil ergo monuisse te malim:q̄ hoc q̄ nemo monetur satis.Vt omnia naturalibus desideris metiaris:quibus aut gratis satis fiat:aut paruo tantū miscere uitia desideris,nolo.Quæris quali mensa:quali argento:q̄ paribus ministeriis & leuibus afferatur cibus?Nihil preter cibū natura desiderat.Nū cum tibi sauces:urit sitis:aurea quæris pocula?Nū esuriens fastidis omnia:pter pauonē rhombumq;?Ambitiosa nō est fames:cōtenta desinere est.Quo desinat nō nimis curat.Infœlicis luxuriæ ista tormēta sunt.Quæris quēadmodū post saturitatē quoq; esuriat?quēadmodū nō impleat uentrē:sed saciat?quēadmodū sitim in prima potione sedatā reuocat.Egregie itaq; Oratius negatad. sitim ptinere:quo poculo aqua aut q̄ eleganti manu ministretur.Nā si ptinere ad te iudicas:q̄ crinitus puer & q̄ perlucidū tibi poculū porrigat:nō sitis.Inter reliqua hoc nobis natura p̄stitit p̄cipuū,qd' necessitatis fastidiū excussit.Recipiunt superuacua dilectū uel delicatū hoc parū decens.illud laudatum oculos meos lædit.Id actū est ab illo mundi cōditore:qui nobis uiuendi iura descripsit:ut salui essemus:& non delicati ad salutē omnia parata sunt & in promptu delitiis omnia misere acsollicite operātur.Vtamur ergo hoc naturæ beneficio inter magna numerando.& cogitemus nullo nomine melius illā meruisse de nobis:q̄ qa qcqd ex necessitate desideret sine fastidio sumit. Vale.

Epistola.cxx.Quomodo ad nos boni honestiq; noticia peruenerit:ubi notat eos q̄ assidue suū statum uariant. Incipit liber uigesimussecūdus.

Pistola tua p plures quæstiūculas uagata est:sed in una cōsistit:& hanc expediri desiderat.Quomodo ad nos boni honestiq; noticia puenerit.Hæc duo apud alios diuersa sunt:apud nos tantū diuisa.Quicqd sit hoc dicā.Bonū putant esse aliquid qd' utile est.Itaq; hoc de diuitiis:& equo:& uino:& calcea nomē imponūt:tanta sit apud illos boni utilitas:& adeo usq; ad sordida descendit.Honestū putant cui ratio recti officii cōstat:tanq; pie curatā patris senectutē adiutā amici paupertatē:fortē expeditionē:prudentē moderatāq; sententiā.Ista duo quidē facimus:sed ex uno.Nihil est bonū nisi qd' honestū est.quod honestū est:utiq; bonū.Superuacuū iudico adiicere qd inter ista discriminis sit:cū sæpe dixerim:hoc unū dicam.Nihil nobis bonū uideri quo quis & mala uti pōt.Vides aūt diuitiis:nobilitate:uiribus: q̄ multi male utantur.Nūc ergo ad id reuertor de quo desideras dici.Quomodo ad nos prima boni honestiq; noticia puenerit.Hoc nos docere natura nō potuit.Semina nobis sciētiæ dedit:scientiam nō dedit.Quidā aiunt nos in noticiā incidisse qd' est incredibile:uirtutis alicui speciē casu occurrisse.Nobis uideē obseruatio collegisse:& rerū sæpe factarū iter se collatio p analogiā:Nostri intellectū & honestū:& bonū iudicant.Hoc uerbū cū latini grāmatici ciuitate dānauerint ego dānādū nō puto:in ciuitate suū redigendū.Vtar ergo illū nō tantū tanq̄ recepto:sed tanq̄ usitato.Quæ sit hæc analogia dicā.Noueramus corporis sanitatē:ex hac cogitauimus esse aliquā & animi.Noueramus corpis uires:ex his colligimus eē:& animi robur:aliq̄ benigna facta:aliq̄ humana:aliq̄ fortia.Nos obstupefecerāt:Hæc cœpimus tanq̄ pfecta mirari.Suberāt illis multa uitia:q̄ specie alicui? cōspicui facta:fulgorq; celabat,Hæc dissimulauimus:q̄ natura iubet augere laudāda.Nemo nō gloriā ultra rectū tulit.Ex his ergo speciē ingentis boni traximus.Fabricius Pyrrhi regis auxe reppulit magisq; regno iudicauit regias opes posse cōtenere.Idē medico Pyrrhi,pmittēte uenenū se Regi datuxe:monuit Pyrrhū:Caueret insidias:Eiusdē animi fuit auro nō uinci:ueneno nō uincere. Admirati sumus ingentē uirū:quē nō Regis:nō contra regē,pmissa flexissent.Boni exēpli tenacē:qd' difficillimū est in bello in nocētē:q̄ aliqd esse crederet eē in hostes nefas:q̄ in summa pauptate quā sibi decus fecerat:nō aliter refugit diuitias q̄ uenenū.Viue inqt beneficio meo Pyrrhe & gaude q̄ adhuc dolebas Fabriciū nō posse corrūpi.Oratio cocles solus ipleuit pōtis angustias:adinitq; a tergo sibi reditū dūmō iter hosti auferet tussit:ēt diu restitit p̄mētibus:donec reuulsa igēti ruina tigna sonuerūt.Postq̄ respexit:& extra piculū eē patriā piculo suo sensit.Veniat siqs uult inqt hic ēntē seq

ægitq; se in præceps:& nō minus solicitus in illo rapido alueo fluminis [illegible] armatus q:ut saluus exiret.Retento armorum uitricū decore:tam tutus redit:q si sponte penisse hæc &huiusmodi facta imaginē nobis ostendere uirtutis.Adiicia qd̄ mirum fortasse uideatur.Viam [illegible]terdū speciē honesti obtulerunt:& optimū exōtrario nituit.Sunt.n.ut scis:uirtutibus uitia cōsimia:& pditis quoq; ac turpius recti simílitudo est.Sic mētitur ↄdignus liberalē.Cum plurimū intersit utrum quis dare sciat:an seruare nesciat.Multi inquā sunt Lucilii:quos nō donant:sed proiiciunt. Nō uoco ego liberalem pecuniæ suæ iratū.Imitatur negligentia facilitatē:temeritas fortitudinē. Hæc nos similitudo coegit attendere:& distinguere specie quidē uicina.Re autē plurimū inter se dissidentia.dū obseruamus eos quos insignes egregiū opus fecerat:cœpimus annotare quis rem aliquā generoso animo fecisset:& magno impetu.Sed semel hunc uidimus in bello fortē:in foro timidū animose paupertatē ferentē:humiliter infamiam:factū laudauimus:cōtemplimus uirū. Aliū uidimus aduersus amicos benignū:aduersus inimicos temperatū:& publica & priuata:sancte ac religiose administrantē nō deesse ei & in his quæ tolleranda erant.patientiā:& in his quæ agenda prudentiā. Vidimus ubi tribuendū esset plena manu dantē.ubi laborandū pertinacē & obnoxiū:& lassitudinem corporis animo subleuantē.Præterea idē erat semp & in omni actu par sibi.iam non cōsilio bonus:sed more eo pductus ut nō tantū recte facere posset:sed nisi recte facere nō posset.Intelleximus in illo perfectā esse uirtutē:& in partes diuisimus.Oportebat cupiditates refrenari.mœtus cōprimi.facienda prouideri:reddenda distribui.Cōprehendimus temperantiā:fortitudinē:prudentiam:iustitiā:& suū cuiq; dedimus officiū.Ex quo ergo uirtutē intelleximus.Ostendit illā nobis ordo eius & decor & cōstantia:& omniū inter se actionū:cōcordiæ:& magnitudo sup omnia afferēs sese.hinc intellecta est illa beata uita secūdo defluens cursu arbitrii sui tota.Quomodo ergo hoc ipsum nobis apparuit dicā.Nunq uir ille pfectus adeptusq; uirtutē fortunæ maledixit.Nunq accidentia istis excepit ciuē esse se uniuersi & militē crederes labores uelut imperatos subiit. Quicqd inciderat nō tanq malū aspernatus est & in se casu delatū:sed quasi delegatū sibi.hoc qualecunq; est inquit meū est aspersum est dux: est.in ipso habemus operā:necessario itaq; magis apparuit qui nūq malis ingemuit:nunq de fato suo quæstus est:fecit multis intellectū sui.& nō aliter q in tenebris lumē effulsit auertitq; in se omniū animos cū esset placidus & lenis & humanis diuinisq; rebus pariter æquus.habebat perfectū animū ad summā sui adductus.Supra q nihil est nisi mens dei:ex qua pars & in hoc pectus mortale defluxit:qd̄ nunq magis diuinū est q ubi mortalitatē suā cogitat:& scit in hoc natū hominē ut uita defungeretur nec domū esse hoc corpus sed hospitiū.& quidē breue hospitiū qd̄ delinquendū est ubi te graue esse hospitē uideas.Maximum inquā mi Lucilli argumentū est animi ab altiori uenientis sede:si hæc in qbus uersatur humilia iudicat & angustæ.si exire nō metuit.Scit.n.quo exiturus sit:q unde uenerit meminit. Nō uidemus q multa nos incōmoda exagitent:q male nobis cōueniat hoc corpus.Nunc de uentre:nunc de capite:nunc de pectore ac faucibus querimur.Alias nerui nos:alias pedes uexant.Nunc delectio:nunc distillatio. Aliq do supereſt sanguis.Aliq do deest.Hinc atq illinc tentamur & expellimur.Hoc euenire solet in alieno habitātibus.At nos corpus tam turpe fortiti:nihilominus alterna ꝓponimus:& in quātū pōt ætas humana protendit tantū spe occupamus.Nulla cōtenti pecunia:nulla potētia.Quid hac re fieri impudentius quid stultius pōt.Nihil satis est morituris:imo morientibus.Quotidie.n.propius ab ultimo stamus:& illo unde nobis cadendū:hora nos omnis impellit.Vide in qta cæcitate mens nostra sit.Hoc qd̄ futuꝝ dico nunc maxime sit:& pars eius magna iam facta est.Nā quod uiximus tēpus eo loco erat quo erat anteq uiximus.Erramus autē qui ultimū timemus diem cū tantūdem in morte singulicōferant.Non ille gradus lassitudinē facit in quo deficimus:sed ille,pfitetur ad mortem dies extremus peruenit.Accedit omnis:carpit nos illa nō corripit.Ideo magnus animus conscius sibi melioris naturæ:dat quidē operā:ut in hac statione qua positus est honeste se atq; industrie gerat.Cæterū nihil horū quæ circa sunt suū iudicant sed ut commodatis utitur peregrinus & properans.Cum aliquē huius uideremus cōstantiæ.Quid ni subiret nos species nō usitatæ idolis? Vtiq; si hanc ut dixi magnitudinē ueram esse ostendebat.Qualitas uero tenet permanet falsa nō durant.Quidā alternis Vatinii:alternis Catones sunt.Et modo parū illis seuerus est Curius parū pauper Fabricius parū frugi & cōtentus uilibus Tubero.Modo Luciū Crassum diuitiis.Apiciū cœnis. Mecœnatē delitiis prouocat.Maximū inditiū est malæ mentis fluctuatio. Et inter similitudinē uirtutis amorūq; utiliū assidua iactatio.Is habebat sæpe ducento:sæpe decem seruos. Modo reges atq; tetrarchas:omnia magna loquens:Modo sit mihi mensa tripes:& concha salis puri:togaq; defendere frigus.Quāuis crassa queat:decies centena dedisset.huic parco paucisq; cōtento quinq; diebus nihil erat in oculis.Omnes isti tales sunt:qualē hunc describit Oratius Flaccus nunq eundem nec similē quidem sibi adeo in diuersum aberat.Multos dixi prope est;ut omnes sint. Nemo non quotidie:& consiliū mutat:& uotū:modo uxorē uult habere:modo amicam:modo regnare uult:modo id agit:ne qs sit officiosior seruus:modo dilatat se usq; ad inuidiā modo subsidit & contrahitur infra humilitatē uere iacentiū:modo pecuniā spargit:nunc rapit.Sic maxime coarguitur animus imprudens:alios prodit atq; alios.Et quo turpius nihil iudico impar sibi est. Magnā rē puta

hoiem unū agere:pter [illegible]pīam ät nēo unā agit Cæteri multi formes sum[illegible]:mō frugi tibi uidebimur & graues:mō ꝓdigi &[illegible]ubinde pſonam & cōtrariā ei sumimus q exuimur.Hoc ergo a te exige:ut [illegible]alē instituerīs pstare te talem usq; ad exitū ſernes.Effice ut possis laudari: si minus ut agnosci:de aliquo quē uidisti heri merito dici pōt.hic qs ē:tanta mutatio est.Vale.

Epistola.cxxi. Quō oibus aialib[illegible] sit cōstōis suæ tps:& exoib[illegible] cōstōnib[illegible] suis sē sus ē & qd sit cōstō.

Itigabis ego uideo:cū tibi h[illegible]ma qstiūculā in qua satis diu hæsimus:expoſuero. Interi. n.clamabis hoc qd clamare soles.Quid admones? Sed ad exclamandū tibi primū alios opponam:cū quibus litiges Possidonū & Archidemū hi iudicium accipient:deinde dicā.Nō quicqd mortale est bonos mores facit. Aliud ad hoiem alendum permitet:aliud ad exercendū:aliud ad uestiendū:aliud ad docendum:aliud ad delectandum.Oia tamen ad hoiem pertinent etiam si non oia meliorē eum mores faciunt. Alii aliter attingunt.Quædā illos corrigūt & ordināt Quædā naturam eoꝝ & originē scrutantur cnm qua re hoiem natura ꝓduxerit. Quare prætulerit aialibus cæteris:Longe me[illegible]dicas mores reliquisse falsum est Quō enim scies qui hēndi sint:nisi quid hoi sit optimū inueneris? Nisi naturā eius inſpexeris? Tunc demum intelliges quid faciēdū tibi qd uitandum sit:cum didiceris quid naturæ tuæ debeas.Ego inquis uolo discere quō minus cupiam: minus timeā.Supstitionem mihi excute doce leue esse uanumq; hoc qd fœlicitas dicitur.Vnā illis syllabā facillime accedet desiderio tuo satisfaciā;& uirtutes exhortabor:& uitia cū uerberabo:licet aliqs nimiū moderatūq; i hac pte me iudicet:nō deſistā sequi nequitiā & affectus afferatissimos inhibere:& uoluptates iturias in dolorem cōpescere:& uotis obstrepere.Quid ni? Cū maxima malorum optauerimus:& ex gratulatione natum sit qcquid alloqmur.Interim pmitte mihi ea q paulo remotiora uidentur excutere.Quæramus an esset oibus aialibus cōstitutionis suæ tps.Sensus autē esse ex eo maxime apparet q mēbra apte.& expedite mouent:non alie q in hoc erudita. Nulli non partium suarum agilitas est.Artifex instrumenta sua tractat ex facili .Rector nauis scit gubernaculum flecti.Pictor colores quos ad redendā similitudinē multos uariosq; ante se posuit celeberrime denotat:& inter cætera opus facile uultu ac manu cōmeat.Sic aiali nomen usum sui mobilem mirari solemus,Satiant pitos qd in oēm significationē reum & affectuū parata illoꝝ ē manus & uerboꝝ uelocitatē gest[illegible] assequtur.Quod illis ars præstat:his natura.Nēo ægere mollitur actus suos.Nemo in usu sui hæsit.Ad hoc ædita protinus faciunt.Cum hac scientia ,pdeunt:instituta. nascuntur. Ideo inquit partes suas animalia apte mouebūt:qa si aliter mouerit.dolorē sensura sunt.Ita ut nos dicitis coguntur.Mœtusq; illa in rectum nō uoluntas mouet:qd̄ est falsum.Tarda.n.sunt quæ necessitate ipelluntur.Agilitas spontaneus motus est.Adeo autē nō adigit illa ad hoc doloris timor: ut in naturalē motū etiā dolore ,phibente nitātur.Sic infans qui stare meditatur:& ferre assuescit se simul tentare uires suas cœpit cadit:& cū flectu totiens resurgit:donec se p dolorem ad id qd̄ natura poscet exercuit.Aialia quædā tergi durioris in usu tādiu se torquēt:ac pedes exerunt:& obliquāt donec ad locū reponantur.Nullū tormētum sentit supina testudo.Ingeta est tū desiderio naturalis status nec ante desinit niti quatere se q in pedes cōsistat.Ergo oibus constōnibus suis sensus est:& inde membroꝝ tum expedita tractatio nec ullū maius iudicium hēmus cum hac illa ad uiuēdū uenire notitia:q qd̄ nullum aial ad usum sui rude est.Cōstitutio est inqt ut nos dicitis principale animi quodāmō se habens erga corpus:hoc tā pplexum & subtile & nobis quoq; uix enarrabile.Quō infans intelligit.Oia aialia dialectica nasci oporteret:ut istā finitionem:magnæ parti hoium togatorum obscurā intelligāt.Verū erat qd̄ opponis:si ego ab aialibus cōstitutionis finitionē intelligi dicerē.Nā ipsam cōstitutionē facilius natura intelligitur q enarratur.Itaq; infans ille quid sit cōstitutio nō nouit:cōstōnē suā nouit & qd sit aial nescit aial esse se sētit.Præterea ipam cōstōnē crasse intelligi & sūmati & obscure.Nos quoq; aium habere nos scimus.Quid sit aius ubi sit:qualis sit:& unde:nescimus qualis ad nos puenerit ai nostri sensus q̄is naturā eius ignoremus:ac sedem talis ad oia aialia constōnis suæ sensus est.Necesse est.n.id sentiant p qd̄ aialia quoq; sentiunt. Necesse est sensum eius habeāt:cui parent a quo reguntur.Nemo non ex nobis intelligit eē aliquid qd̄ impetus suos moueat:quid sit illud ignorat :Et qd̄ natū sibi esse scit:quid sit:aut unde scit:nescit. Sic infantibus quoq; aialibusq; principalis partis suæ sensus est:nō satis dilucidius nō expressus: Dicitis inquit oē aial primū cōstitutionis suæ cōciliari hoiem sibi non tanq aiali sed tanq rationali.Ea.n.parte sibi carus est hō qa hō est.Quō ergo infans cōciliari aiali rationali pōt cum rationalis nōdū sit? Vnicuiq; ætati sua cōstitutio est.Alia infanti alia puero alia seni.Oēs enī constitutioni cōciliantur in qua sunt.Infans sine dētibus est:huic cōstitut oni suæ cōciliatur.Renati sunt dentes:huic cōstitutioni conciliatur.Nā & illa hærba quæ in segetē frugēq; uentura est.aliā constitutionem habet tenera & uix eminens sulco:aliā cum conualuit & molli quidem culmo:sed qd̄ ferat bonum suū constitit:aliam cum flauescit:& ad arcam spectat;& spica eius induruit:in quā constitutionem cūq; uenit eam tuetur:in eam componitur Alia est ætas infantis pueri adolescentis senis.Ego tamē idē sū qui & infans fui & puer & adolescens.Sic q̄is alia atq; alia cuiq; constitutio sit:conciliatio cōstitutionis suæ eadem est.Non.n.puerum mihi aut iuuenem aut senem:sed me natura cōmendat.Ergo infans ei constitutioni suæ conciliatur quæ tunc infanti est:non quæ futura iuueni est. Neq; enī si

aliquid illi maius in quod transeat restat non hoc quoq; in quo nascitur secundum naturam ē: primū sibi ipsum cōciliatur aial debet eni aliquid ee ad qd alia [illegible] Vnde autem peto? Cui? Mihi. Ergo mei curā ago: dolore refugio. Pro quo? Pro me. Ergo curā ago: Si oīa, p̄ quē curā mei facio ante oīa est mei cura: hæc aialibus inest cunctis: nec insentur: nec innascitur, p̄ducit fœtus suos: nō abiicit. Et qa tutela certissima ex p̄ximo est sibi quisq; cōmissus. est. Itaq; ut in p̄rioribus epistolis dixi. Tenera quoq; aialia & materno utero uel quoquo modo exclusa: quid sit infestum ipsis protinus norunt: & mortifera deuitāt: umbrā quoq; transuolātiū reformidāt obnoxia auibus rapto uiuentibus. Nullū aial ad uitā p̄dit sine metu mortis. Quēadmodum inqt editū aial intellectū habere: aut salutaris aut mortiferæ rei pōt. Primū quæriā an intelligat nō quēadmodū intelligat. Esse aūt illis intellectū ex eo apparet p̄d nihil amplius si intellexerint faciāt. Quid est quare pauonē: quare anserē gallina refugiat? An tanto minore & ne totū sibi quidē accipitrē. Quare pupilli felē timeant canē nō timeant? apparet illis inesse scientiā nociturī non expimēto collectam. Nā anteq; possint expiri cauent. Deinde ne hoc casu extimes fieri: nec metuūt alia q̄ debet: nec nūq; obliuiscuntur. Huius rei telæ & diligētiæ æqualis est illis a p̄ncipio fuga. Præterea nō fiunt timidiora uiuēdo. Ex quo qdē apparet non usu illa ad hoc puenire sed naturali amore salutis suæ. Et tardū ē & uarium qd usus docet. Quicq; diu tradit & æquale est oībus & ſtati. Si tamen exigis dicā quō oē aial p̄nitiosa intelligere conatur. Sentit se carne cōstare. Itaq; sentit quid sit quo secari caro quo uiri quo obteri possit. Quæ sunt aialia armata ad nocendū: horē speciē trahit inimicā & hostilē. Inter se ista cōiuncta sūt. Simul enim cōciliantur saluti suæ quicq;: & quæ iuuāt illa petit. Iesura formidat. Naturales a contrariis asperationes sunt sine ulla cogitatōe quæ hoc dicit. Sine cōsilio fit qcquid natura præcepit. Nō uides quāta subtilitas sit apibus ad fingenda domicilia? Quāta diuini laboris obeūdiq; cōcordia. Nō uides q̄ nulli mortaliū imitabilis sit illa araneæ textura? Quāti operis sit fila disponere? alia in rectū i mittere firmamenti loco alia in orbē currentia ex den.o rara q̄ minora aialia in quoꝝ preciū illa tenduntur uelut thetibus iplicata teneantur: Nascitur ars ista nō dicitur. Itaq; nullū ē aial a tergo doctius. Videbis aranearū pares telas par in fauis angulorꝝ oīum foramen. Incertū est & inæquale quicqd tradit æquo uenit qd natura distribuit. Hæc nihil magis q̄ tutelā sui & eius pernā tradidit. Iōq; et simul inspiūt hoc discere & uiuere. Nec est mirū cū eo nasci illa, sine quo frustra nasceretur. Primū & instrumētū illa natura cōtulit: & pmanendū in cōciliatione & charitate sui non poterant salua esse non uellēt. Nec nō hoc p se, p̄futurū erat: sed sine hoc nulla res, p̄misset: sed in nulla deprehendes utilitate sui. Negligētia quidē tacitis quoq; & brutis q̄uis incerta torpeat ad mouendū solertia est. Videbis quæ aliis inutilia sunt sibi ipsa non deesse. Vale. Epistola.cxxii. De his qui officia lucis nōctisq; puertunt. Et q̄ naturā sequētibus oīa facilia sunt & expedita.

Etrimentū iā dies sensiturē siliuit aliquantulū: ita tamē ut liberale adhuc spatiū sit. Siquis cū d ipso) ut ita dicā) die surgat officiosior melioreq; q̄ si quis illū expectat: & lucē prima exuit. Turpis qui alto sole semisomnis iacet: cuius uigilia in medio die incipit: & adhuc multis hoc ante lucanū est. Sunt q officia lucis noctisq; puertūt. nec ante deducāt oculos hæsterna graues crapulā q̄ appetere nox cœpit. Qualis illoꝝ cōditio dicitur quos natura ut ait. Virgilius sechibus nostris subditos econtrario posuit. Nosq; ubi primus equis oriēs affl auit hanalis. Illis sera rubēs accendit lumina uesp. Talis horū contraria oībus nou regio sed uita est. Sunt quidē in eadē urbe antipodes. Qui ut Marchus Cato ait: nec orientē unq̄ solē uiderunt nec occidentē: Hos tu existimas scire quēadmodū uiuendū qui nesciunt quādo & hi mortē timent: in quā se uiui conciderūt tā infausti hoīes q̄ nocturnæ aues sunt: licet in uino unguentoq; tenebras suas exigāt: licet epulis & in multa quidē pocula discoctis totum puersū uigiliæ tēpus educant: non cōiuuantur sed iusta sibi faciūt: mortuis certe interdiu parentantur. At mehercules nullius agenti dies longus est. Extēdamus uitā huius: & officium & argumentū actus est. Circū scribatur nox & aliqd ex illa in diē transferat. Aues quæ cōiuus cōparantur ut inotæ facile pinguescāt: & in obscuro continētur. Ita sine ulla exercitatione iacentibus: tumor pigrū corpus inuadit: & superbā umbrā iners sagina succrescit. At istorum corporū qui se tenebris dicauerūt fœda uisuntur. Quippe non speciosior illis: q̄ morbo pallentibus color est languidi: & euanidi albent: & in uiuis caro morticina est. Hoc tamen minimū in illis malorū dixeri: quāto plus tenebrarū in aio ē. Ille in se stupet ille caligat: iuidet cæcis. Quis nūq̄ oculos tenebrarū cā habuit. Interrogas quō hæc aio prauitas fiat: aduersandi diē & totā uitā in noctē transferendi. Oīa uitia cōtra naturā pugnant. Oīa debitū ordinē deserunt: hoc ē luxuriæ, p̄positū gaudere puersis: nec tantū discedere a recto: sed q̄ longissime abire: Deinde ēt isti ecōtrario stare nō uidētur sibi cōtra naturā uiuere. Ieiuni bibunt: q uinū recipiūt inanibus uenis: & ad cibū ebrii transeunt. Atq; frequēs hoc adolescentiū uitiū est: q uites excolūt in ipso pene balnei limine: iter nudos bibūt imo potāt: ut sudorē quē mouerūt potionib⁹ crebris ac seruētibus: subinde distigūt. Post prādiū aut cœnā bibere uulgare est: Hoc patresfamiliæ rustici: faciūt & ueræ uoluptatis ignari. Merū illud delectat: nō q̄ innatat cibo: qd bibere. penetrat ad neruos. Illa ebrietas iuuat quæ in uacuū uenit. Nō uidentur tibi cōtra naturā uiuere: q cmutāt cū fœminis uestē. Nō uiuūt cōtra naturā q̄ pectā ut puerilia splēdeat tpe alienō? Quid fieri crudelius: uel miserius pōt. Nūq̄ uir erit ut diu uirū pati possit

& cū illū contumeliæ exus eripuisse debuerat: nō ætas quidē eripiet. Nō uiuūt cōtra naturā: q hyeme cōcupiscunt rosā, p̄mento q̄ aquarū calentiū: & caloꝝ apta mutatione brumaliū flore uinū exprimunt? Nō uiuūt cōtra naturā: q pomaria in sūmis turribus ferunt: quoꝝ siluæ intectis domū ac fastigiis mutant? Inde in ortis radicibus quo īprobe cacumina ægrisserent. Non uiuūt cōtra naturā q fundamenta terrarū in mari iaciūt: & delicatæ naturæ ipsi sibi uidētur: ubi calentia stagna fluctu ac tēpestate seriantur? Cū instituerunt oīa contra naturæ consuetudinē uelle: nouissime in totū ab illa descisc unt luce somni tēpus: qes est nūc exerceamur: nūc gestemur. nūc prādemus. Iā lux p̄pius accedit tēpus est cœnæ. Non oportet id facere qd populus. Res sordida est trita at uulgari uia uitare dies publicus relinquatur p̄pius nobis: ac peculare mane fiat: Isti mihi uero defunctoꝝ loco sūt. Quantulū. n. a funere absunt equidē acerbo: q ad faces & cæreos uiuūt? Hanc uitā agere eodē tēpore multos meminimus. Inter quos & Atylii Butā prætorii: cui post patrimonii ingēs cōsumptū: Tyberius pauptatē cōfitenti: sero inquit expectus es. Recitabat Mōtanus illius carmen tolerabilis poetæ & amicitia. Tyberii notus: & frigore ortus & occasus libentissime inserebat. Itaq; cū indignaretur quidā illū tota die recitasse: & negaret accedēdū ad recitatiōes eius: Nacta primarius ait. Nūq̄ liberalis possum agere. Paratus sū illū audire ab ortu ad occasū. Cū hos uersus recitasset. Incipit ardētes phœbus p̄ducere flāmas. Spargere se rubicūda dies: iā tristis hirūdo. Argutis redit usa cibos immittere nidis. Incipit & moli partitos ore ministrat. Varus eques romanus uicini comes cœnarū bonaꝝ assectator: quas iprobitate linguæ merebatur: exclamauit: Incipit Buta dormire. Deinde cū subinde recitasset. Iā sua pastores stabulis armenta lōcarunt: Iā dare sopitis nox pigra silentia terris incipit. Idē Varus inquit. Quid dicit? Iā nox est: ibo & Butā salutabo. Nihil erat notius hac eius uita in contrariū circūacta: q̄ ut dixi: Multi eodē tpe ægerunt. Causa autē est ita uiuēdi qbusdā: nō qa aliqd existiment nocte ipsam habere incūdius: sed qa nihil iuuat oblitū: & grauis male conscientiæ lux est: & oīa cōcupiscentis aut cōtinentis: prout magno aut paruo empta sint fastidium est lumē gratuitū. Præterea luxuriosi uitā suā esse in sermonibus: dū uiuūt uolunt. Nā si tacetur p̄dere se putant operā. Itaq; aliquotiens faciūt qd excitet famā. Multi bona comedunt. Multi amicas habēt. Vt inter istos nomē inuenias: opus est nō tantū luxuriosam rē: sed notabilē facere. in tā occupata ciuitate fabulas uulgaris neqtia non iuenit. Pedonē Albinouanū narrante audieramus: erat aūt fabulator elegantissimus: habitasse se supra domum. Sp. Pa. Is erat ex hac turba lucifugarū. Audio inquit circa horā tertiā noctis flagellorū sonū. Quæro quid faciat? Dicitur rōnes accipere. Audio circa horā sextam noctis clamorē concitatū. Quæro quid sit? Dicitur uocē exercere. Quæro circa octaua horā noctis: qd sit ille sonus rotarū? uelut gestari dicitur. Circa lucē discurritur: Pueri uocātur cellarii: coq tumultuantur. Quæro qd sit? Dicitur mulsum & alicā poposcisse: a balneo exisse. Excedebat inquit cœna: cuius diē minime. Valde. n. frugaliter uiuebat: nihil cōsumebat nisi nocte. Itaq; credo dī cētib⁹ illū qbusdā anarū & sordidū. Vos inqt illū & lychnobiū dicētis. Nō debes admirari si tātas iuenis uitioꝝ, p̄prietates: uaria sunt: innumerabiles habēt facies. Cōprehēdi eoꝝ genera nō possunt. Simplex recti cura est: multiplex prauitas: & quantū uis nouas declinationes capi. Idem morbus euenit naturā sequentiū. Faciles sunt: soluti sunt exiguas differentias habēt: his distorti plurimū: & oībus inter se dissident. Causa tā præcipua mihi uidetur huius morbi, Vitæ cōis fastidiū: quo cultu se a cæteris distingūt. Quō elegantia cœnarū munditiis uehiculoꝝ si uolunt separare etiā ipsoꝝ dispositiones uolunt solita spectare: qbus peccādi primum infamia est. Hanc petunt omnes isti qui ita dicāt recto uiuūt. Iō Lucilli tenēda nobis uia ē quā natura descripsit. nec ab illa declinādū. Illā sequētibus oīa facilia expedita sūt. Cōtra illā nitētibus nō alia uita ē: q̄ cōtra aquā remigātibus. Vale.

Epistola.cxxiii. De abstinentia & temperantia esus. & de adulatione uitanda & duobus rerum generibus quæ nos inuitant aut fugant.

Tinere confectus incōmodo magis q̄ lōgo in albanū meū nocte multa pueni. Nihil habeo i patū nisi me. Itaq; i lecto lassitudinē pono: hanc coqui ac pistoris morā boni cōsulo. Mecū enim de hoc ipso loquor: q̄ nihil sit graue quod leuiter excipias; Quod indignādum nihil nisi ipse idignādo astruas non habet panem meus pistor sed habet uillicus: sed habet atricnsis sed habet colonus. Malum panem inquis. Expecta bonus fiet: etiam illum tenerū tibi & siligineum fames reddet. Ideo non est ante edēdum qui illa īperet. Expectabo ergo nec ante edam: q̄ ut bonum panem habere cœpero: aut malum fastidire desidero. Necessarium est paruo assuescere. Multæ difficultates locorum. multæ temporum etiā locupletibus & instructis. a nobis optantem, p̄hibent: & occurrēt. Quicquid uult habere nemo pōt. Illud potest nolle quod nō habet. Rebus oblatis hilaris uti magna pars libertatis est. Bene moratus uenter & cōtumeliæ patiens æstimari non pōt. Quantam uoluptatem capiā ex eo q̄ lassitudo mea sibiipsa assuescit. Non unctiones: non balneū: nō nullū aliud remedium q̄ tēporis quæro. Nō qd labor contraxit q extollitur hæc qualiscunq; cœna dissoluit quæ ætuli iucundior erit. Aliquādo enī expimentum animi sumpsi subito: hoc enim est simplicius & uerius. Nā ubi se præparauit & indixit sibi patientiam: non æque apparet quantum habet uere firmitas. Illa sunt certissima argumenta quæ ex tpe dedit: si nō tantū æquus modestiā sed placid⁹ aspexit: si nō excāduit: nō iugauit: sed qd dari deberet ipse sibi nō desiderādo suppleuit & co

gitauit aliqd consuetudine sua sibi nihil deesse. Multa q̄ supua tua essent nō intelleximus nisi cum deesse cœperunt. Vtebamur. n. illis: nō quia debebamus: sed qa habebamus. Quā multa aūt parabamus: qa alii peruauerunt: quia apud plæroſq; sunt. Inter causas maloꝝ noſtroꝝ est q̄ uiuimus: & ad exempla nō rōne cōponimur: sed cōsuetudine abducimur: Quod si pauci facerent nollemus imitari: cū plures facere cœperunt quasi honestius sit: qa frequentius sequmur: & recti apud nos locū tenet error: ubi publicus factus est. Oēs iā sic pegrinantur ut ellos numidarū p̄currat equitatus: ut agmen cursoꝝ antecedat. Turpe est nullos esse: qui occurrētis uia deliciantur: ut q̄ honestū hominē uenire magno puluere ostendāt. Oēs iā multos habēt: q crystallina & murrina & celata magnoꝝ artificū manu portent. Turpe ē uideri eas te habere saracinas totas: quæ toto cōcuti possunt oium pædagogi abolita facie uehuntur: ne sol: ne frigus tenerā cutem lædat. Turpe est neminē esse i comitatu. O puteroꝝ cuius sana facies medicamentū desideret. Horū oium sermo uitandus ē. Hi sunt q uitia trahent: & alio alrunde transeunt. Pessimū genus horū hoium uidebatur q uerba gestarent. Sūt qdam q uitia tradent gestāt. Hoꝝ sermo multū nocet. Nā etiā si nō statim p̄cipit: semina in aīo relinqt: sequturq; nos etiā cū ab illis discesserimus resurrecturū postea malū. Quēadmodū q audierunt symphoniā: ferunt secū in auribus modulationē: illa ad dulcedinē cantūq; cogit: actiones īpedit: nec ad seria patitur nitendi. Sic adulatoꝝ & praua laudātiū sermo diutius hæret q̄ auditur: nec facile ē aio dulcē sonū excutere p̄sequitur & durat: & ex interuallo recurrit. Iō claudendæ sūt aures malis uocibus: & quidē primis. Nā cū initiū fecerunt. ad missæ sunt plus audent. Inde ad hæc puenitur uerba: Virtus & philosophia & iustitia uerborū inanīū crepitus est. Vna fœlicitas est bonæ uitæ facere oia liberæ: frui patrimonio: hoc est uiuere: hoc est se mortalē eē meminisse. Fluūt: dies & irreparabilis uita decurrit. Dubitamus qd iuuat sapere: & ætati nō semp uoluptates decepturæ. Interi dū pōt dū possit ingerere frugalitatē eo ut mortē præcurrere: & qcquid illi oblatura est: iā sibi itetire. Nō amicam hēs: nō puerū q amicæ moueat iuidiam. Quotidie sobrius p̄dis: sic cœnas: tā ephemeridē patri approbaturus. Nō est istud uiuere: sed alienæ uitæ: interesse. Quanta demētia est hæredis sui res p̄curare: & sibi negare oia: ut tibi ex amico inimicum magna faciat hæreditas. Plus. n. gaudebit tui amor quo plus accepit. Istos tristes & supciliosos alienæ uitæ sēsores: siue hostes publicos: pedagogos assis ne feceris. Nec dubitaueris bona uita q̄ opinionē bona malle. Hæ uoces nō aliter fugiendæ sunt. q̄ ille ōs. Vlixes nisi alligatus p̄teruehi uoluit. Idē possunt: adducunt a patria: a parentibus ab amicis: a uirtutibus: & i uirtutibus: & i turpē uitā miserā: ubi turpius illudūt. Quanto satius ē rectum seq limitē: & eo se p̄ducere ut: ea demū sint tibi iucunda: quæ honesta? Quod assēq poterimꝰ si fecerimꝰ duo eē genera rerū: quæ nos aut iuitēt: aut fugēt. Inuitēt ut diuitiæ: uoluptates: forma: ambitio. Cætera blanda & arridentia. Fugant labor: mors: dolor: ignominia: uictus astrictior. Debemus itaq; exerceri: nec hæc timeamus: nec illa cupiamus. In cōtrarium pugnemus: & ab iuitātibus recedamus: aduersus potētiam cōcitemur. Nū uides q̄ diuersus sit ascēdētium hitus & descēdētiū. Qui p̄ pnum erāt: resupinant corpora q in arduū incūbunt. Nā si descēdas pōdus suum i pnorem partē dare: si ascēdas retro abducere. Cum uitio Lucilli cōsentire est. In uoluptates descēditur: quidem aspas & duras subeundū est. Hic ipellamus: & corpora illis refrenemus. Hoc nunc me existimas dicere. Eos tātum pnitiosos eē auribus nostris: qui uoluptatē laudāt: qui dolores mœtus p se formidabiles res icutiunt. Illos quoq; nocere nobis existimo: qui nos sub specie. Stoicæ sectæ hortantur ad uitia. Hoc eni iactāt solū sapientē & doctum eē amatorē: solus apte ad hāc artē æque cōbibendi & cōuiuēdi sapiens est ptissimus. Quæramus ad quā usq; ætatē inuenes amandi sint. Hæc græce cōsuetudini data sint. Nos ad illa potius aures dirigimus. Nemo est casu bonus: discēda uirtus est. Voluptas humilis res & pusilla est: & i nullo habēda p̄cio: cōis cum brutis aīalibus: ad quam minima & cōtēptissima aduolāt. Gloria uanū & uolatile quidā est: auraq; mobilius. Pauptas nulli malū est nisi repugnāti. Mors malum nō est: qd sit q̄ris. Sola uis ē generis humani. Supstitio error i: mo ediscēda sunt nō debes excusationes uitio phiæ suggerere. Nullā habet spē salutis æger: quē ad intēperantiam medicus hortatur. Vale.

Epistola. cxxiiii. Quod bonū nō sēsu sed itellectu cōprehēdi. Et q̄ bonū i nullo ē: nisi i quo rō.

Possum multa tibi ueterū præcepta referre: ni refugis renuisq; piger cognoscere curat. Non refugis an ne ulla te subtilitas abigit? Nō est elegātie tuæ tā magna sectari. Sicut illud p̄bo tūc qdē fieri laboraō. Quæritur utrū sensu an intellectu cōprehendatur bonum. Huic adiunctum est i multis aīalibus & infantibus nō esse. Quicunq; uolptatē i summo ponūt: sensibile iudicant bonum: nō cōtra itelligibile q illud aīo damus. Si de bono sensus iudicarēt: nullā uoluptatē reciperet: nō offendit sensū. Præterea nō essent digni reprehēsione: qbus nimiū noluptas placet qbus sūmus sunt doloris mœtu. Quid aūt peccāt si sensibus. i. iudicibus boni ac mali parēt? His. n. tradistis appetitōes & fugæ arbitriū sed uidelicet ratio isti rei præposita ē. Illi quēadmodū debeat debita quē-

admodū de uirtute: de honesto: sic & de bono maloq; cōstitui. Nā apud istos uilissimæ parti datur de meliore sniā: ut de bono prætūciet sensus obtusa res & habes & in hoīe q̄ in aliis aīalibus tardior. Quod siquis uellet nō oculis: sed tactu minuta discernere: subtilior ad hoc nulla acies q̄ oculoꝝ & intētior: daret bonū malūq; dignoscere. Vides i quāta ignorātia ueritatis uersetur: & q̄ humi sublimia ac diuina p̄iecerit. Apud quē de sūmo bono maloq; iudicat tactus. Quēadmodū inqt oīs scia atq; ars aliqd debet habere manifestū sensuiq; cōprehensum ex quo oriatur & crescat. Sic beata uita fundamentum & initium & manifestis ducit: & eo quod sub sensu cadit. Nempe uos manifestis beatam uitam sui initium capere dicitis. Dicimus beatā uitā esse: quæ secundū naturā sit palā: & p̄timus apparet. Sicut qd sit integrū: qd cōtingit p̄timus nato: nō dico bonū sed initiū boni. Tu sūmū bonū uoluptatē infantiæ donas: ut inde icipiat nascēs: quo cōsumatus hō puenit, Cacumē radicis loco ponis. Siqs diceret illū in materno utero iacētē sexus quoq; iceptum: tenerū & īperfectum & īformē: iā in aliquo bono esse apte uideretur errare. Atq quātulum interest iter eū quicūq; maxime uitā accipit: & illū q materno q̄ uiscerum latēs minus ē? Inter quæ quātū ad itellectum boni ac mali æque maturus est & nō magis isans ad hoc boni capax ē q̄ arbor: aut multū aliqd aīal. Quare aūt bonū in arbore aīaliq; muto nō est? qa nec rō ob hoc isantiæ quoq; nō est: nā & huic die tunc ad bonum puenit cū ad rōnē puenerit. Est aliqd irrōnale aīal. Est alqd nōdum rōnale. Est rōnale: sed imperfectum. In nullo horū bonū rō illud secū affert. Quid ergo interest ista quæ rettuli distat. Non qd erit bonū in eo qd irrōnabile est: tunc eē bonū nō pōt sed: iperfectū iā pōt bonū: sed nō est. Ita dico Lucilli: bonū nō in quolibet corpore: nō in qualibet ætate iuenitur: & tātū abest ab isantia. quātum a primo ultimū quātum ab initio p̄fectum ergo nec itenero mō calescēte corpusculo est. Quid ni? nō sit magis q̄ i semine hoc. Si dicas aliqd arboris ac ut satis bonū nouimus hoc nō est i prima frō de: quæ emissa cū maxime sonū rumpit. Est aliqd bonū tritici: hoc nūdum ē in herba latente: nedū folliculos erexit spica mollis: sed cū frumentum æstas & debita maturitas coxit. Quēadmodū oīs natura bonū suum nisi cōsumata nō p̄fert. Ita hois bonum nō ē in hoīe: nisi cum i illo rō p̄fecta est. Quod aūt hoc bonum dicā: liber aius ac rectus: alia subiiciēs sibi se nulli: hoc bonū adeo nō recipit īnfantia: aut puerita nō spet adolescētia improbe spet. Bene agitur cū senectute. si illud lōgo studio itentoq; puenit. Si hoc & bonum itelligibile. Dixisti inqt aliqd bonū esse arboris: aliqd herbæ. Pōt ergo esse aliqd & infantis. Verum bonum neci arboribus: nec in mutis aīalibus est: hoc qd i illis bonum est p̄dicatione bonū dicitur. Quod est inqs? hoc qd secundū naturā cuiusq; est. Bonum aūt cadere in mutū aīal nullo mō pōt fœlicioris melioriq; naturæ est: nisi ubi rōni locus est bonū nō ē. Quatuor hæc naturæ sūt: arboris: aīalis: hois & dei. Hæc duo quæ rōnalia sūt: eādē naturā habēt. Illa diuersa sunt: q̄ alterū īmortale alterum mortale est. Ex his ergo unius bonū natura p̄ficit: dei. s. alterius cura hois. Cætera tā in sua natura p̄fecta sunt. nō uere p̄fecta a qbus abest rō. Hoc. n. demū p̄fectum: qd secundū uniuersam naturā p̄fectū est. Vniuersa aūt natura rōnalis est: cætera possunt i suo genere p̄fecta esse. In quo nō pōt beata uita esse: nec id pōt quo beata uita efficitur. Beata aūt uita bonis efficitur. In muto aīali beata uita nō efficitur. In muto aīali bonū nō est. Mutū aīal sēsu cōprehēdit p̄tia: p̄teritoq; reminiscitur: cū id incidit quos sensus admoueretur. tanq̄ quos reminiscitur. Reminiscitur me cū ad initiū eius admotū est. In stabulo quidē nulla illi uia est: quāuis sæpe calcare memoria est. Tertiū uero tēpus. i. futurū ad muta nō p̄tinet. Quō ergo pōt eoꝝ uideri p̄fecta natura: qbus usus p̄fecti tpis nō est. Tps. n. tribus p̄tibus cōstat: præterito: præsente: & futuro aīalibus tantū qd breuissimū est iter cursū datū præsens: præteriti rara mēoria ē: nec unq̄ reuocat nisi præsētiū occursu. Nō pōt ergo p̄fectæ naturæ nouū iperfecta eē natura. Aut si natura hēt hoc habēt & sata. Nec illud nego ad ea quæ uidētur secūdum naturā magnos eē mutis aīalibus īpetus & concitatos: sed iordinatos ac turbidos. Nunq̄ aūt aut iordinatū est bonum: aut turbidū. Quid ergo inquis? Muta aīalia p̄turbate & idispositē mouētur. Dicerē illa p̄turbate & idispositē moueri: si natura illorū ordinē caperet: Nunc mouētur secundū naturā suā p̄turbatū eni id est: qd eē aliquādo & nō perturbatū pōt. Solicitū ē qd pōt eē securū. Nulli uitiū est: nisi cui uirtus pōt eē. Mutis aīalibus talis ex sua natura motus est. Sed ne te diu teneā: aliquādo erit bonū in muto aīali: erit aliq̄ uirtus: erit aliqd p̄fectum: sed nec bonū absolute: nec uirtus: nec p̄fectum. Hæc eni rōnalibus solis contingunt: qbus datū est scire. Quare q̄tenus: quēadmodū. Ita bonum in nullo ē nisi i quo rō. Quō tunc p̄ineat ista disputatio quæris? Et qd aio tuo, p̄futura sit dico. Et exercet illū & acuit: & utiq; aliqd acturum occupatione honesta tenet. Prodest āt q̄ moratur ad praua, p̄erantem. Sed illud dico: nullo mō p̄desse possum magis: q̄ si tibi bonū tuū ostēdo si te a mutis aīalibus separo: si cū deo pono. Quid inq̄ uires corpis alis & exerces. Pecudibus ista maiores seriq; nā cōcessit. Quid excolis formā? Cū oia feceris: a multis aīalibus decore uinceris. Quid capillū ingēti diligētia comis? Cum illū uel effuderis more Parthoꝝ: uel Germanoꝝ: mō iunxeris uelut. Scythi solēt sparseris: i quolibet equo dēsior iactabitur iuba. Horrebit in leonū ceruice formosior. Cum ad uelocitatē parauerit: par lepusculo non eris. Vis tu relictis i qbus uinci te necesse ē: dū i aliena niteris: ad bonū reuerti tuū. Quod hoc ē aius. s. emēdatus ac purus æmulator dei: sup humana se extollēs: nihil extra se sui ponēs rōnales aīales: Quod ergo uitæ bonū est? Perfecta rō. Hāc tu ad sūmū finem euocari quantum pōt plurimū cresce

re. Tunc beatū certe inuidea tibi gaudiū, oē nascetur. Cū uisis quæ hoiēs eripiūt: optāt custodiūt: nihil iueneris nō dico qd malis: sed qd uelis. Breuē tibi formulā dabo qua te metiaris: qua pfectū esse tā sentias. Tunc habebis tuum: cum intelliges infœlicissimos esse infœlices. Vale.

Liber epistolarum moralissimi Senecæ finit fœliciter.

Incipit liber senecæ.

Onesta ingt. Epicurus res ē pauptas læta. Illa uero nō iā pauptas ē si ē læta Qui cū pauptate bene cōuenit diues est. Nō q parū hēt sed qui plura cupit paup ē. Quid. n. refert
h quātū illi i arca: quātum i horreis lateat: quātū pascat aut fenerētur. Si aūt no iminet: si nō acqsita sed acqrēda cōcupiscit. Quid sit modus diuitiaꝝ: quæri. Prio habere qd necesse ē. Secundo qd satis ē. Nulli pōt secura uita cōtingere: q de re pducēda nimis cogitat. Nullū bonū adiuuat habentē nisi ad cuius amissionē præparat ē alius. Magnæ diuitiæ sūt lege naturæ cōposita pauptas. Les aūt naturæ scis quos terminos nobis statuit? Nō esurire nō sitire nō ulgere. Nō est necesse supbis assidere luminibus. Nō est necesse maria tēpestate nec castra seq: facile est qd natura desiderat & appositū: ad supuacua sudatur: Illa sūt quæ togā gerūt: quæ nos senescere cogūt: quæ i aliena lictura ipingunt: ad manū est qd satis ē. Qui cū pauptate bene cōuenit diues ē. Modus qdē honestæ cōtinētiæ si alicui sua nō uidētur āplissima Iz toti⁹ mūdi dominus sit miser est. Miser ē q se beatissimū nō pōt: q nimiū in corpore tuo sit spolioꝝ. Nēo ad humanū sāguinē uenit pp ſpm uel admodū pauci. Nudū latro trāsmittit etiā in obsessa paupi uia prex est. Is maxime diuitus assumit q minie diuitijs indiget. Si ad nām uiues nūq eris paup. Si ad opinionē nūq diues. Exiguū natura desiderat. Immēsum opinio. Si cōgeratur in te qcqd multi locupletes possiderūt. Si ultra priuatū pecuniæ modū fortuna te puehat auro tegat. purpura uestiat eo delitiatū opūq; pducat ut terram marmoribus abscōdas. Nō tātum liceat habere sed calcare diuitias. Accēdāt statuæ & picturæ & qc qd ars ulla. Luxuriæ auro & argēto elaborauit maiora cape ab hijs discēs. Desideria naturalia sunt finita sunt: ex falsa opiniōe nascētia ubi desinat nō erit. Nullus. n. terminus falso est ueritati aliqd extremū est. Error imensus est. Retrahe te ergo a uanis & cū uoles scire an naturalē an uanam hēas cupiditatē cōsidera nō alicubi cōsistere. Si lōge pgresso semp aliqd lōgius restat: scito id naturale nō eē Pauptas expedita ē cū secura est. Cū classis cecinit sicnō se peti cū aliquo cōclamatū ē: quō exeat nū qd efferat quærit. Aut cū nauī gaudiū est nō strepitu portus: nō unius comitatu ingeta sunt littora. Nō circūstat illū turba hoium ad quos pascēdos trāsmarinarū regionum optāda ē fertilitas. Facile est pascere paucos uētres & nihil aliud desiderātes q ipleti: paruo fames cōstat magno fastigiū: pauptas cōtēta est desideriis instātibus satisfacere. Sanus diues est q licet hēat diuitias: eas tamē ut tāgē tes habet. Quid ergo est: q re recuses eā cōtubernalē cuius mores sanus diues mutatur. Si uis uacare aio: ut paup sis optes: aut paupi similis. Nō pōt studiū salutare fieri sine frugalitatis cura. Frugalitas pauptas uoluntaria est. Perpessi sunt multotiēs inopia hoium reges uixerūt barbari radicibus & diætu fœdā tulerūt famē. Hæc oia passi sunt p regno quo magis mireris alieno. Rebus i aduersis facile ēcōtēnere uitā. Forti ille facit q miser eē pōt. Dubitabit aliqs ferre pauptatē ut aīum a furoribus liberet: Multas diuitias parasse nō finis miseriarū fuit: sed mutatio: nō i rebus uitiū: sed i aīo ipso ē. Istud qd pauptatē grauē nobis fecerat: & diuitias graues fecit. Quēadmodū nihil refert utrū ægrū in lecto ligneo aut i aureo colloces. quocūq; illū trāstuleris morbū suū secum affert: uel trāsfert. Sic nihil refert utrū æger alius in diuitijs uel i pauptate sit. Malū suū illum seqtur: ad securitatē non est opus fortuna. Quis enī necessitati satis est licet irata. Ne iparatos nos fortūa deprehēdat fiat nobis pauptas familiaris. Seuerius diuites erimus si sciemus q nō sit graue paupes esse. Incipe cū pauptate habere cōmercū. Aude opes cōtēpnere & te quoq; singe dignū domini. Nēo alius dign⁹ deo ē nisi q opes cōtēpsit. Quare possessiones tibi nō interdico sed effugere uolo ut illas intrepide possideas. Quo uno cōsequris mō si te ēt sine illis bene uicturū sperueris & id tibi psuaseris si illas tanq exituras spueris amplecti semp. Discedat qsqs nō te sed aliū diuitē sequebatur. Ad hoc unū ē amanda pauptas: q a qbus ameris ostēdat. Multū est nō corrūpi diuitiarū cōtubernio. Magnus ille est q i diuitijs paup est. Nēo nascitur diues. Quisqs exit in lucē uisus est pane & lacte eē cōtentus. Ab hijs initijs supra nos regna nō capiūt panē & aquā natura desiderat. Nēo ad hæc paup est. Itē si qs desiderū suū clausit cū ipso. Ioue de fœlicitate cōtēdat. Diuitiæ sunt magnæ ad legē nec cōposita pauptas. Res iniq fœlicitas est secularis: ipsa se exagitat mouet crebrū. Nō uno in graue alios in aliū irritat. Alios i potētiā illos iflat alios mollit. Si uis scire q nihil mali sit i pauptate: cōpara iter se multū paupes & diuites. Sepius paup & fidelis ridet: nulla solicitudine cōcutitur: in alto est. Cura uelut nubes leuis trāsit: hoꝝ q fœlices uocātur hylaritas ficta est: hiceni grauis & sub purpura licet non palā tristitia est: eo qdem grauior q interdū nō licet palā eē miseros. Sed inter erūnas cor ipm excedētes necesse est latere fœlicē: abstrahūt a recto diuitiæ honores: potentiæ & cætera quæ opinione hoium cara sūt pcio suo uilia. Nescimus extimare res de qbus nō est fama. Sed cū rerū natura deliberādū est. Nihil habēt ista magificū q mētes nostras in se trahat præter hoc qd mirari illa cōsueuimus. Nō. n. ga cōcupiscēda sed illa laudātur: qa laudāda sūt cōcupiscūtur: hāc præcedētē cām h ns

diuitiæ. Instant aīos. Superbiā & arrogātiā pariūt. Inuidiā trahūt eo usq; mentē alienāt ut fama peruniæ nos ēt nocitura delectet. Bona oia culpa carere decet: pura sūt hæc nō corrūpunt aīus nō solicitāt: extollūt qdē aīos & delectāt sed sine timore. Quæ bona sūt fiduciā faciunt: diuitiæ audaciam. Quæ bona sūt magnitudinem animi dant: diuitiæ insolentiam.

Explicit liber de paupertate.

Vm pmulta sint uel ad mores: uel ad institutionē uitæ a sapiētissimis hoibus præclare & scripta: & præcepta: quæ nos ad rectā uiuendi rationē facile inflāmare: atq; excitare
c debeant: uel præstantissimoꝝ hoium auctoritate: uel clarissimis exēplis adductos tamen nescio quō obsurdescimus: & in tot tātisq; bonarū artium disciplinis nihil pficiētes desidia quadam dormitamus: neq; id animaduertimus quanto in honore: & immortali gloria semp floruerint hi qui se totos ad ea studia contulerūt quibus res secundæ ornātur & aduersæ æquo animo feruntur: quales ferunt hi qui multa quæ uitā aut meliorem facerent: aut beatam non minus copiose q grauiter cōscripserunt. Hi uero cū in altissimas rerū cogitationes animū suum dimitterent: animaduerteretq; hoc idem & alios sæpe antea fecisse qui sapientis nomen adepti sunt existimarunt necessario a se quoq; faciendū ut non prius illa constituerent q ab eis fuissent hoium mores atq; urbiū constituti qui cum his elaborarint qbus pspectis atq; cognitis ex bonis meliores efficerētur: si quis sensus inferis: sane debēt id grauiter molestæq; ferre: cū intelligant se nihil uigiliis suis: nihil curis: nihil deniq; cogitationibus tale quicq; peperisse: atq; cōsecutos esse: qd ad hoium tēporum institutionē disciplinaq; pficeret. Heu mentes ignaræ: o uanæ hoium cogitationes. Nihil enī bonū putamus: nisi qd uulgi opinio iudicat: quod infortunæ temeritate positū est: & collocatū. Ea uero quoq; gradibus hoies in cælū ascendisse peribentur irrita atq; inania putamus. Quo fit ut inde usq; cum eiusmodi praua cogitatio p hoium mentes serpseris: res nostræ sēper in peius collapsæ sint. Creuit enī libido: adaucta est auaritia: dominatur uoluptas: quæ ratōi inimica est: & mentis ut ita dicā præstringit oculos: ut qd uere bonū sit nequeat internoscere: & sincera a fucatis decernere. Quæ cū ita sint uiri optimi illud recte factū censeo: & in primis ēt atq; ēt collaudo ut sapiētissimorū hoium præceptis pareamus: ne scriptura cū ipsis uanescat auctoribus multa enī sunt ipsa accuratissime: ornatissimeq; cōscripta atq; illustrata: quæ si psequi uoluerimus: & fama & imortali nos afficiet gloria: Quoꝝ Solon & Socrates & Plato nobilissimi philosophi principes extiterunt. Multi præterea alii & ipsi sapiētes habiti: quos iuter hic de quo uerba fū facturus Lucius Anneus Seneca haud immerito cōmemorādus ē. Cū enī ois philosophiæ ratio foret a nostris ueteribus in tres partes distributa: naturalē uidelicet siue physicā moralē atq; in eam disserēdi rationē quā dialecticā uocant: illud certe cōstat: eam quoq; partem quæ de moribus erat sūmo ingenio & maxima cura. Aristotelē fuisse cōplexū perfectissimeq; de eius partibus disseruisse. Nā cū i illis su is ethicis partē illā quæ monastica dicitur pfecisset: yconomica sunt ab eo si fame credere est tāta diligentia cōscripta ut neq; aptius neq; sanctius a quoq; in rē familiarem præcipi cōscribiq; potuerit. Quo genere philosophandi nihil mihi solet admirabilius q in actione magis q in cognitione repositū sit. Nā semp hoc animo sui & mecū sentire doctissimos hoies sæpe intellexi: nullā ex oībus artibus ac disciplinis esse quæ societati hoium ad beate uiuēdū magis sit necessaria: q hæc una quæ de ratione uiuendi extat: Cum igitur inter eos q in primis numerātur facile oium princeps i his exi stat Aristoteles: neminē tamen habeo neq; ex nostris latinis neq; ex græcis quē ad rationē earum actionum quās a bono uiro exposcimus Lucio Senecæ cōparē. Vt enim uir ille sumus græcoꝝ aristoteles uirtutē cōstituit: ita hic noster latinis quales oportet ex uirtute actiones pdire mira exhortatione demōstrauit. Non itaq; imerito: dictus uitæ magister ab oībus nostræ ætatis hoibus. Quippe q omnē philosophiæ fructū in actione constituit ut ei difficile sit honeste uiuere q huius adhortationes ac præcepta non legerit quoꝝ refertissimi sunt oēs eius libri: quos cum legimus quē philosophū non contēnimus? Sed quoniam de huius hois cōtinentia: integritate ac sapientia nūq satis dici posset pauca de eius natione: uita: ac genere subiciemus. Lucius quidē Anneus Seneca natōe hispanus: genere cordubensis: professione uero stoycus: non minus uita conspicuus: q scientia præclarus extitit. Hic a Cneo Domitio Enorbano qui cum romano exercitu missus fuerat ad expugnādā ualidissimam ciuitatem hispaniæ. Cordubam: quæ a romanoꝝ imperio desciuerat captus cū duobus fratribus. Iunio Anneo Gallione & Lucio Anneo Mella patre Lucani poetæ libertate donatus est. Hic se romam fratribus ac nepote hortatu. Domitii potissimum contulit. Vbi tanto in honore ab omnibus habitus est a nōnullis creditum sit Claudium imperatorem inde causam indignationis aut odii Senecā traxisse. Proide Claudius siue ab inuidis hominibus ita ipulsus fuerit: siue naturæ uitio. Senecam in corsicam exilio relegauit. Cuius rei meminit idem in. Octauia: quando inquit. Quid me potens fortuna fallaci blandita uultu forte contentum mea ad te extulisti: grauis ut ruerem edita receptus arce: totq; perspicem mœtus? meliusq; latebam procus ab inuidiæ malis remotus inter corsici rupes maris. Vbi liber animus & sui iuris mihi semper uacabat studia recolenti mea. Postea q uero Claudius morte Messalinam uxorem propter publicum eius pellicatum sibi assumpsit Agripinam Germanici filiam olim Cnei Domitii uxorem & Neronis matrē. Hæc a Clau

dio restitutionem Senecæ impetrauit. Cui Neronis cura cū esset a Claudio atq; Agripina mandata mortuo Claudio tantum eius potentia atq; opes creuerūt: ut multoq; iuidiam excitaret. Fuit enim consul ac senator & Neronis præceptor: & diu apud eū potentissimus: ita ut q̄diu Nero pietatem simulauit & optimi principis officio uisus fungi: nihil sine consilio Senecæ ab iperatore transigeretur. postea uero q̄ Pompeiā Sabinā questorio patre natā equiti romano antea nupta prius occisoq; uiro iussu eius duodecimo die post diuertiū Octauiæ quā sub sterilitatis noie abdicauit i matrimoniū accepisset creditū est ab ac muliere: conspiratū in mortē Senecæ qa Neronem sæpe conatus erat ab amore huius mulieris retrahere: cū adhuc uiuente Octauia ipsam in cōcubinā haberet: siue qa sciebat non placere Senecæ quæ cū Nerone diceret ac faceret: qua re cognita sapientissimus uir Seneca statuit a Nerone ociū & quietem ipetrare & se prorsus ab oi procuratione ciuili & curia abstinere: quo tutior senectus eius foret. Orauit itaq; Neronē ut ois fortunas & opes suas acciperet: & honores suos ad alterā deferret. fretus excusatione aduersæ ualitudinis & senectutis suæ quæ indies magis ingraueſcebat. Peruagabatur itaq; rura campaniæ & alia loca urbi adiacentia: in qua uelut peregrinatione bonam magnāq; partem epistolarum ad Luceium conscripsit. Reuersus forte illis diebus Seneca fuerat de campanea ac in nomētatum uillam suam diuerterat: ad quem Nero misit Sillanum tribunum pictoriæ cohortis cum iam aduesperaſceret: & circundedit uillam militibus intrauitq; domum Senecæ ubi inuenit eum cœnantem cum Paulina uxore duobusq; amicis: cui Neronis mandata exposuit: in quibus continebatur q; uel spontaneam sibi mortem conſciret. Vel quod ipse sibi constituerat mortis genus subiret. Causa uero mortis afferabatur q; Seneca odio Neronis se ab urbe abduceret: neq; amicis suis laborantibus aderat. Cui Seneca maxima animi constantia sic respondit: neq; se ab amicis abfuisse: neq; quēquam ab se destitutum esse aut negligentia aut desidia: sed se pluris ocium suum facere. q̄ ullius hominis amicitiam se olim aliis: modo sibi & complationi naturæ uacare: q; autem Neronem odio haberet satis persuasum esse Neronem ista non credere: proinde & morte & uita eius ita statueret: ut sibi placuisset se nihil habere cur mortem optaret: neq; i morte qcq; mali cognoscere: cur ipse uitā desideraret: seq; iam eo peruenisse: ut neq; pro hac neq; pro illa uotum ullum diis aut hominibus faceret. Tunc Sillanus munita custodibus uillae & domo Senecæ reuersus ad Neronem cui præsente Pompeia renunciauit: quæ fecisset: qua re audita interrogauit Nero Sillanum quo uultu sibi ea a se nunciari audiuisset: cui respondit se nullum in Seneca uidesse timoris uestigium. Remisit ergo Nero tribunum ad Senecam ut ea maturaret quæ paulo ante sibi mandata essent. Sed tribunus ueritus in conspectū Senecæ prodire: misit unū ex centurionibus suis qui nunciaret extremam necessitatis horam: quæ uerba uir sapiētissimus nultu & corde immortali audiuit. iussitq; sibi testamenti tabulas afferri. Sed ubi necessarios omnes & amicos suos ægro nimis & fracto animo mortem eius ferre uidit: conuertit se ad eos & tenens manu tabulas testamenti allocutus est eos: & ibi in medio omnium multum habuit cum eis de uirtute ac sapientia sermonem: ægitq; pluribus uerbis gratias omnibus: q; quia nōdū satis cumulate pro magnitudine beniuolētiæ coḡi se facere potuerit: dixit se uelle testamēto eis legare quod apud se gratiosus & pulchrius erat quam rem si memoria tenerent: sibi famam laudabilium artium atq; rerum retinerent. Illud autem ait esse uitæ suæ imaginem: quod non aliud significare uidebatur: quā ut uestigia uitæ suæ sequerentur. His dictis conuertit se ab amicis ad uxorem Paulinam quæ præter cæteros qui aderant dolore affecta neq; corpore neq; animo constabat: quam suauissime complexus exhortatus: ut hanc mortis iniuriam uilli animo preferret: inquiens tempus illud iam uenisse quo illa sanctissimæ philosophiæ suæ præcepta iam non disputando: sed fortiter faciendo cōprobaret nullaq; alia re meliorem posse immortalitatē consequi: quam ubi mori necesse esset: non solum æquo animo sed etiam auido complecti. Qua re mea Paulina caue hanc meam: mortē amplius ut contumelioſam: defleas: ne uel te nimis amasſæ: uel gloriæ meæ inuidisse uidearis. Agens itaq; iam annum ætatis suæ prope centesimum quartūdecimum aut ultra: iussit uenas brachiorum incidi & cruorem ut sanguis largior egrederetur. qui propter longam ætatem in uenis congelatus nō poterat. qua re cum longius mortem sibi prorogari uideret: rogauit. Statium medicum: & amicū suum ut sibi uenenum daret præparatum: quod datum ad cor ex debelitate membrorum transire nō potuit fecit itaq; sibi fieri balneū de consilio Statii aquarū pluſq; mediocriter calidarū. In quod cū intrasset audita sunt uerba licet pauca in uoce attenuata sua imortalitate dignissima: sentiens deinde mortē appropinquare: quo magis ostenderet eā sibi leuiorē esse: nec homini timenda. Primo uelut ridens suos circūspexit: deinde aquā illā accepit sanguine mixtā & super se respersit inquiens hunc liquorem sanguine & aqua mixtū Ioui liberatori consecro: per quem ut arbitrior uerū deum intelligens: quo dicto paulo post migrauit. Funus autem maximo cum honorea suis paratum fuit Composuit autem cum in balneo esset sepulchri sui ut creditur epithaphium quod postea in marmore incisum fuit. Cura labor: meritum: sumpti pro munere honores. Ite alias post hac solicitate animas. Me procul a nobis deus euocat. illicet actis Rebus terrenis hospita terra uale. Corpus auara tamem solemnibus accipe saxis: Namq; animam cælo reddimus ossa tibi. De ætate uero Senecæ potest illud conīci eum ad centesimum quartūdecimum annum uel ultra potius peruenisse: q̄

citra stetisse: dicit. n. se potuisse uiuam uocē Ciceronis audiuisse: Verisimile Igitur eum fuisse tunc rationis & doctrinæ capacem. Nam cū ea tempora mecum computo: quæ a morte Ciceronis usq; ad mortē Senecæ fluxerunt: & illud notū omnibus mihi subito Ciceronem Marci Antonii iussu cæsum esse circa exordia principatus triū uirorum scilicet Octauiani: Antonii: & Lepidi. Illud constat Octauianū annos duodecim imperasse cū Antonio diuiso tamen imperio: Victo autē Antonio: solus tenuit monarchiā orbis ānos quadragintaquatuor uel circa. Tiberius uero successit Octauiano & regnauit is annos tris & uiginti. Huic successit illa īmanis fera. C. Caligula. Is imperauit annos tres: mēses decē & dies octo: post quem Claudius imperauit annos quatuor & decē. menses septē: dies octo & uiginti. Cui truculentissima bestia Nero successit adoptiuus Claudii filius qui orbē terrarum suo pressit imperio annos tris & decē: menses septem: dies nouem & uigīti. quæ tempora si cōserantur in unum: cōstituent annos centū quatuor & decem: dies tris. Mortuus autē Seneca anno undecimo imperii Neronis biennium anteq; Petrus & paulus martyrio coronarentur. Igitur a morte Ciceronis ad mortem Senecæ fluxerunt anni centum duodecim uel propro modū. Nunc reliquum est uidere qua ætate fuisset Seneca iuxta extrema Ciceronis tempora: Nam cū scribat se idoneū iam fuisse ad audiendum Ciceronis eloquentiam: non alienū est arbitrari eum fuisse annorum duodecim, quia re constet necesse est Senecā annos centum quatuor & uiginti supergressum esse. Non ergo mentiens sum si ad centesimum & quartūdecimum annū dixi Senecam ætate processisse. Postremo sunt qui asserant Senecam moralē auctorem fuisse tragœdiarū. Fracīscus Petrarcha in quadā epistola opus fuisse huius Senecæ aperte cōfirmat. Bocatius uero negat: cui uir disertissimus Collucius assentitur hoc opus ascribens patri Senecæ: de qua quidē re non nostrum est iudicium ferre: qd' adhuc sub iudice lis. sed utcūq; sese res habeat: non tamen quod institutum aggrediamur.

Finis.

LVCII ANNEI SENECAE CORDVBENSIS LIBER DE MORIBVS: IN QUO NOTABILITER ET ELEGANTER VITAE MORES ENARRAT.

Mne peccatum actio est. Actio autem omnis uoluntaria est: tam honesta q̄ turpis: ergo uoluntarium est omne peccatum. Tolle excusationem: nemo peccat inuitus. Educatio & disciplina mores faciunt: & id unusquisq; sapit qd' didicit. Itaq; bona consuetudo excutere debet quod mala instruxit. Nihil interest quo animo facias quod fecisse uitiosum est: quia facta cemuntur: animus uero non uidetur. Nulla autē laus est: nō facere quod facere nō possis. Quid homini est inimicissimum homo. Libenter feras quod necesse est. Dolor patientia uincitur. Expecta quod nunq̄ pœniteas: nunq̄ multis placeas: sed qualibus studeas. In hoc tantū incumbe: ut libentius audias q̄ loquaris. Multos uita differentes mors iuncta præuenit. Itaq; oēs dies uelut ultimus intueantur. Tristitiam si potes non admiseris: si minus non ostenderis. Amicos secreto admone: palam autem lauda. Verba rebus non personis extimanda sunt. Oratorem te puta: si tibi ante omnes quod oportet persuaseris: ut licentiosa mancipia animi. Coerce linguam, uentrem: & libidinem. Quod tacitum esse uelis nemini dixeris: si tibi non imperasti quomodo ab alio silentium speras? Ridiculum est aliquem odio nocenti innocentiam perdere. Monstro similis est: auaritia senilis. Quid enim stultius est quod dici solet: q̄ uia deficiēte uiaticum quærere uel augere? Omnes infantes terra nudos excipit. Non pudeat te fortius nasci q̄ uiuere. Quid dulcius q̄ habere amicum cum quo audeas ut tecum omnia loqui? Magnarum uirium est negligere lædentem. Quid interest quod non habeas? nōdum es fœlix si te turba non deriserit. Si uis beatus esse: cogita hoc primum contendere noli. Priusq̄ promittas deliberes: & cum promiseris facias. Id agas ne quis meritō te oderit: & si nullos inimicos tibi facies iniuria multos facit. Solitudinem quærat qui uult cuq; innocentibus uiuere. Optimus ergo animus: & pulcherrimus cultor dei est. Abstinebis ab alieno matrimonio. præstabis parentibus pietatem: cognatis indulgentiā omnibus æquitatē. Deuitabis crudelitatē & ministrā crudelitatis iram. Nō aliter uiuas in solitudine: aliter in foro. nihil petas qd' negaturus fuisti: nihil negabis quod petiturus fuisti. Pacem cū hominibus habebis: cū uitiis bellū. Hoc habet omnis affectus: ut in id quod ipse insanit: in id putet etiā cæteros furere. Maximū in eo uitiū est: qui non melioribus uult placere: sed pluribus. Vis omnibus cē notus: prius effice ut neminem noueris. Bonū est non laudari: & esse laudabilē. Stultum est timere qd' uitare nō poteris. Male obtuentur de te homines: sed mali. Malis displicere est laudari. Male de te loquūtur homines: bene autē loqui nesciunt. non qd' mereatis: sed quod solent ipsi homines: de te mala loquunt. Molestus est: sed nō quod mentiuntur. Si autē immerito innocentiæ meæ nūc maxime gaudeo. Apparet. n. illos uera obiecturos si possent. non es in patria tua. Patria tua est ubicunq; bene es. Illud enim per qd' bene est nō est in loco: sed i homine. nihil magnū nisi magno animo despicias. Quæ sunt maximæ diuitiæ? nō desiderare diuitias. Quis plurimū habet? is qui minimū cupit. Quid est dare beneficium? deū imitari. Honestius est cū iudicaueris amare: q̄ cū amaueris iudicare. Dissentio ab alio iniuriatis te autē reconciliatio. Succure paupertati amicorū: immo occurre. Amicos secūdæ res parant

adulesæ certissime probãt.Peiora sunt tecta odia q̃ aperta.itaq; te minus loquax inimicus offendit q̃ tacitus.Mira ratio est quæ nõ nult prædicari quod gaudet intelligi.Agnosci amat qui quod agit ostendit.Elemosyna nõ tam accipientibus q̃ dantibus prodest.Et spes premii solatium sit laboris. Quæ est maxima egestas? auaritia.Pecuniæ imperare oportet nõ seruire.Nullum cõscium peccatorum tuorũ magis timueris q̃ temetipsum.Aliũ potes effugere:te autem nunq̃.Quis est pauper? qui sibi uidetur.Quia multis timetur multos timet.Infœlicitatem erige:submite fœlicitatẽ:infœlicis innocentiam.Nequitia ipsa sui pœna est.Mala cõscientia sæpe tuta est secura nũq̃.Libidinis initia continebit qui ex ipsa cogitabit.Beneficii accepti nunq̃ oportet obliuisci:dati protinus.Inhonesta uictoria est suos uincere.Satis est pœnarum potuisse puniri.Inimicitias tarde suscipe:amicitias exerce moderate.Vanitates similiter depone.Imago animi sermo est.Qualis uir talis oratio.Magna res est uocis & silentii tempora notum.Qui æquo animo malis immiscetur malus est.Neminem laudaueris.neminẽ cito accusaueris:semper puta te cũ his testimoniũ dicere.Vitiũ est omnia credere:uitium nihil credere.Vtendũ est diuitiis:nõ abutendũ.Nullũ putaueris locum sine teste:excusationem quærere uitiũ:sed omnia relinque ad dominũ.Fortior est qui cupiditatẽ uincit:q̃ qui hostem subiicit.Est difficillimum seipsum uincere.Inique irascitur qui suis irascitur.Amare sic incipe tanq̃ nõ liceat desinere.Magnarũ rerũ etiam si successus non fuerit:honestus est ipse conatus. Nobilitas animi est generositas sensus.Nobilitas corporis generosis animus.Honestior est qui senectutem ad ociũ q̃ in ocium:& tunc incipiat laborare.Turpe spectaculũ præbet animus æger.Nũ q̃ sit tristis facies tibi incõmodo alterius.Homo sum:quomodo deuitabo sæculariũ rerũ inuidiã? Si fœlicitatem iactaueris multis dines eris.Quomodo optime potentiam tuebor? Impotentia occasionis locum tenet innocentiæ proximum.Vbi cõfessio ibi remissio.Iræ seueritas in ultio est.Boni iudicis est dispensare nõ tantum quod damnandũ sit:sed quia proximus iustitiæ modus seueritas.Quietissimam uitã agerent homines in terris si hæc duo uerba a natura omniũ rerum tollerẽt: meum & tuum.Qui paupertatem timet timendus est.Vires tuas amici magis sentiant beneficia q̃ iniurias.Pecunia nõ satiat auaritiam:sed irritat.ideo semper indiges.Pecunia si tibi est:cui uis usura morbi:mihi crede:nõ potes dines esse & fœlix.Auribus frequentius q̃ lingua utere.Quicquid dicturus es anteq̃ aliis dicito tibi.Nihil interest inter iratũ & insanũ:nisi unus dies:alter semper irascitur: alter semp insanit.Facillime bonis fueris:si ea uitaueris quæ uictu paraueris:Cum alienos timueris teipsum uetere.nam sæpe sine aliis esse potes:sine te nunq̃.Si bene te instruxeris:pudeat deteriora facere.Quid persuaseris erit dierum.quod cogitaueris erit in occasione.Alteri semper ignoscito:tibiipsi nunq̃.Tantum ad uirtutẽ adiicies:quantum ex uoluptate abstraxeris.Stultum est somno delectari:& quasi mortem moliri:cum somnus assidua sit mortis imitatio.Bonis nocet qui malis parcit.Multi cum aliis maledicitur sibiipsis seruitia faciunt.Nihil turpius q̃ quì obiicit alteri quod sibi obiicien'dum.Velicentiosa mancipia animi imperio redige linguam:libidinem:uentrem: cupiditatemq; comprime.si non potes:paululum remitte.Sæpe ea quæ sanari ratione non poterant:sanata sunt tempore.Qui propter pecuniæ amorem & libidinũ morti:ostendit se nũq̃ sui causa uixisse. Turpia nẽ dixeris paulatim enim pudor pet uerba discutitur.Sic habita:ut potius laudetur dominus q̃ domus.Consuetudinaria res est innocentia.nõ damnatio sed causa hominẽ turpẽ facit:merito pœna damnata est:damnatio imerito est damnari.Si aliquid cogitaueris:cito apparebit conuentibus.Videri uis ab omnibus:nunq̃ bonæ honestatis simulatio.Quod de alienis tractas:ex tuis iudices.Multi sunt obligandi:pauci offendendi.nam memoria beneficiorum facilis est.Iniuriarũ obiurgationi semper aliquid blande admisce.facilius enim penetrant uerba quæ molli uadunt uia q̃ aspera.Nemo enim se mutat:qui mutari se desperat.Quo cum scribens aliquid dicturus es:scito morum tuorum te hominibus chirographum dare.Qui in seruos irascitur & crudelis est:satis ostẽdit potestatem aduersus alienos sibi defuisse.Qui nescit tacere:nescit & loqui.Facilius est pauperi contemptum effugere q̃ diuiti inuidiam.Bonus fruitur bona conscientia.Malis hominibus tutissimum est effugere.nulla pusilla domus quæ multos amicos capit.Scire uti paupertate maxima fœlicitas.Acuit intentio:nimium frangit animum remissio.Nunq̃ scelus scelere uincendum est.Bonus uir est qui eo perduxit affectu animum:ut non tantum peccare non uelit:sed etiam non possit. Regnantibus peius multo periculum q̃ his qui iudicantur.hi enim singulos timent:illi uniuersos. Nunquid fortis fortem se gloriabitur:quem corporis ægritudo efficit infirmum? Nunquid dines in operibus suis gloriebatur:cuius fur uel tyrãnus abrupit? Nunquit nobilitas gloriabitur effecta: nõnunq̃ indignus & miserabilibus seruiens? Diabolus aliquando se gloriabatur intersectorez tuæ misericordiæ:nunc intergemiscit socios tuæ beatitudinis.Fugienda sunt omnibus modis & abscindenda igni ac ferro:totoq; artificio separãda:languor a corpore:imperitia ab animo:luxuria a mẽte:a ciuitate seditio:a domo discordia:a cunctis rebus intemperantia.Dixit quidam amicorum omnia esse communia:& amicum seipsum esse alterum.Duorum temporum maxime habendam curam:& eorum quæ acturi sumus:& eorum quæ gessimus.Post deum ueritatem colendam.quæ sola homines diis proximos facit.

Lucii Annei Senecæ de moribus libelli finis.

LVCII ANNEI SENECAE DE FORMVLA HONESTAE VITAE: VEL DE QUATVOR VIRTVTIBVS CARDINALIBVS.

Quatuor uirtutum species multorũ sapiẽtum sententiis diffinitæ sunt:quibus animus humanus componi ad honestatẽ uitæ possit.Harũ prima est Prudentia.Secunda Magnanimitas.Tertia Cõtinentia.Quarta Iustitia.Singulæ tibi his officiis quæ subsunt annexa sunt:ac bene moratum uirum efficiunt.

De prudentia.

q Visquis ergo prudentiã sequi desiderat:tunc per rationẽ recte uiuet.& si omnia prius existimet & perpenset:& dignitatẽ rebus non ex opinione multorũ:sed ex earũ natura constituat.Nã scire debes quia sunt quæ uideãtur esse bona:& nõ sunt.& sunt q̃ uideãtur nõ bona esse:& sunt.Quæcunq; ex rebus transitoriis possides nõ mireris:nec magnũ existimes qđ caducũ est:nec apud te q̃ habes tanq̃ aliena seruabis:sed pro te tanq̃ tua dispenses & utaris.Si prudentiã amplecteris ubiq; idem eris:& prout rerũ ac temporum uarietas exigit:ea accõmodes ipse:nec te in aliquibus mutes:sed potius aptes.sicut manus quæ eadẽ est cũ in palmã extenditur:& cũ in pugnũ astringitur.Prudentis proprium est examinare consilia:& nõ cito facili credulitate ad falsa prolabi. De dubiis nõ diffinias:sed suspensam tene sententiã.Nihil in expertũ affirmes:quia nõ omne uerũ simile statim uerũ est:sicut & sæpius qđ primũ incredibile uidet:nõ cõtinuo falsum é.Crebro siqdẽ faciẽ mẽdatii ueritas retinet.Crebro mendatiũ specie ueritatis obcludit.Nã sicut aliqu do tristem fronte amicus & blãdã adulator ostẽdit.sic uerisimilitudine coloratã ueritas.& ut fallat uel surripiat coloratã.Si prudẽ esse cupis:in futura,pspectũ itẽde:& q̃ possunt cõtingere aio tuo ꝓponere.Nihil tibi subitũ sit:sed totũ ante conspicies.Nam q prudens est nõ dicit:nõ putaui qdẽ hoc fieri.qa non dubitat:sed spectat nec suspicatur:sed cauet.Cuiuscũq; facti causam require:cũ initia inueneris:exitus cogitabis.Scito te in quibusdã debere perseuerare:quia cœpisti.quædã uero nec incipere i quibus perseuerare sit noxium.Prudens fallere nõ uult.falli nõ põt.Homi est uiri etiam in morte neminem fallere.Opiniones tuæ iudicia sint Cogitationes uagas & uelut somno similes non recipies: quibus si animus tuus oblectauerit:cum omnia dispoueris tristis remanebis,sed cogitatio tua stabilis & certa sit:siue deliberet:siue quæret:cõtemplet nõ recedat a uero.Sermo quoq; tuus nõ sit inanis:sed aut ut suadeat:aut moneat:aut cõsoletur:aut præcipiat.Lauda parce.uitupa parcius. Nã similiter reprehensibilis est nimia laudatio:ut imoderata uituperatio,illa siquidẽ adulationem:ista malignitate suspecta est Testimoniũ ueritatis:non amicitiæ reddes.Cũ cõsideratione promittas plenius q̃ promiseris præsta.Si prudens est animus tuus:tribus temporibus dispensetur.Præsentia ordina:futura prouide:præterita recordare.Nam qui nil de præterito cogitat:perdet uitã:qui nil de futuro præmeditatur:in omnia incautus incidit.Proponas in animo tuo futura mala & bona:ut illa sustinere possis:& ista moderare.Non semper in actu sis:sed interdũ animo tuo requiẽ dato & requies ipsa plena sit sapientiæ studiis & cogitationibus bonis.Nã prudens nũq̃ ocio marcet Habet autẽ aliquando remissum animũ nunq̃ solutũ.accelerat tarda:perplexa expedit:dura mollit:exeq̃t ardua.Scit enim quid qua uia aggredi debeat.& cito singula & distincte cuncta uidet.Consiliũ peritorum:ex apertis obscura extimat:ex paruulis magna:ex proximis remota:ex partibus tota.Non te moueat dicentis auctoritas:nec quis:sed quid dicat intendito.Nec q̃ multis:sed quibusuibet placeas cogita:Id quære quod inuenire possis.Id dise quod potes scire.Id opta quod optari cora bonis potest.Nec altiori te rei imponas:in quã tibi stanti tremendũ:ascendenti cadendum sit.Cõsilia tibi salutifera aduoca.Cum tibi alludit uitæ prosperitas:tunc te uelut in lubrico retinebis ac sistes: nec tibi dabis impetus liberos:sed circunspicies quo eundũ sit:uel quousq;.

De magnanimitate.

Magnanimitas uero quæ & fortitudo dicitur:si insit animo tuo cum magna fiducia uiues liber:intrepidus:alacer.Magni animi hominis bonum est non uacillare:constare sibi:& finẽ uitæ intrepidus expectare.Nil aliud magnum in rebus humanis:unisi animus magna despiciens.Si magnanimus fueris:nunq̃ iudicabis tibi cõtumeliam fieri.de inimico dices:nõ nocuit mihi:sed animũ nocendi habuit.& cum illum in potestate tua uideris:uindictam putabis uindicare potuisse.Scito enim honestum & magnum genus uindictæ esse ignoscere.Neminem susurro appetas:neminem odias.palam aggredere nõ geres conflictum nisi indixeris.nam fraudes & dolos imbecillum decet habere.Eris magnanimis si pericula nec appetas ut temerarius:nec formides ut timidus.nam nil timidũ facit animũ nisi reprehensibilis uitæ conscientia.Mensura ergo magnanimitatis est:nec timidũ esse hominem:nec audacem.

De continentia.

Ontinentiã uero si diligis:circũcide superflua:& in animũ desideria tua cõstringe.Cõsidera tecũ quãtũ natura poscat:& nõ quãtũ cupiditas expetat.Si cõtinens fueris:eo usq; pueneris:ut teipso cõtẽtus sis.Nã q sibiipsi satis é:cũ diuitiis natus est.Impone cõcupiscẽtiæ tuæ renũ & modũ:q̃ occulta uoluptate animũ trahunt relice.Ede citra crudelitatẽ,bibe citra ebrietatẽ.

Obserua ne in cõuiuio aut in qualibet uitæ cõmunitate quos nõ imitaberis damnare uidearis:nec præsentibus delitiis inhærebis:nec desiderabis absentes. Victus tibi ex re facili sit:nec ad uoluptatẽ sed ad cibũ accedes. Palatum tuũ fames excitet:nõ sapores. Desideria tua paruo redime:quia hoc tãtum curare debes ut desinant. Te q; quasi ad exemplar compositus diuinũ a corpore ad spiritũ quãtum potes te festina reducere. Si cõtinentiæ studes:habita nõ amœne:sed salubriter nec dominum esse uelis notum a domo:sed domũ a domino. Non tibi ascribas quod non eris:nec quod es:nec maius q̃ es uideri uelis. Hoc maius obserua:ne paupertas tibi munda sit:nec parsimonia sordida: nec simplicitas neglecta:nec leuitas languida. etsi tibi res exiguæ sunt:nõ tamen sint angustæ. Nec tua desleas:nec aliena mireris. Si continentiã diligis:turpia fugito anteq̃ accidant. nec quẽq̃ alium uereberis plus q̃ te. Omnia tolerabilia præter turpitudinem crede. A uerbis quoq; turpibus abstine to:quia eorũ licentia imprudentiam nutrit. Sermones utiles magis q̃ facetos & amabiles ama:rectos potius q̃ obsecundantes. Miscebis interdum seriis iocos:sed temperatos & sine detrimento dignitatis ac uerecundiæ. Nam reprehensibilis risus est si modicus:si pueriliter effusus:si muliebriter factus. O dibilem quoq; hominem facit risus:aut superbus:aut clarus:aut malignus & furtiuus: aut alienis malis euocatus. Si ergo ipsos iocos exigis:hoc quoq; cum dignitate sapientiæ gere:ut te nec grauent tanq̃ asperũ:nec cõtemnant tanq̃ uilem Nõ erit tibi scurrilitas:sed grata urbanitas. Sales tui sint sine dente. ioci sine uilitate. risus sine cachinno. uox sine clamore incessu sine tumultu. quies tibi nõ desidia erit. & cũ ab aliis luditur:tu sancti aliquid honestiq; tractaueris. Si cõtinens es adulationes euita. sitq; tibi tam triste laudari a turpibus:q̃ si laudaris obturpia. Lætior esto quotiens displices malis:& malorũ de te æstimationes malas uerã laudationem tui scribe. Difficilimũ cõtinentiæ opus est assentationes adulationẽ repellere quarũ sermones animũ uoluptate resoluũt. Nullius per assentationem amicitiam mereaberis:nec ad tuam promerendam per hanc aditum pandas. Non eris audax nec arrogans:submittes te:non proicies grauitate seruata. Admoneberis libẽter:& reprehenderis patienter. Si merito obiurgabit aliquis:scito quia profuit. Si immerito:scito quia prodesse uoluit. Non acerba sed blanda timebis uerba. Esto uitiorum fugax ipse:aliorum neq; curiosus scrutator:neq; acerbus reprehensor:sed sine reprobatione correptor:ita ut admonitionẽ; hilaritate præuenias. & errori facile ueniam dato:nec extollas quẽq̃ neq; delicias. Dicentium esto tacitus auditor:promptus receptor. Requirenti facile respondes:cõtemnenti facile crede:ne iurgia dissertationis defendas. Si cõtinens es:animi tui motus corporisq; obserua:ne indecori sint. Nec illos ideo contemnas quia latent:nam nil differt:si nemo uideat:cum tuipse illos uideas. Mobilis esto:non leuis constans non pertinax. alicuius nec scientiam habere te:nec ignotum sit:nec molestum. Omnes tibi pares facies. Inferiores superbiendo non cõtemnas. Superiores recte uiuendo ne teneas. In reddenda officio sitate:neq; negligens neq; exactor appareas:Cunctis esto benignus:nemini blandus:paucis familiaris:omnibus æquus. Seuerior esto in iudicio q̃ in sermone:uita q̃ uultu:cultor clementiæ:detestator sæuitiæ:bonæ famæ neq; tuæ seminator:neq; alienæ inuidus. Rumoribus:criminibus:Suspitionibus minime credulus uel malignus:sed potius qui per speciẽ simplicitatis ad nocendum aliquibus sirripuerit optatissimus:ad iram tardus:ad misericordiam pronus:in aduersis firmus:in prosperis cautus & humilis:occultator uirtutum sicut alii uitiorum. Vanæ gloriæ contemptor:& bonorũ quibus præditus es non acerbus exactor. Nullius imprudentiã despicias. Rari sermonis ipsæ:sed loquentiũ patiens Seuerus non sæuus:sed hilarem nõ aspernas. Sapientiæ cupidus & docilis homines cũ docent discunt. quæ nosti sine arrogantia postulanti impartiẽs:quæ nescis sine occultatione ignorantiæ tibi postula impartiri. Non conturbabit sapiens mores publicos:nec populũ in se uitæ nouitate conuertet, Iustitiæ post hæc uirtus est,

De iustitia.

q Vid est iustitia:nisi naturæ tacita cõuentio in adiutorium multorum inuenta. Et quid est iustitia:nisi nostri animi constitutio. Sed est diuina lex:& uinculum societatis humanæ. In hac non est q̃ æstimemus quid expediat:expedit tibi quicquid illa dictauerit. Quisquis ergo hanc sectari desideras. Deum time prius & ama:& amaberis a deo. Amabis enim deũ si in hoc illum imitaberis:ut uelis omnibus prodesse & nulli nocere:& tunc te iustum uiri appellabunt:oẽs sequentur:uenerabuntur:& diligent. Iustus enim ut sis non solũ nõ nocebis:sed etiam nocẽtes prohibebis:nam nil nocere nõ est iustitia:sed abstinentia alieni est. Ab his ergo incipe ut nõ auferas:ut ad maiora proueharis:& aliis ablata restituas. Raptores quoq; ipsos ne aliis timendi sint castiga & cohibe. Ex nulla uocis ambiguitate cõtrouersiam nectes:sed animi qualitatem speculare:nihil tibi interfit an firmes:an uites. De fide & religione scias agi ubicũq; de ueritate tractatur. nam si iureiurando deus inuocetur:& nõ inuocanti testis est:tamẽ non transies ueritatẽ:ne iustitiæ transeat legẽ qđ si aliquando coerceris uti mendacio:utere nõ ad falsi:sed ad ueri custodiã. & si cõtigerit fidelitatem mendacio redimi:nõ mentieris:sed potius excusaberis:quia ubi honesta causa est:iustus secreta nõ prodit:tacenda enim tacet:loquenda loquitur:atq; illi apertа & secura tranquillitas. ut dũ alii uincant a malis:uincantur ab illo malo. Hæc ergo si studere curaueris:lætus & intrepidus tui finẽ expectes. prospiciens hæc tristitia hilaris:& tumultuosa:quietus:strenuus ac securus permanebis.

De mensura & moderatione prudentiæ.

h Is ergo institutionibus obseruatis quatuor uirtutum species perfectũ te facient uirũ:si mẽsuram rectitudinis earũ æquo uiuendi fine seruaueris. Nam si prudentia terminos suos excedat:callida & pauida cõmiseris:inuestigator latentium & scrutator qualiũcuq; noxarum ostenderis:notaberis timidus:speciosus:attentus:Semper aliquid quærens:semper aliquid timens semper aliquid dubitans:& subtilissimas suspitiones suas ad animi tui apprehẽsionem impinguas monstraberis digito astutia plenus:uersipellis & simplicitatis inimicus:cõtemplatorq; culparum & postremo uno nomine uocaberis a cunctis:malus homo. In has ergo maculas prudentia immẽsurata perducet:quicunq; in illa mediocri lance psistit:nec obtusum in se aliqd habeat:nec uersutũ.

De moderanda fortitudine.

m Agnanimitas autem si se extra modũ suum extollat:faciet uirum minacẽ:inflatum:turbidum:inquietum:& in quascunq; excellentias dictorum actorum neglecta honestate festinum:qui momentis omnibus superciliis surrigens ut bestia. nam quieta excitat:alium serit:alium fugat. Sed q̃is audax sit impugnator tamẽ multa extra se ualentia ferre non potent. Sed aut miserum appetit finem:aut erumpnosam sui memoriã derelinquit. Mensura ergo magnanimitatis est:nec timidũ esse hominem:nec audacem.

De modo temperantiæ.

c Ontinentia deinde his terminis te astringat:cauæ ne parcus sis:ne suspitiose & timide manum cõtra has. Ne in minimis quoq; speculum ponas. Nã talis & tam circuncisa uilis putabitur integritas. Hac ergo mediocritatis linea cõtinentiam obseruabis:ut nec uoluptati deditus prodigus & luxuriosus appareas. Nec auara tenacitate sordidus:aut obscurus existas.

Qualiter sit moderanda iustitia.

i Vstitia postremo eo mediocritatis tibi itinere regenda est:ut nec ductu iugiter leui immoram semper animi tationem negligentia subsequatur. Corrigendi curam geras:sed neq; licentiam peccandi:aut alludentibus proterue permittas. neq; missum nimia rigiditate:& asperitate:nil ueniæ aut benignitati reseruans. Humanæ societati durus appareas. Ita ergo iustitiæ regula tenenda est:ut reuerentia disciplinæ eius:neq; nimia negligentiæ cõmunitate despecta uilescat:neq; seueriori atrocitate durata gratiam humanæ amabilitatis amittat.

Conclusio præmissorum.

s I quis ergo uitam suam ad utilitatẽ non tantum pariat:sed multorum inculpabiliter componere desiderat. Hanc prædictarũ uirtutum formulã pro qualitatibus temporum:locorũ: personarũ atq; causarum sequatur eo mediocritatis insistens quo per abrupta altrinsecus præcipitia:aut ruentẽ corpori sui deuitet insaniam:aut efficientem pulsat ignauiam. Deo gratias.

Explicit tractatus Senecæ de quatuor uirtutibus & de formula honestæ uitæ.

SENECA AD GALIONEM DE REMEDIIS FORTVITORVM. Est oratio per dialogum sensus & rationis.

I Icet cunctorum poetarum carmina gremiũ tuum semper illustrent:aliquando deliberans hoc tibi opusculum pro accidentibus casibus dirigere curaui. Quod nõ præcedentes:sed posteri narrabunt. Vnde ergo primum incipimus:si tibi uidetur a morte. Ab ultimo inquis? Immo a maximo. Ad hoc præcipue genus humana contremit. Ne immerito sibi uidetur hoc facere. Cæteri timores habent aliquem post se locũ:mors omnia abscidit. Alia nos torquent:mors omnia deuorat. Omniũq; horremus ad hanc exitus expectat aliorũq; per circuitũ. Etiã qui aliqui se timere iudicant hoc timent. Quicquid aliud extimescimus:habet remedium aut solatium. Si ergo te fortuna:aut aliquis tibi palã mortem minetur:omnes terriculas eius deludas.

O rieris:Ista hominis natura est & non pœna. Morieris. Hac conditione intraui ut exirem.

m Morieris:Gentiũ lex est quod acceperis reddire. Morieris:Peregrinatio est uita. Mu a cũ deambulaueris:deinde redeundũ est. Morieris:Putabam te aliquid noui dicere. Ad hoc ueni:hæc ago:huc me singuli dies adducunt. Nascenti mihi natura protinus hunc posuit terminum. Quid habeo quo indigneri:hæc uerba iuraui. Morieris. Solutum est timere quod uitare nõ possis. Istud nõ fugitur etsi differatur. Morieris:Nec primus nec ultimus:Omnes me antecesserunt:omnesq; sequentur. Morieris:Hic est humani officii finis. Quis senex exactorem molestе tulit? Quo transit orbis:ego transibo. Quid ergo? nescio me esse animal rationale & mortale. Morieris:Nihil graue est quod semel est. Alienum nihil noui equidẽ. Cum eo creditore cõtraxi:cui detorqueri nõ possum. Morieris:Dii melius. Nemo hac re melius mortalibus minari potest.

s Ed decollaberis. Quid interest utrum cæsim moriar:an punctim? Sed sæpe ferieris:& multi in te gladii concurrent. Quid refert an multa sint uulnera? Non potest amplius q̃ unum esse mortiferum.

P Eregre morieris:Vndecunq; ad inferos una uia est. Peregre morieris Ego quod debeo: soluere paratus sum. Videat fenerator ubi me appellat. Peregre morieris:Nulla terra est

aliena mortuo. Peregte morieris: nō est grauior foris q̄ domi somnus. Peregte morieris: Hoc est in patriam sine uiatico peruenire.

Ed iuuenis morieris. Optimū est anteq̄ optes mori. Iuuenis morieris: Hoc unum est quod
s æque tam ad iuuenē q̄ ad senē ptinet. Nō citamur excessu: nec exigitur numerus annorū.
Et adolescētes & impuberes eadē faci necessitas ducit: Optimū est mori: cū iuuat uiuere. Iuuenis morieris: Quicunq; ad extremū fati sui uenit senex moritur. Nō enim refert q̄ sit hois ætas: ſ q̄ sit meta. Iuuēis morieris: Fortasse alicui malo subducit me fortūa uel nulli alii certe: uel senectuti.

Nsepultus eris. Quid aliud respondeā q̄ id Maronis: Facilis iactura sepulchri. Si nihil sen-
i tio: nō pertinet ad me iactura corporis insepulti. Si sentio: omnis sepultura tormentum est.
Insepultus iacebis. Quid interest ingnis me an fera comedat: an tempus omniū sepultura. Istud nō sentienti supuacuū est: sentiēti onus. Insepultus iacebis: At tu cōbustus: at tu obrutus: at tu inclusus: at tu putridus: at tui euiscerat⁹ & cōstrict⁹: at tradit⁹ lapidi: qui te paulatim edet & exsiccet. Nulla est sepultura: nō sepeliemur: sed proiiciemur. Nō sepelieris: Quid inter tutissima trepidas? Vltra pœnæ oium terminū iste locus est. Vitæ multa debemus: morti nihil. Nō defunctorē causa: sed uiuorū inuenta est sepultura: ut corpora & uisu & odore fœda amouerentur. Alios terra obruit. Alios flāma cōsumpsit. Alios lapis reddituras inclusit. Sed nostris oculis parcimus:

a Egroto: Venit tps quo expimētū mei caperē. Nō i mari tantū aut in plio uirtus appet. Exhibetur etiā in lectulo uirtus. Aegroto: Nō potest istud toto sæculo fieri. Aut ego febrē relinquam: aut ipsa me. Semper una esse non possumus. Cum morbo mihi res est: aut uincetur aut uincet.

Ale de te opinantur homines: sed mali. Mouerer si de me Marius: si Cato: si Lelius sapiens
m si alter Cato: si duo Scipiones ista loquerentur. Nunc malis displicere laudari est. Non pōt ullam auctoritatē habere sententiam: ubi qui damnandus est male de te loquitur. Male de te loquuntur: Mouerer si iudicio hoc facerent: nunc morbo faciunt. Nō de me loquūtur: sed de se. Male de te loquuntur. Bene nesciunt loqui. faciunt nō q̄d mereor: sed q̄d solēt. Quibusdā enim canibus sic innatū est: ut nō pro ueritate: sed pro cōsuetudine latrent.

Xulabis: Erras cū omnia fecerim patriā meam transire non possum. Omniū una est. Extra
e hanc nemo proficisci potest. Exulabis: Nō patria mihi interdicitur: sed locus. Inquācunq; terrā uenio: meam inuenio. Nulla terra exilium est: sed altera patria est. Non eris in patria. Patria est ubicunq; bene est. Illud autē per quod bene est: in homine nō in loco est. In illius potestate est quid sit illa fortuna. Si enim sapiens est: peregrinabitur. Si stultus: exulat.

Olor iminet. Si exiguus est feramus. Leuis enim est patientia. Si grauis est feramus. Non
d leuis est gloria. Dolor clamorē exprimit: sed secreta nō expiat. Nō potest homo par dolori esse: nec rationi dolor. Dura res est dolor: imo tu mollis. Pauci dolorē ferre potuerunt. Simus ex paucis. imbecilles natura sumus. Naturā infamare nolite. illa nos fortes genuit. Fugiamus dolorem. Quid q̄d ille sequitur fugientes.

Aupertas mihi grauis est: imo tu grauior paupertati. Non in paupertate uitiū est: sed ī pau
p pere. illa expedita est: hilaris: tuta. Nescis te opinione nō te laborare. Pauper es quia uideris. Pauper sum. Nihil deest auibus. Pecora in diem uiuunt: feris ad alimēta solicitudo sua sufficit. Accepit ille grandē pecuniā: absq; dubio superbiam accepit.

On sum poteris. Gaude: quia impotens non eris. iniuriam accipere potero. Gaude: quia fa
n cere nō poteris. Magnā pecuniam habet. Hominē illum iudicas arca est. Quis ærario: quis plenis loculis inuidet? Et ista quēadmodū pecuniæ æstimas: pecuniæ loculus est. Multum habet: utrū auarus: aut prodigus est. Si auarus non habet. Si prodigus: non habebit. iste quē beatū credis: sæpe dolet: sæpe suspirat. Multi illū comitantur. Mel muscæ sequuntur. Cadauera lupi. Frumenta formicæ. Prædam sequitur ista turba: non hominem.

Ecuniā perdidi: fortasse te illa perdidisset. Pecuniā perdidi: Habebis unum periculum mi-
p nus. Pecuniam perdidi: O te fœlicem: si cum illa auaritiam pdidisti. Sed si manet illa apud te: es tamen utcūq; fœlicior: quoniam tanto malo materia subducta est. Perdidisti pecuniā Et illa quidem q̄ multos. Eris nunc in uia expeditior. Domi tutior. nō habebis sed non timebis hæredem. Exonerauit te fortuna si intelligis: & turiore loco posuit. Dānū putas: & remedium est. Desiens genus: miserum te clamas q̄d opibus excussus es. Tuo uitio ista iactura tam tristis est. nō tam moleste feres: si tanq̄ pditurus habuisses. Perdidisti pecuniā: nēpe quā ut tu haberes: alius pderat. Culos perdidisti: habet & nox suas uoluptates. Oculos perdidisti. Quam multis cupiditati-
o bus uia incisa est. Quā multis hominibus carebo: quos ne uiderem eruendi erant. nō intelligas partem innocentiæ esse cæcitatem. Oculi adulterium monstrant & mala omnia. Certe irritamenta sunt uitiorū: ducesq; scelerum.

Misisti liberos. Stult⁹ es si desleas mortē mortaliū. Quid istud aut nouū: aut miⁿ ē? Quā ra-
a ra ē sine isto casu domus. Quid si fœlicē uoces arborē: a q̄ stante cadunt ipsa poma? Et hic turus fruct⁹ est. Ducunt ex plæbeia domo funera: ducunt & ex regia. Nō est idē ordo fati: qui

& ætatis. Nō quo quisq; uenit emittit. Quid inde est quo indigneris? Quid cōtra expectationē tuā euenit? Periere perituri. Sed ego illos superstites optabā. Verū hocnemo tibi promiserat. Perierūt liberi mei: Habebant illi cuius essent magis q̄ tui: apud te præcario morabantur. Educādos tibi fortuna mandauit. Recepit illos: non abstulit.

u Aufragiū pertuli. Cogita q; nō perdideris: sed euaseris. Nudus exii. Existi cum perire potuisti una cum omnibus.

N latrones incidi. Alius in accusatores. Alius in fures. Alius in fraudatores. plena est insidiis
i uia. Noli cōqueri q; incideris: ueⁿ gaude q; euaseris. Inimicos graues habeo. Quomō aduersus. feras muniméta cōquires: quomodo aduersus serpentes: sic aduersus inimicos auxilia circunspice. Quibus illos aut arceas: aut cōpescas: aut quod optimū est placeas. Inimicos habeo. Illud est peius: q̄d amicos nō habeas.

Micū pdidi. Iam cū te habuisse certū est. Aliū quære. Et tibi eū quæras ubi inuenire possis.
a Quære inter liberales artes: honesta & recta officia. Quære in laboribus. Ad mēsam ista res nō quæritur. Quare aliquē frugi. Perdidi amicū. Fortē animū habe si unū. Erubesce si unicū. Quid tu in tanta tempestate ad unam ancoram stabas?

Xorē bonā amisi. Vtrū inueneras bonā an feceras? Si inueneras: habere te posse ex hoc in-
u telligas licet habuisti: Si feceras bene spera. Res periit: saluus est artifex. Amisi uxorē bonā. Quid in illa probas? Pudicitiā. Quā multæ diu custodiā pdidere. Decus. Quā multæ inter pbatas matronalis ordinis esse cœperūt postea inter exēpla naturæ. Delectabat te fides ejus. Quā multas ex optimis cōiugibus pessimas uidemus: ex diligentissimis solutissimas. Omniū imperitorum animus quidē maxime in lubrica muliere. Si bonā uxorē habuisti: non potes permansuram affirmare in illo ppsito. Nihil tam mobile q̄ fœminarū uoluntas. Nihil tam uagū. Nouimus ueterū matrimoniorū repudia. Et fœdiores diuortio: male coherentiū rixas. Quā multæ quos in adolescentia amauerūt in cōmuni reliquere senectute: quotiens anile diuortiū risimus q̄ multarū amor odio notiore mutatus est. Sed hæc & fuit bona & fuisset: Mors effecit: ut affirmare sine periculo possis. Bonā uxorē amisi: Inuenies si nihil quæris nisi bonā. Dūmodo ne imagines: proauos q; respexeris. Nec patrimoniū cui iam ipsa nobilitas cessit. Ista diu cū forma repugnabūt. Facilius reges aium nulla uanitate tumentē. Non multū abest a cōtemptu uiri: quæ se nimis cōspicit. Ducibet e institutam nec maternis inquinatā uitiis. Non cui minus sit in dote q̄ in uestē. Amisi uxorē bonā. Multos tibi numerare possum: quibus bonā uxorem lugentibus successit melior.

Ors exiliū: luctus dolor: nō sunt supplicia: sed tributa uiuēdi. Neminē illæsum fata trans-
m mittunt. Fœlix est: nō qui aliis uidetur. sed qui sibi. Videas autē q̄ domi sit ista fœlicitas rara. Vicina est miseriæ: habet enim aliquid trahitq; ex ea.

Explicit tractatus Senecæ ad Galionē de remediis fortuitorum.

INCIPIT LIBER PRIMVS DECLAMATIONVM SENECAE:

Xigitis rem magis iucundā mihi q̄ facilē. Iubetis enim iudicare quid de his declamationibus sentiā quæ in ætatē meā inciderunt: & si qua memoriæ meæ nondū elapsa
e sunt: ab illis dicta colligere. Vt q̄is notitiæ uestræ subducti sint: tamē nō credatis tātū de illis: sed etiā iudicetis. Est fator iucundū mihi redire in antiq̄ studia: melioriscq; annos respicere & uobis quærētibus q̄d tantæ opinionis uiros audire nō potueritis detrahere iniuriā temporū. Sed cū multa iam mihi ex me desiderandi senectus fecerit: oculos; aciē retuderit: auriū sensum hebetauerit: neruorū firmitatē fatigauerit inter ea quæ retulit. Memoria est res ex omnibus partibus animi. maxime delicata & fragilis: in quā primum senectus incurrit hanc aliquando in me floruisse: ut & nō tantū ad usum sufficeret sed in miraculū usq; pcederet. Nā duo milia nominū recitata quo ordine erant dicta referebā & ab his qui ad audiendū pceptorē nostrū cōuenerāt: singulos uersus ad singulos datos cū plures q̄ ducenti efficerentur: ab ultimo incipiens usq; ad primū recitabā. Nec ad complectendū tantū quæ uellem uelox erat mihi memoria: sed etiā ad cōtinenda quæ acceperat. Nunc autē & ætate qualsata: & longa desidia: quæ iuuenilē quoq; animum dissoluit: eo pducta est: ut etiā si possit aliqd pstare: tamē pmittere nō possit: & diu ab illa nō repetiui. Solebat bonæ fidei esse. Nunc quia iuberis qd possit experiari: & illā cū cura scrutabor. De parte. n. spero bene. Nā quæ apud illā: aut puer: aut iuuenis deposui: quasi recentia aut modo audita sine cunctatione profert. At siqua illi inter pximos annos cōmisi: sic perdidit & amisit: ut etiam si sæpius ingerantur: totiens tanq̄ noua audiā. Itaq; ex memoria quod uobis satis sit supest. Neq; enim me de his interrogatis quæ ipsi audistis sed de hic quæ ad uos usq; nō peruenerunt. Fiat q̄d uultis mittatur senex in scolas. Illud necesse est in patrē ne me ueletis: q̄ certū aliquē ordinem sequi in cōtrahendis quæ mihi occurrerent: Necesse est enim per oia studia mea errē: & passim qcqd obuenerit cōtrouersiarū apprehēdā. Sniam forte ponā pluribus locis in una declamatione dictas. Nō n. dū q̄ro aliqd inuenio: sed sæpe: q̄d q̄renti nō cōparuit: aliud agenti pstō est. Quæ uero q̄ obseruā tia mihi etiā si ex aliq̄ parte se sunt ostēdentia: nō postum occupare eadē securo & reposito animo subito emergūt. Aliquādo etiā sentiā rem agenti & occupato sententia ciu frustra q̄sita: intē pestiua

molesta est. Necesse est ergo me ad delitias: componā memoriæ quæ mihi olim iam ꝑcario paret. Facitis autē iuuenes mei rē necessariā & utilē: qd nō cōtenti exemplis fæculi uestri: prioris q̄ nullis agnoscere Primū quia quo plura exempla inspecta sunt: plus in eloquētia ꝓficitur: nō est unus quā uis ꝑcipuus sit imitādus. Quis nunq̄ par sit imitator auctori. Hæc natura est rei. Semp citra ueritatē minor est similitudo. Deinde ut possitis æstimare quātū quotidie ingenia decrescant: & nescio qua iniquitate: & ad malū ꝓnitate naturæ: eloquētia se retro tulerit. Quicqd romana facūdia habet qd insolenti gratiæ aut opponat: aut ꝓferat circa Ciceronē effloruit. Omnia ingenia q̄ lucē nostris studiis attulerunt: túc nata sunt. In deterius quotidie data res est: siue luxu temporū. Nihil est enim tā mortiferū ingeniis q̄ luxuria: siue cū plurimū pulcherrime rei cecidisset translatū est omne certamē ad turpia multo honore: quæstuq; ingētia: siue fato quodā: cuius maligna ꝓpetua vis in omnib⁹ rebus lex est. Vt ad summū ꝓducta: rursus ad infimū: uelocius quidē q̄ ascēderat relabūtur. Torpēt enim ecce ingenia desidiosæ iuuentutis. Nec uigilat in labore ullius rei honestæ. Sōnus languorq; ac somno & languore turpior: malaꝝ rex industria inuasit animos. Cantandi: pulsandi: saltandiq; obscœna studia effœminatos tenent: & capillū frangere: & ad mulieres blanditias uocē extenuare mollicie corporis certare cū fœminis & immundissimis se excolere mundiciis nostrorū adolescētium specimē est. Quis æqualiū nostrorū quis dicā satis ingeniosus: satis studiosus: immo q̄s satis uir est? Emolliti: eneruesq; & nati sunt inuiti manent: expugnatores alienæ pudicitiæ: negligentes suæ. In hoc nec dii tantū mali permittant: ut cadat eloquētia: quā nō mitarer: nisi animos in quos se cōferret eligeret: Erratis optimi iuuenes nisi illā uocē nō magni Catonis sed oraculi creditis. Quid enim est oraculū? Nempe uolūtas diuina hominis ore enunciata. Et quē tandē antistitē sanctiorē inuenire sibi diuinitas potuit q̄ Catonē: per quē humano generi nō ꝓciperet: sed conuitiū faceret. Ille ergo uir qd ait. Orator est mi fili: uir bonus dicendi peritus. Ite nunc: atq; istis fluxis atq; expolitis: & nusq; naturæ in libidinæ uiris: quærite oratores merito talia habent exempla: qualia ingenia. Quis est qui nunc memoriæ studeat? Quid nō dico magnis uiribus: sed suis placeat. Sententias disertissimis uiris factas: facile in tantā hominū desidia profiui dicunt: & si acerrimā eloquentiā: quā præstare nō possunt: uiolare nō desinunt. Eo libentius q̄ exigitis faciā. Et quæcūq; acelebernmis facundiæ uiris dicta teneo: ne ad quēq; prauatū pertineant: populo dedicabo. Ipsis quoq; multū ꝑstaturus uideor: quibus obliuio imminet: ut aliquid tradatur posteris: quo memoria coꝝ ꝓducatur. Fere. n. aut nullius commentarii maximoꝝ declamatorū extant: aut quo peius est: falsa. Itaq; ne aut ignoti sint: aut aliter q̄ debeant noti: summa cū fide suum cuiq; reddā. Omnes aūt magni nominis in eloquentia uideor audisse præter Ciceronē. Nec Ciceronē quidē ætas mihi eripuerat: sed bellorū ciuiliū furor: qui tunc totū orbē peruagabatur: quo intra Coloniā meā me cōtinui. Alioquin potuissem eū audisse in illo attriolo: in quo duos grandes prætextatos: aut secus declinare potuit: & ingeniū quo solus populus romanus par imperio suo habuit cognoscere: & qd' uulgo de alio dici solet. sed in illo proprie debet qui potuit uiuā uocē audire. Declamabat autē Cicero nō quales núc cōtrouersias dicimus: nec teles quidē: quales ante Ciceronē dicebant: quas: thesis uocabāt: Hoc aūt genus materiæ quo nos exercemur: adeo nouū est: ut nomē quoq; eius nouū sit. Cōtrouersias nos dicimus. Cicero causas uocabat. Hoc uero alterū nomē græcū est: sed in latinū ita transiatū: ut pro latino sit. Scolastica cōtrouersia multo recentius est: sicut ipsa declamatio: quia apud nullū auctorē antiquū: ante ipsum Ciceronē & Caluū inueniri pōt: qui declamationē distinguit. Ait enim declamare est iam nō mediocriter dicere bene. Alterū putat domesticæ exercitationis. Alterū esse uere actionis. Modo hoc nomen prodiit. Nā & studiū ipsum nuper celebrari cœpit. Ideo facile est mihi ab incunabulis nosse rem post me natā. In aliis aūt ante beneficiū uobis daturus sum nescio: i uno accipio. Latronis enim Porcii charissimi mihi sodalis memoriā sæpius cogor retractare: & a prima pueritia usq; ad ultimū eius diem productā familiarē amicitiā cū uoluptate maxima repetā. Nihil illo uiro grauius: nihil illo suauius. Nihil eloquentia eius dignius. Nemo plus ingenio suo ipauit. Nemo plus indulsit: In utraq; parte uehementi uiro modus deerat: nec intermittere studia sciebat: nec repetere. Cū se ad scribendū cōcitauerat iungebātur noctibus dies. & sine interuallo grauius sibi instabat. nec desinebat nisi defecerat. Rursus cū se dimiserat in oēs luxus: & in oēs locos resoluebat. Cū uero se siluis montibusq; tradiderat: oēs illo agrestes in siluis ac montibus natos: laboris patientia ac uenandi solertia ꝓuocabat & in tantā sic uiuendi peruenerat cupiditatē: ut uix posset ad priorē consuetudinē retrahi. At cū sibi dimiserat animū: & se blandiendo quoad dixerat reuocabat. tantis uiribus incunbebat in studiū: ut nō tantū nihil perdidisset: sed multū acquisiuisse desidia uideretur. Omnibus quidē prodest subiectū animū relaxare. Excitatur enim ocio uigor: & ois tristitia quæ cōtinuatione pertinacis studii adducitur: fœminaꝝ hilaritate discutitur. Nulli tamen intermissio manifestius proderat: quotiens ex interuallo dixerat: multo acrius uiolētiusq; dicebat. Excultabat enim nouato & integrato robore: & tantum ad se exprimebat: quantū cupierat. Nesciebat dispensare uires suas: sed immoderati aduersum se imperii fuit. Ideoq; studiū eius ꝓhiberi debebat: quia regi nō poterat. Itaq; solebat ipse cū se assidua: & nunq̄ intermissa cōtentione sentire ingenii lassitudinē: quæ nō minor est q̄ corporis: sed occultior. Corpus illi erat: & natura solidum: &

multa exercitatiōe duratū. Itaq; nūq̄ eū arcētis ipetus aī deseruit. Vox robusta: sed sordida lucubrationibus & negligētia nō natura infuscata. Non beneficio: tamē laterū quos tenebat in ore extollebat. Et q̄is inter initia parū attulisse uideatur: ipa actione acrescebat. Nulla nūq̄ illi cura uocis excendæ fuit: Illū fortem agrestē: hispanæ cōsuetudinis morē non poterat dedicere utrūq; res tulerat ita uiuere. Nil uocis causa facere. Nō illā p gradus paulatim ab imo usq; ad sūmū perducere. Non rursus a sūma cōtentione paribus interuallis descendere. Non sudorē olei unctione discutere. Non latus ablutione reparare. Sæpe cū per totā lucubrauerat noctē ab ipso cibo statim ad declinandū p ueniebat. Iā uero cum rē inimicissimā corpori faceret: uetari nullo mō poterat. Post cœnā fere lucubrabat. Ne patiebatur alimenta per stomachū: somnū quietēq; æqualiter digeri. sed pturbata & dissipata in caput agebat. Itaq; oculoꝝ aciem confuderat & colorē mutauerat. Memoria & natura qui dē fœlix sed plurimū adiuta arte. Nunq̄ illa quæ dicturus erat: ediscendi causa relegabat. Ediscerat illa cum scripserat. Cum id in illo magis mirabile uideri possit q̄ nec lente & anxie: sed eadē pene quo dicebat ipetu scribebat. Illi qdem qui scripta sua torquent q̄ de singulis uerbis in cōsilium ueniunt: necesse est quæ totiens animo suo admouerint: nouissime afficiant. At quorumcūq; stilus ē uelox tradior memoria: est. In illo non tantū naturalis memoriæ fœlicitas erat: sed ars sūma ad apprehendēda quæ tenere debeat: & ad custodienda. Adeo ut oēs declinationes suas quiscūq; diceret teneret. Iam itaq; superuacuos sibi fecerat codices. Aiebat se scribere in aīo cogitata. Dicebat ita: ut in nullo nunq̄ uerbo eū memoria deceperit. Historiarū oīum: sūma noticia. Iubebat aliquem nominari ducē: & statim eius acta cursu reddebat. Adeo quæcūq; in aīum eius semel ascenderēt in promptu erāt. Video uos o iuuenes mei plus iusto in hāc eius uirtutē obstupescere. Alia uos in illo mirari uolo. Hoc tantū uobis mirū uidetur non operosa pōt tradi arte. Intra exiguum pauciſſimoꝝ dierū tps: poterit q̄libet facere id qd Cyneas fecit q̄ missus a: Pyrrho legatus ad romanos: postero die nouus hō & senatum. Et oēm urbanam circūfusam senatui plæbē: nominibus suis psalutauit. Aut quid ille fecit: qui recitatū a poeta carmen nouum suum esse dixit: & protinus mēoria recitauit. Cū hoc ille cuius carmen erat: facere non posset. Aut qd fecit Hortensius q̄ Arisimia prouocatus i actione perfedit diem totum: & oēs res: & precia & emptores ordine suo recensuit argentariis recognoscentibus: ita ut in nullo falletur. Cupitis statim ista dicere. Suspendā cupiditatē uestrā: & faciā alteri beneficio locū. Interim hoc uobis in quo obligatus sum psoluā. Plura fortasse uideor de latrone meo uobis q̄ audire desideratis exposuisse. Ipse quoq; hoc præuiderā futurū uobis: ut memoria ei⁹ quotiens occasio fuisset difficulter euelleret. Tamen nec his cōtentus ero: sed quotiens me iuitauerit memoria libentissime faciam. Vt illū totū & uos cognoscatis: & recognoscam illū. Illud unū nō differam. Falsam opinionē de illo in aīus hoīum conualuisse. Putāt enim fortiter quidem: sed paꝝ subtiliter eū dixisse. Cū in illo si qua alia uirtus fuit etiā subtilitas fuerit. Id quo nūc a nullo fieri animaduerto semp fecit. Nunq̄ inciperet sedens: quæstiones eius qd dicturus erat cōtrouersiæ proponebat: quod summæ fiduciæ est. Ipsa enim actio multas latebras habet. Non facili potest si quo loco subtilitas fuerit apparere cū orationis cursus iudicium audientis impediat dicentis abscondat. Ast ubi unda proponuntur mēbra: siquid aut numero: aut ordine excedit: manifestum est. Quid ergo unde hæc de illo fama? Nihil est iniquius his qui nunq̄ putant esse subtilitatē: & in illo cum oēs oratoriæ uirtutes essent: hoc fundamētū tot & tātis superstructis molibus obruebatur. Nec deerat i illo sed non eminebat. Et nescio an maximum uitium subtilitatis sit: nimis se ostendere. Magis nocent insidiæ quæ latent. Vtilissima est dissimulata subtilitas quæ effectu apparet: & habitu latet. Interponam itaq; aliquibus locis quæstiones controuersiarum sicut ab illis compositæ sunt. Nō his argumenta subtexam: nec & modum excedam: & propositum tam meum q̄ uestrum cū uos sentētias audire uelitis: & quicquid ab illis adduxero: molestū futurū sit. Hoc quoq; latro meus faciebat: ut amaret sententias: cum condiscipuli essemus apud. Maxillum rethorē: hominem satis aridū pauciſſimo bello sed non uulgato genere dicentem: cum ille exilitatem orationis suæ imputaret controuersiæ & diceret. Necesse est me per spinosum locum ambulantem suspensos pedes habere. Aiebat latro. Nō me hercule tui pedes spinas calcant: sed habent & statim ipse dicebat sententias quæ interponi argumentis: q̄ maxime declamantis & maxilli possent. Solebat autem & hoc genere exercitatiōis uti. Vt aliquo die nil præter epithimata scriberet aliquo die nil præter enthymemata: aliquo die nil præter has translatitias: quas proprie sententias dicimus quæ nihil habent cum ipsa controuersia implicitum: sed satis apte alio transferuntur tāq̄ quæ de fortuna de crudelitate: de fæculo: de delitiis dicuntur hoc genus sententiaꝝ supellectilem uocabat. Solebat schemata quoq; per se quæ cūq; erat controuersia scribere. Et putāt illum homines hac uirtute caruisse. Cum ingenium quidē eius hac dote habundauerit: iudicium autem eius fuerit strictis. Non placebat illi orationem inflectere: nec nūq̄ recta uia discedere: nisi cum hoc aut necessitas coegisset: aut magna suasisset utilitas. Schema obscura negabat decoris causa inuenta: sed subsidii: ut qd palā aures offensurum esset: si palam diceretur id: oblique & furtim surriperet. Summam quidem eius eē demētiam: detorquere orationem: cui rectam esse liceret. Sed iam diutius uos uolo morari. Scio q̄ sit odiosa Circensibus pōpa. Ab ea autem controuersia incipiam: q̄ primum declamasse latronem meum memini admodū

iuuenem in. Maxilli schola: cum iam cœpisset ducere diem.

Incipit Declamatio prima primi libri: quæ est de patruo abdicante nepotē: quē prius adoptauerat

Iberi parentes alant ut uinciantur. Duo fratres diffidebant inter se: alteri filius erat. Patruus in egestatē incidit. Patre uetāte adolescēs illū aluit ob hoc abdicatus tacuit. Adoptatus patruo est. Patruus accepta hæreditate locuplex factus ē. Egere cœpit pater. Vetante patruo aluit illum filius. Abdicatur. Contradicit.

Prima pars pro nepote.

O iam productus erat: ut omnem spem ultimorum alimentorum in ea sola domo poneretur: in qua habebat abdicatū & inimicum. Ipse inquit ali uetuit. Imitationem alienæ culpæ inocentiam uocas. Omnis instabilis & incerta fœlicitas est. Quis crederet iacētem supcrepidine Marium aut: fuisse consulem aut futurum? Quid non timidū fœlicibus putas? Quid desperandum infœlicibus? Ne circa plura instabilis fortuna exempla te mittam: uide quibus alimenta rogentur: & qs roget. Non sum hospes grauis. Vnū senem aduoco. Hoc tibi uitio placuit pater. Periret totus orbis nisi iram finiret misericordia. Iactatus inter duos patres: utriusq; filius: semper tamen fœlicioris abdicatus. Illud tamen pater deos testor: diuitem te relinquo. Circuibo tecum patet limina aliena. Omnibus ostendam: & me qui alimenta dedi: & te qui negasti. Abdicari nō possum ob id qđ feci: lege cogente. Quid si flere me uetes: cū uideo hoiem calamitosum. Nō sunt affectus nostri in nostra potestate. Quædā iura non scripta: sed scriptis omnibus certiora sunt.

Pars altera pro patruo contra nepotem.

Rescere proposuit ex mea inuidia homo qui se melius iactare potest: q̄ defēdere. Iustus metus est. ne heredem ingratū scribam: inimicum relinquā. Etiā si non odisti eū q fecit mihi iniuriā tamen ego odi illū q fecit tibi. Desinit eē filius q non tantū a patre abdicatus: sed ab alio adoptatus est. Audite q̄ualde eguerim. Fratrē rogaui. Quis es tu: q de facto patrū feras sententiā. Ad te arbitrum odia nostra nō mittimus. Iudices habebimus deos.

Extra controuersiam.

Lius Flauius prætedatus apud Cestiū cōtrouersias declāabat. Semp aūt cōmendabat eloquentiā eius aliqua res est: extra eloquentiā. In puero cleemētia. Lenociniū erat ingenii ætas.

Declamatio secunda de uirgine prostituta.

Acerdos casta: castis pueris pura fit. Quædā uirgo a piratis capta uenerit. Empta a lenone: & pstituta est. Venientes ad se exorabat stipē. Militē qui ad te uenerat: cū exorare nō posset eū luctātem: & uim inferre uolentē occidit. Accusata. Absoluta: & reuersa ad suos est. Petis sacerdotium. Contradicitur.

Prima pars contra uirginem petentem sacerdotium.

Acerdos uestra adhuc in lupanari uiueret: nisi hominem occidisset. Quid mihi sacerdotem cuius præcaria est castitas? Id enim deerat ut templa eas recipiant: quas aut carcer: aut lupanar eiecit. Indignam te sacerdotio dicerem: solum si transisses per lupanar. Fortuna inquit pati coegit: & misereri debēt oēs mei. Ad nos miserādas nō facimus sacerdotes. Nec ē apd nos maximus honos ultimorum malorū solatium. Ita domi custodita est ut rapi posset. Ita cara fuit suis ut non redimeretur. Ita rapta pepercere piratæ: ut lenoni uenderetur. Sic enim leno ut prostitueret. Sic uenientes deprecata est: ut ferro opus esset. Mouet me respectus omnium uirginum: si in ciuitate nulla inueniri potuit: nec meretrice castiorem nec homicida purior. Nulla est satis pudica de qua queritur. Omnes inqt exoraui. Si qs dubitat an meretrix esset. Audite q̄ blanda sit. Ponamus tres sacerdotium petere. Vnam quæ rapta sit. Alteram quæ prostiterit. Tertiam quæ hominem occiderit. Omnibus negabo.

Pars altera pro uirgine petente sacerdotium.

Oluerūt dii eē miraculo. In captiua libertatē. In prostituta pudicitiam. In homicida innocētiā Narrare sane oēs tanq̄ ad prostitutā uenisse dū tanq̄ a sacerdote discesserint: q̄ pudica: nisi eā sibi seruaturi fuissent. Totus populus ad seruandā pudicitiam contulit: quicqd ad uiolandam attulerat. Dicat pudicitiam suam diis quibus debet.

Extra conrrouersiam.

Onge recedendū est ab omni obscœnitate uerborum & sensuū. Quædam satis ē causæ detrimento tacere: q̄ inuerecunde dicere.

Declamatio tertia de incesta saxo deiecta.

Ncesta saxo deiiciatur. Incesti damnata anteq̄ deiiceretur uestā inuocauit: deiecta uixit. Repetitur ad pœnam. Contradicitur.

Prima pars contra incestam.

D enim deerat ut modestior in saxo esset: q̄ in sacrario fuerat. Dubitari non potest quin tandiu deiicienda sit: donec efficiatur per quod deiecta est. Patrocinium suum putat pereundi infœlicitatem. Quid tibi importuna mulier imprecer? nisi ut ne his quidem deiecta pereas. Exponam cum quo stuprum uel quando commisit. Quia probaui: ista damnastis. Non putas legē

cauisse ut perires: quæ cauit quēadmodum perires. Male de diis existimas: si sacerdoti suæ tā sero occurerunt. Ita dii maluerunt damnatā absoluere: q̄ sacerdotem.

Pars altera pro incesta.

Amnata deiecta est absoluta descendit. Putares puellam non deiici: sed dimitti. Lex sacerdotem non ad saxum usq; deferret: nisi sententiam deorum expectaret. Erat altitudo montis etiam secure aspicientibus horrenda.

Declamatio quarta quæ de forti sine manibus.

Dulterū cū adultera quis deprehenderit: dum utrūq; corpus interficiat: sine fraude sit: licet adulterū & in matre filio uindicare. Vir fortis in bello manus perdidit. Deprehendit adulterū cū uxore de qua filium adolescentem habeat. Imperauit filio ut occideret. Non occidit. Adulter effugit. Abdicat filium. Contradicit.

Prima pars pro forte contra filium.

Olus ego ex omnibus maritis nec adulterum dimisi: nec occidi. Quis non putet: aut me sine filio aut filium sine manibus. Contemptus est iste aquo sciemus. Cum adulteros deprehēdi tūc primū sensi me manus in bello perdidisse meas: domi etiam filii manus perdidi. Tam frustra ad filium q̄ ad gladium cucurri. In bellum non præuenit: & ante patrē q̄ patri negauit manus usq; eo pugnauit pro nobis ut pro se nō posset. Adolescens quos dimisisti sequere nō potui inqt matrem occidere. Quo sis excusatior addice & patrem.

Pars altera contra fortē hominem pro suo filio.

Alterum putauit paricidium: matrem coram patre occidere. Non semper scelera nostri fūt iuris. Et truces animos misericors natura debilitat i tā inopiati flagitii spectaculo: toto corpore stupui. Pater tibi manus defuerunt mihi omnia priusq̄ in memoriam reuerterer exierūt. Maius erat scelus quod iperabas: q̄ quod deprehenderas. Si quid exegeras & exegeris ultra uires meas dicam. Ignosce. Non possum. Ignoscit pater filio nauigationem recusanti: si non ferat mare. Ignoscit non sequenti castra si non potest: q̄uis ipse pater militaris sit. Ipsam legem recita. Liceat marito: liceat & filio. Quare tam multos nominat: nisi quia aliquos putat esse qui nō possunt. Exierūt adulteri inter patrem debilem: & filium stupentem.

Declamatio quinta de eo qui duas rapuit.

Apta raptoris aut mortem aut indotatas nuptias petat. Vna nocte quidam rapuit duas Altera mortem optat raptoris, Altera uero nuptias petit.

Prima pars contra raptorem.

Tupro accusatur: stupro defenditur. Cum altera rapta litigat. Altera aduocat. Vindicate patres. Fortior publicæ disciplinæ seueritas surgat. Iam binæ rapiūtur. Coit populus uelut publice metu territus uix credens duos fuisse raptores. Alteram iniuriæ rapuit. Alteram patrocinio. Perieras iam raptor: ni bis perire meruisses. Si te ante rapuisses: & nuptias optasses. Deide hāc uitasset anteq̄ nuberet negares illū iubente rapta debere mori. Nihil amplius raptori præstare potes q̄ me lege tua pereas. Contra alienam legem nullum ius habes. Tu raptori præstas: ut illum ipsa nō occidas. Non potes præstare: ne quis occidat.

Pars altera pro raptore.

Nter pares sentētias mitior uincat. Refert uirginea dic Lucreciam. plures tamen sabinæ fūt.

Contumeliosum mihi erat te dignam uideri: in cuius honorē homo occidatur: me dignū non uideri: in cuius honorem homo non seruetur.

Declamatio sexta de filio quodam ducente filiam archipirate.

Aptus a piratis scripsit de redemptione non redimebatur. Archipiratæ filia eum iurare coegit ut duceret se in uxorem: si dimissus esset. Iurauit ei. Relicto patre secuta est adolescentē. Duxit illam: Orba incidit. Pater imperat ut archipiratæ filiam dimittat & aliam ducat. Nolentem abdicat.

Prima pars contra filium.

Onæ spei uxor: bonæ spei nurus: quæ uel amare captiuum potest: uel odisse patrem. In carcere inquit ac tenebris iacebam. Narrat inquit socero beneficia. Puella nō misericordia mota est: sed libidine.

Pars altera pro filio.

Llo me loco non deseruit: in quem uenire & pater timuit. Vidisses membra uinculis præsla macie retractatos itorsus oculos. Attritus cathenis eram: & iutiles manus: talem quis amare nisi misericors potest. Inter tot consulatus. Marius nihil habet clarius: q̄ se auctorem Pōpeium se hæreditariæ extulisset imagines: nemo magnum dixisset seruum regē Roma tulit. Quid tibi uidentur illi qui rapti ab aratro paupertate sua beatam fecerunt rempu. Non possimus una fœlices erimus.

Declamatio septima de tyrannicida a piratis dimisso.

Iberi parentes: alant ut uinciantur. Quidam alterum fratrem tyrannum: in adulterio deprehensum deprecante patre ne faceret interfecit. Apiratis captus scripsit patri de redēptio

ne.Pater piratis epistolam misit:si precidissent ei manus duplam pecuniam se daturum.Piratæ il-
lum dimiserunt.Pater in egestatem incidit petit alimenta.Negant é uult in uincula ducere.

Prima pars pro filio tyrannicida.

I præcideritis :scribe potius occideritis.Tyrannicida exitum tyranni rogo. Non timeo nec
s quas manus piratæ soluerunt:iudices alligent.Pro adulterio filio rogas.Quæritæ nunc un
de tyranni fiant duplam dabo. Apparet pro unico filio rogat:duplam dabo alteram p filio
alteram pro tyrannicida.Si manus præcideritis.Hoc nec adulterio fecimus:nec tyrãno.Etiam nũc
manus meas petis.Nega tuam esse epistolam:& habes argumentum.Dic ego rogare etiam pro ad
ultero soleo .Remiserunt me reipublicæ cum manibus patri cum epistola . Hoc nostro sæculo ad
fabulas deerat:ut narraretur aliquis a piratis dimissus:alligatus a patre.Eius crudelitatis emptor cu
ius ne pirata uenditor..Duplam dabo.Quid necesse est potui uilius solui ut præcidatis manus. Ob
stupuere prædones:& inquiunt.Iudica patri:non omnia piratas uẽdere.Qualem optem patrem ne
scio.Dives debilitat.Pauper aligat.Neutum hoc manibus meis expedit.Vbi est matrimonium tuũ
uel qui tyrannos instruis?uel qui adulteros facis?

Pars altera contra filium tyrannicidam.

Vscepi tria prodigia inter me & se furentia.Vnum qui posset patriam opprimere.Aliũ quo
s q; fratrem uiolare.Alium qui patrem.Lex hæc scripta est pro malis patribus : qui boni etiã
sine lege aluntur.Sciebam piratas non facturos :nec pecuniam accepissent:& si sperassent:
utiq; præcidissent.Non ira illa patris:sed calliditas fuit.Vnde redimerem non habebam . Rogare i
tam auata ciuitate neminem poteram in qua nec filii patres alunt.Vsus consilio sum:sciens piratas
nõ crudeles:sed auaros feci ut desperarẽtur q; posses redimi an prudenter cogitaueri nescio. Interi
fœliciter cogitaui.Exclusa mens é:ex quo uidi unũ in arce filiũ:alterũ i adulterio:tertiũ i parricidio.

Extra controuesiam.

Electus solus orbus senex:qui color approbandus est in impetu.Magna enim ui opus est:ut
r aliquis accusans se miserabilem faciat sperantem.Nemini hominem inter scholasticos insa
num inter insanos scholasticum.

Declamatio octaua quæ est de forti abdicato.

q Vi ter fortiter fecerit:militia uacet.Ter pater fortem in acie:quarto uolentem exire retinet.
Nolentem abdicat.

Prima pars pro abdicato.

Vod patriæ supereſt mihi patri iudicio oẽ:filio pugnante:laxũ iam pro te dubito . Nescio
q qd lex timet?miraris si quod legi satis é :patri nimis est . Cã mihi abdicãdi é : ne sine filio
uiuã. Abdicatio mea in potestate abdicata est . Optimus finis uirtutis est:anteq; deficias de-
sinere.Lex quoq; uiro forti interdum diffinit:aut consulit.

Pars altera contra fortem abdicatum.

Erte abdicatis pugnare licet.Pudet me qa ter uicti militant.Senator post sexagesimum qui
c tum annũ in curiam uenire nõ cogitur:nec uetatur.Quicqd honoris nomine datur :si utrã
q; partem: licet. Alioquin desinit premiũ esse:cui necessitas imponitur.Otium imperas ani-
mo non otioso.Tumultus exortus est.In me omnium ciuium diriguntur oculi & ad hoc uerum:
dicendum est.Nihil mihi patria debet.Nunq; pugnaui nisi coactus .Adhuc militia mea legis mu-
nus est: Athenienses abdicato uicerunt duce quantum non iuteresst. Ille abdicationem uirtute de-
leuit.Ego merui.

PROLOGVS LIBRI SECVNDI.

Vm repeterem quos unq; declamantes sæpe audissem:occurrit mihi inter alios philo-
sophos Fabianus qui adolescens ad modum tantæ opinionis in declamando : quãtæ
c postea in disputando fuit.Exercebatur apud Arellium fuscum:cuius genus dicẽdi imi
tatus:plus deinde laboris impendit:ut similitudinem effugeret:quam impenderat ut
exprimeret.Erat enim explicatio Fusci arellii splendida quidem:sed operosa & impli
cata:cultus nimis acquisitus compositio uerborum mollior q; illa ut tam sanctis fortibusq; præcep
tis præparasse animus pati posset.Summa inæqualitas orationis:quæ modo exilis erat : modo ni
mia licentia uaga & effusa:principia:argumenta:narrationes aridæ dicebantur.In descriptionibus
extra legem omnibus uerbis:dũmodo uitaret præmissa libertas.Nihil acre:nihil solidũ :nihil hor
ridum splendida oratio:& magis lasciua q; læta.Ab hac cito se Fabianus separauit:& luxuriam quã
cum uoluit abiecit:obscuritatem euadere non potuit.Hic autem illum usq; in philosophiam prose
cuta est.Sæpe minus q; audienti satis est eloquitur:& in summa eius ac simplicissima facultate dicẽ
di.Antiquorum tamen uirorum remanent uestigia:quædam tam subito desinunt ut nõ breuia sint
sed abrupta.Dicebat autem Fabianus fere dulces sententias:& quotiens incidebat aliqua materia:
quæ conuitium sæculi reciperet:inspirabat magno magis q; acri animo. Illi deerat oratorium ro-
bur & illi pugnatoris mucro:splendor uero uelut uoluptarius non elaboratæ orationi aderat.Vul
tus dicentis leuis:& pro tranquillitate morum remissus uocis nulla contentio:nulla corporis assue

ratio:cum uerba uelut immissa fluerẽt.Iam uidelicet compositus & paccatus animus:cum uero cõ
pressisset affectus & iram doloremq; procul expulisset parum bene imitari poterat quæ effecerat.
Suasoris aptior erat locorum habitus fluminũq; decursus:& urbium situs:moresq; populorum ne
mo descripit abundantius.Nunq; inopia uerbi subsistit:sed uelocissimo cursu ac facillimo omnes
res beata circunfluebat oratio.Hæc eo libentius o'Melli fili carissime refero:quia uideo animum tu
um a ciuilibus officiis abhorrente:& ab omni habitu aduersum hæc unum concupiscentem nihil
concupiscere:ut eloquentiæ tantũ studeas:facilis ab ac in omnes artes discursus est.Instruit ẽt quos
non sibi exercet:nec est q; insidias putas tibi fieri quasi id agam:ut te bene crediti studii labor tene
at.Ego uero non sum bonæ mentis impedimentum:pge quo inclinat animus & paterno contem
tus ordine subduc fortunæ magnã tuæ partem.Eiicit quidem tibi maius ingenium q; fratribus tu
is omnium bonarum artiũ capacissimum é:& hocipsum melioris ingenii pignus non corrũpere
bonitate eius:ut illo male utaris.Sed quæ in fratribus tuis ambitiosæ curæ sũt:foroq; & honoribus
parant in quibus ipsa quæ sperantur timenda sunt.Ego quoq; aliquãdo eius pcessus audius & hor
tator laudatorq; uel periculose dum honestæ modo industriæ duobus filiis nauigantibus te in por
tu retines.Sed proderit tibi illa qua tota mente agitas declamandi exercitatio.Sicut Fabiano prosu
it qui aliquando cũ Cestiũ audiret nihil oĩs declamabat & tam diligẽter ut putares illum illi stadio
parari:habuit etiã blandũ rethorem præceptorẽq;:qui eques romanus Romæ docuit .Ante illum
inter libertinos præceptores pulcherrimæ disciplinæ continebatur:& minime probabili more tur-
pe erat docere quod honestum erat discere.Nam primus omniũ latinus Plocius Romæ fuerit pue
ro Ciceronе apud Blandũ diutius qa apud Fuscum Arelliũ studuit.Sed cũ iã transfugisset eo tem
pore quo eloquẽtiæ studebat:nõ eloquẽtiæ cã scio futurũ:ut auditis eius sententiis cupiatis multas
audire.Sed nec ille diu declamationibus uacabat:& ego multo tempore minor q; ipse erat audie-
bã quotiẽs inciderat:nõ quotiens uoluerã.In hũc ego libellum quæcũq; ab illo dicta teneo:cõferã.

Abdicatus post tres abdicandos.

d Iues tres filios abdicauit.Petit a paupere unicum in adoptionem.Pauper dare uult.Nolen-
tem abdicat.Contradicit.

Prima pars pro filio pauperis.

Vnq; futurum putaui:ut aut pater meus liberos odisset:aut diues cõcupisceret.Dubitaui diu
n an ille amicum tentaret an filium.Ita uero nos sumus pauperes.Quid habemus quod diui
tes rogent?Si immerito abdicauit:odi patrem tot eiicientẽ filios.Si merito:odi domũ tot
facientem nocentes.Amo æque paupertatẽ & patrem utroq; assueui.Non tibi per multis sulta libe
ris domus ẽ q̃q̃ nec sibi debuisti dare.Tutior enĩ aduersũ fortunã est:cui aliqd post damnũ supest.
Abdico inquit apparet unde uenias.Vna inter nos disputatio est.Hic me dignũ putat bono patre.
Ego meo.Diuitem inquit te esse uolo mihi uis dare.Ego te uolo.Omne abdicandum : si talẽ patrẽ
relinq;:quẽ me uideri uelim nescio.Innocentem?si abdicor.Nocentem si adoptor . Non ut in cæte
ris abdicationibus:ut in mea potestate est non abdicari.Perditurus sum patrem si abdicor.perditu-
rus sum si non abdicor.Quid interest utrum eiiciat an transferat?Et si parendum in omnibus patri
in eo non parendum quo efficitur ne pater sit.Graue est carere unico.Grauius eo quo quẽ alias cõ-
cupiscit.Non delectant domino ignoti seruorum greges.Nec sonantia ergastula laxi rutis.Patrem
gratis amo .Necesse est ut timeã domum liberis infœlicem.Non potest inueniri aptius tempus re-
conciliationis.Diues filium quærit.

Pars altera contra filium pauperis.

Agnum & hoc inter cætera paupertatis incommodum est:q; abdicationem filius nõ timet
m Senatorium gradum census ascendere facit Census romanum quidẽ aplæbe discernit.Cẽ-
sus in castris ordinem promouet . Censu in foro iudex legitur .Hunc facilius est pauperta-
tem laudare quam ferre.Si enim inquit:dati fuerint liberi mei:habebo hunc cum illis si pertenera-
uerit:habebo pro illis.

Extra controuersiam.

Ortidi declamatores fidelius tuentur colores quos proposuerunt.Nulla sentẽtiæ dulcedo
h surripit nullum schema solicitat.Sic quæq; malam habent faciẽ:sæpe pudicæ sunt:non ani
mus illis deest sed corruptor.Gallus Nibus tam magnæ fuit oli eloquẽtiæ.q; postea insaniæ
Cui accidisse uni scio ut ad insaniam non casu caderet:sed iudicio perueniret . Nam dum in sanus
mutatur:dum lenocinium ingenii furorem putat quod simulabat ad uerum redegit.Otonius pa-
ter æddidit quattuor libros colorum quos Galio noster Antiphontis libros uocat:tãtũ in illis som-
tiorum est . Syriacus contra maximum scrutinium a quo premebatur:cum comes eius fuisset:di-
xit.Per annos quindecim in officio tuo fui:dic quid precarium?Sed hæc est consuetudo uestra : in-
iuriam uocatis finem seruitutis.

Declamatio secunda deiureiurando uiri & uxoris

u Ir & uxor iurauerunt:ut si quid alteri accidisset:alter moreretur:Vir peregre profectus ẽ.mi
sit unicũ uxori quid diceret se decessisse.Vxor se præcipitauit.Recreata iubetur a patre uirũ

relinquere. Non uult. Abdicatur.

Prima pars pro filia uxore.

Si immortales: qua delectis prudentia humanum genus regitis effecistis ut illud non pericu
d lum amatis esset: sed experimentu. Hos. deiicere uult socer: quos nec mors qdem diuisit. Mo
riar inquit. Habeo & causam & exemplum. Quædam se maritorum amore rogis ardenti
bus miscuerunt. Quædam animabus redemerunt amore maritorum salutē solicitudine breui. Inter
has puella uiua nominabatur. Assidue contentiones erant. Sine te uiuere non possum. Immo ego
sine te: quia certantiu exitus esse solet. Iurauimus. Hic animus sine dubio iurantiu fuit ut uiui dedu
cerentur: cum id quoq; caueret: ne morte diuiderentur.

Pars altera contra filiam uxorem.

On possum inquit relinquere uirū. Quicq̄ nō potest: qui mori potest pene dū falsæ mortis
n nuncium misit: uere recepit. Potest sine uiro pati peregrinationem eius tulisti. Iureiurando
libeta es: iam casu proximo.

Extra controuersiam.

Vidius Naso apud Aurelium Fuscū magistrū suum: hanc controuersiam declamauit. Nam
o latronis admirator erat. Latro in præfatione quadam dixit. Non uides ut immota fax torpe
scat & ignes exagitata restituat. Mollit uiros ocium: ferrum situ rubiginem ducit. Et Naso
dixit. Vidi ego iactatas mota face crescere flammas. Et rursus nullo concutiēte mori. Hic autē dixit
quicquid laboris est in hoc est ut uxorē a uiro & uirū ab uxore diligi concedas. Necesse est deinde
ut iurare promittas: si amare promiseris eisdem. Pauca nostri pater crimina. Et litigauimus & ceci
dimus alium. Et quod fortasse non putas: perieramus. Rogatus aliquando ab amicis suis: ut tolle
ret tres uersus petiuit inuicem ut tres exciperet: in quos illis nihil liceret. Conscripserant illi qui tol
li uellent secreto. Hic quos tutos esse uellet in utrisq; codicillis idem uersus erant: ex quibus primū
fuisse narrabat. Abinouamus pedo qui inter arbitros fuit. Semibouemq; uirum semiuirumq; bouē.
Gelidum boream. Oelidum nomē. Ex quo apparet summi ingenii uiro non iudicium defuisse ad
compescendum scientiam carminum suorum: sed animum. Aiebat iterum deteriorem esse faciem
in qua aliquis neuus esset.

Declamatio tertia de nepote ex meretrice suscepto.

Bdicauit quidam filiū. Abdicatus se contulit ad meretricem: & ex ea sustulit filium. Aeger
a ad patrem misit. Cum uenisset: cōmendauit ei filium: & decessit. Pater post mortē illius i ad
optionē recepit nepotem. Accusator ab altero filio dementiæ.

Prima pars pro patre.

Ementia in me noui generis arguitur ianus essem. si nō agnoscerem meos. Expectabam ut
d aliquis pro abdicato rogaret. Nemo audiebat propinquorum fratre cessante. Deficientis
spiritus sustinebatur in aduentum meū iam cadentes oculos ad nomen meū erexit fugien
tem animā retinuit. In sinu meo: & filium & aiam deposuit. Nunciatū est mihi in ultimis esse filiū.
Nec hoc a fratre.

Pars altera contra patrem.

Ater istius incertus est. Bene cū isto ageretur: si & mater. Incidit i meretricē. Inter cætera ma
p la & fœcunda mulier. Nescio aduersus patrē iniuriosior sis: q̄ abstulisti illi hæredem: an q̄
dedisti. Adoptauit enim filium eius: pro pter quem eiecerat suum.

Declamatio quarta de raptore patrem non exorante.

r Aptor nisi in tricesimū diē suū & rapte patrem exorauerit: pereat. Raptæ patrem exorauit
suum non exorat. Reum facit dementiæ.

Pars prima contra raptorem.

Vid contremiscis senectus? Quid lingua trepidas? Quid obturpuistis oculi? Nondū tricesi
q mus dies ē. Nec tristiore qdā uultu expugnatā filiæ pudicitiā tulit. Nimis cito exorat⁹ ē. Nec
oia uitia eius ab adolescentia repetā. Virginē rapuit. Patrē accusat. Hoc itra triginta dies. Pu
tas maccusatori ꝓmissurū qd filio negauit? Miraris dubitare patrē. Lex ipsa inter mortē & nuptias
dubia est. Semp. n. sibi oia licere credit. Nihil me nunq̄ rogauit. Ignouit eni. Aliquis ante me roga
tus est. Demens sū. Vides. Nimirū turpiter uiuo Legem ignoro: dies tuos nō numero. Demēs inq;
es. Potes aliqs ignoscere sic roganti. Deliberabo cū amicis deliberabo cū propinqs me miserū qua
pene pmisi. O me miserū in hoc tantū q̄ triginta diebus irasci nō possum. Quid miraris si citius il
lū exorasti. Facilius est donare iniuriā: q̄ crimē. Procede in mediū senex: cuius misericordia crudelis
sū. Iā inqt augustū tps est. Et tibi uacat accusare. Sic aliqs exorat. Sic deprecatur. Apparet te núc pri
mū rogare. Quid. n. tā demens agitur. Nō sum exoratus. Nondū transiuit tps. Adhuc exorari pos
sum. Quā iniquū est: nondū esse me nocentem: & iam esse reum.

Pars altera pro raptore.

m E miserū patet iræ tuæ detractū est nihil: tempori autē multū. Infœliciorsum q̄ si uentrum
exorassem. Si seruaturus es filiū: iā tempus fuit. Si occisurus iā tēpus ē. Prior rogatus ē qué

magis timebam. Declinatio quinta de torta a tyranno pro marito.

t Orta a tyranno uxor. Nunqd de uiri tyrannicidio sciret pseuerauit negare. Postea maritus
eius tyrānū occidit. Intra quinquēniū nō parientē sterilitatis noie dimisit. Agit illa igrati.

Prima pars pro uxore.

As nuptias tyrannicidiū diduxit: quas nō diduxit tyrānus. Trahebātur matronæ. Rapiebā
h tur uirgines: nullæ tūc uidebātur fœliciores: q̄ quæ filios nō habebāt. Suspicatus est tyran
nus de tyrānicidio hūc cogitare siue isti aliqd excidat siue nō. Bene tegit uultus magna cō
filia. Tamen de uxoris garrulitate quæri non pōt: cū sciat quēadmodū taceat. Impositā i eculeo: sæ
pius ad absentē uirū respexit q̄ ad præsentē tyrannū. Explicatur totus aduersus infœlicē fœminam
tyrānicæ crudelitatis apparatus: & illo istruméta uirorū quoq; aios ipso uisu frangētia: ad excutien
dū muliebris pectoris sententiā ipononuntur. Verberibus corpus abrūpitur. Nescio respublica an tibi
liberos ista mulier datura sit. Tyrānicidā non dedit. Miraris si trāsit quinquēniū inter uxorē tortā:
& uirū occupatū. Scissum corpus flagellis igne adustū tormentis cōuulsū. Ignoscetis puto mulieri.
si dixerit fessa est? Quid tyrānicidio gloriaris? Facilius est tyrannū occidere: q̄ sustinere uerbera: la
minas: eculeos: qcqd antiqua seuitia iuenerat: quicqd adiecerat noua? Quid amplius dicā? Et tyrā
nus torquebat cū de tyrannicidio cū quæreret. Nō præmit sensum onerosa sumptibus. Et ut sceleri
mos est in deterius luxu fluente: mulieris ambitior: priuati insanit usq; i publica damna mutuo cer
tamie: Nunqd gēmas: & ex alieno littore petit lapillos expecta pōt parere. Nō respōdet ad certā fœ
cūditas diē. Si iuris rerū natura est. Vtrūq; putas tuū esse mirandū tyrānicidium: an huius silentiū?

Pars altera contra uxorem.

Go torta sum merito obiicies: nisi te uindicassem: ēt si scisti de tyrānicidio: nec idicasti. Nō
e est beneficiū: sed scelus nō facere deniq; neq; scisti. Nō. n. tibi indicaui. Nec tam magnū cōsi
liū uiribus quoq; graue animis cōmisi muliebri garrulitati quæ id solū potest tacere qđ ne
scit. Quo tempore uxor torta est: nihil adhuc de tyrannicidio cogitabā: postea cogitaui. Et hæc co
gitandi causa fuit. Vxoris ultio. Si qđ audierat tacuit: non beneficium est: sed fides.

Extra controuersiam.

Incius quo nemo ciuis romanus in agēdis causis præstantius habuit ingeniū. Quicquid lō
u ga cogitatio illi præstatura erat: prima intētio animi dabat. Ex tempore causas agebat: sed
nō desiderabat hanc conditionē: ut ex tēpore agere uideretur. De hoc elegāter dixit diuus.
Augustus. Vinicius ingenium in numerato habet.

Declamatio sexta de patre & filio luxurioso.

q Vidam luxuriante filio luxuriari cœpit: accusatur a filio. Cōtradicit.

Prima pars pro patre contra filium.

Ccusator meus intra se contrarios habet affectus. Cupit reū dānari. Crimē absolui: sed tu se
a nex inqt hoc dicis: luxuria tua serius cœpit citius desinet. Quidā summū bonū dixerūt uo
luptatē. Nihil est mihi opus præcipientibus. Habeo exemplū. Ostendit tibi luxuriā quā i te
non uidebas. Ebrietatē patri obiicit ebrius.

Pars altera pro filio contra patrem.

Dolescens luxuriosus peccat. Senex luxuriosus insanit. Nemo uitia quæ odit imitatur. Quis
a iperator ob hoc de prælio fugit ut bene pugnaret exercitus: Non coercet uitia q̄ puocat. Me
am quoq; luxuriā patri iputabo. Non sub seuera sui disciplina: nō sub bene istitutæ domus
lege q̄ posset adolescentis formare mores: & a uitiis ætatis abducere. Quodāmō ad luxuriā a patre
pmissus sum. Madēt cani unguēto: & cōmessator senex nulli nimis luxuriosus: sed parū san⁹ uidet.

Declamatio septima de peregrino negociatore & formosa.

Vidā cū haberet uirginē formosam uxorē peregre pfectus est. In uicinia mulieris & pegri
q nus mercator migrauit. ter illā appellauit de stupro: adiectis pciis. Negauit illa decessit ne
gociator: testō oium bonoꝝ suoꝝ reliqt formosā hæredē: & adiecit elogiū: qa pudicā cōpe
ri. Adiit hæreditatē. At rediit maritus. Accusat adulteri uxorē ex suspitione.

Prima pars contra formosam.

Erā querelā detuli. Non accuso adulterā: nisi uiuitē factā: post tantos ipudicitiæ questus: si
u tacere iā nō possum cōsitendū hoc hēo: Hac me cā abfuisse. Tēpus ē de uxore & marito cre
di. Fetat matrona oculos iacētes iterrā & aduersus officiosū salutatē: ihūana potius q̄ uere
cūdia sit lōge ante suā ipudicitiā neget ore q̄ uerbo. Nēo fortiter negantē iterū rogauit. Oium boo
norū hæres sola esto: quā corrūpi nō potuisti: qa tā fœliciter pudicitiā custodisti. Tace paulisper ns
men auctoris. Nunqd nō testō uiri creditur? Adeo ne iā ois pudicitia sæculi nostri abiit: ut aduersu
querimoniā uiri: alieno teste defendatur uxor. Muliebriū uitiorū fūdamētū anantia ē. Quæ pōt nō
timere opinionē adulterii pōt nō timeri adulteriū. Ex oi rupe cōsiliū trahitur quo uestis cruēteī. In
fœlices ancillatū greges abūdāt ut adultera tenui ueste pspicua sit & nihil maritus in corpe uxoris
suæ q̄ qlibet alienus pegrinusq; agnouerit. Futura. n. æstimabo iudicia. Interi qđ rogat cōpent ipu
dicā. Oēs te ipudicā loquūtur. Pudicā tantū unus & pegrinus cui plus laudator q̄ accusator nocet

uxorē meā nusq̄ audiui pudicā:nisi in adulterii elogio. Deiice in terrā oculos:& aures tuas exterio-
rū uocibus claude. Sibi q̄sq; pro te neget:ipudicā ille dixit. Ego ipudicā. Puto plus creditis ciui:q̄ pe
grino:marito q̄ adultero. Ipsū elogiū corruptoris animo scripsit:qa pudicā inqt cōperi:quod nulli
præter me contingit. Pars altera pro uxore formosa.

Formosa est. Hoc natura peccauit. Sine uiro fuit. Hoc maritus peccauit. Appellata ē. Hoc ali
f us peccauit. Negauit hoc pudice. Hæres relicta est. Hoc fœliciter. Hæreditatē adiit. Hoc con
sulto fecit. Incipit prologus libri tertii Senecæ Nouato Seneca mellifilis salutem.

Vosdā disertissimos agnoui uiros nō respondētes famæ suæ cū declamarēt i foro. Ma
xima oium admiratione dicētes simul ad has domesticas exercitatōes secesserāt diser
q tos ab ingenio suo qd accidere plærisq; æque mihi mirū q̄ certū est. Memini itaq; me
a Senero Gassio quærere qd esset:cur in declamationibus illi sua nō respōdet eloquē
tia. In nullo eni hoc fiebat notabilius. Oratio eius erat ualēs cultu ingētibus plena sen
tētiis. Nemo minus passus est aliqd in actione sua ociosum esse. Nulla ps erat quæ non sua uirtute
staret. Nihil in quo auditor sine dāno aliud ageret. Oia nitentia & intēta aliquo petētia. Nemo ma
gis in sua ptāte hūit audientiū affectus. Verū est qd de illo dicit Gallio noster cū diceret regno quo
dā potiebatur adeo oēs imperata faciebant. Cū ille uoluerat irascebātur. Nemo nō illo dicēte time
bat ne desineret. Non est q̄ illū ex his quæ dedit extimetis sūt qdem & hic qbus eloquētia eius lōge
maior erat q̄ lectio. Nō hoc ea portione illi accidit q̄ oibus fere:qbus maiori cōmendationi ē au
diri q̄ legi sed in illo longe maius discrimē ē. Primū tantūd erat in hoīe q̄tum i igenio corpis ma
gnitudo cōspicua suauitas ualētissime uocis. Quāuis hæc inter se raro coeāt:ut eadē uox & dulcis
sit & solida. pnunciatio:quā histrio non posset ꝓducere:tamen qōnis posset uideri. Nec i illo. n. qc
q̄ magis mirareris q̄ qd grauitas quæ deerat uitæ actiōi superat:q̄diu extra iocos se cōtinebat cēso
ria oratio erat. Deinde ipsa quæ dicebat meliora erāt q̄ quæ sciebat. Vit. n. ꝓsentis ai in maioris ige
nii q̄ studii magis placebat in his quæ iuenīebat:q̄ in his quæ attulerat:iā uero iratus cōmodius di
cebat. Ideo diligētissime cauebāt hoies ne dicentē interpellarēt. Vni illi ꝓderat excuti melior semp
fortuna q̄ cura de illo merebatur. Id. n. quā tamē hæc fœlicitas illi psuasit negligētiæ una die priua
tas plures agebat:& ita ut alterā ante meridiē ageret:alterā post meridiē publicā uero nunq̄ ampli
us q̄ una uno die:nec tantū scio quē reū illi defendere nisi se cōtigerit adeo ut. nunq̄ rerū nulla ma
teriā dicēdi nisi. in piculis suis hūit sine cōmentario nunq̄ dixit:nec hoc cōmentario cōtētus erat.
In quo unde res ponūtur:& maxima pte pscribebatur actio. Illa quæ falsæ id dici poterāt annotabā
tur:sed cū ꝓcedere nollet nisi instructus libēter ab instrumētis recedebat. Ex tpe coactus dicere insi
nita antecedebat. Nūq̄ uero utilius erat illi deprehēdi q̄ pparari sed magis illud supes quo diligen
tiā nō reliquebat cū illi tā bene temeritas cederet. Oia ergo hēbat quæ illū ut bene declamaret in
struerēt Phrasin nec uulgarē nec sordida sed electa. Genus dicēdi nō remissum aut languidū:sed a
dens & cōcitatū:nec lectas:nec uacuas explicatiōes sed plus sensū q̄ uerborū habentes diligentia.
Maximū uero mediocris ingenii subsidium tamem non tantum infra se cum declamaret sed infra
multos erat. Itaq; raro declamabat & nō nisi ab amicis coactus. Sed quærenti mihi q̄re i declamatio
nibus ipse esset sibi hæc aiebat:qd i me miraris pene oibus euenit. Magna quoq; ingenia a quibus
multū abesse me scio:q̄do plus q̄ in uno eminuerunt opere. Virgiliū illa fœlicitas ingenii oratione
soluta reliquit. Ciceronē eloquētia sua in carminibus destituit. Orationes Salustii in honore histo
riarū leguntur. Eloquentissimi uiri platonis oratio. quæ pro socratæ scripta est nec patrono. nec reo
digna est. Hoc nō ingeniis tantū:sed corpibus uidemus accidere quorū uires non ad oia quæ uiri
bus efficiuntur aptæ sūt. Illi nemo luctādi par est ille ad tollerandā magni ponderis sarcinā ꝓualet
ille qcquid apprehēdit non remittit sed in peliuis nitētibus uehiculis moratutas manus iniecit. Ad
aialia uenī alii ad aprū:alii ad cerū canes faciunt. Equorū nō oium (quāuis celerrimi sint) idonea
curriculis uelocitas est. Quidam melius equitem patiuntur quidā iugū:ut ad morbū te meum uo
cem. Pylades in comœdia Batylus, in tragœdia multum a se aberant nomine meo cū uelocitas pe
dum non concedatur tantū sed obiiciatur. Lentiores manus sunt:qdam cum oblomachis quidam
cum trhacibus optime pugnant qdam siccum schema componi cupiunt:quomodo alteri est i ipsa
oratione q̄is una materia sit tamē ille qui argumentatur negligentius narrat. Ille nō tam bene im
plet q̄ ꝓparat. Passienus noster cū cœpit dicere secūdū principiū stati fugauit ad epilogū oēs reuer
tuntur ne dicā tantū qbus necesse est audiūt. Miraris eūdē nō æque bene declamare q̄cās agere aiūt
eundē nō tā bene suasorias q̄ iudiciales controuersias dicere. Silo Pōpeius sedens & fœcūdus illit
teratus & haberet disertus si a ꝓclamante dimitteret declamabat tam male ut uideat belle optasse:
cum dixi nunq̄ surgas. Magna & uaria res est eloquentia nec adhuc ulli sic indulsit:ut tota contin
geret satis fœlix est:qui in aliq̄ eius partem est receptus. Ego tamen & propriam causā uideor posse
reddere assueui non auditorē spectare sed iudicem:assueui non mihi respōdere:sed aduersario nō
minus deuito supuacua dicere, q̄ contraria. In scholastica qdē non superuacuū est cum ipsa super
uacua sit. Iudicabo tibi affectum meum cum in foro dico aliquid ago:cum declamo id quod bel
lissime. Censorius aiebat de his qui honores in municipiis ambitiose peterent. Videor mihi

in somnis laborare deinde res ipsa diuersa est:totum aliud est pugnare aliud nētilare hoc ita sem
per arbitrium est scholam quasi ludū esse:forum harenā. Et ille ideo in foro primū dicturus tyro
dictus est. Age dū istos declamatores ꝓduca senatu in fore:cū loco mutabunt:uelut i assueta cla
se:& dilecta umbra corpora sub diuo stare nō possunt. Nō imbrē ferre:nō solē nescium:uix se inue
niunt:assueuerūt. n. suo arbitrio diserti esse. Nū est qd oratorē in hac puerili exercitatione spectes
qd si uelis gubernatorē in piscinā æstimare diligentissime tibi excusarē tanq̄ huic rei nō essem na
tus:nisi scirē & Pollionē asiniū:& Messalā coruinū & Baseanū:qui nūc primo loco stat:minus be
ne uideri q̄ Cestiū:aut latronē. Vtrū ergo putas hoc dicentiū uitiū esse aut audientiū non illi peius
dicunt:sed hi corruptius iudicant pueri fere:aut iuuenīles scholas frequentant. Hi non tantū diser
tissimis uiris quos paulo ante retuli:sed etiā Ciceroni Cestiū suū ꝓferūt:nisi lapides timerēt. Quo
tamē uno modo possunt:ꝓferunt huius. n. declamationes ediscunt. Illius orationes nō legunt:nisi
eas quibus Cestius rescripsit. Memini me intrare scholas cum recitaturus esset in millonē Cestius
ex cōsuetudine sua miratus dicebat:si Thrax essem fusius essem:si pantomimus essē:pantillus eē
m si equus millesio non cōtinui bilem exclamaui etsi cloaca esses:magna esses. Risus omniū ingens
scholastici intueri me qs essem:qui tam crassas ceruices haberē. Cestius Ciceroni responsurus mihi
quid responderet nō inuenit:sed negauit se exitur̄ nisi exirē de domo. Ego negaui me de balneo
publico exitur̄ nisi lotus essem. Deinde libuit Ciceroni de Cestio in foro satisfacere. subinde na
ctus eū in ius ad ꝓtorem uoco & cū q̄tum iocor̄ cōuitiorūq; effudissem:postulaui ut. P. R. nomen
eius reciperet lege inscripti 'malefici:tanta illa ꝓturbatio fuit:ut aduocationē peteret. Deinde adul
tum. P. R. edixi:& ingrati postulaui. Iā apud. P. R. urbanū curatorē ei petebā:interuenientibus ami
cis qui ad hoc spectaculū cōcurrerant:& rogantibus dixi molestū me amplius nō futur̄ si inrasset
disertiorē esse Ciceronē q̄ se uer̄ ne ut hæc faceret:uel ioco:uel serio effici potuit. Hanc inquit tibi
fabulā retuli:ut scires in declamationibus:uel unū tantū. Aliud genus hominū esse si cōparari illis
uolo:nō ingenio mihi maiore opus est:sed sensu minore. Itaq; uix iam obtineri solet:ut declamē.
Illud obtineri pōt ut uelim aliis q̄ familiarissimis audientibus. Et ita faciebat eius declamationes in
æquales erant:sed neq; eminebant. In quacūq; declamatione posuisses:inæqualē eā fecisset. Cōpo
sitio aspera:& quæ uitaret compositionē sententiæ uiuæ. Iniqū tamen erit ex his eū æstimari quæ
satis subtexā. nō enim hæc ille optime dixit. sed hæc optime teneo.

Luxuriosus a sodalibus cæcatus.

Aecus de publico mille denarios accipiat. Decē adolescentes cū bona sua comedissent sor
c titi sunt ut cuius nomē puio exisset:ex pacto excæcaret & acciper mille denarios. Exiit sors
cuiusdā. Excæcatus est petiit mille denarios. Neganf.

Prima pars cōtra luxuriosum excæcatu;.

Ic sunt oculi quos extinguistis mariti. O legē abrogādā:si excæcat homines. Nulli dat mil
h le denarios:nisi q inuitus accipit. Dic nūc miser qa hoc cū excæcareris nō dixisti: Respu. de
bilitatē cōsolar nō emit. Cōsumptis p̄monīis mēbra cōferūt. Vtilius est reipu unū cæcū
repelli:q̄ nouē fieri. Nō solū a nobis petit alimēta:sed primus. Alā eū q ꝓpter debilitatē alit. Nōalā
qui ꝓpter alimēta debilitat. Sic fit ubi hoies maiorē partē uitæ in tenebris ita agunt:ut nouissime
solē quasi superuacuū fastidiant. Pars altera pro excæcato,

Lis nouē mihi daturus est nulli nunc fauorabilis erit:si eos a qbus excæcatus est deceperit
i Circūuentus adolescens a illis nouē ueteranis cōsumptoribus:solus inquit nouē cogēti
bus resistere nō potuit. Oia ex cōpositio facta sunt. Vnus mētionē intulit:oēs approbaue
runt. Electus est q̄ sortiret. Sors huius q̄ exierit prima subiecta est. Cum repugnaret excæcatus est. Si
circūuentus est inqt imiuriā ꝓsequatur de ui agat. Talionē petat. Videbimus primū est:ut habeat un
de uiuat. Declamatio secunda de paricida absoluto

Vidam filiū accusauit paricidii. Acquis sentētiis absolutum abdicat.
q
Prima pars cōtra paricidatii.

Inus est iam quod rogo Nō peto ut me a paricida uindicetis. An iste accusatori parcet. q
m patri nō pepcit:Igitur nihil mediū est inter testamētū:& eculeū. Nō est absolutus paricida:
sed dubius. Vt absoluatis:multis tibi sentētiis opus eū. Vt dāneris:una. Nō absoluerūt reū
sed solū pepercerunt. Miraris in hac ciuitate misericordiā in qua lex absolutionē dat paribus tabu
lis. Quæris q̄multis nō placeas:si unū adiecero paricida es. Absolutionē legi:nō innocentiæ debes
absolutus inquit sum. Nō abdico te ꝓp paricidiū:sed ꝓpter alia uitia:q̄ te fecer̄:tā credibilē picidā.

Pars altera pro paricida.

m Anifestus est adolescentis color ut dicat se auctoritate patris oppressum.

Declamatio tertia de abdicato qui fratrem abdicatū adoptauit.

Vm filio tricenario pater patrimoniū diuidat. Quidam habuit filios frugi:& luxuriosum.
c Abdicat luxuriosum. Frugi peregre ꝓfectus est. Captus est a piratis:scripsit de redēptione
patri. Patre cessante:luxuriosus puenit:& redemit. Rediit frugi. Adoptauit fratrem suum.
Abdicatur. Prima pars pro fratre adoptante.

On est q̄ quisq̄ me laudet. Prior frater fecit inter nos pietatis exemplū. Vna nauigauit: una
n periclitatus est: una oēs emersus est terras. Nō reliquit me: tandē ad patrēa domū reduxit
Nō ē q̄ accusatione gratis utaris. Potes nauigare. Vtriq; gratias agere debes. Frater me ifti reduxit. Ego ifti fratrē. Si tanq̄ inertē abdicasti: nauigaui si tanq̄ impium: suos redemit. Nō pōt eripi filio qd̄ lege accepit. Quomodo. n. pater pōt eripere quod nō pōt dare.

Pars altera cōtra filium adoptantem.

Ihi necesse est abdicare quē nolo. Hoc uno alter alteri placet: quo uterq; patri displicet. Vta
m mut medicina qua cogimur qd̄ in mulieribus piculosis fieri solet. Vt malū cū ipso corpore exerceā. Adoptare adolescenti pmittitis: quē lex indiuidēdo patrimonio experitur. Lex te ad ministeriū patrimonii admittit: nō in dominiū: Est aliqua ætas a q̄ filius esse desinat. Nec tricenario quidē filio adoptare licet. Neq; enim q̄q̄ pōt aliū in manum suā recipere. q̄ in aliena manu est. Quomodo fieri pōt: ut ibi potestas uitæ necisq; aut in fratrē sit aut in filiū non sit. Si bene de te meruerat patrē pro illis rogasses. Nā quod ego nō redemi pauptatis fuit. Nihil in medio comparabat. Quicqd tunc tricenarius tibi reliquerat: abdicatus abstulerat. Quid facerem solus: senex: inops: Cuius pr̄imoniū alter diuiserat: alter assumpserat.

Declamatio quarta de seruato filio.

s Eruatus cōtra seruatorē nequaq̄ habebat actionē. Seruatus a filio eū abdicat. Ille p̄scripsit.

Prima pars contra filiū seruantem.

Icuisset perire cui nō licet loqui. Seruatū me putas. Captus sum. Redde me hosti: Captiuis
l loqui licet. Quoniā tanto ope beneficia uitæ iactat. Audite qs prior dederit. Siqs me hosti reddiderit: seruatorē uocabo. An uos abdicationē putatis actionē: etiā si actio est. Lex quæ de seruato loqtur: ad p̄sonas tantū extraneas ptinet. Ad filiū: & ad patrē nō magis q̄ ad seruū & ad dominū: libertū & patronum. Vt a patria potestate discedas & ad æstimationem beneficii uenias. Qui dat uitam si prior accepit nō obligat: sed reddit. Processum in acie exēplū filio meo. Vicit me nō hostis: sed ætas. Seruauit me quē sæpe seruauerā Redi uiuū me senē meretrix uocat. Parasitorū iocantiū materia sum. Omnibus istis tanq̄ seruatoribus tacere iubeor. Fili si uiuere mihi non licet: cur perire nō licuit? Ego inquit te protexi. Ita tu adolescens in aciē non ante patrem stetisti. Audite filii mei gloriam. Paricidium non fecit cum posset seruare seruatum.

Pars altera pro filio seruante.

h Ic me genuit. Hic mihi spiritū. Hic mihi has manus quibus seruaretur dedit.

Declamatio quinta quæ est de rapta incōtinente.

Apta raptoris: aut mortē aut indotatas nuptias petat. Raptor postula: ut rapta ducaf. pater
r non uult. Prima pars cōtra raptorem.

Ste raptor est. Ego in ius adducor. Nō est enim tam facile homini p̄bo occidere q̄ perdito
i mori. Cōmunis inqt lex est. dii faciant: ne cogas me experiri an tota mea sit. Quādo ergo i hoc inquit optabis: hoc tempore nō possum: Curo uulnera. Familiā reficio. Expugnatā dotem lugeo ereptā uirginitatē cōsolor. Minantē sibi ipsi custodio. Quando optabis? Cū rapta uoluerit: nō cum raptor. Quando optabis? Cū tu nō uoles. Quandoquidē optabis? paro me optioni. Cōfirmo animū. Nō est facile hominē occidere: primo intus gemitus meus: & introrsus hærentes lachrymas ago. Scio qd̄ futurū sit. Vultus te meus decipit. Stulte quāq̄ morari putas: nuptias filiæ suæ in securim incurris & carnificem ultro uocas. Quid rogare debeas? Conuitiū facis. Nemo iudicare se cogitur. Pars altera pro raptore.

Ihil est miserius q̄ in incertū inter uitā mortēq; destitui. Iam beneficiū erit etiā si mortem
n optauerit. In amorē filiæ istius incidi. Appellare de nuptiis debui patrem. Feci sed uidete q̄ etiā in lege lentus sit. Raptor uitā alieni arbitrii habet libertatē sui. Lex cōmunis est. Habet hoc raptor quod timeat. Habet & quod sperare possit. In lege inquit nō est scriptū quādo immo statim. Quotiens tempus nō adiicitur præsens intelligitur. Tam longum tibi ius i caput ciuis permittitur. Ctudelius est q̄ mori: semper timere mortem.

Declamatio sexta de domo cū tyranno incensa.

Amni illiciti sit actio. Quidā tyrannū ex arce fugientē cū persequeretur: in priuatā domuj
d cōpulit. Incendit domū. Tyrannū cū domo cōflagrauit. p̄mio accepto agit cum illo dominus damni. Prima pars pro tyrannicida.

Vr nō exclusisti? Quare nō recepisti? quare nullā aliā domū tyrannus petiit? Nemo uenien
e ti domū clausit. Aditū in domū nō habui. Nō gaudes te aliquid impendisse publicæ libertati? Hic est in cuius domū tyrānus occisus est. Tanq̄ tyrannicida monstraris. Redde inqt domū. Ita uiuo cū tyrāno nō perdideras: tyranni amicus: tyranni satelles. Certe negare non potes. Hospes diu expectaui an eiceretur tyrannus. Facilius potes accusare: aut te qui tam familiaris tyrāno fuisti: ut illi maxime tua placeret domus qua illū recepisti: aut tyrannum qui tibi dānum dedit: qd̄ in tuā domum fugit. Aut ut culpa te liberē Facilius potes accusare fortunā: quæ tyrannum potissimum ad te detulit. Pars altera contra tyrannicidam.

Ius debet esse damnū cuius est præmiū. Non est iniquū eius rei tibi iniuriā imputati: cuius
e fructū pcepisti: Non elegit domū tyrānus. Nec. n. hoc illi uacabat: sed in eā quā potuit irruperat. cū ego in ea nō essem nactus hic occasionē nocendi intrare noluit: sed tyrānicidium elegit: dubiū lentum: periculosuj urbi accepit præmiū: maius sine dubio: q̄ si dānū sarcire deberet.

Declamatio septima de ueneno dato filio furenti.

f Ilio furenti: & sua mēbra lanianti pater uenenū dedit. Accusatur ab uxoræ malæ tractatōis.

Prima pars contra maritum.

n On mirum est quare uiuat quæ filiū perdit. Viuit: quia occidit.

Pars altera contra uxorem.

q Vēm quotidie perdebā: aliquando extuli. Falleris misera mulier in orbitatis tuæ tempore: Nō pdidisti filium sed nunc extulisti. Extra cōtrouersiam.

Ifius flauus hanc sentētiam dixit. Ipse sui alimentū erat ad damnū. Hunc Cestius quasi cor
a rupte dixisset obiurgās. Apparet inquit te poetas studiose legere. Iste sensus est suus: q̄ hoc sæculum amatores nō artibus tnatū: sed sententiis impleuit. Ouidius eniz libris metamorphoseon dicit: Ipse suos artus lacero diuellere morsu Cœpit: & infœlix minuendo corpus alebat.

Declamatio octaua de patre qui accusatur concursum fecisse.

Vi cœtū & cōcursum fecerit: capitalis sit. Victa Olyntho: cū filio adolescente Olynthus se
q nex athenas uenit. Athenienses omnibus ciuitatē Olynthiis decreuerunt. Inuitatus ad cœnā ab adolescente luxurioso: cū filio uenit. Ibi cū de stupro filii mentio esset: pater fugit. Filius retentus est. Patet flere ante domū cœpit: incensa est domus. Decē adolescentes perierunt: & filiis Olynthii. Accusatur pater qd̄ cœtū cōcursumq; fecerit.

Prima pars pro reo cōcursus.

Ifero si flere non licet: magis flendū est. Imparari dolori silentiū nō potest. Fuerunt ex po
m pulo qui dicerent: hic meū filiū: hic meā corrupit uxorem. Suum quisq; illi & ignez attulit & dolorē. Timeo fili ne dum te q̄ro in ossa alicuius raptoris incidā. Vbi athenarum fides? Vbi hospitales inuicē dextræ? Capū inq̄ fili sumus? Dum licet fugiamus. Sed tanq̄ a Philippo. Pariter apud Philippū certe uicti fuimus. Lachrymæ me uocāt in crimē: quasi ex quo Olynthus capta est: flere desierim. Tantus si sum qd̄ in ea ciuitate populū cōcitare potuerim in qua filiū seruare nō potui. Nō quotiens cōuenerunt in aliquē locū plures cœtus & cōcursus est: sed quotiens cōuocati: totiens parati: quasi ad lucē suū cōcurrerunt. Nō si una uicinia coit: aut si trāseuntiū paucoz numerus affluxit: sed ubi totus: aut ex parte magna populus. Vbi diuisa in partes ciuitas. Cœtus multitudinis magnæ nomē est coeuntis: ex cōsensu quodā. At illic initio pauci fuerunt. Deinde reliqui nō ad me cōuenerunt sed ad incendiū: quod tamē populus maluit spectare: q̄ extinguere. Lex nō eum punit propter quē cœtus factus est: sed eū a quo cœtus factus est. Non mihi tanti ultio tanta fuit: qd̄ amittere filium uellē: & tentaui populū rogare: nec potui.

Pars altera cōtra reū cōcursus.

q Vid cœtus opus est? Sunt scriptæ ad uindictam iniuriaz omnium leges. Mota semel multitudo modū non seruat ardente illo incendio: ciuitas potuit.

Declamatio nona de cruce serui uenenum suo domino negantis.

æ Ger dominus petiit a seruo ut sibi uenenum daret. Non dedit. Cauit testamento ut ab hæredibus crucifigeref. Appellat seruus tribunos. Prima pars pro seruo.

Ex Cornelia te appello. Ecce hæres iubet quod tu netas: ne qs illū domino displicuisse putet. Tūc huic parari crucē: iussit cū sibi uenenum. Plura serui crimina cōfitemur: Intensiuas
l potiones inutiles cibos desideranti negauit. Quid. n. non uoluit qui uenenū petiit? Maluit etiā cē pati: q̄ mœreri. Si uincif periturus est. Si nō uincitur: seruaturus est ei a quo crucē peti. Ex altera parte lex est. Ex altera testamentum. Crux utriq; Furiosus seruum sine causa occidere uoluit. Quæritis insaniæ argumētū & se uoluit occidere. Seruo iquit tribuni nō possunt succurrere. Seruū natum regē habuimus. Seruo indice: patefacta est Bruti liberoz cum Tarquiniis cōiuratio. Ergo nihil interest. Venenum domino aliquis dederit an negauerit Etiā ubi remedium est mori: scelus est occidere. Tam cito uos de uita domini seruū desperare uultis: heredem. Mortem suppliciu; putas? Quid rogas? Si beneficium quid minaris? Venenū quisq̄ obiicit: nisi datū? Finem ullum facies tribunitiæ potestati: quam. P. R. ut ipse plurimū posse: ualere plus q̄ se uoluit. Venenum habere scelus est: tam magnum q̄ occidere.

Pars altera contra seruum.

Ori uolens elegit huic ministerio nequissimum seruū audacem infestum sibi. Ille non salu
m ti consuluit domini quē uidebat insanabili morbo tabescere: sed tormēta extendit. seruus herilis imperii non censor ē: sed minister. Agit de iure testamentorū: quorum interiit ois potestas: si uiui neglexerint imperia mortuorum tribuni. Ita me fecerunt: ut fur præferat domino. Non morieris domini arbitrio: morie: dominus tuo.

Declamationū Liber quartus. Seneca Nouato Senecæ mellifilis salutem.

Vod numerari solent facere ad expectationem populi detinendā:nota uaria per oēs
q dies pensat:ut si qđ populum & delectet & reuocet.Hæc ego facio:nō semel oēs ꝑduco.aliquid noui ſemper habeat libellūs:ut non tantū ſententiarū uos:ſed auctoꝝ nouitate ſolicitet.Acrior eſt cupiditas ignota cognoſcendi:q̄ nota repetendi.Hoc in hiſtrionibus in gladiatoribus in oratoribus:de qbus modo aliqđ fama ꝑmiſit, In omnibus deniq; rebus uidemus accidere.Ad noua omnes cōcurrunt.Ad notacōueniunt. Non tamen expectationem ueſtrā macerabo ſingulos producendo,liberaliter hodie & plena manu faciā.Pollio Aſinius nunq̄ admiſſa multitudine declamauit:nec illi ambitio ſtudio deſuit,Primus enim omnium romanorum aduocatis hominibus ſcripta ſua recitauit.Et inde eſt qđ Labienus homo mentis q̄ linguæ amatoris dicit ille triumphalis ſenes arpo actico tuas.i.declamationes ſuas nunq̄ populo cōmoſit.Siue quia parum in illis habuerit fiduciam:ſiue quia magis crediderim tantus orator inferius id opus ingenio ſuo duxit exerceri quidē illo uolebat:gloriari faſtidiebat.Audiui autē illū & uiridē & poſtea iam ſenē cum Marcello aſerrino nepote ſuo:quaſi præcipitaret audiebat illum dicentē:& primum diſputabat de illa parte quam Marcellus dixerat ꝑtermiſſa oſtendebat:tacita leuiter implebat:uitioſa coarguebat,Deinde dicebat partē contrariam.floridior erat aliquādo in declamando q̄ in agendo,Illud ſtrictū eius & aſperū & nimis tatū:incendio ſuo iudicium adeo ceſſabat:in multis illi uenia opus eſſet:quæ ab ipſo uix impetrabatur.Marcellus q̄us puer iam tantæ indolis erat ut Pollio ad illum pertinere ſucceſſionē eloquentiæ ſuæ crederet:cū filium Aſinium Galliū relinqueret magnū oratorē niſi illū qđ ſemper euenit magnitudo patris nō produceret ſed obtueret memini intra quartū diem quando Heriū filium amiſerat declamare cū nobis,ſed tanto uehementius q̄ nunq̄:ut apparet hominū naturam cōtumacem cuꝫ fortuna ſua rixari:ne quicq̄ ex ordine remiſit uitæ ſolito,Itaq; cū mortuo in Syria Cæſare per codicillos quæſtus eſſet diuus Auguſtus ut erat mos illi clementiſſimo uiro nō ciuiliter tantū:ſed etiam familiariter qđ in tam magno & recenti luctu ſuo hō clariſſimus ſibi pleno cōuiuio cœnaſſet.Reſcripſit Pollio:eo die cœnaui quo Heriū filiū amiſi.Quis exigeret maiorē ab amico dolorē q̄ a patre.O magnos uiros qui fortunæ ſuccumbere neſciunt:& aduerſus res ſuæ uirtutis experimēta faciunt:Declamauit Pollio Aſinius intra quartā diē:quam filium amiſerat,Præconiū illud ingentis animi ſiut malis.ſuis exultantis: At cōtra Acherium ſcio tam imbecillo animo mortes filioꝝ tuliſſe:ut non tantū recenti dolori cederet:ſed ueteris quoq; & oblitterati memoriā ſuſtinere nō poſſet.Memini cū diceret cōtrouerſiam de illo quia ſepulchris triū filioꝝ abſtractus iniuriaꝝ agit mediā dictionē ſ.etu eius interrumpi:deinde tanto maiore impetu dixit:tanto miſerabilius ut appāret q̄ magna interim pars eſſet ingenii dolor.Declamabat marius dimiſſo populo ex tempore ſolus omniū romanoꝝ:quos meo tē pore cognoui:in latinā linguam trāſtulit græcā facultatem.Tanta illi erat uelocitas orationis:ut uitium fieret.Itaq; ſi diuus Auguſtus optime dixit:Acherius noſter ſufflamandus eſt adeo ne cōcurrens:ſed decurrere uideatur.neq; uerboꝝ tantū illi copia:ſed etiā reꝝ erit.quotiens uelles eandē rē: & q̄diu uelles diceret.Aliis totiens figuris:aliis tractationibus:Ita ut nec regi poſſet:nec conſumi. Regi autē ab ipſo non poterat,Aloquin libertū habebat cui & parebat:& ſic ibat quomodo ille: aut cōcitauerat eū:aut refrenauerat.Iubebat.n.tranſire cū aliquādiu locū dixerat:tranſiebat inſiſtere iubebat:eodem loco permanebat.Iubebat epilogum dicere dicebat.Habebat in ſua poteſtate ingeniū:in aliena modū.Diu uidere cōtrouerſiam putabat ad rem pertinere ſi illū interrogares non putabat ſi audires.Is illi erat ordo quem impetus dederat.At nō dirigebat ſe ad declamatoriam legem nec uerba cuſtodiebat Quædā.n.ſcholæ iam quaſi obſcœna refugiunt:ſi qua ſordidiora ſunt aut ex quotidiano uſu repetita poſſunt pati.Ille hic in ſcholaſticis morē gerebat ne uerbis calcatis & obſoletis uteretur.Sed quædā antiqua & a Cicerone dicta cæteris,Deinde diſerta dicebat:q̄ nec illi quidē orationis citatiſſimæ curſus poterat abſcondere,adeo quicqd inſolitū eſt etiā:i turba notabile eſt.Hoc exemplo nemo erat ſcholaſticis nec aptior nec ſublimior ſed dum nihil uult:niſi cute:niſi ſplendide dicere:ſæpe incidebat in ea quæ de rei ſumma effugere nō poſſent. Memini illū (cū libertinū reum defenderet cui obiiciebatur:qđ patroni cōcubinus fuiſſet) dixiſſe,Impudicitiam in ingenio crimē eſt.In ſeruo neceſſitas,In liberto officiū:ram finite loco abite:nō facitis mihi offi ciū:& multæ ille hæc i officiis uerſat ex eo ꝑudici &obſcœni:& aliq̄diu officioſi uocitati ſunt.Memini & illā cōtradictionē ſic ab illo poſitā magnā mām Pollionis aſinii & tūc Caſſi ſæueri iocis ꝑbuiſſe:& igt iter pueriles cōdiſcipuloꝝ ſinus laſciua manu obſcœna iuſſiſti:& pleraq; huius generis obiiciebāt.Multa erāt q̄ reꝑhēderes,multa q̄ ſuſcipes cū torrētis more magn qdē ſꝫ turbid⁹ flueret redimebat tū uitia uirtutib⁹ plus hēbat qđ laudares:q̄ qđ ignoſceres ſicuti i ea i q̄ fleuit declamatōe

Declamatio prima quarti libri de patre rapto a ſepulchris triū filioꝝ ab adoleſcente luxurioſo.

q Vidā amiſſis tribus liberis cū aſſideret ſepulchro:a luxurioſo adoleſcēte in uicinos hortos deductus é:& detonſus.Coactus eſt cōuiuio ītereſſe:mutata ueſte.Dimiſſus iniuriaꝝ agit.

Prima pars pro rapto a ſepulchris trium filiorum.

n Vnq̄ lachryme oprimunt iperio:ſed etiā irritant.Nulla flendi maior eſt cā q̄ flere nō poſſe, Nā rapuit me q̄lē in cōuiuio puderet uenire:dimiſit q̄lē ad ſepulchrū redire puderet credo

mirari aliquē:qđ in foro amiſſis mō liberis ueniā.At ego iam in conuiuio ſui.Quouſq; inqt flebis. Eſt q̄dā in ipſis malis miſeroꝝ uoluptas & omnis aduerſa fortuna habet i q̄relis lauamentū.Ibi me flere phibes:ubi crudeliter ipſe nō fleres.Cū miſertimum ſit flere:q̄ infœlix ſum:cui nec hoc quidē licet ubi ebrioꝝ ſitim:& uomentiū famē.Quis eſt iſte qui ſupra lugentē patrē cenſuram lugēdi poſtulat.ꝓiectus ſum in omnia gulæ libidiniſq; flagitia:omnibus denotandus cenſoribus:ſæculo ꝑcepta componit.Scit q̄tū ſuper amiſſos tres filios patri ſplendū ſit:q̄ ſi uiuerent pater fleret.Senex: orbus:infœlix:hoc tantū inter miſerias ſolatiū capio:qđ miſerior eſſe nō poſſum,Cineres meoꝝ! ſepulcho uideo.Magnū ſolatium eſt appellare ſæpius nōmina filioꝝ non reſponſura.Hoc mihi remediū eſt nec de nuptiis:nec de liberis cogitandū.Diꝝ omnē occurrit.Cogit flere q nō ſinit.Iniuria eſſet fœlicis in illo cōuiuio morari. Pars altera contra raptum.

Veſtus fui prius de inhumanitate eoꝝ qui illum ꝑpinquitate cōtingerent.Nemo amicus:
q nemo unq̄ propinquus eſt.Sed melius & uides illius rabiē nouerāt:feſto die ſodales:amiciq; mecū:quoꝝ unus:quid hunc miſerū ſic perire patimur,Nemo ſibi ipſi ſinē flēdi fecit. Pudet illos deſinere,Cogi uolunt.Cōſolaret te diutius:niſi & iam accuſare poſſes.

Declamatio ſecunda de Metello coacto ne fungatur ſacerdotio priſtino.

s Acerdos integer ſit.Metellus pontifex cū arderet ueſtæ templū:dū palladium rapit:oculos perdit.Sacerdotiū illi negatur. Prima pars pro Metello.

Eſta mater fortaſſe nullū facerdotem haberes:niſi Metellū habuiſſes. Sacrorū cauſam ago
u non Metelli.plus eoꝝ intereſt:ne Metellū ſacerdotem:pluſq̄ Metelli ne ſacerdotiū perdat.

Nō erat tantus Metellus cum illi ſacerdotiū dedimus:Ciuitas ſolicita pendebat.Duo periclitabant quibus nihil populus habebat precioſius.Sacra & Metellus.O faciendū ſacerdotem:niſi eſſet Lex integrum ad animū refert nō ad corpus.Lex extimari hoc uoluit:tunc cū quis peteret non cum haberet ſacerdotium.Habes ueſta duplex tui pontificis meritum,Seruauit:nec uidit.

Extra controuerſiam.

p Ollio ante hoc ſi cæcus factus eſſet,non abſtuliſſet.Si poſtea cæcus factus eſt uidit.

Pars altera contra Metellum.

Acerdos nō integer corporis.quaſi mali ominis res nocāda eſt.Hoc in uictimis:notaſ quā-
s to magis in ſacerdotibus.Poſt ſacerdotiū magis obſeruanda eſt debilitas.Nō enim ſine ira deoꝝ debilitatur ſacerdos: Appāret non eſſe ꝑpitios deos ſacerdoti:quē ſeruati nec quidē ſeruant. Extra controuerſiam.

Vnc colorem Galio non probauit:ſummo cū honore Metelli.Aſſerens cōtra Metellū agē
h dum.Ita ut cogatur cū iudicibus officio pontificum & ipſe conſulere.

Declamatio tertia de patre exule & filia rapta.

Mprudentis cædis damnatus quinquēnio exulet.Rapta raptoris mortem aut indotatas nu
i ptias optet.Cum quidā haberet filiā & filium:imprudentis cædis dānatus in exilium abiit.

Filia eius rapta eſt.Raptor ad patrē puellæ ſe cōtulit.Impetrauit ab illo:ut iuberet filiam nuptias optare:& epiſtolā daret ad filium.Fratre auctore:mortem optauit puella.Pater rediit.Abdicat filium. Prima pars contra filium.

Vomodo me excuſabo reip.cui duos abſtuli.Neutrū mea culpa.In altero me fortuna decepit.In altero filius.Filia etiā fratri paruit.Filius nec patri:per humanos inqt errores agnoui
q præces meas Potes inqt omnibus hominē oſtendere:qđ nō poſſis occidere.Scis me ciuem debere reip.Hoc intererit tamē qđ imprudentes occidimus:& prudentes ſeruiamus.Aliquē in exilio intra fortunā meam uidi. Pars altera pro filio.

Rrupit cōtumelioſe tanq̄ in exulis domū.Peruenit ad patrē nō pepercit eius dolori.At ego
i querebar qđ abſenti fecit iniuriā.Nō poſſum ob hoc abdicari:qđ lege factum eſt.Nō potui ſti pater de iniuria iudicare:q̄ nō noueras:Multa nobis extorquentur q̄ noluimus ſcribere. & tu fortuna in ea eras in qua poſſes iniuriā accipere:& ille is erat qui etiā poſſet in patria iniuriam facere.Quia ſciebat malā cauſam ſuā ægit apud illū qui eā nō nouerat.Rediit ſuperbus & iubebat. & nos optare nuptias cogebat.Videbat ſic & illic coegiſſe.Aliquid tamē epiſtolis conſecutus é.Nemo unq̄ tardius periit Collegit ingentē numeꝝ perditoꝝ.Expugnauit domū,Vexauit puellā.Hoc tibi raptor non narrauerat. Extra controuerſiam.

Atro aiebat ſemp inuiſum eſſe q reꝝ aliū pro ſe ſubiiceret.Nō oportet hoc deriuari:factum
l in ſororis uoluntatē.Quid defendit inquit crimē:auditur tanq̄ reus qui tranſſert tanq̄ accuſator.Malo aūt loco eſt qui habet rei fortunā accuſatoris inuidiā.Aſinius Pollio dicebat:colorem in narratione oſtendendū:in argumentis exequendū.Imprudenter eos facere qui i narratione omnia inſtrumenta coloris apponerent.Nam & populus eos ponere:q̄ narratio deſiderāſſet:& minus q̄ probatio. Declamatio quarta de eo qui armis ſepulchri factus eſt uictor.

Epulchri uiolati ſit actio:Bellū autē cū eſſet in quadā ciuitate,Vir fortis in acie amiſſis armis
s de ſepulchro uiri fortis arma ſuſtulit.Fortiter pugnauit,& reposuit Præmio accepto accuſatur ſepulchri uiolati

Prima pars pro uiro forti.

a Rma uix contigerã:fecura sunt.Hæc si sumo arma sunt.Si relinquo spolia. Vidissem uere uiolari sepulchrũ:si illo uenisset hostis.Vterq; quod alteri deerat cõmodauimus.Ille uero arma ego armis uirum.Respu.multũ cõsecuta est.Vir fortis nihil petdidit.Necessitas est q̃ nauigia iactu exonerat.Necessitas est q̃ ruinis incendia opprimit.Necessitas est lex temporis.Quic quid non fit nõ legitime pro legibus.Melius enim pro ipso sepulchro actũ est.in quo notiora sunt iterum arma uictritia.Pro republica plerũq; templa nudantur:& in usu stipendii dona cõflamus.

Pars altera contra uirum fortem.

t Eum habemus in prælio inertẽ:in fuga audacẽ:in utroq; turpẽ.Non minus patrocinio:q̃ crimine arma sua perdidit.Hoc excusare non poterat.nisi rapuisset aliena.at rapuit aliena. Hoc excusare nõ poterat:nisi sua perdidisset.Arma uictritia arma cõsecrata diis manibus: arma quoq; quæ te fecerunt uirũ forte.Reposui inquit arma.Gloriatur qd' nõ & illa perdiderat.Nõ teneor lege quia reposui.Tam teneris hercle:q̃ qui uulnerauit aliquẽ:licet uulnus sanauerit:q̃ qui surripuit aliquid:licet deprehensus reddiderit nõ est hoc illi crimẽ propter uirtutẽ donandũ.Iam gratiã uirtuti rettulimus.præmiũ cõsecuta est.Aequos nos esse cõuenit.Vnũ uirum fortem honorauimus:Alterũ uindicemus. Declamatio quinta de priuigno medico & nouerca moriente.

a Bdicauit quidam filiũ.Abdicatus medicinæ studuit.Cum pater ægrotare:& medici negarent posse sanari:sanauit.Reductus est patri,ægrotare nouerca cœpit.Desperauerunt medici.Rogat pater filium ut curaret nouercam.Nolentem abdicat.

Prima pars pro filio medico.

q Vo pacto'istud euenit:ut abdicatione mea pater ægrotaret. Redit nouerca. Pietati cessere morbi:medicinã relinquo:multũ laboris:multũ uigiliarũ.Adiice adhuc qd' qui sanant in grati sunt:& medicus possum decipi & nõ possum priuignus excusari.Eundẽ inquit:medici morbũ esse dicunt:Nempe illi qui negauerunt te posse sanari.Ego nõ credo si satereris illam sic posse sanari.Timeo fortunã.Imputabitur mihi si quid acciderit.Ecce tu me nõ posse nõ credis.Oẽs medici negant:& nunc diligentiores fuerunt:quia in te decepti sunt.Nõ sum tantæ scientiæ:quãtæ uideor.Magnis præceptoribus opus est,Abdicatus studii.Quæris quomodo te sanauerim?non tibi medicus.sed filius profuit.Desiderio laborabas.Gratũ tibi erat quicq̃d meis manibus acceperas. Vt primũ intrauí recreatus es.Quid in re curandũ esset aduerti.Hæc non eodẽ morbo laborat Multa sunt dissimilia:sexus:ætas:animus.nihil magis ægris prodest q̃ ab eo curari a quo uolunt:Temerariis remediis graues morbi curantur quibus uti non audeo in nouerca.

Extra controuersiam.

n On oportet adolescentem qcq̃ nouercæ succensere. Alioquin odit & gaudet.Ferendus est adolescens si se accusat.Nõ est:si ulciscitur.

Pars altera contra filiũ medicum.

f Vgendũ est flendũ est in hoc me conseruasti.Hostis aliq̃do uulnus sanauit quod fecerat ob hoc maxime:quia alius sanare non poterat.Negat posse sanari. Nemo suscipit.nemo eius uult filio curationem præripere. Extra controuersiam.

p Ollio dicebat inter patres & filios:id solum iudex putat licere:quod oportet.

Declamatio sexta de indistinctione filii & priuigni.

q Vidam mortua uxore quæ in partu perierat:duxit aliam puerũ rus misit.Ex illa subinde sustulit filium.Vtrunq; puerum ruri educauit.Post longum tempus redierunt similes.Quærenti matri uter eius esset non indicauit.Accusatur ab ea malæ tractationis.

Prima pars pro marito.

q Vid fletis pueri?securi æstote:non me nunciante lites sunt & nondũ indicaui. Qualis eris nouerca q̃ gratis sic fieri cupis.Alter tuus est.Alter tui frater est.& si p te licuerit:neuter priuignus erit.dũ alterius uis esse mater:utriusq; es nouerca.Si coegeris mentiar:nõ mater:si nouerca decipieris.Hos ipsa noluit natura distingui.Indicarẽ nisi tã ptinaciter q̃reres:Hic tuus est Quid alterũ nouercalibus oculis intuetis.Ille tuus est.Vnum uere tibi cõtingit:ut habeas priuignũ & non sis nouerca. Pars altera contra maritum.

m Alæ tractationis agit.Filius eius rus ablactatus a patre:& educatus est sic:ut ignotus eẽ posset & matri.Tibi rediit uterq; filius.Huic uterq; priuignus.Eo crudelius filio caret quo prius accessit.Times huius iniquitatẽ:cũ iniquus magis ipse ames eũ:cui alterius uis donare matrẽ:q̃ cui non uis reddere suam.

Extra controuersiam.

q Vod ad colores pertinet uiri.Hispo romanus:& Sillo Põpeius hoc usi sunt.Nescio & oino nõ indico tibi.Quidã miscuerunt etiã & utroq; usi dixerũt nescio:Et si sciré nõ indicarẽ tibi.Quod latro & Cestius:sed Asinius Pollio neutrũ colorẽ probabat.Si dicit inqt nescio. Nulli fidem facit.Vxor ipsa nõ q̃reret ab eo:nisi ille scire posset.Etenim cõtra uir dici põt:quære a nutrice & pedagogo.Verisimile nõ est:neminẽ domi eẽ q̃ sciat.Ille aũt mixt' color utrũq; corrũpit

& ignorãtis fidẽ:& nõ indicantis fiduciã.nã cum dicit etiã si scirem nõ indicarẽ ut efficit illũ iudex scire putet:cũ dicit nescio efficit ut uideat idicare debere si scit.Hoc aũt ipse colore usus é:qn aiebat speciallissimũ scio:sed nõ iudico.Quia pueris hoc utile est:& tuo filio.Magis enim amaturus sum eũ qui matrẽ uidebitur nõ habere. Declamatio septima de tyrãnicida:& adulterio tyrãni.

t Yrannicide præmiũ detur.In adulterio deprehensus tyrãno gladiũ extorsit a tyrãno & occidit eũ.Petiit præmiũ.Cõtradicitur. Prima pars cõtra tyrãnicidam.

n On fecisset tyrãnicidium:nisi illũ tyrãnus armasset:cuius adulter fuit:qui etiã tyranni fuit: Imputat nobis qd' in adulterio mori uoluit deprehensus.Tyrãnicida noster iure occidi potuit a tyrãno Certamen impari cõditione contractũ publica fortuna distraxit.Non innocẽtior uicit:sed fortior.Tulit secũ tyrãnus gladiũ.Sic enim occisuri ueniunt.Cur solus ad pmiũ uenis tyrannũ certe occidisti cũ adultera:Nõ loricã.clypeum ne sumpsit:sed tenuẽ ac perlucidam uestẽ: perfusus unguento intrauit cubiculũ:in quo non esse tyrannũ diligenter agnouerat:tyrãnicida noster ne tyrannũ inueniret optauerat.Ducat tyrannicidã in arcẽ:tyrannus non uxor:odiũ nõ amor. accensurus ferat amicũ ferat ferrũ.eat eo ubi inuenerit tyrannũ.Omnia honesta opera uoluntas inchoat:occasio perficit:Sæpe honorata uirtus est:etiã ubi eam fefellit exitus.Scelera quoq; q̃is citra exitũ subsederunt puniũtur.Nec infœlix uirtus amittit gloriæ titulũ.Nec gloriã uirtutis intercipit fortuita fœlicitas.Nunq̃ maiorum nostrorũ prudentia tantis muneribus tyrannicidiũ emeret si ẽt id libido permitteret.Nouo inauditoq; more pugnabãt.Tyrãnicida pro adulterio tyrãnus pro pudicitia.Occidisti tu maritũ.Fortuna tyrãnũ.Tyrãnũ cadere reip.nolo.Occidat ratus ciuis.Misceat maledicta uulneribus:qualia in adulterũ maritus attulerat.Ab adulter oculis ad præmiũ curris.Nolo tyrãnicida immittatur anteq̃ occidat tyrannũ.Po.ro.ueneno uinci hostẽ noluit:proditione noluit.Honorabo subiectũ tyrãnicidiũ.nõ honorabo fortuitum:nõ coactũ.

Pars altera pro tyrãnicida

n On habebas inquit ferrũ.Quid enim tyranno profuit quod habuit.In eo qd' inermis ad tyrannũ uenit:nõ minor uirtus sed periculũ maius nõ quæras quid in arcẽ tulerim:tyrãnicidium detuli.Non est gladius meus:sed manus mea est:sed animus meus est:sed consilium sed periculum:sed tyrannicidiũ meũ.Adulterium uocas quo effectũ est:ne quis timeat adulteriũ. Diligenter arce munita occasionem requires.Tentati seruos:tentati amicos.Per uxorẽ solã fluxit occasio.Non putaui adulteriũ:uxorẽ tyranni polluere.Sicut nec homicidiũ tyrãnũ occidere.Ferro in arcẽ ferre periculosum erat.Inuenire facile.Si tyrannũ unq̃ inuenero obuiam:quælibet res telum erit.Certe semper solet secum tyrannus habere ferrum.Gladius inter duos fortioris est:q̃ solicitus fui adulter:ne deprehenderer. Declamatio octaua de patrono operas dimissas repetẽte a liberto.

p Et uim mœtumq; gesta irrita sunt.Bello ciuili patronus uictus & proscriptus ad libertum cõfugit.Receptus est ab eo:& rogatus ut operas dimitteret.Remisit.Consignatione facta restitutus exigit operas.Contradicit. Prima pars pro patrono.

p Atronus a liberto restitutionẽ peto.Si paciscí tunc a me uoluisses operas spopondisses.Bona bello perdidi.Ad restitutionẽ nudus ueni.Nunc liberto q̃ operas desidero.Proferabellas crudeliores tabula syllanæ proscriptionis psequebaf illa quos uicerat.Hæ psecutæ sunt quos receperant.In illa ultio fuit.His psidia.Deniq; illa iam desiit.Hæc psecuerauit Nõ mea inqt:sed aliena uis fuit.æque dignus est pœna qui ipse uim adhibet:ut qui ab alio amota:ad lucrũ suũ utí. In hunc præmiũ incidi.Et cũ timeo ne offenderẽ:secutus:sum hæc exigentẽ.Nõ recipit me:sed inclusit.Nihil est uenali misericordia turpius. Pars altera pro liberto.

n Ihil tibi opus est potestas.Scisti illũ parere.Et si cogi nõ potest:q̃libet indicas operas. Nũq̃ tamẽ indices ita periculosas sicut indixisti.Habeo iudicia tua.Bene de seruo iudicasti. Manumisisti.Bene de liberto.Proscriptus potissimũ ei te cõmisisti.Si noluissem patronũ habere potui.Vnus ex proscriptis fuisti:qui tunc non posses etiam rogari.Restituo tibi pscriptionem remisit,Non qcq̃d in pscriptione gessisti recidit. Extra controuersiam.

o Mnes inuecti sunt in libertũ.Varius geminus:& Ottonius ægerunt leuius:Vt patronus remissurus uideretur operas si obtinuisset.Nam Otto dixit:Sine me iudicio meo uideris redemisse.Faciã remittã,Quid me sic times:tanq̃ inuitus,pmiserim.Cõtra Cestius ait.Tunc huiusmodi utendũ est coloribus:ubi uerendum est:ne uideamur rem durã postulare.Vbi cõtra honestã psonam,pmisso iudex molliore fallendus est:qd' in hac psona ueremur & causa:nisi hoc unũ ex cõlore metuendũ est.ne si uoluimus hæc remittere:etiam uoluisse uideamur.

Declamatio prima quinti libri de eo qui incidit alteri laqueum quo se ipse suspenderat.

Nscripti maleficii sit actio.Quidã naufragio facto:amissis tribus liberis & uxore incẽdio domus:suspendit se.Præcidit illi qdã ex ptereũtibus laqueũ.A liberto reus sit maleficii: Prima pars pro eo qui pcidit laqueum.

r Es inquit liberos pdidi.Vtinam & illos seruare potuissem.Viue mutauf uices fœlicitatis humãæ.Proscriptus aliquando pscripsit.Victi fugiunt.Proscripti latẽt.natãt naufragi. Amisi inquit uxorẽ:liberos patrimoniũ.Tu putabas ea conditione accepisse ne perderes

Ludit te suis fortuna muneribus. Et quæ dedit aufert: & quæ abstulit reddit. Nec unq̃ tutius est eam experiri: q̃ cũ locum iniuriæ nõ habet. Cneus Pompeius in pharsalia uictus acie uixit. Morte tuo: tuum putas naufragiũ. Crassus uixit. Non priuatas perdiderat: sed publicas opes. Omnia tibi fortuna abstulit: sed spem reliquit. Tolle spem hominibus: nemo uictus retẽtabit arma. Nemo infœliciter experta negociatione: alios apperet quæstus. Nemo naufragus uiuet. Spes est ultimum aduersarum rerũ solatium. Vt uiueres natasti: misertus sum. Nec in te amplius q̃ periculum cogitaui. Non attendi incendium: nõ orbitatem. Aut si attendi: meminerã te post illa uixisse. Nõ uisus es mihi animum moriendi habere: legeras locum in quo interpellari posses.

Pars altera contra præcidentem laqueum.

t Vlit ille dominus fundorũ: aliena arbore suspendendo laqueum. De fortuna nihil queror. Mori permittit. Nunc inquit morere. Iniuria est: ut q meo arbitrio debui: tuo moriar. Ami si uxorem: liberos: patrimoniũ. Fortuna mihi nihil præter laqueũ reliquit. Iste nec laqueũ. Sumpsi instrumenta mortis solitudinem & laqueũ. Alterum aptũ morituro: Alteruꝫ misero. Quisquis interueneris: si amicus es desle: si inimicus specta. Cum a me iste accusetur: grauiorem de me q̃ de reo ferre sententiam. Ego ut ne moriar. Iste ne prohibeat. Ne hoc narrarẽ: mori uolui. Prestitit remodiũ meũ. Si qua fides est. Non enatauí: sed iectus sum. Nihil iam timebam: nisi uiuere. Domus meæ fata claudo: Nullo miserior q̃ qd̃ ultimus morior, Cui me uitæ referuas? Vt ædificem. Aspice incendium. Vt nauigẽ. Aspice naufragium. Vt educẽ. Aspice sepulchrum. In tam clamitosa domo fœliciores fuistis. Vxor & liberi. Vobis mori contingit.

Declamatio secunda de filio pauperis qui factus est gener diuitis inimici.

p Auper cũ haberet filium: & diuitẽ inimicũ filiam habentẽ peregre, pfectus est. Rumor fuit de morte. Filius cum deuite in gratiam rediit: & eius filiam duxit. Reuersus pater coegit illum uxorẽ repudiare, nolentem abdicat. Prima pars pro patre paupere.

n Emo q̃q̃ facile credit: quo perdito dolendum sit. Ego diu non credidi de nuptiis tuis desertor patris: inimici cliens: uxoris mancipiũ: non fleuisti patrem: non quæsiuisti. Sic inimico placuisti Rumor inquit fuerat te decessisse. Mirabar si talem uxorẽ iubente patre habere potuisses: nõ quæris nisi perierim. Mors mea tibi debet esse suspecta inimicũ habeo. Quis alius hanc famã potuit immittere: nisi qui me uiuo: filiam collocare non poterat. non times ne iter ipsas nuptias: patris ossa referantur. Tot serui sequuntur: tot liberi: tot clientes: ut quicq̃d dixerit rumor sit. Fabricius aurum a Pyrrho recipere noluit. Beatior ille fuit: q̃ ille regno. Plures insidias in itinere fugi: & factum diues quod faciendum mandauerat credidit.

Pars altera pro filio pauperis genero diuitis.

u Anũ gloriæ genus: odium diuitiarũ. Mortales esse inimicitiæ deberent. Scipio Gracchi inimicus & postea socer: cuius uitio inimicitiæ contractæ sunt: apparet. Ille amat filium tuum nec tu tuũ. Extra controuersiam.

s Euianus nomine rem stultissimam dixit. Diues me sæpe contempsit. nũq̃ nisi pro mortuo habuit. Vt aliquid & simile de Seuiano dicam post hanc sententiam Seuianum semp pro mortuo habui. Declamatio tertia de duobus fratribus pancratiastis.

m Alæ tractationis fit actio: duos filios quidam pancratiastas instituit: & ad Olympiã duxit Cũ compositi essent: ut simul pugnarent: accessit ad pugnantes pater: & ait abdicaturum si quẽ perdiderit. Cõmortui sunt iuuenes: & decreti sunt si honores diuini. Reus sit pater male tractationis ab uxore. Prima pars pro filiis.

t Ertius sine forte pugnasti: & utrũq̃ uicisti. Stetit cruentus pater. Iam perierant: & adhuc minabatur. Moriũtur. nõ alter ab altero: sed uterq̃ a patre. Misera mater odisse non potest qui filiũ suum occidit. Iuuenes inuicti nisi habuissent patrem. Pii iuuenes nec paricidium patri negare potuistis. Vincere propter paricidiũ nolunt. Vinci, ppter abdicationem. Abdico inquit eum qui uictus erit. Demẽs meliorẽ abdicaturus es. Inuoco Iouẽ cuius Olympia paricidiis absoluta sũt.

Pars altera pro patre contra filios.

n On facturus dixi: & si facturus pro gloria eorum dixi. non debeo inuidiæ solus eẽ: cum luctus cõmunis sit. Omnes aiebant collusuros fratres. Minatus sum non ut necessitatẽ filiis imponerem: sed ut populo satisfacerem.

Declamatio quarta de damnato paricidii allegante fratrem.

q Vi falsum testimoniũ dixerit: uinciatur apud eum in quẽ dixit. Ex duobus filiis profectus ẽ cũ uno pater. Adolescens solus rediit. Accusatus a fratre paricidii: & damnatus. Diebus festis intercedentibus pœna a lege dilata est. Rediit pater. Accusauit dãnatus fratrẽ falsi testimonii: & obtinuit: & uicit. Cogit pater: ut uinctũ soluat. nolentẽ abdicat.

Prima pars pro patre.

f Alsum inquit testimoniũ frater dixit. Si uis illius graue crimẽ facere: te exorabilem presta. Crudelis in fratrẽ: miraris si in te creditum paricidiũ sit. Ergo ego duos filios habere non possum. Adolescens iam potes: & paricidiũ facere. Alligatus est alter filius: quia nõ reuertebatur pater. Alter q̃a iam rediit. Nunq̃ solues fratrẽ. Si talis es nihil testis mentitus ẽ. Paricida es. Nõ ipio in te sed in patre: pio aĩo dixit. Suspectũ habuit: q̃ reliqueras patrẽ. Inter cathenas filii iaceo eodẽ clausus ergastulo. Ingrate testẽ tnum simul alligasti.

Pars altera pro filio.

m Eo piculo solutus sũ: meo alligatus, Vix solui poterat: si testimoniũ: falsũ p̃ fratre dixisset. Paricidium de patre finxit: de fratre cõmisit. Venisse patrem mihi carnifex nunciauit. Paricida sunt sicut obiicitur. Hoc leuius irascor. Miraris si eũ fratrẽ alligare possum: qui me potuit occidere: Ingrata pene erat: ipsa pœne meæ dilatio. Expectare grauius uidebatur q̃ pati. Imaginabar mihi culeũ serpentem. Profundum

q Declamatio quta de domo pauperis p diuitem cũ arbore quæ dicitur Platanus cõbusta. Vi sciens dãnum dederit reddat quadruplũ: qui isciens simplũ. Diues pauperẽ uicinũ rogauit ut sibi uenderet arborẽ quã sibi uidebat obstare. Pauper negauit. Diues incendit platanũ cũ qua & domus arsit. Pro arbore pollicetur quadruplũ: pro domo simplum.

Prima pars pro paupere contra diuitem.

e Xcitatus flãmarũ: sono uicinorũ primo fidẽ iploraui. Arbor ramis discurrẽtib⁹ totã domũ texerat. Nõ põt exorari. Incẽdatur. Est hæc ipudentiæ sine fine concupiscere: sine mõ irasci. Non põt expugnari pcibus. Expugnetur ignibus. Nihil inter me & pauperẽ interest: si iure agamus: liceat & pauperẽ gaudere, pspectu. Vos possidetis agros: urbiũ fines: urbesq̃ domibus ipletis. Intra ædificia uestra: undas & nemora cõprehẽditis. Nihil lætus oculis tuis q̃ ruinæ meæ. Domũ pdidi q carere nec arbiscula quidẽ poterã. Delitiis tuis diues ardebimus, Oculis uoluptas incendio quæritur: &, pspectus ignibus relaxatur. Quid, pspectui obstabat. Quid in, ambulãtibus nobis non obstant seruorũ cateruæ? & in imensã erecti altitudinẽ parietes lucẽ nõ, ipediunt. Infinitis primo recte spatiis ambulationes & urbiũ solo ædificate domus non uos, ppterea a publico excludũt sub hac arbuscula imaginabar diuitũ siluas. Quantũ pdidi: quẽ fatetur iratus inimicus plus pdidisse: q̃ uoluit. Non iniquũ postulo. Eius dãno desinat incendiũ cuius cõsilio cœpit. Sic licet ut domus ad cælũ emineat. Oẽs conuersæ brumales æstus habeãt æstiua frigora & nõ in suis uicibus intra istos penates agatur annus. Agunt in sũmis culminibus mentita nemora: & nauigabiliũ piscinarũ freta. Arata quodã populis rura singulorũ nũc ergastulorũ sunt. Latiusq̃ nunc uillici q reges iperant. Maria submouẽtur, piectis mollibus. Nesciebas quanta sit potentia igniũ q̃ irreuocabilis quẽadmodũ totas cõsumat urbes q̃ leuibus initiis oriantur incẽdia etiã si partẽ dãni dare uoluisti. si tamen partẽ uoluisti: in totũ q̃si prudẽs dederis tenendus es. Ex toto eni uoluisse debet qui iprudẽtiã defendit. Si fateretur iste scienter iam̃ incendisse puto tota domus intelligeret: ex parte si unum tignũ. Nec enim quisq̃ oĩa incendit: sed unam aliquã rẽ ex qua surgat in omnia se sparsurus ignis. At qui pars domus est: arbor quæ in domo est.

Pars altera pro diuitiæ.

p Stilentẽ mihi domũ faciebat arbor. Cælũ omne per qd̃ salubris spiritus uenire, posset: obduxerat. Rogaui pauperẽ & dixi: nihil tibi nocet arbor recisa. Mihi plurimũ ñ recisa. Quid ad te illi rami ptinent q extra domũ sunt? Quasdã partes domus meæ rami præmebãt. Iam etiam quosdã parietes minuerant. Scitis quanta uis sit arborũ: muros discutiunt.

Declamatio sexta de rapto adolescente in ueste muliebri.

i Mpudicus cõcione prohibeatur. Adolescẽs speciosus spõsionẽ fecit muliebri ueste. Sed exiturus in publicũ processit. Raptus est ab adolescentibus decẽ. Accusauit illos de ui. Damnauit & clamauit. Cõcione prohibitus a magistratu reũ facit magistratũ iniuriæ.

Prima pars pro magistratu contra adolescentulum raptum.

m Vlebrẽ uestẽ sumpsit. Capillos in fœminæ habitũ cõposuit. Oculos puellari lenocinio circũdedit. Colorauit genas. Non creditis: & qui nõ crediderãt: uincti sunt sponsione. Et hoc desponsione forsitan uenerat: ut auderet impudicus cõcionari. Date illi uestem puellarem. Date noctem rapietur. Sic illum uestis sumpta decuit: ut uideretur non tunc primum uestem assum psisse. Facta totius adolescentiæ remitto. Vna nocte contentus sum: sic imitatus puellam ut raptorem inueniret. Nunquid cecidi. Nunquid carmen famosum composui aut ut proprium genus iniuriæ tuæ dicam: nunqd te rapui. Apud patres nostros q forensia stipendia auspicabantur: nefas putabatur brachiũ extra togã exerere. Quã longe ab his moribus aberãtiq tam uerecunde etiã uirtute utebantur. Constat hunc stupratũ cũ dãnati essent qui rapuerunt.

Pars altera pro adolescentulo.

c Onstat semp grauẽ: semper seuerũ fuisse: semper rigidũ Sed hoc locis' adolescẽtiũ factũ ẽ. Cæterũ tam nota erat uerecundia: eius: ut nemo sine sponsione crediderit.

Declamatio de trecentis nõ receptis ab imperatore.

n Octe portas apire bello nõ liceat. Impator in bello summã ptãtem habeat. Trecẽti ab hoste captiui ad portas nocte uenerũt. Impator nõ aperuit. Ante portas occisi sunt. Imperator post uictoriã eius reus est lesæ reipublicæ. Prima pars pro imperatore.

On optaui meos. Nouerant legẽ. Cur inqt trecenti pierunt: immo cur ne pierunt capti sũt.
n Hos ego in die nõ recepissem: nisi uictores. Noctu nec uictores qdem. Procedens ꝓstridie i
præliũ pugnaturus cõspexit trecẽtos in qbus laudari nihil põt nisi fuga. Nihil desiderari: ni
si numerus. Fugiunt ut leges relinquãt. Redeũt ut leges tollãt. Populus romanus in chartaginẽsi
prælio in sũmas redactus angustias. cũ seruorũ desideraret auxilia: captiuorum contẽpsit: & credidit
eos libertatem magis tueri posse qui nunq̃ habuissent: q̃ qui perdidisset. Nocte quomodo hostem ci
uẽq̃ distinguã? Quã mihi dabis notã: ut arma cognoscã? Credo in insidiis hostes fuisse: ut exclusos
occiderent sequerentur amissos.

Pars altera contra imperatorem.

Nfestus illis trecentis fuit q̃ iniquo eos collocauit loco: hoc ne agi possent: non recepit. Ca
i ptisunt fortissimi duces. Regulus. Crassus. Hæc postremo rogantium uox erat. Mitte arma
Certe hoc lex non uetat.

Declamatio octaua de tyranno post absolutionem petentem magistratum.

Ompetitori liceat in cõpetitorẽ dicere. Tyrãnus sub absolutiõe dominationẽ deposuit. Vt
sigs obiecissei tyrũidẽ capite puniretur: Petiit magistratũ cõpetitor. Cõtradicit Cãdidatus.

Prima pars contra tyrannum.

Nno meo spondeo. Nulla rapietur. Nullus occidetur. Nullũ spoliabitur templũ. Cur hono
q restãdiu gesserit: nam ret p cõmunẽ depeecor libertatẽ. Moriar: obiicietur tibi q occideris
eiuẽ. Vult aliquis ꝑerio aliq̃ ptãte distingui: hõ magnæ nobilitatis: magnæ gr̃æ igẽtis pæ-
nniæ. Siciliæ dicitur dominus q iclusos æneis tauris hoies subiectis urebat ignibus: ut mugitũ æde
rẽt uerba nõ possẽt. O hoiem i sua crudelitate fastidiosũ q cũ uellet torquere. tamẽ nolebat audire:

Pars altera pro tyráno abdicato competitore.

q Vicqd ægit q̃quid gessi: causa reipublicæ feci. Peto ne mihi lex ꝑ me lata noceat: neu quid
noceat. Quia non obiicitur: quod non nocet obiectum.

Declamatio prima sexti libri de fratre dãte fratri abdicato chirographũ de parte hæreditatis.

a Bdicato fratri frater chirographũ dedit dimidiã partẽ se hæreditatis sibi daturũ ꝑmittens
si non respondisset: Ille tacuit. Abdicatur alter a patre.

Prima pars pro patre cõtra filium dãte chirographũ fratri abdicato.

Antũ hæres alteri hẽt quantũ uiuo patre non põt soluere. Vis scire cuius fidei sis: nec frater
t qdẽ tibi sine chirographo crediderit. Alterius spe morior. Alterius fide uiuo. Etiã patrimo
nũ meũ diuisũ est. Nisi succurritis uincit me: & ille q tacuit. Non dissimulo me hodie duos
abdicare. Chirographũ prode paricidarum fœdus & nefariæ rei pactum. Chirographum dãti impi
um: patri periculosum: accipienti turpe.

Pars altera pro filio contra patrem.

N oẽm me fortunã frater: tibi iungã comitẽ. Si nulli tandũ: una militabimus. Si pegrinandũ
i una urbes pegrinabimur. Si quotidianã rogauero stipẽ: & illã tecũ diuidã. Nolui recẽtẽ irã
exagitare patris. Malui ut tacendo patrẽ uinceres. Meæ patris hæres ero: tuæ custos. Et ga de
re maxime meli? tibi q̃s credit. do chirographũ: tu da operã ut istud magis a patre accipere q̃ a fra
tre uidearis. Hoc quod honeste: & quod piæ gerebamus: tam palam ægimus ut pater sciret. Quid. n.
timebã: nisi si rescisset pater: molestẽ ferret filiũ suum hominem auarũ nouũ esse fratrẽ piũ. Ita mihi
contingat patri utrũq̃ nostrũ placere.

Declamatio secũda de patre exule prohibito a fundo filii.

Xulẽ tecto & cibo iuuare nõ licet. Imprudentis cædis dãnatus quinquẽnio exulet. Quidã cũ
e filiũ & filiã haberet: imprudentis cædis dãnatus in exiliũ profectus est. Solebat uenire in pos-
sessionẽ uicinã finibus. Rescuit hæc filius. Cæcidit uillicũ. Villicus exclusit patrem. Cœpit
ire ad filiam. Accusata q̃ exulem recepisset aduocato fratre absoluta est. Post quinquennium pater
abdicat filium. Prima pars pro patre contra filium.

Ccusator ciuiũ me fecit exulẽ: filius etiã meorũ. Filiam honestiorẽ inueni: q̃ accusata ẽ. Ser-
a uũ frugaliorẽ: q̃ cæsus ẽ. Male meruisti de patræ quẽ exclusisti: de sorore cui præiudicio no
cuisti: de iudicibus quos in tã bona timuisti cã. Aut tu peccasti aut soror. Filius me docuit q̃
illũ non recipio. Absoluta es inqt me aduocato soror. Ita tu patrẽ non recipiebas: cũ tam bene istã
causam agere posses cũ absoluta est quæ receperat dãnatus est q̃ expulerat. Filia me patrẽ iudicauit:
Seruus dominũ. Vni filio exul fui. Ignosce fidelissime seruulorum: & tibi ꝑudens nocui. Quã bo-
nã eius causã putas fuisse: quæ ne te quidẽ aduocato: dãnata est. Si te hærede possũ mori: dignus sũ
q̃ etiã tibi hũc seruũ relinquã. Alii exul est: tibi pater est. Nulla lex scœlus iperat. Certe quæ fecit ab
soluta est. Lex eũ tenet q̃ iuuat exulẽ: nõ q̃ patiatur iuuari. Ignora dissimula lex te inocẽtẽ: non curio
sum iubet. Si mea causa faciebas: Me admonuisses: seruũ ꝑhibuisses: nõ cecidisses.

Pars altera pro filio contra patrem.

f Acere lege ꝑhibente nõ potui. Accusata & absoluta est. Quia muliercula nõ uidebatur nos-
se leges. Nõ ꝑ me timui: sed pro te. Res in notitiã hoium uenerat. Captabatis. Timui ne oc-

cideris. Vis scire notũ fuisse? Sorori accusata ẽ. Malui seruũ cædere frugalissimũ: q̃ patrẽ optimum
amittere. Declamatio tertia de matre nothi lecta ꝑ parte hæreditatis uel patrimonii mortui.

Aior frater diuidat patrimoniũ: minor eligat liceat filiũ ex ancilla tollere. Quidam cũ habe
m ret uel unum filium: alium ex ancilla sustulit: & decessit. Maior frater sic: diuisit ut totũ patri
monium ex una parte poneret: ex altera nothi matrem. Minor elegit matrem. Et accusat fra
trem circunscriptionis.

Prima pars pro patre nothi contra filium legitimũ suum fratrem.

Nus oĩum exheredatus sũ diuidẽdo elegisset inqt alterã partẽ. Tu solis talis potuisti esse fili
u us q̃lis frater eras. Lex te diuidere: me eligere iussit. Apte ne minor circũscribatur timet. Sic
diuisit ut si uellẽ non eẽ mẽdicus. Relinquerẽ fratrẽ in ægestate: matrẽ in seruitute. Non est
diuidere. Ex altera parte patrimoniũ ponere: ex altera onus. Talis fuit: ut illi cohæredẽ pater ex an-
cilla tolleret. Eligere ut patrimonio careas: aut scelere. Circũscriptores dici solent q̃ aliq̃d sustulerũt.
Iste nihil reliqt. Tu inqt uoluisti pauper eẽ. Cur igitur queror: si ægestate delector? Obiici inqt non
põt quod lege: factũ. imo nisi q̃ ex lege factũ est. Nã siq̃d aliter factũ est: per se irritũ ẽ. Circũscriptio
semp crimẽ sub specie legis inuoluit. Quod apparet in illa legitimũ est: q̃d latet insidiosum. Semp
circũscriptio per ius ad iniuriã uenit. Lex iubet te maiorẽ diuidere: maiorẽ eligere. Nec tu diuisisti:
nec ille elegit. Sic a te alligatus est: ut necesse haberet: q̃d nõ expediebat. Male nota fuit mea i matre
pietas. Non timuit: ne eligere possem alteram partem.

Pars altera pro filio legitimo contra nothum.

Go nihil aliud q̃ diuisi. Circũscriptio non indiuisionẽ est: sed in electione. Habes matrẽ quã
c qdem totis redemerũt bonis. Habes gloriã quã multi p ignes petierũt. Multa de patrimo-
nio rapuit: cũ haberet ius dominæ ancilla. Impudentia timebas: ne in illa sæuirẽ. Non expe
diebat mihi cũ in illa totũ patrimoniũ habiturus essem. Nũc tantũdem habes partẽ quã uoluisti: &
ut tãtũdem haberes: nec pater uoluerat. Iõ matrem tuam ancillam reliquit.

Declamatio quarta de potione mortifera ex parte data uxori.

Eneficii sit actio. Proscriptũ uxor secuta est. Quodã tpe secreto poculo tenentẽ interroga-
u uit q̃d esset: ille dixit uenenũ & mori se uelle. Rogauit illa ut partẽ sibi daret: & dixit se nol-
le sine illo uiuere. Patrẽ bibit ipse: & patrẽ uxori dedit. Periit illa sola. Testamento inuentus
est hæres. Restitutus arguitur ueneficii.

Pars prima contra maritum.

Ic ægit ut deprehẽderetur: sic deprehẽsus ut exoraretur sic bibit ut uiueret. Quid est hoc ue-
h nenũ q̃d tantũ hæredi nõ nocet? Nemo. n. tã palã uxori dedit uenenũ. Fugit ne occideretur
q̃ dixit se mori cupere. Vnus ꝑscriptione locupletior factus est. Vt uiuere uellet: uxor illi per
suadere non potuit. Persuasit res blandior uxoris hæreditas. Sciuit quã partẽ potionis hauriret con
trarias ptes gladio pfecutus ẽ suas ueneno. Occidẽdi sinẽ prius uictores fecerũt q̃ uicti. Quid iã pu-
tabatis futurũ: cũ i exiliũ uxor testamẽtũ tulisset: maritus uenenũ. Vbi ẽ uxor & qd te pudet iã ẽr ꝑ
scripti redeũt. Statiq̃ consũpta potione collapsa est. Nolite mirari si causa efficax uenenũ est. Hæres
est q̃ dedit. Sũmis fere partibus leuis & innoxius humor suspendit. Grauis illi & pestifera pars suo
pondere subsidet. Apparet te diu præparatũ uenenũ hũisse. Scisti diuidere: etiã si põt defendi q̃ uo-
lẽti dedit. Tu non potes q̃ fecisti: ut uellet. Id genus ueneni fuit q̃d pondere subsideret in imũ. Potio
nẽ bibit iste usq̃ ad uenenum. Vxor uenenũ. Pars altera pro marito.

Irũ in pace dilexit: in bello secuta est: in cõsilio ultimo non reliqt. O inqt dignã quam inno
u cens sequtur. Bello ciuili lege ꝑscriptus sũ. Exulaui. Quid his malis addici põt: nisi ut uene-
nũ bibã & uiuã. Venenũ inq̃ est. Hoc q̃ daturi sunt dissimulant. Venenũ: Cato uẽdidit. Quæ
rite an ꝑscripto licuerit emere: q̃d licuit, Catoni uendere.

Declamatio quinta de Epigrate reo.

Vi uim iudicio fecerit capite puniatur. Missus Epigrates aduersus, Thracũ regẽ: bis in aciæ
q uictus fœdus cũ eo percussit: & filiã eius duxit uxorẽ. Cũ Athenas redisset: & cãs diceret nisi
sũt cõtra iudiciũ quidã Thracũ cultris armati & ipse reus gladiũ strinxit. Cũ iudices citaren
tur ad iudicandũ: palã absolutorias tulerũt sententias. Accusatur q̃ uim in iudicio suo fecerit.

Prima pars contra Epigratem reum.

Emo indiciũ tuorũ nõ timuit sic tanq̃ tu de illis iudicaturus esses. Tãto tibi regno suo uenit
u aduocatus. Non maioribus copiis bellũ instruxit: q̃ iudiciũ Epigrate conde gladiũ. Iudiciũ
est. Quid tibi cũ gladio. Certe bis uictis arma ponenda sũt. Quæ est ista mutatio rerũ cõtra
natutã. In bello nuptiæ. In iudicio bellũ. Pars altera pro Epigratæ reo.

Go uim nõ feci. Oia. n. legitime parata sũt. Accusator suo loco dixit. Re suos respõdit. Per-
e fectũ ꝑ oẽs numeros suos iudiciũ ẽ. Cũ iudices sentẽtiã ferrent: extraxi gladiũ: ut occideré
me: si dãnatus essem. Iudices tuletũt palã absolutorias litteras: ut gratias duci suo referrent.
Nuptiarũ causa utilitas reipublicæ fuit. Miles sæpius pulsus erat infœlici prælio. Barbaros circa iud.
etũ fuisse non ꝓpter iudicium armatos: sed propter morem suum. Quid potestis inquit quæri: q̃ ob

fidem uobis uxorem duxi.

Declamatio sexta de adultera uenefica.

Eneficii fit actio. Quidã cũ haberet uxorẽ: & ex ea filiã nubilẽ: inducauit uxori cui eã collocaturus eẽt illa dixit celerius morietur: q̃ illi nubat. Decessit puella ante diẽ nuptiarũ. Dubiis signis crudelitatis & ueneni torsit ancillã pater dixit illa se nihil scire de ueneno: sed de adulterio dominæ: & eius cui collocaturus erat filiam. Accusauit uxorẽ ueneficii & adulterii.

u

Prima pars contra uxorem pro marito.

Orietur: timeo uenefica: celerius q̃ nubat: timeo adulterã. Morietur: factũ est cælerius q̃ nubat factũ est. Adulterũ serius deprehẽdi q̃ factũ est ueneficiũ ante q̃ fieret. Duo crimina ad uos detuli: & duas indices. Altera dicit ꝙ factũ est. Altera ꝙ futurũ est. Generi adultera. Filiæ pellex. Qua infœlix est domus in q̃ adulteriũ argumẽtũ est. Dixi honestus ẽ. Dixi pulcher est dũ laudo generi: cõmendaui adulterũ. O me tradissimũ in malis meis. Veneficiũ ne denunciatũ credidi demũ ueneficio adulteriũ deprehẽdi. Versæ sunt in exequas nuptiæ genialisq; lectus mutatus est i funebrẽ. Subiectæ sunt rogo fœlices faces: ꝓfertur putre corpus uenenis tumẽs. Quid ultra quæritis. Verbis signa signis torquẽta conueniũt. Ad uocẽ tuã facta conueniũt. Morietur ante q̃ nubat: factũ est. Vidimus fluens corpus: & in cadauer illius materna uerba credidimus. Generũ adulterio perdidi. Vxorem parricidio. Filiam ueneno.

m

Pars altera pro uxore contra maritũ.

Vo grauissima crimina obiecit. Adulteriũ & Veneficiũ. Adulteriũ ancilla teste. Aeneficium necancilla quidẽ: cũ indignaretur se nõ rogatã. Excideruẽt illi uerba: quæ nõ minus q̃ pater filiã luget. At quare dixisti: celerius morietur: q̃ illi nubat. Verba dolor patrũ confiderat. Exciderunt. Et est sæpe fortuna diuinatio.

d

Declamatio septima de dementia patris q filio cessit uxorẽ.

Ementiæ fit actio. Quidã habebat duos filios: duxit uxorẽ. Alter ex adolescẽtibus cũ ægrotaret & i ultimis esset: medici dixerũt ai uitiũ esse. Intrauit ad eũ strícto gladio pater: & rogauit filium ut indicaret causam sibi: Ait amare se nouercã. Cessit illi uxorẽ suã pater. Ab alio accusatur dementiæ. Prima pars pro patre contra filium.

d

Vdite rem nouã. Fratrẽ crudelẽ. Nouercã misericordẽ. Insanus sum qa aliquis meo beneficio sanus est. Tradidi uxorẽ illi sed eripui eam. Testor deos inqt præsides pietatis. Prius amare cœpit: q̃ duxeras. Ita tu iniuriam uocas ꝙ fratrem habes: nõ habes nouercam. Trãsii præter istius oculos cũ ferro. Gladium mihi nemo: nisi æger extorsit. Pater qui piculum filii morientis sustinere non potuit. Ignoscendũ in qualicũq; facto est.

a

Pars altera pro filio contra patrem.

Vter lenocinio curauit: Alter paricidio cõualuit. Quid hoc adulterium nõ putas qd̃ marito cõciliante cõmittitur? Nescio furiosus uxorem duxerit: an habuerit. an dimiserit: an collocauerit. Quam demẽs est cui adulteriũ ꝓ beneficio cõputatũ est. Strinxit gladiũ maritus: nõ ut adulteriũ uindicaret: sed ut faceret. Mori potius debuit frater: q̃ sanari turpiter. Quid enim si matrem: si sororem cõcupiscet? Quædã remedia grauiora ipsis periculis sunt. Omnia inter nouercam & priuignum composita sunt. Simulatum morbũ derisum animo turpissimo patrem.

a

Declamatio octaua de uirgine uestali incesti accusata.

Irgo uestalis scripsit hunc uersum: Fœlices nuptæ moriar nisi, nubere dulce est. Rea ẽ incesti.

u

Prima pars contra uirginem.

Oelices nuptæ: cupientis est: Moriar nisi: affirmantis est. Nubere dulce est: Aut experta uirũ aut inexperta perieras. Neutrũ sacerdotis est. Tibi magistratus suas fasces submittunt. Tibi cõsules prætoresq; uia cedunt. Nunquid exigua mercede uirgo es. Sacerdos raro inuenit: nec unq̃ nisi per suã uestam. Moriar. Nunquid perpetuus ignis extinctus est? Moriar: Nũqd de nuptiis? Appellata est? Ad ultimũ uestam inuoco: ut tam infesta sit sacerdoti: q̃ inuisa est. Recita carmẽ: dum quæro quale carmẽ sit. Tu carmẽ scribas ut uerba pedibus tuis emollias: & seueritatem templo debitam modulatione frangas. Quod si uti q̃ laudare uis nuptias: narra Lucretiã. De illius morte scribe: anteq̃ iurabis de tua. O te supplicio omni dignã: cui qcq̃ de supplicio: sacerdotio dignus est dulce est q̃ expressa uox: q̃ eximis uisceribus emissa. Nõ expte tantũ: sed delectatæ. Incesta est etiã sine stupro quæ cupit stuprum.

f

Pars altera pro uirgine uestali.

Nus illi uersus obiicitur: & hic quidẽ nõ totus. Nõ oportet inquit scribere carmẽ. Multum interest obiurges: an punias. Incesti damnari nõ potest: nisi cui corpus uiolatum est. Quid tu putas poetas quæ sentiunt scribere. Vixit modeste: castigate. Non illi cultus luxuriosior. Nõ conuersatio cũ uiris licentiosior. Vnũ crimẽ uobis confiteor. Ingenium habet. Quid ni iuideat Corneliæ matri Gracchorũ. Quid ni illi quæ Catonem peperit. Quid ni inuiderẽt sacerdotes pariẽtibus.

u

Extra controuersiam.

Arius geminus apud Cæsarem dixit: Cæsar qui apud te audent dicere: magnitudinem tuã ignorant: qui non audent humanitatem.

m

Declamationum Senecæ liber septimus. Et primo incipit prologus dicti libri.

Nstatis mihi quotidie de Albutio: non ultra uos differam: q̃is non audierã frequenter: cũ per totũ annũ quinquies: sexies: ut populo dicerẽt se certas exercitationes mouebat: nõ multi interrumpent quos gratiæ suæ pœnitebat. Alius erat cum turbæ se cõmittebat. Alius cũ paucitate cõtentus erat: Incipiebat. n. sedens: etsi aliquãdo illũ produxerat calor exurgere audebat. Illa intẽpestiua in declamationibus eius philosophia sine modo tunc & sine fine euagabatur. Raro totã cõtrouersiam implebat. Nõ posses dicere diuisionẽ esse: nõ posses declamationẽ tanq̃ declamationi deerat: cũ populo diceret: omnes uires suas aduocabat & ideo nõ desinebat. Sæpe declamante illo ter buccinauit: dũ cupit in omni controuersia dicere: nõ quicqd debet dici: sed qcqd potest. Argumentabatur molestę magis q̃ subtiliter. Argumenta. n. argumentis colligebat: quasi nihil esset firmũ: satis omnes ꝓbationes pro cibus aliis cõfirmabat. Erat & illud in argumentatione uitiũ ꝙ quæstionem nõ tanq̃ partẽ cõtrouersiæ: sed cõtrouersiam implebat. Omnis q̃stio suã propositionẽ implebat: suã excusationẽ: suos excessus: suas indignationes: epilogũ quoq; suũ. Ita unã cõtrouersiam exponebat plures dicebãt. Quid ergo nũquid omnis q̃stio per numeros suos implenda est, quid ni? sed tanq̃ accessio: non taq̃ summa. Nullum habile est membro: si corpori pars est. Splẽdor orationis quãtũ nescio: aut i ullo alio fuerit: nõ thesis magna sed phrasis. Dicebat. n. citato cursu & cõfuso: sed præparato: & temporalis illis facultas ut affirmabãt: q propius nouerant: nõ deerat sed putabatur ipse sibi deesse. Sentẽtiæ q̃s optime Pollio Asinius albas uocabat simplices aperte nihil occultũ: nihil insperatũ afferentes: sed uocales: & splendidũ affectus efficaciter mouit figurabat egregie præparabat suspitiose. Nihil est aũt inimicũ q̃ manifesta præparatio. Apparet enim subesse nescio quid mali. Itaq; adhibenda moderatio est: ut sit illa præparatio nõ cõfessio locũ beate implebat. Nõ posses de inopia sermonis latini q̃ri: cũ illum audires tantũ orationis cultu fluebat: nunq̃ se torsit: quomodo diceret: sed qd̃ diceret. Sufficiebat illi inquantũ uoluerat explicandi uis. Itaq; ipse dicere solebat cũ uelit ostendere nõ hæsitare se in electione uerborũ: cũ res animũ occupauit: uerba ambiunt. Inequalitatẽ in illo mirari libebat. Splendidissimus erat. Idẽ res dicebat omniũ sordidissimas: acetũ: & puleiũ: & damãphiloretẽ: laternas: & spongias: nihil putabat esse ꝙ in declamatione dici nõ posset. Erat autẽ illa causa: timebat ne scholasticus uideretur: dũ aliud uitiũ deuitat: incidit in aliud. nec uidebat nimium oculis orationis suæ splendorem. His admixtũ sordibus nõ defendi: sed inquinari. & hoc æquale omniũ est: ut uitia sua excusare malint q̃ effugere. Albutius enim nõ quomodo nõ esset, scholasticus quærebat: sed quomodo nõ uideret. Nihil detrahebat ex supetuacuo strepitu. Hæc sordida uerba ad patrociniũ afferebat alioq;. Hoc illi accidebat: inconstantia iudicii q̃ maxime dicentẽ: cõmode audiebat mutari uolebat. Memini illũ omnibus amissis rebus apud Fabianũ philosophũ tanto iuniorem q̃ ipse erat cũ codicibus sedere. Memini eũ admiratione hæc magisue stupentẽ admirationes eius ardescere. Nulla erat fiducia ingenii sui: & ideo assidua mutatio. Itaq; dum genera dicẽdi transfert: modo exilis esse uult: nudisq; rebus hærere: modo horridus, & ualens pluscq̃ cultus: modo breuis & cõtinuus: modo nimis se attollit: modo nimis deprimit: ingenio suo illusit & longe deterius senex dixit q̃ iuuenis dixerat. Nihil. n. ætas ei ꝓderat cũ semper studiũ eius esset nouũ. Idiotissimus est inter oratorias uirtutes res: q̃ raro ꝓcedit. magno. n. temperamento opus & occasione quadã ac uirtute uarie usus est. Sæpe illi bene cessit: sæpe decidit: nec mirũ tamẽ si difficulter apprehenditur uitio tã uicina uirtus. Hoc nemo præstitit unq̃ Galieno nostro decentius iam adolescẽs: dũ declamaret apte & cõuenienter utebatur hoc genere ꝙ eo magis mirabar: qa tenera ætas refugit omne nõ tantum qd̃ sordidũ: sed qd̃ sordido simile est. Raro Albutio respondebat fortuna: semp opinio: q̃is pœnituisset libebat audire: & qdẽ dictione sua timeret: etiã cũ dixisset usq; eo nullũ tẽpus securum illi erat: hoc illũ solicitudo fugauit in foro & tantũ unius figuræ crudelis euentus. Nã in quodã iudicio cẽtũuirali cũ dicerentur: iusiurandi cõditio aliqua facta ab aduersario: induxit eius modi figurã q̃ illi oĩa crimina retegeret. placet inquit tibi rẽ iurando transigi. Iura sed ego iusiurandũ dabo iura p patris cineres: q cõditi sunt. Iura p patris memoriã. & executus est locũ quo pfecto surrexit. Aruncius ex diuerso: & ut accepit cõditionẽ iurauit. Clamabat Albutius nõ tuli cõditionẽ: schema dixi. Aruncius instabat. cẽtũ uiri rebus iã ultimis ꝓparabant. Albutius clamabat ista rõne schemata deerunt natura tolluntur. Aruncius aiebat tollãtur. poterimus sine illis uiuere. Summa rei hæc fuit centũ uiri dixerunt dare ipsos secundũ aduersariũ. Albutii si iurasset. ille iurauit Albutius non tulit hanc cõtumeliã: & iratus calumniã tibi imposuit: nũq̃ amplius in foro dixit. Erat. n. hic summæ pbitatis q nec facere iniuriã nec pati sciret, & solebat dicere: qd habeo quare i foro dicã? cũ plures me in domo audiant: q̃ quenq̃ in foro. Cũ uolo dico assũ. Vti uolo: dico q̃diu uolo: & quis nõ fateret delectabat illũ in declamationibus ꝙ schemata sine piculo dicebãt: nec i scholasticis tamẽ effugere cõtumelias poterat Cestii mordacissimi homiuis. cũ in quadã cõtrouersia dixisset Albutius: q̃re si calix ceciderit frangitur: si spongia ceciderit nõ frangit. Aiebat Cestius: ite ad illũ: cras declamabit nobis: quare turdi uolãt: cucurbitæ nõ uolãt. Cũ dixisset Albutius in illo q̃ fratrẽ paricidii dãnatũ in exarmata naue dimisit. Imposuit fratrẽ in culeũ igneũ. Cestius eandẽ dicturus sic exposuit

cõtrouersiam.Quidã fratrẽ domi a patre damnatũ nouerca accusante cũ accepisset:& ad suppliciũ imposuit in culeũ ligneũ ingẽs risus omniũ secutus est:sed nec ipsi bene cessit declamatio. Paucas enim bene res dixit:& cũ scholasticis nõ laudaret.Nemo inqt inuenit uos in culeũ ligneũ:ut peruniam.nescio quo terrarũ ubi calices franguntur,uideo quid uelitis:sententias potius audire q̃ iocos fiat.adite sententias in hæc tempora controuersias dictas.

Declamatio prima septimi libri de eo qui fratrem paricidii dãnatũ in naui exarmata iposuit.

Vobus filiis quidã supduxit nouercã. Alterũ domi paricidii dãnatã tradidit fratri puniẽ-
d dum.ille autẽ exarmato eũ nauigio imposuit.Delatus adolescens ad piratas archipira-
ta factus est.Peregrinantẽ patrẽ cœpit & remisit.Reuersus pater abdicat filium.

Prima pars pro filio cõtra patrem.

Anta tempestate cõfusus despicere nihil potui:nec satis memini:si tale ministeriũ mihi pa-
t ter an nouerca mandasset.Mysteriũ an pœnã esse uoluisset:uindictã paricidii:an paricidiu.
In sui fratrem culeo iubes.Nõ possum.Nõ ignoscis an nõ credis.Ego cõtendo nõ te posse
qdẽ.Nemo repertus est naufragii comes.Oia instrumẽta circucisa sunt. Adminiculũ spei nullũ pri
excusandus sum:an fratri.Hoc inqt impietatis tuæ munus ad inferos deferã:licuisse mihi p fratrem
aliter q̃ paricidæ mori.Viuit inqt frater.Nõ credo.Seruauit inquit me.fecisti ut crederẽ.in domo ĩ
qua tã facile paricidiũ creditũ est.Ego inqt fratrẽ occidere nõ potui,frater patrẽ.Emicabant densis
undiq; nubibus fulmina:& tẽpestates horridæ absconderant diẽ:intumuerat mare:iustis quoq; na-
uigiis horrendũ.Habes inqt frater:si innocens es nauigiũ:si nocens culeũ. Nõ potui facere paricidiu. Quã facile erramus oẽs:& factũ putaui.frater inqt tu primus in domo paricidiũ facies. Iacebat in littore nauigiũ:quod etiã integrũ infœliciter uexarat.Credo paricidã si tibi proficiscenti nauigiũ suũ reddidit.subito mihi cũ aio excidit ferrũ pariter:& nescio qua pturbatione tenebræ stupen
tibus effunduntur oculis.intellexi q̃ difficille est paricidiũ facere:etiã qd̃ imperasset pater,ita mihi
q̃ sola miseros in domo nostra respicit fortuna succurrit.Profectus pater trãq;llo mari:auspicato iti
nere:integra naui.Quid est hoc?scelicius nauigauit dãnatus:q̃ q dãnauerat.Vtrũ uidetur uobis in-
nocentia apud piratas didicisse:an pdidisse?Peneras pater nisi in paricidã incidisses.Scissa qdẽ ue-
la fecerãt sinus:& instructas classes naufragi pcesserat nauis.Sciret uauigare q seruaturus eẽt pfem.
Erat nauigiũ:imo fuerat crudelis & ptinax nouerca nihilominus sæuit.nã maria qescũt pdones mi
serãtur:ararati parcũt.Veni ad uos ut pbẽ me paricidã.Multas rex natura mortis uias aperuit:& mul
tis itineribus fata decurrunt.O maria iustiora iudiciis.O mitiores pcellæ patrẽ nõ putatis mileri-
cordẽ:q̃ quẽ dãnauit:fratri puniendũ dedit.Centurio Luculli Mithridatẽ nõ potuit occidere. Mi-
thridate dii boni:q̃ nõ dubiũ paricidã.Gaude pater:neuter ex filiis tuis paricidiũ fecit. Narra patri
quomodo te dimiserit.Sic dimissus nocens est iste.sed mihi frater est iste.Naturæ iura sacra sunt:et
apud piratas,Dixisses inquit te nõ posse.ita tu nesciebas.Nõ licuit.Nõ potui:Nõ debui.

Pars altera cõtra filium.

l Ege hunc paricidã fuisse:quẽ uere scis esse piratã.Dimisit me in patrociniũ suũ:ut quia nõ
occiderat:uidetur nec ante uoluisse.Quis porro me uno miserior.Vitã paricidæ debeo.

Extra controuersiam.

Agna rectoq; bonoq; manus in hanc partẽ transiit:ut aliqd dici debuerit in nouercã.fue-
m runt & illi q nõ qdẽ dicerent:sed p̃ suspitiones & figuras:qd̃ Passienus nõ pbat:asserens mi
nus tolerabile & uerecundũ infamare nouercã:q̃ accusare.Quidã principia in sua potesta-
te tantũ habuerũt.Post ablati sunt in impetũ.excusatius autẽ est in malũ coloẽ incidere:q̃ transire.
Hispanus duro colore usus est,Hoc se tanq̃ gratius elegisse:dixit supplicii genus.qui color pruden
tibus displicuit,Quã enim absolutionis spem:si nec paruit:nec pepercit.

Declamatio secunda de Popilio qui Ciceronem interfecit.

d E moribus fit actio.Popiliũ paricidiis reum Cicero defendit. Absolutus est,Proscriptũ Ci-
ceronẽ ab Antonio missus occidit:caput Antonio rettulit. Accusatur de moribus.

Prima pars contra Popilium pro accusatore.

Ccidit Ciceronẽ Popilius.iã ne creditis ab isto occisum patrẽ.Occisurus Ciceronẽ debuit
o incipere a patre. Antonius inquit:iussit.Nõ te pudet Popili.impator tuus te credidit posse
paricidiũ facere, Abscidit caput:amputauit manus. Minus in illo crimẽ est:qd̃ Ciceronem
occidit.Protinus o dii boni. Occisum Ciceronẽ malos mores uoco hoc unũ fœliciter:qd̃ ante oc-
cidisti patrẽ:q̃ Ciceronẽ.facilius Cicero q̃ paricida iudicẽ mouit:q̃ pro se clientẽ. Ad uos huius o
patroni expectat exẽplũ.Nullos magis odit popilius:q̃ qbus plurimũ debet. Abscidit ceruices.par-
ce iã popili.Nihil tibi nisi occidendũ mãdauit Antonius.pudeat te popili. Accusator tuus uiuit,nõ
credidisses facturũ Antonius popiliũ:nisi paricidiũ feciss̃e meminisset.Dii manes:pollu senis occi-
si:& multæ patris umbræ:te Cicero psequuntur. Vt quẽ negasti sentias paricidã.Nõ hausit mintur
nensis palus exulẽ Mariũ.Cimbrus etiã in capto uidit imperãtẽ.Cneus põpeius terraq; marisq; do
minator:libenter se Hortensii clientẽ cõfessus est.et Hortensius bona pompeii:nõ pompeiũ defen
derat.ita tu popili si Antonius iussisset:& patrẽ occidisses.

Pars altera pro defensione Popili.

I illo tpe ĩ crimẽ uocas:dicis nõ de hois:sed de reipublicæ moribus.Mirari si eo tpe necesse
s fuit Popiliũ occidere:quo Ciceronẽ mori.Ciceronis pscripti fuit occidi.Occidere mea.oc
cidere iussit Impator:iussit uictor.Ego illi negare q̃q̃ posse:cui nihil negare poterat respu-
blica?

Extra controuersiam.

P Opilium pauci ex historicis tradiderunt interfectorem Ciceronis:& hi non paricidii reum
& a Cicerone defensum:sed in priuato iudicio.

Declamatio tertia de ter abdicato uenenum tenente.

t Er abdicatus:absolutus ter:cõprehensus est in secreta domus parte a patre:medicamẽtũ te-
nens.Interrogatus a patre qd eẽt.Venenũ iqt:& se uelle mori:& effudit. Accusat paricidii.

Prima pars pro filio ne abdicetur.

Ic qd cõmiserim:certe nec secreta fallunt. Vt interuenit pater ĩ has cogitationes abii. Quisq̃
d ne tã infœlix fuit:q̃sq̃ ne me magis odit q̃ ego. Miserere mei cœpi. Ter causam dixi. Accessi
ad hæc supplicia. Venenũ bibã. Sed nõ hoc tibi satis ẽ. Venenũ habuit. Mithridates:habuit
Demosthenes. Pars altera pro patre cõtra filium.

Vm se uelle mori dicat:tamẽ uitã rogat. Teneo paricidã:& in mortẽ suam paratũ: Quantã
c est qd̃ negas:cũ tantũ sit qd̃ fateris. Venenũ quæsisti:uenenũ emisti:uenenũ intulisti in eã
domũ in qua habebas inimicũ patrẽ. Indica qs uendiderit.dicetur illi. Tu uẽdebas cuiq; ue
nenũ:cuius sciebas abdicationẽ. Cui daturus erat:q̃ rogas? Cui uenenũ parauit:nõ bibit. Quod ergo
negat paricidiũ est:qd̃ cõfitetur ueneficiũ. Mihi q̃uit paraui. Ne qs dubitet an aliũ possit occidere.
Tam in uisum fuisset:patrẽ dico ut occidere uolueris:tam inuisum cõfiteris ut mori uolueris.

Extra controuersiam.

Oniectura duplex a persona:una an parauerit sibi:an patri. Liberti mimũ Diuus Iulius lu-
c dis suis produxit. Deinde equestri ordini reddidit:quẽ cum iussisset ire sessum:oẽs equites
ita se coartauerunt:ut uenientẽ nõ reciperent. Multos tũ in senatũ legerat Cæsar:& ut exple
ret exhaustũ ciuili bello ordinẽ:& ut his qui de partibus bene meruerant:gratiã referret. Cicero in
utrunq; rẽ uocatus mandauit Liberio transeunti. Recepissem te nisi anguste sederem. Liberius ad
Ciceronẽ remisit. At qui soles duabus sellis sedere. Quod Cicero male audiebat:tanq̃ nec Põpeio
certus amicus:nec Cæsari:sed utriusq; adulator.

Declamatio quarta de matre cæca filium retinente.

Iberi parentes alant:aut uinciantur. Quidã habens uxorẽ & filium peregre profectus:in pi-
l ratas incidit:scripsit utriq; de redemptione. Vxor flendo cæca facta est. Filium euntẽ ad re-
demptionem:alimenta poscit. Non remanentẽ alligare uult.

Prima pars pro matre contra filium.

n Auigaturus uxori filiũ reliquit:nec dũ cæca erat. Nõ ẽ q̃ mulieris affectũ lege æstimetis:q̃a
minaf. oia facit:ne filius alligef. Quotiẽs est cõis potestas duobus:eius sit tota:q̃ psens est.

Pars altera pro filio cõtra matrem.

Nus uinculis duos alligat. Victa mater cathenas denunciat uictori. Ad piratas eũdũ est. Fi-
u liussamiliæ nulli seruire possum nisi patri. Petis alimenta ab eo quẽ pater peregre mittit. Pri
me partes sunt patris. Secundæ matris. Ille peregre est:Tu domi. Ille captiuus:Tu libera. Ille
inter piratas:Tu inter ciues. Ille alligatus:Tu soluta. At tu cæca es. Infœlicior ille qui uidit cathenas
suas:& cædes:& uulnera & cruces:eorũ quæ non redimuntur. At periculosum est inquit. Quã mul
ti pro patribus nihil periculosum putauerunt. Nõ inquit uindictam:sed misericordiam quærit. Ita
quisq; exigit pietatẽ:ut ipediat. Extra cõtrouersiam.

Aluus qui diu cũ Cicerone iniquissimã litẽ de eloquentiæ principatu habuit:usq; eo conci
c tatus actor fuit ut in media oratione eius exclamaret Vatinius reus, Rogo uos iudices:nũ
quid quia iste diser tus est:ego damnandus sum?

Declamatio quinta de procuratore & priuigno.

Vidã mortua uxore ex qua priuignũ habebat:duxit aliã. Sustulit ex ea filiũ. Habebat pcu-
q ratorẽ speciosissimũ.cũ sæpe iurgarent nouerca & priuignus.iussit a se migrare. Ille trans
parietẽ habitationẽ cõduxit. Rumor de adulterio pcuratoris & uxoris. Quodã tempore
in cubili suo pater occisus est inuentus:uxor uulnerata:cõis paries perfosius. Placuit ꝑ pin
quis queri a filio quinquẽnii:qui una dormierat:quẽ percussorẽ agnosceret. Ille procuratorẽ digi-
to monstrauit. Et filius procuratorem accusat cædis. Ille eum paricidii.

Prima pars pro priuigno cõtra procuratorem.

T audiui clamorẽ:si qua fide:adulteros deprehensos credidi. Da puerũ. Nemo est uno teste
u cõtentus. Da populũ. Obiice priuigno paricidiũ:filio mendaciũ. Dic puer quis occidit pa-
trem. Dic audacter:eundẽ nominas quẽ populus. Nox placet sceleri:adulterio tempus.

Pars altera pro procuratore cõtra priuignum.

o Magna in cõtrariũ peruersitas sceleri. Inuentus est q̃ patrẽ posset occidere:nõ posset nouer

cam.Ostende illud nō uulnus:sed argumentū.Ostende uulnus percussor.Ille quā timuit ne occideret:tam leuiter uulnerauit.Ille dextera:cui nec panes obstat nec pater.

Extra controuersiam.

n Ihil est puero teste certius.Nā ad annos eos peruenit ut intelligat:& non ad eos quibus fingat Vinicius uir exactissimi ingenii.nec dicere res inepte as:nec ferre poterat.

Declamatio sexta de eo qui seruo filiam matrimonio cōiunxit.

Yrānus permisit seruis dominas suas rapere.Profugerunt principes ciuitatis & simul q habebat filiū,& filiam:cū oēs serui filios uitiassent & dominas. Seruus eius uirginē seruauit occiso tyrāno.Reuersi sunt principes.In cruces seruos sustulerunt.Ille manumisso filiā collocauit.Reus est a filio dementiæ. Prima pars pro filio cōtra patrem.

t

Aberemus solatiū si has nuptias fecisse tyrānus:nō pater.Sanū putatis esse qui imitari maluit tyrannū:q̄ seruū.Similē se fecit tyrāno.Filiā rapit liber cū cruciariis:plus pmisit seruo dominus:q̄ tyrānus.Quisquis has nuptias fecit:uel tyrānus:uel isanus est.Egregius gener: cui nihil est glorioſius:q̄ qd' inter cruciarios nō est. Virginitatē sub patre perdidit:quā sub tyrāno seruauit.Ita ne dignus nuptiis filiæ:qui dignus est cruce.Melius est cōditio uitiatarū:q̄ uirginis.Illis cōtingit mutare nuptias.Propitius pater ita collocauit filiam suam:sicut tyrānus iratus alienas: cū sanus eēt pater:ne uideret has nuptias fugit.Miserrima soror:sub tyrāno patrē desiderabas:sub patre tyrānū desideras.Nū est illi præmiū spectare omniū cruces?domiā nō stuprauit? Auge beneficia.Nec dominū occidit:nec uenenū dedit.Non est beneficiū scelere abstinere.Aliæ quod i tyrannide passæ sunt:hæc in libertate.Cæteræ absentibus suis:hæc p̄sentibus.In aliis uocatur stuprū: in hac matrimoniū,Timuit ille supplicū.Sciuit rempublicā liberandā.Daturos esse pœnas q cōtaminassent:& aduentare tempus tyrānidi ultimū uidit.Cōuenite seruuli:conuenite libertini.empta cognatio. Pars altera pro patre contra filium.

I quis tyrāno indicasset:solus in cruce pependisset:licet cui uelo filiam collocare. Marcus

s Cato coloni sui filiam duxit uxorem.Filia nō mariti petulantiā:non uerborū contumeliā timet:nō pellicem:nō repudiū.Neminē natura fecit liberū.Neminē seruū, Imposuit fortuna nomina hæc singulis.Nuper & nos serui fuimus.Seruus rex fuit.

Declamatio septima quæ est de imperatore crucifixo.

Ater & filius imperiū petebāt.Prælatus est filius.Cōmisso p̄lio captus est.Missi sunt q̄dra-

p ginta legati ad imperatorē redimendū.Occurrit euntibus pater:dixit se attulisse aurū sero filiū crucifixū esse.Illi pueuerunt:qbus ipator ex cruce dixit:Cauete proditionē. Reus sit pater proditionis. Prima pars pro imperatore contra patrem.

Mperator suppliciū tulit.Proditor preciū:etiā tristioré istū uidimus:cū filius impator pro

i nunciatus est:q̄ cū captus.Quēadmodū rediisti tutus senex solus cū auro:cū etiam imperatores capiantur.Plus accepi auri:q̄ quod posset abscondi.Nolite mirari:& imperatoré & filium uendiderat.Cauete proditorē.Iam comitiis cauimus.Abstulissent tibi aurū hostes si non dedissent.Cauete proditionē.Iudiciū fuit filii morientis breue & uerecūdū,Cur dimisius es? Si nihil aliud:& ducem genuisti:& dux esse noluisti.Candidatus processit cōtra patrem.Iā tunc nobis uerecunde indicauit filius:cū rempublicā tibi credere noluit.Legati nostri aurū ferebāt,pater afferebat. Nō immobilis ditiguisti.Non & illic quasi:& ipse affixus hæsisti.Quid tam cito recedis.Adhuc uiuit & loquitur,Voce proditionē indicauit silētio proditorē.Expecta dū mittātur legati. Optimus imperator curaret rempublicā:nec cruce qdē desiit.ubi dixit: Cauete proditionē.Nō potuit loqui filius patrē proditorē.Expecta dū mittantur legati.dicis affectus meos nō sustinet morā:Ergo si redimere nō potes uiuū:redime mortuū saltem.Nunq̄ tā durus hostis fuit:ut in paternis lachrymis nō flecteretur.Cauete proditionē,i.cauete ne insciis custodibus exeat de ciuitate:ne qs ignorāte respublica ad hostes pueniat:ne qs ex hostilibus castris grauis auro reuertatur.Iudicio nihil deest. De proditione nobis indicat imperator.de p̄ditore legati.Sublata quæstio.Quæritis quid dixit. Videte cū nihil dixerit. Pars altera pro patre contra filium.

I N comitiis filio meo cessi:decretum non expectaui.Sed amens & attonitus protinus cucurri.Ad summa festinaui,Nec occurri.Sciebam hostes:paternis lachrymis sæpe flecti.

Extra cōtrouersiam.

Atro nō curauit dicere nullā esse factam proditionē:sed se proditorē nō esse. Suspectus est

l inquit iudici:qui plusq̄ se defendit.Cetius posita suasoria deliberabit.Alexander an Oceanum nauiget cū exaudita uox esset.quousq; inuicte describenti discipulo late Alexādri uictorias:gentesq; perdomitas addenti:quousq; post ista exclamauit:& tu quousq;.

Declamatio octaua de mutatione opinionis raptore cōicto.

Apta raptoris mortē:aut indoptatas nuptias optet.Rapta producta nuptias optauit.Inue-

r nis raptorem se negauit. Conuictus est,Illa mortē petit.Raptor cōtradicit.

Prima pars contra raptam.

o Prare tibi nō amplius q̄ semel licuit.Proponite supplicii faciē,Hoc semel licere nimiū est

In hanc perturbationē productus sum:ut ignoratem quid feciſſem.Grauius puior cū nie peccasse pudet:q̄ cū peccaui.Optauit nuptias.Nec adhuc sciebat:q̄ uerecundū maritū esset habitura.Raptorem dimisisti.Virū occides,Minus est qd' uitiauit:q̄ qd' negauit.Ergo nos iniuria periculosius negauimus:q̄ fecimus.Quadā nocte:quid dicā?Nō negare iam pudet.Nox:uinū:error:quid irasceris puella.Iam nō negat,Iudex dat tabellā.Reuocare sententiā quā tulit non potest.Quæstor non mutat pronunciationē.Nihil tam ciuile:tam utile q̄ breuē potestatem esse quæ magna est,Si mortem optaueris:hodie facies quod nunq̄ factum est:ut utrūq; optaueris.

Pars altera pro rapta contra raptorem.

Dægit priori iudicio:nequaq̄ omnino pœnam stupri penderet.Hic id ægit:ut ipse optet.

i Vtinam nō id liberaret illum mœtu:quod mouit iudicis clementia sui. Est quædā proxima innocentiæ uerecundia præbere se legibus.Lex non adiicit quotiens optet:sed ex quibus. Aut hoc inquit:aut id non adiicit non amplius q̄ semel.

Declamationum Senecæ Liber octauus. Declamatio prima deorbata quæ sibi precioso laqueo sacrilegium confessa est.

Agistratus de confessa sumat suppliciū.A missio quædā uiro cū duobus liberis laqueo

m se suspendit.Incidit ei laqueū tertius filius.Cū sacrilegio facto quereretur sacrilegus: illa dixit magistratui se fecisse sacrilegium.Vult magistratus tanq̄ de confessa sumere supplicium.Filius contradicit.

Prima pars pro filio contra magistratum.

Acio iudiciū in foro qd' domi feci.Matrē mori prohibes.Quomodo iquit fecisti? quo lo-

f co? quæ sustuleras cōdidisti.Hærebat:nec qcq̄ sacrilegii nisi pœnā nouerat.A missis duobus filiis sacrilega sibi uidebatur qd' uiuebat.Non obsturus ueni:sed seruaturus,Alii pro reis rogant:ego rogabo reā.Nulli accusator nisi in subsellis habet testē.Non est cōfessio:ubi eā accusator eruit.Negat rea.Tortor expressit.Fertur quædā uiso cōtra spem filio expirasse.Si ad mortē agit matris magnū gaudiū:quidem magnus dolor,Mater habes nō mediocre solacium.Vides aliquid & deos perdere.Magis deos miseri:q̄ beati colunt.Non fecit sacrilegium mulier:nō fecit anus:nō fecit orbata:nō fecit quæ custoditur:nō fecit quæ cōfitetur,Iratis inquit diis sacrilegium potui cōmittere,Frangitur calamitosis animus:& ipsa se infœlicitas damnat,& hoc cōditio humana nihil pessimū habet:q̄ fortuna quos miseros fecit:& superstitiosos facit.Diligentius dii coluntur irati. Quid ergo fecit? Vnde scire possum qui matrē custodio.Ago causam legū ne carnificem quē sacri legis minantur:calamitosis adhibeant.deos ita coluit:ut quæ tam pro multis timeret.Cōfessio cōscientiæ uox est,Confessio coacti,& quæ fecit agnoscentis uerbum est.

Pars altera pro magistratu contra filium.

Mniū uox erat sacrilegium latere nō poterit.Quisquis est:non ipse bonū exitum faciet:nō

o quisq̄ suorum,& si nemo fuerit accusator ipse narrabit.Concitata p̄cessit:uelut diis ipsis p sequentibus.Feci inquit suppliciū de ea:uel nunc exigamus homines:de qua olim dii exigere cœperunt.Violatoꝛe numinū maiestate conpulsa est:ut mori etiā uellet & deberet:& nō posset.Inclusus est ei laqueus.Tu putabas sacrilegā secreto mori posse,Omnia fecit ut taceret:quæ ne cōfiteretur etiā mori uoluit,Si crimē quæritis:sacrilegiū factū est.Si sacrilegium fatetur:facti causam quæritis:si priusq̄ amitteret liberos auara:si postq̄ amiserat irata.

Declamatio secunda de Phidia truncato manibus.

Acrilego manus percidantur.Elii ab athenienſibus Phidiā acceperūt:ut is Iouē Olympiū

s faceret:pacto interposito:ut aut phidiā:aut centū talenta redderent.Ioue pfecto. Elii Phidiam aurū rapuisse dixerunt:& manus tanq̄ sacrilego præciderunt:truncatū Athenienſibus reddunt.Petunt athenienses centum talenta.Contradicitur.

Prima pars pro Athenienſibus.

Am Phidiā cōmodare nō possumus.Tunc demū illa maiestas exprimi potest cū animus opera p̄spexit:manus duxit:ante sibi q̄ operi.Iouē fecit.Sacrilegi uos estis:qui p̄cidistis cōsecratas manus.Primū sanguinem sui artificis uidi deus.Testor Iouē:iam p̄primum Phidiæ deū.ars alios in miseria sustinet.Te feci miserū.Pacisendū Phidiā manus fecerant,Sine eo Phidiā nos recepturos speratis:sine quo nos accepturi nō fuistis.Cōmodauimus q̄ posset facere deos. Recepimus qui ne adorare quidē posset.Nō pudet uos Iouē debere sacrilegio.Supereſt homo:sed artifex periit.Pœnā nobis Phidiæ:nō Phidiā redditis.Manus q̄ deos solebāt facere:nō homines nūc quidē rogare possunt.Talē fecit iouē:ut hoc eius opus.Elii ultimū esse uellent,Manus cōmodauimus.Manus reposcimus.Elius testis est,Elius accusator.Elius iudex.Athenienſis tantū reus.Inuoco deos:& illos quos fecit Phidias:& illos quos facere potuit.Recepimus Phidiā,Cōfiteor si possumus cōmodare. Pars altera pro Eliis.

Abuimus auꝛe olim sacrū.Habuimus ebur oli sacræ mānæ:artificē q̄ suum?.Disposueramus

h qdē:ut aliis tēplis quoq; simulachra phidias faceret.Sed nō tā nā erat ornare deos:q̄ uindicare. Declamatio tertia de iuuene retinēte diuitē uxorē fratris suspitione adulterii.

Vorũ iuuenũ pater uni uxorẽ dedit:quo peregre pfecto:isamare cœpit.Socer in nuꝑ ma-
d ritus reuersus adduxit ancillã uxoris:& torsit.Illa tormẽtis periit.Maritus incertus qd q̃
sierit:laqueo suspẽdit.Imperat alteri filio pater:ut eandẽ ducat.Nolentẽ abdicat.

Prima pars pro filio contra patrem.

Ve inquit fratris uxorem si fieri potest:Adulterium si ter inuenit.Hæc est mihi causa abdi
d cationis:quæ fratri mortis fuit.Dic inquit fratris uxorem.Tentari me credidi:siqua fides ẽ.
Mulier si iubere lugenti potes:facis ut omnia de te credantur.Cogor eam ducere quæ mi
hi causa abdicationis est populo rumoris:uiro mortis.Legiam uxorem quæ si peregrinatio incide
ri:mecũ peregrinari uelit:quæ si uiro aliquid acciderit:alteri nubere nolit.Qui audiunt me abdica
ri:putant fratrem aliquid suspicatum de me.

Pars altera pro patre contra filium.

o Biecisti mihi ultimũ nefas.& quod qui tantũ est suspicatus noluit uiuere.Impulsu tuo fra
ter torsit ancillam:& quia nihil reperit:falsas suspitiones:morte piauit.

Declamatio quarta de homicida insepulto.

h Omicida insepultus abiiciatur.Quidã se occidit.Petitur ut insepultus abiiciat.cõtradicit.

Prima pars pro homicida sepeliendo.

Fferre sibi coactus est manus assiduis malis.Summam infœlicitatem suarũ in hoc remouit
a ꝙ æstimabat licere misero mori.Infœlicissime adolescens cum te sepultura prohiberi ui
deo.Desino mirari ꝙ peristi.Tales inimicos habes:ut etiam mortuũ persequatur. Facilius
miseros q̃ sceleratum fortuna uicit.Sumpsisti hoc ferrum Cato & q̃ inuidiosum ꝙ Catonẽ occide
ris.Non pdideras sepulturam:nisi in morte reperisses.Quid ẽ miserius in uita q̃ uelle mori? Quid
in morte:q̃ sepeliri non posse? Quis miretur eum mori uoluisse:quem fugientem quoq; fortuna p
sequitur? Omnibus natura sepulturam dedit.Naufragorum idem fluctus qui expulit. Suffixorum
corpora crucibus:in sepulturam suam defluunt.Eos qui uiui utuntur pœna finierat. Irascere inter
fectori sed miserere interfecti.Homicida inquit est qui se occidit.Huic irasceris? Pro quo irasceris?
Non aliud Scæuole Mutio cognomẽ dedit:q̃ ꝙ a Porsenna libertatem:manus suæ ustione defen
dit:nec aliud q̃ uilitas sui.Non aliud Codrus cæteris Imperatoribus dedit exemplum q̃ ꝙ positis
Imperatoris insignibus:ad mortem cucurrit.Nec ullo maior fuit dux:q̃ ꝙ se ducem non esse men
titus est.Non postulo ut gloriosum sit:sed ut tutum sit mori.Non magis crudeles sunt:qui uolen
tes uiuere occidunt:q̃ qui mori uolentes non sinunt.Curtius deiiciendo se in præcipitem locum:
fatum sepulturæ miscuit.Celebretur Cato:huic miserrimo:quod aliquid nõ ignaue de spiritu suo
statuit:tantum impune sit.Etiam uulnera infœlicis scrutantur in crimen. Aestimate an uiuere licue
rit tcui nec mori quidem licuit.

Pars altera contra homicidam sepeliendum.

Acinus indignum:si inueniantur manus quæ sepeliant eum quem occiderunt suæ.Sũpsit
f gladium.Video ardentes oculos.In quem nescio scelus cogitat.Nescio cuius criminis sibi
conscius confugit ad mortem.Cuius inter scelera etiam hoc est quod damnari non potest.
Contra hos inuentũ est:ut aliquid post mortem timerẽt.Nihil non ausus fuit q se potuit occidere.

Declamatio quinta de patre repetente filium quẽ prius expulerat.

a Bdicauit filium quidã.Ille tacuit.Fortiter fecit.Petit præmio ad patrem reditum.Pater cõ
tradicit.Pater postea fortiter fecit.Petit ad se filii reditum.Filius cõtradicit.

Prima pars contra filium.

Go fortior sum:post tuam pugnã pugnauimus:post meam uicimus. Reuertere:dignã do
e mum te feci.Isti oculi mei sunt.Istæ manus meæ sunt.Ista contumacia mea est.Si mereor
præmium patri date.Si non mereor:isti suum reddite.Ego inquit eadem lege præmiũ nõ
accepi.Hoc est unde abdicatus est.Cum putas nihil inter te,& patrem interesse.post similia opera.
si tantum cõmilito esses:me patrem adoptare debueras.Admoneo te iuuenis. Hoc præmium qui
recusauerat petit.Timeo inquit ne me iterum abdices.Cõmissurum me putas:ut iterum rogẽ. Bel
lo grauiore pugnaui:quo necesse fuit etiam senibus militare:quo fortes esse non potuerunt:etiam
qui priore bello fuerant.Ille annos suos exercuit.Ego uici meos.Tu fecisti bellũ.Ego sustuli. Quã
ta exhortatio iuuenum.fui senex fortis.Vtriq; nostrum præmium reddite.Militaui senex. Militaui
exanguis.Militaui qui iam uicarium dederam.Vterq; nostrum cũ rogatur,fastidit cũ relinquitur,
rogat.Quid nos suspicari cogis:ꝙ non uis in paternam domum uenire? Turpe erat uirum fortem:
nisi a patre coacto non recipi.

Pars altera pro filio contra patrem.

q Vid me captiuum ex libero cupis.Quid ignominiæ subijcis uirum fortem? Quid efficis:ut
possis abdicari? Meus inquit es filius.Quid opus est præmio si tuus sum?

Declamatio sexta de filia pauperis post passum naufragium a diuite uitiata.

ꝙ Itiata uitiatoris mortẽ:aut indotatas nuptias optet.Dines pauperẽ de nuptijs filiæ iterpel
lauit tertio.Ter pauper negauit.Profectus cũ filia:naufragio expulsus est in diuitis fundũ.

Appellauit illum dines de nuptiis filiæ.Pauper tacuit & fleuit.Dines nuptias fecit.Redierunt in ur
bem.Vult pauper educere puellam ad magistratus.Dines cõtradicit.

Prima pars pro paupere contra diuitem.

Dducatur ad magistratus p[illegible]cilla:quid times? Certe uxor tua est.Quæri nec de morte pote
a ris:si hanc puella maluarit. Nemo unq̃ raptor serius periit:ut littus agnoui.naufragus i altũ
natauĩ.Quid times si exoraiti? Accessit ad me primũ.filiam tuã ducere uolo inquit,Nõ fle
ui:Tunc enim licuit negare.Nuptias filiæ tanq̃ naufragiũ meum fleui.Naufragus plus de littore q̃
ror.Inter naufragiũ & nuptias:nec una quidẽ uox interfuit.Differat nuptias dum flere socer sinat.
Putat me iam filiã cõmisisse sibi.Hoc cum nondũ se cõmittat uxori.Lachrymis inter uerba manã
tibus uenio talis & in nuptiis filiæ sui.Si rapta es:cur optionẽ recusas? Si uxor es:cur times? Loquiẽ
ubi primũ licet.Procul a cõspectu reliquerã patriam:nondũ tamen possessionẽ diuitis præterierã.
Subito fluctibus inhorruit mare,ac discordes in permitiẽ nostrã flauere uẽti,Demissa est nox cælo:
& tantũ fulminibus dies reddtur.Inter tetrã & cælũ dubii pependimus.Ad hoc tantũ bene iudices
nauigauimus,Naufragiũ maius restat in littore,Erat in summis montiũ ardua diuitis spelũca.Illic
iste naufragiorum reliquias cõputabat:illic uectigal infœlix:& q̃tum sibi iratum redderet mare.In
terrogor de nuptiis filiæ:cũ adhuc pulsaret aures meas fluctus.Feci quod debui:& captus & naufra
gus.Inimico stuprũ lachrymis negaui.Delicatus diues,Qui etiã inter naufragia amare põt,Matri
monii celebritatem remoti angulo ruris abscondit,Ibi fecit nuptias:quo nemo nisi naufragus ue
nit.Lachryma est indiciũ inoptatæ rei,Lachrymæ pignora sunt nolentiũ:& repugnãtis animi:uul
tus index.Nemo unq̃ quod cupit deflet,Lachrymæ coacti doloris inter præcordia & intolerabilis
silentii eruptio,Sicut ille qui super cinere deflet patrimoniũ:incẽdiũ odit.Sic qui naufragiũ deflet
maria detestatur.Fletus humanarũ necessitatũ uerecunda execratio est.Tuæ nũc sunt partes puella,
Discedo.Et quod prius feci taceo.Si nupta es:habes quod optes:si uitiata quod imperes.

Pars altera pro diuite cõtra pauperem.

Aufragiũ duo sacratissima inter homines acceperũt.Hospitiũ & affinitas. Alterum pstiti:
n Alterum & rogaui.Oblatas cõciliante fortuna nuptias:quod erat amantis sæpius rogaui:
quod festinantis:non distuli.Quid hoc raptoris est:nisi ꝙ idotatã duxi.Erat socer qui pu
tat mihi cariorem puellam:si me potuerit occidere.Quid mihi supereſt? pces meæ quas totiens ad
hibui:an istius lachrymæ quas moui? Nihil mihi inimicus obiicere põt,Matrimoniũ põt.Magnus
est amor qui ex misericordia uenit,Fundebamus lachrymas ex pœnitẽtia diffidii prioris,Nec plu
ra:aut me proloqui:aut istũ respondere passæ sunt mentes gaudiis occupatæ.Nulla integritas tan
tum etiã sibi explorata cõfidit:ut causam uelit dicere.Si interrogaueris filiam:partẽ legis amputa
turus es:si non interrogaueris:legẽ.Si genero uitam daturus esset:etiam innocentiam reliquisset.
Quæritis quid dum fleret faceret.Nõne negauit:& solebat negare. Si nollet:morte optaturus est.
Non enim potest eas partes legis desiderare quas non habet.

Declamationũ Senecæ liber nonus. Declamatio prima de Cimone a Galia redempto.

Dulterum cum adultera qui deprehenderit utrunq; corpus interficiat:sine fraude sit.
Ingrati sit actio.Melciades peculatus damnatus in carcere alligatus decessit. Cimon
a filius eius:ut eum sepeliret:uicariũ se pro patris corpore dedit. Galias sordide dives
natus redemit eũ a republica:& pecuniam soluit:eiq; filiam collocauit.Ille deprehen
sam in adulterio:deprecante patre occidit uxorem.ingrati reus est.

Prima pars pro Cimone.

Dulterium mihi carcer est.Ferrũ mihi a lege traditũ.Ad uindictã pudicitiæ proiiciamur.
a Perdidisti pecuniam Galia si soluisti tales manus Non potest generosus animus cõtume
liam pati.Hoc interest inter fortunam patris & filii. illius calamitatum exitus fuit carcer:
mearum initiũ.Vnius melciadis census inuentus est.Cimon filius redemptus.Cimon redempto
ris infœlicitas est.Reddam beneficium cum iam honestum desideraueris quod dedisti.Ego adul
teros dimittam.Quid aliud facerem:si adhuc alligatas manus haberem.Quid tu pœnã putas pro
Melciade alligari? Magnũ uterq; beneficium dum damus recipimus. Ego ꝙ Melciadem redemi:
tuq; Cimonem,Turpissimum duxi ab eodẽ dimitti:& adulteros & Cimonẽ. Ego sum qui referre
gratiam:me mortuis quidem desino.ita mihi uero habere liberos contingat:quod quantũ sit:Mel
ciade expertus est.Dignum erat Galiam talẽ genuisse:qualem redemit.Dic nunc exemi te ego car
cere:cui respondeam:Ego me carceri tradidi.Nunq̃ fiet:ut melius aptum putẽ:ꝙ Galia redemptus
sum:q̃ ꝙ pro Melciade alligatus.Ego me a te redemptũ putabam.Emisti me filiæ tuæ. Galiæ filiã
duxi.Hanc tibi pater:dum ingratus esse uolo iniuriam feci.Non possum ob id damnari quod lege
factũ est.Beneficium est ꝙ tantũ cuius causa pstatur inquantũ cõfertur:ubi aliquis ex eo quid spe
rat:aut imperat non beneficiũ sed consilium est.Summo te decore liberaui inuitus.Redemisti me
& tu non rogantem.Huic uirgini.Omnes & quæcunq; uitiatas filias uel clauserunt:uel occiderũt.

Pars altera pro Galia.

d Vo bñficia dedi:& redemi:& egẽti filiã collocaui.obiicio tibi ꝙ uxorẽ passus adulterã fieri

q non custodisti:quod moratus es:dum supereueniret pater spectator suæ calamitatis.Ego non expectaueram:donec rogarer.Molestę ferebas socerum dici Galiam.Mores puellæ non tantũ passus es in uitia labi sed ipse impulisti:nactus occasionem non obmutisti.

Extra controuersiam.

Ic color & Galioni:& Latroni:& Montano placuit, te nihil in Galiã diceretur cõtumelio-
h se in redemptorẽ:in socerũ infœlicem.Multas questiones rhetorici & poetæ romani a græcis dictas nõ surripiant:sed & prouocauerunt Thucydidis sententia est.Sallustius res secundæ mirę sunt inimis obtentui:cũ sit præcipua in Thucydide uirtus breuitas.Hac eũ Sallustius uicit: & suis cũ claustris cecidit.Nã in sententia greca breui q̃ saluo sensu detrahas de me, Constabit etiã si nõ æque tam integer.At ex Sallustii sententia:nil demi sine detrimento sensus potest. Titus etiã Liuius tam iniquus Sallustio fuit:ut hanc sententiam uituperaret tanq̃ translatã & corruptam:dum transferretur obiceret Sallustio:nec amore Thucydidis facit:ut illum præferat:sed laudat quẽ non timet.& facilius putat a se posse Sallustium uinci:si ante Thucydide uincatur.

Declamatio secũda de flaminio prætore qui occidit damnatũ ad rogatum meretricis.

m Maiestatis læ æ sit actio.Flaminius prætor romanus in cœna a meretrice rogatus:q̃ aiebat nunq̃ se uidisse hominẽ decollari.Vnũ de damnatis occidit.Accusaꝝ læsæ maiestatis.

Prima pars contra Flaminium.

Biicio luxuriã:histrioniã:iocos:amicos:in conuiuio nihil aliud nisi occiditis. Vni fortasse
o oculo donauit homicidiũ.Cœnaturi carnifices manus abluunt.Nõ inquiro totũ annum.

Vna nocte cõtentus sum.Facilius est ut qui multa meretrici dedit homicidiũ neget:q̃ ut q̃ homicidium dederit:quicq̃ negaret.Seruũ si uerberari uoluisses extra cõuiuiũ abduxisses. Cõtactã sanguine humano mensam strictas in triclinio secures qs credat ista cõcupisse meretricẽ:uel fecisse populi romani prætorẽ.Virgæ premuntur.& ante mensam & deos quasi crudelitatis ustima trucidatur.Me miserum terrore romani imperii iussisti.Lege potius q̃ scorto cadat, Exurgite bruti:Oratii:Decii:& cætera imperii decora.Vestris faucibus:securibus uestris iam puellæ iocantur obscœne: in eo qd̃ sub prætextu publicæ maiestatis agitur.quicquid magistratus actione petatur. Vindicãdũ est.Percussurus ad prætorem lictor respicit.Prætor ad meretricem.

Pars altera pro Flaminio.

I legatus mandata affert falsa:sic audiuntur tanq̃ populus romanus dederit.Imperator fœ-
s dus percussit:uidetur populus percussisse romanus:& fœdere cõtinetur.Nunc nec quicq̃ uiribus populi detractũ est:nec opinioni.At ex te æstimant cæteros:& ante hunc alii fuerunt pro quibus æstimari possunt.Nemo ascribit urbibus uitia singulorũ obiiciunt:qd̃ damnatus perierit meretrici:& postulant prætorẽ perire damnato.Libido omnis intra meretricẽ est:crudelitas intra carcerem.Multa populus romanus in suis imperatoribus tulit.In Mallio impotẽtiam:a quo & filius uictor occisus est.In illa crudelitatem.In Luculo luxuriam.In multis auaritiam. Non putaui ad rem pertinere:nec aut quando periret:qui perire deberet:occisus est,Quis damnatus? Vbi? i prætorio.In quo tempore? Est enim tempus quo noxius perire non debeat.

Contra cõtrouersiam.

Vædã cõtrouersiæ sunt in quibus factũ defendi potest:excusari nõ potest.Nõ speramus ut
q flaminiũ iudex probet:sed ut dimittat,Itaq̃ sic agere debemus tanq̃ pro facto nõ emendato:sed poscius nõscelerato.Titus Liuius de oratoribus qui uerba antiqua sordida cõsectantur:& oratoris obscuritatem:securitatẽ putent.tamẽ in his etiã si minus est insaniæ:minus spei est, Illi qui timent:& abundantiã laborant:plus habent furoris:sed plus & corporis.Semper ad sanitatem procliuius est:quod potest detractione curari.illi succurri nõ potest:qui simul & insanit & desicit.Mindius dixit Tetraculo:seruiebat forũ cubiculo:Prætor meretrici:carcer conuiuio:dies nocti. Hanc ideo sententiam rettuli:quia & in trico:& in omnibus huius generis sentẽtiis:curamus ut numerus constet:nõ curamus ut sensus Omnium autẽ corruptarum sententiarum exempla de industria pono:quia facilius ut quid imitandũ:& quid uitandũ sit:docemur exemplo.

Declamatio tertia de patre repetente duos expositos.

Er uim mœtũq̃ gesta:non sunt rata.Facta cõuentaq̃ legibus:rata facta sint. Expositos qui
e cognouerint solitis alimentis recipiant.Quidã duos expositos sustulit:educauit.quærenti patri naturali:pollicitus est se indicaturum ubi essent:si sibi alterum ex illis dedisset. Pactuꝝ interpositum est,reddit illi duos.repetit unum.

Prima pars pro patre repetente duos expositos.

Vm alienis diuidimus liberos.quos non diuidimus cum matribus.Vtrunq̃ genui.Vtrũq̃
c desideraui:pro utroq̃ pactus.Vna sunt nati.Vna expositi. Vna educati.reddidi distrahuntur. Distraxit illos fortuna aliquando a parentibus nunquam ab ipsis:duos exposui. Qui alterum eligere uon poteram. In optionem fratre perdito. Grauius hostilis hasta non diuidit.Plus quidem est geminos esse quam fratres. Perdit uterq̃ gratiam suam:nisi cum adultero est ignoscam retinenti meos:cum ipse non concupiscat alienas.agnitio diuidet quos iunxit ex-

positio.Omnia pro filio paciscor:pater filium.Pactus sum flens:tremens tanq̃ exonerẽ. Mihi tũe uis & necessitas erat.Non enim poteram inuenire filios:nisi alterum promisissem.

Pars altera pro petente ultimũ expositorum.

Trunq̃ põt ex hoc iudicio pater dimittere:liberis hic carere cõsueuit.Ego & cũ unũ accepe
u ro:necesse est torquear.Duobus assueui. Vim uocas q̃ te patrẽ fecit? Ego sustuli.Ego educaui.Ego reddidi.Iste electurus est.In ista ui duos filios perdidi.Lex:arma:& uincula:& ultimũ periculũ cõplecti.

Extra cõtrouersiam.

N Sabinũ Clodiũ una die:& græce:& latine declamantẽ:multa urbane dicta sunt Dixit Ca
i therius quibusdã querentibus:q̃ pusillas mercedes acciperet cũ duas res diceret. Nũq̃ mercedes magnas accipere eos qui breuia pneumata docent.Mecœnas dixit:Cassius Seuerus ab auditore eius rediens: interrogatus quomodo dixisset,Respondit male uicit.

Declamatio quarta de patre cæso a filio.

Vi patrẽ pulsauerit:manus ei pcidantur.Tyrannus patrẽ cũ duobus filiis in arcẽ accersiit,Im-
q perauit adolescentibus ut patrẽ cæderẽt,Ex his alter pcipitauit se alter cæcidit patrẽ.In amicitiã tyranni receptus est.Occiso tyranno pmiũ accepit,At reus sit cæsi patris.Petunt manus. Pater defendit. Prima pars patris filiũ defendentis.

Oelicior essem si plures eos defenderẽ.Præcidetis tyrannicidæ manus.Quid est hoc? inte-
f ger tyrannus iacet.Tam necesse fuit patrẽ cædere:q̃ templa spoliare:uirgines rapere.O quãtum debemus manibus:per quas iam nihil necesse est. Tales fuerunt ut ex his posset tyrannum alter contẽnere:alter occidere.Præcipitasti te fili.Hoc nõ est patri parcere:sed tibi, Dura fili.in tyrannũ tibi per patrẽ eundũ est utrũ ex filiis meis pbatis? Alter se occidit: Alter tyrannũ. Suspẽsas leuiter admouebat manus.Filius simulabat ictus:pater gemitus.Necessitas magna humanæ imbecillitatis patrociniũ.Hoc excusat Saguntinos:quos nõ ceciderint patres:sed occiderint. Sed nec iste occidisset.Ille me fratri reliquerat:hic tyranno,In lege inquit nihil excipitur, Sed licet inquit multa nõ excipiantur:intelliguntur.Et scriptũ legis angultũ:legis interpretatio diffusa est. Quid interest lege excipere ne fraudis sit ei qui per insaniã patrẽ pulsauerit.Cũ illi nõ supplicio:sed remedio opus sit:ne an puniatur infans si pulsauerit patrẽ.Hic q̃ cogente tyranno fecit:pio fuit miserior uapulare. Non est impudica q̃ accersita est a tyranno,Nõ est sacrilegus sacerdos qui deor̃ immortalium dona: suis manibus pertulit ad tyrannum.Patre iubente fecit nec cæcidit ipse sed paruit. Vltio cæsi patris: nullius est nisi patris.Si a quolibet alieno cæsus essem:& iniuriaꝝ agere nollẽ:nomine meo nemo ageret.Nunc nihil interest.Pœna maior est eius qui cæcidit:ius idem eius qui cæsus est.

Pars altera contra filium qui patrẽ cæciderat.

Andiu cæcidit patrẽ:donec placeret tyranno.Satelles iquit:pro republica feci. Idẽ imputas
t reipublicæ:& tyranno,Habuisti quod iactares tyranno.Frater maluit mori.Periit ne parricidiuꝝ faceret:aut auderet.Cæsus inquit pœnã remitto.Miraret:nisi pro tã bono patre fuisset qui mori uellet.Pater inquit uoluit:sed frater noluit.Ita tu non tantũ tyranno:sed etiã patri dignus uisus es paricidio.Cæcidisti patrem:cum & legem nosses:& fratrem.

Extra controuersiam.

B Appio procõsule cũ quo in Cretã Sabinus uenerat:in theatro græci postulare cœperãt:
a ut Sabinus maximũ magistratũ gereret.Mos autẽ est barbã & capillos magistratui cretensium submittere.Surrexit Sabinus:& silentio manu facto:hunc magistratum inquit ego romæ bis gessi.Bis enim reus causam dixerat.græci nõ intellexerunt:sed interpretati petebant:ut illum honorem Sabinus tertio gereret,Idem etiã cũ reus rogaret:ut in latomias transferreretur.Nec nunc inqt quẽq̃ nostrum decipiat nomẽ latomiæ:illa animo meo lauta res est,locabatur in miseriis:ac periculis suis in quibus iocari eam non debuisse quis nescit? potuisse quis credit?

Declamatio quinta de nepote rapto ab auo.

E ui sit actio:Quidã duos filios sub nouerca amisit dubiis signis crudelitatis & ueneni Ter-
d tium filiũ auus maternus rapuit:qui ad nepotes ægros non fuerat admissus.Quærenti patri per præconẽ:dixit apud se esse.Accusatur de ui.

Prima pars pro auo qui rapuit nepotem.

Abui filiã q̃uis unus filius sumpserit fœcundã apud me nutriatur.Sine. Quid times? an nõ
h admittere cũ ueneris? Nõ q̃ris filios quos pdidisti:quem non pdidisti quæris. Pater a me unũ quærit:ego duos a patre.Plus habeo qd̃ auo:reo q̃ qd̃ timendũ sit.Veni ad ægrotates nepotes. Admissus nõ sum.Hæc uera uis fuit,illa uis est quæ arma:pugnã:uulnera nõ habet.Descri be istius comitatũ tumultus unus:& unus sonus est. Rapuisti inquit filium meũ.immo nepotem meũ sustulisti:imo uenientẽ nõ potui excludere:sicut obessam latronibus armata manu cõiugẽ:liberosq̃ rapuisset.Beneficiũ erit meũ.Et medici alligant:& corporibus nostris ui medentur.Nõ põt agere mecũ tanq̃ cũ alieno.Habet sua iura natura.Et hoc inter patrẽ & auũ interest:qd̃ auo seruare suos licet:patri & occidere.Quæ est ista tam sera pietas? tam pposteræ? Quærere tuos a tertio icipis. Quisquis puero fauit ne inueniretur optauit.

Pars altera pro patre contra auum.

n On ut nepoté ſeruaret fecit:ſed ut infamaret uxoré ueneficii:me ueneficæ mancipauit.Cũ ſocero mihi iudices ne uiua quidẽ uxore perſona cõueniat:mortua uero inimicũ profeſſus eſt.Languente puero cum uociferatione & cõuitio aſpicans quid accidit:uenit:qui ad ſanos nepotes unq̃ antea ueniſſet.Non admiſi:& tunc enim uiſ[illegible]te uenire rapturum.

Extra controuerſiam.

h Abet hoc loco Montanus uitiũ.Sententias ſuas repetendo corrumpit. Dum nõ eſt cõtentus unã rem ſemel benedicere:efficit ne benedixerit.Propter hoc ſolebant Montanũ Scaurus inter oratores Ouidiũ uocare.Nã & Quidius neſcit qd̃ bene geſſit relinquere.Cũ Polyxena eſſet adducta tumulo Achillis imolanda:Hecuba dixit.Cuius ipſe ſepulti i genus hoc pugnat poterat eſſe cõtentus. Adiecit tumulo quoq; ſenſerat hoſtẽ.Neq; hoc cõtentus adiecit de aciæ fœcunda fuit. Aiebat Scaurus nõ minus magnã uirtutẽ eſſe:ſcire deſinere:q̃ ſcire dicere.

Declamatio ſexta de matre uenefica filiam accuſante.

u Enefica torqueatur:donec cõſcios indicet.Quidã mortua uxore:ex q̃ habebat filiũ:duxit aliã:& ex ea filiã ſuſtulit.Veneficii dãnata,dũ torqueret dixit cõſciã puellã.Petitur duci ad ſuppliciũ puella.Pater defendit eam.

Prima pars pro filia ne ſit rea ueneficii.

n On ꝓdeſſet tibi puella:qd̃ amauit te pater:niſi mater odiſſet,Nefanda mulier etiã filiæ nouerca,ne mori quidẽ potuit:niſi & occideret,In gladiatoribus quoq; conditio diu uictoris eſt.cũ moriente pugnantes.Nullũ magis aduerſariũ timeas:q̃ qui uiuificare non põt:occidere põt.Concitatiſſima eſt rabies i deſperatione & morte ultima.In furoré animus impellit.Quædam feræ ipſa tela inuadunt:& in mortis auctorẽ p uulnera currunt.Gladiator quẽ armatus fugerat:nudus ſequitur:& ꝓcipitati nõ quid impulit tantũ trahunt:ſed quod occurrit:quodam naturali deploratæ mentis affectu Morientibus grauiſſimũ eſt cõmori.O mendaciũ ſimile ueneficio:dum nouercæ meminit matris oblita eſt.Pete ne quia filium uindicauit:filiam perdã.qd̃ niſi ſuccurritis: nouerca uincit.Ego uictus ſum.Ne inter ſupplicia quidẽ deſinit occidere.Proſit apud uos puellæ: qd̃ pater eam laudat:qd̃ mater accuſat.Conſcia inquit eſt filia.Ego torqueri cœpi:nouerca torquere.Habui filiam talẽ:ut illã amare poſſet nouerca:niſi in eã incidiſſet:q̃ odiſſe etiam filiam poſſet. Seruus furti tortus:Catonẽ cõſcium dixit. Vtrum plus tormentis creditis:an Catoni?quod nouerca tam ſero:puella tam cito.In hoc ueneficii pœnas dabat:ut accuſatoris exigeret.

Pars altera contra filiam quæ ſit rea ueneficii.

Varundã ferarũ catuli cũ rabiæ naſcuntur.Venena radicibus ſtatim peſtifera ſumunt.Quid
q illa quæ fratrem in morã ſequentis patris ſparſit.habemus exemplũ quod ſorori cõueniat & uirgini.Nouerca ad hoc priuigno dedit uenenũ:ut filia ſola hæres eſſet.Ideo adhibuit & conſciam.

Declamationũ Senecæ liber Decimus.

Vod ultra mihi moleſti ſcitis:non eſt.Interrogate ſi qua uultis.Si uitæ tuæ ab iſtis iuuenilibus ſtudiis ad ſenectutem meã reuerti. Fatebor uobis:nã res eſt tedio.In primo
q libenter aſtilui:uelut optimã uitæ meæ partẽ reducturus.deinde iam pudet tãq̃ diu nõ ſeriã rem agam.ſcholaſtica ſtudia leuiter tacta delectant.Contractata & ꝓpius admota:faſtidio ſunt.Sinite ergo ſemel exhaurire memoriã meã & admicate uel actũ iureurando qd̃ affirmẽ dixiſſe me quæ ſciam:quæq; audiui:quæq; ad hanc rem pertinere iudicaui. Pertinere autẽ ad rem nõ puto.quomodo Lucius magius gener titulum declamauerit:q̃uis aliquo tempore ſuum populũ habuit.cũ illũ:homines non in ipſius honorẽ laudarent:ſed in ſoceri ferrent.Quomodo laſprena aut Quintilianus declarauerit:tranſeo iſtos:quorum fama cũ ipſis extincta eſt. De ſcauro ſi me interrogatis:cum illũ mecũ audieritis:iniqui eſtis, Non nomi quenq̃:cuius ingenio.P. R. pertinacius ignorauerit:dicebat ſæpe cauſam in ipſis ſubſelliis:ſæpe dum dicebat,deinde litigãti ſimilior q̃ agenti.Cupiebat euocare aliquam uocem aduerſariorum:& in altercatione uires ſuas nouerat.nihil erat illo uenuſtius.genus dicendi antiquum,uerborũ quoq; non uulgariũ grauitas: ipſe uultus habituſq; corporis:mire ad auctoritatẽ oratoriã aptatus.Sed ex his omnibus ſcire poſſet non quantũ oratores præſtaret.Scaurus:ſed q̃tum deſereret.pleræq; actiones male,In omnibus tamen aliquod magni neglectiq; ingenii ueſtigium extabat.raro aliqua actio bona;ſe quã fortunæ imputaremus:ſed illũ longa immo perpetua deſidia peruduxerat:ut nihil curare uellet:nihil poſſet, Orationes ſeptem edidit:deinde quæ combuſtæ ſunt bonæ cum,illo ignis egerat.Sed extant libelli qui cũ fama eius lugent:multoſq; ſolutiores ipſis actionibus.Illos.n,cũ deſtituerit calor adiuuat hæc coloris minus habent:negligentiæ nõ minus.declamãtẽ audiuimus.Nouiſſimæ qdẽ,lepido inq̃ difficillimũ erat ibi diſplicerer,De labeone interrogatus:declamauit nõ qdẽ populo:ſed egregiæ nõ admittebat populũ,& qa nõ dũ hæc cõſuetudo erat inducta,& qa putabat turpe ac friuolæ actionis Faciebat enim cenſoriũ ſupercilũ:cũ alius animo eſſet magnus orator eluctatus:ad famã ingenii:cõſitentibus magnis hoibus puenerat:qa uolẽtibus ſumma egeſtas erat:ſũma ifamia:ſumma odiũ.Magna autem debet eſſe eloquentia q̃ iuitis placeat.cũ ingenia,fauor hominũ oſtẽdat: fauor alat:quantã uim eſſe oportet,quæ inter obſtantia erumpat.Nemo erat quin cum homini omnia obiecerat.ingenio multũ tribuit.Color orationis antiq; uigor.Quæ. Cultus inter noſtrũ ac prius ſeculũ medius,ut illũ poſſet [illegible]aq; pars ſibi uendicare. Libertas tanta:ut libertatis nomẽ exce deret.ut quia paſſim ordines homi[illegible]s laniabat:uageretur animus per uitia ingens & ad ſimilitudinem ingenii ſui uiolentus:& qui po[illegible]mpeianos ſpiritus nondũ in tanta pace poſuiſſet.In hoc primũ excogitata eſt noua pena.Effectũ eſt enim per inimicos:ut omnes eius libri incenderent.Res noua & inſtituta ſupplicia de ſtudiis ſummi boni Herculæ ſupplicio iſtam penas ingenioſa crudelitas poſt Ciceronẽ inuenta eſt.Quid enim futurũ fuit:ſi triũuiri libros ſi ingeniũ Ciceronis ꝓſcriberẽt. Sunt dii immortales lenti quidẽ:ſed certi uindices generis humani,& magna exempla in caput inuentium regeſſerunt:ac inſtiſſima patiendi uice:qd̃ quiſq; alieno excogitauit ſupplicio:ſæpe excipiat ſuo.Quæ uos dementiſſimi homines tanta uecordia agitat:parũ uidelicet i penas noteue crudelitatis eſt.Conquirere in uos ne ipſos noua ſed quibus pennis eſt.ſiquid ab omni patientia rerũ natura ſubduxit:ſicut ingeniũ memoriãq; nominis inuenit.quẽadmodũ pducatis ad eandẽ rẽ corporis mala facere ſtudiis ſubderet:& in monumenta diſciplinæ animaduerteret.quãta & quã nõ contenta.certa[illegible]ſeuitie materia eſt. Dii melius qd̃ eo ſæculo iſta ingenio;[illegible]ſupplicia cœperũt:quo & ingenia deſierunt.Eius qui hanc in ſcripta Labieni ſententiã dixerat:poſtea euntis adhuc ſcripta cõbuſta ſunt.Iam non malo exemplo quia ſuo.Non tulit hanc Labienus cõtumeliam nec ſupſtes eſſe ingenio ſuo uoluit.ſed in monumenta ſe maiore ſuorum ferri iuſſit.atq; ita includi uentus,ne ignis qui nomine ſuo ſubiectus erat:corpori negaretur.nõ finiuit tantũ ſe ipſe:ſed etiam ſe fieuit. Memini aliquãdo cũ recitaret hiſtoriam:magnam partem illorũ librorũ cõuoluiſſe dixiſſe,hæc q̃ tranſeo poſt morté meam legentur.Quanta illis libertas ſuit:quoniam etiam Labienus extimuit. Caſſii ſeueri hominis Labieno iunctiſſimi belle dicta res ferebatur,illo in tempore quo libri labieni ex:S.C.urebantur:nunc me inquit uiuũ uri oportet.qui illos edidi.Monſtrabo uobis belli libellum quẽ a Galieno ueſtro petatis recitauit.Reſcriptũ,Labieni pro batillo mecœnate in quo ſupplet adoleſcentis animo.illos dentes ad mordendũ ꝓuocantis.Puto iam mihi qd̃ interrogetis reſtat. Muſa retor quẽ interdum ſoletis audire licet mela meus cõtrahat frontem.Multũ habuit ingenii minus cordis.Omnia uſq; ad ultimũ timoré perducta:ut nõ extra ſanitatẽ:ſed extra naturam eſſet. Quis enim ferat hominẽ de ſiſonibus dicentẽ,cælo repleunt de ſparſionibus adoratos hymbres. Aut illud qd̃ de ſubitis mortibus eum dicentẽ cum uos me illo perduxeritis.Quicqd aliũ uolitat; qcqd piſcium natat:quicquid ferarũ diſcurrit:noſtras ſepellitur uẽtribus. Quare nõ:cur ſubito moriamur mortibus uiuimus.Nõ ergo & ſi iã manumiſſus erat,debuit de corio eius nobis ſatisfieri. Nunc ſint ex iudicibus ſeueriſſimis exactã regulam redigant.multa donanda igenijs puto:ſed donanda uitia nõ portenta ſunt.Siqua tamẽ tollerabiliter dicta ſunt,nõ ſubtrahantur,nõ plura uideãtur:uos ſubiiciatis.Oſcus nõ incõmode dixit:ſed ſibi nocuit.Nam nihil ſine ſcemate dicere cupit: Oratio eius non figurata erat:ſed praua.Itaq; nõ inurbanæ paratus rethor.cũ illi maſſiliæ mane occurriſſet ſcæmate illum ſalutauit.Poteram quidẽ dicere aue oſci.Ipſe ab eloquentia multũ aberat natus ad cõtumelias omnium ingeniis inurendas.Nulli nõ impreſſit aliquid quod effugere nõ poſſet.Ille paſſenne prima eius ſyllaba in græcũ mutata obſcœnũ nomẽ impoſuit declamatori ſubtilis & arido.ille ſperto dixit ſcholam cõmunẽ cũ rethore quodam habenti.tu potes controuerſiam intelligere:qui nõ intelligis te:laterem lauare.Spartus autẽ dicebat ualenter ſed dure. Ad imitationem ſe latronis dixerat nõ tamen nunq̃ ſimilis illi erat:niſi cum eadẽ diceret,utebatur ſuis uerbis latronis ſententiis.Cũ baſſo certamẽ illi fuit:quẽ uos quoq; audiſtis,homine diſſerto:cui demptã uelim quã conſectabatur amaritudinẽ & ſimulationẽ actioni oratoriæ nihil indecẽtius q̃ ubi ſcholaſticus quod nõ nouit imitatur. Amabã itaq; capitonẽ:cuius declamatio eſt de Popilio.hæc quæ miſero latroni ſubiiciuntur.bona fide ſcholaſticus erat.In his declamationibus quæ illi bene ceſſerant:nulli nõ poteſt primũ tethracolũ ꝓferendus.primũ tethracolũ quorũ facie; quæritis:latronis: ſuci:ceſtii:albutii:gallionis.hi quotiẽs cõfluxiſſent:penes latronẽ gloria,fuiſſet:penes gallionẽ palma:reliquos ut uobis uidetur cõpoſite.Ego uobis omniũ feci poteſtatẽ hos minus nobiles ſinitæ in partẽ abire:paternũ cõmoderatũ fabiũ & ſiquis eſt nec clari nominis nec ignoti.Dũ ius ad ſatietatẽ ueſtrã me ꝓſtiterim.pmittite me mihi,& aliquos ex ſinu,ꝓferre;qbus quominus ad famã puenerint:nõ ingeniũ defuit:ſed locus.Bene declamauit Gaius Silo:cui Cæſar auguſtus cũ frequenter cauſas agentẽ intracinẽſi colonia uidiſſet:plenũ teſtimoniũ reddidit dixit:n.nũq̃ audiui patrẽſamiliæ diſſertiorẽ.Erat q patrẽſamiliæ ꝓferret oratori ſubduceret patrẽ ẽt eloquẽtiæ putabat eloquentiã abſcondere.Solebat declamare ſtudioſæ terrinus clodius.Cuius filius fraterno uobis amore cõiunctus ẽ. Adoleſcẽs ſummæ eloquẽtiæ futurus:niſi mallet exercere q̃tũ hi;quã cõſeq quãtũ ſequi poſſet.Sed terrinus clodius multũ uiribus demiſerat dũ appollodoꝛ ſeqr.ad ſũmã legẽ dicendi ſe amputat.Tãtũ tñ illi ſupfuit uiriũ:quantũ ualeret etiã ſi ars abeſſet.Snias dicebat excitatas.inſidias aliqd potentes.nũq̃ de colore latroni cõtrouerſiã fecit.latro nunq̃ ſolebat diſputare in cõuiuio.aut aliquo qd̃ declamare poterat tẽpore:dicebat quoſdã eſſe colores.pnma facie duros & aſperos eos

nō posse actiōe approbari negabat. Itaq; nulli placere posse: nisi totū nossent se eis suas uires. & illarum fiducia aliis metuenda & prupta audire multa se nō p̄suasere iudici sed auferre. Turrinus contra nihil probare nisi tutū q̄ quia imbecillis erat. sed quia circūspectus causæ. Nemo diligentius proposuit: nemo respondit paratius: & pecuniam itaq; & dignitatem q̄primū in puincia hispania habuit: eloquentiæ debuit. Natus quidē erat patre splendidissimo. Auo Diui Iulii hospite. Sed ciuili bello attenuatas domos nobiles uires excitauit: & ita ad sui mā pduxit dignitatem: ut si quid illi desuit: scias loco desuisse. Inde filius quoq; meus: nunq̄ enim ipsū a nobis distinxi: habet in dicendo paternam diligentiā. quæ uires ingenii sui ex industria retundit. hoc & in ipso uitæ genere sequitur ad summā euasurus iuuenis nisi modicis cōtentus esset & ideo dignus est cuius tam modestis cupiditatibus fortuna p̄stet fidē. Hoq; omnia nō me animo maiore: sed a certo potuisse iudicio scietis cum sententias eoq; retulero. aut pars notissimoq; autoq; sententiis aut p̄ferendas.

De filio pauperis occisi & diuite inimico.

Niuriaq; fit actio. Quidā cū haberet filium: & diuitē inimicū: occisus & spoliatus inuentus
i est. Adolescens sordidatus sequi diuitē cœpit. Diues eduxit eū in ius & postulauit: ut siquid suspicaretur: argueret. Tunc adolescens ait: Accusabo cū potero. Diues petens honores expulsus est. Accusat iniuriaq; pauperis filium. Contradicit.

Prima pars pro filio pauperis.

Ratias diuiti: qd̄ quos odit: iam reos facere cōtentus est. Nō ambulabis inquit eadem uia.
g Nō calcabis uestigia mea. Nō offeras delicatis oculis sordidā uestē. Non flebis: me inuito nō tacebis. Perieramus si hic magistratus esset. Quod sordidatus fui: lugentis est: qd̄ sleui pietatis: qd̄ nō accusaui timoris: qd̄ repulsus est: uestrū est. Honores patre meo uiuo nunq̄ petiuit. Vitium meū sequatur. Taceo. Vtinā hoc uitium habuisse & pater. Quando nobiles nō sordidati sumus. Accusat inquit paup diuitem. Ambulare mihi arbitrio meo nō licet. Accusa inquit rem perage perora. Quis accusare sic locupletem pōt? Cur inquit me sequeris? Aliud ergo paupes iter: aliud diuites habent. Quisq; pcussor fuit: quasi diues spolia cōtempsit. Mortuo patre meo: metuo eū: ne quis se ledi putet. Si dixero occisum. Sordidatus inquit fles. Quid aliud facere possum? occisi patris pauperis filius. Quid accusanti fecisset qui p̄sequitur tacentē. Quare inquit sequeris me? Vt aliquādo miserearis mei. Vt desinas afflictam domū p̄sequi. Eum accusatorem habeo: qui se non esse reū miratur. Cur inquit nō agis? quia adeo nō metuis ut cogas. Sordidatus sum: quod reo licet: lugenti nō licet. An ne lugebo quidē quē uindicare non possum? Non erat in illo præda: quā crassator appeteret. Erat summa uirtus: cōtumax aduersus diuitiaq; fastidiū innocentia. Hæc ab inimico petita sunt spolia. Quis cædē machinatus est? Scire nō possum: quod dissimulari nō pōt. Scio qs optauerit & tu diues inimicus es: & ille ui spoliatus inuentus. Nō est cur accusem: sed est cur suspicer.

Pars altera pro diuite inimico.

u T scias te inuidiā mihi facere: cum dixissem accusa me. Non negasti: sed respondisti: accusabo cum potero.

Declamatio secunda de patre victo a filio uictore.

Iri forti p̄mium: si plures erunt: iudicio cōtendant. Pater & filius fortiter fecerunt. Pater pe
u tit a filio: ut sibi cederet. At noluit. Iudicio contenderunt. Vicit patrem. Petit p̄mio statuas patri. Abdicatur. Contradicit. Prima pars pro filio uictore.

Vem optem nescio iudicii huius euentū: cum crimen meū sit uicisse. Patriæ iudicium ha
q beo. Patris pdidi Patrem i acie uidi. pugnaui cū exemplo. Iudicū uocat: quo pater & filius spolia cōtulimus. Vici nō filius patrē: sed iuuenis senē. Ego uici: sed omnes gratulati sunt patri. Cogitaui Oratium hetruscas acies corpore sub submouentē. Cogitaui Deciū q nec ipsi patri cessit. Pugnaui nō tantū imperatori: sed etiā patri. Auidus sum gloriæ. Hoc si uitiū est: paternū est. Pudeat pater si te uicit filius abdicandus. Ego p̄mium habeo: Tu & p̄miū: & uiæ fortem. Virtutes nostræ silentio p̄terissent: illustratæ sunt: dum cōferuntur. Iudicauerunt nō quod erat: sed quod te male credebant. Honor ad utrūq; puenit. Alter p̄mium habet. Alter p̄cipit.

Pars altera pro patre victo.

n Olo habitare cū aduersario meo. Non capit idem cōtuberniū victū & uiæ fortē. Statuas inquit tibi posui: imo ne possem unq̄ me uictū obliuisci ignominiā meā: in æs icidisti.

Declamatio tertia de filia quæ se suspendit ut patri satisfaceret.

Ementiæ fit actio. Bello ciuili uirum quædā secuta est: cū in diuersa parte haberet patrē: &
d fratrem. Victis partibus suis: & occiso marito: uenit ad patrē: a quo recepta: ait patri: Quēadmodum uis tibi, satisfaciam? Ille respondit: Morere. Suspendit se ante ianuam eius. Accusatur patē a filio dementiæ. Ptima pars protinus patrem accusans.

Ic tibi satisfieri uelle nec debuisti. Nā sic sibi satisfieri. nec victor quidē uoluit. nullū fuit in
ls proscriptione mulieris caput. Inquinasti filiæ sanguine pœnates tanq̄ in domo pierit. Allatum ad se Pompeii caput Cæsar fleuit: & nec ille, pter filiam fleuit. Quēadmodū uis satisfaciā tibi. Hoc ipso satisfeciſſe puella debuerat. adeo & in maritū: & in patrē pia. Vt alterū usq; ad

mortē secuta sit. & alteri morte satisfecerit. Periculose offendit patrē qui nescit ignoscere. Morere: quid aliud meruerat si satisfacere noluisset? Defendisti Ligariū Cicero. Quā leue iudicasti crimē de quo confessus es. Ante ipsum dominus limē extincta est ne dubitari posset marito perisset: an patri. Meruerat inquit. Accusas etiā nunc? Et certe iam tibi satisfactū est. Secutus est gener diuersas partes uxor suas. Optima ciuilis belli de filio: obliuio est. Morere inquit. Etiā quibus animaduertere in dānatos necesse est. nō dicūt occide: nō morere: sed age lege. Crudelitatem imperii: uerbo mitiore subducunt. Pars altera patrem defendens.

Ores tuos patri debes ap̄obare: nō patris regere. Multa potes dementiæ signa colligere:
m nō potes patrē propter uerba dānare. Animaduertit Mallius in filiū: & uictorē quidē. Animaduertit Brutus in liberos nō factos hostes: sed futuros. Videas sub istis exēplis. Patri fortius liceat tantū loqui. Cōtumaciter rogauit: quēadmodū & perit. Nihil agnoui filiæ: nihil uictæ. Nō misit ad patrē fratrē. An etiā nunc ita scitur fratri. Cur me solū rogat? cū duobus satisfacere debeat. Victor inquit: Cato exortus est. Facilius est ignoscere bello: q̄ parricidio. Iam morte patris quæ fuit inuidiā. Perisse propter patrē dicitur mulier quæ uirū habuit propter que mori posset.

Declamatio quarta de eo qui debilitabat expositos: & eos pariter educabat.

Ripublicæ læsæ fit actio. Quidā expositos educabat: & debilitatos mendicare cogebat: ut
r sibi mercedem referrent. Accusatur læsæ reipublicæ.

Prima pars contra debilitatē expositos.

Actū est: ne liberos patres aut cognoscant: aut recipiāt. Vectigalis ista crudelitas: eo magis
f q̄ præcæteris: omnes præter istū cōmisericordes sumus. Effectū est ut nihil esset miserius expositis: q̄ tolli parenti: parentibus q̄ agnoscere. Alterius cōminutas scapulas in deforme tuber extudit. Produc familiā tuā. Volo nosse illam humanarū calamitatū officinā. Sua cuiq; calamitas tanq̄ ars designatur. Intuemini illi eruptos oculos: illi effractos pedes. Quid horreſcis? ii iste miseretur nonū monstrū? Integer alitur: & debiles aluut. Perissent iquit. Interroga patres: Vtrū maluerint. Quanti ex his uiri fortes: Quāti tyrānicidæ: Quanti futuri sacerdotes? Nunc incredibilia loquor. Ex hac fortuna origo romanæ gentis apparuit. Plus acceptū crudelitati: q̄ expensum misericordiæ refert. Expositos aluerunt. Et iam ferē latis futuræ mites: si præteriſſent: quorū cū ubiq; audiantur preces: in sua tantū causa cessant. Abscisſa est illis lingua: & est rogandi genus: rogare non posse. Miseremini omniū iudices: quoq; singuloq; misereri soletis. Istis nos uindictā negaturos putas? quibus ne id quidē negauimus: qd̄ tibi daturi erant. Res indignissima: cū tam crudelis sit: misericordiā publicauit. Exurgite miseri: & hodie nobis premiū rogate. Tibi inquit quotidiana captura nō constat. Apparet te nondū satis miserū uideri. Occurrunt nuptiis: dira omnia. Facis publicis auspicia feralia: & diebus in hilaritatē dicatis. Isti semianimes greges oberrant. Alunt istū qui se alere nō possunt. Non est qui rogare nesciat. Solet autē dicere: Nō habes tot mēbra quot debes. Ergo tu cū de publica misericordia cogitas: tam crudelis esse potuisti. Miseros qui sic rogant: miseriores qui sic rogantur. Omnes omnibus stipē cōferunt: dū quisq; timet ne filio neget. Effecisti ut maius esset malū educari: q̄ exponi. Timebātur feræ atq; serpentes: & inimicus teneris artubus rigor: inopia quoq;. Inter expositoq; pericula nō numerabamus educatorem.

Pars altera pro debilitante expositos.

Ebilitasti inquit. Plus illis patres nocuerūt. Quid uidetur fanista? qui iuuenes cogit ad gla
d dium: & tamē nō accusatur læsæ reipub. Quid leno qui stuprū pati cogit inuitas? nec rempub. læsit. Ego reū nō laudari desidero: sed obsolui. Noceat hoc illi cū petet honores. Pōt esse aliquis & non esse homo honestus: & esse innocens reus ut illis multū ablatū sit: uita reddita ē. Reipublicæ læsio non potest agi eorū nomine: qui extra rempub. sunt. Egens homo: & qui ne me alere quidē: nedū alios possum: sustuli relictos: quibus nō iniuria fieret: si aliquid detraheretur: sed beneficio cederet: si uita seruaretur. Faciant inuidiā: dicant illos per me misere uiuere: dum fateātur per me uiuere. Vnius misericordia uiuunt: & omniū aluntur. Miserū est uacare homines huic cogitationi: ut curent quid homo mendicus inter mēdicos agat: Ciuitatis istius principes diuitias suas exercent cōtra naturam: exciſorūq; greges habent. exoletos suos ut ad longiorē patientiā impudicitiæ idonei sint: amputantur: & quia ipsos pudet uiros esse id agunt ut q̄ pauci uiri sint. His nemo succurrit: delicatis & formosis debilibus. Curatis quis ex solitudine infantes auferat perituros nisi auferantur non curatis qd̄ solitudines suas isti beati ingeniorū ergastulis excolunt: & miserrimoq; iuuenū simplicitate deceptos: speciosissimū quēq;: ac maxime idoneū castris illudunt: & detrudūt.

Declamatio quinta de Parrhasio pictore torquente Olynthium.

Eipublicæ læsæ fit actio. Parrhasius pictor atheniēsis: cū Philippus captiuos Olynthios uē
r deret: emit unū senem. Duxit athenas. Deinde torsit. Ad exemplus toti Prometheū pinxit. Olynthius in tormentis periit. ille in templo mineruæ tabulam posuit. Accusatur læsæ reipublicæ.

Ptima pars contra Parrhasium.

s Enex si absq; liberis super exustæ patriæ cinere stetisset ad figurandū Prometheū satis tristis erat. Nemo ut naufragiū pingeret: mersit hominē. Vltima pcatio Olynthii fuit. Redde

me Philippo. Seruus inquit meus fuit. Putes Philippū loqui. Id templa Mineruæ fugimus tanq castra Macedonū. Parū inquit tristis est. Vis parrhasi tristē uidere? Duc illū ad Olynthiū iacētē. Scis certe q̄ tristes emeris. Olynthius urbē aperuimus: tēpla præclusimus. Nemo Olynthius tortus esset si omnes illos Macedones emisisset torquæa? hic: nec sub Philippo moriatur. Hic nec sub Ioue. Si iste hospitalis. Olynthio fuit. Hoc est Promethea facere nō pati. Ignosce. Emi inquit: imo si Athenēsis es redemisti. In isto templo pro olynthiis uota suscepimus. illic carnifex gratiæ: istū tamen non amplius q̄ uendidit. Senex longa miserarū tabe cōfectus: & tam tristis: q̄ si iam tortus esset. Quēcunq; pco uiderat ibi flentē: agnoscebat emptorē. Vereor ne quis cū audierit Olynthii uerbera: torméta: ignes: queri de me Philippo putet. Si isti creditis: iratū Ioué imitatus est. Si nobis: uicit iratū Philippum. Tantū patiendū eū pingentē Parrhasiū: q̄ iratū Ioué. Miserime senex. aliquis forte ex seruis tuis fœlicius seruit Si ad succurrendū profectus es: queror q̄ unū ex his emisti. Si ad torquendū: queror q̄ illū statuit rex, Altera parte. Parrhasius cū colonibus: ex altera tortor cū ignibus. Dubius est inter ista Parrhasius studiosius pingat: an sæuiat. Producitur respiciens patriā senex: Placuit parrhasio uultus infœlix. Habuit autē aliquid Olynthius Promethei simile: etiā ante torméta. Ignis: tormenta: ferrū: officina. Hoc pictoris: an Philippi est?

Pars altera pro Parrhasio.

Vnq̄ unius malo publica fama corrūpitur. Solidior est opinio Athenienſiū. q̄ ut labefactari
n tormentis capti possit. Læsisti inquit rempub. qui hanc picturā in templo posuisti. Lædūt rē pub. qui aliq̄d aliud auferūt: nō q̄ aliquid adiciunt. Peccauerunt ergo recipiendo tabulam: & sacerdotes. Cur autē non reciperē? deorū crimina in templo picta sunt. Multū semper artibus licuit. Vici ut uim in ægrotū morbi cognoscerent: uiscera hominū rescidерunt.

Declamatio sexta de fure qui fodit parietem diuitis.

Iniuriarū sit actio. Fur cōcione prohibeatur. Quidā cū diuitē accusasset proditionis noctu
i parietē domus eius perfodit: & scrinū in quo missæ erant ab hostibus litteræ sustulit. Dānatus est diues. Cū cōcionari uellet accusator: a magistratu prohibitus est. Agit iniuriarum.

Prima pars pro fure.

D solū sustuli quod fur reliquisset. Nil magis fur timuit: q̄ ne dominus furtū agnoscere uel
i let. Ruentis ciuitatis statū: unius parietis ruina suspendit. Profiteor iudiciū furti. Nū ciuitas cōscia est? Furtū est quod timet dominus agnoscere: quod qui pdidit iudiciū tulit: pmium qui surripit? Cui magis pmisisses loqui si eodē tempore: & fur uenisset: & dominus? Mille nauium duces furto Troiā cœpitis. Si bene furto euertuntur urbes: quāto melius liberantur. In forum uenit narraui inter nocturnā expeditionē meā. Conuenerant oēs tanq̄ ad concionē. Cur me submoues an te accusationē? cū nec proditores inauditi pereant. O furtū in cōcione narrandū proditoris uigilantissimū pectus & in exitia nostra semper solicitū. Publica fata sopierant. Ita etiā ministros eius alligauerat somnus. ut mihi liceret eligere quod tollerē. Diuere mihi uidebar hostiū muros. Furtū uocas quo nihil melius tuo anno factū est. Nemo fur rempub. cogitat. Nihil nō licet pro republica facere. Pars altera pro magistratu.

Vale id spectaculū fuit cōposuerat inter se fortuna reip. furē: & proditorem ut uidit inutile
q furtū suum prodidit: ut nobis uenderet: quod nulli poterat. Tam callidus fur: ut etiā proditionē posset imponere. Consiliū uideri uult infœlicitatē furti sui. Lex quæ nocturnū furem occidi iubet: quoquo modo iubet: non de damnato tantū: sed de fure loquitur. Ostendit hoc uitiū nec immerito non multū abest a proditore. Sustulit quod non elegit: sed q̄d illi fatū publicæ fœlicitatis obiecit. Vno tēpore & proditorē nobis ostendit & furē: qui diuitē cōpilare mallet: q̄ dānare. Effregit domū. Manus suspensa elusit illū. Non tamē pœnitet fecisse. Sustulit nō q̄d uoluit: sed q̄d potuit. Bono exēplo damnatus est proditor: sed malo inuentus. Expliciunt declamationes.

LVCII ANNEI SENECAE AD NERONEM CAESAREM DE CLEMENTIAM LIBER. I.

Cribere de clementia Nero Cæsar instituī: ut quodāmodo speculi uice fungeretur: & te tibi ostenderē peruenturū ad uoluptatē maximā omniū. Quāuis enim recte factoꝝ
s uerus fructus sit fecisse nec ullū uirtutū preciū dignū illis extra ipsas sit. Iuuat inspicere & circuire bonam conscientiā. Tum imittere oculos in hanc immensam multitudinem: discordē seditiosam: impotentē: in perniciē alienam: suāq̄ pariter exultaturam. Si hoc iugum fregerit ita loquitur secū: Ego ne ex omnibus mortalibus placui: electusq̄ sum: qui i terris deorum uice fungerer: Ego uitæ necisq̄ arbiter gentibus: qualē quisq̄ sortē: statūq̄ habeat: in manu mea positū est. Quid cuiq̄ mortalium fortuna datum uelit meo ore pronūciat. Ex nostro responso lætitiæ causas. populi urbesq̄ concipiunt. Nulla pars usq̄ nisi uolente proꝑitioq̄ me fioret. Hæc tot milia gladioꝝ quæ pax mea cōprimit: ad nutum meū stringentur: quas nationes funditus excidi: quas transportari: quibus libertatē dari: quibus eripi: quos reges mancipia fieri: quorūq̄ capiti regium circundari decus oporteat: quæ ruant urbes: quæ oriantur: mei iurisdictio est. In hac tāta facultate rerum: non ira me ad iniqua supplicia compulit non iuuenilis impetus: non temeritas hominū & contumelia: quæ sæpe tranquillissimis quoq̄ pectoribus patiētiā extorsit: non ipsa ostē

tandæ per terrores potentiæ: diu & frequēs magnis imperiis gloria. Conditū immo strictū apud me ferrū est. Súma parsimonia est uilissimi sanguinis. Nemo nō cui alia? desint: hominis nomine apud me gratiosus: Seueritatē abunde tā ac clementiam in promptu habeo. Sic me custodio tanq̄ legibus: quas ex abdito ac tenebris in hæc rē reuocaui rationē redditurus sim. Alterius ætate prima motus sum. Alterius ultima. Alium q̄ ætati donaui. Alium humilitati. quotiens nullam inuenerā misericordiæ causam mihi peperci. Per dii diis immortalibus: si a me rationem repetant: annumerare genus humanū paratus sum. Potes hoc. Cæsar prædicare audacter. Omniaq̄ in fida tutela habeti. Nihil p te: neq̄ ui: neq̄ clā a te reip. est. Potū rarissimā laudē: & nulli adhuc principū cōcessam cōcupisti i nocentiā. Non perdis operā. Nec bonitas ista tua singularis ingratos aut malignos æstimatores nacta est. Refertur tibi gratia. Nemo unus homo uni homini tā carus unq̄ fuit: q̄ tu pro populo romano. Magnū longūq̄ eius bonū: sed ingens tibi onus imposuisti. Nemo iam Diuum Augustum nec Tiberii Cæsaris prima tēpora loquitur. Nec q̄ te imitari uelit: exemplar extra te quærit principatus tuus ad Augustū exigitur difficile hoc fuisset: si nō naturalis tibi ista bonitas fuisset: sed ad tempus sumpta. Nemo enim potest personā diu ferre fictā. Ficta cito in naturā suam recidūt: quibus ueritas subest: quæq̄ ut ita dicā: ex solido enascuntur: tēpore ipso in maius meliusq̄ procedunt. Magnam adhibat. Albā populus romanus cū incertū esset quo se statu nobilis indoles daret. Iam uota publica in tuto sunt. Nec enim piculum est: ne te subita tui capiat obliuio. Facit enim auidos nimia fœlicitas: nec tam tēperatæ cupiditates sunt unq̄: ut in eo quod cōtingit desinant. Gradus a magnis ad maiora fit: & spes improbissimas cōplectuntur insperata assecuti. Omnibus tamē nūc ciuibus tuis: & hæc cōfessio exprimit esse fœlices. Et illa nihil iam his accidere bonis posse: nisi ut perpetua sint. Multa illos cogunt ad hanc cōfessionē: qua nulla in homine tardior est securitas alta. Affluens ius supra oēm iniuriam positū. Obuersabatur oculis latissima forma reip. cui ad summā libertatem nihil deest: nisi pereat diligentia. Præcipuæ tamē æqualis ad maximos imoſq̄ puenit clementiæ tuæ admiratio. Cætera enim bona proportione fortunæ suæ quisq̄ sensit: aut expectat maiora minora q̄. Ex clementia omnes idem sperant: Nec est quisq̄ cui tam ualde innocentia sua placeat: ut nō sæ re in conspectu clementiam paratam humanis erroribus gaudeat.

Sse aūt aliquos scio: qui clemētia pessimū quēq̄ putent sustineri quoniā nisi post crimē su
e peruacua est: & sola hæc uirtus inter innocētes cessat. Sed primū omnium sicut medicinæ apud ægros usus etiā apud sanos honor est. Ita clementiā quis pœna digni inuocēt: etiam innocētes colunt. Deinde habet hoc clementia in pſona quoq̄ innocentū locū: quia interim fortuna pro culpa est: nec innocenti ætati clemētia succurrit: sed sæpe uirtuti. quoniā quidē cōditione tēporū incidunt quædā: quæ possunt laudatæ puniri. Adiice qd' magna pars hominū est: quæ reuerti ad innocentiā possit. Sed non tamen uulgo ignoscere decet. Nam ubi discrimē inter malos bonosq̄ sublatū est: cōfusio sequitur: & uitiorū eruptio. Itaq̄ adhibēda est moderatio: quæ sanabilia ingenia distinguere a deploratis sciat. Nec promiscuā habere ac uulgarē clementiā oportet: nec abscisam, Nā tā oībus ignoscere crudelitas est: q̄ nulli. Modū tenere debemus: sed quia difficile est tēperamētum, Quicqd æquo plus futurū est: in ptē humaniorē ppōderet. Sed hæc suo loco melius dicētur.

Vnc in tres partes omnē hanc materiā diuidā. Prima erit manumissionis. Secūda quæ na
n turā clementiæ habitūq̄ demonstrat. Nā cū sint uitia quædā uirtutes imitantia nō possunt secerni nisi signa quibus dignoscātur. impresseris. Tertio loco q̄remus: quomodo ad hāc uirtutē perducatur animus: quomodo cōfirmet eā: & usu suā faciat. Nulla uero ex omnibus uirtutibus magis homini cōuenire scimus: q̄ clemētiā: cū sit nulla humanior. Cōstat igitur necesse est nō solū intra nos qui hominē sociale animal cōmuni bono genitū uideri uolumus: sed etiam inter illos qui hominē uoluptati donāt: quorū oīa dicta factaq̄ ad utilitatē suam spectant. Nam si quietem petit & ocium hanc uirtutē naturæ suæ nactus est: quæ pacem amat: & manus retinet. Nullum tamen clementia ex omnibus magis q̄ regem ac principem decet. Istæ enim uirtutes: magnis uiris decori gloriæq̄ sunt: si illis salutaris pœnitentia est. Natura pestifera uis est: uelere ad nocendum. Illius demum magnitudo stabilis fundataq̄ est: quem omnes tam supra esse: q̄ pro se sciunt. Cuius curam excubare pro salute singulorum: atq̄ uniuersorum quotidie experiuntur. quo procedente non tanq̄ malum aliquod: aut noxium animal e cubili prosiliret diffugiunt: sed tanquā ad clarum ac beneficium sidus certatim aduolant obiicere se pro illo mucronibus insidiantium paratissimi & substernere corpora sua: si per stragem illi humanam iter ad salutem struēdum sit. Somnum eius nocturnis excubiis muniunt: latera obiecti circunfusiq̄ defendunt. Incurrētibus periculis se opponunt. Nou hic est sine ratione populis urbibusq̄ cōsensus. Sic ptegendi amandiq̄ reges: & se suaq̄ iactandi quocūq̄ desiderauerit imperantis salus. Nec hæc utilitas sui est: aut dementia pro uno capite tot milia excipere ferrū ac multis mortibus unam animā redimere nonnunq̄ senis & inualidi. Quemadmodū totū corpus animo deseruit: & cū hoc tanto maius tātoq̄ speciosius sit ille i occulto maneat tenuis: & in qua sede latitet incertus: tamē manus & pedes & oculi negocium illi gerūt. Illū hæc cutis munit. illius iussu iacemus: aut inquieti discurrimus. Cum ille imperauit siue auarus dominus est: mare lucri causa scrutamur: siue ambitiosus iam dudū dexteram flammis obiecimus

aut uoluntarie ſubſiluimus. Sic hæc immenſa multitudo: unius animæ circũdata: illius ſpiritu regitur. illius ratione flectitur. Preſſura ſe ac ſtratura uiribus ſuis: niſi cõſilio ſuſtineretur.

Vam itaq; incolumitatis amant: cũ pro uno hoſte denas legiones in aciem deducũt: cum in
q prima fronte procurrũt & aduerſa uulneribus pectora ſeruãt: ne imperatoris ſui ſigna uertantur. Ille eſt enim uinculũ per quod reſp. cohæret. Ille ſpiritus uitalis quẽ hæc tot milia trahunt: nihil ipſa per ſe futura: niſi onus & preda ſi mẽs illa imperii ſubtrabatur. Rege incolumi mẽs oĩbus una: amiſſo rũpere fidẽ. Hic caſus romanæ pacis exitus erit. Hic tãti fortunã populi in ruinas aget. Tãdiu ab iſto periculo aberit hic populus: q̃diu ſciet ferre ſuos: quos ſi quãdo abruperit: uel aliquo caſu diſcuſſos reponi ſibi paſſus nõ erit hæc unitas & hic maximi imperii cõtextus in partes multas diſſiliet. Idẽq; huic urbi dominãdi finis erit: qui parẽdi fuit. Ideo principes regeſq; & quocũq; alio noĩe ſunt tutores ſtatus publici: nõ eſt mirũ armari ultra ptiatas etiã neceſſitudines. Nam ſi ſanis hominibus publica priuatis potiora ſunt ſequitur ut is quoq; carior ſit: in quem ſe reſpu. conuertit. Olim enim ita ſe induit reipu. Cæſar: ut deduci alterum non poſſet ſine utriuſq; pernicie. Nã ut illi iuribus opus: eſt ita & huic capite.

Ongius uidetur receſſiſſe a propoſito oratio mea. At mehercule rem ipſam præmis. Nam ſi
l quid adhuc colligitur: animus reipublicæ tu es: illa corpus tuũ. Vides ut puto q̃ neceſſaria clemẽtia ſit. Tibi enim parcis: cũ uideris alteri parcere. Parcendũ itaq; eſt etiã improbandis ciuibus nõ aliter q̃ mẽbris languentibus. Et ſi quãdo miſſo ſanguine opus eſt: ſuſtinendũ eſt: ne ultra q̃ neceſſe ſit incidat. Eſt ergo ut dicebã. Clementia oĩbus quidẽ hominibus ſecundũ natura: maxime tamen decora imperatoribus: quãto plus habet apud illos quod ſeruet quãtoq; i maiore materia apparet. Quãtulum enim nocet priuata crudelitas. Principũ ſæuitia bellum eſt. Cum aũt uirtutibus inſit concordia: nec ulla altera melior. aut honeſtior ſit: quedã tamen quibuſdã pſonis aptior eſt. Decet magnanimitas quẽlibet mortalẽ etiã illum infra quẽ nihil eſt. Quid enim maius: aut fortius: quã mala fortunã retundere? Nec tamen magnanimitas in bona fortuna latiorẽ locum habet meliuſq; in tribunali quã in plano cõſpicitur. Clementia in quacũq; domũ peruenerit: eam fœlicẽ tranquillaq; præſtabit. Sed in regia quo rarior: eo mirabilioſ. Quid enim eſt memorabilius. q̃ eũ cuius iræ nihil obſtat: cuius gtauiori ſententiæ ipſi qui per eũ aſſentiuntur: quem nemo interrogatus eſt: immo ſi uehemẽtius excãduit nec deprecaturus eſt quidẽ ipſum ſibi manũ iniicere & poteſtate ſua in melius placidiuſq; uti: & hocipſum cogitantẽ: occidere cõtra legem nemo nõ poteſt: ſeruare nemo præter me. Magnã fortunã magnus animus decet: qui niſi ſe ad illam extulit: & altior ſtetit: illam quoq; infra terrã deducit. Magni aũt animi eſt propriũ placidũ eſſe: tranquillumq; & iniurias atq; offenſiones ſemp deſpicere. Muliebre eſt furere in ira. Ferarũ uero nec generoſarũ quidẽ præmordere: & urger proiectos. Elephantes leoneſq; tranſeũt quẽ impulerunt. Ignobilis beſtiæ ptinacia eſt. Non decet regẽ ſæua: nec inexorabilis ira. Non multũ enim ſupra eũ eminet: cui ſe iraſcẽdo exæquat. At ſi dat uitã: ſi dat dignitatẽ periclitantibus & meritis amittere facit: quod nulli niſi reũ potenti licet. Vita enim etiã ſupiori eripit: nunq̃ niſi inferiori datur. Seruare proprium eſt excelletis fortunæ: quæ nunq̃ magis ſuſpici debet: q̃ cũ illi cõtingit idẽ poſſe quod diis: quorũ beneficio in lucem edimur tam boni: q̃ mali. Deorũ itaq; ſibi animũ aſſerẽs princeps. alios ex ciuibus ſuis: qa utiles boniq; ſunt: libens uideat. alios in numerũ relinquat. Quoſdã eſſe gaudeat. Quoſdam patiatur.

Ogitare in hac ciuitate in qua turba per latiſſima itinera ſine intermiſſione defluens elidi-
c tur: quotiens aliquid obſtitit quod curſum eius uelut torrẽtis rapidi moraretur. In qua tribus eodẽ tpe theatris uiæ poſtulãtur in qua cõſumitur q̃q̃d tertis oĩbus aratur. Quãta ſolitudo & uaſtitas futura ſit: ſi nihil relinquit niſi qd iudex ſeuerus abſoluerit. Quotus q̃ſq; ex queſtoribus ẽ: q nõ ex ipſa lege teneat qua quærit. Quotus q̃ſq; accuſator uacat culpa: & neſcio an nemo addãdũ ueniã difficilior ſit q̃ q illã petere ſæpius meruit. Peccauimus omnes. Alii grauia. Alii leuiora. Alii ex deſtinato. Alii forte impulſu: aut aliena nequitia ablati. Alii in bonis conſiliis parũ fortiter ſtetimus: & innocentiã inuicti: ac renitentes perdidimus. Nec delinquimus tantum: ſed uſq; ad extremum æui delinquimus. Etiam ſiquis tam bene purgauit animũ: ut nihil obturbare eũ amplius poſſit ac fallere: ad innocentiam tamẽ peccando euenit.

Voniã deorũ feci mentionẽ: optime hoc exemplũ principi conſtituã: ad quod formetur:
q ut ſe talem eſſe ciuibus quales ſibi deos uelit. Expedit ergo habere inexorabilia peccatis atq; erroribus numina. Expedit uſq; ad ultimã infeſta perniciẽ. Et quis regũ erit ſibi tutus: cuius non mẽbra aruſpices colligant. Quod ſi dii placabiles ſubſunt: & æque delicta peccantiũ potentium nõ ſtatim fulminibus pſequantur: q̃to æquius eſt hominẽ hominibus prepoſitũ miti animo exercere imperiũ: & cogitare utrum mundi ſtatus gratior oculis pulchriorq; ſit ſereno & puro die. An cũ fragoribus crebris omnia quatiuntur: & ignes hinc atq; illinc micãt. At q nõ alia facies ẽ geti moderatiq; ipii: q̃ ſereni cæli & nitentis. Crudele regnũ turbidũ tenebroſq; obſcurũ eſt iter tremẽtes: & ad repentinũ ſonitũ expaueſcẽtes: Nec eo qdẽ q oĩa conturbat inconcuſſo. Facilius priuatis ignoſcitur: ptinaciter ſe uindicãtibus. poſſum. n. lædi: dolorq; eoꝝ ab iniuria uenit. Timent pterea cõtemptũ: & nõ rettuliſſe lædentibus gratiã: infirmitas uidetur: nõ clementia. At cui ultio in facile

eis obmiſſa ea. certã laudem m[illegible] ſuetudinis conſequitur. Humili loco poſitus exercere manũ: litigare: non in rixam procurrere: ſi mortẽ iræ ſuæ gerere liberius eſt. Leuer inter paria ictus ſunt. Regi uociferatio quoq; uerborũ; intemperantia nõ ex maieſtate eſt.

Raue putas enim loqui. Ii arbitriũ regibus: qd̃ humillimi habent. Iſta quidẽ ſeruitus ẽ: nõ
g imperiũ. Quid tu nõ experieris iſtud nobis eſſe: tibi ſeruituti: Alia cõditio eſt eoꝝ: q in turba quã nõ excedunt late[illegible]: quoꝝ & uirtutes ut appareant: diu luctãtur: & uitia tenebras habent. Veſtra facta dictaq; rumor [illegible]cipit. & ideo nullis magis curandũ eſt: qualẽ famã habeãt q̃ qui qualẽcunq; meruerint: magnã habituri ſunt. Quãmulta tibi nõ licent: quæ nobis beneficio tuo licent. Poſſum in qualibet parte [illegible]bis ſolus incedere ſine timore: q̃uis nullus ſequatur comes: nullus ſit domi: nullus ad latus gladius: tibi in tua pace armato uiuendũ eſt. Aberrare a fortuna tua nõ potes: obſidet te & quocũq; deſcendis magno apparatu ſequitur. Et hæc ſummæ magnitudinis ſeruitus eſt: nõ poſſe fieri minorẽ: ſed cũ diis tibi ipſa neceſſitas eſt. Nã illos quoq; cælũ alligatos tenet: nec magis illis deſcendere datũ eſt: q̃ tibi tutũ. Faſtigio tuo affixus es. Noſtros motus pauci ſentiũt Prodire nobis: ac recedere: & mutare habitũ ſine ſenſu publico licet tibi nõ magna q̃ ſoli latere cõtingit. Multa cõtra te lux eſt omniũ: in iſtã cõuerſi oculi ſunt. Prodire te putes: oris. loqui non potes: niſi ut uocẽ tuã quæ ubiq; ſunt gentes excipiant. Iraſci nõ potes: niſi ut oĩa pmãtur. Sic neminẽ potes affligere: niſi ut qcqd circa fuerit q̃tiatur. Vt fulmina paucoꝝ periculo cadunt oĩum mœtu. Sic aĩaduerſiones magnaꝝ poteſtatũ terrerẽt latius: q̃ nocent nõ ſine cauſa. Nõ enim q̃tũ fecerit: ſed quantũ facturus ſit cogitatur: in eo qui oĩa põt. Adiice nũc q̃ priuatos hoies ad accipiẽdas iniurias opportuniores: acceptaꝝ patientia fuit. Regibus certior eſt ex manſuetudine ſecuritas: qa frequens uindicta paucoꝝ odiũ reprimit: oĩum irritat: uolũtas oportet ante ſæuiẽdi; q̃ cã deficiat. Alioquin quẽadmodũ pciſæ arbores plurimis ramis repullulãt: & multa fatoꝝ genera ut & denſiora ſurgãt recidũtur. Ita regia crudelitas auget inimicoꝝ numeꝝ rollẽdo. Parentes. n. liberiq; eoꝝ q interfecti ſunt & ppinq & amici i locũ ſinguloꝝ ſuccedũt. Hoc q̃ ueꝝ ſit admõere te exẽplo domeſtico uolo.

Iuus Auguſtus fuit mitis princeps. Siquis illũ a principatu ſuo æſtimare incipiat. In cõem
d quidẽ rempu. gladiũ mouit: cũ huius ætatis eſſet: qua tu nunc es. duodeuiceſimũ egreſſus annũ iam pugiones in ſinu amicoꝝ abſconderat. Iã inſidiis. M. Antonii cõſulis latus petierat. Iã fuerat collega, ſcriptoris: ſed cũ annũ quadrageſimũ tranſiſſet: & in gallia moraretur delatũ eſt ad eũ iudiciũ: Cinnã ſolidi ingenii uirũ inſidias ei inſtruere. Dictũ eſt & ubi & quãdo: & quẽadmodũ aggredi uellet. Vnus eſt cõſcius deferebat: cõſtituit ſe ab eo uindicare. Cõſilium amicoꝝ aduocari iuſſit. Nox illi inquieta erat cũ cogitaret: adoleſcẽte nobilẽ hoc detracto integrũ. Cn. Põpei nepotẽ dãnãdũ. Iam unũ hominẽ occidere nõ poterat. Cũ. M. Antonius ꝓſcriptionis æditum iter cœnã dictaret gemens: ſubinde uoces emittebat uarias: & inter ſe cõtrarias. Quid ergo ego pcuſſorẽ meũ ſecuꝝ ambulare patiar: me ſolicito. Ergo nõ dabit pœnas: q tot ciuilibus bellis fruſtra peti/tũ caput: tot naualibus: tot pedeſtris ꝓliis incolume poſtq̃ terra: mariq; pax parta eſt: nõ occidere cõſtituat: ſed imolare. Nã ſacrificantẽ placuerat adoriri. Rurſus ſilentio interpoſito: maiore multo uoce ſibi: q̃ Cinnæ iraſcebatur. Quid uiuis ſi perire te tã multoꝝ intereſt? Quis finis erit ſupplicioꝝ? Quis ſanguinis? Ego ſum nobilibus adoleſcẽtulis expoſitũ caput in qd̃ mucrones acuant. Nõ eſt tãti uita: ſi ut ego nõ pereã: tã multa pdenda ſunt. Interppellauit tãdẽ illũ Iulia uxor. Et admittis inquit muliebre cõſiliũ. Fac qd̃ medici ſolent: q ubi uſitata remedia nõ ꝓcedũt: tentant cõtraria. Seueritate nihil adhuc ꝓfeciſti: Siluii domũ Lepidus ſecutus eſt. Lepidũ Murena: Murenã Cœpio: Cœpionẽ Ignatius: ut alios taceã: quos tantũ auſos pudet. nunc tẽta quomõ tibi cedat clemẽtia. Ignoſce. L. Cinnæ: deprehenſus eſt. Iam nocere tibi nõ põt: pdeſſe famæ tuæ põt. Gauiſus ſibi q̃ aduocatũ ſibi inuenerat: uxori quidẽ gratias ægit: renunciari aũt exẽplo amicis quos in cõſiliũ rogauerat imperauit. & Cinnã unũ ad ſe accerſit: dimiſſiſq; oĩbus egreſſus ẽ e cubiculo: cũ altera Cinnæ poni cathedrã iuſſiſſet. Hoc inqt primũ a te peto: ne me loquẽtẽ interpelles: ne meo ſermone medio pclames: dabitur tibi loquẽdi liber. tẽpus: Ego te Cinnã cũ in hoſtiũ caſtris inueniſſem: nõ factum tantũ mihi inimicũ: ſeruatũ ſeruaui: patrimoniũ tibi omne cõceſſi. Hodie tã fœlix es: & tã diues: ut uicto uictores inuideant. Sacerdotiũ tibi petẽti ꝓteritis cõpluribus: quoꝝ parentes mecũ militauerant dedi. Cũ ſic de te meruerim: occidere me conſtituiſti: Cũ ad hanc uocẽ exclamaſſet: pcul hãc a ſe abeſſe clementiã: nõ ꝓſtas inquit fidẽ. Cinna cõuenerat: ne interloqueris. Occidere inq̃ me paras adiecit locũ: ſocios: diẽ: ordinẽ inſidiarũ: cui cõmiſſum eſſet ferrũ. Et cũ defixit uideret: nec ex cõſuetione iã: ſed ex cõſcientia tacentẽ. Quo inquit hoc animo facis ut ipſe ſis princeps male mehercule cũ repu. agitur ſi tibi ad imperandũ nihil ꝓter me obſtat. Domũ tueri tuã nõ potes. Nuper libertini hominis gratia: in ptiuato iudicio ſuperatus es. A deo nihil facilius potes: q̃ cõtra Cæſarẽ aduocare Cedo ſi ſpes tuas ſolus impẽdio. Paulus ne te: & Fabius maximus: & Coſſi: & ſeruuli ſerent: tantũq; agmẽ nobiliũ nõ inania nomina ꝓferentiũ: ſed eoꝝ qui imaginibus ſuis decori ſint. Ne totã eius orationẽ repetẽdo: magnã partẽ uoluminis occupẽ: diutius enim q̃ duabus horis locutũ eſſe conſtat cũ hanc pœnã q̃ ſola erat cõtentus futurus offenderet. Vitã tibi inquit Cinna itemꝝ do: prius hoſti: nunc inſidiatori ac paricidæ. Ex hodierno die inter nos amicitia incipiat. Contendamus utrum

ego meliore fide uitā tibi dederim:an tu debeas? Post hæc detulit ad consulatū q̄stus q̄ nō auderet petere. Amicissimū fidelissimūq; habuit hæres solus fuit illi. Nullis āplius iisdiis ab ullo petit ē.

Gnouit abauus tuus rectis. Nā si nō ignouisset:qbus ipse Saluſtiū Cœcios:& duellios:

i & totā cohortē primā admissionis ex aduersariorū castris cōscripsit. Nā Domicios:Messallas:Asinios Cicerones & qcqd foris in ciuitate erat clientiæ suæ debebat. Ipsum Lepidū q̄diu mori passus est p multos annos tulit ornamēta principis nō nisi mortuo illo transferri in se passus est. Maluit enim illū hoc onore uocari:q̄ spoliū. Hæc eū clementia ad salutē securitatēq; perduxit. Hæc gratū ac fauorabilē addidit q̄is nondū subactis reip. ceruicibus manū imposuisset. Hæc hodie præstat illi famā:q̄ uix principibus seruit. Deus esse non tanq̄ iussi credimus bonū principē Augustū:& bene illi cōueniſſe parentis nomē fatemur ob nullā aliam causam:q̄ q̄ cōtumelias quoq; suas q̄ acerbiores principibus solent esse q̄ iniuriæ nulla crudelitate exequebatur:q̄ probrosis in se dictis arrisit. Quod dare illū pœnas apparebat cū exigeret.q̄ quoscūq; ob adulteriū familiæ suæ dānauerat:adeo nō odit:ut dimissis quo tutiores essent diplomata daret:hoc est ignosceret. Cū scias multos futuros qui pro te iraſcātur:& tibi alicno sanguine gratificantē nō dare tantum salutē:sed præstare.

Aec Augustus senex:aut iam in senectutē annis uergentibus. In adolescentia caluit. Arsit

h ira multa fecit:ad q̄ iuitus oculos retorquebat. Cōparare nemo māsuetudini tuæ audebit.

Diuū Augustū etiā si in certamē iuuenilū armoꝝ deduxerit:& senectutē plusq̄ in naturā fuerit moderatus & clemens. Nēpe post mare acciacū romano cruore infectū. Nempe post fractas i Sicilia classes:& suas:& alienas, Nempe post perusinas aras & ꝓscriptiones. Ego uero clementiā nō uoco lassam crudelitatē. Hæc est Cæsar clementia uera:q̄ tu ꝓstas:q̄ nō sæuitiæ pœnitentiā cœpit. Nullā habere maculā. Nunq̄ ciuilē sanguinē fudisse:hæc est in maxima potestate:uerissima animi temperantia:& humani generis cōprehensibilis amor:nō cupiditate aliqua:nō temeritate inēdi:nō prioꝝ principū exemplis corruptis q̄tū in ciues suos liceat experiendo tantare:sed hebetare aciē imperi sui. Præstitisti Cæsar ciuitatē incruentā:& hoc quod magno animo gloriatus es:nullam te toto orbe stillā cruoris humani misisse:quo maius est mirabiliusq; ꝓ nulli unq̄ citius gladius commissus est. Clementia ergo nō tantū honestiores:sed tutiores ꝓstat. Ornamētumq; imperioꝝ est si simul:& certissima lux. Quid enim est cū reges cōsenuerint. liberisq; ac nepotib' tradiderūt regna. Tyrānoꝝ execrabilis:ac breuis potestas est. Quid interest inter tyrānū & regē. Spēs.n. ipsa fortunæ ac licentia par est. nisi qd' tyrāni in uoluptate seuiunt. Reges enim ex cā ac necessitatē.

Vid ergo? nō reges quoq; occidere solent:sed quotiens id fieri publica utilitas psuadet:ty-

q rānis sæuitia cordi ē. Tyrānus aūt a rege distat factis nō nomine. Nā & Dionysius maior iure meritoq; preferri multis regibus pōt. Et. L. Syllā appellari tyrānū quid ꝓhibet? cui occidēdi sinē fecit inopia hostium:descenderit licet edictatura sua:& se togæ reddiderit. Quis tamē unq̄ tyrānus tam auide humanū sanguinē bibit:q̄ ille qui septē milia ciuiū romanoꝝ cōtrucidari iussit:& cū in uicino ad ædē Bellonæ sedens exaudisset exclamationē. tot miliū sub gladio gemētium:exterrito senatu. Hoc agamus inquit. P. C. Seditiosi pauculi meo iussu occidūtur. Hic non est mentitus. Pauci Syllæ uidebātur. Sed mox de Sylla consequeremur quomodo hostibus iraſcendū sit. Vtiq; si in hostile nomē ciues:& ex eodē corpore abrupti transierint. Interim hoc qd' dicebā de clementia efficit:ut magnū inter regē tyrānūq; discrimē sit. Vterq; licet nō minus armis ualletur: sed alter arma habet:quibus in munimentū pacis utitur. Alter ut magno timore:magna odia compescat. Nec illas ipsas manus quibus se cōmisit:securus aspicit:Cōtrariis in cōtraria agitur. Nam ut inuisus sit quia timetur. Timeri uult quia inuisus est. Et illo execrabili uersu qui multos dedit precipites utitur. Oderint dum metuant: Deinde ergo æquos q̄ta rabies oriatur ubi supra modum odia creuerunt. Temperatus enim timor cohibet animos:assiduus uero & acer & extrema admouens:i audaciā iacentes excitat:& oīa experiri suadet:Sic feras lineas & pinna cōclusas cōtineas telis incessit tentabunt fugā:per ipsa quæ fugerant;pculcabūtq; formidinē. Acerrima uirtus ē:quā ultima necessitas extundit relinquat oporter securi aliquid mœtus:multoq; plus spei q̄ periculorū ostentet. Alioquin ubi quiescenti pana metiuntur:incurrere pericula iuuat:& aliena aia abuti. Placido tranquilloq; regi fida sunt auxilia sua:qbus ad cōmunē salutē utatur. Gloriosusq; miles publicæ enim securitati dare operam uidetur:omnē laborem libens patitur:ut parentis custos. At illo acerbo & sanguinario necesse est grauentur stiptatores.

On potest babere quisq̄ fidæ ac bonæ uoluntatis ministros quibus in tormentis & eculeo

n & ferramentis ad mortē paratis utitur:quibus non aliter q̄ bestiis homines obiectat omnibus rebus noxior ac solicitior:ut qui homines deosq; testes ac uindices facinorum timeat: eo perductus ut non liceat illi mutare mores. Hoc.n. inter cætera pessimum habet crudelitas. Perseuerandū est:nec ad meliora patet regressus. Scelera.n. sceleribus tuenda sunt. Quid autē eo infœlicius:cui iam esse malū necesse est? O miserabilē illū sibi certe:nā cæteris misereri eius nefas sit. Sicq̄ cædibus ac rapinis potentiā exercuit:qui suspecta sibi cuncta reddidit:tā externa q̄ domestica:Cū arma metuet:ad arma cōfugiens:non amicoꝝ fidei credens:nō liberoꝝ pictati. Quibus ubi circun

spexit quę fecit:quæq; factur est. & conscientiā suam plenā sceleribus ac tormentis adapuit:sæpe morte timet:sæpius optat:infelicior sibi q̄ seruientibus. Ecōtratio is cui curæ sunt immensa q alia magis alia minus tuetur:nullā reipublicæ partem tāq̄ sui nutrit inclinatos ad mitiora etiam si ex usu est animaduertere:ostendens q̄ inuitus aspero remedio manus admoueat:in cuius animo nihil ostile:nihil efferum est. Qui potentiam suam placide ac salubriter exercet:approbare imperia sua ciuibus cupiens. Fœlix aburn sibi uisus si fortunā suam publicauerit:fermone affabilis accessuq; facilis:uultu qui maxime populos demeretur amabilis æquis desideriis propensus:& iniquis acerbus. Qui tota ciuitate amatur defenditur:colitur. Tandē de illo homines secreto loquuntur:q̄ palam colere filios cupiunt. Et publicis malis sterilitas indicta recluditur:Bene se meriturū de liberis suis non dubitat:quibus tale sæculum ostenderit. Hinc princeps hic suo beneficio tutus:nihil p̄sidiis eget:arma ornamenti causa habet.

Vod ergo officiū eius est? quo bonorū parentum:qui obiurgare liberos nonnūq̄ blande:

q nōnunq̄ minaciter solent? Aliquando admonere etiā uerberibus. Nunqd aliquis sanus filium pro prima offensa exhæredat nisi magnæ & multæ iniuriæ patientiam euicerint:nisi plus est quod timet:q̄ qd' damnat. Non accedat ad decretoriū stilum. Multa ante tentat:quibus dubiam idolē & peiore loco positā reuocet. Postq̄ omnia simul deplorata sunt:ultima experiſ. Nemo etiam ad supplicia exigenda peruenit:nisi qui remedia cōsumpsit. Hoc quidē parenti etiā principi faciendū est:quē appellauimus patrē patriæ non adulatione uana adducti. Cætera enim cognomina honori data sunt. Magnos & fœlices Augustos dixim⁹:& ambitiosæ maiestati qcquid potuimus titulorum congessimus:illis hoc tribuentes. Patrē quidem patriæ appellamus:ut sciret datam sibi potestatē patriæ quæ est temperatissima:liberis cōsulens suaq; post illos reponēs tradi sibi. Pater membra sua abscindat:& iam cū abscideri reponere cupiat:& in abscindendo gemat:cūctatus multū diuq̄. Prope est enim ut libenter damnet:qui cito:Prope est ut inique puniat:qui nimis:Erixonē equitē romanū memoria nostra:quia filiū suum flagellis ceciderat:populus in foro graphiis confodit. Vix illū Augusti Cæsaris auctoritas infestis tā patrū q̄ filioꝝ manibus eripuit.

Ariū qui filiū deprehensum in paricidio exilio damnauit:causa cognita:Nemo nō suspe-

m xit q̄ cōtentus exilio & exilio delegato Massiliæ paricidā cōtinuit:& annua illi pstitit:quā ta præstare integro solebat:Hæc liberalitas efficit:ut in qua ciuitate nunq̄ deest patronus peioribus nemo dubitaret quin reus merito dānatus esset:quē ipse ter dānare potuisset:qui odisse nō poterat. Hocipso exemplo dabo quē cōpares bono patri bonū principem. Cogniturus de filio Darius aduocauit in consiliū Cæsarem Augustū. Venit in priuatos penates:assedit:pars alieni cōsilii fuit. Nō dixit immo in meā domū ueniat. Quod si factū esset Cæsaris fortuna erat cognitio:nō patris. audita causa excussisq; omnibus:& his quæ adolescens pro se dixerat:& his quibus arguebatur petit ut sententiā suam quisq; scriberet:ne ea omniū fieret:quæ Cæsaris fuisset. Deinde priusq̄ aperirentur codicilli:iurauit se dare hominis locupletis hæreditatē non adituꝝ. Dicet aliquis pusillo animo timuit ne uideretur locū spei suæ aperire uelle in filii damnationē. Ego cōtra sentio. Qui libet uestrum debuisset aduersus opiniones malignas satis fiduciæ habere in bona conscientia. Principes multa debent etiā famæ. Dare iurauit se nō adituꝝ hereditatē. Darius quidē eodē die & altē rum hæredē perdidit. Sed Cæsar libertatē sententiæ suæ redemit:& postq̄ approbauit gratuitā esse seueritatē suā:quod principi semper curandū est:dixit relegandū quo patri uideretur. Non culeū: nō serpentes nō carcerē decreuit:memor nō de quo censeret:sed cui cōsilio esset. Mollissimo genere pœnæ cōtentus esse debere patrē dixit in filio adolescentulo impulso in id scelus:in quo se quod proximū erat ab innocentia timide gessisset:debere illū ab urbe & parietis oculis submoueri.

Dignū quē in consilium patres aduocarent. O dignū quem cohæredē innocentibus libe

o ris scriberent. Hæc clementia principē decet:ut quocūq; uenerit māsuetiora omnia faciat.

Nemo regi tam uilis sit:ut illum perire nō sentiant:qualiscunq; pars imperii est. In magna imperia ex minoribus petamus exemplū. Non est unum iperandi genus. Imperat princeps ciuibus suis. Pater liberis. Præceptor discentibus. Tribunus uel centurio militibus. Nōne pessimus pater uidebitur:qui assiduis plagis liberos etiam ex leuissimis causis compesceret? Vtrū autem preceptor liberalibus studiis dignior qui exarnificat discipulos:si memoria illis non cōstiterit:aut si parū agilis in legendo oculus hæserit? An qui monitionibus & uerecundia emendare ac docere malit? Tribunum centurionēq; da sæuū:desertores facit qbus tantū ignoscitur. Nunqd nam æquum est:grauius homini & durius imperari:q̄ imperatur animalibus brutis & mutis? At qui equū non crebris uerberibus exterret:domandi peritus magister. Fiet enim formidolosus & cōtumax:nisi eum tactu blandiente permulseris. Idem facit uenator qui instituit catulos uestigia sequi:quiq; iā exercitatis utitur ad excitandas uel persequendas feras:nec crebro illis minatur:Contundet enim amicos:& quicqd est indolis cōminetur trepidatione degeneri. Nec licentiam uagandi errandiq; passim concedit. Adiicias his licet tardiora agentes iumēta quæ cū ad cōtumelias:& miserias nata sint:nimia sæuitia cogantur iugum detractare.

n Vllum animal morsus est:nullū maiore arte tractandū q̄ homo. Nulli magis parcendum.

Quid enim stultius q̄ in iumentis quidē & canibus erubescere.ira exercere? pessimam autem cō
ditionem sub homine esse. Morbis medemur nec irascimur: At & hic morbus est animi: mol
lem medicinā desiderat ipsum medentē minime infestū ægro. Mali medici est desperare nec cu
ret. Idem in his quorū animus affectus est facere debebit: cui tradi salus omnium est. Nō cito spē
pronūcere: nec mortifera signa pronunciare. Luctetur cū uitiis ne uincat. Aliis morbū suum exprobret
Quoslibet morbi curatio decipiat. citius melius q̄ sanaturus remedia fallentibus. Agat princeps curā
non tantū salutis sed etiā honestæ cicatricis. Nulli regi gloria est ex sæua aiaduersione. Quis. n. du
bitat posse? At cōtra maxima: si uim suā cōtinet: si multos iræ alienæ eripuit: neminē suæ impēdit.

f Eruus imperare moderate laus est. & in mancipio cogitare est: nō quantū illud impune
pati possit: sed q̄tū tibi permittat æqui bonique natura quæ parcere etiā captiuis: & pcio para
tis iubet. Quāto iustius his iubet: tāto iustius hominibus liberis: ingenuis honestis: non ut
mancipiis abuti: sed his quos gradu antecedas: quorūq; tibi non tardita seruitus sit sed tutela seruis
ad statuā liceat cōfugere: cui inseruū omnia liceant. Est aliquid q̄d in homine licere cōmune ius ani
mantiū uetet. Quis nō uecliuū pollionē peius oderat: q̄ serui sui: q̄d murenas sanguine humano sa
ginabat: & eos qui se aliqd offenderant iniuriaq; : quid aliud q̄ serpentibus obiici iubeat. O hoiem
mille mortibus dignū: siue deuorandos seruos obiiciebat murenis: quas esurus erat: siue in hoc tā
tum illas alebat: ut hic aleret. Quemadmodū domini crudeles tota ciuitate cōmostrantur: inuisiq;
& detestabiles sunt. Ita Regum & iniuria latius patet & infamia: atq; odiū sæculis traditur. Quanto
autē non nasci melius fuit: q̄ numerare inter publica mala natos.

Xcogitare nemo quicq̄ poterit: q̄d magis deceat regenti sit: q̄ clementia quocūq; modo is
c & quocunq; iure præpositus cæteris erit. Eo. s. formosius id esse: magnificentiusq; fatebi
mur quo in maiori præstabit potestate: quā non oportet noxiā esse si ad naturæ legē com
ponitur. Natura enim cōmenta est Regē: q̄d ab aliis animalibus licet cognoscere: & ex capibus qua
rum Regi amplissimū cubile est medioq; ac tutissimo loco. Præterea onere uacat exactor alienorū
operū: & amisso Rege totū dilabitur examē: Nec unq̄ plus unū patiuntur: meliorēq; pugna q̄runt.
Præterea insignis Regi forma ē dissimiliq; cæteris: tū magnitudine: tū nitore. Hoc tamē maxime
distinguitur iracundissimæ ac pro corporis captu pugnatissimæ sunt apes: & aculeos in uulnere re
linquunt. Rex ipse sine aculeo est. Noluit illū natura: nec esuum esse. nec ultionē magno constaturā
petere: telūq; detraxit: & irā eius inermē reliquit Exēplar hoc magis Regibus ingens est. Est enim
illi mos exercere sein paruis & ingentiū rerū documenta minima agere. Pudeat ab exiguis anima
libus nō trahere mores cū tāto hominū moderatior esse animus debeat quāto uehemētius nocet.
Vtinā quidē eadē homini lex esset. & ira cū telo suo frangeretur: nec sæpius liceret nocere q̄ semel:
nec alienis uiribus exerceret odia. Facile. n. laxaretur furor si p se sibi satisfaceret: & si mortis pericu
lo uim suā effunderet. Sed ne nunc quidē illi cursus tutus est. Tantū enim necesse est timeat quātū
timeri uoluit: & manus omniū obseruet: & eo quoq; tempore quo nō captatur: peti se iudicet. Nul
lumq; momentū immune amet. Habeat hanc aliquis ægrā; uitā sustinet cū liceat inoxiū. Aliis ob hoc
secuꝝ salutare potentiā eius lætis omnibus tractare. Errat enim siquis æstimat tutū esse ibi regem:
ubi nihil a Rege tutū est. Sed securitas securitate mutua paciscēda est: Nō opus est instruere in altū
æditas arces: nec in accensum arduos colles emunire: nec latera montiū abscindere: multiplicibus
se muris turribusq; sepire. Saluū regē in aperto clemētia pstabit. Vnū est inexpugnabile munimētū
amor ciuiū. Quid pulchrius est: q̄ uiuere optantibus cunctis: & uotaimō sub custode nūcupātibus: si
paulū ualitudo titubauit? Nō spē hominū excitari: sed mœtū. Nihil esse cuiq̄ tā pciosum: q̄d non
pro salute pfidis sui cōmutatū uelit. Omne illo cui contingit: sibi quoq; uiuere debeat: In hoc assi
duis bonitatis argumētis pbauit: non rēpu. suā esse: sed se reipublicæ. Quis huic Regi audeat strue
re aliqd periculū? Quis ob hoc nō si possit fortunāq; auertere uelit? sub quo iustitia: pax: pudicitia:
securitas: dignitas florent: sub quo opulenta ciuitas: copia bonorū omniū abundat. Nec alio aio re
storem suū intuentur: q̄ si dii immortales potestatē uisendi sui faciāt. Intueamur uenerātes colētesq;.
Quid autē nō pessimū illis locū tenet: is qui se ex deoꝝ natura gerit beneficus: ac largus in melius
potens. Hoc affectare: hoc imitari decet. Maximū ita haberi: ut optimus simul habeatur.

d Vabus causis punire princeps solet: si aut se uindicat: aut aliū. Prius de ipsa parte dixeram q̄
ipsum cōtingit. Difficilius est enim moderari ubi dolori debetur ultio: q̄ ubi exemplo. Su
peruacuū est hoc loco admonere: ne facile credat: ut uerū excutiat: ut innocentiæ faueat: ut
appareat: ut nō minorē magis rem periclitantis: q̄ iudicis sciat. Hoc autē ad iustitiā: non ad clemen
tiam pertinet. Nunc illū hortamur: ut manifeste læsus: animū in potestate habeat: & pœnam si tuto
potuit donec sui minus tēperet. Longeq; sit in suis: q̄ in alienis exorabilior iniuriis. Nā quēadmo
dum nō est magni animi: qui de alieno liberalis est: sed ille q qd' alteri donat: sibi detrahit. Ita clemē
tem uocabo: nō in alieno dolore facilē: sed eū qui cū suis stimulis exagitetur: nō pcilit. Qui itelligit
magni ai esse iniurias in summa potētia pati: nec qcqd esse gloriosius principe ipune læso.

u Ltio duas res pstare solet: aut solatiū afferet ei qui accipit iniuriā: aut in reliquum securita
rem. Principis maior est fortuna: q̄ ut tali solatio egeat: manifestiorq; uis: q̄ ut alieno malo

opinionē. Qui uiriū quærat. Ho lico cū ab inferioribus petitus uiolatusq; est. Nā si quos pares ali
quando habuit: infra se uidet: sa iudicatus est. Regem & seruus occidit: & serpens & sagitta. Ser
uauit quidē nemo nisi maior eo quē seruauit. Vti itaq; animo se debet tanto munere deorum dādi
auferendiq; uitā potens in his p sertim quas sit aliquādo sibi fastidio obtinuisse. Hoc arbitriū ade
ptus ultionē impleuit: profecitq; quantū ueræ pœnæ satis erat. Perdidit enim uitā qui debet. Et qs
quis ex alto ad inimici pedes adi tus: alienā de capite suo regiāq; sententiā expectauit: in seruato
ris sui gloriā uiuet plusq; nomin ius cōferet incolumis: q̄ si ex oculis ablatus esset. Assiduū enim
spectaculū alienæ uirtutis est: in triumphū cito transisse. Si uero regnum quoq; suum. tuto relinqui
apud. eū potuit: reponiq; eo u recideret: ingenti incremento surgit laus eius: qui cōtentus fuit:
ex rege uicto nihil præter gloriā sumere. Hoc est etiā ex uictoria sua triumphare: testariq; nihil se qd
dignum esset uictoriæ apud uictos inuenisse. Cū ciuibus & ignotis atq; humilibus eo moderatius
agendū est: quo minoris est afflixisse eos quibuslibet libenter parcas: quibuslibet te uindicare fastidias
Et nō aliter q̄ animalibus paruis & obterentes inquinantibus: reducenda manus est. At in his q mo
re ciuitatis seruati punitiq; erunt occasione notæ clementiæ utendum est.

Ranseamus ad alienas iniurias: in qbus uindicandis hæc tria lex secuta ē: q̄ princeps quoq;
t sequi debet. Aut ut eū quem punit emendet: aut ut pœna eius cæteros meliores reddat: aut
sublatis malis: securiores cæteri uiuant ipsos facilius emendabis minore pœna. Diligētius
enim uiuit: cui aliqd integri supereſt. Nemo dignitati perditæ parcit. Impunitatis genus est: iam nō
habere pœnæ locū. Ciuitatis autē mores: magis corripit parcitas animaduersionū. Facit. n. cōsuetu
dinem peccandi multitudo peccantiū. Et minus grauis nota est: quam cū turba damnationū leuat:
& seueritas quod maximū remediū habet assiduitate amittit auctoritatē. Cōstituit bonos mores ci
uitati princeps: & uitia eius compescit: si patiens eorū est. Non tanē pbet: sed tanē iuitus cū magno
tormento ad castigandū ueniat. Verecundiā peccandi facit ipsa clementia regentis. Grauior mul
to pœna uidetur: q̄ a miti uiro cōstituitur: & præterea uidebis ea sæpe cōmitti: q̄ sæpe uindicantur.

p Ater tuus plures intra quinquēniū culeo insuit: q̄ omnibus sæculis insutos accepimus. Mul
to minus audiebant liberi nefas in ultimū admittere: q̄diu sine lege crimē fuit. Summa. n.
prudentia altissimi uiri: & rerū naturæ peritissimi maluerunt: uelut incredibile scelus: & ul
tra audaciā positum præterire quā dum uindicando ostendere posse fieri. Itaq; parricidæ cum lege
cœperunt: & illis facinus pœna monstrauit. Pessimo uero loco pietas fuit. Postq̄ sæpius culeos uidi
mus: q̄ cruces in qua ciuitate raro homines puniuntur: in ea cōsensus sit innocentiæ: & indulgetur
uelut publico bono: putet se innocentē esse: ciuitas erit. Magis irascetur a cōmuni fragilitate desci
scētibus: si paucos eos esse uiderit. Periculosum ē mihi crede: ostēdere ciuitati: q̄to plures mali sint.

Ndicta est aliq̄do a senatu sentētia: ut seruos a liberis cultus distingueret. Deinde apparuit
i q̄tū periculum immineret: si serui nostri munerare nos cœpisset. Idē scito metuendū esse:
si nulli ignoscitur Cito apparebit pars ciuitatis deterior: quanto pgrauet. Non minus prin
cipi turpia sunt multa supplicia: q̄ medico multa funera. Remissus imperanti: melius paretur. Natu
ra contumax est humanus animus: & incontrarium atq; arduum nitens: sequitur q; facilius q̄ duca
tur. Et ut generosi atq; nobiles equi: melius facili freno regūntur: ita clementiam uoluntaria inno
centia impetu suo sequitur: & dignā putat ciuitas quā seruet sibi. Plus itaq; hac uia pficiscitur. Cru
delitas minime humanū malū est: indignūq; tā miti animo. Ferina ista rabies est: sanguine gaude
re ac uulneribus: & abiecto homine in siluestre animal transire.

Vid enim interest oro te Alexander: Leonis Lysimachum obiicias: an ipse laceres dentibus
q tuis? tuum os est. tua illa feritas. O q̄ cuperes tibi potius ungues esse: ubi rictū illū edendo
rum hominū capacē. Nō exigimus a te ut manus ista: exitū familiariū: certissima ulli saluta
ris sit. Vt iste animus ferox insatiabile gentiū malū citra sanguinē cædēq; satietur. Clementia inuo
catus ad occidendū amicū: carnifex inter homine eligitur. Hoc est quare uel maxima abominanda
sit sæuitia: q̄ excedit fines primū solitos deinde humanos. Noua supplicia cōquirit: ingeniū aduo
cat: instrumenta excogitat: per quæ uarietur atq; extēdatur dolor: & delectetur malis hominū. Tūc
ille diri animi morbus ad insaniam peruenit ultimā: cū crudelitas uersa est in uoluptatē: & iā occi
dere hominē iuuat. Nā talem uirū a tergo sequitur euersio. Odiosus ueneno: gladiis: tā multis peri
culis petitur: q̄ multoꝝ periculum est: priuatisq; nōnunq̄ consiliis. Alias uero cōsternatione publi
ca circunuenitur. Leuis enim & priuata pernities non totas urbes mouet. Quod late furere cœpit &
omnes appetit: undiq; cōfugitur. Serpentes paruulæ fallunt: nec publicæ cōsequuntur: ubi aliquam
solitā mensurā transit: & in monstrū excreuit. Vbi fontes potu infecit: & si afflauit deurit: obtentq;
quacūq; incessit balistis petitur. Possunt uerba dare: & euadere pusilla mala. Ingentibus obuiā itur.
Sic unus æger: nec domū quidē perturbat. At ubi crebris mortibus pestilentia esse appellauerit: &
apparuit cōclamatio ciuitatis ac fuga est: & diis ipsis manus intēdūtur. Sub uno aliquo tecto flāma
apparuit: familia uiciniq; aquā igerūt. At icēdiū uastū & multas iā domos depastū pte urbis obruit.

Rudelitatē priuatorū quoq; seruiles manus sub certo scrucis periculo ultæ sunt. Tyrānoꝝ
e gentes populiq; & quorum erat malū. & hi quibus imminebat excidere aggressi sunt. Ali-

quando sua præsidia in ipsos cõsurrexerunt. Perfidiãq; & impietatem:& feritatem:& q̃ siccad ab ullis didicerant in ipsos exercuerunt. Quid enim potest ab eo q̃q̃ discitare:quẽ malũ esse docuit? Non diu apparet nequitia:nec q̃tumlibet uidetur peccat:sed puta tantã esse crudelitatem. Quare eius regnũ est:nõ aliud q̃ captarũ urbiũ forma:& terribilis facies publici mali:omnia mœsta:trepida & confusa. Voluptates ipse timentur. Non cõuiuia secura ineunt:in quibus lingua solicite etiã ebrius custodienda est. Non spectacula,ex quibus materia criminis ac periculi quæritur apparenter. Licet inquit magna impensa:& regiis opibus:& artificiũ exquisitis nominibus:quẽ tamẽ ludere in carcerẽ iubent. Quod istud dii boni malũ est occidere:sæuire delectari sono cathenarum:& ciuiũ capita decidere:quocunq; uentum est:multũ sanguinem fundere,aspectu suo terrere ac fugare: Quæ alia uita esset si leones urbiq; regnarent? Si serpentibus in nos:ac noxiosissimo cuiq; animali daretur potestas? Illa rationis inexpertа:& a nobis immanitatis crimẽ:damnata abstinent suis:& tuta est iter feras similitudo morum: Apud homines tamẽ nec a necessariis quidem rabies tẽperat sibi:sed externa suaq; in æquo habet:quo possunt exercitatoria singulos:deinde cædibus in exitia gentiũ serpere & inicere tectis ignem:a patrũ uestris urbibus inducere. Potentiã putat & unũ occidi iubet aut alterum parũ imperatoriũ credit nisi eodẽ tempore grex miserorum subiectus stetit:crudelitatẽ suam in ordine coactam putet,Fœlicitas illa multis salutem dare & ad uitam ab ipsa morte reuocare & mereri clementiã ciuicã non potest. Nullum ornamentũ principis fastigio dignus pulchriusq; est:q̃ illa corona ciues seruatos. Non hostilia arma detracta uictis:non currere barbarorum sanguine cruenti.non parta bello spolia. Hæc diuina potẽtia est gregatim ac publicæ seruare:multos autẽ occidere:& indiscretos:incendii ac ruinæ potentia est.

.L. Annei Senecæ de Clemẽtia ad Neronẽ.Liber Secũdus.

T quia clementia scribere Nero Cæsar:una me uox tua maxime cõpulit:q̃ ego nõ sine admiratione:& cũ discereturaudisse memini & deinde aliis narrasse. Vocẽ generosam magni animi:magnæ lenitatis quæ non composita nec alienis auribus subito data crepuit:& bonitatẽ tuam cũ fortuna tua litigantem:in mediũ adduxit animaduersurus in latrone tuos. Burus præfectus tuus uir egregius:& tibi principi notus;exigebat a te scriberes in quos:& ex qua causa animaduerti uelles. Hoc sæpe dilatum:at aliquãdo fieret:instabat. Inuitus inuito cum chartã protulisset:traderetq;:exclamasti:uellẽ nescirem litteras. O dignã uocẽ quã audirent oẽs gentes:quæ romanũ imperiũ colunt:quæq; iuxta iacent dubiæ libertatis:quæq; contra uiribus aut animis attollunt. O uocẽ in concionẽ omnium mortalium mittendam in cuius uerba principes regesq; iuramentũ faciant. O uocẽ publicã generis humani innocentia dignã:cui redderetur antiquũ illud sæculũ. Nunc,pfecto cõsentire decebat:ad æquũ bonũq; expulsa alieni cupiditate:ex qua omne animi malũ oritur:pietatẽ:integritatẽ cũ fide ac modestia surgere:& uitia diuturna abusa regno:tandẽ fœlici ac puro sæculo dare locũ futurum. Hoc Cæsar ex magna parte sperare & confiteri libet. Tradetur ista animi tui mãsuetudo:diffundeturq; paulatim per omne imperii corpus & cuncta in similitudinẽ sui formabuntur. A capite bona ualitudo ea trãsibit in omnes. Vegetata sunt atq; erecta:aut languore demissa prout animus eorũ iuuit:aut marcescit: Et erunt ciues:erunt socii digni hac bonitate:& in totũ orbẽ recti mores recitentur. Parcetur ubiq; manibus tuis. Diutius me morari hic patere:nõ ut blandũ auribus tuis.nec enim mihi hic mos est. Maluerim hic ueris offendere:q̃ placare adulando. Quid ergo est præter id quod beneficiis dictisq; tuis:q̃ familiarissimũ esse te cupio:ut quod nunc natura & impetus est:fiat iudiciũ. Illud mecũ considero multas uoces magnas:sed detestabiles in uitã humanã peruenisse.celebresq; uulgo fieri:ut illam oderint:dum metuant. Cui græcus uersus similis est qui se mortuo terrã misceri ignibus iubet. Et alia huius notæ: At nescio quomodo ingenia & inuisa materia secundiori expressерunt sensus uehementes & cõcitatos. Nullam adhuc uocẽ audiui ex bono leniq; animo sam. Quid ergo est ut raro inuitus:& cũ magna cũctatione:cũ multis dilationibus ne forte decipiat nos speciosum clementiæ nomẽ aliq̃do:& in cõtrariũ aliquando adducat. Videamus quid sit Clementia:qualisq; sit: & quos fines habeat. Clementia est temperantia animi in potestate ulciscẽdi:uel lenitas superioris aduersus inferiorẽ in cõstituendis pœnis. Plura ponere ẽ tutius:ne una diffinitio parẽ rem comprehendat:& ut ita dicã:formula excedat. Itaq; dici potest & inclinatio animi ad lenitatem i pœna exigenda:illa finitio cõtradictionis inuenietur:q̃us ad uerũ ducat. Si dixerimus clementiã esse moderationẽ aliquid ex materia ac debita pœna remittentẽ reclamabitur:nullã uirtutẽ cuiq; minus debito facere. Atqui hoc oẽs intelligunt clementiã esse quæ se flectit citra id qd̃ merito cõstitui potest. Huic contrariã impiti putãt seueritatẽ. Sed nulla uirtus uirtuti contraria est. Quid ergo opponitur clemẽtiæ? crudelitas:q̃ nihil aliud ẽ:q̃ atrocitas animi in exigendis pœnis. Sed qdã nõ exigunt pœnas:crudeles tamẽ sunt:tanq̃ qui ignotos homines & obuios nõ in cõpendiũ:sed occidendi causa occidunt. Nec interficere cõtenti sæuiunt:ut Busiris ille & Proclus & pratæ:qui captos uerberant: & in ignẽ uiuos imponunt. Hæc crudelitas quidẽ:sed quia nec ultionem sequitur,non enim læsa est. Nec peccatori alicui irascitur. Nullũ quidem antecessit crimẽ:extra diffinitionẽ nostrã cadit:q̃ si nitio ne cõtinebat in exigẽdis pœnis. Intẽperantiã aũt possum dicere:nõ esse hãc crudelitatẽ:sed se

uitate cui similis lupti sæuitia est. possumus insaniã uocare. Nam uaria sunt genera eius:& nullũ certius q̃ qd̃ in cædes hominũ & laniatus omnes peruenit. Illos ergo crudeles uocabo:qui puniẽdi causam habent modũ non habent. Sicut in Phalari:quem aiunt nõ quidẽ in homines innocentes:sed sup humanũ ac probabilẽ modum sæuisse. Possumus effugere cauillationem:& ita finire:ut sit crudelitas inclinatio animi ad asperiora. Hic clementia repellit longius stare a se. Nã sæueritatẽ illi cõuenire ad esse certũ est. Pertinet quæri hoc loco quid sit misericordia. Plæriq; enim ut uirtutẽ eã laudant & bonũ hominẽ uocant misericordẽ. Hæc autem uitiũ animi est. Vtraq; circa seueritatẽ circaq; clementiã posita sunt:quæ uitare debemus.ne per speciẽ clementiæ in misericordiã incidamus. In hoc leuiore periculo errat:sed par error est a uero recedentiũ. Ergo quẽadmodũ religio deos colit:superstitio uiolat. Ita clementia mansuetudinẽq; oẽs boni præstabunt:misericordiã autem uitabunt. Est enim uitiũ pusilli animi ad speciẽ alienorũ succedentis. Itaq; pessimo cuiq; familiarissima est anus. Et sunt mulierculæ quæ lachrymis nocentissimorũ mouentur.quæ si liceret carcerẽ effringerẽt. Misericordia nõ causam:sed fortunã spectat.clemẽtia rationi accedit. Scio malæ audiri apud imperitos sectã stoicorũ tanq̃ nimis durã & minime principibus regibusq; bonũ daturam consiliũ. Obiicitur.n.illi qd̃ sapientẽ negat misereri:negat ignoscere. Hæc si per se ponantur inuisa sunt. Videtur.n.nullã spem relinquere humanis erroribus:sed oia delicta ad mortẽ deducere uel ad pœnã. Quod si est:quid in hoc scientie quæ discere humanitatẽ iubet:portumq; aduersus fortunã certissimum mutuo auxilio cludit. Sed nulla secta bennior leniorq; est:nulla amantior hominũ:& cõmunibus bonis acceptior. Vt,ppositũ sit usui esse:aut auxilio:nec sibi tantũ:sed uniuersis singulisq; cõsulere. Misericordia est ægritudo animi ob alienorũ malorũ speciẽ aut tristitia ex alienis malis:cõtra quæq; accidere immerẽtibus credet. Aegritudo autẽ hic in sapientẽ uirũ nõ cadet. Serena enim eius mẽs est:nec quicq̃ incidere põt quod illã obducat. Nihilq; æque hoiem:q̃ magnus animus decet. Nõ potest autem magnus esse idẽ.si mœstus & mœror cõtundit:si mentẽ obducit:& contrahit. Hoc sapienti ne in suis quidẽ accidet calamitatibus sed oẽm fortunæ iram reuerberabit:& ante se franget. Eandẽ semper faciẽ seruabit placidam:& incõcussam:qd̃ facere nõ posset:si tristitiã reciperet. Adhice qd̃ sapiẽs,puidus est:& in expedito cõsiliũ habet. Nunq̃ aũt liquidũ syncerumq; ex turbido uenit. Tristitia.n,inhabilis est ad despiciendas res utilia excogitãda periculosa uitanda æque æstimanda. Ergo non miseretur:quia & sine miseria animi non fiet:Cætera omnia quæq; misererentur uolo facere libens:& alius animo faciet. Succurret alienis lachrymis nõ accedet. dabit manum naufrago exuli hospitiũ egenti stipẽ. Non hanc cõtumeliosam:q̃ pars maior horũ:qui se misericordes uideri uoluerũt:abiecit & fastidit:quos adiuuat. Contigitq; ut ab his timet:si ut homo homini ex cõmuni dabit:dabit & donabit lachrymis maternis filium:& cathenas solui iubebit:& ludo eximet: & cadauer etiã noxium sepeliet. Et faciet ista tranquilla mente:nullo suo. Ergo non miserebitur sapiens:sed succurret:sed proderit:in cõmune auxiliũ natus:ac publicũ bonũ. Ex quo dabit cuiq; partem:etiã ad calamitosos pro portione improbandos & emendandos:bonitatẽ suã permittet. Afflictis uero & fortius laborantibus multo libentius subueniet. Quotiens poterit fortunæ intercidet. Vbi enim potius utetur:an uiribus:qui ad restituenda quæ casus impulit uultũ quidem non deiicit nec animum. Cæterum omnibus dignis proderit:& deorũ more calamitosos propitius respiciet. Misericordia uicina est miseriæ:habet etiam aliquid:trahitq; ex ea. Imbecilles oculos esse scias:qui ad alienã lippitudinẽ & ipsi suffunduntur. Tam mehercule morbũ esse:nõ hilaritatẽ semper arridere ridentibus & ad omnium æstimationẽ ipsum quoq; os deducere. Ita ira uitiũ est animorũ:uirtus miseria parentum:quã siquis a sapiente exigit:prope est:ut lamentationẽ exigat:& alienis funeribus gemitus. At quare non ignoscet uacuã. Cõstituamus nunc quoq; quid sit uenia:ut sciamus dari illam a sapiente non debere. Venia est pœnæ meritæ remissio. Hanc sapiens quare non debeat dare reddat rationẽ:cui hoc diutius dare propositũ est. Ego ut breuiter tanq̃ in alieno iudicio dicã & ignoscitur qui puniri debuit. Sapiens autẽ nihil facit qd̃ non debet:nihil prætermittit quod debet. Itaq; pœnã quã exigere debet nõ donat:sed illud quod ex uenia consequi iustũ est:& tibi uitã tribuit. Parcit.n.sapiẽs. Cõsulit & corrigit. Itẽ facit. Quid si ignoscere? nec ignoscet quoniã q ignoscit:fatetur aliquid se qd̃ fieri debuit obmisisse. Aliquẽ uerbis tantũ admouebit pœna:non afficiet ætatẽ eius emendabilẽ intuens, Aliquẽ inuidiæ crimine laborantẽ:iubebit incolumẽ esse:qa deceptus est:quia per uinũ lapsus. Hostes dimittet saluos aliquãdo:etiã laudatos si honestis causis:pro fide:pro fœdere:pro libertate in bellum accincti sumus. Hæc omnia non ueniæ:sed clementiæ opera sunt. Clementia libeq; arbitriũ habet:non sub formula:sed sub æquo & bono iudicat. Et absoluere illi licet. Et quãti uult æstimare litẽ. Nihil ex his facit tanq̃ iusto minus fecerit:sed tanq̃ id qd̃ cõstituit iustissimũ sit. Ignoscere autẽ est quæ uides puniẽda nõ punire. Venia debitæ pœnæ remissio est. Clemẽtia hoc primũ præstat:ut quos dimittit nihil aliud illos pati debuisse pronũciat. Plenior. est ergo q̃ uenia & honestior:de uerbo:ut mea fert opinio:cõtroversia est:de re quidem conuenit: Sapiẽs multa remittet. Multos parũ sani sed sanabilis ingenii seruabit. Agricolas bonos imitabit:q̃ nõ tantũ rectas,pceraſq; arbores colunt:sed illis quoq;,quos aliqua deprauabit causa:adminicula quibus regant applicãt. Alias circũcidũt ne,pceritatẽ rami p̃mat. Quibusdã,infirmas uitio loci nutriũt.

Quibusdam aliena umbra laborantibus:cælum aperiunt. Secun[illegible] hæc uidebit perfe[illegible]us sapiens. q̄ ingenium:qua ratione tractandum sit:donec in rectum praua [illegible]ctantur. FINIS.

LVCII ANNEI SENECAE AD EBRVTIVM LIBER AL[illegible]M DE BENEFICIIS LIBER.I.

Nter multos ac uarios errores:temere uiuentium:[illegible]onsulteq3:nihil propemodū uir optime liberalis dixerim:q̄ beneficia nec dare scien[illegible]s:nec accipere. Sequitur enim ut
i male collocata male debeantur:de quibus non red[illegible]itis:sero querimur. Ista enim peri erunt cū darentur. Nec mirū est inter plurima maxim[illegible]q̄ uitia:nullum esse frequētius q̄ ingrati animi. Id euenire ex pluribus causis uideo. Prima illa est:q̄ nō eligimus dignos quibus tribuamus:sed nomina facturi:diligenter patrimoniū & uasa debitoris requirimus. Semina in solū affectū & sterile non spargamus. Beneficia sine ullo delectu magis proiicimus q̄ damus. Nec facile dixerim utrū turpius sit inficiari an repetere beneficium. Id enim genus huius crediti est:ex quo tantum recipiendū sit:quantū ultro defertur:de quo quærere uero fœdissimum ob hoc ipsum:quia non opus est ad liberandum fidem facultatibus:sed animo. Reddit enim beneficium qui libenter debet. Sed cū sit in multis crimē:qui nec cōfessione quidem grati sunt:in nobis quoq̄ est. Multos enim experimur ingratos:plures facimus:quia aliquādo graues exprobratores exactoresq̄ sumus:aliquando leues:& quos paulopost muneris sui pœniteat. Aliquādo queruli:& minima momenta calumniantes:ita gratiā corrumpimus omnē:non tantum postq̄ dedimus beneficia:sed dum frontē obducit:uultū auertit:occupationes simulauit longis sermonibus:& de industria nō inuenientibus exitum:occasionē petendi abstulit:& uarias artibus properātes necessitates eduxit? In angustis uero cōprehensus:aut distulit:aut timide negauit:aut promisit:sed difficulter:sed subductis superciliis:sed malignis:& uix exeuntibus uerbis. Nemo autē libenter debet reddere:quod nō accepit:sed expressit. Gratus aduersus eum quisq̄ esse potest:qui beneficiū aut superbe iniecit:aut iratus impegit:aut fatigatus ut molestia careret dedit. Errat siquis sperat respōsurum sibi quem dilatione laxauit:expectatione torsit. Eodē animo beneficiū debetur:quo datur:& ideo non est negligenter dandū. Sibi enim quisq̄ debet:quod a nesciente accepit: Nec tarde quidē:quia cū omni officio magna æstimatur dantis uoluntas. Qui tarde fecit:diu noluit. Vtiq̄ nō cōtumelio se. Nā cū ita natura compertū est:ut altius iniuriæ:q̄ merita descendant:& illa cito defluant. Has tenax memoria custodiat. Quid expectat qui offendit:dum obligat? Satis aduersus illū gratus est si quis beneficio eius ignoscit. Non autē quod tardiores nos faciat ad bene merendū turba ingratorum. Nam primū ut dixi:nos illa merita augemus. deinde nec deos quidē immortales ab hac tam effusa necessitate:sacrilegii negligentesq̄ eorū deterrent. Vtuntur natura sua:& ipsos munerū suorum malos interpretes iuuant. Hos sequamur duces:quantū humana imbecillitas patitur. Demus beneficia. Non ueneremur. Dignus est decipi:qui de recipiendo cogitauit cū daret. Et liberi & cōiuges sæpe fefellerunt:tamē & educamus & ducimus. Adeoq̄ aduersus experimenta pertinacies sumus:ut bella uicti:& naufragi maria repetamus. Quanto magis permanere in dandis beneficiis decet:quæ siquis non dat:quia nō recipit:dedit:ut reciperet:bonamq̄ ingratorum facit causam:quibus turpe est non reddere. Quāmulti indigni luce sunt:& tamen eis dies oritur. Quāmulti q̄ nati sunt queruntur:tamē natura sobolem nouam gignit ipsosq̄ qui non fuisse mallent esse patitur. Hoc & magni animi & boni proprium est:nō fructum beneficio⁊ sequi:sed ipsa:& post malos quoq̄ bonum querere. Quid magnifici erat multis prodesse si nemo deceperit. Nunc enim uirtus dare beneficia non utiq̄ redditura:quorum a uiro egregio statim fructus perceptus est. Adeo quidem ista res fugare nos:& pigriores ad rem pulcherrimā facere nō debet. Vt si spes mihi præcidatur gratū hominem reperiendi:malis non recipere beneficia q̄ non dare. Quia qui non dat:uitium ingrati antecedit. Dicam quod sentio. Qui beneficium non reddit:magis peccat q̄ qui non dat citius.

De beneficiis exhibendis omnibus.

Eneficia in uulgus cum largiri instituēris:remunerationē muneris nō expectant. Perdēda
b sunt multa:ut semel ponas bene. quasi dicat:non est curandum si multa perdantur dūmodo aliquid bene detur muneri. In priore uersu utrumq̄ reprehendas. Nam nec in uulgus effundenda sunt. Et nullius rei beneficiorum minime honesta largitio est:quibus si detraxeris iudicium desinunt esse beneficia in aliud quodlibet incident nomen:sequens sensus mirificus est:quia uno bene posito beneficio. multorum amissorum dāna solatur. Vide oro te:an ne hic ut uerius sit:& magnitudini bene facientis aptius:ut illum hortemur ad danda etiam si nullum bene posituros est. Illud enim falsum est:perdenda sunt multa. Nullum perit:quia qui perdit computauerat. Beneficiorum simplex ratio est:tantum errogatur si redder aliquid:lucrum est si non reddet:damnum non est. Ego illud dedi ut darem. Nemo beneficia in chalendario scribit. Nec auarus exactor ad horam & diem creditorem appellat: Nunquā illa uir bonus cogitat:nisi admonitus a reden te. Alioquin in formam credendi transit. Turpis ueneratio est beneficium expensum ferre. Qualiscunque priorum euentus est: perseuera in alios conferre. Melius apud ingratos iace-

bunt:q[illegible]aut pudor:aut occasi[illegible]aut timidatio aliquando q̄ sic finiamus:ne in nostro sæculo re. Opus tuum perage:& partes [illegible]mi uiri exequere. Alium re[illegible]s querimur:hoc posteri nostri querē alium præceptis salutaribus adiu[illegible]s. [illegible]s humanas:& in omne nefas labi.

Eneficia etiā feræ sentiu[illegible] Nec ullum tam immansuetum tam mota:ut fluctus quos æstus ac.
b in amore sui uertat. Leo[illegible]pora a magistris impune tracta Nūc in adulteria magis q̄ i alia in seruile officiū demere[illegible]t cibus adeo etiā quæ extra intestinor:& fœdissimum patrimonii sunt posita:assiduitas tantū m[illegible]ti pertinacis euincit. Ingratus est æ se ferens animi deformitas alterum nō erit:duorū oblitu[illegible]st. Tertium etiam in eorū quæ excis. Nūc in crudelitatē priua Is perdet beneficia qui cito se perdidisse credit. At qui instat & onerat pri sacrū prophanetur. Haro & in memoria pectore gratiā extundit. Non audebit aduersus multa o[illegible]expectant uno loca uisse uertit memoriā suam fugiens:sibi te uiderat. Beneficiis tuis illum cinge:q̄q̄ Cæterū idē semp prietas sit:dicet. Si prius quē ad rem nō pertinent:transilire mihi permiseris:& futuros esse. Erut gratiæ:& qualiter sorores sint in ipsis beneficiis:& quare manibus implexis:aia ingratus est:nisi q̄ uenes:& quare uirgines:soluta ac perlucida ueste. Alii quidem uideri uolunt doctu caue tāq̄ maficium. Alterā quæ accipiat. Tertiā quæ reddat. Alii tria beneficiorū genera pro iniuriæ summa: simul:& accipientiū reddentiumq̄. Solum utrumlibet ex istis iudicauerim. Quemadmodū aut scientia? Quid ille cōsertis manibus in se redeuntiū chorus? Ob hoc quia ordo beneficii manū transeuntis:nihilominus ad dantem reuertitur:& totius speciē perdit:si unq̄ interruptus est. Pulcherrimus si cohæserit:& uices seruat. Ideo est aliqua tamē maioris dignatio. Sicut promerentiū uultus hilares sunt:quales solent esse qui dant uel accipiunt beneficia. Iuuenes:quia nō debet beneficiorū memoria senescere. Virgines:quia incorrupta sunt:& syncera:& omnibus sancta. Iu qbus nihil esse alligati decet:nec ascripti. Solutis itaq̄ tunicis utuntur. Perlucidis autē:quia beneficia cōcipi uolūt. Sic aliquis usq̄ eo gratis emancipatus:ut hæc dicat necessaria. Nemo tamē erit:qui etiā illud ad rē iudicet pertinere. quæ nomina illis Hesiodus imposuerit. Agle maximā natu appellauerit. Mediam Euphrosynam. Tertiā Thaliam. Horū nominū interpretationē:& prout unicuiq̄ usum est cōuenire desiectit:& ad rationem aliquā conatur perducere. Cum Hesiodus puellis suis qd uoluit nomen imposuerat. Itaq̄ Hometus uni mutauit. Pasithoam appellauit:& i matrimoniū produxit:ut scias illas uestales non esse uirgines. Inueniam aliū poetā apud quē præcingātur:& spissis aut phissianis prodeant. Ergo & Mercurius uastat. Non quia beneficia ratio cōmendat uel oratio:sed quia pictori ita usum est. Chrysippus quoq̄ penes quem subtile illud acumē est:& in imam penetrans uerita rem qui rei agendæ causa loquitur:& uerbis non ultra q̄ ad intellectū satis est utitur. totū librū suū his ineptiis replet. ita ut de ratione de dandi accipiendi:reddēdiq̄ beneficii pauca admodū dicat. Nec his fabulas:sed hic fabulis inserit. Nā præter ista quæ hecaton transcribit:tres Chrysippus gratias ait Iouis & Eorinomes filias esse. Aetate autē minores q̄ horas:sed inclius culpa facie:& ideo Veneri datas comites. Matris quoq̄ nomē ad rem iudicat pertinere Eorinomē enim dicam:qa laste patentis matrimonii sit beneficia diuidere:tanq̄ matri post filias soleat nomē imponi aut poeta;uera nomina reddant. Quemadmodū nomē elatori memoriæ loco audacia est:& cuicunq̄ nomē non potest reddere imponitur sibi aliud loco nominis proprii. Ita poetæ nō putant ad rē pertinere:uerū dicere:sed aut necessitate coacti:aut decore corrupti:id quāq̄ uocari iubent:q̄ bene facit aduersum. Nec illis fraudi est:si aliquid incensum detulerunt: Proximus enim poeta suum illas ferre nomen iubet. Hoc ut scias ita esse. Ecce Thalia de qua cum maxime agitur:apud Hesiodum charis est:apud Homerum uero musa.

Ed ne faciā quod reprehendo. Omnia ista quæ ita extra rem sunt:ut nec circa rem quidem
s sint relinquā. Tu modo nos tuere. Siquis mihi obiecit q̄ Chrysippum in ordine coegerim magnū me hercule uirū:sed tamē græcū cuius acumē nimis tenue recōditur:& i se sæpe replicatur:etiam cū agere aliquid uidetur pungit:non perforat. Hoc uero quod acumē est:de beneficiis dicendū est:& ordinanda res:quæ maxime societatē humanam alligat. Danda lex uitæ:ne sub specie benignitatis inconsulta facilitas placeat. Nec liberalitatem quā nec decesse oportet:nec superfluere:hæc ipsa obseruatio restringat:dum cœperat. Docendi sunt libenter accipere:libenter dare: siue reddere:& magnum ipsis certamē proponere eos quibus obligati sunt re animoq̄:non tamē æque:sed uincere:Quia qui referre gratiam debet:nunq̄ cōsequitur:nisi præcessit. Hi docendi sunt mihil imputare:illi plus debere. Ad hæc honestissima cōtentio est:beneficiis beneficia uincendi. Sic nos adhortatur Chrysippus ut dicat uerendū esse:ne quia Charites Iouis filiæ sunt:Putemus certe parum in genere sacrilegium:si tam bellis puellis fiat iniuria. Tu me aliquid eorum doce per q̄ beneficientior:gratiorq̄ aduersus bene merentes fiam:per quæ obligantium:obligatorūq̄ animi certent. Vt qui præstiterit oblitiscantur. pertinaxq̄ sit memoria debentium. Istæ uero ineptiæ poetis relinquantur:quibus aures oblectare propositum est:& dulcem fabulam nectere. Atq̄ ingenia sana re:& propositum poetarū fidem in rebus humanis retinere:memoriā officiorū ingerere animis uolunt:serio loquantur:& magnis uiribus agant:nisi forte exiftimas leui ac fabuloso sermone:& agilibus argumentis prohiberi posse rem perniciosissimam beneficio⁊ nouas tabulas.

Quibusdam aliena umbra laborantibus ſcurrã:ita exponã neceſſ[illegible]ſt.Hoc primã nobis ſuadet ciuicen
q ingenium:qua ratione tractandum ſit ebeamus.Debere enim d[illegible]ſe alius pecuniã quam acepit,
[illegible]otiũ.Alius prouinciã.Iſta au[illegible] ſunt meritoq ſigna:nõ merita.

LVCII ANNEI SENECAE AD

Sed animo geritur. Multũ in[illegible]Eſt inter materiã beneficii:& be-
[illegible]:nec quicq eorũ quæ a proxi[illegible]s accipiuntur:beneficium eſt:ſed

NTer multos ac uariã autẽ id quod oculis incurrit:& quod traditur poſſideturq ſolum optime liberalis dicarũ atq preciosum eſt:paruipendunt.Hæc quæ tenemus quæ aſpici
i male collocata intra hæret:caduca ſunt.Auferre ea non uis:& fortuna:& iniuria põt.Bene erunt cũ darenper quod datũ eſt durat.Eſt enim rectũ datum qd irritũ nulla uis efficit. q ingrati animi hunc alius hoſtis accepit:& in carcerẽ condidit.Non beneficiũ:ſed uſum gnos quibus tribuamus:naufragio alicui raptos:uel ex incẽdio:liberos reddidi.Hos uel morbus Semina in ſolũ affectũ ꝺia eripuit.Manet etiam ſine illis qd in illos datum eſt.Omnia itaq quæ ſal mus.Nec facile dixerim:rupant:miniſteria ſunt:p quæ ſe uoluntas amica explicat.Hoc quoq in aliis diti eſt:ex quo tantum ſit ſpecies rei alicubi ipſa res.Impator aliquando torquibus murali & ciuica ocipſum:quia non p ſe corona preciosum.Quid prætexta.Quid faſces.Quid tribunal & currus.Ni hil horũ libenter dehonoris inſigne.Sic nõ eſt beneficium id quod ſub oculos uenit:ſed beneficii ueſtigium & ſtota.

VId eſt ergo beneficiũ:beniuola actio tribuens gaudiũ:capienſq tribuendo:in id qd facit:
q prona & ſponte ſua parata.Itaq non qd fiat:aut quod detur refert:ſed qua mente.Quia be neficium non in eo quod fit:aut datur conſiſtit:ſed in ipſo dantis:aut faciẽtis aĩo.Magnũ autem eſſe inter iſta diſcrimẽ:uel ex hoc intelligas licet:q beneficiũ utiq bonum eſt:Id autẽ qd fit aut datur.nec bonũ nec malũ eſt.Animus eſt qui parua extollit:ſordida illuſtrat:magna & in pcio habita dehoneſtat.Ipſa quæ appetuntur neutrã naturã habent:nec boni:nec mali.Id refert quo illa rector animus impellat a quo forma datur rebus.Non eſt ergo beneficiũ ipſum quod numeratur: aut traditur.Sicut nec in uictimis quidem:licet optima ſint:auroq pduant deorum:ſed pia ac recta uoluntas uenerantiũ.Itaq boni etiã ferre ac fictilia religioſi ſunt.Mali rurſus non effugiunt impie tatem q̃is aras ſanguine multo cruentauerint.

IN beneficia in rebus:non in ipſa benefaciendi uoluntate cõſtiſterent:eo maiora eſſent:quo
s maiora ſunt quæ accipimus.Id autẽ falſum eſt.Nonnũq magis enim nos obligat qui de dit patua magnificæ:qui regũ æquauit opes animo:qui exiguũ tribuit:ſed libenter:q pau pertatis ſuæ oblitus eſt.dum meã reſpicit:qui nõ uoluntatẽ tantũ iuuandi habuit.ſed cupiditatem qui accipere ſe putauit beneficiũ cum daret:qui dedit tanq recepturus:recepit tanq non dediſſet:q occaſionem qua prodeſſet:& occupauit & quæſiuit.Contra ingrata ſunt ut dixi:licet re ac ſpecie ut magna uideãtur:quæ danti aut extorquentur:aut excidunt.Multoq gratius uenit:quod facili q qd plena manu datur.Exiguum eſt quod in me cõtulit:ſed amplius non potuit.At hic quod dedit ma gnum eſt:ſed dubitauit:ſed diſtulit:ſed cum daret gemuit:ſed ſuperbe dedit:ſed cũ tulit ei cui præ ſtabat:non uoluit:ambitioni dedit:non mihi.

OCrati cũ multa multi pro ſuis quiſq facultatibus offerrẽt.Aeſchines pauper auditor.Ni-
s hil inquit dignũ te:quod dare tibi poſſum inuenio & hoc uno modo pauperẽ me eſſe ſen tio.Itaq dono tibi quod unũ habeo meipſum.Hoc munus rogo qualecũq eſt boni conſu las.Cogiteſq alios cũ multum tibi darent:plus ſibi reliquiſſe.Cui Socrates.Quid ni tu inquit mi hi magnũ munus dederis:niſi forte paruo te æſtimas.Habebo itaq curæ:ut ne te meliorẽ tibi red dam quã accepi.Vicit Aeſchines hoc munere Alcibiadis parem diuitiis animum & omnium iuue num opulentorum munificentiam.

IDes quomodo aĩus inueniat liberalitatis materiã etiã inter anguſtias paupertatis:uidetur
u mihi dixiſſe.Nihil ægiſti fortuna qm me pauperẽ eẽ uoluiſti.Expediã nihilominus dignũ huic uiro munus:& qa de tuo nõ poſſum de meo dabo.Neq eſt qd æſtimes illũ uilẽ ſibi fuiſſe:q preciũ ſe ſui fecit.Ingenioſus adoleſcens inuenit quẽadmodũ Socratẽ ſibi daret.Nõ quan ta quæq ſint:ſed a quali dentur,pſpicis:dũ callidus non difficilẽ addiũ pbuit:i modica cupiẽtibus ſpeſq improbus nihil ſe adiuncturus uerbis fouet.At eius peior eſt opinio qui lingua aſper:uultu grauis cũ inuidia fortunã ſuã explicauit,Colunt enim deteſtanturq fœlicẽ:& ſi potuerint:eadẽ fa cturi odere facientẽ.Cõiugibus alienis ne clã:ſed aperte quidẽ iudibrio habitis ſuas aliis pmiſcere. Ruſticus inhumanus ac maliuolus:& inter matronas abominandæ cõditionis eſt,Siquis coniugẽ ſuã in ſella,pſtrare uetuit:& uulgo admiſſis inſpecto tibi uehi undiq pſpicuã.Siquis anulã ſe amica fecit inſignẽ:nec alienæ uxori annulũ pſtat.Hunc matronæ humilẽ:& ſordidæ libidinis:& ancilla riolum uocant:indecentiſſimũ ſponſalioꝝ genus eſt adulteriũ:& in cõſenſu uidui cælibatus: Ne mo uxorẽ duxit:niſi qui abduxit iam raptã.Agros ſpargere:auaritiã recolligere certant.Nihil pẽſi habere:paupertatẽ alienã cõtemnere:ſuamq timere.Vllũ aliud uereri malũ:parcere iniuriis pturba re imbecilliores ui ac mœtu præmere.Nam,puincias ſpoliari:& nũmatiũ ttibunal:audita utrinq li citatione alteri addici:non mirũ:q quæ emeris uendere:gentiũ ius eſt.

Ed [illegible]igius nos impetus e[illegible]ebit prouocare materia.Itaq ſic ſiniamus:ne in noſtro ſæculo
s culpa luoſiſtat.Hoc maior[illegible] noſtri queſti:ſunt:hoc nos querimur:hoc poſteri noſtri querẽ tur:euerſos eſſe mores:regn[illegible]re nequitiam:in deterius res humanas:& in omne nefas labi. Aut iſta ſtant loco eodem:ſtabunt[illegible] paululũ duntaxat:ultra aut erit mota:aut fluctus quos æſtus ac cedens longius extulit:recedens im[illegible]ore littorum ueſtigio tenuit.Nũc in adulteria magis q i alia peccabitur:abrumpetq frenos pudi[illegible]tia.Nunc cõiuiorum uigebit furor:& fœdiſſimum patrimo niorum exitium culina.Nunc cultu[illegible] corpoꝝ nimius & formæ cura præ ſe ferens animi deformita tem.Nunc in petulantiam & audaci[illegible]m erumpit:male diſpenſata libertas.Nũc in crudelitatẽ priua tam ac publicã ibitur::bellorũq ciuilium inſaniam:qua omne ſanctum:ac ſacrũ prophanetur.Ha bebitur aliquando ebrietati honor & plurimũ meri cœpiſſe uirtus erit.Non expectant uno loca ui tia:ſed mobilia & inter ſe diſſentientia tumultuantur.pellunt inuicem:fugãturq Cæterũ idẽ ſemp de nobis pronunciare debebimus:malos eſſe nos:malos fuiſſe inuitus adiiciã:& futuros eſſe.Erũt homicidæ:tyranni:fures:adulteri:raptores:ſacrilegi:proditores.Infra iſta omnia ingratus eſt:niſi q omnia iſta ab ingrato animo ſunt:ſine quo uix ullum magnũ facinus accreuit.Hoc tu caue tãq ma ximum crimẽ:ut admittas.Ignoſce tanq leuiſſimo:ſi admiſſum eſt.Hæc eſt enim iniuriæ ſumma: Beneficium perdidiſti.Saluum eſt enim tibi ex illo:quod eſt optimũ dediſti.Quemadmodũ autẽ curandum:ut in eos potiſſimum beneficia cõferamus qui grate reſponſuri erunt.Ita quædã etiam ſi de illis ſperabitur,facienus tribuemuſq:non ſolum ſi iudicabimus ingratos fore:ſed ſi ſciemus fuiſſe:tanq ſi filios alicui reſtituere potero:magno piculo liberatos ſine ullo modo non dubitabo. Dignum etiam ſanguinis mei uerebor & in partem diſcriminis ueniam.Indignũ ſi eripere latroni bus potero,clamore lato:ſalutarem uocem homini non pigebit emittere.

Quæ beneficia danda ſint:& quẽadmodum.

EQuitur ut dicamus quæ beneficia danda ſint:& quemadmodũ.Primo demus neceſſaria.
s deinde utilia,deinde iucunda atq manſura.Incipiendum eſt autem a neceſſariis. Aliter,n. ad animũ peruenit:quod uitã cõtinet.Aliter quod exornat:aut inſtruit.Poteſt in eo aliquis faſtidioſus eſſe æſtimator:quo facile cariturus eſt:de quo dicere licet Recipere non deſidero:meo cõtentus ſum,interim non reddere tantũ libet quod acceperis:ſed abiicere.Ex his q neceſſaria ſunt quædã primum obtinent locũ:ſine quibus non poſſumus uiuere:quædã ſecundũ:ſine quibus non debemus quædã uero tertium:ſine quibus nolumus.Prima huius notæ ſunt:Hoſtiũ manibus eri pi:& tyrannicæ iræ:& proſcriptioni:& aliis periculis:quæ uaria & incerta humanã uitam obſident. Quicquid horũ deſcripſerimus:quo maius ac terribilius erit:hoc maiorem inibimus gratiã. Subit enim cogitatio quãtis ſint liberati malis:& lenocinium eſt muneris antecedens mœtus. Nec tamẽ ideo debemus tardius quẽq ſeruare:q poſſumus:ut muneri noſtro:timor imponat pondus. Proxi ma ab his ſunt ſine quibus poſſumus quidẽ uiuere:ſed ut mors potior ſit:tanq libertas & pudici tia:& mens bona.Poſt hæc habebimus cõiunctione:ac ſanguine:uſuq:& cõſuetudine longa:cara: ut liberos cõiuges:& penates:cæteraq quæ uſq eo animus ſibi applicuit:ut ab illis q ſi a uita diuelli grauius exiſtimet ſubſequuntur utilia:quoꝝ uaria & lata materia eſt.Hic erit pecunia nõ ſupfluens ſed ad ſanũ modũ habendi parata.Hic erit honor & proceſſus ad aluora tendentiũ. Nec enim uti lius quicq eſt ſibi:utilem fieri.Iam cætera ex abundanti ueniunt delicatos factura.In his ſequemur ut opportunitate grata ſint:ut nõ uulgaria quæq aut pauci habuerint:aut pauci intra hãc ætatẽ ha bent:aut hoc modo quæ etiam ſi natura preciosa nõ ſunt tempore aut loco fiant. Videamus quod ablatũ maxime uoluptati futurum ſit:quod frequenter occurſurum habenti:ut totiens nobiſcũ ſit ipſe habent quotiens cum illo ſit.Vtiq cauebimus:ne munera ſuperuacua mittamus ut fœminæ: aut ſeni arma uenatoria:aut ruſtico libros:aut ſtudiis ac litteris dedito ræna.Atq ex cõtrario circũ ſpiciem:ne dũ grata mittere uolumus:ſuũ cuiq morbũ exprobratura mittamus:ſicut ebrioſo uina:& ualitudinario medicamẽta.Maledictũ.n.incipit eẽ nõ munus:i quo uitiũ accipiẽtis agnoſcit.
s Iarbitriũ dandi penes nõ præcipue mãſura q̃remus:aut q minime mortale munus ſit.Pau ci enim ſunt tã grati:ut qd acceperint etiã ſi nõ uident:cogitẽt.Ingratis quoq memoria eſt ipſo munere incurrit.Vbi ante oculos eſt:& obliuiſci ſui nõ ſinit:ſed auctorẽ ſuũ ingerit:& iculcat. Eo qdẽ magis duraturą quæramus:quia nunq admouere debemus.Ipſa res euaneſcentẽ memoriã excitat.Libentius donabo argentũ factũ q ſignatũ.Libentius ſtatuas:q ueſtẽ:& qd uſus breuis de derat:apud paucos poſt remanet gratia.Plures ſunt apud quos nõ diutius in animo ſunt donata:q in uſu.Ergo ſi fieri põt:cõſumi munus meũ uolo.Extet:hæreat amico meo:& uiuat.Nemo tã ſtultus eſt ut monendus ſit:ne cui gladiatores aut iã uenationẽ iã munere edito mittat:& ueſtimẽta æſti ua bruma:hyberna ſolſtitio.Sic i beneficio ſenſus cõmunis:tempus locũ obſeruet:pſonas:qa mo mentis qdã grata & ingrata ſunt.Quanto acceptius eſt ſi id damus qd qs nõ habet:q cuius copia abundat.Quod diu quit nõ inuenit:q qd ubiq uiſurus eſt.Munera nõ tã pciosa:q rara:& exquiſita ſint.Quæ etiã apud diuitẽ ſui locũ faciãt:ſicut gregalia quoq poma:etiã poſt paucos dies itura in faſtidium delectant:ſi pro uenere maturus.Illa quoq non erunt ſine honore:quæ aut nemo illis aliis dedit:aut nos nulli alii.

Lexandro macedone.cū uictor orientis animos supra humanū tolleret.Cōstabat per legatos gratulati iūt:& ciuitate illum sua donauerunt. Cū nisisset Alexander hoc ofticii genus:Vnus ex legatis:Nulli inquit ciuitatem unq̄ dedimus alii q̄ tibi & Herculi.Libens accepit delatū honorē:& legatos inuitatione:aliaq; humanitate prosecutus cogitauit:nō qui sibi ciuitatem darent:sed cui dedissent.Et homo gloriæ deditus:cui ne natura nec modū nouerat:Herculis liberiq; uestigia sequens;ac ne ibi quidem resistens:ubi illa defecerant.ad socrū honoris sui respector a dantibus tanq̄ cælū qd' mente uanissima cōplecteb tur teneret:quia Herculi æquabatur. Quid enim ibi simile habebat uesanus adolescēs cui pro uenia te erat fœlix temeritas? Hercules nihil sibi uicit,orbē terrarū transiuit:nō cōcupiscendo:sed uincendo. Quid uinceret maior hostis bonor iudex:terrarū maris q̄ peccator? At hic a puerilia latro:gentiumq; uastor:tam hostiū pernicies:q̄ amicorū:qui summū bonū duceret terrori esset cunctis mortalibus oblitus non ferocissima tantū:sed ignauissima quoq; animalia timeri:ob uitiis malum.

a D propositū nunc reuertamur.Beneficiū quod quibuslibet datur:nulli gratū est.Nemo se stabulari:aut cauponis hospitem iudicat:nec cōuiuam dantis epulum. Vbi dici pōt:Quid enim in me cōtulit? Nempe hoc quod in illum:& uix bene notū sibi:& in illum etiā inimicum:ac turpissimū hominē.Nunquid enim me dignū iudicauit? Morbo suo morē gessit.Quid uoles gratū esse:raro effice. Quis patitur sibi imputari? Nemo hæc ita interpretetur:tanq̄ reducā liberalitatem:& frænis altioribus reprimā.illa enim in quantū libet exeat:sedeat:nō erret. Licet ita largiri:ut unusquisq; etiam si cū multis accepit:in populo se esse non putet.Nemo nō habeat aliquā familiarem notā:per quā speret se propius admissum. Dicat:accepi idem quod ille:sed ultro. Accepi quod ille:sed ego intra breue tempus:cū ille diu metuisset.Sunt qui idem habeant:sed nō eisdē uerbis datū:non eadē:non eadē cōmunitate tribuentis.Ille accepit cū rogasset.Ego cum rogarem.Ille accepit:sed facile redditurus:sed cuius senectus & liberor orbitas magna promittebat. Mihi plus dedit:quis idem dederit: quia sine spe recipiendi dedit.Quemadmodū meretrix:ita inter multos se diuidet. Vt nemo nō aliquod signū familiaris animi ferat.Ita qui beneficia sua amabilia uult eē: excogitat quomodo multi obligentur & tamē singuli habent aliquod quo se cæteris pferāt. Ego uero beneficiis nō obiiciam moras:quæ quo plura maioraq; fuerint:plus afferent laudis. Adsit tamen iudiciū.Neq; enim cordi esse cuiq̄ possunt forte:ac temere data.Quare siquis æstimat nos:cū ista percipimus:benignitatis fines introrsus referre:& illi minus lapsum limitē aperire:ne perperā monitiones nostras exaudiat.Quā enim uirtutē magis uenerāmur? Cui magis stimulos addimus: Quibus nō tam cōuenit hæc adhortatio? q̄ nobis societatem humani generis sanctientibus.

Vid ergo est? cum sit nulla honesta uis animi:etiā si a recta uoluntate incepit:nisi quā uirq tutum motus fecit. Veto liberalitatem tecū potiri. Tunc iuuat accepisse beneficiū & supinis quidē manibus:ubi illud ratio ad dignos perduxit:nō q̄ quilibet casus & consilii indigēs impetus differt:quod ostentare libet:& inscribere sibi.Beneficia tu uocas:quorū auctoritatē fateri pudet. At illa quāto gratiora sunt:quātoq; in parte teneriorem animi:nunq̄ exitura descēdūt:cum delectant cogitantem:magis a quo q̄ quid acceperis. Chrysippus pansenus solebat dicere quorundam se iudiciū malle:q̄ beneficiū:& quorundā beneficiū malle:q̄ iudiciū.& subiiciebat exēpla:Malo aiebat diui Augusti iudiciū.Malo Claudii beneficiū.Ego uero nullius puto expetendū esse beneficium:cuius uile iudiciū est. Quid ergo? Non erat accipiēdū a Claudio quod dabatur? erat. Sed sicut a fortuna quam scires statim malā fieri. Quid ergo? ista inter se mixta diuidimus. Nō est beneficium cui deest pars optima:datum esse iudico. Alioquin pecunia ingens sine ratione:nec recta uoluntate donata:non magis beneficiū est q̄ thesaurus.Multa sunt autē q̄ oportet accipe:nec debere.

Explicit liber primus de beneficiis. Incipit Liber secūdus:Quēadmodū dādū sit beneficiū.

NSpiciamus Liberalis uiroꝝ optime:id quod ex priore parte adhuc supereſt:quēadmodū dandū sit beneficium cuius rei expeditissimā uideor monstraturus uiam:si sic

i denius quomodo uellemus accipere. Ante omnia libenter cito sine ulla dubitatiōe. Ingratū est būficiū qd' diu inter manus dantis hæsit:quod quis ægre dimittere uisus est:& sic dare tanq̄ supra raperetur.Etiā siquid more interuenit:euitemus omnimodo ne dubitasse uideamur.Proximus est autē neganti qui dubitauit:nullamq; iniet gratiā.Nam cū in beneficio iucundissima sit tribuentis uoluntas:qui nolente se tribuisse ipsa cunctatione testatus est:nō dedit:sed aduersus ducentē male retinuit.Multi autē sunt quos liberales facit fortis infirmitas.Gratissima sunt beneficia:parata:facilia:occurrentia:ubi nulla mora fuit:nisi in accipientis uerecundia.Optimū est antecedere desiderium cuiusq;:proximū sequi illud:mejus occupare anteq̄ rogemur:quia cū homini probo ad rogandū os concurrat:& suffundatur rubor.Qui hoc tormentū remiserit:multiplicat munus suum.Nō tulit gratis:qui cū rogasset accepit.Quoniā quidē ut maioribus nostris grauissimis uiris uisum est.Nulla res carius cōstat:q̄ quæ precibus empta est:uota homines parcius facerent:si palam facienda essent.Adeo etiā deos quibus honestissime supplicamus tacite in alium & intra nos precari.

m Olestum uerbū est onerosum & demisso uultu dicēdū rogo:huic faciēda est gratia amico:

& cuicunq; que amicū scis promendo facturus:properet:licet sero beneficiū dedit.Ideo diuinanda cuiusq; uoluntas:& cū intellecta est necessitate grauissima rogandi:liberanda est.Illud beneficiū iucundū uicturūq; in animo scias quod obuiā uenit.Si non cōtingit præuenire plura rogantis uerba intercidamus ne rogati uideamur:sed certiores facti statim promittamus:facturosq; nos etiā anteq̄ interpellaremur:ipsa festinatio approbemus.Quemadmodū in ægris opportunitas cibi salutaris est:& aqua tempestiue data refrigerii locū obtinuit.Ita q̄us leue & uulgare beneficiū sit:si præsto fuerit:si proximam quāq; horā non perdidit:multum sibi adiicit:gratiamq; preciosi:sed lenti & diu cogitati munetis uincit.Qui reluctare fecit:non est dubium quin libenter faciat. Itaq; lætus facit & induit sibi animum sui uultum.

Ngentia quorūdā beneficia:silentium:aut loquendi tarditas imitata grauitatem & tristiciā

i corrumpit:cū promitterent uultu negantium.Quanto melius adiicere bona uerba rebus bonis:& prædicatione humana benignaq; cōmendareq; præstes,Vt ille se castiget q̄ tardior in rogando fuit:adiicias licet familiarē quærelam,Irascor tibi q̄ cum aliquid desideraſſes:nō olim scire me uoluisti:q̄ tam diligenter rogasti:q̄ quēq̄ adhibuisti.Ego uero gratulor mihi:q̄ experiri animum nostrū libuit:postea quicqd desiderabis tuo iure exiges.Semel rusticitati tuæ ignoscit. Sic efficies ut animū tuū pluris extimet q̄ illud quicqd est ad quod petendū uenerat.Tunc est summa uirtus tribuentis:tunc benignitas ubi ille qui discessit:dicet sibi magnū hodie lucrum feci. Malo q̄ illum talem inueni:q̄ si multiplicatum hoc ad me de quo loquebar alia uia peruenisset. Huic enim animo nunq̄ parem referam gratiam:

Tpleriq; sunt qui beneficia asperitate uerboꝝ:& supercilio modum adducunt eo sermone

e usi:ea superbia:ut impetrasse pœniteat. Aliæ deinde post rem promissam sequūtur moræ.

Nihil autem est acerbius q̄ ubi quoq; quod impetrasti rogandū est.Representanda sunt beneficia:quæ a quibusdā accipere difficilius est:q̄ impetrare.Hic rogandus est ut admoneat:ille ut cōsumet.Sic unū munus per multorū teritur manus:ex quo gratiæ minimū apud promittentē remaneant.Quia auctori detrahit quisquis post illum rogandus est.Hæc itaq; curæ habebis:si grate exti mati quæ præstabis uoles:ut beneficia tua illibata & integra ad eos quibus promissa sunt pueniant. sine ulla:quod aiunt.deductione.Nemo illa intercipiat:nemo detineat:nemo in eo quod daturus est:gratiam suam facere potest:ut non tuam minuat.

Ihil æque amarū q̄ diu pendere. Aequiore quidam animo ferunt præcidi spem suam:q̄ tra

n hi.plærisq; autem hoc uitiū est:ambitione praua differendi promissa ne minor sit rogātiū turba.Quales regiæ potentiæ ministri sunt:quos delectat potentiæ suæ longū spectaculum minusq; se iudicant posse nisi diu multūq; singulis quid possint ostendāt.Nihil confestim:nihil semel faciunt.Iniuriæ illorum præcipites,Lenta beneficia sunt.Quare uerissimum extima quod ille comicus dixit.Quid tu non intelligis:tātum te gratiæ demeræ:q̄tum more adiicis.Inde illæ uoces quas ingenuus dolor exprimit.Fac cito si quid facis.Et nihil est tanti malo mihi iam neges ubi in tedium adductus animus incipit beneficiū odisse:dum expectat:potest ob id gratus esse. Quēadmodum acerbissima crudelitas est quæ trahit pœnā:& misericordiæ genus est cito occidere:qa tormētum ultimū finē sui,secum affert.quod antecedit tempus maxima uenturi supplicii pars est. Ita minor est muneris gratia:quo munus diu pependit.Est enim bonaꝝ rerum solicita expectatio. Et cum plurima beneficia remedium alicuius rei afferant:qui aut diutius torqueri patitur quē protinus pōt liberare:aut gaudere beneficio suo:tardius manus affert.Omnis benignitas properat:& proprium est libenter facientis:cito facere,Qui tarde dedit:& diem extrahens,pfuit:nō ex animo fecit.Ita duas res maximas perdidit:& tempus:& augmentū amicæ uoluntatis.Tarde uelle nolentis est.

N omni negocio liberalis non minima portio est quomodo quisq; aut dicat aut fiat:mul

i tum celeritas fecit:multū abstulit mora:sicut in telis eandē ferri uis est.Sed in infinitum interest utrum excusso lacerto torqueantur:an remissa manu effluant.Gladius idem & stringit & transforat.Quam presso articulo uenerit refert.Idē est quod datur:sed interest quomodo def. Quā dulce:q̄ precioſum est si gratias sibi agi nō est passus q̄ dedit:si dedisse dū dat oblitus ē.nā corripere eū cui maxime aliqd præstes:demētia est & inserere contumeliā meritis.Itaq; nō sunt exasperanda beneficia:nec qcq̄ illis triste miscēdū.Etiā si qd erit de quo uelis admonere:aliud tps eligito.

Abius uerucosus beneficiū ab homine duro:aspere datū:panē lapidosum uocabat:quē esu

f rienti accipere necessarium sit esse acerbum.Tiberius Cæsar rogatus a nepote.M.ællio ꝓtorio ut æri alieno succurreret:ædere illum sibi nomina creditorum iussit,Hoc non est donare:sed creditores conuocare:cū ædita essent scripsit nepoti iussisse se pecuniam solui.Adiecta contumeliosa admonitione effecit:ut nepos nec æs alienum haberet:nec beneficiū.Liberauit illum a creditoribus.Sibi non obligauit.Aliquid liberius secutus est:puto noluit plures esse:qui idem rogaturi concurrerent.Ita fortasse efficax ratio fuerit:ad hominem improbas cupiditates:pudore reprimēdas.Beneficium uero danti:tota alia sequenda est uia.

o Mni genere quod des:quo sit acceptius adornandū est.Hoc uero non est beneficium dare: reprehendere est:ut in transitu de hac quoq; parte dicā quid sentiam:ne principi quidē satis

decorum est donare ignominiæ causa:tamen inquietudinem effugere Tiberius Cæsar quidē modo putabat:potuit effugere.Nam aliquod postea qui idem rogarent inuēti sunt:quos omnes iussit reddere in senatu:æris alieni causas:& ita illis certas summas dedit.Nō est illud liberalitas:censura est.Auxilium est principale tributum. Beneficium nō est:cuius sine rubore meminisse nō possum. Ad iudicem missus sum:ut impetrarem:causam dixi.

p Ræcipiunt itaq; omnes auctores sapientiæ quædam beneficia palam danda:quædam secreto.palam quæ quod sequitur gloriosum est.Vt militaria dona:& honores:& quicqd aliud noticia pulchrius fit.Rursus quæ non producunt:nec honestiorem faciunt:sed succurrunt infirmitati:ægestati:ignominiæ:tacitæ danda sunt.Vt nota sint illis quibus prosunt. Interdum & ipse qui iuuatur fallendus est:ut habeat:nec a quo acceperit sciat.

a Rcesilaus:ut aiunt:amico pauperi:& paupertatē suam dissimulāti:ægro autem:& nec hoc quidem cōfitenti deesse sibi in sumptum ad necessarios usus:cum clam succurendum iudicasset:puluerino eius ignoranti sacculum subiecit.ut homo inutiliter uerecūdus:quod si deliberabat in ueritate potius q̄ acciperet.Quid ergo ille nesciet:a quo acceperit?primū nesciat:si hoc ipsum beneficii pars est,Deinde multa alia faciam:multa tribuā:per quæ intelligat & illius auctorē. Deniq; ille nesciet accepisse se:ego sciam me dedisse.Parum est iquis:parū si fœnerare cogitas. Sed si dare quo genere accipienti maxime profuturū etit dabis:cōtentus eris te teste. Alioquin non benefacere delectat sed uideri benefecisse,Volo inquis sciat.Debitorē quæris.Volo utiq; sciat,Quid si illi utilius est nescire si honestius:si gratius:non in aliam partē abibis.Volo ut sciat. Ita tu hominē non seruabis in tenebris,Non ergo quotiens patitur res:percipiendum gaudiū ex accipientis uolūtate.Sin adiuuari illū:& oportet:& pudet si quod præstamus offendit:nisi absconditur beneficium in acta non mitto.Quid ni ego illi sum iudicaturus me dedisse:cum inter prima præcepta:maxime necessaria sit?ne unq̄ exprobem:immo ne admoneā quidem.Hæc enim beneficii inter duos lex ē. Alter statim obliuisci debet dati:alter accepti nunq̄.Lacerat animum & præmit frequens meritorū commemoratio.

l Icet exclamare q̄ ille triumuirali proscriptione seruatus a quodā Cæsaris amico exclamauit: cū superbiam eius ferre nō posset.Redde me Cæsari. Quousq; dicens. Ego te seruaui:ego te eripui morti.Istud si meo arbitrio memini uita est:si tuo mors est,Nihil tibi debet si me seruaiti: ut haberes quem ostenderes:quousq; me circunducis:quousq; obliuisci fortunæ meæ non sinis.Semel in triumpho ductus essem.Non est dicendum quid tribuerimus.Qui admonet repetit.Non est instandū non est memoria reuocandum:nisi ut aliud dando prioris admoneas.Ne aliis quidē narrare debemus.Qui dedit beneficiū taceat:narret qui accepit.Dicetur enim q̄ illi ubiq; iactanti beneficium suū.Non negabis inquit te recepisse:& cū respondisset quādo.Sæpe quidē inquit:& multis locis:ideſt quotiens & ubicunq; narrasti.Quid opus est eloqui?quid alienū occupare officiū?Est q̄ istud facere honestius possit:quo narrante:& hoc laudabiliter quod ipse non narras.Ingratū me iudicas:si istud me tacente nemo sciturus est.Quod adeo non est comitēdū:ut etiā siquis corā nobis narrabit respondendū sit:dignissimus quidem ille est maioribus beneficiis:sed & ego magna uelle me scio omnia illi præstare:q̄ adhuc præstitisse.Et hæcipsa non uniuersaliter:nec ea figura qua quidam reiiciunt:quæ magna ad se nolunt trahere:deinde adiicienda omnis humanitas:perdet agricola quod spargit:si labores suos destituet in semine.Multa cura sata producunt ad sagetē. Nihil i fructum peruenit:quod non a primo usq; ad extremū æqualis cultura prosequitur. Eadē beneficiorū est conditio.Nūquid ulla maiora possunt esse q̄ quæ in liberos patres conferūt?Nec tamē tuta sunt si infantia deserantur:nisi longa pietas munus suum nutriat.Eadē cæterorū beneficiorum conditio est:nisi illa adiaueris perdes.Parum est dedisse:fouenda sunt.si gratos uis habere quos obligas:nō tantum des oportet beneficia:sed ut ames.Præcipue ut dixi pareamus auribus.Admonitio tedium facit:exprobatio odium.Nihil æque in beneficio uitandum est q̄ superbia. Quid opus arrogantia uultus?quid tumore uerborū?Ipsa res te extollit.Detrahenda est inanis iactatio.Res loquentur nobis tacentibus.Non tantum ingratū:sed iniustum est beneficiū superbe datum.

c Aesar dedit uitam Pompeio poeno.Si dat qui non aufert:deinde absoluto & agēti gratias: porrexit ad osculandum sinistrum pedem:qui excusant eum:& negant id insolentiæ causa factum:aiunt soccului auratum:immo aureum margaritis distinctum ostendere eum uoluisse.Ita prorsus:quid hic contumelioſum est?si uir consularis aurum:& margaritas osculatus est: Et alioquin nullam partem corporis eius electurus q̄ purius oscularetur homo natus in hoc ut mores liberæ ciuitatis persica seruitute mutaret.Parum iudicauit si senator senex submissis honoribus in conspectu principum supplex sibi:eo moræ subiacuisset:quo uicti hostes uictoribus iacuere.Inuenit aliquid infra genua quo libertatem detruderet.Non hoc est rempublicam calcare. Equidem dicit eliquis.Non potest ad rem pertinere sinistro pede parum enim fœde:furioseq; insolens fuerat: q̄ de capite cōsularis uiri secatus audiebat:nisi i os senatoris ingessisset ipator pigros suos.

o Superbia magnæ fortunæ.O stultissimum malū:ut a te nihil accipere iuuat:& omne beneficium in iniuriam cōuertis:ut te omnia nimia delectant:ut te omnia dedecent:quoq; altius

te subleuantis:hoc depressior es. Ostendisq; tibi non agnoscere ista bona quibus tantum insolaris. Quicquid das corrumpis.Libet itaq; interrogare quid tantopere resuscitet.Quid uultum habitūq; oris peruertat:ut malit habere pessimam q̄ faciem.Iucunda sunt quæ humana fronte:& celera:placida q̄ tribuuntur:quæ cum daret maior superiorq; non exultauit supra me:sed q̄ potuit benignissimus fuit:descendit q; in equum:& detraxit muneri suo pompam:si obseruauit idoneū tēpus:ut in occasione potius q̄ in necessitate succurreret.Vno modo persuadebimus ne beneficia insolentia perdāt si ostenderimus nō ideo uideri maiora quæ tumultuosius data sūt:ne ipsos quidē obid cuiq; posse maiores uideri.Vanam esse superbiæ magnitudinē:& quæ in odiū etiam amanda perducat.

s Vnt quædā nocitura impetrantibus:quæ non dare:sed negare beneficium est. Aestimabimus itaq; ualitatem potius q̄ uoluntatē petentiū.Sæpe enim noxia concupiscimus:nec despicere q̄ perniciosa sunt licet:quia iudicium interpellat affectus.Sed cum subsedit cupiditas:animi impetus fragrantis cum qui consilia fugat cecidit.detestamur perniciosos malorū munerum auctores:ut frigida ægris negamus:& lugentibus ac sibi iratis ferrū:aut amantibus quicqd cōtra se usuros ardor petit:sic omnia quæ natura sunt impense ac submisse:nōnunq̄ etiā miserabiliter rogantibus perseuerabimus non dare.Tum initia beneficiorum suorū spectare:tum etiā exitus decet:& ea dare quæ non tantū accipere:sed etiā accepisse delectet.Multi sunt qui dicant scio hoc illi non profuturū:sed quid faciā rogat:resistere precibus eius nō possum.Viderit:de se non de me queretur.Falsum est:imo de te:& merito:quod est cum ad mentē bonā redierit.Cum accēsio illa quæ animū inflāmabat:se remiserit.Quid ni eum oderit a quo in damnum ac periculum suum adiutus est?Exorari in perniciem rogantium:sæua bonitas est.Quemadmodum pulcherrimū opus est:etiā inuitos nolentesq; seruare.Ita rogantibus pestifera largiri:blandum & effabile odium ē. Beneficiū demus:quod usu magis ac magis placeat:quod nunq̄ in malū uertatur.Pecuniā non dabo:quā numeraturum adulteræ sciam:ne in societate turpis facti:aut consilii inueniar. Si potero reuocabo:si minus nō iuuabo scelus,siue illum ira quo nō debebat impellit:siue ambitionis calor abducit. A tutis nō a semetipso uires sibi iferri patiar,nec cōmittā ut possit quādoq; dicer:ille amādo me occidit.

s Aepe nihil interest inter amicorum munera:& hostium acta. Quicquid illi accidere optant in id horum intempestiua indulgentia impellit atq; instruit.Quid autem turpius:q̄ (qd euenit frequentissime)ut nihil interſit inter odium & beneficium?Nunq̄ in turpitudinem nostram reditura tribuamus.Cui summa amicitiæ sit:amicum sibi æquare.Vtriq; sibi consulendū est. Dabo egenti:sed ut ipse non egeā.Succurrā perituro:sed ut ipse non pereā nisi si futurus ero magni hominis:aut magnæ rei merces.Nullum beneficiū dabo:quod turpiter peterem. Nec exiguū dilatabo:nec magna pro paruis:accipi patiar.Nam ut qui quod dedit imputat:gratiam destruit:itaq; q̄ quantū odium ostendit:munus suum nō cōmendat:sed exprobat.Respiciendæ sunt cuiq; facultates suæ:uiresq;.Ne aut plus præstemus q̄ possumus:aut minus.Extimanda est eius persona:cui damus.Quædam enim minora sunt:q̄ ut exire a magnis uiris debeant.Quædā accipiente maiora sūt. Vtriusq; itaq; personam confert teipsum inter illas qd donabis examina:non quid aut danti graue sit aut paucum.Non quid rursus qui accepturus est:aut fastidiat:aut non capiat.

n Rbem cuidā Alexander donabat uesanus:& qui nihil animo nisi grande concepit. Dū ille cui donabatur seipsum mensus:tanti muneris inuidiam refugisset:dicens non cōuenire fortunæ suæ.Non quæro inquit quid te accipere deceat:sed quid me dare.Animosa uox uidetur:& cum regia sit:est stultissima.Nihil enim pro se quēq̄ decet.Refert quid:cui:quādo: quare:ubi: & cætera,sine quibus facti ratio non constabit.Tumidissimum animal si illum accipere hoc non decet:nec te dare.habetur personæ ac dignitatum proportio.Et cū sit ubiq; uirtutis modus æque peccat quod excedit:q̄ qd deficit.Liceat istud sane tibi:& te intantum fortuna sustulerit:ut cōiugia tua urbes sint:quas quanto maioris animi fuit non capare:qua spargere.Est tamen aliquis minor:q̄ in sinu eius condenda est ciuitas.

a B Antigono Cinicus petiit talētū.Respondit plus esse:q̄ quod Cinicus petere deberet.Repulsus:petit denarium.Respondit minus esse:q̄ quod regē deceret dare.Turpissima est eius modi cauillatio.Inuenit quomodo neutrū daret.In denario regem:in talento Cinicum respexit.Cum posset & denarium tanq̄ Cinico dare:& talentum tanq̄ rex.Vt sit aliquid maius q̄ quod Cinicus accipiat.Nihil tam exiguum est quod non honeste regis humanitas tribuat.Si me interrogas probo.Est enim intollerabilis res poscere nūmos:& contemnere.Indixisti pecuniæ odium:hoc professius es.Hanc personam induisti:agenda est.Iniquissimum est te pecuniam sub gloria egestatis acquirere.Aspicienda ergo nou minus sua cuiq; persona est:q̄ eius de quo iuuando qs cogitat. Volo Chrysippi nostri uti similitudine de pilæ lusu:quam cadere non est dubium:aut mittentis studio aut accipientis.Tunc cursum suum seruat:ubi inter manus utriusq; apte ab utroq; & iactata & excepta uertatur:Necesse est autem lusor bonus:aliter cum lusori longo:aliter breui mittat.Eadē beneficii ratio est:nisi utriq; personæ:dantis & accipientis aptatur.Nec ab hoc exibit:nec ad illum perueniet ut debet.Sicut exercitato & docto negocium est:Audacius pilam mittemus:utcūq; enim uenerit manus illam expedita & agilis repercutiet,Si cum tyrone & indocto non tam rigide:nec tam ex-

cusse:sed languidius & ipsam eius dirigentes manū:remisse occurrimus.Idem faciēdum est in beneficiis Quosdam doceamus:& satis iudicemus si conantur:si audent:si uolunt.Facimus autē plærunq; ingratos:& ut sicut fauemus tanq; ita demum magna sint beneficia nostra:si gratia illis referri non potuit:ut malignis cursoribus propositum est:cu lusore; raducere:cū damno scilicet ipsius lusus qui non potest nisi cū sentitur extendi.Multi sunt tam pr[illegible]uæ naturæ:ut malint perdere q̄ præstiterunt:q̄ uideri recepisse:superbi & imputatores.Quanto melius:quātoq; humanius id agere:ut illis quoq; partes suæ constent:& fauere ut gratia sibi referri,possit:benigne omnia interpretari gratias agentē:nec aliter q̄ si referat audire præbere se facilem.Ad hoc ut quem obligauit etiā exolui uelit.Male audire solet fœnerator si acerbe exigit:æque si in recipiēdo tardus ac difficilis moras quærit.Beneficium tam recipiendū est:q̄ nō exigendū.Optimus ille qui dedit facile:nūq̄ exiget, Reddi gaudet bona fide quid præstitisset oblitus:qui accipientis animo recipit.

Vidam nō tantū dant beneficium superbe:sed etiam accipiunt:quod nō est cōmittendum
q Iam enim transeamus ad aliā partē:tractaturi quomodo se gerere homines in accipiendis beneficiis debeant.Quodcūq; ex duobus cōstat officiū:tantūdem ab utroq; exigit.Qualis pater esse debeat cū insexeris scies non minus operis illic superesse:ut despicias qualem esse oportuerit filium.Sunt aliquæ partes mariti:sed non minores uxoris.Inuicem ista quantum exigūt præstant:& parem desiderant regulā:quæ ut ait Hecaton:difficilis est.Omne enim honestum in arduo est:etiā quod uitium honesto est.Non enim tantū fieri debet:sed ratione fieri.Hac duce per totā uiam eundum est.Minima maximaq;:ex huius consilio gerenda sunt:quomodo hæc suaserit dādū. Hæc autem hoc primū censebit:non ab omnibus accipiendū.A quibus ergo accipiemus?ut breuiter tibi respondeam:Ab his quidē quibus dedisse uideamur:Non etiā maiore dilectu quærendū est cui debeamus:q̄ cui præstemus,Nā ut non sequātur ulla incōmoda plerūq; subsequuntur etiā plurima.Graue tormentū est debere cui nolis.Cōtra iucundissimum est ab eo accepisse beneficium quē amare etiam post iniuriam possis:ubi amicitiam alicui iucundā eam fecit & iustā.Illud uero homini uerecundo & probo miserrimū est:si eum amare oportet quem non iuuat.Toticns admonēā necesse est non loqui me de sapientibus:quos quicquid oportet iuuat:qui animum in potestate habēt & legem sibi quam uolunt dicunt:& quod dixerunt seruant.Se de imperfectis hominibus honestā uitam sequi uolentibus:quorū affectus sæpe cōtumaciter parent.

Taq; eligendus est a quo beneficium accipiā.Et quidem diligentius quærendus beneficii:
i q̄ pecuniæ creditor.Huic enim reddendū est quantū accepi:& si reddidi solutus sum ac liber.At illi plus soluēdum est:& nihilominus etiā relata gratia cohæremus:debeo enim cū reddidi rursus incipere:manetq; amicitia nō recipere indignū.Sic ne in beneficiorū quidem fabricatissimum ius ex quo amicitia oritur.Nō semper inquit mihi licet dicere nolo.Aliquando beneficiū accipiendū est:& inuito.Dat tyrannus crudelis & iracundus:qui munus suum fastidire te:inuitarū iudicaturus est.Non accipiamur.Eodem loco latronem pone piratam:regem animū latronis accipiratæ habentē.Quid faciā?Parum dignus est cui debeā.Cum eligendus cui debeas:uim maiorē & mœtum excipio:quibus adhibitis electio perit:si liberū est tibi.Si arbitrii tui est utrum uelis,an nō id apud te ipse perpendes.Si necessitas tollit arbitrium scies temon accipere:sed parcere.Nemo id accipiendo obligat quod illi repudiare nō licuit.Si uis scire an uelim:efficе ut possim nolle. Vitā tamen tibi dedit.Nō refert quod si qd datur:nisi a uolente uolenti detur.Si seruasti me,nō ideo seruator es.Venenum aliquādo pro remedio fuit:nō ideo numeratur inter salubria. Quædam prosunt: nec obligant.

t Vber quidam tyrāni gladio diuisit:qui ad eum occidendum uenerat.Nō ideo illi tyrānus gratias ægit:q̄ rem quā medicorum manus reformidauerant:nocendo sanauit.Vides non omne magnū in ipsa re momentū.Quoniam nō uidetur dedisse beneficium:qui malo animo profuit.Casus enim non beneficiū est hominis iniuria.Leonem in amphitheatro spectauimus:qui unū a bestiariis agnitum:cū quidam eius fuisset magister protexit ab impetu bestiarū.Non ergo est beneficium ferre auxilium?Minime:quia nec uoluit facere:nec benefaciendi animo fecit. Quo loco ferā posui tyrannū pone.Et hic uitā dedit:& illa.Nec hic:nec illa beneficium.Quia nō est beneficiū accipere cogi.Nō est beneficiū debere cui nolis.Ante des oportet i arbitriū mei deinde beneficiū.

Iputari de Marco Bruto solet:an debuerit accipere a diuo Iulio uitam:cum occidendū eū
d iudicaret.Quam rationē in occidendo secutus sit alias tractabimus.Mihi enim cū uir magnus fuerit in aliis:in hac re uidetur uehementer errasse:nec ex institutione stoica se ægisse qui aut regis nomē extimuit:cum optimus ciuitatis status sub rege insto sit.Aut ibi sperauit libertatem futuram:ubi tam magnū præmium erat:& imperandi:& seruiendi.Aut extimauit ciuitatem in priorem formā posse reuocari amissis pristinis moribus:futuráq; ibi æqualitatem ciuilis iuris:& staturas suo loco leges:ubi uiderat tot milia hominū pugnantia:non iam seruirent seruituti. Quanta uero illū aut rerū naturæ:aut urbis suæ tenuit obliuio:qui uno interempto defuturū credidit alium quiidem uellet:cū Tarquinius esset inuentus post tot reges:ferro ac fulminibus occisos. Sed uitam accipere debuit:ob hoc tamen nō habere illum parentis loco:qui unius dandi beneficii iniuria ue-

nerat.Nam[illegible] enim seruauit is qui non interfecit:nec beneficium dedit:sed missionem.

Liud magis uenire in disputationē potest:aliquando quid faciendū sit captiuo:cui redem
i ptiōis preciū homo,pstitutus corporis & infamis repromittit.Patiar me ab impuro seruari.

Seruatus deniq; quā illi gratiā referat?Viuā non obscuro.Nō uiuam cum redēptore. Quid ergo placeat dicam?Etiā ab aliquo nulli accipiā pecuniā:quā pro capite depēdā.Accipiam autē tanq; creditū:non tanq; beneficiū.Soluam illi pecuniā:& si occasio fuerit seruandi:periclitantē seruabo. In amicitiam quæ similes iungit nō descendā.Nec seruatoris illum loco numerabo sed fœneratoris cōscientia reddendū quod accepi.Est aliquis dignus a quo beneficiū accipiam:sed tanti nocitурum est,ideo non accipiam.Quia ille paratus est mihi cum incōmodo:aut etiam periculo suo prodesse,defensurus est me reum.sed illo patrocinio regē sibi est facturus inimicum.Inimicus sic:cum ille pro me periclitari uelit.Ego quid facilius est non facio:ut sine illo pericliter.

Neptū & friuolū hoc Hecaton ponit exemplū Arcesilai:quē ait a filiofamiliæ ablatā pecu-
i niā nō accepisse:ne ille patrē sordidū offenderet,Quid fecit laude dignū:quod furtū non recepit?quod maluit non accipe:q̄ reddere?Quæ est enim alienā rem non accipe moderatior.Si exēplo magni animi opus est ut utamur.Grecini Iulii uiri egregii:quem Xerxes occidit ob hoc unū q̄ melior uir erat q̄ esse quenq̄ tyrāno expediret.Is cū ab amicis cōferentibus ad impēsam ludorū pecunias acciperet:magnā pecuniā a Fabio persico missam nō accepit.Et obiurgātibus his qui nō extimabāt mittentes:sed missa q̄ repudiasset.Ego inquit ab eo beneficium accipiam a quo propiciationē accepturus nō sum.Cūq; illi Rebilus cōsularis homo eiusdē insanīæ maiorē sūmā misisset:instaret ut accipi iuberet.Rogo inquit ignoscas:& a persico non accepi.

Trum hæc munera accipere est:an senatū legere?Cum accipiendum iudicauerimus hilares
u accipiamus profitētes gaudium:& id danti manifestum sit:ut fructum præsentem capiat.

Iusta enim causa læticiæ est:lætum amicum uidere.Iustior feciſse:q̄ grate ad nos peruenisse iudicemus effusis effectibus q̄ non ipso tamen audiente:sed ubiq; testemur.Qui grate beneficiū accipit:primam eius pensionem soluit.

Vnt quidā qui nolunt nisi secrete accipere:testē beneficii & cōscium uitant:quos scias licet
s male cogitare:quomodo danti intantū producēda noticia est muneris sui:inquantū dilatum est cui datur.Ita accipienti adhibenda concio est.Quod pudet debere:ne accepis.Quidam furtiue agunt gratias:& in angulo:& ad aurem.Non est ista uerecundia:sed inficiandi genus. Ingratus est qui remotis arbitris agit gratias.Quidā uolunt nomina secum fieri:nec interponi patrios:nec signatores aduocari:nec chirographum dare.Idem faciunt:qui dant operam:ut beneficiū in ipsos collatum:q̄ ignotissimū sit.Verentur palam forte ut sua potius uirtute:q̄ alieno adiutorio consecuti dicantur.rariores in eorum officiis sunt quibus iam aut dignitatem debent:& dum opinionem dicentium timent:grauiorem subeunt ingratorum.

Lii pessime loquūtur de optime meritis.Vtius est quosdā offendere:q̄ demeruisse.Argu-
a mentū est nihil debentiū:odio quærunt.Atq; nihil magis præstandū est:q̄ ut memoria nobis meritorū ægeat:quæ subinde reficienda est:quia nec referre potest gratam:nisi qui meminit.Nec delirare accipientiū est.nec submisse & humiliter.Nam qui negligēs est in accipiēdo:cū omne beneficiū recens pateat:quid faciet cū prima eius uoluptas restrinxit?Alius accepit fastidiose tanq̄ qui dicat:non quidem mihi opus est:sed quia tam ualde uis faciam tibi mei potestatem.Alius supine:ut dubium præstanti relinquat an senserit.Alius uix labra deduxit:& ingratior q̄ si tacuisset fuit.Loquendum pro magnitudine rei impensius:& illa adiicienda:pluris q̄ putas obligasti.Nemo enim gaudet beneficium suum latius patere.Nescis quid mihi præstiteris:sed scire te oportet:quāto plus sit q̄ extimas.Statim gratus est qui se onerat.Nunq̄ tibi gratiā referre potero.Illud certe nō desinam ubiq; confiteri:me referre non posse.

Vlus magis Cæsarē Augustū demeruit:& ad alia impetranda facilē sibi reddidit Furnius:
n q̄ q̄ cum Petri Antoninas partes secuto:ueniā impetrasset dixit.Hanc unam Cæsar habeo iniuriam tuam:effecisti ut uiuerem:& morerer ingratus.Quid est tam grati animi:q̄ nullo modo sibi satisfacere?nec ad spem quidē exequendi nunq̄ beneficii accedere.His atq; eiusmodi uocibus id agamus:ut uoluntas non lateat:sed aperiatur ut luceat.Verba cessent licet:si quēadmodū debemus affecti sumus cōscientia eminebit in uultu.Qui gratus futurus est:statim dum accepit de reddendo cogitet.Chrysippus quidem dicit illud:uelut incertamē cursus cōpositum:& carceribus inclusum:& operire debere suum tēpus:ad quod uelut dato signo prosiliat.Et quidē magna illi celeritate opus est:magna contentione:ut consequatur antecedentem.

Idendū est nunc quid maxime faciat ingratos:aut nimiū sui suspectū:& insitū mortalitati
u uitiū.Se suaq; mirandi:aut auditas:aut inuidia.Incipiamus a primo.Nemo non benignus est sui iudex.Inde est ut oia meruisse se extimet:& insolutum accipiat.nec satis pro suo præcio se extimatū putet:nec dicat.Hoc mihi dedit:sed q̄ sero:sed post quot labores.Quanto consequi plura potuissem:si illum aut illum:aut me colere maluissem.Non hoc speraueram.In turbam cōiectus sum:tam exiguo dignum me iudicauit:honestius præteriri fuit.

Explicit liber secundus de beneficiis.

Lucii Annei Senecæ liber tertius de beneficiis incipit.

On referre beneficiũ:nec beneficiis gratiã:& est turpe:& apud oẽs habeʒ Eburti Liberalis.Ideo de ĩgratis etiã ĩgrati q̃runt.Cũ interim hoc oĩbus hæret qd' oĩbus displicet: adeo q̃ in cõtrariũ itur:ut quosdã hẽamus infestissimos:nõ põt beneficia tantũ:sed ꝓpter beneficia.Hæc prauitate naturæ accidere qbusdã non negauerim pluribus:qa memoriã tẽpus iterpositũ subduxit.Nam quæ recẽtia apud illos uiguerũt:ea interiecto spatio obsolescunt,de quibus fuisse mihi tecũ disputationem scio.Cum tu illos nõ ingratos:sed oblitos.Tanq̃ ea res ingratũ excuset:quæ fecit.Aut quia hoc accidit alicui nõ sit ingratus:cũ hoc non accidat nisi ingrato.Multa sunt genera ingratorũ:ut furũ:homicidarũ:quorũ una culpa est:cæterũ in partibus uarietas magna.Ingratus qui beneficiũ accepisse se negat quod accepit.Ingratus est qui dissimulat.Ingratus qui nõ reddit.Ingratus oĩum qui oblitus est.Illi enim si non soluũt:tamen debent:& extat apud illos uestigiũ certe meritorũ:intra malam cõscientiam cõclusorum. Et aliquando ad referendam gratiam cõuerti ex aliqua causa possunt:si illos pudor admonuerit:si subita honestæ rei cupiditas:qualis solet ad tẽpus:etiã in malis pectoribus exurgere:si intuitauerit facilis occasio.Hic nũq̃ fieri gratus potest:cui totũ beneficiũ elapsum est.Et utrũ tu peiorẽ uocas:apud quẽ gratia beneficii intercidit:an apud quẽ etiã memoria? Vitiosi oculi sunt:qui lucẽ reformidant:cæci qui nõ uident. Et parentes suos nõ amare impietas est.Non agnoscere insania.Quis tam ingratus est:q̃ qui quod in prima parte animi positum esse debuit:& semper occurrere:ita se posuit & abiecit:ut in ignorantiam uerteretur? Apparet illum non sæpe de reddendo cogitasse:cui obtexit obliuio.

d Eniq; ad reddẽdã gratiã:& uirtute opus est:& tẽpore:& facultate:& aspirante fortuna.Qui memmit sine ipẽdio gratus est.Hoc quod nõ operã exigit:nõ opes:nõ fœlicitatẽ:qui non præstat:nullũ habet quo latiat patrociniũ.Nunq̃ enim uoluit gratus eẽ:qui beneficiũ tam longe proiecit:ut extra cõspectũ suũ poneret.Quẽadmodũ quæ in usu sunt:& manum quotidie tactumq; patiuntur:nunq̃ periculum situs adeũt.Illa quæ ad oculos nõ reuocantur:sed extra cõuersationem:ut superuacua iacuerunt:sordes ipsa colligunt uetustate.Ita qcqd frequens cogitatio exercet ac renouat:memoriæ nunq̃ subducitur:quæ nihil perdit:nisi ad quod sæpe non respexit.

p Ropter hanc causam aliæ quoq; sunt:quæ nobis merita nõnunq̃ maxime uelant.Prima ac oĩum potissima:q̃ nouis semp cupiditatibus occupati:nõ qd hẽamus:sed qd petamus inspicimus.nõ id qd' est:sed qd' appetitur intenti.Quicqd enim domi est:uile est.sequit autẽ ut ubi quod acceperis leue:nouorũ cupiditas facit. Auctor quoq; eorũ nõ sit in precio. Amauimus aliquẽ & suspeximus:& fundatũ ab illo statũ nostrũ professi sumus:quãdiu nobis placebãt:ea quæ cõsecuti sumus.Deinde irrũpit animũ aliorũ admiratio:& ad ea impetus factus est:uti mortalibus mos est ex magnis maiora cupiendi.protinus excidit:quicquid ante apud nos beneficiũ uocabaʒ. Nec ea intuemur:quæ nos aliis præposuere:sed ea sola quæ fortuna præcedentiũ ostentat.Non põt autẽ q̃sq̃ & inuidere & gratias agere.Quia inuidere quærentis & mæsti est.Gratias agere uero gaudentis.Deinde quia nemo nostrũ nouit:nisi id tẽpus quod eũ maxime transit.Ad præterita rari animum retorquent.Sic fit ut præceptores eorũq; beneficia intercidant:quia tota ꝑ puertiã relinquimus. Sic fit ut in adolescentiã nostrã collata pereant:quia ipsa nunq̃ retractantur.Nemo quod fuit tanq̃ in præterito:sed tanq̃ in perdito ponit.Ideoq; caduca memoria est futuro imminentium.

h Oc loco reddendũ est.Epicuro testimoniũ:qui assidue q̃ritur:q̃ aduersus præterita sumus ingrati:q̃ quæcũq; ꝓcepimus bona:nõ in memoriã reducamus:nec iter uoluptates numeremus.Cũ certior nulla sit uoluptas:q̃ quæ iã eripi nõ põt.Præsentia bona nõdũ tota insolido sunt.põt illa casus aliquis incidere.Futura pẽdẽt:& incerta sunt.Quod præterierit inter tuta se positũ est.Quõ gratus quisq̃ esse aduersus beneficia põt:qui omnẽ uitã suã transtulit? Præsentium uel intuitus ac præteritorũ memoria gratũ facit.Memoriæ minimũ tribuit:quisquis spei plurimũ.

q Vẽadmodũ mi liberalis quædã res semel ꝓceptæ hærẽt:quædã ut scias nõ est satis didicisse.Intercidit enim eorũ scientia nisi cõtineatur.Geometriã dico & sublimium cursum:& si qua alia,ꝑter subtilitatẽ lubrica sũt.Ita beneficia quædã magnituro nõ patiʒ excedere:quæ dã minora:sed numero plurima:& tẽporib' diuersa essuũt.Quia ut dixi nõ subinde illa tractamus: nec libẽter qd cuiq; debeamus cognoscimus.Audi uoces porẽtiũ.Nemo nõ uicturam semp in aĩo suo memoriã dixit.Nemo nõ debitũ se & deuotũ pfessus est,Et siquod aliud humilius uerbũ quo se oppignorarer inuenit.Post exiguũ tẽpus idẽ illi uerba priora quasi sordida:& parũ libera emitãt. peruenient deinde eo quo ut ego extimo:pessimus q̃qs:atq; ingratissimus puenit:ut obliuiscanʒ. Adeo tamen ingratus est qui oblitus est:ut gratus cui beneficium in mente uenit.

Questio:An ingrati sint puniendi.

h Oc tamẽ inuisum uitiũ:an impunitũ ẽẽ debeat:quæritur.Et an hæc lex quæ in scholis exercet:etiã in ciuitate ponenda sit? qua ingrati datur actio:quæ uidet æqua oĩbus.Quid ni? cũ urbes quoq; urbibus quæ præstitere exprobẽt:& maiores collata a posteris exigant. Nostri maiores maximi scilicet uiri ab hostibus tantũ expetierũt beneficia:magno aĩo dabãt:magno ꝑde

bant. Excepta macedonũ gente nõ est in ulla data:aduersus ingratũ actio.Magnũq; hoc argumentum dandũ nõ fuisse:qa aduersus maleficiũ omne cõsensimus:& homicidii,ueneficii:parricidii:uno latarũ regionũ:alicubi atq; alicubi diuersa pœna est:sed ubiq; aliqua.Hoc frequentissime crimẽ nusq̃ punitur. Vbiq; improbatur,Neq; absoluimus illud.Sed cũ difficilis esset incerte rei extimatio:tantum odio dãnauimus:& inter ea relinquimus quæ ad uindices deos admittimus.

Ationes autẽ multæ mihi occurrunt:propter quas crimen hoc in legẽ cadere non debeat.

r Primũ omniũ pars optima beneficii penit:si actio sicut certæ pecuniæ:aut ex cõducto:aut ex locato datur Hoc enim speciosissimũ est in illo quod dedimus uel perditum:quod totũ permisimus accipientiũ arbitrio.Si appello:si ad iudicẽ uoco:incipit nõ beneficiũ esse sed creditũ. Deinde cũ res honestissima sit referre gratiã:desinit esse honesta:si necessaria est.Non magis laudabit quisq̃ gratum hominẽ q̃ eum qui depositum reddit:aut quod debebat extra iudicem soluit.Ita duas res quibus in uita humana nihil pulchrius est corrũpimus:Gratum hominem:& beneficium. Quid enim aut in hoc magnificum est:si beneficium nõ dat:sed cõmodat:aut in illo qui reddit:nõ quia uult:sed quia necesse est.Non est gloriosa res gratũ esse:nisi tutũ est ingratũ fuisse.Adhuc nũc q̃ huic uni legi oĩa fora uix sufficient,Quis erit qui non agatʒ qs cum quo non agatur? Oes sua ex tollunt:omnes etiã minima quæ in alios cõtulere dilatant.Preterea quæcũq; in cognitione cadũt: cõprehendi possunt:& non dare infinitã licentiã iudici.Ideo melior uidetur cõditio causæ bonæ:si ad iudicẽ q̃ ad arbitrum mittitur.Quia illum formula includit:& certos quos non excedat terminos ponit.Huius libera:& nulla astricta uinculis religio:& detrahere aliq̃d potest:& adiicere:& sententiam suam non prout lex:ut iustitia suadet:sed prout humanitas:aut misericordia impulit regere.Ingrati actio non erat iudicẽ alligatura:sed regno libertimo positura.Quid sit enim beneficium non constat:deinde q̃tum sit refert q̃ benigne illud interpretetur iudex.Quid sit ingratus:nulla lex monstrat.Sæpe & qui reddidit quod accepit ingratus est:& qui non reddidit gratus. De qbus etiã imperitis iudex dimittere tabellam potest:ubi feciſſe:aut non feciſſe pronunciandum est:ubi prolatis cautionibus cõtrouersia tollitur:ubi inter disputantes ratio ius dicit.ubi uero animi coniectura capienda est.ubi id de quo sola sapientia decernit in cõtrouersiam induci non potest.Ad hæc siue iudex ex turba se lectorum quem census in album:& equestris hæreditas misit.

i Taq; nõ hæc parũ idonea res uisa est:quæ deduceretur ad iudicem:sed nec huic rei satis idoneus iudex inuentus est:quod nõ admiraberis si excusseris.Quid habiturus fuent difficultatis quisquis in eiusmodi rerum exisset.Donauit aliquis magnam pecuniam:sed diues:sed non sensurus impendiũ.Donauit alius:sed toto patrimonio cessurus.Sũma eadem est:beneficium idem non est.Etiam nunc adiice.Hic pecuniã pro addito dependet:sed cũ illam domo protulisset: ille dedit eandem sed mutuã sumpsit:aut rogauit:& se obligari ingenti merito passus est.Eodẽ existimas loco esse illum qui beneficiũ ex facili largitus est:& homo qui accepit ut daret.Tẽpore quædam magna fiunt:non summa.Beneficiũ est donata possessio:cujus fertilitas laxare posit annonã. Beneficiũ est unus in famẽ panis,Beneficium est donare regiones:per quas multa flumina & nauigabilia decurrant.Beneficiũ est arẽtibus sitim & uix spiritum per siccas fauces ducentibus mõstrare fontẽ. Quis inter se ista cõparabit? Quis expenderet? Difficilis est sententia:quæ nõ rẽ:sed uim requirit.Eadem licet sint aliter data:non idem pendent.Dedit mihi hic beneficiũ:sed non libenter. Idem dedisse se questus:est sed superbius me q̃ solebat aspexit:sed tamen tarde dedit:ut plus præstaturus fuerit:si cito negasset.Horum quomodo iudex inibit extimationem:cum sermo & dubitatio:& uultus meriti gratiam destruant.

q Vid q̃ quædã beneficia uocantur:quia nimis concupiscuntur:quædam nõ sunt ex hac uulgari nota:sed maiora etiam si minus apparent? Beneficium uocas dedisse potentis populi ciuitatem:in quatuordecim gradus deduxisse:& deuendisse capitis reum:quid utilia suasisse? quid retinuisse ne in scelus rueret? quid gladium excussisse morituro? quid efficacibus remediis resocillasse lugentem? & quod desiderabat uolentem sequi:& auide consilium reduxisse? quid assedisse ægro:& cum ualitudo eius ac salus momentis constaret:excepisse idonea ibi tẽpora:& cadentes uenas uno resecisse:& medicum adduxisse morienti? Hæc quis extimabit? quis dissimilibus beneficiis iubebit beneficia pẽsari? Donauit tibi domum:sed ego tuam supra te ruere prædixi.Dedit tibi patrimonium:sed ego naufrago tabulam.Pugnauit pro te & uulnera excepit.At ego uitam tibi silentio dedi.Cum aliter beneficium detur:aliter reddatur,paria facere difficile est.

d Ies præterea beneficio reddendo non dicitur:sicut pecuniæ creditæ.Itaq; potest qui nondũ reddidit:reddere.Dic enim:intra quod tempus deprehendatur ingratus.Maxima beneficia probationem non habent.Sæpe intra tacitam duorum conscientiam latent.An hoc inducimus:ut nunc demus beneficia sine teste? Quam deinde pænam ingratis constituamus:unam omnibus:cum disparia beneficia sint:æquales:& pro cuiusq; beneficio maiorem:aut minorem? Age intra pecuniam uersabitur taxatio.Quid qd' quædam beneficia uitæ sunt:& maiora uita? Hisq; pronunciabitur pœna minor beneficio.Iniqua est pœna & capitalis.Quid inhumanius q̃ cruentos esse beneficiorum exitus?

Vædā inquit priuilegia parētibus data sunt. Quomodo hoc extra ordinē hab. ratio est:
q sic aliorū quoq; beneficiorū haberi debet. Parentū cōditionē sacrauimus: qa expediebat liberos tolli. Solicitādi ad hūc laborē erūt incertā adituri fortunam. Nō poterat illis dici qd beneficia dātibus dicit, Cui des elige ipse tecū, Si deceptus es: quærere dignū adiuua. In liberis tollēdis nihil iudicio tollētium licet: tota res uoti est. Itaq; ut æquiore aīo adirēt aleā: dāda illis aliq ptās fuit. Deinde aliqua cōditio est parentū qui beneficia: qbus dederunt dant: nihilominus daturi sunt. Nec est periculū ne dedisse illos mentiant. In cæteris quæri debet: nō tantū an receperint: sed an dederint. Horū in cōfesso merita sunt: & qa utile est iuuentuti regi: imposuimus illi quasi domesticos magistratus sub quorū custodia continentur. Deinde oīum parentum unum erat beneficium. Itaq; extimari semel potuit. Alia diuersa sunt dissimilia: infinitis inter se interuallis distātia. Itaq; sub nulla regula cadere potuerunt. Cum æquius esset omnia relinqui: q̄ omnia æquari.

Vædā magno dātib⁹ cōstāt: quædā excipiētib⁹ magna fūt: sed gratuita tribuētibus: quædā
q amicis data: quædā ignotis. Plus est q̄uis idē det: si ei dat quē nosse a beneficio incipis. Hic auxilia tribuit, Ille ornamēta: ille solatia. Inuenies q nihil putet esse iucūdius nihil maius: q̄ hēre in quo calamitas acqescat. Inuenies rursus q dignitati suæ: q̄ securitati suæ cōsuli malit: & qui plus ei debere se iudicet p quē tutior est: q̄ ei p quē honestior. Proide ista maiora aut miora erūt: put fuerit iudex: aut ad hæc: aut ad illa iclinatus aīo. Præterea creditorē mihi ipse eligo. Beneficiū sæpe ab ipso accipio a quo nolo, & aliquādo ignorās obligor. Quid facies? ingratū uocabis eū cui beneficiū inscio: & si sciuisset non accepturo ipositū est? Nū uocabis eū: q utrūq; acceptū nō reddidit.

Liqs dedit mihi beneficiū: sed idē postea fecit iniuriā. Vtrū uno munere ad patientiā oīum
a iniuriarū astringor? an, pinde erit: ac si gratiā retulerim? qa beneficiū suū ipse in sequenti iniuria rescindit? Quomodo deide extimabis? Vtrū plus sit qd accepit: aut in quo læsus est. Dies me deficiet: oēs difficultates pseq tētantē. Tardiores inqt ad beneficia dāda facimus: nō iudicādo data: nec inficiatores eorū afficiēdo pœna. Sed illud quoq; tibi ecōtrario occurrat. Multo tardiores futuros ad accipiēda beneficia: si piculū causæ dicēdæ adituri erūt: & inocētiā solicitiore habituri loco. Deinde erimus p hæc ipsi quoq; ad dāda tardiores. Nemo enim libēter dat inuitus: sed quicunq; ad benefaciendū bonitate inuitatus est: & ipsa pulchritudine rei etiam libentius dabit: nihil debituris: nisi quod uolunt. Minuitur enim gloria eius officii cui diligenter cautum est.

Eide pauciora erūt beneficia: sed ueriora. Quid aūt mali ē inhiberi beneficiorū tenetitatē?
d Hoc enim ipsum secuti sunt qui nullā legē huic constituerunt: ut circūspectius donaremus: circūspectius eligeremus eos in quos merita cōferuntur. Etiā atq; etiā cui des cōsidera. Nulla actio erit: nulla repetitio. Erras si extimas succursurum tibi iudicem. Nulla lex te in integrū restituet. Solam accipientis fidē specta. Hoc modo beneficia auctoritatē suam tenēt: & magnifica sunt: Polues illa si materiā litiū feceris. Aequissima uox est: & ius gentium præ se ferens: redde quod debes: uitam quam debet: dignitatē: securitatē: sanitatem. Reddi maxima quæq; nō possunt. Aut pro his inquit: aliquid quod tanti sit: hoc est quod dicebam: interitur. am tantæ rei dignitatem: si beneficium: mercem facimus. Non est incitandus animus: ad auaritiā ad quærelas: ad discordiā: sua sponte in ista fertur. Quātum possumus resistamus: & quærenti occasiones amputemus.

Tinā qdē psuadere possemus: ut pecunias creditas tantū a uolētibus acciperēt. Vtinā nulla
u stipulatio emptorē uēditori obligaret. Nec pacta cōuētaq; ipressis signis custodirentur. Fides potius illa seruaret: & æquū colens aius. Idē necessaria optimis prætulerūt: & cogere si dē q̄ spectare malūt. Adhibētur ab utraq; pte testes. Ille per tabulis plurīū noia interpositis pararis facit. Ille nō est iterrogatione cōtractus: nisi rē manus sua tenuit. Ob turpē humani generis & fraudis: ac nequitiæ: publicæ cōfessionē: ānullis nisis: pluſq animis creditur. Inquit: isti uiri ornati adhibiti sunt. Hi inquit imprimuntur. Nēpe ne ille neget accepisse se quod accepit: hos incorruptos uiros & iudices ueritatis existimas. At his ipsis nō statim aliter pecuniæ cōmittētur. Itaq; nō honesti⁹ erat a qbus tam fidē falli: q̄ ab oībus præsidia timeri. Hoc unū deest auaritiæ: ut beneficia sponsore non demus. Generosi animi & magnifici est iuuare & prodesse. Qui dant beneficia deos imitantur: qui repetit senatores. Quid? illos dum uindicamus: in turbam sordidissimam redigimus.

Lures inqt ingrati etiā si nulla aduersus ingratū datur actio: imo pauciores: qa maiore de-
p lectu dabūtur beneficia. Deide nō expedit notū oīb⁹ fieri: q̄ multi igrati sint. Pudorē enim rei tollet multitudo peccātiū: & desinet eē probri loco cōmune maledictū. Nūquid iā ulla nos suos cōputēt: & exeūt matrimonii causa: nubūt repudii. Tādiu istud timebatur: q̄diu rarū erat. Quia nulla sine diuortio acta sūt. Quod sæpe audiebāt: facere didicerūt. Nūqd iā ullus adulterii pudor est: postq̄ eo uētū est: ut nulla uiru hēat: nisi ut adulteriū uitet. Argumētū est de formidatis puditia: quā iuuenes tā miserā: tā sordidā: Vt illi satis sit unū adulterorū: par nisi singulis diuisit horas: & non sufficit dies oīb⁹: nisi apud aliū gestata est: apud aliū mansit. Infirmata & antiqua est quæ nesciat matrimoniū uocari unū adulteriū. Quēadmodū horū delictorū iam euanuit pudor: postq̄ res latius euagata est. Ita ingratos plures efficies: & auctiores si numerare se cœperint.

Vid ergo: impunitus erit ingratus? Quid ergo impunitus erit ipius? Quid malignus? Quid
q auarus? Quid impotēs? Quid crudelis? Impunita tu credis esse quæ inuisa sunt. Aut ullum supplicium grauius existimas publico odio. Pœna est q nō audet ab ullo beneficium accipere: q nō audet ulli dare: q omniū designatur oculis: aut designare se iudicat q intellectum optime rei ac dulcissimæ amisit. An tu infœlicem uocas qui caruit acie oculorum: cuius aures morbus obstruxit? Num uocas miserum eum qui sensum beneficiorum amisit? Testes ingratorum omniū deus metuit. Vrit illum & angit intercepti beneficii conscientia. Deniq; satis hæc ipsa pœna magna est: qd rei ut dicebam iucundissimæ fructum non percepit. At quē iuuat accepisse: æqualiq; ppetuaq; uoluntate fruitur: & animum eius a quo accepit non rem intuens gaudet. Gratum hominē semper beneficium delectat: ingratum semel. Comparati autem potest utriusq; uita. Cum alter tristis sit & solicitus qualis esse inficiator ac fraudulenter solet. Apud quem non parētum qui debet honor est: non educatoris: non præceptorum. Alter lætus hilaris: occasionem expetendæ gratiæ expetens: & ex hocipso affectu gaudium grande percipiens: nec quærens quomodo: de quo: quare: sed quēadmodum plenius uberiusq; respondeat: non solum parentibus & amicis humilioribus: sed pionis. Nam etiam si a seruo suo beneficium accipit: extimat non a quo: sed quod acceperit.

Vāq̄ quærit a qbusdā sicut ab Heccatone: an beneficium dare seruus domino possit? Sunt
q enim qui ita distinguant. Quedā beneficia esse: q̄dā officia: quædam ministeria. Beneficium esse quod alienus det. Alienus est qui potuit sine reprehensione credere. Officium eē: filii: uxoris: & earum personarum quas necessitudo suscitat: & ferre opem iubet. Ministerium esse serui: quem conditio sua eo loco posuit: ut nihil eorū quæ præstat imputet superiori. Preterea seruos qui negat dare aliquādo beneficium: ignarus est iuris humani. Refert enim cuius causa sit qui præstat: nō cuius status. Nulli præclusa uirtus est: omnibus patet: omnes admittit: omnes inuitat: ingenuos: libertinos: seruos: reges: & exules. Non eligit domū: nec censum: nudo homine contenta est. Quid enim erat tuti aduersus repētinā? Quid animus magnus promitteret sibi: si certam uirtutem fortuna mutaret? Si nō dat beneficium seruus domino: nec regi q̄q̄ suo: nec duci suo miles. Quid enim interest: quali quis enim teneatur imperio: si summo tenetur? Nam si seruo quo minus in nomine meriti prouenit necessitas obest: & patientia ultima timor. Idem istud obstabit: & ei qui regē habet: & ei qui ducem: quoniam quomodo sub dispari titulo: paria in illis licent. Atq; dant regibus suis: dāt imperatoribus beneficia. Ergo & dominis potest seruus iustus esse: potest fortis: potest magnanimus. Ergo & beneficium dare potest. Nam & hoc uirtutis est: adeoq; dominis serui beneficia possunt dare: ut ipsos sæpe beneficii sui fecerint. Non est dubium quin seruus beneficiū dare possit cuilibet: quare ergo non & domino suo possit?

Via non potest inquit creditor domini sui fieri: si pecuniam illi dederit. Alioquin quotidie
q dominum suum obligat. Peregrinantem sequitur: ægro ministrat: & labore summo colit.

Omnia tamen ista quæ alio præstante beneficia dicerentur: præstante seruo ministeria sūt. Beneficium enim id est quod quis dedit: cum illi liceret & non dare. Seruus autē non habet negandi potestatem: ita non præstat: sed paret. Nec id se fecisse iactat: qd non facere non potuit. Nam sub ista lege unicam: & eo perducam seruum: ut in multa liber sit. Interest dic mihi si tibi ostendero aliquem seruum pro salute domini sui sine respectu dimicantē: & confossum uulneribus: reliquias tamen sanguinis ab ipsis uitalibus fundentem: & ut ille effugiendi tempus habeat: morā sua morte quærentem. hunc tu negabis beneficium dedisse: quia seruus est? Si tibi ostendero aliquem ut secreta domini prodat nulla tyranni pollicitatione corruptum: nullis territum minis: nullis cruciatibus uictum auertisse quātum potuerit suspitiones quærentis: & impendisse spiritum fidei. hūc tu negabis beneficium domino dedisse: quia seruus est? Vide ne eo maius sit: quo rarius est exemplū uirtutis in seruis: eoq; gratius qd cū ferre inuisa imperia sint: & omnis necessitas grauis. Cōmune seruitutis odium in aliquo domini caritas uicit. Ita non ideo beneficium nō est: quia a seruo, pfectum est: sed ideo maius: quia deterrere ab illo nec seruitus quidem potuit.

Rat siquis existimat seruitutē in totū hominē descendere. Pars melior eius excepta est. Cor-
e pora obnoxia sunt & ascripta dominis. Mens quidem sui iuris: quæ adeo libera & uaga est: ut ne ab hoc quidē carcere cui incsusa est teneri queat: quominus impetu suo utatur: & ingētia agat: & in infiuitū comes cælestibus exeat. Corpus itaq; est quod domino fortuna tradidit. Hoc emit. Hoc uendidit. Interior illa pars mancipio dari non potest. Ab hac quicquid uenit: liberū est. Non enim aut nos omnia iubere possumus: aut in omnia serui parere coguntur. Contra rēpublicā imperata non facient. Nulli sceleri manus cōmodabunt.

Vædā sunt quæ leges nec iubent: nec uetant facere. In his seruus materiam beneficii habet:
q quādiu præstatur. quod a seruis exigi solet: Ministerium est. Vbi pluſq quod seruo necesse est beneficium. Vbi in affectum amici transit: desinit uocari ministerium. Est aliquid quod dominus præstare debeat: ut cibarium uestiarium. Nemo hoc dixit beneficium: at indulsit. Liberalius educauit. Artes quibus eruditur ingenui tradidit: beneficium est. Idem econtrario sit in persona serui. Quicquid est quod seruilis officii formulam excedit: quod non ex imperio: sed ex

uoluntate præstaꝛ:beneficiũ est.Si modo tantũ est:ut hoc uocari potuerit:quolibet alio ꝓæstante.

Eruus ut placet Chrysippo perpetuus mercenarius est. Quẽadmodũ ille beneficiũ dat:ubi
s plus præstat q̃ quos operis locauit.Sic seruus ubi beniuolẽtia erga dominũ fortunæ superan
modũ transit:& altius ad aliqd ausus:quod etiã fœlicius nati decori esset:& spẽ dominũ an
tecessit:beneficiũ est intra domũ inuentũ.An æquũ tibi uidetur:quibus si minus debito faciant.Ira
scimur non habenti gratiã:si plus debito solutoq; tecerint.Vis scire quãdo nõ sit beneficiũ:ubi dici
põt:quid si nollet.Vbi uero id præstat quod nolle licuit:uoluisse laudandũ est.Inter se cõtraria fũt.
beneficiũ & iniuria põt dare beneficiũ domino:si a domino iniuriã põt accipere. Antiqui iniuriis
dominorũ in seruos:qui audiat positus est:qui & sæuitiã & libidinẽ:& in præbẽdis ad uictũ neces
sariis auaritiã cõpescat.Quid ergo beneficiũ dominus a seruo accipit:imo homo ab hoie. Deniq;
quod in illius potestate fuit:fecit.Beneficiũ domino dedit.Ne a seruo acceperis in tua potestate est.
Qui autẽ tantus est:quẽ non fortuna indigere etiã infirmis cogat.Multa iam beneficiorum genera
referã & dissimilia:& quædã inter se contraria.Reddit aliquis domino suo uitã:dedit mortẽ seruan
ti periturum:& hoc si parum est pereundo seruauit.Alius mortẽ domini adiuuit.Alius decepit.

Laudius Quadrigarius in secũdo uicesimo annaliũ tradit:q; cũ obsideret Drumẽtũ:& iam
c ad sũmã desperationẽ uentũ esset:duos seruos ad hostẽ trãsfugisse:& opæ ꝓciũ fecisse.De
inde urbe capta:passim discurrẽte uictore:illos per nota itinera ad domũ in qua seruierant
præcucurrisse:& dominã suã ante se ægisse:& quærẽtibus quænam eẽt.Dominã equidẽ crudelissi
mã ad suppliciũ ab ipsis duci:ꝓfessos ee.Eductã deinde extra muros sũma cura celasse:donec hosti
lis ira cõsideret.Deide ut satiatus miles ad romanos muros cito rediit:illos ꝙ ad suos redisse & do
minã sibiipsos dedisse.manumisit utrũq; e uestigio illa:nec indignata est ab his se uitã accepisse:in
quos uitæ necisq; ptãtẽ hũisset.Potuit sibi hoc uel magis gratulari.aliter autẽ seruata minus notæ:
& uulgaris clemẽtiæ hũisset.Sic seruata nobilis familia:& exẽplũ duarũ urbiũ fuit.In tãta cõfusiõe
captæ ciuitatis cũ sibi quisq; cõsuleret:oẽs ab illa præter trãsfugas fugierũt.At hi ut ostenderẽt quo
animo facta eẽt:prior illa trãsitio a uictoribus ad captiuã transfugerũt psonã patriciarũ ferentes.
Quod in illo beneficio maximũ fuit.tanti iudicauerunt ne domina occideretur:quãti uideri domi
nam occidisse.Non est mihi crede:non dico seruilis animi egregiũ factum famam sceleris emisse.

Trenus prætor marsorũ ducebaꝛ ad romanũ iperiũ.Seruus eius gladiũ militi ipsi a quo tra
a hebaꝛ eduxit:& primũ dominũ occidit.Deinde ipse est inquit:me & mihi cõsulere iã domi
nũ manumisi:atq; ita se uno ictu trãsierit Da mihi quẽq; q magnificẽti⁹ dominũ seruauerit.
Orfinũ Cæsar obsidebat.Tenebaꝛ inclusus domitius.Impauit medico cidẽq; seruo suo ut
sibi uenenũ daret.Cũ tergiuersantẽ eũ uideret:quid cũctatus inquit tanq; in tua ptãte totum
istud sit:mortẽ rogo armatus.Tũ ille,pmisit:& medicamẽtũ innoxiũ bibẽdũ illi dedit:quo
cũ sopitus eẽt:accessit ad fulium eius.Iube me inquit seruari:dum ex euentu intelligis an uenenum
patri tuo dederim. Vixit Domitius:& seruatus a cæsare est.Prior tamen illum seruus seruauerat.

Ello ciuili,pscriptũ dominũ seruus abscondit:& cũ annulos eius sibi aptasset:ac uestẽ induis
b set spiculatoribus occurrit:nihilq; se deprecari:quominus iperata pagerent dixit:& deinde
ceruicẽ porrexit.Quãti uiri est pro domino eo tẽpore mori uelle:quo etat rara fides:domi
num mori nolle etiã publica crudelitate.Item inueniri in publica perfidia fidem cum præmia,pdi
tionis ingentia ostendantur:præmium fidei:mortem concupiscere.

Ostri sæculi exẽpla non præteribo.Sub Tiberio Cæsare fuit accusandi frequens & pene pu
n blica rabies:quæ omni ciuili bello gratius togatam ciuitatem confecit.Excipiebaꝛ ebriorũ
sermo:simplicitas iocantium.Nihil erat tutum.Omnis seruiendi placebat occasio.Nec iam
reorum expetebatur euentus cum esset unus.Cœnabat paulus prætorius in conuiuio quodã ima
ginem Tiberii esse habens eccipa:& eminente gemma:rem ineptissimam fecero:si nunc uerba quæ
fiero quẽadmodum dicam illum matellam sumpsisse.Quod factum simul & Maro ex notis illius
temporis uestigatoribus notauit:& seruus eius quo nectabãtur insidiæ ei ebrio atrocium extraxit.
Et cum Maro cõuiuas testaretur amotã eẽ imaginẽ obstenis:& iam subscriptione cõponeret:ostendit in manu sua seruus annulum.Si quis hunc seruum uocat:& illum conuiuam uocabit.

Vb diuo Augusto nõdũ hoibus uerba sua piculosa erãt:iam molesta.Ruffus uir ordinis se
s natorii inter cœnã optauerat:ne Cæsar saluus rediret ex ea pegrinatõe quã parabat:& adie
cerat idẽ oẽs & tauros & uitulos optare:fuerũt qui illa diligẽter audirent,ut primũ diluxit:
seruus qui cœnanti ad pedes steterat:narrat quæ inter cœnã ebrius dixisset.Hortatur eũ ut Cæsaré
occupet:atq; ipse se deferat. Vsus cõsilio descendenti cæsari occurrit.Et cũ malam mentẽ hũisse se
pridie iurasset:id ut in se & filios suos recideret optauit:& Cæsarẽ ut ignoscret sibi:rediretq; in gra
tiam secũ rogauit.Cũ dixit le Cæsar facere.Nemo inquit credet te mecũ in gratiam redisse:nisi ali
quid mihi donaueris.Petitq; nõ faciendam at propitio summã & impetrauit. Cæsar ait mea causa
dabo operam:ne unq̃ tibi irascar.Honeste Cæsar q; ignouit;q; libertatem clemẽtiæ adiecit.Quicũ
q; hoc audiuerit exemplum necesse est Cæsarem laudet.sed eum seruum ante laudauerit.Nõ expe
ctas ut tibi narrem manumissum qui hoc fecerat:pecuniam pro libertate eius Cæsar numerauit.

Sit tot exempla non est dubium:quin beneficiũ aliquando a seruo dominus accipiat.Qua
o re potius persona rem minuat:q̃ persona res ipsa cohonestet. Eadẽ omnibus principia ca
demq; origo.Nemo altero nobilior nisi cui rectius ingenium & artibus bonis aptius. Qui
imagines in atr[illegible] exponunt:& nomina familiæ suæ longo ordine:ac multis strictinatũ illigata fle
xuris in parte prima ædium collocant:non noti magis q̃ nobiles sunt.Vnus omnium parens mun
dus est:siue per splendidos:siue per sordidos gradus:ad hunc prima cuiusq; origo producitur. Nõ
est q; te isti decipiant:qui cum maiores suos recẽsent:ubicũq; fecit nomẽ illustre illo domini fugiũt.
Neminẽ despexeris etiam si circa illum obsita sunt nomina:& parum indulgentẽ adiuncta fortuna.
Siue libertini ante nos habentur:siue serui:siue exterarum gẽtiũ homines.Erigite audacter animos
& quicquid in medio sordidi iacet transilite.Expectat uos in summo magna nobilitas.Quid iuper
bia in tantam uanitatem attollimur:ut beneficia a seruis indignemur accipere.& sortem eorum ipe
temus obliti meritorũ Seruũ tu quẽq̃ uocas libidinis & gulæ:seruus & adulter:imo adulterarũ cõ
mune mancipium.Seruũ uocas quenq̃:tu quo tandem ab istis gerulis raperis:cubicule istud tuũ cir
cunferentibus.Quo te penulati isti in militũ quidem nõ uulgarem cultũ subornata. Quo inq̃ te ibi
efferunt ad hostiũ alicuius hostiarii ad hortos alicuius:ne ordinarium quidem habeatis officium.
Et deinde negas tibi beneficium a seruo tuo posse dari:cui osculum alieni serui beneficiũ est. Quæ
est tanta animi discordia?eodẽ tempore seruos despicis & colis.Imperiosos inter limẽ atq; ipotens
humilis foris:& tam cõtemptus:q̃ cõtemnis.Neq; enim ulli magis abiiciunt:q̃ qui improbe tollut.
Nulliq; ad calcandos alios paratiores:q̃ qui cõtumelias facere:accipiendo didicerent.

Icenda hæc fuerunt ad cõtemnendam insolentiam hominũ ex fortuna pendentium:uindi
d dicandũq; ius beneficii dandi a seruis:& a filiis quoq; uindicaretur. Quæritur enim:an ali
quando liberi maiora beneficia dare parentibus suis possint q̃ acceperint.Illud conceditur
multos filios maiores potentioresq; extitisse q̃ parentes suos:eoq; illud meliores fuisse Quod si cõ
staꝛ:potest fieri:ut meliora tribuerint:cum & fortuna illis maior esset:& melior uoluntas.Quicquid
inquit est quod det patri filius:utiq; minus est.Quia hanc ipsam dandi facultatẽ patri debet.Ita nũ
q̃ beneficio uincitur:cuius beneficium est ipsum quod uincit.Primum quædam initiũ ab aliis tra
hunt:& tamẽ initiis suis maiora sunt.Nec ideo aliquid non est maius eo quod cœpit:quia non po
tuisset intantũ procedere:nisi cœpisset.Nulla nõ res principia sua:magno gradu trahit.Semina om
nium rerũ causæ sunt:& tamẽ minimæ partes sunt eorum:quæ gignunt.Aspice Eufratẽ:omnes de
nicq; inclytos omnes quid sunt:si illos illic unde effluunt æstimes.Quicqd est quo timentur:quo no
minantur in processu parauerunt.tolle radicem:nemora nõ surgent:nec tãti mõtes uestientur.Aspi
ce trabes siue proprietatem æstimes altissimam;siue grossitudinem spatiũq; riuoꝝ latissime fusas:
quantulũ est his cõparatum illud quod radix renui fibra cõplectitur.Innituntur fundamẽtis suis tẽ
pla:& illa urbis mœnia tantum quæ in firmamentũ totius operis iacta sunt latent. Idem in cæteris
euenit,Principia sua semper sequens magnitudo obtruet,Nõ potuissem quicq̃ cõsequi:nisi parentũ
beneficiũ antecessisset.Sed nõ ideo qcqd cõsecutus sum minus est eo sine quo cõsecutus nõ essem:
nisi me nutrix aluisset infantẽ.nihil eorum quæ consilio ac manu gero facere potuissem:nec in hac
emergere nominis:quam ciuili ac militari industria merui.Nunquid tamẽ ideo maximis operibus
præferes nutricis officium?Ad quid interest cum æque sine patris beneficio:q̃ sine nutricis fomen
to non potuerim ad ulteriora procedere.

Vod si initio meo quicquid iam possum debeo:cogita non esse initium mei patrẽ:nec auũ
q quidem.Semper enim erit ulterius aliquid:ex quo originis proxime origo descẽdat. Atq;
nemo dicit plus debere ignotis:& ultra memoriam positis maioribus:q̃ patri. Plus autem
debeo si hocipsum quod genuit me pater meus maioribus suis debet.Quicquid præstiti patri etiã
si magnus est infra extimationem pas muneris est.Quia nõ essem si non genuisset.Isto modo etiã
siquis patrem meũ ægrum ac moriturum sanauerit:nihil præstare ei potero qd̃ non beneficio eius
minus sit.Non enim genuisset me pater:nisi natus esset,Sed ut de ne illud uerius sit extimari.An id
quod potuit:& id quod fecit meum:sit mearum utrium:meæ uoluptatis.Illud qd̃natus sum ipse in
tuere quale sit. Animaduertis exiguum & incertum:& boni maliq; cõmunem materiã sine dubio
primo ad omnia gratum.Sed non ideo maiorem omnibus:quia primum est.Seruaui patrem meũ
& ad summam prouexi dignitatem:& principem urbis suæ feci.nec tantum rebus a me gestis nobi
litaui:sed ipsi quoq; gerendarum ingẽtem ac facilem:nec tutam minus q̃ glorioſam dedi materiã.
Honores:opes:quicquid humanus ad se animus rapit congessi.& cum supra omnes staré:infra illũ
steti.Dic nunc hocipsum q; ista potuisti patris munus est. Respondebo tibi:& prorsus si ad ista fa
cienda nasci satis est.Sed si ad bene uiuendum minima portio est uiuere:Et id tribuisti quod cũ fe
ris mihi:& animalibus quibusdam minimis:quibus etiam fœdissimis commune est:uolui tibi asse
rere:quo nõ ex tuis beneficiis:sed etiam sine tuis oriur.Puta me uitã pro uita reddidisse. Sic quoq;
munus tuum uici cum ego dederim sitienti:consentiens me dare.Cum uitam tibi non uoluptatis
meæ causa:aut per uoluptatem dederim.Cum tanto maius sit retinere spiritum:q̃ accipere:quãto le
uius mori ante mortis mœtum.

Go uitā dedi ſtati illa uſuro. Tu neſcituro an uiueret. Ego uitā dedi mortē timenti. Tu uitā de
e diſti ut mori poſſem. Ego uitā tibi dedi cōſumatā: pfectā. Tu me exptē rōnis genuiſti: omni alienū. Vis ſcire quā nō ſit magnū beneficiu uitā ſic dare: ſi expoſuiſſem. Nempe iniuriā nat genuiſſe: quo quidē colligo: minimū eē beneficium patris matriſq; cōcubitum: nīſi accuſauerint alia quæ proſequerentur hoc initium muneris: aliis officiis ratū facerent. Non eſt bonū uiuere: ſed bene uiuere. At bene uiuo: ſed potui & male. Ita tamē hoc erit tuū quod uiuo. Si uitam imputas mihi per ſe nudā: egentem conſilii: & id ut magis bonum iactas: cogita te mihi imputare malicarū ac uermiū bonum. Deinde ut nihil aliud dicam q̄ bonis artibus me ſtuduiſſe: ut curſum ad rectū inter uitæ diri gentem: in ipſo beneficio maius q̄ q̄ delectat recepiſti. Tu enim me mihi rudem & imperitum dedi iti: ego tibi filium qualem genuiſſe gauderes.

Luit me pater: ſi idem præſtito plus reddo: quia nō tantū aluiſſe: ſed a filio ali gaudet. & ma
a iorem ex animo meo: q̄ ex ipſa re percipit uoluptatem. Illius alimenta ad corpus tātū meū peruenerunt. Quid ſiquis in tantu proceſſit: ut aut eloqntia per gentes noteſceret: aut iuſtitia: aut bellicis rebus: & patri quoq; ingentē circunſunderet famā: tenebraſq; natalium ſuorū clara luce diſcuteret. non extimabile in parentes ſuos beneficium cōtulit. An quiſquis Ariſtonem & Gryllum: niſi propter Xenophontem ac Platonem filios noſſet. Sophroniſcum Socrates expirare nō patitur. Cæteros enumerare longum eſt: qui dum ob nullam cauſam aliā: q̄ q̄ illos liberorū eximia uirtus tradidit poſteris. Vtrum maius beneficiū dedit. M. Agrippæ pater: nec poſt Agrippā qui dem motus. An patri dedit Agrippa: nauali corona inſignis: unicū adeptus inter dona militaria de cus: qui tot in urbe maxima opera excitauit: quæ & priorem magnificentiam uincerent: & in illa ho ſtes uincerentur. Vtrum Octauius maius ullu beneficium dedit filio: an patri diuus Auguſtus: quis illum umbra adoptiui patris abſcondit. Quantam acceſſiſſet uoluptatem: ſi illum poſt debellata ar ma ciuilia ui diſſet ſecuræ paci præſidentem non adagnoſceris bonum ſuum: nec ſatis credens quo tiens reſpexiſſet ad ſe potuiſſe illum uirum in domo ſua naſci. Quid nunc cæteros proſequar: quos iam conſcripſiſſet obliuio: niſi illos filiorum gloria e tenebris eruiſſet: & adhuc in luce retineret. De inde quæramus nūquid filius patri maiora beneficia reddiderit: q̄ a patre acceperat. Sed an aliquis poſſit maiora reddere: etiam ſiqua retuli exempla nondū ſatisfaciunt: nec beneficia parentum ſuo rum ſupermicant. Capit tamē hoc natura quod nondū ulla ætas tulit: ſi ſingula paternorum meri torum magnitudinē exuperare non poſſunt: plura in unū cōgeſta ſuperabunt.

Eruauit in bello matrem Scipio: & præteſtatus in hoſtes equum concitat: parū eſt q̄ ut per
s ueniret ad patrem tot pericula: maximos duces: eum maxime præmentia contēpſit: tot op poſitas difficultate: quot ad primam pugnā exiturus. Tyro per ueteranorū corpora cucurrit: q̄ annos ſuos tranſiluit. Adiice ut idem pater reum defendat: & conſpirationi inimicorum po tentium eripiat. Vt alterum illi conſulatum: ac tertium: alioſq; honores etiam conſularibus concu piſcendos congerat: ut pauperi raptus belli iure opes tradat. Et hoc eſt militaribus uiris ſpecioſiſſi mum: diuitem illū ſpoliis etiam hoſtilibus faciat. Si adhuc parum eſt adiice ut prouincias: & extra ordinaria imperia continet. Adiice ut diruptis maximis urbibus romani imperio ſine æmulo ador tus occaſuſq; uenturi defenſor: & conditor maiorem nobilitatem nobili uiro adiiciat. Dic ſcipionis patrem: haud dubiū eſt: quin generandi uulgare beneficiu uicerit eximia pietas: & uirtus. Ipſi urbi neſcio utrum maius præſidium efferens: an decus.

Einde ſi hoc prīū eſt finge aliquem tormenta patris diſcuſſiſſe: finge in ſe tranſtuliſſe: licet
d tibi inquantum uelis extendere beneficia filii: cū paternum munus & ſimplex ſit & facile: ſed danti uoluntariū. Quid neceſſe eſt multis dederit etiam quibus dediſſe ſe neſcit. In quo conſortem habet: in quo ſpectauit legem patriam: præmia patrum: domus ac familiæ perpetuitatē: omnia potius q̄ eum cui dabat. Quid ſiquis ſapientiam conſecutus: hanc patri tradiderit. etiam nūc diſputabimus: an maius aliquid dederit q̄ acceperat: cum uitā beatam patri reddiderit: acceperit tan tum uitam. Sed patris inquit beneficium eſt quicqd facis: quid præſtare illi potes: & præceptoris mei q̄ inſtitutis liberalibus profeci. Ipſos tamē qui tradiderunt illa tranſcendimus: utiq; eos qui pri ma elementa docuerunt. Et q̄is ſine illis nemo quicq̄ aſſequi: non tamē quantūcunq; quis aſſecu tus eſt: intra illos eſt. Multum inter prima ac maxima intereſt. Nec ideo prima maximorum inſtar ſunt: quia ſine primis maxima eſſe non poſſunt.

Am tempus eſt quædam ex noſtra: ut ita dicam: moneta proferri. Siquid melius uita eſt: &
i a patre ſola uita datur: poteſt beneficiis a filio uinci pater. Qui id beneficiū dedit: quo eſt ali quid: poteſt uinci. Pater dedit filio uitam. Eſt autem aliquid uita melius. Ita pater uinci pōt quia dedit beneficium quo eſt aliquid melius. Etiā nunc qui dedit alicui uitam: ſi ſemel & iterum li beratus eſt mortis periculo: maius accepit beneficium q̄ dedit. Pater autem uitam dedit. Poteſt autē ſi ſæpius periculo mortis liberatus a filio fuerit: maius beneficium accipere q̄ dedit. Qui beneficiū accipit: maius accipit quo magis eo indiget. Magis autem indiget uita qui uiuit: q̄ qui natus nō eſt. alias q̄ ait uel inquit: ut qui ne indigere quidem omnino poſſit. Maius ergo beneficiū accipit pa ter: ſi uitam a filio accepit: q̄ filius a patre: eo quod natus eſt. Patris beneficia uinci a filii beneficiis.

non poſſent. Quare? quia uitam accepit a patre: quam niſi accepiſſet: nulla dare beneficia potuiſſet. Hoc cōmune eſt patri cū omnibus qui uitā dederunt alicui. Non potuiſſent enim referre gratiā: niſi uitam accepiſſent. Ergo nec medico in maius gratia referri poteſt. Solet enim medicus uitam dare. Nec [illegible] ſi nauſragium ſuſtulit. Atq; & horum aliorū qui aliquo modo nobis uitā dederunt: be neficia uinci ponā. Ergo & patrū poſſunt. Siquis mihi beneficiū dedit: quod multoq; beneficiis adiuuandum eſſet: ego autem [illegible] quod nullius adiutorio egeret. maius dedi q̄ ac cepi. Pater filio uitam dedit perituram: niſi multa acceſſiſſent: quæ illam tuerentur. Filius patri ſi de dit uitam: dedit eam quæ nullius deſideraret auxilium in hoc ut permaneret. Ergo maius beneficiū accepit a filio pater qui uitā accepit: q̄ illi dederit.

Aec nō deſtruunt parentū uenerationē: nec deteriores illis liberos faciubt: imo etiā melio
h res. Natura enim glorioſa uirtus: & anteire peiores cupit. Alacrior erit pietas ſi ad reddēda beneficia cū uincendis ſi uenerit: id ſi patribus id nolentibus legibuſq; cōtigerit: quoniam plæraq; ſunt in quibus noſtro bono uincimur. unde certamē tam optabile: unde tantā fœlicitatem parentibus: ut fateantur ſeipſos filiorum beneficiis impares: niſi hic ita iudicamus. Excuſationē dā mus liberis: & illos ſeniores ad referendam gratiam facimus: quibus ſtimulos adiicere debemus: & dicere: Hoc agite optimi iuuenes: poſita eſt inter parentes ac liberos honeſta conditio uel cōtentio dederint maiora an receperint. Non ideo uicerunt: quia occupauerunt. Sumite modo animū qua lem decet: & deficere nolite: ut uincatis optantes. Nec deſunt tam pulchro certamini duces: qui ad ſimilia uos cohortentur: ac per ueſtigia ſua ire ad uictoriam ſæpe iam peractā ex parētibus iubeant.

Icit Aeneas patrē: ipſe cuius infantia leue tutūq; geſtamē. Grauē ſenio per media hoſtium
m agmina: & per cadentis circa ſe uerbis ruinas ferens. Cum complexus ſacra ac penates deos religioſus ſenex nō ſimplici uadentē ſarcina præmeret: tulit illū per ignes. Et quid non pie tas poteſt. pertulit colēdūq; inter cōditores romani imperii poſuit. Vicere Siculi iuuenes cū ætna maiore ui peragitata in urbes: in agros: in magnā inſulæ partem effudiſſet incendiū: uexerūt paren tes ſuos: deſcendiſſe creditum eſt ignes: & utriq; flāma recedente limitē adapertū: per quem tranſ currerent iuuenes digniſſimi: qui magna tuto auderent. Vicit Antigonus: qui cum ingenti prælio ſuperaſſet hoſtē: præmiū belli ad patrem tranſtulit: & imperiū illi Cypri tradidit. Hoc eſt regnū: nol le regnare cū poſſis. Vicit patrē imperioſum quidē Manilius: qui cum ante ad tempus relegatus eēt a patre: ob adoleſcentiā brutam ac hebetē: ad tribunū plæbis qui patri ſuo dixerat diem uenit: petitoq; tempore quod ille dederat ſperans fore proditorē parentis inuiti: & bene meruiſſe ſe de iuuene credebat: cuius exilium pro grauiſſimo crimine inter alia Manilio obiiciebat. Nactus adoleſcens ſe cretum ſtringit occultatū ſinu ferrū: & niſi iuras inquit te diem patri remiſſurū: hoc te gladio tranſ fodiā. In tua poteſtate eſt. Vtrū pater meus accuſatorē nō habeat. Iurauit tribunus: nec feſellit: & cau ſam accuſationis emiſſæ cōcioni reddidit. Nulli alii licuit impune tribunū in ordinem redigere.

Lia ex aliis exempla ſunt eorū: qui parentes ſuos periculis eripuerant: qui ex infimo ad ſum
a mum protulerunt: & e plæbe acetuoq; ignobili nunq̄ tacendos ſæculis dederunt. Nulla ui uerborū: nulla ingenii facultate exprimi poteſt: quantū opus ſit: q̄ laudabile: q̄ nunq̄ a me moria hominū exiturū: poſſe hoc dicere. Parentibus magis parui: ceſſi imperio eoꝝ: ſiue æquū: ſiue iniquū ſuit acturū: obſequentē ſubmiſſumq; me præbui. ad hoc unū cōtumax fui ne beneficiis uin cer. Certate obſecro uos: & feſſi quoq; reſtituite aciē. Fœlices qui uicerint. Fœlices qui uincentur. Quid eo adoleſcente præclarius qui ſibiipſi dicere poterit: neq; enim fas eſt alteri dicere: Patrē meū beneficiis uici. Quid ergo eo fortunatius ſene: qui omnibus ubiq; p̄dicabit conſilio ſuo ſe benefi ciis uictum. Quid autem eſt fœlicius q̄ ibi cedere.

Lucii Annei Senecæ de Beneficiis liber Quartus.

X omnibus quæ tractauimus Eburti Liberalis poteſt uideri. Nihil tam neceſſariū: aut magis: ut ait Saluſtius: cū cura dicendū: q̄ quod in manibus eſt. An beneficium dare: &
6 inuicē gratiā referre per ſe res expetendæ ſint. Inueniuntur qui honeſta in mercedē co lant: quibuſq; non placeat uirtus gratuita: quæ nihil habet in ſe magnificū: ſi quicq̄ ha bet uenale. Quid enim eſt turpius q̄ aliquem cōputare quanti uir bonus ſit: cum uirtus nec lucrum inuitet: nec abſterreatur damno. Adeoq; neminē ſpe ac pollicitatione corrumpat: ut cū cta in ſe impendere iubeat: ac ſæpius in ultro tributis ſit. Calcatis utilitatibus ad illā eundū eſt: quo cunq; uocauit: quocunq; miſit: ſine reſpectu rei familiaris. Interdum etiā ſine ulla ſanguinis ſui par ſimonia uadendum: nec unq̄ imperiū eius detractandū. Quid cōſequar inquit ſi hoc fortiter: ſi hoc grate fecero quod feceris. Nihil tibi extra promittitur: ſiquid forte obuenerit cōmodi: iter acceſſio nes numerabis. Rerum honeſtarū preciū in ipſis eſt. Si honeſtū per ſe expetendū eſt. Beneficiū autē honeſtum eſt. Nō poteſt alia eius conditio eſſe: cum eadē natura ſit. Per ſe autem expetendū eſſe ho neſtum: ſæpe & abunde probatum eſt.

N hac parte nobis pugna eſt cum Epicureorum delicata & umbratica turba: in cōuiuio ſuo
i philoſophantiū: apud quos uirtus uoluptatum miniſtra eſt. Illis paret: illis deſeruit: illas ſu pra ſe uidet. Nō eſt inquit uoluptas ſine uirtute. Sed q̄re ante uirtutē ē? De ordine diſputas.

Disputationē esse de re tota:& de potestate eius ambigitur.Non est uirtus si sequi[tur] Primæ partes eius sumus:ducere debet:imperare:summo loco stare.Tu illā iubes signū petere? Quid inqt tua refert? Et ego nego sine uirtute beatā uitā posse cōstare.Ipsam uoluptatē quā sequor:cui me emancipaui remota illa improbo & dāno.de hoc uno disputatur.Vtrū uirtus summi boni causa sit an ipsa summū bonū? Vt hoc unū queratur:ordinis tantū existimas mutationē.Ista uirtus [illud] alio est & manifesta cæcitas:primis postrema præferre.Non [dig]nor q̄ post uoluptatē [ponat] uirtus:sed q̄ omnino cū uoluptate cōferatur.Cōtēptrix cuius & hostis & longissime ab illa resiliens:laborii:ac dolori familiarior:uirilibus incōmodis:q̄ isti effœminato bono,inserenda.

h Aec mi liberalis dicenda fuerunt:quia beneficiū(de quo nunc agitur)dare:uirtutis est:& turpissimū id causa ullius alterius rei dare:q̄ ut datū sit.Nā si recipiēdi spe tribueremus:locuplētissimo cuiq̄:nō dignissimo daremus.Nunc uero diuiti importuno pauperē p̄ferimus.Nō est beneficiū quod ad fortunā spectat.Præterea si ut prodessemus sola nos iuitaret utilitas,Minime beneficia distribuere deberent qui facillime possent:locupletes:& potentes:& reges:aliena ope non indigentes.Dii uero tot munera quæ sine intermissione diebus ac noctibus fundunt:nō darent.In omnia enim illis natura sua sufficit:plenosq̄ & tutos & imolabiles præstat.Nulli ergo beneficium dabunt:si una causa est se intueri:ac cōmodū suum.Istud nō est beneficiū:sed fœnus:circunspicere non ubi optime ponas:sed ubi questuosissime habeas unde facillime tollas. Quod cū longe a diis remorū sit:sequitur ut illiberales sint.Nam si una beneficii dandi causa sit utilitas:nulla autē ex nobis utilitas deo speranda est:nulla deo dandi beneficii causa est.

s Cio quid hoc loco respondeatur,Itaq̄ non dat deus beneficia:sed securus & negligens nostri auersus a mundo:aliud agit:aut quæ maxima.Epicuro fœlicitas uidetur nihil agit.Nec magis illū beneficia:q̄ iniuriæ tangunt.Hoc qui dicit nō exaudit prædicantiū uotis:& undiq̄ sublatis in cælū manibus uota facientibus priuata ac publica.Quod profecto non fieret:nec in hunc furorē omnes p̄fecto mortales consensissent alloquendi surda numina:& inefficaces deos:ni si nosceret illoꝝ beneficia nunc oblata:& nunc orantibus data:magna tempestiua:ingētes minas interuentu suo soluentia.Quis est ita tam miser:tā neglectus:q̄s tam duro facto:& in pœnā genitus ut non tantā deorum munificentiā senserit? Ipsos illos cōplorantes sortē suam:& querulos circunspice.Inuenies non ex toto beneficiorū cæleſtiū expertes.Neminē esse ad quē nō aliquid ex illo benignissimo fonte manauerit.Parū autē id quod naſcentibus ex æquo distribuitur:ut quæ sequūtur inæquali dispensata mensura transeamus.Parū dedit natura cum se dedit.

n On dat deus beneficia.Vnde ergo ista quæ possides? quæ das? quæ negas? quæ seruas? quæ rapis? Vndæ hæc innumerabilia? oculos:aures:& animū,mulcentia.Vnde illa quoq̄ luxuriam instruens copia? Neq̄ enim necessitatibus tantūmodo nostris prouisum est.Vtq̄ ī delitias armamur.Tot arbusta:nō uno modo frugifera:tot herbæ salutares:tot uarietates ciborū:p totum annū digestæ:ut infecti quoq̄ fortuitatē alimenta præberent.Iā animalia omnis generis.Alia i sicco solidoq̄:alia in humido innascentia:alia per sublime demissa:ut omnis reꝝ naturæ pars tributum aliquod nobis cōferret.Flumina hæc amœnissimis flexibus campos:ingētia illa præbitura cōmercia uia uasto & nauigabili cursu uadentia:ex quibus quædā æstatis diebus mirabile incremētū trahunt:anhela & feruenti subiecta cælo loco subita uis æstiui torrentis irriget.Quid medicatorum torrentium uenæ? Quid in ipsis littoribus aquarum calentiū inundatio? Gelati maximeq̄ fluctibus:& fremitu assurgens benace marino.

s I pauca q̄s tibi donasset iugeta:accepisse te diceres beneficiū.Immensa terraꝝ late patentiū spatia negas esse beneficiū? Si pecuniā tibi aliquis donauerit:& arcā tuā(quoniā tibi id magnū uidetur)impleuerit:beneficiū uocabis.Tot metalla defodit:tot flumina emisit in aera super quæ decurrunt:sola auꝝ uehentia:argenti:æris:ferri:īmane pondus omnibus locis obrutum cuius inuestigandi tibi facultatē dedit:ac latentiū diuitiaꝝ in summa terra signa disposuit:negas te accepisse beneficiū? Si domus tibi donatur:in qua marmoris aliquid resplendeat:& tectū uiridius auro:aut coloribus sparsam:nō mediocre munus uocabis.Ingens tibi domiciliū:sine ullo incendii aut ruinæ mœtu struxit:in quo uides nō tenues crustas:& ipsa qua secantur lamina graciliores,Sed integras lapis preciosissimi moles:sed totas uariæ distinctæq̄ materiæ:cuius tu paruula frustra miraris.tecū uero aliter nocte:aliter inter diu fulgens:negas te ullū munus accepisse? Et cū ista quæ habes magno extimes:quod est ingrati hominis:nulli debere te iudicas.Vnde tibi istum quem trahis spiritū? Vnde istā per quā actus uitæ tuæ disponis acq̄ ordinas lucē? Vnde sanguinē:cuius cursu uitalis cōtinet calor? Vnde ista palatū tuū saporibus exquisitis ultra sacietatē lacessentia? Vnde hæc iritamenta iam laxe uoluptatis Vnde ista quies in qua putrescis ac marces? Nonne si gratus es:dices: deus nobis hæc ocia fecit.Nāq̄ erit ille mihi semper deus.Illius arā:Sepe tenet nostris ab ouilibus imbuet agnus.Ille meas errare boues:ut cernis & illū.Ludere quæ uellē calamo permisit agresti.Ille deus nō est qui paucas boues:sed qui per totū orbē armenta dimisit.Qui gregibus ubiq̄ passim uagantibus pabulū præstat.Qui pascua hybernis æstiua substituit:qui nō calamo tātū cantare:& agreste atq̄ incōditū carmē:ad aliquā tamē obseruationē modulari decuit.Sed,tot artes:tot uocū uarie-

rates:tot sonos:alios spiritus nostro:alios extremo cantus ædituros cōmētus est.Neq̄ enim nostra ista quæ inuenimus dixeris nec magis q̄ q̄ crescimus q̄ q̄ ad constitutū tēpus sua corpori officia rependent.Nunc puerilium dentium lapsus:nunc ad surgentem iam ætatem:& in robustiorē gradum [ad] postremum pubertas & ultimus ille deus surgenti uiuente terminum ponens.Insita sunt nobis omnium ætatium omniumq̄ artium semina:magisterq̄ ex occulto deus producit ingenia:

n Atura inquit hoc [fe]cit,Video,Magis te cū hoc dicis:mutare nomē deo.Quid enim aliud est natura q̄ deus? & diuina ratio toti mūdo & partibus eius inserta? Quotiens uoles tibi licet aliter hūc auctorē rerum nostrarum cōpellare & Iouē:idest optimum ac maximū: rite dices:& tonantē astatorē-qui non ut historici tradiderunt ex eo q̄ post uotū susceptū:acies romanorū fugientiū stetit.Sed q̄ stant beneficio eius omnia:stator stabiliorq̄ est.hunc eundēq̄ & fatum si dixeris non mentieris.Nanq̄ fatū nihil aliud sit q̄ series implexa causarū.Ille est prima oium causa:ex qua cæteræ pendent:quæcūq̄ uoles illi nomina proprie aptabis:uim aliquam effectumq̄ cælestium continentia.Tot appellationes eius possunt esse:quot munera.

h Vnc & Liberū patrē:& Herculem:ac Mercurium nostri putant,Liberum patrē:quia omniū parens sit:q̄ primū inuenta seminū uis est:cōsultura uoluptatē.Herculem:quia uis eius inuicta sit:quādoq̄ laxata fuerit operibus æditis in ignē recessura.Mercurium quia ratio penes illum est:nusq̄ & ordo & scientia.Quocunq̄ te flexeris:ibi illū uidebis occurentē tibi, Nihil ab alio uacat.Opus suū ipse implet.Ergo nihil agis ingratissime mortaliū:qui te negas deo debere:sed naturæ.Quia nec natura sine deo est:nec deus sine natura:sed idē est utrunq̄:nec distat.Si quod a Seneca accepisses,Anneo te diceres debere:uel Lucio.Non creditorē mutares:sed nomen.Quoniam siue pronomen eius:siue nomen dixisses:siue cognomen:idē tamen ille esset.Sic nunc naturā uoca fatum:fortunāq̄.omnia eiusdē nomina sunt:uarie utentis sua potestate,Et iustitia:probitas:prudentia:fortitudo.frugalitas unius animi bona sunt.Quicquid horum tibi placuit:animus placet.

h Aec ne aliam disputationē ex obliquo habeā:plurima beneficia ac maxima in nos deus cōfert sine spe recipiendi.Quoniā nec ille collato eget:nec nos ei quicq̄ cōferre possumus.Ergo beneficiū per se expetenda res est.Vna spectatur in eo accipientis utilitas.Ad hanc accedamus sepositis cōmodis nostris.Dicitis inquit diligenter eligendos quibus beneficia debeamus. Quia ne agricolæ quidē semina arenis cōmittant pro fructu est.Nostram utilitatē in beneficiis dādis sequimur:quēadmodum in arando serendoq̄.Neq̄ enim serere per se res expetenda est Præterea quæritis beneficium quod nō esset faciendum:si per se beneficium dare expetēda res esset:quæ quocunq̄ loco:& quocunq̄ modo daretur:beneficium erat honestum:propter nullam aliam cām q̄ propter ipsum sequimur.Tamen etiam si nihil aliud sequendum est quærimus quid faciamus:& quando:& quēadmodum.per hanc enim constat,Itaq̄ cum eligo cui dem beneficiū:id ago ut quā doq̄ beneficium sit.Quia si turpi datur:nec honestum esse potest:nec beneficium.

d Eposītū reddere pro se res expetenda est.Non tamen semper reddā.Nec quolibet loco:nec tēpore.Aliquando nihil interest:Vtrū interficiar:an palam reddā.Intuebor utilitatem eius cui redditurus sum:& nociturum illi deposītum negabo, Idē in beneficio faciam. Videbo quando dem:cui dem:quēadmodum:quare.Nihil enim sine ratione faciendum est.Non est autē beneficiū:nisi quod ratione datur.Quoniā ratio omnis honesti comes est.Quam sæpe hominum donationē suam incōsultā obiurgantium:hanc exaudimus uocē:Mallem perdidisse q̄ illi dedisse. Turpissimū genus dandi est inconsulta donatio:multoq̄ grauius:mallem non dedisse beneficiū:q̄ non recepisse.Aliena enim culpa est q̄ nō recepimus:quod cui daremus nō eligimus nostra.In electione nihil minus q̄ hoc:quod existimas spectabo a quo recepturus sim. Eligo enim eum qui gratus:nō qui redditurus sit.Sæpe autē & nō redditurus gratus.Ingratus qui reddidit. Ad animū tendit extimatio mea.Ideo locupletē:sed indignū prætenbo.Pauperi uiro bono dabo.Scit enim in sūma inopia gratus:& cum omnia illi deerunt:supererit animus:non lucrum ex beneficio capto:nō uoluptatem:non gloriam uni placere contentus in hoc dabo:ut quod oportet faciam.Quod oportet autem non est sine electione quæ qualis factum sit interrogas.

e Ligam uirum integrum:simplicē:memorē:gratum.Alieni abstinentē:sui non auarum:nō tenacē:beniuolum.Hunc ergo cū elegero:licet nihil illi fortuna tribuat:ex quo referre gratiam possit:ex sententia res gesta erit.Si utilitas me & sordida cōputatio liberalem facit:sin illi prosum nisi ut inuicē ille mihi prosit.Non dabo beneficiū proficiscenti in diuersas longinquaq̄ regiones.Non dabo abfuturo semper.Non dabo sic affecto:ut spes ei nulla sit cōualescendi.Nō dabo ipse deficiens.Non enim dabo in tēpus recipiendi.Atq̄ ut scias:rem per se expetendam esse: benefacere,aduenis modo in nostrū delatis portū:& statim abituris succurrimus.Ignoto naufragonauē qua reuehebatur & damus & struimus.discedit ille uix satis noto salutis auctore:& nunq̄ amplius in cōspectū nostrū reuersurus.debitores nobis deos delegate.precaturq̄ ut illi pro se gratiam reddant.Interim nos iuuat sterilis beneficii cōscientia.Quid cum ipso uitæ in fine cōstituimus:cū testamentū ordinamus:nōn beneficia nobis nihil p̄futura diuidimus.Quantū tēporis cōsumitur: q̄diu secreto agitur:q̄tum & quibus demus? Quid enim interest:quibus demus a nullo recepturi?

At qui nunq̃ diligẽtius damus. Nunq̃ magis iudicia nostra torquemus, q̃ ubi relictis utilitatibus: solum ante oculos honestum stetit. Tadiu officiorum mali iudices, q̃diu illa deprauat spes ac metus: ac incertissimum uitium uoluptas. Vbi mors intercluſit omnia: & ad ferendam sentẽtiam iam ruptum iudicem misit. Querimus dignissimos quibus nostra tradamus. Nec quicq̃ curatore opus est, quam cui curatore componimus q̃ quod ad nos non pertinet.

e Themercule tunc magna uoluptas sui, cum animum repleri & cumulatiorem faciam: & huius dignitati adiectis opibus aliqd splendoris affundam. Si non damus beneficia: nisi recepturi intestatis moriendum sit dicitis inquit beneficiũ creditũ insolubile esse. Creditum autem nõ est res per se expetenda. Cum creditum dicimus: imagine & translatione utimur. Sic enim & legem scimus iusti iniustiq; regulã esse: & regula non est res per se expetẽda. Ad hæc uerba demonstrande rei cã descendimus. Cum dico creditum itelligitur tanq̃ creditum. Vis scire adiicio insolubile: cum creditum nullum non solui aut possit: aut debeat. A deo beneficium utilitatis cã dandum non est: ut sæpe quẽadmodũ dixi cum dãno ac periculo dandum sit. Si latronibus circũuentum defendo: ut tuto trãsire permittatur: rerum gratia laborantem tuetor: & hominum potẽtium factionem i me cõuerto: quas illi subtraxero sordes: sub accusatoribus idem fortasse sumpturus: cũ abire in partem alteram possim: & securus spectare aliena certamina: spõdeo pro iudicato: & suspẽsum amici bonis libellum deiicio creditoribus eius me obligaturus: ut possim seruare ꝓscriptum: ipse proscriptiõis periculum adeo. Nemo Tusculanum atq; Tuburtium emere paratus: salubritatis causa: & æstiui secessus quoto: anno empturus sit disputat: cum emerit tuendum est. Eadem in beneficiis ratio est. Nam cum interrogaueris quid reddat? Respõdebo bonam conscientiam. Quid reddit beneficium dic tu mihi? Quid reddat iusticia? Quid innocentia? Quid magnitudo animi? Quid pudicitia? Quid temperantia? si quicq̃ præter ipsas non petis.

m Vndus in quid incessu absoluit: in quid sol diem extendit & contrahit? Omnia ista beneficia sunt. Fiunt enim nobis pro futura. Quomodo mũdi officium est circũagere rerum ordinem. quomodo solis loca mutare: ex quibus oriat: i quæ cedat: & hæc salutaria nobis facere sine præmio. Ita uiri officium est inter alia & beneficium dare. Quare ergo dat? ne non det: ne occasionem beneficiẽdi perdat. Vobis uoluptas est inertis ocii facere corpusculum: & securitatem sopitis similimam appetere: & sub depræssa umbra latitare: tenerimisq; cogitationibus quas tranquillitatem uocatis animi marcentis oblectare torporem: & cibis potionibusq; intra hortorum latebras: corpora ignauia pallentia sagĩnare. Nobis uoluptas est dare beneficia uel laboriosa dum alio rum labors leuent: uel periculosa dum alios a periculis extrahant: uel rationes nostras aggrauatura dum aliorum necessitatis & augustias lassent. Quid mea itereſt an recipiam beneficia: etiam cum recepero danda sunt? Beneficium eius cõmodum spectat cui præstatur: non nostrum. Alioquin nobis illud damus. Itaq; multa que summam utilitatẽ aliis afferunt: prætio gratiam perdunt. Mercator urbibus prodest. Medicus ægris. Mago uenalibus. Sed omnes isti quia ad alienum commodũ pro suo ueniunt: non obligant eos quibus prosunt.

n On est beneficium quod in quæstum mittitur. Hoc dabo: hoc recipiam. auctio est. Non dicam pudicam mulierem: quæ amatorem ut incenderet repulit: quæ aut legem: aut uirum timuit: ut ait Ouidius: Quæ quia non licuit non dedit illa dedit. non immerito in numerum peccantium refertur: quæ pudicitiam timori præstitit: non sibi. Eodem modo qui beneficium reciperet dedit: non dedit. Ergo & nos beneficium damus animalibus quæ aut usui: aut alimento futura nutrimus. Beneficium enim damus arbustis quæ colimus: ne siccitate: aut inopi & neglecti soli duricia laborent. Nemo ad agrum colendum ex æquo & bono uenit: nec ad ullam rem: cuius extra ipsam fructus est. Ad beneficium dandum non adducit cogitatio auara: nec sordida: sed humana liberalis cupiens dare etiam cum dederit: & augere nouis ac recentibus ueteranos: non habẽs propositũ quanto ei cui præstat bono futura sit. Alioquin humile est: sine laudet sine gloria prodesse: quia expedit. Quid magnifice est se amare: si parcere: sibi acquirere? Ab omnibus istis uera beneficii dandi cupio aduocat ad detrimẽtũ: iniecta manu trahit: & utilitates religat: ipso benefaciẽdi opa letissima.

n Vnqnid dubium est: quoniam contraria sit beneficio iniuria: quomodo iniuriam facere pse uitanda ac fugienda res est: sic beneficium dare per se expetenda. illic turpitudo contra omnia præmia: in scelus hortantia ualet: ad hoc inuitat honesti per se efficax species. Non mentiar: si dixero neminem non amare beneficia sua: neminem non ita compositum animo: ut libentius cum uideat in quem multa concesſit: cui non causa sit iterum dandi beneficii semel dediſſe. Quod non accideret: nisi nos ipsa delectarent beneficia. Quam sepe dicentem audias. Non sustineo illum deserere cui dedi uitam: quem e periculo eripui. Rogat me ut causam suam cõtra homines gratiosos agam. Nolo: sed quid faciam? Iam illi semel iterumq; affui nõ uides ineſſe isti rei proximam quandam uim: quæ nos beneficia dare cogit? Primum quia oportet: deide quia nidebimus cui initio ratio non fuiſſet præstandi aliquid ei præstamus: ob hoc quia præstitimus: adeoq; nos ad beneficia impellit utilitas: & inutilia tueri ac perseuerare: perseueramus sola beneficii charitate. Cui etiam infœliciter dato indulgere: tam naturale q̃ liberis paruis.

i Duem isti gratiam referre ipsos fatentur: non quia honestum est: sed quia utile: quod non esse ita minorem opera probandum est. Quia quibus argumẽtis colligimus beneficiũ da re: per se rem expetendam esse: hisdem etiam hoc colligimus: Fixum est illud a quo in cæterationes nostræ exeunt. Honestum ob nullam aliam causam: q̃ quia honestũ sit, coli. Quis ergo contionem facere audebit? An gratum esse honestum sit? Quis non ingratum detestetur hominem: sibiipsi in[illegible]tur: cum ubi narratur de eo qui aduersus summa beneficia amici sui ingratus est? Quomodo id fecerit: utrum tanq̃ tunc turpem fecerit: an tanq̃ utilem rem sibi & profuturam cõmiserit? Puto neq̃ hoiem existimas cui pœna: non cui curatore opus sit? Quod nõ accideret. nisi gratum esset per se expetendum: honestumq; esset. Alia fortasse minus dignitatem suam præferunt: & an sint honesta interprete egent. Hoc expositum est pulchrius: q̃ ut splẽdor eius dubie ac parum luceat. Quid tam laudabile? Quid tam æqualiter in omnium animos receptum: q̃ referre bene meritis gratiam.

a Hoc dic mihi quæ causa nos perducit lucrũ: quod qui non contẽnit ingratus est? Ambitio. Et quæ iactio est soluisse quod debeas? Mœtus nullus ingrato: Huic enĩ uni rei nõ possumus legẽ tanq̃ satis natura cauisset. Quomodo nulla lex amare parẽtes: indulgere liberis iubet. Superuacuũ est inquit: in huius impelli. Quẽadmodum nemo in amore sui cohortandus est quẽadmodũ quod nascitur trahit: Ita ne ad hoc quidem ut honesta per se petat: placet suapte natura. A deoq; gratiosa uirtus est: ut insitum sit etiam malis probare meliora. Quis est qui non beneficiis uideri uelit? qui non inter sceleta & iniurias opinionem bonitatis effecte? qui non ipsis quæ i potentissime fecit: speciem aliquã induat recti? Velit quoq; his uideri beneficiũ dedisse quos læsit. Gratias itaq; agi sibi ab his quos affixere patiuntur: bonosq; se ac liberales singũt: quia spectare nõ possunt. Quod non facerent nisi illos honesti & per se expetẽdi amor cogeret moribus suis opinionem cõtrariam querere: & nequitiam abdere. Cuius fructus cõcupiscitur. ipso uero odio: pudoriq; est: Nec quisq̃ tantum a naturali lege desciuit: & hominem exuit ut animi causa malus sit. Dic ergo cuilibet ex istis qui rapto uiuiunt: an ad illa quæ latrocinis & furtis cõsequuntur: tualint ratione bona peruenire? Optabit ille cui grassari: & transeuntes persecutere questus est. potius illa inuenire q̃ reperere. Neminem reperies qui non nequitiæ præmiis sine nequitia frui malit. Maximũ hoc habemus naturæ meritum: q̃ uitus in omnium animos lumen suum permittit: ẽt qui nõ sequũtur illa uidẽt.

c Tscias per se expetendum esse grati animi affectionem: per se fugienda res est ingratũ eẽ. Quoniam nihil æque cõcordiam humani generis dissociat: ac distrahit: q̃ hoc uitiũ. Nam quo alio tuti sumus: q̃ q; mutuis iuuamur officiis. Hoc uno instructior uita. Contraq; iciſiones subitas: munitior est beneficiorum cõmentio. Fac nos singulos quid sumus præda animalium & uictimæ: ac belliſſimus & faciliſſimus sanguis. Quoniam cæteris animalibus in tutelam sui satis uirium est. Quæcumq; uaga nascebantur: & aptura uitam segregem armata sunt. Hominem ibecilla uis cingit: Non unguium: uis non dentium: terribilem cæteris fecit. Nudum & infirmũ societas munit. Duas res dedit: quæ illum obnoxio quolibet ualidiſſimum facerẽt: rationem: & societatem. Itaq; qui par esse nulli posset si seduceretur. Societas illi dominium omnium animalium dedit. Societas terras gentium in alienæ naturæ transmisit imperium: & dominari etiam in mari iussit. Hæc morborum impetus arguit: senectuti adminicula prospexit: solatia contra dolores dedit. Hæc fortes nos facit: q̃ licet contra fortunam aduocare. Hãc societatem tolle: & imitatem generis humani qa uita sustinere scides. Tollitur aũt si efficies: ut ingratus alius nõ p se nitãdus sed qa alĩ illi timẽdũ est. Quã multi sunt enĩ qbus ingratos esse tute licet. Deniq; ingratum uoco. qsqs mœtu gratus est. Eos nemo sanus timet. Furor est enim metuere salutaria. Nec quisq̃ amat quos timet. Tud deniq; Epicure deum inermem facis. Omnia illi tela: omnem detraxisti potẽtiam: & ne cui q̃ metuendus esset: proiecisti illum mœtum. Hunc igitur septum ingenti quidem & inexplicabili muro: diuisumq; a contractu & a conspectu mortalium. Non habes quare uerearis: nulli illi nec tribuendi: nec nocẽdi mã est. In medio iteruallo huius & alterius cæli desertus: sine aiali sine hoie: sine re: ruinas mundorum supra se circaq; se cadentium euitat: nõ exaudiens uota: nec nostri curiosus. At qui tunc uis uideri colere: non alteri q̃ pareintes: grato ut opinior animo: aut si nõ uideri gratus: quia nullum habes illius beneficium: sed a te atomi: & istæ micæ tuæ forte ac temere conglobauerunt: Cur colis? propter maiestatem inquis eius eximiam: singularẽq; naturam: ut concedam tibi. Nempe hoc facis nulla spe: nullo precio inductus: Est aliquid per se expetendum: cuius te ipsa dignitas ducit. ideſt bonum honestum. Quid est ergo honestius q̃ gratum esse? Huius uirtutis materia tam tale patet: q̃ uita.

s Fd ineſt inquit huic bono etiam utilitas aliqua: cui tantum uirtuti nõ ineſt: sed id propter se expeti dicitur q̃ quis habeat aliqua extra commoda: sepositis quoq; illis ac remotis placet prodeſt: gratum ero tantum gratus etiam si nocet: gratus est. Quid sequitur? ut hæc res illi alios amicos: alia beneficia conciliet: Quid ergo siquis sibi offensas concaturus est? si quis itelligit adeo per hoc se nihil consecuturum: ut multa etiam ex opposito acquisitoq; pendenda sint? nonliberis in detrimenta descendit Ingratus. est qui in referenda gratia secundum datum uidet: q

sperat cum reddit. Ingratum uoco qui ægro assidet: quia testamentum factus est: cui de hæreditate aut de legato uacat cogitare. Faciat licet omnia quæ facere bonus amicus & memor officii debet: si animo eius obuersatur spes: si lucri captator est: & hamum iacit: ut aues quæ laceratione corporum aluntur: lapsa morbo pecora: & casu quæ e proximo speculantur. Ita hic iminet morti cadauer uolat. Gratus animus ipsa uirtute pro posito sui capitur.

Is scire hoc ita esse: nec illum utilitate conciliari. Duo sunt genera ingratorum hominis. Dicitur gratus qui aliquid pro eo quod acceperat reddit. Hic fortasse ostentare se potest: habet quod iactet: quod proferat. Dicitur gratus qui bono animo accepit beneficium: bono dedit. Hic intra conscientiam obusus est: quæ illi contingere potest utilitas ex affectu latenti. Atq; hic etiam si ultra facere nil potest: gratus est. Amat: debet referre gratiam: cupit. Quicquid ultra desideras: nō ipsi deest. Artifex est etiam cui ad exercendam artē instrumenta non suppetunt. Nec minus canendi peritus: cuius uocem exaudiri fremitus obstrepentium nō sinit. Volo referre gratiam: post hæc aliqd super est: non ut gratus: sed ut solutus sim. Sæpe enim & qui gratiam rettulit ingratus est: & qui nō rettulit gratus. Nam ut omnium aliarum uirtutum: ita huius ad animum tota extimatio redit: Hic si in officio est quicquid defuit: fortuna petat. Quomodo est disertus etiam qui tacet? Fortis etiam qui compressis manibus: uel etiam alligatis? quemodo gubernator etiam qui in sicco est? quia cōsumatæ scientiæ nihil deest: etiam si quid obstat quominus se uertatur. Ita gratus est etiam qui uult tantum: nec habet huius uolūtatis suæ ullum alium: q̄ se testem. Immo amplius adiiciā. Est aliquando gratus etiam qui ingratus uidetur: quæ mala interpretis opinio in contrarium tradidit. Hic qd aliud sequitur q̄ ipsam conscientiam: quæ etiam obruta delecta: quæ concioni ac famæ reclamat: & in se omnia reponit: & cum ingentem ex altera parte turba contra sentientium aspexit nō numerat suffragia: sed una sententia uincit. Si uero bonam fidem perfidiæ suppliciis affici uidet: non descendit e fastigio: sed supra pœnam suam consistit.

h Vbeo inquit quod uolui: quod petii. Nō pœnitet nec pœnitebit: nec ulla iniquitate me eo fortuna perducet: ut hanc uocem audiam. Quid mihi uolui: quid mihi nunc prodest bona uoluntas? prodest & ieculeo: prodest & igne: Qui si singulis membris admoneatur: & paulatim uirū corpus circumeat: licet ipsum corpus plenum bona cōsciētia stillet: placebit illi ignis: per quem bona fides collucebit. Nunc quoq; argumentum q̄uis ductum iam reducatur. Quid est quare grati uelimus eē: cum morimur? quare singulorum perpendamus officia? quare id agamus in omnem uitam nostram memoria decernente? ne cuius officii uideamur obliti. Nihil iam super est quo spes porrigatur. in illo tamē cardine positi: adire rebus humanis q̄ gratissimi uolumus. Est uidelicet magis in ipso opere merces rei: & alliciendas mentes hominum ingens honesti potentia: cuius pulchritudo animos circunfundit: & delinitos admiratione lumnis ac fulgoris sui rapit: ac multa hinc cōmoda oriuntur: & tutior est uita melioribus amatq; & secundum bonorum iudiciū ætasq; securior: quam innocentia: quam grata mēs prosequitur. Fuisset enim iniquissima rerum natura: si hoc bonum miserum & anceps: & sterile fecisset. Sed illud ituere: an ad istam uirtutem quæ sæpe tuto ac facili datur: etiam per saxa: & rupes: & feris ac serpētibus obsessum iter: fueris iturus.

On ideo per se non est expetendum: cui aliquid extra quoq; emoluméti adhæret. Fere enim pulcherrima quæq; multis: & aduentitiis comitata sunt dotibus: sed illas: ipsa procedunt. n

Num dubium est: quin hoc humani generis domiciliū: circuitus solis ac lunæ uicibus suis temperet quin: alterius calore alantur corpora terræ relaxentur: immodici humores comprimantur: alligatis omnia hyemis tristitia frangatur. alterius tempore efficaci & penetrabili rogatur maturitas frugum? Quin ad huius cursum fœcunditas humana respondeat: quin ille animum obseruabilem fecerit circūactu suo. Hæc mensem minoribus speræ spatiis flectens. Vt tamen detrahas ista: non errat ipse sol idoneum oculis spectaculum: dignusq; adorari si tātum præteriret. Non errat digna suspecta luna: etiam si ociosum sydus trauscurreret. Ipse muudus quotiens per noctem ignes suos fudit: & tantum stellarum innumerabilium refulsit: quem non intētu ipse tenet. Quis sibi illa tunc committatur prodesse cogitat? Aspice ista tanto superne cœtu labentia: quemadmodum uelocitatem suam sub specie stantis: atq; īmoti operis abscondant. Quantum iste nocte: quantum in numerum ac discrimen demum obseruas. Igitur quanta rerum turba sub hoc sileutio euoluitur: quanta fatorum seriem certus limes adducet. Ista quæ tu non aliter q̄ in decore sparsa consideras: singula in opere sūt. Nec enim est q̄ æstimes septem sola discurrere: cætera hærere: paucorum motus comprehendimus. Innumerabiles uero longiusq; a conspectu nostro seducti diieunt: redeunq;. Et ex his qui oculos nostros patiuntur: plæriq; obscuro gradu pergunt: & per occultū aguntur. Quid ergo non caperis tantæ molis aspectu? etiam si te non regat: non custodiat: non foueat: generetq; ac spiritu suo riget.

q Vemadmodum hæc cum primum usum habeāt: & necessaria uitaliaq; sint maiestas tamē eorum totam mentem occupat: Ita omnis illa uirtus: & in primis grati animi: multum quidem præstat: sed non uult ob hoc diligi: amplius quidem in se habet: nec satis ab eo intelligitur: a quo inter utilia numeratur. Gratus est quia expedit: ergo & quantum expedit. Non recipit sordidū

uirtus amatorem. Soluto: ad illam sinu ueniendum est. Ingratus hic cogitat. Volebam gratiam referre: sed timeo impensas: timeo periculū uereor offensam: Faciam potius quod expedit. Non pōt eadem ratio: & gratum facere & ingratum. Vt diuersa horū opera: ita inter diuersa proposita sunt. Ingratus est q̄uis non oportet: quia expedit. Hic gratus est q̄uis non expediat: quia oportet.

[illegible] est nobis secundum rerum naturā uiuere: & deorum exemplum sequi. Dii aūt p quodcunq; faciunt: in eo nihil præter ipsam faciendi rationem sequuntur: nisi forte æstimas fructum operum [illegible] holocaustorum & thuris odore percipere. Vide quā ta quottidie moliantur: quanta distribuant: q̄uis terras fructibus impleant: quam oportunis & omnes oras ferentibus uentis: maria permoueant: quātis imbribus repente deiectis: solum molliant: ue nasq; fontium arentes reintegrent: & infuso per occulta nutrimento remouēt. omuia ista sine mercede: sine ullo ad ipsos perueniente commodo faciunt. hæc quoq; nostra ratio: si ab exemplari suo non abberrat: seruet ne ad res honestas conducta ueniat. Pudeat ullum uenale esse beneficium. Gratuitos habemus deos. Si deos quidem imitaris: da & īgratis beneficia. Nā & sceleritatis soloritur: & piratis patent maria.

Oc loco interrogant: an uir bonus daturus sit beneficium ingrato: sciens ingratum esse? h permitte mihi aliquid interloqui: ne interrogatione insidiosa capiamur. Duos ex constitutione stoica accipe ingratos. Alter est ingratus: quia stultus etiam malus est: qui malus est: nullo: uitio caret. Ergo & ingratus est. Sic omnes malos itemperantes dicimus auaros: luxiriosos malignos. Non quia ista omnia singulis magna & nota uitia sint: sed qa esse possunt: & sunt ēt si latent. Alter est ingratus qui a uulgo dicitur in hoc uitium natura: pronus & propensus. illi ingrato q si hac culpa non caret: quomodo nulla caret? dabit beneficium uir bonus nulli enim dare poterit: si tales homines submouerit. Huic ingrato qui beneficiorum defraudator est: & in hanc partem procubuit animo: non magis dabit beneficium: q̄ captatori: quis pecuniam credit. aut depositum committet ei qui iam pluribus abnegauit. Timidus dicitur aliquis: quia stultus est: & hoc qui malos sequitur: quos indiscreta & uniuersa uitia circūstant. Dicitur timidus proprie natura: etiam ad inanes sonos pauidus. Stultus omnia uitia habet: sed nō in omnia natura pronus est. Alius in auaritiā: alius in luxuriam: alius in petulantiam inclinatur.

Taq; errant illi qui interrogant stoicos: Quid ergo Achilles timidus est? Quid ergo Aristi- i des cui iusticia nomen dedit: iniustus est? Quid ergo & Fabius: qui cūctando restituit rem: temeratius ē? Quid ergo Decius mortem timet? Mutius proditor est. Camillus desertor. Nō hoc dicimus: quia sic omnia uitia esset in omnibus. quomodo in quibusdam singula eminēt? Sed malum ac stultum nullo uitio uacare: nec audacem quidem timoris absoluimus: nec prodigum quidem auaritia liberamus. quomodo homo omnes sensus habet? Nec ideo tamen oēs hois aciē habent lynceo similem. Sic qui stultus est: tamen acria: & concitata habet omnia: q̄ quidam quædam. Omnia in omnibus uitia sunt: sed non omnia in singulis extant. Hunc natura ad auaritiam impellit. Hic libidini: hic uino deditus est aut si nondum deditus: ita formatus: ut in hoc illum mores sui ferant. Itaq; ut ad propositum reuertar. Nemo non sine ingratitudine: ideſt ingratus est: qui malus est. Habet enim omnia nequitiæ semina. Tamen proprie ingratus appellatur qui ad hoc uitium uergit. Huic ergo beneficium non dabo. Quomodo malæ filiæ suæ consulit: qui illam contumelioso & sæpe repudiato collocauit. Quumodo malus paterfamiliæ habebitur: qui negociorū gestorum damnato patrimonii suam curam mandauerit? Quomodo clementissime testabitur: qui tutorem filio reliquerit: pupillorum spoliatorem? Sic pessime beneficia dare dicetur quicunq; ingratos eligit: in quos peritura conferat.

Ii quoq; inquit multa ingratis tribuunt: sed illa bonis parauerunt. Contingūt autem malis: d quia separari nō possunt. Sactius ē autem prodesse etiam malis propter bonos: q̄ bonis deesse propter malos. Itaq; refers diem: solem: hyemis æstatisq; cursus: & mediam ueris: auctūnicq; tempora: imbres: & fontium haustus: uentorum flantes flatus pro uniuersis inuenerunt excerpere singulos non potuerunt. Rex honores dignis dat Donatio Imperatoris est: congiarium & indignis. Frumentum publicum tam. fur q̄ periurus & adulter accipiunt: & sine delectu morum quisquis ciuis est. quicquid aliquid est quod tanq̄ ciui: non tanq̄ bono datur: ex quo boni ac mali fecerunt. Deus quoq; quædam in uniuerso humano generi dedit: a quibus excluditur nemo. Nec enim poterat fieri: ut uentus bonis uitis secundus esset: contratius malis. Commune autem bono erat patere cōmertium matis: & regnum humani generis relaxari. Hec poterat lex casuris imbribus dicine in malorum improborumq; rura deſluerent. Quædam in medio ponuntur: tam bonis q̄ malis cunduntur: urbes. Monumenta ingenuorum: & ad indignos peruentura publicauit edictio. Medicina enim sceleratis opem ministrat. Compositiones remediorum salutatium nemo suppressit: ne sanarentur indigni. In his exige censuram: & personarum æstimationem: quæ separatim tāq̄ digno dantur: non his quæ promiscue tubam admittūt. Multum enim refert utrum aliquē nō excludas aut eligas. Ius & fori omnibus dicitur. Pace etiam homicidiæ fruuntur. sua repetunt etiam qui aliena rapuerunt. persecutores & domi ferrum exercentes: murus ab hoste defendit. Legum præsi-

dio qui plurimum in illas peccauerunt proteguntur. Quædam non poteram cæteris contingere: nisi uniuersis darentur. Non est itaq; q de istis disputes: ad quæ publicæ inuitati sumus: Illud qd iudicio meo ad aliquem peruenire debebit: ei quem ingratum sciam non dabo.

Rgo inquit nec consilium deliberanti dabis ingrato. nec quam haurire permittes uiam erranti monstrabis ingrato. An hæc quidem facies: sed nihil donabis ingrato. quam istud certe: & tentabo distinguere: Beneficium est opera utilis: sed non omnis opera utilis beneficium est. Quædam enim exigua sunt: ut beneficii nomen non occupent. Duæ res coire debent: quæ beneficium efficiant. Primum rei magnitudo. Quædam enī sunt in huius nominis mensura. Quis beneficium dixit: quadram panis: aut stipem æris abiecti: aut ignis accēdendi factam potestatem. Interdum ista plus prosunt q̄ maxima: Sed tamē utilitas sua: illis etiam ubi temporis necessitate facta sunt necessaria detrahit precium. Deinde quod potentissimum est oportet accedat: ut eius causa faciam ad quem uolebam peruenire beneficium: dignumq; eum iudicem: & libens id tribuam: percipiensq; ex munere meo gaudium. Quorum nihil est in istis de quibus loquebamur. Non enim tanq̄ dignis illa tribuimus. sed negligenter tanq̄ parua: & non homini damus: sed humanitati.

Liquando daturum me etiam indignis quædam non negauerim: in honorem aliorum: sicut in petendis honoribus quosdam turpissimos utilitas: alios nobilitas industriis prætulit. Sed nobis non sine ratione. Sacra est magnatum uirtutum memoria: & etiam plures bonos iuuat: si gratia bonorum non cum ipsis cadat. Ciceronem filium quæ res consulem fecit: nisi pater. Citinam nuper quæ res ad consulatum recepit ex hostium castris? quæ sextum. Pompeium: aliosq; pompeios: nisi unius uiri magnitudo: tanta quidem ut satis alte omnes suos etiā ruina eius attolleret. Quid nuper Fabium persicum: cuius osculum etiam impediret uiri nota boni: facerdotē non in uno colligio fecit: nisi uerecosi: & allobrogici: & ille trecenti qui hostium incursioni pro repu. unam domum obiecerant: Hæc debemus uirtutibus: ut non præsentes solum illas: sed etiam ablata e conspectu colamus. Quomodo illi idem egerunt ut non in unam ætatem prodessent: sed beneficia sua etiam post ipsas relinquerent. Ita & nos nō una ætate grati sumus. Hic magnos uiros genuit. Dignus est beneficiis: qualiscunq; est dignos dedit. Hic egregiis maioribus ortus est: qualiscunq; est sub umbra suorum lateat: Vt loca sordida repercussu solis illustrantur. Ita merces meiorum suorum luce resplendeat.

Xcusare hoc loco mi liberalis deos uolo. Interdum enim solemus dicere quid tibi uoluit prouidentia, quæ Archidemo regno inposuit. Illi putas hoc datum patri eius datum est: & fratri. Quare Cæsarem orbi terrarum præfecit hominem humani sanguinis auidissimū: quē non aliter fluere in conspectu suo iubebat: q̄ si ore excepturus eēt. Quid ergo tu illi hoc datum æstimas: patri eius germanico dant auo: prouoq; & ante alios aliis non minus claris uiris etiam si priuato pareq; aliis uitam exegerunt. Quid tu cum Matercum Scaurum heros faceres? ignorabas ancillarum suarum menstruum ore illum hiante expectare. Nunquid enim ipse dissimulabat? Nunquid purus uideri uolebat? Referam dictum eius tibi in se quo circūferri memini & ipso præsente laudari: Polioni annio iacēti: obscœno uerbo usus dixerat: se facturum id quod pati malebat: & cum Polionis actiorem uidisset frontē: quicquid inquit mali dixit mihi & capiti meo. Hoc dictū suum, ipse narrabat: hominem tam palam obscœnum: ad fasces: & ad tribunal admisi? Nēpe dum uētorem illum Scaurum senatus principem cogitasset: indigne sert soborem eius tacere.

Eos uerisimile est. ut alios indulgentius tractant propter parentes suos q̄. Alios propter futuram nepotum pronepotumq;: ac longe sequentium posteram indolem. Nota est enim illis operis sui series: omniumq; illis rerum suas per manus iturarum scientia in apertis semper est: nobis ex abdito subdit. Et quæ repentina putamus illis prouisa ueniūt ac familiaria. Sint hi reges quia maiores eorum non fuerunt. quia pro summo imperio habuerunt iusticiam: abstinētiā: Quia non repu. sibi: sed se reipu. dicauerunt. Regnēt hi: quia uir bonus: quidam autem proauus, eorum fuit. Animum supra fortunam gessit. Qui indissensione ciuili: quoniam ita expediebat reipu. uinci: q̄ uincere maluit. Referre illi gratiam tam longo spatio nō potuit. In illius respectum: iste populo præsideat: nō quia scit aut potest: sed quia alius pro eo meruit. Hic corpore deformis est: aspectu fœdus: & ornamenta sua traditurus: Iam me homines accusabunt: cæcum & temerariū dicent. Nescientem quo loco quæ summis ac excellentissimis debētur ponam. At ego scio. Alio me istud dare. Alio olim debitum soluere. Vnde isti norunt illum quidam gloriæ sequentis fugatissimum eo uultu ad pericula euntem. quo alii ex periculo redeunt: nunq̄ bonum suum a publico distinguente: Vbi inquis iste: aut quis est? Vnde uos scitis: apud me iste expensorum acceptorumq; rationes disponuntur. Ego quid cui debeam scio. Aliis post longam diem repono. Aliis in antecessum est. At prout occasio: & reipu: meæ facultas tulit.

Ngrato ego aliquando quædam: sed non propter ipsum dabo. Quid si inquit nescis: utrū ingratus sit an gratus expectabis donec scias. An dandi beneficii tempus non admittes. Expectare longum est. Nam ut ait plato: Difficilis humani animi coniectura est. Non expectare temerarium est: Huic respondebimus. Nunq̄ expectare nos certissimam rerum comprehensionem: quoniam in arduo est ueri exploratio: sed ea re qua ducit uerisimilitudo. omne hac uia procedit officiū. Sic seruimus: sic nauigamus: sic militamus: sic uxores ducimus: sic liberos extollimus. Cum omnium incertus sit eventus. Ad ea accedimus: de quibus bene sperandum esse & credimus: Quis enim pollicetur serenti prouentum: nauigaturi portum: militanti uictoriam: marito pudicam uxorem: [illegible] liberos? Sequimur qua ratio nos, qua ueritas trahit. Specta ut nisi bene cessura non facias: & nisi impetra ueritate nihil noueris. Felicta omni actu uita consistit. Dum uerisimilia me in hoc in illud impellant. Nō uere enim beneficium dabo ei quem uerisimile erit gratum esse.

Vlra inquit interuenient propter quæ & malus pro bono iurrepat. & bonus pro malo displiceat. Fallaces enim sunt rerum species quibus credimus. Quis negat? Sed nihil aliud iuenio propter quod cogitationem regam. His ueritas mihi uestigiis sequenda est. Certiora nō habeo. Hæc ut q̄ diligentissime extimē operam dabo: nec cito illis assentiar. Sic enim in prælio potest accidere: ut telum meum in commilitonē manus dirigat: aliquo errore decepta: & hosti tanq̄ meo parcam: Sed hoc & raro accidet: & non uitio meo cuius propositum est hostem ferire: ciuem defendere. Si sciam ingratum esse: non dabo beneficium. At obrepsit. At imposuit. Nulla hic culpa tribuentis est: quia tanq̄ grato dedi: Si promiseris inquit te daturum beneficium: & postea ingratum eē scies: dabis an non? Si facies sciens peccas: das enim cui non debes dare: si negas & hoc modo peccas: quia non das ei cui promisisti: Conscientia nostra hoc loco titubat: & illud superbum promissum nunq̄ sapientem facti sui pœnitere: nec unq̄ emendare quod fecerit: nec mutare cōsilium. Nō mutas sapiens consilium omnibus his manentibus quæ erāt cum sumeret: Ideo nullum nunq̄ pœnitentia subiit: quia nihil melius illo tempore fieri potuit: q̄ quid factum est. Nihil melius cōstituit: q̄ quid constitutum est. Cæterum ad omnia cum exceptione uenit: si nihil iciderit quod impediat: ideo omnia illi succedere dicimus: & nihil contra opinionem accidere: quia præsumit animo posset aliquid interuenire: quod destinata prohibeat imprudentium ista fiducia est: fortunā sibi spondere. Sapiens autem utranq; partem eius cogitat. Scit q̄tum liceat errori: q̄ incerta sint humana: quā multa consiliis obstent. Ancipitem rerum ac lubricam sortem suspensus sequitur: & cōsiliis certis: incertos euentus. Exceptio autem sine qua nihil destinat nihil ingreditur: & hic illum tuetur.

Romi si beneficium nisi siquid incidisset: quare non deberem dare? Quid enim si quod illi pollicitus sum: patria sibi nō dare iusserit? Si lex lata erit: ne id, qs̄q̄ faciat quod ego meo amico facturum promiseram promisi, tibi filiam in matrimonium: postea peregrinus apparuisti: Non est mihi cum extraneo connubium. Eadem res me defendit que uetat. Tunc fidem fallam. Tunc inconstantiæ crimen audiam: si cum omnia eadē sint que erant: promittēte me non præstitero promissum. Alioquin quicquid mutatur libertatem facit de integro cōsulendi: & mea fide liberat: Promisi aduocationem: postea apparuit illam causam præiudicium in patrem meum quæri. Promissi me peregre una exiturum sed iter infestari latrociniis nunciatur. In rem presentem ueniturus fui: sed iter æger filius & puerpera uxor tenet. Omnia esse debent quæ fuerunt cum promitterem: ut promittentis fidem teneam. Quæ autem maior fieri mutatio potest: q̄ si te malum uirum & ingratum comperi? Quod tanq̄ digno dabam: indigno negabo: & irascendi quoq; causam habebo deceptus.

Nspiciam tamen: & q̄tum sit de quo agitur. Dabit mihi consilium promissæ rei modus. Si exiguū ē dabo. Non quia dignius es: sed qa promisi. Nec tanq̄ munus dabo: sed uerba mea redimam: & aurem mihi peruellam. Damno castigabo promittentis temeritatem. Ecce ut doleat tibi ut postea consideratius loquaris: quod dicere solemus, lignarium dabo. Si maius erit: non committam: quemadmodum Mecœnas: ait ut sextetio centies obiurgatus sim. Interesse enim utrumq; comparabo. Est aliquid in eo quod promiseris perseuerare. Est rursus multum in eo ne indigno beneficium des. Hoctamen q̄tum est attendendum. Sic leue connibeamus. Si uero magno mihi: aut detrimento: aut rubori futurum: malo semel excusare: quare negauerim: q̄ semper quare dederim. Totum inq̄ in eo est: quantum promisi mea uerba taxentur. Non tantum q̄ temere promisi retinebo: sed quod non recte dedi repetam. Errori fidem non esse præstandum. Demens est qui præstare errori.

Hilippus Macedonum rex habebat militem manu fortem: in multis expeditionibus utilē expertus operam: subinde ex præda aliquid illi uirtutis causa donauerat: & hominem uenalis animæ crebris auctoramentis accendebat. Hic naufragiis in possessiones cuiusdam macedonis expulsus est. Quod ut Macedoni illi nūciatum est. Accurrit: spiritū eius recollegit: in uillā illum suam transtulit: lectulo suo cessit: effectumq; semianimē recreauit: diebus triginta impensa sua curauit: refecit. Viatico instruxit subinde dicentem. Gratiam tibi referam: uidere tantum mihi Imperatorem meum contingat. Narrauit Philippo naufragium suum: auxilium tacuit: & protinus petiit: ut sibi prædia donaret. ille quidem erat hospes eius: is ipse a quo receptus: a quo sanatus. Multa interim reget in bello præsertim opertis oculis donant. Non sufficit homo iustus tot armatis cupiditatibus. Non potest quisq̄ eodem tempore: & bonum uirum: & bonum ducem agere. Quomodo tot

milia hominum insatiabilia latebuntur? Quid habebunt: si suum quisq; habuerit. Hoc philippus sibi dixit cum illum induci in bona quæ petebat iussit. Expulsus bonis suis ille: non ut rusticus iniuriam tacitus tulit: cõtentus q nõ & ipse donatus esset: Sed Philippo epistolatẽ scriptã: ac liberalitem scripsit qua accepta ita exarsit: ut statim Parmeniæ mandaret: ut bona priori domino restituerentur. Alterum imbrobissimos miliți: ingratissimo hospiti: auidissimo naufrago: stigmata inscribi iussit. Ingratum hominem testantia. Dignus quidem fuit qui non inscriberentur illæ litteræ sed insculpentur: qui hospitem suum nudo & naufrago similem in [illegible] impulerat. Quod uidebimus: quis modus pœnæ seruandus fuit? auferendus utiq; fuit q summo scelere inuaserat. Quis autem pœna eius moueretur: qui id commiserat. pro quo nemo misereri mosericos posset.

Abit tibi Philippus qa promisit ẽt si nõ dz: ẽt si iniuriã facturus & si scelus facturus est: ẽt si
d uno facto præcluſurus est naufragiis littora. Nõ est leuitas a cognito & damnato errore discedere & ingenue fatendum est. Aliquid putaui: deceptus sum. Hec uero superbæ stultitiæ perseuerantia est. Quid semel dixerim: qualecunq; est fixum ratum non est turpe cum re mutare cõsilium: Age si Philippus possessorem illum eorum littorum reliquisset: quæ naufragio cœperat nõ ne omnibus miseris aqua & igni interdixerat? Potius est inquit itra fines regni mei: & litteras istas oculis inscribendas: durissima fronte circunferri. Ostẽde q̃ sacra res sit mensa hospitalis. Præbe in facie tua legendum istud decretum: quod cauetur: ne miseros tecto iuuare capitale sit. Magis ista cõstitutio sit rata q̃ si etiam illam in æs incidissem.

Vare ergo Zeno noster: cum quingentos denarios mutuos cuidam promisisset: & ipse illũ
q parum idoneum comparisset. amicis suadentibus ne daret: perseuerauit credere. Quia promiserat primum. Alia conditio est in credito. alia in beneficio. Pecuniæ etiam male creditæ exactio est. Et appellare debitorem ad diem possum: & si foro cesserit: portionem feram. Beneficiũ & totum perit: & statim. Præterea hoc mali uiri est: illud mali patrissamiliæ. Deinde nec Zeno quidem: si maior fuisset summa credere perseuerasset: Quigenti denarii sunt illud quod dici solet: in morbo consumat: fuit tanti non reuocare promissum suum. Ad cœnam quia promisi ibo etiam si frigus erit: non quidem si niues cadent: Surgam ad sponsalia: quia promisi: quis non concusserim: sed non si febricitauero: sponsum descendam quia promisi: sed non si spondere me incertum uidebis: si fisco obligabis. Subest inq̃ tacita exceptio potero: si debebo. Si hæc ita erũt: effice ut idem status sit: cum exigitur. qui fuit cum promitterem. Destituere leuitas non erit si aliquid interuenit noui. Quid miraris cum conditio promittentis mutata: mutatum esse consilium? Eadem mihi omnia præsta: & idem sum. Vadimonium promittimus: tamen deseritur Non in omnes datur actio. Deserentem uis maior excusat.

Dem etiam illa in quæstione responsum extima: an omnimodo referenda sit gratia: & an
i beneficium utiq; reddendum sit. animum præstare gratum debeo. Cæterum aliquãdo me referre gratiam non patitur mea infœlicitas. Aliquando fœlicitas eius cui debeo. Quid eni regi: quid pauperi: diuiti reddam? utiq; quidam recipere beneficium iniuriam iudicent: & beneficia subinde aliis beneficiis onerent. Quid amplius in horum personam possum q̃ uelle? Nec ideo enim beneficium nouum reiicere debeo: q̃ nondum prius reddidi. Accipiam tam libenter q̃: dabitur: & præbebo me amico meo exercendæ bonitatis suæ capacem materiam. Qui noua accipere non uult: acceptis offenditur. Non refero gratiam. Quid ad rem? non est per me mora: si autem occasio mihi deest: aut facultas. ille præstitit mihi nempe cum occasionem haberet: cum facultatem. Refert utrum bonus uir est: an malus. Apud bonũ uirum: bonam causam habeo. Apud malum nõ ago. Nec illud quidem æstimo faciendum: ut referre gratiam: etiam: inuitis his quibus refertur properemus: & instemus recedentibus. Non. est referre gratiã q̃ uolens acceperis: uolenti reddere. Quidam cum aliquod illis missum est munusculum: subinde aliud intempestiue remittunt: & nihil se debere testantur. Reiiciendi sunt: pignus est protinus aliud iuicem mittere: & munus munere expingere. Aliquando & non reddam beneficium cum possim: quando plus mihi detracturus ero q̃ illi collocatutus: si ille non erit sensurus ullam accessionem recepto eo: quo reddito mihi multum accessurum erit. Qui festinati utiq; reddere: nõ habet animũ grati hominis: sed debitoris: Et ut breuiter dicam: qui nimis cito cupit soluere: inuitus debet qui inuitus debet ingratus est.

Explicit liber quartus.

Lucii annei Senecæ de beneficiis. Incipit liber quintus.

N prioribus libris uidebar consumasse propositum: cum tractassem: queadmodum dã
i dum esset beneficium: & quemadmodum accipiendum. Hi enim sunt huius officii fines. quid ultra moror? non seruio materiæ: sed indulgeo quæ duo ducit sequenda est: non quo inuitat. Subinde enim nascetur quo lacessat aliqua dulcedie animum: magis non superuacuum q̃ necessarium. Verum quia ita uis perseueremus: peractis quæ rem continebant scrutari: etiam ea quæ sunt his connexa: uerum non cohærentia: quæ quisquis diligenter inspicit: nec facit opere præcium: nec tamen perdit operam. Tibi autem hominum natura opti-

mo: & ad beneficiã propensæ Liberalis Eburti: nulla eorum laudauo satisfacit. Neminem unq̃ uidi tam benigum: etiam leuissimorum officiorũ æstimatorem. Iam bonitas tua eo usq; prolapsa ẽ: ut tibi dari putes beneficium quod ulli datur. Paratus es nẽ quem beneficii pœniteat pro ingratis deberi: Ipse usq; eo abes ab omni iactatione: usq; eo serium exonerare: quos obligas: ut quicquid in antiquum referas: uelis uideri non præstare: sed reddere. Ideoq; plenius ad te sic data reuertentur. Mam feræ sequuntur beneficia non reposcentem. Fugat gloria fugientes magis ac magis sequitur: ita fructus beneficiorum gratis [illegible] quos etiã esse igratos licet. Per te uero nõ est: mora quominus beneficia qui acceperunt ultro repetant. Nec recusabis conferre. alia: & suspẽsis dissimulatisq; plura ac maiora adiicere. Propositum optimi uiri: & ingentis animi est: tamdiu ferre ingratum: donec feceris gratum. Nec te ista ratio decipiet: Succumbunt uitia uirtutibus: si illa cum cito odisse præparauerit.

Llud utiq; unice tibi placet: uelut magnifice dictum. Turpe est beneficiis uinci. quod an sit
i uerum non imerito quæri solet: longeq; aliud est: q̃ mente concipis. Nunq̃ enim in rerũ honestatum certamini superari turpe est: dummodo arma nõ proiicias: & uictus quoq; uelis uincere. Non omnes ad bonum propositum easdem afferunt uires: easdem facultates: eandem fortunam: quæ optimorum quoq; consiliorum dumtaxat exitus temperat. Voluntas ipsa rectum petens. laudanda est: etiam si illam alius gradu uelociori antecessit. Non ut in certaminibus ad spectaculum æditis meliorem palmam declarat: q̃q̃ in illis quoq; sæpe deteriorem prætulit casus: ubi de officio agitur: q̃ uterq; a sua parte esse q̃plenissime cupit: si alter plus potuit: & ad malum habuit materiam sufficientem animo suo: si illi q̃tum conatus est fortuna permisit. Alter autem uoluntate. Parum ẽ etiam si minora q̃ accepit reddidit: aut omnia non redidit sed uult reddere ex toto: in hoc intentus est animo: in hoc uictus est: q̃ qui in armis moritur quem occidere facilius hostis potuit: q̃ auertere. q̃d ipse æstimas id decidere uiro bono nõ pot: ut uincatur. Nunq̃ n. succũbet: nũq̃ renũciabit: ad ultimũ usq; diẽ uitæ stabit patus: & i hac statiõe morief. Magna se accepisse præ se ferẽs pia uoluisse.

m Acedoni uetant suos pactuos cestu decernere: sibi inferiorem ostendit uicti cõfessio. Cursor mẽtam prior contingit uelocitate: illum non animo anteceſſit. Lucator ter abiectus per
didit palmã nõ tradidit. Cũ iuictos esse lacedæmonii ciues suos magno æstimarent: ab his certaminibus remouerunt: in qbus uictorẽ facit non iudex: nec per se ipse exitus: sed uox cedentis: & tradere iubentis. Hoc quod illi in ciuibus suis custodiunt: uirtus ac bona uoluntas omnibus præstat: ne unq̃ uincatur. Quoniam quidem etiam inter superantia animus iuictus est: Ideo nemo. ccc. Fabios uictos dicit sed occisos: Et regulas captus est a pœnis: non uictus. Et quisquis alius seuientis fortunæ ui ac pondere oppressus: non submittit animum. In beneficiis idem est. Plura aliquis accepit: maiora frequentiora: non tamen uictus est. Beneficia fortasse beneficiis uicta sunt: si iter se data & accepta computes. Si dantem & accipientem comparaueris: quorum animi & per se æstimãdi sunt: penes neutrum erit palma. Solet eni fieri ut etiã cũ alter multis uulneribus confossus est: alter leuiter quidem saucius pares exisse dicantur: q̃uis alter uideatur inferor.

Rgo nemo uici pot beneficiis. Scit debere si uult referre: siqdẽ rebus nõ pẽnio æquat. Hic
e q̃diu in hoc pmanet: q̃diu tenet uolũtatẽ: gratũ aium signis approbat. Quid itereſt ab utraq; pte munuscula plura numerẽtur. Tu multa dare potes: at ego tãtũ accipe possum. Tecum stat fortuna. Mecũ bona uolũtas. Tamẽ tã par tibi sum: q̃ multis armatissimis: nudi aũt leuiter armati. Nemo itaq; beneficiis uincitur: qa tã gratus ẽ qsq; q̃ uoluit. Nã si turpe ẽ beneficiis uici: nõ oportet a pponẽtibus uiris accipe beneficiũ: qbus gr̃am referre non possis. A pricipibus dico a regibus: quos eo loco fortuna posuit ex quo largiti multa possent: pauca admodũ & iparia datis accepturi. Reges & principes dixi qbus tamẽ pot opa nauari: & quoꝝ illa excellens potẽtia p aiorum consensum misteriũq; cõstat. Sunt qdã extra hoiem oẽm subdicti cupiditatẽ: qui uix ullas humanis deside riis cõtinguntur: qbus nihil pot pstari ipsa fortuna: Necesse est a Socrate quincar beneficiis. Necesse est a. Diogene: q p medias macedonũ gazas nudus iceſſit: calcatis regiis opibus. Nõne ille túc meri to & sibi & cæteris qbus adipiscendã ueritatẽ nõ erat obfusa caligo: supra eũ eminere uisus est: ista quẽ omnia iacebant. Multo potentior: multo locupletior fuit: oia tunc possidẽte. Alexandro. Plus enim erat quod hic nollet accipere: q̃ quod ille posset dare.

On est turpe ab his uinci. Neq; n. minus fortis sum: si cũ inumerabili me hoste cõmittis. Nec
n iõ ignis minus urere pot: si in mãm icidit iuiolabilẽ flãmis. Nec iõ ferrũ secãdi ui pdidit: si nõ recipiens ictũ lapis solidus iuictæ aduersus dura nature diuidẽdus est: Idem tibi de hoie grato respõdeo. Nõ turpiter uincitur: beneficiis: si ab his obligatus ẽ: ad quos aut fortunæ magnitudo: aut eximia uirtus additũ reddituris ad se bũficiis clausit. A parẽtibus fere uincimur. Nã tãdiu illos odio hẽmus: q̃diu graues iudicamus: & q̃diu beneficia illoꝝ nõ intelligimus. Cũ iam ætas aliquid prudẽtiæ collegit: & appere cœpit: ppter illa ipsa eos amari a nobis debere ppter quæ nõ amabantur: Admonitiones seueritatẽ: & incõsultæ adolescẽtiæ diligẽtẽ custodiã rapiũtur a nobis. Paucos usq; ad uerum fructum a liberis percipiendum perduxit ætas Cæteri liberos honore senserunt.

Non est turpe uinci beneficiis a parente. Quid ni non sit turpe: cum alunde turpe sit? Quibuscum enim & pares & impares sumus. Pares animo quem solum illi exigunt: quem nos solum promitti mus. Impares fortuna: q̃ sicut obstitit quo minus referret gratiã: nõ ꝙ illi tanq̃ uicto erubescẽdũ est. Non est turpe non sequi: dummodo sequaris. Sæpe necesse esse accipere alia beneficia petamus & roga redidimus. Nec ideo non petimus aut tu piter petimus: quia non redditurus debeat. Quia non per nos erit mora: quominus gratissimi simus: sed interueniet aliquid extrinsecus quod prohibeat. Non tamen nec uincemur animo: nec turpiter uincula rebus superducuntur: quæ non sunt in nostra potestate.

a Lexander macedonum rex gloriari solebat: a nullo se beneficiis uictum. Nõ est quominus animis macedonas: & græcos: & cartas: & persas: & nationes districtas sine exercitu suscipiat: ne hoc sibi præstitisse regnum: a thraciæ angulo porrectum: usq; ad litus incogniti maris iudicet. Eadem re gloriari Socrates potuit: eadem Diogenes: a quo uictus est. Quid ni uictus sit illo die quo homo super mensuram humanæ superbiæ tumens uidit aliquem: cui nec dare quicq̃ posset nec eripere? Archelaus res Socratem rogauit ut ad se ueniret, dixisset Socrates traditur. Nolle ad eum uenire a quo acciperet beneficia: cum reddere illi paria non posset. Primum in ipsius potestate erat non accipere. Deinde ipse dare beneficium prior incipiebat. Veniebat enim rogatus: & id dabat: quod utiq; ille non erat Socrati redditurus. Etiam nunc. Archelaus daturus erat autem & argentum recepturus contemptum auri & argenti. Non poterat ergo Archelao referre Socrates gratiam. Et quid tantum erat acceptutus: q̃tum dabat: si ostendisset hominem nitæ ac mortis peritum utriusq; fines tenentem. Si regem in luce media errantem ad rerum naturam admisisset: usq; eo eius ignarum, ut quo die solis defectio fuit reginam clauderet: & filium quod in luctu ac rebus aduersis mortis est tõderet. Quantum fuisset beneficium si timentem e latebris suis extraxisset: & bonum animum habere iussisset dicens: Non est ista solis defectio: sed duorum syderum coitus: cum luna humiliore cursus uia infra ipsum solem: orbem ipsum suum posuit: & illum obiectu sui abscondit. Quæ modo partes suas exiguas: si in transcursu strinxit obducit. Modo plus tetigit si maiorem partem sui obiecit: modo excluſit totius aspectu si recto libramento iter solem terrasq; media successit. Sed iam ista sydera: hoc & illo deducet uelocitas sua. Iam recipient terræ: & hic ibit ordo per sæcula dispositosq; ac prædictos dies habet quibus sol intercussu lunæ uetetur omnes radios effundere. Paulum expecta iam emerget: iam istam uelut nubem relinquet. Iam exolutus impedimentis: lucem suam libere mittet. Socrates parem gratiam Archelao ferre non posset: si illum regnare docuisset? parum scilicet magnum beneficium a Socrate accipiebat: si ullum dare potuisset Socrati. Quare ergo hoc Socrates dixit. Vt facetus & cuius per figuras sermo procedere solitus erat: derisor omnium maxime potentium. Maluit illi. i. discrete uel artificiose: uel mansuete negare: q̃ contumaciter ac superbe. Dixit se nolle beneficia ab eo accipere: cui nõ posset paria reddere. Timuit fortasse ne cogeretur accipere quæ nollet. Timuit ne quid indignum Socrati acciperet. Dicet aliquid negasset: si nollet. Sed instigasset in se regem insolentem: & omnia sua magno æstimari uolentem. Nihil ad res pertinet utrum dare aliquid Regi nolis: an accipere a Rege. In æquo utrãq; ponit repulsam. Et superbo fastidiri acerbius est q̃ non timeri. Vis scire quid uere noluerit? Noluit ire ad uolũtariam seruitutẽ. is cuius libertatem ciuitas libera ferre non potuit.

Atis ut æstimo hanc partem tractauimus: an turpe esset beneficiis uinci: quo qui quærit scit
s non solere homines sibi ipsis beneficium dare. Manifestum enim fuisset: non esse turpe a se ipso uinci. Atqui apud stoicos quosdam: & de hoc ambigitur: an possit aliquis sibi beneficium dare: an debeat referre sibi gratiam: quod ut uideretur querendum illa fecerunt. Solemus dicere gratias mihi ago: & de nullo quæri mihi possum alio q̃ de me. Ego mihi irascor: & ego a me pœnas exigam: & odi me. Multa præterea huiusmodi per quæ uerusquisq; de se tanq̃ de altero loqꝫ tur. Si nocere inquit mihi possum: quare non & beneficia mihi dare possum? Preterea quæ si in aliũ contulissem beneficia uocarentur: quare si in me contulit non sint? Quod si ab altero accepissem: deberem. Quare si mihi ipse dedi non debeam? Quare sim aduersus me ingratus quod nõ minus turpe est q̃ in se sordidum esse: & in se durum ac sæuum: & sui negligentem. Tam alieni coporis lenocinia audit q̃ sui. Nẽpe reprehenditur assentator: & aliena subsequens uerba paratus ad falsa. laudator non minus placens sibi: & se suspiciens: ut ita dicam: assentator suus. Vitia non tantum cum foris peccant inuisa sunt: sed cum in se retorquentur. Quem magis admiraberis: q̃ qui imperat sibi: q̃ qui se habet in potestate? Gentes facilius est barbaras impatientesq; alieni arbitrio regere: q̃ animum suum cõtinere & tradere sibi. Plato inquit: agit Socrati gratias q̃ ab illo didicit: quare Socrates nõ agat q̃ ipse se docuit? M. Cato ait. Quod tibi deerit a te ipso mutuare. Quare donare mihi nõ possum: si cõmodare possum. Innumerabilia sunt in quibus cõsuetudo nos diuidit. Dicere solemus. Sine tu: inquã mecũ: & ego tibi aurẽ puellẽ: Quæ si uera sũt: quẽadmodũ aliqs sibi irasci dz: sic & gratias agere. Quõ obiurgare se: sic & laudare. quõ dãno sibi eẽ: sic & lucro põt. Iniuria & bũficiũ cõtraria sunt. Si de aliquo dicimus. Iniuriã sibi fecit. poterimus dicere & bũficiũ sibi dedit. Nã sibi dedit.

Natura prius est ut quis debeat: deinde ut gratiam referat. Debitor non est sine creditore: nõ magis q̃ maritus sine uxore: aut siue filio pater.

Liquis dare debet ut alter quis accipiat. Nõ est dare: nec recipere: in dexteram manum de sinistra transferre. Quomodo nemo se portat: quãuis corpus suum moueat & trãsferat. quomodo nemo quis pro se dixerit: affuisse sibi dicitur. Nec statuam sibi tanq̃ patrono suo ponit. Quod si æger cum ei pecunia conualuit: mercedem medici non exigit. Sic in omni negocio: etiam cum aliquid prodesse sibi fecerat: non tamen debebit referre gratiam sibi: qa non habebit cui referat. Vt concedam aliquem dare sibi beneficium: dum dat & recipit. Vt concedam aliquem a se accipere beneficium: dum accipit. Domi q̃ aiunt uersura fit: & uelut lusorium nomen stat: transit. Neq; enim alius dat q̃ qui accipit: sed unus atq; idem. Hoc uerbum debere: non habet nisi iter duos locũ. Quo modo ergo in uno consistit: qui se obligãdo liberat. Vt in orbe ac pila: nihil est imũ: nihil summũ nihil extremum: primum: quia motu ordo mutatur: & quæ sequebantur præcedũt: & quæ occidebant oriuntur. Omnia quomodocunq; uerint: in idem reuertuntur. Ita in homine existima fieri: cũ illum multa mutaueris: Vnus est: cæcidit se. Iniuriarum cum quo agat non habet. Alligauit & clausit de ui non tenetur. Beneficium sibi dedit protinus danti redidit. Rerum natura nihil dicitur perdere: quia quicquid illi auellitur: ad illam redit. nec perire quicq̃ põt: quod quo excedat non habet: sed eodem reuoluitur unde discedit: Quid simile inquit habet hoc exemplum: huic propositæ questioni dicam. Puta te ingratum esse non peribit beneficium: habet illud qui dedit: putate recipe nolle: apud te est anteq̃ redditur. Non potest quicq̃ amittere. Quia qđ detrahitur nihilominus tibi acquiritur. Intra teipsum orbis agitur: accipiendo das: dando accipis.

Beneficium inquit, sibi dare oportet: ergo & referre gratiam oportet: Primum illud falsum
b est ex quo pendent sequentia. Nemo enim sibi beneficium dat: sed naturæ suæ paret: a qua ad charitatem sui compositus est. Vnde illi summa cura est nocitura uitandi: profutura appetendi. Itaq; nec Liberalis est qui sibi donat: nec clemens qui sibi ignoscit: nec sibi misericors qui malis suis tangitur. Quod aliis præstare liberalitas est: clementia: misericordia: sibi præstare natura est. Beneficium res uoluntaria est. at prodesse sibi necessarium est. Quo quis plura beneficia dedit: beneficentior est. Quis unq̃ laudatus est: q̃ sibi ipse fuisset auxilio? q̃ se eripuisset latronibus? Nemo sibi beneficium dat non magis q̃ hospitium. Nemo sibi donat: non magis q̃ credit. Si dat sibi quisq̃ beneficium: semper dat: sine intermissione dat. Inire beneficiorum suorum nõ potest numerum: Quãdo ergo gratiam referet? cum per hoc ipsum quo gratiam referet: beneficiũ dat. Quomodo enim discernere poteris utrum det sibi beneficium an reddat? Cum intra eundem hominẽ res geratur. Liberaui me periculo: beneficium mihi dedi: Iterum me periculo libero do beneficiũ an reddo? Deinde ut primum illud concedam: dare nos beneficium nobis: sequitur non cõcedam. Nam etiam si damus non debemus: quia statim recipimus. Accipere beneficium nos opotet: deinde debere: deinde referre. Debendi locus non est: quia sine ulla mora recipimus Dat nemo nisi alteri. Reddit nemo nisi alteri: Id intra unum non potest fieri quod tociens duos exigit.

Eneficium est præstitisse aliquid utiliter. Verbum autem præstitisse ad alios spectat. Nunqd
b non demens uidebitur qui aliquid uendidisse sibi se dicet? quia uenditio alienatio est: & rei suæ iurisq; sui mea in alium translatio. Atqui quemadmodum uendere: si dare aliquid: a se dimittere est: & id quod tenueris habendum alteri tradere. Quid si est beneficium: nemo sibi dedit: quia nemo dat sibi aliquid. Duo contraria in uno coeunt: ut idem dare: & accipere. Sed etiam nũc multum interest inter dare & accipere. Quid ni? cum ex diuerso ista uerba posita sunt. Atqui sibi si quis beneficium dat: nihil interest inter dare & accipere: Pauloante dicebam quædam ad alios pertinere: & sic esse formata ut tota significatio illorum discedat a nobis. Frater sum alterius. Nemo ẽ: enim suus frater. Par sum: sed alicui. Quis est enim par sibi? Quod comparatur sine altero non intelligitur: quod iungitur sine altero non est. Sic & quod datur sine altero nõ est: & beneficium sine altero nõ est. Idem ipso uocabulo apparet in quo hoc cõtinetur beneficisse. Nemo autem sibi benefacit: non magis q̃ sibi fauet q̃ suarum partium est. Diutius hoc & pluribus exemplis licet prosequi. Quid cum inter ea sit habendum beneficium: quæ secundam personam desiderant: quædam cum sint honesta pulcherrima summæ uirtutis: nisi etiam altero non habẽt locum. Laudatur & iter maxima humani generis bona fides colitur. Num quis ergo dicitur sibi fidem præstitisse?

Enio nunc ad ultimam partem. Qui gratiam refert aliquid debet impẽdere: sicut qui soluit
u pecuniam. Nihil autem impendit qui gratiam sibi refert: non magis q̃ consequitur qui beneficium a se accepit. Beneficium & gratiæ relatio ultro & citroq; ire debẽt: Intra unum hominẽ non est uicissitudo. Qui ergo gratiã refert iuicẽ ꝓdest ei a quo cõsecutus ẽ aliqd. Qui sibi gratiã refert cui ꝓdest? sibi. & qs nõ alio loco relationẽ gratiæ: alio beneficiũ cogitat? q gratiã refert: sibi ꝓdest. Et qs unq̃ ingratus hoc uoluit facere? imo qs nõ ingratus fuit: ut hoc faceret. Si gratias iqs nobis agere dẽmus: & gratiã referre debemus. Dicimus aũt ago gratias mihi: q̃ illã uxorẽ uolui ducere: & cum illo nõ contraxi societatem: Cum hoc dicimus: laudamus nos: & ut actum nostrum comprobemus: gratias agentium uerbis abutimur. Beneficium est quod potest: & cũ datũ est: nõ reddi.

Qui sibi beneficium sit dat:non potest non recipere quod dedit.Ergo non est beneficium.Alio tempore beneficium accipitur:alio redditur.In beneficio hoc est probabile:& suscipiendum q̃ alteri ut aliquis prodesset:utilitatis interim suæ obtutus est:quop alteri dedi/ablaturus sibi.Hoc nõ facit qui beneficium sibi dat:Beneficium dare socia/is res est:Aliquem obligat:sibi dare non est sociali[illegible]. Neminem conciliat:neminem obligat:nemi/inem in spem induxit ut dicat: Hic be[illegible]uus ẽ: illi beneficium dedi:dabit & mihi.Beneficiũ est quod quis non sua cã dat:sed [illegible]is cui dat.Is qui sibi beneficium dat sua causa dat. Non est ergo beneficium.

Ideor tibi iam illud quod in principio dixeram mentius. Dicis me abesse ab eo qui operæ
u precium facit: immo totam operam bona fide perdere. Expecta etiam hoc uerius dices: simul ad te ad has latebras perduxero:a quibus cum euaseris:nihil amplius assecutus eris: q̃ ut eas difficultates effugias:in quas licuit non descẽdere. Quid eni boni est nodos opose soluere: quos ipse ut solueres fecerit?Sed quemadmodum quedam in oblectamentum:ac iocũ: sic intelligantur:ut eorum solutio imperito difficilis sit.Quæ illi qui explicuit sine ullo negocio spirat:quia commissuras eorum & moras nouit.Nihilominus illa habent aliquam uolũtatem. Tentant enim acumen animorum & intentionem excitant.Ita hæc quæ uidẽtur callida & insidiosa: securitatem: torporem ac segnitiem ingeniis auferunt:quibus modo campus in quo uagentur.sternendus est: modo crebri aliquid & fragosi obiiciendum per quod erepant:& solicite uestigium faciãt. Dicitur nemo ingratus esse.Id sic colligitur. Beneficium est quod prodest:prodesse autẽ nemo homini malo potest:ut dicitis stoici:ergo beneficium non accipit malus:ingratus est. Quomodo etiam nunc beneficium honesta & probabilis res est? Apud malum nulli honestæ rei aut probabili locus est: ergo nec beneficio.quod si accipere non potest:nec reddere quidem debet.Et ideo non fit ingratus. Etiam nunc ut dicitis:Bonus uir omnia recte facit.Si omnia recte facit.ingratus esse nõ potest. Malo uiro beneficium nemo dare potest.Bonus beneficium reddit:malus nõ accipit. Quod si est: nec bonus quisq̃ ingratus est:nec malus.Ita ingratus in rerum natura est nemo:& hoc inane.: unum est apud nos bonum honestum.Id peruenire ad malum non potest.Desinit enim malus esse: si ad illũ uirtus intrauerit.Quamdiu autẽ malus est:nemo illi dare beneficium potest.Quia bona malaq̃ dissentiunt:nec in unum eunt.Ideo nemo illi prodest.Quia quicquid ad illum peruenit id paruo usu corrumpitur.Quemadmodum stomachus morbo uitiatus:& colligens labem: quoscunq̃ accepit cibos mittit:& omne alimentum in causam doloris trahit.Ita animus cæcus quicquid illi commiseris:id onus suum:& perniciem.& occasionẽ miseriæ facit.Fœlicissimis itaq̃ opulẽtissimisq̃ plurimum æstus subest:minusq̃ se inueniunt quo in maiorem materiam inciderunt.qua fluctuarẽtur. Ergo nihil potest ad malos peruenire quod prosit:immo nihil quod non noceat.Quæcunq̃ enim illis contigerunt:in naturam suam uertunt:& extra speciosa profuturaq̃ si meliori darent:illis pestifera sunt:ideo nec beneficium dare possunt,quoniam nemo potest quod non habet dare.Hic bene faciendi uoluntate caret.

Ed quis hæc ita sint:accipere tamen malus potest quæ beneficiis similia sunt:quibus nõ red
s ditis:ingratus erit. Sunt animi bona:sunt corporis:fortunæ.Illa animi bona a stulto ac malo submouentur. Ad hæc admittitur quæ accipere potest & debet reddere:& si non reddit: ingratus est.Non hoc ex nostra constitutione tãtum.Peripatetici quoq̃:qui fœlicitatis humanæ lõge lateq̃ terminos ponunt:aiunt:minuta peruenire beneficia ad malos. Hec qui non redit ingratus est.Nobis itaq̃ benefia esse non placet,quæ non sunt animum factura meliorem: commoda tamẽ illa esse & expetenda non negamus:Hæc & uiro dono dare malus potest:& accipere a bono: ut pecuniam:uestem:honores:& uitam.Quæ si non reddet in ingrati nomẽ incidet. At quomodo ingratum uocas: eo non reddito: quod negas esse beneficium? Quædam etiam si uera non sunt propter similitudinem eodem uocabulo comprehensa suut.Sic parapsidem & argẽteam & auream dicimus.Sic illiteratum non ex toto rudem:sed ad litteras altiores non perductum.Sic q̃ male uestitum & pãnosum uidit:nudum se uidisset dicit.Beneficia ista non sunt:habent tamen beneficii speciem.Quomodo ista sunt tanq̃ beneficia:sic & ille tanq̃ ingratus est:non ingratus.Falsum est qui illa beneficia:& qui dat appellat:& qui accipit.Ita qui uiri boni spem fefellit:tam ingratus q̃ uenefi/cus:qui saporem cum uenenum crederet miscuit.

Leantes uehementius ait licet inquit beneficum non sit quod accepit: ipse tamen ingratus
c est:quia non fuit redditurus etiam si accepisset.Sic latro est etiam anteq̃ manus inquinet:q̃a occidendum iam armatus est:& habet spoliandi atq̃ interficiendi uoluntatem. Exercetur & aperitur opere nequitia:si non incipit.Ipsum quod accepit beneficium non erat: sed uocabatur: sacrilegi dant pœnas:q̃uis nemo usq̃ ad cælos porrigat.Quomodo inquit aduersus malum ingratus est quisq̃:cum malo dari beneficium non possit?ea.s.ratiõe:quia accipiet ab illo aliquid ex his quæ apud imperitos sunt:quo tamen si malus est:ipse quoq̃ in simili materia gratus esse debebit: & illa qualiacunq̃ sunt:cum pro bonis acceperit:pro bonis reddere.Aes alienum habere dicitur & qui aureos debet:& qui eorum forma publica percussum:quale apud lacedæmonios fuit qd usum numerate pecuniæ præstat:Quo genere obligatus es:hos fidem exolue.

Vid sint beneficia:an & in hãc sordidã humilẽq̃ mãm deduci magnitudo nois clari dẽat:
q ad nos ptinet:sed ad alios spectat.Vos uos ad ipsũm ueri cõponite aium:& dũ honestũ dicitis quicquid est: id qd nomen honesti iactatum id colite.Quõ inquit nemo per uos ingratus [illegible]ursus omnes ingrati sunt.Nam ut dicimus:omnes stulti mali sunt.Qui autem habet uitium unum[illegible]mnia.Omnes autem stulti:& mali sunt.Omnes ergo ingrati sunt. Quid ergo non undiq̃ humano [illegible]ei conuitium,firmõ publica querela est beneficia perisse: & paucissimos esse.qui de benemerentibus non inuicem pessime mereantur.Nec est q̃ hanc tãtum nostram murmurationem putes.Pro pessimo prauoq̃ numerantium.quicquid citra recti formulam cecidit. Ecce nescio quendam qui non ex philosophorum domo clamat ex medio conuẽtu:populos gentesq̃ damnatura uox mittitur.Non hospes ab hospite tutus.Nõ socera genero:frattum quoq̃ gratia rara est.Iminet extitio uir cõiugis:illa mariti:Hoc iam amplius est:Beneficia in scelus uersa sunt. & sanguini eorum non parcitur:pro quibus sanguis fundendus est.Gladio ac uenenis beneficia seq̃mur.Ipsi patriæ manus afferre:& fascibus suis illã præmere potẽtia ac dignitas est. Humili se ac depresso loco putat stare:q[illegible]squis non supra rempu.stetit. Accepti ab illa exercitus in ipsam conuertũtur:& imperatoria concio est.Pugnate contra coniuges:pugnate contra liberos. Aras:focos: penates:atmis incensite.Quiue triumphaturi quidem intrare urbem iniussu senatus deberetis: quibusq̃ exercitum uictorem reducentibus curia extra muros præberetur:nunc ciuibus cæsis:persuasi cruore cognato:urbem sub rectis intrare uexillis.Obmutescat iter militaria signa libertas:& ille uictor:pacatorq̃ gentium populus remotis procul bellis:omni terrore compresso:intra/muros obscessus:aquilas suas horreat.

Ingratus est coriolanus sero:& post sceleris pœnitentiã pius posuit arma:sed in medio pa
i ricidio posuit. Ingratus Catelina.Parũ est illi capere patriam:nisi euerteret. nisi allobrogũ in illam cohortes immiserit:transalpes accitus hostis uetera & ingenita odia satiauerit: ac diu debitas inferias gallicis bustis duces romani persoluerint Ingratus.C.Marius:ad consulatum a Gallica perductus:qui nisi cymbricis cædibus omnia funera æquauerit: nisi ciuilis exilii: & trucidati omnis non tantum dederit:signum sed ipse signum fuerit:parum mutatam:ac repositam in priorem locum fortunam suam sentiet.Ingratus.L.Sylla:qui patriam durioribus remediis q̃ pericula erant sanauit,Qui cum a prænestina arce usq̃ ad collinam portam per sanguinem humanum incessisset: alia ædidit in urbe prælia:alias cædes:legiones duas: quod crudele est post uictoriam: quod nefas post fidem in angulo congestas contrucidauit:& proscriptionem cõmentus est. Dii magni ut qui ciuem romanum occidisset:impunitatem:& pecuniam tantum non ciuis causa acciperet.Ingratus. Q. Pompeius:qui pro tribus consulatibus pro triumphis tribus:pro tot honoribus:quos ex maxima parte immaturus inuaserat.hãc gratiam rei publicæ reddidit ut in possessionem eius:aliosq̃ induceret:quasi potentiæ suæ detractarus iuidiam.Si qd nulli licere debebat:pluribus licuisset. Dum extraordinaria cõcupiscit imperia.Dum prouincias ut eligat distribuit:dum ita trium uiris,R.P. diuidit:ut tamen in sua domo duæ partes essent, Eo rediit.R.P.ut saluis esse non posset: nisi beneficio seruitutis.Ipse Pompeii hostis ac uictor a gallia germaniaq̃ bellum in urbem circũægit. & ille plebicola:ille popularis:castra in circo flammio posuit:propius q̃ Porsennæ fuerant.Temperauit si demius crudelitatem uictorie:quod dicere solebat præstitit.Neminem occidit:nisi armatũ. Quid ergo est? Cæteri arma cruentius exercuerunt:satiati tamen aliquid abiecerunt:Hic gladium cito cõdidit:nunq̃ posuit.Ingratus Antonius.Indicatorem suam quẽ iure cæsum pronunciauit:interfecto remq̃ eius.in prouincias:& imperia dimisit.Patria uero proscriptionibus:incursionibus: bellis: laceratam:post tot mala destinauit:ne Romanis quidẽ regibus:utiq̃ Athenis:rhodiis: & plærisq̃ urbibus claris:ius integrum:libertatem q̃ cum imunitate rediderat:ipsa tributũ spadonibus pẽderet.

De ingratitudine urbis Romanæ contra bonos ciues.

Eficiet me dies enumerantem ingratos.usq̃ in ultima patriæ exitia:Aeque immẽsum erit:
d si percurrere cœpo.Ipsa respublica q̃ ingrata in optimos ac deuotissimos sibi fuerit:q̃q̃ nõ minus sæpe peccauerit q̃ in ipsam peccatum est.Camillum in exilium misit.Scipionem dimisit:exulauit post Catelinam Cicero:diruti eius penates:bona direpta:factum quicquid uictor Catelina fecisset.Rutilius in nocentiæ præcium tulit:in Asia latenti.Catoni populi romani præturam negauit:consulatum pernegauit.Ingrati publice sumus: se quisq̃ interroget. Nemo non aliquem quærit ut ingratum. Atqui non potest fieri ut omnes quærantur: nisi quærendum est de omnibus. Omnes ergo ingrati sunt.Tantum & cupidi omnes:& maligni omnes:& timidi omnes:illi in primis qui uidentur audaces. Adiice & ambitiosi oẽs sunt:& impii omnes.Sed nõ est quod irascaris. Ignosce illis.Oẽs insaniunt.Nolo te ad incerta reuocare ut dicã:q̃ ingrata sit uide iuuẽtus.Quid nõ patri suo supremũ diẽ:& inocẽs sit opta:ut moderatus expectat:ut pius cogitat?Quotus qsq̃ uxoris optiæ mortẽ timet.ut nõ cõputet?Cui toto litigatori defenso tã magni beneficii ultra res proximas memoria durauit.illud i cõfesso ẽ.Quis sine q̃rela moritur?Quis extremo die dicere audet: uixi & quẽ dederat cursũ fortuna pægi?Quis nõ reculans?Quis nõ gemẽs exit?Atq̃ hoc ingrati ẽ, nõ esse cõtentũ præfato tpe.Semp pauci dies erũt:si illos numeraueris. Cogita nõ eẽ summum bonũ

in tẽpore.Quãtumcunq; est boni consules:Vt prolongetur tibi dies mortis:nihil pficit ad fœlicitatem.Quoniam mora nõ fit beatior uita ſſd lõgior.Quãto satius est gratum aduersus perceptas uoluntates: non aliorum annos computare: sed suos benigne æstimare & in lucro ponere. Hoc dignum iudicauit deus.Hoc satis est.Potuit plus sed hoc quoq; beneficium est.Grati sumus aduersus deos.Grati aduersus homines.Grati aduersus eos qui nobis aliquid præstiterunt. Grati etiam ad uersus eos qui nostris præstiterunt.

Infinitum inquis me obligas cum dicis: & nostris. Itaq; pone aliquem finem. Qui filio
i beneficium dat ut dicis:& patri eius dat.Primum de quo uado ad quem curris:quæro.Deide illud utiq; mihi determinari uolo:si & patri suo beneficium datur. Nunquid & fratri? Nunquid & patruo? Nunquid auo? Nunquid uxori:& socero? Dic mihi ubi debeam desinere: quo usq; personarum seriem sequar si agrum tuum coluero:tibi beneficium dedero.Si domum tuã ardentem restrinxero :aut ne nunc cadat excepero:tibi beneficium dabo.Si seruum tuum seruauero: tibi imputabo.Si filium tuum seruauero:non habebis beneficium meum.

Iſſimilia ponis exempla:quia qui agrum meum colit:agro beneficium nõ dedit: nec dat:
d sed mihi & qui domum meam quominus ruat sulcit:præstat mihi.Ipsa enim domus sine sensu est.Debitorem me habet quia nullum habet.Et qui agrum meum colit:non illũ: sed me demereri uult.Idem de seruo dicam:mei mancipii res ẽ:mihi seruatur.Ideo ego pro illo debeo: Filius ipse beneficii capax est.Itaq; ille accipit.Ego beneficio lætor. Contingor: non obligor. Velim tamen : tu qui debere te non putas respondeas mihi. Filii bona ualitudo:fœlicitas:patrimonium:pertinet ad patrem.Fœlicior futurus est:si saluum habuerit filiũ:infœlicior si amiserit. Quid ego? Qui & fœlicior fit a me.& infœlitatis maxime periculo liberatur:non accipit beneficium? Nõ inquit:quædam in alios enim conferuntur: sed ad nos usq; permanent. Ab eo autem exigi quicq; debet : in quem confertur. Sicut pecunia ab eo petitur cui credita est q̃uis ad me illa aliquo modo uenerit nullum beneficium est cuius cõmodum non proximos tangat: nõnunq; etiam longius positus.Non quæritur quo beneficium ab eo cui datum est transferatur:sed tibi primo collocetur. A reo tibiipso & a capite repeticio est.Quid ergo oro te:non dicis filium mihi donasti:& si hic piſſet.uicturus non fui.Pro eius uita beneficium non debes:cuius uitam tuam prefers: etiam nunc cũ filium tuum seruaui ad genua procũbis:diis uoto soluis;tanq; ipse seruatus:ille uoces exeũt tibi. Nihil me interest:an me seruaueris:duos seruasti:imo me magis. Quare ista dicis:si non accipis beneficium? quia & si filius meus pecuniam mutuam sumpserit:creditori numerabo non tamen ego debuero. Quia & si filius meius in adiutorio deprehensus erit:erubescam non ideo ego ero adulter. Dico me tibi obligatum me pro filio:non quia sum:sed quia uolo me offerre tibi debitorem uolũtarium . At peruenit ad me summa ex incolumitate eius uoluptas:summa utilitas:& orbitatis grauissimum uulnus effugi.Non queritur nunc an profueris mihi:sed an beneficium dederit. Prodest enim & animal:& lapis & herba:nec tamẽ beneficium dant.quod nunq; datur nisi a uolẽte. Tu aũt non uis patri:sed filio dare:Et interim ne nosti quidem patrem.Itaq; cum dixeris:patri ergo beneficium non dedi:filium eius seruanda? Contra oppone. Patri ergo benefium dedi: quem non noui:quem non cogitaui? Et quid q̃ aliquando euenie:ut patrem oderis:filium serues:beneficium ei uideberis dedisse:cui tunc inimicissimus eras cum dares.Sed ut dialogorum alternatione sepositã; tanq; iuri sconsultus respondeam.Mens spectanda est dantis:beneficium enim dedit:cui datum uoluit.Si in patris honorem fecit:patet accepit beneficium:sic pater beneficio in filium collato nõ obligatur:etiam si fruitur.si tamen occasionem habuerit:uolet & ipse præstare aliquid:non tanq; præstandi necessitatem habeat:nec soluendi.sed tanq; incipiendi causam:repeti patre beneficium non debet.Siquid pro hoc benigne facit:iustus non gratus est.Nam illud finiri non potest:si patrido beneficium:& matri:& auo:& auunculo:& liberis:& affinibus:& amicis:& seruis:& patriæ. Vbi ergo beneficium icipit stare:Sortes enim ille inexplicabilis subit:cui difficile est modum ponere : quia paulatim surrepit:& non desinit serpere.Illud solet quæri.Fratres duo dissidẽt:si alterum seruo:ando beneficium ei qui fratrem inuisum non perisse moleste laturus est? Non est dubium qui beneficium:sit:etiam inuito prodesse.Sicut non dedit beneficium qui inuitus fuit.

Beneficium inquit uocas:quo ille offenditur:quo torquetur.Multa beneficia tristem fron-
b tem & asperam habent:quemadmodum secare & urere ut sanes:& uinculis coercere.Non spectandum an dolere aliquis beneficio accepto:sed an gaudere debeat.Nõ est malus quẽ barbarus & ignarus formæ publice reicit.Beneficium odit & accepit si modo id prodest:sis qui dabat ut prodesset dedit:nihil refert an bonam rem malo animos quis accipiat. Agendum hoc in cõtrarium uerte.Odit fratrem suum quem illi expedit habere.Hunc occidi:non est beneficium: q̃uis ille dicat esse:& gaudeat Insidiosissime nocet cui gratiæ aguntur pro iniuria. Vide prodest aliquares:& ideo beneficium est.Nocet:& ideo nõ est beneficium.Ecce q̃ nec pſit.nec noceat:dabo: & tamẽ beneficiũ est.Patrẽ alicuius in solitudine exanimem inueni:corpus eius sepeliri:nec illi profui. Quid enĩ illius intererat quo gentere dilaberetur.Nec filio:qd.n.p hoc cõmodi accessit illi? dicã qd consecutus sit.Officio soleni & necessario per me functus est.Præstiti patri eius quod ipse præstare

noluisset:necnõ & debuisset.Hoc tamen ita beneficiũ est:si nõ misericordiæ & humanitati dedi:ut quodlibet cadauer absconderẽ.Sed si corpus agnoui:si filium:tunc hoc præstare me cogitaui:aut si tetigi ignoto mortuo inieci.nullum in hoc habeo huius officii debitorẽ in publicũ. Humanus dicit aliquid tantopere quæris cui dederis beneficiũ:tanq; repetiturus aliquando:sunt qui nunq; iudicant esse repetendũ. Et has causas afferunt:indignus etiã repetenti non reddet. Dignus etiã per se reddet uel referet. Pr[illegible] si bono uiro dediſti, recta ne iniuriam illi facias appellado:tanq; nõ fuisset sua sponte redditurus.Si malo uiro dediſti:flectere beneficiũ uerbo:ne corrũperis creditũ saciendo.Præterea lex quod nõ iussit reperi:uetuit. Verba sunt ista q̃diu me nihil urget:q̃diu fortuna nihil cogit:petã potius beneficium q̃ repetam.Sed si de salute liberorum agitur:si in periculũ uxor deducitur:si patriæ salus ac libertas mittit me:etiam quo ire nollem:imperabo pudori meo:& testabor omnia me fecisse:ne opus esset mihi auxilio hominis ingrati nouissime recipiendi beneficii necessitas:repetendi uerecũdiã uincet,Deinde cum bono uiro beneficium do:sic do tanq; nunq; repetiturus:nisi necesse fuerit.Sed lex inquit non permittendo exire uetuit.

Vlta legẽ non habẽt:nec actionẽ. Atqui consuetudo uitæ humanæ lege omni ualẽtior dat
m aditum. Nulla lex iubet amicorũ secreta nõ eloqui.Nulla lex iubet fidẽ etiam inimico præstare.Quæ lex ad id præstandũ nos quod alicui promisimus alligat? Nulla quærat tum cũ eo qui arcanum sermonẽ continuerit:& fidẽ datam:nec seruatam indignabor.Sed ex beneficio inquit creditum facis:minime,Non enim exigo:sed repeto:& ne repeto quidẽ:sed admoneo. Nam ultima quoq; necessitas in hoc auget:ut ad eum ueniam cum quo diu mihi lectãdum sit.Quis tam ingratus est:ut illi non sit satis admoneri? Eum trãsibo:nec indignum iudicabo:qui gratus esse cogatur.Quomodo fœnerator quosdam debitores non appellat:quos scit dequoxisse:& in quorum pudorem nihil superest:nisi quod pereat.Sic ergo quosdam ingratos palam ac pertinaciter preteribo:nec ab ullo beneficium repetam:nisi a quo non ablaturus eio:sed recepturus.

Vlti sunt qui nec negare sciant:quod acceperunt:nec referre:qui nec tam boni sunt q̃ grati:
m nec tam mali q̃ ingrati:segnes & tardi:lenta nomina:non mala.Hos ergo non appellabo: sed cõmonere faciam:& ad officium aliud agentes educam:qui statim mihi sic respondebunt,Ignosce:nõ mehercule sciui hoc te desiderare. Alioquin ultro obtulissem.Rogo ne me ingratum existimes:nemini qd mihi præstiteris.Hos ergo quare dubitẽ & sibi meliores & mihi facere. Quæcunq; potuero:peccare prohibeo.Multo magis amicum:& ne peccet:& ne in me potissimum peccet:alterũ illi beneficiũ do:si illi ingratũ esse non patior:nec dure illi exprobrabo quæ præstiti: sed q̃ potuero mollissime:ut potestatẽ referendæ gratiæ faciam:renouabo memoriam eius:& petã beneficiũ.Ipse me repetere intelliget. Aliquando utar uerbis durioribus:si emendare illum sperauero posse.Nam desperatum,pter hoc quoq; non excogitabo:ne ex ingrato inimicum faciã. Quod si admonitionis quoq; sui rationẽ sugillationẽ ingratis remittimus:segniores ad reddenda beneficia faciemus. Quosdã uero sanabiles:& qui fieri boni possunt:si quod illos remorderet perire patiemur admonitione sublata. Quia & pater filium aliquãdo correxit:& uxor maritum aberrantem ad se reduxit:& amicus languentem amici fidem erexit.

Vidam ut expergiscantur non feriuntur:nec feriendi:sed cõmouendi sunt. Eodem modo
q quorundam ad ferendam gratiam fides non cessat:sed languet.Hãc pernellamus. Noli munus tuum in iniuriam uertere. Iniuria est enim:si in hoc non repetis:ut ingratus sim. Quid si ignoro quid desideres? Quid si occupationibus districtus:& in aliam uocatus occasionẽ nõ obseruaui? Ostende mihi quid possim:quid uelis: Quare desperas & beneficiũ & amicũ perdere? Vnde scis nolim:an ignorẽ:an animus:an facultas desit mihi experire. Admonebo ergo nõ amare:non palam fiue conuitio:sic ut se redisse in memoriam:non reduci putet.

Ausam dicebat apud diuũ Iuliũ ex ueteranis quidã paulo uiolẽtior aduersus uicinos suos:
c & causa præmebatur.Meministi inquit Impator in hispania talum te extorsisse circa sucronem.Cũ Cæsar meminisse se dixisset.Meministi quidẽ sub quadã arbore minimũ umbræ spargente:cũ uelles residere feruentissimo sole:& eẽt asperimus locus:in quo ex rupibus acutis:unica illa arbor emperat:quendã ex cõmilitonibus penulã suã substrauisse:cũ dixisset Cæsar:qd ni me minerim:& quidem siti confectus:qui impeditus ire ad fontem proximum non poteram : repere manibus uolebam nisi cõmilito:homo fortis ac strennuus:aquã mihi in galea sua attulisset. Potest inquit Imperator agnoscere illum hominẽ aut illam galeam . Cæsar ait se non posse galeã cognoscere:hominẽ pulchre posse,& adiecit(puto ob hoc iratus q̃ se a cognitione media ad ueterẽ fabulam adduceret(Tu utiq; ille non es:Merito inquit Cæsar me non agnoscis:Nam cum hoc factũ est integer eram:postea ad numidam in acie oculus mihi effossus est:& in capite eiecta ossa.Nam galeam illã si uideres cognoscerres.Machæra.n.isponia diuisa est.Vetuit illi exhiberi negociũ Cæsari & agellos in quibus uicinalis uia:causa rixæ ac litium fuerat:militi suo donauit.

Vid ergo non repeteret beneficiũ ab Imperatore:cuius memoriam multitudo rerũ cõsude
q rat:quem fortuna ingens exercitus disponentẽ:non patiebatur singulis militibus occurrere.Non est hoc repetere beneficiũ:sed resumere bono loco positũ & paratum. Ad qd tamẽ

ut resumatur:manus porrigenda est.Repetam itaq; quia hoc aut necessitate facturus ero:aut illius causa a quo repetā:Tiberius Cæsar inter initia dicenti cuidā meministi anteq; plures notas familiaritatis ueteris proferret.Non nemini inquit quid fuerim:Ab hoc q̄ aliu non esset repetendū beneficium.Optāda erat obliuio:aduersabatur omnū amicorū & æq; aliū noticiam:& illam solam cogitari:ac narrari uolebat.Inquisitor præsentem fortunam suam aspici:illam solam cogitari:ac narrari uolebat.Inquisitor habebat ueterē amicum,magis tēpestiue repetendum est beneficium q̄ repetendum. Adhibenda uerborum moderatio:ut nec ingratus possit dissimulare:tacendū & expectandū si inter sapientes uiueremus:& tamen sapientibus quoq; indicare melius fuisset:quid rerū nostrarū status posceret.Deos quorū noticiam nulla res effugit rogamus:& illos uota non exorant:sed admonent.Dies quoq; in quā Homericus ille sacerdos allegat officia:& aras religiose cultas:quos obsequentes facit:& parce moneri nelle ac posse:secunda uitus est:Huc illuc frænis leuiter motus flectendus est:paucis animus sui rector optimus:proximi sunt qui admoniti in uiam redeunt.His nō est dux detrahēdus.Opertis oculis inest acies:sed sine usu:quod lumē a diis immissum ad ministeria sua uocat:instrumēta cessant:nisi illa opus suū artifex mouerit.Inest interim animis uoluntas bona.sed torpet modo delitiis ac situ:modo officii inscitia.Hanc utilem facere debemus:ne irati relinquere inuito:sed ut magistri patienter ferre offensationes puerorū discentiū memoriæ labentis.Quæ quēadmodū subiecto uno:aut altero uerbo ad cōtextū reddēdæ rationis adducta est.Sic ad referendā gratiā admonitio reuocanda est.

Lucii Annei Senecæ de beneficiis.Liber sextus.

q Vædam Liberalis uirorū optime exercendi tantū ingenii causa quæruntur:& semper extra uitā iacent.Quædā & dum quæruntur:oblectamenta sunt:& quæsita sui.Otium tibi copiam faciam.Tu illa utcunq; tibi usum erit:aut peragi iubeto:aut ad explicandum ludorum ordinē induci.His quoq; si abire protinus iusseris:non nihil actū erit. Nam etiam discere quod superuacuum est:prodest cognoscere.Ex uultu igitur tuo pēdebo:prout ille suaserit mihi.Alia detinebo diutius:alia expellam:& ea perire agam.

Quæstio An beneficium eripi possit.

N beneficium eripi possit quæsitum est.Quidam negant posse.Non enim res est:sed actio.
a Quomodo aliud est munus:aliud ipsa donatio:aliud qui nauigat:aliud nauigatio. Et q̄is æger non sit sine morbo:non tamē idē est æger & morbus.Ita aliud est beneficium ipsum: aliud quod ad unumquēq; nostrum beneficio peruenit.illud incorporale est:irritum non fit.Materia illius huc & illuc iactatur:& dominū mutat.Itaq; cū eripis:ipsa rerū natura reuocare quod dedit nō potest.Beneficia sua interrūpit:non rescindit.Qui moritur tamen uixit:qui amisit oculos tamē uidit.Quæ ad nos peruenerunt ne sint effici potest:ne fuerint non potest.Pars aūt beneficii equidē certissima est quæ fuit.Nōnunq; usu beneficii longiore prohibemur.Beneficium quidē ipsum non traditur:licet omnes in hoc uires suas natura euocet Recto illa agere se non licet:pōt eripi domus & pecuniam & mancipium:& quicquid est in quo hæsit beneficii nomen.Ipsum uero stabile & immotum est.Nulla uis efficiet:ne hic dederit:ne ille acceperit.

Gregie mihi uidetur.M Antonius apud Rapirū poetā:cū fortunam suam transeuntē alio
e uideat:& sibi nihil relictu præter ius mortis.Id quoq; si cito occupauerit exclamare.Hoc habeo quodcunq; dedi.O q̄tum habere potuit si uoluisset.Hæ sunt diuitiæ certæ in quacunq; sortis humanæ leuitate:uno loco permansuræ:Quæ cū maiores fuerint:hoc maiorē habebunt inuidiam.Quid tāq; tuo parcis:procurator es:Omnia ista quæ nos tumidos:supra humana elatos oblitos uocant:& cogunt uestræ fragilitatis:quæ ferreis claustris custoditis armari:quæ ex alieno sanguine rapta:uestro defenditis:propter quæ classes cruentaturas maria deducitis:propter quæ quassatis urbes ignari:q̄tum telorum in aduersos fortuna cōparet:ppter quæ ruptis totiens affinitatis: amicitiæ:collegii fœderibus:inter cōtendentes duos:terrarū orbis elisus est.Non sunt uestra in depositi causa sunt:iamiaq; ad alium dominum spectantia:aut hostes illa:aut hostis successoris animi inuadent.Quæris quomodo illa tua facias:dona dando.Consule ergo rebus tuis:& certā tibi earū atq; inexpugnabilem possessionē para.Honestiores illas non solū sed tutiores facturus:illud quod suspicis:quo te diuitē quoq; ac potentē putas:q̄diu possides sub nomine sordido iacet:domus est: seruus est:nummi sunt.cum donasti beneficium est.

Ateris inquit nos aliquādo beneficiū debere ei a quo accepimus:Ergo eruptum est.Multa
f sunt propter quæ beneficiū dare desinimus:nō quia ablatū:sed quia corruptum est.Aliquis reum me defendit:sed uxorē meā per uim stupro uiolauit.non abstulit beneficiū:sed opponendo illi parē iniuriam soluit me debito:& si plus læsit q̄ ante profuerat:non tantum gratia extinguitur:sed ulciscendi quærendiq; libertas fit:ubi in cōparatione beneficii præpōderauit iniuria.ita non aufertur beneficiū:sed uincitur.Quid non tam duri quidā:etiā scelerati patres sunt:ut illos aduersari & euitare:ius fasq; sit.Nūquid ergo illi abstulerūt qui dederāt?minime:sed impietas sequētium tēporū cōmendationē omnis prioris officii sustulit:Non beneficiū tollitur:sed beneficii gratia:sed efficitur non ne habeā:sed ne debeā.Tāq; pecuniam aliquis mihi credidit:& domū meā incendit:pensatū est creditū damno:nec credidi illi:nec tamen debeo.Eodē modo & hīc:qa aliquid

benigne aduersus me fecit:ali quid liberaliter:sed postea multa superbæ:contumelioseː crudeliterː & eo loco me posuit:ut proinde liber aduersus eum essem:quasi non accepissem.Vim beneficii sui abstulit:colonum suum non tenet:quis tabellis manentibus qui segetem eius proculcauit:qui succidit[illegible]:non quia recœpit quod pepigerat:sed quid ne reciperet effecit: Si debitori suo creditor sæpe dānatiq[illegible]plus ex alia causa abstulit:q̄d ex crediti:nō tātū iter creditorē & debitorē iudex:sed qui dicat pecu[illegible]ecidisti.Quid ergo est?pecus abegisti:seruum eius occidisti. Argentum quod non emeras possides.æstimatione facta debitor discede qui creditor uenerasInter beneficia quoq; & iniurias ratio consert.Sæpe etiam beneficium manet nec debetur:si secuta est dātem pœnitentia:si miserum se dixit:q; dedisset:si cum daret suspirauit:multum abduxit:perdere se credidit:non donare si sua causa:aūt certe non mea dedit:si non desiit insultare:gloriari:& ubiq; iactare: & acerbum munus suum facere:Manet itaq; beneficium:q̄is non debeatur. Sicuti quædam pecuniæ de quibus ius creditori non dicitur:debentur:sed non exiguntur.

Edisti beneficium iniuriam postea feciſti.Et beneficio gratia debetur:& iniuriæ ultio. Nec
d ego illi gratiam debeo.Nec ille mihi pænam. Alter ab altero absoluitur.Cum dicimus beneficium illi reddidi:non hoc dicimus:illud nos quod acceperamus reddidisse:sed aliud,p illo reddere.Est enim rem pro re dare.Quid ni cum omnis solutio nō idem reddat:sed tantūdem. Nam & pecuniam dicimur reddidisse:q̄is numerauerimus pro argenteis aureos:q̄is non interuenerint nummi:sed delegatione:& uerbis perfecta solutio sit.Videris mihi dicere:perdis operam.Quorsus enim pertinet scire me an maneat quod non debetur?Iurisconsultorum istæ ieptiæ sunt acutæ:qui hereditatem negant usucapi posse:sed ea quæ in hereditate sunt:tanq̄ quicq̄ aliud sit hæreditas:q̄ ea quæ in hæreditate sunt.illud mihi potius distingue quod potest ad rem ptinere.Cū idem homo beneficium mihi dedit:& postea fecit iniuriam:Vtrum & beneficium illi reddere debeam & me ab illo minus uindicare?Ac ueluti duobus modis seperatim respondere.an alterum alteri contribuere:& nihil negocii habere:ut beneficium iniuria tollatur:beneficio iniuria.Illud enim uideo in hoc foro fieri.Quid in uestra scola iuris sit:uos sciatis:Separātur actiones:& de eo quod agimus:de eodem nobiscum agitur.Confunditur formula:si quis apud me pecuniam deposuerit:idē mihi postea furtū fecerit.Et ego cum illo furti agam:& ille mecum depositi.

Væ proposuisti mihi Liberalis exēpla:certis legibus continentur:quas necesse est sequi:lex
q legi non miscetur.Vtraq; sua uia id depositum habet actionem propriam tam mehercule q̄ furtum.Beneficium nulli legi subiectum est,me arbitrio utitur:licet me comparare inter se quantum profuerit mihi quisq;:aut quantum nocuerit:tum pronūciare:utrum plus debeatur mihi:an debeam.In illis nihil est nostræ potestatis.eundum est qua ducimur. In beneficio tota potestas mea est ego:itaq; iudico illa:non separo:nec deduco:nec diuido:distribuo:separo:discerno:distinguo:secerno:segrego:dissocio:disgrego:dimoueo:distendo distraho:distorqueo:seiungo: sed iniurias ad beneficia ad eumdem iudicem mitto. Alioquī iubes me eodem tempore:amare & odisse:& queri:gratias agere:quod natura non recipit potius comparatione facta:inter se beneficii & iniuriæ uidebo an etiam ultro debeatur:quomodo siquis scriptis nostris:alios superne iprimit uersus:priores litteras non tollit:sed abscōdit.Sic beneficium superueniēs iniuriā apparere nō patitur.

Vltus tuus eui regendum me tradidi colligit rugas:& attrahit frontem quasi longius exeā.
u Videris mihi dicere quomodo tantum mihi extrahis?Huc dirige cursum: littus ama non possum magis.Itaq; si huic satisfactum existimas:illo trāseamus:an ei debeatur aliquid: qui nobis inuitus profuit.Hoc apertius potui dicere:nisi propositio deberet esse cōsuetior:ut distinctio statim subsecuta ostenderet utrunq; quæri. An ei deberemus qui nobis dum non uult profuit:& an ei qui dum nescit.Nam siquis coactus aliquid boni fecit:quin nos non obliget manifestus est? q̄ ut ulla in hoc uerba ipedēda sint.Et hæc quæstio facile expeditur & si qua simillis huic moueri potest. Si totiens illo cogitationem nostram conuerteremus.Beneficium nullum est:nisi quod ad nos primum aliqua cogitatio defert:deinde amica & benigna:Itaq; nec fluminibus gratias agimus:q̄is tam maga nauigia patiantur:& ab subuehendas copias largo hac perēni alueo currant:aut piscosa & amœna pinguibus aruis interfluant.Nec quisq̄ Nilo beneficium debere se iudicat: non magis q̄ odium si immodicus superfluxit:tardeq; uel recessit.Nec uentus beneficium dat:licet lenis & secundus aspiret:nec utilis & salubris cibus,Nam qui beneficium mihi daturus est, debet non tantum p desse:sed uelle.Ideo nec mutis animalis quicq̄ debētur.Et q̄ multos e piculo uelocitas equi rapuit. Et q̄ multos æstu laborantes:ramorum opacitas texit.Quid āt itereſt utrū mihi qui nescit profuerit an qui scire non potuit?Cum utiq; uelle defuerit.Quid autem itereſt utrum me iubeas naui aut uehiculo:aut lanciæ debere beneficium:an ei qui æquæ q̄ ista propositum beneficiendi nullum habeat:sed profuit casu.

Eneficium aliquis nesciens profecto accipit.nemo a nesciente.Quomodo multos fortuita
b sanāt:nec ideo remedia sunt.& in flumē alicui cecidisse frigore magno:causa sanitatis fuit, quomō quorundam flagellis quartana discussa est:& mœtus repentinus animum in aliam curam aduertendo suspectas horas fefellit?Nec ideo quicq̄ horum etiam si saluti fuit, salutare est.

Sic quidam nobis prosunt:dum nolunt ymmo quia nolunt,non tamẽ ideo illis beneficium debemus:Quid si permitiosa illorum consilia fortuna deflexit in melius?an existimas me debere eo q̃ cuius manus cum me peteret:percussit hostem meum?qui nocuisset,nisi errasset. Sæpe hostis dũ aperte perierat:etiam ueris testibus abrogauit fidem,& rerum uelut factione circũuen[illegible]ierabilem reddidit. Quosdam ipsa quæ præmebat potentia eripuit: & iudices quẽ [illegible]minaturi erat: causæ damnare gratia noluerunt. Non tamen hi beneficium [illegible]derunt. Quia telum quo missum sit:non quo peruenit queritur. Et beneficium ab iniuria distinguit:non euẽtus. sed animus Aduersarius meus dum contraria dicit:& iudicem superbia offendit:& unum testem temere dimittit:causam meam erexit. Non quæro an pro me errauerit:quia cõtra me uoluit.

Empe ut gratus sim:uelle debeo idem facere quod ille ut beneficium daret debuit. Nã quid
n est iniquius homine:qui eum odit a quo in turba calcatus:aut respersus:aut quo nollet ipulsus est. At quicquid ẽ aliud quod illum querele eximat:cum in re sit iniuria quã extat nescisse quid faceret:eadem res efficit:ne hic beneficium dederit:ne ille iniuriam fecerit. Et amicum & inimicum uoluntas facit:q̃ multos militiæ morbos eripuit:quosdam ne ad tuinam domus suæ occurrerent:inimicus uadimonio tenuit:ne in piratarum manus peruenirent:quidam naufragio conseruti sunt. Nec his tamen beneficium debemos:quoniam extra sensum officii casus est. nec inimico cuius nos his exercuit dum uexat ac detinet. Non est beneficium nisi quod a bona uoluntate profiscitur:nisi illud agnoscit qui dedit. profuit aliquis mihi dum nescit:nihil illi debeo. Profuit cum uellet nocere. imitabor ipsum.

a D primum illum reuertamur. ut gratiam referam alicui me uis:ipse ut beneficium mihi daret nihil fecit:ut alterum transeamus:uis me huic gratiam referre:ut quod a nolente accepi: uolens reddam. Nam quid de tertio loquar?qui ab iniuria i beneficium delapsus:ut beneficium tibi debeam. Parum est noluisse te dare,ut non debeam satis est uoluisse. Beneficium enim uoluntas nuda non efficit:sed quod beneficium si optime ac plenissime uolũtati fortuna deesset. Id equæ beneficium non est:nisi fortunam uoluntas antecedat non enim profuisse te mihi oportet:ut ob hoc tibi obliget:sed ex destinato profuisse.

Leantes exemplo eiusmodi nitimur ad quærẽdum inquit & accersendum ex academia Pla
c tonem:duos pueros misit. Alter totam porticum perscrutatus est:alia quoq; loca in quibus illum inueniri posse sperabat præcurrit:& dolum non minus lapsus q̃ irritus reddiit. Alter apud proximum circulatorem resedit,& cum uagus atq; erraneus uernaculus congregatur:& ludit transeuntem Platonem:quẽ non quæsierat inuenit. Illud inquit laudabimus puerum:qui q̃tum in se erat:quo iussus est fecit. Hunc fœliciter inertem castigabimus. Voluntas est quæ apud nos ponit officium:cuius inde quæ conditio sit:ut me debito obstringat. Parum est illi uelle nisi profuit:pæne est profuisse,nisi uoluit. Puta enim aliquẽ donare uoluisse:nec donasse. Animum quidem eius habeo:sed beneficium non habeo:quod consumat & res & animus. Quẽadmodum ei qui uoluit mihi enim pecuniam credere. sed non dedit mihi:nihil debeo. Ita ei qui uoluit mihi beneficium dare sed non potuit:amicus quidem ero:sed non obligatus. Et uolo illi aliquid præstare:nam & ille uoluit mihi. Cæterum si benigniore fortuna usus prestitero. beneficium dedero:non gratum retttulero.ille mihi gratiam debebit inferre:Huic initium a me fiet gratiæ.

Ntelligo iam quid uelis quærere. Non opus te dicere uultus tuus loquitur. Siquis sua causa
i nobis pro fuit:ei ne inquis debetur aliquid. Hoc enim sæpe te conquerente audio. q̃ quedã quæ homines sibi præstant:aliis imputant. Dicam mi liberalis:sed prius hanc quæstiuncullam diuiduam:& rem æqualem ab iniqua separabo. Multum enim interest utrum aliquis beneficium nobis det sua causa:an nostra:an sua & nostra. Ille qui totus ad se spectat: & nobis prodest: quia aliter aliter sibi prodesse non potest loco mihi est:quo pectori suo hybernum & æstiuum pabulum prospicit:eo loco quo qui in captiuos suos ut commodius ueniant pascit:& optimos boues saginat ac defricat:quo lanista qui familiam suam summa cura exercet atq; ornat. Multum ut ait Clearches a beneficio distat negociatio.

Vrsus non sum tam iniquus ut nihil ei debeam:qui cum hic mihi utilis esset fuit & sibi. Nõ
r enim exigo ut sine respectu suo mihi cõsulat:imo etiam opto ut beneficium mihi datum: uel magis danti profuerit dummodo id qui dabat duos intuens dederit:& inter me seq; diuiserit:licet id ipse ex maiore parte possideat. Si modo me in cõsortium admisit:si duos cogitauit: ingratus sum:non solum iniustus:nisi gaudeo hoc illi prosuisse quod proderat mihi. Summæ malignitatis est non uocare beneficium:nisi quod dantem aliquo incõmodo affecit. Aliter illi qui beneficium dat sua causa respondebo. Quare potius te mihi profuisse dices q̃ me tibi. Putat inquit aliter fieri nõ posse me magistratum:q̃ si decem captos ciues ex magno captiuorum numero redimero:Nihil debebis mihi cum te seruitute ac uinculis librauero. At qui mea id causa faciam. Aduersus hoc respondebo:aliquid istius tua causa facis:aliquis mea. Tua q̃ redimis me:tibi enim ad utilitatẽ tuam satis est quodlibet redemisse. Itaq; debeo:non q̃ redimis me:sed q̃ eligis. Poteras enim & alterius redemptione idem consequi:quod mea. utilitatem rei partiris mecum: & me in beneficium

recipis duobus profuturum. Præfers me aliis:hoc tecum mea causa facis. Itaq; si prætorẽ te factura
ret decem captiuorum redemptio:decem autem soli captiui essemus. Nemo quicq̃ tibi deberet ex
nobis. Quia nihil haberes quod cuiq̃ imputares a tua utilitate seductum. Non sum iniquius beneficii interpres:ne desidero illud mihi tantum dari:sed & tibi.

Vid ergo inquid sortem nomina nostra. Cinici iussissent:& tuum nomen inter redimẽdos
q exissent?nihil debetes mihi?imo deberem:sed exiguum. Quid sit hoc dicam. Aliqd mea causa facis:q̃ me ad fortunam redemptionis admittis:q̃ nomen meum exit:sorti debeo:q̃ exire potuit tibi. Aditum mihi ad beneficium tuum dedisti: cuius maiorẽ partem fortunæ debeo: sed hoc ipsum tibi quod fortunæ debere potui illos ex toto præteribo: quorum mercenarium beneficium est:quod qui dat non computat cui:sed quãti daturus sit:quod undiq; in se cõuersum est. Vendit mihi aliquis frumentum. uiuere non possum nisi emero:sed non debeo uitamiqa emi. Nec q̃ necessarium fuerit æstimo:ẽ ne quo uictutus non fui:sed q̃ ingratum: quod non habuissem: nisi emissem:in quo in uehendo mercator non cogitauit quantum auxilii allaturus esset mihi: sed quãtum lucri sibi:quod ei non debeo.

Sto modo iquit ne me dico quicq̃ debere te: nisi mercedulam dicis: nec præceptori quia
i aliquid numeraueris. Atqui omnium horum apud nos magna charitas:magna reuerentia est. Aduersus hoc respondetur. Quædam pluris esse q̃ emuntur. Emis a medico rem in extimabilem:uitam ac ualitudinem bonam,a bonarum artiũ præceptore studia liberalia:& animi cultum. Itaq; his non rei precium:sed opere soluitur quod deseruiunt:quo a rebus suis aduocari nobis uocant. Mercedem non meriti:sed occupationis suæ ferunt: Aliud tamen dici potest uerius q̃ statim ponat:si prius quomodo istud reselli possit ostendero.

Vædam inquit pluris sunt q̃ uenerũt:& ob hoc aliquid mihi extra pro illis q̃uis empta sint
q debes. Primum quidem interest quãti sint:cum de prætio inter ementem & uendentem cõ uenerit. Deinde non uenit illud suo precio:sed tuo. Pluris est inquit q̃ uenit:sed pluris uenire non potest. Prætium autem cuiusq; rei pro tempore est. Cum bene ista laudaueris:tanti sunt quãti plus uenire non possunt. Præterea nihil uenditori debet:qui bene emit. Deide etiam si pluris ista sunt:non tamen ullum istic tuum munus est ut non ex usu effectu ue:sed ex consuedine:& annona æstimetur. Quod tu prætium ponis traiicienti maria:& per medios fluctus cum e terræ conspectu recessit. Cærtam secanti uiam:& prospicienti futuras tempestates:& securis omnibus libere iubẽti: & subito uela stringi:armenta dimitti:per artes ad incursum procellæ:& repentinum impetum stare. Huic tamen tantæ rei præmium uectura persoluit. Quanti æstimas in solitudine hospitium:i imbre tectum:in frigore balneum aut ignem,Scio tamen quanti ista cõsecuturus diuersoriũ subeam: quanto nobis præstat notum est qui labentem domum suspicit:& agetem eximo rimas: insulam incredibili arte suspendit:certo tamẽ & leui prætio fultura subducitur. Murus nos ab hostibus tutos & a subitis latronum incursionibus præstat. Notum est tamen illas turres pro securitate publica propugnacula habituras:quas excitaturus faber:quid in diem mereatur:pascitur.

N infinitum erit. si latius exempla conquirã:quibus appareat paruo magna constare. Quid
i ergo?quare non medico & præceptori plus quidem debeo?nec aduersus illos mercede defungor?Quia ex medico ac præceptore in amicum transeunt:& nos non arte quã uendũt obligant:sed benigna & familiari uoluntate. Itaq; medico qui nihil amplius q̃ manum tãgit:& me inter eos quos perambulat ponit:sine ullo affectu facienda uitandaue præcipiens:nihil amplius debeo:quia me non tanq̃ amicum uidit:sed tanq̃ Imperatorem. Ne præceptorem quidem habeo. cui ueneret:si me in grege discipulorum habuit:si non putauit dignum propria & peculiari cura si nũq̃ in me direxit animum:& cum in medium effunderet quæ sciæbat:non didici:sed excepi. Quid ergo est?quare istis debeatur multum non quia pluris est quod uendiderunt q̃ eminus: sed quia nobisipsis aliquid præstiterunt. ille magis plus expendit q̃ medico necesse est. Pro me nõ pro fama artis extimuit. Non fuit contentus remedia monstrare:sed admonuit. Interea solicitus assedit: ad suspecta tempora occurrit. Nullum ministerium oneri illi nullum fastidio fuit Gemitus meos nõ securus audiuit. In turba multorum inuocantium:ego illi potissima curatio fui. Tãtum aliis uacauit: q̃tum mea ualitudo pmiserat. Huic ego non tanq̃ medico:sed tanq̃ amico obligatus sum. Aliter rursus in docendo:& laborem:& tedium tulit. præter illa quæ a præcipientibus in commune dicuntur aliqua,stillauit:ac tradidit hortando bonam idolem erexit:& modo laudibus affecit animum:modo admonitionibus discusit desidiam. Tum ingenium latens & pigrum iniecta(ut ita dicam) manu extraxit:nec quæ sciebat maligne dispensauit:quo diutius eẽt necessarius:sed cupit si posset uniuersa transfundere. Ingratus sum nisi illum inter gratissimas necessitudines diligo.

Ordidissimorum quoq; artificiorum institutoribus supra constitutum aliquid adiecimus.
f si nobis opera illorum enixior uisa est:& gubernatori:& opifici utilissimæ mercis:& i diem se locanti corollarium asperssimus. In optimis uero artibus quæ uitam aut conseruant: aut extollunt:qui nihil se plus æstimat debere q̃ pepigit ingratus est. Adiice qd talium studiorũ traditio miscet animos:hoc cum factũ est tam medico q̃ præceptori preciũ opere soluitur: animi debetur.

Latoni cum flumen naue transisset:nec ab illo,quicq̃ portitor exegisset:honori hoc suo da-
p tum credens:dixit positum illi esse apud Platonem officium.Deinde paulopost cum alu
atq; alium gratis eadem transueheret sedulitate:negauit ille iam apud Platonem po tum
officium.Nam ut tibi debeam aliquid eo q̃ præstas:debes non tantum mihi præstare:sed tanq̃ mi
hi.Non potest ob id quemq̃ appellare quod spargis in populum.Quid ergo nihil:tibi, debetur pro
hoc tanq̃ ab uno:nisi cum omnibus soluam:quod tibi cum omnibus debeo.

Egas inquit ullum dare beneficium eum qui me gratuita naue per fiumen.Padum, tulit.Ne
n go:aliquid boni facit:beneficium non dat.Facit enim sua causa:aut utiq; non mea.Ad sum
mam ne ipse quidem:sed mihi beneficium iudicat dare:sed aut.R.P.aut uicinia:aut ambi
tioni suæ præstat:& pro hoc aliud quoddam commodum expectat:q̃ quod a singulis recepturus
est.Quid ergo inquit si princeps ciuitatem dederit omnibus gallis:si immunitatem hispanis:nihil
hoc nomine debebunt?Quid ni debeant?Debebunt autem non tanq̃ proprium beneficiũ:sed tan
q̃.R.P.partem.Nullam inquit habuit cogitationem mei illo tempore quo uniuersis proderat. No
luit mihi proprie ciuitatẽ dare:nec in me dixerit animum:Ita quare ei me sibi non substituit.cum
facturus esset quod fecit:Primum cum cogitauit gallis omnibus prodesse:& mihi cogitauit prodes
se.Eram enim gallus.& me etiam si non mea:publica tamen uota cõprehendit.Deinde ego quoq;
illi non tanq̃ proprium debebo:sed commune munus ex populo non tanquam pro me soluã: sed
tanquam pro patria conferam.

Iquis patriæ meæ pecuniam credat:non dicam me illius debitorem:nec ex hoc æs alienum
s profitebor:aut candidatus:aut reus.ad exoluendum tamen hoc: portionem meã dabo.Sic
istius muneris quod uniuersis datur:debitorem me nego:quia quidem dedit:sed non pro
am:quia ad me quoq; circuitu longo peruenit.Propter me factum debet esse quod me obliget.Isto
inquit modo:nec lunæ:nec soli quicq̃ debes.Non enim propter me mouentur:sed cum in hoc mo
ueantur:ut uniuersa conseruent:& pro me mouentur.Vniuersorum enim pars sum.Adiice nunc:q
nostra & horum conditio dissimilis est.Nam qui mihi prodest ut pro me prosit & sibi. Non dedit
beneficium:quia me instrumentum utilitatis fecit.Sol autem & luna etiam si nobis prosunt sua cau
sa:non in hoc tamen prosunt:ut per nos prosint sibi.Quid enim nos conferre illis possumus.

Tiam inquit solem ac lunam nobis uelle prodesse:si nolle potuerint.illis autem non licet:
e non moueri.Ad summam consistant & opus suum intermittant.Hoc in de quod modis re
fellatur.Non ideo minus uult qui non potest nolle.Ergo magnum argumentum est firmæ
uoluntatis.Et ne mutari quidem posse uir bonus non potest:non facere quod facit.Non enim erit
bonus si nisi fecerit.Ergo nec bonus uir beneficium dat.quia facit quod debet.Præterea multũ in
terest utrum dicas.Non potest hoc non facere:quia cogitur an non potest nolle.Nam si necesse est
illi facere:non debeo ipsi beneficium:sed cogenti.Si necesse est illi uelle: ob hoc quia nihil melius
quod uelit:ipse cogit.Itaq; quod tanq̃ quoacto non deberem:tanq̃ cogenti debeo.Desinant inquit
uelle.Hoc loco tibi occurrat.Quis tam demens est ut eam neget uoluntatem esse cui non est pericu
lum desinendi uertendiq; se in contrarium?Cum ex diuerso nemo æque uideri debeat uelle:q̃ cu
ius uolũtas usq; eo certa est:ut æterna sit. An si is quoq; uult qui potest statim nolle:is uidebitur uel
le in cuius naturam non cadit nolle.

Gendum inquit si possunt resistant:hoc dicis:omnia ista ingentibus interuallis deducta:&
a in custodiam uniuersa disposita:statiões suas deserat:subita confusione rerum sydera syde
ribus incurrant:& rupta rerum concordia in ruinam diuturnam labantur:contextusq; uelo
citatis citatissimæ:est tot secula promissas uices in medio itinere destituat. & quæ nunc eunt alter
nis redeuntq; oportunis libramentis:mundum ex æquo temperantia:repentino concrementur,in
cendio:& ex tanta uarietate soluantur:atq; eant in unum omnia.Ingnis cuncta possideat:quæ dein
de pigra uox occupet:& profunda uorago tot deos sorbeat.certanti ut tu coargueres ista concede
re:possunt tibi etiam inuito:euntq; ista tua causa etiam si maior illis alia:ac prior causa est.

Dice nunc q̃ non externa cogunt deos:sed sua illis in lege æterna uoluntas est:statuerunt
a quæ nõ mutarẽt.Itaq; non possunt uideri facturi aliquid quis nolint.Quia qui desinere nõ
possunt perseuerare uoluerũt.Nec unq̃ prima consilii deos pœnitet.Sine dubio stare illis:&
discissere in contrarium non licet.Sed non ideo:quia ius suo illos in proposito tenet:in imbecillita
te permanent.Sed quia non licet ac optimis oberrare:& sic ire decretum est.In prima autem illa cõ
stitutione:cum uniuersa disponerent:etiam nostra uiderunt:rationemq; hominis habuerunt.Itaq;
non possunt uideri sua tantum causa decurrere:& explicare opus suum: quia pars operis sumus &
nos.Debemus ergo & soli:& lunæ:& cæteris stellis beneficium.Quia etiam si potiora illis sunt:ini
que oriuntur:nos tamen in maiora ituros iuuant. Adiice q̃ destinato iuuant.Ideoq; obligati su
mus:qui non in beneficium ignorantium incidimus.Sed hæc quæ accipimus:accepturos scierunt:
& quamq̃ maius illis ꝓponitur:si maior q̃ actus sui fructus:q̃ seruare mortalia:tamẽ nostras quoq;
utilitates a principio rerum præmissa res est:& is ordo mundo datus : ut appareat cura nostri non

inter ultima habitam.Debemus parentibus nostris pietatem : & multi ut non gignerent coierant.
Dii non possunt uideri nescisse:quid effecturi essent cum omnibus alimenta protinus:& alia uide
rint.Nec eos per negligentiam genuere:quibus tam multa generabant. Cogitauit enim nos ante
natura q̃ fecit.Nec tam leue opus sumus ut illi potuerimus excidere.Vide quantum nobis permise
rit:q̃ non intra homines tantum:sed super cuncta animãtia humani imperi cõditio sit.Vide in quã
tum corporibus uagari liceat:quæ non coercuit fine terrarum:sed uicem in partem sui misit.Vide
animi quantum audeant:quemadmodum soli aut nouerint deos:aut quærant : & mente in altum
data:diuina comitentur.Sciens non esse hominem tumultuarium & incogitatum opus.Inter ma
xima rerum suarum natura nihil habet:quo magis glorietur:aut certe cui glorietur,Quantus iste fu
ror est:controuersiam diis muneris sui facere.Quomodo aduersus eos hic erit gratus:quibus gra
tia referri sine impendio non potest.Quis negat ab his accepisse se : a quibus quam maxime acce
pit?qui & semper daturi sunt:& nunquam recepturi.Quanta autem peruersitas : ob hoc alicui non
debere.Quia etiam inficianti benignus est:& continuationem ipsam seriemq; beneficii argumen
tum uocare necessarium dantis.Nolo sibi habeat: quis illum rogat & omnes alias impudentis ani
mi uoces his astruet.Non ideo de te minus meretur is cuius liberalitas ad te etiam dum negas pe
uenit:cuiuscunq; beneficiorum uel hoc maximum est:quod etiam querenti daturus est.

On uides quemadmodum teneram liberorum infantiam: parentes ad salubrium rerum
n patientia cogant,flentium corpora ac repugnantium diligenti cura foueant:& ne membra
libertas immatura detorqueat:in rectu exitura constringant:& mox liberalia studia incul
cant:adhibito timore:nolentibus ad ultimum audacem iuuentam frugalitati pudori:moribus bo
nis:si parum sequitur:coaptant:applicant,Adolescentibus quoq; ac iam potentibus sui:si remedia
mœtu ac intemperantia reiiciunt:uis adhibetur ac seruitus,Itaq; beneficiorum maxima sunt quæ a
parentibus accepimus:dum aut nescimus:aut nolimus.

Is ingratis & repudiantibus beneficia:non quia uolunt:sed ne debeant similes sunt ex di
h uerso nimis grati:qui aliquid incommodi precari:solent.his quibus obligati sunt aliquid
aduersi in quo affectu memorem accepti beneficii approbent an hoc recte faciãt:& pia uo
luntate queritur:quorum animus simillimus est prauo amore flagrantibus:qui amicæ suæ optant
exilium:ut desertam fugientemq; comitentur:Optant inopiam ut magis desideranti donent.Op
tant morbum ut assideant.Et quicquid inimicus optaret amantes fouent.Fere idem itaq; exitus est
odii & amoris insani.Tale quiddam & his accidit qui amicis incommoda optãt quæ derrahat : &
ad beneficium iniuria ueniũt.Cum sanctius sit uel cessare:q̃ per scelus officio locũ quærere.Quod
si gubernator a diis tẽpestates infestissimas:& procellas uetat:ut gratior ars sua periculo fiat.Quid
si imperator deos oret:ut magna uis hostium circunfusa castris fossas subito impetu compleat?&
uallum trepidante exercitu conuellat:& in ipsis portis:infestat constituat:quo maiore cum gloria
rebus lapsis profligatisq; succurrat.Omnes isti beneficia sua de stabili uia ducunt:qui deos contra
eum aduocant cui ipsi affuturi sunt:& ante illos sterni q̃ erigi nolũt.Inhumana ista & peruersa gra
ti animi natura est:contra eum optare:cui honeste deesse non possis.

On nocet illi uotum meum inquit:quia simul opto & periculum & remedium.Hoc dicis
n non nihil te peccare:sed minus q̃ sine remedio periculum optares.Nequitia est ut extrahas
emergere:euertere ut suscites:ut emittas includere:Non est beneficiũ iniuriæ finis:nec unq̃
id detraxisse:meritum est:quod ipse qui detraxit intulerat.Non uullneres me malo:q̃ sanes.Potes
inire gratiam:si quia uulneratus sum sanas:non si uulneras ut sanandus sim.Nunq̃ cicatrix nisi col
locata uulneri placuit:quod ita cõisse gaudemus:ut non fuisse mallemus.Si hoc ei optares cuius
nullum beneficium haberes:inhumanum erat uotum: quantum inhumanius ei optes:cui benefi
cium debes.

Imul inquit ut possem ferre illi opem precor. Primum ut te in media parte uoti tui occu
s pem.Iam ingratus es.Nondum audio inquit illi uelis præstare:scio inquit illum uelis pati.
Solicitudinem illi & mœtum:& maius aliquod in peccatis malum optas:ut ope indige
at.Hoc contra illum est.Optas tua indigeat ope.Hoc pro te est.non succurrere uis illi:sed soluere.
Qui sic præparat:solui:uult nõ soluere.Ita quod unum in uoto tuo honestum uideri poterat:illud
turpe & ingratum est nolle debere.Optas enim non ut facultatem ha eas referendæ gratiæ:sed ut
ille necessitatem rei implorandæ superiorem te facis:& quod nefas est benemeritũ pedes tuos mit
tis.Quanto satius est honesta uoluntate debere:q̃ per malam rationem soluere.Si inficiaueris quod
acceperis minus peccares.Nihil enim nisi quod dederat amitteret.Nunc uis illum subiici tibi iactu
ra rerum suarum & status mutatione id deuocare:ut infra beneficia sua iaceat.Gratum te reputabo
coram eo cui prodesse uis.Opta.Votum tu istud uocas:quod inter gratum & inimicum potest di
uidi:quod non dubites aduersarium hostem fecisse:si extrema tacentur.hostes quoq; optauerunt
capere quasdam urbes ut seruarent:& uincere quosdam ut ignoscerent.Nec ideo non hostilia uo
ta in quibus quod mitissimum est:post crudelitatem uenit.Deniq; qualia esse iudicas uota:quæ ne
mo tibi minus uoleti q̃ is pro quo fuerit succedere.Pessime cum eo agis cui uis a diis noceri:a te suc

curri.Inique cum ipsis diis,illis enim durissimas partes imponis:tibi humanas.Vt tu prosis:dii nocebunt.Si accusatorem submittens:quem deinde remoueres:si aliqua illum lite implicares quam subinde discuteres:nemo de tuo scelere dubitaret.Quid interest utrum istud fraude tentatur:an dolo?Nisi quod potentiores illi aduersarios quæris.Non est quod dicas:quomodo enim illi iniuriã facio?Votum tuum aut superuacuum est:aut iniuriosum:immo iniuriosum etiam si irritum.Quicquid non per uotum tuum efficis:dei munus est,Iniuria uero quicquid optas sat est tibi:non aliter debemus irasci:quam si proficeris.

Iuota inquit ualuissent:& in hoc ualuissent ut tutus esses:primum certum nihil optas:perii
s culum sub incerto auxilio.Deinde utrunq; certum puta.Quod nocet prius est.Præterea tu conditionem uoti tui nosti:me tempestas occupauit:portus ac præsidii dubium:Quantũ existimas tormentum etiam si accepero eguisse:etiam si seruatus fuero trepidasse:etiam si absolutus fuero causam dixisse.Nullius mœtus tam gratus est finis:ut non gratior sit solida & inconcussa securitas.Opta ut reddere mihi beneficium possis:cum opus erit non opus sit.si esset in tua potestate quod optas:ipse fecisses.

Vanto hoc honestius uotum est:opto in eo statu sit quo semper beneficia distribuat nunq;
q desideret.Sequatur illum materia:qua tam benigne utatur largiendo iuuandoq;:ut nunq; illi sit dandorum beneficiorum inopia:datorum pœnitentia:naturam per se pronam ad diuinam humanitatem:clementiam irritet:ac prouocet turba gratorum,Sed quod illi & habere cõtingat:nec experiri necesse:sit.Ipse nulli implicabilis sit:ipsi nemo placandus:tam æquali in eũ fortuna indulgentia perseueret:ut nemo in illum possit esse nisi conscientia gratus.Quãto hæc iustiora uota sunt quæ nullam occasionem differunt:sed gratum statum faciunt.Quid enim prohibet referre gratiam prosperis rebus?Quam multa sunt per quæ quicquid debemus reddere etiam fœlicibus possumus.Fidele cõsilium assidua conuersatio:sermo communis:& sine adulatione iucũdus:aut res si deliberare uelit diligentes:tu te sic credere conuictus familiaritas.Neminem tam alte secũda posuerunt:ut non illi eo magis amicus desit:quia nihil absit.

Pla tam tristis est:& omni uoto submouenda occasio:ac procul repellenda:ut gratus esse
i possis iratis diis opus est.Nec ex hoc quidem peccare te intelligis:quod melius cũ eo agitur cui ingratus es.propone in animo tuo carcerem:uincula:sordes:seruitutem:bellũ:ægestatem.Hæ sunt occasiones tui uoti.siquis tecum contraxit per ista dimittitur.Quin potius cum potentem esse uelis:cui plurimum debes & beatum.Quid enim ut dixi uetat te referre:etiam summa fœlicitate prædatis gratiam:cuius plena tibi occurret & uaria materia?Quid tu nescis debitum etiã locupletibus solui:nec te inuitum distringuam.Omnia sane excluserit opulenta fœlicitas:mõstrabo tibi re inopiam:laborant magna fastigia.Quid omnia possidentibus desit?Si licet ille qui uerũ dicat:& hominem inter mentientes stupentem:ipsaq; consuetudine pro rectis blanda audiendi ad ignorantiam ueri perductum:uindicet a consensu contemptuq; falsorum.Non uides quemadmodum illos in præceps agat extincta libertas:& fides in obsequium seruile submissa:dum nemo ex animi sui alia sententia suadet:dissuadetq;:sed adulanti certa est:& unum amicorum omnium officium:una contentio:quis blandissime fallat.Ignorauere uires suas:& dum se tam magnos q̃ audiunt credunt:attraxere superuacua:& in discrimen rerum omnium peruẽtura bella.Vtilem & necessariam rupere concordiam:secuti iram quam nemo reuocabit:multorum sanguinem hauserunt:furi nouissime suum.dum hæc sæpe uidisti iudicant inexplorata pro certis:flectiq; non minus existimant turpe q̃ uinci:& perpetua credunt quæ in summum perducta maxime mutant.Ingentia super se ac sua regna fregerunt:nec intellexerunt in illa sæua & uanis & cito diffluentibus bonis refulgẽte:ex eo tempore ipsos nihil non aduersi expectare debuisse:ex quo nihil ueri audire potuerunt.

Vm bellum græciæ indiceret.Xerxes,animum tumentem oblitumq; q̃ caducis cõsideret:
c nemo non impulit.Alius aiebat:non laturos nuncios belli:& ad primam aduentus famã:terga uersuros.Alius nihil esse dubii quin illa mole non uinci solum græcia:sed obrui possemagis uerendum ne uacuas desertasq; urbes,inuenirent:& profugis hostibus uastæ solitudines reliquerentur:non habituris:ubi tantas uires exercere possent.Alius illi uix rerum naturam sufficere.Angusta esse classibus,maria:multi castra explicandis equestribus copiis campestria:uix patere cœlum sagittis ad emittenda omnia manu tela.Cum in hunc modum multa undiq; iactarenturi quæ hominem nimia extimatione sui furentem concitarent:Demaratus Lacedæmonius solus dixit ipsam illam quæ sibi placeret multitudine indistegã:& graue metuenda esse ducẽti.Non enim uires:sed pondus habere.Vi modica nunq; regi posse:nec diu durare:quicquid stare non potest.In primo inquit statim monte lacones obiecti:dabunt sibi sui experimentum.Tot ista gentium milia trecenti morabuntur:hærebunt,in uestigio fixi:& emissas sibi angustias tuebũtur & corporibus obstruent.Tota illos asia nõ mouebit loco.Tantas minas belli & pene totius generis humani ruentis impetũ pauciſſimi sustinet.Cum te mutatis legibus suis natura trãsmisserit:i semita hærebis:& extimabis sutura damna:cũ computaueris quanti tibi thẽmophilarũ angusta constiterint.Scies te superari posse:cũ scieris posse retineri.Cedent quidẽ tibi pluribus locis uelut torrentis modo ablati:cu-

ius cũ magno terrore prima ius defluit.Deinde hinc atq; illinc ideſt simul nascẽtur quo oriẽtur:& tuis & uiribus præment.Verũ est quod dicitur:maiorẽ belli apparatũ esse:qui recipi ab his regionibus possit:quas oppugnare constituis.Sed hæc res contra nos est.Ob hoc ipsum te græcia uincet:quia non capit.Vti toto te non potest,Præterea quæ una rebus salus est:occurrere ad primos rerum impetus:& inclinatis opem ferre non poteris:nec fulcire ac firmare labentia:multo ante uinceris q̃ uictum esse te sentias.Cæterum non est q̃ exercitum tuum ob hoc sustineri putes nõ posse:quia numerus eius duci quoq; ignotus est.Nihil tam magnũ est quod perire non possit:cui nascitur in perniciem:ut alia acquiescant ex ipsa magnitudinis suæ causa.Acciderunt quæ Demaratus prædixerat diuina atq; humana impellentem:& mutantem quicquid obstiterat trecenti stare iusserunt.Stratusq; per totam græciam passim.Xerxes intellexit quantum ab exercitu turba distaret.Itaq; Xerxes pudore q̃ dãno miserior Demarato gratias ægit:q̃ solus sibi uerum dixisset:& pmisit petere quod uellet:petiit ille ut sordis maximam aliæ ciuitatem curru uectus intraret:rectam capite tiarã gerẽs.Id solis datum regibus.Dignus fuerat premio antequam peteret.Sed q̃ miserabilis gens in qua nemo fuit.qui uerum diceret regi:nisi qui dicebat sibi.

Iuus Augustus filiam intra pudicitiæ maledictũ impudicam relegauit:& flagitia principa
d lis domus in publicũ emisit.Admissos gregatim adulteros pererratam nocturnis cõmessationibus ciuitatem:forũ ipsum ac rostra quibus pater legem de adulteriis tulerat:filiæ instupra placuisse.Quotidianum ad marsiam concursum:cum ex adultera in quæstuariam uersa:ius omnis licentiæ sub ignoto adultero peteret.Hæc tam uindicanda principi:q̃ tacenda:quia quarundam rerum turpitudo.etiam uindicantem redit:parum potens ire:publicauerat.Deinde cum interposito tempore in locum resubiisset uerecundia:gemens:q̃ non illa silentio pressisset:quæ tam diu nescierat:donec turpe esset sæpe exclamauit.Horum mihi nihil accidisset:si aut agrippa:aut Mecœnas uixissent.Adeo tot habenti milia hominum duos reparare difficile est.Cæsæ sunt legiones:& protinus scriptæ.Fracta classis:& intra paucos dies narrauit noua.Sæuitũ est in opera publica ignibus surrexerunt meliora consumptis.Tota uita Agrippe & Mecœnatis uocauit locus.Quid putem defuisse similes qui assumerentur:an ipsius uitium fuisse?quia maluit quæri q̃ quere.Non est q̃ extimemus.Agrippam & Mecœnatẽ solitos illi natura dicere:qui si sibi dixissent:inter dissimulantes fuissent.Regalis ingenii mos est in poscentiũ contumeliã amissa laudare:& his uirtutẽ dare natura dicendi:a quibus iam audiendi periculũ non est.

Ed ut me ad propositũ reducam,uides q̃ facile sit gratiam referre fœlicibus:& in summo
s humana q̃ opum positis:dic illis non quod uolunt audire:sed quod audisse semper nolẽt.

Plenas aures adulationibus aliquando uera uox intret.Da consiliũ utile.Quæris quid fœlici præstare possis?Effice ne fœlicitati suæ credat:ut sciat illam multis & fidis manibus continendam.Parum in illum contuleris si illi sed uel stultam fiduciam permansuræ semper potẽtiæ excusseris:docueris q; mobilia esse quæ dedit casus:& maiore cursu fugere q̃ ueniunt:nec his portiõibus quibus ad summã peruentum est retroiri,sed sæpe inter fortunam maximam & ultimam nihil interesse:Nescis q̃tum sit precium amicitiæ:si non intelligis multũ te ei daturũ.& cui te dederis amicum.Rem non domibus tantum:sed sæculis raram:quæ non alicui magis deest:q̃ ubi creditur abũ dare.Quid istos tu libros quos uix nomen datorũ cõplectitur:aut memoria:aut manus amicorum existimas esse.Non sunt qui agmine magno ianuam pulsant:qui in primas & secundas admissiones digerũtur.Consuetudo ista uetus est Regibus:Regesq; simulantibus populũ amicorũ describere.Est proprium superbiæ magno existimare introitum:ac tactum sui liminis pro honore dare:ut hostio suo proprius assideat:ut gradum prior intra domum ponas:ut qua deinceps multa sunt hostia:quæ receptos quoq; excludunt.

Pud nos primi omnium Gracchus:& mox Liuius Drusus instituerũt segregare turbã suã:
a & alios insecretum recipere,Itaq; isti amicos:primos habuerunt:& secundos nunq; ueros.

Amicos uocas cuius disponitur salutatio:aut potest huius tibi patere fides:per fores qui maligne apertas non intrat:sed illabitur.Hunc peruenire usq; ad distribuendam libertatem licet:cuius uulgare & publicum uerbum & promiscuũ Ignotus non nisi suo ordine emittitur:Ad quæcũq; istaq; istorum ueneris:quorũ salutatio urbem concutit:scito etiam si animaduerteris obsessos:ingenti frequentia uicos:& commeantiũ in utranq; partem cæteris itinera compressa:tamẽ uenire te in locum hominibus plenum amicis uacuum.In pectore amicus.nõ in atrio quæritur.illo recipiẽdus est:illic retinendus est:& in sensus recondendus.Hoc doce:gratus es:male de te existimas:si inutilis es nisi afflicto.si rebus tuis superuacuus.Quemadmodũ te & in dubiis:& in aduersis:& in lætis sapienter geris:& dubia prudenter tractes:aduersa fortius læta moderate.Ita in omnia utilem te amico exhibere potes:aduersa eius si nec deserueris:nec optaueris.Multa nihilominus ut nõ optes in tanta uarietate quæ tibi materiã exercendæ fidei præbeãt incident.Quemadmodũ mihi optat diuitias alicui in hoc ut illorũ partem ipse ferat:q̃uis pro illo uideatur optare sibi prospicit:Sic qui optat amico allquã necessitatẽ quam adiutorio suo fideq; discutiat.quod est ingrati:se illi præfert:& tanti existimat:illum miserũ esse:ut ipse gratus sit:& ob hoc ipsum ingratus est.Exonerare

enim se uult:& grauí sarcina liberare. Multũ interest:utrum properes referre gratiam ut reddas beneficium:an ne ut debeas. Qui reddere uult illius se commodo aptauit & idoneũ illi uenire tẽpus uolet:qui nihil aliud q̃ ipse liberari uult:quocũq; ad hoc cupiet puenire:qd est pessimæ uoluntatis.

Sta inquis nimia festinatio ingrati est:id apertius exprimere nõ possum:q̃ si repetiuero qd
i dixi non uis reddidere acceptũ beneficium:sed effugere. Hoc dicere uideris. Quando isto carebo quocunq; modo mihi laborãdũ est ne isti obligatus sim. Si optares ut illi solueres de suo:multũ abesse uideris grato:hoc quod optas iniquius est. Execraris enim illũ:& caput sanctũ dira tibi iprecatione defigis. Nemo ut æstimo de immanitate animi tui dubitaret:si aperte illi paupertatem:ii captiuitatẽ:si famem:ac mœrum imprecaueris. At quid interest:utrum uox ista sit uoti tui? Sanius aliquid horũ opta:Sciui nunc:& hoc esse gratum puta:quod ne ingratus quidem faceret:qui modo nõ usq; in odium:sed tantum ad inficiationem beneficii perueniret.

Vis pius dicet Aeneam si patriam capi uoluerit:ut captiuitate patrẽ eripiat? Quis siculos iu
q uenes ut bona liberis exempla monstrarent:si optauerunt ut ætna immensa ignium insuper solitum ardens:daretur ipsis occasio exhibẽdæ pietatis:ex medio parẽtibus incendio raptis. Nihil debet Scipioni Roma si punicũ bellum ut finiret, perseuerare maluit. Nihil Deciis q̃ morte patriã seruauerunt:si prius optauerant:ut deuotioni fortissime locũ:ultima rerũ necessitas faceret Grauissima infamia est medici opus quærere Multi quos hauserãt morbos:& reuocauerant: ut maiore gloria sanarent:non potuerunt discitere. Aut cũ magna miserorum uexatione uixerunt.

Allistratum autem:ita certe. Hecaton auctor:ẽ:cũ in exilium iret in quod multos simul cũ
c illo seditiosa ciuitas Athenarum:& intẽperanter libera expulerat operãte quodã:ut Athenientibus necessitas restituẽdi exules esse abominatũ talem Rutilius noster animosus. Cũ enim quidam illũ consolaretur:& diceret instare arma ciuilia:breui futurũ ut omnes exules reuerterentur. Quid tibi inquit mali feci:ut mihi peiorem reditũ q̃ exitum optares. Malo ut patria in exilio meo erubescat:q̃ reditum mœreat. Non est illud exilũ cui neminem non magis q̃ damnatũ pudet quemadmodũ illi scilicet. Callistratus & Rutilius seruauerũt bonorũ ciuium officiũ:qui reddi sibi penates suos noluerũt clade communi. Quia satius erat duos iniquo malo affici:q̃ oẽs publico. Ita non seruat grati hominis affectũ:qui bene de se merentẽ difficultatibus uult oppressi quas ipse sua mouerat:qui etiã sibi bene cogitat male precatur. Ne in patrociniũ quidẽ:ne dum in gloriam est: incendium extinxisse quod feceris. In quibusdam ciuitatibus impium uotum:sceleris uicẽ tenuit.

Emades Athenis certe eũ qui necessaria funeribus uendicabũt:clamauit cũ probasset ma
d gnum lucrum optasse:quod contingere illi sine multorum morte nõ poterat. Quæri tamẽ solet:an merito damnatus sit? Fortasse optauit non ut multis uẽderet:sed ut paruo sibi cõstarent quæ uenditurus esset. Cum constet negociatio eius ex empto & uendito. Quare uotũ eius in unam partem tra:his:cum lucrũ ex utraq; sit? Præterea omnes licet qui in ista negociatione sunt damnes:omnes idem enim uolunt: idest intra se optant. Magnam hominum partem damnabis. Cui enim non ex alieno commodo lucrum? Miles bellum optat in gloriam. Agricolam annonæ charitas erigit. Eloquentiæ precium exoptat litium numerus. Medicis grauis annus est in quæstu. Institores delicatarum mercium:iuuentus:corrupta locupletat. Nulla tempestate nullo igne lædãtur tecta:iacebit opera fabrilis. Vnius uotum deprehensum est:omniũ simile est. An tu Aurũtium: & Aterium:& cæteros qui captandorum testamentorum artem posse profitentur:non putas eadem habere quæ designatores & libitinarios uota. Illi quorum mortes optent, nesciunt. Hi familiarissimũ quemq; ex eo propter amicitiam rei plurimum est:mœreri cupiunt. Illorum damno nemo uiuit. Hos quisquis differt exhaurit. Optant ergo non tantum ut accipiãt:quod turpi seruitute meruerũt: sed etiam ut tributo graui liberentur. Non est itaq; dubium:quoniam hi magis quod damnatũ est in uno optent:quibus qui quis morte profuturus est:uita nocet. Omniũ tamẽ istorũ tam uota sunt q̃ ipunita. Deniq; se quisq; cõsulat:& secretũ pectoris sui reddat:& inspiciat quid tacitus optauerit. Quam multa sunt uota quæ etiam sibi fateri pudet:q̃ pauca quæ facere coram teste possimus.

Ed non quicquid reprehendendũ etiam dandũ est:sicut hoc uotum amici quod in mani
s festinat ostẽdere ingratus est. Hæc ait in potestatẽ meam recidat:gratiã meam desideret:situr. Hæc diis circumuenant:illum domesticæ insidiæ:quas ego possim solus opprimere. Instet, potens inimicus & grauis:infesta turba:nec inermis creditor urgeat & accusator.

Ide q̃ sis æquus:horũ optates nihil:si tibi beneficiũ non dedisset:ut alia taceam quæ grauio
u ra cõmittis:pessima pro optimis referendo. hoc certe delinquis quod non expectas sui cuiusq; rei tempus:quod æque petat qui non sequitur q̃ qui antecedit. Quomodo nõ semper benefeciũ recipiendũ est:sic nõ utiq; reddendũ. Si mihi nõ desideranti redderes ingratus esses:quanto ingratior es qui desiderare me cogis. Specta quare subsidere apud te munus meũ nõ uis. Quare obligatũ molestẽ fers:quo æquari cum acerbo fœneratore:signare rationẽ parem properas: quid mihi negocium quæris? quid in me deos immittis:quomodo exigeres qui sic reddis.

Nte omnia ergo Liberalis hæc discamus beneficia secure debere:& occasiones reddendo
a ob seruate:non manu facere hancipsam cupiditatem. Primo quoq; tempore liberãdi se meminerimus ingrati eẽ. Nemo enim libenter reddit quod inuitus debet:& quod apud se non uult eẽ:onus iudicat eẽ non muus. Quanto melius ac iustius in promptu habere merita amicorũ: & offerre non ingerere:nec oneratum se iudicare. Quoniam beneficium cõmune uinculũ est:& uter se duos alligat. Dic nihil moror quo munus tuum reuertatur:opto hilaris accipias: si necessitas alterutri nostrũ iminet, fatoq; quodam datum est:ut aut tu cogaris beneficiũ recipere:aut ego accipere:det potius qui solet. Ego paratus sum:nulla mora inter nos est:ostendã hunc animũ cum primum tẽpus aduenerit. Interim dii testes sunt.

s Oleo mihi liberalis notare. Hunc ad te affectũ:& quasi manu prendere uerẽtis & æstuãtis: ne in nullo officio si tardior. Nec decet gratũ animũ solitudo contra summã fiduciã sui:& ex cõscientia ueri amoris dimissa oĩs anxietas. Tã cõuitiũ est recipere qd non debes q̃ non dare: qd debes hoc beneficii primũ dati sit ius:ut recipiẽdi tẽpus dat qui dedit. An uereor ne hoies de me sentiãt:ideo obliquius:aut male:uel iniuste loquãtur: Male agit qui famæ:nõ conscientiæ gratus est. Duos istius rei iudices habes:illũ quẽ potes:& quẽ non potes. Quid ergo si nulla interuenerit occasio? semper debeo. debebis. sed palam debebis:sed libẽter debebis:sed cũ magna uoluntate apud te depositũ intueberis. Pœnitet accepti beneficii:quẽ nondũ redditi piget. Quare qui tibi dignus uisus est a quo acciperes:indignus uideatur:cui diu debeas.

N magnis erroribus sunt qui ingentis animi credunt proferre:donare: plurimum suum ac
i domum replere cum ista interdum nõ magnus animus faciat:sed magna fortuna. Nesciũt q̃tum maius ac difficilius sit capere q̃ fundere. Nam ut nihil alteri detrahã:quoniã utrũlibet uirtute par est:nõ minoris est animi beneficiũ debere:q̃ dare. Eo quidẽ operosius hoc q̃ illud:quo maiore diligẽtia custodiuntur accepta q̃ danturideo non est trepidandum q̃ cito reponamus: nec procurandum intempestiue:quia æquæ delinquit, qui ad ferendam gratiam suo tempore cessat: q̃ qui alieno properat positum illi apud me:nec illius nomine:nec meo timeo. Bene illi cautũ est. Nõ potest hoc beneficium perdere nisi mœtũ:imo ne mœtum quidem. Aegi illi gratias qui nimis de beneficio reddendo cogitat:nimis cogitare alterum de recipiendo putat:præstat se in utrũq; facilẽ si uult recipere beneficium referamus:reddamusq; læti:illud apud nos custodiri mauult. Quid thesaurum eius eripuimus q̃ custodiam recusamus? Dignus est cui utrum uolet liceat. Opinionẽ quidem & famam eo loco habeamus:tanq̃ non ducere sed sequi debeat.

Lucii Annei Senecæ de Beneficiis liber septimus & ultimus.

Onũ mi Liberalis habeas animũ uolo:in manibus tene. Non hic te carmine lõgo atq; per
b ambages &lõga exorsa tenebo:& reliqua hic liber cogit exhausta mã. Circũspicio non qd dicã:sed qd nõ dixerim. Boni tamẽ cõsules qcqd tibi supest:cũ tibi supfuerit. Si uoluissem lenocinari mihi debuit paulatim opus crescere:& ea pars i finẽ reseruari:quam quilibet satiatus appeteret. Sed quicquid maxime necessarium erat in primum statum congessi:nunc siquid effugit te colligo. Nec mehercule si me interrogas nimis ad rem existimo pertinere:ubi dicta sunt quæ tegũt mores persequi cætera |non in remedium animi:sed in exercitatione ingenii inuenta. Egregie enĩ hoc dicere Demetrius cynicus uir meo iudicio magnus:etiam si maximus comperitur. Solet plus prodesse:si pauca præcepta sapientiæ teneas sed illa promptu tibi & in usu sint:q̃ si multa qdem dideris:sed illa nõ habeas ad manũ. Quẽadmodũ inquit:magnus luctator est:nõ qui oẽs numeros nexusq; perdiscit:quorum usus sub aduersario ratus est:sed qui in uno se:aut altero bene & diligenter exercuit:& eoz occasiões itẽtus spectat. Nec.n. refert q̃multa sciat:si scit q̃tum uictoriæ satis est. Sic in hoc studio multa delectant:pauca manent:licet nescias quæ ratio oceanum effundat ac reuocet. Quare septimus quisq; annus ætati signum imprimat. Quare latitudo porticus ex remoto spectantibus:non seruet portionem suam sed ultima in augustias coeant:& colũnarum nouissime interualla iungantur. Quid si quod geminorum conceptum separet partum iungat. Vtrũ unus cõcubitus spargatur in duos:an toti omnes cõcepissent. Cur pariter natis fata diuersa sint. Maximisq; rerum spatiis distent:quorum inter ortus minimus interest. Non multum tibi nocebit transisse: quæ nec licet scire. nec prodest. Inuoluta ueritas i alto latet. Nec de malignitate naturæ quæri possimus: quia nullius rei difficilis inuentio est:non cui hic unus inuentæ fructus est inuenisse. Quicquid nos meliores beatosq; facturum est:aut in aperto:aut in proximo posuit. Si animus fortuita cõtempsit: si se supra mœtum sustulit & posuit: nec auida spe infinita cõplectitur:sed didicit per se petere diuitias. Si deorũ hominũq; formidinẽ eiecit:& scit non multũ eẽ ab hoie timendum:a deo nihil. Si cõtemptor omniũ quibus torquetur uita dum ornatur, eo perductos est:ut illi liqueat mortẽ nullius mali eẽ materiã:multorũ finẽ. Si animũ uirtuti cõsecrauit:& quacũq; uocat illa planũ putat. Si sociale animal est in cõe genitus mũdus:& unã domũ spectat: & cõscientiã suã dominus apuit:semper tanq̃ in publico uiuit:se magis ueritus q̃ alios:subductus ille tempestatibus:in solido ac sereno stetit:cõsumauit scientiam utilẽ atq; necessaria. Reliqua oblectamenta ocii sunt:licet enĩ iam in tutum retracto animo. Ad hæc quoq; excurrere cultũ non robur ingenii afferentia.

Aec Demetrius noſter:utraq; manu tenere proficientem iubet: hæc nuſq; dimittere immo
h aſpicere:& partem ſui facere:eoq; quotidiana meditatione perduci:ut ſua ſponte occurrant
ſalutaria:& ubiq; ac ſtatim deſiderata præſto ſint:& ſine mora illa ueniat illa turpis: honeſtiq; diſtinctio. Sciatq; nec malum eſſe uullm niſi turpe: nec bonum niſi honeſtum. Hac regula uitæ opera diſtribuat. Ad hanc legem & agat cuncta & exigat. Miſerrimoſq; mortalium iudicet: in quātiſcunq; opibus refulgebunt uentri ac libidini deditos: quorum animus inerti ocio torpet. Dicat ſibi ipſa uoluptas fragilis & breuis. faſtidit obiecta: quo auidius hauſta eſt: citius in contrarium recidens cuius: ſubinde neceſſe eſt: aut pœniteat: In qua nihil eſt magnificum: aut quod natura hominis diis proximi deceat. Res humilis: membrorum turpium: aut altilium miniſterio ueniēs exitu fœda. Illa eſt uoluptas & homine & uiro digna: non implere corpus: nec ſaginare. nec cupiditates irritare: quarum tutiſſima eſt quies: perturbatiōe caret: & ea quā hominum inter ſe rixarum ambitius concutiet: & ea quæ intolerabilis ex alto uenit: ubi de diis famæ creditum eſt: uitiiſq; illos noſtris extimauerim, Hanc uoluptatem æqualem intrepidam nunq; ſenſura ſui tedidium percipit. hic quem informamus: qui maxime: ut ita dicam: diuini iuris atq; humani peritus hic præſentibus gaudet: ex futura non pendet. Nihil enim firmi habet qui in incerta propenſus eſt. Magnis itaq; curis exemptus & diſtorquentibus mentem nihil ſperat aut cupit: nec ſe mittit in dubium: ſuo contētus. Nec illum exiſtimes paruo eſſe contentum. Omnia illius ſunt. Non ſic quemadmodum Alexandri fuerunt: cui quādo in littore maris rubri ſteterat: plus deerat q̄ acquiſierat. Illius ne ea quidem erā t: quæ tenebat aut uicerat: cum in oceano ois loticus præfectus claſſibus p̄miſſis explorator erraret: & bella in ignoto mari quæreret. Non ſatis apparebat iopem eſſe: qui extra naturæ terminos arma proferret: qui ſe in profundum: inexploratum: & immenſum auiditate cæca prorſus immitteret. Quid interſt: quot eripuit: quot dederit. quātū terrarum tributo præmat? Tātū illi deeſt: q̄tū cupit.

Ec Alexandri tātum uitiū fuit: q̄ per Liberi Herculiſq; veſtigia fœlix temeritas egit: ſed omn nium quos fortuna irritauit implendo. Cyrum & Cābyſen: & totum regnū perſici ſtrema perceniſe: quem inuenies: cui modum imperii ſocietas fecerit. Qui non uitam in aliqua ulterius procedendi cogitatione ſinierit. Nec id mirum eſt. Quicquid cupiditati contingit penitus hauritur & conditur: Nec intereſt q̄tum eo quod inexplebile eſt. congeras. Vnus eſt ſapiens cui omnia ſunt: nec ex difficili tuenda. Non habet mittendos tranſmaria legatos. Nec moranda in ripis hoſtibus caſtra non opportunis caſtellis diſponenda præſidia. Non opus eſt legione: nec equeſtribus turmis: quemadmodum dii immortales regnum inermes regunt: & illis rerum ſuarū ex edito: tranquilloq; tutela eſt. Ita hic officia ſua quāuis latiſſime pateant: ſine tumultu obit. Et omne humanū genus: potentiſſimus eius: optimuſq; infra ſe uidet: derideas licet. Ingens ſpiritus res eſt. Cum orientem occidentēq; luſtraueris aio: quo etiā remota: & ſolitudinibus intercluſa penetrantur. Cum tot animalia tantam copiam rerū quas natura beatiſſime fundit aſpexeris: amittere hanc dei uocē. Hæc omnia in ea ſunt. Sic fit ut nihil cupiat: quia nihil eſt extra omnia.

Oc inquis ipſum uolui: teneo te uolo uidere quomodo his laqueis is quos tua ſponte deci
h diſti expliceris. Dic mihi quemadmodum poteſt aliquis donare ſapienti: ſi omnia ſapientis ſunt? Nam id quoq; quod illi donat ipſius eſt. Itaq; non poteſt dari beneficium ſapienti cui quicquid datur: de ſuo datur. Atqui dicitis ſapiēti poſſe donari. Idem autem me ſcito: & de amicis interrogare. Omnia dicitis illis eſſe communia: Nihil prohibet aliquid eſſe: & etiam eius q poſſideat: cui datum & aſſignatum eſt. Iure ciuili omnia regis ſunt. Et tamen illa quorum ad Rege pertinet uniuerſa poſſeſſio. in ſingulos dominos deſcripta ſūt: & una quæq; res habet poſſeſſorem ſuū. Itaq; dare regi: & domum: & mācipium: & pecuniam poſſumus: nec donari illi de ſuo dicimur. Ad reges enim poteſtas omnium pertinet: ad ſingulos proprietas. Fines Athenienſium aut cāpnorum uocamus: quos deinde inter ſe uicini priuata terminatione diſtingūt. Ideoq; donare agros noſtros reipu. poſſumus: q̄uis illius eſſe dicantur. Quia aliter illius ſunt: aliter mei. Nunq; dubium eſt quin ſeruus cum peculio domini ſit: dat tamen domino ſuo minus. Non enim adeo nihil habet ſeruus: quia non eſt habiturus: ſi dominus illum habere noluerit. Nec ideo non eſt munus cum uolens dedit: quia potuit eripi etiam ſi noluiſſet. Quemadmodum probemus omnia: nūc enim omnia ſapiētis eſſe inter duos conuenit illud quod quæritur colligendum eſt: quomodo libertatis materia adueruſus eum ſuperſit: eius uniuerſa eſſe contemplim:s. Omnia patris ſunt: quæ in liberorum manu ſunt. Quis tamen neſcit donare aliquid & filium patri? Omnia deorum ſunt: tam & diis poſſumus donum: & ſtipem iecimus. Non ideo quod habeo meum non eſt: ſi meum tuum eſt. Poteſt enim idem eſſe meum & tuū. Is inquis cuius proſtitutæ ſunt leno eſt. Omnia autem ſapientis ſunt. Leno autem eſt eius cuius proſtitutæ ſunt. Ergo ſapiens eſt. Sic illum uetant emere. Dicūt enim: nemo rē ſuā emit. Oia aūt ſapientis ſunt. Ergo ſapiēs nihil emit. Sic uetāt & mutuū ſumere: q̄ nemo uſurā pro pecunia ſua pendat. Innumerabilia ſunt per quæ cauilantur: cum pulchertime quid a nobis dicatur intelligant.

e Nimuero ſic oia ſapientis eē dico: ut nihilominus propriū quiſq; in rebus ſuis dominiū habeat. Quēadmodum ſub optimo Rege: oia rex iperio poſſidet ſingulari domino. Tempus

iſtud probandæ rei ueniet. Interim hoc huic quæſtioni ſit eſt. Id quod eſt meum: aliter ſapiens eſt aliter meum. meum eſt habere: poſſe donare ſapienti. Nec mirum eſt: aliquid ei cuius eſt totum poſſe donari. Conduxi domum a te. In aliquod tuum eſt aliquod meum. Res tua eſt. Vſus rei tuæ meus. Itaq; nec fructus tanges colono tuo prohibente: q̄uis tua in poſſeſſione naſcantur. Et ſi annona carior fuerit aut fames heu fruſtra magnum alterius ſpectabis acceruum in tuo natum: in tuo poſitum in horrea iturum tua. Nec conductum meum. quamq̄ ſis dominus intrabis: nec ſeruum tuum mercenarium meum abduces: & ad te reddam ſi conduxero. Beneficium accipies ſi tibi in uehiculo tuo ſedere p̄miſero. Vides ergo poſſe fieri: ut aliquis accipiēdo quod ſuū eſt munus accipiat.

N omnibus iſtis quæ modo rettuli: uterq; eiuſdem rei dominus eſt. Quomodo? quia alter
i rei dominus eſt: alter uſus. Libros dicimus eē Ciceronis. Eoſdem Durus librarius ſuos uocat: & utrumq; uerū eſt. Alter illos tanq̄ auctor ſibi. Alter tanq̄ ēptor aſſerit. At recte utriuſq; dicūr eē. Vtriuſq; n. iūr: ſed nō eodē mō. Sic pōt Titus liuius a Doro accipe: aut emere libros ſuos. poſſum donare ſapienti quod uiritim meum eſt licet: illius ſunt omnia. Nam cum regio more ciuitas conſcientia poſſideat: ſingularium autem in unum quemq; proprietas ſit ſparſa: & accipere munus: & debere emere: & conducere. Cæſar omnia habet fiſcus cuius tantum ac ſua: & uniuerſa imperio eius ſunt. In patrimonio propria quid eius ſit ſine diminutione imperii quæritur. Nam id quoq; qd tanq̄ alienū abiudicatur: aliter illius eſt. Si ſapiēs uniuerſa animo poſſidet: iure ac dominio ſua.

d Ion modo omnes ſacrilegos argumentis eſſe collegit: modo neminem cum omnes de ſacro deiecturus eſt dicit. Quiſquis id quod deorum eſt ſuſtulit & conſumpſit: atq; in uſum ſuum uertit: ſacrilegus eſt. Omnia autē deoꝝ ſūt. Quod qſq; ergo tollit deoꝝ tollit: quoꝝ oia ſunt. Ergo quiſq; tollit aliquid ſacrilegus eſt Deinde cum effringi templa: & expilari impune capitoliū iubet: dicit nullum ſacrilegium eſſe. Quia quid ſublatum eſt: ex eo loco qui deorum erat: i eum trāſfertur locum qui deorum eſt. Hic reſpondetur: Omnia quidem deorum eſſe: ſed non omnia diis dicata. In his obſeruari ſacrilegium quæ religio numini aſcripſit. Sic & totum mundum deorum eſſe immortalium: templum ſolum quidem applitudine illorum: ac magnificentia dignum: tamen a profanis diſcerni: & non omnia licere in angulo: cui nomen phani impoſitum eſt: quæ ſub cælu & conſpectu ſyderum licent. Iniuria ſacrilegus deo quidem non poteſt facere: quā extrictum ſua diuinitas poſuit: ſed tamen punitur: quia tanq̄ deo fecit. Opinio illum noſtra: ac ſua obligat pœne. Quomodo ergo ſacrilegus uiderur: qui aliquid aufert ſacri: & ſi quocunq; tranſtulit: quod ſurripuerat inter terminos eſt mundi: & ſic & ſapienti furtum poteſt fieri. Aufertur enim illi non ex his quæ uniuerſa habet: ſed ex his qubus dominus inſcriptus eſt: quæ uiritim ei ſeruiūt: illam alteram paſſionem agnoſcet. Hanc nolet habere ſi poterit. Emittiq; illam uocem quam romanus imperator emiſit: cum illi ob uirtutem & bene geſtam. R. P. tantum agri decemeretur. quantum arando uno die circuire potuiſſet. Non eſt inquit nobis eo opus ciue cui plus opus ſit: q̄ uni ciui. Quanto maioris uiri potas reſpuiſſe hoc munus: q̄ meruiſſe. Multi enim imperatores fines aliis abſtulerunt: ſibi nemo conſtituit.

e Rgo cum animum ſapientis: intuemur potentem omnium: & per uniuerſa dimiſſum: omnia illius eſſe dicimus. Cum ad hoc ius quotidianum: ſi ita res tulerit: capite cenſebitur: multum intereſt poſſeſſio eius animo ac magnitudine extimetur: an cenſu. Hec uniuerſa habere de quibus loqueris abominabitur. Non referam tibi Socratem: Chryſippum: Zenonem: & cæteros magnos quidem uiros: maiores quidem: quia in laudem uetuſtorum inuidia non obſtat. Pauloante Demetrium rettuli: quem mihi uidetur rerum natura: noſtris tuliſſe temporibus. Vt oſtenderet nec illum a nobis corrumpi: nec nos ab illo corripi poſſe. Virum exactæ licet neget ipſe ſapientiæ: ſirmæq; in his que propoſuit conſtantiæ. Eloquentiæ quoq; eius quæ res fortiſſimas deceat: non concinare: nec in uerba ſolicitare ſed ingenti animo prout impetus tulit res ſuas proſequentis. Huic nō dubito quin prouidentia: & talem uitam: & talem dicendi facultatem dederit: ne aut exemplum ſæculo noſtro: aut conuitium deeſſe.

Emerito ſi res noſtras aliquis deorum poſſidendam uelit tradere ſub lege certa ne liceat do
d nare affirmauerim repudiaturum dicturum ue. Ego uero me ad iſtud inextricabile pondus non alligo: nec in aliam fecem rerum hunc expeditum hominem demitto. Quid ad me de fers populorum omnium mala: que nec daturus quidem acciperē: quoniam multa uideo: quæ me donare non deceat. Nolo ſub conſpectu meo ponere: quæ gentium oculos: Regūq; præſtringunt. Nolo intueri præcia ſanguinis animarum ueſtrarum. Prima mihi luxuriæ ſpolia propone: ſiue illa uis per ordinem ſpandere: ſiue ut eſt melius in unum aceruum dare. Video elaboratam ſcrupuloſa diſtinctione teſtudinem: & fœdiſſimorum: pigerrimorumq; animalium teſtas: ingentibus ptæciis emptas: in quibus ipſa illa quæ placet uarietas ſubditis medicamentis: in ſimilitudinem ueri coloratur. Video iſtic menſas: & extimatum lignum ſenatoris cenſu: eo preciosius: quo illud in plures nodos arboris infœlicitas torſit. Video iſtic cryſtallina: quorum accēdit fragilitus preciū. Oium enī rerum uoluptas apud imperitos: ipſo quo fugare debet periculo creſcit. Video murea pocula

parum ſcilicet luxuria magno fuerint: niſi q̃ nomina capacibus gemmis interſe pronunciauerunt: Vide uniones: non ſingulos ſingulis auribus comparatos: iam enim exercitatæ aures oneri ferēdo ſunt. Iunguntur inter ſe: & inſuper alii binis ſupponunt: r. Non ſatis mirabilis inſania uiros ſubiecerat: niſi bina ac terna patrimonia: auribus ſingulis pependiſſent. Video ſericas ueſtes: ſi ueſtes uocandæ ſunt: in quibus nihil eſt: quo defendi aut poſſunt membra: aut corpus: aut denique pudor poſſit. Quibus ſumptis mulier parum liquido nudam ſe non eſſe inrabit. Hæc ingenti ſumma abigno tis. etiam ad commertium gentibus accerſuntur: ut matronæ noſtræ: ne adulteris quidem plus ſui incubiculo q̃ in publico oſtendant.

Vid agis auaritia: q̃ rerum charitate aurum tuum uictum eſt? Omnia iſta quæ rettulii ma
q iore honore præcioq; ſunt. Nunc uolo tuas opes recognoſcere. Laminas utriuſq; materiæ: ad quas cupiditas noſtra caligat. At mehercule terra quæ qcquid utile futurum nobis erat: protulit, iſta defodit & merſit: & ut noxis rebus ac malo gentium in medium prodituris toto ponderе incubuit: Video ferrum ex hiſdem tenebris eſſe prolatum: quibus aurum & argentum: ne aut inſtrumentum in cædes mutuas deeſſet: aut præcium. Et tamen ad hoc iſta aliquã materiam habẽt: eſt in quo errorem oculorum animus ſubſequi poſſit. Video iſtic diplomata: & ſyngraphas: & cautiones uacua habendi: ſimulachra: umbra quædam auaritiæ laborantis: per quæ decipiant animum & inanium opinione gaudentem. Quid enim iſta ſunt? Quid fœnus: & Kalendarium: & uſurã? ni ſi humanæ cupiditatis extra naturam quæſita nomina. Poſſum de rerum natura quæri: q̃ aurum argentum non interius abſconderit. q̃, non illis maius q̃ quod detrahi poſſet: pondus iniecerit. Quid ſunt iſtæ? iſtæ tabulæ qui computationes: & uenale tempus: & ſanguinolentæ centeſimæ: uoluntaria mala ex conſtitione noſtra pendentia: in quibus nihil eſt: quod ſubiici oculis: quod teneri manu poſſit: inanis auaritiæ ſomnia. Omiſerum ſi quẽ delectat ſui patrimonii liber magnus: & uaſta ſpatia terrarum colenda per uicos: & imenſi greges pecorum prouincias ac regna paſcendi: & familia bellicoſis nationibus maior: & ædificia priuata laxitatem urbium magnarum uincentia. Cum bene iſta per quæ diuitias ſuas diſponit ac fudit circũſpexerit: ſuperbumq; ſe fecerit: ſi quicquid habet ei quod cupit comparet: pauper eſt. Dimitte me in illis diuitiis redde. Ego regnum ſapiẽtiæ noui: magnum: ſecurum. Ego ſic omnia habeo: ut omnium ſint.

Taq; cum cæſar illi ducenta talenta donaret: ridens reiecit: ne dignam quidem ſummam
i iudicans: qua nõ accepta gloriaretur. Dii deæq; q̃ pauxillo illũ aio: aut honorare uoluit: aut corrumpere. Reddendum egregio uiro teſtimonium eſt. Ingentem rem ab illo dici audiui: cum miraretur clementiam eius q̃ ſe putaſſet tanti poſſe mutari. Si tentare ĩquit me cõſtituerat: toto illi ſui experiendus imperio.

Apienti ergo donari aliquid poteſt: etiam ſi ſapiẽtis omnia ſunt. Aequẽ nihil prohibet: cũ
f omnia amicis dicamus eẽ communia: aliquid amico donari. Nõ enim mihi ſic cum amico communia omnia ſunt: quomodo cum ſocio: ut pars mea non ſit pars illius: ſed quõmodo patri matriq; communes liberi ſunt: quibus cum duo ſunt: non ſinguli ſingulos habent: ſed ſinguli binos. Primum omnium iam efficiam: ut quiſquis eſt iſte: qui me in ſocietatem uocat: ſciat ſe nihil mecum habere commune. Quare? quia hoc conſortium ſolum inter ſapientes eſt iter quos amicitia eſt. Cæteri non magis amici ſunt q̃ ſocii: Deinde pluribus modis cõmunia ſunt. Equeſtria omnium equitum romanorum ſunt. In illis tantum locus meus ſit proprius: quem occupaui. Hoc ſicut ceſſit: quis illi communi recenſuerim: tamen aliquid dediſſe uideor. Quædam quorũdam ſub certa conditione ſunt. Habeo in equeſtribus locum: non ut uendam: non locem: nõ ut habitem: in hoc tantum ut expectem. Præterea non mentiar: ſi dicam me habere in equeſtri locum. ſed cum in theatrum ueni: ſi plena ſunt equeſtria: & iure habeo locum illic: qui ſedere mihi libere non hadeo: quia ab his cum quibus ius mihi loci commune eſt: occupatus eſt. Idem iter amicos puta fieri. Quic quid habet amicus commune eſt nobis: ſed illius proprium eſt: quia tenet. Vti his uolente non poſſtria: & tamen cõia tibi cum cæteris equæſtribus ſunt. Non eſt argumentum ideo aliquid tuũ non eſſe: quia uendere non potes: quia conſumere: quia mutare in deterius aut melius non potes: Tuum eni eſt etiam quod ſub lege certa tuum eſt accipi: ſed certe non minus habes.

Ec te traham longius beneficium datur: poſſunt eſſe maiora & plura in quæ ſi ea beniuolẽ
n tia effundat: & ſic ſibi indulgeat: quemadmodum amantes olent: quorum plura oſcula: & complexus, attiores non augent amorem: ſed exercent. Hæc quoq; quæ uenit quæſtio prota trãſferri. Quæritur an qui omnia fecit ut beneficium redderet: reddiderit. Vt neſcias ĩquit illum non reddidiſſe: omnia fecit ut redderet. Apparet ergo non eẽ id factum cuius faciendi occaſionẽ non habuit: & creditori ſuo pecuniam nõ ſoluit is qui ut ſolueret ubiq; queſiuit: nec inuenit. Quædam eius cõditionis ſunt: ut effectũ pſtare debeant. Quibuſdã, pfectu eſt oĩa attẽtaſſe ut efficeret. Si oĩa fecit ut ſanaret: peregit medicus partes ſuas. Etiã dãnato reo oratori cõſtat eloquẽtiæ ſtudiũ: & officium: ſi omni arte uſus eſt. Laus imperatori etiam uicto: & duci redditur. Si & prudentiæ &

induſtria: & fortitudo muneribus ſuis functa eſt. Omnia fecit ut beneficium redderet. Obſtitit illi fœlicitas tua. Nihil incidit durius: q̃ ueram amicitiam experiretur: locupleti donare non potuit ſano aſſidere: fœlicitate cure. Gratiam rettulit etiã: ſi tu beneficium non recepiſti. Præterea huic intentus ſemper: & huius rei tempus operiens qui in hoc multum curæ: multum ſedulitatis impẽdit: plus laborauit q̃ cui cito referre gratiam contingit.

Ebitoris exemplum diſſimile eſt: cui parum eſt pecuniam quæſiſſe: niſi ſoluit. Illic enĩ ſtat
d acerbus ſuper caput creditor: qui nullum idẽ gratis occidere patiatur. Hic benigniſſimus q tecum curſantem & ſolicitum atq; anxium dicat. Mitte hanc de pectore curam. Deſine tibi moleſtus iſtare. Omnia a te habeo. Iniuriam mihi facis ſi me quicq̃ amplius deſiderare iudicas. Pleniſſime ad me peruenit animus tuus. Dic inquit mihi ſi rediſſe beneficium diceres: illum ſi gratiam rettuliſſet. Eodem ergo loco eſt qui reddidit: & qui non reddidit. Cõtra illud pone: ſi oblitus eſſet obliti beneficii: ſi nec tentaſſet quidem gratus eſſe: negares illum gratiam rettuliſſe. At hic diebus noctibuſq; ſe laxabit: & omnibus aliis renunciabit officiis: huic uni imminens & operatus: ne quo ſe fugeret occaſio. Eodem ergo loco erunt: ille qui curam referendæ gratiæ abiecit: & hic qui nunq̃ ab illa receſſit. Iniquus es ſi rem a me exigis: cum uideas animum non defuiſſe ad ſummam. Puta cum captus eſſes: me pecuniam mutuam: rebus meis in ſecuritatem creditoris oppoſitis nauigaſſe hyeme tam ſæua per infeſta latrociniis littora emenſum: quicquid periculi afferre poteſt etiã pacatum mare: peragratis omnibus ſolicitudinibus: cum quos nemo fugiebat: ergo quærentem tãdem ad piratas peruẽni. & iam te alius redemerat: negabis me gratiam rettuliſſe? etiam ſi in illa nauigatione pecuniam quã ſaluti tuæ contraxeram: naufragus perdidi: etiam ubi uincula quæ detrahere tibi uolui: ipſe incidi: negabis me rettuliſſe gratiam. At mehercule athenienſes: Armodium & Ariſtogionem tyrannicidas uocãt: & mutio manus i hoſtilia ara relicta iſtar occiſi. Porſennæ ſnit. Et ſemper contra fortunam luctata uirtus etiam citra effectum propoſiti operis enituit. Plus præſtiit qui fugientes occaſiones ſecutus eſt: & alia captauit: per quæ referre gratiam poſſet: q̃ is quem ſine ullo ſudore: gratum primo fecit occaſio.

Vas inquit res ille tibi præſtitit? Voluntatem & rem. Tu quoq; illi duas debes. Merito iſtud
d diceres ei qui tibi reddidit uolũtatem ocioſam. Huic uere debes: & qui uult: & qui conatur: & nihil intentatum relinquit: ſed non poteſt dicere: utrũq; enim præſtat ẽ̃ in ſe eſt. Deinde non ſemper numero numerus æquandus eſt. Aliquando una res pro duabus ualet. Itaq; in locum rei ſuccedit tam propenſa uoluntas & cupida reddendi. Quid ſi animum ſine re ad referẽdam gratiam non ualet: nemo aduerſus deos gratus eſt: in quos uoluntas ſola cõfertur. Diis inquit nihil aliũ pſtare poſſumus. Sed ſi huic quoq; cui referre gratiã debeo: nihil aliud præſtare poſſum. Quid eſt quare non eo aduerſus hominẽ gratus ſim? quo nihil amplius in deos confero.

Itam quid ſentit quæris: & uis ſignare reſponſum. Hic beneficium recepiſſe ſe iudicet: ille ſe
n ſciat non reddidiſſe. Hic illum demittat: ille ſe tenĕat. Hic dicat habeo: ille reſpõdea habeo.

In omni quæſtione propoſitum ſit nobis bonum publicum præcludendæ ſunt excuſationes ingratis: ad quos refugere non poſſit: & ſub quibus ĩficiationem ſuam gerere. Omnia feci. Fac etiam nunc. Quid tu tam imprudentes iudicas maiores noſtros fuiſſe: ut non intelligerent inquiſſimum eſſe eodem loco eum qui pecuniam quam a creditore acceperat: libidini aut alæ aſſumpſit: & eum qui incendio aut latrocinio: aut aliquo caſu triſtiore: aliena cum ſuis perdidit. Nullam excuſationem receperunt: ut homines ſcirent fidem utiq; præſtandam. Satius enim erat a paucis etiam iſtam excuſationem nõ accipi: q̃ ab omnibus aliquam tentari. Omnia feciſti ut redderes. Hoc illi ſatis: tibi parum. Nam quemadmodum ille: ſed enixam & ſedulam operam tranſire pro irrita patitur cui gratia referatur indignus eſt. Ita tu ingratus es: niſi ei qui noluntatem bonam inſolutam accipit eo libentius debes: quia dimitteris. Non rapias hoc: nec teſteris. Occaſiones reddendi nihilominus quæras. Redde illa: quia repetit: huic quia remittit: illi quia malus: huic quia non malus. Ideoq; non eſt: q̃ ad te hanc quæſtionem iudices pertinere. An q̃ beneficium quis a ſapiẽte accepit: reddere debeat: ſi ille deſinat eſſe ſapiens: & in malum uerſus eſt. Redderes enim & depoſitum quod a ſapiente accepiſſes: & etiam malo redderes creditum. Quid eſt cur non & beneficium? Quia mutatus eſt ille: te mutat. Quid ĩquid a ſano accepiſſes? ægro nõ redderes: cum plus ſemp imbecillo amico debeamus. Et hic æget eſt. Animo addiuuetur: feratur. Stultitia morbus eſt animi diſtinguẽdum hoc quo magis intelligatur exiſtimo.

d Vo ſunt beneficia. Vnum quod dare niſi ſapiens ſapienti non poteſt. Hoc eſt abſolutum & uerum beneficium. Alterum uulgare plæbeium: cuius inter nos & imperitos commertium eſt. De hoc non eſt dubium: quin illi qualiſcunq; eſt debeam reddere: ſiue homicida: ſiue fur: ſiue adulter euaſit. Habent ſcælera leges ſuas. Melius iſtos iudex q̃ ingratus emendat. Nemo te malum quia eſt: faciat. Malo beneficium proiiciam. Bono reddam. Huic quia debeo: illi ne debeam.

E altero beneficii genere dubitatur: q̃, ſi accipe non potui niſi ſapiens: nec reddere qdẽ niſi
d ſapiẽti poſſum. Puta. n. me reddere: ille nõ põt recipe. Nõ eſt iã huius reiſcapax. ſciam utẽdi perdidit. Quid ſi me remittere mãco pilã iubeas. Stultũ eſt dare alicui qđ accipe nõ poſſit.

Vt respondere ab ultimo incipiam.Non dabo illi quod accipere non poterit.Reddam etiam si accipere non poterit.Obligare enim non possum:nisi accipientem:liberari tantum si reddi possum; alle uti illo non poterit:uiderit.penes illum erit culpa:non penes me.

Eddere est inquit accepturo tradidisse.Quid enim sicui uinum debeas:& hoc ille infunde-
r re reticulo iubeat:aut cribro.redidisse te dices:aut reddere uoles:q; dum redditur iter duos perit.Reddere est id quod debeas ei cuius est uolenti dare.Hoc unum mihi præstádum est: nt quidam debeat quod a me accepit.Iam ulterioris est curæ.Non tutelam illi sed fidē debeo.Multosq; satius est illum non habere:q̄ me nō reddere.Et creditori statim in macellum laturo quod accepit reddam.Etiam si mihi adulteram cui numeram delegauerit soluam.Et si nūmos quos accipiet in sinum suum distinctum fundet dabo.Reddendum enim mihi est:non seruandum cui reddidero aut tuendum.Beneficii accepti non redditi custodiam debeo. Dum apud me est saluum sit. Cæterum licet accipientis manibus efluat:dandum est reposcenti.Reddo bono cum expedier.Malo cum petet.Tale inquit beneficium quale accepisti:non illi potest reddere: Accepisti enim a sapiēte:stulto reddis.Non reddo illi quale nunc potest accipere.Nec per me fit:quod detetius:sed per illum.Id quod accepi reddam.Cui si ad sapiētiam reddiderit reddam.Quale dum malis est reddam. quale ab illo potest accipi.Quid est inquit non tantum malus factus est:sed ferus sed immanis:qualis.Apollodorus:aut Phalaris.Et huic beneficium quod acceperas reddas.Mutationē sapientis tan tam:natura non patitur.Nam in pessima ab optimis lapsus necesse est:etiam in malo uestigia boni teneat.Nunq̄ tantum uirtus extinguitur:ut non certiorem animo notas imprimat:q̄ ut illas eradat ulla mutatio.Fere inter nos educatæ sunt in siluas eruperunt.Aliquid mansuetudinis præstitne retinēt.Tantúq; a placidissimis absunt.q̄tum a ueris feris: & nunq̄ humanā manū passis.Nemo in sūmā nequitiam incidit:qui unq̄ hæsit sapientiæ.Altius infectus est:q̄ ut ex toto diu:& trāsire in colorem malum possit.Deinde interrogo utrum iste ferus sit animo tantum:an & in perniciem publicā excutrat? Proposuisti.n.mihi aut prohalatum & titanum:quorum si naturam haber intra malos:q̄diu ego isti beneficium suum reddam.Ne quid mihi cum eo sit iuris amplius.Si uero sanguine humano:non tantum gaudet:sed pascitur:sed & suppliciis omnium ætatum crudelitatem insatiabilem efficeret:nec ira:sed auiditate quadam seuiendi furit:si in ora parentum filios iugulat: si non contentus simplici morte distorquet.Nec urit solum perituros:sed ex eo quid? si ars eius est cruor: & semper recenti madet.Parum est huic beneficium non reddere:quicquid erat. quotidie cohæret:intercisa iuris humani societas abscidit.Si præstitisset quidem mihi aliqd:sed arma patriæ meæ infetret:quicquid meruerat perdidisset:& referre illi gratiam scelus haberetur.Si non patriam meā impugnat:sed suæ grauis est:& sepositus a mea gēte suam exagitat:abscidit nihi;ominus illum tāta prauitas animi etiam si nō inimicū inuisum mihi efficit:priorq; mihi ac potior eius officii ratio est:q; humano generi:q̄ qd uni homini debeo.

Ed q̄uis hoc ita sit:& ex eo tempore omnia mihi in illum bona sint libera:ex quo corrum-
f pendo fas omne:ut nihil in eum nefas esset effecerit:illum mihi seruandum modum credā.

Vt si beneficium illi meum:neq; uires maiores daturum est:in exitum commune: nec confirmaturum quas habet.Ita autem erit quod illi reddi sine pernicie publica possit reddam.Seruabo filium eius infantem. Quid hoc beneficium obest:cuiq̄ eorum quos crudelitas eius lacerat. Pecuniam quæ satellitem stipendio teneat.non subministrabo.Si marmora & uestes desiderauit: nihil oberat cuiq̄ id quo luxuria eius instruitur.Militem & armanon suggeram: si pro magno petet munere.Artifices scœne:& scorta:& quæ seritatem eius emoliant:libens offeram:cui triremes & cæratas non mitterem.Luxurias & cubiculatas:& alia ludibria tegum in mari lasciuientium mittam.Et si ex toto eius sanitas desperata fuerit:eadem manu beneficium omnibus dabo:illi reddam q̄q̄ ignis talibus uitæ exitus remedium est.Optimum est obire ei qui ad se nunq̄ redditurus est.Sed hæc rara nequitia est:& semp portēti loco habita fuit:hiatus terræ:& e cauernis maris initur ut eruptio. Itaq; ab illa recedamus.De his loquamur:ut de his quæ detestantur sine horrore.Huic homini malo quem inuenire in quolibet foro possum:quem singuli timent: reddam beneficium quod accepi.Non oportet mihi nequitiam eius prodesse:q; in eū non est.Redeat ad dominū bonus sit an malus.Quid diligenter istud excuterē:si non redderem sed darem.Hic solus fabulam poscit.

Ythagoricus,quidam emerat a sutore phecassia:rem magnam non poscentibus minimis-
p Post aliquot dies uenit ad tabernam redditurus: & cum clausam diu pulsaret:sui qui diceret:Quid perdis operam tuam? sutor ille quem quæris electus conbustus est.Quod nobis fortasse molestum est:qui in æternum nostros amittimus:Tibi minime qui scis futurū ut renascatur.locatus in pythagoricum. At philosophus noster tres aut quattuor denarios (non iuita manu) domum rettulit:subinde concutiens.Deinde cum reprehendisset hanc suam non reddendi tacitā uoluptatem intelligens arrisisse sibi illud lucellū redit ad eandē tabernā:& ait ille tibi uiuit:tu redde quod debes.Deinde per clostrium qua se cōmissura laxauerat:quattuor denarios in taberna inseruit ac misit:pœnas a se exigens improbæ cupiditatis:ne alieno afluesceret.

q Vod dbes:q̄re cui reddas.Et si nemo poscet:ipe tu appella.Malus an bonus sit:Ad te ñ pti

net.Redde & accusa nō oblitus:quēadmodū iter nos officia diuisa sūt:illi obliuio ipata est:tibi meminisse mandauimus.Errat tamen siquis existimat cum dicimus eum qui beneficiū dedit obliuisci oportere:excutere non illi memoriam rei præsertim honestissimæ.Quæ præcipimus ultra modum ut ad uerum & suum redeant.Cum dicimus meminisse non debet:hoc uolumus intelligi prædicare non debet:nec iactare:nec grauis esse.Quidam enim beneficium quod dederunt omnibus circulis narrant.Hoc sobrii loquuntur:hoc ebri non continent:hoc ignoris ingerunt:hoc amicis cōmittunt.Vt hæc nimia & exprobatrix memoria subsideret:obliuisci eum qui dedit iussimus:& plus imperando q̄ præstari poterat silentium suasimus.

Votiens parum fiduciæ est in his quibus imperes:amplius est exigendum q̄ satis est:ut præ-
q stetur q̄tum satis est.In hoc omnis hyperbole excedit:ut ad uerum mendatio ueniat.Itaq; ille cum dixit qui candore nines an terrent:cursibus auras:quod non poterat fieri dixit.ut crederetur q̄tum plurimum posset.Et qui dixit his immobilior scopulus uiolentior amne.Hoc quidē semper suasurum putauit aliquem:tam immobile esse:q̄ scopulum.Nunq̄ tantum sperat hyperbola:q̄tum audet:sed incredibilia affirmat ut ad credibilia perueniat. Cum dicimus:qui beneficium dedit obliuiscatur.hoc dicimus similis sit oblito.Memoria eius non appareat:nec incurrat.Cum dicimus beneficium repeti non oportere:non ex toto repetitionem tollimus. Sæpe enim opus est malis exactore:etiam bonis admonitore.Quid ergo occasionem ignoráti nō ostēdam? necessitates illi meas non detegam? quare nescisse se aut mentiatur aut doleat.Interueniat aliquādo admonitio: sed uerecundia:quæ non poscat:nec in ius uocet:

Ocrates amicis audientibus:emissem inquit pallium:si nūmos haberem.Neminem popo-
f scit.Omnes admonuit:a quo acciperet;ambiguus fuit.Quid ni esset. Quātulum enim erat Socrates accipiebat:nōne multum erat:eum meruisse:quo Socrates acciperet. Non illos castigare mollius potuit.emissem inquit pallium:si nūmos haberem.Post quisquis properauerit:sero dat.Iam Socrati defuit:propter acerbos exactores recipere,phibemus.nō ut unq̄ fiat:sed ut parce.

Ristippus aliquādo delectatus unguēto. Male inquit istis effœminatis eueniat:qui rem tā-
a bellam infamauerunt.Idem dicendum est:male istis improbris:& importunis beneficiorū suorum quadruplatoribus eueniat:qui tam bellam admonitionem iter amicos sustulerūt. Ego tamē utar hoc iure amicitiæ:& beneficium ab eo repetam:a quo petissem alterius beneficii loco acceptutus est potius se reddere.Nunq̄ quærens quidem dicam.Iectu littore egētem excepi: & regni demens in parte locaui.Non est ista admonitio:imo conuitium est.Hoc est in odium beneficia perducere.Hoc est efficare:ut ingratum esse:aut libeat:aut iuuet.Satis abundeq; est submissis familiaribus uerbis:memoriam reuocare.Si bene quid de te merui.Fuit aut tibi quicq̄ dulce meum,ille inuicem dicat.Quid ni meueris? egenum littore egentem excepisti.

Ed nihil iquit profecimus:dissimulat oblitus est.Quid facere debeam quæris rem maxime
f necessariam:& in qua hanc materiam consumaria decet:Quēadmodum ingrati ferēdi sint placido animo:mansueto:magno.Nunq̄ te tam in humano & immemor & igratus offendat:ut non tantum dedisse delectet.Nunq̄ in has uoces iniuria impellat. Vellem nō fecisse. Beneficii tui etiam infœlicitas placeat.Semper illum pœnitebit.ne nunc quidem pœnitet.Non est q; indigneris tanq̄ aliquid nouiaccideriti:magis mirari debes:si non accidisset. Alium labor.alium impēsa deterret:alium periculum:alium turpis uerecundia:nedum reddit fateatur accepisse. Alium ignorantia officii:alium pigritia:alium occupatio. Aspice quēadmodum immensæ hominum cupiditates hiant semper & poscant.Non miraberis ubi neminem reddere:ubi nemo satis accipit. Quis est istorum tam firmæ uolútatis ac solide:ut tuto apud eum beneficia deponas? Alius libidine isanit. Alius ab deum seruit. Alius lucrosus est:cuius sūma non uinces. Alius inuidia laborat. Alius cæca ambitione:& in gladios ruente. Adiice torporem mentis ac senium: & ocia huic inquieti pectoris agitationem:tumultuosq; perpetuos. Adiice extimationem sui nimiam & tumorem:ob quæ contēnendus est insolentem. Quid contumaciam in peruersa nitentium? Quid leuitatem semper aliquo transilientem loquar? Huc accedat temeritas præceps:& nunq̄ fidele consiliū daturus timor:& mille errores:quibus uoluimur. Audacia timidissimorum:discordia familiarissimorum. & publicum malum incertissimis fidere:fastidire possessa:que consequi posse spes non fuit.

Nter affectus inquietissimos rem quietissimam fidem quæris? Si tibi uitæ nostræ uera ima-
i go succurreret:uideberis tibi uidere:captæ cum maxime ciuitatis faciem in qua omisso pudoris recti; respectu:uires in consilio sunt. Velut signo ad permiscenda omnia dato. non ignis:non ferro abstinetur. Soluta legibus scelera sunt. Nec religio quidem quæ inter arma hostilia supplices texit: nullum impedimentum est ruentum in prædam. Hic ex priuato: hic ex publico:hic ex prophano:hic sacra rapit: hic effringit:hic transilit: hic non cōtentus angusto itinere:ipsa quibus arcetur euertit: & in lucrum ruina uenit. Hic sine cæde populatur: hic spolia cruenta manu portat. Nemo non fert aliqd ex altero.In hac auiditate generis humani:num tu nimis fortunæ communis oblitus es:qui quæris inter rapientes referentem. Si indignaris ingratos esse. Indignare luxuriosos,Indigtare auaros.Indignare ipudicos,idignare ægros:deformes:senes:palli

dos. Est istud graue uitium: est intolerabile: & quod dissociet homines quod concordiam qua imbecillitas nostra fulcitur: scindat ac dissipet. Sed usq; eo uulgare est. Vt illud nec qui queritur quidem effugeret.

c Ogita tecū an quibuscūq; debuisti gratiam rettuleris: an nullum unq; apud te perierint officium: ante beneficiorum memoria comitetur? Videbis quæ puero data sunt: ante adolescētiam elapsa: quæ in iuuenem collata sunt: nō perdurasse in senectutem. Quædam perdidimus: quædam proiecimus: Quædam e conspectu nostro paulatim exierūt. A quibusdam oculos auertimus. Vt excusem tibi imbecillitatem tuam, In primis fragilis est memoria: & rerum turbæ non sufficit. Necesse est q̄tum recipit emittat: & antiquissima recentissimis obruat: Sic factū est: ut minima apud te nutricis esset auctoritas: quia beneficium eius longius ætas sequens posuit. Sic factum est ut præceptoris tibi non esset ulla ueneratio. Sic euenit ut circa consularia occupato comitia: aut sacerdotorum candidato quæsturæ suffragatorum excideret. Fortasse uitium de quo q̄reris: si te diligenter excusseris: in sinu inuenies. Inique publico crimini: stulte tuo ut absoluaris ignoscis: Meliorem illum facies ferendo: utiq; peiorem exprobando. Non est q̄ frontem eius indures: sine: siquid est pudoris residui seruet. Sæpe dubiam uerecūdiam uox conniciantis clarior rupit: Nemo id esse quod etiam uidetur timet. Deprehensus pudore emittitur.

Erdidi beneficium. Nunquid quæ consecrauimus perdidisse nos dicimus. Inter consecrata

p beneficium est: etiam si male respondit: bene collatum. Mon est ille quale spauimus. Simus quales fuimus nos ei dissimiles: Damnum non tunc factum apparuit. Ingratus non sine nostro pudore protrahatur. Quoniam quidem querela amissi beneficii: non bene dati signum est quātum possumus casum eius apud nos agamus. Fortasse non potuit: fortasse ignorauit: fortasse facturus est. Quædam bona lentus ac sapiens creditor fecit: qui sustinuit: hac mora fouit. Idem nobis faciendum est. Nutriamus fidem languidam.

Redidi beneficium stulte: non nosci detrimēti tui tempora perdidisti: sed cum pares: Nūc

c pala factū est & in his quæ uidētur: an pdito moderatio plurimū, pfuit. Vt corporū: ita aīoꝝ molliter uitia dertactādo sunt: sæpe qd explicauit mora: ptinatia trahētis abruptū est. Quid opus est maledictis? qd quereli? qd iectatione? Quare illum liberas? quare dimittis? Si ingratus est: iā nihil debet. Quæ ratio est excerbare eum in quē magna cōtuleris: ut ex amico duobio fiat nō dubius inimicus: & patrocinium sibi nostra infamia quærat? Nec desit qui dicat: Nescio qd ē q̄ eū cui tātū debuit: ferre nō potuit. Subest aliqd. Nemo nō supioris dignitatem quærēdo: ēt si non inquinauit aspersit. Nec qsq̄ fingere cōtentus est læuia: cū magnitudine mendacii fidem quærat.

Vanta illa meliora uia seruatur illi spes amicitiæ: & si reuerti ad sanitatem uelit etiam amici

q tia: uincit malos pertinax bonitas. Nec quisq̄ tam duri infestiq; aduersus diligenda animi ē: ut etiam uitiatus bonos non amet. Quibus hic quoq; cœpit debere quod impune non soluit. Ad illa itaq; cogitationes tuas flecte: Non est mihi relata gratia. Quid faciam q̄ dii omnium rerum optimi auctores: qui beneficia ignoranti dare incipiunt: ingratis perseuerāt. Alius illis obiicit negligentiā nostri. Alius iniqtatē. Alius illos extra mūdū suū proiicit: & ignauos habetesq; sine luce, sine ullo opere destituit. Alius solē cui debemus: q̄ itra laborē getēq; tempus durissimū: q̄ non tenebris imersi confusionem æternæ noctis effigimus q̄ animū cursu se tēperat: & corpora alit: sacra euocat: percoqt fructus. Saxū ali qd: aut fortuitoꝝ igniū globū: & qd ius potius q̄ dictū appellat. Nihilominus tamē more optimoꝝ parentū: q maledictis suoꝝ infantiū arridēt: nō cessant dii beneficia cōgerere: de beneficiorū auctore dubitantibus: sed æquali tenore bona sua p gentes populosq; distribuūt. Vnā potentiā sortiti pdesse. Spargunt opportunis ibribus terras: maria flatu mouent: syderū cursu notāt tēpora. Hyemes æstatesq; iteruentu leniores spiritus molliunt: errorem lapentium animaꝝ placidi ac propitii ferunt. Imitemur illos demus etiam si multa in irritū data sint. Demus ipsis apud quos iactura facta est. Neminē ad excitandas domos ruina deterruit. Et cum pernates ignis assumpsit: fundamēta repente adhuc harena ponimus: & urbes hausras sæpius eodem solo cōdimus. A deo ad bonas ipes pertinax animus est. Terra mari que humana opera cessarent: ni si male ruentia iterum tentare libuisset.

Ngr tus est. Nō mihi fecit iniuriam: sed sibi ego cum beneficio meo datem usus sum. Nec

i ideo pigrius dabo: sed diligentius. Quod in hoc perdidi: ab aliis recipiam. Sed huic ipsi beneficium dabo iterum: & tanq̄ bonus agricola: cura cultuq; sterilitatem soli uincā. Perit mihi beneficium. Iste omnibus. Non est magni animi beneficium dare & perdere: hoc est magni animi perdere & dare. Explicit liber ultimus de beneficiis.

LVCII ANNEI SENECAE DE IRA AD NOVATVM LIBER PRIMVS.

Xegisti a me, Nouate ut scribere quēadmodū posset ira lenir: nec imerito mihi uideris

e hunc præcipue affectum pertinuisse: maxime ex omnibus rectum ac rabidum. Cæteris enim aliquid quieti placidiq; inest. Hic totus concitatus & in impetu est doloris armorum sanguinis suppliciorum minime humana fruēs cupiditate: dum alteri noceat sui negligens in ipsa irruens tela: & ultionis se cum multam tractare auidus. Quidam itaq;

a sapientibus uiris irā dixerunt breuem insaniā: æque eni impotens suī est decoris oblita: necessitudinum imemor. In qd cœpit pertinax: & intenta rōni: cōsiliisq; præclusa: uanis agitata causis ad cōspectum æqui uerig; inhabilis ruinis simillima: quæ sup id quod oppresse frangantur. Vt scias autē nō eē sanos quos ira posseedit: ipsum illorum habitū intuere. Nā ut furentium certa indicia sunt audax & minax uultus: tristis frons: torua facies: citatus gradus: iquietæ manus: color uersus: crebra & uehementius acta suspiria. Ita iracscentium eadem signa sunt, flagrant: micant oculi: multos ore toto rubor & æstuante ab imis præcordiis sanguine: labia quatiuntur: dentes comprimūtur: horrent ac subriguntur capilli: spiritus coactus ac strideus articuloꝝ: seipso torquētium sonus: gemitus: mugitusq;: & parū explanatis uocibus sermo præruptus: & complosæ sæpius manus: & pulsata humus pedibus: & totū cōcitum corpus magnaq; iræ minas agens: fœda uisu & horrenda facies deprauātium se atq; intumescentium. Nescias utrū magis detestabile uitiū sit: an deforme? Cætera licet abscondere: & in abdito alere ira se profert: & in faciam exit: quātoq; maior hæc est: efferuescit manifestius. Non uides: ut omnium animaliū simul ad nocendum in surrexerunt: præcurrant notæ ac tota corpora: solitum quietūq; egrediantur habitum: & feritatem suā exasperent. Spumant apris ora: dentes acuuntur attritu: taurorum cornua iactantur in uacuū: & harena pulsu pedum spargitur: leones fremunt: iflantur irritatis colla serpentibus: rabidarum canū tristis aspectus est. Nullum est animal tam horrendum: tam pernicios umq; natura: ut non appareat in illo: si illis ira inuasit noue ferītis accessio. Nec ignoro cæteros quoq; affectus uix occultari libidinē mœtumq; & audaciam dare sui signa: & posse prægnosci. Neq; enim ulla uehementior intra cogitatio est: quæ nihil moueat in uultu. Quid ergo interest? quod alii affectus apparent: hic eminet. Iam uero si effectus eius dānaq; itueri uelis: nulla pestis: humano generi pluris stetit. Videbis cædes ac uenena: & eoꝝ mutuas sordes: & urbium clades: & totarū exitia gētiū est principiū: sub ciuili hasta capita uenalia: & subiectas tectis faces: nec intra mœnia coercitos ignes: sed igentia spatia regionum hostili flāma relucentia. Aspice nobilissimarum ciuitatum fundamēta uix notabilia: has ira deiecit. Aspice solitudines per multa milia sine habitatione desertas: has ira exhausit. Aspice tot memoriæ pditos duces mali exēpla fati. Alium ira in cubili suo confodit. Alium intra sacra mēsæ ira percussit. Alium inter leges celebriq; spectaculum fori lācinauit. Alium filii paricidio dare sanguinē insiit. Aliū seruili manu regale aperire iugulum. Alium in cruces mēbra diffindere. Adhuc singulorum supplicia narro: quid tibi si libuerit relictis in quos ira uiros non exarsit. Aspice cæsas gladio conciones: & plæbem imisso milite contrucidatam: & in perniciē promiscuam: totos populos capitis damna passos tanq; aut curam nostram deferentibus: aut auctoritatem contēnentibus. Quid de gladiatoribus quare populus iracitur & tam inique ut iniuriam putet q̄ non libenter pereunt conteni se iudicāt: & uultu: gestu: ardore aspectione in aduersarium uertitur. Quod quidem tale non est ira: sed quasi ira. Sicut pueroꝝ: q si ceciderūt terrā uerberari uoluūt: & sæpe nesciūt qd est cui irascātur: sed tātū irascūtur sine cā & sine iniuria: non tamen sine aliqua iniuriæ specie: nec sine aliqua pœnæ cupiditate. Deludūtur itaq; mutatione plagarum & simulatis deprecantium lachrymis placantur: & falsa ultione falsus dolor tollitur. Irascimur inquit sæpe non illis qui leserunt: sed his qui læsuri sunt. Vt scias iram non tantum ex iniuria nasci: uerum etiam irasci nos læsuris: sed ipsa cogitatione nos lædunt: & iniuriam qui facturus est iam facit. Vt scias inquit non eē iram pœnæ cupiditatem. Infirmissimi sæpe potētissimis irascuntur: nec pænam concupiscunt quā non sperant. Primū diximus cupiditatem eē pœnæ exigendæ non facultatem. Concupiscunt autē homines: & quæ non possunt. Deinde nemo tam humilis est qui pœnam uel summi hominis sperare non possit. Ad nocendū potentes sumus. Aristotelis finitio non multum a nostra abest. ait enim. Iram eē cupiditatem doloris reponendi. qd inter nostram & hanc finitionem interest exequi longum est: contra utrāq; dicitur: feras irasci: nec iniuria irritatas: nec pæne doloris sue alieni causa. Nam etiam si hoc efficiunt non hoc petūt. Sed dicēdum est feras ira carere: & omnia præter hominem. nam cum sit inimica rationi nusq; tamen nascitur nisi ubi rationi locus est. Impetus habent feræ: rabiem: feritatem. incursum. Iram quidē non magis q̄ luxuriam: uel iniuriam: & quasdam uoluptates intēperatiores homines sunt. Non est qd credas illi qui dicit: Non aper irasci meminit: non sydere cursu Cerua: nec armentis incurrere fortibus ursi. Irasci dicit incitari ipingi. Irasci quidem non magis sciunt q̄ ignoscere. Multa animalia humanis affectibus carēt: habēt aut similes illis quosdā ipsus. alioqn si amor in illis eēt & odiū esset. Si amicitia & simultas: si defensio & concordia. Quoꝝ aliqua in illis quoꝝ extāt uestigia: Cæteraq; humanorum pectorum propria bona malaq; sunt. nulli nisi homini concessa prudentia est prouidentia: diligentia cognitio: nec tantum uirtutibus humanis animalia: sed etiam uitiis prohibita sint. tota illorum ut extra: ita intra formæ humanæ dissimilis est. Regimen est illud & principale aliter ducunt: ut uox est quidem: sed non explanabilis & perturbata: & in efficax ut lingua: sed deuicta: nec in motus uarios soluta: ita ipsum principale: parum subtile: parum exactum caput. Ergo usus speciesq; rerum quibus ad impetus euocetur: sed turbidas & cōfusas. Ex eo procursus illarum tumultusq; uehementes sunt. Motus autem solitudinesq; & tristitia & ira non sunt: sed his quædam similia. Ideo cito cadunt & mutantur in cōtrarium: & cū acerrime sæuierūt expauerūt q; pascūtur: & ex fremitu

decuſſiq; neſano ſtatim quies ſoporq; ſequitur. Quid eſſet ira ſatis explicatũ eſt. Quo diſtet ab iracundia apparet q ebrius ab ebrioſo: & timens a timido. Iratus poteſt non eẽ iracundus: Iracũdus non poteſt aliquãdo iratus non eẽ. Cætera quæ pluribus apud græcos nominibus in ſpeciem iram diſtinguunt: quia apud nos uocabula ſua nõ habentur. Præterea etiã amarum nos acerbũq; dicimus. nec minus ſtomachoſum: rabioſum: clamoſum: difficile. aſperum. quæ oia irarum differentiæ ſunt. Inter hos moroſum ponas: licet delicatũ iracundiæ genus. Quædam enim ſunt iræ quæ intra clamorẽ concidant. Quædam non minus pertinaces q̃ frequentes. Quædam ſæue manent uerbis patiores. Quædam in uerborum dictorũq; amaritudine effuſæ. Quædam ultra quærelas & aduerſationes non exeunt. Quædam altæ graueſq; ſunt: & introrſus uerſæ. Mille alias ſpecies ſunt mali multiplicis. Quid eẽt itam quæſitũ eſt. An in ullũ aliud aial q̃ in hominem caderet quo ab iracundia diſtaret: & quæ eius ſpecies eſſent. Nunc quæramus an ira ſecundũ naturam ſit: & an utilis atq; ex aliqua parte retinenda. An ſecundũ naturam ſit. Manifeſtum erit ſi hominẽ inſpexerimus: quo quid eſt mitius: dum in recto animi habitu eſt. Quid autẽ ira crudelius eſt. homine quid amãtius. Quid ira infeſtius. Homo in adiutorium mutuum generatus eſt. Ira in exitum. Ille congregari uult: illa diſcedere. hic prodeſſe: illa nocere. hic etiam ignotis ſuccurrere. illa etiam clariſſimos petere. hic aliorum bonis modis uel ſpendere ſi paratus eſt. Ira in periculũ dũtaxat ſecum deducat aliũ parata deſcendere. Quis ergo magis naturam rerum ignorat q̃ qui optimo eius operi & cõmendatiſſimo hoc ferũ ac pernitioſum uitium aſſignat. Ira ut diximus auida pœnæ eſt: cuius cupidinẽ ineſſe pacatiſſimo hominis pectori minime ſecũdum eius naturam eſt. Beneficiis autem humana uita conſtat & concordia: nec terrore ſed mutuo amore in fructum auxiliũq; cõmune conſtringitur. Quid ergo aliquando caſtigatio neceſſaria eſt: ſed hæc ſincera cũ rõne. Non enim nocet. ſed medetur ſpetie nocendi, quẽadmodum quædam haſtilia detorta ut corrigamus adurimus: & adactis crimis non ut frãgamus: ſed ut explicemus elidimus. ſic ingenia uitio prauo dolore corporis animiq; corrigimus. Nẽpe medicus primo in leuibus uitiis tentat non multum ex quotidiana conſuetudine inflectere. & cibis: potionibus: exercitationibus ordinem ponere: ac ualitudinẽ tantũ mutata uitæ diſpoſitione firmare. proximũ eſt ut modus proficiat: ſi modus & ordo nõ proficit: ſubdicit aliqua & circũcidit ſi non adhuc quidem reſpondet. Intercidit cibis & abſtinentia corpus exonerat: ſi fruſtra molliora ceſſerunt: ſent uenã mẽbriſq; ſi adhærẽtia nocẽt: & morbũ diffundũt: manus aſſert. Nec ulli dura uidetur curatio cuius eſt ſalutaris effectus. Ira legũ præſidem ciuitatiſq; rectorem decet q̃diu poteſt uerbis & mollibus his ingenia curare: ut faciẽda ſuadeat: cupiditatemq; honeſti & æqui conſiliet animis: faciatq; uitiorum odium: pretium uirtutis. Tranſeat deinde ad triſtiorem orationem qua moneat adhuc & expro et. nouiſſime ad pœnas & has adhuc leues & reuocabiles decurrat. Vltima ſupplicia ſceleribus ultimis ponat: ut nemo pereat niſi quẽ q̃ perire etiam pereuntis interſit. Hoc modo medentibus erit diſſimilis qui illis quibus uitam non potuerunt largiri: facilem exitum præſtant. hic damnatus cum dedecore & tranſductione uitam exigit. Non quia delectetur ullius pœna. Procul eſt enim a ſapiente tam inhumana feritas: ſed ut documẽtum omnium ſit: & qui alicui noluerunt prodeſſe morte certe eorum reſpublica utatur. Non eſt ergo natura hominis pœnæ appetens. Ideo nec ira quidem ſecundum naturam hominis: quæ pœnæ appetens eſt. Et Platonis argumentum afferam: quid enim prodeſt alienis uti: ex parte qua noſtra ſunt afferam: Vir bonus inquit non lædit: pœna lædit: bono ergo pœna non conuenit. ob hoc nec ira: quia pœna iræ conuenit. Si uir bonus pœna non gaudet: non gaudebit: ne in eo quidem affectu cui pœna uoluptati eſt: ergo non eſt naturalis ira. Nunquid q̃uis non ſit naturalis ira aſſumenda eſt. quia utilis ſæpe fuit. Extollit animos & icitat: nec quicq̃ ſine illa magnificũ in bello fortitudo gerit. Niſi huic flãma ſubdita eſt: & hinc famulus peragitauit: miſitq; in pericula audaces optime: itaq; quidam putant temperare iram non tollere: eoq; detracto quod exundat: ad ſalutarem modum cogere. Id uero retinere ſine quo languebit actio & uis aut rigor animi reſoluetur. Primum facilius eſt excludere pernitioſa q̃ regere: & non admittere q̃ admiſſa moderari. Nam cum ſe in poſſeſſione poſuerũt: potentiora rectore ſunt nec recidi ſe minime patiuntur. Deinde ratio ipſa cui ſieni traduntur: tãdiu potens eſt: q̃diu deducta eſt ab effectibus. Si miſcuit ſe illis & inquinauit: non poteſt cõtinere quos ſubmouere potuiſſet. Commota enim ſemel & excuſſa mens ei ſeruit quo impellitur. Quorundam rerum initia in noſtra poteſtate ſunt utiliora: nos ſua rapiunt ui: nec regreſſum reliquunt: ut in præceps datis corporibus nullum ſui arbitrium eſt: nec reſiſtere morariue deiecta potuernnt: ſed conſilium omne an pœnitentia irreuocabilis præcipitatio abſcidit: & non licet eo nõ peruenire quo nõ ire licuiſſet. Ita animus ſi in iram: amorem: alioſq; proiecit affectus: non permittitur reprimere ipetum: rapiat illum oportet: & ad imum agat ſuum pondus etiam uiciorum natura procliuis. Optimum eſt primum irritamentum iræ protinus ſpernere: ipſiſq; repugnare ſenſibus: & dare operã ne incidam in iram. nam ſi cœperit ferre tranſuerſos difficilis ad ſalutem recurſus eſt. Quoniam nihil rationis eſt: ubi ſemel affectus eſt inductus: iuſq; illi aliquod uoluntate noſtra datum eſt. Faciet de cætero quãtum uolet: non quãtum permiſſeris. In confinibus hoſtis arcendus eſt. Nam cum intrauit & portis ſe intulit: modum a captiuis non accipit. Neq; enim ſe poſitus eſt animus: & extriſecus

peculatur affectus: ut illos nõ patiatur ultra q̃ oportet procedere: ſed etiam affectum ipſe imitatur. Ideoq; non poteſt utilem illam uim & ſalutarem perditam iam infirmatamq; reuocari. non enim ut dixi: ſeparatas ipſa ſedes ſuas deductas habet: ſed affectus: & ratio in melius enimq; imitatio animi eſt: quomodo ergo ratio occupata & oppreſſa uitiis reſurget: quæ iræ ceſſit. Aut quẽadmodum a confuſione ſe liberauit: in quam peiorum mixtura prælauit. Sed quidam inquit in ira ſe continent. Vtrum ergo ira nihil ut faciant eorum quæ ira dictat: an aliquid. Si nihil faciunt: apparet non eſſe ad actiones rerum neceſſariam iram: quam nos quaſi fortius aliquid ratione haberet aduocabatis. Deniq; interrogo: ualentior eſt q̃ ratio: an infirmior. Si ualentior, quomodo illi modum ratio poterit imponere. Cum parere niſi imbecilliora non ſoleant. Si infirmior eſt: ſine hac per ſe ad rerum effectus ſufficit ratio: nec deſiderat imbecilioris auxilium. Atiratí quidam conſtant ſibi & continent. Quomodo cum iam ira euaneſcit: & ſua ſponte decedit. Non cum ipſo feruore eſt: tunc enĩ potentior eſt. Quid ergo non aliquando in ira quoq; & dimittunt incolumes intactoſq; quos oderunt: Et a nocendo abſtinentem faciunt. Quomodo cum affectus repercuſſit affectũ: aut uirtus: aut cupiditas aliquid impetrauit: nõ rationes beneficio quieuit: ſed affectum infida & mala pace. Deniq; nihil habet utile: nec acuit animum ad res bellicas. Nunq̃ enim uirtus uitio adiuuanda eſt ſe contenta. Quotiens impetui eſt locus non iraſcitur ſed exurgit: & in q̃tum putauit opus eſſe cõcitatur: remittiturq; non aliter q̃ quæ tormentis exprimuntur tela. In poteſtate mittentis ſunt inquantum torqueantur. Ira iquit Ariſtoteles neceſſaria eſt: nec quicq̃ ſine illa expugnari poteſt: niſi illa implet animum: & ſpiritum accendat. Vtendum autem illa eſt non ut duce: ſed ut milite: quod eſt falſum. Nam ſi exaudit rationem quã ſequitur qua ducitur: iam non eſt ira: cui proprium eſt contumatia. Si uero repugnat: & non ubi iuſſa eſt quieſcit: ſed libidine ferociaq; prouehitur: tam inutilis animi miſer eſt: q̃ miles qui ſignum receptui negligit. Itaq; ſi modum adiberi ſibi patit: alio nomine appellanda eſt. Deſinit ira eſſe: quã effrenatam indomitamq; intelligo: ſi nõ patitur pernitioſa eſt: nec in ter auxilia numeranda: ita aut ira non eſt: aut inutilis eſt nam ſiquis pœnam exigit: non ipſius pœnæ auidus: ſed quia oportet: neq; eſt annumerandus iratis. Hic erit utilis miles qui ſcit parere conſilio. Affectus quidem tam mali miniſtri q̃ duces ſunt. Ideo nunq̃ aſſumet ratio in adiutorium iprouidos & uiolentos impetus: apud quos nihil ipſa auctoritatis habeat: quos nunq̃ comprimere poſſit: niſi pares illis ſimileſq; appoſuerit. Vt iræ mœtum: inertiæ iram: timori cupiditatem. Abſit hoc a uirtute malum: ut nunq̃ ratio ad uitia confugiat. Non poteſt hic animus fidele ocium capere: quatiaturq; neceſſe eſt: fluctueturq; qui malis ſuis tutus eſt: qui fortis eſſe niſi iraſcitur non poteſt: qui in duſtrius niſi cupit: quetus niſi timet. In tyrannide illi uiuendũ eſt: in alicuius effectus ueniendi ſeruitutem. Non pudet uirtutes in clientelam uitiorũ dimittere. Deinde deſinit quicq̃ ratio poſſe: ſi nihil poreſt ſine affectu: & incipit par illi ſimiliſq; eſſe: Quid enim intereſt ſi æque affectus inconſulta res eſt ſine ratione q̃ ratio ſine affectu. ificax par utrũq; uæ eſt: ubi eẽ alterũ ſine altero non põt. Quis autem ſuſtineat affectum exæquare rationi. ita inquit utilis affectus eſt ſi modicus eſt: immo ſi natura utilis eſt: ſed ſi impatiens imperii rationiſque eſt. hoc dumtaxat moderatione conſequatur: ut quo minor fuit minus noceat: ergo modicus affectus nihil aliud q̃ malum modicũ eſt. Sed aduerſus hoſtes inquit neceſſaria eſt ira. Nuſq̃ minus: ubi non effuſos eſſe oportet impetus: ſed temperatos & obedientes. Quid enim eſt aliud quod Barbaros tanto robuſtiores tanto patientiores laborum comminuat natura ira infeſtiſſima. Gladiatores quoq; ars tuetur. Ira denudat. deinde qd opus eſt ira. cum idem perficiat ratio. An tu putas, uenatorem iraſci feris. an qui euenientes excipit: & effugientes perſequitur: & omnia illa ſine ira facit ratio. Quid Cymbrorum: theotonicorumquæ tot milia ſupercluſa alpibus ira ſuſtulit: ut tantæ cladis noticiam ad ſuos non nuntius ſed fama pertulit: niſi q̃ erat illis ira pro uirtute: quæ ut aliquando protulit ſtrauitquæ omnia. Ira ſæpius ſibi exitio eſt. Germanis qd eſt aliud. qd icurſu actius qd armoꝝ cupidius. quibus inaſcũtur inutriunturq; quorum una illis cura eſt: in alia negligentibus. Quid induratius ad omnem patientiam: ut quibus magna ex parte non tegumenta corporum prouiſa ſunt: non ſuffragia aduerſus perpetui cæli rigorem. Hos tamen Hiſpani Galliquæ & Aſiæ Siriæq; molles bello uiri anteq̃ legio uiſatur cedunt: ob nullam rem aliam opportunos q̃ ob iracundiam. Agendum illis corporibus: animi delitias: luxuopes: iguorantibus da rationem: da diſciplinam. Vt nihil amplius dicã: neceſſe erit nobis certe mores romanos repetere: quo alio. Fabius affectu imperii uires retractauit. quoniam percũſtari & trahere & morari ſciuit: quæ omnia irati neſciunt. Perierat imperium: quod tunc in extremo ſtabat: ſi Fabius tantum auſus eſſet. q̃tum ira ſuadebat. Habuit in cõſilio fortunam publicam: & extimatis uiribus ex quibus iam perire nihil ſine nniuerſo poterat: dolorem ultionemq; ſepoſuit in unam utilitem: & occaſioni intentus iram ante uicit q̃ Hannibalem: Quid Scipio: nonne relicto Hannibale punico exercitu omnibuſq; quibus miſcendum erat: bellum in Africam trãſtulit tam lentus ut opinionem luxuriæ ſegnitiemq; malignis daret. Quid alter Scipio non circa numantiam multumdiuq; ſedit: & hunc ſuum publicum dolorem æquo animo tulit. diutius Numantiam q̃ Carthaginem uinci: qua dum circũuallat includit hoſtem: eo compulit ut ferro ipſi ſuo caderent. non eſt itaq; utilis i præliis: nec quidem aut in bellis ira. In temeritatem enim prona eſt: & pericula dum inferre uult nõ

cauet. Illa certissima est uirtus: quæ si diu multumq; circūspexit texit: & ex lento ac destinato prouexit. Quid ergo uir bonus non irascitur inquit si cædi patrem suum uiderit: si rapi matrem nō irascetur: sed uidicabit: sed tuebitur? Quid autem times ne parum illi magnus stimulus etiam sine ira pietas sit? Aut dic eodem modo. Quid autem ergo cum uiderit secari patrem suum: uiuere: uir bonus non fiebit: nec liquetur animo? quæ accidere fœminis uidemus: quotiēs illas leuis periculi suspitio pertulit. Officia sua uir bonus exequitur incōfusus: itrepidus: & sic bono uiro digna faciet: ut nihil faciat uito indignum: pater cædetur: defendam: cæsus est: exequar quia oportet: non quia dolet. Cū hoc dicis Theophraste: quæris inuidiam præceptis fortioribus: & relicto iudice ad coronam uenis: quia unusquisq; in eiusmodi suorum casu irascitur: putas iudicaturos homines id fieri debere qđ faciunt. Fere enim iustum quisq; affectum iudicat quem agnoscit. Irascuntur boni uiri pro suorum iniuriis: sed idem faciunt si calida non bene præbentur. Si uitrum fractum est: si calceus luto sparsus est. Non pietas illam iram: sed infirmitas mouet sicut pueri qui tam parentibus amissis flebunt q̄ nucibus. Irasci pro suis non est pii animi sed infirmi. Illud pulchrum dignumq; parētibus: liberis: amicis: ciuibus: prodere defensorem ipso officio ducente nolentem uindicantem prouidentem nō impulsum & rapidum. Nullus enim affectus uindicandi cupidior est q̄ ira: & ob idipsum ad uindicandum inhabilis: præpidus & amens: & omnis fere cupiditas ipsa sibi inuid in quo properat opponitur. Itaq; nec in pace nec in bello nūq̄ bona fuit. Pacem enim similem belli efficit. In armis uero obliuiscitur mortem esse cōmunem: uenitq; in alienam potestatem dum in sua non est: deinde non iō uitia in usu recipienda sunt: quia aliquando aliquid boni effecerunt. Nam & febres quædam genera ualitudinis leuant: nec ideo non ex toto illis caruisse melius est. Abominandum remedii genus sanitatem debere morbo. simili modo ira etiam si aliquādo ut uenenum: & præcipitatio: & naufragium ex opinato profuit: non ideo salutari iudicanda omnino est. sæpe enim saluti fuere pestifera: deinde quæ habenda sunt quo maiora eo meliora & optabilio sunt: si iustitia bonum est: nemo dicet meliorem futurā: si quid detractum ex ea fuerit: si fortitudo bonum est: nemo illam desiderabit ex aliqua parte diminui. Ergo & ira quo maior hoc melior. Quis enī ullius boni accessionem recusauerit? Atqui augeri illam inutile est: ergo & esse. Non est bonum quod inclemento malū fit. Vtilis inquit ira est: quia pugnatores facit. Isto modo & ebrietas. Facit enim proteruos & audaces: multiq; meliores ad ferrū fuere male sobrii. Isto modo dic ut frenesim atq; ilaniam uiribus necessariā: quia sæpe ualidiorem furor reddit. Quid? non aliquotiens mœtus ex pauido feci audacē? & mortis timor etiam inertissimos excitauit in prælio. Sed ira: ebrietas: timor: aliaq; eiusmodi fœda & caduca irritamenta sunt: nec uirtutem instruunt quæ nihil uitiis æget: sed segnē aliquādo animum & ingnauum paululum alleuant. Nemo irascendo fit fortior: nisi qui fortis sine ira non fuisset. Ira in adiutorium uirtutis non uenit: sed inuicem. Quid? q̄ si bonum esset: ira perfectissimum quemq; sequeretur. Atqui iracundissimi infantes senesq; & ægri sunt: inualidum omne natura est querulum. Non post inquit fieri Theophraste: ut bonus uir non irascatur malis. Isto modo quo melior quisq; hoc iracundior erit. Vide ne econtra placidior solutusq; affectibus: & cui nemo odio sit: peccantis uero quid habet: cur oderit cū error illos in huiusmodi delicta compellat. Non est autem prudentis errantes odisse: alioquin ipse sibi odio erit. Cogitet q̄ multa contra bonum morem faciat: q̄ multa ex his quæ ægit uenia desiderent: lā irascetur etiam sibi. Neq; enā æquus iudex aliā de sua: aliā de aliena causa sententiam profert. Nemo inquā inuenitur qui se possit absoluere. Et innocentē quisq; se dicit respiciens testes non conscientiam. Quanto humanius mittere: & paternum animum præstare peccantibus: & illos non persequi: sed reuocare errantes per agros: ignorantesue melius est ad rectum iter admouere q̄ expellere. Corrigendus est qui peccat: & admonitione: & ui: & molliter: & aspere. Meliorq; tam sibi q̄ aliis faciendus non sine castigatione: sed sine ira. Quis enī cui medetur irascitur. At corrigi nequeunt: nihilq; in illis leue aut speri bonæ capax est. Tollantur e cœtu mortalium factura peiora quæ contingunt: & quo uno modo possunt desinūt eē mali: sed hoc sine odio. Quid enim est cur oderim eum cui tam maxime prosum cum illum sibi eripio? Nunquid membra sua odit tunc cum abscidit? Non est illa ira: sed misera curatio. Rabidos affligimus canes. Trucem atq; immansuetum bouem cedimus: & morbidis pecoribus: ne gregem polluant: ferū dimittimus: portētuosos fœtus extrahimus. Non ira sed ratio est a sanis inutilia secernere. Nil minus q̄ irasci punientem decet: cum eo magis ad emendationem pœna proficiat si iudicio lata est. Inde ē quod Socrates seruo ait. Cederem te nisi irascerer. Admonitionem serui in tempus sanius distulit. In illo tēpore se admonuit. Cuius erit tam temperatus affectus: cum Socrates non sit ausus se ire cōmittere. Ergo ad cohertionem errantium sceleratorūq; irato castigatore non opus est. Nam cum ira delictū animi sit: non oportet peccata corrigere: sed peccantem. Quid ergo non irascar latroni? quid ergo non irascar uenefico? non. Neq; enim mihi irascendum cum sanguinē mitto. Omne pœne genus remedii loco admoueo, Tu adhuc in prima parte uersaris errorum: ne graniter labores: sed frequenter odiurgatio te primum secreta: deinde publicata emendare tentabit. Tu longius iam processisti: q̄ ut possis uerbis sanari. Ignominia contineberis: cum tibi fortius aliquid & quod sentias inurendum est. In exilium & loca ignota mitteris. In te duriora remedia: iam solida nequitia desiderat: &

uincula publica: & carcer adhibentur tibi insanibilis animi: & sceleribus scelera conexens: etiā nūc causis quæ nunq̄ malo defuturæ sunt impelleris. Sed satis tibi est magna ad peccādum causa peccare: prohibuisti nequitiam: & ita uisceribus imiscuisti: ut nisi cum ipsis exire non possit. Olim miser mori quæris: bene de te merebimur. Auferemus tibi istam qua uexaris insaniam: & perpetua alienaq; uoluptate supplicia. Id quod unum bonū tibi supereſt: repræsentabimus mortem. Quare irascaris cui maxime cum prorsum: interim optimum genus misericordiæ est occidere. Si intrassem ualitudinarium exercitatus & sciens: ut domos diuitis non idem imperassem omnibus per diuersa ægrotantibus. Vana in tot animis iudicia uideo: & ciuitati curandæ adhibitus sū pro cuiusq; morbo medicina queratur. Hunc sanet uerecundia: hunc peregrinatio: hunc dolor: hunc ægestas: hūc ferrum. Itaq; & si peruersa induenda magistratui uestis: & conuocanda classica concio est: procedam in tribunal non furens nec infestus: sed uultu legis: & illa solemnia uerba: leui magis grauiq; q̄ rapida uoce concipiam: & agi uidebor non iratus, sed seuerus. Et cum cernicem noxio præcidi iperabo: & cū paricidam insuam culeo: & cum mittam in supplicium militare: & cum Tarpeiæ proditorem: & hostemue publicū imponā sine ira eo uultu animoq; ero: quo serpentes & animalia uenata percutio. Iracundia opus est ad puniendum. Quid enim uidetur lex irasci his quos non nouit nō uidit: quos non futuros sperat. Illius itaq; sumendus est aīus: qui nō irascitur sed constituit. Nam si bono uiro ob mala facinora irasci conueniti: & ob secundas res malorum hominum inuidere cōueniet. Quid enim est indignius q̄ florere quosdam: & eos indulgentia fortunæ abuti: quibus nulla potest satis mala inueniri fortuna. Sed tam cōmoda sine inuidia uidebit: q̄ scelera sine ira. Bonus iudex dānat iprobanda non odit. Quid ergo non cum eiusmodi aliquid sapiens habebit in manibus: tangetur animus eius: eritq; solito cōmotior? Fateor. Sentietq; leuem quendā tenuēq; modum. Nā ut dixit Zenon: In sapientis quoq; animo: etiam cum uulnus sanatum est cicatrix manet. Sentiet itaq; suspirationes quasdam: o umbras affectum: ipsis quidem carebit. Aristoteles ait: Affectus quosdam siqs illis bene utatur pro armis esse. Quod uerum foret: si uelut bellica instrumenta sumi deponiq; possent induentis arbitrio. Hæc arma quæ Aristoteles uirtuti dat ipsa per se pugnant: non expetunt manum. Habent & non habentur. Nil aliis instrumentis opus est. Satis nos instruxit rōne natura. Hæc dedit tellum: fumum: perpetum: obsequens: nec anceps. nec quod in dominum remitti posset. Nō ad prouidendum tantū: sed ad res gerendas satis est per se ipsa ratio: Etenim quid est stultius q̄ hoc ab iracundia petere præsidium: rem stabilem pro incerta: fidelem ab infida: sanā ab ægra? Quid q̄ ad actiones quoq; in quibus solius opera iracundiæ uidentur necessaria? multo per se ratio fortior est. Nam cum iudicauit aliquid faciendum in eo perseuerat. Nihil enim melius in uentura est seipsa quo mutetur. Ideo stat semel constans. Ira sæpe misericordiam retro ægit. Habet enim non solum solidum robur: sed uanum tumorem: uiolentisq; principiis utitur: non aliter q̄ qui a terra uenti surgunt: & fluminibus paludibusq; excepti sine pertinacia uehementes sunt incipit magno impetu deinde desinit ante tempus fatigata: & quæ nihil aliud q̄ crudelitatem ac noua genera pœnarum uersauerat. cum animaduertendum est ira iam fracta: leuisq; est. Affectus cito cadit. Aequalis est ratio. Cæterū etiā ubi p̄seuerauerit ira: nōnunq̄ si plures sunt qui perire meruerunt: post duorum triūue sanguinē occidere desinit. Primi eius ictus acres sūt: sicut serpētiū uenena a cubili repētiū nocēt. In noxii dētes sunt cū illos frequēs morsus exhausit. Ergo nō paria patiūtur p paria cōmiserit. Et sæpe qui minus cōmisit plus patitur: quia recentiori iræ obiectus est: & intantum inæqualis est: modo ultra q̄ oportet excurrit: modo citius debito resistit. sibi enim indulget. ex libidine iudicat: & audire non uult: & patrocinio non relinquit locum: & ea tedet quæ inuasit: & eripit sibi iudicium suum: etiam si prauum est non sinit. Ratio utriq; parti locum dat & tempus. Deinde aduocatorem etiam sibi petit: ut excutiendæ ueritati tempus habeat. Ira festinat: ratio id adiudicari uult quod æquum ē. Ira id æquum uideri uult quod iudicauit. Ratio nihil præter ipsum de quo agitur spectat. Ira uanis & extra causam obseruantibus cōmouetur. Vultus illam securior: nox clarior: sermo liberior: cultus delicatior: aduocatio: ambitiosior: fauor popularis exasperat. Sæpe infesta patrono reum dānat: etiam si ingeritur oculis ueritas: amat & tuetur errorem coargui non uult. & in male conceptis honestior illi pertinacia uidetur q̄ pœnitentia. Cen. piso fuit memoria nostra uir a multis uitiis integer: sed prauus & cui placebat cum constantia rigor. Is cum iratus duci iussisset eum qui ex cōmeatu sine cōmilitone redierat: quasi interfecisset quē non exigebat: roganti tempus aliquod ad conquirēdam non dedit: damnatus extra uallum deductus est: & iam ceruicem porrigebat: cū subito apparuit ille cōmilito: qui occisus uidebatur. Tunc Centurio supplicio præpositus condere gladium speculatorem iubet damnatum ad Pisonem reducit: redditurus Pisoni innocētiam. Nam militem fortuna reddiderat. Ingenti concursu deducuntur complexi alter alterum cum magno gaudio castrorum cōmilitones, Conscendit tribunal furens Piso: ac iubet duci utrūq;: & eum militē qui non occidit: & eum qui non perierat. Quid ergo indignius? Quia unus innocens apparuerat: duo peribant. Piso adiecit & tertium. Nam illum Centurionem qui damnatum induxit duci iussit. Cōstituti sunt in eodem loco perituri tres ob unius innocentiā. Oq̄ solers est iracūdia ad fingēdas causas furoris. Te iquit duci iubeo: quia damnatus es. Te quia causa damnationis cōmilitoni fuisti. Te quia iussus

occidere imperatori non paruisti. Excogitauit quemadmodum tria crimina faceret: quia nullum in
uenerat. Habet inq̃ iracundia hoc mali. non uult regi. Irascitur ueritati ipsi si contra uoluntatem suã
apperuerit: cum clamore & tumultu: & totius corporis iactatiõe: quos destinauit, isequitur abiectis
conuitiis maledictisq;. Hoc nõ facit ratio sed iræ opus est: silẽs, quietaq; tollit: fundit: tollit:
& familias. R. P. pestilentes cum coniugibus ac liberis perdit: tecta ipsa diruit. & solo exæquat: & ini
mica nomina liberati extirpat. Hæc non frendens. nec caput cessans: nec quicq̃ indecorum iudici fa
ciens. cuius enim maxime placidus esse debet: & in statu uultus cum magna pronũciat. Quid opus
est inquit Hieronymus: cum uelis cedere aliquẽ: prius tua labia morde. Quid si ille uidisset desiliẽ
tem da tribunali proconsulem: & falces lictori auferentem: & sua uestimenta scindentem: q uia tar
dius scindebantur aliena. Quid opus est mensam euertere? Quid pocula affligere? Quid se in colũ
nas impigere? Quid capillos euellere? femur pectusq; pecutere? Quãtam iram putas: que quia non
tam cito in alium q̃ uult errumpit in se reuertitur. Tenetur itaq; a proximis & rogatur: ut ipsum sibi
placetur quorum nil facit quisq; uacuus. Ira meritam cuiq; pœnam iniũgit. Dimittit sæpe ei cuius
peccatum deprehendit: si pœnitentia facti spem bonam pollicetur. si intelligit nõ ex alto uenire ne
quitiam: sed summo quod aiunt animo inhærere. dabit impunitatem nec accipientibus nocituram
nec dantibus. Nonnunq̃ magna scelera leuius q̃ minora cõpescet: si illa lapsu non crudelitate com
missa sunt. His ineſt latens & operta & inueterata calliditas. Idem delictum in duobus non eodem
malo afficiet: si alter per negligentiam admisit: alter curauit ut nocens esset. Hoc semper in oi ani
maduersione fetuabit: ut sciat alteram adhiberi ut emendet malos: alteram ut tollat. In utroq; non
præterita sed futura intuebitur. Na ut Plato ait: Nemo prudens punit: quia peccatũ est: sed ne pecce
tur. Reuocari enim præterita non possunt, futura prohibentur: & quos nolet nequitiæ male cedenti
exempla fieri: palam cecidit non tantum ut pereant ipsi: sed ut alios pereundo deterreãt. hæc cui
q; experenda extimandaq; sunt. Vides quantum debeat omni perturbatione liber accedere. ad rem
summa diligentia tractandam poreſtatem uitæ necisq; ne male irato ferro cõmittatur. Ne illud qui
dem iudicandum est: aliquid iram ad magnitudinem animi conferre. Nõ est enim illa magnitudo
tumor est: nec corporibus copio uitiosi humoris intensis, morbis incrementũ est: sed pestilens abũ
dantia. Omnes quos ueterorum animus super cogitationes extollit humanas: altum quidẽ & sub
lime spirare se credunt. Cæterum nihil solidi subest. sed in ruinam prona sunt: quæ sine fundamen
tis creuere. Nõ habet ira cui insistat: non ex firmo nãsuroq; oritur: sed uentosa & inanis est. tantũq;
abest a magnitudine animi quantum a fortitudine audacia: a fiducia insolentia: ab auctoritate cru
delitas. Multum inquam interest inter sublimẽ animum & superbum. Iracundia nihil amplum de
coquorũq; mollitur. Contra mihi uidetur uentosi & infœlicis animi imbecillitas sibi conscii indo
lescere. Vt exulcerata & ægra corpora quæ ad tactus leuissimos gemũt. Ita ira muliebre maxime &
puerile uitium est. At incidit & in uiros. Nam uiris quoq; puerilia ac muliebria ingenia sunt. Quid
ergo? Non aliquæ uoces ab iratis emittuntur. quæ magno uideantur animo: ueram ignorantibus
magnitudinem: qua? illa dira & adhominanda odierint: dum metuant. Scyllano scias seculo scri
ptam. Nescio utrum sibi peius optauerit ut odio esset: an ut timori oderint? occurrit illi futurum ut
execrentur: insidientur: opprimant. Quid addicat: dii illi maleſaciant: adeo: reperit dignum odio re
medium oderint? Quid dum paeant nondum probent? non. Quid ergo dum timeãt? sic nec ama
ri quidẽ uellent. Magno hoc dictum spiritu putas. Falleris. Nec. n. magnitudo ista est: sed ſimanitas.
Non est quod credas irascentium uerbis. quorum strepitus magni minaces sunt: intus mẽs pauidis
sima. Non est q; extimes uerum esse quod apud diserti ſſimum uirum Liuium dicitur. Vir ingenii
magni magis q̃ boni. Non, potest illud separari: aut etiam bonum erit: aut nec magnũ: quia magni
tudinem animi inconcussam intelligo: & introrsus solidum: ab imo parem firmamq; qualis ineſſe
malis ingeniis non potest. Terribilia enim esse & tumultuosa & exitiosa possunt. Magnitudinem q
dem: cuius firmamentum roburq; bonitas est: non habebunt. Cæterũ sermone: conatu: & omni ex
tra paratu facient magnitudinis fidem, Eloquentur aliquid quod tu magni putas, sicut. C. Cæsar: q
iratus cælo q; obstreperet pãtomimis quos imitabatur studioſius q̃ sperabar. q; quæ cõmessatio sua
fulminibus terretur prorsus patum certis: ad pugnam uocauit Iouem: & quidem sine itermissione.
Homericum illum exclamans uersum. quanta dementia fuit. Putauit aũt
sibi noceri ne a Ioue quidem possc: aut se nocere etiam Ioui posse. Non puto parum momẽti hunc
eius uocem ad incitandam coniuratorum mentes addisse. Vltimæ etiam impatientiæ usus est eũ
ferre qui Iouem non ferret. Nihil ergo in ira ne cum uidetur quidẽ uehemens: & deos & homines q
despiciens magnum. Nihil nobile est: aut si uidetur alicui magnum animum ira producere uide
tur & luxuria: ebore sustineri uult: purpura uestiri: auro tegi: terras transferre: maria concludere. stu
mina præcipitare. nemora suspendere: uideatur & auaritia magni animi. Aceruus auri argentiq; in
cumbat: & prouiciaram nominibus agros colit: & sub singulis uilliciis latiores habet fines q̃ quos
consules sortiebantur: uideatur & libido magni animi. Transnat freta: puerorũ greges castrat, sub
gladio mariti uenit uxor morte contempta. Videatur & ambitio magni animi. Non est contẽta ho
noribus annuis: si fieri potest uno nomine occupare faustus uult per omnem orbem titulos dispo-

nere. Omnia ista non refert inq̃tum procedant extendãtq; se: angusta sunt misera depressa. Sola sub
limis & excelsa uirtus est, Nec quicq̃ magnum est: nisi quod simul & placidum.

Incipit Senecæ de ira ad Nouatum liber Secundus.

PRimus liber Nouate benigniorem habuit materiam. Facilis enim in procliuia uitiorũ
decursus est. Nunc ad exiliora ueniendum est. Quærimus enim utrum ira iudicio aut
petu incipiat: idest utrum sua sponte moueatur: an quemadmodum plæraq; quæ intra
nos insciis nobis oriuntur? debet autem in hoc se dimittere disputatio: ut ad illa quoq;
altiora posset exurgere. Nam & in corpore nostro ossa: nerui: & articuli firmamenta to
tius: & ut alia minime preciosa uisu prius ordinantur: Deinde hæc ex quibus omnis in faciem aspe
ctumq; decor est. Post hæc omnia: qui maxime oculos rapit. color ultimus perfecto iam corpore ef
funditur, Iram quin species oblatæ iniuriæ moueat: non est dubium: Sed utrum speciem ipsam sta
tim sequatur: & non accedente animo excurrat: an illo assentiente moueatur: quærimus. Nobis pla
cet nil ipsam per se audere: sed animo approbante. Nam speciem capere acceptæ iniuriæ: & ultionẽ
eius concupiscere: & utrunq; coniungere: nec lædi se debuisse: & uindicari debere non est eius ipe
tus: qui sine uoluntate nostra concitatur. Ille simplex est hic compositus: & plura continens. Intelle
xit aliquit: indignatus est: damnauit ulciscitur. Hæc non possunt fieri: nisi animus qui tãgebatur ac
census est. Quorsus inquis hic non pertinet ut sciamus quid sit ira. Nam si inuitis nobis nascitur: nũ
q̃ rationi succumbet. Omnes enim motus: qui non uoluntate nostra fiũt: inuiti & ineuitabiles fũt:
ut horror: frigida: asperis ad quosdam ictus aspermatio. ad peiores nũcios subrigũtur pili: & rubor
ad improba uerba suffunditur: sequiturq; uertigo prærupta cernetis. Quare? quia nihil in nostra po
testate est. nulla quominus fiunt ratio persuadet. Ira præceptis fugatur. Est enim uoluntarium animi
uitium: non ex his quæ conditione quadam humanæ sortis. eueniunt. ideoq; etiam sapientissimis
accidit. Inter quæ & primus ille ictus animi ponendus est: qui nos post opinionem iniuriæ mouet.
Hic subit & iam inter ludicra scœnæ spectacula: & lectiones rerum uetustarum: sæpe Clodio Cicero
nem expellenti: & Antonio occidenti: uidemur irasci. Quis non contra Marii arma: & contra Scyl
læ proscriptionem concitatur? Quis non Theodoro & Achilli & ipsi puero: non puerile ausо faci
nus infestus est? Cãtus nos nonnunq̃ concitata modulatio instigat. Martius quoq; ille tubarum so
nus mouet mentes: & attrox pictura & iustissimorumq; suppliciorũ tristis aspectus, Idem q; arride
mus ridentibus: & contristat nos turba merentium: & efferuescimus ad aliena certamina: quæ non
sunt iræ. Non magis q̃ tristitia est: quæ ad conspectu inimici naufragii contrahit frontem. Non ma
gis q̃ timor: qui Hannibale post cãnas mœnia circũsidẽte lectoris percutrit animos. Sed omnia ista
motus sũt aiorum moueri uolentium: nec affectus: sed principia præludentia affectibus. Sic eni mi
litaris uiri in media pace togati iam aures tuba iuscitat. Equosq; castrẽses erigit crepitus armorum.
Alexandrum aiunt Cenophanto canente manum ad arma misisse. Nihil ex his quæ animum ipel
lunt affectus uocari deberet. Ista ut ita dicam patitur magis animus q̃ faciat. Ergo affectus est: nõ ad
oblatas rerum species moueri: sed permittere se illis: & hunc fortuitum motum persequi. Nam siqs
pallorem & lachrymas procidentis: & irritationem humoris obscœnæ altũe suspirium & oculos
subito acriores. Aut quid his simile iudicium affectus animiq; signũ putat. Fallitur. nec itelligit hos
corporis esse pulsus. Itaq; & fortissimus plærũq; uir dum armatur expalluit: & signo pugnæ dato: se
rocissimo militi paululum genua tremuerunt. & magno imperatori anteq̃ inter se acies agitarent:
cor exiluit. & oratori eloquẽtissimo dum ad dicendum componitur summa riguerunt. Ira nõ mo
ueri tãtum: sed excurrere debet. Est enim impetus. Nunq̃ autem impetus sine assensu mentis est. ne
q; enim fieri potest: ut de ultione & pœna agatur animo nesciente. Putauit se aliquis læsum. Voluit
ulcisci: dissuadente aliqua causa statim rescedit. Hanc iram nõ uoco: sed motum animi rationi parẽ
tem: Illa est ira quæ rationem transilit: quæ secũ rapit. Ergo pria illa agitatio animi quã species in
iuriæ incussit: non magis ira est q̃ ipsa iniuriæ species: sed ille sequens impetus qui speciem iniuriæ
non tantum accepit sed approbauit. Ira est concitatio animi ad ultionem uoluntatis iudicio pergẽ
tis. Nunquid dubium est quin timor sinẽ habeat? Ira ipetũ? Vide ergo an putes aliquid sine assen
su mentis aut peri posse: aut caueri. Et ut scias quemadmodum incipiant affectus. aut crescãt: aut af
ferantur. Est primus motus non uoluntarius quasi paratio affectus. & quædam commutatio. Alter
cum uoluntate non contumaci tanq̃ oporteat me uindicari: cum læsus sum. aut oporteat hunc pœ
nas dare cum scelus fecerit. Tertius motus est iam impotens qui non si oportet ulciſci uult: sed uti
q; qui rationem euicit. Primum illum animi ictum effugere ratione nõ possumus: sicuti ne illa qui
dem quæ diximus accidere corporibus. Ne nos oscitatio aliena soliciter: ne oculi ad impotentatio
nem subitam dignitorum comprimantur. Ista non potest ratio uincere. Consuetudo fortasse: & assi
dua obseruatio extenuat: alter ille motus qui iudicio nascitur: iudicio tollitur. Illud etiam nũc quæ
rendum est. Hi qui uulgo seuiunt: & sanguine humano gaudent: an irascantur cum eos occidunt: a
quibus nec acceperunt iniuriam: nec accepisse ipsos extimant? qualis fuit Apollodorus: aut Phala
ris. Hæc non est ira sed feritas. Non enim quia accepit iniuria nocet: sed parata est dum noceat uelle
accipere. Nec illi uebera lacerationesq; in ultionem petuntur: sed in uoluptatem. Quid ergo origo

huiusmodi mali inhibita est:quæ nisi frequēti exercitatione:& facietate in obliuionem clementiæ uenit:& omne fædus humanum eiicit animo:nouissime in crudelitatem transit.rident itaq; gaudēt quæ:& uoluntate multa perferuntur.Plurimumq; ab iratorum uultu absunt per ocium sæui.Hanni balem aiunt dixisse:cum fossam sanguine humano plenam uidisset:O formosum spectaculū. Quā to pulchrius illi usum esset:si flumen aliquod lacumquæ complesset.Quid mirum si hoc maxime spectaculo caperis innatns sanguine:& ab isante cædibus admotus.sequetur te fortuna crudelitatis tuæ per uiginti annos secunda:dabitq; oculis tuis gratum ubiq; spectaculum.Videbis istud & circa Transmenum & circa cānas:& nouissime circa Carthaginem tuam.Volesus nuper sub diuo Augu sto proconsul Asiæ cum.ccc.una die securi percussisset:incedens supra cadauera ultu supbo quasi magnificum quidam conspiciendumquæ fecisset:græce proclamauit: Orem regiam quis hæc rex fecisset.Non fuit hæc ira.sed magnum malum & insanabite.

Quibus uirtus est Ira.

Irtus inquit ut honestis rebus propitia est:ita turpibus ira eē debet: quid si dicatur uirtutem
u & humilem & magnam esse debere. Atqui hoc dicit:qui illam extolli uult & deprimi.Quo niam læticia ob recte factum:clara magnificaq; est.Ira ob alienum peccatum:sordida & an gusti pectoris est.Nec unq committet uirtus:ut uitia dum compescit imitetur ipsam iram castigan dam habet quæ nihilo melior est.Sæpe etiam peior his delictis quibus irascitur.Gaudere letariquæ proprium & naturale uirtutis est.irasci non est ex dignitate eius non magis q̄ merere. Atqui iracun dia & tristitia comes ē:& in homie omnis ira uel post pœnitētiam:uel post repulsam reuo uitur. Et si sapientis est peccatis irasci:magis irascetur maioribus:& sæpe irascetur:sequitur ut non tātum ira tus sit sapiens:sed iracundus. Atqui si nec magnam iram nec frequentem in animo sapiētis locum habere credimus:quid est quare non ex toto hoc affectu illum liberemus? Modus inquit esse non potest:si profecto cuiq; irascendum est.Nam aut iniquus erit:si æqualiter irascetur delictis inæquali bus:aut iracundissimus si totiens excāduerit quotiens iram scelera meruerint. Et quid indignius q̄ sapientis affectum ex aliena pendere nequitia? Desinet Socratem posse eūdem uultum domum re ferre:quem domo extulerat.Atqui si iracti sapiens debet turpiter factis:& concitari contristariquæ ob scelera nihil est erūnosius sapiente.Omnis illi per iracundiam meroremq; uita transibit. quod enim momentum erit.quo non improbanda uideat? Quottens processerit domo per sceleratos il li auarosquæ & prodigos & iprudentes:& ob ista fœlices incedendum erit.Nusq̄ oculi eius flecten tur: ut non q̄ indignentur mueniant. Deficiet si totiens a se iram : quotiens causa poscet ex egerit.Hæc tot milia ad forum prima luce properantia:q̄ turpes lites quanto turpiores aduocatos habent.Alius iudicia patris accusat:quem mereri satis fuit.Alius cū matre consistit.Alius delator ue nit eius criminis:cuius manifestior reus est:& iudex damnatuius.quæ fecit eligitur:& corona pro mala causa bona patroni uoce corrupta.Quid singula prosequor? cum uideris forum multitudine refertum:& septa concursu omnis frequentie plena:& illum Circū in quo maximam sui partem po pulus ostendit:Hoc scito istud tantundem esse uitiorum q̄tum hominum.Inter istos quos togatos uides nullas pax est alter:in alterius exitum leui compendio ducitur.Nulli nisi ex alterius damno questus est.fœlicem oderunt:infœlicem contemnunt.maiore grauantur:minoribus graues sunt.di uersis stimulantur cupiditatibus.omnia perdita ob leuem uoluntatem prædamquæ capiunt. Non alia q̄ in ludo gladiatorio uita est:cum iisdem uiuentium pugnantium ferarum ire conuentus est: nisi q̄ illæ inter se placidæ sunt morsuquæ similium abstinent.Hi mutua laceratione satiātur: Hoc uno ab animalibus mutis differunt:q̄ illa mansuescunt alentibus.Horum rabies ipsos a quibus est nutrita depascitur:Nonnunq̄ irasci desinet semel si sapiens cœperit:omnia sceleribus ac uitiis ple na sunt.Plus committitur q̄ q̄ possit coertione sanari.certatur ingenti quidem nequitiæ certamine maior quotidie peccandi cupiditas:minor uerecūdia est:expulsu melioris, æquionsq; respectu quo cunq; usum est:Libido se impingit:nec furtiua iam scelera sunt:præter oculos eunt. Adeoq; in pu blicum missa nequitia est:& in omnium pectoribus eualuit.ut innocentia nō rara sed nulla sit. Nūquid enim singuli aut pauci rupere legem:undiq; uelut signo dato ad fas nefasq; miscēdum cohor ti sunt.Non hospes ab hospite tutus:non socer a genero:fratrum quoq; gratia rara est Imminet exi tio uir coniugis:illa mariti Lurida terribiles miscent aconita nouercæ.Filius ante diem patris inqui rit in annos.Et quota pars ista scelerum est? Non descripta castra ex una parte cōtraria:& parētū libe rorumq; sacramenta diuersa subiectam patriæ cinis manu flāma: & agmina infestorum equitum ad coniurandas proscriptorum latebras circumuolntātia.& uolatos fontes uenenis:& pestilentiam manu factam : & preductam obsessis parentibus fossam:plenos carceres & incendia totas urbes cō cremantia:dominationesquæ funestas : & regnorum publicorumquæ exitiorum clandestina con silia: & pro gloria habita:quæ q̄diu opprimi possunt scelera sunt.Raptu, ac stupra & ne hos quidē libidini exceptum. Adice nunc publica periuria gentium & rupta fœdera & prædam ualidioris qc quid non resistebat adductum:circūscriptiones.furta.fraudes:inficiationes:quibus trina non sufti ciunt fora.Si tantū irasci uis sapientē q̄tum scelerū dignitas exigit:nō irascēdu illi sed iſaniendū ē. Illud potius cogitabit non eē irascēdū erroribus. Quid.n.siqs irascitur in tenebris pas uestigia cet

ra ponētibus? Quid enim siqs surdis iperia nō exaudientibus? Quid si pueris & neglecto despecto officiorum ad luxus & ineptos æqualium iocos spectent? Quid si illis ira ci uelis:uel qui ægrotāti senescunt:fatigantes inter cætera mortalitatis incommoda:& hic est caligo mentium nec tantum necessitas errandi:sed errorum amor.Ne singulis irascaris uniuerlis ignoscendū:& indulgendum est.generi humano uena tribuenda est.Si irasceris iuuenibus senibusq; q̄ peccāt:irascere infantibus q̄ peccaturi sunt.Num quis irascitur pueris quorum ætas nondū nouit rerū discrimina? Maior est excusatio & iustior hominē esse q̄ puerum.Hac conditione nati sumus:animalia obnoxia non pau cioribus animi q̄ corporis morbis:non quidē obtusa nec tarda:sed acumine nostro male utentia. Altera alteri uitiorum exempla.Quisquis sequitur priores male iter ingressos.Qui diu habeant ex cusationem cum publica uia errauerint.In singulos seueritas Imperatoris distinguitur.At necessā ria uenia est ubi totus desæuit exercitus.Quid tollit iram sapientis? turba peccātium:Intelligit q̄ est iniquum & periculosum irasci publico uitio.Heraclitus quotiens prodierat:& tantum circa se ma le uiuentium:immo male pereuntium uiderat:flebat:miserebatur omnium qui sibi læti fœliceſq; occurrebant mitti animo:sed minus imbecillo:& ipse inter deplorantes erat.Democritum contra aiunt:nunq̄ sine risu in publico fuisse.Adeo nihil illi uidebatur serium eorum quæ serio gerebātur Vbi isti hiccine locus est.Aut ridenda oſa aut flenda sunt.Non irascetur sapiens peccantibus. Quare? quia scit neminem nasci sapientem:sed fieri.Scit paucissimos omni æuo sapientes euadere:quia conditionem humanæ uitæ prospectam habet.Nemo autem naturæ sanus irascitur.Quid enim si mirari uelit non in siluestris dumis poma pendere? quid si miretur spineta senteſq; nō utili aliqua fruga compleri? Nemo irascitur ubi uitium natura defendit.Placidus itaq; sapiens & æquus erro ribus non hostis sed correptor peccantiū.Hoc quotidie procedit animo.Multi mihi occurrent ui no diditi:multi libidinosi:multi ingrati:multi auari:multi furiis ambitionis agitati.Omnia ista tā prot:nus aspiciet q̄ ægros suos medicus.Nunquit ille cuius nauigium multam undiq; laxatis com pagibus aquam trahit nautis ipsiq; naufigio irascitur.Occurrit potius & aliam excludi uim:deinde aliam ægerit:manifesta foramina præcludit.Latentibus & ex occulto sentinam ducentibus: labo re continuo resistit.nec ideo intermittit:quia quantum exhaustum est subnascitur.Lēto adiutorio opus est contra mala continua & fœcunda.Non ut desinant:sed ne uincant.

Vtilitates Iræ.

Tilis est inquit ira:quia contemptum effugit:quia malos terret.Primum ira si quātum
minatur ualet:ob hoc ipsum quia terribilis est & inuisa est.Periculosius est autē timeri
u q̄ despici.Si uero sine uiribus est:magis exposita contemptui est:& derisum nō effugit. Quid enim est iracundia in superuacuū tumultu ante frigidius.Deinde non ideo quæ dam quia terribiliora potiora sunt:ne hoc sapientiam malim:q; fere sapientis quoq; te lum est timeri.Quid non timebit febris podagra illius malum naturæ? Nūquid ideo quicq̄ in istis boni est:aut contra omnia despecta & fœda & turpia ipso quo timetur:sicut ira per se deformis est & minime metuenda? At timetur a pluribus:sicut deformis persona ab infantibus.Quid q; semper in auctores redundat timor:nec qui spiā metuntur ipse securus? Occurrat hoc loco tibi Labenanus ille uersus:qui medio ciuili bello in theatro ductus:totum in se populum non aliter conuertit:q̄ si missa esset uox publica affectus.Necesse est multos timeat quem multi timent.Ita natura constitu it:ut quod alieno mœtu magnum est:a suo non nocet.Leoni inquam pauida sunt : ad leuissimos pectora.Acerrimas feras umbra uox & odor insolitus exagitat:quicquid deterret & trepidat.Non est ergo quare concupiscat quisquam sapiens timeri.Nec ideo iram magnum quidam putent:quia formidandum est.Quoniam quidem etiam contemptissima timentur:ut uenena:& ossa mortife ra:& morsus.Nec est mirum cum maximos ferarum greges linica, pennis distincta contineat : & ob insidias agat ab ipso affectu, dicta formido.Vanis enim uana terrori sunt.Curriculi motusq; rotarum uersata facies:leones redegit in caueam.Elephantes porcina uox terret. Sic itaq; ira me tuit:quoniam umbra ab infantibus:a feris rubens spina.Nō ipsa in se quicquam habet firmum aut forte:sed uarios animos mouet.Nequitia inquit de rerum natura tollenda est:si uelis iram tollere. Neutrum autem potest fieri.Primum potest aliquis non algere : quamuis ex rerum natura hyems sit.& non æstuare:quamuis menses æstiui sint.Aut loci beneficio aduersus intemperiem anni tu tus est:aut patientia.corporis sensum utriusq; peruincit.Deinde uerte istud.Necesse est prius uirtu tem ex animo tollas quam iracundiam recipias : quoniam cum uirtutibus uitia non coeunt. Nec magis quisquam eodem tempore:& iratus potest esse:& uir bonus:quam æger & sanus.Non po test inquit omnis ex animo ira tolli:nec hoc hominis natura patitur.At quī nihil est tam difficile & arduum quod non humana mens uincat:& in familiaritatem perducat assidua meditatio. Nulliq; sunt tam feri & sui iuris affectus:ut nō disciplina perdomētur.Quodcunq; imperauit animus obti nuit.Quidā unq̄ tidere cōsueti sunt.Vino quidā alii ueneri:quidā omni humore interdixere corpo ribus.Alius cōtentus breui somno:uigiliā inde fatigabilē extēdit:didicerūt tenuissimis & aduersis funibus currere:& igētia uixq; humanis tolerāda uiribus onera portare:& i imēsam altitudinē mer gi:ac sine ulla respirādi uice perpeti maria,Mille sunt alia in qbus ptinacie ipedimētū oē trāscēdit:

ostenditq; nihil esse difficilie:cuius sibi ipsa mens patientiã indiceret.Istis quoq; pauloante retulit: aut nulla causa pertinacis studii aut indigna merces fuit.Quid enim magnificũ cõsequitur ille, qui meditatus est per intnesus funes iraꝫ qui sarcinæ ingẽti ceruices supponere, qui ſino non submittere oculos? qui penetrare in imũ mare? & tamẽ ad finẽ operis nõ magno auctor? mẽto labor puenit.Nos aduocabimus patiẽtiã:quos tantũ præmiũ expectat,fœlicis animi imota tranquillitas:q̃tũ est effugere maximũ malũ irã:& cũ illa rabiẽ:feuitiã:crudelitatẽ:furorem:& alios comites affectus eius.Non est patrociniũ nobis,Queramus etiã excusatã licentiã dicentes:aut utile esse:aut ineuitabile.Cui enĩ tandẽ uitio aduocatus defuit:nõ est qd' dicas excidi nõ posse.Sanabilibus ægrotamus malis:ipsaq; nos in rectũ genitos natura:si emẽdari uelimus iuuat.Nec ut quibusdã uisum est:ardu um in uirtutes:& asperũ interest:plano adeuntur nõ uanæ nobis auctor rei uenit.Facilius est ad beatam uitã uiauitæ:modo bonis auspiciis:ipsisq; diis bene iuuantibus.Multo difficilius est facere:ista quæ facitis.Quid enĩ quieti ociosius animi?Quid ira laboriosius?Quid clemẽtia remissius?Quid crudelitate negociosius?uacat pudicitia:libido occupatissima est.Oĩum deniq; uitiorũ tutela fortior est:uitia magno coꝫtur:debet ira remoueri:hoc ex parte fateãtur etiã qui dicũt esse minuẽdã:tota dimittatur:nihil ꝓfutura ẽ.sine illa facilius rectiusq; scelera tollẽtur:mali puniẽtur & trãsducẽtur in melius.Oĩa quæ debet sapiens sine ullius malæ rei ministerio efficiet.Nihilq; admiscebit cuius causa domũ solicitius obseruet.Nunq̃ itaq; iracũdia admittẽda est:aliquãdo simulãda:si segnes audientiũ animi cõcitandi sunt.Sicut tarde cõsurgẽtes ad cursum equos stimulis facibusq; subditis excitamus.Aliquãdo incutiẽdus est his mœtus:apud quos ratio nõ proficit.Irasci quidẽ nõ magis utile est:q̃ merere:q̃ metuere.Quid ergo nõ incidũt causæ quæ iram lacessant?Sed tũc maxime illi opponẽdæ manus sunt:nec est difficile uincere animũ.Cũ athlætæ quoq; in ultissima sui parte occupati:tamẽ ictus doloresq; patiatur:ut uires cedẽtis exhauriant:nec cũ ira suadet feriunt:sed cũ occasio.Pyrrhũ maximũ præceptorẽ certaminis gimnici solitum aiunt:his quos exercebat præcipere ne irasceretur.Ira enĩ perturbat aurẽ:& qua noceat tantũ aspicit.Sæpe itaq; ratio patientiã inuadet: ira uindictã:& qui primis defungi malis potuimus in maiora deuoluimur.Quosdã unius uerbi cõtumelia:nõ æquo animo lata in exiliũ proiecit:& qui leuem iniuriã silẽtio ferre noluerunt:grauissimis malis obruti sunt:indignatiq; aliquid ex plenissima libertate diminui:seruile in sese attraxerũt iugũ.Vt scias inquit:an ira habeat in se generosi aliqd:liberas uidebis gẽtes quæ iracũdissimæ sũt: ut Germanos & Scythas.Quod euenit:quia fortiora solidaq; natura ingenia anteq̃ disciplina mol liantur:prona in ira sunt.Quædã nõ nisi melioribus innascũtur igeniis:sicut ualida arbusta & læta: q̃uis neglecta tellus creat:& alia fœcũdi soli sũa est,Itaq; & ingenia natura fortia iracũdiã ferunt. Nihilq; tenue & exile capiunt ignea & feruida.sed imperfectus illi uigor est:ut oĩbus quæ sine arte ipsius tantũ naturæ bono exurgũt,Sed nisi cito domita fuerint:quæ fortitudini apta erãt:audaciæ, temeritatiq; cõsuescũt.Quid nõ mitioribus animis uitia leuiora cõiucta sunt? ut misericordia:amor: & uerecũdia,Itaq; tibi sæpe bonã indolẽ malis quoq; tuis ostendã.sed nõ ideo uitia nõ sunt:si naturæ melioribus indicia sunt.Deinde oẽs istæ feritate libere gẽtes:leonũ:luporumq; ritu:ut seruire nõ possunt:ita nec imperare.Non enĩ humani uim ingenii:sed feri & intractabilis habẽt.Nemo autem regere põt nisi qui & regi.Fere itaq; iperia penes eos fuere populos:qui mitiore cœlo utuntur In frigora septẽtrionẽq; uergẽtibus inassueta innia sunt.ut ait poeta:Suoq; similima cœlo:animalia.Ideo generosissima habẽtur:quibus nil inest iræ.rrat qui ea exemplũ hois adduxit:qbus protione est Impetus:hoi pro ipetu ratio est.Sed nec illis quidẽ oĩbus idẽ prodest.Iracũdia leones adiuuat:pauor seruos:ancipitrẽ impetus:columbã fuga.Quid q̃ ne illud quidẽ uerũ est optima aĩalia esse iracundissima:ferasue putem:qbus ex raptu alimẽta sunt.Meliores quoq; iratiores:Patientiã laudauerã bouũ:& æquorũ frænos sequentiũ. Quid aũt cur hominẽ ad tam infœlicia exempla reuoces:cum habeas mundũ deniq; deũq; quẽ ex omnibus animalibus ut nõ solus imitetur solus intelligit?Simplicissimi inquit omnium habentur iracundi.Fraudulentis enim & uersutis comparãtur: & simplices uidentur:quia expositi sunt:quos quidem non simplices dixerim sed incautos:stultis luxuriosis:ineptibusq; hoc nomẽ imponimus:& omnibus uitiis parum calidis. Orator inquit iratus aliquando melior est:immo imitatus iratum.Nam & histriones in pronũciando non irati populum mouent:sed iratum bene agentes : & apud iudices:itaq; & in conciones : & ubicunq; alieni animi ad nostrum arbitrium agendi sunt:modo iram:modo mœtum:modo misericordiã:ut aliis incutiamus:ipsi simulabimus & sæpe id quod ueri affectus non effecissent efficit mutatio affectuũ. Languidus inquit animus est:qui ira caret.Verum est si nihil habet ira ualentius.Nec latronẽ oportet esse:nec prædonem:nec misericordẽ:nec crudelem.Illius nimis mollis animus:huius nimis durus est.Temperatus sit sapiens:& ad res fortius agendas non iram:sed uim adhibeat.

De remediis Iræ:

Voniã q̃ de ira quærũtur tractauimus:accedamus ad remedia eius.Duo aũt ut opinor sũt: q scilicet ne incidamus in irã & ne in irã peccemus.Vt in corpore cura:alia de tuẽda ualitudine:alia de restituẽda ꝓcepta sunt.Ita aliter irã debemus repellere:aliter cõpescere ut uincamus.Quædã ad uniuersam uitã ptinẽtia ꝓcipientur:ea in educationẽ:& in sequẽtia tẽpora diuidẽ

tur.Educatio maxima diligẽtiã plurimũq; ꝓfuturã desiderat.Facile est enĩ teneros adhuc aĩos componere.Difficulter recidũtur uitia quæ nobiscũ creuerũt.Opportunissima ad iracundiã feruidi animi natura ẽ.Nã cũ elemẽta sunt quattuor.Ignis:Aqua:Aer:& Terra. potestates pares his sunt:frigida:feruida:arida:& humida.Et locoꝝ itaq; & animaliũ & corporũ & morũ uarietates mixtura elemẽtorũ facit.Et ꝓinde aliquos magis incumbũt ingenia:prout alicuius elemẽti maior uis abũdat. Inde quasdã humidas uocamus aridasq; regiones:& calidas:& frigidas.Eadẽ animaliũ & hominũ discrimina sunt.Refert q̃tũ quisq; humidi i se calidiq; cõtineat.Cuius in illo elemẽti portio ꝓualebit:idẽ mores erũt.Iracũdos feruida ai natura faciet.Est enĩ actuosus & ptinax ignis.Frigida mixtura frigidos facit.Pigrũ ẽ enĩ cõtractũq; frigus:Volũt itaq; quidã ex nostris irã pectore moueri efferuescenti circa cor sanguine,Causa cur hic potissimũ assignetur iræ locus:nõ alia ẽ q̃ ꝙ i toto corpore calidissimũ pectus est.Quibus humidi plus inest eoꝝ paulatim crescit ira quia nõ est paratus illis calor:sed motu acqritur.Itaq; pueroꝝ feminarũq; iræ acres magis q̃ graues sunt:leuioresq; dũ inciꝑiunt,Siccis ætãtibus uehemẽs robustaq; ira est.Sed sine incremẽto nõ multũ sibi adiiciẽs:quia inclinaturũ calorẽ frigus insequetur.Senes difficiles & querules sunt.Vt ægri & cõualescẽtes:& quorũ aut lassitudine:aut detractione sanguinis exaustus ẽ calor.In eadẽ cã sunt siti famæq; rabidi:& q̃bus exangue corpus ẽ:maligneq; aliter & deũcit.Vinũ incẽdit iram:quia caloꝝ auget pro cuiusq; natura.Quidã ebrii efferuescũt.qdã saucii.Neq; ulla alia cã est cur iracũdissimi sunt flaui:rubẽteq; q̃bus talis natura calor est:qualis fieri cæteris intra irã solet,Mobiles enĩ illis agitatusq; sanguis est. Sed quẽadmodũ natura quosdã ꝓcliuos in irã facit:ita multæ incidunt causæ quæ idẽ possint qd natura.Alios morbus aut iniuria corporũ in hoc ꝓduxit:alios labor.& continua puigilia:noctesq; solicitæ:& desideria amoresq;.Quicqd aliud aut corpori nocuit:aut aĩo ægrã mẽtẽ in quærelas parat.Sed ista oĩa initia causæq; sunt.plurimũq; põt cõsuetudo:quæ si grauis ẽ aliud uitiũ alit,Naturã qdẽ mutare difficile est,Nec licet semel mixta nascẽtiũ elemẽta cõuertere.Sed in hoc nocere profuit ut calẽtibus ingeniis subtrahatur uinũ.qd pueris Plato negãdũ putat:& ignẽ uetat igne incitari.Nec cibis quidẽ implẽdi sunt. Distẽdentur enĩ corpora:& animis cũ corpore tumescẽt.Labor illos citra lassitudinẽ exerceat ut minuatur:& nõ ut cõsumatur calor:minimiusq; ille feruor expumet. Lusus quoq; ꝓderũt.Modica enĩ uoluptas laxat aĩos & tẽperat.Humidioribus siccioribus & frigidis nõ est ab ira periculũ:sed maiora uitia metuẽda sunt.Pauor difficultas & desperatio & suspitiones molliẽda itaq; fouẽdaq; talia igenia:& in letitia euocãda sunt.Et quia aliis cõtra iram aliis contra tristitiã remediis utendũ ẽ.Nec dissimilibus tãtũ ista:sed cõtrariis curãda sunt.Sẽper ei occurremus qd' increuerit.Plutimũ inq̃ ꝓderit pueros statim salubriter instituisse.Difficile autẽ regimen est. quia dare debemus operã ne aut irã in illis nutriamus:aut indolẽ rẽtũdamus.Diligẽti observatiõe res indiget.Vtq; enĩ & qd' extollẽdũ:& quod depræmẽdũ est:similibus aliter.Facile antẽ etiã attendentẽ similia decipiũt.Crescit licẽtia spiritus:seruitutẽ cõminuitur.Assurgit si laudatur:& in spẽ sui bonã adducitur.Sed eadẽ ista insolẽtiã & iracũdiã genetãt.Sic itaq; inter utrũq; regẽdus est:ut modo frenis utatur:modo stimulis.nihil humile:nihil seruile patiatur.Nunq̃ illi necesse sit rogare simpliciter:nec prosit rogasse:potius causæ suæ & prioribus factis & bonis in futurũ ꝓmissis donetur,In certaminibus æqualiũ nec uinci illũ patiamur:nec irasci.Demus operã ut familiaris sit hic cũ q̃bus cõtendere solet:ut in certamine assuescat nõ nocere uelle sed uincere.Quotiẽs superauerit:& dignũ aliqd laude fecerit:attolli nõ gestire patiamur.Gaudiũ enim exultatio:exultationẽ tumor:& nimia extimatio sui seqtur.Dabimus aliquod laxamẽtũ.In desidiã uero ociumq; nõ resoluemus: & procula cõtactu delitiarũ retinebimus Nihil enĩ magis fecit iracũdos q̃ educatio mollis & blanda,Ideo unicis quo plus indulgetur:pupillisq; quo plus licet:corruptior animus est.Non resistet offensis cui nihil unq̃ negatũ ẽ:lachrymas solicita semp mater abstergit:cui de pedagogo satisfactũ ẽ Nõ uides ut maiorẽ quamq; fortunã maior ira comitetur.In diuitibus nobilibusq;:& magistratibus præcipue apparet:cũ quicqd leue & inane in aĩo erat:secunda se aura sustulit.Fœlicitas iracundiã nutrit:ubi aures superbas assentatoꝝ turba circũstetit:tibi enim ille respõdeat:nõ pro fastigio tuo metiris:ipse te proiicis q̃bus uix sane & ab initio bene fundate mẽtes restiterũt. Longe itaq; ab assentatione pueritia remouẽda est. Audiat ueꝝ & timeat interim uereatur:semp maioribus assurgat.Nihil per iracundiã exoret.Quod flenti negatũ fuerat quieto afferatur:& diuitias parẽtũ in cõspectu habeat nõ i usum.Exprobẽtur illi perperã facta.Pertinebit ad rẽ:præceptores, pedagogosq; pueris placidos dari.Proximis applicatur oẽ qd' tenerũ est:& in eorũ similitudinẽ crescit.Nutritiũ & pedagogorũ retulere mox in adolescẽtia mores.Apud Platonẽ educatus puer:cũ ad parẽtes latus esset:uociferatẽ uideret patrẽ.Nunq̃ inqt apud Platonẽ uidi.Nõ dubito quin citius patrẽ q̃ Platonẽ imitatus sit,Tenuis ante oĩa uictus:& nõ preciosa uestis:& similis cultus cũ equalibus nõ iratscetur:aliquẽ sibi cõparati quẽ ab initio multis parẽ fecerit.Sed hæc ad liberos nostros ptinẽt i nobis qdẽ sors nascẽdi & educatio:nec uitii locũ nec iã ꝓcepti hꝫ, Sequẽtia ordinãda sũt Cõtra ꝓmas itaq; cãs pugnare debemus.Cã aũt iracũdiæ opino iniuriæ ẽ:cũ nõ facile credẽdũ ẽ.nec aptis qdẽ manifestisq; statim accidendũ est.Quædã enĩ falsa:ueri speciẽ ferunt.Dandũ semp est tempus.Veritatem enim dies aperit.Ne sint aures criminãtibus faciles.Hoc humanæ naturæ uitiũ suspectũ:no-

tumq; nobis sit. Quodq; inuiti audiamus: libēter credimus: & anteq; iudicemus irascimus. Quodq; nō criminationibus tantū: sed suspitionibus impellimur: & ex uultu risuq; alieno peiora interpretanti innocētibus irascimur: Itaq; agenda cōtra se causa absentis: & in suspēso ira retinenda. Potest enī pœna dilata exigi: nō potest exacta reuocari. Notus est ille tyrannicida: [illegible] to opere comprehēsus: & ab imperio tortus ut cōscios indicaret: circūstantes amicos tyranni nominauit: quibus q̄ maxime charam salutē eius sciebat. Et cū ille singulos ut nominati fuerant occidi iussisset: interrogauit pro antiquis: & quis supereſſet? Tu inquit solus: neminē enim aliū cui charus esses reliqui: efficit ira ut tyrannus tyrānicidæ manus accōmodaret: & presidia sua gladio suo cederet. Quanto animosius Alexādet: qui cū legisset epistolā matris qua admonebatur: ut a ueneno Philippi medici caueret: acceptā potionem nō ueritus bibit: plus igitur de amico suo credidit: dignus fuit qui innocentem haberet: dignus qui faceret: Hoc ergo magis in Alexādro laudo: quia nemo tam obnoxius iræ fuit. Quo maior autem moderatio in regibus: hoc laudāda magis est. Fecit hoc: &. C. Cæsar ille qui victoria ciuili: clemētissime usus est. Cū sententiā deprehendisset epistolarum ad Pompeium missarū ab his qui uidebātur: aut in diuersis: aut in neutris fuisse partibus cōbussit: q̄uis immoderate soleret irasci maluit tamē nō posse. Gratissimū putant genus ueniæ: nescire quod quisq; peccasset: plurimū mali crudelitas facit: Sed ne audiendū quidē est: quoniam quibusdā rebus satius est decipi q̄ diffidere. Tollenda ex animo suspicio & cōiectura: fallacissima irritameta. Ille me parum humane salutauit. Ille osculo meo nō adhæsit. Ille inchoatum sermonē cito arrupit. Ille ad cœnam nō uocauit. Illius uultus aduersior uisus est. Nō deerit suspitionis argumentatio. Simplicitate opus est: & benigna rerū extimatione. Nihil enim qd in oculos icorret manifestūq; erit credamus. Et quotiens suspitio nostra uana apparuerit: obiurgemur crudelitatem. Hec enim castigatio cōsuetudinem efficiet non facile credendi.

Nde illud sequitur: ut minimis sordidisq; rebus non exacerbemur. Parū agilis est puer: aut u tepidior aqua potui erogata: aut turpatus thorus: aut mēsa negligētius posita. Ad ista cōcitari insania est: & ægræ: & infœlicis ualitudinis est: quē leuis aura cōtraxit. Affecti oculi quos cādida uestis obturpat Dissolutus delitiis cuius latus alieno labore condoluit. Mindē aiunt fuisse ex Imbarū ciuitate: qui cū uidisset fodientē: & alterius raſtrū alleuantē lassum se fieri: questus uetuit illud opus in cōspectū suo facere: bilem habere sæpius questus est q̄ soliis roscē duplicati incubuisset. Vbi animum simul & corpus uoluptates corrupere: nihil tolerabile uidetur: non quia dura sed quia molles patimur. Quid enim est cur tussis alicuius: aut sternutamētum: aut musca parū curiose fugata nos in rabiē agat: aut obuersatus canis: aut clauis negligētis serui manibus elapsa. Feret ista æquo aīo ciuile cōuitiū. & i gestā & in cūtione curiaue maledicta. cuius aures tracti subsellii stridor offendit. Perpetietur hic famē: & æstiuæ expeditiōis sitim: q̄ puero male diluēti nucē irascitur: Nulla itaq; res magis iracūdiā alit q̄ luxuria. Intēperās & īpatiēs dure cōtractādus aius ē: ut ictū nō senti at nisi grauē. Irascimur aut his a qb⁹ nec accipere iniuriā potuimus aut his a qbus iniuriā accipe posuimus. Ex prioribus quædā sine cōsensu sunt: ut librū quē minutioribus litteris scriptū sæpe proiecimus: & mēdosum lacerauimus: ut uestimenta quæ quia displicebant scindimus. His irasci q̄ stultum est: quæ iram nostrā nec meruerūt nec sentiunt: sed nos offendunt uidelicet qui illa fecerūt. Primum sæpe anteq̄ hoc apud nos distinguamus irascimur. Deinde fortasse ipsi quoq; artifices excusationes iustas afferent: Alius nō potuit melius facere q̄ fecerit: nec ad tuam contumeliā parum dixit. Alius non in hoc ut te offenderet fecit. Ad ultimū quid est dementius qua bilem in homines collectā: in res effundere. At qui ut his irasci demētis est quæ anima carēt: & sic mutis animalibus q̄ nullam iniuriā si a cōsilio profectā. Nocere itaq; bonis possunt: ut ferrū aut lapis: iniuriā quidē facere non possunt. Atqui contēni se quidē putant: ubi equi idem obsequētes: alteri equiti: alteri contumaces sint tanq̄ iudicio nō cōsuetudine & arte contractād. Quædā quibusdam subiectiora sunt. At qui ut his irasci stultū est: ita pueris a puerorū prudentia non multū distātibus. Omnia enim ista peccata apud æquū iudicem pro innocētia habent imprudentiā. Quædā sunt quæ nocere nō possunt: nullamq; uim nisi beneficā & salutarem habent. Vt dii immortales qui nolunt obesse nec possunt. Nā enim illis nitis & placida est: tam longe remota ab aliena iniuria q̄ a sua. Demētes itaq; & ignari ueritatis illis imputāt seuitiam maris: immodicas imbres: pertinaciā hyemis. Cum interim nihil horum quæ nobis nocent prosuntq; ad nos proprie dirigātur. Nō enim nos cū mundo sumus hyemem æstatēq; referēdi: suas ista leges habent quibus diuina exercētur. Nimis nos suspicimur si digni nos uidemus ꝓpter quos tanta moueātur. nihil ergo horū in nostra iniuria fit: imo cōtra. Nihil parēteſq; & ꝓceptores & iudices: quoꝝ castigatio sic accipiēda ē: quomodo scalpellū & abstinētia: & alia q̄ ꝓsutura torquēt. Affecti sum⁹ pœna. Succurrat nō tātū qd patiamur sed qd fecerimus i cōsiliū de uita mutant. Si uero ueꝝ ipsi dicere nobis uoluerimus: pluris litē nr̄am extimabimus. Si uolumus æq oium reꝝ iudices eē: hoc primū nobis suadeamus: Neminē nr̄umeē sine culpa. Hinc. n. maxia īdignatio oritur nihil peccaui: nihil feci: imo nihil feceris. Indignamur aliq̄ admonitiōe aut coertione nos castigatos: cū illo ipso tpe peccemus quo adiicimus malefactis arrogātiā & cōtuma

ciam. Quis est iste qui se profitetur omnibus legibus innocētē? ut hoc ita sit q̄ angusta innocētia est ad legem omne bonum q̄ latius officiorum patet: q̄ iuris regula: q̄ multa pietas humanitas: liberalitas: iustitia: fides exigunt. Quæ omnia extra publicas tabulas sunt: Sed ne ad illam quidem artissimā innocentiæ formulam præstare nos possumus: alia fecimus: alia cogitauimus: alia optauimus: aliis fauimus. In quibusdā innocentes sumus: quia non succesſit. Hoc cogitantes æquiores sumus: delinquentibus credamus: obiurgantibus ntiq; nobis ne irascamur. Cui enim non si nobis quoq; minime diis. Non enim illorū sed lege mortalitatis patimur quicquid incōmodi accidit. At morbi doloreſq; incurrunt, utiq; aliquo fugiendū est: domiciliū putre sortitis dicetur. Aliquis male de te locutus: cogita an prior feceris: cogita de q̄ multis loquaris. Cogitemus inq̄ alios non facere iniuriam sed reponere. Alios per nos facere. Alios coactos facere. Alios ignorantes: & eos qui uolentes scienteſq; faciunt: ex iniuria nostra: nō ipsam iniuriam petere aut dulcedine urbanitatis prolapsus est. Aut fecit aliquid non ut nobis obesset: sed quia cōsequi ipse non poterat: nisi nos repulisset. Sæpe adulatio dum blanditur offendit. Quisquis ad se retulerit quotiens ipse in suspitionē falsam inciderit: q̄ multis officiis suis fortuna speciē iniuriæ induerit: q̄ multos post odium amare cœperit: & potetit nō statim irasci utiq; si sibi tacitus ad singula quibus offenditur dixerit. Is qui nullius non uxorē concupiscit: & satis iustas causas putat amandi: quod aliena est. Idē uxorē suā aspici nō uult: & fidei acerrimus exactor est perfidus: & mendacia prosequitur ipse periurus: & litē sibi inferri ægerrimæ calūniator patitur: Pudicitiam seruorū suorū attentari non uult, qui non pepercit suæ. Aliena uitia in oculis habemus: a tergo nostra sunt. Inde est q̄ tēpestiua filii conuitia pater deterior filio castigat. Nihil alienæ luxuriæ ignoscit: qui nihil suæ negauit: & homicidæ tyrannus irascitur: & punit furta sacrilegus. magna pars hominū est quæ non peccatis irascitur: sed peccātibus: Facier nos moderatiores respectus nostri: si cōsulerimus nos. Nunquid & ipsi aliqd tale cōmisimus? Nunquid sic erraui mus? Expedit ne nobis ista dānare. Maximum remediū est iræ mora. Hæc ab illo pœnæ initio nō ut ignoscat: sed ut iudicet: desinet si expectat. nec uniuersam illam tentabis tollere. graues habet impetus primos. tota uincetur. dum partibus carpitur.

X his quæ nos offendūt: alia renūciantur nobis: alia ipsi audiuimus aut uidemus. De his q̄ e narrata sunt non debemus cito credere. Multi ementiūtur ut decipiāt: multiq; decepti sunt.

Alius crimināte gratiam captat: & fingit iniuriā: ut uideatur doluisse factam. Aliquis malignus & qui amicitias cohærentes diducere uult. Est suspicax & qui spectare ludos cupiat: & ex longinquo tutoq; speculatur quos collisit. de paruula summa iudicaturo tibi res sine teste non probaretur: Testis sine iureiurādo nō ualeret. Vtriq; parti dares actiones: dares tempus. nō semel audires. Magis enim ueritas elucet. quo sæpius ad manū uenerit. Amicū condemnas de præsentibus anteq̄ audias: anteq̄ interroges: anteq̄ illi aut accusatorē suū nosse liceat aut crimen: irasceris. Iam uerum iamq; quod utriq; diceretur audisti. Hic ipse qui ad te detulit desinet: de re si probare debuerit. Nō est inquit q̄ me protrahas. Ego productus negabo. Alioquin nunq̄ tibi dicā. Eodem tēpore & instigat & ipse se certamini & pugnæ subtrahit. Qui dicere tibi nisi clam non uult: pene nō dicit. Quid ē iniquius q̄ secreto credere: palam irasci. Quorundā ipsi testes sumus. In his naturā excutiemus uoluntatemq; facientiū. Puer est: ætati donetur: nescit an peccet. pater est: aut tantum prosunt: ut illi cū iniuria eius sit: an fortasse ipsum hoc meritū eius est quo offendimur. Mulier est: errat. Iussus est necessitati nisi iniquus succesſit læsus est. Non est iniuria pati q̄ prior feceris. Iudex est plus illius credas sententiæ qui tuæ. Rex est: si nocentē punit cede iustitiæ: si innocentē cede fortunæ: Mutū animal est: aut simile muto: imitaris illud si irasceris. Morbus est aut calamitas leuius transiliet sustinētem: deus est tam perdis operam cum illi irasceris q̄ cum illū alteri præcaris iratū. Bonus uir est qui iniuriam fecit: noli credere. Malus noli mirari: dabit pœnas alteri quas dedit tibi: etiā sibi dedit qui peccauit. Duo sunt: ut dixi: quæ iracundiā concitant: Primū si iniuriā uidemur accepisse: de hoc satis dictū est. Deinde si inique accepisse: de hoc dicendū est. Iniqua quædā iudicaui hoies: quia pati non debuerunt: quædā quæ non sperauerint. indigna putauimus quæ inopinata sunt. Itaq; maxime cōmouent quæ contra spem expectationēq; euenerunt. Nec aliud est quare in domesticis minima offendant. In amicis iniuriā uocemus negligentiā. Quomodo ergo inquit inimicorū nos iniuriæ mouent? quia non expectauimus illas: aut certe non tantas. hoc efficit amor noster nimius iniolatos nos etiā inimicis iudicamus esse debere. Regis quisq; intra se animū habet. & licētiam sibi dari uelit in se nolit alteri. Aut ignorantia nos itaq;: aut insolentia iracūdos facit. Ignorantia rerum? Quid enim mirū est malos mala facinora ædere? Quid noui est: si inimicus nocet? Amicus offendit: filius labitur: seruus peccat: Turpissimā iactabat Fauius Imperatori excusationē eē: nō putaui. Ego turpissimā hoī puto. Oia puta. Specta eū i bonis moribus aliqt exisset aspius. Fert humana natura insidiosos aios: fert ingratos: fert cupidos: fert impios. Cū de moriḃ unius iudicabis: de publicis cogita. Vbi maxime gaudebis: maxime metues. Vbi tranqlla tibi oia uidētur: tibi nocitura nō defūt: sed qesciūt. Semp futuꝝ aliqd qd te offēdat existima. Gubnator nunq̄ ita tutos sinus explicuit securus: ut nō expedite ad cōtrahēdū armamēta disponeret. Illud ante oia cogita fœdā eē & execrabilē uim nocendi. & alienissimā homini cuius beneficio etiā sæua mansuescūt. Aspice elephantorū iugo col

la submissa:taurorum pueris pariter ac feris persultantibus terga impune calcata:& repetes intra pocula sinusq; innoxio lapsu dracones & intra domum ursorum leonumq; ora placida tractantibus adulantibusq;.Non ergo feras pudebit cum animalibus permutasse mores.Nefas est uocere patriæ ergo cuiq;.Nam hæc pars patriæ est.Sanctæ partes sunt:si uniuersum uenerabimur ergo & homini.Nam hic in maiore tibi urbe ciuis est.Quid si nocere uelint manus pedibus? manibus oculi? ut omnia inter se membra consentiunt:quia singula seruari potius interest.Ita homines singulis parcent: quia ad cœtum geniti sunt.Salua autem esse societas nisi amore & custodia partium nō potest.Ne uiperas quidem & natricem:& siqua morsu aut ictu noceant effugeremus:si in reliqua mansuefacere possemus aut efficere:nec nobis aliisue periculo essent.Ergo ne homini quidē nocebimus quia precauit:sed ne peccet.Nec unq; ad præteritum sed ad futurum pœna transfertur.Non enim irascitur:sed cauet.Nam si puniendum est cuiq; paruum maleficiumq; ingenium est:pœna neminem excipiet.At enim ira habet aliquam uolūtatem.& dulce est dolorem reddere Minime.Non enim ut in beneficiis honestum est merita meritis repensare:& iniuria iniuriis.Illic uinci turpe est.Hic uincere.Inhumanum uerbum est:& quidem pro iusto receptum:ultio & talio nō multum differt nisi ordine:qui dolore regitur tantum exculatius peccat.M.Catonem ignorans in balneo quidam percussit imprudens.Quis enim illi sciens facere iniuriam? Postea satisfacienti Cato non memini inquit percussum me.Melius putauit non agnoscere q; uindicare.Nihil inquis illi post tantam petulantiā mali factum est.Immo multum boni cœpit Catonem nosce re.Magni animi est iniurias despicere. Vltionis contumeliosissimum genus est non esse uisum dignum ex quo peteretur ultio.Multi leues iniurias despicere altius sibi dimisere dū uindicant.Ille magnus & nobilis est qui more magnæ feræ latratus minutorū canum securus exaudit.Minus inquit contemnemur si uendicauerimus iniuriam si tanq; ad remediū uenimus sine ira.Veniamus non quasi dulce sit uindicari:sed quasi utile

De simulanda iniuria.

Aepe autem satius fuit dissimulare q; ulcisci:potentiarum iniuriæ hilari uultu non patien
ter tantum ferendæ sunt.Facient iterum si se fecisse crediderint.Hoc habent pessimum: animi magna fortuna insolentes quos læserunt oderunt.Notissima uox est eius qui in cultu regum consenuerat.Cum illum quidam interrogaret:quoniam rarissimam rem in aula consecutus est.Iniurias inquit accipiendo & gratias agendo de ipsis sæpe adeo iniuriam uindicare non expedit:ut ne fateri quidem expediat.C.Cæsar pastoris splendidi equitis romani filium cum in custodia habuisset:immundiciis eius & incultioribus capillis offensus rogantr patre:ut salutem sibi filii concederet quasi de supplicio eius admonitus:ad mortem duci protinus iussit.Ne tamen omnia inhumanæ faceret aduersum patrem ad cœnam illū inuitauit eo die:uenit pastor nihil uultu eius exprobante propinauit illi Cæsar heminam:& posuit illi custodem:perdurauit miser:nō aliter q; si filii sanguinem biberet.Vnguentum & coronas misit:& obseruare iussit an sumeret.Sum psit eo die quo filium extulerat.Iacebat conuiua centesimus:& potiones uix honestas natalibus liberorum podagricus:senex hauriebat:cum interim non lachrymas emisit:nec dolorem aliquo signo erumpere passus est.Cœnauit tanq; pro filio exorasset:Quæris q; re? Habebat alterum.Quid ille Priamus non dissimulauit iram:& regis genua complexus est? Funestam perfusamq; cruore filii manum:ad os suum retulit & cœnauit:sed tantum sine unguento:sine coronis:& illum hostis senissimus multis solatiis ut cibum caperet hortatus est:non ut pocula ingentia super caput posito ca stode siccaret:contempsisset romanum patrem sibi timuisset.Nūc iram compescuit pietas.Dignus fuit in eum permitteret a conuiuio ad ossa filii legenda discedere.Ne hoc quidē permisit benignus Interim & comis adolescens propitiationibus senem crebris ut cura leniretur admonens lacesse bat.Contra ille se lætum & oblitum quid eo esset actum die predixit.Periret alter filius si carnifici conuiua non placuisset.Ergo ira abstinendum est siue par est qui lacessendus est:siue superior:siue inferior.Nam cum pare contendere anceps est.Cum superiore furiosum.Cum inferiore sordidū: Pusilli hominis & miseri est repetere mordentem:ut mures & formicæ:ad quas si manum admoueris ora conuertant.Imbecilla se lædi putant si tangūtur.Faciet nos mitiores si cogitauerimus q; aliquando nobis profuit ille cui irascimur:& meritis offensam redimere.Illud nobis occurrat quantū commendationis nobis allatura sit clementiæ fama.& q; multos uenia amicos utiles fecerit.Ne iracamur inimicorum & hostium liberis.Inter syllanæ crudelitatis exemplar est quod a.R.P.liberos proscriptorum submouit.Nihil est inquius q; aliquem hæredem paterni odii fieri.Cogitemus quotiens ad ignoscendum difficiles erimus:an expediat omnes nobis inexorabiles esse. Quā sæpe uenia qui negauit petit: q; sæpe pedibus eius aduolutus est:quem suis repulit.Quid est gloriosius q; iram amicitia mutare? quos Po.Ro.feliciores habet socius fidelioresq; q; uictoribus? Irascetur aliquis.Tu contra:beneficiis prouoca.Cadit statim simultas ab altera parte deserta nisi pariter non pugnat:sed si utrinq; certabit ira cōcurritur:Ille est melior qui prior pedē ab ira retulit.Victus ē q; uicit pcussit te.Recede.Referēdo eni:& occasionē sæpius feriēdi dabis:& excusationē nō poterit reuelli cū uolet.Nunq; uelit q̄q; tā grauiter hostē ferire:ut relinq̄t manū i uulnere:& se ab ictu reuocari nō possit.Atq; tale ira telū ē:ut uix retrahat.Arma nob expedita,pspicim⁹ gladiū cōmodū & habilē.nō

ustabimus impetus animi his graues magis furiosos & irrecabiles. Ea demum uelocitas placet quæ ubi iussa est uestigium fixit:nec ultra destinata percurrit:& quæ flecti & a cursu ad gradum reduci potest. Aegros scimus neruos esse:ubi inuitis nobis mouētur.Senex autē infirmi corporis est: qui cū ambulare uult currit. Animi motus eos putemus sanissimos ualidissimoq; q nostro arbitrio ibūt nō suo ferentur.Nihil tam æque profuit:q̄ primū intueri deformitatē rei:deinde periculū.Nō est ullius affectus facies turbatior:pulcherrima ora fœdauit:tortos uultus ex trāquillissimis reddit. Linquit decor omnis iratos:etiam si amicius illius irati compositus sit ad legē:retrahent uestē:omnemq; curam sui effundent.Si capillorū natura uel arte iacentium nō informis est habitus:cum in animo inhorrescūt & tumescunt uenæ.Concutietur crebro spiritu pectus:rabida uocis eruptio colla distendit.Tunc artus turbidi inquietæ manus totius corporis fluctuatio.Quidem intro putas eē animum:cuius extra imago tam fœda est? Quanto illi intra pectus terribilior uultus est:acrior spiritus:intensior impetus rupturus se nisi eruperit:Quales sunt hostium uel ferarū cæde madentiū:aut ad cædem euntiū aspectus.Qualia poetæ inferna monstra finxere:succincta serpēbus & igneo flatu.Quales ad bella excitanda:discordiamq; in populos dirimendā.pacemq; lacerandam deterrime inferum exeunt furiæ.Talē nobis iram figuremus:flammā:lumina ardentia:libilo:mugituq;:& gemitu:& stridore:& siqua his inuisior uox est perstrepentē tela manū utranq; quatientem Neq; enim illi tegere secura est toruam cruētamq; & cicatricosam ex uerberibus suis hirudam incessu suæ famei effusam:multa caligine incursitantē:uastantē:fugantemq;:& omnium odio laborantem:sui maxime si aliter nocere non possit:terras:maria:cælum ruere cupientem infestam pariter inuisamq;.Vel si uidetur qualis sit apud uates nostros.Est sanguineū quatiens dextra letiq; flagellum.Aut scissa gaudens uadit discordia palla.Aut si magis dira facies excogitari diri affectus potest.Quibusdā: ut ait Sestius:iratis profuit aspexisse speculū.perturbauit illos tanta mutatio sui:uelut in rem præsentē adducti non agnouerūt se.& quantulū ex uera deformitate imago illa speculo repercussa recidebat animus si ostendi:& si in ulla materia per lucem posset intuentes nos confunderet.At maculosus; æstuas & distortus & timidus.Nunc quoq; tanta deformitas eius est per ossa carnesq;:& tot impedimenta effluens.Quid si nudus ostenderetur speculo qui neminem detentum ab ira credit.Quid ergo qui ad speculū uenerat:ut se mutaret iam mutauerat.Iratis quidem nulla est formosior effigies q̄ atrox & horrida:qualesq; esse etiam uideri uolunt.Magis illud uidēdum est q̄ multis ira per se nocuerit.Alii nimio feruore rupere uenas:& sanguinē supra uires elatus clamor ægescit:& luminum suffudit aciem.In oculos uehementius humor ægestus:& in morbos ægri recidere:nulla celsior ad insaniam uia est.Multi itaq; continuauerunt iræ furorē:nec q̄ expleuerant mentē unq; receperunt: Atacem in mortem ægit furor:in furorē ira:mortem liberis:ægestatē sibi:ruinam domui imprecātur.& irasci se negant:nō minus q̄ insanire furiosi.Amicissimis hostes:uitandiq; charissimis.Legē nisi quam nocent immemores ad minima mobiles.Non sermone:nō officio adiri faciles.Per omnia uim gerunt.gladiis & pugnare parati:& incumbere.Maximum enim malum illos cœpit:& omnia exuperans uitia.Alia paulatim uitia.Alia intrant repentina & uniuersa uis eius est:omnes deniq; alios effectus sibi subiicit.Amotē ardentissimū uincit.Transfoderunt itaq; amata corpora & in eorum quos occidunt & tacuere complexibus.Auaritiā durissimū malum minimumq; flexibile ira calcauit.Adapta opes suas spargere:& domui rebusq; in unum collatis inicere ignem.Quid non ambitiosus? Magno extimata ira proiecit.Insignia honorem q; delatum depulit:Nullus affectus est in quem non ira dominetur.

Lucii Annei Senecæ ad Nouatum Liber tertius de Ira.

Vod maxime desiderasti Nouate nunc facere:tentabimus iram excidere animis:aut certe refrenare:& impetus eius inhibere.Id aliquando palam aperteq; faciendum est: ubi minor uis mali patitur.Aliquando ex occulto:ubi nimium ardet:omniq; impedimento exasperatur & crescit.Refert quantas uires quamq; integras habeat:Vtrum ne uerberāda & agenda sit:an credere ei debeamus? dum tempestas prima desæuit.ne remedia ipsa secum ferat.Consiliū pro moribus cuiusq; capiendū erit.Quosdam enim preces uincūt. Quidam insultant instantq; submissis.Quosdā terrendo placabimus.Alios obiurgatio.Alios confessio:Alios pudor cœpto deiecit.Alios mora lētum præcipitis mali remediū:ad quod nouissime descendendum est.Cæteri enim affectus dilationem recipiunt:& curari tardius possunt.Hæc incita & seipsam rapiens uiolentia:non paulatim procedit:sed dum incipit tota est.Nec aliorum more uitiorū solicitat animos:sed abducit & impotētes sui:cupidosq; uel cōmunis mali exagitat.Nec in ea tantum in quæ destinauit:sed in occurentia obitus fuit.Cætera uitia impellunt animos:ira præcipitat.Cæteris etiam si resistere contra affectus suos non licet:aut certe affectibus ipsis licet stare:hæc nō secus q̄ flumina,pcellæq;:& si qua alia irreuocabilia sunt:quia nō eunt;sed cadūt:uim suā magis ac magis tēdit.Alia uitia a ratione hæc a sanitate desiliit.Alia accessus lenes habēt:& incremēta sallētia:in irā deiectus animo ē.Nulla itaq; resurget magis attonita::& uires suas,pna.& siue successit supba:siue frustra insana:ne repulsa qdē i tediū acta ubi aduersarū fortuna subduxit i seipsa morsus suos uertit.Nō refert q̄tū sit ex quo resurrexerit.Ex leuissimis eni i maxia euadit.Nulla trāsit ætatē

Nullum hominū genus excipit. Quædā gentes beneficio ægestatis non nouere luxuriā. Quædam quia exercitæ & uagæ sunt effugere pigriciā: quibus incultus mos agrestisq; uita est. Circūscriptio ignota est: & fraus & quodcunq; in foro malum nascitur: Nulla gens est quam non ira instiget: tam inter Graios q̄ barbaros potens. Non minus pernicioſa leges moriuentibus quibus iura distinguit modus uirium denicq; cæteta singulos corripiunt: hic unus affectus est qui interdū publice cōcipitur. Nunq̄ uniuersas populus fœminæ amore flagrauit. Nec in pecuniam aut lucrū tota ciuitas spem suam misit. Ambitio uirium omnes occupat. Impotētia non est malū publicum. Sæpe in iā uno agmine itum est: uiri: fœminæ: senes: pueri: principes: uulgusq; consensere. & tota multitudo paucissimis uerbis concitata ipsum concitatorem anteceſſit. Ad arma protinus igneſq; discursum est: & indicta finitimis bella aut gesta cum ciuibus. Totæ cū stirpe omni crematæ domus: & modo eloquio fauorabilis: habitus in multo honore iram suæ concionis excepit. In Imperatorē suum legiones pila torserunt: discedit plebs tota cum pluribus: publicum consilium senatus: non expectatis delectibus: nec nominato Imperatore subito iræ suæ duces legit: ac per tecta urbis: nobiles consectatus uiros suppliciū manu sumpsit. Violat legationes rupto iure gentium. Rabieſq; infanda ciuitatē tulit. Nec datū tempus quo resideret tumor publicus: sed deductæ protinus classes: & oneratæ tumultuario milite. Sine more sine auspiciis populus ductu iræ suæ egressus: fortuita raptaq; pro armis gessit: Deinde magna clade temeritatē audacis iraseluit. Nic barbaris forte uiuentibus in bella exitus est: cum mobiles animos species iniuriæ pertulit aguntur statim: & qua dolore traxit ruinæ modo regionibus incidunt incompositi: intenti: incauti pericula appetentes sua: gaudent ferri: & instare ferro: & tela corpore urgere: & per suum uulnus exire. Non est inquis dubium quin magna ista & pestifera sit uis. Ideo quemadmodū sanari debeat monstra. At qui ut in prioribus libris dixi: stat Aristoteles defensor iræ: & uetat illa nobis execari. Calcar ait esse uirtutis. Hac erepta inermem animū & ad conatus magnos pigrum: & inermēq; fieri. Necessariū est itaq; editatē eius: ac feritatem coarguere: & ante oculos ponere quantum monstri sit homo in hominem furens: quā toq; impetu ruat. non sine pernitie sua pernitioſus: & ea deprimens quæ mergi nisi cum mergente non possunt. Quid ergo sanum hunc aliquis uocat: qui uelut tempestate correptus non it sed agitur: & furenti malo seruit? Nec mandat ultionē suam: sed ipse eius exactor: animę simul ac manu iæ uit. Charissimorū eorumq; mox amissa flecturus est carnifex. Hunc aliquis affectum uirtuti adiutorem comitemq; dat. consilia sine quibus uirtus gerit nihil obturbātē. Caducæ sinistræq; sunt uires: & in malum suū ualidæ in quas ægrum morbus & accessio erexit. Non est ergo q̄ me putes tēpus in superuacuis consumere q̄ iram quasi dubiæ apud omines opinionis sic in infamen: cum aliquis sit. Et quidem de illustribus philosophis qui illi indicat operas: & tanq̄ utilem ac spiritus subministrantem in prælia in actus rerum ad omne quodcunq; calore aliquo gerendum est nocet. Ne quē fallat tanq̄ aliquo tēpore aliquo loco profutura. Ostendēda est rabies eius effrenata & attonita: apparatusq; illi reddendus est suus eculeus & fidiculæ: & ergastula: & cruces: & circundati defossis corporibus ignes: & cadauera quoq; trahens uncus: uaria uinculorum genera: uaria pœnarū: lacerationes membrorū: inscriptiones frontis: & bestiarū immanium cauernæ. Inter hæc instrumenta collocetur ira: dirum quiddam atq; horridū strides omnibus per quæ fuerit deterior: ut de cæteris dubiū sit: nulli certe affectui peior est uultus: quē in prioribus libris descripsimus: asperum & acré. Et nūc subito reuerſo sanguine fugatoq; pellantem: nunc in os omne calore ac spiritu uerſo subrubicūdū & similem cruento: uenis tumentibus oculis nunc tepidis & exilientibus. Nunc in uno obtutu desixis & hærentibus. Adiice nunc dentium inter se arietatorum: & aliquem esse cupientiū non alium sonum q̄ est apris, tela sua attritu accuentibus: Adiice articulorum crepitū cum se ipse manus frangunt: & pulsatū sæpius pectus anhelitus: crebros tractosq; altius gemitus: instabile corpus: incerta uerba: subitis exclationibus trementia: labra interdūq; complexa: & dirum quiddam exhibilantia. Ferarum mehercules siue illas fames exagitas: uel infixum uiſceribus ferrum: minus tetra facies est: etiam cum uenatorem suum semianimes morsu ultimo petunt: q̄ hominis ira flagrantis. Age si ex audire uoces ac minas uacet: qualia excarnificati animi uerba sunt nonne reuocare se quisq; ab ira uolet cum intellexerit illam a suo primum malo incipere. Non uis ergo admoneā eos qui irā summa potentia exercent: & argumentū uirium existimant: & in magnis magnæ fortunæ bonis ponūt paratam ultionē q̄ non sit potens immo nec liber quidem dici possit: iræ suæ captus? Non uis admoneam quo diligentior quisq; sit & ipse se circunspiciat: alia animi mala ad pessimos quosq; pertinere iracundiam etiam eruditis hominibus & in alia sanis irripere? adeo ut quidā simplicitatis iudicium iracundiam dicāt: & uulgo credatur facilimis quisq; huic obnoxius. Quorsus inquis hoc pertinet? Vt nemo se iudicet tutum ab illa cum lentos quoq; natura & placidos in fœuitiā ac uolentiam euocet. Quemadmodū aduersus pestilentiam nihil potest firmitas corporis: & diligens ualitudinis cura. Promiscue enim imbecilla robustaq; inuadit. Ita ab ira tam inquietibus moribus periculum est: q̄ compositis & remissis quibus eo turpior ac periculosior est: quo plus in illis mutat. Sed cum primū sit non irasci. Secundum detinere. Tertium alienæ iræ mederi. Dicam primum quemadmodum in iram non incidamus. Deinde quemadmodum ab illa liberemur. Nouissime quemad-

modum irascentem retineamus placemusq;: & ad sanitatē reducamus. Ne irascamur præstabimus: si omnia uitia iræ nobis subinde proposuerimus: & illā bene extimauerimus. Accusanda est apud nos: damnandā perscrutanda eius mala: & in medium protrahenda sunt: ut qualis sit appareat: cōparanda cum [illegible]. Auaritia acquirit & contrahit quo aliquis melior utatur. Ira incendit paucis gratuita est. Iracundus dominus quosdam in fugam seruos ægit: quosdam in mortem quanto plus irascendo q̄ id erat propter quod irascebatur amisit. Ira patri luctum: marito diuortium attulit: magistratui odium: candidato repulsam. Potior est inquam luxuria quoniā illa sua uoluptate fruitur: hæc alieno dolore uincit malignitatem & inuidiam. Ille enim infelicem fieri nolunt: hæc facere. Ille fortuitis malis delectantur: hæc non potest expectare fortunam. Nocere ei quem odit nō noceri uult. Nihil est simultatibus grauius: has ira conciliat. Nihil est bello funestius: in hoc potētium ira corrumpit. Cæterum etiam illa plebeia ira: & priuata: inerme & sine uiribus bellum est. Præterea ira. ut seponamus quæ mox secutura sunt damna: insidias: perpetuam ex certaminibus mutuis solicitudinem dat penas dum exigit. Naturam hominis uitat: Illa in amorem hortatur: hæc in odium. Illa prodesse iubet: hæc nocere. Adiice q̄ cum indignatio eius animi suspecta eueniat: & animosa uideatur: pusilla est & angusta. Nemo enim non eo a quo se contemptum iudicat minor est. At ille ingens animus & uerus extimator sui non iudicat iniuriam: quia non sentit: ut tela a duro resiliunt & cum dolore cedentis solido feriuntur. Ita ulla magnum animum iniuria ad sensum suum adducit. Fragilior eo quod petit. Quanto pulchrius uelut nulli penetrabilem telo: omnes iniurias contumeliasq; respuere. Vltio doloris confessio est. Non est magnus animus quē incurrit iniuria. Aut potentior te: aut imbecillior læsit. Si imbecillior parce illi. Si potentior: tibi. Nullum est argumentum magnitudinis cercius q̄ nihil posse quo instigeris accidere. Pars superior mūdi & ordinatior ac propinqua syderibus: nec in nubem cogitur: nec in tempestatem impellitur: nec uersatur in turbinem: omni tumultu caret: inferiora fulminantur. Eodem modo sublimis animus: quietus semper: & in statione tranquilla collocatus: intra se præmens quibus ira contrahitur: modestus & uenerabilis est & depositus. Quorum nihil inuenies in irato. Quis enim traditus dolori & furens non primam reiecit iniuriam? Quis impetu turbidus & in aliquem ruens non quicquid in se uerecundi habuit abiecit? Cui officiorum numerus aut ordo consistit incitato? Quis linguæ temperauit? Quis ullā partem corporis tenuit? Quis se regere potuit in immensum? Proderit nobis illud Democriti salutare preceptum: quo mōstratur tranquillitas: sine quo priuatim: neq; publice multa: aut maiora uiribus nostris ægerimus. Nunq̄ tam fœliciter in multa discurrenti negocia dies transit: ut non aut ex homine: aut ex re offensio nascatur: quæ animum in iras paret quemadmodum per frequentia urbis loca properanti in multos incursitandum est: & alicubi labi necesse est: alicubi retineri: alicubi aspergi. Ita in hoc uitæ actu dissipato & uago multa impedimenta: multæ querelæ incidunt. Alius spem nostram fefellit: alius distulit: alius intercepit. Non ex destinato proposita fluxerunt. Nulli fortuna tam dedita est. ut multa tentanti ubiq; respondeat. Sequitur ergo ut is cui contra quæ proposuerat aliqua cesserunt: impatiens hominum rerumq; sit. Ex leuissimis causis irascitur: nunc personæ: nūc negocio: nunc loco: nunc fortunæ: nunc sibi. Itaq; ut quietus possit esse animus: nō est iactādus: nec multarum: ut dixi: rerum actu fatigandus: nec magnarum supra uires appetitarum. Facile est leuia aptare ceruicibus: & in hanc aut in illam partem transferre sine lapsu. At qui alienis in nos manibus imposita ægre sustinemus: uicti in proximo effundimus: & dum stamus sub sarcina impares oneri uacillamus. Idem accidere in rebus ciuilibus ac domesticis scias. Negocia expedita & habilia sequūtur actorem. Ingentia & supra mensuram agētis: nec dant se facile: & si occupata sunt præmunt atq; adducunt administrantem: qui non quæ facilia sunt aggreditur: sed uult facilia esse quæ aggressus est. Quotiens aliquid conaberis te simu. & ea quæ paras quibusq; paratis ipse metire. Faciet enim te asperum pœnitentia operis infecti. Hoc interest utrum quis feruidi sit ingenii: aut frigidi: aut humilis. Generoso repulsa iram exprimet: languido inertiq; tristitiam. Ergo actiones nostræ: nec paruæ sint: nec audaces nec improbæ. In uitium spes exeat. Nihil conemur quod mox adepti quoq; succesisse meremur. Demus operam ne accipiemus iniuriam quam ferre nescimus. Cum placidissimo & facilimo & minime obnoxio morosoq; uiuendum est. Sumuntur a conuersantibus mores. Et ut quædam in cōtractis corpore uitia transiliunt: ita animus mala sua proximis tradit. Ebriosus conuictores in amorem uini traxit. Impudicorum cœtus fortemq; & si liceat uirū emollit. Auaritia in proximos uirtus suum transtulit. Eadem ex diuerso ratio uirtutum est: ut omne quod secum habēt mitigent. Nec tam ualitudini profuit utilis regio & salubrius cœlum q̄ animis parum firmis in turba meliore uersari. Quæ res quanto possit intelliges: si uideris feras quoq; conuictu nostro māsuescere. Nulliq; immani bestiæ uim suam permanere si hominis contubernium diu passa est. Recondit omnis asperitas paulatimq; inter placida dediscitur. Accedit huc q̄ non tantum exemplo melior sit: qui cum quietis hominibus uiuit: sed q̄ causas irascendi non inuenit. nec uitium suum exercet. Fugere itaq; debebit omnis quos iraturos iracundia sciet. Qui sunt inquit isti? Multi ex uariis causis idem facturi. Offendet te superbus contemptu: diues contumelia: petulās iniuria: liuidis malignitate pugnax contentione: uentosus & mendax uanitate. Non feres a suspitioso timeri: a per

tinace uinci:a delicato fastidiri.Eligi, simplices:faciles:moderatos:qui iram tuam nec euocent & se rant.Magis adhuc proderunt sumiss, & humani & dulces:non tamen usq; in adulationem.Nam ira cundos nimia assentatio offendit:Erat certe amicus noster uir bonus sed iræ partioris:cui non ma gis erat tutum blandiri q̄ maledicere.Cælium oratorem fuisse iracundissi[illegible]stat.Cum quo ut aiunt cœnabat in cubiculo lectæ patientiæ clients:sed difficile erat illi in crapulam coniecto rixā eius cum quo edebat effugere.Optimum iudicauit quicquid dixisse sequi secundans agere.Nō tu lit Cælius assentientem sed exclamauit.dic aliquid contra:ut duo scimus.Sed ille quoq; q̄ non ira sceretur iratus cito sine aduersario desit.Eligamus ergo uel os potius si conscii nobis iracundiæ su mus:qui uultum nostrum ac sermonem sequantur:Facient quidem nos delicatos:& in malam cō suetudinem inducent:nihil contra uoluntatem audiendi:sed proderit uitio suo interuallū & quie tem dare.Difficilis quoq; & indomiti naturam blandientem feret.Nihil asperum tetrumq; palpan ti est:quotiens disputatio longior & pugnatior erit.In prima resistamus anteq̄ robur accipiat:aut se ipsam cōtētio:& dimissos altius tenet.Facilius est se a certamine abstinere:q̄ abducere.Studia quoq; grauiora iracundis obmittenda sunt:aut certe citra lassitudinem exercenda.Et animus non inter plura uersandus:sed artibus amœnis tradendus.Lectio illum carminum obleuiat & historia fabu lis detineat:mollis delicatiusq; tractetur.Pythagoras perturbationes animi lyra componebat.Quis autem ignorat lituos & tubas concitamenta esse:sicut quosdam cantus blandimenta.quibus mens resoluatur?Confusis oculis prosunt uirentia & quibusdam coloribus infirma acies acquiescit:quo rundam splendore constringitur.sic mentes ægras studia læta permulcent.Forum:aduocationes: iudicia:fugere debemus & omnia quæ exulcerant uitium:æque cauere lassitudinem corporis.Con sumit enim quicquid in nobis mite placidumq; est:& acria concitantur.Ideo quibus stomachus su spectus est:processuri ad res agendas maioris negocii bilem cibo temperent:q̄ maxime mouet fati gatio:siue quia calorem media compellit:& nocere sanguini cursum.q; eius uenis laboratibus sistit siue corpus:quia attenuatum & infirmum incumbit animo.Certe ob eandem causam iracūdiores sunt ualitudine aut ætate fessi.Fames quoq; & sitis ex eisdem causis uitāda est.exasperat enim & in cendit animos.Vetus dictum est.A lasso rixam quæri.Aeque autem & ab esuriente & a sitiēte & ab omni homine quem aliqua res urit.Nam ut ulcera ad leuem tactum:deinde etiam ad suspitionem tactus condolescunt,Ita animus affectus:minimis offenditur:adeo ut quosdam salutatio:epistola: oratio:& interrogatio litem euocent.Nunq̄ sine querela ægra tanguntur.Optimum est itaq; ad pri mum mali sensum mederi:sibi tamen uerbis suis quoq; minimum libertatis dare & inhibere impe tum.Facile est autem affectus suos cum primū oriuntur deprehendere.Morbum signa præcurrunt, Quemadmodum tempestatis ac pluuiæ ante ipsas nota eueniunt:ita iræ amoris omniumq; istarū procellarum animos uexantium sunt quædam prænuncia.Qui comitiali uitio solent corripi:iam aduentare ualitudinem intelligunt:si calor summe deseruit:& incertum lumē neruorumq; tepida tio est:si memoria sublabitur caputq; uersatur.Solitis itaq; remediis incipientem causam occupat: & odore gustuq; quicquid est quod alienat animos repellitur:aut fomentis contra frigus:rigoreq; pugnatur:aut si parum medicina profecit uitauerunt turbam:& sine teste ceciderunt.Prodent mor bum suum nosse:& uires eius anteq̄ spatiētur opprimere.uideamus quid sit quod nos maxime cō citet.Alium uerborum:alium rerū contumeliæ mouent.Hic uult nobilitati suæ:hic formæ suæ par ci.Ille elegantissimus haberi cupit:ille doctissimus.Hic superbiæ impatiens est,hic contumaciæ.Ille seruos non putat dignos quibus irascitur:hic intra domum sæuus:est fortis:mittis.Ille rogari inui diam iudicat:hic non rogari contumeliam.Non omnes ab eadem parte feriuntur.Scire itaq; opor tet quid in te imbecillum sit:ut id maxime protegas.Nō expedit omnia uidere:omnia audire.mul tæ nos iniuriæ transeant:ex quibus pleraq; non accipit qui nescit.Non uis esse iracūdus:ne scis cu riosus.Qui inquirit quid in se dictum sit:qui malignos sermones etiam si secreti habiti sint euertit: se ipse inequitat.Quædam interpretatio eo producit ut uideantur iniuriæ.Itaq; differēda sunt: alia diuidenda:alia donanda.Circunscribenda multis modis ira est.Plæraq; in lusum iocumq; uertan tur.Socratem aiunt colapho percussum nihil amplius dixisse:q̄ molestum esse q; nescirēt homines quando cum galea prodire deberent.Non quemadmodum facta sit iniuria refert:sed quemadmo dum lata.Nec uideo quare difficilis sit moderatio:cum sciam tyrannorum quoq; tumida & fortu nata licentia ingenia familiaremq; sibi sæuitiam repressisse Philistratum certe athenienſium tyran num memoriæ proditur:Cum multa in crudelitatem eius ebrius conuiua dixisset:nec deessent qui uellent maius ei moderare:& alius hinc:alius illinc:faces subderet,placido animo tulisse:& hoc itri tantibus respōdisse non magis illi se succensere:q̄ aliquis obligatis oculis in se occurrisset.Magna pars querelas manu fecit:aut falsa suspicando:aut læuia aggrauando.Sæpe ad nos ira uenit Sæpius nos ad illam quæ nunq̄ accersenda est:etiam cum incidit reiciatur.Nemo dicit sibi hoc propter qd irascor haud fecisse potuit.Nemo animum facientis:sed ipsum extimat factum.At qui ille intuen dus est an uoluerit an inciderit coactus sit an deceptus odium secutus sit an præmium,sibi morem gesserit:an manum alteri cōmodauerit?aliquid peccantis ætas facit:aliquid fortuna ut ferre:aut pa ti:aut humanum:aut humile sit.Eo loco nos constituamus quo,ille est cui irascimur.Nunc facit ira

cundos iniqua nostri æstimatio & quæ facere uellemus pati nolumus:nemo se differt.At qui maxi ximum remedium iræ dilatio est:ut primus eius feruor relanguescat:caligo quæ præmit mentem: aut residat:aut minus densa sit.Quædam ex his quæ te præcipitem ferebant hora non tantum di es mollier.Qu[illegible]toto euanescent.Si nihil petita aduocatio apparebit iudicium nō esse iram quicquid uoles quale sit scire tempori trade.Nihil diligenter in fluctu cernitur.Nō potuit impetra re Plato a se tempus cum seruo suo iratsceretur:sed ponere illum statim tunicam:& præbere scapu las uerberibus iussit sua manu ipse percussurus.Postq̄ intellexit irasci se sicut sustulerat manum su spensam detinebat:& stabat percussori similis.Interrogatus deinde ab amico:qui forte interuene rat:quid ageret.Exigo inquit pœnas ab homine iracundo:uelut stupens gestum illum seruitori de formem sapiēti uiro seruabat:oblitus iam serui:quia alium quem potius castigaret inuenerat.Itaq; abstulit sibi in suos potestatem:& ob peccatum quoddam commotior.Tu inquit Speusippe seruu lum istum uerberibus obiurga:nam ego irascor ob hoc nō cecidi propter quod alius cecidisset.Ira scar inquit plus faciam q̄ oportet.Libentius faciam.Non sit tste seruus in eius potestate:qui in sua non est.Aliquis nullo irato committi ultionem cum Plato sibiipse imperium abrogauerit.Nihil tibi liceat dum irasceris.Quare?quia uis omnia licere.Pugna tecum ipse:si iram uincere non po tes:ulla te incipit uincere:si abscondit:si illi exitus non datur.Signa eius obruamus:& illam q̄tum fieri potest occultam secretamq; teneamus.Cum magna id nostra molestia fiet.Cupit exilire & in cendere oculos:& mutare faciem:sed si eminere illi extra nos licuit:supra nos est,In imo pectoris se cessu recondatur.Feraturq; non ferat.Immo in contrarium omnia eius iudicia flectamus:Vultus re mittatur,Vox lenior sit:Gradus lentior,Paulatim cum exterioribus interiora formantur.In Socra te iræ signum erat uocem submittere:loqui partius.Apparebat tunc illum sibi obstare:Deprehen debatur itaq; a familiaribus coargaebatur.Nec illi exprobatio latitantis iræ ingrata.Quid ni con gauderet q̄ iram suam multi intelligerent:nemo sentiret.Sensisset autem nisi uis amicis obiurgan di se dedisset:sicut ipse sibi in amicos sumpserat.Quanto magis hoc nobis faciendum est.Roge mus amicissimum quemq; ut tunc maxime aduersus nos libertate utatur:cum minime illam iram pati poterimus.nec assentiatur iræ nostræ contra nos potens malum & apud nos generosum dum conspicimus:dum nostri sumus aduocemus.Qui uinum male ferunt & ebrietatis suæ temeritatem ac petulantiam metunt:mandant suis ut conuiuio auferantur.In temperantiam in morbo suo ex perti parere sibi in aduersa ualitudine uetant.Optimum est notis uitiis impedimenta prospicere & ante omnia componere animum ut & grauissimis rebus subditisq; cōcursus iram aut non sentiat aut magnitudinem inopinatæ iniuriæ exortam in alium retrahat:nec dolorem suum profiteatur. Id fieri posse apparebit si pauca ex ingenti turba exempla protulero:ex quibus utrunq; discerne li cet.Quantum mali habeat ira ubi hominum non præpotentum potestate tota utitur q̄tum sibi im perare possit ibi mœtu maiore cōpressa est.Cambysen regem nimis deditum uino Traxhexaupes unus ex charissimis monebat ut partius biberet turpem esse dicens ebrietatem in Rege:quem oculi hominum:aures q; sequerentur.Ad hoc ille ut scias inquit quemadmodum nunq̄ excidam mihi ap probabo iam & oculos post uinum in officio esse & manus.Bibit deinde liberalius q̄ alias capatio ribus cyphis & iam grauis & uinolentus ac uiolentus obiurgatoris sui filium procedere ultra limē iubet alleuataq; super caput sinistra manu staret.tunc intendit arcum & ipsum cor adolescentis (id enim se petere dixerat) figit(reciso q; pectore hærens)in ipso speculum ostendit:ac respiciens patrem an satis certam haberet manum interrogauit.At ille negauit Appollinem potuisse certius dimitte re.Dii illum male perdant animo magis q̄ conditione mancipium.Eius rei laudator fuit cuius ni mis erat spectatorem fuisse.Occasionem blanditiarum putauit:pectus filii in duas partes diductū & cor sub uulnere palpitans.Controuersiam illi facere de gloria debuit:& reuocare iactum ut Re gi liberet in ipso patre certiorem manum extendere, O Regem cruentum.O dignum in quem sui arcus uertantur.Cum execrati fuerimus illum conuiuia suppliciis,funeribusq; soluentem:tamē sce leratius telum illud laudatum est q̄ missum.Videmus quomodo se pater gerere debuerit:stans su per cadauer filii sui.cædemq; illam cuius & testis fuerat & causa:Id de quo non agitur apparet iram supprimi posse.Non maledixit Regi:nullum emisit me calamitosi quidem uerbū, Quod cū æque cor suum q̄ filii transfixum uideret potest dici merito deuorasse uerba.Nam si quid tanq̄ iratus di xisset nihil tanq̄ pater facere potuisset:Potest inquam uideri sapientius se in illo cursu gessisse q̄ cū de potandi modo præciperet:quem satius erat unum q̄ sanguinem bibere cuius manus poculis oc cupari pax erat.Accessit itaq; ad numerum eorum:qui magnis cladibus ostenderunt:q̄ constarent Regum amicis bona consilia.Non dubito quin Arpalus quoq; tale aliquid Regi suo persarū; sua serit:quo offensus liberos illi epulandos apposuit:& subinde quæsiit an placeret conditura.Dein de ut satis illum plenum malis suis uidit afferri capita illorum iussit.& quomodo esset acceptū in terrogauit.Non defuerunt misero uerba:non os concurrit.Apud regem inquit omnis cœna incū da est:Quid hac adulatione profecit?ne ad reliquias inuitaret,Nō uero patrem damnare Regis sui factum.Non uero querere dignam tam truci prorēto pœnam.Sed hoc interim intelligo:posse etiā exigentibus malis nascentem iram,abscondit:& ad uerba contraria sibi cogi.Necessaria est ista do

sortis refrenatio:utiq; hoc sortitis uitæ genus:& ad regiam adhibitis mensam. Sic dicitur apud illos: sic bibitur:sic respondetur. Funeribus suis arridendum est. An tanti sit uita uidebimus. Alia ista quæ stio est. Non consolabimur tam triste ergastulum:nō adhortabimur ferre imperia carnificum. ostendemus in omni seruitute apertam libertati uiā si æger animus & suo uitio [illegible] Hic miserias sibi uiri secum licet. Dicam & illi qui in Regē incidit:lagittis pectora amicorum petēte:& illi cuius dominus liberorum uiscera patres saturat:quid genus demens? quid expectas in te? Aut hostis aliquis per exitum gentis tuæ uindicet:aut Rex a longinquo potens aduolet. Quocunq; respexeris ibi malorū finis uidetur. Vides illum præcipitē locū illac ad libertatem descenditur:uides illud mare: illud flumen:illū puteum. Libertas illic in imo sedet. Vides illam arborē: breuē:horridam: infœlicem. pendet inde libertas. Vides iugulū tuū:guttur tuū:cor:effigia seruitutis sunt. Nimis mihi operosos exitus monstras:& multū animi ac roboris exigentis. Quæris quod sit ad libertatē iter? Quælibet corpore in tuo uena. Quādiu quidem nihil tam intolerabile nobis uidetur:ut nos expellat e uita iram in quocunq; erimus statu remoueamus. Permitiosa est seruiētibus. Omnis enim indignatio in tormētū suū proficit:& imperia grauiora sentit quo cōtumacius patitur. Sic laqueos fera dū iactat. astringit:sic aues uiscum dum trepidantes excutiunt plumis oibus illiniunt. Nulli tam artum est iugum quod non minus lædat ducentē q̄ repugnantē. Vnū est leuamentu malorum ingētium pati:& necessitatibus suis obsequi:sed cū utilis sit seruiētibus affectum suorū:& huius præcipue rapidi atq; effreni continētia utilior est. regibus. perierunt omnia ubi quantū suadet ira fortuna permittit, nec diu potest quæ multorū malorū exercetur potentia stare. Periclitantur enim ubi eos, qui separatim gemunt:cōmunis mœtus uinxit pleroſq; itaq; modo singuli mactauerūt:modo uniuersi:cum illos conferem in unum iras publicus dolor coegisset. At qui plerique sic iram quasi insigne regnū exercuerunt. Sic Darius qui primus post ablatū magorū imperū:persas & magnam partem orientis obtinuit. Nam cū bellū scythis indixisset orientē cingentibus rogatus ab oraborto nobili sene: ut ex tribus liberis unum in solatiū patri relinqueret. duorū opera uteretur plus q̄ rogabatur pollicitus. Omnes se illi dixit remissurū & occisos in cōspectu parētis abiecit crudelis futurus si omnes abduxisset. At quanto xerses facilior qui Pithio quinq; filiorū patri unius uacationē petēti quē uellet eligere permisit. deide quē eligerat in partes duas distractū ab utroq; uiæ latere posuit. Et hac uictima lustrauit exercitum. Habuit itaq; quē debuit exitū uictus:& late longeq; fusus:ac stratā ubiq; ruinam suā cernens mediis inter ſ. orū cadauera incessit. hæc barbaris Regibus feritas in ira fuit quos nulla eruditio:nullus litterarū cultus imbuerat. Dabo tibi ex Aristotelis sinu regē Alexandrū qui. Clitum charissimū sibi & uita educatū inter epulas transfodit manu quidē sua. Parū adulantē & pigre ex macedone ac libero in persicā seruitutē transeuntē. Nā Lysimachū æque familiarē sibi Ieoni obiecit. Nūquid ergo hic Lysimachus fœlicitate quadā dentibus leonis elapsus:ob hoc cū ipse regnaret mitior fuit. Nam Theleſſorū rhodiū amicū suū undiq; decurtatū:cū aures illi nasumq; abscidisset:in cauea uelut nouū animal aliquid & inusitatū diu pauit:cū oris detrūcati mutilatiq; deformitas humanā faciē perdidisset. Accedebat fames & squalor & illuuies corporis in stercore suo destituti:collosis super hoc genibus manibusq; quas in usum pedū angustiæ loci cogebant. Lateribus uero ex attritu exulceratis:non minus fœda q̄ terribilis erat forma eius uidētibus. Factusq; pœna sua monstrū mammā quoq; amiserat:tamē cum dissimilis esset homini qui illa patiebatur:dissimilior erat qui faciebat. Vtinā ista senitia inter peregrina mansisset exempla:nec in romanos mores, cū aliis aduētitiis uitiis supplicioru irrarūq; barbariæ transisset. M. Mario cui uitanti populus statuas posuerat cui thure & unō. N. supplicat. L. Sylla perfringi crura:erui oculos:amputari manus iussit:& quasi totiens occideret quotiēs uulnerabat. Paulatim & per singulos artus lacerauit. Quis erat huius imperii minister? Quis nisi Catelina? Iam omne facinus Marius exercens:si illū ante bustum. Quinti catuli carpebat:grauissimus mitissimi uiri cineribus supra quos uir mali exēpli populares tamen:& nō tam immento q̄ nimis amatus per stillicidia sanguinem dabat. Dignus erat Marius qui illa pateretur. Sylla qui iuberet. Catelina qui faceret. Sed indigna. R. P. quæ in corpus suum pariter & hostium & iudicum gladios recideret. Quid antiqua perscrutor? Modo. C. Cæsar Sextū papinium cui pater erat consularis. Bethenum bassum questorē suū procuratoris sui filium:alioſq; & equites romanos & senatores uno de flagellis:cecidit. Torsit nō quæstionis sed animi causa. Deinde adeo impatiens fuit differendæ uoluntatis q̄ ingentē crudelitas sine dilatione poscebat. Vt in Cirrha maternorū hortorū quæ porticum a ripa separat inambulans quosdam ex illis cū matronis atq; alliis senatoribus ad lucernā decollaret. Quid instabat? quod periculū aut priuatum aut publicum una uox minabatur? quantū fuit lucem expectare? Denicq; ne senatores populi romani scelera tus occideret q̄ fuit crudelitas eius superba? adhuc pertinet scire: q̄q̄ aberrare aliquādo possimus uideri:& in deuium exire. sed hoc ipsum pars erit iræ super solita seuientis. Ceciderat flagellis senatores: ipse effecit:ut dici posset solet fieri. torserat per omnia quæ in rerum natura tristissima sunt: fidiculis tabularibus:eculeo:igne:uultu suo. Et hoc loco respondebitur magnam rem si tres senatores quasi nequam mancipia inter ueſperam & flammas diuisit. Homo qui de toto senatu trucidando cogitabat:qui optabat ut populus romanus unam ceruicem haberet:ut scelera sua tot locis ac tem-

poribus diducta in unum [illegible]cum & unum diem cogeret. Quid tam mauditum quā nocturnum supplicium? Cum latrocinium tenebris abscondi soleat. Animaduersiones quo notiores sunt. plus ad exemplum emendationēq; proficiant & hoc loco respondebitur mihi quid tantopere admiraris? Isti beluæ qui [illegible] est:ad hoc uiuit:ad hoc uigilat. Nemo certe inuenietur alius qui imperauerit omnibus his in quos animaduerti iubebat. Os inserta spongia includi:ne uocis emittēdæ haberet facultatem. Cui unq̄ morituro non est relictū qua gemeret:timuit ne q̄ liberiorē uocē extremus dolor mitteret:ne quid quod nollet audiret. Sciebat autē inumerabilia esse quæ obiicere illi nemo nisi periturus auderet. Cum spongiæ non inuenirentur:scindi uestimenta miserorum:& in os farciri pānos imperauit. Quæ ista seuitia est? liceat animū non per uulnus emittere. Adiicere his longū est quos patres occisorū eadē nocte dimissis per domos centurionibus adhuc homo misericors luctu liberauit. Non enim Caii seuitiā. sed iræ malū propositū est scribere: quæ non tantū in unum furit: sed gentes totas lacerat: sed urbes: sed flumina exuta ab omni sensu doloris conuerberat. Sicut Rex persarū totius populi naret recidit in Syria tindentio colura loci nomē est. Peperciſſe illum iudicas q̄ non tota capita præcidit. Nouo genere pœnæ delectatus est. Tale aliquid passi forent Aethiopes qui ob longissimū uitæ spatium macrobici appellantur. In hos enim quia nō supinis manibus exceperant seruitutē: missisq; legatis libera responsa dederant: quæ cōtumelioſa Reges uocant. Cambyses fremebat:& prouisis cōmeatibus non exploratis itineribus per inuia per arentia trahebat omnem bello utilē turbā: cui inter primū iter deerant necessaria: nec quicq̄ subministrabat sterilis & inculta humanoq; ignota regio. sustinebant famē primo tenerrima frondiū:& acumina arbotū: tum coria in ignē mollita. Et quicquid necessitas cibū fecerat. Postq̄ inter harenas radices quoq; & herbas defecerāt apparuitq; inops etiā animaliū solitudo. decimū quemq; sortiti alimentū habuerunt fame sæuius. Agebat adhuc ira regē præcipitē: cum partē exercitus amisisset: partē comedisset. donec timuit ne & ipse uocaretur ad sortē tum demū signum receptui dedit. Seruabantur interim illi generosæ aues:& instrumēta epularū camelis uehebantur. Cū sortirētur milites eius quis male peiret: quis peius uiueret. Hic iratus fuit genti:& ignotæ & imerite sensere tantū Citus fluuium. Nam cum babiloniā oppugnaturus festinaret ad bellū cuius maxima mōēta in occasionibos sunt: gāgen late fusum amnem nando trāsire tentauit: quod uix tutū est:& cum sensit estatē:& ad minimū deductus est. Ibi unus ex his equis qui trahere regiū currū alibi solebant abreptus uehementer commouit regē. Iurauit itaq; amnem illū Regis cōmeatus auferentē eo se redacturū: ut transiri calcariq; etiam a fœminis posset. Huc deinde omnē transtulit bellū apparatū:& tandiu assedit operi donec c. &. lxxx. cuniculis diuisum alueum in. ccc. &. xl: riuos dispergeret. & siccum dimitteret in diuersum fluentibus aquis periit itaq; tēpus:& magna in magnis rebus iactura:& militū ardor quē inutilis labor fregit & occasio aggrediēdi imparatos: dum ille bellū inductū hosti cū flumine gerit hic furor Quid enim aliud uoces: romanos quoq; contingit. C. enim Cæsar ustilla in herculanensi pulcherrimā: quia mater sua aliquādo in illa custodita erat diruit: fecitq; eius per hoc notabilē fortunam: statem enim prænauigabamus: nunc causa dirutæ queritur. Et hæc cogitanda sunt exēpla quæ uites: & illa econtrario quæ sequaris moderata leuia: quibus nec ad irascendū causa defuit: nec ad ulciscēdum potestas. Quid enim facilius fuit Antigono q̄ duos manipulares duci iubere: qui incūbentes Regi tabernaculo faciebant quod hoies & periculosissime & libentissime faciunt. de Rege suo male existimant. Audierat omnia Antigonus: ut pote cū interdicentē & audiētē parum interesset: quē ille leuiter cōmouit: & longius inquit discedite ne uox rex exaudiat. Idem quadā nocte cum quosdā ex militibus suis exaudisset: omnia mala imprecātes Regi: qui ipsos in illud iter & in extricabilē lutum deduxisset: accessit ad eos qui maxime laborabāt: & cum ignorantes a quo adiuuarentur explicuisset. Nunc inquit maledicite Antigono cuius uitio in has miserias incidistis. Ei autē bene optate qui uos ex hac uoragine eduxit. Idem immitati animo hostium suorū maledicta q̄ ciuiū tulit. Itaq; cum in paruulo quodā castello græci obsiderentur: & fiducia loci contēnentes hostem: multa in deformitatē Antigoni iocarentur: & nunc statura humilē: nunc collisum nasum deriderent. Gaudeo inquit Rex & aliquid boni sponsi in castris meis si hoc est si mei de me mala loquūtur: leuum habeo: cū hos dicaces fames domuisset: captis sicut mos est: ut eos qui militiæ utiles erant in cohortes describeret: cæteros præconio subiiceret. Idq; se negauit facturum fuisse: nisi expediret his dominū habere qui tam malam haberent linguā. Huius nepos fuit Alexander qui lanceā in conuiuos suos torquebat: qui ex duobus amicis: quos pauloante retuli: Alterum feræ obiecit: alterum sibi. Ex his duobus tamen qui leoni obiectus est uixit. Non habuit hoc adiutus ille uitiū ne paternū quidē. Nam si qua alia in Pphilippo uirtus fuit: & contumeliarū patientia ingens instrumentū ad tutelā regni Democharis ad illū parasiades ob nimiā & procacem linguā appellatus inter alios athenienſium legatos uenerat. Audita benigne legatiōe Philippus: dicite inquit mihi facere quid possum qd sit athenienſibus gratū. Excepit Democharis te inquit suspendere indignatio circunstantium ad tā inhumanū responsum exorta: quos Ppilippus conticescere iussit: & Thesitam illū saluū incolumēq; dimittere. At uos cæteri legati inquit nunciate athenienſibus multo superbiores esse qui ista dicūt q̄ qui impune dicta audiunt. Multa & diuus Augustus digna memoria fecit: dixitq; quibus apparet

illi iram non imperasse: Timagines hi⟨storiarū⟩ scriptor: quædā in ipsum: quædam in uxorē eius: & in tota domū eius dixerat: nec perdidit dicta magis enim circunferebat: & in ore hominū est temeraria urbanitas. Sæpe enim illum Cæsar monuit ut moderatius lingua uteretur: perseuerāti domo⟨s⟩ sua interdixit. Postea Timagines in contubernio Pollionis Asinii cōsenuit: ⟨ac⟩ceptate directus est. Nullum illi lumē præclusa Cæsaris domus abstulit: historias quas postea scripserat recitauit: & combussit: & libros acta Cæsaris Augusti continentes in ignē. Inimicitias gessit: Cū Cæsare Augusto. nemo amicitiā eius extimuit. Nemo quasi fulguris ictum refugit. Fuit qui preberet tam alte cadenti sinum: tulit hoc ut dixi Cæsar patienter. ne eo quidē motus q̄ laudibus suis rebusq; gestis manus attulerat. Nunq̄ cum hospite inimici sui quæstus est hoc duntaxat Pollioni asinio dixit Therio trophis paranti. demus excusationē: obstitit. fruere inquit mi Pollio fruete. & cū Pollio diceret si iubes Cæsar statim illi domū meam interdicā. Hoc me inquit putas facturū: cū ego uos in gratiam reduxerim. Fuerat enim aliquādo Timagini Pollio iratus: nec ullam aliā habuerat causam desinēdi q̄ Cæsar cœperat. Dicat itaq; sibi quisq; quotiens lacessitur. Nunquid potentior sum Philippo? Illi tamen impune maledictū est. Nunquid enim in domo mea plus possum q̄ toto orbe terrarum diuus Augustus potuit? Ille tamen contentus fuit conuitiatore suo secedere. Quid est? quare ergo serui mei hilarius respōsum & contumaciorē uultū & non peruenientē usq; ad me murmurationem flagellis & compedibus expiem. Quis sum? cuius aures lædi nephas sit. Ignouerunt multi hostibus. Ego nō ignoscam pigris & negligētibus garrulis? Puerum ætas excuset: fœminā sexus: extraneum libertas: domesticū familiaritas. Nunc primū offendit: cogitemus q̄diu placuerit. Sæpe & alias offendit. Feramus quod diu tulimus. Amicus est: fecit quod noluit. Inimicus est: fecit quod debuit: Prudentiori credamus Stultiori remittamus. pro quocunq; illud respondeamus nobis sapientissimos quoq; uiros multa delinquere. Neminē esse tam circunspectū: cuius nō diligentia aliquādo sibi ipsa excidat. Neminē tam maturū cuius nō grauitatem in aliquod feruidius factū casus impingat. Neminē tam timidū offensarum qui nō in illas dum uitat incidat. Quomodo homini pusillo solatiū iniquis fuit. Etiam magnorū uirorū titubare fortunā: & æquiore animo filiū in angulo fleuit: qui uidit acerba funera etiam ex regia duci. Sic animo æquiore feret ab aliquo lædi: ab aliquo contēni: circumq; uenit in mentē nullam esse tantam potentiā in quam non incurrat iniuria. Quod si etiā prudentissimi peccāt. cuius nō error bonā causam habet. Respiciamus quotiens adolescent: a nostra in officio parū diligens fuerit: in sermone patū modesta: in uino parum temperans. Si iratus est: demus illi spatium quo respicere quod fecerit possit. Ipse castigabit. Deniq; dabit pœnas. Non est quod cum illo paria faciamus. Illud nō uenit in dubium quin⟨ is⟩ se exemerit turbæ: & altius steterit quisq; despexit lacessentes. proprium est magnitudinis uere non sentire percussum. Sic immanis fera ad latratum canum lenta respexit. Sic irritus ingenti scopulo fluctus assultat. Qui nō irascitur: incōsusus iniuria persistit. Qui irascitur motus est. At ille quē modo altiorem omni incōmodo posui: tenet quodā amplexu summū bonum. Nec homini tantū sed ipsi fortunæ respondet. omnia licet facias minores q̄ ut serenitatē meā obducas. Vetat hæc rario cui uitam regendam dedi. Plus mihi nocitura est ira q̄ iniuria. Quid ni plus? Illius modus certus est. Ista quo usq; me latura sit incertum est. Non possum inquis pati. Graue est iniuriam sustinere. Mentiris. Quis enim iniuriā non potest ferre? qui potest iram? Adiice nunc q̄ agis ut & iram feras & iniuriam. Quare fers ægri rabiē: & frenetici uerba? puerorum proteruas manus? Nempe quia uidentur nescire quid faciunt. Quid interest quo quisq; uitio siat imprudens: imprudentia par in omnibus patrocinium est. Quid ergo inquis? impune illi erit. Puta te uelle. Tamen non erit. Maxima est enim facta iniuria pœna fecisse. nec quisq̄ grauius afficitur: q̄ qui ad supplicium pœnitentiæ traditur. Deniq; ad conditionem rerum humanarum respiciendum est. Vt omnium accidentium æqui iudices simus. Iniquus autem qui cōmune uitium singulis obiecit. Non est æthiopis inter suos insignitus color. Nec russus crinis & coactus in nōdū. Apud germanos utrumq; decet. Nihil in uno iudicabis notabile aut fœdū quod genti suæ publicum est. Et ista quæ rettuli unius regionis atq; anguli cōsuetudo defendit. Vide nunc quanto in his iustior uenia sit: quæ per totum genus humanum uulgata sunt. Omnes incōsulti & improuidi sumus: omnes incerti: querulti: ambitiosi. Quid leuioribus uerbis publicum abscondo. Omnes mali sumus. Quicquid itaq; in alio reprehenditur: id unusquisq; in suo sinu inuenit. Quid illius pallorem? illius maciem notas? Pestilentia est. Placidiores itaq; inuicē sumus. Mali inter malos uiuimus. Vna res nos facere potest quietos. Mutuæ fœlicitatis cōuentio. Ille mihi iā nocuit. Ego illi nondum. Sed iam aliquem fortasse læsisti. Sed lædes. Noli existimare hanc horam: aut hunc diem. Totum inspice mentis tuæ habitum: etiam si nihil mali fecisti: potes facere. Quanto satius est sanari iniuriam q̄ ulcisci. Multum temporis ultio assumit. Multis se iniuriis obiicit dum una dolet. Diutius irascimur omnes q̄ lædimur. Quanto melius est abire in uniuersum: nec uitia uitiis componere. Num quis satis constare sibi uideatur. si mulam calcibus repetat: & canem morsu. Ista inquis peccare se nesciunt. Primum q̄ iniquus est apud quem hominem esse ad impetrandā uenia nocet. Deinde si cætera animalia hic iræ tuæ subdunt: q̄ consilio careant: eo loco tibi sit quisquis consilio caret. Quid enim refert an alia multis dissimilia: hanc caliginem mētis peccauit. Hoc

enim primum. Hoc enim extremum. Non est quod illi crebras etiam si dixit iterū nō faciam. Et iste peccabit: & in istum alius: & tota uita inter errores uolutabitur. Mansuete imansueta tractāda sunt. Quod in luctu dici efficacissime & in ira dicetur. Vtrum aliquando desines: an nunq̄. Si aliquando facturus es: ira relinquere. q̄ ab ira relinqui. An semper hæc cogitatio durabit. Vide impacatam quæ tibi denuncies uitam: qualis erit enim semper timentis. Adiice nunc q̄ bene te ipse succenderis: & subinde causas quibus stimulis renouaberis: sua sponte ira discedet: & uires illi dies subtrahet. Quanto satius est a te illam uinci q̄ a se. Huic irascaris: deinde illi seruis: deinde libertis parentibus: deinde liberis notis: deinde ignotis. Vbiq; enim causæ supersunt ubi deprecator animus accessit. Hinc te ille furor rapiet. & illinc alio. & nouis subinde irritamentis orientibus continuabitur rabies. Age infœlix & quando amabis? O q̄ bonum tempus in re mala perdis. Quāto nunc satius erat amicos parare: inimicos mitigare. R. P. administrare: transferre in res domesticas operam q̄ circunspicere quicquid alicui possis facere mali: quod aut dignitati aut patrimonio: aut corpori uulnus infringas. Cū id tibi contingere sine certamine aut periculo non possit: etiam si cū inferiore concurses: uictū licet accipias: & ad arbitriū tuum omni patientiæ expolitum: sæpe nimia uis cedētis: aut articulum loco mouit: aut neruum in his quos fregerat dentibus fixit. Multos iracundia mancos: multos debiles fecit: etiam ubi patientia est nacta materiā. Adiice nunc q̄ nihil tam imbecille natum est ut sine elidetis periculo pereat. Imbecillos ualentissimis: alias dolor: alias casus exæquat. Quid q̄ pleraq; eorum propter quæ irascimur offendunt nos magis q̄ lædunt. Multum autem interest utrum aliquis uoluptati meæ obsteterit an desit: eripiat an non det. At qui in æquo ponimus utrum aliquis auferat an neget. Vtrum spem nostram præcidat aut differat. Vttrum contra nos faciat an per se. Amore alterius an odio nostri. quidā uero non tantū iustas causas standi contra nos sed etiā honestas habent. Alius patrem tuetur: alius fratrem: alius patruum: alius amitum. His tamen nō ignoscimus id facientibus quod nisi facerent improbaremus. Immo quod est incredibile sæpe de facto bene existimamus: de faciente male. At mehercule uir magnus ac iustus fortissimum quemq; ex hostibus suis & pro libertate ac salute patriæ pertinacissimū suspicit: & talem sibi ciuem: talem militē contingere optat. Turpe est odisse quē laudes. quanto uero turpius ob id aliquē odisse propter quod misericordia dignus est. Si captiuus in seruitutem subito depressus reliquias libertatis tenet: nec ad sordida ac laboriosa ministeria agilis occurrit. Si ex ocio piger æquum uehiculumq; domi cursu non exæquat: si inter quotidianas uigilias sessum somnus oppressit: si rusticum laborem recusat: aut nō fortiter obiit: a seruitute urbana & feriata translatus ad durū opus. Distinguamus utrum aliquis non possit: an nolit. Multos absoluemus si cœperimus ante iudicare q̄ irasci. Nunc autem primū impetum sequimur. Deinde quis uana nos concitauerint: perseueramus ne uideantur cœpisse sine causa & quod iniquissimū est pertinaciores nos facit iniquitas iræ. Retinemus enim illā & augemus: quasi argumentū sit iuste irascentis grauiter irasci. Quanto melius est initia ipsa perspicere q̄ leuia sint q̄ innoxia. Quod accidere uides in animalibus mutis: idem in homine deprehēdes. Friuolis turbamur & inanibus. Taurum color rubicundus excitat: ad umbrā aspis exurgit. Vrsos leonesq; mappa proritat. Omnia quæ natura fera ac rabida sunt consternantur ad ima. Idem inquietis & stolidis ingeniis euenit: rerum suspitione feruntur. Adeo quidē ut interdū iniurias notent: modica beneficia u quibus frequentissima certe acerbissima iracūdiæ materia est. Charissimis enim irascimur q̄ minora nobis præstiterint q̄ mente concepimus q̄ quæ alii tulerint: cū utriusq; rei paratū remediū sit. magis alteri indulsit. nostra nos sine comparatione delectent. Nunq̄ erit fœlis quem torquebit fœlicior. Minus habeo q̄ speraui. Sed forte plus speraui q̄ debui. Hæc pars maxime metuenda est. Hinc pernicio⟨sissimæ⟩ iræ nascuntur: & sanctissima quæq; inuasuræ. Diuū Iulium plures amici cōfecerūt q̄ inimici: quorum non expleuerat spes inexplebiles. uoluit quidem ille. Neq; enim quisq̄ liberalius uictoria usus est: ex qua nihil sibi uindicauit: nisi dispensandi potestatem: sed quemadmodum sufficere tam improbis desideriis posset: cum tantum omnes cōcupiscerēt quantum poterat unus. Vidit itaq; strictis circa sellam suā gladiis cōmilitones suos. Cimbarū Tullium acerrimum pauloante suarum partiū defensorem aliosq; post Pompeium: demū post pompeianos. Hæc res sua in Reges arma conuertit fidissimosq; eo cōpulit. ut de morte eorū cogitarent. pro quibus & ante quos uotū moti habuerant. Nulli ad alia respicienti sua placent. Inde diis quoq; irascimur q̄ aliquis nos antecedat: obliti quantū sequatur a tergo ingentis inuidæ. Tanta tamen importunitas hominum est: ut q̄is multū acceperint: iniuriæ loco sit plus accipere potuisse. Dedit mihi prætura: sed consulatum sperauerā. Dedit duodecim fasces: sed nō fecit ordinariū consulem. A me numerari uolūt annū: sed deest mihi ad sacerdotiū puo aptatus in collegiū sum. Sed cur in unum cōsumam dignitatē meā: sed patrimonio nihil contulit: & dedit mihi quæ debebat alicui dare: de suo nihil protulit. Age potius gratias pro his quæ accepisti. Reliqua expecta: & nondum plenū te esse gaude inter uoluptates est superesse quod speres. Omnes uicisti. Primū te esse in animo amici tui letare. Multi te uincunt. Cousidera quanto antecedas plures q̄ sequaris. Quod sitiente maximū uitium quæris: falsas rationes conficis. Data magno extimas: accepta paruo. Aliud in alio nos deterreat. Quibusdā timeamus irasci. Quibusdā uereamur. Quibusdā fastidiamus. Magnā rem sine dubio fecerimus: si seruulū in-

fœlicem in ergastulũ miserimus quor properamus uerberare statim cur protinus frangere. Non peribit potestas ista si differetur: siue tẽpus ueniat quo ipsi iubeamur. Nũc ex imperio iræ loquemur: cum illa abierit tunc uidebimus quanto sit ista lis extimanda. In hoc enim præcipue fallimur ad ferrũ uenimus: ad capitalia supplicia: & uinculis: carcere: fame: uindicamus rẽ castigandã leuioribus. Quomodo inquis nos iubes itueri q̃ omnia per quæ lædi uideamur ex: gua misera puerilia sint. Ego uero nihil magis suaserim q̃ sumere ingentẽ animũ: & hæc propter quæ litigamus: di scurrimus: anhelamus: uidere q̃ humilia & abiecta sint. Nulli qui altum quiddam aut magnificum cogitant respicienda. Circa pecuniã plurimũ uociferationis est. hæc fora defatigat: patres liberosq̃ cõmittit. Venena miscet. Gladios tã percussoribus q̃ legionibus tradit. Hæc est sanguine nostro delibuta. Propter hanc uxorũ maritorũq̃ noctes strepunt litibus: & tribunalia magistratuum præmit turba. Reges sæuiunt rapiuntq̃ & ciuitates longo seculorũ labore cõstructas euertũt. Vt aurũ argẽtumq̃ in cinere urbiũ scrutentur. Libet intueri fiscos in angulo iacentes. Hi sunt propter quos oculi clamore exprimantur. Fremitu iudiciorũ basilicæ resonant. aduocati ut longinquis regionibus iudices sedeant iudicaturi: utrius iustior auaritia est. Quid si non propter fiscũ quidẽ: sed pugnum æris: aut imputatũ a seruo denariũ: senex sine hærede moriturus stomacho dirũpitur? Quid si propter usuram aut milesimã ualitudinarius fœnerator distortis pedibus & manibus ad cõparãdum nõ relictis: clamat: per uadimonia asses suos in ipsius morbi accessionibus uinpicat: Si tota mihi ex omnibus metallis quæ cũ maxime deprimimus pecuniã proferas. Si in mediũ proiicias quicquid thesauri tegunt: auaritia iterũ sub terras referente quæ male gesserat: omnẽ istam congeriẽ non putem quæ frontẽ uiri boni contrahat. Quanto risu prosequẽda sunt quæ bonis lachrymas educunt. Cedo nũc persequere cætera: cibos: potiones: horumq̃ causa paratã: ambitionẽ: munditias: & uerba: contumelias: & motus corporũ parũ honorificos: & suspitiones: & cõtumacia iumenta: & pigra mancipia interpretatores malignos uocis alienæ: quibus efficitur ut inter iniurias naturæ numeretur sermo homini datus. Crede mihi leuia sunt propter quæ non leuiter excãdescimus: qualia quæ pueros in rixam & iurgiũ cõcitant. Nihil ex his quæ tam triste agimus seuũ est mihi magnum. Inde inquã nobis ira & insania ẽ: q̃ exigua magna existimatis. Auferre hic mihi hæreditatẽ uoluit. Hic me diu spem supremã captatus tunc criminatus est. Hic scortũ meũ cõcupiuit. Quod uinculũ amoris esse debeat: seditionis atq̃ odii causa est. Idem uelle iter angustũ: rixas transeuntiũ cõcitat: diffusa & late patens uia ne populos quidẽ collidit. Ista quæ appetimus quia exigua sunt nec possunt ad alterũ nisi alteri erepta transferri eadẽ affectãtibus pugnam & iurgia excitat. Respõdisse tibi indignaris libertũq̃ & uxorẽ & clientem. Deinde idem de. R. P. libertatẽ iublatã quæris quã domi sustulisti. Rursus si tacuit interrogatus contumaciã uocas. & loquatur & taceat & rideat corã domino inquis imo corã patrefamiliæ. Quid clamas? Quid uociferaris? Quid flagella media cœna petis q̃ serui loquãtur q̃ non eodẽ loco turba cõcionis est: & silẽtiũ solitudinis. In hoc habes aures ut non nisi modulata tantum & mollia & ex dulci tracta cõpositaq̃ accipiant: & risum audias oportet: & fletum: & blãditias: & lites: & prospera: & tristia: & horum uoces: & fremitus animaliũ: latratusq̃. Quid miser expauescis: & ad clamorẽ serui: & ad tinnitum æris: aut ianuæ impulsum? cũ tam delicatus fueris: tonitrua audiẽda sunt. Quod de auribus dictũ transferunt ad oculos: qui nõ minus fastidio laborant si male instituta sunt: macula offenduntur: & sordibus & argento parũ splendido: & stagno non ad solem perlucẽte. Hi nempe oculi qui nõ ferunt nisi uanũ ac recenti curru nitens marmor: qui mensam misi crebris distinctã uinis: qui nolunt domi nisi auro preciosa calcare æquissimo animo foris & scabras lutosasq̃ semitas spectent: & maiorẽ partẽ occurrentiũ squalidã parietes insulæ exesos. ruinosos: inæquales. Quid ergo aliud est quod illos in publico non offendat: domi moneat: q̃ opinio illic æqua & patiẽs: domi morosa & querula. Omnes sensus perducẽdi sunt ad firmitatẽ naturã patientes sunt: si animus illos desit corrũpere: qui quotidie ad rationẽ reddendã uocãdus est. Faciat hoc quod Sextius. Vt cõsumato die cũ se ad nocturnã quietẽ recepisset: interrogaret animũ suũ q̃ hodie malũ tuũ sanasti: cui uitio obstitisti: qua parte melior es: desinet: ira & erit moderatior qui sciet sibi quotidie ad iudicẽ esse ueniendũ. Quid ergo pulchrius hac consuetudine excutiendi totũ diẽ: qualis ille somnus post recognitionẽ sui sequitur: q̃ tranquillus altus ac liber: cũ aut laudatus est animus: aut admonitus: & speculator sui censorq̃ secretus cognoscet de moribus suis. Vtor ac potestate: & quotidie apud me causam dico. cũ sublatũ e conspectu lumen est: & cõticuit uxor: moris iam mei conscia: totũ diem mecũ scrutor: facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipse abscondo: nihil transeo: quare enim quicquid ex erroribus meis timeã cũ possum dicere: uide ne istud amplius facias ne tibi ignosco. In illa disputatione pugnatius locutus es. Noli postea cõgredi cũ imperitis. Nolunt discere qui nunq̃ didicerũt. Illũ liberius admonuisti q̃ debebas. itaq̃ nõ emẽdasti sed offendisti. De cætero uide ne non tantũ an uerũ sit quod dicis: sed an ille cui dicitur ueri patiens sit. Admoneri bonus gaudet: Pessimus quisq̃ correptorem asperrime patitur. In cõuiuio quorundã te sales: & in doloré tuũ iactauerba tetigerũt. Vitare uulgares conuictus memento: solutior est post uinum licẽtia: quia ne sobrius quidẽ pudor est. Iratũ uidisti amicũ tuum hostiario causidici alicuius: aut uidisti q̃ intrantẽ submouerat: & ipse pro illo iratus extremo mancipio fuisti. Irasceris ergo ca-

thenario cani: & hic cũ multum latrauit obiecto cibo manducescit. Recede longius & ride. Nũc iste aliquẽ se putat q̃ custodit: ligatorq̃ turba limẽ obsessum. Nec ille q̃ intra iacet fœlix fortunatusq̃ ẽ: & beati hominis hac potentis iudicat indicium difficilem iam uam. nescit durissimum esse hostium. carcerem in pectore animo multa: esse tibi patienda. Num quis se hyeme algere miratur? Num quis in mare nauseare? in uia concuti? fortis est animus ad quæ præparatus uenit minus honorato locq̃ positus. irasci cœpisti conuiuatori. uocatori: ipsi q̃ tibi præferebatur. Demens quid interest quam lecti præmas partem. Honestiorem te aut turpiorem potest facere puluinus? Non æquis quendam oculis uidisti: quia de ingenio tuo male locutus est. Recipis hanc legem. Ergo te Ennius quo nõ delectaris odisset: & Hortensius simultates tibi indiceret. & Gicero si derideres carmina eius inimicus esset. Vis tu æquo animo pati candidatus suffragia. Contumeliam tibi fecit aliquis. Nunquid maorem q̃ Diogeni philosopho stoico. Cui de ira tum maximo differenti adolescenti adolescens protervus insputt. tulit hoc leuiter ac sapienter. Non quidem iquit irascor: sed dubito tamẽ an irasci oporteat. quãto uidetur melius cui cum causam agenti in frontem mediam q̃tum poterat attracta pituita saliua repuisset. lentulus ille patrum nostrorum memoria facetus & impotens absterso faciem: & affirmabo inquit omnibus Lentule falli eos qui te negant os habere. Contingit iam nobis Noua te bene componere animum si aut non sentit iracũdiam: aut superior est. Videamus quo aliena irã leniamus. nec enim sani esse tantũ uolumus sed sanare. Primã iram non audebimus oratione mulcere: surda est & amens: dabimus illi spatium. remedia in remissionibus prosunt nec oculos tumẽtes tantabimus uim rigentem nomendo incitaturi: Nec cætera uitia dum feruent iniria morborũ quies curat. Quãtulũ inquis prodest remedium tuũ. si sua sponte desinentẽ irã placat? Primũ ut citius desinat efficit. Deide custodierit ne recidat: ipsũ quoq̃ impetũ quẽ nõ audet lenire fallet. Remouebit oia ultionis instrumẽta. Simulabit iram ut tanq̃ adiutor & doloris comes plus auctoritatis in cõsiliis habebat: moras nectet: & dum maiorem petit pœnã præsentem differt. Omni arte requiẽ factori dabit: Si uehementior erit: aut pudorem illi cui con restit incutier: aut mœtum. Si infirmior: sermones infert uel gratos: uel nouos: & cupiditatẽ cognoscendi uocabit. Medicum aiunt cum regis filiã curare deberet: nec sine ferro posset dũ tumentem mãmã leuiter fouet: scapellũ spongia rectũ induxisse. Repugnasset puella remedio palã admoto: eadem quia non expectauit: dolorem tulit. Quædam non nisi decepta sanantur. Alteri dices. Vide ne inimicis iracũdia tua uoluptati sit. Alteri: uide ne magnitudo animi tui creditũq̃ apud plæroſq̃ robur cadat. indignior mehercule & non iuenio delẽdi modũ si tps expectãdũ ẽ: dabit pœnas. Serua istud i aio tuo cũ potueris & p mora reddes. castigare uero irascentẽ & ultro obuiã ire ei incitari est. Varie aggredieris blãdeq̃ nisi forte tãta persona eris ut possis irã cõminuere: quẽadmodũ fecit diuus Augustus cũ cœnaret apd Nediũ pollionẽ fregerat unus crystallinũ ex seruis: morte rapi eũ Nedius iussit: nec uulgari quidem peritur morte murenis obiici iubebatur: quas ingens piscina continebat. Quis nõ hoc illũ putaret luxuriæ causa facere: seuitia erat. Euasit e manibus puer: & cõfugit ad Cæsaris pedes: nihil aliud petiturus q̃ ut aliter piret ne esca fieret. motus ẽ nouitate crudelitatis Cæsar: & illũ qdẽ dimitti: & crystallina ante oĩa corã se frãgi iussit: cõpleriq̃ piscinã. Fuit Cæsari sic castigãdus amicus: bũ usus est uiribus suis. E cõuiuio rapi hoies iperas: & noui genetis pœnis lacerari? Si calix tuus fractus uiscera hois distrahẽtur Tantũ tibi placebis: ut ibi aliquẽ duci iubeas ubi Cæsar est. Sic instandũ potẽtiæ est. ut ira ex superiori loco aggredi possit: male tractantẽ ac talẽ dũtaxat qualẽ mõ retuli. Ferã imanẽ sanguinariã: q̃ iã insanabilis est: nisi maius aliquid extimuit. Pacẽ demus animo quã dabit præceptorũ salutariũ assidua meditatio actusq̃ rerũ boni: & intenta mens ad unius honesti cupiditatẽ. Conscientiæ satisfiat. nil in famã laboremus: sequatur ut mala de bene meritis. At uulgus animosa miratur: & audaces in honore sunt. Placidi pro inertibus habentur: primo forsitã aspectu: sed simulat: q̃litas uitæ fidem facit. Nõ segnitiẽ illã ai eẽ sed pacẽ. Veneratur idẽ populus illos idẽ colitq̃. Nihil ergo hs i se utile teter istæ & hostilis affectus. At omnia econtrario mala. ferum: ignes: pudore calcato: cædibus inquinauit: manus membra liberorum disperxit. Nihil uacuum reliquit a scelere: non gloriæ memor: nõ iſaamiæ metuens inemendabilis cũ ex ira in odiũ obcaluit. Careamus hoc malo: purgemusq̃ mentem: & extirpemus radicitus ea uitia: quæ q̃is tenuia undecũq̃ exierint renascentur. & iram non tẽperemus: sed ex toto remoueamus. Quod enim male rei temperamentum est? Poterimus autẽ: admitamur modo. Nec ulla res magis ꝓderit q̃ cogitatio mortalitatis. Sibi quisq̃ & alteri dicat. Quid iuuat tanq̃ in eternũ genitos iras indicere. & breuissimã ætatẽ dispare? Quid iuuat dies quos in uoluptatem honestã ipendere licet in doloré alicuius tormentũq̃ trãsferre? Non capiũt res istæ iacturã: nec tẽpus uacat perdere. Quid ruimus in pugnã? Quid certamina nobis accersimus? Quid ibecillitatis obliti ingentia odia suscepimus? & ad frangendũ fragiles cõsurgimus? Iam istas inimicitias quas iplacabili gerimus animo: febris aut aliud malũ corporis uetabit geri. Iam per acerrimum media mors dirimet. Quid tumultuamur? & uitam seditiosi cõturbamus. Stat super caput fatum: & pereuntis dies iputat ꝓpiusq̃ ac ꝓpius accedit. Istud tẽpus qd alienæ destinas morti fortasse circa tuã est. Quin potius uitam breuem colligis placidãq̃: & tibi & cæteris præstas. Quin potius amabilem te dum uiuis: oibus desiderabilem cum excesseris reddis & cõtentũ: sed superioribus acidum ac mo

lestum exterrete uiribus tuis tentas. Quid seruo? Quid dominos? Quid reges? Quid clienā tuo irascēris? Sustine paulū. Venit ecce mors: quæ nos pares faciat. Videre solemus iter matutina harenæ spectacula: tauri & ursi pugnam inter se colligatorum: quos cum alter alterum uexarit suus cōfector spectat: idem facimus. Aliquē nobiscū alligatum lacessimus: cum uicto uictorique fines equidem [illegible] tus immineat. Quieti potius pacatique quātulūcunque supererit exigamus. nulli cadāt nostrū iaccat inuisum. Sæpe rixam conclamantium in uicinio incendium soluit: & interuētus fere latronem uiatorēque diducit. Colluctari cū miorib⁹ malis nō uacat: ubi mœtus maior appuit. Quid nobis cum dimicatione & insidiis? Nunquid amplius isti cui irascēris mortem optas etiam requiescente moriētur: perdis operam. Facere uis quod futurum est Nolo inquis utique occidere: sed exilio: sed exilio: sed ignominia: sed dāno afficere. Magis ignosco ei qui uulnus inimici: q̄ qui insulam comcupiscit, hic.n. non tantum mali animi est sed pusilli: siue de ultimis suppliciis cogitat: siue de leuioribus: q̄tulum ē temporis: quo aut ille pœna sua torqueatur: aut tu malum gaudium ex aliena percipias. Iā ipsum spiritum expuimus. Interim dum trahimus: dum inter homines: sumus: colamus humanitatem. non timor. cuiq̄ non periculo simus: detrimenta: iniurias: conuitia: uelicationes conteñamus & magno aio breuia feramus icōmoda. dūre spicimus q̄d aiūt uersamusq̄ nos imortalitās aderit.

Explicit liber de Ira.

LVCII ANNEI SENECAE. LIBER INCIPIT DE MVNDI GVBERNATIONE DIVINA PROVIDENTIA. ET Q_ALITER MVLTA MALA BONIS VIRIS ACCIDVNT.

q Væsistia me Lucili qd ita si diuina prouidentia mundum ageret: multa bonis uiris: accidere mala: hoc cōmodius in contextu operis redderetur: cum ptæsse uniuersis prouidentiam probaremus: & interesse nobis deum. Sed quoniam a toto particulam reuelli placet: & unam contradictionem manente lite integra soluere: faciam rem non difficilem causam deorum agenti. Superuacuum est in præsentia ostendere non sine aliquo custode tantū opus stare: nec hunc syderum certum cursum & discursum fortuiti impetus esse: & q casus incitat sæpe turbari & cito arietare: hanc in offensam uelocitatem procedere æternæ legis imperio tantum terra mariq̄ gestantē. tantū clarissimorū luminum ex dispositione lucentium non eē materiæ errantis. Hunc ordinem: neq̄ quæ temere exierunt tanta arte pendere: ut terrarum grauissimum pondus sedeat immotum: & circa se properantis cæli fugam spectet: ut infusa ualibus maria molliant terras: nec ullum incrementum fluminum sentiant: ut ex minimis seminibus nascantur gentia. Nec illa quidem quæ uidentur confusa & incerta: pluuias dico nobesq̄ & hiisorum fluminum iactus: & incendia ruptis montium uerticibus effusa: tremores labētis soli: alia quæq̄ multuosa ps rerum circa terras mouet sine rōne q̄uis subita sint accidunt. Sed & illa causas habent non minus q̄ quæ alienis locis conspecta miracula sunt: ut in medijs fluctibus calentes aquæ: & noua insularum in uasto exilientium mari spatia: Iam uero siquis obseruauerit nudari littora pelago in se recedentem eademq̄ intra exiguum tempus opiri credent certā quadam uolutione modo contra hi undas: & introrsum agi: modo erūpere & magno cursu repetere sedem suam cū ille interim portionibus crescunt: & ad horam ad diem subeunt ampliores minoresq̄ prout illas lunare sydus eliciuit. ad cuius arbitriū oceanus exundat: suo ista tempori reseruentur. Ego quidē magis quo tu non dubitas de prouidentia: sed quæris in gratiam te reducā cum diis aduersus optimos optimus sis. neq̄ enim natura patitur ut unq̄ bona bonis noceant. Inter bonos uiros ac deum amicitia est conciliāte uirtute. Amicitiam dico imo etiam necessitudo & similitudo: quoniam quidem bonus tempore tantū adeo differt. discipulus eius æmulatorq̄ ex natura prouenit. quē parens ille magnificus uirtutum non lenis exactor sicut seueri patres durius educat. ltaq̄ cū uideris bonos uiros acceptosq̄ diis laborare: sudare: per arduū extendere: malos aūt lasciuire & uoluptatibus fluere: cogita filiorū nos molestia delectari uernulæ licētia. Illos disciplina triftiori cōtineri. Alios audacia. Idē tibi de deo liqueat. Bonū uirū in delitijs non habet. Expetitur: indurat: sibi illum præparat.

De sustinendo impetū aduersitatis. Rubrica.

q Vare multa bonis uiris aduersa eueniunt? Nihil accidere bono uiro mali pōt. Non miscēē contraria. quē admodū tot amnes tantum superne deiectorum imbrium: tanta meditarraneorum uis fontium non mutant saporem maris. neq̄ remittunt quidem. Ita ad uersarum impetus rerum uiri fortis non uertit animū Manet in statu: & quicquid euenit: in suum colorem trahit. Est enī oibus externis potentior: nec hoc dico. Non sentit illa sed uincit. Alioquin qetus placidus. q̄ cōtra incurrētia attollitur. Oīa aduersa exercitiones putat quis aūt uir mō erectus ad honesta nō est laboris appetēs iusti: & ad officia cū periculo promptus? Cui nō industrio ociū pœna est. Athletas uidemus quibus uiriū cura est cū fortissimis q̄busq̄ cōfligere: q̄ exigere ab his p quos certamini p̄parātur: ut totis cōtra ipsos uiribus utātur: cædi uexariq̄ patiūtur: & si nō iueniūt singulos pes pluribus simul obiiciūtur. Marcet sine aduersario uirtus. Tuc appet q̄ta sit q̄tūcunq̄ ualeat: polleatq̄ cū qd possit patiētia ostēdit. Scias licet idē uiris bonis eē faciendū: ut dura ac difficilia non formidēt: nec de fato q̄rantur. Quicqd accidit bonicōsulant: in bonum uertant: Non quid: sed quemadmodum feras interest. Nō uides q̄to aliter: pfes aliter mattes

idulgeāt. Illi exercitari iubeāt liberos ad studia obeūda mature. fætiatis quoq̄ diebus nō patiūtur eē ociosos: & sudorē illis & interdum lachrymas excutiunt. Et matres fouere in sinu continere uma uolunt. Nunq̄ flere: nunq̄ cōtristari: labore. Paternum deus habet aduersus bonos uiros animū. & illos [illegible] & operibus: doloribus: ac dāns exagitat: ut ueræ colligant robur. Lāgnetp iertia saginata: nec labore tantū sed motu: & ipso sui onere deficiunt. Non fert illum ictū illæsa fœlicitas. At ubi assidua fuit cum incommodis suis rixas callum per iniurias duxit nec ulli malo cedit: sed etiam si succederit de genu pugnat. Miraris tu si deus ille bonorum amantissimus: qui illos q̄optimos atq̄ excellentissimos uult: fortunam illis cum qua exerceantur assignat? Ego uero non miror si aliquando impetum capiunt. Spectant dii magnos uiros colluctantes cum aliqua calamitate. Nobis interdum uoluptati est: si adolescens constantis animi irruentem feram uenabulo excipit: si leonis incursum interitus pertulit. tantoq̄ spectaculum est gratius: quanto id honestius fecit. Non sunt ista quæ possunt deorum in se uultum conuertere. Hæc puerilia & oblectamenta humanæ leuitatis. Ecce spectaculum dignum ad quod respiciat intētus operi suo deus. Ecce par deo dignum. Vir fortis cum mala fortuna compositus utiq̄ si & prouocauit. Non uideo inq̄ quid habeat in terris. Iuppiter pulchrius: si conuertere animum uelit: q̄ ut spectet Catonem iam partibus non semel fractis stantem nihilominus inter ruinas publicas rectum. Licet inquit omnia in unius conditione concesserit custodiantur legionibus terræ: classibus maria: & cæsarianus portas miles obsideat. Cato qua exeat habet. Vna manus latam libertatem nostram faciet. Ferrum istud in ciuili bello purum & innoxiū: bonas tandem ac nobiles ædet operas. Libertatem quā patriæ non potuit dare: Catoni dabit. Agre dere animæ diu meditatum opus. Eripe te rebus humanis. Iam petræ uis & iuba corruerunt: iacētq̄ alter alterius manu cæsi: fortis & egregia fati contentio: Sed quæ non deceat magnitudinem nostram. Tam turpe est Catoni mortem ab ullo petere q̄ uitam. liquet mihi cū magno expectasse gaudio deos. Quoniam ille uir acerrimus sui uindex: alienæ saluti consulit: & instruit discedentium fugam: dum etiam studia noctæ ultima tractat: dum gladium sacro pectori infigit: dum uiscera spargit: & illam sanctissimam animam indignamq̄ quæ ferro contaminaretur: manu educit. Inde credi derim fuisse parum certum & inefficax uulnus. non fuit diis mortalibus satis spectate Catonem semel retenta ac reuocata uirtus est: ut in difficiliori parte se ostenderet. Non eni tam magno animos mors immittitur q̄ reperitur. Quid ni libenter spectarent alumnum suum tam claro ac memorabili exitu euadentem. mors illos consecrat quorum exitum etiam qui timent laudant.

Ed iam procedente oratione ostendam q̄ non sint quæ non uidētur mala: nunc illud dico. Ista quæ tu uocas aspera: quæ aduersa & abominanda. Primum pro ipsis eē quibus accidunt. Deinde pro uniuersis quorum maior diis cura est q̄ singulorum. Post hæc uolētibus accidere: ac dignos malo esse si nolint his adiiciam: facto ista sic esse recte eadem lege nobis euenire: quia sunt boni. persuadebo deinde tibi ne unq̄ boni uiri miserearis. potest enim miser dici: nō potest esse. Difficillimum ex omnibus quæ proposui uidetur pro ipsis esse quibus eueniūt ista quæ horremus ac tremimus. Pro ipsis est inquit in exilium proiici: in ægestatem deduci: liberos: coniugem: hæc ferre ignominiam: afficī: debilitari. si miraris hoc pro aliquo esse: miraberis quosdam ferro & igne curari: nec minus fame ac siti. Sed si cogitaueris tecum remedii causa quibusdam & radi ossa: & legi: & extrahi uenas & quædam amputari membra quæ sine totius pernicie corporis hærere non poterant. hoc itaq̄ patieris probari tibi quædam incommoda pro his esse quibus accidunt. Tam mehercule q̄ quædam quæ laudantur atq̄ appetuntur contra eos esse quos delectauerunt: simillima crudelitatibus: ebrietatibusq̄: & cæteris quæ necant per uoluptatem. Inter multa magnifica, Demetrii nostri & hæc uox est. Aqua recens sum: sonat adhuc & uibrat in auribus meis. Nihil inquit mihi uidetur infœlicius eo: cui nihil unq̄ aliquid euenit aduersi. Non licuit enim illi se experiri ubi ex uoto illi fluxerunt omnia: ut ante uotum. male tamen de illo dii iudicauerunt. Indignus uisus est a quo uinceretur aliquando fortuna quæ ignauissimum quēq̄ refugit. Quasi dicat: Quid ergo istum aduersarium mihi assumā? statim arma submittet. Non opus est in illū tota patiētia mea leui cōminatione pelletur. Non potest sustinere uultum meum. Alius enim conspiciatur cum quo confetre possimus manum: putet cōgredi cum homine uinci parato. Ignominiā iudicat gladiator cum inferiore componi: & scit eum siue gloria uinci qui sine periculo uincitur. Idem facit fortuna fortissimos sibi pares quærit: quosdam fastidio transit contumacissimuq̄ quēq̄ & rectissimum aggreditur aduersus quē suam uim intendat. Ignēq̄ experitur in Mutio. Paupertatem in Fabricio. Exilium in Rutilio. Torméta in Regulo. Venenum in Socrate. Magnū exemplū nisi mala fortuna nō inuenit. Infœlix est Mutius q̄ dextera ignes hostium præmit: & ipse a se exigit erroris sui pœnas: q̄ Regem quē armata manu non potuit exusta fugat. Quid ergo fœcilior esset si in sinu amicitiæ foueret manū. Infœlix est Fabricius q̄ rus suum quātum a.R.P. uacauit bellum fodit. quod bellum tam cum pyrrho q̄ cum diuitijs gerit: q̄ ad focum cœnat illas ipsas radices & herbas quas in agro triūphalis senex euulsit. Quid ergo fœlicior esset si in uentrem suū lōginq̄ littoris pisces: & peregrina aucupia cōgereret? Si cochyliis superbi atq̄ inseri maris prigricia stomachi nauseantis exigeret? Si i gēti pomoq̄ strue cigeretur? Primæ formæ feras captas multa cæde uenātiū. Infœlix ē. Ru

tilius: q̄ qui illū dānauerūt causam dix̄nt omnibus sæculis: q̄ æquore lo passus est se ēripi: q̄ si
bi exilium: quod syllæ dictatori solus aliquid negauit & reuocatus non tantum retro cessit: sed lon
gius fugit uiderunt inquit hoc isti quos Romæ deprehendit fœlicitas tua. Videant largum in for
sanguinem & supra seruilianum lacum. Id enim proscriptionis Syllanæ spoliarium [illegible] im
capita: & passim uagationes per urbem percussorum greges: & multa milia ciuiuum Romanorum
uno loco post fidem: imo per ipsam fidem trucidata. Videant ista qui exulare non possunt. Quid er
go fœlix est Lucius Sylla: q̄ illi descendenti ad forum giagius submonetur: q̄ capita consularium
uirorum patitur ostendi: & precium cædis per quæstorem ac tabulas publicas minuant. & hæc om
nia facit ille qui legem corneliam tulit. Veniamus ad Regulum. quid illi fortuna nocuit? quid illi
documentum fidei: documentum patientiæ fecit? figunt cutem clauis: & quocunq; fatigatū corpus
reclinauit: uulnere incumbit: & in perpetuam uigiliam suspensa sunt lumina. Quanto per torméti
plus erit gloriæ. Vis scire q̄ non pœniteat hoc precio æstimasse uirtutem? refice tu illum: & mitte in
senatum: eádem sententiam dicet fœliciorergo tu Mecœnatem putas: cui amoribus anxiæ & mo
rose uxoris quotidiana repudia deflenti somnis per symphoniarum cantum ex longinquo leue
resonantium queritur: mero se licet sopiat & aquarū fragoribus aduocet: & mille uoluptatibus mē
tem anxiam fallat: tam uigilaut in pluma q̄ ille in cruce. Sed illi solatium est pro honesto dura to
lerare: & ad causam a patientia respicit. Hunc uoluptatibus marcidum & fœlicitate nimia laboran
tem. Magis his quæ patitur uexat causa patiédi. Non usq; eo in possessionem generis humani uitie
uerūt: ut dubiū sit an electiõe facti data plures Reguli nasci q̄ Mecœnates uelint. Aut siqs fuerit
q̄ audeat dicere mecœnatē se q̄ Regulū nasci maluisse. Idē iste taceat, ḷ nasci se, Terētia maluit. male
tentatum Socratem iudicas: q̄ illam potionem publice mixtam non aliter q̄ medicamentum imor
talitatis abduxit: & de morte disputauit usq; ad ipsam. Male cum illo actum est: congelatus est san
guis: ac paulatim frigore inducto uenarum uigor constitit. Quantomagis huic inuidendum est. q̄ il
lis quibus gemma mistratur. Quibus exoletus omnia pati doctus, exactæ uirilitatis: haud dubiæ su
spēsam auro niuem diluit. Hi quicquid biberint uomitu remittunt tristes. & bilem suam reguſtan
tes. At ille uenenum lætus & bibens hauriet. Quid ad Catonem pertinet? Satis dictum est: suamq; il
li fœlicitatem contigisse consensus hominum fatebitur: Quoniam rerum natura delegit: cum quo
metuenda colliderer inimicitiæ potentum graues sunt. Apponantur simul. Põpeio Cæsari & Cras
so. Graue est a deterioribus honore ante iri. Vatinio post ferantur. Graue est ciuilibus bellis itereſſe
toto terarum orbe pro causa bona tam fœliciter q̄ pertinaciter militet, Graue est si manus afferre fa
ciat. Quid per hoc consequar? ut omne faciant nõ esse hæc mala quibus ego dignū Catonē putaui.

De Prosperitate.

Rospera sed in plæbem ac uilia ingenia deueniunt: At calamitates terrores q; mortaliū
p sub iugum mittere proprium magni uiri est. Semper uero esse fœlicē & sine morsu ani
mi transire uitam: ignorasse est rerum naturæ alteram partem. Magnus es uir: sed unde
scio? si tibi fortuna non facultatem exhibendæ uirtutis. Descendisti ad olympia: sed ne
mo præter te olympiam coronam habet. Non gratulor tanq̄ uiro forti: sed tanq̄ consu
latum præturāue adepto honore auctus es. Idem dicere & bono uiro possum: sed illi nullam occa
sionem difficilior casus dedit in qua una uim sui animi ostenderet. Miserum te iudico q̄ non fuisti
miser: transisti sine aduersario uitam. Nemo sciet quid potueris: nec tu quidem ipse. Opus est enim
ad noticiam sui experimento: quod quidem quisq; posset nisi tentando non didicit, Itaq; quidā ul
tro se cessantibus malis obtulerunt: & uirtuti iter in occasionem per quam enitescerent quesierunt.
Gaudent inquit magni uiri aliquando rebus aduersis: non aliter q̄ fortes milites belli triūpho. Ego
Murmillionem sub. C. Cæsare de raritate munerum audiui querentem. Quam bella quidem ætas
perit. Auida est periculi uirtus. & quo tendit non quid passura sit cogitat. Quoniam & quod passura
est gloriæ pars est. Militares uiri gloriantur uulneribus: læti fluentem melior casu sanguinem ostē
tat. Idem licet fecerint qui integri reuertuntur ex acie: magis spectatur qui saucius redit. Ipsis inquā
deus consulit quos esse q̄ honestissimos cupit: quotiens illis materiam præbet aliquid animose for
titerq; faciendi. Ad quam rem rem opus est aliqua rerum difficultate. Gubernatorem in tēpestate:
in acie militem intelligas. Ande possum scire q̄tum aduersus paupertatē tibi animi sit: si diuitiis de
fluis? Vnde possum scire q̄tum aduersus ignominiam & infamiam: odiumq; populare constantiæ
habeas: si inter plausus senescis: si te inexpugnabilis & inclinatione quadam mentiū pronus fauor
sequitur? Vnde scio q̄ æquo animo laturus sis orbitatem filiorum: si quoscunq; sustulisti uides? Au
diui te cum alios consolareris tunc conspexissem: si te ipse consolatus esses: si te ipse dolore uetuis
ses. Nolite obsecro uos expauescere ista quæ dii immortales uelut stimulos admouent animis. Ca
lamitas uirtutis occasio est. Illos merito qui dixerit miseros qui nimia fœlitate compescūt: quos
uelut in mari lento tranquillitas itineris detinet. Quod quid illis inciderit nouum uenit. Ma
gis urgent sæua inexpertos. Graue est ferro ceruicibus iugum ad suspitionem uulneris tyro pal
lescit. Audaciter uereranus cruorem suum spectat: qui scit se sæpe uicisse post sanguinem. Hos itaq;
deus. quos probat: quos amat: indurat: recognoscit: exercet. Eos autem quibus indulgere uidetur: q

bus pcere mõles uenturis: malis seruat. Errātis, n. sequē iudicio exceptū. Sed ueniet ad illū diu fœli
cem sua portio. Quisquis uidetur dimissus esse: dilatus est. Quare deus optimū quēq; aut mala uali
dine: aut luctu: aut incommodis afficit? quare in castris quæq; periculosa fortissimis iperantur?
dux lectissimos [illegible] qui nosturnis hostes agrediantur insidiis? At explorent iter: aut præsidium
locum deiiciant. Nemo eorū qui exeunt dicit male de me iperator meruit: sed bene iudicauit. Idem
dicant qcunq; iubētur pati timidis, ignauisq; flebilia. Digni uisi sumus deo in qbus experiretur q̄tū
humana natura posset pati. Fugite delitias. Fugite eneruatā fœlicitatē: quā ai ptimescunt. & nisi ali
quid iteruenit qd humanæ sortis admoueat uelut ppetua ebrietate sopiti. Quē specularia aflatu ab
eundi cauerunt: cuius pedes iter fométa subinde mutata repuerunt? cuius cœnationes subditus &
parietibus circūfusis calor tēperauit hunc leuis aura nõ sine periculo stringit. Cū oía quæ excesserint
modū noceant: periculosissima fœlicitatis itemperantia est. Mouet cerebrū in uarias imētes & imagi
nes euocat: multū inter falsum ac uerū medicæ caliginis fundit. Quid ne id satius sit? ppetuā infœ
licitatem aduocat a uirtute sustinere: q̄ infinitis atq; modicis bonis rūpi. Leuior ieiunio mors ē: cru
ditate dissiliunt. Hanc itaq; rõnē dii sequūtur in bonis uiris: quā in discipulis sui pceptores: qui plus
laboris ab his exigunt in qbus certior spes est. Nunqd tu inuisus esses Lacædemonijs: liberos suos
erudis (quoꝝ experiūtur indolē) publice uerberibus admotis? Ipsis illos patres adhortātur: ut ictus
flagellorū fortiter perferāt: & laceros ac semianimes rogāt: perseueranter uulnera præbere uulneri
bus. Quid mirū si dure generosos spiritus deus tentat? Nunq̄ uirtus molle documentū est: uerberat
nos & lacerat fortuna patimur. Nõ est sæuitia. Certamē est: quo sepius adierimus fortiores erimus,
Solidissima pars est corporis quā frequens usus agitauit. Prædendi fortunæ sumus: nt cõtra illā ab
ipsa duremus. Paulati nos sibi pares faciat. Cõtēptū piculoꝝ assiduitas piclitādi dabit. Sic sunt nau
cla corpora efferēdo mari dura. Agricolis manus terræ. Ad excutiēda tela militares lacerti ualent.
Agilia sunt mēbra cursoribus. Idē quoq; solidissimū est qd exercuit. Ad contenendā patriā uel ma
lorū potētiā aius patiētia puenit. Quæ qd in nobis efficere possit scies: si aspexeris, q̄tū nationibus
nudis & iopia fortioribus labor pstet: Oēs cõsideratēs in qbus romana pax desinit. Germanos
dico: & qcd circa istrum uagarū gentiū occursat ppetua illos hyems: triste cælū præmit. Maligne
solū sterile sustenta: timbrē culmo aut fronde defendūt: sup durata glacie stagno prosultāt in ali
mentū feras captant. Miseri tibi uidentur. Nihil miserū est qd in natura cõsuetudo pduxit. Paulati
eni uoluptati sunt: quæ necessitate cœperūt. Nulla illis domicilia, nullæq; sedes sunt: nisi quas lassi
do in diē posuit. Vilis & hic q̄rendus est manu uictus horrēda iniqtas cæli in tecta corpora hoc qd
tibi calamitas uidetur tot gentiū uita est. qd miraris bonos uiros ut cõfirmentur cõcuti. Non est ar
bor solida nec fortis nisi in quā frequens uentus icursat: ipsa eni uexatione cõstringitur: & radices
certius figit. Eragiles sunt quæ in aprica ualle creuerūt. pro ipsis ergo bonis uiris est ut esse interriti
possint. Multū iter formidolosa uersari: & æquo aio ferre q̄ non sunt mala nisi male sustinenti.

Dice nunc qd pro oibus est optimū quēq; ut ita dicā militare & ædere operas. Hoc est ppo
a situm deo q̄ sapiēti uiro ostēdere hæc quæ uulgus appetit: quæ reformidat nec bona esse
nec mala. Apparebūt autē bona esse si illa nõ nisi bonis uiris tribuerit: & mala eē si malis tā
tum irrogauerit. De testabilis erit cæcitas si nemo oculos pdiderit: nisi cui eruēdi sunt, Itaq; careant
luce Appius & Metellus. Nõ sunt diuitiæ bonū. Itaq; habeat illas & Ellius leno: ut hoies pecuniam
cū in tēpus cõsecrauerint uideant: & in fornice. Nullo mõ magis põt deus cõcupita trāsducere q̄ si
illa ad turpissimos differt: ab optimis abigit. At iniquū est bonū uirū debilitari: aut cõtingi: aut alli
gari. malos integris corporibus solutos ac delicatos incedere. Quid porro nõ est iniquū fortes arma
sumere: & in castris pnoctare: & pro uallo obligatis stare uulneribus. Interim in urbe securos eē pro
cisos & professos ipudicitiā. Quid porro non est iniquum nobilissimas uirgines ad sacra facienda
noctibus excitari. Altissimo somno inqtas frui. Labor optimus citat. Senatus per totū diē cõsuluit
sæpe cum illo tempore uilissimus quisq; aut in cãpo ocium suū oblectet: aut in põda lateat: aut tem
pus in aliquo circulo terat. Idem in hac re magna publica fit. boni uiri laborant ipediuntur, Volen
tes qdē non trahuntur a fortuna: sed sequuntur illam: & æquo gradu si scissent antecessissent: Hanc
quoq; animosam Demetrii fortissi uiri uocem audisse me memini. Hoc unum inquit dii immorta
les quæri possum q̄ non ante mihi uoluntatē uestram notam fecistis. Prior enim ad ista uenissem
ad quæ nunc uocatus assum. Vultis liberos sumere illos uobis offero. Vultis aliquā partē corporis
sumite: Non magnā rem promitto: cito totū relinquā. Vultis spiritū Quid ni nullā morā faciā quo
minus recipiantis qd dedistis? A uolēte feretis qcqd patieritis. Quid ergo est: maluissem offerre q̄
tradere. Quid opus fuit auferre? accipere potuistis: sed ne nunc quidem auferetis. Quid? nihil eripi
tur nisi retinenti. Nihil cogor. Nihil patior iuitus: uec serui deo sed assentio. Eo quidem magis quo
scio oía certa: & in æternū dicta lege decurrere. Fata nos ducūt: & q̄tū cuiq; tēporis restet: prima na
scentium hora disposuit. Causa pendet ex causa priuata ac publica: lõgus ordo rerū trahit. Ideo for
titer oē faciendū est. Quia nõ ut putamus ĩcidūt cuncta sed ueniūt. Si cõstitutū est qd gaudeas: qd
fleas: & quis magna uideatur uarietate singuloꝝ uita distingui: summa in unū uenit. Accepimus pi
tura pituri. Quid ita idignamur? qd q̄rimur? Ad hoc parati sumus. Vtatur ut uult suis nã corpoꝝ

Nos læti ad oĩa & fortes cogitemus nihil pĩre de nostro. Quid est boni uiri præbere se fato? Grãde solatiũ est cũ uniuerso rapi. Quid ẽ q̃, nos sic uiuere: sic mori iussit? eadẽ necessitate & deos alligat: irreuocabilis humana pariter ac diuina cursus uehit. Ille ipse omniũ cõditor ac rector scripsit quidem fata: sed sequitur. Semper paret: semel iussit. Quare tũ deus tam iniquus in distribuendis malis bonis uiris pauptatẽ uulnera & acerba funera ascriberet. Non põt artifex mutare mãm. Hæc passa est. Quædam separi a quibusdã non possunt: cohærẽt: indiuidua sunt: languida ingenia: & in somnũ itura: aut in uigiliã somno simillimã: inertibus nectuntur elemẽtis: ut efficiatur uir: cũ cura dicens fortiore fato opus est. Nõ erit illi planũ iter sursum oportet ac deorsum eat: fluctuetur ac nauigium in turbido regat. Cõtra fortunã illi tenẽdus est cursus. Multa accident dura: aspera: q̃ molliãt & cõplanent. Ipse ignis aurũ, pbat: miseria fortes uiros. Vide q̃ alte extẽdere debeat uirtus: sciens illi nõ per secura uadendũ eẽ. Ardua pria uia est: & q̃is inanis recẽtes, senitantur eq medio est altissima cælo: Vnde mare & terras ipsi mihi sæpe uidere fit. Timor & pauida trepidet formidine pectus. Vltima pena uia est: & reget moderamine certo. Tunc quæ ẽt me subiectis excipit undis. Ne ferar in præceps. Thetis solet ipsa uereri. Hæc cũ audisset ille generosus adolescens. Placet inq̃t uia. Ascẽdo. Est tanti p ista ire casuro. Non desunt quæ te terrãt: at tene animũ mœtu teritate. Vtq; uiã teneas; nulloq; error traharis: Per tamẽ aduersi gradieris cornua tauri. Hemoniosq; arcus: uiolentiq; ora leonis. Post hæc ait, Finge datos currus his qbus deterrime putas. icitor. Libet illic stare ubi ipse sol trepidat. humilis & inertis est tuta secare per alta uirtus est.

q Vare tamẽ bonis uiris patiatur aliqd mali deus fieri. Ille uero nõ patitur. Oĩa mala ab illis remouit: scelera & flagitia: & cogitationes iprobas: & auida cõsilia. & libidinẽ cæcã: & alieno imminentẽ auaritia. Ipsos tuetur aut uendicat. Nunqd hæc quoq; adeo aliqs exigit: ut bonorum uiroꝝ ẽt sarcinas seruet. Remittũt ipsi hãc deo. Curã. Externa cõtẽnunt. Democritus diuitias proiecit: & onus illas bonæ mẽtis existimans. Quid ergo miraris si id deus bono accidere patitur: qd̃ uir bonus aliquãdo uult sibi accidere? Filios amittut uiri boni: qd ni cũ aliquãdo & occidant: in exilũ mittuntur. Quid ni cũ aliquãdo ipsi patriã nõ repetituri relinquãt occiãtur. Quid ni cũ aliquãdo ipsi sibi manus inferãt: qui ẽt quedã dura patiũtur: ut alios pati doceãt. Nati sunt in exẽplar. Puta itaq; deũ dicere. Quid habetis qd̃ de me q̃ri possitis uos qbus recta placuerũt. Aliis bona falsa circũdedi: & aios inanes: uelut lõgo fallaciq; somnio lusi. Auro illos argẽto & ebore adornaui. Inrus boni nihil est isti quos pro fœlicibus aspicitis si nõ qua currũt: sed qua latẽt uideritis: miseri sũt: sordidi: turpes. ad simi itudinem parietũ suoꝝ extrinsecus culti. Nõ est ista solida & syncera fœlicitas: crustã est eqdẽ tenuis. Itaq; diũ illis licet stare: & arbitriũ suũ ostẽdi nitent & iponũt. Cũ aliqd inciderit qd disturbet ac detegat: tũc apparet q̃tũ alte ac uære fœditatis alienus splẽdor obsconderit. Vobis dedi bona certa mãsura quãtomagis uersaueritis: & undiq; ispexeritis. Meliora maioraq; pmisi uobis: metuẽda cõtẽnere: cupiditates fastidire. Nõ fulgetis extrisecus. Bona uestra introrsus obuersa sunt. Sic mũdus exteriora cõtẽpsit spectaculo sui lætus. Intus oĩa posuit, bonũ. Nõ egere fœlicitate: fœlicitas uestra est. At multa icidunt tristia: horrẽda: dura toleratu. Quia nõ poterã uos istis subducere: aios uestros aduersus oĩa armaui forte fortiter: hoc ẽ q̃ deũ ãncedatis. Ille extra patiẽtiã maloꝝ est: Nos supra patientiã. Cõtẽnite pauptatẽ. Nemo tã panp uiuit q̃ natus est, Cõtẽnite doloremẽ: qa aut soluetur: aut soluet. Cõtẽnite fortunã. Nullũ illi telũ quo ferret aium dedi. Ante oĩa caui ne qs uos teneret iuitos. Patet exitus. Si pugnare nõ uultis licet fugere. Lõq; ex oĩbus rebus q̃s eẽ uobis necessarias uolui: mihil fecifacilius q̃ mori. Prono aiam loco posui. Trahitur. Attẽdite mõ & uidebitis q̃breuis ad libertatẽ: & q̃ expedita ducat uia. Non tã lõgas in exitu uobis q̃ intrantibus moras posui. Alioqn magnũ in uos regiũ fortuna tenuisset si hõ tã tarde moreretur q̃ nascitur. Oẽ tẽpus oĩs uos locus doceat q̃ facile sit renũciare naturæ: & munus suũ illi ipigere. Iter ipsa altaria & solẽnes sacrificatiũ ritus: dũ optatur uita mortẽ cõdiscat: corpora opima tauroꝝ exiguo cõcidunt uulnere: & magnarũ uiriũ aialia humanæ manus ictus ipulit: tenuit ferro cõmissura ceruix: arrumpitur: & cũ articulus ille q caput collũq; cõmittit incisus est tãta illa moles corruit. Nõ in alto latet spiritus nec utiq; ferro eruẽdus est. Nõ sunt uulnere, ipresso scrutata præcordia. In proxio mors est. Nõ certũ ad hos ictus æstimaui locũ. Qucũquæ ui puuũ est ipsum illud qd̃ uocatur mori quo aia discedit a corpore breuius est q̃ sentire tãta uelocitas possit: siue fauces nodus elisit: siue spiramẽtũ a qua pcluserit: siue ui corpus lapsum subiacẽtis soli duritia cõminuit: siue haustus ignis cursum animæ remeantis intercidit. Quicquid est, pperat: & quicquid erubescitis q̃ tam cito sit timetis diu.

Explicit liber de prouidentia dei.

INCIPIT LIBR LVCII ANNEI SENECAE AD GALIONEM DE VITA BEATA.

Iuere Galio frater oĩs beate uolũt. Sed ad prouidendũ quid sit q̃ beatã uitã efficiat caligant. A deoq; nõ est facile cõsequi beatam uitã ut ab ea quisquæ eo lõgius precedat quo

u ad illã cõcitatius feretur. Si uia cõcitatius lapsus est: q̃ ibi in cõtrarium ducit ipsa uelocitas maioris iterualli cã sit. Proponendũ est itaquæ primũ qd sit qd̃ appetamus. Tũc circunspiciendum est qua cõtendere illo celerrime possimus. intellectum in ipso itinere: si modo rectũ erit q̃tũ quotidie, pficiamus: q̃toq; propius ab eo simus ad, quos nos cupiditas nãlis im

pelit. Quãdiu qdem passim uagamur nõ ducẽ secuti: sed fremitũ & clamorẽ dissonum i diuersa uocantiũ: cõteretur uita inter errores breuis etiam si dies noctesq; bonæ mẽti laboremus. Decernatur quo & quo tendamus: & qua nõ sine periro aliquo cui explorata sint ea in quæ, pcedimus. Quoniã qdem nõ ẽadem hic qui in cæteris pegrinationibus cõditio est. In illis cõprehensus aliqs limes: & i terrogati incole nõ patiuntur errare. At hic certissima quoq; uia & celebertima maxime decipit. Nihil ergo magis præstandum est q̃ ne pecorum ritu sequamur antecedentiũ gregẽ pergẽtes nõ quo eundũ est: sed quo itur. Atqui nulla res nos maioribus malis iplicat q̃ q, ad rumorem cõponimur. optima rati ea quæ magno essensu recepta sunt: qdq; exempla bonis multa sunt: nec ad rationẽ sed similitudiuem uiuimus. Inde ista tanta coaceruatio aliorum supra alios tuentium. Quod in strage hominũ magna euenit cum ipse populus premit. Nemo ita cadit: ut non alium in se attrahat. Primi exitio sequẽtibus sunt. Hoc in omni uita accidere uideas. licet nemo sibi tantũ errat, sed alieni erroris causa & auctor est: Nocet enim applicari antecedentibus: & dũ unusquisq; mauult credere q̃ iudicare. Nunq̃ de uita iudicatur semper creditur. Veriatq; non & precipitat traditus per manus error alienisq; perimus exemplis. Sanabimur si modo separemur a cœtu. Nunc uero stat contra rationẽ defensor mali sui populus. Itaq; idem uenit quod in comitiis: in quibus eos factos prætores idẽ qui fecere miratur: cũ se mobilis fauor circũegit. Eadem iprobamus: & eadem iprobamus & reprehẽdimus. Hic exitus est oĩs iudicii in quo secundum plures datur cum de beata uita agetur. Non ẽ q̃ mihi illud dissensionum more respondeas. Hæc pars maior esse uidetur. Ideo enim peior. Non tam bene cum rebus humanis geritur: ut meliora pluribus placeant. Argumentum pessimi turba ẽ. quæramus quid optime factum sit: non quid usitatissimum: & quod nos in possessionẽ fœlicitatis æternæ cõstituat. Non quid uulgo ueritas pessimo interprete, pbatũ sit. Vulgus autem tam chlamydatos q̃ coronatos noco. Non enim colorẽ uestium quibus prætexta corpora sunt aspicio. Oculis de homine non credo. Habeo melio cetiusq; lumen quo a falsis uera diiudicem. Animi bonũ animus inueniat. Hic si unq̃ ille respirare & recedere in se uacuerit. O q̃ si ipse uerum tortus a se fatebitur ac dicet: quicquid feci adhuc infectum esse mallẽ. Quicquid dixi cum recogito in multis uideo. Quicquid ptaui inimicorum execrationem puto. Quicquid timui dii boni quãto leuius sunt q̃ quæ cupiui. Cum multis amicitias gessi: & in gratiam ex odio si modo ulla inter malos gratia est redii. mihiipsi nondum amicus sum. Omnem operam dedi ut me multitudini educere: & aliquã dotem notabilem facerem. Quid aliud q̃ telis me opposui etiam maliuolentiæ quod morderet ostẽdit. Vides tu istos qui eloquentiam laudant. qui opes sequuntur: qui gratiæ adulantur: qui potentiam extolluntur? Omnes autem sunt hostes: aut quod in æquo est eẽ pñt. Quã mirãtiũ magnus magnus inuidentiũ populus est. Quin potius q̃ro aliqd usũ bonũ qd̃ sentiã nõ ostẽdã. Ista q̃ spectãtur ad q̃ consistitur: quæ alter alteri stupens monstrat: foris nitent itrorsus misera sunt. Quæramus aliquod nõ in specie bonũ: sed solidum & æquale: & a secretiore parte formosius. Hoc eruamus. Nec longe positum est iuenietur. Scire tantũ opus est quo manũ porrigas. Nunc uelut in tenebris uicinia transimus: offensantes ipsa quæ desideramus: sed ne te per circuitus traham: aliorum quidẽ opiniones præteribo. Nam & enumerare illas longum est: & coarguere. Nostram accipe. Nostrã uero cũ dico non alligo me ad unum aliquẽ ex Stoicis proceribus. Est & mihi censcendi uis. Itaq; aliquem seq̃r: aliquẽ iubebo sententiã diuidere. Fortasse & post oĩs citatus nihil iprobabo ex his quæ priores decreuerint: & dicã. Hæc amplius censeo. Interim q̃ oĩs stoicos cõuenit rerũ naturæ assentio. Ab illa non deerrare: & ad illius legẽ exẽplũq; formari sapiẽtia est. Beata est ergo uita cõuenẽs naturæ suæ: quæ nõ aliter cõtingere põt: q̃ si primũ sana mens est: & in ppetua possessione sanitatis suæ. Deinde sit fortis ac uehemens: pulcherrima & patiens anxii apta tpis corporis sui ptinentiũq; ad id curiosa nõ anxia. Tamẽ illarũ rerũ quæ uitã istruunt diligens sine admiratione cuiusq; usura fortunæ munere ribus nõ seruitura. Intelligis ẽt si nõ adiicia sequi ppetuã tranquillitatẽ: libertatẽ. Depulsis hisq; aut irritant nos: aũt tentãt nos. Nã uoluptatibus ẽt, p illis quæ pua aut fragilia sunt: & ipsis flagitiis noxia. Ingens gaudiũ subit incõcussum & equale: & pax & concordia animi: & magnitudo cum mansuetudine. Omnis enim ex infirmitate feritas est. Quẽadmodũ idẽ exercitus mõ latius pãditur: mõ in angustũ coartatur. Et aut in cornua summata: media pte curuatu. aut tecta frõte explicatur. Vis illi utcũq; ordinatus est: eadẽ est & uolũtas pro eisdẽ partibus stãdi. Ita diffinitio sumi boni alias diffundi põt & porrigi: alias colligi: & in se cogi: Idẽ utiq; erit si dixero. Sũmũ bonũ est animos fortuita despiciẽs: uirtute lætus: aut inuicta uis animi: pita, reꝝ placida in actu cũ humanitate multa: & cõuersantiũ cura cura. Libet itaq; diffinire ut beatũ dicamus hoiem illũ: cui nullũ bonũ maluq; sit: nisi bonus malusq; animus. Honesti cultor: uirtute cõtentus: quẽ nõ extollũt fortuita nec frangunt: q̃ nullũ maius bonũ eo qd̃ sibiipse dare põt nouerit. cui nã uolũtas erit uoluptatũ cõtẽtio. Licet si euagari uelis idẽ in aliã atq; aliã faciem flua & itegra potestate trãsferre. Quid enim, phibet nos beatũ dicere liberũ animũ: & erectũ: & iteritũ: ac stabilẽ extra mœtũ: extra cupiditalẽ positũ. Cui unum bonũ sit honestas: unũ malũ turpitudo? Cætera uilis turba rerũ. Nec datrahens qcq̃ beatæ uitæ: nec adiiciens sine actu ac detrimẽto summi boni ueniens ac recedens. Hunc ira fundatũ necesse ẽ uelit nolit, sequatur hilaritas cõtinua: & leticia alta atq; ex alto uentẽs. Vt q̃ suis gaudeat. nec maiora do-

mesticis cupiat. Quid in ista perisset lene cum inimicis & friuolis & non perseuerantibus corpuscu-
li motibus. Quo die infra uoluptatem fuerit: in dolore erit. Vides autem q̄ malam & noxiam seru-
utem seruiturus sit: quæ uoluptates: dolorescq; incertissima diuina: ipotentiſſimaq; alterius po-
bunt. Ergo exeundum ad libertatem est. Hunc nō alia res tribuit q̄ fortunæ negli- mam. Tam illud
oritur in extimabile bonū: quies mētis i tuto collocare: & sublimitas expulsisq; terroribus ex cogni
tione ueri gaudiū grande & imotū cōmitansq; & diffusio animi qbus delectabitur nō ut bonis: sed
ut ex bono suo ortis. Quoniā liberaliter agere cœpi: potest beatus dici qui nec cupit nec timet: be-
neficio rationis. Quoniā & saxa timore & tristitia carent: nec minus pecudes. Non ideo tamen qsq̄
fœlicia dixerit: qbus non est fœlicitatis intellectus. Eodem loco pone homines quos in numerum
pecoꝝ & animaliū redegil habes natura & ignoratio sui. Nihil interest hos & illa. Quoniām illis
nulla ratio est. His praua: & malo suo atq; in peruersum solers. Beatus enim nemo dici pot extra ue-
ritatem proiectus. Beata ergo uita est in recto certoq; iudicio stabilita & inmutabilis. Tūc ei pura mēs
est: & soluta omnibus malis: cū non tantū lacerationes sed etiam uellicationes effugerit statura sem
perubi constitit: ac sedem suam etiam irata & infestante fortuna uendicatura. Nā quod ad uolupta
tem pertinet licet circūfundatur undiq; per omnes uias inctuat: animūq; blandimentis suis leniat.
Alia quæ ex aliis admoueat. Quibus notasq; partes nostri solicitent? Quis mortalium cui ullū sup-
est nullū hominis uestigium: per diem noctēq; titilari uelit: & deserto animo corpori operam da
re. Sed & animus quoq; inquit uoluptates habebit suas. Habeat sane sedeatq; luxuriæ & uoluptatū
arbiter impleat se omnibus eis quæ oblectare sensus solent. Deinde præterita respiciat & exoletarū
uoluptatum memor exultet prioribus: futurisq; iā imineat. Ac spes ordiet suas. Et dū corpus in præ
senti saguia iacet: cogitationes ad futura premittat. Hoc mihi uidetur miserior: quoniam mala pro
bonis amplecti dementia est. Nec sanitate quisq; beatus est: nec sanus cui futura pro optimis appetū
tur: Beatus est. ergo iudicii rectus Beatus est præsentibus qualiacū q; sunt contentus amicusq; rebus
suis. Beatus his cui omnem habitū rerum suarum ratio cōmendat. Videant & in illis qui summum
bonum dixerint: q̄ turpi illud loco posuerit. itaq; negant posse uoluptatem & a uirtute debucit: &
aiunt nec honeste quēq̄ uiuere: ut non iucūde: ut non honeste quoq;. Non uideo quomō ista diuer
sa in eandem copulam coniiciantur. Quid est oro uos cur separari uoluptas a uirtute non possit: ui
delicet quod omne bonis ex uirtute principium est. Ex huius radicibus etiam ea quæ uos & amatis
& expeditis oriuntur. Sed si ista indiscreta essent non uideremus: quædam iucūda & honesta. Quæ
dam uero honestissima sed aspera: per dolores exigenda. Adiice nunc q; uoluptas etiam ad uita tut
pissimam uenit. At uirtus malam uitam non admittit Et infœlices quidam non sine uoluptate im
mo ab ipsa uoluptate sunt: quod non eueniret si uirtuti se uoluptas immiscuisset. Quia uirtus sæpe
caret nunq̄ indiget. Quid dissimilia imo diuersa compositis. Altum quidam est uirtus excelsum &
regale: inuictum: insatigabile. Voluptas: humile: seruile: imbecillum: caducum: cuius stario ad domi
cilium fornices & popinæ sunt. Virtutem in templo inueniens: in foro: in curia: pro muris stantem
pulueulētam: coloratam: callosas habentē manus. Voluptatē latitātē sæpius: ac tenebras captantē,
Circa balnea ac sudatoria: ac loca ædilem metuentia mollem eneruem. Mero atquæ unguento ma
dentem: pallidam ac focatam: & medicamentis pollutam. Summum bonum imortale est: nescis ex
ire: nec satietatem habet nec: pœnitentiam. Nunq̄ recta mens uertitur: nec sibi odio ē nec quicq̄ mu
tauit: quia semper secuta est optima. At uoluptas tunc cum maxime delectat extinguitur. Nec mul
tum loci habet itaq; cito implet: & tedio est: & post primum ipetum marce. Nec id unq̄ cer um est:
cuius in motu natura est. Ita non potest quidem ulla eius esse, substantia quod uenit transitue celer
rime in ipso usu sui periturum. Eo enim peruenit ubi desinit: & dum incipit spectat ad ūnem. Quid
qđ tam bonis q̄ malis uoluptas ineſt. Nec minus turpes dedecus q̄ honestos egregia delectant. Iōq;
præceperunt ueteres optimam sequi uitam: non iucundissimā: ut recte ac bonæ uoluptates nō dux
sed comes uoluptas sit. Natura enim duce utendum est. Hanc ratio obseruat: hanc cōsulit. Idem est
ergo beate uiuere & secundum naturā. Hoc quid sit iā aperiam: si corporis dotes & apta naturæ con
seruabimus diligenter: & ipauidæ tanq̄ in diē data & fugacia: si non subierimus eorū seruitutē. nec
nos aliena possiderint: si corpori grata & aduentitia eo nobis loco fuerit: quo sunt in castris auxilia
& armatura leuis. Seruiat ista nō iperet. Ita demū utilia sunt menti. Incorruptus uir sit externis & in
superabilis: miratoq; sui tātū fidens aio atq; in utrūq; paratus artifex uitæ. Fiducia eius nō sine scié
tia sit: non sine constantia. Maneant illi semel placida: nec ulla in decretis eius litura sit. Intelligitur
etiam si non adiecero compositum ordinatūq; fore tamen uirū: & in his quæ aget cū comitate ma
gnificum erit uera ratio sensibus insita. & capiens inde principia. Nec enim habet alium unde cone
tur. Aut unde ad uetum ipetum capiat: & in se reuertatur. Nam mundus quoq; cuncta complectēs:
rectorq; uniuersi deus: in exteriora quidem tendit & redit. Idem nostra mens faciat cum secuta sen
sus suos per illos se ad externa porrexit: & illorum & sui potens sit. Hoc modo una efficietur uis ac
tās concors sibi: & ratio illa certa nascetur: non diffidens nec hæsitans in opinionibus comprehē
sionibusq;: nec in sua persuasione. Quæ cum se disponit: & partibus suis consensit: & ut ita dicā con
cinnit: summū bonum tetigit. Nihil enī parui: subiti supest: nihil in quo aritet aut labet. Oia faciet

ex imperio suo. Nihilq; inopinatū facier. Sed quicq̄d aget in bonū exibit facile & parate: & tergiuer
satione agentis. Nā pigritia & hæsitatio pugnā & incōstantiā ostēdit. Quare audacter licet profitea
mur summū bonum esse animi concordiam. Virtutes enī ibi esse debebunt: ubi cōsensus atq; unitas
erit. Dicierit fortia: sed tu quoq; inquis uirtutem non ob aliud colis q̄ quia aliquā ex illa speras uo
luptatem. Primū uero si uoluptatē præstatura uirtus est: ideo, ppter hanc petitur. Non enī hanc præ
stat: sed nec hunc laborat. Sed labor eius q̄uis aliud petat: hoc quoq; assequetur. Sicut in agro quod
segeti procisum est aliqui flores inrernascuntur. Non ramen hic herbulæ q̄uis delectet oculos tantū
operis in sumptū est. Aliud fuit serenti ppositū. Hoc supuenit. Sic uoluptas non est merces: nec cau
sa uirtutis: sed accessio. Nec quia delectat placet: sꝫ quia placet delectat. Sūmū bonū in ipso iudicio
est: & habitu optimæ mētis: quæ cū sinū ipleuit: & finibus se suis cinxit. Cōsumatum est summū bo
nū: nec qcq̄ amplius desiderat. Nihil est extra totū non magis q̄ ultra finē. Itaq; erras cū interrogas
quid sit illud ppter quod uirtutē petam. Quæris enī aliquid supra sūmū. Interrogas quid petā extra
uirtutem ipsam. Nihil enī habet melius: ipsa precium sui est. An hoc parum magnum est. Cum tibi
dicam summū bonū est infrangibilis animi rigor: & prouidentia: subtilitas: sanitas: & libertas: con
cordia: & decor. Aliquid etiam nunc exigis maius ad quod ista referuntur: quid mihi uoluptatē no
minas hominis bonum. Quæro nō uentris: qui pecudibus ac beluis laxior est dissimulas nunquid
quid a medicatur. Ego enim nego quēq̄ posse iucunde uiuere: nisi simul & honeste uiuat. Quod nō
potest mutis contingere animalibus: nec bonum suū cibo me sentibus. Clare inq̄ ac palam testor
hanc uitam quam ego iucundam uoco: non sine adiecta uirtute contingere. At q̄squis ignorat ple-
nissimos esse uoluptatibus uestris stultissimos: & nequitiam abundare iucūdis: animūq; ipsum nō
tantum genera uoluptatis praua, sed multa suggerere. In primis insolentiam & nimiam æstimatio
nem sui: timoremq; elatū super cæteros: & amorē rerum suarum: cæcum & iprouidū. Delitias fluē-
tes ex minimis ac puerilibus causis exultationē iam dicacitatem & loquacitatem: ac superbiam cō
tumeliis gaudentem: desidiam: dissolutionēq; segnis animi idormientis sibi. Hæc omnia uirtus di
scuit: & aurem perpellit: & uoluptates æstimat anteq̄ admittat: nec quas, pbauit magnipēdit. Vtiq;
admittit: nec usu ea: sed tēperātia læta est. Tēperantia aūt cū uoluptates minuat sūmi boni iniu
ria ē. Tu uoluptatē cōplecteris: ego cōspeco. Tu uoluptate frueris. ego utor. Tu illā sūmū bonū pu
tas: ego nec bonū. Tu oia uoluptatis cā facis: ego nihil cū dico me nihil uoluptatis cā facere: de il-
lo loquor sapiente: cui soli cōcedis uoluptatē. Nō uoco autem sapiētē supra quem quicq̄ est: nedū
uoluptas. at qui ab hac occupatus: quomodo resistet labori ac periculo ægestati: & tot humanā uitā
circūstrepentibus minis. Quomodo conspectum mortis: quomodo doloris feret? quomodo mun
di fragores: & acerrimorum hostium tam molli aduersario uictus. Quicqd uoluptas suaserit, faciet.
Age: non uides, q̄ multa suasura sit. Nihil inquis potetit suadere turpiter. quia adiuncta uirtuti ē. Nō
tu uides iterum quale sit summum bonum cui custode opus ē: ut bonum sit. Virtus autem, quomo
do uoluptatem reget: quē sequatur: cum se qui parentis sit: regere iperantis. A tergo ponis quod im
perat. Egregium autē uirtutis apud nos officiū uoluptates præstare. Sed uidebimus an apud quos
tam contumelioſe tractata uirtus est: adhuc uirtus sit: quæ habere nomen suum nō potest sibi loco
cessit. Interim de quo agitur multos ostendam uoluptatibus obsessos: in quos fortuna oia munera
sua effudit: quos fatearis necesse est malos. Aspice Momentaneum & Rapicium: terrarum ac maris
ut isti uocant bona conquerentes: & super mensam recognoscentes omnium generum animalia. Vide
hos eosdem e successuros: expectantibus popinam suam: aures uocum sono spectaculis oculos. Sa
poribus palatum suum delectantes: mollibus lenibusq; fomētis: totum lacessit: ur eorum corpus. Et
ne nares interim cessent: odoribus uariis inficitur locus ipse: in quo luxuriæ parentatur. Hos esse in
uoluptatibus dices: nec tantum illis bene erit: quia non bono gaudent. Male inquit illis erit: qa mul
ta interueniunt quæ perturbant animum. Et opiniones inter se cōtrariæ mentē inquietabūt. Quod
ita esse concedo. Sed nihilominus illi ipsi stulti: & inequales. & sub ictu pænitentiæ positi: magna
persipiunt uoluptates. Vt fatendum sit tam lōginquum illos ab omni molestia abesse: q̄ a bona mē
te. Et quod plærisq; contingit hilarem insaniam: insanire ac per risum furere. At contra sapientiū re
missæ uoluptates & modestæ: ac pene languidæ sunt cōpressæq;: ut uix notabiles. Vt quæ neq; acces
sitæ ueniant: nec quis per se accesserint: in honorem sint. Neq; ullo gaudio percipientium exceptæ.
Miscent enim illas & interponunt uitæ: ut ludum locūq; inter seria. Desinant ergo inconuenientia
iungere: & uirtuti uoluptatem implicare. Per quod uitium pissimis quibuscūq; adulantur. Ille effu-
sus in uoluptates: ac uagabundus semp atq; ebrius: quia sit se cū uoluptate uiuere credit & cū uirtu
te audit enim uoluptatem a uirtute separari non posse. Deiade uitiis suis sapientiam inscribit: & ab
scondenda profitetur. Itaq; non ab Epicuro repulsi luxuriantur: sed uitiis dediti luxuriam suam phi
losophiæ sinu absconderunt. Et eo concurrunt: ubi audiant laudari uoluptatem. Nec æstimabitur
uoluptas illa Epicuri, Ita mehercule enim sentio q̄ sobria ac sicca sint: sed ad nomē ipsum aduolāt:
querentes libidinibus suis patrocinium aliquod ac uelamentū. Itaq; quod unum habebāt in malis
bonū perdūt peccandi uerecundiam. Laudant etenim ea quibus erubescant & uitio gloriantur. Iō-
q; ne resurgere quidem adolescentiæ licet honestus turpi desidiæ titulus accessit. Hæc est cur ista uo

Iuptatis laudatio pernicioſa ſit:quia h̄ neſta præcepta intra latent quod corrupit:apparet in ea qui-
dem ipſa ſententia.Sunt inuitis hæc noſtris popularibus dicam.Sancta Epicurum & recta præcipe-
re:& ſi propius acceſſeris triſtitia.Voluptas enim illa ad pronum & exile reuocatur.Et quā nos
tuti legem dicimus:eam ille dicit uoluptati.Iubet illam parere naturæ.Parum eſt a[illegible]:quod
naturæ ſatis eſt.Quid ergo eſt ille quiſquis deſidioſum ocium:& gulæ ac libidinis uices fœlicitatē
uocat?Bonum malæ rei quærit auctorem:& dum ille uenit blando nomine inductus:ſequitur uo-
luptatē:nō quā audit:ſed quā attulit.Et uitia ſua cū cœpit putare ſimilia præceptis:idulget illis:nō
timide nec obſcure luxuriatur.etiam inde peracto capite.Itaq; non dico qđ plæriq; noſtrorū ſectam
Epicuri flagitiorum magiſtram eſſe.Sed illud dico male audit.Infans eſt:& imerito hoc ſcire quiſ-
q̄ poteſt:niſi interius admiſſerit.Frons ipſa dat locum fabulæ:& ad malam ſpem irritat.Hoc tale ē:
quale uir fortis ſtola indutus.Conſtante tibi pudicitia ueritas ſalua eſt.Nulli corpus tuum patiētiæ
uacat:ſed in manu tympanum eſt titulus itaq; honeſtus eligatur:& inſcriptio ipſa excitans animū i
quē ſtatim uenerunt uitia.Quiſquis ad uirtutem acceſſit:dedit generoſæ idolis ſpem.Qui uolupta
tem ſequitur uidetur enervis:fractus:degenerans uir peruenturus in turpia:niſi aliquis diſtinxerit il
li uoluptates.Vt ſciat quæ ex eis intra naturale deſiderium deſiſtant:quæ præceps ferātur:infinitaq;
ſint:& quo magis implentur:eo magis inexplebiles.Age dum uirtus antecedat:tutum erit omne
ueſtigium:& uoluptas nocet nimia.in uirtute non eſt uerendum:ne quid nimium ſit:quia i ipſa eſt
modus.Non eſt bonum quod magnitudine laborat ſua:rationabilem porro ſortius naturā: quæ
melius res q̄ ratio proponit.Et ſi placet illa iunctura. Si hoc placet ſcilicet ad beatā uitā ire comita-
tu.Virtus antecedat:comitetur uoluptas:& circa corpus ut umbra uerſetur.Virtutem quidem excel
lentiſſimam omnium uoluptati tradidere ancillam.nihil Nihil magnū aio capientis eſt.Prima uir-
tus ad hæc ferat ſigna.Habimus nihilominus uoluptatem:ſi domini eius & temperatores erimus.
Aliquid nos exorabit:nihil coget.At hi qui uoluptati tradidere principia utroq; caruere.Virtutem
enim amittunt.Cæterum non ipſi uoluptatē:ſed ipſos uoluptas haberent.Cuius aut inopia torquē
tur:aut copia ſtrangulantur.Miſeri ſi deſeruntur ab illa miſeriores ſi obruuntur.Sicut deprehenſi
mari ſyrtico:modo in ſicco relinquūtur:modo torrente unda fluctuātur.Euenit aūt hoc nimia intē
perantia:& amore cæcæ rei.Nam mala pro bonis petēti periculoſum eſt aſſequi.Vt feras cum labo
re:periculoq; uenamur:& captarū quoq; illarum ſolicita poſſeſſio eſt.Sæpe enim laniant dominos.
Ita habentes magna uoluptates in magnum malum euaſcere captaſq; cœpere.Que quo plures ma
ioreſq; ſunt.eo ille minor.Ac plurimum ſeruus eſt:quē fœlicem uulgus appellat.Permanere licet in
hanc etiam nunc huius rei imaginem.quēadmodum qui beſtiarum cubicula indagat.& laqueo ca-
ptare feras magno æſtimat:& laceratas canibus circūdare:intus ut illarum ueſtigia præmat: potio-
ra deſerit:multiſq; officiis renunciat.Ita qui ſectatur uoluptatem:omnia poſt ponit:& primā liber-
tatem negligit:ac pro uentre dependet.Nec uoluptates ſibi emit:ſed ſe uoluptatibus uendit. Quid
tamen inquit prohibet in unū uirtutem uoluptatemq; confunduī:& ita effici ſūmum bonū.Idem
& honeſtum & iucundum ſit.Quia pars honeſti non poteſt eſſe niſi honeſtum & iucūdū ſit.Nec ſū
mum bonum habebit ſynceritatem ſuam:ſi aliquid in ſe uiderit diſſimile meliori.Nec gaudium q
dem quod ex ulrtue oritur:q̄uis bonum ſit:abſoluti tamen boni pars eſt:nō magis q̄ lætitiæ tran-
quillitas:q̄uis ex pulcherrimis cauſis naſcantur.Sunt enim iſta bona:ſed conſequentia ſummū bo
num non conſumantia.Qui uero uoluptatis ueritatiſq; ſocietatem facit:& ne ex æquo quidem fra
gilitate alterius boni quicquid i altero uigoris eſt hæc uetat:libertatemq; illa uoluptas.Ita demū ſi
nihil ſe preciosius nouit in uitam ſub iugum mittit.Nāq; quod maxima ſeruitus eſt icipit illi opus
eſſe fortuna.Sequitur uita anxia:ſuſpicioſa:trepida:caſum patiens.Temporum ſuſpenſa momenta
ſunt.Non das uirtutis fundamentum:graue:imobile:ſed iubes illā in loco uolubili ſtare.Quid aūt
tam uolubile eſt q̄ fortuitorum expectatio:& corporis rerūq; corpus afficientium uarietas.Quomo
do hic poteſt deo parere:& quicquid euenit bono animo excipere.Nec de fato queritur caſum ſuo
tum benignus interpres:ſi ad uoluptatum dolorūq; punctiunculas concitatur.Sed nec patriæ qđē
bonus tutor:aut uindex eſt nec amicorū propugnator: ſi ad uoluptates uerget:Illo ergo ſummum
bonum aſcendat:unde nulle ui detrahitur:quo neq; dolori:neq; ſpei:nec timori ſit aditus.Nec ulli
rei que deterius ſummi boni ius faciat.Aſcendere autem illo ſola uirtus poteſt.Illius gradu cliuus
iſte frangendus eſt.Illa uirtus fortiter ſtabit:& quicquid euenerit feret:non patiens tantum: ſed etiā
uolens.Omnēq; tēporū difficultatem ſciet legē eē naturæ.Et ut bonus miles feret uulnera:enume
rabit cicatrices:& tranſuerberatus telis:moriēs amabit eum:pro quo cadet.Imperatorem. Habebit
in animo illud uetus præceptum:deum ſequere.Quiſquis autem cogitur:queritur:& plorat. & ge/
mit imperata facere:ui cogitur.& inuitus rapitur ad iuſſa nihilominus.Quæ autem demētia eſt po
tius trahi q̄ ſequi.Tam mehercule q̄ ſtultitia & ignorantia conditionis eſt ſuæ dolore:quod eſt ali-
quid tibi.Aut incidit dutius æque mirari:uel indigne ferre ea quæ tam bonis accidūt q̄ malis. Mor
bos dico:funera:debilitas:& cætera ex tranſuerſo in uitam humanam concurrentia.Quicqd ex uni
uerſa conſtitutione patiendum eſt:magno uiſu eripiatur animo.Ad hoc ſacramentū adacti ſumus
ferre mortalia:nec perturbari his quæ uitare noſtræ poteſtatis nō eſt.In regno nō eſt.In regno nati

ſumus:deo parere libertas eſt.Ergo in uirtute poſita ē uera fœlicitas.Quid hæc tibi uirtus ſuadebit:
Ne quid aut bonum aut malum exiſtimes.Quod nec uirtute nec malitia cōtingeret.Deinde ut ſis i
[illegible]tra malum ex bono:ut qua fas eſt deum effingas.Quid tibi pro hac expeditione pro
mittitur.Ingentia & æqua diuinis.Nihil cogeris.nullo indigebis:liber eris:tutus:indēnis.Nihil fru
ſtra tentabis:nihil prohiberis.Omnia tibi ex ſententia cedent.Nihil aduerſum accidet.Nihil contra
opinionem ac uoluntatem.Quid ergo? uirtus ad uiuēdū beate ſufficit perfecta illa & diuina. Quid
ni ſufficiat imo ſuperfluat:Quid enim deeſſe poteſt extra deſiderium omnium poſito? quid extrin
ſecus opus eſt ei qui omnia ſua in ſe collegit? Sed ei qui ad uirtutem tendit:etiam ſi multum proceſ
ſit:opus eſt enim aliqua fortunæ indulgentia. Adhuc inter humana luctādi dum nōdū illū exoluit:
& omne uinculum mortale.Quid ergo intereſt q̄ a me alligati ſunt:alii aſtricti: alii diſtricti quoq;.
Hic qui ad ſuperiora progreſſus eſt:& ſe altius extulit:laxam cathenam trahit nōdum liber: iam ta
men pro illo libero. Siquis itaq; ex iſtis qui philoſophiam conlatrant:quod ſolent dixerint. Quā
re ergo tu fortius loqueris q̄ uiuis. Quare ex ſuperiori uerba ſumitis & ad pecuniam neceſſa
riam tibi inſtrumentum exiſtimas & damno moueris: & lachrymas iungis audita: aut anima
morte dimittis: & reſpicis famam & malignis ſermonibus tangeris? Quare cultius rus tibi eſt
quam naturalis uſus deſiderat. Cur non ad præſcriptum tuum cænas? Cur tibi nitidior ſuppellex
eſt? Cur apud te uinum ætate tua ueſtuſtius bibitur? Cur autem domus diſponitur? Cur arbores p̄
ter umbram nihil daturæ conſeruantur? Quare uxor tua locupletis domus cenſum auribus gerit?
Quare pedagogus præcioſa ueſte ſuccingitur? Quare ars eſt apud te miniſtrare:nec temere: & ut li
bet collocatur argentum:ſi perire ſeruatur:& aliqs eſt ſcindendi obſonii magiſter? Adiice ſi uis cur
trans mare poſſides. Cur plura q̄ noſti turpiter:aut tā negligēs es:ut non noueris pauculos ſeruos.
Aut tam luxurioſus ut plures habeas q̄ quorum noticia memoriæ ſufficiat. Adiuuabo poſtmodū
conuitia:& plura mihi q̄ putas obiiciam. Nunc hoc reſpondeo tibi non tanq̄ ſapiens ſolum: ſed ut
maliuoſentiam tuam palcā. Nec erro. Exigo itaq; a me ut non optimis par ſim:ſed ut malis melior.
Hoc mihi ſatis eſt.quotidie aliqd ex uitiis meis demere:& errores meos obiurgare. Non peruenī ad
ſanitatem:ne ueniam quidem delinimenta magis q̄ remedia podagræ meæ compono: contentus
ſi rarius accidit:& ſi minus uera minatur. Veſtris quidem pedibus comparatus debilis curſor ſum.
Hæc pro me non loquor. Ego enim in alto uitiorum omnium ſum:ſed pro illo cui aliquid apti eſt.
Aliter inquit loqueris Aliter uiuis. Hoc per maligniſſima capita:& optimo cuiq; inimiciſſima. Pla
toni obiectum eſt Obiectum Epicuro. Obiectum Zenoni. Omnes enim iſti dicebant non quemad
modum ipſi uixerunt:ſed quemadmodum ipſis uiuendum eſſet. De uirtute non de me loquor. Et
cum uitiis conuitium facio. In primis meis facio:cum potuero uiuam quomodo oportet. Nec mali
gnitas me iſta multo ueneno contincta deterrebit ab optimis. Nec uitus quidē iſtud quo alios ſpar
gitis:quo nos necatis me impediet quo minus perſeuerem laudare uitam:non quā ago:ſed quā agē
dam ſcio:quo minus uirturem adorem:& ex interuallo ingenti reptabundus ſequat. Expectabo.ſ.
ut quicq̄ maliuolentiæ inuiolatum ſit. Cui Cæſar nec Rutilius fuit:nec Cato. Cur & aliquis nō iſtis
diues nimis nideatur:quibus Demetrius cynicus parum pauper eſt. Virum acerrimum & contra om
nia naturæ deſideria pugnantem. Hunc pauperiorem q̄ cæteros cynicos:q̄ cum ibi interdixerit ha
bere iterdixit & poſcere. Negāt ſatis ægere. Vides.n.nō uirtutis ſciētiā ſed ægeſtatis,pfeſſus eſt. Dio
dorum Epicurum philoſophum:qui intra paucos dies finem uitæ ſuæ manu ſua ipoſuit. Negāt ex
decreto Epicuri feciſſe quod ſibi gulam præſciuit. Alii dementiam uideri uolunt factum hoc eius:
alii remeritatem. Ille interim beatus:ac plenus bona conſcientia reddidit ſibi teſtimonium. Præce
dens uita laudabitq; eius ætatis in portu:& ad hanc horā uitæ actæ quietē: & dixit q̄ uos inuidi au
diſtis q̄ſi uobis quoq; faciēdū ſit. Vixi:& quē dederat curſum fortuna pegi De alterius uita de alte
ri° morte diſputatis:& ad nomē magnoꝝ ob aliquā eximiā laudem uiroꝝ:ſicut ad occurſum igno
torum hominum minuti canes latratis. Expedit enim uobis neminem uideri bonum: quaſi aliena
uirtus exprobatio delictorum omnium ſit. Inuidi plendida cum ſordibus ueſtris confertis. Nec in
telligitis quanto id ueſtro detrimento audiatis. Nam ſi illi qui uirtutem ſequūtur:auari libidinoſi:
ambitioſiq; ſunt. Quid uos eſtis quibus ipſum nomen uirtutis odio eſt? Quid mirum cum loquan
tur fortia ingentia omnes humanas tempeſtates euadentia:cum refigere ſecrucibus conentur: i q̄s
unuſq̄ſq; ueſtrū clauos uos ipſe adiicit. Ad ſuppliciū tū acti ſtipitib° ſingulis pēdent. Hi qui in ſeip
ſis animum aduertunt quot cupiditatibus tot crucibus diſtrahuntur:aut maledici in alienam contu
meliam uenuſti ſunt crederē illis uagare niſi quidā ex patibulo ſuos ſpectatore hoc cōſpuerūt. Nō
præſtant philoſophi quæ loquuntur:multum tamen præſtant quod loquuntur quod honeſta men
te concipiunt. Nam quidem ſi & paria dictis agerent:quid eſſet illis beatius? Interim non eſt quod
contēnas bona uerba:& bonis cogitationibus plena præcordia. Studiorum ſalutarium:etiam citra
affectum laudanda tractatio eſt. Quid mirum ſi non aſcendunt in altum ardua aggreſſi? ſed uirtu
tes ſuſcipe:etiam ſi decidunt. Magna conantis generoſa res eſt reſpicere non ad ſuas:ſed ad naturæ
ſuæ uires conari alta tentare:& mente maiora concipere q̄ etiam ingēti animo adornatis effici poſ
ſunt:Quis ſibi propoſuit hæc? Ego mortem eodem uultu audiam quo iubebo & uidebo Ego labo

ribus quãticunq; illi erunt parebo: ani no fulcies corpus. Ego diuitias & præsentes & absentes q̃ cõ
tẽnam. Nec si alicubi iacebunt tristior: nec si circa me fulgebũt: animo ducor. Ego fortunam nec
mentẽ sentiam: nec recedentem. Ego terras omnes tanq̃ meas videbo: meas tanq̃ [illegible] Sic
uiuam: quasi sciam aliis me natum: & naturæ rerum hoc nomine gratias agamus. Quo enī melius
genere negocium meum agere potuit: unum me donauit omnibus: uni mihi omnes. Quicquid ha
bebo: nec sordide custodiam: nec prodige spargam. Nihil magis possidere me credam q̃ bene do
nata non numero: nec pondero beneficia: nec ulla nisi accipientis æstimatione perpendam. Nunq̃
id mihi multum erit quod dignus accipiet. Nihil opinionis causa omnia conscientiæ faciam: popu
lo spectante fieri credam quicquid mihi conscio faciam. Edendi erit: bibendiq; finis. desideria natu
ræ restringere: non implere aluum & exinanire. Ego amicis iucundus: inimicis mitis & facilis exora
bor. Anteq̃ cogor honestis precibus occurram. Patriam meam esse mũdum sciam: & presidere hos
deos supra me: circa quæ me stare factorum dictorumq; censores. Quandocunq; autem natura spi
ritum repetet: aut ratio dimittet: testatus exibo: bonam me conscietiam amasse: bona studia: nullius
per me libertatem diminutam: a nemine meam. Qui hoc facere proponi uolet tentabit: ad deos iter
faciet. Nec ille etiam si non tenuerit: magnis tamẽ excidit causis. Vos quidem qui uirtute cultorẽq;
eius odistis: nihil noui facitis. Nam & solem lumina ægra formidant: & aduersantur: eundem splen
didum nocturna animalia: quæ ad primum eius ortum stupent: & latibula sua passim petunt: abdu
cũtur in aliquas rimas timida lucis. Gemite & infœlicem linguam bonorum exercete conuitio. In
state cõmordete citius multo frangetis dentes q̃ imprimetis. Quare ille philosophiæ studiosus est,
& tam diues uitam agit? Quare opes contendas dici: & habet. uitam contemnẽdam putat: & tamẽ
uiuit? Valitudinem contemnendam: & tamen illã diligentissime tuetur: at; optimam mauult? Et
exilium nomen uanum putat: & ait: quid est enim mali mutare regiones: & tamen senilis senescit in
patria? Et inter longius tempus & breuius nihil interesse iudicat. Tamen si nihil prohibet extendit
ætatem. & in multa senectute placidus uiuet. At ista debere contẽni: nõne habebat sed ne sollicitus
habeat. Non abiget illa a se: sed abeũda securus prosequitur. Diuitias quidem ubi tutius fortu na de
ponet q̃ ibi: unde sine quærela reddentis receptura est. Marcus Cato cum laudaret Curium & Corũ
canium: & sæculum illud in quo necessariũ crimen erat. Paucæ argenti armillæ. Possidebat ipse qua
dragies sestertium minus sine dubio q̃ Crassus: pluſq̃ censorius Cato: maiore spatio si comparẽtur
proauum uicerat q̃ a Crasso uinceretur. Et si maiores illi obuenissent opes: nõ spreuisset. Nec enim
se sapiens indignum ullis muneribus fortuitis putat. Non amat diuitias: sed mauult. Nõ in animũ
illam gazam: sed in domum recipit. Nec respuit possessas diuitias: sed cõtinet: Et maiorem uirtutis
suæ materiã subministrare uult. Quid autem dubii est quin hæc maior materia sapienti uiro sit ani
mum explicandi suum in diuitiis q̃ in paupertate, Cum in hac unum genus uirtuti sit: non inclina
ri: nec deprimi. In diuitiis & temperantia: & liberalitas & diligentia: & dispositio: & magnificentia:
cãpum habeat patentem. Non contẽnet se sapiens: etiam si fuerit minimæ staturæ: esse tamẽ se pro
cerum uellet: & exilis corpore ac amisso oculo ualebit: mallet: tamen sibi corporis esse robur. Et hæc
ita ut scias esse aliud in se ualentius: malam ualitudinem tolerabit: bonam optabit. Quædam enī ẽt
si in summã rei parua sunt: ut & subduci sine ruina principalis boni possunt: adiiciunt tamen aliqd
ad perpetuam lætitiam: & ex uirtute nascentem. Sic illum afficium diuitiæ & exhilarant: ut nauigã
tẽ secũdus & ferẽs uẽtus: ut dies bonus: & i pruina ac frigore apricus locus. Quis porro sapiẽtiũ no
strorum dico: quibus unum est bonum: uirtus negat etiam hæc quæ in differentia uocamus: habe
re in se aliquid præcii: & alia aliis esse potiora. Quibusdam ex his tribuitur aliquid honoris: quibus
dam multis. Ne erres itaq; intra potiora diuitiæ sunt. Quid ergo inquis: me derides? cum eundem
apud te locum habeant quẽ apud me. Vis scire quod non habeant eundem locum: mihi diuitiæ si
affluxerint nihil auferent: nisi semetipsas. Stupebis & uidebis tibi sine te relictus: si ille a te recesserit.
Apud me diuitiæ meæ sunt. Tu diuitiarum es. Desine ergo philosophis pecuniam interdicere. Ne
mo sapiẽtiam paupertate damnauit. Habebit philosophus amplas opes: sed nulli detractas: nec alie
no sanguine cruentas: sine cuiusq̃ iniuria partas: sine sordidis quæstibus: quarum tam honestus sit
exitus q̃ introitus: quibus nemo ingemescat nisi malignus. Inq̃tum uis exaggerat illas honestæ sũt:
In quibus cum multæ sint quas quisq; suas dicere: nihil est quod quisq̃ suum possit dicere. Ille uero
fortunæ benignitatem a se nõ submouebit: & patrimonio per honesta quesito: nec gloriabitur nec
erubescet. Habebit tamen etiam quo glorietur: si aperta domo & admissa in res suas ciuitate poterit
dicere quod quisq; agnouerit tollat. O magnum uirum optime di uitem: si post hanc uocem tantũ
dem habuerit ita dico si tuto & securus scrutationem populo præbuerit. Si nihil quisq̃ apud illum
inuenerit quo manus iniciat audacter: & propalam erit diues. Si sapiens nullum denarium intra li
men suum admittet male intrantem. Idem magnas opes munus fortunæ fructumq; uirtutis non re
pudiabit: nec excludet: Quid enim est quare illis bono loco inuideat: ueniant hospitẽtur. Nec iacta
bit illas: nec absondet. Alterum infruniti animi est: alterum timidi: & populi uelut magnum bonũ
intra suum continentis: nec ut dixi eiiciet illa e domo. Quid enim dicet? Vtq; ne iutiles estis: an ego
uti diuitiis nescio, Quemadmodum qui pedibus suis poterit iter conficere: ascendere tamen uehicu

lum mallet. Sic pauper si poterit eẽ diues uolet: & habebit itaq; opes sed tanq̃ leues & aduolaturas:
nec ulli alii: nec sibi graues esse patietur. Quid donabit? erexitis aures. Quid expeditis sinum? Do
[illegible]: aut eis quos facere poterit bonos. Donabit cum summo consilio dignissimos eli
ges: ut qui meminerit tam expensorum q̃ acceptorum rationem esse reddendam. Donabit ex recta
& probabili causa. Nam inter turpes iacturas malum munus est. Habebit sinum facilem: non perfo
ratum ex quo multa exeant: & nihil excidat. Errat siquis æstimat facilem rem esse donare. Plurimuq;
ista res habet difficultatis: si modo consilio tribuit: non casu & impetu spargitur. Hunc promereor.
Illi credo. Huic succurro. Huic misereor. Illum instruo. Dignum quẽ non deducat paupertas: nec oc
cupatum teneat. Quibusdam non dabo q̃is desit: quia etiam si dedero erit defecturum. Quibusdã
offeram. Quibusdam etiam inculcabo. Non possum in hac re esse negligens: nunq̃ magis nomina
facio: q̃ cum dono. Quid tu inquis recepturus donas imo nõ perditurus. Eo loco sit donatio unde
repeti non debeat: reddi possit. Beneficium collocetur quemadmodum thesaurus alte obrutus: quẽ
non eruas nisi fuerit necesse. Quid domus ipsa diuitis uiri quãtam habet benefaciendi materiam.
Quis enim liberalitatem tantum ad togatos uocat hominibus prodesse naturam iubet: & serui libe
riue sint: hi igenui an libertini iustæ libertatis: an inter amicos date. Quid refert ubicunq; homo ẽ:
ibi beneficio locus. Potest itaq; pecuniam intra limen suum diffundere: & liberalitatẽ exercere: quæ
non quia liberis debetur: sed quia a libero animo proficitur: ita nominata est hæc apud sapientem.
Nec unq̃ in turpes indignosq; impingitur. Nec unq̃ ita defatigata erit: ut non quotiens dignum in
uenerit quasi ex pleno fluat. Non est ergo quod perperam exaudiatis: quæ honeste fortiter animo
se a studiosis sapientiæ dicuntur. Et hoc primũ attendite. Aliud est studiosius sapientiæ. Aliud iam
adeptus sapientiam. Ille tibi dicet optime loquor: sed adhuc inter mala uoluptor plurima. Non est
q̃ me ad formulam meam exigas: cum maxime facio me & formo & ad exemplar ingens attollo:
si processero quãcunq; propolui exige: ut dictis facta respondeant. Assecutus uero humani boni fũ
mã aliter tecum aget: & dicet primũ. Non est quod tibi permittas de melioribus ferre sententiã. Mi
hi iam quod argumentum est recti contingit malis displicere. Sed ut tibi rationem reddã quã nulli
mortalium inuideo: Audi quod promittam: & quãti quẽq; æstimem. Diuitias nego bonum esse. nã
si essent bonæ bonos facerent. Nunc quod apud malos deprehenditur: dici bonum nõ potest. Hoc
illis nomen nego. Cæterum & habendas esse & utiles & magnas. cõmoda uitæ conferentes fateor.
Quid ergo est? quare illas non in bonis numeré. Et quid ni illis præstem aliud q̃ uos quoniam iter
utroq; connenit habendas audire. Pone in opulentissima me domo. Pone aurum argentũq; in pro
miscuo usu sit. Non suspiciam me ob ista quæ etiam si apud me: extra me tamen sunt. In sublicium
pontem me transfer: & inter gentes abige. Non ideo tamen me despiciam q̃ in illorum numero cõ
sedeo: qui manum ad stipem porrigunt. Quid enim ad rem: an fruſtũ panis desit. cui nõ deest mori
posse? Quid ergo est domum illam splendidam malo q̃ potentem. Pone in instrumentis splenden
tibus: & delicato apparatu nihilo me fœliciorem credam: quod mihi male erit amiculũ: quod pur
pura conuiuiis meis substernetur. Malam magnam meam nihilo miserius ero: si lapsa ceruix mea i
manipulo fœni acquiescet: si super circense to: mentum per sarcinas ueteris lintei effluens incuba
bo. Quid ergo est? malo quid mihi animi sit ostendere prætextatus & candidatus q̃ nudis scapulis:
aut sententiis omnes mihi ex uoto decidant. Nouæ gratulationes prioribus subtexantur: non ob
hoc mihi placebo. Muta in contrarium hanc indulgẽtiam temporis, hinc illinc percutiatur amicus
Damno luctu incursionibus uariis. Nulla homo hora sine querela sit. non ideo me dicam inter mi
serrima miseium. Non ideo aliquem execrabor diem, prouisum est enim a me ne quis mihi alter di
es esset. Quid ergo est? Malo gaudia temperare q̃ dolores compescere. Hoc tibi ille Socrates dicet.
Fac me uictorem uniuersarum gentium. Delicatus ille liberi currus cuius triumphãtem usq; ad the
bas a solis ortu uehat iura. Reges penatum petant. Me hominem maxime cogitabo: cum de his un
diq; consultabor. Huic tam sublimi fastigio cõiungere protinus præcipitem mutationem alienam
imponam. Periculum exornaturus uictoris superbi ac feri põpam: non humilior sub alieno curru
agar q̃ in meo steteram. Quid ergo est? uincere tamen q̃ capi malo. Totum fortunæ regnum despi
ciam: sed ex illo si dabitur electio. meliora sumam. Quicquid ad me uenerit bonum fiet: sed malo
faciliora ac iucundiora ueniant: & minus uexatura tractantem. Non est enim q̃ æstimes ullam sine
labore uirtutem. Sed quædam uirtutes stimulis: quædam frenis ægent. Quemadmodum corpus i
procliuo retineri debet: animus in ardua impelli: Ita quædam uirtutes in procliui sunt: quædem cli
uum subeunt. An dubium sit quin ascendat nitatur obluctetur patientia fortitudo, perseuerantia: &
quæcunq; alia, duris opposito uirtus est: & fortunam subigit. Quid ergo non æque manifestum est
per deuexum ire: liberalitatem: temperantiam: mansuetudinem. In his continemus animum ne p
labatur. In illis exhortamur: incitamusq; acerrimis. Ergo paupertati adhibebimus illas: quæ ipugna
tæ fiunt fortiores: diuitiis illas diligentiores: quæ suspensum gradum ponunt: & pondus suum su
stinent. Cum hoc ita diuisum sit: malo has in usu mihi esse quæ exercendæ trãquillius sint: q̃ ea qua
rum experimentum sanguis & sudor est. Ergo non ego inquit aliter sapiens uiuo q̃ loquor: sed uos
aliter audistis. Sonus tantũmodo uerborum ad aures uestras peruenit. Quid significet nõ queritis?

Quid ergo inter me stultum & te sapientem interest? Si uterq; habere uolumus plurimũ. Diuitiæ autem apud sapiẽtem uirum in seruitute sunt apud stultum in imperio. Sapiens diuitiis nihil pmittuobis diuitiæ omnia. Vos tanq̃ aliquis uobis æternam possessionem earum prom illis & hæretis: sapiens tunc paupertatem præcipue meditatur: cum in mediis diuitiis constitit. Nunq̃ Imperator ita paci credit: ut non se præparet bello: quod etiam si nõ geritur indictum est. Vos domus formosa, tanq̃ nec ardere nec ruere possit. Insolentes uos opes tanq̃ periculum omne transcenderint: maioresq; sint nobis q̃ quibus consumendis satis uirium habet fortuna obstupefaciũt. Ocio si diuitiis iudicis: nec prouideris illarum periculum: sicut barbari plærumq; inclusi: & ignari machinarum segnes laborem obsidentium spectent: nec quo illa pertingenda quæ ex longinquo instruũtur intelligunt. Idem nobis euenit. Marcetis in uestris rebus: nec cogitatis quot casus undiq; immineant. Iam iã q; preciosa spolia lauro sapienti quisquis abstulerit diuitias: omnia illi sua relinquet, Vinit enim præsentibus lætus: futuris securus: securus: Nihil magis facit ille inquit: aut aliquis alius cui idem ius aduersus humana: itq; eadem, potestas est. Persuasi mihi quã ne ad opiniones uestras actum uitæ meæ flecterem: solita conferre undiq; uerba: non cõuitiari uos putabo: sed uagire uelut infantes miserrimos: hæc dicet ille cui sapientia contingit: quẽ animus uitiorum immunis increpare alios: non quia odit: sed in remedium iubet. Adiiciet his illa æstimatio me uestra non meo nomine: sed uestro monet. Quia calamitas est odisse: & lacessere uirtutem bonæ spei euitatio est. Nullam mihi iniuriam facitis: sed ne quidem diis hi qui aras euertunt: sed malum propositum apparet: malumq; consilium: etiam ubi nocere non potuit. Sic uestras allucinationes fero quẽadmodum luppiter optimus: maximus: iertias poetarum: quorum alius illi alas imposuit. Alius cornua. Alius adulterium illum induxerit: & obnotantem. Alius sæuum in deos. Alius iniquum in homines. Alius raptorem ingenuorum corruptorem: & cognatorum quidem. Aliud patricidam: & regni alieni paternicq; expugnatorem. Quibus nihil aliud actum est q̃ ut pudor hominibus peccandi demeretur: si tales credidissent. Sed quãq̃ ista me nihil lædant: uestra tamen uos moneo causa suspicite uirtutẽ. Credite his qui illam diu secuti: magnum quidam ipsos: & quod in diem magnus appareat: sequi clamat. Et ipsam ut deos & professores eius & antistites colite: & quotiens mentio sacrarum litteratuq; interuenerit, fauete linguis. Hoc uerbum non ut pleriq; existimant: a fauore trahitur: sed imperatur silentium: ut rite peragi possit sacrum: nulla uoce mala obstrepente. Quod multo magis necessariũ est imperari uobis: ut quotiens aliquid ex illo profertur oraculo intẽti & compressa uoce audiatis. Cum sistrum aliquis cõcutiens ex imperio mẽtitur: cũ aliquis secandi lacertos suos: artifex brachia atq; humeros: suspensa manu cruentat. Cum aliqua genibus per uiam reperiens ululat: laurũq; lineatus senex: & medio lucernam die perferens conclamat: iratum aliquẽ deorum concurretis & auditis: & diuinum esse eum inuicem mutuum alentes stupotem affirmatis: ecce socer ex illo carcere: quẽ intrando purgauit. Omniq; honestiorem cura reddidit proclamat. Quis iste furor? quæ ista inimica diis hominibusq; natura infamare uirtutes: & malignis sermonibus sancta uiolare. Si potestis bonos laudate: si minus transite quod si uobis exercere terram istam licentiam placet: alter in alteq; incursitate. Nam cum in cælum insanitis: non dico sacrilegium facitis: sed operam perditis. Præbui ego aliquando aristophani materiam iocorum: tota illa comicorum poetarum manus in me uenenatos sales suos effudit. Illustrata est manus mea: per ea ipsa per quæ petebatur. Produci enim illi & tentari expedit. Nec ulli magis intelligunt quãta sit q̃ qui uires eius lacessendo senserunt. Duritia silicis nulli magis q̃ ferientibus nota est. Præbeo me non aliter q̃ rupes aliqua in uadoso mari destituta: quã fluctus non desinunt undecunq; moti sunt uerberart. nec ideo aut loco eam mouent, aut per tot ætates crebro incursu suo cõsumunt: A silice facite impetum feriendo uos: unicam in ea quæ firma & exuperabilia sunt quicquid incurrit. In malo suo uim suam exercet: qui firma & insuperabilia aggreditur. Proinde quærite aliquẽ mollẽ cedentẽq; materiam in qua tela uestra fingantur. Vobis autem uacat aliena scrutari mala. & sententias ferre de quoquã. Quare hic philosophus lapsius habitat. Quare hic lautius cœnat. Pauplas obseruatis alienas obliti plurimis ulceribus. Hoc tale est quale siquis pulcherrimorũ corporum neruos: aut uerrucas derideat: quã uera scabies depascitur. Obiicite Platoni q̃ petierit pecuniam. Aristoteli q̃ acceperit: Democrito q̃ neglexerit. Epicuro q̃ cõsumpserit: mihi ipsa alibi: & se & pediũ obiectare. O uos uiu maxime fœlices: cũ primum uobis imitatii uitia uestra contingerit: quin potius mala uestra circũspicitis: quæ uos ab omni parte cõfodiunt. Alia crassantia extrinsecus. Alia in uisceribus ipsis ardentia. Non eo loco res humanæ sunt: etiam si statum uestrum parum nostis: & uobis tantum ocius super sunt: ut in probra meliorum agitare: lingua uacet. Hæc uos nõ intelligitis: & alienũ fortunæ uestre uultũ geritis. Sic plurimis qbus in circo aut in theatro desidentibus: iã funesta domus est. Nec annũciatũ malũ. At ego ex alto prospiciens: uideo quæ tempestates: aut immineant uobis paulo tardius rupturæ in crebrum suum: aut taq; uicinæ ut uos ac uestra rupturæ propius accesserint. Quid porro nõne hunc quoq; etiam si parum sentitis turbo quidam animo nostros rotat: & inuoluit fugientes: petenteq; eadem. Et nunc in sublime alienatos: nunc in infima allisos rapit. Cur nobis magno consensu uitia cõmendant: licet nihil aliud q̃ quod sit salutare tenemus? Proderit autem primo in seipsum secedere. Meliores erimus singuli.

Quid quod secedere ad optimos uiros: & aliquod exemplum eligere: ad quod uitam dirigamus: licet admotio fota sit: tunc potest optinere quod semel placuit. Vbi nemo interuenerit qui iudiciu[m] [illu]c imbecillum populo adiutore detorqueat. Tunc potest æquali uita: & uno tenore producere: quam proponis diuersissimis scindimus. Nam inter cætera mala aliud pessimũ est: q̃ uitia ipsa mutamus. Sine hoc quidem nobis contingit permanere in malo iam familiari. Aliud ex alio placet: uexaq; nos. Hoc quoq; quod iudicia nostra non tantum praua: sed etiam leuia sunt: fluctuamus: aliud q̃ ex alio comprehendimus: petita relinquimus: relicta repetimus: alternæ iter cupiditatem nostrã: & pœnitentiæ uices sunt. Pẽdemus enim toti ex alienis iudiciis: & id optimum nobis uidetur quod petiores laudatoresq; multos habet. Non id quod laudandum petendum est. Nec uiam bonam ac malã per se æstimamus: sed turbam uestigiorum in quibus nulla sunt redeũtium. Dices mihi: quid agis Seneca? deseris partes. Certe stoici nostri dicunt. Vsq; ad ultimũ uitæ finem in actu erimus: nõ desinemus cõmuni bono operam dare: adiuuare singulos: opem ferre etiam inimicis eniti manu. Nos sumus, qui nullis annis uacationes damus: & quod ait ille uir disertissimus. Canitiem galea premimus. Nos sumus apud quos usq; eo nihil ante mortem ociosum est. Vt si res patitur non sit ipsa mors ociosa. Quid nobis Epicuri præcepta in ipsis Zenonis principiis loqueris quod tu bene noueris si partium piget transfugis potius q̃ prodis. Hæc tibi in præsentia respondebo. Nũquid uis aplius q̃ ut me simile ducibus nostris præstẽ? Quid ergo est? non quo miserint me illi: sed quo duxerint ibo. Nunc probo tibi non decedere me a præceptis stoicorum. Nã ne ipsi quidẽ a suis desciuerunt: & tamen excusatissimus essem: etiam si non præcepta illorum sequerer, sed exempla. Hoc quod dico in duas diuidam partes. Primũ ut possit aliquis uel a prima ætate contemplationi uirtutis totum se tradere: rationem uiuendi quærere: atq; exercere secreto. Deinde ut possit hoc aliqs emeritis iam stipendiis profligatæ ætatis iure optimo facere: & ad alios actus animos referre: uirginum uestaliũ more quæ annis inter officia diuisis discunt facere sacra: & cum didicerunt docẽt. Hæc stoicis quoq; placere ostendam: non quia legem dixerim: mihi nihil cõtra dictũ. Zenonis Chrysippiue cõmittere: sed quia ipsa patitur me ire in illorum sententiã: quã siquis semper unius sequitur non in iutiæ: sed infactionis. Vtinam quidem iam tententur omnia & inoperta: confestim ueritas eẽt: nihil q̃ ex decretis mutaremus. Nunc ueritatem cum eis ipsis qui docẽt quærimus. Duæ maximæ in hac re diffident sectæ Epicureorum & Stoicorum. Sed utraq; ad ocium diuersa uia mittit. Epicurus ait: Non accedet ad. R. P. sapiens: nisi siquid interuenerit. Zenon ait: Accedat ad. R. P. nisi siquid impedierit. Alter ocium ex proposito petit: Alter ex causa. Causa autem late illa patet: si .. R. P. corruptior est qua adiuuari possit: si osculata est malis: Non nitetur sapiens in superuacuum: nec se nihil pro futuris impendet: si parum habebit auctoritatis aut uirium. Nec illum erit admissura. R. P. si ualitudo illum impediet: quomodo nauem cassam non deduceret in mare: quomodo nomen in militiam nõ dare debilis: sic aditum quẽ inhabilem sciet. non accedet. Potest ergo & ille cui omnia adhuc in regno sunt: anteq̃ ullas experiatur tempestates: in tuto subsistere: & protinus cõmendare se nouis artibus: & in illum beatum ocium exigere uirtutum cultor. quæ exerceri etiã quietissimis possunt. Hoc nempe ab homine exigit: ut prosit hominibus: si fieri potest multis: si minus paucis: si minus proximis: si minus sibi. Nam cũ se utilem cæteris efficit: cõmune agit negocium. Quoniã qui se deteriorem facit: non sibi tantũmodo nocet: sed etiam omnibus eis: quibus melior factus prodesse potuisset. Sed siquis bene de se meretur: hoc ipso aliis prodest: quod illis prosuturum parat: Duas. R. P. animo cõplectamur. Alteram magnam & uere publicam. quia dii atq; homines continentur: in qua non ad hunc angulum respicimus: aut illum: sed terminos ciuitatis nostræ cum sole metimur. Altera cui nos ascripsit conditio nascendi. hæc autem Athenienſium erit aut Carthaginenſium erit: aut alterius alicuius: quæ non ad omnes pertineat homines sed ad certos. Quidam eodem tempore utriq; R. P. dant operam: maiori minoriue. Quidam tantum minori: quidam tãtum maiori: huic maiori. R. P. & in ocio deseruire possumus: imo uero nescio an i ocio melius: ut quæramus quid sit uirtus: una pluresue sint. Nã an ars bonos uiros faciat. Vnũ sit hoc q̃d maria terrasq; & maria a terris iserta cõplectitur. An multa deus corpora eiusmodi sperserit. Cõtinua sit ois & plena materia ex qua cuncta dignũtur, an diducta & solidis inane permixtum sit deus sedens opus suũ spectet an tractet. Vtrum ne extrinsecus illi circunfusus sit: an toti inclytus. Immobilis sit mundus: an inter caduca: & ad tempus nata numerandus. Hæc qui contemplatur: quid deo præstat? Ne tanta eius opera sine teste sint. Solemus dicere sumum bonum esse secundũ naturam uiuere: Natura ad utrũq; genuit: & cõtemplationi rerũ & actioni. Nunc iprobemus quod prius diximus. Quid porro hoc non erit probarum si se unusquisq; consuluerit: quãtam cupiditatem habeat: ignota noscendi: quam ad omnes fabulas excitetur. Nauigant quidam: & labores peregrinationis longissimæ una mercede perpetiuntur: cognoscendi aliquid abditum remotũq;. Hæc res ad spectacula populos contrahit. Hæc cogit p clusa rimari: secretiora exquirere: antiquitates euoluere: mores barbarum audire gentium. Curiosus nobis natura ingenium dedit: & artis sibi ac pulchritudinis suæ conscia spectatores: nos tantis rerũ spectaculis genuit: perditura fructum sui: si tam magna: tam clara: tam subtiliter ducta: tam nitida & non uno generi formosa solitudini ostenderet. Vt scias illam spectari uoluisse: nõ tantũ aspici uide

quem nobis locum dederit. In media nos sui parte conſtituit: & cōpectum omnium nobis dedit: nec erexit tantum modo hominem: ſed etiam ad cōtēplationem factum: ut ab ortu ſydera in occaſum habenta proſequi poſſet: & uultum ſuum circunferre: cum toto ſublime fecit illi caput collo flexibili impoſuit. Deinde ſena per diem: ſena per noctem ſigna perlucent: nullam non ſui partem ſui explicuit. Vt per hæc quæ obtulerat eius oculis cupiditatem faceret etiam cæterorum. nec enim omnia: nec tanta uiſimus quāta ſunt: ſed acies noſtra aperit ſibi inueſtigando uiā & fundamenta ultra iacit. Vt inquiſitio tranſeat ex apertis in obſcura: & aliquid ipſo mundo inueniat antiquius: unde iſta ſydera exierit. Quis fuerit uniuerſi ſtatus anteq̄ ſingula in partes deſcenderint? quæ ratio merſa inconfuſa deduxerit? Quis loca rebus aſſignauerit? ſuapte naturæ grauia deſcenderit: & uolauerit leuia. An propter uiſum pōdus corporum altior aliqua uis legē ſingulis dixerit: an illud uerum ſit quod a me probatur. homines diuini ſpiritus eſſe partem: ac ueluti ſcintillas quaſdā ſacrorū ī tecta reſiluiſſe: atq; ex alieno loco exiſſe: Cogitatio cæli munimenta perrūpit: nec contenta eſt id qđ oſtēditur ſcire. Illud inquid ſcrutor quod intra mūdum iacet: utrum ne profunda uaſtitas ſit. An & hoc ipſum terminis ſuis claudatur: qualis ſit habitus excluſis inermia & confuſa ſunt: an in omnem partem tantūdem loci obtinentia: an & illa in aliquē cultum deſcripta ſint: huic cohæreant mundo: an longe ab hoc ſeceſſerint: & hic in uacuo uolutentur indiuidua ſint: per quæ ſtruitur omne id quod natum faturūq; eſt: an continua eorum materia ſit & per totum mutabilis. Vtrum contraria inter ſe elementa ſint: an non pugnent: ſed per diuerſa conſpirent. Ad hæc quærenda natus ætima: qđ non multum acceperit temporis: etiam ſi illud totum ſibi uendicat: cui licet nihil facilitate eripi: nihil negligentia patiatur excidere: licet horas ſuas auariſſime ſeruet: eiuſq; in ultimæ ætatis terminos procedat. Nec quicq̄ illi ex eo qđ natura conſtituit fortuna concutiat: tamen hō ad imortalium cognitionem nimis mortalis eſt. Ego ſecundum naturam uiuo: ſi totum me illi dedi: ſi illius admirator cultorq; ſum. Natura autem utrumq; facere me uoluit: & agere: & contemplationi uacare. Vtrumq; facio: quoniam ne contemplationi quidē ſine actione eſt. Sed refert inquis an ad hanc uoluptatis cauſa acceſſerit. nihil aliud ex illa petens q̄ aſſiduam cōtēplationē. quæ ſine exitu eſt. Eſt eni dulcis: & habet illecebras ſuas. Aduerſus hoc tibi reſpondeo: æque refert quo animo ciuilem agas uitam: an ſemper iquietus ſis. Nec unq̄ ſumas illud tempus: quo ab humanis ad diuina reſpicias. Quomodo res appetere ſine ullo uirtutum amore: & ſine cultu ingenii: ac nudas ædere operas minime probabile eſt. Miſceri enim inter ſe iſta: & conſiderari debent: ſic imperfectum ac languidum bonum ē in ocium ſine actu proiecta uirtus: nunq̄ id quod didicit oſtendens. Quis negat illum debere proferus ſuos i opere tentare? nec tātum quid faciendum ſit cogitare? ſed etiam aliquando manum exercere: & ea quæ meditata ſunt ad uerum perducere. Quid ſi per ipſum ſapientem non eſt mora: ſi non actor deeſt: ſed agenda deſunt? Hec quid illi ſecuri eſſe permittes: quo animo ad ocium ſapiēs ſecedit? Vt ſciat ſecum quoq; ea acturū per quæ poſteris proſit. Nos certe ſumus qui dicimus: & Zenonem & Chryſippum maiora ægiſſe: q̄ ſi duxiſſent exercitus: geſſiſſent honores: leges tuliſſent: quas non uni ciuitati: ſed toti humano generi tulerunt. Quid ergo eſt? quare tale ocium non conueniat bono uiro: per quod futura ſæcula ordinet: nec apud paucos concionetur. ſed apud omnes omnium gentium homines quicunq; erūt. Ad ſūmam quæro an ex præceptis ſuis uixerit. Cleantes & Chryſippus & Zenon. Non dubie reſpondebis ſic illos uixiſſe quemadmodum dixerant eſſe uiuendum. Atqui nemo illorum. R.P. adminiſtrauit: Non fuit inquis: aut ea fortuna: aut dignitas ea quæ admitti ad publicatum rerum tractionem ſolet. ſed idem nihilominus non ſeguem ægere uitam: Inuenerūt quemadmodum plus quies illorum hominibus prodeſſet q̄ aliorum diſcurſus & ſudor. Ergo nihilominus hi multum ægiſſe niſi ſunt: q̄uis nihil publice agerent. Præterea tria genera ſunt uitæ: inter quæ quid ſit optimum quæri ſolet. Vnum uoluptati uacat. Alterum contemplationi. Tertium actioni. Primum q; depoſita contētione: depoſitoq; odio quod in placabile eſt diuerſa ſequētibus indiximus. uideamus an hæc omnia ad idem ſub alio atq; alio titulo perueniūt. Nec ille quo Iuptatem probat ſine contemplatione eſt: nec ille qui ſe contēplationi inſeruit ſine uoluptate ē: nec ille cuius uita actionibus deſtinata eſt: ſine contēplatione eſt. Plurimū inquis diſcriminis eſt: utrum aliqua res propoſitum an propoſiti alterius acceſſio ſit? Sane grande diſcrimē. Tamen alterum ſine altero non eſt. Nec ille ſine actione contemplatur: nec is ſine contēplatione agit. Nec ille tertius: de quo male exiſtimare conſenſimus: uoluptatem inertem probat: ſed eā qua rōne efficit firmas. Ita & hæc ipſa uoluntaria ſecta in actu eſt Quid ni in actu eſt quādo ipſe dicat. Epicurus aliquādo ſe receſſurū a uoluptate: doloré etiā appeturū. Si aut uoluptati iminebit pœnitentia: aut dolor minor tunc illā. Nobis ſtatio eſt: nō portus hæc. Adiice nūc huc quo de lege Chryſippi uiuere ocioſe licet. Nō dico ut ociū patiatur: ſed ut eligat: negant noſtri ſapientē ad quēlibet R.P. acceſſurū. Quid aūt intereſt qūo ſapiēs ad ociū ueniat: utrū qa R.P. illi deeſt: an qa ipſe R.P. Si oībus futura R.P. ē: ſemper aūt de erit faſtidioſe quærētibus. Interrogo ad quā R.P. ſapiens acceſſurus ſit. Ad Athenienſiū in qua Socrates dānatur. Ariſtoteles ne dānaretur fugit in qua opprimit inuidia uirtutes. Negabis mihi acceſſurū in hanc R.P. ſapientē. Ad Carthaginenſiū ergo R.P. ſapiens accedit: in qua aſſidua

ſeditio: & optimo cuiq; infeſta libertas eſt. Summa æqui ac boni uilitas aduerſus hoſtes inhumana crudelitas etiam aduerſus ſuos hoſtilitas: & hanc fugiet: Si percenſere ſingula uoluero: nullam inuentro quæ ſapientem aut quam ſapiens pati poſſit. Quod ſi non inuenitur illa. R.P. quam nobis ſingulis incipit omnibus eſſe ocium neceſſarium. Quia quod unum præferri poterat ocio nuſq̄ eſt. Siquis dicit optimum eſſe nauigare: deinde negat nauigandum in eo mari in quo naufragia fieri ſoleant: & frequenter ſubitæ tempeſtates ſint: quæ rectorem in contrarium rapiant: puto hic me uetat nauem ſoluere quam laudet nauigationem.

Explicit liber de uita beata.

LVCII ANNEI SENECAE INCIPIT LIBER DE CONSOLATIONE AD MARTIAM.

Iſi te Martia ſcirem tam longe ab infirmitate muliebris animi q̄ a cæteris uitiis receſſiſſe: & mores tuos uelut antiquum aliquod exemplar aſpici non auderē obuiam ire dolori tuo: cui uiri quoq; libenter hærent & incumbūt. Nec ſpem accepiſſem tam iniquo iudice: tam inuidioſo crimine poſſe me afficere: ut fortunam tuam abſolueres. Fiduciam mihi dedit: exploratum iam robur animi: & magno experimento approbata uirtus tua. Non eſt ignotum qualem te in perſona patris tui geſſeris: quem non minus quā liberos dilexiſti. Excepto eo q; non optabas ſuperſtitem: nec ſcio an & optaueris. Permittit enim ſibi quædā contra bonum morem magna pietas morte acrem uti cordi patentis tui quanti poteras inhibuiſti. Poſtq̄ tibi apparuit inter ſalamānos ſatellites illam unam patriæ ſeruituti fugam: nō fauiſti cōſilio eius: ſed dediſti manus uicta: fudiſtiq; lachrymas palam: & gemitus deuoraſti: quæ non tamen hilari fronte texiſti. Et hoc illo ſæculo: quo magna pietas erat nihil impie facere. Vt uero aliqua tractū mutatio temporis dedit ingenium patris: tui de quo ſumptum erat ſupplicium in uiſum hominum reduxiſti: & a uera uindicaſti morte: hac reſtituiſti in publica monumenta liberos: quos uir ille fortiſſimus ex ſanguine ſuo ſcripſerat: optime meruiſti de romanis ſtudiis. Magna illatū pars arſerat: optime de poſteris ad quos uenīet incorrupta rerum fides auctori ſuo magno imputata: optime de ipſo cuius uiget: uigebitq; memoria q̄diu fuerit in precio romana noſtri: q̄diu quiſq̄ erit qui reuerti uelit ad acta maiorum: q̄diu quiſq̄ erit qui uelit ſcire quid ſit uir romanus: qui ſubactis iam ceruicibus omnium: & ſyllanum iugū adactis: & domitus ſit homo ingenio: animo: manu liber. Magnū mehercule detrimentum. R.P. cœperat: ſi illum ob dictas partes pulcherrimas in oblitionem corruptum: in eloquentiā & libertatē non eruiſſes legitur: floret in manus hominum in pectora receptus uetuſtatē nullā timet. At illorū carnificū cito ſæcula quoq; quibus ſolis memoriā meruerunt tacebunt. Hæc magnitudo animi tui uetuit me ad ſexū tuum reſpicere. Vetuit ad uultū quē tot annorū cōtinua triſtitia ut ſemel obduxit tenet. Et uide quā non ſurreptā tibi: nec furtū facere affectibus cogitem. Antiqua mala in memoriā reduxi: & uis ſcire hanc quoq; plagā eſſe ſanādū oſtēdi tibi equi magni uulneris cicatricē. Alii itaq; molliter agunt & blandiuntur. Ego confligere cū tuo mœrore conſtitui: & deſeſſos exhauſtoſq; oculos: ſi uerū audire uis: magis iam ex conſuetudine q̄ ex deſiderio fluentes continebo: ſi fieri potuerit fauēte te remediis tuis ſi minus uel in uita teneas: licet & amplexeris doloré tuum: quē tibi in filii locum ſuperſtitē feciſti. Quis enim erit finis? Omnia in ſuper uacuū tentata ſunt. Fatigate allocutiones amicorum auctoritates magnorū & affinium tibi uirorum ſtudia: hæreditariū: & paternū bonum: ſurdas aures irrito: ac uix ad breuē occupationē profici entes ſolatio tranſeūnt. Iſtud idem remediū naturale temporis quod maximas erumnas cōponit: in re una uim ſuā perdidit: tertius iam præteriit annus cū interim nihil ex illo impetu cecidit: reno uat ſe: & corroborat quotidie luctus: etiam ſibi uis mora fecit. Eoq; adductus eſt ut putet turpe deſinere. Quemadmodum omnia uitia penitus inſidunt: niſi dum ſurgunt oppreſſa ſunt: ita quoq; triſtitia & miſeria & in ſe ſæuientia ipſa nouiſſime acerbitate paſcūtur: & fit infœlicis animi praua uoluptas dolor. Cupiſſem itaq; primis temporibus ad iſtam curationem accedere: leuior medicina fuiſſet: oriens adhuc reſtringenda uis. Vehementius contra inueterata pugnandum eſt. Nam uulnerum quoq; ſanitas facilis eſt: dum a ſanguine recentia ſunt. tunc & utuntur & in altum reuocantur: & digitos ſcrutantium recipiunt: ubi corrupta in malum ulcus uerterunt difficilius curantur. Non poſſum nunc per obſequium nec molliter aſſequi tam durum dolorem. Frangendus eſt.

Cio a præceptis incipere omnes qui monere aliquem uolunt: & in exemplū deſinere. Mutari hunc interim ordinem expedit. Aliter enim cū alio agendū eſt. Quoſdā ratio ducit. Quibuſdam nomina clam apponenda ſunt: & auctoritas quæ liberū non relinquat animum ad ſpecioſa ſtupenda. Duo tibi ponā ante oculos maxima & ſexus & ſæculi noſtri exēpla. Alterius fœminæ quæ ſe tradidit ferendam dolori. Alterius quæ pari affecta caſu maiore damno: non tamē dedit longum in ſe malis ſuis dominium: ſed cito animum in ſedem ſuam repoſuit; Octauia & Liuia Altera ſoror Auguſti: Altera uxor amiſerunt filios iuuenes: utraq; ſpe futuri principis: certa Octauia Marcellum: cui & auunculus & ſocer incumbere cœperat: In quem onus imperii reclinaret: adoleſcentē animo alacrem: ingenio impotētē: ſed frugalitatis cōtinentiæq; in illis autē annis aut operibus nō mediocriter admirandæ: patientē laboris uoluptatibus alienū: q̄tūcunq; īponere illi auunculus & ut ita dicā: inædificare uoluiſſet laturū bene legerat nulli ceſſuram ponderi fundamēta. Nul-

lum finem per omne uitæ suæ tempus flendi gemendiq; fecit. Nec ullas admisit uoces salutis ali
quid efferentes. Nec auocari quidem se passa est: intenta in unam rem: & toto animo affixa. Talis
per omnem uitam fuit: qualis in funere. Non dico ex nunc ex causa, consurgere: sed alleuiari
sans secundam orbitatem iudicans lacrymas amittere. Nullam habere imaginē filii
luit: nullam sibi fieri mentionem. Oderat omnes matres: & in Liuiam maxime furebat: quia uid
batur ad illius filium transisse: sibi promissa fœlicitas tenebris & solitudini familiarissima. Nec ad
fratrem quidem respiciens. Carmina celebrandæ. Marcelli memoriæ composita alioq; studio
rum honores eiecit: & aures suas aduersus omne solatium clausit: a solemnibus officiis seducta &
ipsam magnitudinis fraternæ nimis circunlucentem fortunam exosa defodit se & abdidit. Absci
dentibus liberis nepotibus lugubrem uestem non deposuit: non sine contumelia omnium suorū:
quibus saluis orba sibi uidebatur.

Iua Liuia amiserat filium Drusum magnum futurum principem iam magnum ducem. In
d trauerat ipse penitus germaniam: & ibi signum romani fixerūt: ubi uix illos esse romanos
notum erat in expeditione ter decesserat: ipsis illum hostibus ægrum cum ueneratione: &
pace mutua prosequentibus: nec optare quidem expediebat audientibus: accedebat ad hanc morte
quam ille pro republica obierat. Ingens ciuium prouinciarūq; & totius Italiæ multitudo Esidē per
quam effusis in officium lugubre municipiis coloniscq; usq; in urbem ductum erat funus triumpho
simillimum. Non licuerat matri ut filii oscula gratumq; extremi sermonem horis hauriret: longo
itinere reliquias. Drusi sui prosecuta tot per omnem Italiam ardentibus rogis quasi totiens illum
amitteret illitata. Vt primum tamen intulit tumulo simul & dolorem suum posuit: nec plus doluit
q̄ aut honestum erat: aut Cæsare: aut æquo maius. non desiit itaq; Drusi sui celebrare nomen utiq;
illum sibi priuari publiceq; repræsentare: & libentissime de illo loqui. de illo audire cum memoriā
alterius uix nemo potest retinere & frequentare: qui illam tristem sibi reddit. elige itaq; uttum exē
plum putas probabilius: si illud prius sequi uis eximis te numero uiuorum. Aduersaberis & alienos
liberos & tuos. Ipsumq; desiderabis triste matribus agmen occurrere. Voluptates honestas permis
sas tanq̄ parum decorans fortunæ tuæ reiiciens: inuisa habebis in lucæ & ætati tuæ q̄ non præcipi
te q̄ primum & finiat infestissima eris. Quid turpissimū effrenissimumq; animo tuo in meliore no
to parte ostendes te uiuere nolle: mori non posse. Si ad hoc maximum fœminæ exemplum appli
cueris: moderatius mitius non eris in erūnis: nec te tormentis macerabis. Quæ enim maior est amē
tia pœnas a se illicitas exigere & mala sua augere. Quam in omni uita seruasti: morum probitatem
& uerecundiam in hac quoq; re præstabis. Etenim quædam & dolendi modestia illum ipsum iuue
nem dignissimum: quietū semper nominatum cogitatum faciat. Meliore pones loco si matri suæ
qualis uiuus solebat hilaris qui & cum gaudio occurrit.

Ec te ad fortiora ducam præcepta: ut in humana ferre humane iubeam modo: ut ipse fune
n bri die oculos matris exiecem. Ad arbitrium tecum ueniam. Hoc inter nos queretur utrum
magnus esse debeat an perpetuus. non dubito quin Liuiæ Augustæ: quam familiariter co
luisti magnum tibi placeat exemplum. Illa te ad suum consilium uocat. Illa in primo furore cū ma
ximo impatientes ferocesq; sunt miseriæ se consulero philosopho uiri sui præbuit: & multum eam
rem profuisse sibi confessa plusq̄ philosophum romanum quem nolebat tristem tristitia sua facere:
plusq̄ Augustum qui subducto altero auunculo titubat. Nec luctu suorum inclinandus erat: plusq̄
Tyberum filium: cuius pietas efficiebat: ut in illo acerbo & desleto gētibus funere nihil sibi nisi nu
merum deesse sentiret. Hic ut opinor, aditus illi fuit: hoc principium apud fœminā opinionis suæ
custodem diligentissimum usq; in hunc diem. Liuia quantum quidem ego sciam: assiduus uirtutis
comes: cui non tantum quæ in publicum emittunt uota: sed omnes sunt secretiores animorū no
strorum motus: dedisti operam ne quid esset quod in te quisquam reprehenderet. Nec id in maio
ribus modo obseruasti: sed in minimis: ne quid faceres: cui famam uberrimam principum iudi
cem uelles ignoscere. Nec quicq̄ pulchrius existimo fastigio collocatis q̄ multarum rerum ueniam
dare: & nullius petere. Seruandus itaq; tibi in hac re tuus mos est. Ne quid committas quod minus
aliterue facturum uelis.

Einde rogo atq; obsecro: ne te difficilē amicis & ītractabilē præstes. Non est enim qd igno
d res oēs hos nescire. quēadmodū aliquid loquantur coram te de Druso. An nihil ne aut ob
liuio clarissimi iuuenis illis faciat iniuriam: aut mentio tibi cū secedimus: & in unū cōueni
mus facta eius dictaq; quanto meruit suspecta celebramus: coram te altum nobis de illo silentium
est. Cares itaq; maxima uoluptate filii tui laudibus: quas non dubito quin uel impedimento uitæ si
potestas detur: in æuum omne sis prorogatura: quare patere imo accerse sermones quibus ille nar
retur: & apertas aures præbe ad nomen memoriamq; filii tui. nec hoc genere dixeris cæterorū qui
in eiusmodi casibus partem mali putant audire solatia. Nunc incubuisti tota in alteram partem: &
obiita meliorum fortunam tuā quæ deterior est aspicis. Non cōuertisti te ad cōuictus filii tui occur
sus iucundus: nō ad pueriles dulcesq; blanditias. Non ad incremēta studiorum. Vltimam illā faciē
rerū præmis. Illi tanq̄ ipsa per se parū horrida sit: quicquid potes cōtigeris. Ne obsecro te cōcupieris

peruetissimam gloriam infœlicissimamq; uideri.

Imilius cogita non esse magni animi se rebus prosperis fortem gerere: ubi secundo cursu
s [illegible] procedit. Nec gubernatoris quidem artem: tranquillum mare & obsequēs uentus ostē
dit. Aduersi aliquid incurrat oportet quod animum probet. Proide ne submiseris te immo
contra fige stabilem gradum. & quicquid onerum supra cecidit sustine: primo duntaxat strepitu cō
tenta. Nulla re maior inuidia fortunæ fit q̄ æquo animo. Post hoc ostendit illi filium incolumem:
ostendit ex amisso nepotes. Tuum illic Martia negocium actum tibi aureus assedit: & mutata perso
na consolatus est. sed puta Martia ereptum tibi amplius q̄ unq̄ ulla mater amiserit. Non permulceo
te: nec extenuo calamitatem tuam. Si fletibus fata uincuntur cōferamus. Erat omnis inter luctus di
es: noctem sine somno tristitia consumet. ingerantur lacerato pectori manus: & in ipsam faciem im
petus fiat. At causas omni genere seuitiæ prosecturas mœror exerceat. Sed si nullus planctibus de
functa reuocantur: sed sors immota: & in eternum fixa, nulla miseria mutatur & mors tenuit quic
quid abstulit: desinat dolor qui perierit petit. quare rogamur. Nec nos ista uis transuersos auferat.
Turpiseſt nauigii rector: cui gubernacula fluctus eripuit: qui fluctuantia uela deseruit: permisit tem
pestati nauem. At ille uel in naufragio laudandus: quem obruit mare nauem tenentem & obnixū.

T enim naturale desiderium suorum est. Quis negat q̄diu modicum est? nam discessu non
e solum charissimorum amissione necessarius morsus est: & firmissimorum quoq; animorū
cōtractio. Sed plus est quod opinio adiicit: q̄ quod natura imperauit. Aspice mutorum ani
malium q̄ concitata sunt desideria & tamen q̄ breuia. Vaccarum uno die altrone nugitus auditur.
Nec ditius equarum uagus ille amensq; discursus est. feræ cum uestigia catulorum consectatæ sunt
& siluas peruagatæ: cum sæpe ad cubilia expilatæ redierit: rabiem intra exiguum tempus extingu
unt. Aues cum stridore magno inanes nidos circunfremunt: intra momentum cum quiete uolatus
suos repetunt. Nec ulli animali longum fœtus sui desiderium est. Nisi homini qui adest dolori. nec
tantum quantum sentit: sed quantum constituit afficitur. Vt sciat autem non esse naturale luctibus
frangi. Primū magis fœminas q̄ uiros: magis barbaros q̄ placidos eruditaq; gentis homines: ma
gis indoctos q̄ doctos eadem orbitas uulnerat, at qui ea quæ a natura uim acceperūt: eadem in om
nibus seruant. Apparet non esse naturale quod uarium est. Ignis omnes ætates: omnium urbium ci
ues tam uiros q̄ fœminas: quia naturaliter uret: ferrum in omni corpore exhibebit secandi potenti
am. Quare? quia uires illi a natura datæ sunt: quæ nihil impium constituit. Paupertatem: lucrū: am
bitionem alius aliter sentit: prout illum consuetudo infecit: & imbecillum impatientēq; reddit præ
sumpta opinio de non timendis terribilis.

Einde quod naturale est non decrescit mora. Dolorem dies consumit: licet contumaciſſi
d mum quotidie insurgentem: & contra remedia efferuescentem: tamen illum efficaciſſimū
mitigandæ ferociæ tempus eneruat. Manet quidem tibi martia etiam nunc ingens tristitia:
& iam uidetur duxisse callum non illum concitata qualis in illo fuit: sed pertinax & obstinata: Ta
men hanc quoq; ætas tibi minuatim eximet: quotiens aliud ægeris animus relaxabitur: nunc teip
sa custodis. Multum autē interest utrum tibi obmittas mœrere an impetres: quāto magis hoc mo
rum tuorum elegantiæ conuenit: finem luctus potius facere q̄ expectare: nec illū aperiri diem quo
te inuita dolor desinat: ipsa illi renuncia.

Nde ergo tanta nobis pertinacia in deploratione nostri: si id non fit: naturæ iussu: quod ni
u hil nobis mali anteq̄ eueniat proponimus. Sed ut immunes ipsi & aliud paratius ingressi
iter: alienis non admoniti casibus illos esse communes: tot præter domum nostram ducan
tur exequiæ: de morte hon cogitamus. tot acerba funera nos togam nostrorum infantium: nos mi
litiam & paternæ hæreditatis successionem animo agitamus: tot diuitum subita paupertas in ocu
los incidit: & nobis nunq̄ in mentem uenit: nostras quoq; opes æque in lubrico positas. necesse est
itaq; magis corruamus qui quasi ex inopinato ferimur. Quæ multo ante prouisa sunt: lāguidius in
currunt: uis tu scire te ad omnes expositum ictus stare: & illa quæ alios tela fixerunt circa te uibra
se uelut murum aliquem: aut obsessum multo hoste locum & arduum ascensum inermis ad eas ex
pecta uulnus: & illa superne uolantia cum sagittis pilisq; saxa pura in tuum librata corpus. quotiēs
aut ad latus: aut penes tergum ceciderunt exclama. Non decipies me fortuna. Nec securū aut negli
gentem opprimes. Scio quid pares: alium: percussisti: me petisti. Quis unq̄ res suas quasi periturus
aspexit? Quis unq̄ nostrum de exitio de ægestate de luctu cogitare ausus est? Quis nō admoueatur
suis tanq̄ ægrum durum respuat: & in capita inimicorum: aut ipsius intempestiui monitoris abire
illa iubeat. non putaui futurum quicq̄. tu putas nō futurum quod multis scis posse fieri: quod mul
tis uides euenisse. Egregium uersum & dignū audiui. est enim: & cui uis potest accidere quod cuiq̄
potest. Ille amisit liberos: & tu admittere potes. Ille damnatus est: & tua innocentia sub ictu est. Ter
ror decipit. Hic effœminat dum patimur: quæ nunq̄ pati nos posse preuidimus. Aufert uim præsen
tibus malis qui futura prospexit.

q Vicquid est hæc materia circa nos ex aduentitio fulget. Liberi: honores: opes: ampla arua: &
excluſorum clientium turba. Referam uestibula clara: nobilis aut formosa coniunx cætera

q̄ ex incerta & mobili sorte pendentia alieni commodatiq̄ sunt:nihil donaturum collaticiis: & ad dominum redituris instrumentis sæua adornatur. Alia ex his primo die: alia secundo reseruntur. Pauca usq̄ ad finem perseuerabunt. Ita non est quod nos suspicamur:tanquam [illegible] mutuo accepimus. Vsufructus noster est:cuius tempora ille arbiter muneris sui tēperat. Nos oportet in promptu habere quæ in certum diem nata sunt:& appellatos reddere. Pessimi est debitoris creditori facere conuitum: Omnes ergo nostros:& quos superstites lege nascēdi optamus:& quos præcedere iustissimum ipsorū uotum est:sic amare debere tanq̄ nihil nobis de perpetuitate:immo nihil de diuturnitate eorum promissum sit. Sæpe admonendus est animus metiri:ut casura immo tanq̄ recedentia quicquid a fortuna datum est tanq̄ exemplum auctore possideas. Rapite ex liberis uoluptates. fruendos nos inuicem liberis date:& sine dilatione omne gaudium aduertite. Nihil de hodierna die promittitur. Nimis magnam aduocationem dedi. Nihil de hac hora festinādum est. Instat a tergo iam deficiet iste comitatus. Iam contubernia ista sublato clamore soluentur. Rapina rerum omnium est. Miseri nescitis in fugam uiuere. Si mortuum tibi filium doles:eius tēporis quo natus est crimen est. Mors enim illi nascenti determinata:& in hanc legem datus Hoc factū ab utero statim prosequebatur in regnum fortunæ:& quod durum atq̄ inuictum peruenimus:illius arbitrio digna atq̄ indigna passuri corporibus nostris impotenter: contumelioſe:crudeliter abutetur: alios ignibus perutet:uel in pœnam admotis:uel incerta nudos maria iactabit:& luctatos cum fluctibus:ne in harenam quidem aut littus exploratusset in alicuius uentre, īmēsæ beluæ detrudet. Alios morborum uariis generibus emaceratos:diu inter uitam mortemq̄ detinebit, utuaria & libidinosa mancipiorumq̄ suorum negligēs domina:& pœnis & muneribus errabit. Quid opus est partes deflere? Tota uita stabilis est. Vrgebunt noua incommoda priusq̄ ueteribus satisfecerit. Moderādus est itaq̄ nobis animus ad hæc maxime quæ immoderate factis:& in mœtus:& in dolores humanum pectus dispensandum.

q Væ demum ista suæ publicæq̄ conditionis obliuio est? Mortalis nata es:mortales peperisti. Putre ipsa fluidumq̄ corpus:& causis morbos repetita separasti:tam imbecilla materia solida & æterna gestasse. Decessit filius tuus:idest decurrit ad hunc finem:ad quem quæ fœliciora partu tuo putas:properant. Ad hæc omnis ista quæ in foro litigat:in theatris:in templis precatur:turba dispargi gradu uadit. Et quæ diligis. uenearis:& quæ despicis unus exequabit cinis. hic tudet:illa phythicis oraculis ascripta noscit. Quid est homo? quodlibet quassum uas:& quodlibet fragile iactu:non tempestate ut dissiperis est opus. Vbicunq̄ adiectaueris solueris. Quid est homo? imbecillissimum corpus:& fragile:nudum:suapte naturæ:inerme:alienæ opis indigens:ad omnem fortunæ cōtumeliam proiectum:cum bene lacertos exercuit cuiuslibet fere pabulum:cuiuslibet uictima:ex infirmis fluidisq̄ contextum:& liniamentis exterioribus nitidum:frigoris:æstus. & laboris impatiens. Ipso rursus situ & ocio iturum in ocium in tabem:alimenta metuens sua:quorū modum inopia rumpit. Anxiæ solicitæq̄ tutelæ:precarii spiritus:male inhærentis qua parum repentinum audiet ex improuiso sonus auribus granis excutit. Soli semper sibi nutrimentum uitiosum & inutile. Miramur in hoc mortem unius quæ singulis opus est. Nunquid enim ut concidat:res magni emolumenti est. Odor illi saporq̄:& lassitudo:& uigilia:& humor:& cibus:& sine quibus uiuere non potest:mortifera sunt. Quocunq̄ se mouet infirmitatis suæ statim conscium:non omne cælum ferens:aquarū nouitatibus:flatuq̄ non familiari aura & tenuissimis causis atq̄ offensionibus morbidum:putre:causaq̄ fletus uitam auspicatum. cum interim quantos tumultus hoc tam contēptum animal mouet. In quantas cogitationes oblitum cōditionis suæ uenit īmortalia æterna uoluptat animo:& in nepotes pronepotesq̄ disponet. Cum interim longa conantem eū mors opprimit:& hæc quid senectus uocatur: Pauci sunt circuitus annorum.

d Olor tuus o Martia:si modo tibi nulla ratio est:utrum sua spectat commoda:an eius qui decessit. Vtrum te amisso filio mouet:q̄ nullas ex illo uoluptates cœpisses:an quod maiores si diu uixisset percipere potuisti? Si nullas te percepisse dixeris tolerabilius efficies detrimētum tuum. Minus enim desiderant ea:ex quibus nihil gaudii leticiæq̄ perceperant:si confessa fueris percepisse magnas uoluptates:oportet te non de eo quod contractum est quæri:sed de eo gratias agere quod collegisti. Peruenerūt ei satis magni fructus laborum suorum ex ipsa educatione:nisi forte hi qui catulos aneq̄:& friuola animorum oblectamenta summa diligentia nutriunt:& fruuntur aliqua uoluptate ex uisu tactuq̄:& blanda adulatione mutorum. liberos nutrientibus non ipsa fructus educatione acquiritur. Licet itaq̄ tibi nihil industria eius contulerit:licet nihil diligentia custodierit:nihil prudentra sua ipsum quod habuisti:quod amasti. fructus est. At potuit lōgior esse non maior. Melius tamen recū actum est q̄ si omnino nō cōtigisset. Quoniā si ponatur electio utrū satius sit non diu fœlicē esse an nunq̄. Est melius discessura nobis bona q̄ nulla cōtingere. Vtrū ne malles degenerē aliquē:& numerū tantū nomēq̄ filii expletū habuisse:an tātæ indolis quāte tuus fuit:nuuenis cito prudēs:cito maritus, cito patet:cito oīs officii curiosus cito sacerdos:oia tanq̄ pspera nulli referta:& magna bona & diuturna cōtigūt. Nō durat:nec ad ultimū exit uerbi lenta fœlicitas. Filiū tibi dii īmortales nō diu dāt. Stari tibi talē dederūt q̄lis diu effici pōt. Ne illud dicere qdē

potes eiectam te a diis:cui frui non liceret filio. Circue per omnem notorum & ignotorum frequē
[illegible] oculos:occurrent passim ubiq̄ quæ maiora senserunt. Ista magni iudices senserunt principes:
[illegible] fabulæ imuites reliqui quærunt:puto ut nostrorum funerum leuamētū esset etiā
diuina cocidere. Circunspice inquā oēs:nullā miserā nominabis domū quæ nō iueniat in miseriore solatium. Non mehercule tam male de moribus sentio ut putem posse leuius pati casum tuum: si tibi ingentem numerū lugientium produxero. Maliuoli solatii genus est turba miserorū. Quosdam tamen modo referam:non ut scias hoc solere hominibus accidere. Ridiculum est enim mortalitatis exemplā colligere:sed ut scias fuisse multos qui leuierunt aspera ferendo placide. A fœlicissimo incipiam. Lucius Sylla filium amisit:nec ea res:aut maliciam eius & acerrimam uirtutē in hostes ciuesq̄ contulit:aut effecit:ut cognomen illud usurpasse saluo uideretur:quod amisso filio assumpsit. nec odia hominum ueritus:quorum illos male nimis secundæ res constant. nec inuidiam deorum: quorum illud crimen erat Sylla tam fœlix. sed istud inter res nondum iudicatas habeatur qualis Sylla fuerit:& inimici fatebuntur bene illum arma sumpsisse:bene posuisse. hoc de quo agitur constabit non esse maximum malum quod etiam ad fœlicissimos peruenit. Nec nimis admirer gręcia illum patrem:qui in ipso sacrificio nunciata filii morte tibicinem tantum tacere iussit:& coronam capiti detraxit:cætera tite perfecit.

Vluillus hoc fecit pontifex:cui postem tenenti & capitolium dedicanti mors filii nuncia-
p ta est:quam ille exaudisse dissimulans:& solemnia pontificalis carminis uerba cōcepit gemitu non interrumpente precationem:& ad filii sui Ioue nomen propiciato putasses eius luctus aliquem finem esse debere:cui primus dies primus impetus ab altaribus publicis:& fausta nūcupatione non abduxit patrem. Dignus mehercule fuit memorabili dedicatione:dignus amplissimo sacerdotio:qui colere deos ne iratus quidem destitit. Idem tamen ut rediit domum:& impleuit oculos:& aliquas uoces flebiles misit:& peractis quæ mos erat præstare defunctis:ad capitoliū hilari rediit uultu. Paulus circa illos nobilissimi triumphi dies:quo uictum ante currū ægit Perſæi inclyti Regis nomen duos filios in adoptionem dedit:quos sibi seruauerat extulit:quales retentos putas:cum inter commodatos suspitio fuisset. Non sine motu uacuum Pauli currum po. Ro. aspexit. Contionatus est tamen:& ægit diis gratias q̄ compos uoti factus esset. Precatum enim se ut siquid ob ingentem uictoriam inuidiæ dandus esset:id suo potius q̄ publico damno solueretur. Vides q̄ magno animo tulerit:orbitati suæ gratulatus est. & qui magis poterat mouere tanta mutatio solatia simul atq̄ auxilia perdidit: Non contingit tamen tristem Paulum Persæ uidere. Quid nunc te per innumerabilia magnorum uirorum exempla ducam? & quæram miseros quasi non difficilius sit inuenire fœlices? Quæq̄ domus usq̄ ad exitum omnibus partibus suis constitit in qua non aliquid turbatum sit. Vnumquemq̄ animo occupa:& ex eo magistratu circa Lucium si uis Bibulū &. C. Cæsarem uidebis inter collegas & inimicissimos concordem fortunam. Luci Bibulo melioris q̄ fortioris uiri duo simul filii interfecti sunt. Aegyptio quidem multi ludibrio habiti ut non minus ipsa orbitate auctor eius dīgna res lachrymis esset. Bibulus tamē qui toto honoris sui anno obinuidiam college domi latuerat. postero diæ q̄ geminum funus renunciatum est processit ad solata in publicum officia. Quid minus potest q̄ unum diem duobus filiis dare. Tam cito liberorum luctum finiuit:qui consolatum anno luserat. C. Cæsar cum britanniam peragraret:nec apto anno fœlicitatem suam continere posset:audiuit decessisse filiam publica secum fata ducētem. In oculis erat iam. Cn. Pompeius non æquo laturus animo quemq̄ alium esse in. R. P. magnum & modū imposituras incrementis:quoniam grauia illi uidebantur & cum in commune creſcerent tamen intra tertium diem imperatoria obiit munera. & tam cito dolorem uicit:q̄ omnia solebat.

Vid aliorum tibi funera Cæsarum referam? quos in hoc mihi interim uidetur uiolare fortu-
q na:ut sic quoq̄ generi humano prosint ostendentes. Ne eos quidem qui diis geniti: deosq̄ genituri dicantur:sic suam fortunam in potestate habere quemadmodum alienam.

Iuus Augustus amissis liberis:nepotibus exhausta. Cæsaris turba:adoptione desertam do-
d mum luxit. Tulit tamen fortiter tanq̄ eius iam res agebatur:cuiusq̄ maxime itererat de diis neminem quæri. C. Cæsar & quem genuerat:& quē adoptauerat amisit. ipse tamen pro nostris laudauit filium:stetitq̄ in conspectu posito corpore:interiecto tantummodo uelamento quod pontificis oculos a funere arceret. & flente po. Ro, non flexit uultum:experiendum se dedit. Seiano ad latus stanti q̄ patienter possit suos perdere. uides ne quanta copia uirorum maximorum sit quos non excepit. hic omnia prosternens casus:in quos tot animi bona:tot ornamenta publice priuatimq̄ congesta erant: Sed uide ut in orbe ista tempestas:& sine delectu uastat omnia agitq̄ ut sua, iube singulos conferre rationem. Nulli contingit impune nasci.

Cio quid dicas:oblitus es fœminam te consolari. uirorum refers exempla. Quis enim di-
s xit naturam maligne cum mulieris ingenio ægisse:& uirtutem illarum in arctum retraxisse. Par illis ratio crede:uigor par:ad honesta libera facultas:dolorem:laborem ex æquo si consueuere patiuntur. In qua istud urbe dii boni loquimur:in qua regem romanis capitibus Lucretia & Brutus deiecerunt. Bruto libertatem debemus:Lucretiæ Brutū. In qua Cocliam cō-

tempto..noſte & flumine ob inſignem audaciam tantū nō in uiros tranſcripſimus:equeſtri inſide
ſtatuæ in ſacra uia celeberrimo loco.Cocliam exprobat:iuuenibus noſtris puluinum aſcendētib
in ea illos urbe ſi igredi:in qua etiam fœminas equo donauimus.quod tibi ſi uis exēpla re
minarum quæ ſuos fortiter deſiderauerunt:non hoſtiatim quæram?Ex una tibi famina duas Cor
nelias dabo.Primam Scipionis filiam:Graccorum matrem.duodecim illa partus:totidem funeri
bus recognouit,& de cæteris facile eſt:quos nec æditos:ne amiſſos ciuitas ſentit.T.Graccum &.C.
quos etiam quidam bonos uiros negauerit:magnos fatebitur:& occiſos uidit & inſepultos:cōſo
lantibus tamen miſeramq; dicentibus:Nunq; inquit;non fœlicem me dicam:quæ Graccos peperi;
Cornelia diui Druſii clariſſimum iuuenem illuſtris ingenii uadentem per gracchona ueſtigia:iper
fectis tot rogationibus intra penates interemptum ſuos amiſerat.icerto cædis auctore tamē & acer
bam mortem filii & iniuſtam tam magno animo tulit:q; ipſe leges tulerat.Iam cum fortuna in gra
tiam Martia reuertereris:ſi tela quæ in Scipiones:ſcipionumq; matres ac filios ægit:quibus Cæſa
res perit:ne a te quidem continuit.plena & infeſta uariis caſibus uita eſt:a quibus nulli longa pax:
uix induciæ ſunt.quottuor liberos ſuſtuleras Martia.Nullum autem fruſtra cadet telū quod in con
fertum agmen immiſſum eſt.Mirum eſt tantam turbam iam potuiſſe ſine iniuria damnoue præter
uehi.Adhuc iniquior fortuna fuit:q; non tantum filios eripuit:ſed elegit.Nunq tamen iniuriam di
xeris ex æquo cum potentiore diuidere.duas tibi reliquit fialias:& harum nepotes & ipſum quem
maxime luges prioris oblita nō ex toto abſtulit.Habes ex illo duas filias ſimiles patri.Fers magna
onera ſi bene magna ſolatia:in hoc te perduxit:ut illas cum uideris admonearis filii non doloris.
Agricola euulſis arboribus:quas aut uentus radicitus euulſit:aut contortus repentino impetu tur
bo perfregit:ſobolem ex illis reſiduam fouit:& amiſſarum ſemina ſtatim plantaſq; diſponit:& mo
mento.Nam ut in damna:ita ad incrementa rapidum ueloxq; tempus eſt.Adoleſcunt amiſſis læ
tiora.Has nunc Mecilii filii tui filias in eius uicem ſubſtitute:& uacatem locum exple.Vnum dolo
rem geminato ſolatio leua.Quidem hoc natura mortaliū eſt:ut nihil magis placeat q; quod amiſ
ſum eſt.Iniquiores ſumus aduerſus relicta ereptorum deſiderio.Sed ſi æſtimare uolueris q; tibi ual
de fortuna etiā cum ſeuierit pepercerit:ſcies te habere pluſq; ſolatia.Reſpice tot nepotes duas filias.
h Ic illud quoq; Martia mouet me ſi eſſet cuiq; pro moribus fortuna:& nunq mala bonos ſe
querentur.Nunc uideo ex quanto diſcrimine & eodem modo malos bonoſq; iactari.Gra
ue eſt tamē q; educaueris iuuenem iam matri iam patri præſidium ac decus amittere.Quis
negat graue eſſe?ſed humanum eſt.Ad hoc genitus es ut perderes:ut perires:ut ſperares:metueres
alios:teq; inquietares:mortem etiam timeres & optares:& quod eſt peſſimum:nunq ſcires cuius
eſſet ſtatus.Si quis Syracuſas petenti diceret:omuia incommoda:omnes uoluptates futuræ pere
grinationis tuæ ante cognoſce:deinde ita nauiga.Hæc ſunt quæ mirari poſſint.Videbis proinde ip
ſam inſulam ab Italia angusto interciſam freto:quam incontinenti quondam ceſſiſſe conſtat.ſubi
to illud mare irrupit:& heſperum ſiculo latus abſcidit.deinde uidebis:licebit enim tibi auidiſſimū
mari uerticem reſtringere:ſtratam illam fabuloſam charibdim:aquam diu ab auſtro uocatam.Ar ſi
quis inde uehementius ſpirauit hiatu magno profundoq; nauigia ſorbente.Videbis celebratiſſi
mum carminibus fontem.Arethuſam nitidiſſimi ac perlucidiſſimi;ad imum ſtagni gelidiſſimas:
aquas profundentem:ſiue illas primum naſcentes inuenit:ſiue trans ſlumen integrum ſubtus tot
maria:& ad confuſionem peioris unde ſeruatum reddidit.Videbis portum quietiſſimum omniū:
quos aut natura poſuit in tutelam claſſium:aut adiuuit minus ſit tutum:ut ne maximarum quidem
tempeſtatum locus furori ſit.Videbis ubi Athenarum potentia fracta:ubi tot milia captiuorum il
le exciſis:infinitam altitudinem ſaxis.Naulius carcer incluſerat:& ipſam ingentem ciuitatem & la
tius territorium q; multarum urbium fines ſint.Iympidiſſima hyberna:& nullum diem ſine interue
tu ſolis.ſed cum omnia iſta cognoueris:grauis & inſalubris æſtas hyberni cæli beneficia corrūpit.
Erit Dionyſius illic tyrannus libertatis:iuſticiæ legum exitium:dominationis cupidus:etiam poſt
Platonem:uitæ etiam poſt exilium:alios uret:alios uerberabit:alios ob leuem offenſam iubet de
truncari:accerſet ad libidinem mares fœminaſq;:& inter fœdos regiæ intemperantiæ greges parū
erit ſimul binis cohire.Audiſti quid te inuitare poſſit:quid abſtere re:prouide:aut nauiga:uel reſi
ſte:Poſt hanc denunciationem ſiquis dixiſſet intrare ſe Syracuſas uelle:ſatis ne iuſtam quærelam
de ullo:niſi de ſe habere poſſet.qui non incidit in illam:ſed prudens ſciensq; ueniſſet.Dicet omni
bus nobis natura:neminem decipio.Tu ſi filios ſuſtuleris:potes habere formoſos.deformes ſed ſi
fortaſſe tibi nulli naſcentur eſſe ex illis aliquis tam ſeruator patriæ q; proditor poterit:nō eſt q; ſpes
tantæ dignationis futuros:ut nemo tibi propter illos maledicere audeat propone tamen & tantæ
futuros tu;pitudinis.ut ipſis maledictum ſit.Nihil uetat illos tibi ſuprema præſtare:& laudari te a
liberis tuis.ſed ſic te para tanq; in ignem poſiturum.uel puerum:uel iuuenē ſenem.Nihil enim ad
rem pertinet anni.quoniam nullum non acerbum funus,eſt:quod parens ſequitur.

Oſt has leges ,ppoſitas ſi liberos tollis omni deos inuidia liberas.qui tibi nihil ſpopōderūt
p hanc imaginem agendum totius uite introitum referamus.Syracuſas uiſere deliberanti ti
bi quicquid delectare poterat:quicquid offendere expoſui:puta naſcēti me tibi uenire in cō

ſiliam intraturus es urbem? diis hominibuſq; cōmunē omnia cōplexam certis legibus æter
uictam:inde fatigata cæleſtium officia uoluentem.Videbis illic innumerabiles ſtellas ſole quotidia
no ſuo noctuq; ſpatia ſignantē:annū:æſtatē:hyemēq; æqualiuſq; diuidentē.Videbis nocturna lu
næ ſuccedentis a fraternis occurſionibus:lene remiſſumq; lumen mutuātem:& modo toto ore ter
ris imminentē acceſſionibus:damniſq; mirabilem:ſemper proxime diſſimilem.Videbis quinq; ſy
dera diuerſas agentia uias:& in cōtrariū præcipiti mūdo nitētia:ex horū læuiſſimæ motibus fortu
næ populorum dependent:& maxima ac minima proinde formātur:prout æquum iniquumue ſy
dus inceſſit.miraberis conlecta nubila:& cadentes aquas:& obliqua fulmina:& cæli fragorem.Cū
ſatiatus ſpectaculo ſuperorū in terram oculos deieceris:excipiet te alia forma rerū alterq; mirabilis.
Hinc camporum tu infinitū patentium ſuſa planicies.Hinc montiū magnis & niualibus ſurgentiū
iugis:erecti in ſublime uertices.deiectus fluuius:& ex uno fonte in orientem occidentēq; defuſi in
amnes,& ſummis cacuminibus nemora mutantia:& tantū ſiluarū cum ſuis animalibus:auiūq; cō
centu diſſono.Varii urbiū ſitus:& ſeductæ nationes locorū difficultate:quarū aliæ ſe in erectos ſub
trahunt montes:aliæ ripis:lacu:uallibus palude circunfunduntur:adiuta cultu ſeges & arbuſta ſine
cultore fertilia:& riuorum leuis inter prata diſcurſus & amœni ſinus:& littora in portū recedentia:
ſparſe tot per uaſtū inſulæ:quæ interuentu ſuo matia circūdant & diſtinguūt Quid lapidū gemma
rumq; fulgor:& inter rapidorū terrentiū aurū harenis interfluēs:& in mediis terris mediocq; rurſus
mari nitens igniū faces:& ninculum terrarū oceanus:cōtinuationē gentiū triplici ſinu ſcindens:&
ingenti licentia exeſtuans.Videbis his inquietis & ſine uento fluctuātibus aquis in mari.& excedē
ti magnitudine terrentia animalia.quædā grauia & alieno ſe magiſterio mouent.Ita quædā uelo
cia concitatis permiſta nauigiis & remigiis.quædā haurentia undas & magno prænauigantiū pe
riculo efflantia.Videbis hic nauigia:quas nō nouere querentia terras.Videbis nihil humanæ auda
ciæ intentatū:eriſq; ei ſpectator:& ipſi per magna conantium diſces.Docebitq; artes illas quæ uitā
inſtruant:aliaſq; ornēt:aliaſq; regant.Sed iſtic erunt mille corporū & animorū peſtes & bella:& la
trocinia:& naufragia:& intēperies cæli:corporiſq;:& clariſſimorū acerba deſideria:& mors incertū
facinus an per pœnam cruciatū.Delibera tecū:& perpende quid uelis ut illa inuenias.per illa exeun
dum eſt.Reſpondebis nolle te uiuere.Quid ni immo puto ad id nō accedas:ex quo tibi aliquid de
trahi doles.Viue ergo ut conuenit.

Emo inquis nos conſulit.Conſulti ſunt de nobis parentes noſtri:qui cū cōditionē uitæ no
n ſcerent in hanc nos ſuſtulerūt.Sed ut ad ſolatia ueniā:uidebis quod curādū ſit.Deinde quē
admodū moueret lugentē deſideriū eius quē dilexit:aut per ſe deſiderabilē appareat abſen
tes enim futuroſq; dum uiuerent nō flemus q; quis omnis uſus nobis & cōſpectus ereptus ſit.Opinio
eſt ergo quæ nos cruciat:& tāti quoq; malū eſt:q; iſtud taxauimus.In noſtra poteſtate remedium
habemus.Iudicemus illos abeſſe:& nos etiā ipſi fallamur.Diuiſimus illos:imo conſecuturi premiſ
ſimus.Mouet & illud lugentē:nō erit qui medefendat:qui contemptū uindicet:ut minime proba
bilis:ſed uero ſolatio utar.In ciuitate noſtra plus orbitas confert q; eripit.Adeoq; ſenectuti ſolitu
do quæ ſolebat deſtruere ad potentiā ducit:ut quidā odia filiorū ſimulēt:& liberos ſeruent:& orbi
tatē mentiaciant.Scio quid dicas.Non mouēt me documenta tua.etenim nō eſt dignus ſolatio:q
filiū ſibi deceſſiſſe ſicut mancipiū moleſte fert:qui quicq; in filio reſpicere propter ipſum nō uacat.
Quid igitur te Martia mouet?Vtrū q; filius tuus deceſſit an q; ne diu uixit?ſi quidē deceſſit ſemper
debuiſti dolere.ſemper enim ſciſti mori.Cogita nullū defunctū malis affici.illa quæ nobis inferos
faciūt terribiles:fabula eſt.Nullas iminere mortuis tenebras:nec carcerē nec fulmina fragātia igne
nec obliuione amnē:nec tribunalia:& reos & in illa reorū libertate tam laxa ullos iterum tyrannos
luſerunt.Iſta poetæ & uanos nos agitauere terroribus.Mors oīum dolor & ſolutio eſt:& finis:ultra
q; mala noſtra nō exeunt:quæ nos in illā tranquillitatē in qua anteq; naſceremur iacuimus:reponit.
Si mortuorū aliquis miſeret:& nō natorū miſereatur.Mors nec bonū nec malū eſt.Id enim poteſt
aut bonū aut malū eſſe quod abeſt:quod uero ipſum nihil eſt:& oīa ad nihil redigit:nulli nos for
tunæ tradit.Mala enim bonaq; circa aliquā uerſantur materiam.Et poteſt fortuna tenere quod na
tura dimiſit.Nec poteſt miſer:eſſe qui nullus eſt.Exceſſit filius tuus terminos:intra quos ſeruit.Ex
cepit illum magna & æterna pax:non paupertatis mœtu:non diuitiarum cura:non libidinis per uo
luptatem animos carpentis ſtimulis inceſſitur.non inuidia fœlicitatis alienæ tangitur:nec ſuæ præ
mittitur:nec conuitiis quidemue uerecundiæ aures uerberantur:& nulla publica clades conſpicitur
nulla ptiuata:non ſolicitus futuri pendet:& ex euentu ſemper interiora dependenti.Tandem ibi cō
ſtitit:unde nil eum pellat:unde nil terreat.

Ignaros malorum ſuorum quibus non mors ut optimum inuentum naturæ laudatur.quæ
o ſiue fœlicitatem includit:ſiue calamitatem repellit:ſiue ſacietatem:aut laſſitudinem ſenis
terminat:ſi iuuenile æuum dum meliora ſperantur in flore deducit:ſiue pueritiam ante du
riores gradus reuocat:omnibus finis:multis remedium:quibuſdam uotum.de uullis melius meri
ta:quam de his ad quos uenit anteq; inuocaretur.Hæc ſeruiturem inuito domino remittit.Hæc ca
ptiuorum cathenas leuat:carcere educit:quos exire imperium impotēs uetuerat.Hæc exulibus in

patria semper animum oculisq; rendentibus ostendit.Nihil interest inter quod quisq; iacet.Hæc ubi res fortuna male diuisit:& æquo iure genitos:aliura alii donauit:exequat omnia.Hæc est qua nihil quicq̃ alieno fecit arbitrio Hæc est in,qua nemo humilitatem sensit.Hæc est quæ nulli uit.Hæc est materia quam pater tuus concupiuit.Hæc est inquam quæ efficit,ut ad uersus minas,casuum:ut seruare animum saluum ac potentem sui possim:habeo quid appellẽ.Video istic cruces non unius quidem generis:sed aliter ab aliis fabricatas:capite conuersos in terram suspendere.Alii per obscœna stipitem ægerunt:alii brachia patibulo explicuerũt.Video fidiculas. Video uerbera:& membris & singulis articulis singula docuerunt machinamenta & uideo mortẽ. Sunt istic hostes cruenti:ciues superbi.Sed uideo istic & mortem.Non est molestũ seruire ubi si dominum pertesum est:licet uno gradu ad libertatem transire:coram te iura beneficio mortis habeo. Cogita q̃tum boni optima mors habeat:q̃ multis diutius uixisse nocuerit.Si Cneũ põpeium decus istius firmamẽtum q; imperii Neapolis fortuna:abstulisset:indubitatus populi romani princeps,excesserat:At nunc exigui temporis adiectio:fastigio illum suo depulit.Vidit legiones in conspectu suo cæsas:& ex illo prælio in quo prima acies senatus fuit:quæ insœlices reliquiæ sunt.Imperatorẽ ipsum superfuisse:uidit ægyptum carnificem & sacrosanctum uictoribus corpus satietati præstitit: etiam si incolumis fuisset pœnitentiam salutis acturus.Quid enim erat turpius q̃ Pompeium uinere beneficio Regis.M.Cicero si eo tempore quo Catelinæ siccas deuitauit quibus panter cũ patria petitus est concidisset.liberata.R.P.conseruator eius:desidemq; seruator eius:si deniq; filiæ suæ sanus secutus fuisset:tunc felix mori potuit:non uidisset strictos in ciuilia capita mucrones:nec diuisa percussoribus occisorum bona:ut etiam de suo perirent.non hastam consularia spolia uendentẽ nec cædes:nec locata publice lattocinia:bella:rapinas:tantum Catelinarũ,M.Catonẽ sua cypro & hæreditatis regie dispẽsatione redeuntẽ mare deuorasset:uel cũ illa pecunia quam afferrebat,ciuili bello stipendium nõne illi bene actum foret hoc certe secum tulisset neminẽ ausurum coram Catone peccare.Nunc annorum adiectio paucissimorum uirum libertati non suæ tantum sed publice natum coegit.Cæsarem fugere Pompeium sequi.Nihil ergo mali immatura mors attulit illi.Omnium etiam malorum remisit patientiam.Nimis cito periit & immaturus primũ puta illi superfuisse.Comprehende quantum plurimum procedere homini licet:quantum est ad breuissimum tẽpus editi cito cessuri loco uenienti in pactum:hoc prospicimus hospicium:de nostris ætatibus loquor quasi incredibili celeritate conuolui constat.Computa urbium sæcula:uidebis q̃ non diu steterint etiam quæ uetustate gloriantur.Omnia humana breuia & caduca sunt infiniti temporis nullã partem occupantia.Terram hanc cum populis urbibusq;& fluminibus:& ambitu maris puncti loco ponimus:ad uniuersa referentes minorem.Aetas nostra quam punctus habet si tempori cõparetur omni.Cuius enim est maior mensura q̃ mundi?utpote cum ille se intra huius spatium remetiatur. Quid ergo interest id extendere cuius quantumcunq; fuerit incrementum non multũ aberit a nihilo imo multũ est q̃ uiuimus si satis est:Id mihi uates & in memoriã traditæ seruitutis uiros nonies centenos denosq; protensus annos.Cum ad omne tempus diuiseris annum:nulla erit illa breuissimi longissimiq; æui differentia:si inspecto quanto quis uixerit spatio comparaueris:q̃to non uixerit.deinde non immaturus decessit.Vixit enim q̃tum debuit uiuere.Nihil enim iam supererat.Nõ una,hominibus senectus est:ut ne animalibus quidem intra.xiiii.quædam ãnos defatigauit:& hæc illis longissima uita est:quæ hominũ prima.Dispar cuiq; uiuendi facultas data est.Nemo nimis cito moritur qui uicturus diutius q̃ uixit non fuit.Fixus est cuiq; terminus:manebit ubi positus est.nec ullum ulterius diligentia aut gratia promouebit.scit libenter illum ex consilio perdidisse.Tulit suum metasq; dati peruenit ad æui.Non est itaq; q̃ sic deoneres:potuit diutius uiuere:non est interrupta eius uita:nec unq̃ se annuis casibus interiecit.Soluitur quod cuiq; promissum est.eunt & sua fata nec adiiciunt quicq̃:nec ex promisso semel demunt.Et frustra uota ac studia sunt.Habebit quisq; quantum illi dies primus ascripsit?ex illo quo primum lucem uidit iter mortis ingressus est.Accessitq; fato propior & illi ipsi qui adũciebantur adolescentiæ anni uitæ detrahebantur.In hoc omnes errore uersamur ut non putemus ad mortem:nisi senes inclina:osq; iam uergere:cũ illo infanquoq; facilius obrepit.Mors sub ipso uitæ nomine latet:Infantem in se pueritia conuertit.Pueritia pubertas:iuuentutem senectus abstulit.Incrementa ipsa si bene computes damna sunt.

Vereris Martia non tam diu uixisse filium tuum q̃ potuisse.Vnde eni scis an diutius illi ex/
q pedierit:an illi hac morte consultum sit?Quem inuenire hodie potes:cuius res tã bene posite sint & fundatæ:ut nihil illi procedenti tempore timendum sit?Labuut humana ac fluunt.Nulla pars uitæ nostræ tam obnoxia:aut tenera est q̃ quæ maxime placet.Ideoq; fœlicissimis optanda mors est:quia in tanta inconstantia turbaq; rerum nihil nisi quod præteriit certum est. Quis tibi recipit illud pulcherrimum filii tui corpus & summam pudoris custodiam.Inter luxuriosæ urbis oculos cõseruatum potuisset ita morbos euadere:ut ad senectutem formæ illesum perferet decus.

c Ogita animi mille labes.Neq; enim recta ingenia qualem in adolescentia spem sui fecerãt

uisq; in senectutem pertulerunt:sed interuersa plærum q; sunt aut sera proloqui:ex quo luxuria fœdior insuasit:cogit de honestate speciosa principia.Aut in popinam uentremq; proiecti.Summa illa curarum fuit:q; essent quid biberent.Adiice incendia:ruinas:naufragia:lacerationes medicorum:[illegible] legentium:& totas in uiscera manus demittentiũ:& non simplici dolore pudẽda cruciantium.Post hoc exilium non fuit innocentior filius tuus q̃ Rutilius corrũcanus.non fuit sapientior q̃ Socrates:uulnere transfixum pectus:non fuit sanctior q̃ Cato.Cũ ista perspexeris:scies optime cum his agi quos natura:quia illos hoc manebit uitæ stipendiũ:cito in tutum recipit.Nihil est tam fallax q̃ uita humana:nihil tam insidiosum:non mehercule quisq; illã accepisset nisi daretur inscius.Itaq; fœlicissimũ est non nasci,proxime puto breuitate uitæ defunctos cito integrum restituit. præpone illud acerbissimũ tibi tempus:quo auum patrem tuũ clienti suo atrio secundo congiarũ dedit.Irascebatur illi ob unum aut alterũ liberius dictũ quod tacitus ferre nõ potuerat auum inter uices nostras.Ne imponi quidẽ sed descenderetur decernebã illi statuta in Pompei theatro ponenda.quod exustum Cæsar reficiebat.Exclamauit tunc Cordus:uere theatrũ perire.Quis ergo nõ rũperetur supra cineres Cai pompei.Constitui auum:& in monumentis maximi Imperatori cõsecrari pessimum militem.consecratur subscriptio:& acerrimi canes quos ille ut sibi mansuetos omnibus feros habebat:sanguine humano pascebat:circũlatrare etiã hominẽ illum imperatũ incipiũt:quid faceret si uiuere uellet:Seianus rogandus erat si mori filia uterq; inexorabilis constituit filiã sallere Vsus itaq; balneo:& quo plus uinum poneret in cubiculũ se quasi gustaturus contulit.& dimissis pueris quædã per fenestram:ut uideretur edisse proiecta cœna.Deinde quasi iam satis in cubiculo edisset.Abstinuit.Altero quoq; die & tertio idem fecit:Quarto ipsa infirmitate corporis faciebat indicium:Cõplexus itaq; te charissima inquit filia:& hoc unum tota delata uita:iter mortis ingressus sum:& iam mediũ fere teneo.Reuocare me nec debes:nec potes.Atq; ita lumẽ omne precludi iussit & se in tenebris condidit.Cognito cõsilio eius publica tuolũtas erat:q; e faucibus audissimorum luporum educeretur præda.Accusatores Seiano auctore adeunt consulum tribunalia:querũtur mori Cordum ut interpellarent q; coegerant.Adeo ille Cordus uidebatur effugere.Magna res erat in questione.an mortis rei perderentur:dum deliberatur:dum accusatores iterum aderunt:ille se abstuletat.Vides ne martia quantæ iniquoq; temporũ uires ex inopinato incurrãt.Fles q; quemq̃ tuorum mori necesse fuit:pene non licuit.

Ræter hoc etiã omne futurũ incertum est:& ad deteriora certius.facilius ad superos iter est
p animis cito ab humana conuersatione dimissis.Minus enim secis ponderisq; traxerũt anteq̃ obducerent.& altius terrena conciperent.liberati leuiores ad originẽ suã reuolant:& facilius quicq̃ est illud absoluti trãsfluunt.Nec unq̃ magnis ingeniis chara in corpore mora est,Exire atq; erũpere gestiunt:ægre has angustias ferunt uagi per omne sublime:& ex alto assueti humana despicere.Inde est quod Plato clamat.Sapiẽtis animum totum immo te prominere:hoc uelle:hoc meditari:hac semper cupidine ferri in exteriora tendentẽ.Quid tu Martia cũ uideres senilem in iuuene prudentiã:uictorem omniũ uoluptatũ:animũ emendatum:carentem uitio:diuitias sine auaritia.honores sine ambitione:uoluptates sine luxuria appetentẽ:diu tibi putabas illum sospitẽ posse contingere.Quicquid ad summũ uenit:ad exitum prope est:Eripit se aufertq; ex oculis perfecta uirtus:Nec ultimũ tempus expectant quæ in primo maturuerũt:Ignis quo clarior fulsit:citius extinguitur.Viuatior est qui cũ lenta difficiliq; materia cõmissus.fumoq; demersus ex sordido lucet.eadem enim detinet causa quæ malignæ alit.Sic ingenia quæ illustriora:breuiora sunt.Nam ubi incremento locus non est uicinus occasus est.Fabianus ait q; nostri parentes uidere puerum Romæ fuisse statura ingentis uiri:sed hic cito decessit:& non moriturum bræui nemo prudens dixit.Non poterat enim ad illam ætatem peruenire quã incœperat.Ita est iudicium imminentis exitii maturitas appetitur finis ubi incrementa consumpta sunt.

Ncipe uirtutibus nõ annis illum æstimare.satis diu:pupillus relictus sub tutorum cura:usq;
i ad.xiiii.annum fuit sub matris custodia semper.cum haberet suos penates:relinquere tuos noluit,Adolescens statura:pulchritudine,cætero corporis robore castris natus militiam recusauit:ne a te discederet.Cõputa Martia q̃ raro liberos uideant quæ in diuersis domibus habitãt. Cogita totis illos perire annos matribus:& per solicitudinẽ exigi quibus filios in exercitu habent. Scies multũ patuisse hoc tẽpus ex quo nihil perdidisti.Nunq̃ conspectu tuo recessit sub oculis tuis studia formauit excellentis ingenii & æquaturi animũ nisi obstitisset uerecundia:qui multos profectus silentio presslit.adolescẽs tarissimæ formæ in tam magna mulierũ turba uiros corrũpentium nullius fœminæ spei se præbuit.Et cũ quarundã usq; ad tentandũ peruenisset ĩprobitas erubuit qua si peccasset.Hoc sanctitate morũ efficit:ut peradmodũ dignus sacerdotio uideretur:materna sine dubio sufftagatione.Sed ne matri quidẽ nisi pro bono & cãdidato ualuisset:harum contẽplatione uirtutũ filium geri q̃ sinere:ille tibi magis uacat.Nũc ergo nihil habet quo uocetur.Nunq̃ tibi solicitudini:nunq̃ memoriæ erit:q; unũ ex bono filio poteras dolere doluisti.Cætera exempla casibus plena uoluptatibus sunt:si modo quid in illo præciosissimum fuerit intelligis imago dũtaxat filii tui petit:& effigies non simillima.Ipse quidẽ æternus meliorisq; nunc status est despoliatus oneri/

bus alien⁹s & sibi relictas. Hæc quæ uides ossa circumnobis nudos & obiectam cutem: uultumq; & minaces manus & cætera: quibus inuoluti sumus uincula: animorū tenebrę quæq; sunt. Obtutur his animus: effugatur inficitur: arcetur aduersis: & suis in falsa coniectus. Omne illi cum hac ne graui certamen est: ne abstrahatur & fidat nititur illo unde dimissus est. ibi illum [illegible] quies manet: & confusis grossisq; pura & liquida inferentem.

p Roinde nō est quod ad sepulchrū filii tui curras. Pessima eius & ipsi molestissima iacēt ossa cineresq; nō magis illius partes q̄ uestes: aliaq; tegimēta corporū. Integer ille animus: nihil q; terris reliquēs fugit: & totus excessit: paulūq; supra nos cōmoratur dum expurgatur: ihærentia uitia sitūq; ois mortalis æui excutit. Deinde ad excelsa sublatus: inter fœlices currit animas. Excipitq; illū cœtus sacer: Scipiones: Catonesq; itēq; contēptores uitæ & mortis beneficio liberos: parēs tuus Martia illic nepotē suū quamq; illic oibus esse cognitū est: applicat sibi noua luce gaudē tem: & uicinorū syderū meatus docet: nec ex eōiecturisq; oium ex uero peritus in arcana naturæ liberis ducit. Vtq; ignotarū urbiū mōstratus hospiti gratus est: Ita suscitāti cælestiū causas: domesticus iterpres: & in profunda terrarū ꝓmittit aciē. Iuuat enim ex alto terrena relicta respicere. Sic itaq; Martia te gere tanq̄ sub oculis patris filiiq; posita: nō illorū quos noueras: sed tanto excellētiorū & in summo locatorum: erubescę quicq̄ humile aut uulgare: & mutatos in melius tuos fiere. Aeterna rerum per uasta & libera sparia diuisi: non illos interfusa maria discludunt. Nec altitudo montium: aut inuiæ ualles: aut incerta uada syrtium tramites plani: & ex facili mobiles & expediti: & inuicem partui sunt: intermixtimq; syderibus.

p Vta itaq; ex illa arce cælesti patrē tuū Martia: & cui tātū apud te auctoritatis erat: ētum tibi apud filiū tuū nō illo ingenio quo ciuilia bella defluunt: quo proscribētibus in æternū ipse proscripsit. si tanto clarior est q̄ est sublimior dicere. Cur te filia tam longa tenet ægritudo? cur in tanta ueri ignorātia uersaris? ut inique actum iudices cū filio tuo. Quid in te domus status uitæ: ipse ad maiores recipit suos? Nescis quātis fortuna procellis disturbet oia? q̄ nullis benignā faciles se præstitit nisi qui in unū cū illa cōtraxerat. Reges ne diceres fœlicissimos futuros: si maturius illos mors stātibus subtraxisset malis. An romanos duces quorū nihil magnitudini deerit: si aliquid ætati detraxit. An nobilissimos uiros clarissimosq; ad idē militaris gladii cōposita ceruice firmatos. Respice patrē atq; auum tuū. Ille in alieni percussoris uenit arbitriū. Ego nihil i me cuiq̄ ꝓmissi & cibo prohibitus ostēdi. Quā magno me iuuat animo scripsisse cur in domo nostra diutissime luget qui fœlicissime moritur: coimus in unū omnes: uidemusq; nō alta nocte circūdati. Nil apud uos ut putatis obtabile: nil excelsum: nil splēdidū: sed humilia cuncta: & grauia & anxia: & quotam partē luminis nostri cernētia. Quid dicā? Nulla hic arma mutuis furere cōcursibus: nec classes classibus frāgi: nec paricida: aut fingi: aut cogitari: nec fora litibus strepere dies perpetuos uel in obscuro detectas mētes: & aperta præcordia: & in publico mediocq; uitā: & ois æui prospectū uenientiūq; iuuabat. Vnius sæculi me facta cōponere in parte ultima mūdi: & inter pauciss̄imos gesta: tot sæcula: tot ætatū contextū seriē: quicquid annorū est: licet uisura: licet surrectura: licet peritura regna prospicere: & magnū urbiū lapsus: & maris nouos cursus. Nam si potest tibi solatio esse desideri tui commune factū. Nihil cōstat loco stabili: & nihil quo stat loco stabit. Omnia sternet: adducet secū uetustas: nec hominibus solū. Quota enim ista fortuitæ potentiæ portio est: si locis: si regionibus: si mūdi partibus ludet: tot supprimet montes: & alibi rupes in altū nouas exprimet: maria sorbebit: flumina aduertet & cōmertio gentiū rupto societatē generis humani cœtusq; dissoluet. Alibi in actibus uastis subducet urbes: tremoribus quatiet: & ex infirmo pestilētiæ alitus mittet: & inundationibus quicquid habitatur obducet. Necabitq; omne animal orbe submerso: & ignibus uastis terrebit incēdetq; mortalia. Et cum tempus aduenerit: quo se mūdus renouaturus extinguat uiribus ista se suis cedent: & sydera syderibus incurrent: & omni fragante materia: uno igne quicquid nunc ex disposito lucet ardebit. Nos quoq; fœlices animæ: & æterna sorte cum de uisum erit. Iterum ista moliri labentibus cunctis: & ipsius parua ruina ingentis accessio in antiqua elementa uertemur. Fœlicem filium tuum Martia qui ista iam nouit:

Lucii Annei Senecæ incipit liber de consolatione ad Albinam matrem suam.

s Aepe iam mater optima impetū cœpi cōsolādi te: sæpe cōtinui: ut auderē multa iterpellabāt. Primū uidebar depositurus oia incōmoda: cū lachrymas tuas etiā si supprimere nō potuissem abstersissem. Demū plus habiturū me auctoritatis nō dubitabā ad excitādā te: si prior ipse consurrexissem. Præterea timebā ne a me uicta fortuna aliquē meorū uinceret. Itaq; utrū conabar manu super plagā meā ꝓposita: ad obliganda uulnera uestra reptare. Hoc propositū meū erat. Rursusq; retardare dum recēs sæuiret: Sciebā dolori tuo occurrendū nō esse ne ipsum solatia irritarēt: & accēderēt. Nā in morbis quoq; nihil est magis periculosum: nec pernicios̄um q̄ imatura medicina. Expectabā dū ipse uires suas frāgeret & ad sustinenda remedia mora mitigatus: tangi se ac tractari pateretur. Præterea cū clarissimorū oia ingeniorū monumēta: ad cōpescēdos moderēdosq; luctus cōposita euoluerē: nō inueniebā exemplū eius qui cōsolatus suos esset: cū ipse ab illis cōploraretur. Ita in re noua hæsitabā. Verebarq; ne hoc nō consolatio sed

exultatio q̄dq; nouis blandimentis uel leuibus uerbis: nec ex uulgari & quotidiana sumptis allocutione opus erat homini ad cōsolandos suos: ex ipso rogo caput aleuanti. Ois aūt magnitudo doloris modū excedēris necesse est ut stilum delectū uerborū eripiat eū sæpe uocē quidē ipsam intercludat ut cunq; cōmutat: non fiducia ingenii: sed quia possum instar efficacissimæ cōsolationis esse consolator. Cui nihil negares. huic hoc utiq; te non esse negaturam: licet omnis mœror contumax sit: spero ut desiderio tuo uelis a me modum statui.

u Ide q̄tū de indulgētia tua promiserim mihi potētiorē me futurū apud te nō dubito q̄ dolorē tuū: quo nihil est apud miseros potētius. Itaq; ne statim concurrā. Adero prius illi: & quibus excitetur ingerā: omnia ꝓferā: & rescindā quæ iā obducta sunt. Quidē hoc genus est cōsolādi: oblita mala reuocare: & animū etiā oium erūnarū suarū cōspectu collocare uix unius patientē. Sed his cogitet quæcunq; usq; eo pernitiosa sunt: ut cōtra remediū cōualuerint plerūq; cōtrarius curari. Oēs itaq; luctus suos. oia lugubria admouebo. Hoc erit nō molli uia mederi: sed urere ac secare. Quid cōsequat ut pudeat animū tot miseriarū uictorē ægre ferre unū uulnus in corpore tā cicatricoso. Fleant itaq; diutius & gemāt: quorū delicatas mētes eneruauit longa fœlicitas: & ad leuissimarū iniuriarū motus collabantur. At quorū oēs anni per calamitates trāsierunt: grauissima quoq; forti & imobili cōstātia perferāt. Vnū habet assidua infœlicitas bonū: q̄ quos sæpe uexat nouissime indurat. Nullā tibi uacationē dedit a grauissimis luctibus: nec natale quidē tuum excepit. Amisisti matrē. statim nata: imo dum nascereris: & ad uitā quodāmodo exposita: creuisti sub nouerca: quam tu quidē oi obsequio: & quietate: & pietate q̄ta uel in filia conspici potest: matrē fieri coegisti. Nulli tam magno cōsistit bona nouerca. Auūculū indulgētissimū: optimū ac fortissimū uirū cū aduentū eius expectares amisisti. Ex ne seuitiā. suā fortuna leuiorē deducēdo faceret infra tricesimū diē: charissimū uirū tuū ex quo mater trium liberorū eras extulisti. Lugēti tibi luctus nūciatus est omnibus quidem absentibus liberis qua si de industria in id tempus coniectis malis tuis: ut nihil esset ubi se dolor tuus inclinaret. transeo tot pericula: tot mœtus: quos sine interuallo uitæ incursitantis pertulisti. modo in eundem sinum ex quo tres nepotes emiseras ossa trium nepotum recepisti. Intra uigesimum diem: tu quæ filium meum in manibus & in oculis tuis mortuum funeraueras raptum me audisti. Hoc adhuc defuerat tibi lugere uiuos.

g Rauissimū est ex omnibus quæ unq̄ in corpus tuū descēderūt: recēs uulnus fateor nō summā cutem tenet: rupit pectus: & uiscera ipsa diuisit: sed quēadmodū tyrones leuiter saucii tū uociferant: & manus medicorū magis q̄ ferrū horrent. Aut ueterani q̄is cōfossi patiēter ac sine gemitu uelut aliena corpora excoriari patiuntur. Ita tu nunc debes te fortiter præbere curationi. Lamentationes quidē & ululatus & alia per quæ insciæ mulieres tumultuātur amoue. Perdidisti enim tot mala: si nondum misera esse didicisti: quod & uideor non tecū timide ægisse: quia nudus didici esse miser. nil tibi subduxi ex malis tuis: sed omnia coaceruata āte te posui: Magno id animo feci. Constitui enim uincere dolore dolorem tuum non circūscribere.

u Incam puto primū: si ostendero nihil me pati propter quod possim dici miser. Nedum propter quod miseros etiam quos contingam faciam. Deinde subuincā dolorem: si ad te transfiero: & probauero: ne tuā quidē graua esse fortunam: quæ tota ex mea pēdet. Hoc prius aggrediar: quod pietas tua audire gessit: nihil mali esse mihi: si non sub hoc tibi demonstrare potero ipsas res quibus me putas præmi non esse intolerabiles faciam manifestum. Sin id credi non potuit. At ego mihi ipse satis placebo: q̄ inter eas res beatus ero quæ miseros solent facere. Nō est q̄ de me aliis credas ipse tibi: ne quid in certis opinionibus perturbetis iudico me non esse miserum. Ad ūiciam q̄ securior sis: nec fieri quidem me posse miserum.

b Ona cōditione cōditi sumus: si eā nō deseruimus. Id ægit rerū natura: ut ad bene uiuēdum nō magno apparatu opus esset. Vnusquisq; facere se beatū potest. Leue momētū in aduēticiis rebus est: & qđ in neutrā partē magnas uires habet. Nec secūda sapientē euehūt: nec aduersa demittūt. Laborauit enim semp ut in se plurimū poneret: intra se oē gaudiū peteretur. Quid ergo sapientē me esse dico. Minime. Nā quidē si profiteri possem: nō tantū negarē miserū me esse: sed oium fortunatissimū: & in uicinū deo perductū predicarē. Nunc quod satis est: ad oēs miserias leniēdas sapiētibus uiris me dedi: & nondū in auxiliū mei ualidius: in aliena castra cōfugi: eorū scilicet qui facile se & sua tuentur. Illi me iusserūt stare assidue uelut in præsidio positū: & oēs conatus fortunæ: & oēs impetus prospicere multo anteq̄ iucurrāt. Illis grauis ipsa fortuna est: quibus est repētina. Facile eā sustinere potest: qui semp expectat. Nam & hostiū aduētus eos prosternit: quos inopinate occupauit. Atqui futuro se bello ante bellū parauerūt: cōpositi & adaptati primū qui tumultuosissimus est: ictum facile excipit. Nunq̄ ego fortunæ credidi: etiā si uideretur pacē agere: oia illa quæ in me dilrgētissime cōferebat pecuniā: honores: gloriā eo loco posui unde posset ea sine motu meo repetere. Iterumallū inter me & illā magnū habui. Itaq; abstulit illa: nō auulsit. Neminē aduersa fortuna cōminuit: nisi quē secūda decepit. Illi qui munera eius uelut sua & perpetua amauerunt. qui se propter illa suspici uoluerūt: iacēt & mœrent: cū inualidos & pueriles animos ois solidæ uoluptatis ignaros: falsa & mobilia oblectamēta destituunt. At ille qui se lætis rebus non inflauit: nec

mutatis. Ostrahit aduersus utrūq; statū inuictū animū tenet exploratæ iam ūtmitatis. Nā in ipsa fœlicitate quidē cōtra infœlicitatem ualeret est expertus. Itaq; ego in illis quæ omnes optāt extimans semper nihil ueri boni ineſſe. Cum inania & ſpetioſa ac decepturo ſuco circunlinita inueniam nihil habentia fronti ſuæ ſimile. Nam in illis quæ mala uocantur: nihil tam terribile ac diūtum inue-
nio: quā q; opinio uulgi de incommodis exilii minabatur. Verbum quidē ipſum perſuaſione qua-
dam & conſenſu iam aſperius ad aures uenit: & audientes tanq; triſte & execrabile ferit. ita enim po
pulus iuſſit. Sed populi ſcita ex magna parte ſapientes obrogant.

Emoto igitur iudicio plurium: quos prima rerū facies utcunq; credita eſt aufert. Videā quid
r ſit exiliū. Exiliū quidē nempe loci cōmutatio eſt. Anguſtare uideor uim eius: & quicqd peſ-
ſimū in ſe habet ſubtrahere. Hanc cōmutationē loci ſequuntur incōmoda: paupertas: igno
minia: contēptus. Aduerſus iſta poſtea cōſtringā. Interim primū illud intueri uolo: quid acerbi affe-
rat ipſa loci cōmutatio. Carere patria intolerabile eſt. Aſpice hanc frequētiā cui uix urbis ſmenſa te-
cta ſufficiūt. Maxima pars illius turbæ patria caret: ex municipiis & colonis ſuis: ex toto deniq; or-
be terrarū cōfluxerūt: alios adducit ambitio: alios neceſſitas officii publici: alios impoſita legatio:
alios luxuria: opulētū & oportunū uitiis locū querēs: alios liberaliū ſtudiorū cupiditas: alios ſpecta
cula. Quoſdā traxit amicitia: quoſdā induſtria. latā oſtēdēdæ uirtuti nacta materiā quidā uenalem
formā ſuā attulerūt: quidā uenalē eloquētiā. Nullū nō hominū genus cōcurrit. i urbē: & uirtutibus
& uitiis magna precia ponēte. Iube oēs iſtos ad nomē citari. Et unde domo quiſq; ſit: quære. Vide-
bis maiorē partē eſſe quæ relictis ſedibus ſuis uenerit in maximā quidē ac pulcherrimā urbē nō ta-
mē ſuā. Deinde ab hac ciuitate diſcede: quæ ueluti cōmunis patria pōt dici: oēs urbes circue. Nulla
eſt ubi magnā partē peregrine multitudinis nō inuenias. Hūc trāſiliens ab ipſis quarū amœna poſi
tio & opportunitas regionis plures alliciet: deſerta loca: & aſperimas inſulas. Ciatum & Symphum
Gyarū & Gorſitā pete. Nullū inuenies exiliū i quo nō aliquis cū cauſa moretur. Quid tam nudū in-
uenire pōt? quid tam obrutū undiq; q̄ hoc ſaxū? qd ad copias reſpiciēti ſeiunius? quid ad homines
īmanſuetius? quid ad ipſum loci ſitū horridius? quid a cæli naturā intēperantius? plures tamē hic
peregrini q̄ ciues ſunt & cōſiſtūt. Vſq; eo ergo cōmutatio ipſa locorū grauis nō eſt: ut hic quoq; lo-
cus a patria quoſdā abduxerit. Inuenio qui dicāt ineſſe naturalē quandā animis irritationē cōmutā
di ſedes & trāſferendi domicilia. Hominis enim & inquieta mens homini data eſt. Nunq; ſe tenet:
ſpargitur: & cogitationes ſuas in oīa nota atq; ignota dimittit: uaga & quietis ipatiēs: & nouiſſima
rū rerū letiſſima. quod nō miraberis: ſi propriā eius originē aſpexeris: nō ex terreno & graui cōcre-
ta corpore ex illo cæleſti ſpiritu deſcēdit. Cæleſtiū autē natura ſemp in motu eſt. Fugit: & velociſſi-
mo curſu agitur. Aſpice ſydera mūdi illuſtria. Nullū corpus ſtat. Labitur aſſidue: & locū ex loco mu
tat. q̄uis cū uniuerſo verſatur in cōtrariū: nihilominus ipſi mūdo refertur: p oēs ſignorū partes di-
ſcurrit perpetua eius cogitatio: & aliū de alio cōmigratio eſt. Oīa uoluūtur. Sēper in tumultu ſunt:
& ut lex & naturæ neceſſitas ordinauit aliūde alio deferūtur. Cū per certa annorū ſpacia orbes ſuos
explicuerūt iterū ibunt per quæ uenerūt. Nūc & animū humanū ex iſdē q̄bus diuina conſtāt: cōpo
ſitū ſeminibus moleſte ferre puta tranſitū ac migrationē: cū dei nata aſſidua & citatiſſima cōmuta-
tiōe: uel delectet ſe: uel cōſeruet ſe. A cæleſtibus agēdū te. Ad humana cōuerte. Videbis gētes popu
loſq; mutaſſe ſedē. Quid ſibi uolunt in mediis barbarorū nationibus græcæ urbes? Quid inter in-
dos perſaſq; macedonicus ſermo? Scythia & totus ille ferarū indomitarūq; gentiū tractus. Ciuita-
tes achaiæ ponticis ſpoſitas littoribus oſtēdat. Nō perpetuæ hyemis ſæuitia: nō hoſtium ingenia: ad
ſimilitudinē cæli ſui horrētia trāſferētibus domus ſuas obſtiterūt. Athenis in Aſia turba eſt. Mille
nis. cccc. lxx. urbiū populū in diuerſa effudit. Totū Italiæ latus quod iferiori mari abluitur maior
græcia fuit. Tuſcos Aſia ſibi uēdicat. Tyrii Africā incolunt. In hiſpania pœni. Græci ſe in Galliā īmi
ſerūt. In ſe Greciā Galli: Pyreneas germanorū tranſitus non inhibuit: per inuia: per incognita uerſa
uit humana leuitas. Liberos cōiugeſq; & graues ſenio parētes traxerūt Alii longo errore iactati: nō
iudicio eligerūt locū: ſed laſſitudine proximū occupauerunt. Alii armis ſibi ius in aliena terra fece-
rūt. Quaſdā gētes cū ignota peterēt mari hauſit. Quidā ibi cōſederūt ubi illos rerū inopia depoſu-
it. Nec oībus eadē cā relinquēdi: querēdiq; patriam fuit. Alios excidia urbiū ſuaꝝ hoſtilibus armis
elapſos: in aliena ſpoliatos ſuis expulerūt. Alios domeſtica ſeditio ſubmouit. Alios ſuperfluētis po
puli frequētia ad exonerādas uires emiſit. Alios peſtilētia: aut frequēs terrarū hiatus: aut aliqua in
tolerāda fœlicis ſoli uitia eiecerūt. Quoſdā fertilis oræ in maius laute fama corrūpit. Alios alia cau
ſa extinuit domibus ſuis. Illud itaq; eſt manifeſtū. Nihil eodē loco māſiſſe quo genitū eſt. Aſſiduus
humani generis diſcurſus eſt. Quotidie aliquid i tam magno orbe mutatur. Noua urbiū fundamē-
ta iaciuntur. Noua gentiū nomina extinctis nominibus prioribus: ant in acceſſionē ualidioris con-
ſis oriuntur. Oēs autem iſtæ populorum tranſformationes: quid aliud q̄ publica exilia ſunt.

Vid tam longo te circuitu traho? Quid intereſt enumerare Anthenorē Patauii cōditorē? &
q Euādrū in ripa tyberis regna Archadū collocātē? Quid Diomedē: alioſq; quos troianum
bellū uictos ſimul uictoreſq; p alienas terras diſſipauit? Romanū imperiū nēpe auctorem
exulē reſpicit: quē profugū capta patria exiguas reliquias trahētē neceſſitas & uictoris mœtus lon-

ginqua quærētem in Italiam deducit. Hic deinde populis quod colonias p omnes prouincias mi
ſit: ubicunq; uicit Romanus habitat ad hanc cōmutationem locorum libenter nomina dantꝫ & re
ſ ſuas trans maria ſequebantur colonus ſenex. Res quidem non deſiderat plurium enume-
rationem. Vnum tamē adiiciā quod in oculos ſe ingerit. Hæc ipſa inſula ſæpe iā colonos mutauit.
T antiquiora quæ uetuſtas obduxit tranſeam: horrore relicta. Graii qui nūc Marſiliā colūt:
u prius in hac inſula cōſederūt. Ex qua qd eos fugauerit icertū eſt. Vtrū cæli grauitas: an præ-
potētis Italiæ cōſpectus: an natura iportuoſi maris. Nā in ea non fuiſſe feritatē accolatū eo
apparet. q̄ maximū tūc trucibus & incōditis Galliæ populis ſe interpoſuerūt. Trāſierūt deinde ligu
res in eā: trāſierūt hiſpani. qd ex ſimilitudine ritus apparet. Eadē eni tegumēta capitū: idēq; genus
calciamēti qd cātabris eſt: & uerba quædā. Nā totus ſermo cōuerſatione græcorū lingurūq; primo
deſciuit. Deductæ deinde ſunt duæ ciuiū Romanorū coloniæ. Altera a Mario: altera a Sylla. Totiēs
huius aridi & ſpinoſi ſaxi mutatus eſt populus. uix deniq; inuenies ullā terrā: quā etiā nūc indigne
colāt. Permixta oīa & inſtituta ſunt. Alius alii ſucceſſit. Hic cōcupiuit: qd alio faſtidio fuit. Ille unde
expulerat ejectus eſt. Ita fato placuit nullius rei eodē ſemp loco ſtare fortunā. Aduerſus ipſam mu-
tationē locorū detractis certis incōmodis. q̄ exilio adhærēt: ſatis hoc remedii putat. Varro doctiſſi-
mus romanoꝝ inquit: quocūq; uenimus eadē rerū natura utendū eſt. M. Brutus ſatis hoc putat: q̄ li
cet in exiliū cūtibus uirtutes ſuas ad locū ferri ſecū ad quē migraturi ſunt. Hæc etiā ſiqs ſingula pa-
rū iudicet efficatia ad cōſulēdū exulē. Vtaq; in unū collata fatebitur plurimū poſſe: q̄tulū eni eſt qd
perdidimus. Duoq; pulcherrima ſunt. Quocūq; nos mouerimus: ſequetur natura cōmunis & pro-
pria uirtus. Id actū ē mihi crede ab illo: Quiſqs fortunatior uniuerſi fuit: ſiue ille deus eſt potēs om-
niū: ſiue icorporalis natio ingētiū opeꝝ artifex: ſiue diuinus ſpiritus p oīa maxia ac minima æqua-
li intētione diffuſus: ſiue fatū & mutabilis cauſarū inter ſe cohærentiū ſeries. Id in quā actū eſt: ut in
alienū arbitriū niſi uiliſſima quæq; nō caderēt. Quicqd optimū hoi eſt: id extra human i potētiā ia-
cet: nec dari nec eripi pōt. Mūdus hic quo nihil neq; maius neq; magnū ornatius rerū natura genu-
it. Animus cōtēplator: admiratorq; mūdi pars eius magnificētiſſima propria nobis: & perpetua tā-
diu nobiſcum manſura quandiu ipſi manebimus. Alacres itaq; & erecti quocunq; res tulerit: intre-
pido gtadu properemus.

Mentiamur quaſcūq; terras nullū inueniri & illū intra mūdū eſt alienū hoi eſt. Vndecūq; ex
e æquo ad cælū erigitur acies: paribus interuallis oīa diuina ab oībus humanis diſtāt. Proin-
de dū oculi mei ab illo ſpectaculo eius inſatiabiles ſunt: nō obducātur. dū mihi luna ſolēq;
intrueri liceat dum cæteris inhærere ſyderibus: dū ortus eoꝝ: occaſus: interuallaq; & cauſas inueſti-
gare uelocius meādi uel diu ſpectare tot p noctē ſtellas micātes: & alias imobiles: alias nō i magnū
ſpatiū exeūtes: ſed intra ſe circūagētes ſuū ueſtigiū: quaſdā ſubito erūpētes: quaſdā igne fuſo pſtrin
gētes aciē quaſi decidāt uel longo tractu cū luce multa præteruolātes. Dū cū his ſum: & cæleſtibus
q̄ homini fas eſt imiſceat: dū animad cognitarū rerū cōſpectū tēdētē in ſublimi ſemp habeā: q̄tum
refert mea qd calcē. Atq; nō ē hæc terra frugiferarū aut letarū arborū ferax. Nō magnis & nauiga-
bilibus fluminū alueis irrigatur. Nihil gignit: qd aliæ gētes petāt. Vix ad tutelā incolentiū fertilis.
Nō preciōſus hic lapis ceditur. Nō auri argētiq; uenæ eximūtur. Anguſtus animus eſt. quē terrena
delectāt. At illa adducēdus eſt quæ ubiq; æque apparēt: ubiq; æque ſplendēt: & hoc cogitandū eſt:
iſta uenis bonis p falſa & praue credita obſtare: quo longiores porticus expedierit: quo altius tur-
res ſuſtulerint: quo latius uicus correpeſerit: quo depreſſius æſtiuos ſpecus fodierit: quo maiori mo
le faſtigia cognationū ſubduxerit. hoc plus erit qd illis cælū abſcōdat. In eā te regionē caſus eiecit:
in qua latiſſimū receptaculū caſa eſt. Ne & tu puſilli animi es & ſordide ſe cōſolātus ſi nō id fortiter
poteris qua Romuli caſam noſti: Dic illud potius. Iſtud humile tuguriū nēpe uirtutes recipit. Iam
oībus tēplis formoſius erit: cū illic iuſtitia cōſpecta fuerit: cū prudētia: pietas oīum officiorū recte
diſpēſandorū: ratio humanoꝝ: diuinorū ſciētia. Nullus anguſtus eſt. locus: qui hāc tā magnā uirtu-
tū turbā capit. nullū exiliū graue eſt in quo licet cū hoc ire comitatu. Brutus in eo libro quē de uirtu
te cōpoſuit: ait ſe uidiſſe Marcellū Mitylenis exulātē: & q̄tū modo natura hoīs pateretur: beatiſſime
uiuentē: neq; unq̄ bonarū artiū cupidiorē q̄ illo tēpore. Itaq; adiicit uiſum ſibi ſe magis in exilium
ire: qui ſine illo rediturus eſſet: q̄ illū in exiliū relinqui. O fortunatiorē Marcellū eo tēpore quo exi-
lium ſuū Brutus approbauit: q̄ quo. R. P. cōſulatū rexit. Quātus uir ille ſuit qui effecit ut aliqs exul
ſibi uideretur quo ab exule recederat. Quātus uir ille fuerit: q; in admiratione ſui abduxit hominem
etiā Catoni ſuo mirādus. Idē Brutus ait. C. Cæſarē mithylenas derelictū: qa nō ſuſtineret uidere de
fortunatū uirū illi quidē reditū iperauit ſenatus publicis p̄cibus tā ſolicitus ac mœſtus: ut oēs iſto
die Bruti habere animū uiderētur. & nō p Marcello: ſed pro ſe deprecari: ne exules eſſent ſi ſine illo
fuiſſent: ſed plus multo cōſecutus eſt: quo die illū exulē Brutus relinquere nō potuit: nec Cæſar ui-
dere. Cōtingit eni illi teſtimoniū utriuſq;. Brutus ſine Macello reuerti ſe doluit: Cæſar erubuit. Nō
dubitas quin ſemp ille Marcellus tātus uir ſic attolerādū æquo aio exiliū ſæpe adornatus ſit: q; pa-
tria carere nō eſt miſerū. Ita te diſciplinis ibuiſti ut ſcire oēm locū ſapiēti uiro patriā eſſe. porro hic
qui te expulit nō ipſe p annos. x. cōtinuos patria caruit: ppagādi ſine dubio iperii cā: ſed nēpe ca-

ruit nũq̃ cce trahit illũ astutia resurgẽtis belli nimis plena trahit. Hispania q̃ faractas & afflictas pa
te reſouet. trahit ægyptus ifida. totus deniq; orbis, q ad occasionẽ cõtusi iperii intẽtus est: cui pri
mũ rei occurrer: cui parti se opponeret. Aget illũ p oẽs terras victoria sua. Illũ suscipi[illegible]
tes. tu uiue Bruto miratore cõtẽtus. Bene ergo exiliũ tulit Marcellus: nec qcq̃ i aĩo eius mutauit loci
cõmutatio: q̃uis eũ pauptas sequeretur: i qua se nihil mali esse q̃squis mõ nõdũ puenit i insaniã: oĩa
subuertẽtis auaritiæ atq; luxuriæ itelligit: q̃tulit ẽ eni q; in tutelã hoĩs necessariũ sit: & cui deesse hoc
põt: ullo mõ uirtutẽ habẽti. Quod a me qdẽ ptinet itelligo me nõ opes sed occupationes pdidisse.
corporis exigua desideria sunt: frigus submouere uult: alimẽtis famẽ ac sitim extinguere quicqd ex
tra cõcupiscitur: uitiis nõ usibus laboratur. nõ ẽ necesse oẽ pscrutari, pfundũ: nec strage aĩaliũ uẽtrẽ
onerare: nec cõchylia ultimi malis exignoto littore eruere. Dii istos deniq; pdãt: quoq; luxuria, tam
inuidiosi iperii fines trãscẽdit: ultra phasim capere uolũt: q; ambitiosam popinã istruat. nec piget a
partis a qbus nõdũ pœnas repetimus: aucs petere. Vndiq; cõuehũt oĩa uota fastidienti gulæ. Quod
dissolutus delitiis stomachus uix admittat: ab ultimo portatur oceano: uomũt ut edant: edũt ut uo
mãt. epulas quas toto orbe cõquirũt nec concoquere dignãtur. Ista siqs despicit: qd illa pauptas no
cer[illegible]upiscit illi pauptas etiã qd prodest? inuitus enĩ sanatur: & si remedia ne qdẽ coactus rece
pit: iterim certe dũ nõ põt illa nolẽti similis ẽ. C. Cæsar augustus: quẽ mihi uidetur rerũ natura ædi
disse: ut ostẽderet qd summa uitia i summa fortuna possent: cẽties sestertio cœnauit uno die: & i hoc
oĩum adiutus ingenio: uix tamẽ iteruenit quomodo trĩũ, puinciaꝝ tributũ una cœna fieret. O mise
rabiles quoq; palatũ nisi ad pciosos cibos nõ excitatur. Præciosos autẽ nõ exigimus. sapor autẽ ali
qua fauciũ dulcedo: sed raritas & difficultas parãdi facit. Alioq; si ad sanã illi mẽtẽ placeat reuerti:
qd opus ẽ tot artibus uẽtri seruiẽtibus? qd mereatur his? qd uastatione siluarũ? qd pfundi pscruta
tione? passim iacent alimẽta: quæ rerũ natura oĩbus locis disposuit: sed hic uelut cæci trãseũt: & oẽs
regiones peruagãtur: maria trahiciunt: & cũ famem exiguo cibo possint sedare: magno irritant.

I bet dicere qd deducitis naues? qd manus: & aduersus feras & hoĩes armatis: qd tãto tumul
tu discurritis? q̃d opes opibus aggeritis? Nõ uultis cogitare q̃ parua uobis corpora sint nõ
ne furor & ultimus mẽtiũ error ẽ: cũ tã exiguũ capias cupere multũ. licet ita q; augeatis cen
sus: pmoueatis fines: nunq̃ tamẽ corpora uestra laxabitis: cũ bene cesserit negociatio multũ militia
rettulerit: cũ idagati undiq; cibi coierint: nõ habebitis ubi istos apparatus uestros collocetis. qd tam
multa cõquiritis? Maiores nostri quoq; uirtus etiã uitia nostra sustẽtat: ifœlices erãt q sibi manu sua
parabãt cibũ: qbus terra cubile erat: quoq; tecta nõdũ auro fulgebãt: quoq; tẽpla nõdũ gẽmis retine
bãt. Itaq; tũc pfictiles deos religiose iurabatur: q p illos iuocauerũt: ad hostẽ morituri ne fallerẽt re
dibãt. Sed minus beate uiuebat dictator noster: q samnitũ legatos audit: cũ uilissimũ cibũ i foco ip
se manu sua uersaret: illa inq̃ iã sæpe hostẽ pcusserat lanceã quæ i capitolii Iouis gremio reposuerat
quã Apicius nostra memoria uixit: q, i ea urbe ex qua aliquãdo philosophi uelut corruptores iuuen
tutis abire iussi sunt sciẽtiã popinæ, pfessus: disciplina sua sæculũ ifecit. cuius exitũ nosse operæ pre
ciũ ẽ: cũ sestertiũ milies in culinã cõgessisset: Cũ tot cõgiaria principũ, & ingẽs capitolii uectigal sin
gulis cõmessationibus hausisset. æte alieno oppressus: rationes suas tunc primũ coactus ispexit: sup
futurũ sibi sestertiũ cẽties cõputauit: & uelut i ultima fame uicturus i sestertio cẽties si uixisset: uene
no uitã finiunt. Quanta luxuria erat: cui sestertium centies egestas fuit in uno: computata pecuniæ
modum ad rem pertinere.

Estertiũ cẽties aliqs extimuit: & qd alii uoto petãt: ueneno fugit. Illi uero tã prauæ mẽtis ho
s mini ultima potio saluberrima fuit. Tũc uenena edebat: bibebat q; cũ imẽsis epulis nõ dele
ctaretur tantũ sed gloriaretur: cũ uitia sua ostẽtaret: cũ ciuitatẽ i luxuriã suã cõuerteret: cũ iu
uẽtutẽ ad imitationẽ sui solicitaret: etiã i malis exẽplis p se docilẽ: hæc accidũt diuitias nõ ad ratio
nẽ reuocãtibus: cuius certi sunt fines: sed ad uitiosam cõsuetudinẽ. cuius imẽsum & icõprehẽsibile
arbitrnũ ẽ. Cupiditati nihil ẽ satis naturæ etiã satis ẽ paruũ. Nullũ ergo pauptas exulis icõmodũ ha
bet. nulli etiã tam inops exiliũ é qd nõ alẽdo hõi abũde fertile sit: an uastẽ: an domũ desideraturus
ẽ exul. sed ii hoc quoq; ad usum: tantũ desiderabit: neq; tectũ ei deerit: neq; uelamẽ. Aeque enim exi
guo tegitur corpus q̃ alitur. Nihil enĩ hõi natura qd necessariũ faciebat fecit operosum sed deside
rãs saturatã multo cõchylio purpurã intextã auro uariisq; coloribus distinctã & artibus nõ fortunæ
uitio sed suo pauper ẽ: etiã si illi qcqd amiserit restitueris: nihil ages: Plus enĩ restituẽdo deerit ex eo
q; habuit: si desiderabit aureis fulgẽtẽ uasis supellectilẽ: & antiqs nominibus artificũ argẽteũ nobi
le æs paucoꝝ isania pciosum: & seruoꝝ turbã q̃ q̃uis magnã domũ angustet: iumẽtoꝝ corpora dif
ferta: & coacta pinguescere: & nationũ oĩum lapides ista cõgerãtur: licet nunq̃ explebũt inexplebilẽ
animũ. nõ magis q̃ ullis sufficiet humor ad sanãdũ eũ cuius desideriũ non ex inopia sed ex æstu ar
dẽtiũ uiscerũ oritur. nõ enĩ sitis illa sed morbus ẽ. nec hoc i pecunia tantũ aut alimẽtis euenit. Eadẽ
natura ẽ in oĩ desiderio qd mõ nõ ex inopia: sed ex uitio nascitur: qcquid enĩ illi cõnexeris nõ finis
erit cupiditatis: sed gradus q cõtin[illegible]bitur, Itaq; itra naturalẽ modũ: pauptatẽ nõ sentiet q naturalem
modũ excedit. eũ quoq; in summis opibus pauptas sequetur: necessariis rebus exilia sufficiũt: supua
cuis nec regna. Animus ẽ q diuites facit. hic i exilia seqtur & in solitudinibus asperrimis. Cũ qd tan

tũ satis est sustinẽdo corpori iuenit. Ipse bonis suis abũdat & fruitur. Pecunia nihil ad aiũ[illegible]ptinet:
nõ magis q̃ ad deos imortales oĩa ista q̃ iperita ingenia: & nimis corporibus suis abdita sup[illegible]uit. s.
[illegible]des aurũ & argẽtũ: & magnã leuatiq; mẽsaꝝ orbes. Terrena sũt põdera q̃ nõ põt amare sincer[illegible]
animus: ac naturæ suæ memor: leuis ipse expers: & quãdoq; emissus fuerit ad suma emicaturus. In
terim q̃tum per moras mẽbrorũ: & hanc circũfusam grauẽq; sarcinam licet celeri & uolucri cogita
tione diuina plustrat. Ideoq; nec exulare unq̃ põt liber: & diis conatus: & omni mũdo omniq; æuo
par. Nã cogitatio eius circa oẽm cælũ: & in oẽ pteritũ futurũq; tẽpus imittitur. Corpusculũ hoc cu
stodia & uinculum animi huc at illuc iactatur. In hoc supplicia: in hoc latrocinia: in hoc morbi exer
centur. Animus quidem ipse sacer & æternus est: & cui non possit iniici manus.

Ec me putes ad leuãda icõmoda pauptatis q̃ nemo grauẽ sentit: nisi q putat uti tantũ præce
n ptis sapiẽtũ. Primũ aspice q̃to maior pars sit pauperũ: quos nihilo notabis tristiores solitio
resq; diuitibus imo nescio an eo letiores sint: quo aĩus eoꝝ i pauciora distrahit. Trãseamus
a pauperibus: eamus ad locupletes q̃ multa sunt tẽpora qbus paupibus similes sũt. Circũcise sũt pe
regrinãtiũ sarcinæ: & quotiẽscũq; festinantẽ necessitas itineris exigit comitũ turba dimittitur. Mili
tãs quorã partẽ reꝝ suaꝝ secũ habẽt: cũ oẽm apparatũ castrẽsis disciplina submoueat. nec tãtũ cõdi
tio illos tpe aut locoꝝ iopia pauperibus exequat. sentiũt quosdã dies cu iã illos diuitiaꝝ teatu cõ
pit: qbus humi cœnẽt: & remoto auro argẽtoq; fictilibus utãtur. Demẽtes hoc qd aliquãdo cõcupi
scũt semp timẽt. O quãta illos caligo mẽtiũ: quãta ignorãtia ueritatis exercet: q uoluptatis cã mu
tãtur. Me qdẽ quocũq; antiqua exẽpla respexi. pauptatis uti remediis pudet. Quoniã qdẽ eo tpe lu
xuria, plapsa est: ut maius uiaticũ exulũ sit q̃ olim patrimoniũ principiũ fuit. Vnũ fuisse Homero ser
uum: tres Platoni: nullũ Zenoni: a quo cœpit stoicoꝝ rigida ac uirilis sapiẽtia satis cõstat. Cũ ergo
quisq̃ eos miseros uixisse dicet: ut nõ ipse miserimus ob hoc oĩbus uideatur monemus. Agrippa q
iter patres ac plæbẽ publice gratiæ seq̃ster fuit: ære collato funeratus ẽ. Attilius Regulus cũ pœnos
i Africa funderet ad senatũ scripsit mercenariũ suũ decessisse: ab eo desertũ eẽ rus q; senatui publice
curari: dũ abeẽt Regulus placuit. Fuit ne tãti seruũ nõ hẽre: ut colonus ei⁹ Po. Ro. eẽt. Scipiõis filiæ
ex ærario dotẽ receperũt: qa nihil illis reliq̃rat pater: æquũ mehercule erat po. Ro. tributũ Scipõi se
mel cõferre: cũ a carthagie semp exigeret. O fœlices uiros puellaꝝ: qbus Ro po. loco soceri fuit bea
tiores istos ne putas quoꝝ pãtomime decies sestertio nubũt q̃ scipionẽ: cuius libere a senatu tutore
suo i dotẽ æs graue acceperũt: dedignatur aliqs pauptatẽ cuius tã clare imagies sũt. Indignaꝝ exul
aliqd sibi deeẽ cũ defuerit, Scipiõi dos. Regulo mercenarius. Me nemo funus cũ oĩbus illis id qd de
erat: iõ honestius suppletũ sit qd defuerat. his ergo aduocatis nõ tãtũ tuta ẽ: sed ẽt gratiosa pauptas.

Espõderi põt q̃d artificiose ista deducis: q̃ singula sustineri possunt. Cõmutatio loci tolera
r bilis ẽ: si tãtũ locũ mutes: pauptas tolerabilis ẽ: si ignominia ei absit: q̃ sola opprimere aios
solet. aduersus hũc q̃sqs me maloꝝ turbo terrebit. His uerbis utẽdũ erit: si cõtra unã q̃libet
partẽ fortunæ satis tibi roboris ẽ. Idẽ aduersus oẽs etis: cũ semel animũ uirtus idurauit: undiq; i uul
nerabilẽ pãta. Si auaritia dimisit. uehemẽtissima generis humani pestis: morã tibi non faciẽt: si ulti
mũ diẽ nõ quasi pœnã: sed quasi naturæ legẽ aspicis. ex quo pectore mortis mœtũ eieceris: i, id nul
lius rei timor audebit itrare: si cogitas libidinẽ nõ uoluptatis cã hõi datã: sed, ppagãdi generis: q; nõ
uiolauerit hoc secretũ ifixũ uisceribus ipsis exitũ oĩs alia cupiditas itactũ pteribus. Nõ singula uitia
ratio: sed pariter oĩa, pternit i uniuersum semel uicit. Ignominiã tu putas quẽq̃ sapiẽtẽ moueri pos
se: q oĩa i se reposuit: q ab opiniõibus uulgi secessit. plus etiã q̃ ignominia ẽ mors ignominiosa. So
crates tũ eodẽ illo nultu quo aliquãdo solus. xxx. tyrãnos i ordinẽ redegerat: carcerẽ intrauit igno
miniã ipsi loco detracturus: ne q; enĩ, poterãt carceres uideri? qbus Socrates erat quousq; eo ad con
spiciẽdã ueritatẽ excæcatus ẽ: ut ignominiã putet. M. Catonis fuisse duplicẽ i petitione pturæ: & cõ
sulatus repulsam. Ignominia illa pturæ & cõsulatus fuit: qbus ex Catone honor hẽbatur. nemo ab
alio cõtẽnitur: nisi a se cõtẽptus ẽ. humilis & pius sit isti contumeliæ opportunus: q uero ad
uersus fœuissimos casus se extollit: & ea mala qbus alii opprimũtur euertit: ipsas miserias ĩsulaꝝ lo
co hẽt: quãdo ita afflicti sumus: ut nil æq̃ magnã apd nos admirationẽ occupet: q̃ fortiter miser du
cebatur Athenis ad supplicium. Aristides cui qsqs occurrebat deiiciebat oculos: & igemiscebat nõ tã
q̃ i hoĩem iustũ: sed tanq̃ i ipsam iustitiã. aĩaduerteret. Inuẽtus ẽ tamẽ qui faciẽ eius ispaetet: poterat
ob hoc nõ moleste ferre: q; sciebat neminẽ id ausurũ animi purioris. At ille absterſit faciem. & subri
dẽs ait comitatui magistratui. A moue istũ ne postea tã iprobe obstitet: hoc fuit cõtumelia ipsi cõtu
meliã facere. scio quosdã, dicere cõtẽptu nihil eẽ grauius mortẽ ipsis potiorẽ uideti. his ergo respõ
debo & exiliũ sæpe cõtẽtione oĩ caret: si magnus uir cecidit: magnus iacuit. Nõ magis illũ putes cõ
temni: q̃ cũ ediũ sacrarum ruinæ calcantur: quas religiosi quoq; æque ac stantes adorant.

Voniã meo noĩe nihil habes mater charissima: q; te i ĩfinitas lachrymas agat: sed seqtur ut
q causæ tuæ te stimulẽt. Sũt aũt duæ. nã aut istud te mouet: q; pfidiũ aliqd uideris admisisse:
aut illud q; desideriũ ipm p te pati nõ potes. Prior pars mihi leuiter pstrinstẽda ẽ: Nouĩ enĩ
aium tuũ: nihil in suis pter ipsos amãtẽ. Vidẽt illæ matres: q̃ potẽtiã liberoꝝ muliebri ipotẽtia exer
cẽt: q̃ qa fœminis honores nõ licet, gerere: p illos ambitiosæ sunt: q̃ patrimonia filioꝝ: & exhauriũt

& captat: qui eloquẽtia cõmodãdo aliis fatigant: Tu libe⁹tũ tuorũ bonis plutibus gauisa es: mi-
ni[illegible]ia. Tu libertati naturæ semp ꝓposuisti modũ cũ: tuæ nõ ꝓponeres. Tu filiafamilias locupleti-
bus filiis ultro cõtulisti. Tu patrimonia nostra sic administrasti: ut tanq̃ i tuis laborares, tanq̃ a-
abstineres. Tu gratiæ nostræ tanq̃ aliis rebus utereris pepcisti: & ex honeribus nostris nihil ad te ni-
si uoluptas & impensa pertinuit. Nunq̃ indulgẽtia ad utilitatẽ respexit: Non potes itaq; in erepto fi
lio desiderare: quæ incolumi nunq̃ ad te pertinere dixisti.

Illo ois cõsolario mihi uertenda est: unde uera uis materni doloris oritur. Ego cõplexu filii
i charissimi careo. nõ cõplexu eius: nõ sermone fruor: ubi est ille quo uiso tristẽ ultrũ relaxas
sem: In quo oẽs solicitudines meas disposui: ubi colloquia quorũ inexplebilis erã: ubi stu-
dia qbus libẽtius q̃ fœmina: familiarius q̃ mater intererã: ubi ille occursus: ubi mater uisa semp filia
lis puerilis hilaritas. Adiicis istis loca ipsa gratulationũ & cõuictuũ: & ubi necesse est efficacissimas
ad uexãdos aios recẽtis cõuersationis notas. Nã hic quoq; aduersus te crudeliter fortuna molita ẽ:
q̃ te ante. xiii. diẽ q̃ pcussus sum: securã nec qcq̃ tale metuẽtẽ aggredi uoluit. bene nos lõginquas lo
corũ diuiserat. Bene aliquot annoꝝ absentia huic malo ꝓparuerat: redisti nõ ut uoluptatẽ ex filio
peperes: sed ne cõsenescẽdi desiderii pderes si multo antea fuisses fortius tulisses ipso interuallo
desiderii molliẽte: si uero recessisses ultimũ certe fructũ biduo ditius uidẽdi filiũ tulisses. Nũc cru-
dele fatũ ita cõposuit: ut ne fortunæ meæ iteresses: nec absenti assuesceres: sed q̃to ista duriora sũt tã
to maior tibi uirtus aduocãda ẽ: & uelut cũ hoste noto ac sæpe iã uicto acrius est cõgrediẽdũ: nõ ex
intacto corpore tuo sanguis hic fluxit ꝓ ipsas cicatrices pcussa es: nõ ẽ q̃ utaris excusatiõe nois mu
liebris: cui pene cõcessũ ẽ imo datũ in lachrymas iux nõ imẽsum tamẽ: & ideo maiores, x. mẽsiũ spa
tiũ lugẽtib⁹ uiros dederũt: ut cũ ptinacia mulierib⁹ mœroris publicã cõstitutionẽ desideret: nõ ꝓhi
buerũt nõ luct⁹ sed finierũt: nã & infinito dolore cũ aliquẽ ex charissimis amiseris affici stulta idulgẽ
tia ẽ: & nimis inhũana duricia Optimũ iter pietatẽ & irã tẽpamẽtũ ẽ: & sẽtire desideriũ & oppmere.

On est q̃ ad quasdã fœminas respicias: quarũ tristitiam sumptã mors finit. Nosti quasdam
n quæ amissis filiis imposita lugubria nunq̃ exerunt. A te plus exigit uita ab initio sortior: nõ
potest muliebris excusatio contingere ei a quo omnia uitia muliebria abfuerunt. Nõ te ma
ximum sæculi malum impudicitia in numeꝝ plurium adduxit. Nõ gemmæ te margaritæ fulserũt.
Non tibi diuitiæ uelut maximum generis humani bonũ reflexerunt. Non te bene in antiqua & se
uera instituta domo periculosa etiam probis peior detorsit imitatio quantæ fœcunditatis tuæ qua
si exprobaret ætatem puduit. Nunq̃ in ore aliarũ quibus omnis cõmẽdatio ex forma petitur: tume
scentẽ uterũ absconditi: quasi indecens onus: nec intra uiscera tua cõceptus spes liberorum elisisti.
Non faciem lenociniis aut coloribus polluisti: nunq̃ tibi placuit uestis: quæ ad nihil aliud est exigẽ
da: q̃ ut nuda cõponeret. unicum tibi ornamẽtũ pulcherrima & nulli obnoxia ætati forma maximũ
decus uisa ẽ pudicitia. Nõ potes itaq; ad obtinẽdũ dolorẽ muliebre nomẽ tẽpẽdere: ex quo te uirtu-
tes tuæ seduxerũt tantũ debes a fœminarũ lachrymis abesse: q̃tum a uitiis. nec fœminæ quidẽ te si-
nent intabescere uulneri tuo: sed leuiori necessario mœrore cito defunctã iubebũt exurgere. Si mo-
do illas intueri uoles fœminas: quas cõspecta uirtus intra magnos uiros posuit. Corneliã ex. xii. libe
ris ab duos fortũa redegit si numerare funera Corneliæ uelles: amiserat. x. si æstimare amiserat grac
chos: flentibus tamẽ circa se: & factũ eius execrantibus interdixit ne fortunã accusarẽt: quæ sibi fili
os gracchos dedisset: ex hac fœmina debuit nasci qui diceret in cõcione: tu matri meæ maledicas: q̃
me peperit: multo mihi uidetur animosior uox matris. Filius magno æstimabat Gracchoꝝ natales
mater & funera. Rutilia cõtra filiũ secuta est in exiliũ: & usq; eo fuit indulgẽtia cõstricta: ut mallent
exiliũ pati q̃ desideriũ: nec ante in patriã q̃ cũ filio rediit. Eundẽ iam redctũ & in rep. florentẽ tã for
titer amisit q̃ secuta est: nec quicq̃ lachrymis eius post elatũ filiũ notauit: in expulso uirtutẽ ostẽdit:
in amisso prudentiã. Nã & nihil illã a pietate deterruit: & nihil in tristitia superuacua stultaq; detinu
it. cũ his te numerare fœminis uoloꝝ quaꝝ uitã semp imitata es: earũ in coercẽda cõprimẽdaq; ægri
tudine optime sequeris exẽplũ. scio rem nõ esse in nostra potestate: nec ullũ affectũ seruire. Minime
uero eũ qui ex dolore nascitur. Ferox enĩ & aduersus oẽ remediũ cõtumax est. uolumus eũ interim
obruere: & deuorare gemitus: per ipsum tamẽ cõpositũ fictumq; ultũ. Sed cũ lachrymæ profundã
tur. ludis interim aut gladiatoribus animũ occupamus. At illũ inter ipsa quibus aduocamur spẽta-
cula lenis aliqua desiderii nota subiuit. Ideo melius est illũ uincere q̃ fallare. Nã qui delusus & uolu
ptatibus: aut occupationibus abductus est: refugit. & ipsa quiete impetũ ad seniẽdũ colligit. At quis
quis rationi cessit: in perpetuum cõponitur. Nõ sum itaq; mõstraturus illa: quibus usus multos esse
scio: ut peregrinatione te uel longa detineas: uel amœna delectes: ut rationũ accipiẽdarũ diligẽtia
patrimonii administratiõe multũ occupes tẽporis: ut semper nouo te aliquo negocio ꝑplices. Om-
nia ista ad exiguũ momentũ prosunt: nec remedia doloris sed impedimẽta sunt. Ego aũt malo illũ
desinere q̃ decipi. Itaq; illo te duco quo oẽs q̃ fortunã fugiunt cõfugiendũ est: ad liberalia studia
illa sanabũt uulnus tuũ: illa oẽm tristitiã tibi euellẽt. his & si nunq̃ assuesces nunc utendũ erat. si q̃tũ
tibi patris mei antiquus rigor permisit omnes bonas artes: nõ quidẽ comprehẽdisti attigisti tamẽ.
Vtinam quidẽ uirorũ optimus pater meus minus maiorũ cõsuetudini deditus: uoluisset te sapien-

tum præceptis erudiri ꝓnus q̃nhibẽt. Nõ parandũ tibi nunc cõtra fortunã esset auxili[illegible] sed prose
rendum, ꝓpter istas quæ litteris nõ ad ꝓpientiã utũtur: sed ad luxuriã cõstruunt: minus en[illegible]ulge
studiis passus est: beneficio tamẽ rapacis ingenii pluſq̃ pro tẽpore hausisti. Iacta disciplinarũ c[illegible]
fundamenta. Nũc ad illas reuertamur: tutã te ꝓstabunt: illæ cõsolabuntur: illæ delectabũt: illæ si bo
na fide animũ tuũ itrauerit: nunq̃ amplius itrabit dolor, nũq̃ solicitudo: nũq̃ affictionis irritæ sup
uacua uexatio. Et nulli hoꝝ patebit pectus tuum. Nã cæteris uitiis iam pridẽ clusum est. Hæc quidẽ
certissima præsidia sunt: & quæ sola te fortunæ eripere possunt: sed qa dum in illũ portũ quem tibi
studia, pmittunt pueneris: adminiculis quibus imitaris opus est: uolo & iterum solatia tua tibi ostẽ-
dere. Respice frẽs meos: qb⁹ saluis: fas tibi nõ ẽ accusare fortunã. In utroq; hẽs q̃ te diuersa uirtute d
lectet, alter honores, industria cõsecutus ẽ: alter sapiẽter cõtẽpsit. Acgesce alteri⁹ filii dignitate alteri⁹
gete: utriusq; quoq; pietate. Noui fratrũ meoꝝ intimos affectus: alter in hoc dignitatẽ excolit: ut tibi
ornamẽto sit: alter in hoc se ad tranqllã qtãq; uitã recepit ut tibi uacet: tibi liberos tuos: & i auxiliũ:
& in oblectamẽtũ fortuna dispositi. poteris alteri⁹ dignitate defendi, alterius otio frui. Certabunt
uitæ officiis. & unius desideriũ duoꝝ pietate supplebitur: audacter possum promittere: nihil tibi de
erit ꝓter numerũ: ab his nepotes quoq; respice. Mblandissimũ: ad cuius cõspectũ nulla potest dura
re tristia. nihil tam magnũ: nihil tam recens in cuiusq; pectore fuerit. q̃ nõ circũfusus nie[illegible]
cuius nõ lachrymas illius hilaritas supprimat: cuius nõ cõtractum solicitudie animũ illius argutiæ
soluant: quẽ non in iocos uocabit illa lasciuia, quæ dũ in se cõuertet & abducet infixũ cogitationi-
bus: illa neminẽ satiatura garulitas. Deos oro cõtingat hũc habere nobis supstitẽ. In me ois fatoꝝ
crudelitas laxata cõsistat: qcquid matri dolendũ fuerit in me transierit. Floreat reliqua in suo statu
turba: nihil de orbitate: nihil de cõditione mea querar. Fuerim tãtũ nihil amplius dolituræ domus
piamentũ: tene in gremio tuo cito tibi daturã pronepotes nouaculã quã sic in me trãstulerã: sic mi-
hi ascripserã ut possim uideri q̃ me amisit q̃uis saluo patre pupillã hanc: & pro me dilige. Abstulit
illi nup fortunã matre suã: tua potest efficere pietas ut pdidisse matrẽ doleat tãtuꝝ nõ & sentiat: nũc
mores eius cõpone: nunc formã. Ab his præcepta descendũt: quæ teneris ꝑimuntur ætatibus: tuis
assuescat sermonibus: At tuũ formetur arbitriũ. multũ sibi dabis etiã si nihil dederis præter exẽplũ:
Hoc iam tibi solẽne officiũ pro remedio erit. Non põt animũ pie dolentẽꝝ a solicitudine auertere:
nisi aut oꝝ: aut honesta occupatio. numerares iter magna solatia patrẽ quoq; tuũ nisi abesset: nũc
tamen ex affectu tuo quid illius interfit cogita: intelliges q̃to iustius sit te illi seruari q̃ mihi impen
di. quotiens te immodica uis doloris inualserit: & sequi te uidebis patrem cogita. Tu tot quidem
nepotes pronepotesq; dando effecisti: ne unica esses: consumatio tamen ætatis a te fœliciter in te
uertitur. Illo uno nefas est te q̃ uixeris quæri.

Aximum adhuc solatium tuum tacueram sororem tuã illud fidelissimũ pectus tibi, in quo
m oẽs curæ tuæ pro idiuiso trãsferuntur. illũ animũ oibus nobis maternum cuꝝ hac tu lachry
mas tuas miscuisti in hac tu primum respirasti. Illa qdem affectus tuos sequtur. In mea tamẽ
ꝑsona nõ pro te dolet. illius manibus in urbẽ, platus sum: illius pio materno⁹ nutritio ꝓ lõgũ tẽps
æger cõualui. Illa pro quæstura mea gloriã extẽdit & gratiã: & quæ nũc sermonis qdẽ: aut dare salu
tationis sustinuit audaciã: pro me uicit indulgẽtia: uerecũdia: nihil illi seductũ uite genus: nihil mo
destia: & in tanta fœminaꝝ petulantia rustica: nihil qes: nihil secreti & ad ociũ repositi mores obsti-
terunt: quominus, ꝑ me ẽr ambitiosa fieret. hæc est mater charissima solatium quo reficiaris. Illi q̃tũ
potes te iunge: illius artissimis amplexibus alligata. solent merẽtes ea quæ maxie diligũt fugere: &
libertatẽ dolori suo quærere. Tu ad illẽ te & quicquid cogitaueris confer: siue seruare habitum illũ
uoles: siue deponere apud illã inuenies uel sinẽ dolori tuo uel comitẽ. sed si prudentiam perfectissi
mæ fœminæ noui nõ patietur te nihil pro futuro mœrore cõsumi: & exemplum tibi suũ cuius ego
etiam spectator fui narrabit. Primũ uirum amiserat auunculum nostrum: cui uirgo nupserat: in ipa
quidem nauigatiõe tulit tamen eodem tempore. & luctum: & mœtum: euicti q̃ tempestatibus cor-
pus eius naufraga euexit. O q̃ multarum egregia opera in obscuro iacent: sed si huic illa simplex an
numerandis uirtutibus contigisset antiquitas: quãto igeniorum certamine cælebraretur uxor: quæ
oblita etiam imbecillitatis oblita etiam metuendi firmissimis maris caput suũ periculis pro sepultu
ra obiecit: & dũ cogitat de uiri funere: nihil de suo timuit, nobilitaretur carminibus hominum: quæ
se pro coniuge uiciam dedit hoc amplius est discrimen uitæ sepulchrum uiro quærere. maior est
amor qui pari periculo minus redemit. post hoc nemo mitatur q̃ p. xvi. annos quibus maritus eius
ægyptũ obtinuit. nunq̃ in publico conspecta est. Neminem prouinciale in domũ suã admisit: nihil
a uiro petiit: nihil a se peti passa est. Itaq; loquax & ingeniosa in contumelias persectorum prouicia:
in qua ẽt qui uitauerunt culpã non effugerunt: infamiã uelut unicum sanctitatis exẽplũ suspexit: &
qd illi difficilimũ est cui et periculosi sales placent. oẽm uerborũ licentiã continuit: & hodie similẽ
sibi q̃uis nunq̃ speret semp optat. multũ erat si per. xvi. dies illa, puinciã probasset: plus est q̃ ignora
uit: hoc nõ iõ refero ut eius laudes exequar: quas circũscribere potius est q̃ ptẽ trãscurrere: sed ut itel
ligas magni animi eẽ fœminã quã nõ ambitio: nõ auaritia: comites ois potentiæ & pestis uicerũt.
nõ mœtus mortis eã ex ratmata naui naufragiũ sauũ spectantem deterruit: quominus ex animi uiro

hæc habe:et:nō quæreret quēadmodū inde exiret:sed quēadmodū esset.huic parē uirtutē exhibe:ōs:& animū a luctu recipias:& idagas ne qs te putet partus tui pœnitere:cæterū quia necesse est cū oia feceris:cogitationes tū tuas subide ad me recurrere:nec quēq nūc ex liberis tuis frue-ius tibi obseruari:non quia illi mihi minus chari sint:sed quia naturale est manus sæpius ad id decurrere quod doleat:qualē me cogites accipe lætū & alacrē uelut optimis rebus: sunt autē optima: quoniā animus ois cogitatiōis expers operibus suis uacet:& mō se leuioribus studiis oblectat: mō ad cōsiderandā sui uniuersiq; naturā ueri ausdus insurgit. terras primū situq; eaꝝ q̄rit.Deinde cōditionē circūfusi maris:cursusq; eius alternos & recursus:tūc quicquid iter cælū terrasq; pleni formidinis iteriacet perspicit:& octone tribus fulminibus uentoꝝ flatibus:ac nimboꝝ niuisq; & grandinis iacent:tumultuosum spatiū:tunc peragratis humilioribus ad summa prorupit: & pulcherimo diuinoꝝ spectaculo fruitur æternitatis suæ memorin oē qđ fuit:futurūq; est euadit oībus sæculis.

Explicit liber Sænecæ ad albinam de consolatione.

LVCII ANNEII SENECAE AD SERENVM INCIPIT LIBER PRIMVS DE TRANQVILLITATE VITAE.

Nonnihil mihi in me quædā uitia.apparebant.Særene in apto posita quæ manu p̄cidere quædā obscuriora & in recessu: quædā non cōtinua:sed ex interuallis redeūtia:quæ
i uel molestissima dixerim:ut hostes uagos:& occasionibus assilietes:p quos neutrum licet:nec tanq; in bello:nec tanq; in pace secuꝝ.Illū tamē habitum in me maxime deprehendo.Quare.n.nō sine cā uerū ut medico fatear:ne bona fide liberatum eis quæ timebam & oderam.nec rursus obnoxiū in statu ut nō pessimo:ta maxime querulo & morosō positus sum:nec ægroto necualeo.Non est qđ dicas omniū uirtutū tenera eē principia tempore ipsis duramentū & robur accedere.Nō ignoro ēt quæ in spēm laborant:dignitatē dico & eloquētiæ famā: & quicquid ad alienum suffragiū uenit:mora cōualescere: & q̄ ueras uires parāt: & q̄ ad placādū suco quodā subornātur:expectant annos donec paulatim colorē diuturnitas ducat:Sed eo uereor:ne cōsuetudo quæ rebus affert cōstātiā:hoc uitiū in altius figat.Tā bonoꝝ q̄ maloꝝ longa cōuersatio amorē iducit.Hæc animi iter utrūq; dubii:nec ad recta fortiter:nec ad praua uergens ifirmitas qualis sit:nōtā semel tibi possum q̄ per ptes ostēdere.Dicā quæ accidant mihi:tu morbo nomen inuenies:Tenet me summus amor parsimoniæ:fateor.Placet non ambitione cubile compositum : non ex arcula prolata uestis:non ponderibus:aut mille tormentis splendere cogentibus expressa:sed domestica & uilis:nec seruata nec sumenda solicite.Placet cibus quem non parent familie:nec spectēt Nō ante in multos paratus dies nec multorum manibus ministratus sed parabilis faciliq;:nihil habeat accersiti precio:sed habilibus nō defuturus:nec patrimonio granis:nec corpori non rediturus quaq; interuenit.Placet minister incultus & rudis uernula:argētū graue rustici patris:sine ullo opere & noīe artificis:& mensa non uaricate macularum cōspicua:nec per multas elegantium domiorum successiones ciuitati nota:sed in usum posita:que nullius cōuiuæ oculos:nec uoluptate moretur:nec accendat inuidia.Cum bene ista placuerūt:pstringit animū apparatus alicuius pædagogi: de luxuria p̄dictoꝝ diligētius q̄ iā intra latus uestita & auro culta mancipia:& a gratia seruoꝝ nitētium.Iā domus ēt quæ calcatur p̄ciosa:& diuitiis per oēs angulos dissipatis:tecta ipsa fulgētia:& assentator comesq; patrimonioꝝ peuntiū populus.Quid ,plucentes ad riuū aquas:& circūfluētes ipsa cōuiuia.Quid epulas loquar scenas:sua dignitate dignas?Circūfundit me ex longo frugalitatis situ uenientē:multo splēdore luxuria & undiq; circūsonuit.Paulū titubans:acies facilius aduersus illā animū q̄ oculos attollo.Recedo itaq; nō peior:sed tristior.Nec iter illa friuola mea tam altus incedo:tantusq; morsus subit & dubitatio:nunquid illa meliora sunt?nihil horꝝ me mutat : nihil tamē nō cōcutit,Placet uim p̄ceptorū sequi:& in mediā ire rēpublicā.Placet honores fasces q;: non si purpura aut & uirgis abductū capescere:sed ut amicis propinquisue:& oībus ciuibus:oībus deinde mortalibus patior:utilioraq; sim ,pmptus cōpositus.Sequor Zenonē Cleantē.Chrysippū: quoruq; tamē nemo ad rēpu.accessit:& nemo nō missit aliquā animā isolitā arietari pmisit ubi aliqd occurrit:aut indignū ut in oī uita hūana multa sunt:aut parū ex facili fluens:aut multū tēporis rei nō magno æstimādæ præposcerūt. Ad ociū cōuertor:& quēadmodū pecoribus fatigatis quoq; uelocior demū gradus est.Placet ītra parietes suos uitā coercere:nemo ullū auferat diē:nihil dignū tanto impendio redditurus sipiipse animus habeat:se colat:nihil alieni agat:nihil qđ ad iudicē spectet. Amet ur experts publicæ priuatæ curæ tranqllitas:sed ubi lectio fortior erexit animū:aculeos subdiderūt exempla nobilia.Prosilire libet in forum commendare alteri uocem:alteri operam;etsi nihil profuturam:tamen conaturam alicuius prodesse coercere in foro superbiam male secūdis rebus elati. In studiis puto mehercule melius eē res ipsas intueri:& haꝝ cā loqui: cæterum uerba rebus pmittere: ut qua duxerint ac inelaborata sequatur oratio.Quid opus est seculis duratura cōponere,Vis tu nō id agere:ne te posteri taceant.Morti natus es:minus molestiatū habet funus tacitū.Ita;ꝝ occupandi temporis causa in usum tuum:nō in præconiū aliquid simplici stilo scribe:minore labore opus est studentibus in diē.Rursus ubi se animus cogitationis magnitudine leuauit: ambitiosus in uerba ē altusq; ut sperare:ita eloqui gestit.& ad dignitatem rerū exit oratio.Oblitus tamē leuis p̄siosiq; iu-

dicii sublimis ferot:& ore tunti nō:ne singula diutius,psequar:in oībus rebus hæc me sequitur bonæ mētis ifirmitas:cui ne paulatim defluā cauendū aut qđ est solicitus ne semp casuro similis putet:& pitu sarcastos q̄ qđ ,puideo.Familiariter.n.domestica aspicimus:& semp iudici fauor officit.Pauci multos potuisse ad sapientiā puenire:nisi putassent se puenisse:nisi quædā in se dissimulassent:quædā aptis oculis trāsilissent.Nō est eni q; magis aliena iudices adulatione pire q̄ nostra. Quis sibi uerū dicere ausus est.Quis nō iter adulantiū:blandiētiūq; positus greges:plurimū tamē sibiipse assentatus est?Rogo itaq; si qđ habes remedium:quo hanc fluctuationem meam sistas:dignū putes me: qui tibi tranquilitatem debeam:non esse periculosos motus animi:nec quicq̄ tumultuosi afferētis scio.ut uera tibi similitudine:id de quo quæror exprimam:non tempestate uexor:sed nausea.detrahe ergo quicquid hoc est mali:& succurre in conspectu terrarum laboranti.

Nunc incipit de stabilitate mundi.

q Væro mehercule iādudum Serene ipse tacitus:cui talē affectū aī similē putē. Nec ullius propitius,admoneri exemplo : q eorum qui ex longa & graui ualitudine expliciti motiūculis:leuibusq; interim offensis perstringuntur:& cum reliquias effugerint:inspicionibus tamen inquietātur medicisq; iā sani manū porrigunt:& ornamentum corporis sui calumniantur.Horꝝ Serene nō paꝝ ē corpus sanū:sed sanitati paꝝ assueuit.Sic est quida tremor tranquilli maris:ut lacus q̄ ex tēpestate requit.Opus est itaq; nō illis dutioribus q̄ ēt trāscurrimus ut alicubi obstes tibi:alicubi irascaris:alicubi stes grauis.Sed illud qđ ultimū uenit ut fidē tibi hēas: & recta ire uia credas.Nihil aduocaturis trāsuersis multoꝝ uestigiis passim discurrentiū:quorūdā circa ipsam errantium uiā.Quod desideras aūt magnū & summū est:deoq; uicinū:nō cōcuti.Hanc stabilē animi sedē:græci extimiā uocant:de qua Democriti uolumē egregiū est.Ego eni trāqllitatem uoco.nec eni imutari & transferre uerba ad illoꝝ formā necesse est.Res ipsa de qua agitur aliquo si gnanda noīe est:q; appellationis græcæ uim debet hēre:nō faciē.Ergo querimus quō ains sp æqualis:secūdoq; cursu eat,ppitiusq; sibi sit & sua lætus aspiciat.& hoc gaudiū non iterrūpat: ꝛ placido statu maneat:nec attollens se unq̄:nec deprimens.Id trāquillitas erit. Quō ad hāc pueniri possit inuniuersum q̄ramus:Sumes tu ex publico remedio q̄tū uoles.Totū interim uitiū in mediū ,ptrahendum est:ex quo cognoscet qsq; partē suā.Si multū itelliges:q̄to minus negocii habeas:cū fastidio tui:q hi quos ad ,pfessionē speciosam alligatos.& sub imgēti titulo laborātes:in sua simulatiōe pudor magis q̄ uolūtas tenet.Oēs in eadē cā sunt:& hi qui leuitate uexantur:ac tedio:assiduiq; mutatione ,ppositi:qbus sp magis placet qđ de relinquerint:& illi q marcent & oscitātur. Addice illos qui nō aliter q̄ qbus difficilis somnus uersant se:& hoc at;ꝝ illo mō cōponūt donec qtē lassitudie inueniāt:statū uitæ suæ formādo. Subinde in eo nouissime manent: in quo illos nō mutādi odiū: sed senectus ad nouandū pigra deprehēdit. Adiice illos qui nō icōstantiæ uitio parū leues sunt:sed inertia uiuūt:non ,quō uolunt:sed quō cœperunt.Innumerabiles deīde ,prierates sunt sed unus affectus uitii:despicere sibi:hoc oritur ab intēperantia animi cupiditatibus umidiis:aut parū ,pperis: ubi aūt nō audent.q̄tū cōcupiscunt:aut nō cōsequūtur:& in spem toti ,pminent:semp istabiles mobiles q; sunt.Quod necesse est accidere pendētibus.ad uota sua oī uia pendēt:& inhonesta se ac difficilia docent:cogunt q;.Et ubi sine p̄mio labor est:torquet illos irritū decus.Nec dolent se prauia frustra uoluisse.Tunc illos & pœnitētia cœpti cōtinet:& incipiēdi timor:Surripitq; illa iactatio animi nō iuenientis exitū,Quia nec cupiditatibus suis iperare:nec obseq possunt,Et cunctatio uitæ paruꝝ se explicātis.& iter destituta uota torpētis animi situs.Quæ oia grauiora sunt ubi odio ifœlicitatis operosæ ad ociū ,pfugerūt:ad secreta studia:quæ pati nō pōt aius ad ciuilia rectus.agēdiq; cupidus: & nā iquietus parū qđē in se solatioꝝ habens.Ideoq; detractis oblectationibus:quas ipsæ occupationes discurrentibus pbent:domū solitudines parietes nō fert:iuitus aspicit se sibi relictus est.Hinc illud est tedium.& displicentia sui.& nusq̄ residentis animi uolutatio:& ocii sui tristis atq; ægra patiētia.Vtiq; ubi cās fateri pudet.tormenta itrorsus ægit uerecūdia:in angusto incluse cupiditates sine exitu seipsas strangulant.Inde mœror marcorq;:& ille fluctus mentis incertæ:quā inchoatæ habēt suspēsam:deploratā tristē.Inde ille affectus,ociū suū detestātiū.q̄rētiūq; nihil ipsos hēre qđ agāt:& alienis icremētis inimicissima iuidia.Alit.n.liuorē ifœlix iertia:& oēs destrui cupiūt:qa se nō potuerūt,puehere.Et ex hac aīaduersatiōe alioꝝ ,pcessuū:& suoꝝ desparōe obtrectātiōes fortunæ aius: & deseculo q̄rens:& in angulos se trahēs:& pœnæ icubās suæ:dū tedet sui pigetq;.Nā.n. humanus aius agilis est.& ,pnus ad motus.Grata ois illi excitandi se:abstrahēdiq; mā est.Gratior quibusdam pessimis ingeniis:quæ occupationibus libēter deterūtur:ut ulcera quædā nociturasmanus appetunt: & tactu;gaudēt.Et fœdā corpoꝝ scabiē delectat quicqd exasperat.Nō aliter dixeri his mētibus ī quas cupiditates uelut mala ulcera erūpunt:uoluptati eē laborē uexationēq; Sūt.n. q̄dā q̄ corpus quoq; nostrū cū quodā dolore delectātut uersare se & mutare:nōdū fessuꝝ lat? & alio atq; alio positū uēti lari. Qualis ille homericus achillei est:modo pronus:mō supinus:in uarios actus se ipse cōponens Quod proprium ægri est:nihil diu pati:& mutationibus ut remediis uti:inde pegrinationes suscipiuntur nagæ:& littora perertantur:& mō mari se:mō terra experitur:semp præsentibus isesta leuitas,Nunc capaniam petamus:iā delicata factidio sunt:inculta uideantur.Brutios & lucanos saltus p

sequam̃ur. Aliqd tamẽ iter deserta amœni requiratur:in quo luxurioſi oculi longo locorum horro
tum̃ squalore releuentur. Tarentum petatur. laudaturq; portus:& hyberna cæli mitioris:& recto ue
ctis:quæ satis opulenta turbæ est. Iam flectamus cursum ad urbem: nimis diu a plausu & strepore
aures uacauerunt. Iuuat iam & humano sanguine frui. Aliud ex alio suscepẽrũt:& spectacula specta
culis mutantur:ut ait Lucretius. Hoc se quisq; modo semper fugi::sed qd pdest si non effugit: sequi
tur se ipse &̃ urget grauissimus comes. Omnes itaq; scire debemus:non locorum uitium eẽ quo la
boramus:sed nostrum. Infirmi sumus ad omne tolerandum:nec laboris patientes: nec uoluptatis
nec nostræ nec ullius rei diutius. Hoc quosdam ægit ad mortem:q; proposita sæpe mutando: in ea
dem reuoluebantur & non reliquerant nouitati locum. Fastidio illis esse cœpit uita & ipse mũdus:
& subit illud rabidarum delitiarum quousq; eadem.

De exercitatione animi.

a Duersus hoc tedium quo auxilio putẽ utendũ quæris. Optimũ erat Athenodorus actio
ne rei& & reipublicæ tractatione:& officiis ciuilibus se detinere. Nam ut quidã sole aut ex
ercitatione & cura corporis educunt. Athletisq; utilissimũ est:lacertos suos:roburq; cui se
uendicauerunt:maiore tẽpore parte nutrire. Ita nobis animũ ad rerum ciuilium tutamen
[illegible] in opere esse non longe pulcherrimũ est. Nam cũ utilem se efficere ciuibus mortalibus-
q; propositum habeat simul exercetur & proficit & qui mediis se officiis posuit:cõmunia priuataq;
pro facultate administrans. sed quia in hac inqu.t tam insana hominum ambitione:tot calũniatori
bus in deterius recta torquẽtibus parũ tuta simplicitas est: & plus futarũ semper est qd obstet q̃ qd
succedat:a foro quidẽ & publico recedẽdũ est. Sed habet ubi se etiã in priuato late explicet magnus
animus. Nec ut leonũ animaliumq; ipetus. caueis coercetur. Sic hominum quorum maximæ in se
ductu actiones sunt. ita tamen delituerit:ut ubicũq; ocium suum absconderit: prodesse uelit singu
lis & uniuersis:ingenio:uoce:consilio. Nec enim his solus reipu. prodest:qui candidatos extrahit:&
tuetur reos:& de pace belloq; censet. Sed qui iuuentutem exhortatur. qui in tanta bonorum præce
ptorum inopia:uirtute instruat animos:qui ad pecuniam luxuriãq; cursu ruentes pensat ac retrahit:
& si nihil aliud recte moratur:iu priuato publicum negocium agit. An ille plus præstat qui iter pe
regrinos & ciues:aut urbanos:prætor adeuntibus assessoribus uerba pronunciat:q̃ qd sit iusticia:qd
pietas:quid sapientia:quid fortitudo:quid mortis contemptus:quid deorum intellectus: q̃tum ho
minum sit bona conscientia. Ergo si tempus in studia conferas:quod subduxeris officiis non desee
ueris:nec minus detractaueris. Neq; enim ille solus militat qui in acie stat:& cornu dextrum leuũq;
defendit:sed qui portas tuetur:& statione minus periculosa:non ociosa tamen sungitur:uigiliasq;
seruat:& armentario præest. Quæ ministeria q̃is incruenta sint:in numerum stipendiorũ uenirunt.
Si te ad studia reuocaueris omne uitæ fastidium effugeris:nec noctem fieri optabis tedio lucis: nec
tibi grauis eris. nec aliis superuacuus:multos in amicitiam attrahes:affluetq; ad te optimus quisq.
Nunq̃ enim q̃is obscura uirtus latet:sed mittit sui signa. Quisquis dignus fuerit:uestigiis illã colli
get. Nam si omnẽ conuersationem tollimus:& generi humano renunciamus:uiuimusq; in nos tã
tum conuersi. sequitur hãc solitudinem omni studio carentem inopia rerum agendarum. Incipie
mus ædificia:& alia ponere alia subuertere:& mare submouere. & aquas contra difficultates locorũ
educere:& male dispẽsare tẽpus:quod nobis natura consumandũ dedit:alii parce illo utimur: alii
prodige:alii sic impendimus ut possimus rationem reddere:alii ut nullas habeamus reliquias. Qua
re nihil turpius est q̃ grandis natu senex:qui nullum aliud habet argumentum quo se probet diu ui
xisse præter ætatem. Mihi charissime Serene nimis uidetur submisisse tẽporibus se Athenodorus:
nimis cito fugisse:Ne ego negauerim aliquando cedendũ:sed sensim relato gradu & saluis signis:
salua militari dignitate. Sanctio res tutioresq; sunt hostibus suis:qui in fidem armis ueniũt. Hoc pu
to uirtuti faciendum:studioso q; uirtutis si prævalebit fortuna:& præcidet agendi facultatem: non
statim aduersus inermisq; fugiat latebras quærens:quasi nullus locus sit in quo non possit prosee.
Sed partius se inferat officiis:& cum delectum inueniat aliqd:in quo utilis ciuitati sit. Militares nõ
licet honores spectet priuato uiuendum est:sic oratos silentium indictum est:tacita aduocatione ci
ues iuuet: periculosum etiam i ingressu forum est. In domibus:spectaculis:in conuiuiis bonum cõ
tubernalem amicum fidelem:temperantem cõuiuam agat officia si cuius admiserit hominis exer
ceat. Ideo magno aio nos nõ unius urbis mœniis cluimus:sed in totius orbis cõmertiũ emissim⁹.
Patriamq; nobis mundum professi sumus. Vt liceret latiorẽ uirtuticãpũ dare: precluum tibi tribu
nal est:& rostris prohiberi:aut comitiis. Respice post te quãtum latissimaq; regionum pateat: quã
tũ populoq;. Nunq̃ tibi ita magna ps obstruetur:ut nõ maior relinquatur. Sed uide ne totũ istud ui
tium tuum sit. Non uis enim nisi consul:aut pritanis:aut cerix aut fasces:administrare rẽpu. Quid si
militare nolis:nisi imperator aut tribunus:etiam si alii primam frontem tenebunt:te fors inter præ
carios posuit. Inde uoce:adhortatiõe:exemplo:aio milita:præciosis quoq; manibus. Ille in prælio
inuenit q̃ partibus conferat:qui stat tamẽ & clamore iuuat. Tale quiddam facies si a patria te reipu.
parte fortuna submouerit. Stes tamẽ & silentio iuues:siqs fauces oppressisset. Stes tamẽ & clames.
Nunq̃ inutilis est opa ciuis boni. Audit⁹ eius uisusq;:uultu:nutu:nutu:obstinatõe tacita:icessuq; ipso

prodest. Vt salutaria quæ circa gustum:& cibum odere proficiunt:Ita uirtus utilitatem eri[illegible] ex lon
ginquo & latens fundit. siue patiatur & patitur suo iure:siue præcarios habet excessus:cogitatio ue
la contrahere. siue ociosa:mutaq; est & angusto circúscripta:siue adapta: in quocũq; habitu est pro
Quid tu parum utile putas exemplum bene quiescẽtis? Longe itaq; optimũ miscere ocium rebus
quotiens actuosa uita impedimentis fortuitis aut ciuitatis conditione prohibetur. Nunq̃ enim usq;
eo intercluſa sunt omnia:ut nulli actioni locus honestæ sit. Nunquid potes iuenire urbem mitio
rem q̃ Athenienſium fuit:cum illam triginta tyráni diuellerent:mille trecentos ciues optimũ quẽ
q; occiderant. Nec finẽ ideo faciebant:sed irritabat seipsam seuitia. In ciuitate erat amophagos reli
giosissimũ iudicũ. In qua senatus:populusq; senatui similis cohibat. Quotidie carnificũ triste colle
gium:& infœlix curia tyránis. Angusta poterat ne illa ciuitas conquiescere in quã tot tyranni erãt.
quot satellites erant? Nec spes quidem nulla recipiendæ libertatis animis poterat offerri. Nec ulli re
medio locus apparebat contra tãtam uim malorum. Vnde enĩ miseræ ciuitati tot armodios: So
crates tamen in medio erat. & lugentes patres consolabatur:& desperãtes de repu. exhortabatur: &
diuitibus opes suas mœrentibus exprobabat. Seram periculosæ auaritiæ pœnitẽtiam. & imitari uo
lentibus magnum circũferebat exemplar. Cum intra triginta dominos liber incideret. Hunc tamẽ
Athenę ipse in carcere occiderunt. Et q tuto insultauerat agmini tyrannorum: cuius [illegible]
tas non tulit. Et ut scias in afflicta repu. esse occasionem sapiẽti uiro ad se proferendum:& in floreẽ
ti ac beata pecuniam:inuidiam:mille alia uitia inermia regnare. Vtcunq; ergo se respu. dabit: utcun
q; fortuna permittet:ita aut explicabimus nos:aut cõtrahemus. Vtiq; mouebimus:nec alligati mœ
tu torpebimus. Immo ille uir fuerit:qui periculis undiq; imminentibus armis circa & cathenis fremẽ
tibus non alliserit uirtutem:nec absconderit. Non enim debet seruare se uel obruere ut opinor. Cu
rius dictatus aiebat:malle eẽ se mortuum q̃ uiuere. Vltimum malorum est:ex uirorum numero nõ
exire anteq̃ moriaris:sed faciendum erit si in reipu. tempus minus tractabile incideris: ut plus ocio
ac litteris uendices:nec aliter q̃ periculosa nauigatione submersus portum petas. Nec expectas do
nec res te dimittant:sed ab ipsis teipse disiungas.

i Nspicere autem debemus primum nosmetipsos: deinde ea quæ aggredimur negocia: de
inde eos quorum causa:aut cum quibus ante omnia necesse est seipsum æstimare. Quia fe
re plus nobis uidemur posse q̃ possimus. alius eloquentiæ fiducia prolabitur:alius patrimo
nio suo plus imperauit q̃ ferre possit alius:infirmum corpus laborioso oppressit officio. Quorũdã
parum idonea est uerecundia rebus ciuilibus quæ primam frontem desiderant: quorum contuma
tia non facit ad aulam. Quidam non habent iram in potestate:& illos ad temeraria uerba quælibet
indignatio affert. Quidam urbanitatem nesciunt continere:nec periculosis abstinent a salibus Om
nibus his ultior negocio quies est. ferox in patiensq; natura irritamenta nocitura libertati euitet.

æ Stimanda sunt deinde ipsa quæ aggredimur:& uires nostræ cum rebus quas tentaturi su
mus comperandæ. Debet enim sum per plus eẽ uirium in actore q̃ in pondere. Necesse ẽ ut
opprimant onera quæ ferente maiora sunt. Quædam preterea non tam magna sunt nego
cia q̃ fæcunda:multumq; negociorum ferunt. & hæc fugiẽda sunt:ex quibus noua occupatio mul
tiplexq; nascetur. Nec accedendum eo unde liber regressus non sit. His admouenda manus est:quo
tum finem:aut facere:aut sperare possis certe. Relinquenda quæ latius actu procedunt: nec ubi pro
posueris desinunt.

h Ominum nãq; dilectus habendus est:an digni sint quibus partem uitæ nostræ ipẽdamus:
an ad illos temporis nostri iactura perueniat? Quidam ultro officia nostra nobis imputãt.
Athenodorus ait:ne ad cœnam quidam se iturum ad eum qui sibi nil pro hoc debiturus sit. Puto i
telligis multominus ad eos iturum qui cum amicorum officiis parem mensam faciunt. qui fercula
pro congiariis numerant:quasi in alienum honorem intemperantes sint:deinde illi testes spectato
resq; non delectabit popina secreta. Considerandum est utrum natura tua agendis rebus: an ocio:
studio:contẽplationiq; aptior sit. & eo inclinandum quo te uis ingenii refert. Socrates æthorũ læ
ta manu a foro subduxit. ultiorem componendis monimentis historiarum ratus. Male enim respo
dent coacta ingenia:reluctante natura irritus labor est.

De his quæ animũ delectant:& de cõmodis amicitiæ:& q; amicus cupiditate uacuus eligatur.

Ihil tamen æquæ oblectauerit animum q̃ amitia fidelis. Quantum bonum est ubi sunt p
n perata pectoria in quæ tuto secretum omne descendat: quorum conscientiam minus
q̃ tuam timeas:quorum sermo solicitudinem leniat:sententia consilium expediat:hilari
tas tristitiam dissipet:conspectus ipse:deiectet. Quos. suauos q̃tum fieri poterit a cupiditatibus:eli
gemus. Serpunt enim uitia:& in proximum quẽq; transiliunt:& contractu nocent. Itaq; ut quod in
pestilentia curandum est:ne corupris iã corporibus & morbo flagrantibus assideamus:quia pericu
la trahemus:afflatuq; ipso in pximo laborabimus. Ita in amicoq; legẽdis ingeniis dabimus operã:
quã minime ingnatos assumamus. Initiũ morbi est ægris sana miscere. ne hoc p̃ciperi tibi ut nemi
nem nisi sapientẽ sequaris aut attrahas. Vbi enĩ istud inuenies qd tot seculis q̃rimus. Pro optio est
minime malus:uix tibi eẽt facultas dilectus fœlicioris. Sed iter Platonas & Xenophontas: & illum

Socrat fœtus puĕtũ bonos q̃reres:aut si tibi ptás Cato ianæ eret ætis:quæ plæroſq; dignos tulit: Catonis ſeculo naſcerent. Sicut multos peiores unq̃ alios maiorẽ mollitioreſq; ſceleꝝ Vtiq; enim turba opus erat ut Cato poſſet intelligi:habere debuit & bonos q̃bus ſe approbaret: & malos in q̃bus uim ſuam experiretur. Nunc uero in tanta bonorũ ægeſtate minus faſtidioſa eſt electio. Præcipue tamẽ nitẽtur triſtes:& oĩa deplorãtes q̃bus nõnulla cã in querelas placet. Conſtet illi licet fides & beneficentia:tranquillitas tamẽ inimicus eſt comes perturbatus & omnia gemens.

De mutatione animi.

t Ranſeamus ad patrimonia:maximã humanarũ erũnarum materiã. Nã ſi omnia alia quibus angimur cõpares:mortes:ægrotationes:mætus:deſideria:doloꝝ laborũq; patientiã cum his quæ nobis mala pecunia noſtra exhibet. Hæc pars multum prægrauabit. Itaq; cogitandum eſt q̃to leuior dolor ſit nõ habere q̃ perdere. Et intelligamus paupertatẽ eo minorum tormẽtorũ:quo minorũ dãnorum eſſe materiã. Erras enĩ ſi putas aliũ ſuis detrimenta diuites ferre. maximis minimisq; corporibus par eſt dolor uulneris. Bion eleganter ait. Nõ minus moleſtũ eẽ caluis q̃ comatis pilos uelli. Idem ſciãs licet de pauperibus locupletibusq; par illis eẽ tormẽtum. Vtiq; enĩ pecunia ſua adhæſit:nec ſine ſenſu euelli poteſt: Tolerabilius aũt eſt:ut dixi: faciliuſq; nõ [illegible] uidebis quos nũq̃ fortuna reſpexit: q̃ quos deſeruit. Vidit hoc Diogenes uir ingentis animi:& efficit ne quid ſibi eripi poſſet. Tu iſtud paupertatem: inopiã ægeſtatem uocas:qd̃ uoles ignominioſum ſecuritati nomen ĩpone. Putabo hunc non eſſe fœlicem: ſi quẽ mihi aliũ inueneris cui nihil pereat. Aut ego fallor:aut regnũ eſt inter auaros:circũſcriptores:latrones:plagiarios:unũ eſſe cui nocere nõ poſſit. Siquis de fœlicitate Diogenis dubitat:põt ipſe dubitare & de deoꝝ imortalium ſtatu:an parũ beare degãt:q̃ illis nõ prædia:nec horti ſint:nec alieno colonio rura præcioſa:nec grãde in foro fœnus. Nõ pudet quiſquis diuitiis ad ſtupes. Reſpice agendum mundũ nudos uidebis deos:oĩa dantes:nihil habẽtes. Hunc tu pauperẽ putas? an diis imortalibus ſimilẽ q̃ ſe fortuitis oĩbus exuit? Fœliciorem tamẽ Demetriũ Pompeianũ uocas quẽ: puduit locupletiorẽ eẽ Põpeio. Numerus illi quotidie ſeruoꝝ uelut iperatori exercitus:referebatur. Cui iã dudum diuitiæ eſſe debuerãt:duo uicarii:& cella latior. At Diogeni ſeruus unicas fugit:nec eum reducere cũ monſtraretur:tanti putauit. Turpe eſt inquit. Mathen ſine Diogene poſſe uiuere: Diogenem ſine Mathen nõ poſſe. Videtur mihi dixiſſe. Age tuũ negociũ fortuna nihil apud Diogenẽ iã tui eſt. fugit mihi ſeruus:imo liber abiit. Familia ueſtiariũ petit uiſtumq; Tot uentres auidiſſimorũ aĩalium tuendi ſunt. Emenda ueſtis & cuſtodiendæ rapaciſſimæ manus:& fleantiũ deteſtantiũq; miniſteriis utendũ. Quãto ille fœlicior qui nihil illi debet:nihil illi debet:niſi quod facillime negatur ſibi. Sed quoniam nõ eſt tantũ roboris nobis. Tam anguſtãda certe ſunt patrimonia:ut minus ad iniurias fortunæ ſimus expoſiti. Habiliora ſunt corpora imbecilla quæ in arma ſua cõtrahi poſſunt q̃ quæ ſuperfunduntur:& undiq; magnitudo ſua uulneribus obiecit. Optimus pecuniæ modus ẽ:qui nec in paupertatem cadit:nec procul a paupertate diſcedit.

De uana gloria remouenda.

p Lacebit autem nobis menſura:ſi prius parſimonia placuerit:ſine qua nec ullæ opes ſufficiunt:nec ullæ non ſatis patent. ĩpræſertim cum in uicino remedium ſit:& poſſit ipſa paupertas in diuitias ſe aduocata frugalitate cõuertere. Aſſueſcamus a nobis remouere pompam. & uſus rerũ ornamẽta metiri. Cibus famen domet:potio ſitim:libidoq; neceſſe eſt effluat. Dicamus mẽbris noſtris inuitis cultũ uictũq; nõ ad noua extra cõponere:ſed ut maiorẽ ſuadẽt mores. Diſcamus continẽtiam augere:luxuriam coercere:gulam temperare:iracundiã lenire:paupertatem æquis oculis aſpicere:frugalitatem colere. & ſimul hos pudebit ei plus deſideriis naturalibus parto parata remedia adhibere:ſpes effrenatas:& animũ in futura eminentẽ uelut ſub uinculis habere. Id agate ut diuitias a nobis potius q̃ a furtuna petamus. Non poteſt inquam tanta uarietas & iniqtas caſuum ita depelli:ut non multum procellarũ irruat. Magna armamẽta pandentibus cogẽdæ in artum res ſunt:ut tela in unum cadant. Ideoq; exilia interdum, calamitateſq; in remediũ ceſſare:& leuioribus incõmodis grauiora ſanata ſunt. Vbi parũ audit præcepta animus:nec curari mollius ponitur. Aſſueſcamus ergo cœnare poſſe ſiue populo:& ſeruis paucioribus ſeruiri:& ueſtes parare in quod inuentæ ſunt. Habitare cõtractius:non incurſu tantũ circiq; certamen:ſed in his ſpatiis uitæ interius flectendum eſt. Studiorum quoq; quæ liberaliſſima impenſa eſt:rãdiu rationem habet: q̃diu modum in quo innumerabiles libros & bibliothecas:quarum dictis uix tota uita ſua codices perlegit. Onerat diſcentem turbam:nõ inſtruit. Multoq; ſatius eſt paucis te auctoribus tradere: q̃ errare per multos. Quadraginta milia librorum Alexandriæ arſerunt:pulcherrimum regiæ opulẽtiæ monumentum. Alius laudauerit:ſicut & Liuius:qui elegantiæ regum curæq; egrægium id opus ait fuiſſe. Non fuit elegantia illud aut cura ſed ſtudioſa quidem:quoniam non in ſtudiũ:ſed in ſpectaculum comparauerant. ſicut plæriſq; ignaris etiam ſeruilium litterarum libri:non ſtudiorum inſtrumẽta:ſed cœnationũ ornamẽta ſũt. Paretur itaq; librorũ q̃tũ ſatis ſit:nihil in apparatũ honeſtius. Inquis hoc te ipenſe q̃ in Corithia pictas tabulas effuderint. Vitioſũ eſt. qd̃ nimiũ eſt. Quid habes cur

ignoſcas hõi & armatiq; atq; equite cataphracti:corpora cõgrẽti:aur ignotorũ auctorũ:aut ipſi batorũ:& inter tot milia librorũ oĩtanti:cui uolũminum ſuorum frontes maximæ placent. titulique apud deſidioſiſſimos ergo uidebis quicquid oĩ ionum hiſtoriatũq; q̃ eſt tecto tenus extructa locu [illegible] ra. Iam enim inter balnearia & thermas & bibliothecas quoq; ut neceſſarium domus ornamentum politur. Ignoſcerem plane ſi ſtudiorum nimia cupidine oriretur. Nunc iſta exquiſita cum imaginibus ſuis deſcripta:& ſacrorum opera ingeniorum in ſpeciem & cultum parietum comparantur.

De aduerſitate ferenda.

a Tad aliquod genus uitæ difficile incidiſti:& tibi ignorãti uel publica fortuna uel priuata laqueũ ipegit:quẽ nec ſoluere poſſes:nec erũpere. Cogita cõpeditos:primo ægre ferre onera & ipedimenta crurium:deinde ubi non indignari illa:ſed pati propoſuerunt. Neceſſitas forte ferre docet conſuetudo facile. Inuenies in quolibet genere uitæ oblectamenta:& remiſſiones:& uoluptatem. Si uolueris malã putare uiã potius q̃ iuidioſam facere: nullo melius. Nec de nobis natura meruit:q̃ cum ſciret quibus erũnis naſceremur:calamitatum mollimentũ conſuetudine iuenit. cito in familiaritatã grauiſſima adducens. Nemo duraret ſi rerũ aduerſarũ eandẽ uim aſſiduitas haberet q̃ primus ictus. Omnes cũ fortuna copulati ſumus: Aliorũ aurea cathena eſt: Aliorũ laxa: Aliorũ arta & ſordida. Sed qd refert. eadẽ [illegible] alligatiq; ſunt etiam qui allegauerũt. niſi tu forte leuiorẽ i ſiniſtra cathenã putas: Alium honores: Aliũ opes uincunt. Quoſdam nobilitas humilitas:quoſdam præmit. Quibuſdam aliena ſupra caput imperia ſunt:quibuſdam ſua. quoſdã exillis uno loco tenent ſacerdotia. Oĩs uita ſeruitiũ eſt. Aſſueſcẽdum itaq; cõditioni ſuæ:& q̃minimũ de illa querendũ. & q̃quid habet circa ſe cõmodi:apprehendum eſt. Nihil tam acerbũ eſt in quo nõ æquus animus ſolatiũ inueniat. Exiguæ ſæpe arcæ in multos uſus deſcribẽtis arte patuere:& q̃is anguſtũ pedẽ diſpoſitio fecit habitaculũ. Adhibe rõnẽ difficultatibus. poſſunt & dura molliri:& anguſta laxari:& grauia rite ferẽtes minus præmere. Nõ ſũt præterea cupiditates in longinquũ mittendæ:ſed in uicinũ illis ægredi pmittamus: quoniã ĩcludi ex toto nõ patiuntur. Relictis his quæ aut nõ poſſunt fieri:aut difficulter poſſunt:ppe ppoſita. ſpeiq; noſtræ alludentia ſequamur. Sed ſciamus oĩa æquæ leuia eſſe:extrinſecus diuerſas facies habẽtia introrſus pariter uana. Nec iudeamus altius ſtantibus:quæ excelſa uidebãtur prærupta ſunt. Illi rurſus quos ſors iniqua mancipia poſuit tutiores erunt. ſupbiaq; detrahendo rebus pro ſe ſuperbis:& fortunã ſuam q̃maxime poterũt in planũ deferendo. Multi quidẽ ſunt quibus neceſſario hærendũ ſit in faſtigio ſuo:ex quo nõ poſſunt niſi cadẽdo deſcendere. Sed hoc ipſum teſtẽtur maximũ onus ſuũ eſſe:q̃ aliis grauis eſſe cogãtur:nec ſubleuatos ſe:ſed ſuffixos. Iuſtitia:mã ſuetudine:humana lege:& benigna manu præparent:multa ad ſecũdos caſus præſidia:quorũ ſpe ſecurius pẽdeãt. Nihil tam æque nocet ab his animi fluctibus uendicauerit:q̃ ſemp aliquẽ incremẽtis terminũ figere: nec fortunæ arbitrium deſinendi dare:Sed ſeipſos quidẽ multos citra exempla hortentur cõſiſtere. Sic & aliquæ cupiditates animũ acuent:& finitæ non in imenſum incertũq; producent.

D iperitos & mediocres & male ſanos hic meus ſermo ptinet:non ad ſapientẽ:Huic non timide:nec pedetẽtim ambulandũ eſt. Tanta enĩ fiducia ſui eſt:ut obuiam fortunæ ire nõ dubitet:nec unq̃ loco ulli ceſſurus ſit:nec habet ubi illã timeat. Quia non mãcipia tantũ poſſeſſioneſq; & dignitatẽ:ſed corpos quoq; ſuũ & oculos & manũ:& qcqd charius eſt i uita:facturus ſæpe ipſũ iter p̃caria numerat. Viuitq; ut cõmodatus:ſed & repoſcentibus ſine triſtitia redditurus. Nec ideo eſt uilis:quia ſcit ſe ſuũ nõ eſſe:ſed oĩa tam diligẽter faciet:tam circũſpecte:q̃ religioſus homo ſanctuſq; ſolet intueri fidecõmiſſa. Quãdocũq; autẽ reddere uidebitur:nõ queretur cũ fortuna: ſed dicet:gratias ago pro eo qd̃ poſſedi:habuiq;. Magna quidem res tuas mercede colui. ſed qa ĩperas illa do cedo gratus libenſq;. Siquid habere me tu uolueris:ẽt nunc ſeruabo ſi aliud placet:ego uero faciã. Signatũq; argentũ:domũ:familiamq; meã reddo:reſtituo. Appellauerit natura quæ priorẽ nobis credidit:& huic dicemus. Recipe animũ meliorẽ q̃ dediſti:nõ tergiuerſor nec refugio. paratum habes a uolẽte qd̃ non ſentienti dediſti. Auferreuerti unde ueneris:qd graue eſt? Male uiuet q̃ ſquis neſciet bene mori. huic itaq; primi rei preciũ detrahendũ eſt:& ſpiritus in ſeruitia numerandus. Gladiatores ait Cicero: iuſſos habemus:ſi oĩmodo uitam impetrare cupiũt:ſauemus ſi cõtemptũ eius præ ſe ferunt. Idẽ euenire nobis ſcias. Sæpe enĩ cauſa moriendi eſt timide mori. fortuna illa quæ ludos ſibi facit:quos inqt te reſeruarẽ malũ & trepidum aĩmal:eo magis conuulneraberis & confodieris. Quia neſcis præbere iugulũ aptum. Viues diutius & morieris expeditius:qui ferrũ non ſubducta ceruice:nec manibus oppoſitis:ſed animoſe recipis. Qui mortem timebit. nihil ĩq; pro homine uiuo faciet. At qui ſciet hoc cũ conciperetur:ſtatim condirũ uiuet ad formulã:& ſimul illud quoq; eodem animi robore præſtabit. Ne quid ex his quæ euenĩunt ſubitum ſit. Quicquid. n. ſi fieri poteſt:quaſi futurũ proſpiciendo maiorẽ omniũ impetus molliet:quia ad præparatos expectãteſq; nihil afferũt noui ſecuris & beata ſpectantibus graues euenũt. Morbus eſt captiuitas:ruinas ignis:nihil horũ repẽtinũ eſt. Sciebã inquã rumultuoſum me cõtuberniũ natura duxiſſet. Totiẽs in uicinia mea cõclamatũ eſt:totiens ppe limen imaturas exequias fax cereuſq; preſſit. Sæpe altius ruẽtis ædificii fragor ſonuit. Multos ex his quorũ foris:curia:ſermo:metũ cõtraxerat:nox abſtulit: & uictas ad

sodaliu manus copulatas intercidit. Miror aliquādo ad ne pertuta ad essisse: quæ circa me sem
per erra erint. Magna pars hominum est: quæ nauigatur le tēpestate nō cogitat. Nunq̄ me in bo
na pudebit auctoris. Publius tragicis comicisq̄ uehe aentior ingeniis: quotiens inimicitias: in
gratias: & uerba ad sūmā caueā spectantia reliquit: iter alia multa coturno nō tantū si paras fortiora:
& hoc ait: Cuius potest accidere quod cuiq̄ potest. Hoc si quis ēt medullas dimiserit: & omnia alie
na mala quorum ingens quotidie copia est: sic aspexerit tanq̄ illis liberum & ad se iter sit: multoan
te se armabit q̄ petatur. Sero animus ad periculorum patientiam potest pericula instruitur. Non pu
tauī hoc futurum: nunq̄ tu hoc euenturum credidisses. Quare autem nō? quæ sunt diuitiæ quas nō
ægestas: & fames: & mendicitas tergo sequatur? quæ dignitas cuius non prætextura: & augulare: &
fora: & primitia: & sordes comitētur: & exportatio notæ & mille macule: & extrema cōtētio. Quod
regnum est cui non parata sit ruina? & proculcatio: & dominus: & carnifex? nec magnis ista iterual
lis diuisa: sed horæ momentum interest inter solum & aulam ingenuam: Scito ergo oēm cōditio
nem uersabilem esse. & quicquid in ullū incurrit: posse in te quoq̄ incurrere. Locupleles es: nunquid
ditior. Pōpeio? cui cū grauis uetus: cognatus gratus hospes: nouus aparuisset: Cæsaris domū ut suā
clauderet: de fuit panis & aqua: dū tot flumina posi, deret in suo cadētia: mendicauit stillicida: fame
ac sti pernis le [illegible] illi hæres: publicum funus esurienti locat: honoribus sūmis fun
ctus est. Nunquid aut tam magnis aut insperatis: aut tā uniuersis. q̄ Seianus. quo die illum Senatus
deduxerat: populus in frustra diuisit: in quē quicquid congeri poterat: dii hominesq̄ contulerant: &
ex eo nihil supersluit quod carnifex traheret. Rex es: non ad Crœsum te mittā: qui regnū suū descē
dit: iussus & extingui uidit sactus non regno tantū: sed etiam morti suæ superstes: non ad lugurthā:
quē populus Ro. intra annum quē timuerat spectauit. Ptolomæum Africæ regem Armeniæ Mitri
datem inter gaianas custodias uidimus. Alter in exiliū missus est: Alter ut melıore fide uteretur op
tabat. In tanta rerum sursum ac deorsum euntium uersatione: siue quicquid fieri potest: pro futuro
habes. das in te uires rebus aduersis: quas infregit q̄squis prior uidit. Proximū ab his erit: ne aut in
superuacuis ex superuacuo laboremus. Idem: ne quæ aut non possumus consequi: concupiscamus.
Aut adepto cupiditatem uanitatum nostrarum sero post multum pudorem intelligamus: Idest: ne
aut labor irritus sine effectu sit: aut effectus labore indignus. Fere eum ex his tristitia sequitur: si aut
non successit: aut successus pudet.

De uagationibus contra propositum.

c Ircuncidenda est concursatio: qualis est magnæ parti hominū domos: & theatra: & fo
ra pererrantium. Alienis se negociis offerunt: semper aliquid agentibus similes. Horū
& si aliquē exeuntem de domo interrogaueris, quo tui? quid cogitas? Respondebit ti
bi. Non mehercule scio: sed aliquos uidebo aliquid agam. Sine proposito uagātur quæ
rentes negocia: neq̄ destinauerunt quid agant sed in quæ icurrerunt: Inconsultus illis uanusq̄ cur
sus est. qualis formicis per arbusta repentibus: quæ in summū cacumen: deinde in imū inanes agun
tur. His plærisq̄ similem uitā agunt: quorum non imerito quis inquietam inertiam dixerit. Quorun
dā q̄si ad incendiū currentiū miserereberis: usq̄ eo ipellūt obtuios: & se alioscq̄ pcipitāt. Cū iteri cōcur
rerunt aut salutaturi: aliquē nō resolutatuq̄ aut funus ignoti hominis prosecuturi: aut sæpe iudiciū
litigantis: aut ad sponsalia sæpe nubentis: & lecticam affectati: quibusdam locis & in se cōtulerint.
Deinde domū cum superuacua redeuntes lassitudine: iurant nescisse seipsos quare: ubi fuerit. Poste
ro die erraturi per eadem illa uestigia. Omnis itaq̄ labor aliquo referatur: aliquo respiciat: non idu
stria inquietos & insanos falsæ rerū imagines agitant. Nā ne illi quidē sine aliqua spe mouentur: p
ritat illos alicuius rei species: cuius uanitate capta mens non coarguit. Eodem modo unūquēq̄ ex
his qui ad agendam turbam exeunt: inanes & leues etiam causæ per urbem circunducūt: nihilq̄ ha
bentem in quo labor & lux orta expellit: & cum multorum frustra liminibus illisus nomen delato
res persalutauit: a multis excluſus: neminem ex omnibus difficilius domi q̄ se conuenit. Ex hoc ma
lo dependet illud temerarium uitium: ausculatio: & publicorum secretorumq̄ inquisitio: & multa
rum rerum scientia: quæ nec tuto narrantur: nec tuto audiūtur. Hoc secutum puto Democritum ita
cœpisse: Qui tranquille uolet uiuere: nec priuatim agat: nec multa: nec publice ad superuacua se fe
rat. Nam si necessaria sunt & priuatim & publice: non tantum multa sed innumerabilia agenda sunt.
Vbi uero nullum officium solēne nos citat: inhibendæ actiones sunt.

De uarietate fortunæ.

n Am qui multa agit sæpe fortunæ potestatē sui facit: quā tutissimū est raro experiri. Cæ
terum semper de illa cogitate: & sibi nihil de fide eius promittere. Nauigabo nisi quid i
ctderit: & prætor fiam nisi quid obstiterit: & negociatio mihi respondebit: nisi siquid in
teruenerit. Hoc est quare sapienti nihil contra opinionem dicamus accidere. Nō illum
casibus hominum expressimus: sed erroribus. Nec illi omnia ut uoluerit cedunt: sed ut cogitauit. In
primis autem cogitauit aliquid posse propositis suis resistere. Necesse est autem leuius ad animum
prouenire destitutæ cupiditatis dolorem: cui successum non utiq̄ promiseris.

De minatione mortis.

Aciles etiam nō facere debemus: ne nimis destinatis rebus indulgeamus. transimus i ea
f in quæ nos casus deduxerit: ne mutationes: aut cōsilia: aut status pertimescamus: summo
do nos leuitas mimicissimum q̄ ieti uitium non excipiat. Nam pertinacia: necesse est: ta ia
& misera sit: cui fortuna sæpe aliquid extorquet: & leuitas multo grauior nusq̄ se continens. Vtri
q̄ infestum est tranquillitate: & nihil mutare posse. & nihil pati. Vtiq̄ animus ab omnibus externis
in se reuocandus est: sibi confidat: se gaudeat: sua suscipiat: recedat quantum potest ab alienis: & se
sibi applicet: damna nō sentiat: etiam aduersa benigne interpretetur. Nunciato naufragio Zeno no
ster cum omnia sua audiret submersa lubet inquit me fortuna expeditius philosophari.

Inabatur Theodoro philooho tyrānus mortē: equidem & sepulturā. Habes inquit cur tibi
m placeas: hemina sanguinis in tua potestate est: nam quid ad sepulturam pertinet: O tu ieptū
si putas mea iteresse supra terrā: aut infra putrescā. Canus Iulius uir in primis manus: cuius
admirationi ne hoc quidem obstat: q̄ nostro sæculo natus est: cum Caio diu altercatus. Postq̄ abeū
ti falleris ille dixit: Ne forte inepta spe tibi blandiaris: duci te iussi. Gratias inquit ago optime impe
rator uel princeps. Quid senserit dubito. Multa enim cūcurrunt mihi. Contumeliosus esse uoluit: &
ostendere quāta crudelitas esset: in qua mors beneficium erat. An exprobāuit illi quotidianā demē
tiam. Agebant eni gratias: & quoq̄ liberi occisi: & quorum bona ablata erant. An tanq̄ [illegible]
benter accepit. Quicquid est: magno animo respondit. Dicit aliquis: Potuit post hæc iubere illū Ca
ius uiuere. Non timuit hoc canus. Nota erat Caii in talibus imperii fides. Credis ne illum decē me
dios usq̄ ad supplicium dies sine ulla sollicitudine exegisse. uerisimile nō ē: quæ uir ille dixerit: quæ
fecerit: q̄ in trāquillo fuerit. Iudebat cū calculis laterūculis: cū Centurio agmen peritūrū trahēs: illū
quoq̄ extari iuberet. Vocatus numerauit calculos: & sodali suo uide inquit: ne post mortem meam
mentiaris te uicisse, tamen annuens Centurioni testis inqt eris: uno me antecedere lusisse. Tu Canii
illa talia puras illusit. tristes erant amici talē amissuri uirū quid mœsti inquit estis uos? Queritis an i
mortales animæ sint? Ego iam sciam: nec desiit in ipso ueritatē sine fine scrutari: & ex morte sua q̄
stionem habere. prosequebatur illū philosoppus suus: iam procul erat tumultus in quo Cæsari deo
nostro fiebat quotidianū sactū. Is inquit. Quid cane nūc cogitas? aut quæ times? Obseruare inquit
Canus: proposui illo uelocissimo momēto: an sensurus sit animus exuere se? promisitq̄ siquid ex
plorasset circū iturū amicos: & incidaturū quis esset animæ status. Ecce in media tempestate trāqI
litas. Ecce animus æternitate dignus: qui factū suum in argumentum ueri uocat: qui in ultimo illo
gradu positus. exeuntem animam percunctatur. Nec usq̄ ad mortem: sed etiam aliquid in ipsa mor
te discit. Nemo diutius philosophatus: sed non raptim relinquetur magnus uir: & cum cura dicen
dus. Dabimus te in omnem memoriam clarissimum caput Caianæ cladis magna portio.

Ed nihil prodest priuatæ tristitiæ causas abiecisse. Occupat eni nonnunq̄ odiuz generis hu
s mani: & odium tot scelerū infœliciū turba: cū cogitaueris q̄ sit rara fœlicitas: q̄ ignota inno
cētia. & uix unq̄ est ubi expedit fides: sed libidinis lucra dānaq̄ patiter iuisa: & ambitio usq̄
eo iam se suis nō cōtinens tetminis ut per turpitudinē splēdeat. Agitur animus inocentis: & uelut
euersis uirtutibus: quas nō sperare licet: nō habere prodest: tenebræ oriūtur. In hoc itaq̄ fleēdi su
mus ut oia uulgi uitia nō inuisa nobis: sed ridicula uideātur. Et Democritū potius imitemur q̄ He
racliū. Hic eni quotiens in publicū processerat: flebat. & ille ridebat. Huic oia quæ agimus miseriæ:
Illi ineptiæ uidebātur. Eleuāda ergo oia: & facili aio ferenda. Humanius est deridere uitam q̄ deplo
rare. Adiice q̄ de humano quoq̄ genere melius meretur q ridet illud: q̄ qui luget. Ille & spei bonæ
aliq̄ reliquit. Hic aūt stulte deflet: quæ corrigi posse desperat: & uniuersa cōtemplatus: maioris ani
mi est qui risum nō tenet: q̄ qui lacrimas: quādo leuissimū affectū animi mouet. Et nihil magnū ni
si seuerū quidē ex tanto paratu putat. Sigula ꝓpter quæ læti ac tristes sumus quisq̄ ꝓponat: & sciet
uerū esse qd Bion dixit. Omnia hominū negocia similia nuptiis esse: nec uitā illoꝝ magis sanctam
aut seuerā ee: q̄ cōceptus nihilo natus: Sed satius est publicos mores & humana uitia placide accipe
re: nec in risum: nec in lachrymas excidere. Nā alienis malis torqueri æterna miseria est. Alienis de
lectari malis uoluptas inhumana. Sicut illa inutilis humanitas flere: quia aliqs filium suū afferat &
frōtē suā fingere. In tuis quoq̄ malis id agere te oz: ut dolori tantū des q̄tū poscit. & q̄tū cōsuetudo.
Plærisq̄ eni lachrymas fundūt ut oftēdāt. & totiēs sicco oculos habēt: quotiens spectator defuit, tur
pe iudicātes nō flere cū oēs faciunt. Adeo penitus hoc se malū fixit ex aliena opinione pendere: ut
in simulatione etiam simplissima dolor eueniat. Sequtur pars quæ solet nō imerito contristare & in
solicitudie deducere: ubi doloꝝ exitus mali sunt. Vbi Socrates cogitur ille carcere mori. Rutilius i
exilio uiuere. Pōpeius & Cicero clientibus suis præbere ceruicē. Cato in uirtutū uia imago incūbēs
gladio simul de se ac de republica palā facere. Necesse est torqueri in qua præmia fortunā psoluere.
Et quid sibi quisq̄ nūc speret cū uideat pessima optimos pati. Quid ergo est? uide quō quisquis illo
rum tulerit: & si fortes fuerunt ipsorum illos animos desiderio digni sunt: quorū desiderio uirtus ti
bi placeat. Aut indigni quoꝝ desideretur ignauia. Quid enim est turpius: q̄ si maximi uiri timidos
fortiter moriendo faciunt? Laudemus totiens dignum laudibus: & dicamus. Tāto fortior: tāto fœ
liciot hominis effugisti casus duriorem morbū existi ex custodia non tu dignus mala fortuna diis

uisus es[illegible]ndignus in quem iam aliquid fortuna posset. S[illegible]ducentibus cuncto se: & in ipsa morte ad uitam spectatibus: manus iniiciendæ sunt. Neminē fleuerunt lætum: neminem flentē. Ille lachrymas ipse absterserit. Hic suis lacrymis efficit ne ullis dignus sit. Ego Herculē fleam q̄ uiuus uritur aut Regulū q̄ tot clauis cōfigitur & trāsfigitur. aut Catonem q̄ uulnera sua. Omnes isti leui temporis impensa inuenerūt quomodo æterni fierent: ad immortalitatē moriendo uenerunt. Est & illa solicitudinū nō mediocris materia: si te anxie cōponas: nec ullis simpliciter ostēdas: qualis multorū uita est ficta: ostentationi parata. Torquet enim assidua obseruatio sui: & deprehendi aliter q̄ solet metuit. Nec unq̄ cura soluimur. Vbi totiēs nos æstimari putamus: quotiēs aspici. Nā & multa incidūt quæ inuitos denudēt: & ut bene cedat tanta sui diligentia: nō tamen iucunda uita: aut secura est semper sub persona uiuētiū. At illa q̄tum haberet uoluptatis sine ea & per se orta simplicitas: nihil obediens moribus suis: subit tamē & hæc uita contēptus periculū: si omnia omnibus patent. Sunt eni qui fastidiant quicquid propius audierūt. Sed nec uirtuti periculū est ne admota oculis reuileſcāt. Et satius est simplicitate cōtemni qua perpetua simulatione torqueri. Modū tamē rei adhibeamus. multū interest: an simpliciter uiuas: an negligenter. Multū in se recedendum est. Conuersatio enim dissimilium bene composita: disturbat & renouat affectus: & quicquid imbecillū in animo nec per [illegible]exulcerat. [illegible] tamē ista & alternanda sunt. Solitudo & frequētia. Illa nobis faciet bonū desiderium. Hæc nostri & erit altera alterius: remediū. Odium turbæ sanabit solitudo. Tedium solitudinis turba. Nec in eadē intentione æqualiter retinēda mens est: sed ad iocos reuocāda. Cum pueris Socrates ludere nō erubescebat. & Cato uerne laxabat animū curis publicis fatigatū. & Scipio triumphale illud & militare corpus mouet ad numeros: nō mollitur se infringens ut nūc mos est: etiā incessu ipso ultra muliebrē mollicie fluētibus: sed ut illi antiq̄ uiri solebāt inter lusum ac festa tēpora uirilem in modū trepudiare: non facturi detrimentē: etiá si ab hostibus suis spectātur. Dāda est remissio animis: meliores acrioresq̄ requieti surgent. Vt fertilibus agris nō est imperandū: cito enim exhauriet illos nunq̄ intermissa fœcunditas. Ita animorum impetus assiduus labor frāgit. Vires recipient paulū resoluti & emissi. Nascitur ex assiduitate laborū animorū hæbetatio quædam & languor. Nec ad tanta hominū cupiditas tenderet: nisi naturelē quandā uoluptatē haberet lusus iocusq̄: quorū frequens usus: omne animis pondus oēmq̄ uim erūperet. Nā & somnus refectioni necessarius est. Hunc tamen semper si per diē noctemq̄ continues mors erit. Multū interest: remittas aliquid: an soluas. Legū conditores festos instituerunt dies. ut ad hilaritatem homines publice cogerentur tanq̄ necessarium laboribus interponentes temporamentū. Et magni ut dixi uiri quidā sibi menstruas certis diebus ferias dabant: quia non ullum diem inter ocium & curas diuidebant. Qualem Pollionem asinium oratorem magnum meminimus: quem nulla hora ultra decimā reti nuit: Ne epistolas quidem post eam horam legebat: ne quid nouæ curæ nasceretur: sed totius diei lassitudinem duabus illis horis ponebat. Quidem medio die inter uixerunt: & inde post meridianas horas aliquid leuioris operæ distulerunt. Maiores quoq̄ nostri nouam relaxationem post horam decimā in senatu fieri uetabant. Miles uigilias diuidit: & nox immunis est ab expeditione reduntium. Indulgendū est animo: dadūq̄ subinde ocium: quod alimenti a cuiriū loco sit: & in ambulationibns apertis uagandū: ut cœlo libero & multo spiritu augeat: attollatq̄ se animus. Aliquādo uegetatio iterq̄: & mutata regio uigorem dabit: conuictusq̄ & liberalior potio nōnunq̄ & usq̄ ad ebrietatem ueniendum: non ut mergat nos: sed ut deprimat curas. Trudit enim curas & ab imo animum mouet: & ut morbis quibusdam ita tristitiæ medetur, Liberq̄ non ob licentiam linguæ dictus est inuentor uini. sed quia liberat seruitio curarum animum asserit. uigeatq̄: & audatiorem in omnes conatus facit. Sed ut libertas: ita uni salubris moderatio est: ut solutionem. Arcesilaumq̄ in dulsisse uino credunt. Catoni ebrietas obiecta est: & facilius efficit. Quisquis obiecit crimen honestum q̄ turpem Catonem. Sed nec sæpe faciendum est. Ne animus malam consuetudinem ducat. Et aliquando tamen in exultationem libertatemq̄ extrahendus. Tristisq̄ sobrietas remouēda paulisper. Nam siue græco poetæ credimus: aliquando & insanire iucundum est: siue Platoni: frustra poeticas fores compos sui pepulit: siue Aristoteli: nullum magnum ingenium sine mixtura demētiæ fuit. Non potest grande aliquid super cæteros loqui: nisi mota mens cum uulgaria & solita contempserit: instinctuq̄ sacro surrexit excelsior. Tunc demum aliquid cecinit grandium ore mortalis. Non potest sublime quicq̄ & in arduo positum contingere: q̄diu apud se est. Decidat oportet a solito: & efferatur: & mordeat frænos: & rectorē capiat suū: eoq̄ ferat quo per se timuisset ascēdere.

h Abes Serene charissime quæ possint tranquillitatem tueri: quæ restituere: que surrepētibus uitiis resistant. Illud tamen scito nihil horum satis esse ualidum rem imbecillem seruantibus: nisi intenta & assidua cura circueat animum labentem.

Explicit liber de tranquilitate uitæ.

LVCII ANNEI SENECAE AD SERENVM LIBER SECVNDVS. Q. VOMODO INSAPIENTEM NON CADIT INIVRIA.

t Antum inter stoicos Serene & cæteros sapiētiam professi interesse: q̄tum inter fœminas & mares: non immerito dixerim: cū utraq̄ turba ad uitæ societatem tantundē conferat:

sed altera pars ad obseq̄[illegible]ntum[illegible]set: imperio nata sit. Cæteri sapientes & molliter & [illegible]lande: ut fere domestici & familiares medici ægris corporibus: nō quia optimum & celerimum ei[illegible] medentur: sed quia licet. Stoici uirilem ingressum etiam non ut amœna ineuntibus uideatur curæ [illegible] sed ut q̄ primum nos capiant: & in illum æstum uerticem educant, qui adeo extra omnem teli iactum surrexit: ut supra fortunam emineat: & ardua per quæ uocantur: & cōfragosa sūt. Quid enim plano additur excelsum? Sed ne tam obrupta quidem sunt q̄ quidam putāt. Pria tamen pars saxa rupesq̄ habet & inuii speciem. sicut pleraq̄ ex longo speculantibus abscissa & connexa uideri solent: cui acrem longinquitas fallat. Demum propius adeuntibus eadem illa quæ i unum cōgesserat error oculorum paulatim adaperiuntur: tamen illis quæ præcipitia ex iterualio apparebant reddit lene fastigium. Nuper cum incidisset mentio Catonis indigne ferebas sicut es iniquitatis impatiens: q̄ Catonem ætas sua parum intellexisset: supra Pōpeios & Cæsares surgentem infrauat: imos posuisset, & tibi indignum uidebatur q̄ illi dissuaturo legem. tota in foro esset erepta: quodq̄ a nostris usq̄ ad arcum Fabianum per seditiosæ factionis manus traditus: uoces improbas & sputa & omnes alias insanæ multitudinis contumelias pertulisset. Tunc ego respondi habere teq̄ reipublicæ nomine moueretis quā hinc. P. Claudius: hinc facinius ac pessimus quisq̄ uenundabat: & tacita cupiditate corrupti non inteligebant se dū uendunt & uenire pro ipso quisq[illegible]ussi. Nullum enim sapientem nec iniuriam accipere: nec contumeliam posse. Catonem autem cercius exemplar sapiētis uiri nobis deos immortales dedisse: q̄ Vlyxem & Herculem prioribus sæculis. Hos eni stoici nostri sapientes pronunciauerunt: inuictos laboribus & contemptores uoluptatis: & uictores omnium terrarum. Cato cum feris manus non contulit: quas consectari uenatoris agrestisq̄ est: nec monstra igne ac ferro persecutus est: nec in ea tempora incidit: quibus credi posset cælum unius in humeris inniti. Excussa iam antiqua crudelitate & sæculo ad summam pductu solertiam: cū ambitu congressus multiformi malo: & cum potentiæ immensa cupiditate quam totus orbis in tres diuisus partes satiare non poterat: aduersus uitia ciuitatis degenerantis: & pessum sua mole sidētis stetit solus: & cadentem rēpu. quantum modo una detrahi manu poterat retinuit uel abreptus uel abstractus: comitem se diu sustentātem ruinæ dedit: simulq̄ extincta sunt quæ nefas erat diuidi. Neq̄ enim Cato post libertatem uixit: nec libertas post Catonem. Huic tu putas iniuriā fieri potuisse a populo: q̄ aut præturam illi detraxit: aut togam: & sacrum illud caput purgamentis oris asperſit. Tutus est sapiens: nec ulla affici aut iniuria: aut contumelia potest. Videor mihi intueri animum tuum icensum & efferuescentem: paratum acclamare. Hæc sunt quæ auctoritatem præceptis uestris detrahant. Magna promittitis: & quæ non optari quidem: nondum credi possint. Deinde ingentia locuti: cum pauperem negastis esse sapientem: non negatis solere illi: & seruum: & uestem: & tectū: & cibum deesse. Cum sapientem negastis insanire: nō negatis & alienari: & parum sana uerba emittere: & quicq̄ uis morbi cogit audere. Cum sapientem negastis seruum esse idem non ita ut inficiamini: & uenturum: & imperata facturum: & domino suo seruilia præstiturum ministeria. Ita sublato alte supercilio in eadem quæ certi descendistis: mutatis rerum nominibus. Tale itaq̄ aliquid & i hoc esse suspicior: quod prima specie pulchrum atq̄ magnum est: nec iniuriam: nec contumeliam accepturum esse sapientem. Multum ante interest: utrum sapientem extra indignationem: an extra iniuriam ponas. Nam si dicis illum æquo animo laturum: nullum habet priuilegium. Contingit illi res uulgaris: & quæ discitur: ipsa iniuriarum assiduitate patientia. Si negas accepturum iniuriam: idest neminem illi tentaturum facere: omnibus relictis negociis stoicus sit. Ego uero non imaginario honore uerborū exornare constitui: sed eo loco ponere: uel quo nulla permittatur iniuria. Quid ergo? nemo erit qui laceſſat: qui tenter. Nihil in rerum natura tam sacrum est: quod sacrilegiū non inueniat. Sed non ideo diuina minus in sublimi sunt: si exisſtunt qui magnitudinem multum ultra se positam non acturi petant. Inuulnerabile est: non quod non feritur: sed quod non leditur. Ex hac tibi nota sapientem exhibeo. Nunquid dubiū est: quin certius robur sit quod non uincitur: q̄ quod non laceſſitur? Cum dubiæ sint uires inexpertæ. At merito certissima firmitas habebatur quæ omnes incursus respuit. Sic tu sapientem melioris scito naturæ: si nullius illi iniuria nocet: q̄ si nulla sit. Et illum fortem uirum dicam quem bella non subiunt: nec admota uis hostilis exterret: nō cui pinguæ ocium est inter præsides populos. Huiusmodi igitur sapientem dico: nulli esse iniuriæ obnoxium. Itaq̄ non refert q̄ multa in illum coniiciantur tela: cum sit nulli penetrabilis. Quomodo quorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est? Ne secari adamas: aut cedi uel teri potest: sed incurrentia ultro retundit. Quemadmodum quædam non possunt igne consumi: sed flamma circumfusa: rigorem suum habitumq̄ conseruant. Quemadmodum proiecti in altum scopuli mare frangunt: nec ipsi ulla seuitiæ uestigia tot uerberati procellis ostentant. Ita sapientis animus solidus est: & id roboris collegit: ut tam tutus sit ab iniuria: q̄ illa quæ retuli. Quid igitur: non erit aliquis qui sapienti facere tentet iniuriam? Tentabit: sed non peruenturam ad eū. Maiore enim interuallo & contractu inferiorum adductus est: q̄ ut ulla uis noxia: usq̄ ad illum uires suas perferat. Cum potentes imperio æditi: & consensu seruientium ualidi: nocere intentent: tam citra sapientiam omnes eorū impetus deficient: q̄ quæ numero tormentisue in altum exprimuntur: cum extra uisum exilierunt:

circa cœlum tamen flectuntur. Quid tu putas: cum stolidum ille regem multitudine telorum diem obscuraſſe, ullam ſagittam in ſolem incidiſſe? Aut dimiſſis in profundum cadentis Neptunum potuiſſe contingi? Vt cœleſtia humanas manus effugiant & ab his qui templa diripiunt aut ſimulachra conflant: nihil diuinitati nocetur. Ita quicquid fit in ſapientem proteruе: petulanter: ſuperbe: fruſtra tentatur. At ſatius erit neminem eſſe qui facere uellet. Rem difficilem optas humano generi innocentiam & non fieri: eorum intereſt qui facturi ſunt: non eius qui pati: ne ſi fiat quidem poteſt: immo neſcio. An magis uires ſapientia oſtendat: tranquillitatis inter laceſcentia. Sicut maximum argumentum eſt: Imperatoris armis uiriſq; polentis tuta ſecuritas hoſtium eſt in terra. Diuidamus ſi tibi uidetur Serene: iniuriam a contumelia. Prior illa natura grauior eſt: Hæc leuior: tamen delitatis grauis: qua non leduntur: ſed offenduntur. Tanta eſt tamen animorum diſſolutio & uanitas: ut quidam nihil acerbius putēt. Sic inuenies ſeruū: qui tam flagellis q̄ colaphis cædi malit: & qui mortem ac uerbera tolerabiliora credant: q̄ contumelioſa uerba. Ad tantas ineptias peruentū eſt: ut non dolore tantum: ſed doloris opinione nexemur more puerorū: quibus mœtus incutit umbra: & personarum deformitas: & deprauata facies. Lachrymas uero euocant nomina parum grata auribus: & digitorum motus: & alia quæ impetu quodam erroris improuidi refugiunt. Iniuria propoſitū hoc [illegible] autem ſapientia non relinquit locum. Vnum malū enim illi eſt turpitudo: quæ introire eo ubi iam uirtus honeſtum q̄ eſt: non poteſt. Iniuria ergo ad ſapientē non peruenit. Nam ſi iniuria alicuius mali patientia eſt: Sapiens autem nullius mali eſt patiens: nulla ad ſapiētem iniuria pertinet. Omnis iniuria diminutio eius eſt in quem incurrit. Nec poteſt aliquis iniuriam accipere ſine aliquo detrimento uel dignitatis uel corporis uel rerum extra nos poſitarum: Sapiens autem nihil perdere poteſt: omnia in ſe repoſuit: nihil fortunæ credit: bona ſua inſolidum habet contentus uirtute quæ fortuitis non indiget. Ideoq; augeri nec minui poteſt. Nam in ſummū producta: incrementi non habent locum. Nihil eripit fortuna: niſi quod dedit. uirtutem autem non dat: ideo nec detrahit. Libera eſt: inuiolabilis eſt: immota. Sic contra caſus indurat: ut nec inclinari quidem: nedum uinci poſſit. Aduerſus apparatus tertibiliū: rectos oculos tenet: nihil ex uultu mutat: ſiue illi dura: ſiue ſecunda oſtentantur. Itaq; nihil perdet: quod perire ſenſurus ſit. Vnius enim in poſſeſſione uirtutis eſt: ex qua depelli nunq; poteſt. Cæteris præcario utitur. Quis autem iactura moueatur alienis? Quid ſi iniuria nihil ledere poteſt? Ex his quæ propria ſapientis ſunt: quia uirtute ſui ſalua ſunt: iniuria ſapienti non poteſt fieri. Megaram Demetrius ceperat: cui cognomē Polycrates fuit: ab hoc Stilpon philoſophus interrogatus: Numquid aliquid perdidiſſet? Nihil inquit. Omnia namq; mea mecum ſunt. Atqui & patrimonium eius in prædam ceſſerat: & filias rapuerat hoſtis & patriam uiolauerat. Ille illi uictoriam excuſſit: & ſe urbe capta: non uictum tantum ſed indemnem eſſe teſtatus eſt. Habebat ergo natura ſecum bona: in quæ non eſt manus interiecto. At ea quæ diſſipata & direpta ferebantur: non iudicabat ſua: ſed aduentitia: & nutum fortunæ ſequētia. ideo ut nō propria dilexerat. Omnū enim extrinſecus effluentium lubrica: & incerta poſſeſſio eſt. Cogita nūc an huic fur: an calumniator: aut uicinus: aut potēs: aut diues: aliquis: regnū urbe ſenectutis exercēs: facere iniuriam poſſit. Cui bellum & hoſtis ille egregiam artem quaſſandarum urbium profeſſus: eripere nihil poſſit. Inter nutantes uſq; gladios: & militarem in rapinam tumultū: inter flammas & ſanguinem: ſtragemq; impulſæ ciuitatis: inter fragorem templorum: ſuper deos ſuos cadentiū uni homini pax fuit. Non eſt itaq; q̄ audax iudices promiſſum: cuius tibi ſi parum fidei habeo ſponſorem dabo. Vix enim credit tantum firmitatis in homine: aut tantum animi magnitudinem cadere. ſed ſi prodit in medium qui dicat: Non eſt q̄ dubites an tollere ſe homo natus ſupra humana poſſit an dolores: damna: ulcerationes: uulnera: magnos motus rerum circa ſe frementium ſecurus aſpiciat: & dura placide ferat: & ſecunda moderate: nec illis cedens. nec is fretus. Vnus idemq; inter diuerſa ſit: nec quicq̄ ſuum: niſi ſe putet eſſe: ea quaq; parte qua melior eſt. Tamē aſſum hoc uobis probaturus ſub iſto tot ciuitatum euerſore: munimenta incurſu aeris labefieri & turrium altitudinem cuniculis ac latentibus foſſis repente reſcidere: & æquaturum æditiſſimas arces: aggerem creſcere: ac nulla machinamenta poſſe reperiri: quæ bene fundatum animum agitent. Eripimus erumnis domos & incēdiis undiq; relucentibus: flammas per ſanguinem fugi. Filias meas qui caſus habeat: an peior publico neſcio. Solus & ſenior: & hoſtilia circa me omnia uidens: tamen integrum incolumēq; eſſe cenſum meum profiteor te non habes quicquid mei habui. Non eſt q̄ me uictum uictoreq; te credas. Vicit fortuna tua fortunam meam. Caduca illa: & dominium mutantia ubi ſint neſcio. Quid ad res meas pertinet: mecum ſunt: mecum erunt. Perdiderunt iſti diuites patrimonia. Libidinoſa amores ſuos: & magno pudoris impendio dilecta ſcorta. Ambitioſi curiam & forum: & loca exercendis in publico uitiis deſtinata. Fœneratores perdiderunt tabellas ſuas: quibus auaritia falſo læta diuitias imaginatur. Ego quidem omnia integra illibataq; habeo. Proinde iſtos interroga qui flent: qui lamentantur: ſtrictis gladiis nuda pro pecunia corpora opponunt: qui hoſtem onerato ſinu fugiunt. Erga iſta habes Serene perfectum illum uirum humanis diuinisq; uirtutibus plenum: nihil perdere. Bona eius ſolidis & inexuperabilibus munimētis præciſa ſunt. Nō babylonis illi muros contuleris: quos Alexander intrauit. Non Carthaginis aut Numātiæ mœnia: una manu capta.

QVOMODO INSAPIENTEM NON CADIT INIVRIA

Non capitolium arcēu habet ſita: nō hoſtile ueſtigium: uel illa quæ ſapientē tuentur: ſtāma & ab incurſu tuta ſunt: nō ſaxum ictoritū labent nec præbent excelſa inexpugnabilia diis æqua. Non ē q̄ dicas iſta ut ſoles: hunc ſapientē nolū nuſq; inueniri. Non fingimus iſtud humani igenii unq; decus: nec ingentē imaginē falſæ uirtutis cōcipimus: ſed qualē cōfirmamus exhibuimus & exhibemus. Raro forſitan magniſq; ætatū interuallis ingenitur. Neq; enim magna & excēdētia ſolitum ac uulgarē modum crebro gignuntur. Cæterum hic ipſe. M. Cato a cuius mentione hæc diſputatio proceſſit. Vereor ne ſupra noſtrum exēplar ſit. Deniq; ualidius debet eſſe quod lædit: eo quod lædi tur. Nō eſt aūt fortior nequitia uirtute. Non poteſt autem lædi ſapiens. Iniuria in bonos non tenta tur niſi a malis. Bonis inter ſe pax eſt. Mali tam boni pernicioſi ſunt q̄ mali inter ſe. Quod ſi lædi ni ſi infirmior nō pōt: nec iniuria bonis niſi a diſpari uerenda eſt. Iniuria in ſapientē uiq; nō cadit. Illud enim iam es admonēdus neminem bonū eſſe niſi ſapientē. Sed iniuſte inquis. Socrates dānatus eſt. Iniuriam accepit. hoc loco intelligere nos oportet poſſe euenire: ut faciat aliquis iniuriā mihi. & ego non accipiam. tamq̄ rem ſiquis e uilla mea furtipuit in domo mea ponat. ille furtum fecerit: ego nihil perdiderim. Poteſt aliquis nocēs fieri: quāuis nō nocuerit. Siquis cū uxore tanq̄ cum aliena cōcubat: adulter erit: q̄uis illa adultera non ſit. Aliquis mihi uenenū dedit: ſed uim ſuam remixtā cibo perdidit. Venenū illud dando ſceleri ſe obligauit: eu[illegible] nocuit. Nu[illegible] cuius telum oppoſita ueſte eluſum eſt. Omnia ſcelera: & ante effectū operis quātum culpæ ſatis ē perfecta ſunt. Quædā eius conditionis ſunt: & hac uice copulantur: ut alterum ſine altero eſſe non poſſit. Quod dico conabor facere manifeſtum. Poſſum pedes mouere: ut nō curram: currere non poſſum: ut nō moueam. Poſſum q̄uis in aqua ſim nō natare: ſi nato non poſſum in aqua non eſſe. Ex hac ſorte: & hoc eſt de quo agitur: ſi iniuriam accepi: neceſſe eſt factā eſſe: ſi eſt facta nō eſt neceſſe accepiſſe me. Multa enim incidere poſſum quæ īmoueant iniuriam: ut in terrā manum deiicere aliquis caſus poteſt: & emiſſa tela declinare. Ita iniurias qualeſcūq; poteſt aliqua res depellere: & in medio īntercipere: ut & factæ ſint: nec acceptæ. Præterea nihil iniuſtum iuſticia pati pōt: quia non coeunt contraria. Iniuria aūt non poteſt fieri niſi iniuſte. Non eſt quid mireris ſi nemo pōt illi iniuriam facere nec prodeſſe quidē quiſq̄: & ſapiēti nihil deeſt quod accipere poſſit loco muneris: & manus nihil poteſt tribuere ſapienti. Habere enim prius debet q̄ dare. Nihil autem habet quod a ſe tranſferri ſapiens gauiſurus ſit. Non poteſt ergo quiſq̄ aut nocere ſapienti aut prodeſſe. Quēadmodum diuina nec iuuari deſiderant: nec lædi poſſunt. Sapiens autē uicinus proximuſq; diis conſiſtit excepta mortalitate ſimilis deo. At illa nitens petenſq; excelſa: ordinata: intrepida: æquali & concordi curſu fluentia: ſecura: benigna: bono publico nata: & ſibi & aliis ſalutaria. Nihil humile concupiſcet: nihil flebit: qui rationi innixus per humanos caſus: diuino incedit animo. Nō hēt ubi accipiat iniuriam ab homine: nec tantū dicere putas: ſed nec a fortuna quidem: quæ quotiens cum uirtute cōgreſſa eſt: nunq̄ par receſſit. Si maximū illud ultra quod nihil habent iratæ leges: ac ſeuiſſimi domini minātur: in quo imperiū ſuum conſumit fortuna: æquo placidoq; animoq; accipim⁹ & ſcimus mortē malum non eſſe: ob hoc ne iniuriam quidē: multo facilius alia tolerabimus. Dānum & dolores & ignominias: loco; cōmutationes: orbitates: diſcidia: quæ ſapientē etiam ſi uniuerſa circūueniant nō mergunt: nedum ut ad ſingulorum ipulſus mœreat. Et ſi fortunæ iniurias moderate fert: quanto magis hominū potentium: quos ſit fortunæ manus eſſe. Omnia itaq; ſic patitur: ut hyemis rigorem: & intēperantiam cæli: ut ſeruores morboſq;: & cætera ſorte accidentia. Nec de quoq̄ tam bene iudicat: ut illum quicq̄ putet conſilio feciſſe. Quod in uno ſapiente eſt aliorum omniū non conſilia: ſed fraudes & inſidiæ: & motus animo; inconditi ſunt: quos caſibus adnumerant. Omne aūt fortuitum circa nos ſeuit & iniuriatur. Illud quoq; cogita iniuriarum latiſſimam patere materiā illis: per quæ periculum nobis queſitū eſt: ut accuſatore ſubmiſſo aut criminatione falſa: aut irritatis in nos potentiorum motibus quæ; alia intra togatos latrocinia ſunt. Eſt & alia iniuria frequens: ſi lucrum alicui excuſſum eſt: aut præmium diu captatum: ſi magno labore affectata hæreditas aduerſa eſt: & queſtuoſe domus gratia erepta. Hæc effugiet ſapiens qui neſcit nec in ſpe nec in mœtu uiuere. Addice nunc q̄ iniuriam nemo immota mente accipit: ſed ad ſenſum eius perturbatur. Caret autem perturbatione uir rectus: erroribus moderatutus ſuus altæ quietis & placidæ. Nam ſi illum tangit iniuria & mouet & impedit. Caret autem ira ſapiens: quam excitat iniuriæ ſpecies: nec aliter careret ira: niſi & iniuria quam ſcit ſibi non poſſe fieri. Inde tam erectus lætuſq; eſt. Inde continuo gaudio elatus. Adeo autem ad offenſiones rerum hominūq; nō cōtrahitur: ut illa ipſi iniuria uſui ſit: per quam experimentum ſui capit & uirtutem tentat. Faueamus obſecro uos huic propoſito: æquiſq; & animis & auribus aſſimus: dum ſapiens iniuriæ excipitur: nec quicquam adeo petulātiæ noſtræ: aut rapaciſſimis cupiditatibus: aut certe temeritati ſuperbiæ q; detrahitur: ſaluis uitiis noſtris: hæc ſapienti libertas queritur. non ut uobis facere non liceat iniuriam agimus: ſed ut ille omnes iniurias in altum dimittat: patientia quoque ſe: ac magnitudine animi defendat. Sic in certaminibus ſacris plæriq; uicere cedentium manus: obſtinata patientia fatigando: Ex hoc puta genere patientiam & ſapientiam eorum qui exercitatione longa ac fideli: to

bur perpetiendi laxandiq; omnem inimicam tim consecut, sunt. Quoniam a priorem partem percurrimus ad alteram transeamus. Quoniã quibusdam pro iis plerisq; noxiis cõtumeliã refutamus. Est minor iniuria q̃ quæri magis q̃ exequi possu, fusq; quã leges quoq; nulla dignã uindicta putauerint. Hunc affectum mouet humilitas animi cõtinentis se: ob factum demũq; inhonorificum ille me hodie nõ admisit: cum alios admitteret. Sermonẽ meum aut superbe aduersatus ẽ aut palam risit. & non in medio me loco: sed in imo collocauit: & alia huiusmodi notæ. Quæ quidem uocem nisi querelas nauseantis animi: in quæ fere delicati os & fœlices incidunt. Non uacat enim hoc notare cũ peiora instant: nimio ocio ingenia nostra infirma & muliebria & inopia ueræ iniuriæ lasciuientia: his cõmouentur quarum pars maior constat uitio interpretatis. Itaq; nec prudentiæ quidẽ in se esse: nec fiduciæ ostendit qui cõtumelia afficitur. Non dubiæ enim contemptũ se iudicat: & hic morsus nõ sine quadam humilitate animi euenit: supptimẽtis se ac descendẽtis. Sapiens aũt a nullo contẽnitur: magnitudinem suam nouit: nullicq; tantum de sel icecere nũciat q̃ sibi. & omnes has quas nõ miserias animórũ: sed molestias dixerim: non uincit sed nec sentit quidem. Alia sunt que sapientẽ feriunt: etiam si nõ peruertant. ut dolor corporis & debilitas: aut amicorum liberorũq; amissio: & patriæ bello flagrantis calamitas. Hæc nõ nego sentire sapientẽ. Hæc [illegible] nuncia[illegible] uerimus. Nulla uirtus est quæ nõ sentiat perpeti. Quid ergo est? Quosdam ictus recipit: sed receptos euincit. sanat & comprimit. Hæc uero minora nec sentit qdẽ nec aduersus ea solita illa uirtute utitur dura tolerandi: sed aut nõ annotat: aut digna risu putat. Præterea cum magnam partẽ contumeliarum superbi insolentesq; faciant: & male fœlicitatẽ ferentes: habet quo istum affectum inflatum respuat: si pulcherrimam uirtutem omnium animi sanitatẽ magnanimitatemq; illa quicquid huiusmodi est transcurrit. ut uanas somniorum species ususq; nocturnos. Nihil habemus soliti atq; ueri simul illud cogitat oẽs inferiores esse. Quantum illis audacia sit: tanto audaciora despicere. Cõtumelia a contemptu dicta est: quia nemo quem cõtempsit afficit tali iniuria. Nemo aũt meliorem maioremq; contẽnit etiam si facit aliquid quod cõtemnentes solent. Nam & pueri os parentũ feriunt & crines matris turbauit lacerauitq; infans & sputo aspersit: aut nudauit in conspectu suo pudenda: & uerbis obscœnioribus nõ pepercit. & nihil horũ contumeliam dicimus. quare? quia qui fecit contẽnere nõ potest. Eadẽ cã est: cur nos macipiorum nostroq; urbanitas in dominos contumelioſa delectet. quoq; audacia ita demum sibi in conuiuiis ius facit: si cœpit a domino & ut contẽpti sumus. Et ut ludibriũ est: ita solutissimæ linguæ est. Pueros quidẽ in hac mercãtur procaces: & eorum impudentiã accuũt: & sub magistro habent qui probra meditate effundũt. Nec has cõtumelias uocamus: sed argutias. Quanta autem dementia est: hisdẽ modo delectari: modo offendi: & rem ab amico dictam: maledictam uocare a sertulo ioculare cõuitium. Quẽ animum nos aduersus pueros habebimus: hũc sapiens aduersus oẽs quibus etiã post iuuentã canosq; puerilitas est. An quicq̃ illi profecerunt quibus animi mala sunt: auctiq; in maiores errores: qui a pueris magnitudine tantũq; forma corporum differunt. Cæterũ nõ minus uagi: incertiq; uoluptatũ sine delectu apparentes trepidi: & non ingenio: sed formidine quieti: nõ ideo quicq̃ inter illos puerosq; interesse quis dixerit: q̃ illis talorum nucũq;: & æris minuti auaritia est. his auari argentiq; & urbium: quod illi & inter ipsos magistratus gerũt: & prætextæ ac tribunal imitantur. Hi aũt in campo foroq; serio ludunt. Illi in littoribus arenæ congestu simulachra domoq; excitant. Hi ut magnũ aliquid agentes in lapidibus ac parietibus & tectis moliẽdis occupati. ad tutela corporũ inuenta in periculũ uerterunt. Ergo par pueris longiusq; progressus: si in alia maioraq; error est. Nõ immerito itaq; horũ contumelias sapiens ut iocos accipit: & aliquando illos tanquã pueros malo pœnaq; admonet & afficit: nõ quia accipit iniuriã: sed quia fecerunt & ut desinãt facere. Sic enim & pecora uerbere domantur. nec irascimur illis cũ sessorem recusauerint: sed cõpescimus ut dolor cõtumaciam uincat. Ergo & illud solutũ scies: quod uobis opponi? quare si nõ accepit iniuriam nec cõtumeliam sapiens: ponit eos qui fecerunt Non enim per se ulci scitur. sed illos emendat. Quid est aũt quare hanc animi firmitatẽ nõ credis in uirum sapientem cadere: cum tibi in aliis idem notare: sed nõ ex eadẽ causa liceat. Quis enim frenetico medicus irascitur? quisue febricitantis & frigida prohibiti maledicta in malã partẽ accepit? Hunc effectum aduersus oẽs habet sapiens: quẽadmodum aduersus ægros suos medicus. quorũq; nec obscœna si remedio ægent cõtractare nec reliquas & effusa intueri dignatur: nec per furorem seuientium excipere conuitia. Scit sapiens omnes hos qui togati: purpuratiq; incedunt: ualẽtes coloratosq; male sauos esse quos nõ aliter uidet: q̃ ægros intẽperatos. Iracq; nec succenset quidẽ siqd in morbo petulãtius aut si sunt aduersus medentem: æquo animo honores eorum in nihilo æstimat: eorundem parum honorifice factum quẽadmodum non placet sibi si illum mendicus coluerit. nec contumeliam iudicabit: si illi homo plæbis ultimæ salutanti mutuam salutationẽ non reddiderit. Sic nec suspiciet quidem si illum multi diuites suspexerunt. Scit enim illos nihil a mendicis differre: immo miseriores esse. Illi enim exiguo: hi multo egent: & rursus non tangentur si illum rex medorum Attalusue asiæ salutantem silentio ac uultu arroganti transierit. Scit statum eius non magis habere quicquã

inuidendu: q̃ eius cui [illegible] magn[illegible] familia cura contingit ægros insanosq; cõpescere: Num moleste feram si nõ reddiderit nomẽ cliqs ex [illegible]: qui ad castra negociantur mali: neq; mancipia emẽtes uẽdentesq; quoq; tabernæ pessimorũ seruorum turba refertæ sunt: nõ ut puto: qd enim is boni habet sub quo nemo nisi malus est? Ergo ut huiusmodi humanitatẽ inhumanitatẽq; negligit: ita ut regis habentis sub se parthos: medos: & britanos. Sed quos mœtu continet: sed ppter quos remittere ait cum nõ tibi contingit: sed postremos & uenales: sed nouũ occupantes dominiũ. Nullius ergo mouebitur cõtumelia. Omnes enim inter se differunt. Sapiens qdẽ pares illos ob æqualẽ stultitiã oẽs putat. Nam simel se dimiserit eo: ut aut iniuria moueat: aut contumelia nõ poterit unq̃ esse securus Securitas aũt propriũ bonũ sapientis est: nec cõmittet ut in iudicando sibi cõtumeliã factã: honorẽ habeat ei qui fecit. Necesse est enim a quo quisq̃ contẽni moleste ferat: suscipi gaudeat. Tanta quosdam demẽtia tenet: ut cõtumelias sibi posse fieri putant a muliere. Quid refert q̃ habeant quos lecticarios hẽntes: quã oneratas aures: q̃ laxã sellam: æque ipudens aial est: & nisi sciẽtia accessit: ac multa eruditio fere cupiditatũ incontinẽs. Quidã se a cinerario ipulsos moleste ferũt: & cõtumeliã uocant hostiarii discultantẽ: nomen cultoris superbiã: cubiculariæ superciliũ. O quantũ inter ista risus tollendus est: quãta uoluptate iplendus aius: ex alienorũ [illegible] tum ultu [illegible] lari quietẽ suaz Quid ergo sapiens non accedit ad fores quas durus ianitor obstat? Me uero si res necessaria [illegible] bit experietur: & illum quem quærit tanq̃ canem acrẽ obiecto cibo leniet: nec idignabitur aliquid ipendere ut limen transeat: cogitans: & in põtibus quibusdam pro transitu dari. Itaq; illi quoq; qs quis erit qui salutatoriũ publicum exerceat donabit. Scit emere uenalia: ille pusilli animi ẽ qui sibi placet quod hostiario libere respondit: & uirgam eius fregit: q̃ ad dominũ accessit & petit tornuz. Facit se aduersarium qui contẽdit: & ut uincat par fuit. At sapiens colaphis percussus: quid faciet? quod Cato cum illi os percussum esset: nõ excanduit: iniuriam nõ remisit quidẽ: sed factam negauit: maiore animo nõ agnouit: q̃ ignouisset non diu in hoc hærebimus. Quis enim nescit: nihil ex eis quæ creduntur bona aut mala ita uideri sapienti: ut omnibus. Non respicit quid homines turpe iudicent. aut miserum: nõ id quod populus sed ut sydera cõtrarium mundo iter intendunt. ita hic aduersus opinionem omnium uadit. Definite ista dicere: non acciperet ergo sapiens iniuriam si ce detur: si oculos illi eruet: non accipiet contumeliam si obscœnorum uocibus improbis per forum agetur: si in conuiuio regis recumbere infra mensam uesciq; cum seruis. ignominiosa officia sorti tis iubebitur: siquid aliud facere cogeretur: eorũq; excogitari pudori ingenuo molesta possunt. In quantũcunq; ista uel numero: uel magnitudine creuerint eiusdẽ naturæ erunt si nõ tangãt illũ par ua nec maiora quidẽ. Si nõ tangent pauca. nec plura quidẽ. sed ex imbecillitate uestra cõiecturã nõ capitis ingentis as: & cum cogitatis quantũ putetis pati posse: sapientis sapientiæ paulo ulteriorem terminum positis. At illum in aliis mundi finibus sua uirtus collocauit nihil: uobiscũ cõe habentẽ Quare & aspera & quæcunq; toleratu grauia sunt: auditu q; & usu refugiẽda eum nõ obruẽt cũ eoz cœtu: & qualis singulis talis uniuersis obsistet. Qui dicit illud tolerabile sapiẽti illud itollerabile: & animi magnitudinẽ iter certos fines tenet: male ait. Vincit nos fortuna nisi tota uincatur. Nec putes istã stoicã eẽ duritiã. Epicurus quẽ uos patronũ inertiæ uestræ assumitis: putatisq; mollia: ac desidiosa pcipere: & ad uoluptatẽ ducẽtia. Rato igt sapiẽti iteruenit fortũa: quã pene emisit uti uocẽ uis tu fortius loq: & illũ ex toto submouere. Domus hæc sapiẽtis augusta sine cultu: sine strepitu: sine apparatu: nullis obseruaẽ ianitoribus: turbã uenali fastidio digerentibus: sed per hoc limẽ uacuũ & ab hostiariis liberũ fortuna nõ transit. Scit tamen nõ esse illic sibi locũ ubi sui nihil est. Quid si Epicurus quoq; qui corpori plurimũ indulsit: aduersus iniurias exurgit: qd apud nos incredibile uideri põt: aut supra humanæ naturæ mensurã. ille ait iniurias tollerabiles esse sapiẽti: nos iiurias nõ esse. Nec enim est q̃ dicas hoc naturæ repugnare. Nõ negamus rem incõmodã esse uerberari & impelli & aliquo mẽbro carere: sed oia ista negamus iniurias eẽ: nõ sensum illis doloris detrahimus: sed nomẽ iniuriæ quod nõ potest recipi: uirtute salua. Vter uerius dicat uidebimus ad cõtemptum quidem iniuriæ uterq; consentit. Quæris quid inter duos interfit? quod inter gladiatores fortissimos: quorum alter præmit uulnus: & constat in gradu. Alter respiciens ad clamantem populum significat nihil esse: & interdici non patitur. Nõ est q̃ putes magnum quod dissidemus, illud quoque agitur quod unum ad nos pertinet. Vtraque exempla hortantur contemnere iniurias: & quas iniuriarũ umbras ac suspitionẽ dixerim cõtumelias. Ad quas despitiẽtes nõ sapiẽte opus est uiro: sed tãtum cõspitiẽte. Quid si possit dicere utrũ merito mihi ista accidunt an immerito. Si merito nõ est cõtumelia: iuditiũ est. Si imerito: illi qui iiusta facit erubescẽdũ est. Equidẽ illud quod cõtumelia dicitur in capitis mei leuitatẽ iocatus est: & in oculorũ ualitudinẽ: & in curium gracilitatẽ: & in statuam quæ cõtumelia est. Quod apparet audire corã uno aliquid demũ ridemus: corã pluribus indignamur: & eorum aliis libertatẽ nõ relinquimus quæ ipsidicere assueuimus. locis tẽperatis delectamur: in modicis irascimur. Chrysippus ait quẽdã indignatum: q̃ illum uenientem aliquis maximũ dixerat. In senatu sentẽ uidimus fidum Corneliũ nasonis generũ. Cum illũ corbola struto camelũ depilatũ dixisset. Aduersus alia maledicta mores & uitia cõuulnerãtia fronte illi firmitas cõ-

stitit. Aduersus hoc tam absurdū lachrymæ procidērūt. Tam aio enim ibecillitas est: q ubi ratio di scessit occupandimur. Siquis sermonē nostrū imitat: siqs incessum: siq̄s uitiū: aliquod corporis aut li guæ exprimit: quasi notiora illa fiant: alio imitāte q̄ nobis facientibus. senectutē quidā inuiti audi unt: & canos & alios ad quæ uoto peruenit. Paupertatis ma dictū quosdā pcussit: quā sibi obiecit q̄quis abscōdit. Itaq̄ materiā petulātibus & pp cōtumeliā urbanis detrahitur: si ultro illam & prior occupes. Nemos aliis risum pbuit qui ex se cōperit. Vatiniū hoiem natu: & ad risum & ad odium fortūnā fuisse: & uenustū ac dicacē memoriæ pditum est. In pedes suos ipse plurima dicebat: & in fau ces concisas: sic inimicorū quos plures hēbat: q̄ morbos & in primis Ciceronis urbanitatē effugit. Si ille hoc potuit duritia oris: q assiduis cōuitiis depudere didicerat. Cur is nō possit q studiis libe ralibus: & sapientiæ cultu ad aliquē profectū puenerat. Addice q̄ genus ultionis est: eripere ei q fe cit contumeliæ uoluptatē. Solēt dicere. o miserum: me puto nō intellexit: adeo fructus cōtumeliæ in sensu & indignatione patiētis. Non debet qdem hō esse cōtumeliosus. Deinde nō deerit illi: aliquādo par inuenīt qui te quoq̄ uindicet. C. Cæsar inter cætera uitia qbus abundat: contumeliosus mirabiliter ferabatur. Ois aliq̄ nota feriendi: ipse materia risus benignissima: tanta illi palloris ifa niam testātis fœdi[illegible]erat: tanta oculo[illegible] sub fronte simul latentiū toruitas: tāta capitis destituti: & [illegible] capillis aspri deformitas. Addice obsessa; setis ceruicē & exilitatē crurum: & enormitatē pedū. Immēsum est si uelim singula referre: p quæ in patres auosq̄ suos cōtumelios⁹ fuit: p quæ i uniuersos ordines ea referā q̄ illū exitio dederūt. Asiaticū Valerium in primis ferocē hēbat uirum & uix æquo aio aliena cōtumelias laturū. huic in cōuiuio: in cōcione uoce clarissima: qualis in con cubitu eēt uxor eius obiecit: dii boni hunc uirū audire principē scire & usq̄ eo licentiā peruenisse: ut nō dico consulari: nō dico amico: sed tantū marito princeps: & adulterium suū narret: & fastigi um. Teree cōtribuno militum: sermo; pmanauerat languidus fūno: & in facta uoce suspectior. Huic Caius signum petēti: modo Veneris mō Priapi dabat: aliter atq̄ aliter exprobrās armato mollicie Hoc ipse per lucidos trepidatus ac iratos. Coegit itaq̄ illū uti ferro: ne sæpius signū peteret. ille pri mus inter cōiuratos manum sustulit: ille ceruicē media uno ictu decidit. Plurimū deinde undique publicas ac priuatas iniurias ulciscentiū gladiatorū ingestum est. Sed primus uir fuit qui minime uisus est. Hac rōne Caius oia contumelias putat: & fuit ferendaq̄ impatiens: faciēdarū q̄ cupidissi mus. iratus fuit Herēnio Marco: qui illum Caium salutauerat nec ipune cessit. Primipilarium que caligulā dixerat. Hic enim in castris natus: & alūnus legiorū uocari solebat: nullo noie militib⁹ fa miliariot unq̄ factus: sed iam caligulā cōuiuiū & probrū iudicabat conturbatus. Ergo hoc ipsu; so latio erit, etiam si uestra facilitas ultionē omiserit: futuq̄ aliquē qui pœnas exigat a procace & sup bo & iniurioſæ: quæ uitia nunq̄ in uno hoie. & in una cōtumelia cōsumūtur? Respiciamus eorum exēpla quoq̄ laudamus patientiā. ut Socratis qui comædiaq̄ publicatos in se expectatos sales i pat tem bonā accepit: risitq̄ nō minus: q̄ cum ab uxore Xantippe imunda aqua perfunderet. Antiphe umq̄ mater barbara: & trachessa obiiciebatur. Respondit & deoq̄ matrē ideam esse. Nō est in rixā colluctationēq̄ ueniendū procul auferendi pedes sunt: & qcquid hoq̄ ab imprudētioribus fiet fie ri aūt nisi ab iprudentioribus nō pōt negligendū. Et honores & iniuriæ uulgi in promiscuo habē dæ sunt. Nec his dolendū: nec illis gaudendū. Alioquin multa timore & cōtumeliaq̄ aut tedio ne cessaria omittemus publicis & priuatis officiis. Aliquādo etiā salutātibus nō occurremus: dū mu liebris nos cura angit: aliquid cōtra aium audiendi. Aliquādo etiam obirati potētibus detegemus hunc affectum intēperanti libertate. Nō est aūt libertas nihil pati. Fallimur: libertas est aium suppo nere iniuriis: & eū facere se ex quo solo sibi gaudēda ueniant, exteriora deducere a se. Ne inquieta agenda sit uita omniū risus: oīum linguas timēt. Quis oīum est qui nō possit cōtumelias facere si q̄squam pōt: diuerso aūt remedio utetur: sapiēs affectatorq̄ sapientiæ. Imperfectus enim & adhuc ad publicū se iudiciū dirigentibus hoc pponendū est. Inter iniurias ipsas cōtumeliasq̄ debere uet sari. Omnia leuiora accidūt expectantibus quoq̄ honestior est genere fama patrimonioq̄: hoc se fortius gerat. Memor in prima acie altos ordines primo loco stare contumelias & uerba probrosa & ignominias & cætera de honestamenta uelut clamorē hostiū ferat: & longinqua tela: & saxa sine uulnere circa galeas trepidantia. Iniurias uero: ut uulnera: alia armis: alia pectori infixa nō defectus ne motus quidem gradu sustineat: etiam si præmeris: & infesta ui urgeris. Cedere autem turpe ē: a signatum a natura locum tuere. Quæris quis sit locus uiri sapiētis. Aliud auxilium est huic contra rium. Vos enim rem geritis: illi parta uictoria est: nēa repugnat uestro bono: & hanc spem dum ad uerum peruenistis aliter in animis libenterq̄ meliora excipite & opinione ac uoto iuuate: esse ali quem inquem fortuna non possit ex republica est: humani generis est.

Explicit liber Senecæ quomodo in sapientem nō cadit iniuria.

LVCII ANNEI SENECAE AD PAVLINVM INCIPIT LIBER DE BREVITATE VITE

Aior pars mortalium Paulline naturæ malignitate conqueritur: q̄ exiguū æui gigni mur: q̄ hæc tam velociter tam rapide dati nobis tpis spatia decurrāt. Adeo ut excep
m tis admodum paucis: cæteros i ipso uitæ apparatu uita destituat. Nec huic publico: ut opinantur malo: turba tantum & imprudentes uulgus ingemuit. Clarorum itaq̄ uiro rum hic affectus quærelas euocauit. Inde illa maxima medicorum exclamatio est. Vi tam brevem esse: longam artem. Inde Aristoteles cum rerum natura exigenti minime conueniens sapienti uiro lis est. At iam animalibus tantum indulsisse ut quina: aut dena secula educerent. Hoi in tam multa ac magna genito tam citeriorem terminum stare. Non exiguum temporis habemus sed multum perdidimus. Satis longa uita: & in maximarum rerum cōsummationem large data est. si tota bene collocaretur. Sed ubi per luxum ac negligētia defluit: ubi nulli rei bonæ impeditur: ul tima demum necessitate cogente: quam ire non intelleximus transisse sentimus. Ita est non accepi mus breuem uitam: sed fecimus. nec inopes eius sed prodigi sumus. Sicut ample & regiæ opes ubi ad malū dominū pueneruṫ: momēto dissipātur. At q̄uis modice si bono custodi traditæ sunt: usu crescūt. Ita ætas nostra bene disponēti multū patet. Quid de rerū natura q̄rimur. illa se benigne ges sit. Vita si scias uti lōga est. Aliū insatiabilis tenet auaritia. Aliū in supuacuis laborib⁹ operosa se dulitas. Alius uino madet. Alius inertia torpet. Aliū defatigat ex alieno [illegible] [illegible] bitio. Aliū mercādi pceps cupiditas circa oēs terras: oīa maria spe lucri ducit. Quosdā torq̄t cupi do malitiæ. Nōnunq̄ alienis periculis intētos: aut suis anxios. Sunt quos igratus supioꝝ cultus uolū taria seruitute cōsumat. Multos aut affectio aliēæ fortunæ: aut suæ odiū d'tinuit. Plærosq̄ nihil cer tum sequētes uaga & incōstans & sibi displicēs leuitas: p noua cōsilia iactauit. Quibusdā nihil in quo cursus; dirigāt placet: sed mercātes oscitātesq̄ facta deprehēdunt: adeo ut q̄d apud maximum poetaꝝ more oraculi dictū est: uerū esse nō dubitē. Exigua pars est uita qua uiuimus. Cæteꝝ quidē oē spatiū: nō uita sed tps est. Vrgētes circūstant uitia undiq̄: nec resurgere aut in dispectum ueri at tollere oculos sinūt: & emersos & in cupiditate ifixos p̄munt. Nunq̄ illis recurrere ad se licet: si q̄n aliqua quies fortuitu contingit: ueluti pfundo mari. in quo post uentū quoq̄ uolutario est. fluctuā tur. nec unq̄ illis a cupiditatibus suis ociū instat. De istis me putas disserere quoꝝ in confesso mala sunt. Aspice illos ad quoꝝ fœlicitatē concurritur: bonis suis effocant. Quāmultorum eloquentia quotidiano ostēdendi ingenii spacio: sanguinē educit. Quāmultis continuis uoluptatibus pallēt: Quāmultis nihil liberi reliquit circūfusus clientiū populus. Oēs deniq̄ istos ab infimis usq̄ ad sū mos perrat. Hic aduocat: hic adest. ille piclitatur. ille desendit: ille iudicat. Alius in aliū cōsumitur. Interroga de istis quoꝝ noīa ediscūtur. His illos dignosci uidebis notis ille ali⁹ cultor est. Hic illi⁹ sunt nemo est. Deinde demētissima quotūdam indignatio est. Queruntᶠ de supioꝝ fastigio: q̄ ipis adire uolētibus nō uacauerint. Audet quisq̄ de alterius supbia quæri: qui sibiipsi nunq̄ uacat. ille ta men q̄s quis est insolēti quidem uultu: sed aliquādo respexit. Ille aures suas ad tua uerba demisit. il le te ad latus suum recepit. Tu nō inspicere te unq̄ nō audire dignatus es. Nō est itaq̄ q̄ ista officia cuiquā putes: quoniā quidē cū illa faceres nō eē cū aliquo uolebas: sed tecū eē nō poteras. Omnia licet quæ unq̄ ingenia fulserunt: in hoc unū cōsentiāt: nunq̄ satis hāc humanaꝝ mentū caliginē mirabuntur. prædia sua occupari a nullo patiuntur: & si exigua contentio est: de modo finium ad lapides & arma discurrūt. In uitā suā incedere alios sinunt: imo uero ipsi etiā possessores eius futu ros inducūt. Nemo inuenīt qui pecuniā suum dimidere uelit. Vitā uniusquisq̄ q̄multis distribuit. Astricti sunt in cōtinēdo patrimonio. Simul tpis tum ad iectura uentū est: profusissimi in eo cui⁹ unus honesta auaritia est. Libet itaq̄ ex seniorū turba cōprehēdere aliquē: peruenisse te ad ultimum ætatis humanæ uidemus. Centesimus tibi uel supra præmitur annus. Age dum ad cōputationem ætatē tuā reuocas. Dic quantū ex isto tpe creditor: quantū amica: quantū res publica: quantū cliēs abstulerit: quantū lis uxoria: quantum seruoꝝ coercio quantū officiosa per urbē discursitatio. Adi ce morbos quos manu fecimus. Adiice q̄ & sine usu iacuit. Videbis & pauciores ānos habere q̄ nu meras. Repete memoriā tecū: quando certus consilii fueris: quotus quisq̄ dies ut destinaueras re cesserit: qui tibi usus fuerit quando in statu suo uultus: quando aius intrepidus: quid tibi in tam lōgo æuo facti operis sit. Quāmulti uitā tuā diripuerint te nō sentiente quid perderes. Quātum ua nus dolor: stulta letitia: auida cupiditas: blanda conuersatio abstulerit. Quā exiguū tibi de tuo re lictū sit: intelligas te imitaturum mori. Quid ergo est in causa: tanq̄ semper uicturi uiuitis. Nunq̄ uo bis frugalitas uestra succurrit. Nō obseruatis q̄tum temporis transierit: uelut expleno & abundan i perditis: cū interim fortasse ille ipse alicui homini uel rei donatus ultius dies sit. Oia tanq̄ morta les timetis. Omnia tanquam immortales concupiscitis. Audies ploresq̄ dicentes: a quinquagesi mo in ocium cedam: sexagesimus annus ab officiis me dimitteret: & quem tandem longioris ui tæ pedem accipis. Quis ista sicuti disponis ire patietur? Non pudet te reliquias uitæ reseruare: & id solum tempus bonæ menti destinare: quod in nullam rem conferri posset. Quam serum est tunc uiuere: incipere: cum desinendum est. Quæ tam stulta mortalitatis in quinquagesimum annum differre sana consilia: & deinde uelle uitam inchoare: in quo pauci perduxerunt. Potentissi

mis & in altū ſublatis hoibus excidere uoces uidebis:quibꝰ ociū optēt:laudēt:oibus bonis ſuis p ferant. Cupiūt interim ex illo faſtigio ſuo ſi tuto liceat deſcendere:nā ut nihil extra laceſſat:aut q̄ tiat in te ipſa fortuna ruit. Diuus Auguſtus cui dii plura q̄ ſuli præſtiterūt:nō deſunt quietē ſibi pre cari:uocationē a republica petere. Omnis eius ſermo ad hoc ſemper reuolutus eſt: ut ſperaret ociū Hic labores ſuos etiā ſi falſo:duci tamē oblectabat ſolatio. Aliquādo ſe uicturū ſibi:& in quadā ad ſenatum miſſa epiſtola cum requiē ſuam nō uacuā fore dignitatis:nec a priore gloria diſcrepantē: pollicitus eſſet:hec uerba inueni. Sed iſta fieri ſpecioſius quā promitti poſſunt:me tamē cupido tē potis optatiſſimi mihi prouexit:ut quā rerum lætitia moratur adhuc pciperem aliquid uoluptatis ex uerboꝝ dulcedine. Tanta uiſa eſt res ocium:ut illā quia uſu nō poterat:cogitatione præſumeret qui oia uidebat:ex ſe uno pēdentia:qbus oibus gemētibuſq; fortunā dabat illū dicit letiſſimus co gitabat:quo magnitudinē ſuā exueret. Expertus erat quantū illa bona per oēs terras fulgētia ſudo ris exprimerēt:quantū occultarum ſolicitudiniū tegerēt:cū ciuibus primū:deinde cū collegis: no uiſſime cū affinibus:coactus armis decernere:mari terræq; ſanguinē ſudit:per Macedonia:Sicilia: Aegyptū:Syriā:Aſiāq; & oēs prope oras bello circūactus:romana cæde delapſos exercitus ad ex terna bella cōuertit. Dū alpes placat ꝫ mixtoſq; medie paci & iperio hoſtes pdomat. Dū ultra arche [illegible] & Danubiū mouet in ipſa urbe:murene cœpi oīs lepidi egunatoꝝ in eus mucrones acuebant. Nondū hoꝝ effugerat inſidias:filias & tot nobiles iuuenes adulterio uelut ſa cramento adacti:iam in fractā ætatē territabāt:pluſq; & iterū timēda cum Antonio mulier hæc ulcera cū ipſis mēbris aſſiderat:alia ſubnaſcebant uelut graue multo ſanguine corpus:partes aliquæ rūpebantur. Itaq; ociū optabat in huius ſpe. & cogitatiōe labores eius reſidebant. Hoc uotū erat ei qui uoti cōpotes tacere facere poterat. M. Cicero inter catilinas:clodios iactatus:pōpeioſq; & craſ ſos:partim manifeſtos inimicos:partim dubias amicos deſluctuaē cū republica:& illā pereuntem tenet nouiſſime abductus:nec ſecūdis rebus getus:nec aduerſarum patiēs:quotiens illū ipſum cō ſulatum ſuū nō ſine cauſa:ſed ſine fine laudatū deteſtatur:q̄ flebiles uoces exprimit in quadam ad Acticum epiſtola:iā uicto patre Pompeio adhuc filio in hiſpania fracta arma reſouente. Quid agā inquit:hic quæris:moror in tuſculano meo ſemiliber. Alia deinceps addicit qbus & prioē ætatem cōplorat & de præſenti queritur:& de futura deſperat. Semiliberum ſe dixit Cicero:at me Hercules nunq̄ ſapiens in tam humile nomē procedat:nunq̄ ſemiliber erit. Integræ ſemp libertatis:& ſolide ſolutus & ſui iuris altior ceteris. Quid enim ſupra eū pōt eē:qui ſupra fortunā eſt. Liuius druſus uit acer & uehemēs cum leges nouas:& mala Gracchana mouiſſet:ſtipatus ingenti totius italiæ cœtu exitum rerum nō prouidens:quas nec agere licebat:nec tam liberū erat ichoatas relinquere: execra tus inquietā a primordiis uitaꝫ dicitur dixiſſe uni ſibi:nec puero quidem unq̄ ferias contigiſſe. Au ſus eſt enim & pupillus adhuc & prætextatus iudicibus reos cōmēdare:& gratiā ſuā interponere tā efficaciter ut q̄dā iudicia cōſtet ab illo rapta:quo nō erūperet tam imatura ambitio. Sciēs in malū igens:& priuatū:& publicā euaſurā illam tam feſtinatā audiciā. Sero itaq; querebat:nullas ſibi ſeri as contigiſſe a puero:ſeditioſus & foro grauis diſputaē:an ipſe ſibi manus abſtulerit. Subito enim uulnere per unguē accepto:cū collapſus eſt aliquo dubitante:an mors uolūtaria eſſet in illo:an tē peſtiua. Superuacuū eſt cōmemorare plures:qui cū aliis fœliciſſimi uidenē:ipſi in ſe uerum teſtimo nium dixerūt:per oſtenſionē actuū animorū ipſoꝝ:ſed his querelis nec alios mutauerūt nec ſeip ſos. Nā cum uerba erūperēt:effectus ad conſuetudinē relabunē:noſtra me herculæ uita: licet ſupra mille annos exeat:in altiſſimū cōtraheē. Iſta oia nullū nō ſeculū deuorabit. Hoc uero ſpatiū q̄u s na tura currit:iō dilatat:cito nos effugiat neceſſe eſt. Nō enim apprehēditis:nec retinetis: uelociſſime oī rei morā facitis:ſed abire ut rem ſupuacuā ac reparabilē ſinitis. In primis aūt & illos numero:qui nulli rei:niſi uiuo ac libidini uacāt. Nulli enim turpius occupati ſunt. Cæteri ēt ſi uanegloriæ ima gine teneanē:ſpecioſe tamē errāt. Licet auaros mihi:licet uel iracūdos enumeres:uel belatores:oēs iſti uirilius peccāt. In uenerē ac libidinē piectorū inhonecta labes eſt. Oia iſtoꝝ tpa excute. Aſpice quādiu cōputent:q̄diu inſidienē:q̄diu timeant:q̄diu colantur quantū uadimonia ſua atq; aliēa oc cupēt:q̄tum cōuiuia q̄ iam ipſa officia ſunt. Videbis quēadmodū illos reſpirare nō ſinant uel ma la ſua uel bona. Deniq; iter oēs cōuenit:nullā rē bene exerceri poſſe ab hoīe occupato. Nō eloquē tiā:nō liberales diſciplinas qū diſtrictus aius nihil altius recipit:ſed oia uelut inculcata reſpuit. Ni hil minus eſt hoīs occupati q̄ uiuere. nullius rei difficilior eſt ſciētia. Profeſſores aliquaꝝ artiū uul go multiq; ſunt. Quaſdā uero ex his pueri admodū ita pcepiſſe uiſi ſunt:ut ēt pcipere poſſent. Viue re i tota uita diſcendū eſt. Quod magis mirandū eſt in tota uita diſcendū eſt mori. Tot maximi ui ri relictis oībus ipedimentis:cum diuitiis:officiis uoluptatibus renūciaſſent. hoc unū in extremam uſq; ætatem ægerunt:ut uiuere ſcirēt. Plures tamē ex his nōdum ſe ſcire confeſſi e uita obierūt. Ne dum ut iſti ſciāt:magis mihi crede:& ſupra humanos errores eminētis uiri eſt:nihil ex ſuo tpe de liberare:& ideo uita eius longiſſima eſt. Quidā quantūcunq; potuit:totū ipſi uacauit. Nihil inde i cultum ociſumq; uacauit. Nihil ſub alio fuit:neq; enim quicquā repperit dignum quod cum tpe ſuo pmutaret. Cuſtos eius parciſſimus, Itaq; ſatis illi fuit. His uero neceſſe eſt defuiſſe: ex quorū ui-

ta multum plus tulit. Nec eſt difficile [illegible] hinc illos intelligere dānum ſuum:plæroſq; certe audies ex his quos magna fœlicitas grauiſq; intelligentiū greges:aut cauſaꝝ actiōes:aut cæteras honeſtas mi ſerias exclamare. interdum mihi nō uidere licet:quid ni nō liceat. Omnes illi qui te ſibi aduocant tibi adducūt. Ille reus quot dies abſtulit? quot ille candidatus:quot illa anus:efferēdis heredibus la ſa:quot illa ad irritandā auariā cōptantiū ſi multas æget. Quot ille potēs tot amicus qui nos non in amicitia:ſed in apparatu habet. Diſpunge inquam ac recēſe uitæ tuæ dies. uidebis paucos admodū & ridiculos apud te reſediſſe. Aſſecutus ille quos optauerat faſces cupit ponere. & ſubide dicit:Quando hic annus præteribit. Facit ille ludos quorū ſortē ſibi obtingere magno æſtimauit. Quando inqt iſtos effugiam. Diripitur ille toto foro patronus:& magno cōcurſu oīa ultra q̄ audi ri pōt complet. Quando inqt res proferent. Præcipitat quiſq; uitam ſua:& futuri deſiderio labo rat præſentiū tedio. At ille qui nullū nō tempus in uſus ſuos conſert:q̄ oēs dies tanq̄ uitā ordinat: nec optat craſtinū:nec timet. Quid enim eſt quid iā ullam horam nouæ uoluptatis poſſit afferre. Oia uota ad ſatietatē pcepta ſunt:de cætero foro fortuna ut uolet ordinet: uita iam in tuto ē. Huic aūt pōt detrahi nihil:addici ſic, ſicut aliqs uentre quoq; admodū ſaturo:iam nō pleno:aliquid cibi quod nec deſiderat capit. Non eſt itaq; q̄ quēquā propter canos aut rugas putes diu uixiſſe. Non ille diu uixit:ſed diu fuit. Quid enim ſi illū multū putas nauigaſſe [illegible] huc & illuc tulit: ac uiribus uentoꝝ ex diuerſo furientiū per eadē ueſtigia in orbem ægit. Non ille multū nauigauit:ſed multū iactatus eſt. Mirari ſoleo cū uideo aliquos tēpus petere:& eos qui rogā tur facillimos:illud uterq; ſpectat:ppter quod tēpus petitum eſt:ipſum tēpus quidem neutri quaſi petitur:quaſi nihil datur. Res oīum præcioſiſſima luditur. Fallit autem illos:quia res incorporabi lis eſt:qui ſub oculis nō uenit. Ideo uiliſſima æſtimaē imo pene nullū preciū eius eſt:annua cogia ria hoīes charitſſimi accipiūt:& in his aut laborē:aut operā:aut diligentiā ſuā locāt: nemo æſtimat tempus. Vtuntur illo laxius quaſi gratuito. At eoſdem ægros uide ſi mortis periculū ēt ad motuꝫ eſt propius medicoꝝ genua tangētes:metuunt capitale ſuppliciū:oīa ſua ut uiuāt paratos ipende re:tanta in illius diſcordia affectuū eſt. Quod ſi poſſent quēadmodū præteritoꝝ annorum cuiuſq; numerum proponi ſic futuroꝝ:qūo illi qui paucos uiderunt ſuperēſſe trepidarēt:qūo illi parcerēt At qui facile eſt:q̄uis exiguū diſpenſare q̄ certū eſt:Id debet ſeruari diligentius:q̄ ne ſcias qñ deſi ciat. Nec eſt tamē quod ignorare putes illos q̄ chara res ſit:dicere ſolēt eis quos ualidiſſime diligūt paratos ſe partē annorum ſuorū dare:pant nec intelligunt. dant aūt ita:ut ſine illorū incremento ſibi detrahāt:ſed hoc ipſum an detrahant neſciunt. ideo tolerabilis eſt illis:iactura detrimenti latē tis. Nemo reſtituet annos:nemo iterum te tibi reddet. Ibit qua cœpit ætas:nec curſuꝫ ſuū:aut reuo cabit aut ſupprimet:nihil aūt tumultuabiē. Nihil admouebit uelocitatis ſuæ:tacita labē:nō illa ſe regit iperio:nō fauore populi longius proferet. Sicut miſſa eſt a primo decurret:nuſq; deuerteē:nuſ quā remorabitur. Quid fiet? tu occupatus es:uita feſtinat. Mors interim aderit:cui uelis nolis uacā dum eſt. Poteſt ne quiſq; ſenſus hoiuꝫ:eorū dico qui prudentiā iactant:operoſius occupari ſibi: ut melius poſſint uiuere. Impēdio uitæ uitam inſtruūt. Cogitationes ſuas in longū ordināt. Maxima porro uitæ iactura dilatio eſt. illa primū quēq; extrahit diem. illa eripit præſentia:dū ulteriora pro mittit. Maximū uiuendi ipedimentū eſt:expectatio quæ pendet ex craſtino. pdis hodiernū:Quod in manu fortunæ poſitū eſt diſponis:quod in tua dimittis:quo ſpectas quo te extēdis? Omnia q̄ uēturа ſunt:in certo iacēt? Propitius:niue clamat ecce maximus uates: uelut diuino ore iuſtinctus: ſalutare carmen canit. Optima quæq; dies miſeri mortalibus æui. Prima fugit. qd cūctaris inqt:qd ceſſas:niſi occupas fugit:cū occupaueris tamē fugiet. Itaq; cū celeritate tēporis utēdi uelocitate cer tandū eſt:uelut extorrente rapido nec ſemp caſuro:cito hauriēdū eſt. Hoc quoq; pulcherrime ad ex probandū infinitā cognitionē:q; nō optimā quāq; ætatē:ſe diem dicit. Quid ſecurus in tāta tem plorum fuga lentus menſes tibi annos:& longam ſeriē:utcūq; auiditati tuæ uiſum eſt exporrigis: de die tecum loqtur:& de hoc ipſe fugiente. Non dubiū eſt ergo quin prima quæq; optima dies ſu giat mortalibus miſeris & occupatis:quorum pueriles adhuc animos ſenectus opprimit:ad quam iperat:inermeſq; ueniunt. Nihil enim prouiſum eſt ſubitoin illā nec opinātes incederūt. Accidere eam quotidie nō ſentiebāt:quēadmodū aut ſermo:aut lectio:aut aliqua interior cogitatio iter fa ciētis decipit:pueniſſe ante ſciūt:q̄ appropinquaſſe:ita hoc iter uitæ aſſiduū excitatiſſimū: qd dor miētes uigilātesq; eodē gradu facimus:occupatis nō apparet niſi in fine. Quod ppoſui ſi in partes uelim & argumēta diducere:multa mihi occurrēt:per quæ probē breuiſſimā eſſe occupatoꝝ uitaꝫ Solebat dicere Fabianus nō ex his cathedrariis philoſophis:ſed ex ueris & antiquis:cōtra affectus i petū nō ſubtilitate pugnandū. Nec minutis uulneribus:ſed iucurſu aduertendam aciem nō probā Cauillationes enim contendi debere nō uellicari. Tamē ut illis error exprobetur ſuus docendi nō tantum deplorandi ſunt. In tria tempora uita diuiditur:quod eſt. quod fuit:& quod futurū eſt. Ex his quod agimus breue eſt:quod acturi ſumus dubium:quod ægimus certum. Hoc eſt eniꝫ in quo fortuna ius perdidit:quod in nullius arbitrium reduci poteſt. Hoc amittunt occupati: nec enim illis uacat: præterea reſpicere: & ſi uacet iniucunda eſt præteritæ rei recordatio. Inuiti namque

ad tempora male exacta animum reuocant :nec audẽt ea rẽputare quoꝝ quita ẽt aliquo pũtis uolu
ptatis negocinio surripiebatur retractando paciscunt. Nemo nisi qui oia sua sunt :sub censura sua:
quæ nunq̃ fallitur libenter se in præteritũ torquet ille qui multa ambitiose cõcupiit:superbe contẽ
psit & impotenter uincit incidiose decepit :auare rapuit prodige effudit necesse est memoriã suã ti
meat. At qui hæc est pars temporis nostri sacra dedicata:oẽs humanos casus supergressa: extra re
gnũ fortunæ subducta:quã non inopia nõ mœtus nõ morborũ incursus exagitat. Hæc nec turbari
nec eripi põt perpetua eius & intrepida possessio est:Singuli tamen dies:& hi per momenta præsen
tes sunt. At præteriti temporis:oẽs cũ uiseritis aderunt:ad arbitrium tuũ se inspici :ac detineri patiũ
tur. Quod facere occupatis non uacat.Securæ & quiete mentis est in oẽs uitæ suæ partes discurre
re.Occupatorum animi cũ uelut sub iugo sunt flectere se ac respicere non possunt. Abiit igitur uita
eorum in profundum:& ut nihil prodest:licet quãtũlibet ingeras:si non subest quod excipiat ac ser
uet:sic nihil refert quãtũ tẽporis stetur:si nõ est ubi subsideat:per quassos foratosq̃ animos trãsmit
titur. Præsens tẽpus breuissimũ est:adeo quidem ut quibusdã nullũ uideatur:in cursu enim semp
est.Fluit & præcipitatur ante desinit esse: q̃ uenit.Nec magis moraꝫ patitur quã mundus:aut sydera
quorum in re quieta semper agitatio:unquã in eodem uestigio manet.Solũ igitur ad occupatos
pertinet tẽpus quod ea breue est:aut aripi nõ possit.& idipsum illis distrctis sub multa sub
ducitur.Deniq̃ uis scire q̃ nõ diu uiuãt:uide q̃ cupiant diu uiuere.decrepiti senes paucoꝝ annorum
accessione uotis mendicant.Minores natu seipsos esse fingunt:mẽdatio sibi blandiuntur:& tam li
benter se fallunt:q̃ si fata una decipiant.Iam ergo cũ aliqua imbecillitas mortalitatis admouit quẽ
admodũ pauẽtes moriuntur:nõ tãq̃ exeãt de uita:sed tãq̃ extrahãtur.Stultos se fuisse ut nõ uixerint
clamitãt:& si modo euaserint ex illa ualitudine:in ocio uicturos.Tũc q̃ frustra parauerint:q̃bus nõ
fruentur:q̃ in casum oĩs labor ceciderit cogitant. At qbus uita ꝓcul ab oĩ negocio agitur q̃d ni spe
ciosa sit:nihil ex illa delegatur:nihil alio atq̃ alio spargitur:nihil inde fortunæ traditur:nihil negli
gentia interit:nihil largitione detrahitur:nihil superuacuũ est:tota ut ita dicã:in redditu est. Quã
tulacũq̃ itaq̃ abunde sufficit:& inde quandocũq̃ ultimus dies uenerit nõ cũctabitur uis sapiens ire
ad mortẽ certo gradu.Quæris forte quos occupatos uocẽ.Nõ ẽ quod me solos putes dicere: quos
a basilica immẽsi deinde canes eiiciunt:quos aut in sua uides turba speciosius elidi:aut in aliena cõ
tẽptius:quos officia domibus suis euocant:ut alienis foribus illidãt astam ꝓtoris ĩfami lucro labo
rãt:lucus & q̃ neq̃ superatio exercet.Quorũdã ociũ occupatũ est in uilla:aut in lecto suo: in media
solicitudine q̃uis ab oĩbus recesserunt:sibiipsi molesti sunt .Quoꝝ nõ ociosa uita est dicẽda:sed de
fidiosa occupatio.Illũ tu ociosũ uocas:q̃ corinthia paucorũ furore præciosa:anxia subtilitate cõti
nuat:& maiorẽ diẽꝝ partẽ in eruginosis lamellis cõsumit:q̃ in te roma cœnãꝑ facinus romanis q̃
dẽ uitiis laboremus sectator puerorũ rixãtiũ sedet:q̃ uictoꝝ suoꝝ gregis mercãtiũ & coloꝝ paria d
ducit q̃ athletas nouissimos pascit.Quid illos ociosos uocas:qbus apud tõsorẽ :multæ horæ trans
mittũtur:dũ decerpitur:si qd ꝓxima nocte succreuit:dũ de singulis capillis in cõsiliũ itur:dũ aut di
secta coma restituitur:aut deficiens.hinc atq̃ illinc in frõtẽ cõpellitur:quomodo nascũtur si tõsor
paulo negligentior fuit tãq̃ uiꝝ tõderet. Quomodo excãdescũt :siqd ex iuba sua decisum est:siqd
extra ordinẽ iacui:nisi oia sua in annulos suos reciderũt.Quis est istoꝝ q nõ malit rẽpublicam suã
turbari quã comã .Qui non solicitior sit de capitis sui decore q̃ de salute .Qui nõ cõptior esse ma
lit quã honestior. Hos tu occisos uocas iter pectinem speculumq̃ occupatos.Quid illi qui in com
ponendis:audiendis:discendis canticis operatis sunt:dum uocem eius rectum cursum natura &op
timum & simplicissimum fecit in flexu modulationis:ineptissime torquent. Quorum digiti ali
quod inter se carmen mentientes semper sonant:quorum cum ad res serias etiam sæpe tristes adhi
biti semper exauditur tacita modulatio.Non habent isti ocium:sed iners negocium .Conuiua me
hercule horum non posuerim inter uacantia tempora:cum uideam quam soliciti argentum ordi
nent:quã diligenter exoletorum suorum tunicas succingant:quam suspensi sunt .quomodo aper
a coco cæsus exat.Quanta celeritate signo dato:gladii administeria decurrant.Quanta arte scindã
tur aues in frustra non enormia:quam curiose infœlices pueruli ebriorum sputa detergant. Ex his
laudantiæ lautitiæq̃ fama captatur :& usq̃ eo in omnes uitæ successus mala sua illos sequuntur.
Vt nec bibant sine ambitione:nec edant.Nec illos quidem inter ambitiosos numeraueris :qui sel
la se & lectica huc & illuc ferunt:& ad gestationũ suarum quasi deserere illas non liceat : horas oc
currunt:quos quando lauari debeant:quando noctare quando cœnare:alius admouet:& usq̃ eo ni
mio delicati animi languore soluuntur:ut per se scire non possint an esuriant. Audio quendam
ex delicatis:si modo delitiæ uocandæ sunt :uitam & consuetudinem humanam dediscere.Cum ex
balneo inter manus elatus & in sella positus esset dixisset interrogando iam sedeo .Hunc tu igno
rantem an sedeat putas scire an uiuat:an uideat:an ocios sit:non facile dixerim: utrum magis mi
serear si hoc ignorauit:an se ignorare finxit.Multarũ quidem rerum oblitionem sentiuut:sed mul
taꝫ imitãtur quædam uitia illos quasi fœlicitatis argumenta delectãt.Nimis humilis &cõtẽpti ho
minis esse uidetur scire quid faciat.In huuc & minimos multa mentiri :ad exprobandam luxu-

riam puta.Plura meherc[illegible]ile præ[illegible]eun[illegible] finguntꝫ& tanta incredibilium uitiorum copia ingenio
so in hunc unum seculi proce[illegible]..ut tam mimorum arguere possimus negligentiam:esse aliquem
qui usq̃ eo delitiis intenerit:ut an sedeãt alteri credat.Non est ergo ociosus hic:aliud nomẽ impo
nas.Aeger est:immo mortuus est.ille ociosus est cui ocii sui consensus est.Hic uero semiuiuus cui
ad intelligẽdos corporis sui habitus rudice opus est.Quomodo potest hic alicuius temporis domi
nus esse?persequi singulos longum est:quorum aut latercula:aut pila:aut excoquendi in sole cor
poris cura consumpsere uitam.Non sunt ociosi quorum uoluptates multum negocium habent.
Nam de illis nemo dubitabit:quin operose nihil agant:qui in litterarum inutilium studus detinen
tur:quæ iam apud romanos quoq̃ magna manus est.Græcorum iste morbus fuit:quærere quẽ nu
merum remigum Vlixes habuisset?prior scripta esset Ilias:an odyssea?Præterea an eiusdẽ esset au
toris?Alia deinceps huius notæ:quæ siue contineas:nihil tacitam conscientiam iuuat:siue profe
ras non doctior uideberis sed molestior.Ecce romanos quoq̃ inuasit inane studium supernacua di
scendi.His diebus audiui quendam sapientem referẽtem:q̃ primus nauali prælio Tullius uicit:p̃i
mus Curius Dentatus in triumpho duxit elephantes:etiam si nunc ista ad ueram gloriam non ten
dunt:circa ciuilium tamen operũ exempla uersantur non est profutura talis scientia:est tamen quæ
nos speciosa rerum uanitate detineat.hoc quoq̃ quærentibus [illegible] primus
persuasit nauem conscendere?Claudius is fuit:Candes ob hoc ipsum appellatus:quia plurium ta
bulaꝝ contextus candes apud antiquos uocatur.unde tabule codices dicuntur:& naues nũc quoq̃
quæ ex antiqua consuetudine commeatus subeunt:candicare uocãtur.Sane & hoc ad rem pertine
at q̃ Valerius Cotuinus primus Messanam uicit:& primus ex familia Valerianorum urbis captæ in
se translato nomine Messana appellatus est:paulatumq̃ uulgo permutãte literas:Messala dictus est.
nunc & hoc quicq̃ curare permittas q̃ primus.L.Sylla in circo leones dedit:cũ alioquin alligati tũc
detinerentur ad conficiendos ex missis a rege Otto iaculatores:& hoc sane remittatur.Num & põ
peium primum in circo elephantorum duo de uiginti pugnam ædidisse:commissis in ore prælii
noxiis hominibus ad ullam rem bonam pertinet:princeps ciuitatis & inter antiquos principes ut fa
ma tradidit bonitatis eximiæ memorabile putauit spectaculi genus:nouo more perdere homines
depugnant parum est lacinantur:parum est ingenti mole animalium exterrantur.satius erat ista in
oblitionem ire:ne quis postea potens disceret inuideretq̃ rei minime humanæ.O q̃tum caliginis
mentibus humanis obicit magna felicitas:ille se supra rerum naturam esse tunc credidit cũ tot mi
serorum hominum cateruas:sub alio cœlo natis beluis obiceret:cũ bellum inter tam disparia ani
malia committeret:cum in conspectu populi romani multum sanguinis funderet:mox plus ipsum
fundere coacturus.At idem postea alexandriam perfidia deceptus ultimo mancipio transfodiẽdũ
se præbuit:tum demum intellecta inani iactatione cognouimus sui.Sed ut illo reuertar unde decess
si & in alia materia ostendam superuacuam quorundam diligẽtiam:idem enarrabat Metelium ua
tis in Scilia pœnis triumphantem unum omnium romanorum ante currum centum & uiginti ca
priuos elephãtes duxisse.Syllam ultimum romanorum protulisse pomœrium:quod nunq̃ prouin
ciali sed italico agro acquisito mos proferre apud antiquos fuit.hoc scire magis prodest q̃ aduenti
num mõtem extra pompeium esse ut ille affirmabat propter alteram ex duabus causis:aut q̃ plebs
eo secessisset:aut q̃ remo auspicãte illo loco aues nõ addixissent.alia deinceps innumerabilia:quæ
aut ficta sunt mẽdaciis:aut similia.Nam ut concedas omnia eos fide bona dicere ut ad prestationẽ
scribant:tamen cuius ista errores minuent:cuius cupiditates præmant:quem fortiorem:quem iu
stiorem:quem liberaliorem facient.Dubitare se interim Fabianus noster aiebat:an satius esset nul
lis studiis admoueri:q̃ his implicari.Soli omniũ ociosi sunt qui sapientiæ uacãt:soli uiuũt:nec eni
suam tantũ ætatẽ bene tuentur omne euum addiciunt:quicquid annorum ante illos actum est:illis
acquisitum est:nisi ingratissimi sumus.Illi clarissimi sacrarum opinionum conditores:nobis nati
sunt:nobis uitam præparauerũt:ad res pulcherrimas ex tenebris ad lucem eruptas.alieno labore de
ducimur:nullo nobis seculo interdictum est:in omnia admittimur.& si magnitudine animi egre
di humanæ imbecillitatis angustias libet:multum per quod spatiemur tẽporis est.Disputare cũ So
crate licet:dubitare cũ Carneade:cum epicuro quiescere:hominis naturam cum Stoicis uincere:cũ
Cinicis excedere:cũ rerum natura in consortiũ omnis æui patiatur incedere:quid ni ab hoc exiguo
& caduco temporis transitu:in illa nos toto demus animo:quæ immensa:quæ æterna sunt:quæ cũ
melioribus communia.Isti qui per officia discurrant:qui se aliosq̃ inquietant:cũ bene insanierint:
cum omnium limina quotidie perambulauerint:nec ullas apertas fores præterierint:cũ per diuer
sas domos meritoriam salutationem circumtulerint:quorum quemq̃ ex tam immensa & uariis cu
piditatibus districta urbe poterunt uidere:q̃ multi erunt quorum illos:aut somnus:aut luxuria:aut
inhumanitas submoueat:q̃ multi qui illos cum diu torserint:simulata festinatione transcurrant:q̃
multi per refertum clientibus atrium prodire uitabunt:& per obscuros ædium aditus profugient:
quasi nõ inhumanius sit decipere quam excludere.quam multi ex hesterna crapula semisomnes &
graues illis miseriis somnum suum rumpentes:ut alienũ expectent uix alleuatis labiis in susurratũ
millies nomẽ excitatiõe superbissima reddẽt:nos in ueris officiis morari putamus:licet dicamus:q̃

Zenonem:qui Pithagoram quotidie & Democritum cæteros q̃ antistites bonarũ artium:qui Aristotelem & Teophrastrum uolent habere q̃ familiarissimos:memo horũ horã uacauit:nemo nõ uenientem ad se beatiorem:amantiorem q̃ sui dimittet:nemo q̃q̃ uacuis a se manibus adire patiatur: nocte conueniri & interdum ab omnibus mortalibus postulant horũ te mori nemo coget:oẽs docebunt:horum nemo annos tuos cõterit:suos tibi cõtribuit:nullius ex his sermo periculosus erit:nullius amici capitalis sumptuosa obseruatio. Trahes ex illis quicquid uoles:per illos nõ stabit quo minus plurimũ quantum cœperis haurias:quæ illũ fœlicitas:q̃ pulchra senectus manet:qui se in horũ clientelam contulit:habebit cũ quibus de minimis maximisq; rebus deliberet:quos de se quotidie consulat:a quibus audiat uerũ sine contumelia:laudetur sine adulatione. Ad quorũ se similitudinẽ effingat. Solemus dicere non fuisse in nostra potestate quos sortiremur parentes forte nobis datos nobis uero ad nostrũ arbitrium nasci licet:nobilissimorũ ingeniorum familiæ sunt. Elige inq̃ asciscendi:non in nomen tantũ adoptaueris:sed in ipsa bona quæ nõ sunt fordide nec maligne custodienda:maiora fiunt quo illa a pluribus diuiseris. hi tibi dabũt ad æternitatẽ iter:& te in illum locũ ex quo nemo eiicietur subleuabunt. hæc una ratio est extendendæ mortalitatis:immo immortalitatem uertendi honores & monumenta. Quicquid aut decretis ambitio iussit:aut operibus extraxit [illegible] nihil nisi longæ admonitat netustas:& mouet ocius:quod consecrauit sapientia nocere non potest:nulla delebit ætas:& nulla diminuet sequens:ac deinde semper ulterior aliquid ad uenerationem confert. Quoniam quidem in uicinio uersatur inuidia simplicius longe posita miramur. sapientis ergo multum patet uia:non idem illum qui cæteros terminos includit solis generis humani legibus soluitur. omnia illi secula ut deo seruiunt:transiuit tempus aliquod hac recordatione comprehendit:instat:hoc utitur:uenturum est hos percipit:longam illi uitam facit:omniũ temporum in unum collocatio:illorum breuissima ac solicitissima ætas est:qui præteritorũ obliuiscuntur:præsentia negligunt:de futuro timent. Cum ad extrema uenerint:sero intelligunt miseri:tãdiu se dum nihil agunt occupatos fuisse. Nec est q̃ hoc argumento probari putes lõgam illos agere uitam:quia interdum mortem inuocant:uexat illos imprudentia incertis affectibus & incurrentibus in ipsa quæ metuunt:mortem sæpe ideo optant:quia timent. Illud quoq; argumentum nõ est q̃ putes diu uicturum q̃ sæpe illis longus uidetur dies q̃ dum ueniant ad conditum tempus cœnæ tardeue horas queruntur:nam si quando illos deserunt occupationes in ocio relicti æstuant:nec quomodo disponant ut extrahant sciunt:itaq; ad occupationẽ aliquam tendunt. & quod interiacet omne tempus graue est:tam in herculeos q̃ quando dies muneris gladiatori indictus est. Aut cum alicuius alterius uel spectaculi uel uoluptatis expectatur constitutum:transire medios dies uolũt. Omnis illis speratæ rei longa dilatio est ad illud tempus quod amãti breue est & præceps breui usq; in ultimo suo uitio:aliunde enim alio transfugiunt & consistere in una cupiditate non possunt:non sunt illi longi dies sed inuisi. At contra q̃ exignæ noctes uidentur quas in complexu scortorum aut uitio exigunt. Inde & iam poetarum furor fabulis humanos errores alentium:quibus uisus est Iupiter uoluptate concubitus clementer duplicasse noctem. Quid aliud est uitia intendere:q̃ auctores illis inscribere deos:& dare morbo:exemplo dignitatis excusatam licentiam. possunt istis non breuissime uideri noctes:quas tam care mercantur diem noctis expectatione perdũt:noctem lucis mœtu. Ipse uoluptates eorum trepidæ & nariis terroribus inquiete sunt:subitq; cum maxima exultatione solicita cogitatio. Hæc q̃diu ab hoc effectu reges suam fleuere potentiam:nec illos magnitudo fortunæ suæ delectauit:sed uenturus aliquando finis exterruit:cum per magna cãporum spatia porrigeret exercitum:nec numerũ eius:nec mensuram comprehenderet. Persarum rex insolentissimus lachrymas fudit:q̃ intra centum annos nemo ex tanta iuuentute superfuturus esset. at illis erat admoturus fatum:ille qui flebat:perditurusq; alios in terra:alios in mari:alios in prælio:alios fuga:& intra exiguum tempus consumpturus illos:centesimum annũ timebat. Quid q̃ gaudia eorũ quoq; trepida sunt. non enim solidis causis innituntur:sed eadem quæ oriuntur uanitati turbantur. Quæ lia autem putes tempora esse etiam ipsorum confessione misera:cum hæ quoq; quibus se attollũt & super hominem efferunt parum sincera sunt. maxima quæq; bona solicita sunt:nec ulli fortunæ minus bene q̃ optime creditur:alia fœlicitate ad tuendã fœlicitatem opus est:& pro ipsis quæ successerunt uotis:uota facienda sunt. Omne enim quod fortuito euenit:instabile est:quod altius surrexit oportunum est in occasum. Neminem porro casura delectant:miserrimã ergo necesse est non tantum breuissimam uitam eorũ esse:qui magno parant labore quod maiore possideãt. operose assequuntur quæ uolunt:anxii tenent quæ assecuti sunt. Nulla interim nunq̃ amplius reddituri tẽporis est ratio. Nouæ occupationes ueteribus subtituuntur spes spem excitat. Ambitionẽ ambitio nisi rarũ non finis queritur:sed materia mutatur. nostri nos honores torserũt. plus tẽporis alieni effecerunt. candidati labore destituimus. suffragationes incipimus. accusandi deposuimus molestiã. iudicandi nascimur. iudex desiit esse quæstor est. aliorũ bonorum mercenaria procuratione cõsenuit. suis operibus detinẽtur. Mariũ caligo dimisit:cõsulatũ exercet. Quintus dictaturã properat præuadere ab aratro reuocabitur. ibit in pœnos nõ tãtæ maturus rei Scipio:uictor Hãnibalis:uictor Anthiochi:sui cõsulatus decus:fraterni spõsor:ne per ipsum mora sit cũ Ioue reponeretur:ciuiles seruato-

rem agitabunt seditiones:& pro fastidiosos iuuene æquos honores iam senem contumacis exilii de ectabit ambitio. nunq̃ deerit uel fœtures uel miserę solicitudinis causæ per occupationes intercludetur ocium nunq̃ agetur:semper orietur. Excerpe itaq; de uulgo Pauline clarissime:& in trãquilliorem portum non pro ætatis spatio iactatus tãdem recede:cogita quot fluctus subieris:quot tempestates partim priuatas sustinuens:partim publicas in te cõuerteris. satis iam per laboriosa & inquieta documenta exhibita uirtus est. experire qd in ocio faciat maior pars ætatis:melior reipub. data sit. Aliquid temporis tui sume etiam tibi:nec ad segnem aut inertem quietẽ uoco. non ut somno & charis turbæ uoluptatibus quicquid est in te indolis uiuæ demergas:non est istud acquiescere. inuenies maiora omnibus adhuc tractatis operibus:quæ repositus & securus agites. tu quidẽ orbis terrarum rationes administrans tam abstinenter q̃ alienas:tam diligenter q̃ tuas:tam religiose q̃ publicas in officio amorem consequeris:in quo odium uitare difficile est. Sed tamen mihi crede:satius est uitæ suæ rationem:q̃ frumenti publici nosse. Istum autem animi uigorem:rerum maximarum capacissimum a ministerio honorifico quidem sed parum ad beatam uitam apto:ad te reuoca. & cogita non id egisse te ab ætate prima omni cultu studiorũ liberalium:ut tibi multa milia frumenti committerentur. maius quiddã & altius de te promiserunt non deerunt & frugalitatis exactæ homines & laboriosæ operæ:Tanto aptiora exportãdis oneribus tarda iumenta sunt q̃ nobiles equi quorum generosam pernicitatem quis nunq̃ graui farcina pressit. Cogita præterea quantum solicitudinis sit:ad tantam te molem obiicere:cum uentre humano tibi negocium est:nec rationem patitur:nec æquitate mitigatur:nec ulla prece flectetur populus esuriens modo intra paucos illos dies:quibus. C. Cæsar perit siquis inferis sensus est:hoc gratissime ferẽs:quod dicebat populo romano superstiti:septem aut octo certe dierum cibaria superesse dum ille potens nauibus iungit:& uiribus imperia ludit. Aderat ultimum malorum obsessis quoq; alimentorum ægestas. exitium pœnæ ac fames consistit:& quæ famem sequitur rerum omnium ruina:furiosi & externi & insœliciter superbi regis mutatio. Quem tunc animum habuerunt illi quibus erat mandata frumenti publici cura:ferrum:saxa:ignes:gladium:excepturi summa dissimulatione tantum inter uiscera latentis mali tegebant cum ratione. Quædam enim ignorantibus ægris curanda sunt. Causa multis moriendi fuit:morbum sunm nosse. Recipe te ad hæc tranquilliora:tutiora:maiora. Simile tu putas esse utrũ cures ut incorruptum & a fraude ad uendentium & negligentia frumentum trãsfundatur in horrea: ne concepto humore uitietur & concalescat:ut ad mensuram pondusq; responpeat:an ad hæc sacra & sublimia accedas? Scituras quæ materia sit diis:quæ uoluptas:quæ conditio:quæ fortuna:quis animum tuũ casus expectet:ubi nos a corporibus dimissos natura componat. Quid sit quod huius mundi grauissima quæq; in medio sustineat:supra leuia suspendat:in summum ignem ferat:syderа cursibus suis excitet. Cætera deinceps ingentibus plena miraculis. uis tu relicto solo:mẽte ad ista respicere:nunc dum calet sanguis ingentibus ad meliora eundum est. expectat te in hoc genere uitæ multum bonarum artium:amor uirtutum atq; usus:cupiditatum obliuio:uiuendi atq; moriendi scientia. alia rerum quies:omnium quiddam occupatorum conditio misera est. eorum tamẽ miserrima qui ne suis quidem occupationibus laborant:ad alienum dormiunt somnum:ad alienum ambulant gradum:ad alienum comedunt appetitum:& ad alienum gradiũtur uiaticum:& multotiens tantali more inter opes & copias positi:quas suas solum uident defectum intolerabilem omnium sibi magis delectabilium patiuntur. amare & odisse res omnium liberrimas iubentur. Hi si uelint scire q̃ breuis eorum uita sit:cogitant ex quota parte sua sit:cum uideris itaq; prætextam arti sæpe sumptam:cum celebre in foro nomen non inuideris:ista uitæ damno parantur:ut unus ab illis numeretur ante omnes amicos suos conterẽt. Quosdam autem cum in summum ambitionis enterentur inter prima luctantes ætas relinquit. Quosdam cum in cõsumationem dignitatis per mille indignationes erupissent:misera subit cogitatio ipsos laborasse in titulum sepulchri. Quorundam ultima senectus dum in nouas spes ut iuuenta disponitur:inter conatus magnos & improbos inualida defecit. Fœdus ille quem in iudicio pro ignotissimis litigatoribus grandem natu & imperitæ coronæ assensiones captantem spiritus liquit. Turpis ille qui uiuendo lapsus citius q̃ laborando inter ipsa officia collapsus est. Turpis quem in accipiendis in morientem rationibns diu tractus risit hæres. Præterire quod nihil occurrit exemplum non possum. Tyránus fuit exacte diligentiæ senex:qui post annum nonagesimum cum uacationem procuratiõis a. C. Cæsare ultro accepisset componi se in lecto & uelut exanimen a circunstante familia plangi iussit. Lugebat domus ociũ domini senis:nec finiuit ante tristitiã q̃ labor illi suus restitutus est:adeo ne iuuat occupatum mori: Idẽ pleriscq; animus est:diutius cupiditas illis laboris:q̃ facultas. cũ imbecillitate corporis pugnat senectutem ipsam nullo alio numero grauem iudicant:q̃ q̃ illos seponit. Lex a quinquagesimo anno militẽ nõ tegit. A sexagesimo senatorẽ nõ citat. difficilius hoies a se ociũ impetrẽt q̃ a lege. Interim dũ rapiũtur & rapiũt dũ alter alterius quietẽ rũpit:dũ mutuo sũt miseri:uita est sine fructu:sine uoluptate:sine ullo ꝓfectu animi. nemo in cõspicuo mortẽ habet nemo nõ ꝓcul spes itẽdit. Quidã uero disponũt etiã illa q̃ ultra uitã sunt:moles magnas sepulchrorũ & operæ publicorũ dedicatiões & ad rogũ munera & ãbitiosas exeqas. At mehercule istoꝝ funera tanq̃ nimiũ uixerit ad faces & ce

reos ducenda sunt. Nostra corpora firma sunt: si rerugas ac cōditionē naturæ omnia destruētis: & unde edidit eodem reuocātis: caduca sunt. Quid enim in mortale planus mortales fecerint? septē illa miracula: & si qua his multo mirabiliora: frequentiunt annorum extruxit ambitio: aliquādo so lo æquata uisentur. Ita est nihil perpetuū pauca diuturna sunt. Aliud alio modo fragile est: rerū exi tus uariantur. Cæterū quicquid cœpit & desinit: modo quidā minantur interitum: & hoc quod uni uersum & omnia diuina humanaq; complectitur: si fas putas credere: dies aliquis dissipabit & i con fusionem ueterum tenebrasq; demerget. Eat modo aliquis & singulas comploret animas: Carthaginis ac Nummantiæ Corinthiq; cinerem. & siquid aliud altius cecidit lamentetur: cum etiam hoc quod non habet quo cadat etiam sit interiturū. Eat aliquis & fata tantum aliquando nefas ausura sibi non pepercisse conqueratur. Quis tam superbe impotentisq; arrogantiæ est: ut in hac naturæ ne cessitate omnia ad eundem finē reuocantis se unum ac suos seponi uelit? ruinæq; ipsi mundo im minenti aliquā domum subtrahat. Maximū ergo solatium est cogitare id sibi accidisse: quod ante se passi sunt: omnesq; passuri. & ideo mihi uidetur rerū natura quod grauissimū fecit ac cōmune fe cisse: ut crudelitatem facti consolaretur æqualitas. Illud te quoq; non minimū adiuuerit: si cogitaue ris nihil profuturū dolorem tuum illi quē desideras nec tibi, uoles enim longum esse quod itu rum est. Nam si quicq; tristitia prosecturi sumus non recuso quicquid lachrymarū fortunæ meæ su perfluit tuæ fundere. Inueniam etiam nūc per hos exhaustos iam fletibus domesticis oculos quod effluat: si modo ideo tibi futurum bono est. Quid cessas? conqueramur: atq; adeo ipse hāc litem me am faciam. Iniquissima omnium iudicio fortuna. adhuc uidebaris eum h ominem continuisse: qui munere tuo tantam uenerationem receperat: ut quod raro ulli contingit fœlicitas eius effugeret in inuidiam. Ecce eum dolore illi nomine Polybio cui eius est frater quem saluo Cæsare accipere ma ximum poterat impressisti. & cū bene illum undiq; circuisses: intellexisti hanc partem tantūmodo patere ictibus tuis. Quid enim illi aliud faceres: pecuniā eriperes nunq; illi obnoxius fuit. nunc quo q; q̄tum potest illum a se obiecit: & in tanta fœlicitate acquirendi: nullū maiorem ex ea fructū q̄ cō temptus eius petit. Eriperes illi amicos: sciebas tam habilem esse se: ut facile in locū amissorum pos set alios sustinere. Vnum enim ex his hunc quos in principali domo potentes uidi: cognouisse ui deor: quē omnibus amicum habere cum expediat magis tamen etiam libet. Eriperes illi bonā opi nionem: solidior est hæc apud eum q̄ ut a te quoq; ipsa concuti posset. Eriperes bonā ualitudinem sciebas animū eius liberalibus disciplinis: quibus nō nutritus tantum: sed innatus est: sic esse funda tum: ut supra omnes corporis dolores emineret. Eriperes spiritū q̄tulum nocuisses: longissimū illi ingenua æuum fama promisit. Id ægit ipse ut meliore sui parte duraret: & cōpositis eloquētiæ præ claris operibus: a mortalitate se uindicaret: q̄diu fuerit ullus litteris honor: q̄diu steterit: aut latinæ linguæ potentia: aut græcæ gratia uigebat cū maximis uiris: quorum se ingeniis uel contulit: uel si hæc uerecundia eius recusat applicuit. Hoc ergo unū excogitasti: quomodo illi maxime posses no cere. Quo melior enim est quisquis: hoc sæpius ferre te cōsueuit: sine ullo dilectu furentē: & inter ip sa beneficia metuendam. Quantulum etat tibi immunē ab hac iniuria præstare eū hominē: in quē uidebatur indulgētia tua ratione certa peruenisse: & non ex tuo more temere icidisse. Addiciamus si uis ad has querelas ipsius adolescentis intercœptam inter prima incrementa indolem: dignus fu it ille te fratre. tu certe eras dignissimus: qui nec ex indigno quidem quicq̄ dolores fratre. Redditur illi testimoniū æquale omnium hominū. Desideratur in tuum honorem. Laudatur in suū. nihil in illo fuit quod non libenter cognosceres. Tu quidem etiā minus bono fratri fuisses bonus: sed in il lo pietas tua idoneam nacta materiam: multo te liberius exercuit. Memo potentiā eius iniuria sen sit: nunq̄ ille te fratrem ulli minatus est. Ad exemplū se modestiæ tuæ formauerat: cogitabatq; q̄tū tu & ornamentū tuorū esses & onus suffecit ille huic sarcinæ. O dura fata & nullis æqua uirtutibus anteq̄ fœlicitatē tuā nosceret frater tuus: exēptus est. Parū autem ne indignari scio: nihil ē enim dif ficilius: q̄ magno dolori: paria uerba reperire. Iā nūc tamē siqd̄ pficere possumus: fateamur & cōque ramur. Quid tibi uoluisti tam iniusta & tam uiolenta fortuna: tam cito indulgentiæ tuæ pœnitu it: quæ ista crudelitas est: in medios fratres impetū facere: & tam cruenta rapina concordissimā tur bam imminere: tam bene stipatam optimorum adolescentium domū in nullo fratre degenerantē turbare: & sine ulla causa deliberare uoluisti. Nihil ergo prodest innocentiā adesse: lege exacta nihil antiqua frugalitas: nihil fœlicitatis summæ potentia: summa conseruata abstinentia. nihil sincerus & tutus litterarū amor: nihil ab omni labe mens uacans. Luget Polybius & in uno fratre quicqd de relinquis possit metuere. Admonitus etiam de ipsis doloris sui solatiis timet. Facinus indignum lu get Polybius: & aliquid propitio dolet Cæsare: hoc sine dubio impotens fortuna captasti: ut osten deres neminem contra te: nec a Cæsare quidem posse defendi. Diutius accusare fata possumus. stāt dura & inexorabilia: nemo illi conuitio: nemo fletu: nemo causa mouet. nihil unq̄ parcunt ulli: nec remittunt. Proinde parcamus lachrymis: nihil proficientibus. Facilius nos enim illis doloribus ad diciet q̄ illas nobis reducet. Qui si nos torquet non adiuuat. primo quoq; tempore deponēdus est: & ab inanibus solatiis: at q; amara quadam libidine dolendi animus recipiendus est. Nā lachrymis nostris: ni ratio finem fecerit: fortuna non faciet. Omnes agedum mortales circūspice. Larga ubiq;

flēdi & assidua materia. Alium quotidianum opus laboriosa ægestas uocat. Aliū ambitio nunq̄ qeta solicitat. Alius diuitias quas optauerat metuit: & uoto laborat suo. Aliū solicitudo: aliū labor torquet. Aliū sup uestibulū obsidēs turba. Hic habere se dolet liberos. Hic pdidisse. Lachrymæ no bis deerūt anteq̄ causæ dolēdi. Nō uides, qualē uitā nobis rerū natura promiserit: quæ primū nascē tiū hominū fletū esse uoluit. hoc pricipio edimur. huic ois sequētiū annorū ordo cōsentit: sic uitā agimus. ideoq; moderate id fieri debet a nobis: quod sæpe respiciēdū est & respiciētes quātū a tergo req; tristiū imineat se nō finire lachrymas. at certe reseruare debemus. Nulli parcēdū est rei magis q̄ huic: cuius tu frequēs usus est. Illud quoq; te minimū adiuuerit: si cogitaueris nulli uinc gratū esse doloré tuū: q̄ ei cui pstari uidetur. Torqueri ille te aut nō uult aut nō intelligit. Nulla itaq; eius officii rō est: q; ei cui præstatur: si nihil sētit supuacuū est si sētit ingratū est, neminē toto orbe terra rū esse: q delectetur lachrymis tuis: audacter dixeriz. Quid ergo quē nemo aduersus te animū gerit eū esse tu credis fratris tui: ut cruciatu tui noceat tibi: ut te uelit abducere ab occupatōib⁹ tuis: idest a studio: & a Cæsare. Nō est hoc simile ueri. Ille enī indulgētiā tibi tāq̄ fratri ostendit: & pstitit uenerationē tāq̄ parēti: cultū tāq̄ superiori. Ille desiderio tibi eē uult: torméto esse nō uult. Quid itaq; iu uat doloris ui tabescere: quē siquis defūcti sēsus est finiri frater tuus cupit: de alio fratre cuius icerta posset uolūtas uideri: omnia hec nō dubie ponerē & dicerē: nūc te [illegible] lachrymis. Nūq̄ desinē tibus frater tuus cupit indignus hoc aspectu tuo est: siue nō uult uteroq; uestrū inertē doloré dimitti te. Nec impius frater si desiderari debet ne pius si uelit. In hoc uero cuius tā explorata pietas est pro certo habēdus est. Nihil esse illi posse acerbius: q̄ si tibi hic casus eius acerbus est: si te ullo mō torq̄t si oculos tuos idignissimos hoc malo sine ullo flēdi fine cōturbat idē & exhaurit. Pietatē tuā tamē nihil æque a lachrymis iā iutilibus abducet: q̄ si cogitaueris fratribus te tuis exēplo eē debere: fortiter hāc fortunæ iniuriā sustinēdi. Quod duces magni faciunt rebus afflictis: ut alacritatē de idustria simulēt: & ad uersas res adumbrata lætitia abscōdāt: ne militū animi si factā ducis sui mētē uiderit & ipsi collabātur. Id nūc quoq; faciēdū est: idue dissimlē aio tuo uultū: & si potes, piice omnē ex to to doloré: si minus itrorsus abde & cōtine ne appareat: & da operā ut fratres tui te imittētur. qui ho nestū putabūt quodcūq; facientē uiderit: animūq; ex uulto tuo sumēt & solatiū debes esse & cōsolator illorū. Nō poteris aūt hoc mœrori obstare nisi tuo indulseris. Pōt & illa res aluctu te, phibere nimio si tibi ipse renūciaueris: nihil hoc quæ facis posse subduci. Magnā tibi personā hominū con sēsus ipos fuit. hæc tibi tuēda ē, circōstet te ois ista cōsolātiū frequētia: & in animū tuū iqrit ac, plpicit quātū roboris ille aduersus doloré habeat: & utrū ne tu qui tantū i rebus secūdis idulgere scias: an & aduersas possis uiriliter facere obseruātur oculi tui. Liberiora oia sūt his quoq; effectū tegi possūt Tibi nullū secretū libeq; est: i multa luce fortuna te posuit oēs scient quomō te in isto tuo gesseris uulnere: utrū ne statim pcussus arma submisseris: an i statu & i gradu steteris. Oliz te inaltioré ordinē: & amor Cæsaris extulit: & tua studia deduxerūt: nihil te plebeū decet: nihil humile. Quid autē tā humile ac muliebre est q̄ cōsumēdū se dolori cōmittere: nō idē tibi i luctu pari quod tuis fratrib⁹ licet. Multa tibi nō pmittit opinio de studiis ac moribus recepta. Multū a te homies exigūt: multū expectāt. Si uolebas tibi oia licere ne cōuertisses in te ora oīum: nūc aūt tibi pstādum est quantū p misisti. Oibus illis qui opera ingenii tui laudāt: qui describāt: quib⁹ cū fortuna tua opus nō sit inge nio opus est. Custodes animi tui sunt. Nihil unquam ita potes indignū facere, puecti & eruditi uiri pfessione: ut nō multos admirationis de te suæ nō pœniteat. Nō licet tibi flere imodice: nec hoc tā tūmō nō licet: nec sōnū quidē extēdere i partē diei licet: aut a tumultu rerū i otiū ruris gratia q̄tis cōfugere: aut assidua laborioſi officii statōe: fatigatū corpus uolūtaria pegrinatiōe recreare: aut ſspe staculoq; uarietate aium detinere: aut ex tuo arbitrio diē disponere. Multa enim nō licēt q̄ hūilimis i angulo iacētibus licēt. Magna seruitus est ex magna fortuna: nō ſz ibi q̄cq̄ arbitrio tuo facere: audi enda sūt tot hoiuz milia tot disponēdi libelli: tātus req; ex orbe toto occurētiū cōgestus ut possit p ordinē suū pricipis maximi officiū geri ibiq; aī ē. Nō ſz tibi unq̄ flere: ut multos flētes audire possis ut piclitātiū: & ad misericordiā mittissimi Cæsaris peruenire cupiētiū. Lachrymæ tibi tuæ affīcāde sūt. Hoc tamē etiā nunc leuioribus remediis adiuuabit. Cū uoles omnium req; obliuisci: cogita Cesarē: uide quātā huius uitæ in dulgētiæ fidē: quātā industriā debeas. intelliges nō magis tibi incurnari licere q̄ illi. Si quis mō est fabulis traditus cuius hūeris mundus inititur. Cæsari quoq; ipi cui omnia licēt: pter hoc ipsum multa non licent. Omnium domos illius uigilia defendit omnium ocium illius labor: omnium delicias: illius industria: omnium uocationeſz illius occupatio. Exquo se Cæsar orbi terrarum dedicauit: sibi eripuit & syderum modo: quæ in re quita semper cursus suos explicant nunquam illi licet nec subsistere: nec quicq̄ suum facere. Ad quendam itaq; modum tibi quoq; eadē necessitas iniungitur: non licet tibi ad utilitates tuas ad studia tua respicere. Cæsare orbem terrarum posidente impartiri te nec uoluptati: nec dolori nec ulli alii rei potes. totū te Cæsari debeas. Addice nunc q; eum semper prædices: cariorem tibi spiritu tuo Cæsarem fore fas tibi non est saluo Cæsare de fortuna quæri. hoc incolumi: salui tibi sunt tui. nihil perdidisti. non tantū siccos occulos tuos esse: sed etiam lætos oportet. In hoc tibi omnia sūt: hoc p omnibus est. Quod

longe a sẽsibus tuis prudẽtissimis piissimisq; abest aduersus fœcunditatẽ tuã parum gratus es: si tibi quicq; hoc saluo: flere pmittis. Mõstrabo etiã núc nõ quidem firmius, remedium: sed familiarius. si quã do te domũ recẽpis tũc erit tibi metuẽda tristitia. Nã q̃diu nomẽ tuũ ituberis: nullũ illa ad te iuẽ et accessũ. Oia in te Cæsar tenebit, cũ ab illo discesseris: tũc uelut occasione data insidiabitur solitudini tuæ dolor: & requiescẽti animo tuo paulatim irrepit. Itaq; nõ ẽ q̃ ullũ tẽpus uacare patiaris a studiis: tũc tibi litteræ tuæ tãdiu ac fideliter amatæ gratiã referãt: tũc te illæ antistitẽ & cultorẽ suũ iudicẽt: tunc Homerus & Virgilius tã bene de humano genere meriti: q̃ de oibus & de illis meruisti, quos pluribus notos esse uoluisti. q̃ scripserãt multũ secũ morẽtur. tutũ hic erit oẽ tẽpus: quod illis tuẽdũ cõmisseris: tũc Cæsaris tui opa ut per omnia secula domestico narrẽtur præconio: quantum potes cõpone. Nã ipse tibi optime formãdi cõdendiq; res gestas: & materiã dabit & exẽplũ. Nõ adeo te usq; eo producere: ut fabellas quoq; & cessopeos longos intentatũ romanis ingeniis opus: solita tibi uenustate cõnectas. Difficile ẽ quidẽ ut ad hæc hillariora studia tã uehemẽter percultus animus tã cito possit accedere. Hoc tamẽ argumẽtũ habeto iã correborati eius & redditi tibi: si poterit se a seuerioribus scripta ad hæc solutiora pducere. In illis enim q̃uis ægrũ eũ adhuc & secũ reluctãtem aduocabit ipsa rerũ quas tractabit austeritas, hæc quæ remissa fronte cõmẽdanda sũt sibi nõ feret nisi eũ ia sibi ab omni parte cõstiterit. Itaq; debebis eũ seuiore materia primũ exercere: deinde hillariorẽ tẽperare illud quoq; magno tibi erit leuamẽto si sæpe te interrogaueris: utrũ ne meo nomine doleo: an eius qui decessit? Si meo: petit me indulgẽtem iactatio & incipit dolor. Hoc uno excusatus q̃ honestus est: cũ ad utilitatẽ respicit a pietate desistere. Nihil aũt magis bono uiro cõuẽit q̃ in fratris luctu calculos ponere. Si illius noie doleo, necesse alterutrũ ex his duobus esse iudicem Nã si nullus defũctus sẽsus est: euasit omnia frater meus uitæ incõmoda: & in eũ restitutus est locũ: in quo fuerat anteq̃ nasceretur. & expers oĩs mali cupit nihil pati: Quis iste est furor? p eo me nũq̃ dolere desinere: qui nunq̃ doliturus est. Si est aliquis defunctis sẽsus, nunc animus fratris mei uult ex diuturno carcere emissus: tãdẽ sui turis & arbitri gestit: & rerũ naturæ spectaculi fruitur & hũana omnia ex superiore loco despicit. diuina uero quoru rõne tã diu frustra quesierat propius intuetur quid itaq; eius desiderio maceror? qui aut beatus aut nullus est. Beatum deflere inuidia est: nullum demẽtia. Ad hoc te mouet quod uidetur ingẽtibus & ingratis & maxime circunfusis bonis caruisse. Cum cogitaueris multa esse quæ pdidit cogita plura esse quæ non timet. Nõ ita eum torquebit: nõ morbus affliget: nõ suspitio lacessit: nõ edax & inimica sẽp alienis ꝓcessiõibus inuidia cõsectabitur: nõ mœtus solicitabit: nõ leuitas fortunæ cito munera sua transferẽtis inquietabit. Si bene cõputes plus illi remissum: q̃ ereptum est. Nõ opibus fruetur: nõ tua similis ac sua gratia: nõ accipiet beneficia: nõ dabit: Miserum putãs q̃ ista amisit? an beatum q̃ nõ desiderat? mihi crede: is beatior est: cui fortuna supuacua est: q̃ is cui parata est: Omnia ista bona quæ nos speciosa: sed fallaci uoluptate delectãt: pecunia dignitas: potẽtia: aliaq; cõplurima ad quæ generis humãi cæca cupiditas obstupescit: cum labore posidẽtur: cum inuidia cõspiciuntur. eosq; ipsos quos exornãt & premunt pluminãtur q̃, psunt: lubrica & incerta sunt: nunq̃ bene tenẽtur. nã ut nihil de tẽpore futuro timeat: ipa tamẽ magnæ fœlicitatis tutella solita est. Si uelis credere altius uetitatẽ intuẽtibus: omnis uita supplicium est. In hoc ꝓfundum inquietumq; ꝓiecti mare: alternis æstibus reciprocum: & mõ alleuãs nos subiectis incremẽtis: mõ maioribus dãnis descerẽs assiduæq; iactãs. nunq̃ stabili cõsistimus loco: pẽdemus & fluctuamur: & alter in alterum illudimur: & aliquãdo naufragium facimus: sẽper timemus in hoc tã ꝓcelloso & in oẽs tẽpestates exposito mari: nauigãtibus nullus portus nisi mortis est. Ne itaq; inuideris frati tuo: quiescit tandẽ liber: tandẽ tutus: tandẽ æternus est. superstitẽ Cæsarẽ: oẽmq; eius prolẽ superstitẽ te cum omnibus habet fratribus: anteq̃ quicq̃ ex suo fauore fortũa mutaret: stãtem adhuc illã & munera plena manu cõgerentẽ reliquit. fruitur nunc aperto & libero cælo: & hũili atq; depresso i cũ emicuit locũ. Quisq; ille ẽ q̃ solutas uiculis animas beato recipit sinus & núc libere uagatur. oĩaq; rerũ nature bona cũ summa uoluptate respicit; prospicit? Errat: nõ perdidit lucẽ frater tuus: sed securiorẽ fortitus est. Omnibus illud nobis cõmune est inter. quid flata deflemus? nõ reliquit ille nos: sed ante cessit. magna fœlicitas ẽ in fœlicitate mori. Est mihi credẽ: magna fœlicitas in ipsa fati fœlicitate moriendi. nihil mihi in totũ quidẽ diem certi est. quis in tã obscura & inuoluta ueritate diuinat? utrũ ne fratri tuo mors inuideat: an cõsulerit? Illud quoq; quæ iustitia in omnibus rebus necesse est te adiuuet cogitantẽ nõ iniuriã tibi factam q̃ talẽ fratrẽ amisisti sed beneficiũ datum: q̃ tã diu pietate eius tibi uti fruiq; licuit. Iniquus est qui muneris sui arbitrium danti non reliquit. Auidius qui non lucri suo habet q̃d accepit: sed dãni quod reddidit. Ingratus est iniuriam uocat finem uoluptatis. Si ultus qui nullũ fructũ esse putat bonorum nisi præsentium: qui non & i præteritis acquiescit: & ea iudicat certiora quæ obierunt: quia de illis nec desinant non est timendum. Nimis angustat gaudia sua qui eis tantummodo quæ habet ac uidet: frui se putat: & habuisse eadem pro nihilo ducit. cito enim nos omnis uoluptas relinquit: quæ fluit & transit: & pone anteq̃ ueniat aufertur. Itaq; in præteritum tempus animus mittẽdus est: & quicquid nos unq̃ delectauit reducendum: ac frequenti cogitatione pertractandum est. longior fideliorq; est memoria

uoluptatũ: q̃ ꝓsentia. quid habiti ergo optimũ fratẽ in fũmis bonis pone, nõ est q̃ cogites quãto diutius habere potuerit, sed quãdiu habueris. rerũ natura illũ tibi sicut cæteris fratribus: suo nõ mancipio dedit: sed comodauit: cuius uisũ est, deinde repetit. nec tuã in eo satietatẽ secuta est: sed suã legẽ Si quis pecuniã creditã soluisse se moleste ferat: eam præsertim cuius usum gratuitũ acceperit: nõne iniustus uir habebitur? Dedit natura frati tuo uitã, dedit & tibi: quæ suo iure usa sunt: a quo uoluit debitũ suũ citius exigit, nõ illa in culpa est cuius nota erat cõditio: sed mortalis animi spes auida: quæ subinde quicq̃d rerũ natura sit obliuiscitur: nec unq̃ sortis suæ meminit nisi cum admonetur. Gaude itaq; habuisse & tã bonũ fratẽ & usufructũq; eius: q̃uis breuior usui tuo fuerit boni consule. Cogita iocundissimũ q̃ habuisti: & humanũ q̃ perdidisti. Nec enim quicq̃ minus inter cõsentaneũ est: q̃ aliquẽ moueri q̃ sibi talis frater parum diu cõtigerit: nõ gaudere q̃ tamẽ cõtigerit. at i opinãti ereptus est: sua quẽq; crudelitas decipit & in eis quæ diligit: uoluntaria mortalitatis obliuio. Natura nulli se necessitatis suæ gratiã facturã esse testatã est. Quotidie præter oculos nostros trãseunt notorũ ignotorũq; funera. nos tamẽ aliud agimus: & subitũ id putamus esse: quod nobis tota uita denũciatur futurum. Nõ est itaq; ista fatorum iniquitas sed mẽtis humanæ prauitas insatiabilis rerum omnium: quæ indignatur inde se eximere: quo admissa est præcario. Quanto ille iustior qui nunciata filii morte: dignã magno uiro uocẽ emisit. Ego cu genuerim mortuũ sciui: prorsus non miteris ex hoc natum esse: qui fortiter mori posset: nõ accepit tãq̃ nouũ nũciũ filii mortẽ. Quid est enim noui hominẽ mori cuius tota uita: nihil aliud q̃ ad mortẽ iteresse: ego cũ genui tũ morituros sciui. Deinde adiecit esse maioris prudẽtiæ & animi: rẽ huic rei sustuli. omnes huic rei tollimur. qs quis ad uitã æditur: ad mortẽ destinatur. Gaudemus ergo omnes eo q̃ dabitur: reddamusq; id cum reposcemur, aliũ alio tempore fata cõprehẽdent: neminẽ præteribũt. In procĩctu stet animus: & id quod necesse est nunq̃ timeat: quod incertum est semper expectet. Quid dicam duces ducũq; progenies & multis aut cõsulatibus cõspicuus: aut triũphis sorte defunctis inexorabili: tota cũ regib' regna: populiq; cũ gẽtibus tulere fatũ suũ. Oẽs imo oia i ultimũ diẽ spectãt: nõ idẽ uniuersis finis est. Aliũ in medio cursu uita deserit, alium in ipso aditu relinqt, aliũ in extrema seruitute fatigatum iam & exire cupientẽ uix emittit, alio quidẽ atq; alio tẽpore. oẽs tamẽ in eundẽ locũ tẽdimus. Verum ne stultius sit nescio: mortalitatẽ ignorare: aut impudẽtius recusare agẽdum illa quæ multo ingenii labore tui celebrata sunt: in manus sume utriuslibet auctoritatis carmina: quæ tu ita resoluisti ut quãuis structura illoq; recesserit: permanet tamen gratia. Sic enim ex illa lingua i aliã transtulisti ut quod difficillimũ erat oẽs uirtutes in alienã te orationẽ secutæ sunt: nullus erat iu illis scriptis liber: qui nõ plurima uarietatis humanæ incertorũq; casuũ & lachrymarum: ex illa atq; alia causa fluentium exẽpla tibi suggerat. lege quanto spiritu ingẽtibus intonueris rebus. Pudebit te subito defecisse: & ex tãta orationis magnitudine desciscere: ne cõmisseris ut quisquis exẽplo ac mõ scripta tua mirabitur: quærat quomõ tã grãdia: tãq; solida: tã fragilis animus cõcederit. Potius ab istis te: quæ torquẽt ad hæc tot tãta quæ cõsolãtur cõuerte: ac respice optimos fratres: respice uxorẽ: filiũ: respice ꝓ oĩum horũ salute: hac tecũ portiõe in fortuna decidit. Multos habes in quibus ac quiescas. Ab hac te infamia uindica: ne uideat oĩbus plus apud te ualere unus dolor. q̃ hæc tã multa solatia. Oẽs istos una tecũ percussos uides: ne posse tibi subuenire: immo etiã ultro expectare: ut a te subleuentur intelligis. & ideo quãto minus in illis doctrinæ minusq; ingenii est: tãto magis assistere te necesse est cõmuni malo. Est aũt hoc ipsũ solatii loco: iter multos dolorẽ suũ diuidere: q̃ qa dispẽsatur iter plura: exigua debet apud te parte subsidere. Nõ desinã totiẽs tibi offerre Cæsarẽ: illo moderãte terras & ostẽdente q̃to melius beneficiis impiũ custodiatur: q̃ armis. Illo rebus humanis præside: nec est piculũ: nec quid perdidisse te sẽtias. in hoc uno tibi satis ꝓsidii: satis solatii est. Attolle te & quotiẽs lachrymæ subortuntur oculis tuis totiẽs illos in Cæsarẽ dirige. Siccabũtur maxi & clarissimi cõspectu numinis. Fulgor eius: illos ut nihil aliud possint aspicere ꝓstringet in se hærẽtes detinebit Hic tibi quẽ tu diebus intueris ac noctibus: a quo nunq̃ deiicis animũ cogitãdus est: Hic cõtra fortunã aduocãdus: ne dubito cũ tãta illi aduersus oẽs suos fit mãsuetudo tãtaq; indulgẽtia: qui multis iã solatiis tuũ istud uulnus obduxerit nõ nulla quæ dolori obstarẽt tuo cõgesserit. Quid porro ut nihil horũ fecerit: nõne protinus ipse cõspectus per se tantũmõ: cogitatusq; Cæsar maximo solatio tibi est. Dii illũ deæq; oẽs diu cõmẽdent. Acta hic diui Augusti: quæ tã nos uincat: q̃diu mortalis erit. Nihil ex domo sua mortale esse sentiat. Rectorẽ romano imperio filiũ: lõga fide approbet: & ante illũ consortẽ patris q̃ successorẽ accipiat. Sera & nepotibus: deinde nostris dies nota sit: anteq̃ illũ gens sua cælo afferat. Abstine ab hoc máus tuas fortuna. nec in isto potentiã tuã: nisi ea parte qua proderis extẽderis. patere illũ generi humano tãdiu ægro & affecto mederi patere qcquid prioris principis furor concussit in locum suum restituere ac reponere. Sidus hoc quod præcipitato in profundum ac demerso in tenebras orbi refulsit semper luceat. Hic germaniã placet britaniãq; aperiat: & partis triumphos ducat & nouos quoq; me quoq; spectatorem futurum ex uirtutibus ei promittit clementia. nec enim sic me deiecit: ut nollet erigere: immo ne deiecit quidẽ, sed impulsum a fortuna & cadentem sustinuit: & in præceps euntẽ leniter diuinæ manus usus de moderatio

ne ꝓposuit. Depræcatus ẽ ꝑ me sanatu & uitæ mihi ꝓ tãtũ, edit⁹ petiit: uiderit qualẽ uolet eẽ exi
stit, et cãm meam: uel iusticiã eius bonã proficiat: uel clementiam, qui bonã utrũq; in æquo mihi
eius beneficium erit siue innocentem me scierit esse: siue uoluerit. interim ignũ miseriæ meæ
solatiũ est: uidere miseri cordiã eius: totũ orbẽ peruagantẽ, quæ cũ ipso angulo cũ quo ego defixus
sum cũ plures multoꝝ iam annorũ ruina obrutus effoderit & in lucẽ reduxerit: nõ uereor ne me
unũ transeat. Ipse aũt optime nouit tẽpus quoq; debeat succurere. ego oẽm operam dabo ne per
uenire ad me erubescat. O fœlicem clementiã tuã Cæsar: que efficit quietioré sub te agãt uitã exu
les: quã nuper sub Caio ægere principes. Nõ trepidant nec per singulas horas gladium expectant:
nec ad omniũ nauium cõspectũ pauẽt Per te habent ut fortunæ seuientis modũ ita ipse quoq; me
lioris eiusdem ac præsentis quietẽ. Scias licet ea demũ fulmina esse iustissima quæ etiã percussi co
lunt. Hic itaq; princeps qui publicũ omniũ hominum solatiũ est: aut me omnia fallũt: aut iã recrea
uit aĩum tuũ: & tã magno uulneri maiora adhibuit remedia iam te oĩ cõsimauit mõ iã oĩa exẽpla
quibus ad animi æqtatẽ cõpelleris: tenacissima memoria retulit. Iam oĩum ꝓcepta sapiẽtum affluе
ta tibi facundia explicuit. Nullus itaq; melius has alloquendi partes occupauerit. aliud hẽbunt hoc
dicẽte põdus uerba: uelut ab oraculo emissa. oẽm uim doloris tui diuia eus cõtundet auctoritas
Hunc itaq; tibi [illegible] fortuna suppressit: sibiq; tam graui afficeret iniuria. Nulla do
mus i toto orbe terrarũ aut est aut fuit sine aliqua cõploratione. Transibo exẽpla uulgaria quæ etiã
si minora tamẽ mira sunt. Ad fastus te & annales perducã publicos: uides omnes has imagies quæ
impleuere Cæsareũ atrium: nulla non haꝝ aliquo suorũ icõmodo insignis est. nemo nõ ex istis in
ornamẽtũ seculoꝝ refulgẽtibus uiris: aut desiderio suoꝝ tortus ẽ: aut a suis cũ maxio aĩ cruciatu
desideratus est. Quid tibi referã Scipionem affricanum: cui mors fratris in exilio nunciata ẽ? Is fra
ter qui eripuit fratrẽ carcere: nõ potuit eripere fato. Et q̃ patiẽs iuris & æqui pietas Africani fuerit;
cunctis apparuit. Eodẽ enim die quo Scipio Africanus uiatoris manibus frattem abstulerat: tribũo
quoq; plæbis priuatus interessit. tã magno tamẽ fratrem desiderauit hic aĩo: q̃ defẽderat. Quid re
feram Amilianũ Scipionẽ: qui uno pene eodẽq; tẽpore spectauit patris triũphum: duorũq; fratruꝫ
fũera: adoloscentulus tamẽ ac propemodũ puer: tãto aĩo tulit illa fãiliæ suæ sup ipsũ pauli triũphũ
cõcidẽtis subitã fastitatẽ: quãto debuit ferre uir in hoc natus: ne urbi Romãæ aut Scipio deesset:
aut Carthago supesset. Quid referã duorum Luculorũ direptã morte cõcordiã? Quid põpeios: qb⁹
ne hoc qdẽ sæuiẽs reliqt fortũa: ut una deniq; cõciderẽt ruina. Vixit Sext⁹ põpeius primũ sorori su
pstes: cuius morte optie coherẽtis rõanæ pacis uicula resoluta fũit: Idẽq; uixit supstes optio frĩ. quẽ
fortuna in hoc erexerat ne mius alte eũ duceret quã patrẽ deiecerãt: & p⁹ hũc tũ casũ Sestus Põpei⁹
nõ tantũ dolori: sed bello sufficit. Innũerabilia undiq; exẽpla sepatorũ morte fratrũ succurrũt. imo
cõtra uix ulla unq̃ hoꝝ pia cõspecta fũt una senescẽtia: sꝫ cõtẽtus nr̃æ domus exẽplis ero. Nẽo eni
tam expers erit sensus ac sanitatis: ut fortunam ullis quærant luctum intulisse: q̃ sciet etiam Cæsarũ
lachrymas cõcupisse. Diuus augustus dimisit Octauiã sororẽ catissima m: & ne ei quidẽ reꝝ natu
ra lugẽdi necessitatẽ abstulit cui cælũ destinauerat. Immo uero idẽ oĩ genere orbitatis uaxatus:
sororis filium successiõi præparatũ suæ perdidit. Deniq; ne singulos eius luctus enumeret: & Gene
ros ille amisit: & liberos: & nepotes. Ad nemo magis ex omnibus mortalibus hoie esseꝫ: se dũ inter
hoies erat sensit. nũc tot tãtusq; luctus cœpit reꝝ oĩum pacatissimũ eius pectus uictorq; diuus Au
gustus nõ gẽtiũ tantummõ externaꝝ: sed etiam dolorũ fuit. C. Cæsar diui Augusti auũculi mei ne
pos circa primos iuuẽtæ suæ annos Lucium fratrẽ carissimũ sibi priceps iuuẽtutis principẽ eiusdẽ
iuuẽtutis amisit in apparatu parthici belli & grauiore multo animi uulnere q̃ postea corporis ictus
est quod utrunq; & pissime idem & fortissime tulit. Cæsar patruus meus Drusũ Germani cõpatrẽ
minorem natu q̃ ipse erat: fratrem intima germaniæ recludentẽ: & gentes ferocissimas Romano
subiiciẽtẽ imperio in cõplexu & in oculis suis amisit modum tamẽ lugẽdi nõ sibi tantũ: se etiam
aliis fecit ac solũ exercitũ: nõ solum mœstum: sed etiam. attonitum corpus Drusi sui sibi uendican
tem ad mortem romani luctus redegit iudicauitq; nõ militandi tantũ disciplinam esse seruandam
sed etiam dolẽdi. Nõ potuisset ille lachrymas alienas cõpescere nisi prius pressisset suas. M. antoni
us auus meus nullo minor: nisi eo quo uictus est tunc cum rempublicam cõstitueret & triumphali
potestate præditus: nihil super se uideret: & exceptis uero duobus collegiis omnia infra se cerneret:
fratrẽ interfectũ audiuit Fortuna impotens quales ex humanis malis tibi ipsa ludos facis. Eoipso
tempore quo Marcus Antonius ciuium suorum uitæ sedebat mortisq; arbiter. M. Antoni frater du
ci iubebatur ad suplicium tulit hoc tamẽ tam triste uulnus eadem magnitudine animi. Marcus An
tonius. q̃ omnia alia aduersa tollerauerat & hoc fuit ei lugere. xx. legionũ sanguinẽ fratri parare. Sꝫ
ut omnia alia exẽpla prætream; ut in me quoq; ipso alia taceam funera bis me fraterno luctu fortu
na aggressa est: bis intellexit lædi me posse: uinci nõ posse. Amisi germanicũ fratrem: quẽ quomo
do amauerim intelligit profecto quisquis cogitat quomõ suos fratres pii fratres ament. Sic tamẽ
affectum meũ rexi: ut nec reliquerẽ quicq̃ quod exigi deberet a bono fratre: nec faceré quod repre
hendi posset in principe. Hæc ergo puta tibi parentem publicum referre exempla: eundẽ ostẽdere q̃

nihil sacrũ intactũq; sit fortunæ, quæ ex his petitibus ausa est funera ducere ex quibus deos patitu
ra. Nemo itaq; miretur aliquid illa aut crudeliter fieri: aut inique. Potest eni hæc aduersus pri
uatas domos ullam æquitatẽ esse: aut illã modestiã, cuius implacabilis sæuitia: totiẽs ipsa sune ta
uit puluinaria. Faciamus licet illi cõuitia nõ nostro tantũ ore: sed etiã publico: nõ tamẽ mutabitur.
aduersus omnes se pces oẽsq; cerimonia se eriget. Hoc fuit i rebus humanis fortuna: hoc erit nihil
in ausũ sibi reliquit nihil intactum. Ibit uiolẽtior super oĩa sicut omnia semp est solita. Eas quoq; do
mos ausa est iniuriæ causa intrare in quas per tẽpla aditur: & atram lamẽtatis foribus induet uestẽ:
Hoc unũ obtinemus ab illa uotis ac præcibus publicis: si nondũ illi genus humanũ placuit consu
mere si romanũ adhuc nomẽ propicia respicit hunc principẽ: lapsis hominũ in rebus datũ sicut oĩ
bus mortalibus sibi esse sacratũ uelit. Discat ab illo clemẽtiã: atq; mitissimo omniũ pricipũ mitis
fieri. Debes itaq; oẽs ituri eos: quos pauloãte retulit: aut ascitos cælo: aut pxios: & ferre æquo aĩo
fortunã. Ad te quoq; porrigentem mãus: quas ne ab eis quidem per quas uiuimus abstinet. Debes
illoꝝ imitari fitmitatẽ in pferẽdis & euincẽdis doloribus in quãtũ mõ hoi fas est ꝑ diuina ire uesti
gia Quamuis in aliis rebus diguitatũ magna discrimina. Virtus in medio posita est: nẽinẽ dedigna
tur: qui modo dignũ se illa iudicat. Optime certe illos imitaberis: qui cũ indignari possent nõ esse
ipsos expertes huius mali, tamẽ inhoc uno se cæteris exæquari hominibus nõ iniuriã: sed ius mor
talitatis iudicauerũt tulerũtq; nec nimis acerbe & aspere qd̃ acciderat: nec molliter & effœminate:
Nã & nõ fẽtire mala sua nõ est hominis & nõ ferre nõ est uiri. Nõ possum tamẽ cũ omnes circueriꝫ
Cæsares quibus fortuna fratres & sorores eripuit hũc ꝓterire ex oi Cæsarum numero excerpẽdũ
quẽ reꝝ natura in exitium obprobriũq; humani generis ædidit: a quo imperium aduersus adustũ:
atq; funditus pricipis pissimi recreat clemẽtia. C. Cæsar amissa sorore Drusilla: is hõ qui non ma
gis dolore q̃ gaudere pricipaliter posses cõspectũ cõuersatiõemq; ciuiũ suorũ profugit. exequiisq;
sororis suæ nõ interfuit: iusta sorori nõ præstitit: sed in albano suo cesserit: ac foro & aduocatis: &
hmõi occupatiõibus acerbissimi funeris eleuabit mala Proh pudor imperii principis romani lugẽ
tis sororem alea solatiũ animi, fuit. Idẽ ille Caius furiosa incõstãtia: mõ barbã capillũq; submittẽs
modo Italiæ ac Sciciliæ oras errabundus prometiẽs: & nunq̃ satis certũ utrum lugeri uelle: an coli
sororẽ. Eodẽ enim tẽpore quo templa illi cõstituebãt: ac puluinaria eos qui parũ mœsti fuerãt: cru
delissima afficiebat animaduersione. Eadem eni in tẽperie ai ad uersarũ reꝝ ictus ferebat qua secun
daꝝ elatus euẽtu: sup humanũ intumescebat modũ. Procul istud exẽplũ ab oi romano uiro luctũ
suũ aut intempestiuis uacare lusibus sordidum ac squaloris fœditate irritare: aut aliẽis malis oblec
tare minime humano solatio. Tibi uero nihil ex consuetudine mutandũ tua. Quoniãquidẽ ea insti
tuisti amare studia quæ optime & fœlicitatẽ extollunt & facillime minuũt calamitatẽ eadẽq; & or
namẽta hoiũm maxima sunt & solatia. Nũc itaq; studis tuis immergere acrius nunc illa tibi uelut
monumẽta animi circũda: nec ex ulla tibi uelut tui parte inueniat introitũ dolor. Fratres quoq; tui
produc memoriã aliquo scriptorum moniméto tuoꝝ. Hoc enim unũ est rebus humanis opus: cui
nulla tẽpestas noceat nulla cõsumat uetustas. Cætera quæq; per cõstructionẽ lapidũ & marmoreas
moles: aut terrenos cumulos in magnã eductos altitudinẽ cõstat. non propagarũt longã diẽ quip
pe & ipsa intereunt. Immortalis est ingenis memoria: hanc tuo fratri largire in hac eam colloca &
melius illam diutino semper consecrabis ingenio q̃ irrito dolore lugebis. Quod ad ipsam fortunaꝫ
pertinet etiam si nunc agi apud te causa eius non potest. Omnia illa quæ nobis dedit ob hoc ip
sum ꝙ aliquid eripuit. inuisa sunt. Tunc tamen erit agenda cum primum æquiorem te illi iudi
cem dies fecerit. tunc enim poteris in gratiam cum illa redire. Nam multa prouidit quibus hanc
emendaret in iuriam. Multa etiam nunc dabit quibus redimet. Deniq; ipsum quod abstulit: ipsa
dederat tibi. Noli ergo contra te ingenio uti tuo. noli adesse dolori tuo. Potest quidem eloquentia
tua quæ praua sunt approbare: pro magnis rursus magna attenuare & ad minima ducere. Sed alio
ista uires seruet suas nunc tota re in solatium tuum conferat. Sed tamen despice ne hoc iam quoq;
sit super uacuum. Aliquid enim a nobis natura exigit plus nanitate contrahitur. nunq̃ autem ego
a te ne ex toto mereas exigam. Et scio inueniri quosdam duræ magisq; fortis prudentiæ uiros qui
negant doliturum esse sapientem. Hic uiro uidentur nunq̃ in huiusmodi casum incidisse. Alioquin
excudisset illis fortuna in superbam sapientiam & ad confessiõem eos ueram etiam inuitos, cõpu
lisset. Satis præstiterit oratio si id unum ex dolore: quod & super est & abundat excideri: ut quidẽ
nullum omnino esse compatiatur. Nec sperandum ulli nec concupiscendum est. Hunc potius mo
dum seruet qui nec impietatem immitterut nec insaniam & nos in eo teneat habitu qui & piæ mẽ
tis est nec motæ fluant lachrymæ: sed hædem desinant trahantur ex imo pectore gemitus: sed ibi
dem consiniantur. Sic rege animum tuum ut & sapientibus te approbare possis & fratibus. Effice
ut frequenter fratris tui memoriam tibi uellis ocurrere: ut illum & sermonibus celebres & assi
dua recordatione repræsentes mihi. Quod ita deniq; consequi poteris si tibi memoriam eius iocũ
dam, magis q̃ flebilem feceris. Naturale est enim ut semper animus ab eo refugiat ad quod cum tri
stitia reuertitur. Cogita modestiam eius cogita in rebus agendis solertiam in exequendis industriã

impromissi cõstantiã. Oĩa dicta eius ac facta & aliis expõere & tuẽri: et ipse cõmemora. Qualis fuerit cogita: qualisq; sperari potuerit. Quid eni de illo nõ tuto fiderẽ? tre possit? Hæc utcũq; potui lõgo iã: sed absoleto & hebetato aio cõposui: pæ si aut pa i respõdẽ. ing io tuo: aut parũ mederi dolori uidebuntur. cogita q̃ nõ possit is alĩ næ uacare cõsolationi: quẽ sua mala occupatũ fecerunt: & q̃ non facile latina ei uerba homini sur currant: quẽ barbarorũ inconditus grauisq; fremitus circumsonat.

Explicit liber de breuitate uitæ ad Paulinum.

LVCII ANNEI SENECAE AD LIBERALEM DE STVDIIS LIEERALIBVS. LIBER INCIPIT.

E liberalibus studiis quid sentiã scire desideras: nullũ suscipio: nullũ in bonis numero: quod adeo exit. Metitoria artificia sũt: hactenus ut: lia si præparent ingenium nõ detinẽt. Tãdiu. n. eis immorandũ est: quãdiu nihil animus agere maius potest.

d Rudimẽta sunt nostra nõ opera. Quare liberalia studia dicta sunt uides: quia homi libero digna sunt. cæterum unũ studiũ uero liberale est. q̃ liberũ facit: hoc est sapiẽtem sublimẽ: fortẽ. animũ. cætera puſilla & puerilia sunt. An tu quicq̃ in istis credis esse boni. quoꝝ pfectores turpissimos oĩum ac flagitiosissimos cernis? nos dicere debemus ista: sed didicisse. Quidã illud de liberalib⁹ studiis querẽdũ iudicauerunt: an uirũ bonũ facerẽt: nec pmittũt quidẽ: nec huius rei scientiã affectãt. Grãmaticus autẽ circa curã sermonis uersatur: & si latius euagari uult circa historias, lã ut longissime fines suos pferat circa carmina. Quid hoꝝ ad uirtutem uiã sternit? Syllabarum enarratio: & uerborũ diligẽtia & memoria fabularũ & uersu lex ac modificatio. Quid ex his mœtũ demit cupiditatẽ eximit: libidinẽ frenatur? Ad Geometriã transeãus & ad Musicã. Nihil apud illas iuenies q̃ me uetet timere: uetet cupere. Quisquis ignorat alia frustra sit. Videndũ aũt utrũ doceat isti uirtutẽ an non. Si nõ docẽt nec tradũt quidẽ. Si docẽt philosophi sũt. Vis scire q̃ ad docẽdũ uirtutẽ nõ cõsiderant. Aspice q̃ dissimilia ĩtra se oĩum studia sint. At qua si similitudo esset idẽ docentiũ nisi forte tibi Homerũ philosophũ fuisse persuadent. cũ his ipsis q̃bus colligunt: negent. Nã stoicũ modo illũ faciũt uirtutem solã, pbãtem & uoluptates refugientẽ & ab hõesto: nec immortalitatis quidẽ precio recedẽtẽ. Modo epycurũ laudantẽ statũ quietæ ciuitatis & inter cõiuia cantusq; uitã exigentẽ. Modo perypateticum bonorũ genera inducentẽ. Modo achademicum oĩa incerta dicentem. Apparet nihilhorum esse i illo cui omnia insũt: ista enim inter se deridẽt demus illis Homerũ philosophum fuisse. Nempe factus est sapiẽs: ante q̃ carmina illa cognosceret. Ergo illa discamus: quæ Homeꝝ fecere sapientẽ. Hæc quidẽ me quærere: utrũ maioris ætatis fuit Homerus an Esyodus: nõ magis ad rẽ pertinet q̃ scire an minor Ecuba fuerit q̃ Elena quare q̃ male tulerit ætatẽ. Quid inq̃ annos ætatẽ Patrocli & Achillis inquirere ad rẽ existias pertinere. Quæris ulixes ubi errauerit: potius q̃ efficias ne nos semper erremus. Nõ uacat audire utrũ in tra italiã & sisciliã iactatus sit. an extra notam nobis urbem. Neq; enim potuit intra angustos erores seu tam lõgas tempestates. Nos anni quottidie iactãt & nequitia in oĩa ulixis mala ipellit. Non deest forma quæ solicitet oculos nõ hostis. Hũc mõstra effera & humano cruore gaudentia. hinc insidiosa bladimẽta auriũ hĩc naufragia & tot uarietates maloꝝ. Hæc me doce quõ pĩã amẽ: quõ uxorẽ quomodo patrẽ: quõ tã honesta uel naufragio nauigẽ. Quid inquiris an Penelope ꝓudica fuit an uerba seculo suo dedit: an ulixẽ illũ esse quẽ uidebat anteq̃ sciret suspicata sit. Doce me quid sit pudicitia & quantũ in ea bonũ in corpore humano posita. Ad musicũ transeo. Doces me quõ acutæ intra se ac graues cõsonẽt uoces: Quõ neruoꝝ dispare redẽtiũ sonũ fiat cõcordia: fac potius quõ aius meus secũ cõsonet nec cõsilia mea discrepẽt. Mõstras mihi qui sint mõi flebiles: mõstra potiꝰ quõ intra aduersa nõ emittã flebilem uocẽ. Metiri me geometra docet latifundia: potius q̃ doceat quõ metiar quantũ his satis sit. Nũerare me docet arithmetica oĩs auaritiæ cõmodat digitos: potius q̃ doceat: nihil ad rẽ ptinere istas cõputationes: nõ esse fœlitiorẽ cuius patrimoniũ tabularius lasat. Immo q̃ supuacua possideat qui infœlicissimus futurus est: si quãtũ per se cõputare cogetur. Quid mihi prodest scire agellũ in partes diuidere: si nescio cũ fratre diuidere? Quid prodest mihi subtiliter colligere pedes iungere & cõprehẽdere: etiã siqd decẽ pedes effugit. Si tristẽ me facit uicinus præpotens & aliquid ex meo abradẽs? doce quõ nihil perdã ex finibus meis. At ego discere uolo quõ totos hilaris admittã. Paterno agro: & auio inqt expellor. Quid? ante auum tuũ: quis istũ agrũ tenuit? Cuius dico hominis colonus es? Si bene tecũ igitur herẽdis negãt iurisconsulte: q̃q̃ publicũ usucapi. Publicũ ẽ quicquid est generis humani. O egregiam artẽ scis rotonda metiri: in quadratum redigis quãcũq; acceperis formã. Interualla si iterum ducis. Nihil est quod in mensurã tuã nõ cadat. Si artifes es metire hominis animũ. Dic q̃ magnus scit. Dic q̃ pusillus sit. Scis quæ recta scit linea. Quid tibi prodest si quid i uita rectũ sit ignoras? Venio nũc ad illũ qui cælestium notitia gloriatur. Frigidã saturni sese quo stella receptet. Quod signis cæli Cillenius erret i orbes. Hæc scire quid proderit ut scire solicitus sim, cũ Saturnus & Mars ecõtrario stabunt discã ubicũq; sunt

ista ꝓpitia esse nõ posse mutari. Certa illa continuus ordo fatoꝝ & ieuitabilis cursus. Per statutas urbes remeatur & affectus reꝝ oĩum: ut mouent aut notant. Sed siue quicqd euenit faciunt: qd immutabilis rei noticia præciet? Siue signi cãt: quid refert prouidere q̃ effugere non possit? Scias uitã nescias fient. Si uero ad rapidũ stellasq; requietes ordine respicies: nunq̃ te crastina fallit hora. Nec infidiis noctis capiere serenæ. Sed ante satis abundeq; prouisum est ut ab insidiis tutus esse. Nunquid me crastina nõ fallit hora? fallit enim quid nescienti uenerit: ergo quid futurũ sit nescio. Quid fieri possit scio. ex hoc nihil desperabo: totum expecto. Si quid remittitur boni consulo. Fallit me hora si parcit: sed ne quidem sic fallit. Nã quẽadmodũ scio omnia accidere posse: sic scio & nõ utiq; casura. Vtiq; secũda expecto malis paratus sum: animo feras: necesse est nõ per præscriptũ euntẽ. Nõ enĩ adducor ut in numerũ liberaliũ artiũ pictores recipiã nõ magis q̃ statuarios aut marmorarios: aut cæteros luxuriæ ministros: æquæ luctatores & tota oleo: ac luto cõstantẽ sciẽtiã expello. ex his studiis liberalibus aut unguentarios excipiã: & cæteros uoluptatibus nostris ingẽia accomodãtes sua Quid enim ore te Liberale habent isti ieiunii uomitores quoꝝ corpora in sagia aĩ in macie & uenenõ sũt: an liberale studiũ istud eẽ iuuẽtuti nostræ credimꝰ: q̃ maiores nr̃i re etiã exercuerũt hastile iacere: fudẽ torquere: equũ agitare. Diuina tractare nichil liberos suos docebãt: q̃ discẽdũ esset iacẽtibꝰ. Sed nec hæc nec illæ docẽt: alũtue uirtutẽ. Quid enĩ prodest equũ regere: & cursũ eius freno reparare affectibꝰ effrenatissimꝰ abstrahi? quid prodest multos uincere luctatione uel ab iracũdia uinci? quid ergo. nihil nobis liberalia conferunt studia. Ad alia multũ: ad uirtutẽ nihil. Nã & hæ uiles ex professo artes quæ manu cõstãt ad instrumẽta uitæ plurimũ conferũt: tamen ad uirtutẽ nõ ptinẽt Quare ergo liberalibus studiis filios erudimus? Nõ quia uirtutẽ dare possũt: sed quia animũ ad accipiendã uirtutẽ præparãt: quẽadmodũ illa ut antiqui uocabãt litteratura per q̃ pueris elementa traduntur. Non docet liberales artes: sed mox percipiendis locum parat. Sic liberales artes nõ producunt animũ ad uirtutẽ: sed expediunt. Quatuor esse ait artium Possidonius genera. Sunt uulgares & sordidæ: sunt ludricæ: sunt pueriles: sunt liberales. Vulgares officia quæ manu cõstãt & ad istruẽdã uitã occupate sunt. In quibus nulla decoris nulla honesti simulatio est. Ludricæ sunt quæ ad uoluptatem oculorum atque aurũ tẽdũt: his ánumeres licet machinatores qui paginata per se surgẽtia excogitãt: & tabulata tacite in sublimẽ cresentia: & alias ex inopinatas uarietates. Aut dehiscentibus quæ coerebãt. aut his quæ distabãt sua spõte coherentibus aut quæ eminebant paulati in se residentibus. His imperitorũ ferũtur oculi. Omnia subita quia causas non nouere mirãtur. Pueriles sũt & aliquid habẽtes liberalibus. hæ similæ artes quas Elliyraioyt græci nostri liberales uocant. Solæ aũt liberales sunt. ĩmo aliqua ps phiæ naturalis: aliq̃ moralis: aliq̃ rõnalis. Sic & hæc quoq; liberaliũ artiũ turba locũ sibi in philosophia uendicat. Conuentum est adnaturales questiones geometriæ testimonio statur. Ergo quam adiuuat pars est? multa adiuuãt nos nec ideo partes nostræ sunt. ĩmo si partes essent non adiuuarent. Cibus adiutorium corporis non tamen pars est; aliquid nobis præstat auxilium geometriæ ministerium: sic philosophiæ necessaria est. Quomodo ipsi faber: sed nec hæc geometriæ pars est nec illa philosophiæ. Præterea utraque fines suos habet. Sapiens enim causas naturalium quærit & nouit. quoꝝ numeros mẽsuraſque geometer persequitur: & supputat qua ratione cõstent cælestia: quæ illis sit uis. quæue natura. Sapiens scit cursus & recursus & quasdã obseruationes per quas descendunt & eleuantur. ac spem interdum instantium præbent uel cum cælestibus stare non liceat. Colligit mathematicus. quod cum in speculo imagines exprimat scie: sapiẽs illud tibi geometra potest dicere: quam cum abesse debeat corpus imagine & qualis forma speculi: q̃les imagies reddat. Magnũ eẽ solẽ philosophus probauit: quãtus sit mathematicus qui usu quodã & exercitatiõe, pcedit: sed ut, pcedat ipetrãda illi quædã pricipia sũt. Nõ ẽ autẽ ars sui iuris cui præcatiũ fũdamẽtũ ẽ. Phĩa alio petit: totũ opus a se sola excitat. Mathematica ut ita dicã superficiaria ẽ. In alieno ædificat. accipit præmia: quoꝝ beneficio ad ulteriora pueniãt. Si pse iret ad uerũ: si totiꝰ mũdi naturã posset cõprehẽdere: dicerẽ multũ collaturã mẽtibꝰ nostris q̃ tractaui. Cælestiũ crescũt. trahũtq; aliqd ex alio. Vna re cõsumiẽ aius. scientia bonoꝝ ac maloꝝ imutabiliq; soli phĩæ cõpetit. Nihil autẽ nulla ars alia de bonis ac malis quæri: singulas habet circuire uirtutes. Fortitudo cõtẽptrix timẽdoꝝ ẽ. Terribilia & sub iugũ libertatẽ nostrã timẽtia despicit: puocat: frãgit. Núqd ergo hãc liberalia studia corroborãt? Fides sacratissimũ humãi pectoris bonũ ẽ. Nulla necessitate ad fallẽdũ cogiẽ. Nullo corrũpiẽ præmio: ure inqt: cede: occide: nõ pdã. sed quo magis secreta q̃ret dolor. hæc illa altius cõdet. Nunqd liberalia studia hæc facere possũt? Tẽperãtia uoluptatibꝰ iperat. alias oditatq; ãbigit. alias dispẽsat & ad sanũ modũ reducit. nec unq̃ ad alias, pter ipsas uẽit. Scit optimũ modũ eẽ: cupitoꝝ nõ quãtũ uelis: sed quãtũ debeas sumere. Humanitas uetat superbũ eẽ aduersus socios: uetat aurũ: uerbis: rebꝰ: affectibꝰ cõem se facilẽq; oĩbus pstat. Nullũ alienũ putat. Bonũ autẽ suũ ideo maxie q̃ alicui bonũ futurũ est amat. Nunqd liberalia studia hos mores pcipiunt? Nõ magis q̃ simplicitatẽ: q̃ modestiã ac moderationẽ. Nõ magis q̃ frugalitatẽ ac psimoniã Non magis q̃ clemẽtiã: quæ alieno sanguni tanq̃ suo parcit: etiã scit nõ bonis esse solũ sed, pdesse. Cũ dicatis inqt sine liberalibꝰ studiis ad uirtutẽ nõ puenire: quẽadmodũ negatis illa nihil cõferre

uirtuti? Quia non sine cibo ad uirtutem perueniturꝫ cibus tamen ad uirtutem non pertinet. Ignauia nihil conferunt: quāuis non sit nauis nisi ex ligno. Non est ꝙ̄ quis dicat: cur aliquid putes cum adiutorio fieri sine quo non potest fieri. Potest inquit illud dici. Sine libris alijsue studiis uenire ad sapientiam potes. Quamuis enim uirtus discenda sit tamen non per hæc dicitur. Quid est autē quare existimem nō futurum sapientem eum qui litteras nescit: cum sapientia non sit in litteris? Res tradit non uerba & nescio: an certior memoria sit quæ nullum extrase subsidium habet. Magna & spatiosa res est sapientia: uacuo illi loco opus est. De diuinis humanisq; discendum est. De præteritis: de futuris: de caducis: de æternis: de tempore. de quo nunc uide ꝙ̄ multa querantur. Primum an per se sit aliquid. Deinde an aliquid ante tempus sit sine tempore: cum mundo cœperit: an ante mundū quia fiunt aliquod fuit & tempus. Innumerabiles questiones sunt de animo tantū. Vnde sit: qualis sit: quando esse incipiat quādiu sit: aliunde: alio transeat: domicilia mutet: ad alias animalium formas aliasque coniectas: an non amplius ꝙ̄ semel seruiat: & emissus uagetur in toto. Vtrum corpus sit: aut quid sit facturus: cum parum aliquid facere desierit. Quomō libertate sua usurus: cum exhac effugerit cauea. An obliuiscatur priorum & illic noscere incipiat. An de corpore abductus in sublime secessit. Quācunque partem rerum humanarum diuinarumque comprehenderis ingēti copia querendorum ac discendorum patebis. Hæc tam multa: tam magna: ut habere possint uirtutes liberum hospitium: superuacua ex animo tolenda sunt. non dabit se in has águstias uirtus: laxum spatium res magna desiderat: expellantur omnia: totum pectus illi uacet. At enim delectat artium noticia multarum. Tantum itaque ex illis retineamus: quantum est necessarium. At tu existimas reprehendendum: qui superuacua usu sibi comparat: & præciosarum rerum pompam in domo explicat: & non putas eum: qui occupatus est in superuacua litterarum supellectile. Plus scire uelle quam sit satis intemperantiæ genus est? Quid ista liberalium artium consecratio: molestos: uerbosos: intempestiuos sibi placentes facit. Et ideo non discētes necessaria: quia super uacua legisset. Quatuor milia librorum Didus grammaticus scripsit: miser si tam multa superuacua legisset. In his libris de patria Homeri queritur: in his libidinosior Anacreō: an ebriosior uixerit. In his an Sapho sybilla fuerit: & alia quæ errant: dicenda scires nunc? & longam esse uitam nega. Sed ad nostros quoque cum ueneris ostendam multa securibus recidenda. Magno impēdio ipsorū magis alienarū auriū molestia: laudatio hæc constat. O hominem litterarum. simus hoc circulo rusticō contenti. O uirū bonum. Ita ne annales euoluam omnium gentium & quis primus carmina scripserit quæram: quātū temporis inter orphea interceſſit: & Homerum cum fastos nō habeam? Computabo & Aristarchi ineptias: quibus aliena compinxit? Ea cognoscaꝫ & ætatem i similibus conteram. Ita ne in geometriæ puluere habebor. Adeo mihi præceptum illud salutare excedit: tempori parce hæc sectantia. Et quid ignorem? Apiō grammaticus: qui sub Caio Cæsare tota cercunlatus est græcia: & nomē Homeri ab omnibus ciuitatibus adoptatus aiebat. Homerum utraque materia cōsumata & Odissea: & Iliade principium adiecisse operi suo: quo bellum troianum complexus est. Huius rei argumentū afferebat: quod duas litteras in primo uersu posuisset ex industria: librorum suorum numerū continentes. Talia sciat oportet qui multa uult scire. non cogitare quantum temporis tibi auferat mala ualitudo: quantum occupatio quotidiana: quantum publica: quantum priuata: quantum somnus. Merire ætatem tuam tam multa non capit. De liberalibus studiis loquor Philosophi quantum habent superuacui: quantum ab usu recedentis: ipsi quoque ad sylabarum dictiones & coniunctionū ac prepositionum proprietates descenderunt: & inuidere grammaticis: inuidere geometris. Quid illorum artibus superuacuum erat transtulere in suam. Sic effectum est ut diligentius loqui scirēt ꝙ̄ uiuere. Audi quātum mali faciat nimia subtilitas: & quam infesta ueritati sit. Pythagoras ait: de omni re in utraque partem disputare posse ex æquo & de hac ipsa. an omnis res in utranque partē disputabilis sit. Nausiphanes ait ex his quæ uidentur esse nihil magis esse quam non esse. Parmenides ait ex his quæ uidenꝫ nihil esse uniuerso: Zeno eleates. omnia negocia de negocio deiecit. Ait enim nihil est. Circa eadem fere philosophironei uersantur & megarici: & cretici & achademici: qui nouam inducerunt scientiam tradunt nihil scire. Hæc omnia in illum superuacuum studiorum liberalium grecen comicen. illi mihi non firmam scientiam tradunt, hii spem omnis scientiæ eripiunt: satius est superuacua scire quam nihil. Illi non preferri: ut lumen per opacies dirigatur ad uerū, hi oculos mihi effodiūt. Si Pythagoræ credo nihil i rerū natura ē nisi dubiū. Si Nausiphani: hoc unū certum est nihil esse certi. Si Parmenidi: nihil est præter unum. Si Zenoni non unum quidem. Quid ergo nos sumus? Quid ista quæ nos circunstant: aluntꝫ subsistinent? Tota rerū naturā umbra est. Aut inanis aut falax: non facile dixerim quibus magis irascar: aut illis qui nos nihil scire uoluerūt. An illis qui ne hæc quidem: nobis relinquerunt: nihil scire.

Explicit Liber Lucii Annei Senecæ de studiis liberalibus.

Incipiūt puerbia Senecæ scdm ordinē alphabeti

Lienuꝫ nō est oē qcq; optādo euenit.
Ab altero exspectes: alteri qd̄ feceris.
a Aius uereri q̄ scit: scit tutus aggredi.
Auxilia humilia firma cōsensus facit.
Amentia arbitrio sumitur: nō ponitur

× Aut amat: aut odit mulier: nihil est tertium.
Ad tristem partem strenua suspitio debetur.
× Ames parentem si æquus est: si aliter feras.
Aspicere oportet quod possis perdere
× Amici uitia si fers: facis tua.
Aliena hoī ingenuo: acerba est seruitus.
Absentem ledit qui cum ebrio litigat.
Amans iratus multa mentitur sibi.
Auarus ipse miseriæ causa est suæ.
Amans quid cupit scit: quid sapiat non uidet.
Amans quod suspicatus uigilans: somniat.
Ad calamitatem quilibet rumor ualet.
Amor extorqueri nō potest: sed elabi potest.
Ab amante lachrymis redimamur iracundiam.
Aperte cū est mala mulier. tum demum est bona
Auarū facilem capias ubi non sis idem.
× Amare & sapere uix adeo conceditur.
× Auarus nisi cum moritur: nihil recte facit.
Astute crines dum celantur: ætas indicatur.
Auarus damno potius ꝙ̄ sapiens dolet.
× Auaro quid mali optes? nisi ut uiuat diu.
Animo dolenti nihil oportet credere.
Alienum nobis: nostrum plus aliis placet.
× Amare iuueni fructus est. crimen seni.
Anus cum ludit: morti delitias facit.
× Amoris uulnus idem qui sanat: facit.
Ad pœnitendū properat: cito qui iudicat.
Amicos res optimæ parant: aduersæ probant.
Aleator quanto in arte est: tanto est nequitior.
× Amor ocioso causa solicitudinis est.
Aberrare a fortuna tua nō potes. obsidet te.
A quocūq; descēderis: magno apparatu sequit̄.
Acerrima uirtus est: quā ultia necessitas excutit.
Agat princeps curā non tantum salutis: sed honestæ cicatricis.
A duabus causis præstare princeps solet: si aut se uindicat: aut alium.
Is est gratū quod opus est: si ultro offeras.
b Bonaꝝ rerū consuetudo pessima est
× Beneficium qui dare nescit: iniuste petit:
Bonum est fugienda aspicere in alieno malo.
× Beneficiū accipere: libertatem uendere est.
Bona nemini hora est: ut nō alicui sit mala.
× Bis enim est mori: alterius arbitrio mori.
× Beneficia plura recipit: qui scit reddere.
Bis peccas cū peccanti beneficium accōmodas.
Bonus aius læsus: grauius multo irascitur:
× Bona mors est homini: uitæ quæ extinguit mala.
× Beneficiū dando accepit: qui digno dedit.
Blanditia nō iperio sit dulcis uenus:
Bonus aius nunq̄ erranti obsequiū accōmodat.
Beneficiū qui se dedisse dicit: petit.
Beniuoli coniuncto ai maxima est cognatio.

× Beneficium sæpe dare: docere est reddere:
× Bonitatis uerba mutare maior malicia est.
× Bona opinio homini tutior pecunia est.
Bonū est quod si supprimitur: reuiuiscit: extinguit
× Bis uincit: qui sese uincit in uictoria.
× Benignus etiam dandi causam cogitat
× Bis interimitur qui suis armis perit.
× Bene dormit qui nō sentit ꝙ̄ male dormiat
• Bonorum crimen est officiosus miser.
– Bona fama in tenebris ꝓprium splēdorē obtinet.
Bene cogitata si excedūt: nō occidunt.
× Bene perdit nūmos: iudici cum dat nocens
× Bonis nocet: qui malis parcit.
Bonus iudex est: qui nouit dispensare quod dandum est: & quatenus.
Bonæ iustitiæ: proximus modus est seueritas.
Beneficiū est carere: eo quod inuitus possideas
Beneficiū est semper reddere bonitatis uerba.
Bonū est reddere bona uerba: etiā inimicis.
Bona ꝙ̄ ueniūt: nisi sustineant cadūt ut oppriant
Bona iperante anima: est pecunia.
Bonum ad uirum: cito moritur iracūdia.
Breuis mens ipsa ē memoria iracundiæ.
Bona turpitudo est: quæ periculū uindicat.
Bona cōparat præsidia misericordia.
× Beneficiū dignis ubi des: omnes obligas.
– Onsueta uitia ferim? : nisi reprehendimus.
c Crudelis in re aduersa obiurgatto.
Cauendi nulla ē dimittenda occasio
Cui semp dederis: ubi negas rapere iperas.
Crudelē medicum iutēperans facit æger.
Cuius mortē amici expectant: uitam oderunt
Cum inimico nemo in gratiā cito redit.
– Citius uenit periculū cum contemnitur.
Casta ad uirum matrona parendo iparat.
Cito ignominia fit superbi gloria.
Consilio melius uincas: ꝙ̄ iracundia.
Cuius dolori remediū est patienda.
– Cum uitia ꝓsunt: peccat qui recte facit.
Contumeliā. nec fortis potest: nec ingenuus pati.
Conscias amici. nullius inuenit lingua præceps.
Contēni est leuius ꝙ̄ stultitia percuti.
Comes facūdus in uia pro uehiculo est.
Cito iproborum læta: ad perniciem cadunt.
Crimen relinquit uitæ: qui mortē appetit.
Clementia in quācunq; domū uenerit: fœlicem eam tranquillāq; præstabit.
Clemētia ē tēperātia aī in potestate ulciscendi.
Clemētia est leuitas supioris aduersus inferiorē
– Consuetudo peccādi: multitudinē facit peccātiū
Iscipulus ē prioris: posterior dies.
d Dānare est obiurgare cū auxilio opus est
Diu appandū est bellū: ut uincas celerius.
Dixeris maledicta: cū ingratū hoiez dixeris
× De inimico nō loquaris malum: si cogites.
× Deliberare utilia: mora est tutissima.
× Dolor decrescit: ubi quo crescat uō habet.
× Dediscere flere fœminā est mendatium.
Discordia fit chariorconcordia.
× Deliberandū est diu qcqd statuendū est semel.

— Difficilé habere oportet aurem ad crimina.
Dam est uita grata:mortis cõditio est optima.
Damnũ appellandũ est:cũ mala fama lucrum.
Ducis in consilio posita est uirtus militum.
Dies quod dotat timeas:cito raptum uenit:
Dimissum quod nescit non admittitur.
Difficilius est moderari:ubi dolori debet ultio q̃ ubi exemplo.
× Tiã innocẽtes cogit mentiri dolor.
e Etiã peccato recte præstatur fides.
× Etiã celeritas in desiderio mora est.
× Ex uitio alterius:sapiens suum emendat.
Et deest & superat miseris cogitatio.
Etiã obliuisci quod scis:interdum expedit.
Ex hoium questu:facta est fortuna dea.
— Effugere cupiditatẽ regnum est inuictissimũ.
Exuli ubi nusq̃ domus est:sine sepulchro est tãq̃ mortuus.
Et qui faciunt:odiunt iniuriam.
Eripere telum & nõ dare:irato decet.
× Exilium pati:est patriæ se degenerare.
× Etiã capillus unus habet umbram suam.
× En q̃ miserum est fieri:metuendo senem.
Etiã hosti est æquus:qui habet in consilio fidẽ.
Excelsis malis facilius casus nocet.
× Errat siquis existimat tutum diu esse regem.
Ex sæua animaduersione nulla regi gloria est.
Euadere possum pusilla mala: & uerba dare q̃dã tibus obuiam itur.
— Excusationẽ q̃rere uitiũ est oĩa ad deũ relinq̃re.
— Elemosyna nõ tã accipiẽtibus q̃ dãtibus pdest.
— Ex spe premii:solatium fit laboris.
Idem qui perdit:se seruat in reliquum.
f Fortunã cũ blanditur:captatum uenit.
Fortunã citius reperies q̃ retineas.
Formosa facies:muta cõmendatio est.
Frustra rogatur:qui misereri non potest.
Fortuna unde aliqd fregit:casus est.
Fraus est accipere qd̃ nõ possis reddere.
Fortuna nimiũ quẽ fouet:stultum facit.
Fatetur facinus is:qui iudicium fugit.
Fœlix iprobitas:optimorum est calamitas:
Feras:nõ culpas:quod imutari nõ potest.
Futura pugnant:ut se superari sinant.
Furor fit:læsa sæpius patientia.
— Ficta cito ad naturã suam recidunt:
— Fidem qui perdit:nihil potest ultra perdere.
Facilitas animi:ad partẽ stultitiæ rapit:
Fides unanima unde abiit:nunquã redit:
Fidẽ nemo unquã perdit:nisi qui nõ habet
Fortuna obesse nulli contenta est semel.
Fulmen est:ubi cum ptãte iracundia habitat.
Frustra cũ ad senectutẽ uentum ẽ repetes adolescentiam.
Falsum maledictũ:maliuolum mendacium est.
Fœminæ naturã regere:desperare odium est.
Feras difficilia:ut facilia leuius feras.
Fortuna nemini plus:q̃ consilium ualet.
Fortuna uitrea est:quæ cũ tantũ splẽdet frãgit:
Feras quod lacerit:ut quod prodesse poterat.
Facit gratum fortuna quẽ nemo uidet.
Facili⁹ priuatis ignoscit⁹ pertinaciter se iudicãtib⁹
Frequẽs uindicta:paucoꝝ odium reprimit: oĩs irritat.
Raue præiudiciũ est:q̃ iudiciũ nõ habet
g Grauissima est probi hois iracundia:
Grauis aĩ pœna ẽ:quẽ post factũ pœnitet
Grauis aĩus dubiam non habet sententiam.
Graue est malũ omne:quod sub aspectu latet.
Grauis nocet quodcũq; inexpertum accidit.
Grauior est inimicus:qui latet in pectore.
Grauissimũ est imperium consuetudinis.
Graue crimẽ etiã cum dictum est leuiter nocet.
Grauis a magnis ad maiora fit.
Eu q̃ difficile est gloriæ custodia.
h Homo extra corpus suũ est:cũ irascitur.
Heu q̃ est timidus:qui se mori tutũ putat.
Hõ q in hoie calamitoso ẽ misericors mẽinit sui
Honesta turpitudo est mori pro bona causa.
Habet in aduersis auxilia:q cõmodat in secũdis.
Heu q̃ miseꝝ ẽ discere seruire:ubi sis doct⁹ dñari
Heu q̃ miseꝝ est fieri metuendo senem.
Heu q̃ miseꝝ est ab illo lædi:de quo ũ possis q̃ri
Hominẽ experiri multa:paupertas iubet.
Heu dolor q̃ miser est:q in torméto uocẽ nõ hz.
— Heu q̃ pœnitenda incurrũt:uiuendo diu.
Habet suũ uenenum:blanda oratio.
× Homo totiẽs moriẽ:quotiens amittit suos.
Hõ semp in se aliud fert:in alteꝝ aliud cogitat.
Honestus timor alteꝝ patrimonium est.
Homo nescit:si sine dolore fortunam inuenit.
Honeste seruit:qui succũbit tempori.
— Homo uitæ cõmodatus est:non donatus.
Hæres fictus:sub persona risus est.
Hæredem scire utilius est:q̃ querere.
Habent locũ maledicti crebræ nuptiæ.
Hæc clemẽtia principẽ decet ut quocũq; uenerit mansuetioria omnia faciat.
× Haud minus turpia sunt principi multa supplicia:q̃ medico multa funera.
Nferior horrescit:qcqd peccat superior.
i Inimicũ ulcisci:uitã accipere est alteram.
Id agas:ne quis merito tuo te oderit.
Inuitum cum retineas:exire incitas.
Ingenuitatem lædis:cum indignum roges.
— In nullo auarus bonus est:in se pessimus.
— Inopi beneficium bis dat:qui dat celeriter.
— Inopiæ parua desunt:auaritiæ omnia.
— Instructa inopia est:in diuitiis cupiditas.
In se uitat culpam:qui peccatum præterit.
Iucundũ nihil est:nisi quodreficit uarietas.
Ingenuitas nõ recipit contumeliam.
Impune peccat in eum:qui peccat rariõr.
× Ingratus unus.miseris omnibus nocet.
In miseri uita:contumelia est.
Ita amicũ habeas:posse ut facile fieri hunc inimicum putes.
Inuidia fere:aut fortis aut fœlix potest.

In amore semper mendax iracundia est.
Inuidia tacite:sed minute irascitur.
× Iratum breuiter uites:ne inimicum diu.
× Iniuriatum remedium:est obliuio.
— Iracundiã qui uincit:hostem superat maximum
Iocũ tacentẽ ... faciat acrius.
In malis sperare bonum:nisi inocẽs nemo solet
In uindicãdo criminosa est celeritas.
Inhonesta res ẽ suos uicere:satis ẽ potuisse pũire
— Imago animi sermo est:qualis est uir talis oro.
In fœlicitate se erigere est fœlicitatẽ submittere.
In fœlice fœlicitas est inocentia:nequitia ipa pena sui est.
Inimicũ quãuis humilẽ:docti est timere.
In calamitoso:risus etiam iniuria est.
× Iudex dãnatur:cũ nocens absoluitur.
Ignoscere humanũ est:ubi pudet cui ignoscitur
— In rebus dubiis:plurima est audatia.
Illo nocens se damnat quo peccat die.
Ita crede amico:ne sit inimico locus.
Iratus etiã facinus consilium putat.
Inuidia id loquitur:nõ qui subest.
Irritare est calamitatẽ:cũ te fœlicem uocaueris.
Ius supra omnẽ iniuriam positum scias.
Imbecillos oculos esse:qui ad alienã lippitudinem suffunduntur.
× Oco ignominiæ ẽ:apud idignũ dignitas
l Laus noua ubi orit:et uetus admittitur.
Læso doloris remedium:inimici dolor.
Leuis est fortũna:quæ cito reposcit quod dedit.
— Lex uniuersalis est:quæ iubet nasci & mori.
Lucrum sine damno alterius fieri nõ potest.
Lasciuia est laus:nunq̃ habent concordantiam:
Legem nocẽs ueretur fortunam innocens.
Libido iudicium est:quo leuitas sapit.
Libido etiã cunctos sub uultu domat.
Laxa crudelitas:nõ est uocanda clemẽtia.
Alignus fieri:maxime ingrati docent.
m Multis minatur q uni facit iniuriam.
Mora ois odio est:sed facit sapientiam.
Mali causa est:quæ requirit misericordiam.
Mori est fœlicis:antequam mortem inuocet.
Miserum est a rege cogi:quod cupias loqui.
Miserrima est fortuna:quæ inimico caret.
Malus est uocandus:qui sua est causa bonus.
— Monstro similis est:auaritia unica.
× Malis displicere:laudari est.
— Malus ubi bonum se simulat:tunc est pessimus.
Mœtus dum uenit:eatum habet sonus locum.
— Mori necesse est:sed nõ quotiens uolueris
Male geritur:qcquid geritur fortunæ fide.
Mortuo q̃ mittit munus nihil dat illi:sibi adimit
Minus est q̃ seruus dominus:qui seruos timet.
Magis hæres fidus nascitur:q̃ scribitur.
× Malos in consilio fœminæ uincunt uiros.
Mala est uoluntas:ad alienum consuescere
Maxio cũ piculo custodiri:quod multis placet.
Mala est medicina:ubi aliquid naturæ petit
Malæ naturæ:nunq̃ doctrina indiget.
Miseriã nescire:sine periculo est uiuere.
— Male uiuunt:qui se semp uicturos putant.
Maledictũ interpretando facies acrius.
Male secum agit æger:medicũ cui nata ledẽ facit
Minus decipitur:cui negatur celeriter.
Mutat se bonitas:cũ irritatur iniuria.
× Mulier cũ sola cogitat:male cogitat.
Male facere qui uult.nusq̃ causam inuenit.
× Maliuolus semp sua natura nescitur.
× Multos timere habet:quem multi timent.
× Male iperando summũ iperium amittitur.
× Mulier quæ nubit multis:multis nõ placet
Misera est ægritudo aĩ:ob alienarum speciẽ miseriarum.
Misericordia nõ cãm sed fortunam spectat
Magnã fortunã:magnos aĩos decet.
— Magni aĩ est ꝓprium esse & tranquillũ & iniurias atq; offensiones semper despicere.
× Muliebre est: furere in ira.
Misericordia est uicina miseriæ:habet enim aliquid trahitq; ex ea.
× Malo ueris offendere:q̃ placere adulando.
Morbũ esse scias nõ hilaritatẽ semp arridere ridentibus:& ad oĩum æstimatiõm ipsum quoq; os deducere.
Ihil agere semper ifœlici est optimum.
n Nihil peccẽt oculi:si oculis alius iperet.
Nihil ꝓprium dicas:qd̃ mutari possit.
— Non cito ruina petit:uit qui ruinam timet.
Nullus est tãtus questus:q̃ eo quod hẽs carere:
Nescis quid optes aut qd fugias:ita ludit dies.
× Nunq̃ periculũ sine periculo uincitur.
Nulla ẽ tãq̃ bona fortuna:de qua nihil q̃ri possis
Nusq̃ melius morimur hoies:q̃ ubi libẽter uiximus.
Negandi causa auaro nunq̃ deficit.
— Nondũ fœlix es:si nondum te turba deridet.
Nã si nullos inimicos tibi iniuria:multos tũ iuidia
Non aspicias q̃ plenas q̃q; manus deo:sed q̃ puras admoueat.
— Non enim aliter nisi optimus aĩus pulcherrim⁹ dei cultus est.
— Non aliter uiuas in solitudine:aliter in foro.
× Nihil petas quod negaturus es.
× Nihil negabis quod periturus es.
— Nihil magnũ est in rebus humanis:nisi aĩus magna despiciens.
Nihil itereſt quo aĩo facias:qd̃ feciſſe uitiosũ est
Nam facta cernuntur:aĩus non uidetur.
Non q̃multis placeas:sed quibuslibet stude.
× Nequitia ipsa pœna sui est.
— Nam mala conscia sæpe tuta est:secura nunquã.
× Neminem cito accusaueris.
Neminem cito laudaueris.
Nullum putaueris esse locũ sine teste.
Nulla pusilla dom⁹:quæ multos recipit amicos
— Nunq̃ scelus scelere uindicandum est.
× Nimiũ altercando ueritas amittitur.
Non multũ supra eũ eminet quis cui se iracẽdo

æquat.
Mobilis professio sapia est:quæ distributa sasci-
pit incrementū auaꝝ dedignata possessor ci-
to nili pubi[illegible]tur elabitur.
Non alia faci[illegible] est quieti moratiq; iperii:q̄ se-
ni.cæli & nitentis.
× Nullū ex oib⁹ clemētia magis:q̄ regem aut p̄-
latum decet.
Nemo pōt personā diu ferre fictam:ficta cito in
naturam suam recidunt.
Nunq̄ liquidū sincerūq; ex turbido uenit.
— Nullū morosius est aial maioriq; arte tractandū
q̄ homo:& nulli magis pcendū q̄ hominī.
Mne peccatum est actio.
o × Ois actio ē uolūtaria:tā hōesta q̄ turpis
— Omne ergo peccatum uolūtariū ē
Omitte excusationē:nemo peccat inuitus.
Omne uitiū habet patrocinium suum.
Odia multorum sub oculo latent.
Omnia tum pandūtur cū nō dico si cecideris:sz
si turbaueris.
Omnis affectus hz:ut in eo in quo ipse insanit:i
idem putet cæteros furere.
× Oēs enim uitā differētes mors icerta p̄uenit.
— Omnis itaq; dies uelut ultimus ordinādus est.
× Opinātur de te hoies male sed mali: displicere
enim malis laudabile est.
Oratorē te puta.si tibiipsi qd oz persuaseris.
Odiū oportet peccādi nō mœtum facias.
Obiurgationi semp aliquid blande admisce.
— Optimū est semper ignoscere tanq̄si ipse pecces
quotidie.
× Optimum est maiorum uestigia sequi:si recte p̄-
cesserunt.
— Ois doctor inuitæ orationis peccās:turpior est.
Ob hoc q; i offō cuius magister esse uult labit.
Oi re moderatio est adhibēda:quæ sanabilia in
genia destingue re a deploratis sciat.
Eccādi duo sunt genera:aliud exp̄posito
p aliud ex negligentia.
— Plæriq; mœtu cessāt peccare nō inocētia
— Profecto tales timidi:nō inocētes sunt dicendi:
× Priusq̄ promittas deliberes:& cū p̄miseris facias
Prius si negaueris:feciſſe postea fallere est.
Propter cām multa amico dabis: multæ ēt cāæ
contra amicum.
— Pro eo religior eris quo melior.
— Præstabis pentibus pietatē:cognatis dilectionē
— Præstabis amicis fidē:oibus æquitatem.
— Pacem cum oibus habebis:bellū cum uitiis.
— Pecuniæ iperare oportet nō seruire.
— Pecunia si uti scias ancilla est:si nescias domia ē
— Putādus est recte fortior:qui cupiditates tanquā
hostes subiicit.
× Patria est ubicūq; bene uixeris.
Peiora sunt tecta odio q̄ aperta.
Propterea te loquax inimicus tutiorez q̄ tacitur
nus ostendit.
— Proximū ad innocentiā tenet lo⁹ū p̄recun dia
& peccati cōfessio.
Plæriq; cū stulti⁹ male [illegible]cūt:ipsi sibi conuitium
faciunt.
Perturpe est.n.qd obiicit in obiiciente cognosci
× Pulcherrimū est oia præstare nihil exigere.
× Principiū discordiæ est:aliquid ex cōmuni pro-
prium facere.
Plæriq; famā:conscientiā pauci uerentur.
Parcendū est iprobandis ciulbus:nō aliter q̄ mē
bris languentibus.
Principium seuitiæ bellum est.
— Pestifera uis ualere ad nocendum.
Prope est ut libēter damnet qui cito.
Prope ut nō quæ damnet qui nimis.
Peccādi uerecūdiā facit ipsa clemētia regentis.
Vidā quosdā occidūt inimicos:nō quia
q habeāt:sed quia metuerant.
Quā inimicū est nocuisse:uel quia ode-
ris lædere.
Quāto iniquius est odisse:quia læseris.
Quā magnaꝝ uirtū est negligere ledentem.
Qui enim uendicat:sentit.
Quis sis interest:nō quis habearis.
Quauis agas id ut ne qs merito tuo te oderit:eſt
tamen qui semper oderint.
— Quā magn est nō laudari:& eē laudabil ē
Qui succurrere pituro pōt:cū ñ succurrit occidit
× Quid est hoi inimicissimū? alter homo.
Qui p̄ pecuniæ uel libidinis amorē moriꝝ ostē
dit se nunq̄ sui causa uixisse.
— Quæ sūt maxiæ diuitiæ? nō desiderare diuitias
— Quis plurimū habet? is qui minimum cupit.
— Quid est dare est dare beneficium? imitari deū.
— Quis est pauper? qui sibi uidetur diues.
Quidā inimici graues sunt amici leues.
× Quietissime uiueret hoies in terris:si duo uerba
tollerentur,s.meum.
— Qui paupertatē timet timidus est.
× Quod tacitū esse uis:nemini dixeris.
Quia nō poteris ab alio silētium exigere: si tibi
ipse non præstas.
Qui æquo aīo malis miscetur:malus est.
Qui seruus crudelis est:ostēdit in aliis uolūtatē
non deesse sed potestatem.
Qui ob hoc iniuriā facit quia potest cito desinit
quia fecit.
Quid dulcius q̄ hre amicū:cū quo oia audeas.
Quē si credis ut te:cui sic loquaris quasi tecum.
Quāti tales amicos habere uoluerūt:& ipsi tales
esse nō possunt.
Quō se fortuna & fauor inducit hominem
× Quicqd æquo plus futuꝝ est:in partem hūanio
rem inclina uel præpondera.
Quid eo ifœlicius:cui iā malū esse necesse est?
Quid pōt ab eo quisq̄ sperare:quem malū eē do
cuit.
Quotidie damnatur qui semper timet.
× Quotidie est deterior posterior dies.

Epellit⁹ hoies facilius:q̄ decipi possunt.
r respue crudelitatē & mē, crudelitatis ītā
— Reuera memo[illegible] beneficiorū fragilis est
iniuriarum tenax.
Ridiculū est odio[illegible]ctis innocentia perdere
Res uera est q[illegible] s timet.
Regibus est peius multo q̄ seruientibus.
Reuera quia illi singulos isti uniuersos timent.
Res ipsa ut ipsa re possumus efficiet:si polliceri,p
peramus honesta.
Rem maximā sibi ꝓmittit sapia:ut reducat tibi.
Recta ingenia debilitat uerecundia:praua cōfir-
mat audacia.
Res optia est nō sceleratos extirpare:sed scelera
Recte parētem & inferiorē laudas:qa pertinet ad
gloriam tuam.
— Res magnæ clemētiæ est:indulgendo corrigere
peccata:quā uindicando.
Rege icolumi mēs oib⁹una ē amissio rūperefidē
Regibus certior ē:ex mansuetudine securitas.
Vnt quoꝝ corpus innoxiū est:& ī mille fa-
s cinoꝝ furias mens ociosa discurrit.
Si inclientelā fœlicis hois potētisq; puene
ris:aut ueritas aut amicitia perdenda est.
— Si uis beatus esse:cogita hoc primū contemni.
— Si multis placuerit uita tua:tibi placeꝛ nō poterit
— Solitudinē q̄rit:qui uult cū innocentibus uiuere
Stultū est timere:quod uitare non potest.
— Semp dissensio ab illo incipiat: a te recōciliatio.
— Succurre pauptati amicoꝝ:imo potius occurre.
— Secrete admone amicos:palam lauda.
Si bene te instituer is:pudeat te fieri deteriorem.
Si quis itascitur pœnas ab alio expetit:a se exigit
Seueriſſime enim nos aduersū peccātes gerimus
& ipsi eadem committimus.
× Seueritas assidua:amittit auctoritatem.
— Sicut formosa pictura est cuius nulla ps errat: sic
sic formosus hō in quo nulla ps peccatis fœda
est;pinde hoc domi:hoc foris:hoc oī genere ui
tæ teneamus:ut nobis inexorabiles simus exo-
rabiles illis qui nō nisi sibi dare ueniam nesciūt
Si inuitus pares seruus es:si uolēs minister.
— Scias eū multis uirtutib⁹ abūdare:q̄ alienas amat
Si inuideris maior eris:nā qui inuidet minor est.
Scito qd est iuidia:dolor aīē ex alienis cōmodis.
Scito eteni illud qa nulli iuidet bonitate ꝓditus.
Sunt multi q plurimū uerbis :nō re contēnunt:sz
ipsa quæ spernunt clam furantur.
Seueritatē abdita:clemenitiā in ꝓcinctu habet.
Sapiens nihil facit quod nō debet:&nihil præter
mittit quod debet.
Seruis imperare moderate:laus est.
Imidus cautū se uocat:sordidus parcum.
t —Tutissimares est nihil timere:ꝓter deum.
Tene semp uocis & silētii tēperamentum.
— Tamen & in hoc incumbe:ut libentius audias q̄
loquaris.
× Tacere quī nescit:nescit loqui.
× Tristitiam si potes:ne admiseris.
Turpe præbet spectaculū animus æger.
Turpia ne dixeris:paulati enim pudor reꝛ p̄ter
ita discutitur.
Tā sibit sermo in effectū :si hon[illegible]ta loquamur.
— Tolerabilior est q̄ mori iubet:q̄ qui male uiuere
Tolerabilior pœna nō posse uiuere:q̄ nescire.
Talē diligentiā exhibe in amiciti[illegible] cōparandis:
ut incipiae amare quē deinceps possis odisse.
× Tu primū exhibe te bonū:& sic quæras alterum
tui similem.
× Turpius nihil est q̄ cū eo bellum gerere : cū quo
familiariter uixeris.
Tam oibus ignoscere:q̄ nulli crudelitas est.
Tandiu a pariculo aberit populus : quādiu sciet
ferre:frænos.
Tyrānus a rege distat factis:nō nomine.
Ix qsq̄ in bonum:nisi ex malo transit.
u Vis oibus esse notus:prius effice ut nemi
nem noueris.
— Vis habere honorē dabo tibi magnum imperiū,
impera tibi.
Vide si adhuc malus es:similibus parce.
Verus esse destitisti:quare aliis locū emendatōis
abscidas.
Vitium prius fuit obseruatio:nunc mos est
Verum nō dicimus:nō audimus.
Vtilis educatio & disciplina: mores facit.
Vnde bona cōsuetudo excutere debet: quæ ma-
la instruxit.
Viriliter feras q̄ necesse ē:dolor patiētia uincit.
Verba rebus nō personis accipienda sunt.
Vires tuas amici būficiis:inimici iniuriis sentiāt
Vita omnis breuis est : ideo imortalitas ē mors
honesta.
Vir est bonus q intantū pduxit aīum suū:ut nō
modo nolit peccare:sed etiam nō possit.
Vt aliqd auri extrahamus:terrā puertimus.
Vt summū bonū occupem⁹:scrutari pect⁹ piget
Virtutē cuius progressum uideris:nō exitū finē
q; desperes.
— Volunt hoies ita præceptū esse ut uiuūt:non ita
uiuere ut præceptum est.
— Vtendum est diuitiis & non abutendū:ut nec in
de a superioribus contēnaris:nec ab iferioribꝰ
timearis.
Vbi usitata remedia nō ꝓcedunt:tenta cōtraria.
Vbi discrimē inter bonos malosq; sublatum est
confusio sequitur & uitiorum eruptio.
Venia est pœne debitæ remissio.
Vt fulmina paucoꝝ periculo cadūt oium mœ-
tu:sic animaduersiones magnaꝝ potestatum
terrent latius q̄ nocent.
Vtinā ea lex hoi esset:ut cū telo suo frangeretur
nec sæpius liceret nocere q̄ semel.
— Elum de deo tantum habeas : nō contra
z homines.
— Zelari autem hoibus uitiosum est.

Expliciunt prouerbia Senecæ.

LVCII ANNEI SENECAE LIBER PRIMVS DE NATVRALIBVS QVAESTIONIBVS AD LVCILLVM INCIPIT FOELICITER

Quantum inter philosophiā interest Lucilli uirorum optime & cæteras artes tantū interesse existimo in philosophia inter illā partē quæ ad hoies & hāc quæ ad deos spectat. Altior est hæc: & animosior multū permisit sibi: nō tam oculis contēta. Magnus esse quiddā suspicata est: ac parcarius quod extra compendium natura posuisset, deniq; tantū inter duas interest quantū inter deū & hoiem. Altera docet quid in terris agendū sit. Altera qd agatur in cælo. Altera errores nostros discutit: & lumē admouet: quo discernatur ambigua uitæ. Altera multo supra hāc caliginem in qua uolutamur excedit: & tenebris ereptos illo perduxit unde lucet. Et quidē tunc naturæ regi gratias ago: cū illam nō ab hac parte uideo quæ publica est: cū secretiora eius intraui: cū disco quæ uniuersi materia sit: qs auctor sit aut custos. quid sit deus. totus in se intēdat: an ad nos aliquādo respiciat. faciat quotidie aliquid: an semel fecerit. pars mundi sit: an mundus liceat illi hodie decernere & ex lege fatorū aliquid derogare: an maiestatis diminutio sit & confessio erroris mutanda fecisse. Necesse. n. ei eadē placere cui nisi optima placere nō possunt. nec ob hoc minus liber & potēs est. ipse enim est necessitas sua. Nisi ad hoc admitterer nō fuerat operæpreciū nasci. Quid enim erat? Cur in numero uiuentium me positum esse gauderē? an ut cibos & potiones percolarē: ut hoc corpus casuri ac fluidum periturūq; nisi subinde ipleatur sarcirē: & uiuerē æger minister ut morte timerem: cui uni oēs nascimur? detrahe hoc inæstimabile bonū nō est uita tanti ut subdē & æstuem. O q̄ contēpta res ē hō nisi supra hūana surrexit. Quādiu cū affectibus colluctamur. Quid magnifici facimus? etiā si supiores sumus portēta uincimus. Quid est? Cur suspiciamus nosmetipsos quia dissimiles teterrimis sumus. Non uideo quare sibi ualitudinario placeat qui robustior est in ualitudinario. Multum interest inter uires & bonā ualitudinē. Effugisti uitia animi nō est tibi frons ficta: nec in aliena uoluntatem sermo cōpositus: nec cor inuolutum nec auaritia: quæ qcquid oībus abstulit sibiipsi negat nec luxuria pecuniā turpiter amittēs q̄ turpius reparet: nec ambitio quæ te ad dignitatē nisi perindigna nō ducet. Nihil adhuc consecutus es. Multa effugisti: te nondū. Virtus enim ista quā affectamus magnifica est. Non quia per se beatum est malo caruisse: sed quia aium laxat ac præparat ad cognitionem cælestium dignūq; efficit qui in consortio deo ueniat. Tunc cōsumatum habet plenūq; bonū sortis hūanæ cum petiit calcato oi malo altum & in interiorē sinū naturæ uenit: tūc iuuat inter sydera ipsa uagantē diuitū pauimēta ridere: & totā cū auro suo terrā. Nō illud tantū dico quod egens sit: & signandum monetæ dedit: sed & illud in oculto seruat. Posterorū auaritiæ. Nec pōt ante cōtemnere porticus: & lacunaria ebore fulgentia & pensiles syluas & deriuata in domos: fulmia q̄ totum circūeāt mundū: & terrarū orbem superne despiciens angustū: & magna ex parte opertuz mari: & iam ea parte qua extat late squalidū: & aut ustum aut rigentē sibiipse ait. Hoc est illud punctū: quod inter tot gentes ferro & igne diuiditur. O q̄ ridiculi sunt mortaliū termini. Vltra hystrum dacus nō exeat. Isthmū samotraces includat: parthis ostet eufrates danubius sarmatica ac romana disterminet. Rhenus germaniæ modum faciat. Pyreneus mediū inter Gallias & hispanias iugum extollat. inter ægyptum & æthiopias arenaz inculta uastitas iaceat. Siqs formicis det intellectum hominis. nōne & illæ unam aream in multas prouincias diuidēt? Certe si illam ut magnā sustuleris: quotiēs uidebis exercitus: sub multis ire uexillis: & quasi magnū aliqd agatur: equitē modo altiora explorantē: modo a lateribus effusum libebit dicere. Id nigrum cāpis agmen: formicarū iste discursus est in angusto laborantiū. Quid illis & nobis interest nisi exigui mēsura corpusculi? Punctum est istud: in quo nauigatis: in quo bellatis: in quo regnatis. Ponitis minima etiā cū illis. Vtrinq; oceanus incurrit. Sursum ingentia spatia sunt. in quoz possessionē aius admittit. Et ita si minimum secū ex corpore tulit: si sordidū oē deterſit & expeditus leuisq; ac contētus modico emicuit. Cum illa tetigit: alit: crescit: ac uelut uinculis liberatus in originē redit. Et hoc habet argumentum diuinitatis suæ: q̄ illum delectāt: nec ut alienis: sed intereſt ut suis: secure expectat occasus syderum atq; ortus & tam diuersas cōcordantium uias obseuerat ubiq; quæ stella primū terris lumē ostendat ubi culmen eius summū: quo cursus sit: quousq; descēdat. Curiosus spectator: excutit singula & quærit. Quidni quærat? scit illa ad se pertinere. Tūc contēnit domicilii prioris angustias. Quantuz enim est q̄ ab ultimis littoribus hispaniæ usq; ad indos iacet? Pauciſſimorum dierū spatium si nauem ferat suus uentus iplebit. at illa regio cælestis per. xxx. annos uelocissimo syderi uiam præstat nusq; resistenti sed æqualiter cito. Illic demū discit: quod diu quæsiuit. Illic incipit deū nosse. Quid est deus? Mens uniuersi. Quid est deus? Quod uides totū: & qd non uides totū. Sic demū ut magni tudo sua illi reddit: q̄ nihil maius excogitari pōt. Si solus ē oia? opus suū & extra & itra tz. Quid ergo itereſt iter naturā dei & nr̄az? Nostri melior ps: aius ē. in illo nulla ps extra aiuz: totus rō ē. Curiterim tātus error mortalia tz: ut hoc quo neq; formosius qcq̄: nec dispositus: nec i ꝓposito cōstāti existimēt hoies fortuitum & casu uolubile. Ideoq; tumultuosuz iter fulmia: nubes: tēpestates: & cætera quibus terræ ac terris uicinia pulsantur. Nec hic itra uulgum demētia est: sed sapiētiam quoq;

ꝑfectos contingit. Sunt qui putāt sibiipsis animum esse & quidē ꝓuidū ac dispensantem singula sua & aliena. Hoc aūt uniuersum expers esse cōsilii in quo nos quoq; sumus: & auferri temeritate quedā aut natura nescicte quid faciat. Quam utile existimas ista cognoscere ut rebus omnibus deo nere quātum deus possit: materiā ipse sibi formet an ea utatur. Vtrū idea materiæ prius sit ꝑueniat an materia ideæ: an quod unit efficiat an multis rebus illum tractanda destituat: & a magno artifice praue formentur multa: non quia cēnat ars: sed quia id in quo exercetur sæpe inobsequēs artifici. Hæc inspicere. hæc discere: hiis incōbere nōne transilire est mortalitatem suam & in meliorē transcribi sortem? quid tibi inquis ista proderunt? Si nihil aliud. hoc certe sciam omnia angusta esse uersus deum. Nunc ut ad propositum ueniam opus. Audi quid de ignibus sentiaz uel philosophia nescit: quos aer transfusos agit. Magna ui illos excuti argumentum est q̄ obliqui feruntur & præraptida celeritate apparet illos nō ire sed proiici. Ignium multæ nariæq; facies sunt. Aristoteles quoddā genus illorum Captam uocat. Si me interrogaueris quare prior mihi rationem reddas oportet: quare edi uocentur? Si autem q̄ cōmodissimum est conuenerit inter uos ne alter alterum interroget: quid dicit illum respondere nō posse? Satius erit de re ipsa quærere q̄ mirari: quid itaq; Aristoteles globum ignis appellauerit capram? talis enim fuit forma eius qui bellum aduersus Perseum paulo gerente lunari magnitudine apparuit. Vidimus quoq; non semel flāmam ingentis pilæ speciem: quæ tamen in ipso cursu dissipata est. Vidimus circa diui Augusti excessum simile prodigium Vidimus eo tpe quo de Seiano actum est. Nec germanici mors sine denunciatione tali fuit. Dicesmihi tu. Ergo tu in tantis erroribus es ut existimes deos mortium signa præmittere? & quicquid esse in terris tam in magnum q̄ perire mundus sciat? erit aliud istius rei tempus. Videbimus an certus omnium rerum ordo ducatur: & alia aliis ita complexa sint: ut quod antecedit: aut causa sit sequentium: aut signum. Videbimus an diis humana sint curæ: aut series ipsa quid factura sit certis rerum notis nunciet: interim illud nobis existimo eiusmodi ignes existere. Aere uehementius ttito cum inclinatio eius in alteram partem facta est: & non cessit sed inter se pugnauit ex hac uexatōne nascuntur trabes & globi & faces & ardores. At cum leuius collisus & (ut ita dicam) strictus est: maiora lumina excutiuntur: crinemq; uolantia sydera ducunt. Tūc ignes tenuissimi iter exile designāt & cælo producunt. Ideo nulla sine huiusmodi spectaculis nox est. Non enim opus ad efficienda ista magno aeris motu. Deniq; ut breuiter dicā: eadem ratione siūt ista qua fulmina: sed ui minore quē admodum nubes mediocriter collisæ fulgurationes efficiūt: sed maiore impetu impulsæ fulmina emittūt. Aristoteles eiusmodi rationem reddit. Varia & multa terrarum orbis expirat: quædam humide: quædam sicca: quædam calentia: quædam cōcipiendis ignibus idoneo. Nec mirum est si terris omnis generis & uaria euaporatio est: cū in cælo quoq; nō unus appareat color rerū sed actior: ut caniculæ rubor: martis remissior iouis nullus in lucem puram nitore perducto. necesse ē. ergo in magna copia corpusculorū quæ terræ eiectat & in superiorē agunt partem: aliqua i nubes peruenire alimenta ignium: quæ nō tantum collisa possint ardere sed etiā afflata radiis solis. Nam quoq; apud uos fragmenta sulphure aspersa ignem ex interuallo trahūt. Veri ergo simile est: talem materiam inter nubes congregatam facile succedendi & maiores minoresue ignes subsistere: aut illis fuit plus aut minus uirium. Illud enim stultissimum est existimare aut stellas decidere aut tranſilire: aut aliquid illis auferri & abradi. Nam si hoc fuisset iam defuissent. Nulla enim nox est qua non plurimæ ire: & in diuersum uideantur abduci. Atqui quo solent quæq; inueniuntur loco magnitudo sua singulis constat. Sequitur ergo ut infra illa ista nascantur & cito intercidant: quia sine fundamento & sede creata sunt. Quare ergo etiam nō interdiu transferuntur? Quid si dicas stellas interdiu nō esse quia nō apparent? Quēadmodum illæ latent & solis fulgore obumbrantur: sic faces quoq; transcurrunt interdiu sed abscondit eas diurni luminis claritas: si quando tamen tanta uis emicuit: ut aduersus diem uindicare sibi: suum fulgorem possit apparēt. Nostra quoq; ætas nō semel uidit diurnas faces: alias ab oriente in occidentem uersas: alias ab occasu in ortum. Argumē tum tempestatis nautæ putant: cum multæ transuolant stellæ quod signum uentorum est: ibi uenti sunt ideſt in aere qui medius inter lunam & terram est. In magna tempestate apparent quasi stellæ uelo insidentes adiuuari te tunc periclitantes existimant: Pollucis & Castoris numine: causa autem melioris spei est quod iam apparet frangi tempestatem & desinere uentos aliquando ferūtur ignes nō sedent Cilippo siracusas petenti uisa est stella super ipsam lanceam constitisse. In romano tum castris uisa sunt ardere pila ignibus: scilicet in illa delapsis qui sæpe fulminum modo animālia ferire solent & arbusta sed si minore ui mittantur defluūt tantum & insident non ferūt nec uulnerant. Alii inter nubes elidunt alii sermo: si aer ad exprimendum ignes aptus fuit. Nā sereno quoque cœlo aliquando tonat. Ex eadem causa qua nubilo aere inter se collisō. Qui etiam: si est lucidior: ac siccior: coire tamen & facere corpora quædam similia: nubibus potest quæ Percussa reddant sonum. Quandoque igitur fiunt trabes quandoque clypei & uastorum imagines ignium: ubi in talem materiam incidit similis causa sed maior. Videamus nunc quēadmodum fiat is fulgor q̄ sydera circūuectit: mēoriæ prodituz est: quo die diuus augustus urbē ex Apollonia reuer

ꝰus intrauit circa ſolẽ uiſum coloris uarii circulũ:qualis eſſe in arcu ſolet.Hunc græci Halo uocant, quem nos dicere coronam aptiſſime poſſumus.Quẽadmodum fieri dicatur exponam.Cum in piſcinam lapis miſſus eſt:uidemus in multos orbes aquam deſcẽdere:& fieri primũ anguſtiſſimum orbem:deinde maiores donec euaneſcat impetus & nõ planitiẽ immotarum aquarũ ſoluatur:tale quiddã cogitemus fieri etiam in aere cũ ſpiritus factus eſt.Plagam ſentiẽs pellitur ſolis aut lunę uel cuiuſlibet ſyderis incurrẽs cedere illum circũuius cõgit. Nam humor aeris & omne quod ex ictu forte accipit in talẽ habitum impellitur qualis eſt eius quod impellit.Omne aũt lumẽ rotundum eſt.Ergo & aer pcuſſus lumine hunc modũ exhibet.Ob hoc tales ſplendores græci areas uocauere:quia fere terẽdis frugibus loca deſtinata ſunt rotũdo.Nos aũt nõ exiſtimemus iſtas ſiue coronæ ſint in uicinia ſyderũ fieri plurimum ab hiis abſunt quãuis cingere ea & coronare uideanꝰ Non longe a terra ſit talis effigies quaꝫ uiſus noſter ſolita ibecillitate deceptus circa ipſum ſydus putat poſitam.In uicinia aũt ſolis & ſtellarum nihil tale poteſt fieri:quia illic æther tenuis eſt.Nam formæ craſſis demũ ſpiſſiſq; corporibus imprimi ſolẽt:in ſubtilibus non habent ubi cõſiſtant:aut hæreant.In balneis quoq; circa lucernã tale quiddam aſpici ſolet ob aeris denſi obſcuritatem: frequentiſſime aũt auſtro cũ cælum maxime graue & ſpiſſum eſt.Nõnunquã paulatim deuoluuntur & deſinũt:nõnunq; ab aliqua parte rumpunt:& inde uentum nautici expectant unde contextus coronæ petit.Si autem a ſeptentrione diſceſſerit aliquo erit.Si ab occidente fauonius:q; argumentũ eſt inter ea partẽ cæli has fieri coronas inter quam uenti eſſe ſolẽt.Superiora autem nõ habent coronas quia ne uẽtos quidem.His argumẽtis & illud adiice nullam coronaꝫ colligi niſi ſtabili aere & pigro uento.Aliter nõ ſolet aſpici.Nam qui ſtat aer: ipelli & deduci & in aliquam faciem cingi poteſt.Is autem qui fluit nec feritur quidẽ lumine,Non enim formatur nec reſiſtit:quia prima q; pars eius diſſipatur.Nunq; ergo illud ſydus talẽ ſibi effigiem circundabit:niſi cum aer erit denſus atq; immotus:& ob hoc cuſtodiens incidentẽ in ſe rotundi lineam luminis nec ſine cauſa.Repete igitur exẽplum quod pauloante propoſui lapillus in piſcinam aut laquũ & aliquã aquam miſſus, circulos facit innumerabiles,Et hoc quidẽ nõ facit in flumine, Quare?quia omnẽ figurã fugiens aqua diſturbat.Et hoc quidẽm in aere euenit:ut ille qui manet poſſit figurari. At ille qui rapitur & currit nõ det ſui poteſtatem:& omnem ictum uenientẽq; formam exturbet.hæ de quibus dixi coronæ cum delapſæ ſint:æqualiter & in ſemetipſis euanuerint:ſignificatur aeris quies & ocium & tranquilitas:& tunc aquam expecta.Cum ad unã partem ceſſerint illinc uentus eſt unde fundũtur. Si ruptæ pluribus locis ſunt:tempeſtas fit.Quare id accidat ex hiis quæ iam propoſui intelligi poteſt,Nam ſi facies uniuerſa ſubſedit:apparet tẽperatum eſſe aera & ſic placitũ.Si ab una parte interciſa eſt:apparet inde aera incũbere.Et ideo illa regio uentum dabit.At cum undiq; & concerpta & lacerata eſt manifeſtum eſt a plutibus partibus in illã impetũ fieri & inquietũ aera hinc atq; illinc aſſilire.Itaq; ex hac inconſtantia cæli tam multa tẽtantis & undiq; laborantis futura tẽpeſtas uentorum plurium apparet.hæ coronæ noctibus feræ circa lunam & alias ſtellas notantur:& interdiu raro:adeo ut quidam ex græcis negauerint eas omnino non fieri:cum illos hiſtoriæ coarguant. Cauſa aũt caritatis hæc eſt q; ſolis fortius lumen eſt & aer agitatus ab illo callefactuſq; ſolutior eſt lunæ autem inhertior uiſus eſt.Et ideo quia facilis a circũpoſito aere facilius ſuſtinetur eo q; ſydera cætera infirma ſunt nec ꝓrumpere aera ui ſua poſſunt.Excipitur itaq; illorum imago:& in materia ſolidiore ac minus cedẽte uerſatur.Debet enim aer nec tã ſpiſſus eſſe:ut excludat ac ſubmoueat a ſe lumen imiſſum.nec tam tenuis & ſolutus ut nullam uenientibus radiis morã præbeat.hæc notibus temperantia contingit cum ſydera coniectum aera luce leui nec pugnaciter nec aſpere ferunt:ſpiſſorẽq; q̃ ſolet eſſe interdum inficiunt.At contra arcus in nocte nonfit niſi admodum raro quia luna nõ habet tantum uirium ut nubes tranſeat:& illis colorem ſuffundat qualem accipiunt ſole perſtrictæ.Sic enim formam arcus diſcoloris accipiunt:quia aliæ partes in nubibus tumidiores ſunt:aliæ ſubmiſſiores:quædam craſſiores q̃ ut ſolem tranſmittant.aliæ ibecilliores q̃ ut excludant.Hæc inæqualitas alternis lucem umbrãq; permiſcet & exprimit illam mirabilẽ arcus uarietatem.Altera cauſa arcus eiuſcemodi redditur.Videmus cũ fiſtula aliquo loco rupta eſt:aquam per tenue foramen elidi:quæ ſparſa contra ſolem oblique poſitum faciẽ arcus repreſentat. Idem uidebis accidere ſi quando uolueris obſeruare fullonem.Cum os æque impleuit & ueſtimenta tendi/culis deducta leuiter aſpergit apparet uarios ædi colores in illo aere aſperſo quales in arcu fulgere ſolent,Huius rei cauſam in humore eſſe nõ dubitaueris.Non fit enim unq; arcus niſi nubilo.ſed q; ramus quomodo fiat.Quidam aiunt eſſe aliqua ſtillicidia:quæ ſolem tranſmittant.Quædam magis coacta quã ut tranſluceant:itaq; ab illis fulgorem reddi:ab his umbram & ſic utriuſq; intercepſu effici arcum:in quo pars fulgeat quæ ſolem recipit.pars obſcurior ſit:quæ excludit:& ex ſe umbram proximus facit.Hoc ita eſſe quidam negant.Poterat enim umbra & lux cauſa uideri ſi arcus duos tantum haberet colores:& ſic ex lumine umbraq; conſtaret.Sed nũc diuerſi niteant cũ mille colores.tranſitus ipſe tamen ſpectantia lumina fallit:uſq; adeo ꝓ tangit idẽ eſt:tamen ultia diſtãt. Videmus in eo aliquid ſiãmei:aliquid lutei:aliquid cerulei:& alia in picturæ modum ſubtilibus

lineis ducta ſit ait poeta.Vt autem diſſimiles colores ſint:ſcire non poſſis:niſi cum ꝓximis extrema conferis.Nam continua ſſura decipit uſq; adeo mira arte naturæ:quæ ſimilimis cæpit: & indiſcreta finit:Quid ergo?iſtic duo colores faciunt luminis atq; umbræ:cum innumerabilium ratio reddenda ſit.Quidã ita exiſtimãt arcum fieri.Dicũt in ea parte i qua pluit ſingula ſtillicidia pluuiæ cadẽtis ſingula ſpecula eſſe. A ſingulis ergo imagines reddi ſolis. Deinde multas imagines immo innumerabiles & diuexas:& in preceps trahentes confundi.Itaq; & arcũ eſſe multarũ imaginũ ſolis confuſiones hoc ſic colligunt.Pelues inquiũt mille die ſereno pone:& oẽs habebũt imaginẽ ſolis. In ſingulis foliis:diſpone ſingulas guttas:ſingulæ habebũt imaginẽ ſolis.At cõtra ingẽs ſtagnum nõ habebit niſi imaginẽ unã.Quare?qa omnis circũſcripta lenitas uel plãicies & circũdata ſuis finibus ſpeculũ eſt.Itaq; piſcinã ingẽtis magnitudinis iſertis parietibus i plures diuide totidẽ illa habebit imagies ſolis q̃ lacus habuit. Reliq; illã ſicut eſt diffuſa: ſemel tibi imaginẽ reddet. Nihil refert q̃ exiguus ſit humor aut lacus.Si circũſceptus eſt ſpeculũ eſt.Ergo ſtillicidia illa infinita quæ ĩber cadẽs efficit totidẽ ſpecula ſunt:totidẽ ſolis facies habẽt. hæc cõtra intuẽti perturbate apparent.nec deſpiciũtur iteruallа:quibus ſingula diſtãt:ſpatio prohibẽte diſcerni.Deide ꝓ ſingulis apparet una facies turbida ex oĩbus.Ariſtotelis idẽ iudicat.Ab omni iquit leuitate acies radios ſuos replicat.Nihil aũt leuis aqua & aere.Ergo etiã ab aere ſpiſſo uiſus noſter i nos reddit.Vbi ergo habes & iſirmã acies quolibet aeris ictu deficit.Quidã hoc geneꝰ ualitudinis laborãt ut ipſi ſibi uideanꝰ occurrere ut ibiq; imaginẽ ſuã cernãt.Quare?quia iſirma uis oculorũ non poteſt ne proxime quidẽ ſibi aerẽ perrũpere:ſed reſiſtit.Itaq; quod i aliis efficit dẽſus aer:in hiis facit oĩs aqua.Satis enim ualet qualiſcunq; ad ibecillẽ aciẽ repellendã,longe autẽ magis uiſum noſtrum nobis remitti Itaq; cũ craſſior ẽ & peruinci nõ poteſt.ſed radios luminũ noſtrorũ moratur:& eo unde exierit reflectit.Ergo cũ multa ſtillicidia ſint:totidẽ ſpecula ſunt.Sed quia parua ſunt:ſolis coloré ſiue figurã exprimunt. Deide cũ in ſtillicidiis innumerabilibus & ſine interuallo cadẽtibꝰ reddatur idẽ color incipit: facies non multarũ imaginũ intermiſſarũ:ſed unius lõgæ atq; cõtinuæ.Quomodo iquis tu mihi,multa milia iſtinc imaginũ eſſe ubi nullã uideo?Et quare cũ ſolis color unus ſit imaginũ diuerſitas ẽ.Vt & hæc q̃ ꝓpoſui reſellã & alia q̃ nõ mius reſellẽda ſt illud dicã oporter:nihil acie noſtra fallaciꝰ,nõ tãtũ in his i qb ſubtiliter peruidẽdis illa colorũ diuerſitas ſũmouet:ſed etiã his quoq; q̃ ad mãus cernit,Remus integer i tenui aqua fracti ſpeciẽ reddit.Poma per uitrũ aſpiciẽtibus multo maiora ſunt. Colũnaꝫ interualla porticus lõgiores iũgũt.Ad ipſũ ſolũ reuerte.hũc quẽ toto orbe terrarũ maioré probat ratio.Acies noſtra ſic cõtraxit:ut ſapiẽtes uiri pedalẽ eſſe cõtẽderit.Quẽ uelociſſimũ omniũ eẽ ſimus:nemo noſtrũ uidit moueri:nec ire crederemus niſi appareret ipſe.Mũdũ ipſũ præcipiti uelocitate labentẽ:& ortus occaſuſq; intra momentũ tẽporis reuoluentẽ,nemo noſtrũ ſentit procedere. Quid miraris ſi oculi noſtri innũmerabilia ſtillicidia:nõ ſeperãt & ingẽti ſpatio ituentibus minutarũ imaginũ diſcrimẽ interit?Illud eſſe dubiũ nulli põt: q̃n arcus imago ſolis ſit roſcida & cãua nube cõcepta.Quid ex hoc tibi appareat.Nunq; uero aduerſa ſoli eſt ſublimis aut humilis,put ille ſubmiſit:aut ſuſtulit contrario mõtu.Illo enĩ deſcẽdente altior eſt:alto depreſſior.Sæpe talis nubes a latete ſolis eſt nec arcũ efficit:qa ex recto imaginẽ trahit.Varietas autẽ non ob aliã cãm fit q̃ qa pars coloris.ſole eſt ſparſa nubes illa.humor ãt mõ ceruleas lineas mõ uirides mõ purpuræ ſimiles & luteas aut igneas ducit duobus coloribus hãc uarietatẽ efficiẽtibus remiſſio & intẽto.Sic.n.purpurea eodẽ cõchilio nõ in unũ modũ exit intereſt.Quantũ macerata ſit:craſſus medicamentum arcus aq̃rius traxerit ſæpius merſa ſit & excocta:an ſemel tincta. Non eſt ergo mirum ſi cũ duæ res ſint ſol & nubes:ideſt corpus & ſpeculũ:ſi tam multa genera colorũ exprimuntur:quæ in multis generibꝰ poſſunt aut incitari aut langueſcere.alius enim eſt color ex igneo lumine.alius ex obtuſo & leuiore. In aliis rebus uaga inquiſitio eſt ubi non habemus quod manu tenere poſſimus & late coniectura mittenda eſt.Hic apparet duas cauſas eſſe arcus.ſolem nubemque :quia nec ſereno unquam fit nec nubilo:ita ut ſol lateat.Ergo uterque ex hiis eſt:quorum ſine altero non eſt.Iam nunc illud accedit quod æque manifeſtum eſt ſpeculi ratione imaginem reddi:quia nunquam niſi ex contrario redditur:ideſt niſi ex altera parte ſteterit:quod apparet ex altera quod oſtendere rationes quæ non perſuadent ſed cogunt a geometris auferuntur:nec dubium quicquam relinquitur quin arcus imago ſolis ſit male expreſſi ob uitium figuramque ſpeculi.Nos interim repetemus alias probatiões quæ de Platone legi poſſunt.Inter argumeuta ſic naſcetis arcus pono quod celerrime naſcitur. igneum enim uariumque corpus cælo iuter momentum ſubtexitur & aqua celeriter aboletur. nihil autem tam cito redditur a ſpeculo quam imago:non enim facit quicquam ſed oſtendit. Parianus arimidorus addicit ad quale genus nubis eſſe debeat quod talem ſoli imaginem reddit.Si ſpeculum inquit concauum feceris quod ſit rectæ pilæ pars:ſi extra medium conſiſteris quicunque iuxta te ſteterit uuiuerſi tibi uidebuntur priores a te quam a ſpeculo:Idem inquit euenit cum rodondam & cauam nubem intuemur a latere ut ſolis imago nube diſcedat Priorque nobis ſit & in nobis magis conuerſa color igneus a ſole eſt.ceruelus a nube:cæteri utriuſque mixturæ.Contra hæc illa dicuntur.De ſpeculis duæ oppiniones ſunt.alii enim in illis ſimulachra eſſe putant ideſt corporũ noſtro-

rum figuras a nostris corporibus cõmissas ac separatas.alii imagines aiunt non esse ibi speculo sed ipsu aspici corpora:retorta oculorum acie & in se rursus deflexa.Nunc nihil ad rẽ pertinet quomodo ipsas uideat:sed quomodo imago similis debeat speculo reddi. Quid nã est tã dissimile q̃ sol & arcus in q̃,o neq; color neq; figura solis neq; magnitudo apparet? Arcus longior ampliorq; & longeq; ea parte qua fulget rubicondior q̃ sol.cæteris uero coloribus æquales.Deinde cũ uelis speculũ aliis cõparare des oportet mihi eandẽ leuitatẽ corporis:eandẽ æqualitatem:eundem nitorem At qui mille nubes habent similitudinẽ speculi:per medias sæpe trãsimus nec illis nos cernimus. Qui montiũ sũma concedũt spectãt nubẽ:nec tamẽ imaginẽ suam in illa cernũt singula stillicidia: singula specula sunt.Cõcedo,Sed illud nego ex stillicidiis cõstare nubẽ.Habẽt enim quædã ex quibus fieri stillicidia possũt.nõ ipsa.Nec aquã quidẽ habẽt nubes sed materiã futuræ aquæ:Concedã tibi & guttas innumerabiles in nubibus esse & illas facie reddere.Non tamẽ omnes unam reddũt sed singulæ singulas.Deinde iter se specula coniũge in unã imaginem non coeunt sed quæq; particula in se rei similitudinẽ claudet.Sunt quædam specula ex multis minutisq; cõpositа:quibusque si unũ ostenderis hominẽ populus apparet unaquaq; parte faciẽ suam exprimẽte.Hæc cũ sint coniuncta & simul collocata nihilominus seducũt imagines suas:& ex uno turbã efficiunt. Cæterum cæteruã illã non condunt sed direptã i facies singulas distrahũt:ergo arcus uno circũscriptus ductu una totius est facies.Quid ergo inquit?non ex aqua rupta fistula sparsa & remo excussa habere qdã simile:his quos uidemus in arcu coloribus solet? Verũ est:sed non ex causa ex qua tu uideri uis: quia unaquæq; stilla recipit imaginẽ solis.Cicius enim cadũt stillæ q̃ ut concipere imaginẽ possit. Standũ est ut id quod immitãtur excipiãt.Quid ergo fit?Colorẽ nõ imaginẽ ducũt aliquo modo ut ait Nero Cæsar disertissime.Colla tiberiacæ splendẽt agitata colũbæ.Et uariis colorib⁹ pauonũ cernix quotiẽs aliquo deflectitur nitet.Nunquid ergo dicemus specula eiusmodi plumas quarum omnis inclinatio in colores nouos trãsit?Non minus nubes diuersa speculis naturã habent. Aues quas retuli & camaleũthes:& reliqua animalia quorũ color:aut ex ipsis mutatus cũ ira uel cupidie accensa cutẽ suã uariant humore diffuso:positione lucis:quam prout rectã uel obliquam receperit colorantur.Quid enim simile speculis habent nubes cũ illæ non perluceant:hæc transmittant lucẽ Illæ dẽsæ & coactæ:hæ raræ sũt illa eiusdẽ materiæ:tota hæc e diuersis temere cõpositа & ob hoc discordes nec diu cohesuræ. præterea uidemus ortus solis partẽ quãdã cæli rubere:uidemus nubes aliquando ignei coloris.Quid ergo prohibemur:quomodo hũc colorem unũ accipiũt solis occursu.Sic multos ab illis trahi:quãuis non habeant speculi potentiã?Modo inquis inter argumẽta ponebas sæpe arcum cõtra solẽ excitari:quia nec a speculo quidem imago redderetur:nisi aduerso. Hæc inquã questio nobiscũ est.Nã quemadmodũ opponendũ est speculo:id cuius in se imaginẽ transeat sic ut nubes infici possit:ita sol ad hoc apte ponẽdus est.Non enim idẽ facit si undiq; fulsit & ad hoc opus est radiorũ idoneus locus.Hæc dicũtur ab his qui uideri uolunt nubẽ colorari.Polsidonius & hii qui speculari ratione talẽ effici iudicant uisum:hic respondẽt,Si ullus esset i arcu color permaneret ut uiseretur eo manifestius quo propius.Nunc imago arcus ex longinquo clara est interit cũ e uicino est uentura.Huic cõtradictioni nõ cõsentio.cũ ipsã sententiã probẽ. Quare? dicã: Quia colorantur quidẽ nubes:sed ita ut color eius nõ undiq; appareat .Nã ne ipsa quidẽ undiq; apparet.Nubẽ enĩ nemo quid i ipsa est uidet.Quid ergo mirum si color eius nõ uidetur ab eo a quo ipsa nõ uisitur? At qui quãuis ipsa nõ uideatur est.Ergo & color.Ita nõ est.ergo & color argumẽtũ falsi coloris:qui dũ apparet accedentibus desinit.Idẽ enĩ in ipsis euenit nubibus:nec ideo falsæ sũt quia nõ uidentur.Præterea cũ dicitur tibi nubẽ sole esse suffertã:nõ dicitur tibi colorẽ illũ immixtũ esse uelut duro corpori ac stabili & manẽti:sed ut fluuido & uago.& nihil amplius q̃ breuẽ speciẽ recipienti.Sunt etiam quidem colores qui ex interuallo uim suam ostendunt.Purpuram tyriã quo melior saturiorque est eo oportet ut altius teneas:ut fulgorem suum ostendat. Non tamẽ ideo nõ habet illa colorem:quia quam optimum habet:non quocunque expliceretur ostendit in eadem sẽtentia sum:qua Possidonius ut arcum iudicem fieri nube formata in modum concaui speculi & rotundi cui forma sit partis pilæ sectæ.Hoc probari nisi geometræ adiuuerint non potest quia argumentum nihil dubii relinquentibus docent solis illam esse effugiem non similem.Neque enĩ omnia aduersus specula respondent. Sũt quæ uidere extimescas tanta deformitate corrupta ut faciem uisentium reddant seruata similitudine in pelus.Sunt quæ cum uiderit placere tibi uires tuæ possit in tantum lacerti crescunt & totius corporis super humanam magnitudinem habitus augetur. Sũt quæ dextras facies ostendant:sunt quæ sinistras quæ torqueant uel euertant. Quid ergo mirum est eiuscemodi speculum quo solis species uitiosa reddatur in nube quoque fieri.Inter cætera argumẽta & hoc erit quod nunquam maior arcus dimidio circulo apparet:& quod eo minor est quo altior est sol:ut ait Virgilius noster.Et bibit ingens arcus cum ad uentat imber:sed non easdem undecunque apparuerit minas affert. A meridie ortus magnam uim aquarum uehet.uinci enim nõ poterunt uehementissimo sole tantum est illis uirium Si circa occasum refulsit rorabit & leuiter impluet.Si ab ortu circa ue surrexerit serena promittit,Quare tamen si imago solis est arcus lõge ipo

sole maior apparet? Quia est alicuius speculi natura talis ut maiora multa q̃ uideat ostẽdeat:& ĩportentuosã magnitudinem augeat formas. Alicuius inuicem talis est ut minuat.Illud mihi dic quare in orbem ea facies.Nisi orbi redditur.dices fortasse.unde sit illi color uarius. Vnde talis figura sit: non dices nisi aliquod exemplar ad quod formetur ostenderis: nullum autem aliud q̃ solis est:a quo cum tota sua illi colorem dari sequitur ut deinde & forma.Deniq; inter me & te conuenit colores illos quibus regio cæli depingitur a sole esse.Illud unum inter nos non conuenit.tu dices illum colorem esse.Ego uideri.Qui siue est siue uidetur a sole est.Tu non expedies. Quare color ille subito desinat cum omnes fulgores paulatim excutiantur.Pro me est & repentina eius facies & repẽtinus interitus.Proprium est speculi hoc:q̃ non per partes struitur q̃ apparet:sed stanti totum sit . Aeque cito omnis imago modo illo aboletur q̃ ponitur.Nihil est aliud ad ista efficienda uel remouenda opus est q̃ ostendi & abduci.Non est propria in ista nube substantia nec corpus.sed mendaciũ esset sine re similitudo.Vis scire hoc ita esse?Desinet arcus si obtexeris solem,Oppone inquam soli alteram nubem:istius uarietas peribit.At maior est aliquando arcus q̃ sol.Dixi modo fieri specula quæ multiplicent omne corpus q̃ immitãtur.Illud adiiciam omnia per aquam uidentibus longe esse maiora,Litteræ quanuis minutæ & obscuræ per uitream pilam aqua plenam : maiores clariores q̃ cernuntur.Poma formosiora q̃ sint uidentur si innatant uitrio.Sydera ampliora per nubem aspicienti cernũtur quia acies nostras humido labitur:nec apprehẽdere quod uult fideliter potest. Quod manifestum fiet si poculum adimpleueris aqua:& in id conieceris anulum:nam cum in ipso fundo iaceat anulus:facies eius i summo aquæ redditur:quicquid uidetur per humorem longe ãplius nõ est,Quid mirum imaginem solis quæ in nube humida uisitur cum de causis duabus hoc accidat; quia in nube est uitro simile q̃ potest perlucere.Est aliquid & aquæ quam si non dum habet est: iã apparet eius natura in quam ex sua uertatur.Quoniam inquit uitri fecisti mentionem : ex hoc ipso contra te argumentum sumam.Virgula solet fieri uitrea stricta uel pluribus angulis inmodum claue tortuosæ:hoc si ex trãscurso solẽ accipit colorẽ talẽ q̃lis i arcu uideri solet reddit.Vt scias hi non imaginẽ solis esse sed coloris imitationem ex repercussio.Primũ in hoc argumento multa q̃ apparet a sole fieri sunt pro me.Quidem apparet quidam leue esse debere simile speculo quod solem re percutiat.Deinde q̃ apparet non fieri ullum colorem:sed speciem falsi coloris:qualem ut dixi columbarum cetuix & sumit & ponit ubicunq; deflectitur.Hoc autem & in speculo est cuius nullus uidetur color:sed simulatio quædam coloris alieni.Vnum tamen hoc soluendum est q̃ non uisitur in ista uirgula solis imago:cuius bene exprimendæ capax non est.Ita conatur quidem reddere imaginem:quia leuis est materia & ad hoc habilis:sed nõ potest quia enormiter tracta est.Si apta fabricata foret totidem redderet soles quot habuisset inspectores.Qui quia discernuntur inter se non satis inuicem speculi nitent incohant tamen imagines nec exprimunt: & ob ipsum uicinia turbant & in speciem coloris unius adducunt. At quare arcus non implent orbem:sed dimidia pars eius uidetur cum plurimum porrigitur incuruatorque,Quidam ita opinantur.Sol cum sit multo altior nubibus a superiore tantum illas percutit parte sequitur ut inferior pars earum non tangantur lumine. Ergo cum ab una parte solem accipiant.unam partem eius imitantur quæ nunquam dimidia maior est.Hoc argumentum parum potens est.Quare? Quia quanuis sola superiori parte sit totam tamẽ percutit nubem.Ergo contigit,Quid ni? cum radios transmittere soleat :& omnem densitatẽ perrumpere? Deinde contrariam rem prepositо dicunt.Nam cum superior est sol : & ideo tantum superiori parti nubium affunditur nunquam terratenus descendit arcus.At qui usque i humidum dimittitur.Præterea nunquam non contra solem est arcus.Nihil ad rem pertinet supra infraue sit: quia totum quod contra est latus uerberatur.Deinde aliquando arcum & occidens facit cum certe ex inferiori parte nubes ferit:terris propinquas.At qui & tunc dimidia pars est: quamuis solem nubes ex humili & sordido accipiant.Nostri qui sic in nubilo quomodo in speculo lumen reddi uolunt:nubem cauam faciunt:& sectæ pilæ partem quæ non potest totum orbem reddere quia ipsa ẽ pars orbis.Proposito accedo argumento non consentio.Nam si in concauo speculo tota facies opposita orbis exprimitur.& in semiorbe nihil prohibet aspici totam pilam etiam nunc diximus circulos apparere soli lunæque in similitudine arcus circundatos.Quare ille circulus iungitur & in arcum nonnunquam? Deinde quare semper concauæ nubes solem accipiunt:nec aliquando , planæ & tumentes? Aristoteles ait.Post autũnale æquinoctium qualibet hora diei arcum fieri:i æstate nõ fieri:nisi incipiente aut inclinato iam die.Cuius rei causa manifesta est.Primum quia media die sol calidissimus nubes euincit:nec potest ab his imaginem suam accipere quas scindit . At matutino tempore:& urgens ad occasum cum minus uirum habeat minus calidus est : & ideo a nubibus & sustineri & repercuti potest.Deinde cum arcum facere non soleat nisi aduersus his in quibus facit nubibus (cum breuiores dies sint (semper obliquus est.Itaque qualibet diei parte etiam cum altissimus est:habet aliquas nubes quas ex aduerso ferire potest.At temporibus æstiuis super nostrũ uerticem fertur.Itaque medio die excelsissimus terras rectiore aspicit linea quam ut ullis nubib⁹ possit occurri.Omnes.n.tunc sub se habet Nunc dicendum est de uirgis quas non minus pictas uariasque

& æque pluuiarum ſingna ſolomus accipere. In quibus non multũ operæ cõſumẽdũ eſt: qa uirgæ nihil aliud q̃ iperfecti arcus ſũt, nã facies quidẽ illis eſt picta: ſed nihil curuꝰ habent. In rectũ iacẽt. Fiunt & iuxta ſolẽ fere i nube humida & iã ſe ſpargẽte. Itaq; idẽ eſt in illis q̃ in arcu color tãtũ figura mutatur: qa nubiũ quoq; in qbus extẽduntur alia ẽ: Similis uarietas in coronis eſt: ſed hæc differũt q̃ coronæ ubiq; ſiunt ubicũq; ſydus eſt, arcus nõ niſi cõtra ſolẽ uirgæ nõ nunquam contra ſolis. Poſſũ & hoc modo differẽtiã oꝝ redder. Coronã, ſi diuerſis aꝝ ſitũ direxeris uirgã in oibus color multiplex eſt. ex ceruelo ſuluoq; uarius. Virgæ ſoli tantũ adiacẽt: arcus ſolares lunareſq; omnes ſũt. Coronæ omniũ ſyderũ. Aliud quoq; uirgarũ genus apparet cũ radii per ãgusta foramia nubium tenues intẽti diſtãteſq; inter ſe dirigũtur: & ipſi ſigna imbriũ ſunt. quomodo nunc me hoc loco gerã Quid eas uocẽt? Imagines ſolis? Hiſtorici ſoles uocant: binos ternoſq; apparuiſſe memoriæ tradũt Græci pararellia appellant: quia in propinquo fere ſole uiſuntur: aut quia accedũt ad aliquã ſimilitudinẽ ſolis. Non enim totũ imitantur: ſed imaginẽ eius figurãq;. Cæterum nihil habent ardoris hebetes ac languidi: his hoc nomẽ imponimus. An facio quod Virgilius qui dubitauit de nomine Deinde id de quo dubitauerãt poſuit: & quo te nuuc nomine dicã. Rhetica nec celſis ideo cõtende ſalernis. Nihil ergo prohibet illas pararellia uocari. Sunt aũt imagines ſolis in nube ſpiſſa & uicinia in modum ſpeculi. Quidã pararellion ita diffiniunt nubes rotunda & ſplẽdida ſimiliſq; ſoli. Seqtur enĩ illũ nec unquã longius relinquitur q̃ fuit cũ apparuit. nã quis noſtrũ miratur: ſi ſolis effigiẽ i aliquo fonte: aut placido lacu uidit. Non ut puto. At qui tã in ſublimi facies eius poteſt: quã non uidemus reddi ſi modo idonea eſt materia quæ reddat. Quotiens defectionem ſolis uolumus deprehẽdere: ponimus: pelues: quas aut oleo: ut picæ implemus: quia pinguis humor minus facile turbatur: & ideo quas recipit imagines ſeruat. Apparere autem imagines non poſſunt niſi in liqdo & immoto. Tũc ſolemus notare quẽadmodũ ſe luna ſoli opponat: aut illũ tanto maiorẽ: ſubiecto cope abſcõdat. Mõ ex pte ſi ita cõtigit ut latus occurreret: mõ totũ hoc dicitur perfecta defectio: quæ ſtellas quoq; oſtẽdit & intercipit lucem, tunc ſcilicet cũ uteraq; orbis: ſub eodem libramento ſtetit. quẽ admodũ ergo in aere utriuſq; imago terris aſpici poteſt: ita in aere cũ ſit coactus aer & limpidus cõſtitit: ut faciem ſolis acciperet: q̃ ut aliæ nubes accipiũt. ſed tranſmittunt: ſi aut mobiles ſũt aut raræ aut ſordidæ. Mobiles enim ſpargũt illam. raræ emittũt. ſordidæ turpeſq; non ſentiunt: Sicut apud nos imaginem maculoſa non reddũt. Solent & bina fieri pararelia eadem ratione. Quid enim impedit quominus tot ſint: quot nubes fuerũt aptæ ad exhibendũ imaginem ſolis. Quidã in illa ſententia ſũt: quotiens duo ſimulachra talia exiſtant: ut indicent in illis unũ eſſe ſolis alterũ imaginis. Nam apud nos quoq; cũ plura ſpecula diſpoſita ſũt, ita ut alteri ſit conſpectus alterius omnia implenẽ & una imago uera eſt: cæteræ imaginũ effigies ſũt. Nihil. n. refert qd ſit qd' ſpeculo oſtendaĩ. Quicqd. n. uidet reddit. Ita illis quoq; in ſublimi ſi nubes fors aliq̃ diſpoſuit ut inter ſe conſpiciant altera nubes ſolis imaginem altera imaginis reddit. Debent ãt hæ nubes quæ hoc preſtant dẽſæ eẽ leues: ſplendidæ: planæ naturæ ſolis. Ob hoc omnia quæ huius ſũt ſimulachra candida ſũt & ſimilia luminaribus circulis: qa ex percuſſu obliq; accepto: ſole reſplendent. Nam ſi infra ſolem nubes fiũt & propriorab eo diſſipatur. longe ãt poſita radios non remittit: nec imaginẽ efficit. Quia apd nos quoq; ſpecula cũ a nobis procul abducta ſũt faciem non reddũt: qa acies noſtra nõ habẽt uſq; ad nos curſũ. Pluuiaꝝ ãt & hii ſoles (Vtar. n. hiſtorica lingua) iudicia ſũt. Vtiq; ſi a parte auſtri conſtituũt inde maxime nubes ingraueſcunt: cũ utrinque ſolem cinxit talis effigies (ſi aratori credimus) tempeſtas ſurgit. Tempus eſt: alios quoque ignes percurrere: quorum diuerſæ figuræ ſunt: aliquando emicat ſtella: aliquando ardores ſunt: aliquando fixi & herenteſ nonnunquam uolubiles: horũ plura genera conſpiciuntur: ſunt enim uelut corona cingente introrſus ignes cæli. Receſſus ẽ ſimilis effoſſe in orbem ſpeluncæ: ſunt phiſiæ in magnitudinem uaſti rotundique ignis dolio ſimilis qui etiam fertur uel in uno loco fragrat: Sunt caſmata cum aliquod cæli ſpatium deſidet & flãma uelut dehiſcens in abdicto oſtentat: colores quoque horum omnium plurimi ſunt. Quidã ruboris acerrimi: quidã euanidæ ac leuis flammæ: quidam candidæ lucis: quidam micantes: quidam æqualiter & ſine eruptionibus aut radiis fuluis. Videmus ergo ſtellarum longos atergo albeſcere tractus hæ uelut ſtelle exiliunt & tranſuolant uidenturque longum ignem porrigere propter immenſam celeritatem: cum acies noſtra non diſcernat tranſitum earum. ſed quantuncunque incutrerunt totum ignitum credat: tanta enim eſt uelocitas motus: ut partes eius non ſuſpiciantur ſed tantum ſũma pendantur: intelligimus magis q̃ pareat ſtella q̃ qua exeat. Itaq; uelut igne continuo: totum iter ſignat: quia uiſus noſtri tarditas non ſubſequitur momenta currentis: ſed uidet ſimul & unde exilierit & quo peruenerit: quod fit in fulmine. longus nobis uidetur ignis eius: quia cito ſpacium ſurſũ tranſibit & oculis noſtris occurrit uniuerſum per quod deiectus eſt. At ille non eſt extenti corporis. Per omne peruenit neque tam longa & extenuata in impetum ualent. Quomodo ergo proſiliũt? Attritu aeris ignis incenſus uento præceps impellitur. non ſemper tamen uento attrituue fit. Non nunquam ex aliqua oportunitate aeris naſcitur. Multa enim ſunt in ſublimi: ſicca: calida: terrena: inter quæ oritur & pabulũ ſuum ſubſequẽs defluit. Ideoq; uelociter rapitur. At q̃re color diuerſus ẽ?

Quia refertũ? qualis ſit id quod ingẽditur: & quã uehemẽs quo incẽditur. Ventum autem ſignificat eiuſmodi lapſus & quidẽ ab ea parte qua erũpit? Fulgores iquis quõ fiunt: quos græci ſellas appellant. multis ut aiũt modis. Põt illos uentorũ uis ædere. Põt ſuperioris cæli uel uẽti ſeruidũ ſe ſtare fuſus ſit ignis inferiora aliquado: ſi ſũt idonea accẽſi corripit: põt ſtellarũ motus curſu ſuo excitare ignẽ & in [illegible] tranſmittere. Hoc uero non põt fieri. Quid? Porro utar uim igneã i æthera elidat ex qua fulgor aſcendit: & itẽrũ minus exterius. Ex his fulgoribus quædã i præceps eũt ſimillia proſilientibus ſtellis: quædã certo loco permanẽt: & tantũ lucis emittũt ut fugẽt tenebras & diẽ repreſentẽt donec cõſumpto alimẽto primũ obſcuriores ſint: deinde flãmæ mõ quæ in ſe cadit p aſſiduã diminutionẽ redigũtur i nichilũ. Ex his q̃dã in nubibus apparẽt: quædã ſupra nubes: cũ aer ſpiſſus ignẽ quẽ prior terris diu parauerat uſq; in ſydera expreſſit horũ aliqua nõ patiuntur morã: ſed trãſcurrũt aut extinguũtur ſubinde qua reluxerãt: hii fulgores dicũr: ꝑa breuis facies illoꝝ & caudica ẽ nec ſine iniuria decidẽs. Sepæ enĩ fulminũ noxas ædiderũt: Ab his tacta uidemus icta ſine fulmine quæ aſparſoplecta græci uocãt at quibus lõgior mora & fortior ignis eſt motũq; cæli ſequẽs aut priores curſus agũt. cõetas noſtri putãt de quibus dictũ eſt. hoꝝ genera ſũt pagoniæ lãpades & cicharifliæ & alia oia quoꝝ ignis i exitu ſparſus eſt. Dubiũ aũt inter hos ponãtur trabes & phithyæ quæ raro ſunt uiſæ. Multa enĩ conglobatiõe igniũ indigẽt cũ ingens illorũ orbis: aliquãtũ matutini amplitudinẽ ſolis exupat. Inter hoc ponas licet: & qd' frequẽter in hiſtoriis legimus: celũ ardere uiſũ ẽ Cuius nõnonq̃ tã ſublimis ardor eſt ut inter ipſa ſydera uideãtur: nõnunq̃ tã humilis ut ſpeciẽ lõgi qui incẽdii præbeat. Sub Tyberio Cæſare cohortes in auxiliũ hoſtiẽſis coloniæ cucurrerũt: tanq̃ cõflagrãtis: cũ cæli ardor fuiſſet per magnã partẽ noctis: parũ lucidus: craſſi fumidiq; ignis. de his nemo dubitat quin habeat flãmã quã oſtendũt: certa: illis ſubſtãtia eſt. De prioribus queritur. De arcu dico & coronis an decipiant aciẽ & mẽdacio cõſtent: an illis quoq; uerũ ſit q̃ apparet. Nobis non placet iu arcu aut coronis ſubeſſe aliqd corporis certi. nihil enim iudicamus i ſpeculis niſi fallaciã eſſe. Nihil aliud q̃ alienũ opus metiẽtibus. Non enĩ eſt in ſpeculo quod oſtẽditur. Alioqn nõ exiret: nec in alia ꝓtinus imagine obduceretur: nec innumerabiles mõ interirẽt mõ exciperentur formæ. Quid ergo? Simulachra iſta ſunt: & inanis uerorũ corporũ imitatio? Sũt quæq; ipſa a quibuſdã ita cõpoſita: ut & hæc poſſent & detorqueree in prauũ. Nã dixi ſunt ſpecula quæ faciẽ proſpicientium obliquẽt. Sũt quæ i infinitũ augeãt ut humanũ habitũ excedant modũq; noſtrorũ corporũ. Hoc loco uolo tibi narrare fabellã ut intelligas q̃ nullũ inſtrumẽtũ irritandæ uoluptatis libido conẽnat: & ingenioſa ſit ad incitandũ furorẽ ſuũ. Hoſtius princeps qdã fuit obſcenitatis uſq; in ſcænam productæ. Hũc diuitem auarũ ſextertii milies ſeruũ. Diuus Auguſtus indignũ uindicta uidicauit: cum a ſeruis occiſus eſſet; & tamẽ nõ pronunciauit turæ cæſũ uideri. Nõ erat ille tãtũmodo ab uno ſexu i purus: ſed tã uirorũ quã fœminarũ auidus fuit. Fecitq; ſpecula eius notæ: cuius mõ retuli: imagines longe maiores reddẽtia in quibus digitus brachii meſuram & lõgitudinem & craſſitudinẽ excederat. Hæc aut ita diſponebat: ut cũ uirum ipſe pateretur aduerſus omnes aduerſarii ſui motu in ſpeculo uideret: ac deinde falſa magnitudine ipſius mẽbri tãquam uera gaudebat: in omnibus quidẽ balneis agebat ille delectũ & aperta meſura legebat uiros: ſed nihilominus mẽdaciis quoq; inſatiabile malum oblectabat: ideſt nũc dic ſpeculum mũditiarum cauſa repertum. Fœda dicta ſunt: quæ portentum illud ore ſuo lacerandum dixerit fecerit q̃: cum illi ſpecula ab omni parte opponerentur: ut ipſe flagitiorum ſuorum ſpectator eſſet. Et quæ ſecreta quoq; conſcientia præmuntur: & quæ accuſatus quiſq; feciſſe ſe negat. Non in os tantum: ſed in oculos ſuos ingereret. At Hercules ſcelera conſpectum ſuum reformidant. In perditis quoq; & ad omne dedecus expoſitis tenerrima eſt oculorum uerecundia, Ille autem quaſi parum eſſet inaudita & incognita pati oculis ſuis ad illa aduocauit: nec quantum peccabat uidere contentus: ſpecula ſibi per quæ flagitia ſua diuideret: diſponeretq; circundedit: & quia non tam diligenter intueri poterat cum: complexus erat & caput merſerat in genibuſq; alienis obheſerat opus ſuum ſibi per imagines offerebat. Speculabatur illam libidinem oris ſui, ſpectabat ſibi admiſſos pariter in omnia uiros. Nõnunq̃ iter marẽ & fœminã diſtributus & toto corpore patiẽte expoſitus ſpectabat neſãda. Quidnã homo ipur⁹ reliqt q̃ i tenebris facere? Non pertimuit diẽ: ſed ipſos cõcubitus portentuoſos ſibi ipſe oſtẽdit: ſibi ipſe approbauit. Quid nõ putes i ipſo habitu uoluiſſe pingi? Eſt aliq̃ etiã proſtitutis modeſtia & i illa corpora publico obiecta ludibrio: aliquid quo ifœlix patiẽtia lateat obtendũt: adeo quodã modo lupanar quoq; uerecundum eſt. At illud monſtrũ obſcenitatem ſuã ſpectaculum fecerat: & ea ſibi oſtentabat: quibus abſcõdendis nulla ſatis alta nox eſt: ſimul inquit & uirũ & fœminam patior: nihilominus illa quoq; ſuperuacua mihi parte alicuius cõtumelia marẽ exerceo. Omnia mẽbra ſtupris occupata ſũt Oculi quoq; in partem libidinis ueniãt: & teſtes eius tractoreſue ſint. Etiam ea quæ cõſpectu corporis non poſitio ſummouit ante uerſẽtur: ne quis me putet neſcire quid faciam. Nihil ægit natura: q̃ humanæ libidini miniſteria tam maligna dedit: q̃ aliorum animalium cõcubitus melius inſtruxit. Inueniã quẽadmodũ morbo meo & potiar & ſatiſſaciã. quo nequitiaꝝ meã: ſi ad naturæ modũ peco. Id genus ſpeculorum circumponã mihi: q̃ incredibilẽ imaginis magnitudinẽ reddat. Si liceret

mihi ad uerum ista perducere:quia non licet medatio pascar.Obscenitas mea plus q̃ tupit uideat & patientiam suam ipsa miretur.Facinus indignum:hic fortasse ito:& ante ẽ uideret occisus est:ad spectacula sua immolandus fuit.Derideantur nũc philosophi:q̃ de speculi natura differãt q̃ iquitãt quid facies uestita nobis:& quid in nos obuersa reddatur.Quid sibi rerum natura uoluit:q̃ cũ uera corpora ædidisset:etiam simulachra eorũ aspici uoluisset.Quorsum pertinuerit parare materiam excipiendarum imaginum capacẽ.Non iii hoc scitet ut ad speculum [illegible] uelemus:aut ut faciem uiri poliremus.In nulla re illa negotium luxuriæ cõcessit:sed primũ omnium: quia imbecilli oculi ad sustinẽdum cominus solẽ ignoraturi erant:formã eius hebetato illũ lumine ostendit:quamuis enim eũ orientem occidentemq̃ cõtemplari liceat:tamen habitum eius ipsum qui uerus est:non rubentis sed cãdida luce fulgentis nesciremus nisi in aliquo nobis humore leuior:& aspici facilior occurreret.Præterea duorũ syderum occursum:quo interpolaridies solet nõ uideremus nec scire possemus quid esset:nisi liberius humi solis lunæq̃ imagines uidemus. Inuenta sunt specula:ut homo ipse se nosceret.Multi ex hoc cum sequũtur:primo sui nunciam.deide & q̃dam consilium.Formosus ut uitaret infamiã.Deformis:ut sciret redimendũ eẽ uirtutibus .quicqd corpori deesset.Iuuenis:ut flore ætatis admoneretur.Illud tempus esse dicendi:& fortia audiendi. Senex ut indecora carnis deponeret:& de morte aliquid cogitaret: Ad hoc rerũ natura facultatem nobis dedit nosmetipsos uidẽdi.Fons cuiq̃ perlucidus aut lene saxũ imaginem reddit. Virgilius. Nuper me in littore uidi cum placidũ uẽtis staret mare.Qualem fuisse cultũ putas.Ad hoc speculũ se cementium ætas illa simplicior & fortuitis contenta.Nondum in uitium beneficium detorquebat:nec inuentu naturæ in libidinem luxumq̃ rapiebat:primo faciem suam:quoscq̃ casus ostendit deinde cum insitus sui mortalibus amor dulcem aspectũ formæ suæ ea sæpius faceret despexere:in quibus:prius effigies suas uiderant postq̃ deterior populus subiit ĩ ipsas terras se effossurus:ferrum obruendum primum in usu fuit.& id homines impune irruerent si solum irruissent.Tunc demum alia terræ mala quorum leuitas aliud agentibus speciem suam obtulit:q̃ hic ĩ poculo:ille me ire ad aliquos usus comparatam uidit:& mox proprie huic ministerio præparatus est orbis:nõdum argẽti nitor:sed fragilis uilisq̃ materia.Tunc quoq̃ cum antiqui illi uiri inclyte uiuerẽt satis nitidi:squalorem opere collectum aduerso flumine eluerent.Cura comæ capillum fuit:ac prominentem barbam depectere.& in hac re:quisquis sibi alteri operam dabat,inuicem . Coniugium quidem manu ceruix ille quem effundere olim mos uiris fuit attrectabatur.Sed illum sibi sine ullo artifice formosi quatiebãt.Non aliter q̃ iubam generosa animalia.Postea rerum iam potiente luxuria: specula totis paria corporibus auro argẽtoq̃ celata sunt.Deinde gemmis adornata & poculum unum:ex his fœmina constitit:quod antiquarum dos fuit non illa quæ publice dabatur imperatorum pauperũ filiabus . An tu existimas:ex auro nitidum habuisse.Scipiõis filias speculum:cum illi dos fuisset æs graue.O paupertas fœlix:quæ tanto titulo locum fecit.Nõ fecisset illis se natus dotem si habuisẽt. At quisquis ille fuit:cui soceri loco senatus fuit.Intellexit se accepisse dotem:quam fas nõ esset reddere.Iam libertinorum uirgunculus in unum speculum non sufficit illa dos quam dedit pro se.Scipio.Processit enim molestius:paulatim opibus ipsis mutata luxuria incrementum ingens uitia acceperunt.Adeoq̃ omnia indiscreta sunt peruersissimis artibus:ut quicquid mundius muliebris uocabatur sarcinæ uitiles sint.Omnes dico etiam militares.Iam speculum ornatus tantum causa adhibitur.Nulli non uitio muneratio necessariũ factum est.

Explicit liber primus naturalium.

LVCII ANNEI SENECAE CORDVBENSIS DE NATVRALIBVS LIBER SECVNDVS.

Mnis de uniuerso questio incælestia:ideſt ĩ sublimia & terrena diuidit.Pria pars naturam syderũ scrutatur:& magnitudinem:& formas ignium uel syderũ:quibus mũdus icluditur.Solidum ne sit cælum:ac firmæ cõcretæq̃ materiæ:an subtili tenuiq̃ nexu agatur : an agat & infra se sydera habeat:an incõtextu sui fixa: quemadmodũ anni uices seruet:solem retro flectat:Cætera deinceps hiis similia. Secunda pars tractat inter cælum terramq̃ uersãtia.Hæc sunt nubila:imbres:niues:& humanas mouentia tonitrua mentes . Quæcunq̃ aer facit patiturue.Hæc sublimia dicimus.quia æditiora imis sunt.Tertia illa pars de agris:terris:arbustis satis quærit.& ut iurisconsultorum uerbo utar.de omnibus quæ solo continentur.Quomodo inquis de terrarum motu questionem eo posuisti loco:quo de tonitruis fulgoribusq̃ dicturus es?Quia cum motus terre fiat spiritu.Spiritus autem sit aer agitatus.& si subeat terras non ibi spectandus est. Cogitur in ea sede in qua illum natura disponit.Dicam(quod magis uidebitur mirum)Inter cælestia de terra dicẽdum erit. Quare iquis? Quia cum propria terræ excutimus suo loco:utrum lata sit & inæqualis:& enormiter proiecta: an tota in formam pilæ spectet:& in orbem partes suas agat:alliget aquas:an aquis alligetur?ipsa animal sit:an inhers corpus.& sine sensu.plenum quidem spiritus:sed alieni.Et cætera huiusmodi quoties in manus uenerint terram sequẽtur:& in imis collocabũtur. At ubi queretur quis terræ sit situs: qua parte mundi subsederit:quomodo aduersus sydera cælũq̃ posita sit.hæc questio cædit superio

ribus: & ut ita dicam meliorem conditionem sequitur. Quoniam dixi de partibus in quas omnis rerum naturæ materia diuiditur.Quædam in commune sunt dicenda.& hoc primum præsumendum inter ea corpora:a quibus unitas est aera esse.Quid sit hoc:& quare præcipiendum fuerit,ies si paulo altius repetiero & dixero aliquid esse continuum:aliquid commissum.Cõtinuatio ẽ partium inter [illegible] coniunctio.Vnitas est sine commissura continuatio: & duorum inter se coniunctorum corporum tactus.Nullum quidem duobum:quin ex his corporibus quæ uidemus tracte-musq̃:quæ aut sentiunt aut sentiunt:quædam sunt composita.Illa constãt:aut nexa aut aceruatione: utputa funis:frumentum:nauis.Rursus non composita:ut arbor lapis . Ergo concedas oportet ex his quoq̃ quæ sensum effugiunt.Cæterum ratione prenduntur esse:in quibusdam unitatem corporum.Vides quomodo auribus tuis parcam.Expedire me poteram si philosophorum lingua uti uoluissem:ut dicerem unita corpora.hoc cum tibi remittam.tu inuicem mihi refer gratiam. Quare istud quando dixero unum:memineris me non ad numerum referre:sed ad naturã corporis :nulla ope externa:sed unitate sua coherentis:ex hac nota corporum aer est. Omnia quæ innoticiam nostram cadunt uel cedere possunt mundus complectitur.ex his quædam eius sunt partes : quædam materiæ loco relictæ.Desiderat omnis natura materiam:sicut ars omnis quæ manu constat. Quid sit hoc apertius faciam.pars enim nostri:manus:ossa:nerui:oculus:materia:succus recentis cibi ituus in partes . Rursus quasi pars nostri est sanguis : qui tamen & materia est . Parat enim & alia & nihilominus in numero est eorum:quibus totum corpus efficitur.Sic mundi pars aer & quidẽ necessaria.Hic est enim qui cælum terramq̃ connectit:quia ima ac summa sic seprarat ut tamen iũgat. Separat quia medius interuenit. Iungit :quia utriq̃ per hoc inter se cõsensus est.suprasedat quicqd accepit a terris.Rursus uim syderum in terrena transfundit.Quem sic partem mundi uoco:ut animalia & arbusta.Nã genus animaliũ arbustorũq̃:pars ẽ uniuersi qa ĩ cõsumatione uniuersi acceptũ:& qa nõ ẽ sine hoc uniuersũ.Vnũ autẽ animal:& una arbor:quasi partẽ.qa si perierit tã id ex quo perit totum est . Aer autem ut dicebam & cælo & terris coheret.Vtrique innatus est.habet autem unitatem quicquid alicuius naturæ pars est.Nihil enĩ nascitur sine unitate.Terra pars est mundi & materia.Pars quare sit:non puto te interogaturum ut æque interroges quare cælum pars sit:quia scilicet non magis sine illa uniuersum esse potest:q̃ cum ex his uniuersum est . Ex quibus ideſt ex illo & illa alimenta animalibus omnibus satis:omnibusq̃ stellis diuiduntur.Hinc quicquid est uirium singulis.Hinc ipsi mundo tam multa poscenti subministrantur . Hinc profertur:quo sustineantur tot sydera tam exercitata auida per diem noctemq̃:ut in opere:ita & inpastu . Et omnium quidem rerum natura quantum in nutrimentum sui satis sit apprehendit.Mundus autem quãtũ in æternum desiderabat inuasit.Pusillum tibi exemplum magne rei ponam.Oua tantum complectuntur hũoris:quantum ad effectum animalis exituri sat est.Aer continuus ratione terre est:& sic appositus:ut statim ibi futurus sit unde illa discessit.Pars est totius mundi :sed idem tamen quicquid terra in alimentũ misit recipit:ut scilicet materia non pars intelligi debeat.Ex hoc omnis inconstãtia tumultusq̃ est. Hunc quidam ex distantibus corpusculis ut puluerem ferrunt plurimumq̃ a uero recedũt. Nunquam enim contexti nisi per unitatem corporis uisus est:cum partes consentire ad itentionẽ debeant & conferre uires.Aer autem si in athomos diuiditur sparsus est . Teneri uero difecta non possunt.Intentionem aeris ostendunt tibi inflata nec ad ictum cedentia. Ostendent põdera per magnum spatium ablata gestante uento.Ostendent uoces quæ remissæ claræq̃ sunt prout aer se concitauit.Quid enim est uox:nisi intentio aeris ut audiatur linguæ formata percussu? Quid cursus & motus omnis?nonne intenti spiritus opera sunt?Hic facit uim:& uelocitatem neruis currentibus. Hic cum uehementer concitatus ipse se torsit arbusta:siluasq̃:conuoluit:& edificia tota corripiens in altum frangit.Hic mare per se languidum & iacens incitat.Ad minora ueniamus. Quid enim sine itẽtione spiritus cautus est?cornua & tubæ & ea quæ aliqua præsura maiorem sonitum reddũt: quam qui ore reddi potest?nonne aeris intentione partes suas explicant? Consideremus q̃ ingentem uim per occultum agant.Paruula admodum semina:& quorum exilitas in commissura lapidum locum inueniat intantum coalescant:ut ingentia saxa trahant:& in momenta dissoluant scopulos rupesq̃ radices ĩ terra minutissime ac tenuissime scidũt.Hoc qdẽ aliud q̃ intẽsio spiritꝰ:sine q̃ nil ualide & contra quam nil ualidus est.Esse autem unitatem in aere :uel ex hoc intelligi potest : q̃ corpora nostra inter se coherent . Quid enim aliud est quod tenet ea q̃ spiritus? Quid est aliud quo animus nostet agitatur? Quis est illi motus:nisi intentio? Quæ intentio : uisi ex unitate? Quæ unitas :nisi hoc esset in aere? Quid autem producit fruges & segerem imbecillam:ac uirentes erigit arbores ac distendit in ramos aut in altum erigit q̃ spiritus intentio & unitas.Quidam aera discerpunt & in particulas deducunt:ita ut illi inane permiscant . Argumentum autem existimant non pleni corporis sed multum uacui habentis : q̃ auibus in illo tã facilis motus q̃ maximis minimisq̃ per illum transcursus est.Sed falluntur . Nam aquarum quoq̃ similis facilitas est : nec de unitate illarum dubium est:quæ sic corpora accipiunt:ut semper ĩ contrarium acceptis refluant. Hanc nostri circunstantiam.Græci autem pistos appellant. Quæ in aere quoq̃ sicut in aqua fit circũ-

stant enim omne corpus a quo impellitur. Nihil autem opus erit inanis aut mixto: sed hoc alias. Nunc autem esse quandam in rerum natura uehementiam: manifestus est colligendū. Nihil enim nisi intentione uehementius est: & tamen mehercule per aliud nihil intendi poterit nisi per semetipsum fuerit itentum. Dicimus enim eodē modo nō posse quicq̄ ab alio moueri: nisi aliquid fuerit mobile ex semetipso. Quid autem est quod magis credatur [illegible] posse intendere intentionem q̄ spiritus hunc intendi quis negabit: cum uiderit iactari terram cum montibus tecta: muros q̄ plures: & magnas cum populis urbes: cum totis maria littoribus? Ostendit intentionem spiritus uelocitas eius & diductio. Oculus statim per multa milia aciem suam intendit. Vox una totas urbes simul percutit. Lumen non paulatim prorepit: sed simul uniuersis infunditur rebus. Aqua autem sine spiritu quemadmodum posset intendi? Nunquid dubitas quin sparsio illa quæ ex fundamentis mediæ arenæ crescens in summam altitudinem amphiteatri peruenit: cum intentione aq̄ fiat? At qui uero nec manus: nec ullum aliud tormentum siue instrumentum aquam poterit mittere aut agere q̄ spiritus. Huic se commodat: hoc inserto & cogente attollitur. contra naturam suam multa conatur: & ascendit nata desleuere. Quid nauigia sarcina depressa parum offendūt: nō aqua sibi resistere quominus mergantur sed spiritum: aqua enim cederet: nec posset pondera sustinere nisi ipsa sustineretur. Discus ex loco superiore in piscinam missus: non descendit sed resilit quemadmodum nisi spiritu referiente uox autem qua ratione parietum munimenta transmittitur nisi q̄ solido aere inest qui sonum extrinsecus missum & accipit & remittit: scilicet non aperta tantum intendens sed etiam abdicta & inclusa. Quid illi facere expeditum est: quia nusq̄ diffusa: sed per ea ipsa quibus separati uidetur, coit secum. Interponas licet muros & mediam altitudinem mōtium per omnia ista prohibetur nobis esse peruius nō sibi. Id enim intereluditur tātum per quod illud nos sequi possumus. Ipse quidē transit per ipsum q̄ scindit & media non circunscindit tamē & utrūq̄ cingit: sed permeat ab æthere lucidissimo aer in terram usq̄ diffusus agilior quidem tenuior & altior terris: nec minus aquis. Cæterum æthere spissior grauiorq̄ frigidus per se & obscurus lumen illi calorq̄ alimētū fūt: sed per omne spatiū sui similis nō ē: Mutatur enī a proximis. Sūma pars eius est siccissima calidissimaq̄ & ob hoc etiā ptenuissima propter uicinia æternorū igniū: & illos tot motus syderū: assiduumq̄ cæli circūactū. Illa pars ima & uicinia terris dēsa & caliginosa est. qa terrenas exaltiones receptat. es receptat. Media pars tēperatior: si sūmis imisq̄ cōferas: quātū ad sinceritatē tenuitatēq̄ pertinet. Cæterū utraq̄ parte frigidior. Nā superiora eius: calorē uicinorum syderū sentiunt: inferiora quoq̄ tepent. primum terrarum halitu: qui multum secum calidi affert. Deinde quia radii solis replicantur & quousq̄ redire potuerunt reduplicato calore benignius fouent. Deinde etiam illo spiritu: qui omnibus animalibus: arbustisq̄ ac satis callidus est. Nihil enim uiueret sine calore. Adiice nunc ignes: non tantum manufactos & certos: sed opertos terris: quorum aliqui eruperunt innumerabiles: in absconditо flagrant & obscuro semper. Hæ tot partes eius fertiles rerum habent: & alipuid temporis. Quoniam sterile est frigidium. Color autem gignit. Media ergo pars aeris ab his submota ī frigore suo manet. Natura enim aeris frigida est. Qui cum sic diuisus sit: iam sui parte maxima: uarius & inconstans & mutabilis est. Circa terram plurimum audet: plurimū patitur: exagitat & exagitatur: nec tamen eodem modo totus afficitur. sed aliter alibi ac partibus inquietatus est ac turbidus. Causas autem illius mutationis & inconstantiæ alias terra præbet: cuius positiones hoc aut illo uersæ: magna ad aeris temperiem momenta sunt: alias syderum cursus. Ex quibus soli plurimum impetus. Illum sequitur annus ad illius flexum hyemes æstatesq̄ uertuntur, lunæ proximum ius est. Sed & cæteræ quoq̄ stellæ non minus terrena q̄ incumbētem spiritum terris afficiunt: & ortu suo occasuue contrario modo frigora: modo imbres aliasq̄ terrarum iniurias turbine mouent. Hoc necessarium fuit præloqui: dicturo de tonitruo fulminibus & fulgurationibus. Nam quia in aere fiunt: naturam eius explicare oportebat: quo facilius appareret quid facere aut pati posset. Tria sunt ergo quæ accidunt: fulgurationes: fulmina: & tonitrua: quæ una facta seriatus audiuntur. Fulguratio ostendit ignem. Fulminatio emittit. Illa ut ita dicam comminatio est & tonatio sine ictu. Ista iaculatio cum ictu. Quædam sunt ex his de quibus inter nos conuenit: quedā in quibus diuersæ sententiæ sunt. Conuenit uel omnia ista in nubibus: & e nubibus etiam nunc cōuenit & fulgurationes fieri: & fulminationes aut igneas eē aut ignei spiritus. Ad illa nō transeamus in quibus lis est. quidam putant ignem esse in nubibus. quidam ad tempus fieri nec prius esse q̄ mitti. Nec inter illos quidem: q̄ properent ignem conuenit. Alius enim aliunde illum colligit. Quidā autem radios solis intercurrentis recurrentisq̄ sæpius in se relatos ignem excitare dicit. Anaxagoras uero ait illum ex æthere distillare: & ex tanto ardore cæli multa decidere: quæ nubes diu inclusa custodiant. Aristoteles multo ante ignem colligi non putat: sed eodem momento exilire quo fiat. Cuius sententia talis est. duæ partes in imo iacent, terra & aqua: utraq̄ ex se reddit aliquid. Terreus uapor siccus est: & fumo similis: q uētos tonitrua & fulmina facit. Aquarū halitus humid⁹ ē: & in ibres: & niues cadit. Sed sicus ille terrarū uapor ī uētis origo ē qa coaceruatus ē. Cū

coitu nubium uehementer latere [illegible]liditur. Deinde ut latius ferat nubes proximos. Hæc plaga cum sono incutitur: qualis in nostris ignibus redditur: cum flāma uitio lignorum uirentium crepat. Et illic spiritus habens aliquid humi[illegible] secum: conglobatusq̄ rumpitur flāma. Eodem modo spiritus ille quem paulo ante exprimi: collisis nubibus dixi impactus aliis non rumpi: nec exilire silētio potest. Dissimilis autem crepitus fit ob dissimilem impactionem nubium. Quare aliæ maiorem sonitum habent aliæ minorem. Cæteru ma uis expressi spiritus ignis est: q fulgurationis nomen habet: leni impetu accensus & uanus. Ante autem uidemus fulgorem q̄ sonum audiamus: quia oculoruq̄ uelocior est sensus & multum antes antecedit. Famam autem esse opinionem eorum qui ignem in nubibus seruant per multa colligi potest. Si de cælo cadit quomodo non quotidie fit cum tantum dem illic semper ardeat? Deinde nulla ratione crediderim: quare ignis quem natura sursum uocat defluat. alia enim conditio nostrorum ignium est: ex quibus fauillæ cadunt: quæ ponderis secum aliquid habent. Ita non descendit ignis sed præcipitatur & deducitur. Huic simile nihil accidit in igne purissimo in quo nihil est q̄ deprimatur. Aut si ulla pars eius deciderit in periculo totus est quia totum potest accidere q̄ potest carpi. Deinde illud quod quotidie leuitas cadere prohibet: si illud in abdito suo tenet graue: quomodo illic esse potuit unde caderet? Quid ergo? Non aliqui ignes in inferiora ferri solent: sicut hæc ipsa de quibus querimus fulmina. Fato enim non eunt: sed feruntur. Aliqua illos potentia deprimit quæ non est in æthere. Nihil enim iniuria illic cogitur: nihil rumpitur: nisi præter solitum euenit. Ordo rerum est & expurgatur ignis in custodia mundi: summas sortitus oras: operas pulcherrime circuit: hinc discedere non potest. Sed ne ab extremo cōprimi quia in æthere nullus in certo quidem corpore locus est. Cætera enim & ordinata non purgant. Vos inquam dicitis, cum causas stellarum transuolantium redditis posse aliquas partes aeris ad se trahere ignem ex æthere decidentem ex his superioribus ardere ac sic accendit. Sed plurimum interest utrum aliquis dicat ignem ex æthere decidere. Quod natura non patitur: ut liceat ex ignea ui calorem in ea quæ subiecta sunt transilire. Non enim illinc ignis cadit q̄ non potest fieri: sed hic nascitur. Videmus certe apud nos late incendio peruagante quasdam insulas: quādiu concaluerunt ex se concipere flammam. Itaq̄ uerisimile est in aere summo: qui naturam rapiendi ignis habet aliquid accendi calore æthetis superpositi. necesse est enim ut & unus æther habeat aliquid uerisimile: & summus aer uon sit dissimilis imo ætheri: qui non sit statim ex diuerso in diuersum transitus. Paulatim ista confusio uim suam miscent: ita ut dubitare possis an aer: an hoc æther. Quidam ex nostris existimant aere cum ignis & aqua mutabilis sit: nō detrehere aliunde causas flāmarum nouas. Ipse enim se mouendo accēdit: & condensos compactosq̄ nubiū sinus dissipat: necessario uastum in tam magnorum corpo⁹ diruptiōe reddit sonu⁹. Illa porro nubiū difficulter cedentium pugna: aliquid confert: ad concitandū ignem. Sic quēadmodum ferro aliquid manus adsecandum cōfert: sed secare fieri est. Quid ergo inter fulgurationē & fulmen interest dicam. Fulguratio est late ignis explicitus. Fulmen est coactus ignis ipetu iactus. Solemus duabus manibus iter se iunctis aquā cōcipere & cōpressa utrinq̄ palma. in modū symphonis exprimere. Simile quiddaq̄ & illic fieri puta. Nubiū inter se compressarum angustie medium spiritum emittunt. Ex hoc ipso inflāmant ac tormenti modo eiiciunt. Nam balistæ quoq̄ & scorpiones tela cum sono expellunt. Quidā existimant ipsum spiritū per frigida atq̄ humida ineuntē sonum reddere. Nam ne ferrum quidē ardens silētio extinguitur: sed in qua feruēs massa descendit: cū multo murmure extinguit. Itaq̄ ut Anaximenes ait. Spiritus incidens nubibus tonitrua ædit: & deinde cum luctatur: per obstātia & interciſſa uadere ipsa ignē fuga accendit. Anaximandrus omnia ad spiritū retulit. Tonitrua i quit sunt nobis ictæ sonus. Quare inæqualia sunt? Quia & ipse ictus inæqualis est? Quare & sereno tonat? Quia tunc & per cursum & sic cum aere spiritus profiliit. At quare aliquādo non fulgurat & tonat? Quia tenuior & infirmus spiritus qui in flāmā nō ualuit in sonu⁹ ualuit. Quid ergo ipsa fulguratio? Aeris diducentis se corruentisq̄ iactatio: languidum igneminec exiturum aperiēs. Quid est fulmen, Atri oris dentioriſq̄ spiritus cursus. Anaximandrus ait omnia ista sic fieri: ut ex æthere aliqua uis in inferiora descendat. Ita ignis impactus nubibus frigidis sonat. At cum illas interscindit fulget: & minor uis ignium: fulgurationes facit, maiora fulmina. Diogenes appolimates ait. Quædam tonitrua igne quædam spiritu fieri. illa ignis facit: quæ ipse antecedit & nunciat

Illa spiritus quæ sine splendore crepuerunt utrunque sine altero fieri: & esse aliquando concedo: ita tamen: ut non discreta illis potestas sit sed utrunq̄ ab utroque effici possit. Quis negabit spiritum magno impetu lapsum cum efficit sonum effecturum & ignem? Quis & hoc non concedat aliquando ignem quoque rumpere posse nubes: & non exilire: si plurimaru⁹ aceruo nubium cum paucas præcidisse oppressus est? Ergo & ignis ibit in spiritum: perdetque fulgorem & speciem dum secura in terra incendet. Adiice nunc q̄ necesse est ut impetus fulminis: & præmittat spiritus & agat ante se & a tergo trahat uentum cum tam uasto ictu aera inciderit. Itaq̄ ante omnia quā feriantur intermiscent uibrata uento quam ignis ante se præsit. Dimissus nunc præceptoribus numerus incipimus p nos moueri: & a confessis transimus ad dubia. Qui enim cōfessi sūt fulmē ignē

esse:& æque fulgurationē:quæ nihil aliud est q̄ flāma futura fulmen si plus uiriū habuisset nō na
tura ista:sed ipetu distant.esse illū ignē calor ostēdit:qui si nō e[illegible]et ostendit effectus. Magnoq; eniz
sæpe incendioꝝ causa fulmen fuit.Siluæ illo cremataꝫ & urbiū partes:etiā quæ non percussa sunt:
tamen adusta cernuntur.Quædā uero uelut fuligine colorātur.Quid q̄ omnibus fulguratis odor
sulphureus est? Ergo & utranq; rem igne esse constat:utranq; rem inter se mescuit [illegible] fugura
tio est fulmen nō terras usq; perlatū.Et rursus hz dicas fulmen esse fulgurationis [illegible] terras pductas
nō ad exercendū uerba hoc diutius pertracto.sed ut ista cognata esse:& eiusdē notæ ac naturæ pro
bem .Fulmen est quidam plusquam fulguratio.uertamus istud.Fulguratio est pene fulmen.Quo
niam constat esse utranq; rem ignem:uideamus quemadmodum apud nos fieri solet ignis. Ea
demenim ratione & supra fit duobus modis,uno si exercitatur sicut ex lapide.altero si attritu iue
nitur:sicut cū duo ligna iter se diutius trita sunt.non omnis hæc tibi materia præstabit:sed idonea
eliciēdis ignibus:sicut lautus æderæ.Et illa in hunc usum nota pastoribus.Potest ergo fieri ut nu
bes quoq; ignē eodē modo uel percussæ reddāt uel attritæ.Videamus quātis procellæ uiribus ru
ant:quātouertantur ipetum turbines.Id in quo tormentū obuium fuit dissipatur & rapitur:& lōge
a loco suo proicitur.Qui id ergo mirū si tanta uis excutit uel aliūde uel sibi.Vides enim quantum
feruoꝝ sensura corpora sunt:horum transitu uita exaiata.Nihil tamen tantū in his debet credi ac
ui syderum:quoꝝ ingēs & cōfessa potentia est.Sed fortasse nubes quoq; in nubes incitatæ fremen
te uēto:& leuiter urgente ignē euocabunt qui explēdescat nec exiliat.Minore enim ui ad fulguran
dum opus est q̄ ad fulminandū superioribus colligimus:in quantū feruoꝝ quædā astricta perduce
rentur.Cum aūt aer mutubilis in ignē maximis uiribus suis in ignē uersus est.atteratur credibile ē
& uerisimile ignē caducū excuti & cito interiturum: quia nō ex solida materia oritur:nec in q̄ pos
sit cōsistere.Trāsit itaq;:tantūq; hz moræ quātum itineris & cursus sine alimēto cōiectus est.Quō i
quis cū dicatis hāc ignis esse naturā ut petat supiora:fulmen tamen terrā petit? Aut falsum ē quod
deinde dixistis.Est enim illi æque sursum iter atq; deorsum.Vtrūq; uerū pōt esse.Ignis enim natu
ra in uerticem surgit.Et si nihil illum prohibet ascēdit.Sicut æque natura defertur.Si tamen aliqua
uis accessit quæ illā in contrariū circūageret illo intenditur:unde & imbre deiecta est.Fulmen autē
eadē necessitate qua excutitur.In his ignibus accidit quod arboribus:quarū cacumina si tenera sūt
ita deorsum trahi possunt:ut etiam terram attingant:sed cum permiseris in locum suū exiliunt.Ita
q; non est q̄ eam spectes cuiusq; habitū:qui illi nō ex uoluntate est.Si ignem permittis ire quo ue
lit:cælū ideſt leuissimi cuiusq; sedem repetet.ubi enim aliqd est q̄ eum ferat:& ab impetu suo attra
hat:id non natura sed seruitus eius fit.Dicis inquit nubes attritas ædes ignem cū sint humidæ im
mundæ.Quomodo ergo possunt gignere ignem.Quē nō magis uerisimile est ex nube quā ex aq̄
generari.Ignis qui nascitur primū in nubibus nō est aqua sed aer spissus ad gignendam aquam p
paratur nundum in illa mutatus:sed iam pronus & uergens.Nō est q̄ eam extimes tūc colligi sed
effundi.Simul fit & cadit.Deinde si concessero humidam esse nubem conceptis aquis plenam ni
hil tamen prohibet ignem ex humido quoq; educi immo ex ipso(quod magis mireris)humore.
Quidam negauerunt in ignem quicquā posse mutari:priusq; mutatum esset in aquam.Potest ergo
nubes salua quam continet aqua:ignez parte aliqua sui reddere:ut sæpe aliqua pars ligni ardet alia
sudat.Nec hoc dico non contraria inter se ista esse & alterum altero perimi.Sed ubi ualētior ignis
q̄ humor est uincit.Rursus cum copia humoris exuperat:tunc ignis sine effectu est.Itaque non ar
dent uirentia.Refert ergo quantum aquæ sit:exigua enim uis nō resistit:nec ignem impedit.Quid
mi? Auorum nostrorum memoria:ut Possidonius tradit cum insula in ægæo mari sergeret:spuma
bat interdiu mare & fumus ex alto ferebatur.Nam demum prodebat ignem non continuum: sed
ex interuallis emicantem fulminum more.Quotiens ardor inferius iacentis superum pondus eui
cerat.Deinde saxa euoluta rupesque partim illesæ:quas spiritus antequam uerteretur expulerat par
tim exesæ & in leuitatem punicis uersæ.Nouissime cacumen exusti montis emicuit.Postea altitu
dine adiectum & saxum illud in magnitudinem insulæ creuit.Idem nostra memoria,Valerio asia
tico consule iterū accidit.Quorsus hoc retuli? ut appareret non extinctum ignez mari supfuso:nec
impetum eius grauitate ingentis.Vnde prohibitum exire.Ducentorum passuum fuisse altitudinez
Asclepiadotus Possidonii auditor tradidit:per quam diruptis aquis ignis emersit. Quod si imen
sa aquatum uis ex imo subeuntem:uim non potuit opprimere. Quanto minus in ea extinguere
ignem poterit nubium;tenuis humor & roscidus? Adeo res ista non habet illam moram quæ con
tra causas ignium sit; quos non uidemus emicare nisi impendente cælo. Serenum sine fulmen ē.
Non habet istos motus dies purus nec nox quidem nisi obscura nubibus. Quid ergo? Num ali
quando etiam apparentibus stellis:& nocte tranquilla fulgurat? Sed scias licet nubes illic esse un
de splendor effertur: quas uideri a nobis terrarum tumor non sinit. Adiice nunc q̄ fieri potest
ut nubes summe & humiles attritu suo ignem reddant: qui in superiora expressus in parte sincē
ra:putaque cæli uisatur:sed fit insordida. Tonitrua distinxere quidam ita ut dicerent unum esse
genus: cuius sit graue murmur: quale terrarum motum antecedit: clauso uento fremente. hoc

quomodo illis uideatur fieri dicā. [illegible] spūz inter se clausere nubes:in cōcauis partibus exitū uoluptā
tus aer similē mugitibus sonū rauc[illegible]:& æqualem & continuū.Itaq; ēt ubi illa regio humida & exi
tum claudit,Ideo huiusmodi tonit[illegible]a uenturi prænūcia libri sunt,Aliud genus est aeris quod aēr
bum magē diceriz q̄ sonu quale audire [illegible]olemus cu sup caput alicuius dirupta uesicz est.Talia ædū
tur tonitru [illegible] nubes:& spiritū quo distēta fuerat emittit. Hoc proprie fragor
dicitur:subitus & uehemes.Quo ādito concidunt hoies & examinātur.Quidā uero uiui stupēt:&
in totū sibi excidūt.Quos uocamus attonitos:quoꝝ mētes sonus ille cælestis loco repulit.Hoc fie
ri illo quoq; modo pōt ut incursus aere cana nube & motu ipso extenuatus diffundaſ.Deinde cum
maiorē sibi locū quærit a quibus inuolutus est sonū patitur.Quid aūt? nā quēadmodum illisæ ma
nus inter se plausum ædunt:sic illisaꝫ inter se nubiū sonus pōt esse magnus qa magna cōcurrūt in
ter se.Videmus inqt nubes ipingi motibus nec sonū fieri.Primū omniū nō quocūq; modo ipulsæ
sunt tonant:sed si aptæ sunt &cōpositæ ad sonū ædendum.Aduersæ iter se manus collisæ nō plau
dunt:sed palma cū palma collata plausū facit.Et plurimū interest utrū cauæ concutiant an planæ
& extentæ.Deinde nō tantū nubes ire oportet sed agi magna ui & procellosa.Etiā mons non scin
dit nubē sed digerit & propriā quāq; partē eius soluit.Nec uesica quidē quocūq; modo spiritus so
nat.si ferro diuisa est sine ullo auctiū sensu exit.Rumpi illā oportet ut sonet nō secari.Idem de nubi
bus dico.Nisi multo ipetu dissolute non sonāt.Adiice nunc q̄ nubes in mōte aere nō franguntur:
sed circūfunduntur in aliquas partes montis arboris ramos frutices aspera saxa & eminētia. Et ita
discutiuntur & si quē habēt spiritū & multifariā emittūt:qui non uniuersus erūpit & crepat.Hoc ut
scias uentus qui circa arborem funditur.sibilat nō tonat.Sato ut ita dicā ictu:& totum globū semel
dissipante opus est ut sonitus erūpat:qualis auditur cū tonat.Præter hæc natura aptus est aer ad uo
ces.Quid ni cū uox nihil aliud sit q̄ ictus aer.Debēt ergo nubes utrinq; inseri & cauæ & intentæ.
Vides enim quāto calidiora sunt uacua q̄ plena:quāto itenta q̄ remissa.Itē tympana & cimbala so
nant quia illa repugnantē ex ulteriore parte spiritū pulsant.hæc ad ipsum aerē acta nisi cōcauo nō
tinniunt.Quidā inter quos asclepiadotus est iudicant sic quorūdam quoq; corpoꝝ concursu toni
trua & fulmina excuti posse.Aethna aliquādo multo igne abundauit.Ingentē uim arenæ urētis ef
fudit.Inuolutus est dies puluere populosq; subita uox interruit.Illo tempore aiunt tūc plurima fuis
se tonitrua & fulmina.Quæ cōcursu aridorum corporum facta sunt:nō nubium: quas uerisimile ē
in tanto ardore aeris nullas fuisse.Aliquādo Cambises ad Ammonē misit exercitum quem arena
austro mota & more niuis incidens texit.Deinde obruit.tunc quoq; uerisimile est fuisse tonitruum
fulminaq; a tritu arenæ sese affricantis.Non repugnat proposito nostro ista opinio. Diximus eniz
utriusq; naturæ corpus afflare terras:& sicci aliquid & humidi in toto aere uagari.Itaq; si quid tale
interuenit nubem facit solidiorē crassiorēq; si tantum simplici spiritu intexeretur.Illa frangi pōt
& ædere sonū.Ista quæ dixi sine incēdiis uaporibus aera repleuerit sine uentis terras uertētibus ne
cesse ē nubē faciat anteq; sonū.Nubes aūt tam arida q̄ humida esse cēsetur.Est aūt nubes ut diximꝰ.
spissitudo aeris crassi.Cæterū mira fulminis si intueri uelis opera sunt ne quicq̄ dubii relinquentia
quin diuina insit illis & subtilis potētia.Ioculis integris ac illesis conflatur argentū.Manente uagi
na gladius liquescit.Et inuiolato ligno circa pila ferrū omne distilat.Stat fracto dolio uinū:nec ul
tra triduū tigor ille durat.Illud æque iter annotanda ponas licet q̄ & hominū & cæteroꝝ aīalium
quæ icta sunt:caput spectat ad exitū fulminis q̄ oium percussaꝫ arborū cōtra fulmina hastilia sur
gunt.Quid q̄ maloꝝ serpentiū & alioꝝ aīaliū:quibus mortifera uis ineſt cū fulmīe ista sunt. uene
num oē cōsumitur? Vnde inqt scis? In uenenatis corporibus uermis nō nascit.Fulmīe icta iter pau
cos dies uerminat.Quid q̄ futura portēdunt:nec unius tantū aut alterius rei signa dāt.sed sæpe lōgum fatoꝝ sequentiū ordinē nūciant.Et qbusdā certis euidētibus lōgeq; clariorib⁹q̄ si scriberētur
Hoc aūt inter nos & tuscos qbus sūma psequēdoꝝ fulminū est scia:itereſt: nos putamus q̄ qa nu
bes collise sunt:iō fulmia emittant.ipsi existimāt nubes collidi ut fulmina emittātur. Nā cū oīa ad
deū referant in ea sūt opinione tanq; nō qa facta sunt significāt:sed qa significatura sunt fiāt. Eadē
tamē rōne fiūt siue illis significare ppositū est:siue cōsequēs.Quō ergo significāt nisi adeo mittan
tur? Quō aues nō in hoc motæ ut nobis occurrerēt dextrū auspiciū sinistrūue fecerūt.Et illas īquit
deus mouit.Nimis illū ociosū & pusillæ rei ministrū facis:si aliis sōnia aliis cætera disponit.Ita ni
hilominus diuīa ope gerūtur.Si adeo pēnæ auiū regūtur:nec pecudū uiscera sub ipsa securi formā
tur.Alia rōne fatoꝝ series explicatus idicia uēturi:ubiq; p̄mittēs ex qbus nobis quædaz familiaria
quædā ignota sunt:qcqd sit:alicuius rei futuræ signū est fortuita & sine rōne uaga diuinationem
nō recipiūt.Cuius rei ordo est:etiā p̄dictio est.Cur ergo aqlæ hic honor datus est ut magnarū rerū
faceret auspicia? Aut cotuo aut paucissimis auibus:& cæteraꝫ sine præ agio uox est? Quia quædaz
in artē nundū redacta sunt.Quædā uero ne redegi quidē possunt ob nimiū remotā conuersationē
Cæteꝝ nullū aīal est:quod nō motu & occursu suo p̄dicet aliqd.Non omnia.scilicet sed quædam
notātur.Auspiciū est obseruātis.Ad eū itaq; pertinet q̄ in eū dixerit animū.Cæterū & illa q̄ pereūt.
Quinque stellarum ptātes caldeorum obseruatio excepit. Quid tu tot milia syderum iudicas? sine

causa lucere? Quid est, porro aliud quod errorez incutiat pe[illegible] natalitiũ: q̃ q̃ paucis nos syderibus assignant: cũcta quæ supra nos sunt parte sibi nostri uendicent? Submissiora in nos prius uim suã dirigent: & ea quæ frequẽtius mota aliter nos: aliter alia prouidiũt. Cæterum & illa quæ aut immota sunt: aut propter uelocitatẽ uniuerso mundo parent immotis similia: non extra ius dominiũ q̃ nostri sunt. Aliud aspice & distributis rem efficis tractas. Nõ magis aũt facile en[illegible] q̃ dubitari debet an possint. Nunc ad fulmina reuertamur quoꝝ ratio[illegible] diuidit. Quemadmodum exploremus. Quẽadmodum interpretemur. Quẽadmodum exoremus. Prima pars ad formulam spectat. Secũda ad diuinationẽ. Tertia ad propiciãdos deos: quos bona rogare oportet: mala deprecari. Rogare ut, pmissa firmẽt: precari ut remittãt minas. Sũma esse uim fulminũ: iudicãt, qa q̃quid alia portendũt interuentus fulminis tollit. Quicqd ad hoc portendit fixum est, nec alterius ostẽti significatione minuit. Quicquid extat: quicqd aues minabũtur: secũdo fulmine abolebitur. Quicqd fulmine denunciatũ: nec exitis: nec aue cõtraria refellit. In quo mihi falli uidentur. Quare? Quia ueris uerius nihil est. Si aues futura cecinerũt: nõ potest hoc auspiciũ fulmine irritũ fieri. Aut si põt nõ futura cecinere. Non enim nũc auem cõparo & fulmen: sed duo ueri signa: quæ si unũ significãt paria sunt. Itaq; fulminis interuẽtus sũmouet extoꝝ uel augurũ iudicia: male inspecta: male obseruata augu[illegible]ria sunt. Non enim refert utrius rei species maior uel potentior natura sit sed uter res ueri attulit signũ quantũ ad hoc par est. Si dicas flãmæ uim maiorem esse q̃ fumi, nõ mentieris. Sed iudicandũ an i igne idez ualet flãma q̃ fumus. Itaq; hoc dicũt quotiens extra aliud significabũt: aliud fulmina fulminũ erit auctoritas maior: fortasse consentiã: sed hoc dicũt. Quãuis altera signa uerũ predixere fulminis ictus priora deleuit: & ad se fidem traxit: falsum est. Quare? q̃a nihil interest: q̃multa auspicia sint. fatũ unum est. Quod si bene nec primũ auspiciũ intellectũ est. Secũdo non interit. Ita dico: nõ refert an aliud sit per quod querimus: quoniã de quo querimus ideſt: fatũ fulmine mutari non põt. Quid ni? Nam fulmẽ ipsum fati pars est. Quid ergo expiatiões: curatiõesq; quo nõ ptinent si imutabilia sunt fata permittere mihi illã rigidã sectã tueri eoꝝ qui excipiũt ista: & nihil aliud eẽ existimant fata q̃ ægræ mentis solatia. Aliter ius suũ peragũt. nec ulla cõmouent prece: non misericordia flectunt: nõ gratia. Seruant cursum irreuocabilẽ. Ingesta & destinata fluũt. Quẽadmodum rapidorũ aqua torrentiũ in se nõ recurrit. Nec moratur qdem: qa priorẽ superueniens præcipitat. sic ordinẽ fati æterna series regit, cuius hæc pria lex est stare decreto. Quid enim intelligis fatũ? existimo necessitatem rerũ oium actionũq; q̃ nulla uis rũpat, hãc sacrificiis & capite niueæ agnæ exorari iudicas diuina nõ nostri? sapiẽtis quoq; uiri snia negatis posse mutari? Tanto magis dei: cũ sapiẽs q̃d sit optimũ in præsentia sciat: illius diuinitati oẽ præsens sit? Agere tamẽ: nunc eoꝝ uolo causam: qui pcurãda existimant fulmina & expiationes nõ dubitãt prodesse aliquãdo ad submouẽda pericula aliquãdo ad lenienda: aliquando ad differenda. Quid sit q̃ sequatur paulo post prosequatur. Interim hoc habent cõmune nobiscum quod nos quoq; existimamus uota proficere: salua ui ac potestate fatorum. Quædam enim a diis immortalibus ita suspensa relicta sunt: ut in bonum uertant: si admotæ diis preces fuerint: si uota suscepta. Ita non est hoc contra fatum: sed ipsum quoq; in fato est. Aut futurum inquit est: aut nõ. Si futurũ est etiam si non susceperis uota fiet. Si non est futurum etiam si superis uota non fiet. falsa est ista illatio: quia illã mediam inter ista exceptionem prætens: Futurum inquit hoc est: sed si uota suscepta fuerint: hoc quoq; necesse inquit est. facto cõprehensũ sit ut aut suscipias uota aut nõ. Puto me tibi manus dare & fati: hoc quoq; fato esse cõprehensum: ut utiq; fiant uota. Ideo fiẽt fatum est: ut hic disertus sit: sed si litteras dedicit ab eodẽ fato continetur: ut litteras discat. Ideo discet, hic dies erit: sed si nauigauerit. At in illo fati ordine quo patrimoniũ illi grãde promittitur. Hoc quoq; protinus ad fatũ est: ut nauiget, Ideo nauigabit. Idem dico tibi de expiationibus. Effugit pericula: si expiauerit prædictã diutius minas. Ad hoc quoq; in fato est ut expiet. Ideo expiabit. Ista nobis opponi solent ut probetur nihil uoluntati nestræ relictum: & omnes ius faciẽdi traditum. Cum de ista re agetur, Dicam quenadmodum manente fato aliquid sit in hominis arbitrio. Nunc uero id de quo agitur explicaui quomodo si fati certus est ordo expiationes propitiationesq; prodigiorum pericula auertant: quia cum fato non pugnant: sed ipsa in lege data sunt. Quid ergo inquis aurusꝑex mihi prodest? Vtiq; expiant etiam nõ suadente illo mihi necesse ẽ hoc prodest q̃ fati minister est. Sic cum sanitas uideatur esse fato: debetur & medico quia ad nos beneficium. Fati per huiusmodi manus uenit. Genera fulminum tria esse ait Cetina. Consiliarum: auctoritatis: & q̃ status dicitur. Consiliarium ante rem fit: sed post cogitationem cum aliquid in animo cogitationibus: aut suadetur fulminis ictu aut dissuadetur. Auctoritatis est ubi post rem facta; uenit q̃ bonã futuram. malãue significat. Status est ubi quietus nec agentibus quicq̃ nec cogitantibus quidem fulmen interuenit, hoc aut minatur. Aut promittit: aut monet. hoc monitoriuz uocat. sed nescio quare. non idem sit q̃ consiliarium. Nam & qui monet consiliũ dat. Sed habet aliquam distinctionẽ. Ideoq; separatur a consiliario: quia illud suadet dissuadetq;. hoc solã impendẽtis pcu[illegible]i euitationẽ continet: ut cum timemus ignẽ aut fraudẽ a pximis: aut insidias a seruis. Etiã nunc tamen aliã distinctionẽ utriusq; uideo. Consiliariũ est: quod cogitãti factũ est. Monitorium q̃ nihil

cogitanti: habet aũt ũtraq; res sua p[illegible]rietatẽ. Suadetur deliberãtibus & ultro mouẽt. Primo omniũ nõ sunt fulminũ genera sed signifi[illegible]tionũ. Nam fulminũ genera sunt illa q̃ tenebrat q̃ discutit q̃ urit. Quod tenebrat sutile est & fla[illegible]eũ cui per angustissimũ fuga est ob sinceram & pura flammæ tenuitatẽ. quod diffluat coglobatu est & het comixtam uim spiritus coacti ac procelosi. Itaq; illud fulmen per[illegible]ramen quod in[illegible]oressum est & redit & euadit. Huius late sparsa uis rumpit ita nõ perforat. Tertiũ huic genus quod urit multa terrem habet & igneũ magis est q̃ flãmeum. Itaq; relinqt magnas igniũ notas: quæ pcussis inhæreant. Nullũ quidem sine igne fulmen uenit. Sed hoc pprie igneum dicimus q̃ manifesta ardoris signa imprimit. Quod aut urit aut fuscat. Tribus modis urit: urit fuscat. Aut afflatat: & leui iniuria lædit: aut cõburit: aut accendit. Omnia ista urũt sed genere & modo differũt. Quodcũq; combustũ est. utiq; & ustũ est. At non oẽ quod ustum utiq; & cõbustum est. Item quod accensum est põt enim illud ipso trãsitu ignis uxisse. Quis nescit uri quidẽ nec ardere? Nihil aũt potest ardere quod nõ uratur. Vnũ hoc adiiciam. Potest aliquid esse cõbustum q̃ non sit accensum. Potest accensum esse nec combustũ. Nunc ad id transeo genus fulminis quo ista fuscantur. hoc aũt decolorat. Vtriq; distinctionẽ suã reddam. Decolorat id cuius color uitiatur non mutatur. Colorat id cuius alia fit q̃ fuit facies tanq̃ cerulea uel nigra uel palida. Hæc adhuc etruscis philosophis cõmunia sunt, in illo dissentiũt: q̃ fulmina dicũt a Ioue mitti: & tres illi manubias dãt. Prima (ut aiunt) mouent & placata est & ipsius consilio Iouis mittitur. Secundum mittit quidem Iuppiter: sed ex consilii sententia. xii. enim deos aduocat. Hoc fulmen boni aliquid aliquando facit sed tunc quoq; non aliter q̃ ut noceat. Quæ prodest quidem sed non impune. Tertiam manubiam idem Iuppiter mittit: sed adhibitis in consilium diis quos superiores & inuolutos uocant. Quem uastat & includit. & inique mutat statum priuatum & publicum: quã inuenit ignis enim nihil esse q̃ sic patitur in hac prima specie si intueri uelis errat antiquitas. Quid enim tam imperitum est q̃ credere fulmina e nubibus Iouez mittere: columnas, arbores: statuas suas nonnunquam petere ut i punicis sacrilegiis percussis ouibus: incensis aris: pecudes innoxias feriat: & ad usum consiliuz a ioue deos quasi in ipso parum consilii sit aduocari: illa læta & placata esse fulmina: quæ solus excutiat, pernitiosa quibus mittendis: maior numinum turba interfuit? Si quæris a me quid sentiam, nõ existimo tam hebetes fuisse ut crederent Iouem: aut non æque uoluptatis iniquæ: aut certe minus paratum esse. Vtrum enim tunc cum emisit ignem quibus innoxia capita percuteret: scelerata transiret aut uoluit iustius mittere: aut nõ successit. Quid ergo secuti sunt: cum hoc dicerent ad coercendum animos Imperitorum sapientissimi uiri iudicauerunt ineuitabilem mœtum ut supra nos aliquid nos aliquid timeremus. Vtile arat in tanta audacia scelerum esse: aduersum quod nemo sibi satis potens uideretur. Ad conterendos itaque eos: quibus innocentia nisi mœtu nõ placet posuere super caput iudicem: uel uindicem: & quidem armatum. Quare id solum fulmen quod Iuppiter mittit placabile est. Pernitiosum id quod deliberauit: & aliis quoq; diis auctoribus misit? quia Iouẽ ideſt regem prodesse etiam solum oportet: nocere non nisi cum pluribus uisum est. discant hii qui cunq; magnam potentiam inter homines adepti sunt sine consilio: nec fulmen quidem mittere. Ad uocent. considerent multorũ sententias: nocitura temperent: & hoc sibi proponant ubi aliquid percuti debet. Ne Ioui quidẽ suũ satis esse consilium. In hoc quoq; tam imperiti nõ fuere ut iouem existimarẽt tela mutare. poeticã istam licentiã decent. Est aliud leuius fulmen cui dextra cyclopũ seuitiæ flãmæq; minus addidit iræ. Tela, syderа uocant superi. illos uero altissimos uiros error iste nõ tenuit ut existimarent Iouẽ modo leuioribus fulminibus & luxoriis telis uti. Sed uoluerem admonere eos: quibus aduersus peccata hominũ fulminandũ est. Non eodem modo omnia esse percutienda: quædam frangi debere: quædam eligi & distingui: quædã admoueri. Nec hũc quidem crediderũt Iouem esse qualẽ in capitolio & in cæteris ædibus uidemus: mittere manu fulmina: sed eũdem quẽ nos Iouem intelligũt: custodẽ rectoremq; uniuersi: animũ ac spiritum mũdi huiꝰopis dominũ & artificẽ cui nomẽ esse conuenit. Vis illũ fatũ uocare? Non errabis. Hic est ex quo suspensa sunt oia ex quo sunt omnes causæ causarũ. Vis illuz prouidentiã dicere? recte dicis. Est enim cuius consilio huic mũdo, puidetur: ut incõcussus exeat & actus suos explicet. Vis illũ naturã uocare? Nõ peccabis. Est enim ex quo nata sunt oia cuius spiritu uiuimus. Vis illũ uocare mundũ? Non falleris. Ipse enim est totũ q̃ uides: totus suis partibus incytus: & se sustinẽs & sua. Idem & Etrusci uisum ẽ Et ideo fulmina a Ioue mitti dixerũt: qa sine illo nihil geriẽ. At quare Iuppiter feriẽda transit: aut innoxia ferit. In maiorẽ me questionẽ uocas: cui situs locus: suus dies dãdus est. Interim hoc dico fulmina nõ mitti a Ioue: sed sic oia disposita: ut ea etiam quæ ab illo nõ fiũt tamen sine ratione non fiant. Vis eoꝝ permissio est. Nam & si Iuppiter illam nũc non facit: Iuppiter nõ fecit ut nõ fierent. Singulis non adest: sed signum & uim & curam dedit omnibus. Huic illorum diuisioni non accedo. Aiunt autem perpetua & finita esse fulmina: aut prorogatiua. Perpetua sunt quorum significatio in totam uitam pertinet: non unam rem id enunciat: sed contextum rerum per omnẽ deinceps ætatem futura complectitur: hæc sunt fulmina quæ proprio accepto patrimonio: & in uno hominis aut orbis statu fiant. Finita ad diem utique respondent. Prorogatiua sunt quorum mi[illegible]

næ differi possunt:auerti tolliq; non possunt. Dicam quid sit quare huic diuisioni non consentiam. Nam & quod perpetuum uocant fulmen finitum est. Aec[illegible]e enim talia ad diem respondent. Nec ideo finita non sunt quia multum temporis significant. E[illegible] quod prorogantium uidetur finitus est. Nam illorum quoq; confessione certum est quousq; impetretur quanto[illegible] priuata enim fulgura negant ultra decimũ annum publica: ultra tricesimum posse differri[illegible] ultra quod nõ prorogarentur inclusum est. Omnium ergo fulminum & omnis cuius dies statuta est. Non potest enim ulla incerti esse comprehensio quæ inspiciẽda sint in fulmine: passim & usage dicũt & sic passiones eorũ debere diuidi: quẽadmodum ab Attalo philosopho qui se huic disciplinæ dederat diuisa sunt ut inspiciãt ubi factum sit: quãdo: cui: in qua re: quale: quantũ. Hæc si digere te in partes suas uoluero qd postea faciã? in imensum procedã. Nunc noia fulgurũ quæ a Cinna ponunt aperte stringã: & qd de his sentiam exponam ait enim postulatoria qbus sacrificia intermissa aut nõ ite facta repellũtur. Monitoria quibus docet quid cauendũ sit. Pestifera quæ mortẽ exiliũq; prætendunt. Fallacia quæ per speciẽ alicuius boni nocent. Dant consulatũ: malum futurũ gerentibus: & hæreditatem cuius compendiũ magno sit luendũ incõmodo. Dentanea quæ species periculi sine periculo afferũt. Parentalia quibus colũtur priorũ fulminum minæ. Attestata quæ prioribus consentiũt. Artẽcata quæ incluso fiunt obrupta: qbus iam prius pcussa nec procurata feriunt. Regalia quorũ tangitur & comitiũ & principalia urbis liberæ loca: quorũ significatio regnum ciuitati minatur. Inferna cũ e terra exiliunt ignes. Hospitalia quæ sacrificiis ad nos Iouẽ arcescunt & (ut uerbo eorũ moliori utar) inuitant núc uenire cũ magno inuitantiũ periculo affirmãt. Auxiliaria q̃ adnocata dicũtur sed aduocantiũ bono ueniunt. Quãto simplicior diuisio est qua utebatur Araldus noster egregius uir qui etruscorũ disciplinã græca utilitate miscuerat. Ex fulminib⁹ quædã sunt que significant id quod ad nos ptinet. Quædam aũt nihil significant ut id cuius intellectus ad nos non peruenit. Ex his quæ significant: quædam sunt læta quædam sunt aduersa: quædam sunt nec aduersa nec læta. Aduersorum hæ spes sunt. Aut ineuitabilia mala portendũt: aut euitabilia: aut quæ minui possunt: aut prolongari. Læta aut mansura significant: aut caduca. Mixta aut habent partẽ boni aut mali: aut mala in bonum: aut bona in malum uertunt. nec aduersa nec læta sunt: quæ aliquã nobis actionem significant. quid terreri nec lætari debemus: aut peregrinationem in qua nec mœtus nec spei quicq̃ sit. Reuertar ad ea fulmina quæ significant quidem: sed quod ad nos non pertineat. Tanquã utrunq; eodem anno idẽ futurũ sit fulmen quod factum est. nihil significant fulmina ut id cuius noticia nos effugit: ut illa quæ in uastũ mare spargunt aut in diuersas solitudines quorum significatio uel nulla est uel perit. Pauca adhuc adiicia ad enarrandam uim fulminis quæ nõ eodem modo omnẽ materiã uexat. Valentiora quæ resistũt uehementius dissipant: cedentia nõnunq̃ sine iniuria transit. Cũ lapide ferroq; durissimis quibusq; cõfugit: quia uiã necesse est per illa ipetu quærat. Itaq; facit uiam qua effugiat: ac teneris & rarioribus parcit. q̃q̃ & flãmis oportuna uideantur: qa transitu parente minus uenit. Loculis itaq; (ut dixi) integris pecunia quæ in his fuerat, conflata reperitur quia ignis tenuissimus per occulta foramina transcurrit. Quicquid aũt in tigno solidum inuenit ut contumax uincit. Nõ uno aũt (ut dixi) mõ sæuit: sed q̃q; uis fecerit ex ipso genere iniuriæ intelligis & fulmen opere cognoscis. Interdum in eadem materia multa diuersa eiusdẽq; uis fulminis facit sicut in arbore: quod aridissimum est urit: quod solidissimum & durissimum est, terebrat & frangit summos cortices dissipat. Interiores libros in parte interioris arboris rumpit ac scindit: folia pertũdit ac stringit: uinum gelat: ferrum & æs fundit. Vnde est miꝛ q̃ uinum fulmine gelatum cum ad priorẽ habitũ reddit potatũ aut examinat aut demẽtes facit. Quare illud accidit q̃renti mihi illud occurrit: inest fulmini uis pestifera. Ex hoc aliquẽ remanere spiritum i eo humore quẽ coegit gelauitq; uerisimile est: nec enim alligari potuisset: nisi aliquod illi esset additum uinculũ. Præterea olet quoq; & horridi unguenti cœtus post fulmen odorẽ. Ex quo apparet inesse quandã subtilissimo igni & contra naturam acto pestilentẽ potentiam: qua nõ tantum icta cadunt sed etiam aflata. Præterea quocũq; decidit fulmen ibi odorem sulphuris certum est esse: q quia natura grauis ẽ sæpius actus uel austus alienat. Sed ad hoc uacuũ reuertemur. fortasse enim libebit ostendere quantum omnia ista a philosophia artiũ parente fluxere. Illa primũ & quesiuit causas rerum & obseruauit effectus & qd in fulminis inspectione longe melius est initiis reꝛ exitus contulit. Nunc ad opinionem Possidonii reuertar. E terra terreniq; omnibus pars humida afflatur: pars sicca & fumida remanet. Hoc fulminibus alimentũ est. Alia imbribus. Quicquid in aera sicci fumosiq; peruenit id includi se nubibus nõ fert sed rumpit claudentia. Inde est sonus quem nos tonitruum uocamus in ipso quoq; aere qcquid extenuatur simul siccatur & calet. Hoc quoq; si inclusum est æque fugaꝛ quæriꝛ: & cũ sono euadit. Ac modo uniuersam eruptionem facit ea quæ uehementius intonat: modo per partes & minutatim. Ergo non tonitrua hic spiritus exprimit dum aut rumpit nubes aut pervolat. Volatio autem spiritus in nube concluſi uehementissimum est atterendi genus. Tonitrua nihil aliud quã terri aeris sonitus: qui fieri nisi dum aut terit aut rumpitur non potest: & si collidũtur inquit nubes inter se fit is quem desideras ictus: sed non uniuersus: nõ enim tota totis cõcurrũt: sed

partibus partes. Nõ sonant mollia: n[illegible]i illisa duris sint. Itaq; nõ auditur fluctus nisi impetus. Ignis inquit dimissus in aqua sonat dũ exi[illegible]nguitur. puras ita esse: Prome est. Non ignis tunc tonũ efficit sed spiritus per extinguẽtia effugiẽs[illegible]dẽ tibi & fieri ignẽ in nube & extingui e spiritu nascitur & attritu. Quid ergo inat? NO pot aliqua ex his tranicurretibus stellis incidere in nubẽ & extingui. Existimemus p[illegible]monendo & id fieri. Nunc naturalẽ causam quærimus & assiduã & nõ raram. & fortuitam. Puta me confiteri uelle esse quod dicis aliquãdo post tonitrua emicare ignes stellis trãsuersis & cadentibus similes: nõ ob hoc tonitrua facta sunt. Sed est hoc fieri tonitrua facta sunt. Clydemos ait fulgurationis speciẽ inanem esse non ignem. Sic enim per noctem splendorem motu remorum uideri. Dissimile est exẽplum. Illic enim splendor inter ipsam aquam apparet. Hic quod fit in aere erũpit & exilit. Heraclitus existimat fulgurationẽ esse uelut apud nos incipiẽtium igniũ conatus & primã flãmam incertã: modo intereuntẽ modo insurgentẽ. Hoc antiqui fulgere dicebant tonitrua nos pluraliter dicimus. Antiqui aũt tonitruũ dixerũt aut tonum. Hoc apud Cecinam iuenio secundum uirũ si habuisse aliquãdo in eloquẽtia nomen: & nisi illũ Ciceronis umbra præcessisset etiam nõ illo uerbo utebãtur antiqui correpto: quo nos perducta una syllaba utimur. Dicim⁹ enim ut splendere sit fulgere. At qui illis ad significandã tam subitam e nubibus eruptionem lucis mos erat uti media syllaba correpta ut diceret fulgere. Quid ipse existimẽ quæris. Adhuc enim alienis opinionibus accõmodaui manum. dicam fulgurat cũ repẽtino late lumẽ emicuit. Id euẽit ubi ignem extenuatis nubibus uertitur nec uires uel nubes quibus longius prosiliat inuenit. Nõ miraris puto si aera aut motus extenuat. aut extenuatio incẽdit. Sic liquescit excussa glans funda & attritu aeris uelut igne distillat. Ideo æstate plura sunt fulmina quia plurimũ calidine. Facilius attritu calidior ignis exiuit. Eodẽ modo fit fulgor qui tantũ fulget: & fulmen quod tantũ mittit. Sed illi leniori uis alimẽtiq; est minus. Et ut hoc breuiter dicã quod sentio, Fulmen est fulgur intentũ. Ergo ubi calidi fumidiq; natura emissa terris in nubes incidit & diu in illaꝛ sinu uolutata est nouissime erupit. Et quia uires nõ habet splẽdor est. At ubi fulgura illa plus habuere materiæ & maiore ipetu arserũt nõ apparẽt tantũ sed decidũt. Quidã utiq; existimãt fulmen reuerti quidã sub sydere ubi alimenta prægrauauerũt & fulmen ictu languidiore delatũ est. At quare fulmen subitum apparet nec continuatur assiduus ignis? Quia celerum est miriq; motus simul & nubes tũpit & aera incendit.

Deinde desinit flãma quiescẽte motu. Non enim est assiduus spiritus cursus ubi ignis possit extendi. Sed quotiens fortius ipsa iactatiõe se accẽdit: fulgiendi ipetum capit. Deinde cũ euasit & pugna desiuit ex eadẽ causa. Modo usq; ad terram profertur: modo dissoluitur: si minore ui præssus est.

Quare oblique fertur? Quia spiritu constat. Spiritus aut obliquus est flexuosusq;. Et q̃ natura igneꝛ sursum uocat iniuria deorsum præmit. Incipit aũt obliquũ esse. Interdum aũt neutraq; uis alteri cedit: & ignis in superiora nititur & in inferiora deprimitur. Quare frequẽter cacumina montiũ feriuntur: quia oppositа sunt nubibus & e cælo cadentibus per hoc transeundum est. Intelligo quid iã dudum desideres: quid efflagites. malo inquit fulmina non timere q̃ noscẽ. Itaq; alios doce quẽadmodum fiant. Ego mihi mœtum illorum excuti uolo quam natura indicari. Sequar quo uocas: omnibus enim rebus omnibusq; sermonibus aliquid salutare miscendum est. Cum unus & per oculta naturæ cum diuina tractamus. Vendicandum est a malis suis animus ac subinde firmandus: quod etiam eruditis & hoc unum agentibus necessarium est. Non ut effugiamus ictus rerum. undique enim tela in nos iaciuntur: sed ut fortiter constanterq; patiamur. Inuicti esse possumus: inconcussi non possumus: q̃q̃ interim spes subit incõcussus quoque esse non posse. Quomodo inqs contemne mortem & omnia quæ ad mortem ducunt contẽpta sint: licet illa bella sint siue naufragia: seu morsus ferarum subit ruinarum subito lapsu procidentium pondera. Nunquid aliud facere possunt q̃ ut corpus ab anima resoluant? Hoc nulla diligentia: nulla fœlicitas donat: nulla potẽtia euincit. talia uaria fortitudine disponuntur. Mors omnes æque uocat. Iratis diis propitiisq; moriendum est. Animus ex ipsa desperatione sumatur. Ignauissima animalia quæ natura ad fugaꝛ genuit: ubi exitus nõ paret tentant fugam corpore imbecilli. Nullius pernitiosior hostis est quã queꝛ audacem angustiæ faciunt. Longeq; uiolentius semper ex necessitate q̃ ex uirtute corrigitur. Maiora aut certe paria conatur, animus magnus ac perditus. Cogitemus nos quantum ad mortem perditos esse & sumus. Ita est Lucilli. Omnes reseruamur ad mortem. Totum hunc quem uidemus populum quousq; cogitas esse: cito natura reuocabit & conder. Nec de re sed de die queritur. Eodem citiusue tardiusue ueniendum est. Quid ergo? Non timidissimum omnium uidetur insapientissimus: qui magno ambitu rogat moram mortis? Nõne contemneres eum qui inter pituros cõstitutus beneficii loco peteret ut ultimus ceruicẽ præberet. Id facimus. Magno extimamus mori tardi⁹. In omnes constitutũ est capitale supplicium. Et quidem constitutione dignissima. Nam quod maximum solet esse solatium extrema passuris: quorum enim causa eadẽ sors est sequeremur traditi a iudice aut magistratu & carnifici nostro præstaremus obsequiũ. Quid interest ad mortẽ iussi eamus an ultro nati? O te dementẽ & oblitũ fragilitatis tuæ: si tũc mortem times cũ tonat. Ita ne salus tua i hæc uertit? Viues si fulmẽ effugis? Petet te gladi⁹: petet te lapis: pẽtet te febris. Nõ maximũ ex

periculis quis sed speciosissim⁹ fulmen est. Male. ſerit actum [illegible]ecum⁹ senium mortis tuæ sceleritis infinitaq; præuerint: si mors tuā dicret: si tu tunc qdē qui [illegible]tas nō supuacue sed alicuius magnæ rei signum es. Male. ſ. tecum agitur si cū fulmine ceciderit. S[illegible]dauerit ad cæli fragorē: & ad inanē nubium trepidas. Quotiens aliquid effulsit expiras. Quid ergo [illegible]nemus indicas dejectione animi petire q̄ fulmine. En itaq; fortius aduersus cæli minas surgeres q̄ cu[illegible] cogita te nihil habere de tanta morte perdendū q̄ [illegible] tecum communē illam tempestatum discordiam: si propter te ingestæ illesæq; nubes strepunt, si in tuū exitium tanta uis ignium excutitur. At tu solatii loco misericordia tenu esse morte tuam. Sed non erit hunc cogitationi locus. Casus iste demat mœtum. Inter cætera quoq; hoc cōmodum eius q̄ expectationē tuā antecedit. Nemo unq̄ fulmen timuit nisi qui effugit.

Lucii Annei Senecæ cordubēsis Naturaliū liber Tertius qui est de aquis incipit. Prohœmiū.

n

On præteriit me Lucilli uirorum optīe quā magna rer⁹ fundamenta ponā senex qui mundū circuire constitui & causas: secretaq; eius eruere atq; aliis noscēda perducere. Quando tam multa consequar? tam sparsa colligam? tam occulta pspiciā. Prætermittat ergo senectus & obiciat an nos inter uana studia consumptos: tāto magis urgeamus & damna ætatis male exemptæ labor sarciat. Nox ad diem accedat. Occupationes patrimonii recidantur: longe a domino iacentis cā soluantur: si bi totus animus uacet: & ad contēplationem sui ſaltē ipso impetu respiciat. Faciet ac sibi instabit & quotidie breuitatē temporis metietur qcquid amissum est id diligenti usu præsentis uitæ recolliget fidelissimus est ad honesta ex pœnitentia transitus. libet mihi exclamare illius poetæ inclyti uersum. Tollimus ingētes animos & maxima facta paruo tēpore molimur hoc diceré si puer iuuenisq; moliret: Nullum nō tam magnis rebus tēpus angustum est. Nūc uero ad tam seriam graué imensam: post meridianas horas accessimus. faciamus quod in itinere fieri solet. Qui tardius exierūt uelocitate pensant moram. festinemus & opus nescio an supabile: magnum certe sine ætatis excusatione certemus. crescit aius quotiens cœpi magnitudinem ostendit & cogitat quantum propositō non quantū sibi supsit. Consūpsere se quidā tunc acta regum externorum cōponunt quæq; passim inuicē ausiq; sunt populi. Quanto satius est sua mala extinguere q̄ aliena posteris tradere. Quanto potius deoꝝ opera celebrare q̄ philippi aut alexandri latrocinia? Qui exitio gentium dari non minores fuere pestes mortaliū: q̄ inundatio q̄ planū omne perfusum est: q̄ cōflagratio: q̄ magna pars animantiū exaruit: quēadmodum Hānibal superauit alpes scribunt: quēadmodum confirmatum hispaniæ cladibus bellū Italiæ inopinatus intulerit infractis rebus etiā post carthaginē: pertinax reges perertauit: contra romanos ducem se promittēs etiā sine exercitu. Quēadmodum ante desierit senex oibus angulis bellū querere adeo sine patria esse pati poterat. sine hoste nō poterat. Quanto satius quid faciendum sit, quere ac docere eos qui sua permiscere fortunæ nihil stabile ab illa datur esse eius omnia fluere: aura mobilius? Nescit enim qniescere. Gaudet lætis tristia sustiere & uterq; miscere. Itaq; in secūdis nemo confidat: in aduersis nemo conficiat, alternæ sunt uices rerū. Quid exultas? ista quibus ueheris in summū, nescis ubi te relictura sunt. habebūt suū non tuū finē. Quid iaces? ad imū delatus es. Nunc est resurgēdi locus. In melius aduersa: in deterius optata flectuntur. Ita accipienda est animo uarietas. Non priuatorū tantū domuum quas leuis casus ipellit: sed etiam reipublicæ. Regna ex infimo coartata sup imperātes constitere. Vetera imperia in ipso flore cecidere. Inueniri nō potest numerus q̄ multa ab aliis fracta sint. Nūc cum maxime deus alia exaltat: alia submittit nec moliter ponit sed ex fastidio suo nullas habituras reliquias iactat. Magna ista qa parui fumus credimus. Multis rebus nō ex natura sua: sed ex humilitate nostra magnitudo est. Quid præcipuum rebus humanis est? Non classibus maria complexæ: nec in rubri maris littore signa posuisse: nec deficiente terra ad iniurias alioꝝ erasse. in oceano ignota querentem: sed animo omne uidisse: & quā nulla est maior uictoria uitia domuisse. Innumerabiles sūt qui urbes qui populos habuere in potestate: paucissimi qui se. Quid est præcipuū? Erigere animum supra minas & promissa fortunæ. Nihil dignum putare quod speres. Quid est dignū q̄ cōcupiscas? a diuinoꝝ conuersatōe quotiens ab humana recideris. nō aliter caligabis q̄ quorum oculi indensam umbram ex claro sole rediere. Quid est præcipuum? Posse læto animo aduersa tolerare: quicqd acciderit sic ferre: quasi tibi uolueris accidere. Debuisses enim uelle si sciuisses oia ex decreto dei fieri. Flere quæri ingemere dedissere est. Quid est præcipuum? Animus contra calamitates fortis & cōtumax luxuriæ nō aduersus tantū sed infestus: nec auidus periculi. Nec fugax qui sciat fortunā prosperitatē nō exspectās & aduersus utrunq; intrepidus & confisus prodire. Nec illius tumultu nec hoc fulgore percussus. Quid est præcipuum? nō admittere in animo mala consilia: puras ad cælum manus tollere: nulluq; petere bonum quod ad te transeat aliquis possit dare aliquas amittere. Optare quod sine aduersatio optatur bonā mentem, Cætera magno extimata mortalibus etiam si quis domū casus attulit:

sic intuen⁹: qui exitura quæ uenerit. Quid est precipuū? Altos supra fortunā spiritus hominis attollere. Meminisse ut siue fœlix eris: scias hoc non futurum diu: sine infœlix: scias hic te pō esse nisi cū putes. Quid est præcipuū? In primis labris animam habere. Hæc res efficit non euenire quirici ut sit liber: sed euenire naturæ. Liber [illegible] qui seruitute effugit suā. Hæc est assidua seruitus & ineluctabilis [illegible] mortis, [illegible] et præmēs: sine interuallo: sine cōmeatu. Sibi seruire grauissima seruitus est q̄ uitandæ [illegible] deneris [illegible] poscere. si desieris tibi ferre mercedē. si ante oculos & naturā tuā posueris & ætatē licet tibi pria sit: ac tibi ipe dixeris. Quid insanio? Quid anelo? Quid sudo? Quid terrā? Quid sorū uiso? Nec multo opus est nec diu. Ad hoc proderit nobis ispicere naturā: primo discedemus a sordidis, deide animū ipsum: quo magno sūmoq; opus seducemus a corpore. Deinde in occultis exercitata subtilitas nō erit in aperto deterior. Nihil autē est aptius hiis salutaribus, quæ cōtra nequitiā nostrā furorēq; discuntur quæ dānamus nec ponimus. Queramus ergo de aquis & inuestigemus qua ratione fiāt. Siue ut ait Ouidius. Fons erat illimis: nitidis argēte undis nudis. Siue ut ait Virgilius: Vnde per ora nouē uasto cū murmure mōtis. In mare præruptū & pelago præmit arua tonanti. Siue ut apud Terrentium iunior charissime inuenio. Elisius siculis de fontibus exilit amnis. Quomodo ideo aquas subministret. Quomodo tot flumina ingētia per diē & noctē decurrāt. Quare alia hybernis apuis intumescat, alia in defectu cæterorū amniū crescāt. Nilum iteri seponamus a turba proprie naturæ & singularis: illi diē suū dabimus. nūc uulgares aquas prosequemur tā frigidas q̄ calētes. In quib⁹ calētibus quærēdū erit utrū calidæ nascant an fiāt. De cæteris quoq; differemus: q̄s insignes: aut sapor: aut aliqua reddit utilitas. Quædā enī oculos. Quædā neruos iuuāt. Quædāi ueterata & desperata a medicis uitia percurrāt. Quædā medenī ulceribus Quædā iteriora souēt potu: & pulmonis ac uiscerū querelas lauāt. Quædā supprimūt sanguinem: tā uariis singulis usus q̄ gratus est. Aut stāt omnes aquæ: aut fluūt: aut colligūtur: aut uarias habent uenas. Aliæ sunt dulces: alie uariæ: aspere quidē interueniūt sallæq; amaræq;: aut medicatas: ex quibus sulphurata dicimus fetratas: aluminosas. Indicat inde sapor. habēt præterea multa discrimina. Primū tactus frigidæ calidæq; sunt. Deide pōderis leues & graues sunt. Deinde coloris puræ sunt: turbidæ: ceruleæ: lucidæ. Deinde salubres sunt & utiles: Sunt mortiferæ: sunt quæ coganī in lapidē. Quædā tenues: quædā pigues: quædā alūt: quædā sine ulla bibētis ope trāseunt: quædā hausta secunditatē afferūt. Vt stet aqua aut fluat loci posito efficit: in deuexo fluit: i plāo cōtinet & stagnat & aliquādo in aduersū spiritu ipellit. tūc cogit tūc non fluit. Colligit ex ibribus: ex suo fōte natiua est. Nihil tamē prohibet eodē loco aquā colligi & nasci, quod in fucino uidemus in quē montes circūuecti quicquid sudit fluuii derinātur. Sed & magnæ latētesq; in ipso unde sunt. Itaq; etiā cū hyberni defluxere torrētes facie quoq; suā seruant. Primū ergo quæramus quō ad continuandos flumīnū cursus terra sufficiat: Vnde tantū aquarū exeat. Miramur q̄ accessionē fluuiū maria nō sentiant. Aeque mirandū est q̄ detrimēta exeuntiū terra nō sentit. Quid est q̄ illā sic impleuit ut prebere tantū ex recōdito possit: ac subinde sic suppleat. Quācūq; rationē reddiderimus de flumine eedē erit riuorū ac fontiū. Quidā iudicant terrā aquicquid aquarū emiserit rursus accipere: ob hoc maria non crescere: quia quod influxit nō in suū uertunt sed protinus reddūt: oculto enim itinere subit terras & palā uenit: secretoq; reuertitur: tollaturq; trāsitu mare quod per multiplices anfractus terrarum uerberatū amaritudinē ponit & prauitatē saporis in tanta soli uarietate exuit & in cinserā aquā transit. Quida existimāt quicquid ex imbribus terra cōcipit in flumina rursusq; emitti. Et hoc argumenti loco ponunt: q̄ paucissima flumina sunt i his locis in quibus rarus est iber: ideo siccas eē aiūt ethiopes solitudines paucosq; inueniri in interiore africa fōtes: quia feruida cæli natura sit & pene sēper æstiua. Squalidæ itaq; sine arbore sine culto arenæ iacēt: raris ibribus sparsæ quos statim cum bibunt. At contra constat germaniam galicamq; proxime ab hiis italiam abūdere riuis & fluminibus quia cælo humido utūtur ut ne æstas quidem imbribus caret. Aduersus hoc multa dici posse uides. Primum ergo tibi uinearum deligēs fossor affirmo nullam pluuiam esse tam magnam q̄ terrā ultra decem pedes in altitudinem madefaciat. Omnibus humor iter primam crustam cōsumitur: nec in inferiora descēdit. Quomodo ergo potest imber augere amnibus uires qui sūmam humum tangunt? Pars maior est quæ p fluminū alueos i mare effertur. Exiguū est q̄ sorbet terra nec id seruat. Aut enim arida est & assumit quicquid in se infusū est: aut satiata: siquid supra desiderium cecidit excludit. Et ideo primis imbribus nō ugentur amnes: quia totos in se sitiēs terra trahit. Quid q̄ quædā flumina erumpūt saxis & montibus? His quid conferrent pluuiæ quæ per nudas rupes desciunt: nec habent terram cui insideāt. Addice q̄ in siccissimis locis putei in altum acti per .cc. aut: ccc. pedum spatia inueniūt aquarum uberes uenas in ea altitudine in qua aqua nō penetret ut scias illic non cælestem esse nec colectiuum humorē: sed quod dici solet uiuiuā aquam: illo quoq; argumento hæc opinio refellitur q̄ quidam fontes in sommo mōris cacumine redundant. Apparet ergo illos sursum agi: aut ibi concipi. cū omnis aqua pluuialis decurrat. Quidā existimant quēadmodum i exteriore parte terrarū uastæ paludes iacēt magni & nauigabiles lacus quemadmodū ingēti spatio terræ maria porrecta sunt, ifusa ualibus sic iteriora terrarū abūdare aqs dulcib⁹. Nec minus

illas stagnare q̄ apud nos oceanum: & sinus eius in imo latiꝰ quia pius terra in altū patet:ergō ex illa profūda copia isti amnes ægerunt. Quos quid miraris si tepa detractos non sentiat cū adiectos maria non sentiant. Quibusdam hæc placet causa. Aiūt haber terrani inter se cōcauos recessus & multum spiritus qui necessario frigescit umbra graui pruus. Deinde rigens immotus. In aquam cum desint cōuertitur quemadmodum supra nos mutio aeris imbe[illegible] Supra nos stare non potest segnis diu & grauis. Aliquando enim fore tentatur. Aliquando uētis expanditur. Itaq; inter ualla magna imbribus sunt:sub terra uero quicquid est quod illū in aquam cōuertat:id semper est umbra perpetua frigus æternum. inexercitata dēlitas:serper prebebit fonti aut flumini causas:placet nobis terram esse mutabilē. Hoc quoq; quicquid effluit quia non aere libero concipitur crassescit & protinus in humorem quæritur. Habes primas aquarum sub terra nascentiū causas:adiicias etiam licet q̄ fiant omnia ex omnibus. Ex aqua aer. Ex aere aqua. Ignis ex aere, Ex ignis aer. Quare ergo ne terra fiat ex aqua & ex terra aqua? quæ si in alia mutabilis est:& in aquam: Immo maxime in hanc:utraq; cognata res est:utraq; grauis:utraq; densa:utraq; in extremum mūdi compulsa. Ex aqua terra fit. Cur non aqua fiat terra? At magna in terra sunt flumina. Cū uideris quanta sunt:& rursus ex quanto prodeant aspice. rursus quanta sunt miraris:cum labantur assidue. Quædā uero non cōcitata rapiantur. Quod præsto sit illis semper aqua noua. Quid si miteris q̄ cū uenti totum aera impellant:non deficit spatio spiritus. sed per dies noctesq; æqualiter fiat:nec ut flumina certo alueo feruntur. sed per latum cæli spatium lato impetu uadit:q̄ si ullam undā superesse miteris quæ super ueniat tot fluctibus fractis. nihil deficit quia in se reddit. Omnium elemētorum alterni recursus sunt. Quicquid alteri perit in alterū transit. Et natura partes suas uelut inpōderibꝰ constitutas exanimat ne portionū æquitate turbata mūdus præpōderet omnia in omnibus sūt. Nō tantum aer in ignem transit:sed nusq̄ sine igne est. Detrahe illi calorem rigescet:stabit durabit. Trāsiet aer in humorem. Sed nihilominus non sine humore & aera. & aqua facit terram:sed nō magis unq̄ sine aqua est q̄ sine aere. Et ideo facilior inuicem transitus est:quia illis in quæ trāseundum est iam mixta sunt. Habet ergo terra humorem:hūc exprimit. Habet aera hunc umbra hyberni frigoris densat ut faciat humorem. Ipsa quoq; mutabilis est in humorem:natura sua utitur. Quid ergo inqs si ppetui sūt amnes uel causæ quibus flumia oriuntur ac fōtes:quare aliquādo siccāt aliq̄do qbꝰ nō fuere locis exeunt? Sæpe motu terrarum itinera turbātur:& ruina interscindit cursum aquis quæ recentes & nouos exitus quærunt:& aliquo impetu faciūt ut ipsius quassatione terræ aliūde alio trāsferuntur. Apud nos euenire solet ut amisso canali suo flumina primum refundātur:deinde qa perdiderunt uiam faciunt. hoc quod accidisse ait Theophrastus in autorico monte:in quo post terrarū tremorem noua uis fontium emersit. Sic & alios quoq; casus interuenire quidam opinātur:qui aliter uocēt aquas:aut a cursu suo deiiciant aut auertant. Fuit aliquādo aquarū iuops humus. Sed cū gallorum gens a Cassandro obsessa in illum se contulisset & siluas scindisset ingens aquarum copia apparuit:quas uidelicet in alimentum suum nemora ducebāt. Quibus excisis humor qui desiit in arbusta consumi:inde supersusus est. Idem ait circa megnesiam accidisse. Sed pace Theophrasti dixisse liceat. Nō hoc est simile ueri:quia fere aquosissima sunt quæcunq; umbrosissima. Quod nō eueniret si aquas arbusta siccarent:quibus alimētum ex proximo est:fluminū modo uis ex intimo manat:utraq; excipitur q̄ radicibus euagari licet. Deinde succisæ arbores plus humoris desiderant. non tantum id quo uiuaut:sed & id quo crescāt. Idem ait circa arcadiā:quæ urbs increta insula est. Fontes & lacus substitisse:quia desierit coli terra dirupta urbe. Postea uero q̄ cultores perceperit aqs quoq; recepisse:causā siccitatis. Hāc ponit q̄ obdurauerit cōstrita tellus nec potuerit imbres inagitata trāsmittere. Quō ergo plurimos uidemus in locis diuersissimis fōtes. Plura deniq; inuenimus quæ ꝓpter aquas coligi cœperūt q̄ quæ aquas habere cœperit quia colebātur. Non enī esse talē pluuialem aquā quæ nastissima flumina a fōte statim magnis acta nauigiis defert. Ex hoc itelligas licet q̄ per hyemē æstatēq; parē capite deiecta pluuia pōt facere torrentē. non pōt aūt æquali inter ripas suas tenore labentē:aquæ non faciūt imbres sed excitāt. Paulo repetamus hic altius si uidetur & scies te nō habere q̄ quæris cū ad uerā oium originem accesseris. flumen nēpe facit copia cuiuscunq; aquæ perennis. Ergo quæris a me quomodo aqua fiat. interrogabo iuicē quō aer fiat aut terra. Sed si in natura rerū elementa sunt q̄tuor non potest interrogari unde aqua fit. quarta enī pars est naturæ Quid ergo miraris si rerū naturæ portio tā magna pōt aliquā ex se semp effundere. Quomodo aer & ipse quarta pars mūdi uentos & auras mouet, sic aqua riuos & flumina. Si uentus est fluēs aer & flumen est fluēs aqua. Satis est multū illi uiriū dedi cum dixi elementū est. Intelligis q̄ ab illo ꝓficiscitur non posse deficere. Aqua ait Thales ualentissimū elementū est:hoc fuisse primū putat: ex hoc surrexisse oia. Sed etiā nos quoq; aut in eadē sentētia eius aut in ultima sumus. Dicimus enim ignē esse qui occupet mundū & in se cuncta cōuertat. Hunc eundē languere considere & nihil relinqui in rerum natura igne restincto q̄ humorē in hæc futuri mundi spē latere. Ita ignis exitus mūdi est:humor primordiū. Miratis oēs ex hoc posse exire semp & q̄ pro oibus fuit ex quo sūt oia hic humor rerū primordiū sic positū ē ut fluminibꝰ ædēdis sufficere ut riuis ut fōtibꝰ posset. Quæ sequā-

tur thalentis ineptā sententia est. A[illegible] enim terrarū orbē aqua sustineri & uehi more nauigii: mobilitaq; eius fluctare tūc cum dicitur t[illegible] mere. Non est ergo mirū si humedat humor ad flumina fundēda cū mundus in humore sit totus lāc ueterem & rudē sententiā explode. Nec est q̄ credas in hūc orbē aquam subire & per rimas facere semita. Aegyptii quatuor elemēta facere. Deinde ex singulis bina mare[illegible] ne materiē iudicat: quia uētus est. Fœminā quia nebulosus & inhers. Aquā utrile uocant mare. Multosle omnem alia. Ignem uocant masculū quo ardet flāma: & fœminam qua lucet innoxius tactu. Terrā fortiorē marem uocāt saxa: cautesq; fœminæ nomē assignant. huic tractabili & cultæ materiæ unū est. ab initio. s. ita constitutū habet suas uenas quibus impletur & æstuat. Quō maris sic & huius aquæ mitioris. Vasta maris in oculto uia est quā nullus fluminis cursus exhauriet. Abdita est utrium eius ratio. Tantū ex illa q̄tum superfluū sit emittitur. Quædam ex istis sūt quibus assētire possumus: sed hoc amplius censeo. Placet natura regi terrā. Et quidem ad nostrorū corporum exemplar in qbus & uenæ sunt & arteriæ. Illæ sāguis hæc spiritus receptacula in terra quoq; sunt alia itinera per quæ aqua. Alia per quæ spiritus currit: adeoq; ad similitudiné illam humanorū corporū natura formauit ut maiores quoq; nostri aquæ appellauere iter uenas. Sed quēadmodū in nobis nō tantū sanguis ē: sed multa genera humoris alia necessarii alia corrupti: ac paulo pinguioris i capite cerebrū: i ossibus medullæ musculi: saliuaq; & lachryme & qddā additū articulis ꝓ quod citius flectant ex lubrico: sic i terra quoq; sunt humoris genera cōplura. Quædā quæ naturæ durētur. Huic ē ois metalloꝝ humus. Ex qbus aurū argētū petit auaritia & quæ in lapidē ex liquore uertūt. In qbusdā locis terra humorq; liquescit: sicut bitumē & cætera huic similia. Hæc est causa aquarū secundū legē naturæ uolūtateq; nascentiū. Cæterū ut in nostris corporibꝰ ita i illa sæpe humores uitia cōcipiūt aut ictus aut quassatio aliq̄: aut loci seniū: aut frigus: aut æstus corrūpere naturā: & sulphuratio cōtraxit humorē q̄ modo diu turnus ē modo breuis. Ergo ut in corporibꝰ nostris sanguis cū percussa uena est tā diu manat donec ois effluxit: aut donec uenæ scissura subsedit atq; intercluſit: uel aliq̄ alia causa retro dedit sanguinē: ita i terra solutis ac patefactis uenis: riuus aut flumē effundit. Interest quātū aperta sit uena quō cōsumpta aq̄ deficit. Mō exciccāt aliquo ipedimēto mō coit ualde i cicatricē cōprimitq; quā fecerat uiā: mō illa uis terræ quā eē mutabilē diximus: desinit posse alimēta in humorē cōuertere: aliquādo aūt añ exhausta replenī. Mō per se uiribus collectis. mō aliūde trāslatis. Sæpe enim inania apposita plenis humorē in se attrahūt. Sæpe terra si facilis est in tabē ipsa resoluit & humescit. Idē euenit sub terra q̄ in nubibꝰ ut spissetur grauioraq; q̄ ut manere in natura possit: significat humorē. Sæpe colligit roris modo tenuis & dispersus liquor q̄ ex multis in unū locis cōsluit, Sudorē aquæ leges uocāt qa guttæ quædā uel pressura loci eliduntur uel æstu euocātur. Hic tenuis unda uix fonti sufficit: & ex magnis causis magnisq; cōceptibus excidūt amnes emissi. Nōnunq̄ leuiter si aqua pōdere suo se tantū detulit. Nōnunq̄ uehemēter & cum sono suo: si illā spiritus itermixtus eiecit. Sed qa qdā fontes senis horis pleni: senisq; sicci sunt. Supnacuū est noīare singula flumina q̄ certis mēsibus magna certisq; angusta sunt & occasionē singulis q̄rere cū possim eandē causā singulis reddere. Quēadmodū q̄rtana ad horā uenit: quēadmodū podagra ad tēpus respōdet: quēadmodū pugnator si nihil obstitit statutū diē seruat: quēadmodū præsto est ad mēsem suū partus: sic aquæ interualla habēt qbus se retrahāt: & qbus redeāt: quædam aūt interualla qa minora sunt & ideo notabilia. Quædā maiora nō minus certa. Et qd hic mirū est cū uideas ordinē rerū & naturā p cōstituta ꝓcedere. Hyemps nunq̄ aberrauit. Aestas suo tpe icaluit autūni uerisq; solet facta mutatio est. Tā solstitiū q̄ & æquinoctiū suos dies retulit. Sunt & sub terra minus nota nobis iura naturæ: sed nō minus certa: crede infra quicquid uides supra sunt & illic specus uasti: sunt ingētes recessus ac spatia, suspēsis hic & inde mōtibus laxa. Sūt abrupti ifinitū hiatus qui sæpe illapsas urbes receperūt & ingētē in alto ruinā cōcidere. Hæc spiritu plena sunt. Nihil enī usq̄ inane ē & stagna obsessa tenebris & locis āplis. Aialia quoq; illis inascūt sed tarda & informia ut in aere cæco piguiq; cōcepta ē aqs torpētibus facta pleraq; ex his ceca ut talpæ & subterranei mures qa deest lumē ꝓ supnacuū est. Inde ut Theophrastus affirmat pices qbusdā locis eruūtur. Multa hoc in loco tibi in mentē uenere quæ urbane iure incredibili fabulā dicas, Nō cū retibus aliquā nec cum hamis sed cū dolabro ire aliqd piscatū. Expecto ut aliqs in mari uersetur. Quid ē aūt q̄re non pisces in terrā trāseāt sinos maria trāsimus? Permutabimꝰ sedes. Hoc miraris accidere. Quāto incredibiliora sunt opera luxuriæ quotiēs natura aut mētitur aut uicitur? In cubili natāt pisces & sub ipsa mēsa capitur q stati trāsferatur in mēsā. Parū uidetur recēs mullus: nisi q in cōuiuio manu morīē. Vireis ollis inclusi offerūtur & obseruatur moriētiū color q̄ in multas mutationes mors luctātē spiritu uertit. alios necāt in garo & cōdūt uiuos. Hii sūt q fabulas putāt piscē uiuere posse sub terra & effodi nō capi: quoniā incredibile illud uideretur si audirēt naturæ in garo piscē nec cœnæ cā occisum eē sup cœnā. Cū multis delitiis fuit & anteq̄ gulā oculos pauit. Permitte mihi q̄stione se positā castigare luxuriam. Nihil est inquis nullo expirante formosius. Ipsa colluctione animam efficiētis rubor primum: deide pallor suffunditur q̄ æque uariatur: & i cæteras facies inter uitam & mortem coloris est uagatio. Longa somniculosæ inhertisq; luxuriæ. Quam sero expressero circūscribi se &

confondãri,tanto bono ſenſit.Hoc adhuc tanto ſpectaculo & [illegible] puchto piſcatores truebantur: quo coſtum piſcem.quo exanimẽ in ipſo ferculo expiret mira[illegible]amur tantum in illis eſſe faſtidium ut nollent attingere niſi eodẽ die captum piſcem:qui ut aiun[illegible]ſeparet ipſum mare .Ideo curſu ad uehebatur:ideo gerulis cũ hanelitu & clamore propterantibus dabatur uia. Quo peruenere delinæ. Is pro putrido ãi piſcis affertur qui nõ hodie eductus occiſus eſt. Nec[illegible] dere.Ipſe oportet me credas.Hue afferratur:coram hic anima agat. Ad hoc ferũ peruehere uẽtres delicatorum ut guſtare nõ poſſint piſcem niſi quem in ipſo conuiuio natantẽ palpitãtemq; uiderit. Quanti ad ſolertiam luxuriæ pereunt.Hiis accedit tãtoq; ſubtilius quotidie & elegãtius aliquis excogitat furor uſitata contemnẽs illa audiebamus.Nihil ẽ melius ſalatili mullo.At nũc audiuimus Nihil enim eſt moriente formoſius.da mihi manus uas uitreũ in quo exultet in quo trepidet. Vbi multum diuq; laudatus ex illo perlucido uiuario extrahit.Tũc ut quiſq; pitior ẽ mõſtrat. Vide quõ exarſerit rubor omni acrior minio.Vide quas platas uenas agat.Ecce ſanguineũ putes uẽtrẽ q̃ luci dum qddã cerueleũq; ſub ipſo tempore effulſit.Iã porrigitur & pallet & in unum celorẽ componit Ex his nemo moriẽti amico aſſidet.Nemo uidere mortẽ patris ſui ſuſtinet quã optauit.Quotus q; q; fumus domeſticũ ad rogum ꝓſequitur fratrũ propiquorũ extrema hora deſerit.Ad mortẽ mulli concurritur.Nihil enĩ eſt illo formoſius.Non tẽpero mihi quin utar interdũ temerariis uerbis & ꝓprietas modus exceditur:Nõ ſunt ad poma:dẽtibus & uẽtre:& ore coutẽti :oculis quoq; guloſi ſũt Sed ut propoſitũ reuertar accipe argumentũ magnã uim aquarum in ſubterraneis occultis fertilẽ fœdo ſitu piſciũ.Siquando erupit affert ſecũ immenſã animiliũ turbã:horridã aſpici & turpẽ acnoxiam guſtũ.Certe cũ in caria circa ydimũ urbẽ talis exiliſſet unda.Periere quicũq; illos ederãt piſces quos ignoro aiunt:ante eã diẽ cælo nouus annus oſtẽdit.Nec id mirũ.Erant enĩ pinguia & differta ex lõgo occio corpora.Cæterũ inexercitata & in tenebris ſaginata & lucis inexperta exquar ſalubritas dicitur.Naſci aũt dicitur piſces in illo terrarũ profundo.Sit idiciũ q; ãguillæ quæ latebroſis locis paſcũtur.Grauis & ipſe cibus ſit ob ignauiã:utiq; ſi altitudo lucis illas penit⁹ abſcõdit:habet ergo nõ tantũ uenas aquarũ terra ex quibus cõtinuatis flumina effici poſſũt:ſed amnes magnitudinis uaſtæ quoꝝ aliis ſẽper in oculto curſus ẽ donec in aliquo ſinu terræ deuorẽtur. aliũ ſub aliquo lacu emergũt.Iã quis ignorat eſſe quædã ſtagna ſine fundo? Quorſũ hoc penitet? Vt appareat hanc aquam magis amnibus æternã eſſe materiã cuius nõ tãguntur extrema.ſicut flumina fõtiũ. At tẽre aquis ſapor uarius? propter quatuor cauſas.Ex ſolo prima eſt per qd̃ fertur.Secũda ex eadẽ ſimilitudine eius naſcitur.Tertia ex ſpiritu qui in aqua tranſfiguratus eſt.Quarta ex uitio quod ſæpe cõcipiunt corruptæ per iniuriã.Hæc cauſæ ſaporẽ dant aquis uariũ.Hæ medicata potẽtiã. Hæ grauẽ ſpiritum colorẽq; peſtiferũ.Hæ leuitatẽ grauitatẽ aut coloꝛẽ aut nimiũ rigorẽ.Intereſt utrũ loca ſulphure an uitro an bitumĩe plena trãſeãt.Hac ratione corruptæ cũ uitæ piculo bibũtur.Illic iſtud de quo Ouidius ait.Flumẽ habẽt cicones quod potũ ſaxea reddit Viſcera:qd̃ tactis inducit marmora rebus. Medicamẽtũ eſt & eius naturæ habet limũ:ut corpora agglutinet & induret. Quẽadmodũ putico/lanus puluis:& ſi aquã attigit ſaxũ eſt.ſic ecõtrario hæc aqua ſi ſolidũ tetigit heret & affigitur.Inde eſt q; res adiectæ in eũdẽ locũ lapideæ ſubinde extrahuntur.Quod in italia quibuſdã locis euenit ſi nirgã ſiue frõdẽ deinde ſeris lapidẽ poſt paucos dies extrahis. Circũfunditur enim corpori limus alliniturq; paulati.Hoc min⁹ uidebitur tibi mirũ ſi notaueris albulas & fere ſulphuratã aquã circa canales ſuos.cibaſq; durari. Aliquã habẽt cauſã illi lacus quos quiſq; faucibus hauſit:ut ide poeta ait. aut furit aut patitur. Mirũ grauitate ſoporẽ. Similẽ habet uĩ mero ſed uehemẽtiorẽ .Nã quẽadmodum ebrietas donec exercitetur demẽtia eſt & nimia grauitate defertur in ſõnũ. ſic huiuſmodi aq̃ ſulphurea uis habet.quoddã acrius ex aere noxio uirus mentẽ aut furorẽ mouet aut ſopore oppримit.Hoc habet mali amnis eius quẽ quicũq; parum moderato gutture traxit haud aliter titubat q̃ ſi mera uina bibiſſet.In quoſdã ſpecus qui deſpexere moriuntur.Tã uelox malũ eſt ut tranſuolãtes aues deiiciat.Talis eſt aer:talis locus ex quo letalis aqua diſtilat.Quod ſi remiſſior fuerit aeris & loci peſtis ipſa quoq; tẽperatior noxa.nihil ãplius q̃ tentet neruos uelut ebrietate torpentes. Nec miror ſi locus atq; aer aquas inficit ſimileſq; regionibus redit:per quas & ex quibus ueniũt. Pabuli ſapor apparet in lacte:& uini uis exiſtit i aceto.Nulla res eſt quæ nõ eius a quo naſcitur notas reddat Aliud eſt etiam aquarũ genus qd̃ nobis placet cepiſſe cũ mundo.Siue ille ætern⁹ ſit:hoc quoq; fuit ſemper.Siue initiũ aliquod eſt illi,hoc quoq; cũ mundo diſpoſitum eſt.Quid ſit hoc quæris? Oceanus & quodcũq; ex illo mari terras inſluit.Indicauit quidã flumina quoq; quorũ inenarabilis naturа ẽ:cũ ipſo mundo traxiſſe principia:ut hiſtrũ ut nilũ uaſtoſq; amnes magiſq; inſignes q̃ ut dici poſſit eandẽ illis originẽ q̃ cæteris eſſe,Hæc eſt ergo aquarum diuiſio ut quibuſdã uidetur.poſt illã ex ſupioribus cæleſtes aquas nubila excutiũt.Ex terrenis alie ſunt(ut infra dicã)ſupnatantes quæ ſumma humo repũt aliæ abditæ q̃rũ reddita eſt rõ.Quare quædã aquæ caleant:quædã etiam ferue ant intantũ ut nõ poſſint eẽ uſui.niſi aut i apto euanuere:aut mixtura frigidæ ĩtepuere plures cauſæ reddũtur.Empedocles exiſtimat ignib⁹ quos multis locis terra optos tegit aq̃ caleſcere: ſi ſubiecti ſunt ſolo p qd̃ aqs trãſcurſus ẽ.facere ſolem⁹ dracões & miliaria:& cõplures formas:i qb⁹ ære tenui

fiſtulas ſtruimus per decliue circũ[illegible]tas ut ſæpe eundẽ ignem ambiẽs aqua per tantũ ſluat ſpatii q̃ tum efficiendo calori ſat eſt.Frigid[illegible]itaq; intrat:effluit callida.Idẽ ſub terra Empedocles exiſtimat fieri.quod nõ falli credebant.In[illegible]balneariis ſine igne caleſiũt.ſpũs in illa ferues loco extuanti i[illegible]ſi[illegible]Hoc imos lapſus nõ aliter q̃ igne ſubdito parietes & uaſa balnei calefacit.Oĩs deniq; frigida tranſi[illegible]ſtatur in[illegible]dimus trahit ſporẽ euaporatio qa clauſa prælabitur.Quidam exiſtimant per loca ſulphure plena uel introeũtes aquas calorẽ beneficio materiæ per quã fluũt trahere quod ipſo odore guſtuq; teſtãtur.Reddũt enĩ qualitatẽ eius qua caluerũt materiæ.Quod ne accidere mireris.Viue calci aqua ſunde feruebit.Quædã aquæ mortiferæ ſunt nec odore notabiles: nec ſapore.Circa Nõ acrinũ i archadia ſtix appellata ab ĩcolis:aduenas fallit:qa nõ facie nõ odore ſuſpecta eſt:qualia ſunt magnoꝝ artificiũ uenena quæ depẽdi niſi morte nõ poſſunt.Hæc aũt de q̃ paulo ante retuli aqua ſumma celeritate corrũpit nec remedio locus eſt:qa ꝓtinus hauſta duratur. Nec aliter q̃ gipſũ ſub humore cõſtrigitur & alligat uiſcera:eſt aũt noxia aqua in theſſalia circa tẽpe quã & ferre & pecus oẽ deuitat.Per ferrũ & es exit.tãta uis illi ineſt etiã dura moliẽdi.Nõ arbuſta qdem ulla alit & herbas necat.Quibuſdã fluminibus uis ineſt mira. Alia enĩ ſũt quæ pota inficiũt greges ouiũ ĩtaq; certũ tẽpus quæ fuere nigræ albã ferũt lanã:quæ albæ uenerãt nigræ abeũt. Hoc etiã in Boetia amnes duo efficiũt:quorũ alteri ab effectu melas nomẽ ẽ.Vterq; ex eodẽ lacu exeũt diuerſa facturi.In macedonia quoq; ut ait Theophraſtus eſt flumẽ.Ad qd̃ qui facere albas oues uolũt ad ducũt.Quod ut diutius potauere nõ aliter q̃ ĩfectæ mutãtur. At ſi illis lana opus fuit nigra: puellis paratus gratuitus infector eſt.Ad peneiõ eũdẽ gregẽ appellãt.Auctores nouos habeo eſſe i galatia flumẽ quod idẽ in oĩbus efficiat.Eſt in capadocia quo poto eqs nec ulli præterea aiali color mutetur & ſpargitur alba cutis.Quoſdã lacus eſſe qui nãdi ĩperitos ferãt notũ eſt in ſicilia. Eſt ad huc i Sina ſtagnũ in quo natãt lateres & mergi proiecti nõ poſſũt:& ſi grauia ſint huius rei palã cauſa ẽ: q̃cunq; uis rẽ expẽde & contra aquã ſtatue dũmõ utriuſq; par ſit onus ſi aqua grauior eſt leuiorẽ rẽ q̃ ipſa eſt feret:& tãto ſupra ſe extollet quãto erit leuior grauiora deſcẽdũt.At ſi aquæ & eius rei q̃ contra pẽſabis par põdus erit nec peſſũ ibit nec extabit:ſed æquabitur aqua & natabit qdem:ſed pene merſa ac nulla eminẽs partũ hoc eſt cũ quædã tigna ſupra aquã:pene tota efferãtur:ad medium ſubmerſa ſint.quædã ad æquilibriũ aquæ quædã deſcẽdant.Nãq; cũ utriuſq; põdus pars eſt. neutraq; res alteri cædat grauiora deſcẽdũt leuiora geſtanť.Graue autẽ & leue eſt nõ exiſtimatione noſtra ſed cõparatione eius quo uehi debet.Itaq; ubi aqua grauior eſt hominis corporis aut ſaxi non ſinit id quo nõ uincit mergi.Sic euenit ut inquibuſdã ſtagnis ne lapides quidẽ peſſũ eant. De ſolidis & duris loquor.Sunt enĩ multi punicoſi & leues:ex quibus quæ cõſtãt iſulæ in idia natãt.Theophraſtus eſt auctor ipſe:ad cutillã natantẽ inſula uado:in alia inuadoſis lacu uehitur.Lachus ſtatione nili eſt.Cutillarũ inſula & arbores habet & herbas nutrit tamẽ aqua ſuſtinetur & in hãc atq; illã partẽ non tantũ uento impellitur ſed aura.Nec unq̃ illi per diẽ ac noctẽ in uno loco ſtatio eſt. adeo mouetur leui flatu.Huic duplex cauſa eſt.Aquæ grauitas medicate ob hoc põderoſæ & ipſius inſulæ materia uectibilis:quæ non eſt corporis ſolidi q̃uis arbores alat.Fortaſſe enĩ leues trũcos frõdeſq; in lacus ſparſas pĩguis humor apprehendit ac uixit.Itaq; etiã ſi qua in illa ſaxa ſunt iuenies aquoſa & fiſtuloſa qualia ſunt quæ duratus humor efficit:utiq; circa medicatorũ fõtiũ riuos qui ubi purgamẽta aquarũ coluerũt & ſpuma ſolidatur:neceſſario leue ẽ.Quod ex uentoſo inaniq; cõcretũ eſt Quorunda cauſa nõ poteſt reddi quare aqua nilotica fecũdiores fœminas faciat. Adeo ut quarundam uiſcera longa ſterilitate præcluſa:ad cõceptũ relaxauerit .quare quædã in licia aquæ cõceptũ fœminarũ cuſtodiãt quas ſolẽt petere quibus parũ tenax nulua eſt. Quid adme attinet? pono iſta inter temere uulgata,creditũ eſt quaſdã aquas ſcabiẽ auferre corporibus: quaſdã uitii legẽ & fœdã ex aluo uarietatẽ ſiue iſuſa ſiue ĩpoſita ſit:quod uitiũ dicũt habere aquã ex ore collectam,Quis non grauiſſimas eſſe aquas credat quæ in chriſtallum coeunt.Contra autem eſſe.Tenuiſſimis:hoc enim euenit quas frigus ab ipſa tenuitate facilem gelat.Vnde autem fiat eiuſmodi lepis apud græcos ex ĩpſo nomine apparet.Criſtallũ enim appellant æque hunc perlucidum lapidem quam illam glaciẽ ex qua fieri creditur:aqua enim cæleſtis nimium in ſe terreni habẽs cũ indurauit lõgioris frigoris pertinatia ſpiſſat magis ac magis donec oĩa aere excluſo in ſe tota cõprehenſa eſt:& humor q fuerat lapis effectus eſt. Aeſtate quædam flumina augẽtur ut nilus:cuius alias ratio reddetur. Theophraſt⁹ ẽ auctor in ponto quoq; quoſdam amnes creſcere tempore æſtiuo quatuor eẽ iudicãt cauſas. Aut qa nunc maxime in humorem mutabilis terra ſit:aut quia maiores in remoto imbres ſũt: quorum aq̃ per ſecretos cuniculos reddita tacite ſuffunditur.terria ſub crebrioribus uẽtis hoſtium ceditur & reuerberatur fluctu amnis reſiſtit qui creſcere uidetur quia nõ effunditur. Quarta ratio eſt ſyderum. hæc enim quibuſdam menſibus magis urgẽt & exhauriunt flumina: cum longius receſſerunt minus conſumunt atq; trahũt.Itaq; ꝙ impendio ſolebat:id in incremento accidit. quædam flumina palam i aliquem ſpecum decidũt & ſic ex oculis auferuntur.Quædam conſumũtur paulatim & intercidunt:eadem ex interuallo reuertuntur :recipiuntq; & nomẽ & curſum .Cauſa manifeſta ẽ .Sub terra uagatur locus.Omnis aũtẽ natura humor ad inferius & ad mare defertur. Illo itaq; recepta

flumina cursus egere secreto sed cum primum aliquid solidi q[uo]d obstaret occurrit:prærupta parte quæ minus ad exitum repugnabat repetiere cursum suum. S[ed] ubi terreno lacus est potatus hiatu existit procul hic alio renascitur ore. Sic modo [illegible] egite lapsus. Redditur argolicis ingens erasinus in undis. Idem & in oriente tygris facit. A[lexander] & [illegible] dem longe remoto loco purgamenta eiectat: ut [illegible]et olimpia[m] de opinionem alpheon ex achaia: eo usq[ue] penetrare & agere sub mare cursum: nec ante[quam] in siracusa no littore emergere. Ideoq[ue] hiis diebus olimpia sunt uictimarum stercus. Secundo traditum flumē illic redundare. Et hoc æther a te traditum est ut in prima parte Lucilli carissime: & a Virgilio qui al loquitur arethusam. Sic tibi cum fluctus subter habere sicanos. Doris amara suas non intermisceat undas. Est in chersonesso chodiorum fons qui post magnum interuallum temporis fœda quæda turbidus ex intimo fundat donec liberatus eliquatusq[ue] est. hoc quibusdam locis faciūt ut nō tantum lutum sed folia testasq[ue] & quicquid putre iacuit expellant. Vbiq[ue] autem faciūt mare: cui hæc natura est ut omne immundum stercoros umq[ue] littoribus impingat. Quædam uero partes maris id certis temporibus faciunt ut circa messenem & in illas finium quidem sile turbulentæ auis mare profert. feruetq[ue] & æstuat: non sine colore fœdo. unde illic stabulare solis boues. Fabula est. Sed difficilis ratio est quorundam utiq[ue] nubi tempus eius: uel de aqua quia in obseruatum. sed icertum ē. Itaq[ue] proxima quidē inueniri & uicinia non potest causa. Cætærum publica est illa. Omnis aquarū stantiū clausarumq[ue] natura se purgat. Nam in hiis quibus cursus est: non possunt uitia consistere q[uo]d suauis defert & exportat. Illæ quæ non amittunt. quicquid insedit magis minusue estuant. Mare uero cadauera stramēta[que] & naufragorū reliq[ue] similia ex initio trahit ne tantū tempestate fluctuq[ue]: sed tranquillū quoq[ue] placidumq[ue] purgatur. Sed mouet me locus ut quæram cum fatilis dies diluuii uenerit quēadmodū magna pars terrarum undis obruatur. Vtrum oceani uiribus fiat & externum i nos pelagus exurgat: an crebri sine intermissione ibres & elisa æstate hyems pertinax immensam uim aquarū ruptis nubibus diruat. An flumina tellus largius fundat aperiatq[ue] fontes nouos: aut non sit una tanto malo causa sed oīs ratio consentiat & simul imbres cadant flumina increscant: maria sedibus suis excita percurrant: & oīa nouo agmine ad exitium humani generis incūbant. Ita est. Nihil difficile est nature. Vtiq[ue] ubi in finem sui properat. Ad originem rerum: parte utitur uiribus dispensatq[ue] se incremētis fallentibus: subito ad ruinā toto impetu uenit. Quā longo tempore opus est: ut conceptus ad puerperiū perduret infans. Quantis laboribus tenetur: educatur: q[uo]d diligenti nutrimento obnoxium nouissime corpus: adolescet: ad quam nullo negotio soluitur. Vrbes cōstituit ætas hora dissoluit. Momento sit cinis diu silua. Magna tutella stant aut uigent. omnia cito ac tepente dissiliūt. Quicqd ex hoc statu rerū natura fluxerit in exitū mortalium satis est. Ergocū affuerit illa necessitas tpis multa simul fata cās mouēt nec sine cōcussione mūdi tāta mutatio est ut qdā putāt: iter quos Fabianus ē. Primo imodici cadūt ibres & sine ullis solib⁹ triste nubilo cælū ē. Nebula q[uo]q[ue] continua & ex humido spissaq[ue] caligo. Nūq[ue] exsicātibus uenis: inde uitiū satis est segetū sine fruge surgentiū marcor. Tūc corruptis quæ serunt: manu plaustris oībus campis herba succrescit. mox m iuriā & ualidiora sentire: solutis q[uo]ppe radicibus arbusta procumbūt & uitis atq[ue] omne uirgultū nō tenetur solo qd' mole fluidumq[ue] est. Iam nec gramina nec pabula læta aquis sustinet famæ laborat & manus ad antiq[ue] alimenta porrigit. Qua ilex est & quercus excutitur: & quæcūq[ue] in hiis arduis: arbor cōmissura astricta lapidū stetit. Labant ac madent tecta & in unū usq[ue] receptis aqs fundamēta desident: hac tota humus stagnat frustra titubantiū fultura tentant. Omne enim fundamentū in lubri cō figitur & lutosa humo nihil stabile est. Postquā magis magisq[ue] nimbi igruūt & congestæ seculis tabuerunt niues. Deuolutus torrens altissimis mōtibus rapit siluas male habētes & saxa reuolutus remissa cōpagibus rotat. Abluit uillas & itermixtos ouium greges deuehit. uulsisq[ue] minorib⁹ tectis in trāsitu abduxit: tandē in maiora inuolutus oberat urbes & implicitos trahit mœnibus suis populos ruinā an naufragiū quærant incertos adeo simul & q[uo] opprimeret & q[uo] mergeret uenit. Aut⁹ deinde processu aliquo in se torrētib⁹ raptis plana passim populat. Nouissime i materia magna gētium clarus onustusq[ue] diffunditur. Flumia uero suapte natura uasta & tēpestatib⁹ rapta alueos reliquerūt. Quid tu esse rothanū: qd putas renum atq[ue] danubium quib⁹ torrens etiam in canali suo cursus est: cū super susæ nouas sibi fecere ripas ac sissa humo simul excessere alueo. quanta cū præcipitatione reuoluuntur ubi p[er] cāpestra fluens tenus ne spatio quidē languidus: sed latissima uelut pan gustū aquas iplet. Cum danubius non iā radices. nec media montium stringit: sed iuga ipsa solici tat seres secū madefacta montium latera rupesq[ue] disiectas: & magnarum prouōtoria regionū quæ fundamētis laboribus adesse recesserūt. Deinde nō inueniens exitum. Omnia eni sibi ipse pclusorat in orbē reddit ingentē terrarum ambitum atq[ue] urbium uno uertice inuoluit. Interim permanere imbres. fit cælū grauius ac si diu malū ex malo colligit. Quod olim fuerat nubilum nox est: & qd horrida & terribilis intercursu luminis dixi. crebra enim micāt fulmina. pcellæq[ue] quatiunt mare: tūc uero actu fluminū accessu & sibi angustū iam enim promouet littus non continetur suis finib⁹ sed prohibēt exire torrētes: aguntq[ue] fluctus retro. pars tamē maior ut maligno hostio tetēta restagnat

& agros in forma unius lacus redig[un]t. Iam omnia quæ prospici possūt aquis obsidentur. Omnis tumultus in profundo latet & immē[nsus] ubiq[ue] altitudo est: tantum in summis montium iugis uada sūt. In ea excelsissima cum libe[ris] cōiu[gibus] fugere actis ante se gregibus direptum inter miseros cōmertium ac transitus quoniam quicquid submissum erat: id unda compleuit. Et ditissimis quibusq[ue] adnæcte[batur] religuæ generis humani: quibus extrema perductis hoc unum solatiō fuit q[uo]d trāsierat in stupore mœtus nō uacabant timere miranduos. Ne dolor quidem habebat locum. Quippe uim suam perdit in eo qui ultra sensum mali miser est. Ergo insularum modo eminent montes: & sperās cicladas augent: ut ait ille poetarū igeniosissimus sicut illud pro magnitudine rei dixit. Oīa pōtus erat deerāt quoq[ue] littora in tantū impetū ingenti & materiæ ad pueriles ineptias reduxisset. Nat lupus inter oues fuluos uehit unda leones. Nō est res satis fobria lasciuere deuorato orbe terrarum. dixit ingētia & tātæ confusionis imaginē cepit cum dixit. & spartiata ruunt per apertos flumina cāpos. presseq[ue] labat iub gurgite turres. Magnifice hoc si nō curauerit quid oues & lupi faciāt. Natari autem in diluuio & in illa rapiā. potest aūt non eodē impetu pecus omne quo raptū erat mersum ē Cōcepisti imaginē quantam debeas. Obrutis oībus terris cælo ipso in terrā ruemtē perser. Scies q[uo] doceat si cogitas orbem terrarū natare. Nunc ad propositū reuertamur. Sunt qui existimant immodicis imbribus uexari: terras posse nō obrui magno impetu magna feriēda sunt: facit pluuias seges malas. fructū grando decutiet. Inumescēt riuis flumia. si resident quibusdā placet moueri mare: & illinc causam tantæ cladis accersiti. Non potest torrentiū aut imbriū aut fluminum iniuria fieri tā grande naufragium ubi instat illa pernicies: mutatiq[ue] genus humanū placuit fluere assiduos imbres & non esse modus pluuiis cōcesserim suppressis aqlonibus: & flaui sicciore austris nubes & imbres & amnes abundare. Sed ad hæc in damna profectū est. Sternunt segetes & deplorata colonis. Vota iacent longiq[ue] perit labor irritus anni. nō Iædi debēt terræ sed abscondi. Deniq[ue] cū per ista prolusum est crescūt maria sed super solitū & fluctum ultra extremum tempestatis maxime uestigium mittunt. Deinde a tergo uentis surgentibus ingens æquor inuoluunt qd' longe a cōspectu uētis littoribus frangitur. Deinde ubi littus his prolatū est: & pelagus in alieno consistit: uelut admoto malo cum minus procurrit æstus ex uno recessu maris. Nā ut aeris ut ætheris: sic huius elementi larga materia est multoq[ue] in abdito plenior. hæc satis mota nō æstu. Nā æstus fati ministeriū est. Attollit uastoq[ue] fretū Agit q[uo]q[ue] ante se. Deinde in altitudinē erigitur: & illis tutis hominum receptaculis supest. Ne id aridum est quoniā æquo terris fastigio ascenderet. Siquis excelsa perlibret. maria paria st. Nam par undiq[ue] sibi ipsa tellus est. Caua eius & plana eius inferiora sunt. Sed istis adeo in rotundū orbis æquatus est. In parte autē eius & maria sunt: quæ in unius æqualitate pilæ coeūt. Sed quemadmodū campos intuentē: quæ paulatim deuexa sunt fallunt. Sic enim non intelligimus curuaturas maris & uidetur planū quicquid apparet. Ad illud æquale tertis est. Ideoq[ue] ut effluat non magna mole se tollet. dū satis est illi ut supra peria ueniat leuiter exurgere nec a littore ubi inferius est sed a medio ubi ille cumulus est. Desluit ergo ubi sol & æstus æquinoctialis sub ipsū lunæ soliscq[ue] coitū omnibus aliis maiorū daræ. Sed hic qui ad occupādas terras emittitur solitis maximisq[ue] uiolētior. Plus aquarū trahit. Nec ante quā supra cacumina eorū quos persusurus est montium creuit deuolutur: per cētena milia quibusdā locis æstus excurrit innoxius & ordinem seruat. Ad mēsuram enim crescit iterumq[ue] decrescit. At ipso tēpore solutus legibus sine modo fertur. Qua ratione iquis? Eadē qua conflagratio futura est. Vtrū sit cū deo uisum ordiri meliora: uetera riniri. Aqua & ignis terrenis dominantur. Ex his ortus & ex his interitus est. Ergo quādoq[ue] placuere res nouo mundo fic in nos mare emittitur desuper ut seruor igniscq[ue]: cū aliud genus exitii placuit. Quidam existimant terrā quoq[ue] concuti & dirupto solo noua fluminū capita detergere: quæ amplius ut pleno persundāt. Re toso qui bellum interpretatus est ait. cursu ista syderū fieri. Adeo quidē affirmat ut conflagrationi atq[ue] diluuio tempus assignet. arsura enim terrena contendit: quando oia sydera: quæ nūc diuersos agunt cursus in cancrū conuenere. Sic sub eodē posita uestigio: ut recta linea exiere per urbes omnium positi inundationē futurā: cum eadem syderum turba in capricornū cōuenerit. Illic solstitium hic bruma cōficitur. Magnæ potentiæ signaq[ue] in ipsa mutatione anni momēta sunt. Et istas ego receperim causas. Neq[ue] eni ex uno ē tāta pernities. Et illa quæ in cōflagratione nostris placet hoc quoq[ue] transferendū puto. siue anima est mundus: siue corpus: natura gubernāte ut arbores ut sata ut ab inintio eius usq[ue] ad exitū. Quicquid facere quicquid pati debeat incluſū est: ut in semine omnis futuri ratio hominis cōprehēsa ē. Et legē barbe & canorū nundū natus sans habet. Totius etiā corporis & sequentis ætatis in paruo occultoq[ue] lineamento sunt. Sic origo mūdi non minus solem & lunā & uices syderum & animaliū ortusq[ue] quibus mutarentur æterna continuit. In his fuit innūdatio q[uo]d non secus q[uo]d hyems q[uo]d æstas lege mūdi uenit. Itaq[ue] nō pluuia istud fiet: sed pluuia quoq[ue] non incursu maris: maris quoq[ue] in cursu non terræ motus: sed terræ quoq[ue] motu. Omnia adiuuabunt naturam ut naturæ constituta peragantur. Maximam tamen causam: ad se mutandam: terra ipsa præstabit. q[uo]d dixi esse mutabilem & solui in humorem. ergo quandocunq[ue] erit terminus rebus humanis. cū partes eius interire debuerint: abolitiue sunditus: totæ ut deintegro certe uides totæ rudes innoxæq[ue]

generent:nec supersit in deteriora magister plus humoris q̄ semper fuit fiet. Nunc etiam elementa ad id quod debetur pensa sunt. Aliquid oportet alteri accedat [illegible]quæ libramento stant inæqualitas turbet accedet hūori. Nec enī hs quo ābiat terras nō quo obruā. Quicqd illi adieceris necesse ē ī aliū locum exūdet. Vide ergo ne terra debeat minus ut uanidora ruinā succūbat. Incipiet ergo putrescere de hīc laxatā ire in humorē & assidua tabe defluere. Tūc exiliēt sub montibus fluminū [illegible] tus ētient. inde aura testa manabūt. Solū omne aquas reduet [illegible] morbū trāseūt sana. & ulceri uicinia cōsentiūt ut quæq; proxia terris fluentib⁹ fuerit eleuētur. Stilla būt deide currēt. Et hiāte pluribus locis saxo perfectū saliet: & maria iter se cōponet. nihil erūt adtia tici. Nihil siculi æquoris fauces: nihil caribdis: nihil silla. Omnes nouum mare fabulas obruet & hic q terras cigit oceanus extrema ueniet in mediū. qd ergo ē? Nihilominus tenebit almos mēles hyēs: æstas, phibebit: & quodcūq; terras sydus exsiccat cōpresso ardore cessabit. Peribūt tot nomia caspiū & rubrū mare ābraici & certici sinus, ppositis & pōtus. Peribit omne discrimē. Cōfundetur quicqd iu suas partes natura digessit. Nō muri quēq; turresue tuebūt. Nō, pderūt tēpla supplicibus nec urbiū sūma. qppe fugiētes unda pueniet & ex his ipsis artib⁹ deferet. Alia ab occasu. Alia ab oriē te cōcurrēt. Vnus hūanū genus cōdet dies. Quicqd tālōga fortūæ idulgētia excoluit. Quicqd supra cæteros extulit nobilia pariter atq; ornata magnaq; gētiū regna pessundabit. Sūt oīa ut dixi facilia naturæ. Vtiq; a primo siccere cōstituit. Atq; nō subito: sed ex denūciato uenit. Iā autē a prīo die mūdi cū ī hūc habitū exī formi unitate descēderet quādo mergerēt terrēa decretū & nescit qñq; ueluti nouo ope dura molitio ē. Olī ad hæc maria se exercēt. Nō uides fluctus in littora tāq; exiturus iurat? Non uides ut æstus fines suos trāseat. & in possessionē terrarū mare idicāt? Nō uides ut illi q̄ petua cū claustris suis pugna sit? Quid portoistic unde tātū tumultū uides? Mœtus ē e mari magno spū erumpentib⁹ fluuiis ubi humorē natura disposuit: ut ūdiq; nos cū uoluisset aggredi posset mē ior nisi eruētibus terrā hūor occurrit. et quotiēs nos auaritia: aur defodit aut alīq; cā penetrare altius cogit: eruēti finis. Aliquādo ē. adiice nūc q̄ inanes sūt ex habito lacus & multū maris cōditi multū fluminū p opaca labentiū. Vndiq; ergo erit cā diluuio cū aliæ aq̄ subīfluūt terras. Aliæ circūfluūtq; diu coercitæ uicēt & ānes ānib⁹ iūget paludib⁹ stagna. Omniū tūc mare ora fōtiū iplebit & maiore hiatu soluet. Quēadmodū corpora nostra. A dægestatē uēter exsolujt. Quēadmodū eūt ī sudore ui res, ita tellus. liquæfiet & aliiscausis gescētib⁹ interrire quo mergar? iueniet. Si magna oīa coitura cre dideri. Nec erit lōga mora exitii. Tētar? diuellitur? cōcordia: cū semel aliqd ex hac idonea diligētia remiscerit mūdus stati ūdiq; exaperto & abdito supne ab insio aquarū fiet irruptio. Nihil ē tā uiolē tū & in cōtinēs sui cōtumax insestūq; retinētibus q̄ magna uis uī uteī libertate pmissa & iubēte na tura q̄ scindit circuitq; cōplebit. Vt ignis diuersis locis ortus cito miscet incēdiū flāmis coire, pperā tib⁹: sic momēto se redūdātia pluribus locis mari cōmittēt. Nec ea sēper licētia undis erit sed pacto exitio generis hūani: extinctisq; partererferis in aquarū hōines ingenia transirēt. Iterū aq̄s terra sor bebit, terrā pelagus stare. aut inter terminos suos furē coget. Et reiectus nostris sedibus: in sua sacra ta polletur oceanus & antiquus ordo reuocabit. Omne ex integro anīal gloriabitur: dabit? q̄ terris hō in eius scelerū & meliorib⁹ auspiciis natus. Sed illis inocētia nō durabit nisi dū noui sūt. Cito neqtia subrepit uirtus difficilis iuētu est. rectorē ducēq; desiderat. Etiā sine magistro uitia adiscūtur.

Luci ānei senecæ q̄stionū naturalī liber q̄rt⁹ ī quo de niue grādie & pluuia agit. Incipit feliciter.

Electat te quemadmodum scribis: Lucilli uirorum optime: scilia & officium procuratio
d nis ociosæ, Delectabit si continere id intra fines suos uolueris: nec efficere imperium q̄
st procuratio. Facturum te hoc nō dubito Scio q̄ scis ambitioni alienus q̄ familiaris ocio & litteris. Turbam rerum hominumq; desiderent qui se peti nesciunt. Hoc tecum oprime conuenit Nec est mirum. Pauci istud contingere imperio: si nobis ipsi molesti sumus. Si modo amore no stri: modo tedio laboramus. Infœlicem animun nunc superbia, inflamus uon cupiditate distēdius Alias uoluptate laxamus. alias solitudine exurimus. Quod est miserrimum nunquam sumus sin guli. Necesse est itaq; assidua mutamur in tam magnorum uitiorum contubernio rixa. Face ego mi Lucilli qd facere cōsueuisti. A turba quātū potes te separa. Ne adulatorub⁹ latus p̄beas. Artifi ces sūt ad captādos superiores. Par illis etiā si bene caueris nō eris. Sed mihi credere, pditiōi si rapie ris ipse te trades. Hēnt hoc ī se naturale blāditiæ ēt cū reiiciunt placēt. Sæpe exclusæ nouissime reci piūtur. Hoc enī ipsi iputāt q̄ repellūtur & subiici ne contumelia qdē possūt. Incredibile ē qd dictu rus sū: sed tantū uerū. Ea cum oīa caueris per ornamēta fiet. Alius adulatione clam utetur parce. Ali us ex aperto: palā rusticitate simulata q̄si simplicitas illa nō ars sit plaucus artifex ante nileum maxi mus aiebat nō eē occultæ, nec dissimullādo blādiendū. Perit iquit procari: si latet. plurimū adultor cū deprehēsus est, pficit. Plus etiā nūc si obiurgatus ē si erubuit. Futuros multos i persona tua plau cos: cogita & hoc nō eē remediū tāti mali nolle laudari & Crispus passienus. quo ego nil noui sub tilius in oībus reb⁹ maxie i distiguēdis & curādis uitiis sæpe dicebat: adulationib⁹ nō claudere hosti um sed aperire. Et qd si quemadmodum opponi amico solet. Quæ si impulit grata est gratior si af fregit. Demetriū egregiū uirū memini dicere cuidā libertio potēti: facilē sibi eē ad diuitias uiā. quo die pœnituisset bonæ mētis. Nec iuidebo inqt uobis hac arte: docebo eos q̄sito qb⁹ opus ē. quēad mōz nō dubiā fortunā matis. nō emēdi uēdēdiq; litē subeāt. nō icerta fide iuris: i certiorē sorī ten

uēt. quēadmōz nō solū facili & hi[illegible]ri uia pecuniā faciāt: gaudēteq; dispoliēt. Te inqt lōgiorē fido ānę eo iurabo & apolloniq pictur[illegible]quis statuā hēas thetisū recte cōpositi hoiez qdē nō eē illo libe raliorē. Nō mētiar q̄ possis uider[illegible]ibus donasse qcqd reliqsti Ita ē mihi iunior quo aptior ē. Adu [illegible] iuuenib⁹ inprobior quo magis fronte suā pficuit cecidit aliā hoc citius expugnat. Eo. n. iā demen tiæ uenim[illegible]qui pcedulas p maligno sit. Soleā tibi dicere Gallionē fratrē meū: quē nemo nō pæ amat: ēt q amare plus nō pōt. talia uitia nō nosse. hoc eū odisse ab oī illū pte tētasti ingeniū su scipe cepisti: oiuz maximū ad dignissimū q cōsecrari maller q̄ puerti: pedes abstulit: frugalitatē lau dare cōpit? q̄ sic a nobis resiluit: ut illos nec hīe nec dānare uideaī. Pria statim uerba pcidit. Cepisti mirari cōtatē & cōpositā suauitatē: q̄ illos quoq; quos trāsit adducit gratuitū ēt in obuios meritū. Nemo. n. mortaliū uni tā dulcis est q̄ hic oībus. Cū interī tāta naturalis boni uis est ubi artē simula tionēq; nō redolet. Nēo nō iputare sibi. bonitatē publicā patiē hoc quoq; loco blāditiis tuis restitit ut exclamares iuenisse te inexpugnabilē uiæ aduersus isidias: q̄s nēo nō in sinū recipit. Eo qdē ma gis: hinc eius prudētiā: & ineuitādo ineuitabili malo ptinacia te suscipe cōfessus es: qa superaueras posse aptis auris recipi: q̄uis blāda diceres: qa uera dicebas. Sed eo magis itellexit obstandū. Semp n. falsis a uero petit ueritas. Nolo tī tibi displiceas: q̄si male egeris nimiū & q̄si ille aliqd iocoz aut doli suspicatus sit. Nō deprehendit te: sed repulit ad hoc exēplar cōponere. Cū qs ad te adulatoz ac cerserit dicito. Vis tu ista uetba q̄ iā ab alio magratu ad aliū cū uictoribus trāseat? Ferte ad aliquez q pia facturus uult qcqd dixerit audire. Ego nec decipe uolo: nec decipi possū. Laudari me a uobis: nisi laudaretis ēt malos uellēt. Quod át necesse ē ī hoc descēdere ut te petere quomin⁹ possint. Lon gū iter nos iteruallū sit. Cū cupieris bene laudari q̄re hoc ulli debeas? Ipse te lauda dic: liberalib⁹ me studiis tradidi: q̄q̄ pauptas alias uaderet & igeniū obduceret. Vbi pūs studii pcium est. Ad gratuita caria deflexi me & ad salutare, phiæ studiū cōtuli. Offidi in oē pectus i eādē cadere uirtutē: & eluctatus natalīū angustias nec forte me sed aio mersus. Par maxi steti. Nō mihi inimicia Gettuli gan fi dē eripuit: nō in alioz psonā iseliciter amatoz. Messala & Marcisus diu publici hostes anteq̄ sui, p positū meū potuere euertere. Ceruicē, p fide apposui. Nullū uerbū mihi qd nō salua bona cōscia p cederet excussū ē, p amicis: oīa timui., p me nihil nisi ne pæ bonus amicus fuissem. Nō mihi mulie bres fluxere lachrymæ: nō e manib⁹ ullius supplex pepēdi. Nihil idecoz: nec bono: nec uiro feci. Pe riculis meis magis patus ire ī ea q̄ minabant ægi gras fortunæ q̄ expiri uoluisset q̄ti extimarē fidē Nō dēbat mihi puo res tāta ostare. Nec examinauit me qdē diu, neq;. n. pia pēdebāt: utrū satis esset me pite, p fide an fidē, p me. Nō pcipiti ipetu in ultimū cōsilū q⁹ me eripere furori potētiā misi. Vi debā apd gaiū tormēta: uidebā ignes. Sciebā oli sbillo ī eū statū res hūana dcidisse: ut iter mīæ opa hērent occisi. Nō tī ferro icubui: nec ī mare apto ore dissiluī: ne uideret, p fide tñ mori posse. adiice nūc iuictū munerib⁹ aiuz in tāto auaritiæ certamie nunq̄ suppositā manū lucro. Adiice nūc. uictus parsimoniā: sermōis modestiā, aduersus minores hūanitatē: aduersus maiores reuerētiā p hoc ipse te cōsule uera ne an falsa mēoraueri. Si uera sunt cora magno teste laudatus es si falsa sine teste de risus es. Possū & ipse nō uideri a te: aut captare, aut expiri. Vtrūlibet credere: & oēs tiere a me incipe. Virgilianū illud excludi. Nusq̄ tuta fides. aut Ouidianū. q̄ terra p; fera regnat erinis. In facinus iura se putes. Aut illud menādri. Quis. n. nō ī hoc magnitudīe igenii sui cōcitauit. Detestatus cōsensum hūani gūs tēdentis ad uitia. oēs ait malos uiuere. & ī scenā uelut rusticus poeta, psiluit. Nō senē ex cipit: nō puez nō fœminā: nō uirū & addicit singulos peccare nō paucos: sed iā scelus eē cōtextum Fugiendū ergo. & ī se redeundū ē: imo ēt a se recedendū hoc tibi & si diuidimur mare pstare tenta bo ut dubiū me iteriecta manu ad meliora pducā. Et ne solitudinē sētiaī hīc tecū miscebo sermōes Erimus una q̄ pte optī sum⁹. Dabim⁹ iuicē cōsilia: & ex uultu audiētis pēdētia. Lōge te ab ista, pui cia adducā ne forte magnā historiis eē fidē credas & placere tibi icipias: quotiēs cogitaueris. hanc ego hēo sub meo iure, puinciā q̄ maximæ urbiū exercitus & sustinuit & fregit. cū iter carthaginē & romā igētis belli pciū iacuit cū ētuor romanoz principū, i. totius ipii uires tractas in unū locū uidit altāq; Pōpei fortunā erexit. Cæsaris fatigauit: lepidi trāstulit: oiumq; cepit q̄ illi igēti spectacu lo iterfuit: ex quo liq̄re mortalib⁹ posset q̄ uelox foret ad imū lapsus i sūmo. q̄q; diuersa uia magnā potētiā fortuna destrueret. Vno. n. tpe uidit pōpeiuz lepidūq; ex magno fastigio, aliter ad extrema deiectos: cū pōpeius alienū exercitiū fugeret: Lepidus suū. Itaq; ut totū mēte abducā: q̄uis multa ha beat sicilia ī se circaq; se mirabilia. oēs iterim, puinciæ tuæ qōnes pteribo & ī diuersū cogitationes tuas abstrahā. Quærā. n. tecū id qd libro supiore distuli, qd ita ni!us æstiuis mēsibus abūdet, cui da nupiū similē naturā phī tradiderūt: q̄ & fontis ignoti & æstate q̄ hyeme maior sit. Vtrūq; apparuit falsum. Nā & caput eius in germania eē cōperimus: & æstate qdē incipit crescere. Sed adhuc manē te itra mēsurā suā nilo primis caloribus: cū sol uehemētior iter extrema ueris niues emollit q̄s ante cōsumit q̄ cōtumescere nilus icipiat. Reliquo uero æstatis minuitur & ad hibernā magnitudinem redit: atq; ex ea dimittit. At nilus ante ortū caniculæ auget mediis æstibus ultra eqnoctiū, huc nobi lissimū amnē natura extulit ante hūani generis oculos & ita dispositut eo tēpore inūdaret ægyp tum quo maxime usta feruoribus terra undas altius traheret tantū usum q̄tum siccitati annuæ suf ficere possit. Nā in ea pte qua in æthiopiā uergit aut nulli imbres sunt aut rari: & qui insuetā aquis cæleſtibus terrā nō adiuuēt. Vnam ut scis ægyptus in hoc spem suā habet. Proinde sterilis ānus aut

fertilis est prout ille magnus influxit:aut partior.Nemo a ratio[illegible] aspicit cælum.Quare nō cum poe
ta in eo iocot & illi Ouidium suū impingo qui ait.nec pluuias aspicat herba iouī.Vnde crescere i
cipiat si comprehēdi posset.causæ quoq; incrementi inuenies [illegible] magnas solitudines
peruagatus ēt in paludes diffusus. gētibus spersus circa philas primū ex nāgo & ereptis colliciis
Philæ insula est:aspera & undiq; prærupta:duobus in unū coeuntibus omnibus cingitur. Nilo mu
tantur & eius nomen ferūt.urbē totam cōplectitur. Ad hanc nilus magnus magis q̄ uiolētus:egres
sus æthiopiā arenasq; per quas itur ad cōmercia indici maris est.prælabitur. Excipiūt aūt cataractæ
nobiles signi spectaculo locus.Ibi per arduas excisasq; pluribus locis rupes nilus insurgit & uires
suas concitat.Frangitur enim occurētibus saxis:& per angusta eluctatur.Vbicūque uincit:aut uinci
tur fluctuat & illic excitatis primū aquis quas sine tumultu leui alueo duxerat uiolētus:& per mali
gnos transitus torrens prosilit dissimilis sibi.Quippe ad id lutosus & turbidus fluit. At ubi in sco
pulos cautius librauit spuant:& illi non ex natura sua:sed ex iniuria loci calor est. Tandē eluctatus
obstantia in uastam altitudinē subito destitutus cadit cum ingenti circūiacentium regionum stre
pitu.Quem perfere gēs ibi asperis collocata.nō potuit obtusis assidue frāgere auribus:& ob hoc se
dibus ad æquiriora translati sunt.Inter miracula fluminis incredibilem incolarum audaciam acce
pi.Bini paruula nauigia conscendūt.Quorum alter nauem regit alter exhaurit.Deinde multū inter
rapidam insaniam nili & reciprocos fluctus uolutati.tandē tenuissimos canales tenēt:per quos an
gusta rupium effugiunt & cum toto flumine effusi:nauigiū ruens manu temperant.magnoq; spe
ctantiū mœtu in caput missi:cū iam adploraueris mersosq; atque obruptos tanta mole credideris
longe ab eo inq̄ ceciderūt loco nauigant:torrēti modo missi.Nec mergit cadens unda:sed planis
aquis tradit.Primū incrementū nili circa insulam q̄ modo retuli philas: nascitur. Exiguo ob hoc
spatio terra diuiditur. Abatō græci uocant.Nec illam ullā nisi antistes caleant illa primum saxum
actu fluminis sentiunt.post magnū deinde spatiū duo eminent scopuli. Nili uenas uocant incolæ
ex quibus magna uis funditur: nō tamen quāta perire posset ægyptū.In hac ora stipem sacerdotes
& aurea dona p̄fecti cū solēne uenit sacrum iaciūt.Hinc iā manifestus nouæ uirium nilus alto ac
profundo alueo fertur ne in altitudinē excedat obiectu montium pressus.Circa mēphym demum li
ber & per cāpestria uagus in plura scinditur flumina:manuq; canalibus factis:ut sit modus in deri
uantium ptāte per totā discurrit ægyptū.Initio diducitur.Deinde cōtinuatis aquis in faciē laci ac
turbidi maris stagnat.cursum illi uiolentiāq; eripit.latitudo regionū.in quas extenditur dextra le
uaq; totam amplexus ægyptū q̄tū creuit nilus tantū spei in annum est.Nec cōputatio fallit agrico
lam.adeo ad mēsurā fluminis respōdet q̄ fertilē facit nilus.Is arenoso ac sitiēti solo & aquā inducit
& terrā.Nā cuī turbulētus fiat,oēm in siccis atq; hiātibus locis facit reliqt:& qcqd pingue secum tu
lit arentibus locis illinit:iuuatq; agros duabus ex causis & qd̄ inundat & quod obliniat. Itaq; qcqd
nō adiuuit sterile ac squalidū iacet.Si creuit super debitū nocuit.Mira itaq; natura fluminis quod cū
cæteri amnes abluāt terras exeuiscerent.nilus tanto cæteris maior adeo nihil edit nec abradit ut cō
tra adiiciat uires nimiúq; in eo sit quod solū tēperat.Illato enim limo arenas saturat ac iungit. De
betq; ille ægyptus nō tantū fertilitatē terræ sed ipsas.Illa facies pulcherrima est cū iam se i agros
nilus ingesit.Latet cāpi operataq; sunt ualles: & oppida insulæq; mō expectant. Nullū in mediter
raneis nisi per nauigia cōmercium est.Maiorq; est leticia gentibus quo minus terræ suæ uident.
Sic quoq; cum se ripis continet nilus per septena hostia in mare emittitur quodcūq; elegeris ex his
mare est.Multos nihilominus ignobiles ramos i alia aq̄ aliud aq̄ litus porrigit.Cæteræ beluas ma
rinas uel magnitudine uel noxa partes educat & ex eo ḡtus sit extimari pōt q̄ ingentia animalia &
pabulo sufficienti & ad nauigandū loco continet.Babillus uirorum optimus: perfectusq; in omni
litteratum genere rarissimus auctor est:cū ipse perfectus obtineret ægyptum.Heraclitio hostio nili
q̄ est maximū ex spectaculo sibi fuisse delphinorum a mari occurrentium & cocodriloruꝫ a flumi
ne aduersum agmen agentiū:ualde properantibus præliū cocodrilos ab animalibus placidis:mot
suque inoxiis uictos his supior ps corporis dura & ipenetrabilis etiam maiorum animalium dēti
bus. At iferior mollis ac tenera.Hāc delphini spinis q̄s dorso eminētes gerūt:submersi uulnerabāt
& aduersum emersi diuidebāt.Recisis hoc mō pluribus.cæteri uelut acie uersa fugerūt. Fugax aial
audaci audacissimū timido,Necillos tincturæ generis aut sanguinis proprietate separatur.sed con
tētu & temeritate. Vltro.n.insequūtur fugiēteſque iecto trahunt laq̄o. Plærique pereūt q̄bus mi
nus p̄sens aius ad persequēdum fuit.Nilum aliquādo marinā aquā detulisse Theophrastus est. au
ctor.Biēnio continuo regnāte Cleopatra.nō descendisse decimo regni anno & undecimo constat
Significatā aiunt duobus regē potentibus defectionē. Antonii enim Cleopatræque deficit iperiuꝫ
per nouē annos nō ascēdisse nilum superioribus seculis.Callimacus est auctor. Sed nunc ad inspi
ciendas cās ꝓpter quas æstate nilus crescat accedā & ab antiqssimis incipiā. Anaxagoras ait ex æthi
opiæ iugis solutas niues ad nilū usque decurrere.In eadē opinione oīs uetustas fuit.hoc scelus So
phocles.Euripides tradebāt.Sed falsum eē argumentis plurimis patet.Primo æthiopiā seruentissi
mā esse indicat hoiuꝫ adhustus color & tragotidæ q̄bus subterraneæ domus sunt.Saxa uelut igne

seruescunt nō tantum medio sed in[illegible]linato quoq; die:ardens puluis nec humani uestigii patiens ar
gentum replumbatur signorum co[illegible]gmenta soluuntur:nullum materiæ sup adornatæ manet ope
rimentum. Austri quoq; [illegible] uenit:uentus calidissimus est,Nullum ex his animalibus
[illegible] conditur.Etiam per hyemes in summo & aperto serpens est. Alexandria
quoq; long[illegible] huiu[illegible] diuersis caloribus posita est.Niues non cadunt superiora pluuia carēt
quēadmodum [illegible] regio tantis subiecta seruoribus duraturas per totam æstatem niues recepit:
quas sane aliqui montes illic quoq; excipiant. Nunq̄ magis alpes q̄ thratiæ iuga aut caucasus. Atq;
eorū montium flumina uer & prima æstate intumescunt,Deinde hybernis minora sunt. Quippe
uernis temporibus imbres niuē diluunt:reliquas eius prius calor dissipat. Nec renus:nec rhodan⁹
nec caistrus subiacent malo. Aestate proueniunt:& illis altissima in septentrionibus iugi
ter sunt flumina possent contra æstatē magna producere,Præterea si hæc eadem attollerēt nilum:
æstate prima plenissimus flueret.tunc enim maximæ & integræ adhuc niues ex molissimoq; tabes
est,Nilus aūt per menses quatuor liquitur & illi æqualis accessio est. Si Thaleti credis æthesiæ de
scendēt:nili resistunt:& cursus eius acto contra hostia maris sustinet ita reuerberatus in se recurrit
nō crescit sed exitu prohibitus resistit,& quoccūq; mox potuit incōtextus erūpit.Eudimenes in assi
liensis testimonium dicit.Nauigauit inqt athalanticum mare.Inde nilus fluit maior q̄diu etheſiæ
tempus obseruāt.tunc enim eiicitur mare instātibus uentis.Cum residerint in pelagus cōquiescit
minorq; descendenti inde uis nilo est. Cæterum dulcis maris sapor est & similes niloticis beluæ.
Quare ergo si nilum etheſiæ prouocant & ante illos incipit incrementū eius & post eas durat. præ
terea nō sit quo illi fauere uehementius.Nec remittitur incitaturq; put illis ipetus fuit.quod fieret
si illoꝝ uiribus creſceret.quicqd etheſiæ littus uerberant & contra illos nilus descendit inde uentu
tus unde si origo ab illis esset.Præterea ex mari purus & ceruleus efflueret nō nunc turbidus uenit
Age quod testimoniū eius testium turba coarguitur.Tunc erat mendacio locus cum ignota essent
externa:libebat illis fabulas mittere.Nunc uero tota extremi maris ora mercatorum nauibus strin
gitur:quorum nemo narrat nuncium nilum aut mare saporis alterius q̄ natura credit:uetat:qa dul
cissimum quodq; & leuissimū sol trahit.Præterea quare hyeme nō crescunt:& tūc potest uentis cō
citari mare.aliquādo quidem maioribus.Nā etheſiæ temperati sunt.Quod si e mari atlātico semel
populet ægyptum. At nunc per gradus crescit.Cenopide schius ait hyemē caloris sub terris contī
net ideo & specus calidos esse & tepidiorem puteis aquā:itaq; uenas in terno calore siccari. Sed in
aliis terris augent ibribus flumina nilum:& quia nullo imbre adiuuetur tenuari deinde crescere p
æstatem quo tēpore frigent interiora terrarum & redit rigor fontibus:quod si uerum esset æstate
abundaret.Deinde calorem hyeme sub terris esse maiorē. Aqua & specus & putei tepēt: quia aera
rigentē extrinsecus nō recipiunt.Ita nō calorem habent sed frigus excludūt.Ex eadem causa æsta
te frigidant quia ab illo remotus:seductusq; aer calefactus nō peruenit.Diogenes apolloniates ait:
Sol humorē ad se rapit. Hunc ad siccata tellus ex mari dicit q̄ ex cæteris aquis:fieri aūt non potest
ut una sicca sit tellus:alia abundet.Sunt enim perforata omnia:&in itinere peruia.Sicca humida su
munt aliquādo nisi aliquid terra acciperet exaruisset ergo unde sol trahit.Sed ex his quæ premunt
maxime hæc remedia sunt.Terra cum exaruit:plus ad se humoris adducit ut i lucernis oleum illo
fluit ubi exuritur.Sic aqua illo incumbit:quo uis caloris & terræ æstuantis accessit. Vnde ergo tra
hitur:ex illis scilicet partibus super hybernis septentrionalibus unde exundat. Ob hoc pondus in
terni mare assidue fluit rapidus non ut cætera maria alternatis ultro cito æstatibus in unā partem
super pronus & torrens.Quod nisi faceret hiis itineribus quod cui deest redderetur:quod cuiq; su
peresset emineret.Iam aut sicca essent omnia:aut inundata interrogare diogare.Diogenem libet.
Quasi compertus animus cuncta & inuicem commeat.Nō omnibus locis æstate maiora sunt flu
mina.Aegyptum sol magis percoquit.Itaque nilus magis crescit.Sed in cæteris quoque terris ali
qua fluminis fit abiectio.Deinde quia nulla pars terræ sine humore est.Omnis ad se ex aliis regio
nibus trahit:eoque magis humidi & quo calidior est.Deinde quare nilus dulcis est si hoc illi e ma
ri unde est?Nec enim ulli flumini dulcior gustus. Grādinem hoc mō fieri si tibi affirmauero quo
apud nos glacies fit gelata nube tota nimis audacē rem fecero.Itaq; ex his me testibus numero se
dere note:qui audisse quidē se negant.Aut quod historici faciūt & ipse faciā.Illi cum multa metiti
sunt ad arbitrium suum unā aliquā rem uolunt spondere:sed adiiciunt. Penes auctores fides erit.
Ego si mihi parum credis Possidonius tibi auctoritatem promittet tam in illo q̄ preterit: q̄ in hoc
q̄ secuturum est.grandinem enim fieri ex nube aquosa iam in humorem uersa sic affirmabit tanq̄
interfuerit.Quare autem rotunda sit grando:& sine magistro scire possis cū adnotaueris stillicidiū
omne glomerari.Quod & in speculis apparet:quæ humorem halitu colligunt & in poculis sparsis
Aliaq; omni leuitate non minus soliis:sique guttæ adhæserunt in rotundum iacent. Quid ma
gis ex saxo durum?quid mollius unda?Pura tamen molli saxa cauātur aqua. Aut ut alius poeta ait
Stillicidii casus lapidem cauat.Hæc ipsa excauatio rotunda fit.Ex quo apparet illud quoq; huic si
mile eē quod cauat.Locuꝫ enim sibi ad fortunam & habitum sui exculpit.Præterea potest etiam

non fuit grando talis cũ defertur corrotundari:& totiens ſupe ſpatiũ aeris denſi deuoluta æqliter in orbẽ terri. Quod nix pati non poteſt:quia non eſt tam ſolida immo,quia tã fuſa eſt: & pẽ gnam altitudinẽ cadit ſed circa terras initiũ eius eſt. Ita non lõ ſine illi per aera ſed ex proximo lapſus eſt. Quare nõ & ẽgo mihi idẽ pmittam q̃ anaxagoras? Inter nullos magis q̃ inter philoſo eſſe debet æqualitas. Grãdo nihil aliud eſt q̃ ſuſpẽſa glacies. Nix i pũnia pendẽs cõ tõ. Illud eni iam diximus qd inter aquã & rorem intereſt.hoc inter pruinam & glatiem:nec pẽ niuem & glaciem intereſſe. Poterã me peracta queſtione dimittere ſed bene uerſũ dabo. Et quando cœpi tibi moleſtus eſſe. Quicquid in hoc loco querĩ. Q̃eritur autem quare hyeme ningat non grandinet. Ver iam frigorẽ infracto grãdo cadat. Nam ut falar tibi: uerum mihi quidem perſuadetur: qd me uſq; ad mẽdatia hæc leuiora in quibus os precidi nõ oculi erui ſolent credulum:præſto. Hyeme aer riget:& ideo nondũ in aquam uertitur ſed in niuẽ cui aer propior eſt,cum uer cœpit maior icliatio temporis ſequitur & calidiore cælo maiora ſunt ſtilicidia. Ideo ut ait Virgilius noſter. Cũ ruit ibri, ſerum uer uehemẽtior imutatione aeris undiq; patefacti & ſoluẽtis ſe:ipſo tpe adiuuãte. Ob hoc nibi graues magis:uaſtiq; q̃ ptinaces deferunt. Bruma lẽtas pluuias habet & tenues:quales ſæpe ſolẽt interuenire cum pluuia rara & minuta:niuem quoq; admixtam habet. Dicimus niualem diem cũ altum diem cum altum frigus & triſte cælum eſt. Præterea aquilone ſlante aut ſuum cælum habẽte & minutæ pluuiæ ſunt. Auſtro imber improbior eſt:& gutæ pleniores. Rem a noſtris poſitam nec dicere audeo quia in firma uidetur:nec præterire. Quid enim mali eſt aliquid & faciliori iudici ſcribere? Immo ſi omnia argumenta ad obruſam cœperimus exigere ſilentium iudicetur. Pauca etiam ad modum ſunt ſine aduerſario. Cætera etiam ſi uincunt litigant. Aiunt uer quicquid circa ſcithiã & pontum & ſeptentrionalem plagam glatiatum & ab ſtrictum eſt relaxari. Tunoflumina gelata diſcedere. Tunc obruptaſ niues ſoluere. Credibile eſt ergo frigidos ſpiritus ide iferri & uerno cælo immiſceri. Illud quoq; adiiciunt:quod non ſum expertus:nec experiri cogito. Tu quoq; cenſeo ſi uolueris uerum exquirere.niuem ita caue experiaris. Minus algere aiunt pedes eorum qui fixam & duram niuem calcant:q̃ eorum qui teneram & labefactam. Ergo ſi non metiuntur: quicquid ex illis ſeptentrionalibus locis iam diſturbata niue & glatie frangente ſe fertur: id meridianæ partis tepentem iam humidumq; aera alligat & perſtringit. Itaq; cum pluuia futura erat grando fit iniuria frigoris. Non tempero mihi quominus omnes uoſtrorum ieptiam proferam quoſdam peritos obſeruandarum nubium eſſe affirmant & predicere cum grando uentura ſit. Hoc intelligere uſu ipſo potuere colorem nubim notaſſent:quoniam grando totiens inſequebatur illud incredibile cleõis fuiſſe publice prepoſitas calaꝛophilatas ſpeculatores futuræ grandinis. Hii cum ſignum dediſſent adeſſe iam grandinem. Quid expectas ut homines ad penulas diſcurrerent aut ad ſcoreas. Immo p ſe quiſq; alius agnum immolabat.alius pullum. Protinus illæ nubes alio declinabant. Cum aliquid guſtaſſet ſanguinis.hoc rides. Accipe quod rideas magis. Siquis nec agnum nec pullum habebat: quod ſine damno fieri poterat manus ſibi afferebat. Et ne tu auidas:aut credules exiſtimes nubes digitum ſuum bene acuto graphio pũgebat & hoc ſanguine litabat. Nec minus ad huius agello grãdo ſe uertebat q̃ ab illo in quo maioribus hoſtiis exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt alteri ut homines ſapientiſſimos decet. Negat poſſe fieri ut cum grandine aliquis paciſcaĩ & tempeſtates munuſculis redimant:quam uis munera & deos uincant:alteri ſuſpicari ipſos aiunt eẽ in ipſo ſanguine uim quandam potentiæ auertendæ nubis ac repellendæ. Sed quomodo itam exiguo ſanguine poteſt eſſe uis tanta ut in altum penetret:& illam ſentiant nubes. Quanto expeditius erat dicere. Mendacinm & fabula eſt. At cleone iudicia reddebant in illos quibus delegata erat cura prouidendæ tempeſtatis:quod negligentia eorum niueæ uapulaſſent aut ſegetes procidiſſent. Et apud nos in duodecim tabulis cauetur:ne quis alienos fructus excantaſſet. Rudis adhuc antiquitas credebat & attrahi imbres cantibus & repelli:quorum nihil poſſe fieri tam pallam eſt ut rei cauſa nullius philoſophi ſchola intranda ſit. Vnam rem ad hoc adiiciam & fauere:ac plaudere te iuuabit. Aiunt niuem in ea parte aeris fieri quæ prope terras eſt. Hãc enim habere caloris ex quatuor cauſis. Vna q̃ omnis terrarum euaporatio. Cum multum in ſe feruidi aridiq; habeat hæc eſt calidior q̃ recẽtior. Altera q̃ radii ſolis a terra reſiliũt & i ſe currũt. Horũ duplicatio,pxima quæq; a terris calefit. Quæ ideo plus habẽt temporis.quia ſolẽ bis ſentiunt. Tertia cauſa eſt:q̃ magis ſuperiora perflãtur:at quæcunq; depreſſa ſunt:minus uentis uerberanĩ. Accidit his ratio. Democriti. omne corpus quo ſolid⁹ eſt.hoc caloꝛẽ citius concipit &diutius ſeruat. Itaq; ſi in ſolẽ poſueris æneũ uas uitreum & argenteũ:æneo citius calor accedit diutius herebit. Adiicit deide quare hoc exiſtimet fieri. his inquit corporibus quæ duriora & preſſiora ſunt.neceſſe eſt minora foramina eſſe & tenuioꝛẽ in ſingulis ſpm. Sequit ut quẽadmodũ miora balnearia & miora foramia citius caleſiũt. ſic hæc foramia eſſe occulta & oculos effugiẽtia & celerius ſeruoꝛẽ ſentiãt & pp eaſdẽ anguſtias qcqd receperũt tardius reddãt. Hæc lõge præparata ad id pducũt. de quo nũc q̃rit. Ois aer quo,pprior ẽ terris. hoc craſſior. Quẽadmodũ in aq̃ & in oi hũore ſex una eſt ita i aere ſpiſſiſſima quæq; deſcẽdũt. Iã aũt ,pbatũ ẽ oĩa quo craſſoris ſolidioriſq; materie ſĩt hoc fidelius cuſtodire caloꝛẽ receptũ,ſ; editior aer quo lõ

gius a terra,collunie recentioꝛ,nõ ẽ cnerior puriorq; eſt. Itaq; ſolẽ nõ retinet ſed uelut p mane tráſmittit,ideo minus calefit. Contra aũt quidã aiũt cacumina montiũ hæc calidiora eſſe debere: quo ppiora ſolĩ ſunt. Qui mihi uidenĩ errare q̃ apẽninũ & alpes & alios mõtes ob eximiã altitudinem: in tantũ putãt creſcere:ut illoꝝ magnitudo ſentiæ ſolis uiciniã poſſit. Excelſa ſunt iſta q̃diu nobis cõparant. Tractio ubi q̃ uniuerſus reſpexeris manifeſta eſt oĩum hũilitas. Inter ſe uincũtur & uincũt. Cæteꝝ ſũ tantũ tumuli attonĩ ut cõparãe totius nulla ſit uel maxĩs portio. Quod.n. niſi ſub interrogatione eẽt nõ dicẽrẽ totũ orbẽ terraꝝ pilã eſſe. Pilæ ,pprietas ẽ cũ æqlitate quadaꝫ rotũditas ad æqualitatẽ ducta. Hãc aũt accipe quã uides in luxoria pila. Nõ multũ illi cõmiſſuraꝝ & rimæ eaꝝ nocẽt:quo minus par ſibi ab oĩ pte dicatur. quõ i hac pila:nihil illa iterualla effi ad ,ſe totũ di. ſi nec ue in uniuerſo qdẽ orbe terraꝝ æditi mõtes quoꝝ altitudo totius mũdi collatiõe cõſumi tur. Qui dicit altiorẽ monte q̃a ſolẽ ,ppius excipiat:magis calere debere. idẽ dicere põt longiorem hoiẽ citius q̃ puſillũ debere calefieri:& caput eius q̃ pedes. Atq; qſquis mundũ menſura ſua exiſtimauerit:& terrã cognouerit tenere púcti locũ,intelliget nihil i illa poſſe ita eminere ut cæleſtia magis ſentiat uelut i ,ppinquũ illis acceſſerit. Mõtes iſti quos ſuſpicimus & uertices æterna niue obſeſſi nihilominus i imo ſũt & ,ppius qdẽ ſoli mõs q̃ cãpus aut ualles. Sed ſic quõ ẽ pilus pilo groſſior arbor arbore:& mõs mõte:maior eſt dicĩ. Iſto.n. mõ & arbor:& alia magis q̃ alia dicent uicinia cælo qd falſum eſt:qa iter puſilla nõ põt eẽ magnũ diſcrimẽ:niſi dũ iter ſe cõparanĩ. Vbi ad collationẽ imenſi corpis uentũ eſt:nihil itereſt quantũ ſit altero maius:qa ẽt ſi magno diſcrimĩe:tamẽ minima uincũtur. Sed ut ad ,ppoſitũ reuertar pp has q̃s retuli cãs. Plæriſq; placuit in ea pte aeris niuẽ cõcipi:q̃ uicinia terris eſt:& iõ minus alligari:qa minore rigore coit. Nã uicinus aer plus hẽt frigoris q̃ ut in aquã & ibrem tranſeat:& minus q̃ ut duretur in grãdinẽ: hic medio frigore nõ nimis intento nues fiũt coactis aqs. Quid iſtas inqs ineptias:qbus litteratior eſt qſq; nõ melior tã operoſæ pſequeris. Quõ fiant niues dicis cũ multo ad nos dici a te ptineat quare emẽdæ nõ ſint niues. Haha,iubes mentẽ cũ luxuria litigare, Quotidianũ iſtud & ſine effectu iurgiũ eſt litigemus tamẽ etiaꝫ ſi ſupior futura eſt:pugnãtes & reluctãtes uincãt. Hanc ipſam inſpectionẽ naturæ nihil iudicas ad id quod uis cõferre. Cũ querimus quõ nix fiat & dicimus illã pruinã ſimilẽ habere naturã:plus illi ſpũs q̃ aquæ ineſſe. nõ putas exprobari uel cũ emunt aquã turpe ſit ſine aqua quidẽ emunt. Nos uero q̃ramus potius quõ fiãt niues:q̃ quõ ſeruanĩ:quoniã nõ contẽti uina diffundere ueterana p ſapores æſtateſq; diſponere inueniemus quõ iſti paremus niuẽ:ut ea æſtatem euinceret & cõtra anni ſeruoꝛẽ defenderẽtur loci frigore. Quid hac diligẽtia cõſecuti ſumus. Nẽpe ut gratuitã mercemur aquã:nobis dolet:q̃ ſpũm:q̃ ſolẽ emere nõ poſſumus. Quod hic aer etiã delicatis diuitibuſq; ex facili nec emptus uenit. O q̃ nobis male eſt:q̃ quicq̃ reꝝ natura in medio relictũ eſt. Hoc q̃ illa fluere &parere oĩbus uoluit:cuius hauſtũ uitæ publicũ fecit. Hoc q̃ tam hoĩ q̃ feris auibuſq; inertiſſimis aiãlibus in uſum large ac beate ,pfundit:cõtra ſe ingenioſa luxuria redegit ad preciũ. Adeo nihil põt illi placere niſi chaꝝ. Vnũ hoc erat quod diuites in æquũ turbæ deduceret:quo nec poſſet antecedere pauperrimũ. Illi cui diuitiæ moleſtæ ſunt:excogitarũ eſt quẽadmodũ etiã caperet aqua luxuriam. Vnde ad hoc peruentũ ſit ut nulla nobis aqua ſatis frigida uideretur:quæ fluęret dicam. Quã diu ſanus & ſalubris cibi capax ſtomachus eſt:ipleturq; nõ præmitur. Naturalibus fomentis contẽtus eſt. Vbi quotidianis cruditatibus nõ temporis æſtus ſed ſuos ſentit. Vbi ebrietas continua uiſceribus inſedit & ꝓcordiale in quod uertiĩ torrer:aliqd neceſſario queritur quo æſtus ille frãgatur: q̃ ipſis aquis incaleſcit:remediis incitat uitiũ. Itaq; nõ æſtate tantũ:ſed media hyeme niuem hac cã bibunt. Quæ huius rei cã:niſi inteſtinũ malũ & luxu corrupta precordia? Quibus nullũ interuallum unquã quo interqeſcerẽt datũ eſt:ſed prãdia cœnis uſq; in lucẽ perductis ingeſta ſunt:& diſtentos copia ferculoꝝ ac uarietate cõmeſſatio altius merſit. Deinde nunq̃ intermiſſa intẽperantia qcquid ante decoxerat efferauit:& in deſideriũ ſemper noui rigoris accẽdit. Itaq; q̃is cœnationẽ uelis ac ſpeculariibus muniãt & igne multo dom̃ent hyemẽ. nihilominus ſtomachus ille ſolut⁹ & æſtu ſuo lãguidus q̃rit aliqd quo erigatur nã ſicut aĩo relictos ſtupẽteſq; frigida ſpargimus:ut ad ſenſuꝫ ſui redeãt:ita uiſcera iſtoꝝ intus torpẽtia nihil ſentiũt niſi frigore illa uehemẽtiore peruſeris. Inde ẽ in quã q̃ ne niue cõtenti ſũt:ſed glaciẽ uelut certior illi ex ſolido rigor ſit:exq̃rũt:ac ſæpe repetitis aqs diluũt. Nõ quæ eſt ſũmo tollit ſed magis hẽat:& ptinatius frigus ex abdito effoditur. Itaq; ne unũ qdem eius eſt preciũ ſed hẽr iſtitores aquã & annonã ꝓ pudore uariã. Vnguẽtarios lacedæmonii urbe expulere:& ,ppere cedere finibus ſuis iuſſerũt:qa oleũ diſpderẽt. Quid illi ſi uidiſſent reponẽ dæ niuis officinas & tot iumẽta deportãdæ aquæ deſeruiẽtia:cuius caloꝛẽ ſaporẽq; paleis qbus cuſtodiunt inqnant? At dii bene q̃ facile eſt extinguere ſitiꝫ ſanã:ſed qd ſentire poſſunt emortuæ fauces & occalatæ cibis ardentibus quẽadmodum nihil illi ſatis frigidũ:ſic nihil calidũ eſt. Sed ardentes boletos:& raptim indumẽto ſuo merſatos dimittũt pene fumãtes quos deinde reſtinguãt niuatis potionibus. Videbis inq̃ quoſdã graciles:& pallido faciliq; circũdatos pallentes & ægros:nõ ſorbẽtes ſolum niuem ſed etiam eſſe & fruſtra eius in cyphos ſuos deiicere itet ipſam bibẽdi moꝝ Sitiꝫ iſtã eẽ putas. Febris ẽ. Et qdẽ eo actior q̃ nõ tactu uenaꝝ. nec i cutẽ effuſo calore depẽdit. S;

cor ipsum excoquit luxuria inuictũ malũ.& ex molli fluido d[illegible]ũ arq; patiens.Nec intelligis oia consuetudine uim suam perdere? Itaq; nix ista in qua etiam iam natatis eo peruenit usu & ad ognoti dianam stomachi seruitutẽ ut aquæ locũ obtineat.aliquid adhuc quẽrite illa frigidius quia pro nihilo est familiaris rigor.

Lucii Annei Senecæ cordubensis naturalium Liber quintus,in quo de uentis & aeris motu agitur.Fœliciter incipit.

Entus est fluens aer.Quidam ita diffinierũt.uentus est aer fluens in unã partem. Hæc diffinitio uidetur diligentior:quia nunq̃ aer tam imobilis est ut nõ in aliqua sit agitatione. Sic tranquillũ mare dicitur nõ cum leuiter cõmouetur:nec in unaq; partẽ inclinatur. Itaq; si legeris cũ placidum uẽtis staret mare.Scito illud nõ stare sed succuti leuiter & duci.trãquillũ est quia nec hoc nec illo ꝑtũ capiat.Idẽ & de aere iudicandũ est & non esse unquã imobilem ẽt si quietus sit.Quod ex hoc intelligis licet cuꝫ sol in aliquẽ clausum locũ infusus est:uidemus corpuscula minuta in aduersa ferri:alia sursum alia deorsum uarie concursantia.Ergo ut paꝛ diligenter comprehẽdit quod uult qui dixerit fluctus maris est in unam partẽ agitatio.Sic in hac re q̃ cum maxime querimus nõ circũscribetur qui ita se gesserit ut dicat:uentus est fluens aer in unã partem. Aut aer est fluens impetu. Aut uis aeris in unã partem euntis:aut cursus aeris aliquo cõcitatior.Scio qd reſponderi pro diffinitõe altera possit. Quid necesse est adiicere te in unã partẽ fluens aer? Vtiq; quod fluit in unã partẽ fluit.Nemo aquaꝫ fluere dicit si tantũ ifra se mouetur: sed si aliquo fertur. Potest ergo aliquid moueri & nõ fluere.& ecõtrario potest fluere i unã partẽ.Sed si hæc breuitas satis a calũnia tuta est.hac utamur. Si uero aliqs circũspectior est uerbo nõ parcat cuius adiectio cauillationẽ omnẽ poterit excludere. Nunc ad ipsam rem accedamus quoniã satis de formula disputatũ est.Democritus ait.Cũ angusto inani multa sunt corpuscula quæ ille athomos uocat sequi uentum. At circa quietũ & placidũ aeris statũ eẽ cum in multo inani pauca sunt corpuscula, Nam quẽadmodum in foro aut uico quãdiu paucitas est sine tumultu ambulant:ubi turba in angustũ cucurrit,aliꝫ in alios incidentiũ rixa fit:Sic i hoc quo circũdati sumus ſpatio:cũ exiguũ locum multa corpora impleuerint,Necesse est alia aliis icidãt & impellanꝫ ac repellantur iplicenturq; & cõprimantur ex quibus nascitur uentus:cũ illa quæ colluctabantur incubuere:& diu fluctuata ac dubia inclinauere se. At ubi in magna laxitate corpora pauca uersantur:nec anectare possunt nec ꝑpelli. Hoc falsum esse uel ex eo colligas:licet:q̃ tũc minime uẽtus est cum aer nubilo grauis est. At qui tũc plurima corpora:se in angustum contulere:& inde est spissior nubiũ grauitas. Adiice nũc q̃ circa flumina & lacus frequẽs nebula est artatis coniunctisq; corporibus:nec tamẽ uentus est. Interdũ uero multa caligo effunditur ut cõspectum i uicino stantiũ eripiat.quod nõ eueniret nisi in parũ locuꝫ corpora se multa cõpellerẽt. Atqui nullũ tempus magis q̃ nebulosum careret uento. Adiice nũc quod ecõtrario uenit: ut sol matutinũ aera spissum & humidũ ortu suo tenuet,Tunc surgit aura cum datum est laxamentũ corporibus : & stipatio illoꝝ ac turba reſoluta est,Quomodo inquis ergo uenti fiunt. Quomodo ergo negas fieri? Non uno mõ. Alio.n.tẽpora ipsa magna uis aeris eiicit & ex abdito spirat . Alias cũ magna & cõtinua ex imo euaporatio in altũ ægit:quæ emerserat imutatio ipsa alicuius mixti in uẽtum uertitur Illud enim nec ut credã mihi persuaderi potest.nec ut taceã quomodo in nostris corporibus cibo fit inflatoq; nõ sine magna nariũ iniuria emittitur:& uentẽ interdũ cũ sono exonerat:interdum secretius:sic putãt & hanc magnã reꝝ naturam alimẽta mutantẽ emittere spiritũ.Bene nobiscũ agatur:cum quod semper excoquit:aliquãdo imundius aliquid timemus.Nunq̃d ergo hoc uerius est dicere multa ex omni parte terrarum & assidua fieri corpuscula quæ cũ coaceruata sunt. Deinde ex tenuari soli ceperint.quia oẽ quod in angusto dilatatur spatiũ magis desiderat uẽtus existit.Quid ergo hãc solã eẽ cãm uenti existimo aquaꝝ terrarũue euaporatiões.Ex his grauitatẽ aeris. Deinde solui ipetu:cunq; densa steterãt ut est necesse extenuata nitũtur in ampliorẽ locũ.Ego uero & hanc iudico.Cæteꝝ & illa est longe ueriꝛ causa ualentiorq;:habere aera naturalẽ uim mouendi se,Nec aliunde concipere sed inesse illi ut aliaꝝ reꝝ:ita huius potẽtia. An hic existimas quidem nobis datas uires eẽ quibus nos moueremus:aera aũt relictũ & inertẽ & inagitabilẽ esse: cum aqua motum suũ habeat & uẽtis q̃escentibus? nec enim aliter aialia edere possent.Muscũ quoq; innasci aquis:& herbosa quædam uidemus ſũmo innatãtia.Est ergo aliquid in aqua uitale. De aqua dico, Ignis q̃ omnia cõsumit quædam creat & quod uideri nõ põt simile ueri:tamen ueꝝ est animalia igne generari.habet ergo aliquã uim talẽ aer & ideo modo spissat se:mõ expãdit se & purgat:& alia cõtrahit deducit & differt.Hoc ergo interest inter aera & uentũ:q̃ inter lacũ & flumẽ. Aliquãdo p se ipe solũ causa uenti est.fundẽs tigentẽ aera:& ex denso coactoq; explicãs in uniuersum.De uẽtis diximus.Nũc iterũ incipimus illos excutere.Fortasse apparebit quẽadmodũ fiant:si apparuerit quãdo & unde procedant. Primum ergo ante lucanos flatus incipiamus.Qui aut in fluminibus aut ex cõuallibus aut ex aliquo sinu ferũtur.Nullus ex his ptinax est:si cadit fortiore iã sole:nec fert ultra

terratum conſectũ.Hoc uentoꝝ genus incipit:uer nõ ultra æstatẽ durat. Et ide maxime uenit ubi aqũ plurimũ & montiũ est,Plana licet abũdent aqs tamen carẽt aura.Hac dico quæ pro uento ualet.Quõ ergo talis flatus cõcipitur quẽ græci eucophiã uocãt? Quicqd ex se paludes & flumia mittunt id aũt & multũ est & assiduũ. Per diẽ solis alimentũ est.Nocte exhauritur & mõtibus inclusuꝫ & in una regiõne colligitur.Cũ illã ipleuit:& iam se nõ capit:exprimitur aliquo & in unã partẽ ꝑcedit.Hic uentus est,Itaq; in eo incubit quo liberior exitus inuitat:& loci laxitas in quã coaceruata decurrãt.Huius rei argumentũ est q̃ prima noctis parte nõ ſpirat.Incipit enim fieri illa collectio: q̃ circa lucem iam plena est.onerata quærit quo defluat:& in eo potissimũ exit ubi plurimũ uacui est & magna ac patens cui aera. Adiici aũt eis stimulos ortus solis:feriẽs gelidũ aera.Nam cũ anteqũ appareat lumine ipso ualet & nondũ q̃ aera ostendit radiis impellit.iam tantũ lacessit & irritat luce prælapsa.Nam cũ ipse præsit alia superius rapiuntur:alia finiũtur tẽpore.Ideo nõ ultra matutinum illis datur fluere omnis illoꝝ uis cõſpectum solis extinguitur:etiã si ualẽtiores flauere. Circa mediũ tamen diẽ relangueſcũt:nec unq̃ usq; in meridie aura producitur. Alia aũt ibecilior ac breuior est prout ualẽtioribus minoribusue colleſta causis est. Quare tamẽ tales uenti uere & æstate uali diores sunt? Leuissimi enim cætera parte anni.nec q̃ uela ipleant surgũt. Quia uer aquosus est : ex plurimis aquis lociſq; ob humidã cæli naturã:saturiſq; redundantibus maior euaporatio est. At q̃re æstate æque pfunditur. Quia post occasum solis remanet diuturnus calor & magna noctis parte perdurat. Qui euocat exeũtia.ac uehemẽtius trahit. Quicqd ex hiis sponte reddi solet.Deinde non tantũ habet uiriũ ut quod euocauit absumat.Ob hoc diutius corpuscula emanare solita & afflari. Terra ex se atq; humoꝛe mittit.Facit aũt uentũ solis ortus nõ calore tantũ sed iam ictu. Lux eniꝫ ut dixi quæ solem antecedit nondũ aera calefacit:sed percutit tantũ.Percussus aũt in latus cedit. Quã quã ego ne illud quidẽ concesserim lucẽ ipsam sine calore esse:cũ ex calore sit.Non habet forsitan tantũ tpis quãtum tactu appareat.Opus tamen suũ facit & densa deducit ac tenuat, Præterea loca quæ aliqua iniquitate naturæ ita clausa sunt ut solem accipere nõ possint,Illa quoq; nubila & tristi luce caleſiunt:& per diẽ minus quã noctibus rigẽt.Etiã nunc calor eis abigit nebulas & a se repellit.Ergo sol quoq; idẽ facit,Et ideo ut quibusdã uidetur inde flatus est unde sol.Hoc fulmen eẽ ex eo apparet q̃ natura in oẽm partẽ aeris uehit & cõtra ortum plenis uentis nauigatur:Quod nõ eueniret si semp uentus ferret a sole.Etheſiæ quoq; quæ in argumentũ a quibusdã aduocantur nõ minus propoſitum adiuuãt.dicam primũ quod illis placeat.deinde cũ displiceat mihi.Etheſiæ inquiunt hyeme nõ sunt quia breuissimis diebus sol deſinit prius q̃ frigus euincatur.Itaq; niues cõponũtur & durant. Aestate incipiũt flare:cũ & longius extenditur dies & recti in nos radii dirigũtur.Veri ergo simile est concussas calore magno niues plus humidi efflare.Itẽ terras exoneratas niue : retectasq; spirare liberius.Itẽ plura ex septentrionali parte cæli corpora exire.& in hæc loca quæ sũmissiora ac tepidiara sunt deferri.Sic ipe eniꝫ etheſias sumere:& ob hoc a solſtitio illis initiũ est ultraq; ortũ caniculæ nõ ualent.quia iã multũ est frigida cæli parte.in hanc ægestũ est.Ac sol mutato cursu in nostra rectior tenditur:& alterã partẽ aeris attrahit. Aliã uero ipellit.Sic ille etheſiarum flatus æstatẽ frangit & a mensiũ seruẽtissimoꝝ grauitate defendit. Nunc quod,pmisi dicendũ est:quare etheſiæ nos nõ adiuuẽt.Nec quicq̃ huic conferant causæ.Dicimus ante lucẽ aureã incitari tandem subſidere:cũ illã sol attigit.At quia etheſiæ ob hoc somniculoſi a nautis & delicati uocãtur. Quod ut ait Gallio:mane neſciũt surgere.Eo tempore fere incipiũt ꝑdire quo ne ptinax quidẽ aura ẽ:qd nõ accideret,si ut auras ita illos sol cõmoueret. Adiice nũc q̃ si tam illis flatus est ſpatiũ dici ac longitudo:& ante solſtitiũ flaret cũ longissimi dies sũt & cũ maxie niues tabeſcũt.Iulio mense iam dispoliata sunt oĩa aut certe admodũ pauca iacẽt ad hoc ſub niue. Sũt quædã genera uentoꝝ quæ tutæ nubes & in pronũ ſolutæ præmittũt,Hos græci uẽtos etnephyas uocãt.Qui hoc ut puto modo fiunt cũ magna inæq̃litas ac dissimilitudo corpoꝝ quæ uapor terrenus emittit in sublie eat:& alia ex his corporibus sicca sint, Alia hũida.Ex tanta discordia corpoꝝ inter se pugnãtiuꝫ : cũ in unum cõglobata sunt:ueriſimile est quaſdã cãs effici nubes & interualla inter illas relinq fistuloſa : & in modũ tibiæ angusta his interuallis tenuis includitur ſpũs.q maius desiderat spaciũ:cũ euerberatus cursus parũ libero incaluit.Et ob hoc ampliꝛ fit.Scinditq; cingẽtia & rũpit in uentũ qui fere ꝑcelloſus est.qa supne dimittitur & in nos cadit uehemẽs & acer:qa nõ fusus nec p apertũ uenit sed laborat & tũc sibi ui ac pugna parat.Hic fere breuis status est:qa receptacula nubiũ per quæ ferebatur ac munimẽta perrũpit.Ideo tumultuoſus uenit aliquãdo nõ sine igne ac sono cæli.Hii uenti multo maiores diuturnioreſq; sunt.Si alios quoq; ſlatus ex eadẽ causa ruentes in se abſtulere & i unuꝫ consluxere plures.sicut torrẽtes modice magnitudinis eunt q̃diu sepatus suus cursus est.Cum uero plures in se aquas cõuertere fluminũ istoꝝ ac perenniũ magnitudine excedũt.Idem credibile ẽ fieri & in procellis ut sint breues q̃diu singulæ sunt,Vbi uero sociauere uires:& pluribus cæli partibus eliſus spiritus eodẽ se contulit & impetus illis accedit:& mora facit ergo uentum reſolutæ nubes:quæ plurimis modis ſoluũtur.Nõnunquã conglobationem illam spiritus rũpit:nõnunq̃ iclusi & inexitũ nitẽtis luctatio.Nõnunq̃ calor quẽ modo sol fecit.mõ ipsa annectatio magnoꝝ iter se

corpoꝝ attritus. Hoc loco ſi tibi uidetur quæri poteſt cum turbo nat qui euenire ſ. luminibus ſo
let ut q̃diu ſine ipedimento feruntur ſimplex & rectũ illis interſit. Vbi incurrere in aliquod ſaxũ ad
latus ripæ prominẽs retorqueãtur:& in orbẽ aquas ſine exitu flectant:ita ut circulata inter ſe ſorbe
antur & uerticẽ efficiant. Si uentus q̃diu nihil obſtitit uires ſuas effundit. Vbiq; aliquo promõtorio
repercuſſus eſt. aut locoꝝ coeuntiũ in canalẽ deuexus tenuẽq; collectus ſæpius in ſe ipſum reflexus. tum
lẽq; illis quas diximus conuerti: aquas facit uerticẽ. Hic uentus circũactus & eundẽ ambiens locu:
ac ſe ipſa uertigine concitans turbo eſt. Qui pugnatior ſi eſt ac diutius uolutatus inflãmatur & effi
cit quem Poſtera græci uocant. hic eſt igneus turbo: hii ferre oĩa pericula uenti erupti de nubibus p
ũunt quibus ardenta rapiantur & totæ naues in ſublime tollãtur. Etiã nunc quidam uẽti diuerſos
ſeſe pugnãt & impulſu aera i alias quoq; partes quas inquis ipſi inclinauere diſpergũt. Illud quoq;
dicam quod mihi occurrit quẽadmodum ſtillicidia q̃uis iam inclinẽt ſe & labant: nondũ tamen ef
ficere lapſum. ſed ubi plura coire & turba uires dedit: tũc fluere & ire dicuntur. Sic q̃diu leues ſunt
aeris motus agitti pluribus locis: nondũ uentũ eſt: tũc eſſe incipit. Cum omnes illos miſcuit & in
unũ impetũ contulit. Spiritũ a uentó modus ſeparat: uehemẽtior enim ſpiritus uentus eſt. inuicem
ſpiritus leuiter fluens aer. Repetã nunc quod in primo dixerã edi e ſpecu uentos receſſuq; interiore
terraꝝ. Non tota ſolido cõtextu terra in unũ uſq; fundatur: ſed multis partibus caua: & cæcis ſuſpẽ
ſis latebris alicui habet inania ſine humore. Ibi etiã ſi nulla lux diſcrimen aeris monſtraret dicã ta
men nubes nebulaſq; in obſcuro conſiſtere. Nam ne hæc quidẽ ſuper terras quia ſunt uidenť. Illic
quoq; nihil minus ob id ſint q̃ non uidentur flumina. Illic ſcias licet noſtris paria ſublabi alía leui
ter ducta. Alia in conſragoſis locis præcipitando ſonãtia. Quid ergo? non illud æque dabis eſſe ali
quos & ſub terra lacus: & quaſdam aquas ſine exitu ſtagnare? q̃ ſi ita ſunt neceſſe & illud aera one
rari oneratũ q̃ incũbere & uẽtum propulſu ſuo concitare. Et exilis ergo ſubterraneis nubibus ſcie
mus nutriri inter obſcura flatus cũ tantum uirium fecerint: quanto aut terræ obſtantia auferant ali
quod apertum ad hoc eſt flatus iter occupent: & per hanc cauernã in noſtras ſedes efferantur. Illud
uero manifeſtũ eſt magnã ſub terris uim ſulphuris: & aliorum nõ minus ignem alentium per hæc
loca cum ſe exitum quærens ſpiritus torſit accendat flãmam ipſo obſtrictu neceſſe eſt. Deinde flam
mis latius ſuſis etiam ſi quid ignaui aeris erat extenuatũ moueri & uiaz cũ fremitu uaſto atq; impe
tu querere. Sed hoc diligẽtius proſequar: cum quæram de montibus terræ. Nunc mihi permitte na
rare fabulã. Aſclepiadotus auctor eſt. Dimiſſos q̃plurimos a Philoſopho in metallũ antiquum oliz
deſtitutũ ut exploraret quæ ubertas eius eſſet: quis ſtat⁹: an aliquid futuris reliquiſſet uetus auaritia
deſcẽdiſſe illos cum lumine & multos duraſſe dies: deinde longa uia fatigatos uidiſſe flumina in
gentia: & conceptus aquaꝝ inhærentiũ uaſtos pares noſtris: nec oppreſſos quidẽ terra ſupereminẽ
te: ſed liberæ laxitatis: nõ ſine horrore uiſos. Cum magna hæc legi uoluptate. Intellexi enim ſeculũ
noſtrum in nouis ultiis: ſed iam ante antiquitus traditis laborare: nec noſtra ætate primũ auaritiaꝝ
uenas terraꝝ lapidumq; rimatã in tenebris male obſtruſa queſiſſe. Illi maiores noſtri quos celebra
mus laudibus quibus diſſimiles querimus non eſſe ſpe ducti: montes ceciderunt & ſupra lucrũ ſub
ruina ſteterũt. Ante Philippum macedonẽ reges fuere: qui pecuniam i altiſſimis uſq; latebris ſeque
rentur & recto ſpiritu liberoq; in illos ſe dimitterent ſpecus: in quos nullũ noctium dierũq; peueni
re diſcrimen a tergo lucẽ relinquere. Quæ tanta ſpes fuit? Quæ tanta neceſſitas hominẽ ad ſydera
erectum incuruauit: & defodit: & in fundũ telluris optime merſit: ut erueret aurum nõ minore peri
culo querendũ q̃ poſſidendũ. propter hoc cuniculos: ægit: & circa prædam luculentam incertamq;
reptauit. Oblitus dieꝝ: oblitus naturæ: mollioris aqua ſe euertit. Vlli ergo mortuo terra taz grauis
eſt q̃ iſtis ſupra quos auaritia ingens terraꝝ pondus iniecit: quibus abſtulit cælum: quos in imo il
lud malum ubi uirus latitat infodit. Illo deſcendere auſi ſunt ubi nouã rerum poſitionẽ terrarum
pendentiũ habitus uentoſq; per centũ manare experirenť: & aquarum nulli fluentiũ hortidos fon
tes & altã perpetuamq; noctem. Deinde cũ iſta fecerint inferos metiũtur. Sed ut ad id de quo agi
tur reuertar: uenti quattuor ſunt in ortũ: occaſum: meridiem: ſeptentrionẽq; diuiſi. Cæteri quos ua
riis nominibus appellamus his applicãtur. Eurus ad aurorã nabatheaq; regna receſſit perſidaq; &
radiis iuga ſubdita matutinis. Veſper & occiduoq; littora ſole tepeſcũt. Proxima ſunt zephiris ſithi
am ſeptentrioneſq;. Horriſer inuaſit boreas contraria telus. Nubibus aſſiduis pluuiaq; madeſcit ab
auſtro. Vel ſi breuius illos complecti maius in unã tempeſtatẽ quod fieri nullo modo poteſt cõge
gentur una: eurusq; notuſq; procellis africus. & qui locũ in illa rite non habuit aquilo. Quidã illos
duodecim faciunt. Quatuor enim cæli partes in terras diuidũt & ſingulis uentis binos ſub præfe
ſtos dant. Hac arte Varro uir diligens illos ordinat: nec ſine cauſa. Nos enim eodem ſemp loco ſol
oritur aut occidit. Sed alius eſt ortus occaſuq; æquinoctialis. Bis ãt æquinoctium eſt: alius ſolſtitia
lis: alius hybernus qui ſurgit ab oriente æquinoctiali ſubſolanus apud nos dicitur. Græci illũ ephe
liotem uocant ab oriẽte hyberno eurus exit quẽ noſtri uocauere uulturnum. & Liuius hoc illuz no
mine appellat. In illa pugna romanis parum proſpera in qua Hannibal circa ſolẽ orientem exerci
tum noſtrum & contra uentũ conſtituit: cũ uenti adiutorio ac fulgoris pſtringentis oculos hoſtiũ

uicit. Varro ẽ quoq; hoc nomẽ ulurpat. Sed & eurus iã ciuitate donatus eſt & noſtro ſermoni nõ tãq
alienus ĩteruenit. ab oriẽte ſolſtitiali excitatũ κατ' ἐξοχήν græci appellãt. Apud nos ſine nomie ẽ. Acq
noctialis occidẽs fauonĩũ mittit quẽ zephirũ eſſe dicent tibi etiã qui græce neſciũt loq. A ſolſtitiali
occidẽte chorus uenit: qa apud quoſdã ergaſtes dicitur. Mihi nõ uidetur qa chori uioleta uis ẽ: & in
una parte tapax. Ergaſtes ſerre mollis ẽ: & tã eũtibus cõis q̃ redeuntibus. Ab occidẽte hyberno afri
cus furibũdus & ruẽs. Apud græcos lips dicitur. A ſeptẽtrionali latere ſũmus ẽ aquilo. Mediuas ſepte
ẽtrio. Vnus tarchias. Huic deeſt apud nos uocabulũ a meridiano axe euro nothus ẽ. Deide nothus la
tine auſter. Deinde leuconothus: q apud nos ſine nomie ẽ. Placet aũt duodeci uẽtos eẽ nõ qa nubia
tot ſint. Quoſdã enĩ iclinatio terraꝝ excludit. ſed quoniã plures nuſq; ſunt. Sic tamen ſex uidemus.
nõ qa oẽ nomen ſex recipit: ſed qa nullũ plures q̃ ſex. Qui duodeci uẽtos eſſe dixerũt hoc ſecuti ſũt
totidẽ uentorũ eẽ quot cæli diſcrimĩa. Cælũ enĩ diuiditur in circulos quinq; q p mũdi cardines eũt
Eſt ſeptẽtrionalis: Solſtialis: Aequinoctialis: Brumalis: & cõtrarius ſeptẽtrionali. His ſexſtus accedit
qui ſuperiorẽ partẽ mũdi ab inferiore ſecernit. Vt ſcis enĩz dimidia pars mundi ſemper ſupra dimi
dia infra ẽ. Hãc lineã quæ inter aperta & occulta eſt græci oriẓonta uocãt: noſtri finitorẽ dixere. Alii
ſinientẽ. Adiiciendus eſt adhuc meridianus circulus: q oriẓõta rectis angulis ſecat. Et his q̃dam cir
culi in trãſuerſa currũt. & alios interuentu ſuo ſcindũt. Neceſſe aũt ẽ tot aeris diſcrimĩa eſſe q̃ par
tes. Ergo oriẓon ſiue finiẽs circulus q̃q; illos orbes quos modo dixi fieri & efficit decẽ partes. q̃q;
ab ortu. q̃q; ab ocaſu. Meridianus circulus q in oriẓonta occurrit regiones duas adiicit. Sic duode
cim aer diſcrimĩa accepit & totidẽ facit uentos. quidã ſunt quorũdã locorũ proprii: qui nõ trãſmit
tunt: ſed in proximũ ferũt. Nõ eſt illis a latere uniuerſi mũdi impetus. At apulus apuliã infeſtat. Ca
labriã iapix. Athenas ſcyrõ Páphiliã chagneus: galicã circius cui ædificia quaſſanti tamẽ icolæ gra
tias agunt: tãq; ſalubritatẽ cæli ſui debeãt ei. Diuus certus Auguſtus tẽplũ illi cũ in gallia moraretur
& uouit: & fecit. finitũ eſt ſi ſingulos ueli proſequi. Nulla enim propemodum regio eſt quæq; non
habeat aliquid ſtatũ ex ſe naſcentẽ & circa ſe cadentẽ. Inter cætera itaq; prouidẽtiæ opera: huc quoq;
aliquis ut dignũ admiratione ſuſpexit. Non enĩ ex una cauſa uentos aut inuenit aut per diuerſa di
ſpoſuit. Sed primũ ut aera non ſineret pigreſcere: ſed'aſſidua uexatione utilẽ redderet uitalẽq; tra
ctaturis. Deinde ut imbres terris ſubminiſtrarẽt idemq; nimios compeſcerẽt. Nam mõ addacũt nu
bes mõ deducunt ut per totũ orbem pluuiæ diuidi poſſent. In italiã auſtet impellit. Aquilo i africã
reiicit. Etheſiæ nõ patiuntur apud nõ nubes conſiſtere. Idẽ per totã indiam & æthiopiam cõtinuis
per id tempus aquis irrigãt. Quid q̃ fruges percipi nõ poſſunt niſi flatu ſuperuacua & mixta ſeruan
dis uentilarẽtur niſi eẽt quod ſegetem excitaret: & latentem frugẽ ruptis uelamẽtis ſuis quæ ſollico
los agricolæ uocãt adaperiẽt? Quid quod omnibus inter ſe populis commertium dedit & gentes
diſſipatas locis miſcuit? Ingẽs naturæ beneficiũ: ſi illud in iniuriam ſuam non uertat hoĩum furor
Nunc q̃ de Cæſare maiore uulgo ditatum eſt: & ea Tito Liuio poſitum in incerto eſſe: utrũ illũ ma
gis naſci reipublicæ, pfuerit. dici etiam de uentis poteſt. Adeo quicquid ex illis utile: & neceſſariũ ẽ
non poteſt ex his repenſari quæ in pernicẽ ſuam generis humani demẽtia ex cogitat. Sed nõ ideo
non ſunt iſta naturæ bona ſi uitio male utẽtium nocẽt. Non in hoc prouidẽtia ac diſpoſitor ille mũ
di deus: aera uẽtis exercẽdum dedit: & illos ab omni parte ne quid eſſet ſitu ſqualidũ effudit ut nos
claſſes partem freti occupaturas cõpleremus milite armato: hoſtẽ in mari aut poſt mare iquiremus
Quæ nos dementia exagitat: & in mutuum cõponit exitiũ? Vela uentis damus bellum paraturi: &
periclitamur periculi cauſa. In certã fortunã experimur uim tempeſtatũ nulla ope humana ſupabi
lem mortẽ ſine ſpe ſepulturæ: Non erat tãti ſi ad pacẽ per iſta ueheremur. Nunc euaſerimus tot ſco
pulos latẽtes & inſidias uadoſi maris cõ effugerimus procelloſos deſup montes per quos præces i
nauigantes uẽtus impigit: cũ inuolutos nubilo dies & nimbis ac tonitruis horrẽdas noctes cũ tur
binibus diuulſa nauigia: qs erit huius laboris ac mœtus fructus? Quis nos feſſos tot malis portus
excipiet? Bellũ. ſ. & obuius in littore hoſtis: & trucidãdus genus tractareq; magna ex parte uictorem
& antiquarũ urbium flammã: Quid in arma cogimus populos? Quid exercitus ſcribimus directu
ros auẽ in mediis fluctibus? Quid maria inquietamus? Parum uidelicet ad mortes noſtras terra la
te patet. Nimis delicate fortũa nos tractat. Nimis dura dedit nobis corpora fœlicẽ ualitudinẽ. Non
depopulatur nos caſus incurrẽs. Emeriti cuiq; ãnos ſuos ex cõmodo licet & ad ſenectutẽ decurrere
Itaq; eamus impelagus & uocemus in nos fata ceſſãtia. Miſeri qd queritis mortẽ quæ ubiq; ſupeſt.
Patet illa uos & ex lectulo ſed innocẽtes petat: occupauit uos in ueſtra domo: ſed occupet nullũ mo
lientes malũ. Hoc uero quid aliud quis dixerit q̃ inſaniã circũferre pericula & ruere ignotos initiũ
ſine iniuria occurrẽtia deuaſtãtẽ ac feraꝝ more occidere quæ non oderis? Illis tamen in ultionem:
aut ex fame morſus ẽ. Nõ ſine ulla parſimonia noſtri. alieniq; ſanguinis mouemus malũ: nauigia
deducius: ſalutẽ cõmittius fluctibus. ſecũdos optamus uẽtos quoꝝ fœlcitas ẽ ad bella pferri. Quo
uſq; nos malos mala noſtra rapuere? Paꝝ ẽ inter orbẽ ſuũ furere. ſic pſaꝝ rex ſtolidiſſimus i græcia
traiecit: quẽ exercitus nõ uicit cũ impleuerit. Sic Alexander ulteriot bactris & idis uolet querere qd
ſit ultra magnũ mare. & indignabitur aliquid eẽ ultimũ ſibi. Sic partis auaritia craſſum dabis. Non

&

hortebit reuocantis diras tribuni.non tempestates longissimi maris:non circa enfratos præsaga sul
mina & deos resistentes per hominis & deorum ira ad aurum ibitur.Ergo non merito quis dixerit
rerum naturam melius acturam fuisse nobiscum:si uentos flare uetuisset:& in alto circuitu suretiũ
in sua quæq; stare iussisset.Si nihil aliud certe suo quisq; tantũ hæc sũorum malo nasceretur. Nunc
parum in domestica.Externis quoq; laborandũ est.Nulla terra tam lõge remota est:quæ non aliq
tere aliquod suum malũ possit.Vnde scio an nunc aliquid male gentis in abdito dominus fortunæ
Indulgẽtia tumens non continet inter terminos arma:an paret classes ignota moliens. Vnde scio
hic mihi an ille uẽtus bellum inuehet? magna pars erat pacis humanæ maria præcludi.Nõ tantum
ut paulo ante dicebã quæri possumus de auctore nostri deo si beneficia eius corrũpimus & ut eẽt
cõtraria efficiamus.Dedit ille uẽtos ad custodiẽdã cæli terrarũq; tẽperiẽ ad euocãdas suppriendasq;
aquas:ad alẽdos satorũ atq; arborũ fructus:quos ad maturitatẽ cum aliis causis adducit ista iactatio
attrahens cibũ in summa & ne torpeat permouẽs.Dedit uentos in ulteriora nosci dare.fuisset.n.ipeti
tum animal & sine magna experiẽtia rerum homo si circũscriberetur naturalis solis sine.Dedit uẽ
tos ut cõmoda cuiusq; regionis fierẽt communia:nõ ut legiones equitẽq; gestaret,nec ut pernitio
sa gentiũ arma transueherẽt.Si beneficia nature utentium prauitate ppendimus nihil nostro malo
accepimus? Cui uidere expeditur? Cui loqui? Cui nõ uita tormentũ est.Nihil inuenies tam manife
stæ utilitatis quod nõ in contrariũ transeat culpa.Sic uentos quoq; natura bonos futuros iuenerat
ipsis illos cõtrarios fecimus.Oẽs in aliquod nos malum ducunt.Nõ eadem est his & illis causa sol
uendi.sed ista nulli,Diuersis tamẽ irritamentis:ad tentandũ ire impellimus. Itaq; alicui uitio naui
gatur.Egregie Plato dixit qui nobis circa exitũ iam testium loco dandus est: minima esse quæ hõi
nes emant iura.Immo Lucilli charissime si bene illorum furorem existimaueris :ideſt nostrum(in
eadẽ enim turba uolutamur)magis ridebis cum cogitaueris in te parari in aq̃ uita consumimur.

Lucii Annei Senecæ cordubensis Naturalium liber sextus in quo de terræmotu inuestigaĩ incipit.

Ompeios celebrẽ campaniæ urbẽ:in quã ab altera parte surentinũ scabianũq; littus
ab altare heculanẽse conueniũt mare ex aperto cõductũ ameno sinu cingit:cõcedis
P se terræmotu uexatis quæcunq; adiacebãt regionibus Lucilli uirorũ optime audiui
mus.Et quidẽ diebus bybernis quos uacare a tali periculo maiores nostri solebant
permittere.Nonis februariis fuit motus Regulo & Virgilio cõsulibus :q̃ cãpaniam
nunq̃ securã huius mali:indemnẽ tamẽ & totiẽs defuctã mœtu :magna strage uastauit. Nã hercula
nensis oppidi pars tuit:dubiæq; stant etiã quæ relicta sunt,Et nuceruiorum colonia ut sine clade ita
non sine querela est.Neapolis quoq; priuati multa publice.nihil amisit leuiter igenti malo pstricta.
Villæ uero ,pruptæ passim sine iniuria tremuere. Adiiciũtur his illa sexcentarũ ouiũ gregem exania
tum & diuersas status motæ post hoc mẽtis aliquos atq; impotentes sui erraſſe.Quorũ ut causas ex
cutiamus & præpositi opis contextus exigit & ipse in hoc tẽpus cõgruens casus.Quærenda sunt te
pidis solatia & demẽdus ingens timor.Quid enim cuiq̃ satis tutũ uideri potest. si mũdus ipse con
cutitur & partes eius solidissimæ labãt,Si qd unum immobile est in illo fixũq; ut cuncta i se intẽta
sustineat fluctuat si qd propriũ hẽt terra perdidit stare ubi tandẽ residẽt motus nostri.Quod corpo
ra receptaculũ inuenient? Quo solicita cõfugient si ab uno mœtus nascitur & funditus trahit.Con
sternatio oium est:ubi tecta crepuere & ruinæ ignũ dedit.Túc preceps qsq; se proripit & penates su
os deserit:ac se publico credit:Quã latebram ,pspicimus q̃ auxiliũ si orbis ipse ruinas agitet. si hoc
quod nos tuet ac sustinet supra qd urbes sitæ sunt quod fundamentũ quidã orbis esse dixerũt dissi
det ac titubat? Quid tibi esse non dico auxilii atq; solatii potest ubi timor fugã perdidit? Quid est
inq̃ satis munitũ? Quid ad tutelã alterius ac sui firmũ? Hostẽ muro repellã præruptæ altitudinis ca
stella uel magnos exercitus difficultate aditus morabũtur. A tẽpestate nos uindicat portus.Nibo
rum uim effusã & sine fine candentes aquas tecta propellũt:fugientes nõ sequitur incendiũ aduer
sus tonitrua & minas cæli subterraneæ domus & in altũ specus remedia sunt. Ignis ille cælestis non
trãsuerberat terrã:sed exiguo eius obiectu retundit.In pestilẽtia mutare sedes licet.Nullũ malũ sine
effugio ẽ.Nũq̃ flumina populos puserũt.Pestilẽs cælum exhausit:urbes nõ abstulit.Hoc malũ latis
sime patet ineuitabile auidũ publice noxiũ.Nõ enĩ domos solũ aut familias aut urbes singulas hau
rit gentes totas:regiones submergit.& modo ruinis operit modo in altã uoraginẽ cõdit. At ne id
quidẽ relinquitur.Ex quo apparet q̃ nõ est salutẽ fuisse sed supra nobilissimas urbes:sine ullo uestiẽ
gio prioris habitus solũ extunditur.Nec desunt q hoc genus mortis magis timeãt:quo in abrupto
cum sedibus suis eũt : & euiuorũ nũero uiui auferrũtur tanq̃ nõ omne fatũ ad eundẽ terminũ ueni
at.Hoc habet inter cætera iustitiæ suæ natura præcipuũ q̃ cũ ad exitũ uẽtũ est:omnes i quo sumus.
Nihil itaq; interest utrũ me lapis unus elidat:an mõte toto ptæmar.Vtrum supra me domus unius
onus ueniat & sub exiguo eius cumulo ac puluere expirẽ.An totũ caput meũ terræ orbis abscon
dat:in lucẽ hũc & in aperto sp̃m reddã an i uasto terræ dehiscẽtũ sinu.Solus in illud ,pfundũ cum
magno comitatu populoꝝ cõcadẽtiũ ferar.Nihil interest mea quãtus circamortẽ meã tumultus sit
Ipsa ubiq; tãtũdẽ ẽ.Proinde magnũ sumãus aiuꝫ:aduersus istã cladẽ:q̃ nec euitari nec ,puideri pot.

Desinamus audire istos qui cãpaniæ renunciauere quiq; post hũc casum emigrauerunt negãtq; ip
sos unq̃ in ipsam regionẽ accessuros.quis enim illis promittet melioribus fundamentis:hoc aut il
lud iuturũ itare.Omnia eiusdẽ sortis sunt & si nondũ mota tamen mobilia.hunc fortasse in quo se
curius consistis locũ hæc nox aut hic ante noctẽ dies scindet.Vnde scias an melior eorũ locorũ cõ
ditio sit in quibus iã uires suas fortuna consũpsit,& quæ in futurũ ruina sua falta sunt .Erramus enĩ
si nullam terræ partẽ exceptã immunẽq; ab hoc periculo credimus.Omnes sub eadẽ iacent lege.
Nihil ita ut immobile esset natura cõcepit.alia tẽporibus aliis cadũt.Et quẽadmodũ in urbib⁹ ma
gnis.nunc hæc domus:nũc illa suspenditur.ita in hoc orbe terrarũ : nunc hæc pars facit,uitiũ nunc
illa.tyros aliquando infamis ruinis fuit. Asia duodeci urbes simul perdidit anno,priore in achaia &
macedonia.Quæcunq; enĩ ista uis mali quæ incurrit.nũc campaniã ledit circuit fatũ : & siquid diu
præterit repetit.Quædã rarius solicitat sæpius quædã nihil imune esse & innoxiũ sinit.Non homi
nes tantũ quæ breuis & caduca res nascimur urbes orbisq; terrarũ & littora:& ipsum mare i seruitu
tem fati uenit.Nos tamen nobis permansura promitimus bona fortunæ & fœlicitatẽ:cuius ex oĩ
bus rebus humanis uelocissima est leuitas.habiturã in aliquos põdus morã credimus . Et perpetua
sibi omnia promittentib⁹ in mentẽ non uenit:idipsũ supra quod stamus stabile non esse. Neq; enĩ
campaniæ istud aut achaiæ:sed omnis soli uitiũ est male choerere.& ex causis pluribus solui & fũ
ma manere partibus ruere.Quid ago? Solatiũ aduersus pericula dare promisserã. Ecce undiq; timẽ
da pronuncio.Nego quicq̃ esse quietis æternæ qd perire possit & perdere.Ego uero hoc ipsũ solatii
loco pono & quidẽ ualentissimi. Quãdoquidẽ sine remedio timor stultis est.ratio terrorẽ prudẽti
bus excutit.Imperitis magna fit ex desperatione securitas.Hoc itaq; generi humano dictũ puto :qd
illis subdita captiuitate reꝝ inter ignes & hostem stupentibus dictũ est.Vna salus uictis nullã spera
re salutẽ.si uultis nihil timere cogitare oĩa esse timẽdã : circunspicite q̃ ieuibus causis discutiamus.
Non cibus nobis.non timor.nõ uigilia.nõ somnus:sine mẽsura quadã salubria sunt. Iam intelligis
nugatoria esse nostra.& imbecilla corpuscula:fluuida nõ magis perditione uel molitione perdẽda
Sine dubio id unũ periculi nobis esset q̃ tremuit terra:q̃ subito dissipantur:ac superposita deducũt
Magni se existimãt:qui flumina & motus terraꝝ hyatusq; formidãt.Vult ille imbecillitatis suæ cõ
scius timere pictuitã:ita uidelicet nati sumus tam fœlicia sortiti mẽbra & in hãc magnitudinẽ creui
mus.& ob hoc nisi mundi partibus motis nisi cælum tonuerit.nisi terra subsederit perire non posi
mus.Vngula nos & totius quidẽ dolor:sed aliqua a latere eius scissura cõficit . Et ego timeã terras
tremẽtes quẽ crassior saliua suffocat.Ego extimescã e motum sedibus suis mare & ne æstus maiore
q̃ soleat cursu plus aquaꝝ trahẽs superueniat cũ quosdã stragulauerit potio male lapsa per sauces.
Quã stultum est mare horrere cũ scias stillicidio perire te posse.Nullũ.n.maius solatiũ mortis quã
ipsa mortalitas.Nullũ autẽ omnium istoꝝ quæ extrinsecus terrent q̃ q̃ innumebilia pericula in ip
so sinu sint,Quid enim demẽtius q̃ ad tonitrua succidere & sub terrã correpere fulminum mœtu.
Quid stultius q̃ timere mutationẽ aut subitos montiũ lapsus & irruptiones maris extra littus eiecti
cum mors ubiq; præsto sit & undiq; occurrat.Nihilq; sit tã exiguũ q̃ nõ in pernicie generis huma
ni satis ualeat? Adeo nõ debent nos ista cõfundere:tanq̃ plus in se mali habeãt q̃ uulgaris mors. Vt
contra cũ sit necessariũ e uita exire:& aliquando emittere animã maiore perire ratione uiuet. Neces
se est mori ubicũq; quandoq; stet licet ista humus & se teneat suis finibus nec ulla iacetur iniuria su
pra me q̃doq; erit. Interest ergo illa mihi.an ipsa se mihi imponat.Deducitur ingẽti potẽtia ,nescio
cuius mali rũpitur:& me immẽsam altitudinẽ adducit.Quid porro? Mors leuior in plano est.Quid
habeo qd q̃rar.si rerũ natura nõ uult iacuere ignobili lecto.si mihi,iniicit sui partẽ? Egregie uagel
lius meus in illo inclyto carmine.S icadẽdũ est inquit mihi cælo cecidisse uelim.Idẽ licet dicere.Si
cadendũ est:cadã orbe cõcusso.Non quia fas est optare publicam cladẽ sed quia ingens mortis so
latium est:terram quandoq; uidere mortalẽ.Illud quoq; proderit præsumere animo nihil hoꝝ de
os facere:nec ita minimũ aut cælũ conuerti:aut terrã.Suas ista causas habẽt nec ex imperio sæuiunt
sed quibusdã uitiis ut corpora nostra turbãtur:& tũc cum facere uidentur iniuriam accipiũt .Nobis
autem ignorãtibus uerũ omnia terribilia sunt:utpote quoꝝ mœtum raritas auget.Leuiusaccidunt
familiaria & ex insolido fermido est maior.Quare ãt quicq̃ nobis insolitũ est:quia naturam oculis
nõ ratione cõprehendimus:nec cogitamus qd illa facere possit sed tantũ qd fecerit.Damus itaq; hu
ius negligẽtiæ pœnas:tãq̃ nouis territi:cũ illa nõ sint nouased isolida.Quid ergo? Non religionẽ
incutit mẽtib⁹ & qdẽ publice ,siue deficere sol ẽ:siue luna cuius obscuratio frequẽtior:aut parte sui
aut tota delituit:longeq; magis illa actæ i transuersũ faces:& cæli magna pars ardẽs & crinita syde
ra :& plures solis orbes & stellæ p diẽ uisæ:subitiq; trãscursus igniũ multã post se lucẽ trahẽtiũ :ni
hil hoꝝ sine tiore miramur:& cũ timidi sit causã nescire nõ ẽ tanti scire ne timeas. Quãto satius est
cãs inqrere:& qd toto in hoc intẽtũ aio? Neq; enĩ illo qcq̃ iueniri dignius potest:cui se nõ tãtũ cõ
modet sed ipẽdat.Quæramus ergo qd sit qd terrã ab infimo moueat.qd tanti molẽ põderis pellat
qd si illa ualẽtius.qd tantũ onus ui sua labefactat,cur mõ tremat.mõ laxata subsidat.Nũc i partes di
uisa discedat & alias iteruallũ ruinæ suæ diu seruet:alias cito cõprimat . Nũc amnes magnitudinis

nocte conuertat introrsus. Nunc nouos exprimat: aperiat aliquãdo aquarum calentium uenas: aliquãdo refrigeret: igneſq; nunq; per aliquod ignotũ antea montis aut rupis foramẽ emittat: aliquando nothos & p ſecula nobiles cõprimat. Mille miracula mouet: faciẽ mutãt locis & deiert montes. Subrigit plana: ualles exũperat. nouas in profũdo inſulas erigit. Hæc ex qbus cauſis accidũt: digna reſ excuti. Quod inq; erit precium opere: quo nullum maius eſt noſcere naturã. Neq; enim quiq; habet in ſe huius materiæ tractatio pulchrius cũ multa habeat futura uſui: q̃ q; hominẽ magnificentia ſui detinet nec mercede ſed miraculo colitur. Inſpiciamus ergo qd ſit propter qd̃ accidat hæc. Quoq; eſt adeo mihi dulcis inſpectio quãuis aliquando de motu terræ uolumen iuuenis ædideri. tamen tentare nec uoluerim & experiri. Aetas aliqd nobis aut ad ſcientiã aut certe ad diligentiã adiecerit. Cauſam qua terra cõcutitur alii in aqua eſſe: alii in ignibus: alii in ipſa terra: alii in ſpiritu putauere: alii in pluribus: alii in oĩbus. Quidã liquere ipſis aliquã ex iſtis cauſam dixerũt. ſed non liquere quæ eſſet. Nunc ſingula proſequamur. Illud ante oĩa mihi dicendũ eſt opiniones ueteres parum exactas eſſe & rudes. Circa uerũ adhuc errabitur. Noua oĩa erãt primo tentantibus. poſt eadẽ illa limata ſũt. & ſi quid inuentũ eſt: illis nihilominus referre debet acceptũ. Magni animi res ſuit: rerũ naturæ latebras dimouere: nec conceptũ exteriori eius cõſpectu introſpicere & ĩ deorũ ſecreta deſcendere. Plurimum ad inueniendũ contulit qui ſperauit poſſe reperiri. Cum excuſatione itaq; ueteres audiendi ſunt. Nulla res cõſumata eſt dum incipit. Nec in hac tantũ re oĩum maxima atq; inuolutiſſima inq̃ etiam cum multũ actum erit. Omnis tamẽ ætas quod agat inueniat: Sed in omni alio negotio longe ſẽp a pfecto fuere principia. In aq̃ cãq; eẽ nec ab uno dictũ ẽ nec uno mõ. Thales Mileſius totã terrã ſubiecto iudicat humore portari & innatare: ſiue illud oceanũ uocans ſiue mare: ſiue alterius naturæ ſimplicem adhuc aquã & humidum elementũ. Hac inquit unda ſuſtinetur orbis uelud aliquod grande nauigiũ & graue his aquis quas præmit. Superuacuũ eſt reddere cauſas propter quas exiſtimat grauiſſimã partem mundi non poſſe ſpiritu tã tenui fugaciq; geſtari. Non enim nũc de ſitu terrarum ſed de motu agitur. Illud argumẽti loco ponit aquas eſſe in cauſa quibus hic orbis agitatur q̃ in omni maiore motu erũpunt fere noui fontes: ſicut in nauigiis quoq; uenit ut ſi indita ſunt & abiere ĩ latus aq̃ ſorbeant q̃ ioĩ onore eorũ q̃ uehit ſi ĩmodice depreſſa ſũt: aut ſup diffundãt: aut certe dextra ſiniſtraq; ſolito magis ſurgit. Hãc opinionẽ falſã eẽ nõ ẽ diu colligẽdũ Nam ſi terrã aq̃ ſuſtineret & ea aliquãdo concuteret: ſp moueret: nec agitari illã miraretur ſed manere cũ tota cõcuteretur. non ex parte. Nunq; enĩ nauis dimidia iactatur. Nunc uero terræ non uniuerſarum: ſed ex parte motus eſt. quomodo ergo fieri põt ut q̃ totum uehitur totũ non agitetur: ſi eo quo uehitur agitatũ eſt? At quare aquæ erumpũt? Primũ omnium ſæpe tremuit terra & nihil humoris noui fluit. Deinde ſi ex hac cã unda prorũperet a lateribus terræ circunfunderetur: ſicut in fluminibus ac mari uidemus accidere ut incrementũ aquarum: quotiens nauigia decidũt ut in lateribus maxime appareat. Ad ultimũ non tam exigua fieret quantũ dicit eruptio. nec uelut per rimã ſentẽtiam ſubreperet ſed fieret ingens inundatio: ut ex infinito liquore & terẽte uniuerſa. Quidã motum terrarum aquæ imputauere: ſed nõ ex eadem cã. Per omne inquit terram: multa aquæ genera decurrunt. Alicubi perpetui amnes: quorũ pernauigabilis: etiam ſine adiutorio imbrium magnitudo eſt. Hinc nilus per æſtatẽ ingentes aquas inuehit. Hinc q̃ medius inter pacata & hoſtilia fuit. Danubius ac Rhenus. Alter ſarmaticos impetus cohiens & Europã Aſiamq; diſcriminans. Alter Germanos auidã gentem belli repellens. Adiice nũc patentiſſimos lacus: & aqua populis inter ſe ignotis circũdata & reluctãtes nauigio paludes ne ipſis quidẽ iter ſe peruias qbus incoluntur. Deinde tot fontes: tot capita fluminum ſubito ſe: & ex occulto amnes uomentia. Tot deinde ad rẽpus collectos torrentiũ impetus quorum uires tã repentinæ q̃ breues. Omnis aquarũ & inter terrã natura facieſq; eſt. Illic quoq; aliæ uaſto curſu deferuntur & in præceps uolutæ cadũt. Aliæ languidiores in uadis refundũtur & leuiter ac quiete fluunt. Quis aũt neget uaſtis illa receptaculis cõcipi & ceſſare multi inertes locis? Non eſt diu probandũ ibi multas aquas eſſe. ubi omnes ſunt. Neq; enĩ ſufficere tellus ad tot flumia ædenda: niſi ex repoſito multoq; ſunderet. Si hoc uerũ eſt neceſſe eſt aliqñ illic amnis excreſcat: & relictis ripis iuolentus ĩ obſtãtia incurrat. Sic fiat motus alicuius partis ĩ quã motus impetũ dedit: & aquã donec creſcat uerberabit. Põt fieri ut aliquã regionem riuus fluẽs excedat: ac ſecum trahat aliquã molẽ quando lapſa ſuper poſita quatiantur. Iam uero nimis oculis permittit. nec illos ſcit producere ultra animũ: qui non credit eſſe in abſcondito terræ ſinus maris uaſti. Nec enĩ uideo quid prohibeat uel obſtet: quo minus habebatur aliquod etiã in abſcondito littus: & per occultos aditus receptum mare quod illic quoq; tantundẽ loci tenet: aut fortaſſis hoc amplius quo ſuperiora cũ tot animalibus erant diuidẽda. Obſtruſa enĩ etiam ſine poſſeſſore deſerta. liberius undis uacãt. Quas quis uetat illic fluctuare: & uentis quos omne intetuallũ terrarum & omnis aer creat impelli? Poteſt ergo maior ſolito exorta tẽpeſtas aliquã partem terrarum impulſam uehemẽtius commouere. Nam apud nos quoq; multa quæ procula mari fuerant ſubito eius acceſſu uapulauere: & uillas ĩ cõſpectu collocatas: fluctus qui lõge audiebatur inuaſit. Illic quoq; poteſt recedere ac retegere pelagus infernum quorum neutrum fit ſine motu ſuperſtantium. Non quidẽ exiſtimo diuntem heſitaturum.

Non credam eſſe ſubteraneos amnes & mare abſcõditum. Vnde enim iſta prorumpũt. unde ad nos ueniunt niſi quod origo humoris incluſa eſt? Age cũ uides interruptum tigrim: in medio itineris necari & non uniuerſum auerti: ſed paulatim nõ apparentibus damnis minui primum: deide conſumi. Quo illum putas abire niſi in obſcura terrarum. utiq; cum uideas emergere iterum nõ minor ẽ eo qui prior fluxerat. Quid cum uides: Alpheũ celebratũ poetis in achaia mergi & in ſicilia rurſus tranſiecto mari effundere amœniſſimũ fontem. Aretuſam. Neſcis autem inter opiniones qbus narrantur. Nili æſtiua inundatio & hãc eſſe a terra illum erũpere & augeri nõ ſupernis aquis ſed eximo reditis? Ego quidẽ Centuriones duos. quos Nero Cæſar ut aliarũ uirtutũ. ita notitiæ inter primis amantiſſimus ad inueſtigãdum caput nili miſerat audiui narrãtes lõgum illos iter peregiſſe cũ a rege Ethiopiæ inſtructi auxilio: cõmendatiq; proximis regibus penetraſſẽt ad ulteriora quidem aiebant. Peruenimus ad immẽſas paludes quarum exitum: nec incole nouerãt. nec ſperare quiſq; poteſt. ita implicatæ aquis herbæ ſũt & aquæ nec pediti enatabiles. nec nauigio: q̃ niſi paruũ & unius capax limoſa & obſita palus nõ ferat. Ibi inquit uidimus duas petras ex quibus ingens uis fluminis excidebat. Sed ſiue caput illa: ſiue acceſſio eſt nili. ſiue tũc naſcitur. ſiue ĩ terras ex priore recepta curſu redit. nonne tu credis illã quicquid eſt ex magno terrarũ lacu aſcendere? habeant enim oportet pluribus locis ſparſum humorẽ: & in imo coactum: ut eructare tãto impetu poſſint. Ignẽ cauſã motus quidã ſed & qdã nõ ob eãdẽ cauſã iudicãt. In primis Anaxogoras. q extimat ſimili pene ex caſa & aere concuti terrã. Cum in inferiorẽ partem: ſpũs craſſum aera & in nubes coactũ ex eadem uia q̃ apud nos quoq; nubila frãgi ſolent rũpit & ignis ex hoc colliſu: nubiũ curſuq; eliſi aeris emicuit. Hic ipſe in obuia occurrit: exitũ quærens: ac diuellit repugnãtia donec per anguſtã aut nactus eſt uiam exeundi ad cælum. aut ui aut iniuria fecit. Alii in igne cauſã quidẽ eẽ ſed nõ ob hoc iudicãt: ſed quia pluribus obuius locis ardeat & ꝓxima quæq; cõſumat. Quæ ſi quãdo exeſa ceciderint: tũc ſeq motum earum partiũ quæ ſubiectis ãminiculis deſtitutæ labã donec corruere nullo occurrente q̃ onus exciperet: tunc caſmata: tũc hiatus uaſti aperiũtur: aut cũ dubitauere ſuper ea ſeq; ſupſũt: ſtatq; componunt. Hoc apud nos quoq; uidemus accidere quotiẽs incẽdio pars ciuitatis laborat cum exuſtæ trabes ſunt: aut corrupta quæ ſuperioribus firmamẽtũ dabant. Tunc diu agitata faſtigia concidũt: & tãdiu deferunt atq; increta ſunt: donec in ſolido reſederũt. Anaximenes ait terrã ipſã ſibi eẽ cauſam motus nec extrinſecus incurrere q̃ illã impellat: ſed inter ipſã & ĩ ipſam. Quaſdam enĩ partes eius decidere. quas aut humor ſoluerit: aut ignis excederit: aut ſpiritus uiolentia decuſſerit. Sed his quoq; ceſſantibus nõ deeſſe propter qd̃ aliquid abſcedat aut reuellatur. Nam primũ omnia, uetuſtate labuntur: nec quicq̃ tutũ a ſenectute eſt. Hæc ſolida quoq; & magni robotis carpit. Itaq; quẽ admodum in ædificiis ueteribus quædã non percuſſa tamẽ decidũt: cum plus ponderis habuere q̃ uirium: ita in hoc uniuerſo terræ corpore euenit ut partes eius uetuſtate ſoluãtur: ſolutæ cadãt & tremorem ſuperioribus afferrãt. Primum dũ abſcedunt. nihil utiq; magnũ ſine motu eius cui heſit abſciditur. Deinde cũ ceciderunt ſolido exceptæ reſiliũt. Pilæ more quæ cum cecidit exultat ac ſæpius pellitur: totiẽs a ſolo in nouũ impetum miſſa. Siuero inſtãtibus aquis delata ſũt. hic ipſe caſus uicinia concutit fluctũ quem ſubitum uaſtũq; illiſum ex alto pondus eiicit. Quidã ignibus quidem aſſignant hunc tremorem ſed aliter. Nam cũ pluribus locis ferueãt neceſſe eſt ingentẽ uaporem ſine exitu uoluat. qui ui ſua ſpiritũ intendit. & ſi actius inſtitit oppoſita diffundit. Si uero remiſſior fuit: nihil amplius q̃ mouet. Videmus aquã ſpumare igne ſubiecto. Quod ĩ hac aq̃ facit icluſa & anguſta: multo magis illũ facere credamus cũ uiolẽtus ac uaſtus ingẽtes aquas excitat. Tunc ille uaporationem innũdantium undarum: qcquid pulſauerit agitatur. Spiritũ eſſe qui moueat & plurimis & maximis auctoribus placet archelaus antiquitatis diligẽs ait ita uẽti in concaua terrarũ deferuntur. Deinde ubi iam omnia ſpatia plena ſunt & inquantũ aer potuit denſatus eſt. his qui ſupuenit ſpũs priorem præmit & elidit ac frequentibus plagis primo cogit de inde perturbat. Tunc ille querẽs locũ omnes anguſtias dimouet: & clauſtra ſua conatur eſtringere. Sic uenit ut terræ ſpiritu luctãte & fugam querente moueãtur. Itaq; cum terremotus futurus eſt præcedit aeris trãquilitas: & quies: uidelicet quia uis ſpiritus quæ cõcitare uetos ſolet inferni ſede detinetur. Nunc quoq; cũ hic motus ĩ campania fuit q̃is hyberno tẽpore & inquieto per ſuperiores dies a cælo aer ſtetit. Quid ergo. Nũ q̃ ſtante uento terra cõcuſſa eſt admodum raro duo ſimul flauere uenti. Fieri tamẽ & poteſt & ſolet q̃ ſi recipimus & conſtat duos uẽtos rem ſimul gerere. quid nam accidere poſſit. ut alter ſuperiorẽ aera agitet: alter infernũ. In hac ſẽtentia licet ponas Ariſtotelem & diſcipulũ eius Theophaſtrũ: nõ ut græcis uiſum eſt diuini tamẽ & dulcis eloqui uirũ & nitidi ſine labore: quid utriq; placeat ẽxponam: ſemper aliqua euaporatio eſt e terra quæ modo arida eſt. modo humido mixta. hic ab infimo ædita & inquãtum potuit data cum ulteriorem locũ in quem exeat non habet retro fertur atq; in ſe reuoluitur: dum rixa ſpiritus reciprocantis iactat obſtãtia & ſiue interclusus ſiue per anguſta eniſus ẽ: motũ ac tumulutũ faciet. Stratõ ex eadẽ ſchola ẽ. qui hanc partẽ philoſophiæ maxĩe coluit & rerũ naturæ inquiſitor fuit. Huius tale decretum eſt frigidum: & calidum ſẽper in cõtraria abeũt & una eẽ nõ poſſunt. eo frigidũ cõfluit unde uis calida diſceſſit, & iuicẽ ibi callidũ ẽ unde frigus expulſũ ẽ

Hoc quod dico uerum est:sed utrunq; in cõtrarium agi ex hoc tibi appareat. Hybern. repore cum semper terram frigus est: calent putei,nec minus specus atq; omnes sub terra recessus qa eo se calor contulit superiora possideti frigori cedens qui cũ in inferiora peruenit & eo se quatum poterat in gressit:quo desior.Hoc ualidior est.huic alius supe uenit cui necessario cõgregatus ille iam & ian gustum præssus loco cedit.Idem ecõtrario uenit cum uis maior frigidi illata in cauernis est. Quic quid illic callidi latet frigori cedẽs abit in angustum & magno impetu agitur quia nõ patitur utriusq; natura cõcordiam:nec in uno moram.Fugiens ergo & omnimodo cupiẽs excedere iproxima quæq; remollitur ac iactat.Ideoq; anteq terra moueatur solet mugitus audiri nẽtis in abdito tumultuatibus.nec aliter posset ut ait noster Virgilius sub pedibus mugire solú & fuga celsa moueri,nisi hoc esset uentorum opus.Vices deinde huius pugne sunt:desit calidi cõgregatio ac rursus eruptio. Tunc frigida compescũtur & succedunt:mox fura potentiora dum alterna uis cursat & ultro citro q; spiritus commeat terra cõcutitur.Sunt qui existimẽt spiritũ quidem & nulla alia ratione tremere terram:sed ex alia causã quã Aristoteli placuit.Quid sit q; ab his dicatur audi.Corpus nostrum & sãguine irrigatur & spiritu qui per sua itinera decurrit.Habemus autem quædã angustiora animæ receptacula per quæ nihil amplius q̃ ineãt:quædam patentiora in quibus colligitur & ũde diuiditur in partes.Sic hoc totum terrarum omnium corpus & aquis quæ uicẽ sanguínis tenẽt:& uẽtis quos nihil aliud quisq̃ animam uocauerit peruium est.Hæc duo alicubi cõcurrunt alibi consistunt. Sed quemadmodum i corpore nostro dum bona ualitudo est uenarum quoq; imperturbata mobilitas modum seruat nisi aliquid aduersi est:micat crebrius & suspiria atq; anhelitus laborãtis ac sessi signa sunt.ita terræ quoq; dum illis positio naturalis est & incõcussæ manent cũ aliquid peccatur tũc uelut ægri corporis motus est spiritu illo qui modestius pfluebat:icto uehemẽtius & q̃ssante uenas suas.Nec ut illi paulo ante dicebãt:quibus animal placet esse terram:nisi hoc est quẽadmodum animal totam uexationem sentiet.Neq; enim in nobis febris alias partes moratius impellit sed per omnes pari æqualitate discurit.Vide ergo nũc quid intret in illam spiritus ex circũfuso aere quicq̃ diu habet exitum sine iniuria labitur.si offendit aliquid & incidit q̃ uiam claudat:tũc oneratur primo infundente se a tergo aere.Deinde per aliquam rimã maligne fugit:& hoc acrius fertur quo angustius.Id sine pugna nõ potest fieri:nec pugna sine motu.At si nec rimã quidem per quam effluat inuenit:conglobatus illic fuerit:& huc atq; illo circũagitur:aliq; deiecit:illa intercidit. cũ tenuissimus idemq; fortissimus & irripiat quis in abstracta & quicquid itrauit ui sua diducat & dissipet tũc terra iactatur.Aut enim datura uento locũ discedit.aut cum dedit in ipsam qua illum emisit cauernam fundamento spoliata cõsidit.Quidam ita existimãt.Terra multis locis perforata est. Nec tãtum primos illos additus habet:quos uelut spiramẽta ab imo sui recepit sed multos illi casus iposuit. Alicubi deduxit quicquid superne terreni erat. Aqua alia torrẽtes cecidere:alia æstibus magnis diruptа patuere,Per hæc interualla intrat spiritus. Quem si icludit marc & adegit nec fluctus retro abire permisit:tamen ille exitu simul redituq; præcluso uolutatur,Et quia in rectũ non potest tendere:qd̃ illi naturale est in sublime se intendit & terram premẽtem reuerberat. Etiam nũc dicendum est qd̃ plurimisq; auctoribus placet & in quod fortasse fiet disentio. Non esse terrã sine spiritu palam est. Non tamẽ illo dico quo se tenet ac partes sui iũgit: qui inest etiam saxis mortuisq; cõporibus:sed illo dico uitali & uegeto & alẽte omnia.hoc nisi haberet quomodo tam arbustis spiritum infunderet non aliunde iuuẽcibus & tot satis qnemadmodum tã diuersis radices aliter atq; aliter in se metas foueret quasdas summa receptas parte:quasdas altius tractas.nisi multũ haberet animæ:tã multa tam uaria generãtis & austu atq; alimẽto suo educantis.Ieuibus adhuc argumẽtis ago. Totũ hoc cælum quod igneus æther mundi summa pars claudit.Omnes heæ stellæ:quarũ inueniri non pôt numerus.Omnis hic cælestium cœtus aut alia præterea.Hic tamẽ prope a nobis agens cursum sol omnì terrarum ambitu nõ semel maior alimẽtum ex terreno trahunt & inter se partiũtur. Nec uno alio.s.q̃ halitu terrarum sustinẽtur.Hoc illis alimẽtum hic pastus est.Non posset autem tam multa tantoq; seipsa mora nutrire.nisi plena esset animæ:q̃ per diem ac noctẽ ab omnibus partibus sui fũdit.fieri enim nõ potest:ut non multum illi supersit ex qua tantũ petitur ac sumitur.& ad tempus qdem q; exeat nascitur.Nec enim nascitur.Nec enì esset perẽnis illi copia suffecturi in tot cælestia spiritus nisi inuicem ista concurrerẽt & in illud alia soluerẽtur.Sed tamen necesse est abũdet ac plena sit & ex condito proferat.Non est ergo dubiũ quin multũ spiritus lateat intus & cæca sub terra spatia aer latus obtineat.Quod si uerũ est necesse est id sæpe moueatur qd̃ re nobilissima plenũ est.Nũquid enim dubium esse potest cuiq̃ quin nihil sit tã inquietũ q̃ aer & tã uersabile & uagatione gaudens?Sequitur ergo ut naturã suam exerceat & qd̃ semper moueri uult aliquãdo & alia moueat.Id quando fit?Cũ illi cursus interdictus est.Nã q̃diu nõ impeditur id placide cũ offenditur & retinẽ insanit:& moras suas arripit.nõ aliter q̃ ille poeta indignatus Araxes. Quãdiu illi facilis & liber & alueus primas quasq; aquas explicat.Vbi saxa manu uel casu in latere præssere uenientẽ & tunc ipetum mora quærit & quo plura oppusita sunt:plus iuenit uiriũ,Omnis enì illa unda q̃ atergo supeuuit & in se crescit:cũ onus suũ sustinere nõ potuit ui ruina parat & pna cũ his q̃ obiiciebat ausugit.

Idẽ spiritus q̃ quo uehemẽtior agiliorq; est citius eripitur:& uehemẽtius septus oẽs disturbat.Ex quo motus fit,s.eius partis sub q̃ pugnatũ est.Quod dicitur uerũ eẽ ex illo ꝓbatur.Sæpe enim terremotus fuit.Sic nõ pars eius alt̃ dirupta est inde uentus p multos dies fluxit, ut traditur factũ eo motu quo chalcis laborauit apud Asclepiodotũ.Inuenies auditorẽ possidonii in his ipsis questionũ naturæ causis.Inuenies & apud alios auctores hyatne uno loco terram:& inde nõ exiguo tẽpore spiras se uẽtũ,qui,s.illud itus ipse sibi fecerat. per qd̃ ferebatur.Maxima ergo cã est pp quam terra mouetur.Spiritus natura citus & locũ e loco mutãs.Hic q̃diu nõ impellitur:& in uacãti spatio: latet:iacet innoxius:nec circũuectis molestus est,Vbi illũ extrinsecus superueniẽs causa solicitat compellit;q; & in arcũ agit.sadhuc cedit tantũ & uagatur. Vbi erepta discedendi facultas eos anxios cohibet. Tunc magno cũ murmure mõtis circum clausstra fremit. Quæ diu pulsata cõuellit ac iactat:eo acrior quo cũ ualentiore mora luctatus est. Deinde cum circa perlustrauerit omne quo tenebatur: nec potuit euadere:inde quo maxime ipactus est retilit:& aut per occulta diuidit ipso terremotu rarita te facta,aut per nouum uulnus emicuit.Ita eius nõ potest uis tanta cohiberi nec uentũ tenet ulla cõpages.soluit enim qd̃cunq; uinculũ & omne onus fert secũ:sususq; per minima laxamentũ superatus indomita naturæ potẽtia libera est:utiq; cũ concitatus sibi ius suũ uindicat. Spiritus uero iuicta res est.nihil,n.erit qd̃ luctantes uentos tẽpestatesq; sonoras imperio præmat: ac uinclis ac carcere frenet,Sine dubio poetæ hũc uoluerãt uideri carcerẽ in quo sub terra clausi laterent.Sed quod nõ intellexerunt,nec id qd̃ clausum est esse adhuc uentũ,nec id quod uentus est posse iã claudi. Nã quod in clauso est.quiescit & aeris statio est.Omnis in fuga uẽtus est. Etiã nunc & illud accidit his argumentis per qd̃ appareat q; motũ efficit spũs:q; corpora quoq; nostra non aliter tremunt q̃ si spiritũ aliqua cã conturbat cũ timore contractus est:cum senectute languescit & uenis torpẽtibus marcet: cum frigore inhibetur:aut sub accessionẽ cursu suo deiicitur.Nam q̃diu sine iniuria pfluit & ex more procedit.nullus est tremor corpori.Cũ aliquid occurrit quod inhibeat eius officiũ: tunc parum potens in perferẽdis his quæ suo uigore tenebat:deficiẽs concutit quicquid integrũ tulerat.Metrodorum chiũ quia necesse est audiamus qd̃ uult sententiæ loco dicentẽ.Nõ enim permitto mihi neas quidẽ opiniones præterire quas iprobo.cum satis sit omniũ copiam fieri,& quæ improbamus damnare potius q̃ præterire.Quid ergo dicit?Quomodo cũ in dolio cantus uox illa per totũ cum quadam discussione percurrit ac resonat:& tam leuiter mota:tamen circuit non sine tactu eius tumultuq; quo inclusa est.Sic speluncarũ sub terra pendentiũ uastitas habet aera suũ,Quem simul alius superne incidẽs percussit:agitat nõ aliter q̃ illa de quibus paulo ante retuli: inania idito clamore sonuerunt.Veniamus nunc ad eos qui omnia ista quæ retuli i causa esse dixerũt:aut ex his plura.Democrit⁹ plura putat.Ait enì motũ aliquãdo spiritu fieri:aliquãdo aq̃ aliquãdo utroq;.Et id hoc mõ ꝓsequitur aliqua pars terræ cõcaua ẽ:in aquæ magna uis cõfluit.Ex hac est aliquod tenue & cæteris liquidius.Hoc cum superueniente grauitate reiectũ ẽ:terris illiditur & illas mouet.Nec enim fluctuari potest sine motu eius in qd̃ impingitur.Etiam nũc quomodo despiritu dicebamus. De aq̃ quoq; dicendum est.Vbi in unum locum cõiecta est & capere se desierit.aliquo incumbit & primo uiã pondere aperit deinde impetu.Nec enim exire nisi per deuexũ potest, diu inclusa: nec in directum cadere moderate:aut sine cõcussione eorum per quæ in quæ cadit.Si uero cũ iam rapi cœperit aliquo loco subsistit & illa uis fluminis in se reuoluta est in continentem terram repellitur:& illã qua parte pẽdet exagitat maxime.Preterea aliquãdo madefacta tellus liquore penitus accepto altius sedit.& fundus ipse uitiatus.Tunc ea pars præmitur in quã maxime aquarum ingẽtium pondus inclinat.Spiritus uero nõnunq̃ impellit undas & si uehemẽtius institit: eam.s.terræ partem mouet in quã coactas aquas intulit,Nõnunq̃ in coacta itinera cõiectus & exitũ q̃rẽs mouet omnia:& terra autẽ penetrabilis uẽtis est.& spiritus subtilior ẽ q̃ ut possit excludi uehemẽtior q̃ ut sustineri cõcitatus ac rapid⁹.Omnes istas eẽ posse casus Epicurus ait:pluresq; alias tẽtat & alios q aliqd unũ ex istis eẽ affirmauerũt.corripit cũ sit arduũ de his q̃ cõiectura sequẽda sunt aliqd certi ꝓmittere. Ergo ut ait: Potest terram mouere aquam si partes aliquas eluit & abrasit quibus desiit posse extenuatis sustineri q; integris retabatur.potest terrã mouere impressio spiritus.fortasse enim aer & extrinsecus alio itrante aere agitatur.Fortasse aliqua parte subito decidẽte percutitur & tamẽ motum capit. Fortasse aliqua pars terræ uelut colúnis quibusdã ac pilis sustinetur. Quibusdã uiaticisi ac recedentibus :remit pondus impositum.Fortasse calida uis spiritus in ignẽ uersa & flumini similis cum magna strage obstantium ferẽ. Fortasse palustres & iacentes aquas aliquis flatus impellit:& inde aut ictus terram quatit:aut spiritus agitatio ipso motu crescẽs & se incitans ab imo in sũma usq; pertertur.Nullam tamen illi placet causã motus esse maiorem q̃ spiritũ. Nobis quoq; placet hunc spiritum esse q tãta possit conari:quo nihil ẽ in rerũ natura potẽtius nihil achrius:sine quo nec illa qdẽ q̃ uehemẽtissima sunt ualẽt.Ignẽ spiritus cõcitat.aquæ si uẽtũ detrahas inertes sũt.Tũc demũ impetũ sumunt cũ illas agit flatus & pôt dissipare magis spatia terrarũ:& nouos mõtes subiectos extollere & ĩsulas nõ ante uisas imedio mari ponere,therẽ & thernã hãc nostræ ætatis isulã spectãtibus nobis ĩ ægeo mari natã qs dubitat.qn lucẽ spũs uexerit.Duo genera sunt ut Possidonio placet qb⁹ mouẽ terra

Vtriuſq; nomẽ ẽ ꝓpriũ. Altera ſuccuſſio eſt cũ terra quatit̃.& ſurſũ ac deorſũ mouetur. Altera inclinatio q̃ i altera mutat nauigii more. Ego & tertiũ ilud exiſtio q̃ noſtro uocabulo ſignatũ eſt. nõ eni ſine cauſa tremotẽ terræ dixere maiores q utriq; diſſimilis eſt. nã nec ſuccutiũtur tut oia nec inclinatur ſed uibrãtur. Res animime in hmõi caſu noxia ſ. ut lõge pernitioſior eſt inclinatio cõcuſſione. Nam niſi celeriter ex altera parte ꝓbauit motus qui inclinata reſtituat ruina neceſſario ſequitur. Cũ diſſimiles hii motus inter ſe ſint: cauſæ eorũ diuerſæ ſunt. prius ergo de motu quatiẽte dicamus. Siquãdo magis onera per uices uehiculoꝝ plurimũ tracta ſunt & rotæ maiore uiã in ſalebras incidere unt terrã cõcuti ſenties. Aſclepiodotus ſalebras dixit cũ petra e latere mõtis abrupta cecidiſſet edificia uicina tremore collapſa ſunt. Idẽ ſub terris fieri põt ut ex his quæ impẽdere rupibus aqua reſoluta magno põdere ac ſono in ſubiacẽte cauernã cadat eo uehemẽtius: quo aut plus põderis uenit aut altius: & ſic cõmouetur omne tectum cauatæ uallis nec tamẽ pondere ſuo abſcindi ſaxa credibile eſt: ſed cum flumina ſupta ferrãtur aſſiduus humor cõmiſſuras lapidum extenuat: & quotidie his ad quæ religatus eſt auferit: & illã ut ita dicam cutẽ qua cõtinetur abradit. Deinde lõga per æuum diminutio uſq; eo infirmat illa quæ quotidie attriuit ut deſinãt eẽ oneri ſetendo. Tunc ſaxa uaſti põderis decidũt. Tunc illa præcipitata rupes qcquid ab illo repercuſſit non paſſura cõſiſtere ſonitu uenit & ruere omnia uiſa repẽte ut ait Virgilius noſter, huius motus ſuccidẽtis terras hæc erit cã Adalteram träſeo. Rara terræ natura eſt multũq; habẽs uacui per has uarietates ſpiritus ferẽ. Qui ubi maior influxit nec emittitur cõcutit terram. Hæc placet & aliis ut paulo ante retuli cauſa. Siqd apud te profectura teſtium turba eſt. Hãc etiã Caliſthenes probat non contemptus uir fuit. n. nobile ingenium & furibũdum regis impatiens. Hoc eſt Alexãdri crimẽ æternum: quod nulla uirtus: nulla bellorum fœlicitas redimet. Nam quotiẽs quis dixerit occidit. Perſarũ multa milia opponeẽ & Caliſthenes. Quotiens dictum erit occidit Dariũ penes quẽ cum magnum regnũ erat: dictũ erit oia oceano tenus uicit. Ipſe quoq; tentauit nouis claſſibus & imperiũ ex angulo traciæ uſq; ad oriẽtis terminos protulit: dicetur ſed Caliſthenẽ occidit. Omnia licet antiquã ducũ regumq; exẽpla tranſierit. Ex his quæ fecit nihil tam magnũ erit q̃ ſcelus. Hic Caliſthenes in libris in qbus deſcripſit quenadmodum illice buriſq; merſe ſunt. quis illos caſus i mare uel in illas mare immerſit: dicit id qd̃ in priore parte dictum eſt. Ipũs inter terra per occulta foramina quẽadmodũ ubiq; ita & ſub mari. Deide cũ obſtructus ille trames per quẽ deſcenderat. Reditum aũt illi atergo reſiſtens aqua abſtulit huc & illuc ferẽ & ſibi ipſe occurrens terrã labefactat. Ideo frequẽtiſſime mari oppoſita uexãtur. Inde Neptuno hæc aſſignata maris mouẽdi potentia. Quiſquis prius literas græcas dedicit ſcit illiũ apud homerũ ſibi tona uocari. Spiritũ eẽ hoc mali cauſã & ipſe cõcentio de quot diſpurabo quõ itret hic ſpiritus. utrũ per tenua foramina nec oculis cõprehenſibilia: an p maiora ac potẽtiora. & utrum ab imo anetiã p ſumma terrarũ. Hoc incredibile eſt. Nã in noſtris quoq; corporibus: cutis ſpiritũ reſpuit: nec eſt illi introitus niſi p quem trahitur. nec conſiſtere quidẽ a nobis receptus põt. niſi in laxiore corporiptes Non eni inter neruos pulpaſue: ſed inuiſcentibus & patulo interioris partis receſſu cõmoratur. Idẽ de terra ſuſpicari licet. uel ex hoc q̃ motus nõ i ſumma terræ circaue ſũma eſt: ſed ſubter & ab imo: hoc indicium eſt q̃ altitudinis profũda maria iactantur. motis ſcilicet his ſupra quæ fuſa ſũt. Ergo ueriſimile eſt terram ex alto moueri. & illic ſuper i cauernis ingẽtibus concipi. Immo inquit ceu cũ frigore inhorruimus tremor ſequitur. ſic terras quoq; ſpiritus ex trinſecus accidẽs quaſſat. Quod nullo modo poteſt fieri. Algere enim debet ut idem illi accidat quod nobis quos externa cauſa in horrorem agit. Accidere autem terræ ſimile quiddã noſtræ affectionis: ſed non ex ſimili cauſa conceſſerim. Illam interior & altior in iuria debet impellere: cuius rei argumẽtum uel maxime hoc poteſt eſſe q̃ cum uehementi motu adapertum ingenti ruina ſolum eſt: totas nonnunq̃ urbes & recipit hiatus ille & abſcondit. Tucydides ait circa peloponeſiaci belli tempus. Athlãtem inſulam aut totam aut certe maxima ex parte ſuppreſſam. Idem ſidoniæ accidiſſe poſſidonio crede. Nec adhuc teſtibus opus eſt. Meminimus enim terris interno motu diuulſus loca de ſerta & campos interiſſe. Quod iam dicam quẽadmodum exiſtimem fieri. Cum ſpiritus magna ui in uacuum terrarũ locũ penitus applicuit cœpitq; rixari: & de exitu cogitare. Latera ipſa inter q̃ latet ſæpius pcutit: ſupra q̃ urbes interdũ ſitæ ſunt. Hec nõnunq̃ adeo cõcutitur ut ædificia ſuppoſita ꝓcũbãt. Nõnunq; i tantũ ut parietes qbus ſertur oẽ regimẽ: caui decidãt i illũ ſubteriacẽtẽ locũ: totæq; urbes in imẽſã altitudinẽ uergũt. Si uelis credere aiũt aliquãdo oſſam: olipo coheſiſſe. Deide terrarũ motu receſſiſſe: & ſciſſã unius magnitudinẽ mõtis i duas partes tũc effugiſſe Peneõ q paludes qbus laborat Theſſalia ſiccauit abductis i ſe q̃ ſine exitu ſtagnauerãt aqs: Ladõ flumẽ iter helym & megalepoli medius eſt: quẽ terrarũ motus effudit. Per hoc qd ꝓbo? In laxos ſpecus. Quid eni aliud appellẽ loca uacua ſub terras ſpũ cõuenire? q̃ niſi eſſẽt magna terrarũ ſpatia cõmouerẽtur & una multa titubarẽt. Núc exigue ptes laborãt. nec unq̃ p ducẽta miliaria motus extẽditur: Ecce hic q̃ ſplicuit fabulis orbẽ. nõ träſcẽdit cãpaniã. qd dicã cũ calcis tremuit thebas ſtetiſſe. Cũ laborauit egie tã ꝓpiq̃s illi patrias de motu nihil audiſſe. Illa uaſta cõcuſſio q̃ duas ſũpſit urbes. Helicẽ & Buri: circa egiũ cõſtitit. Apparet ergo itãtũ ſpatiũ motũ ptẽderet quãtũ illa ſub terris uacãtis loci inanitas pateat. poterã ad hoc ꝓbãdũ

abuti auctoritate magnoꝝ uirorum qui ægyptum nunquã tremuiſſe tradũt. Rationẽ aũt huius rei hanc reddunt: q̃ ex limo tota cõcreuerit. Tantũ Homero fides eſt: obertat a cõtinẽti phares quantũ nauis diurnũ curſu metui plenis lata uelis põt ſed a cõtinenti admota eſt. Turbinis. n. defluens. Nilus multũq; ſecum ſceni trahens: & id ſubinde ꝓponẽs prioribus terris ægypto annuo in cremẽto ſemper ultra tulit. Inde pinguis & limoſi ſoli eſt nec ulla interualla in ſe habẽs & hoc creuit inſolidũ areſcente limo: cuius preſſa erat & ſedens ſtructura. Cũ partes glutinarẽtur: nẽ quicq̃ inane interuenire poterat. Cum ſolido liquidũ: ac mole ſemper accideret. ſed mouetur & ægyptus & delos quã Virgilius ſtare iuſſit. Immotãq; cæli dedit contẽnere uẽtos. Hãc philoſophi quoq; credule gentis exerũt nõ moueri auctore Pyndaro. Thucydides ait antea qdem imotã fuiſſe. ſed circa peloponeſiacum bellũ tremuiſſe. Caliſthenes alio tpe ait hoc acciditſſe. Inter multa inquit prodigia qbus denũciata eſt: duaꝝ urbiũ helices & buris euerſio fuere maxime notabilia: colũna ignis imenſi & dolos agitata. Quã ideo ſtabilẽ uideri uult: quia mari ipoſita ſit. habeatq; concauas rupes & ſaxa peruia q̃dent deprehẽſo aeri redditũ. Ob hoc etiã inſulas eẽ certioris ſoli urbeſq; eo tutiores quo ꝓ pius ad mare acceſſerunt. falſa hæc eſſe Pompeium & herculaneũ ſenſere. Adiice nunc q̃ ois ora maris ob noxia eſt motibus. Sic Paphos nõ ſemel corruit. Sic nobilis & huic iam familiaris Malonicopolis: Cyprum ambit altũ mare & agitatur. Tiros & ipſa tam mouetur q̃ diluitur. Heæ fere cauſæ reddunt ꝓpter quas tremit terra. Quædam tamen ꝓpria in hoc cãpano motu accidiſſe narrãtur: quoꝝ ratio reddenda eſt. Aiunt enim ſexcẽtarum ouium gregem exanimatũ in Pompeiana regione. Nõ eſt q̃re hoc putes obuius illis timore accidiſſe. Dicimus ſolere poſt magnos tertaꝝ motus peſtilẽtiã fieri. Nec id mirũ eſt mortifera in alto latent. At ipſe qui uel terraꝝ culpa uel pigritia & æterna nocte torpeſcit grauis hauriẽtibus eſt. Vel corruptus internoꝝ igniũ uitio: cũ eſt longo ſitu emiſſus. Paꝝ hũc liquidũ q̃ maculat ac polluit inſuetũq; ducẽtibus ſpiritũ: affert noua genera morboꝝ. Quid ꝓ aquæ inutiles peſtilẽteſq; in abdito latent: ut quas nunquã uſus exerceat: nunq̃ auara liberior ueheret? Craſſæ itaq; & graui caligine ſempiternaq; recte: nihil niſi peſtiferum in ſe & corporibus noſtris contrariũ habent. Aer quoq; qui mixtus eſt uel quiſq; inter illas paludes iacet cum mergit. late uitium ſuũ ſpargit & haurientes necat. Facilius aut pecora ſentiũt in qua peſtilentia incurrere ſolet quo auidiora ſunt aperto cælo plurimum utunt̃ & aquis quorum maxima in peſtilentia culpa eſt. Oues uero melioris naturæ quo ꝓpiora terris ferunt capita corruptas eẽ non miror. cum ſtatus diri aeris circa ipſam humum exceperint nociuiſſet ille & hominibus ſi maior exiſſet ſed illũ copia aeris ſinceri extruxit: anteq̃ ut ab hoie poſſet trahi ſurgeret: multas aũt terras habere mortifera uel ex hoc intellige q̃ tot auena naſcuntur. Nõ manu ſparſa ſed ſponte ſolo. ſ. habente: ut boni ita mali ſemina. Quicqd pluribus Italiæ locis p quædã foramina peſtilens exalatur uapor: quẽ nõ homini ducere nõ fere tutũ eſt. aues quoq; ſi in illũ inciderint anteq̃ cælo meliore leuiatur i ipſo uolatu cadũt liuentq; corpora: & nõ aliter q̃ per uim eliſæ fauces tument. Hic ſpũs q̃diu terras continet tenui ſotamine fluens: nõ plus potẽtiæ habet q̃ ut dſpectãtia & ultro ſibi illecta conficiat. Vbi p ſecula cõditis tenebris ad triſtia loci creuit in uitiũ ipſa ingraueſcit mora peior quo ſegnior. Cũ exitum nactuſ eſt æternũ illud umbroſi frigoris malũ & infernã noctẽ ſoluit ac regionis noſtræ aera infuſcat. Vincunt̃. n meliora peioribus. Tunc etiã ille ſpũs purior tranſit in noxiã. Inde ſubitæ continuæq; mortes & monſtruoſa genera morboꝝ: ut ex nouis orta cauſis. Breuis aut longa clades eſt ꝓ ut uitia ualuere. Nec prius peſtilẽtia deſinit q̃ ſpiritũ illũ grauem exercuit laxitas cæli uentorũq; iactatio. Naꝝ quod aliquos inſanos: attonitoſq; ſimiles diſcurrere fecit mœtus qui excutit mẽtes ubi priuatus: ac modicus eſt. qd ubi publice terret ubi cadũt urbes: populi opprimũtur: terra cõcutitur? Quid mirũ eſt aios inter dolorẽ & mœtũ deſtitutos aberraſſe? Nõ eſt facile inter magna mala nõ deſipere. Itaq; leuiſſima ingenia fere in tantũ uenere formidinis ut ſibi exciderẽt. Nemo quidẽ ſine aliqua iactura ſanitatis expauit. ſimulq; furẽtis qſqs timet. Sed alios cito timor ſibi reddit: alios uehemẽtius perturbat & in dementiã träſſert. Inde iter bella errauere limphatici: nec uſq̃ plura exẽpla uaticinãciũ ueniens: q̃ ubi formido mẽtes religiõe mixta pcuſſit. Statuã diuiſam nõ miror cum dixeriꝫ mõtes a mõtibus receſſiſſe & ipſuꝫ diruptũ eſſe ab imo ſolũ. Hæc loca ui quadã & uaſta pcuſſa ruina. tñ æui longinqua ualet mutare uetuſtas: diſſiluiſſe ferũt cũ protinus utraq; tellus una foret. Venit ingenti ui põtus & ingens heſperiũ ſiculo latus abſcidit: aruaq; & urbes æquore diductas: anguſto interluit ictu. Vides totas regiones a ſuis ſedibus reuelli & trans mare iacere: qd̃ in cõfinio furat. Vides & urbium fieri gentiũ diſſidiũ cũ pars naturæ cõcita eſt deeſſe & aliquo mare igne ſpiritu impegit: quorum mira ut ex toto uis eſt. Quãuis enim parte ſæuiat: mundi tamẽ uiribus ſæuit. Sic & hiſpanias a contextu africæ mare eripuit: ſic hanc inundationẽ quã poetaꝝ maximi celebrãt: ab Italia Sicilia reiecta eſt. Aliquanto aũt plus impetus habent quæ ex inſimo ueniũt. Acriora. n. ſunt in qbus uiſus eſt p anguſta. Quãtas res hii terrarũ tremores: quãq; mira ſpectacula ediderint ſatis dictũ eſt. Cur ergo aliqs ad hoc ſtupet q̃ æs unius ſtatuæ: ne ſolidũ quidẽ: ſꝫ cõcauũ ac tenue diruptũ ẽ: cũ fortaſſe illud ſe ſpũs q̃tẽs fugã icluſerit? Illud uero qs neſcit? Diductis ædificia angulis uidim⁹ moueri. ite

rũq; cõponi. Quadã uero pte aptata positu suo: & a fabris negligẽtiꝰ solutiusq; cõpositꝰ. Terrotus se piꝰ agitata cõpegit. qd' si totos pietes & totas findit domos: & latera magnaꝝ turriũ q̃ solita sint scidit: & pilas opibus subditas dissipat qd ẽ q̃re qsq; dignũ annotari putet, secreta ee æquitet ab imo ad caput in ptes duas stauá. Quare tamẽ p plures dies motus siũt Nõ desiit. n. assidue tremere cãpania clemẽtius qdẽ sod in dẽti dãno: qa pssa quassata q̃uebat. qbus ad cadẽdũ molestãtibus nõ erat spes li sed agitari. Nõdũ uidelicet spũs ois exierat: sed adhuc emissa sui pte maiore oberrabat. Inter argumẽta qbus ,pbat spũ ista fieri nõ est q̃ dubites & hoc ponere. cũ maximus ædituus tremor ẽt: quo in urbe terra sq; crebrius ẽ. nec põt postea illi subseq aliis: sed post uim maximaꝫ leues motus fũt qa ue hemẽtius exitu uetis luctãtibus fecit. Reliqæ deide residui spũs: nõ idẽ pñt nec illis pugna opus est cũ iam uiã inuenerint sequẽturq; ea q̃ pria uis ac maxia inuasit. hoc quoq; dignũ mẽoria iudico ab eruditissimo & grauissimo uiro cognitũ. forte. n. cũ hoc euenit lauabar: Vidisse se affirmat i balneo thessalas qbus solũ erat stratũ alterã ab altera separari idẽq; cõmitti & aquã mõ recipi in cõmissuras pauimẽto recedẽte. mõ cõpresso bullire & elidi. Eundẽ audiui narrãtem uidisse se materias moliũs crebriusq; tremere quoniã natura duri sunt. Hæc Lucili uiroꝝ optime quantũ ad ipsas cãs. Illa nunc quæ ad cõfirmationẽ aioꝝ ptinẽt quos magis refert natura fortiores fieri q̃ doctiores. Sed alteꝝ sine altero nõ fit. Nõ enim aliũde aio uenit robur: q̃ bonis artibus q̃a cõtemplatione naturæ.

Quẽ. n. nõ hic ipse casus aduersus oẽs firmauerit: erexerit? Quid est. n. cur ego hoies aut ferã quidẽ? Cur sagittã aut lanceã tremã. Maiora me picula expectãt. Fluminibꝰ & terris & magnis naturæ ptibus perimur. Ingẽti itaq; aio mors prouocãda est, siue nos æquo uastoq; ipetu aggredi: siue quotidiano & uulgari exitu. nihil refert q̃ minax ueniat q̃tunq; sit qd' in nos trahat. Quod a nobis petit minimũ est. Hæc senectus a nobis ablatura est. hæc auriculæ dolor, hæc in nobis humoris corrupti abũdantia. hæc cibus parũ obseqnẽs stomacho. hæc pes leuiter offensus. Pusilla res est hoĩs aia: sed ingẽs res est contẽptus aiæ. Hãc qui contẽpsit securus uidebit maria pturbari etiã si illa oẽs excitauerint nẽti. etiã si æstus aliq; pturbatione mũdi: totũ in terras uertet oceanũ. Securus aspiciet fulminãtis cæli trucẽ hac horrendã faciẽ: frãgat licet cælũ & ignes suos in exitũ oĩum in primis suuꝫ misceat. Securus aspiciet turpis cõpagibus dehiscẽs solũ. Illa inferioꝝ regna detegant: stabit sup illaꝫ uoraginẽ itrepitus: & fortasse quo debet cadere desiliet. Quid ad me q̃ sint magna qbus peor? Ipsũ perire nõ est magnũ. Proide si uolumus eẽ fœlices: si nec hoĩum nec deoꝝ nec reꝝ timore uetati: si despicere fortunã supuacua, pmittentẽ: leuia manifestantẽ. Si uolumus trãquille degere: & ipsis diis de fœlicitate cõtrouersiã agere. aĩa in expedito est habẽda. Siue illã insidiæ, siue morbi petent, siue hostiũ gladii, siue insulaꝝ cadẽtiũ fragor: siue ipsaꝝ ruina terraꝝ. Siue uasta uis ignium urbes agrosq; pari plade cõplexa q̃ uolet illã eã accipiat. Quid aliud debeo. q̃ exeuntẽ hortari cũ oĩbus bonis emittere. Vade fortiter: uade fœliciter. Nihil dubitaueris reddẽs. Nõ de te sed de tpe est qõ. Facis quod q̃nq; faciendũ est. Nec rogaueris: nec timueris: nec te uelut in aliq̃d malũ exiturũ tuleris tetro. Rarũ natura quæ te genuit expectat & locus melior ac tutior. Illic nõ tremũt terræ. nõ iter seuẽti cum magno nubiũ fragore concurrunt. Non incendia regiones urbesq; uastant. non naufragoꝝ totas classes sorbentium motus est. Non arma cõtrariis disposita uexillis & minima pernitie multorum millium par furor. Non pestilentia & ardẽtes promiscue cões populis cadẽtibus rogi. Istud leue est. Quid timemus? Graue est potius semel incidat q̃ semper ipendat. Ego aũt perire timeã cuꝫ terra ante me pereat: cũ ista quatiantur quæ quatiũt? Et in iniuriã nostrã nõ sine causa ueniunt, helicem burimq; totas mare accepit. Ego de uno corpusculo timeã? Supra oppida duo nauigãt: duo ãt quæ nouimus: quæ i nostrã noticiã memoria litteris seruata pduxit. Quã multa alia aliis locis mersa sunt. Quot populos aut terra aut infra se mare inclusit. Ego recusem mei finẽ cũ sciam me sine si ne non esse: imo cũ sciam oĩa eẽ finita? Ego ultimũ suspiriũ timeã? Quantũ potes itaq; repente cohartare Lucilli cõtra mœtũ mortis, hic est qui nos humiles facit: hic est qui ipsam uitã: cui parcit inquietat ac pdit, hic oĩa ista dilatat terraꝝ mœtus & fulmina. Quæ oĩa cõstant si cogitaueris nihil interesse iter exiguũ tps & longũ. Horæ sunt q̃s pdidimus. Puta dies esse, puta mẽses: puta annos. Petidimus illos nẽpe perdituros. Quid oro te refert? Nõ pueniã ad illos? Fluit tps & auidissimos sui deserit. Nec qd' futuꝝ est meũ est. Nõ quod fuit puncto fugientis tpis. Pẽdeoq; & magni est modicũ fuisse. Elegãter Millesius sapiẽs dicenti cuidã sexaginta annos hẽo, Hos inquit dicis. lx. quos nõ habes? Nec ex hoc quidẽ intelligimus incõprehẽsibilis uitæ cõditionẽ & sorte tpis semp alieni q̃ annos annumerauimus amissos, hoc assignamus aio. hoc nobis subinde dicamus. Moriendum est Quando? Quid tua? Mors naturæ lex est. Mors tributũ officiũq; mortalium: maloꝝ oĩum remedium est. Optauit illã quisq; timet. oĩbus omissis hoc unũ Lucilli meditare ne mortis nomẽ reformides. Effice illã tibi cogitationẽ multa familiarẽ. Vel si ita tuleris posse illi & obuiam exire.

Lucii Annei Senecæ Cordubensis: Naturalium Liber Septimus & Vltimus: in quo agitur de Cometis.

Emo usq; tardus & hebes & demissus i terrã ẽ ut ad diuina nõ erigar ac tota mẽ[illegible] surgat utiq; ubi nouũ aliq̃d e cælo miraculũ fulsit, nã q̃diu solita decurrũt magnitudinẽ reꝝ cõsuetudo subducit. Ita. n. cõpositi sumus ut nos quotidiana ẽt si admiratione digna sunt trãseant. Cõtra minima quoq; reꝝ si insolitæ, pdierũt spectaculũ dulce fiat Hic itaq; cœtus castroꝝ qbus imensi corpis pulchritudo distinguit populũ in cõuocat. At cũ aliqd ex more mutatũ est oĩum uultus i cælo est. Sol spectatorẽ nisi cũ deficit. nõ hẽt. Nemo obseruat luna nisi laborante. Tunc urbes cõclamat: tũc p se q̃q; superstitione uana trepidat. Quãto illa maiora sunt: q̃ sol totidẽ (ut ita dicã) gradus quot dies hẽt & annũ circuitu suo claudit: q̃ a solstitio ad minuẽdos dies uertit: q̃ a solstitio statũ iclinat & dat spatium noctibus: q̃ sydera [illegible] cũ tãto maior sit illis nõ urit: sed calorẽ suũ itensionibꝰ ac remissionibus tẽperãdo fouet: q̃ luna nũquã iplet nisi aduersã sibi obscurat. hæc tã nõ annotamus q̃diu orto seruat. Sed si q̃d turbatũ ẽ aut pter cõsuetudinẽ emicuit expectamus: interrogamus: oũdimus: adeo naturale ẽ: magis noua q̃ magis mirari. idẽ in cometis fit: si rarius & insolitæ figuraꝝ ignis apparuit. Nemo uero scire qd sit cupit: & oblitus alioꝝ de aduẽtitio q̃rit ignarus utrũ debeat mirari aut timere. Nõ. n. defũt q terreant q̃ significationes eius graues pdicẽt. Sciscitanꝰ itaq; & cognoscere nolunt: pdigiũ sit an sydus. At mehercules nõ aliud qs aut magnificẽtius q̃ fierit aut didicerit utilius: q̃ de stellaꝝ syderũq; natura utraꝝ flãma cõtractat: qd' & uisus nr affirmat & ipsũ ab illis fluẽs lumẽ & calor ide descẽdẽs: an uero sint flãmei orbes: sed solida q̃dã terrenaq; corpa p q̃ igneos tractus labẽtia i splẽdore trahant colorẽq; nõ de suo clara. In q̃ opinione magni fuere uiri q sydera crediderũt ex duro cõcreta & ignẽ alienuꝫ pascẽtia. Nã p se inquntꝰ flãma diffugeret nisi aliqd hẽret qd' teneret & a quo teneret: conglobatãq; nec stabili iditã corpi. Pro creto iã mũdus turbiẽ suo dissipasset. Ad hæc iuestigãda, pderit q̃rere. Nũ cõetæ cõditiõis sint cuius supiora. Videnr. n. cũ illis q̃dã hẽre coĩa ortus & occasus. Ipsa quoq; quis spargaꝫ & lõgius exeat faces æq̃. n. ignei splẽdidiq; sunt. Itaq; si oĩa terrena sydera sunt. his quoq; eadẽ fors erit. Si uero nihil aliud fũt q̃ purus ignis: mouẽturq; mẽsibus senis: nec illos cõuersio mũdi soluit. & uelocitas illa quoq; pñt & tenui cõstare materia, nec ob hoc discuti assiduo cæli circũactu. Illo quoq; ptinebit hoc excussisse ut sciamus utrũ mũdus terra stãte circũueat: an mũdo stãte terra uertaꝫ. Fuerũt. n. q dicerẽt nos eẽ quos reꝝ natura sciẽtes ferat nec cæli motu fieri ortus & occasus sed ipsos oriri & occidere. Digna res ẽ contẽplatiõe ut sciamus i quo reꝝ statu simus pigerrimam fortiti an uelocissima sedẽ circa nos dẽre oĩa: an nos agat. Necessariũ est ãt ueteres ortus cometarũ hẽre collectos dephendi. n. pp raritatẽ eoꝝ cursus adhuc nõ põt nec explorari an uices seruẽt & illos ad suũ diẽ certus orto ,ducãt. Noua hæc cælestiũ obseruatio ẽ: & nup in græciã inectã. Democritus quoq; subtilissimus antiquoꝝ oĩum suspicari se ait. Plures stellas esse q̃ currãt. Sed nec numerũ illaꝝ posuit nec noĩa. nec dũ cõprehẽsis. v. sydeꝝ cursibus. Euderus primus ab ægypto hos motus in græciã trãstulit. Hic tamẽ de cometis nihil dicit. Ex quo apparet nec apud ægyptos qdẽ quibus maior cæli cura fuit hãc partẽ elaborata eo nõ prima diligẽs & ipse inquisitor defectiões qdẽ solis seruatas ab ægyptiis collegit: & nullã aũt mẽtionẽ fecit cometaꝝ nõ ptermissur[illegible]. siqd explorari apud illos cõpisset. Duo certe apud caldeos studuisse se dicũt Epygenes & Apolonius mũdi peritissimus inspiciẽdoq; naturaliũ inter se dissidẽt. Hic. n. ait cometas in numero stellaꝝ errantiũ poni a chaldeis teneriq; cursus earũ. Epygenes contra ait chaldeos nihil de cometis habere cõprehẽsi: sed uideri illos accẽdi turbine quoda aeris concitati & itorti. Primũ ergo si tibi uidetur opiniones huiusmodi ponamus ac refellamus. Hinc uidetur plurimũ uirium habere. ad eos sublimuꝫ motus stellaꝝ saturni. hæc tum proxima signa Martis: aut in lunæ uicina transit: aut solis incidit radios natura uentosa & frigida contrahit' pluribus locis aera cõglobatq;. Deinde si radios solis assumpsit: tonat: fulguratq;. Si martẽ quoq; cõsentientẽ hẽt. fulminat. Præterea ingt aliã naturã habẽt fulmina. Aliã fulgurationẽ aquaꝝ enim & oĩs humidi euaporatio splẽdores tantũ cæli citra ictũ minaces mouet Illa aũt calidior siccior terraꝝ exalatio fulmina extundit. Tabes uero & faces quæ nullo alio iter seq̃ magnitudine distant, hoc modo fiunt. Cum humida terrenaq; in se globus aliquis aeris clausit: quem turbinem demẽs quacunque fertur præbet speciem ignis extenti. Quæ tandiu durat quãdiu mansit aeris illa cõpletio humidi intra se terrenique multum uehens. Vt a proximis mendaciis incipiam: falsum est faces & trabes exprimi turbine. Turbo enim circa terras cõcipitur ac fertur. Ideoq; arbusta radicitus uellit & quacunq; incumbit solum nudat. Siluas interim & tecta corripiens inferior fere nubibus. utique nunquã altior. At circa trabes editior cæli pars ostẽtat. ita nunquã nubibus obstiterunt. Præterea turbo omni nube uelocior rapit: & in orbẽ uertitur. Super ista uelocior desinit & ipse se sua ui rumpit. Trabes aũt nõ transcurrũt nec pteruolãt ut faces sed cõmorantur & i eadem cæli parte collucent. Chrinãder quoq; in eo libro quem de cometis composuit. ait Anaxagoraꝝ uisuꝫ grãde isolitũq; cælo lumẽ magnitudinẽ amplæ trabis & id p multos dies fulsisse. Calisthenes tradit anteq̃ burim & helicẽ mare absconderet. Aristo. ait: nõ nubẽ illã sed cometẽ fuisse. Cæteraꝝ ob nimiũ ardorẽ nõ apparuisse sparsum ignẽ. sed pcedente tpe cũ iaꝫ minus flagraret: redditã suã

cessatis facié. In quo igne multa quidé fuerút digna q̃ notarent. Nihil tamé magis q̃ quod ne ille fulsit in cælo: statim supra Burim & helicem mare fuit. Nunqd ergo Aristo, no illam tantú: sed trabes cometas eé credebat. Hác héris differétiam q̃ is cótinuus ignis est: cæteris iparius. Videsne flámam æqlem hére, nec ullo loco ítermissam aut anguidá, in ultimis uero ptibus coactá qualem fuisse in illa de q̃ mó dixi tuli. Calisthenes tradit dixisse Epigenes: cometarú genera sunt. Alii ardere undiq̃ effundút: nec locú mutant. Alii i unã partẽ ignẽ uagum in modú comæ porrigút: & stellas nó ptermeant. Quales duo ætate nostra uisi sunt. Illi priores crinibus undiq̃ etiá motu humanos referre sunt, & eisdé causis q̃bus trabes faceq̃ cóflant, & ex intẽperie aeris turbidi multa secú arida húidaq̃ terris exhalata uersantis. Pót. n. spús per angusta elisius accédere supra se positú aera plenú alimentis idoneis igni: Deinde ppellere ex nitido: ne ex aliqua causa resluat cursus ac remittatur. Deide iterú pximo die ac sequẽtibus consurgere & eundé locú inflamare. Videmus enim uentos per plures dies ad constitutú redire. Pluuiæ quoq̃ & alia tẽpestatum genera ad prescriptú uertúntur. Vt breuiter aút uoluntatẽ eius exprimá eadé fere rõne hos cometas existimat: qua fiunt ignes turbine electi. Hoc unú intereſt q̃ illi turbines ex supiori parte in terras deprimuntur. Hi de terra in supiora eleuant. Aduersus. Hæc multa dicúntur. Primú si uentus in cã eét. Nunq̃ cometes sine uento appareret. Nunc aút & quietissimo aere apparet. Deinde si uento fieret: cú uento caderet. Et si uento incipere ret: crescet uento. Eoq̃ esset ardentior quo ille incitatior. His accedit illud quoq̃ uentus multas aerispartes impellit. Cometes in uno loco apparet: & uentus in sublime nõ peruenit. Cometes autem nõ uisuntur supra quẽ uentis ire licet. Transit deinde ad illos quos ait certiorẽ habere stellarú specie qui & procedunt & signa pretereút. Hos ait ex eisdé causis fieri: quibus illos quos dixit humiliores hæc tamẽ intereſſe: q̃ terrarú exhalationes multa secú arida ferétes celsiorẽ petant partẽ & in ecliptra cæli aquilone pellantur. Deinde si illos aqlo properet: ad meridiẽ semp urgétur: quo uẽtus hic nititur. At qui uarie cõcurrút. Alii in ortú. Alii in occasum omnes in flexu quod iter nõ daret uẽtus Deinde si aquilonis illos ipetus a terris in altú leuaret: aliis uentis nõ orientur cometæ. At qui oriútur. Illá nunc rationẽ eius: uterq̃ enim utitur refellamus qcqd humidi aridiq̃ terra efflauit cum in unú coit. ipsa discordia corporú spiritú uersat in turbinẽ. Tunc illa uis uẽti circúeuntis quicquid inter se cõprehẽdit cursu accédit & leuat in altú ac tãdiu manet splẽdor ignis expressi q̃diu alimenta sufficiunt: qbus desinẽtibus & ipse subsidit. Qui hoc dicit nõ notat qualis sit turbinú cursus & qualis cometarú. Illoq̃ rapidus ac uiolentus & ipsis uentis citatior est cometarú leuis: & quod per diem ac noctem quantú transierit abscondat. Deinde turbinú motus uagus est & disiectus. & ut Salustii utar uerbis uertigosus cometarú aút cõpositus & destinatú iter carpẽs. Num qui nostrú aut acceret lunã: aut. v. sydera rapi uento aut turbine rotari? Non ut puto. Quare? Quia nõ est illis perturbatus & ipotẽs cursus. Ad cometas idẽ transferamus. Non confusse nec tumultuose eunt. ut aliquis credat illos causis turbulẽtis & incõstantibus pelli. Deinde etiá si uertices isti cõprehendere terrena húidaq̃ & ex humili in altú exprimere possent. nõ tantú supra lunã efferrẽt. Ois illis utiq̃ i nubilú uis é. Cometas ãt imixtos stellis uidemus p supiora labẽtes. Ergo uerisimile nõ est in tantú spatiuq̃ pseuerare turbinẽ. p quo maior. n. maturius corrũpit. Vt libet ita eligat. Aut uis leuis ide pueníre nõ poterit. aut magna & cõcitata citius ipsa se frãget. Præterea húiliores illi cometæ ob hoc ut putá nõ exeunt altius: qa plus terreni hẽnt. Grauitas illos sua in proxio tenet. At q necesse his cometis diuturnioríb⁹ celsioribus plenior materia sit. Neq̃. n. diutius apparẽt nisi maioríb⁹ nutrimentis sustinerent. Dicebã ergo nõ posse diu uerticẽ pmanere: nec supra lunã aut usq̃ in stellarú locú crescere. Nẽpe efficit turbiné plurimú uẽtoq̃ iter ipsos luctatio. hæc diu nõ põt eẽ. Nã cú uagus & icertus spũs certi uolutaꝰ ẽ nouissime uni uis oĩq̃ cedit. Nulla ãt tẽpestas magna pdurat. Procellæ q̃to pꝰ hñt uitiú tãto minus tpis. Vẽti cú ad sũmum uenerút remittúntur oĩ uiolentia. Necesse est ista conditiõe in exitú sui tẽdant. Nemo itaq̃ turbinẽ toto die uidit ne hora qdẽ. Mira uelocitas eius: & mira breuitas é. Præterea uiolẽtius celeriusq̃ in terra circa eá uoluiť. Quo celsior eo solutior: laxiorq̃ est: & ob hoc diffunditur. Adiice nũc q̃ etiá si in summú ptenderet: ubi syderibus intereſt utiq̃ ab eo motu q uniuersum trahit solueret. Quid. n. est ille cõuersione mũdi citatius; ac oĩum uentoq̃ in unú coniecta uis dissipareť: & terræ solida fortisq̃ cõpages. ne dũ particula aeris torti. Præterea i alto mare nõ põt ignis turbine illatus nisi ipse quoq̃ pmaneret turbo. Quod porro tã incredibile est q̃ in turbine longior mora. Vtiq̃ motus motu cõtrario uidetur hẽt. n. suã locus ille uertiginẽ quæ rapit cælú syderaq̃ trahit. cæliq̃ uolumine torquet: & ut des ei aliquã aduocationẽ quod fieri ullo mó potest. Quid de his cometis diceť quæ senis mẽsibus apparuerút. Deinde duo debẽt eẽ motus eodem loco. Alter illi diuinus & assiduus suũ sine ítermissione peragẽs opus. Alter nociuus & recens & turbine illatus. Necesse ẽ ergo alter alteri ipedimẽto sit. At q lunaris illa orbita cæterorúque supra lunã meantiú motus irreuocabilis ẽ. nec hesitatus qui nec resistit nec dat ullã nobis suspitionem obiectæ sibi moræ, fidẽ nõ hẽt turbinẽ uelocissimú & pturbatissimú tẽpestatis genus i medios sydeꝝ ordines pueníre & iter disposita ac trãqlla uersari. Credamus ignẽ circũacto turbie accédi: & hũc expulsũ i sublime ꝑbere nobis opinionẽ spẽmq̃ syderis lõgi. Et puto talis eẽ debet q̃le ẽ

ia quod ignẽ efficit turbinis aút rotũda facies. In eodẽ. n. uestigio uersatur, & in colúnæ [illegible] gentis se uoluitur. Ergo ignẽ quoq̃ qui inclusus est simile eé illi oportet. at q longus ẽ & disiectus nunquã nimis in orbe coacto. Epygenẽ relinq̃mus & alioꝝ opiniones pſequamur. Quas anteq̃ exponere incipiá illud in primis presumendũ est. cometas nõ in una pte cæli aspici: nec in signifero tantú orbe: sed tam i ortu q̃ in occasu: frequẽtissime tamẽ circa septẽtrionẽ forma eius nõ ẽ una. Quáuis. n. græci discrimina fecerint eoꝝ quibus in moré barbæ flámæ dependet: & eoꝝ qui undiq̃ circa se uelut comã spargúnt: & eoꝝ quibus susus adest ignis: sed uerticẽ tendẽs: tñ oẽs isti eiusdem notæ sunt cometæq̃ recte dicúntur. Quoꝝ cum post longú tps appareát formæ inter se eos cõparare difficile est. Illo ipso tpe quo apparent inter se spectantes de habitu illoꝝ nõ cõiudicant. Sicut p ut cuiq̃ acrior acies aut heberatior ita dat aut liuidiorẽ aut lucidiorẽ eé aut rubicũdiorem. & crines aut in interiora deductos: aut in latera diuisos. Sed siue sunt aliquæ differentiæ illoꝝ siue nõ sunt: eadé fiant ratione necesse est cometes. Illud unũ constare debet: præter solitú aspici nouam syderis facié circa se dissipatú ignẽ trahẽtis. Quibusdã antiquoꝝ hæc placet rõ cũ ex stellis errãtibus. Altera se alteri applicuit in cõfuso in unũ se duaꝝ luie facies, longioris syderis reddi. Nec hoc tũc tantũ euenit cũ stella stellã attigit: sed etiã cũ appropinquauit. Interuallũ enim quod iter duas est illustratur ab utraq̃ inflámaturq̃ & longú ignẽ efficit. His illud respondebimus: certú esse numeꝝ stellaꝝ mobiliũ. Solẽ aút eodé tempore & has apparere & cometé. Ex quo manifestũ fit. nõ illaruꝫ cohitu fieri cometẽ. sed ppriú & sui iutis esse. Etiá nũc frequẽter stella sub altioris stellæ uestigiú uenit. Et Saturnus aliquãdo supra Iouẽ est. & Mars Veneré aut Mercuriú recta linea respicit. Nec tamen pter hunc cursum cũ alter alteꝝ subdit cometes fit. alioquin oĩbus fiet. oĩbus. n. aliquæ stellæ supueniens momẽto esse desineret. Súma. n. uelocitas transeũtium est. Ideo oĩs syderꝝ defectio breuis est qa cito illis idẽ cursus qui admouerat abstrahit. Videmus solẽ & lunã inter exiguũ tps cũ obscurari cœperit liberari. Quãto celerior debet fieri in stellis cõgressio tãto minoribus. At qui cometes senis mensibus manẽt. Quod nõ accideret si duarum stellarum conuentu gigneret. Ille enim diu coherere non possunt: & necesse illas est lex celeritatis suæ saperet. Præterea illa nobis uicina uidẽtur. Cæterum interuallum gentibus diffidẽt. Quõ ergo potest altera stella usq̃ ad alterã stellam ignem mittere: ita ut utraq̃ iuncta uideat cũ sint ingẽti ratione diductæ? Stellaꝝ inquit duaꝝ lumẽ miscetur: & præbet unius speciẽ. Nẽpe sic queadmodũ rubicunda sit nubes solis incursu: quemadmodũ uespertina aut matutina flaueſcunt: quẽadmoduꝫ arcus alterne soluisset. Hæc oĩa primũ magna ui efficiũtur. Sol. n. est qui ista succẽdit. Stellaꝝ enim nõ est eadẽ potẽtia. Deide nihil hoꝝ ut ista lunã i terraꝝ uicina nascitur. Superiora pura & sincera sunt & colotis sui semp. Præterea inq̃t tale accideret nõ hére morã: sed extingueret cito: sicut coronæ q̃ solẽ lunãue cingũt: & iter breuissimũ spatiũ exoleſcent. Nec arcus quidẽ diu pseuerat. Si qdẽ eẽ cũ talem quo mediũ inter duas stellas spatium confunderetur æque cito dilabereť. Vtiq̃ nõ intantũ maneret quantũ morari cometæ solent. Stellis intra signifeꝝ cursus est: hunc girũ præmũt, ac cometæ ubi cernũtur. Non magnis cretum ẽ illis tẽpus quo appareant: q̃ locus ullus quẽ ultra nõ exeant. Aduersus hoc ab artemidoro illa dicũtur. nõ has tantũ stellas. v. discurrere. sed has solas obseruatus esse. Cæteꝝ inumerabiles fieri per occultum, aut per obscuritatẽ luminis nobis ignotas: aut per circuloꝝ positionẽ talem, ut tunc demũ cũ ab extrema eorum uenere uisantur. Ergo intercurrũt quædam stellæ ut ait nobis nouæ quæ lumen suum cũ stantibus misceant & maiorem quoq̃ stellis mos est porrigant ignem. hoc ex his quæ metitur leuissimum est. tota eius narratio mundi: mendacium impudens est. Naꝫ si illi credimus summa cæli hora solidissima est in modum tecti durata & alti crassiq̃ corporis. quod athomi congesti aceruatiq̃ fecerunt. Huic proxima superficies est ignea. Ita compacta ut solui uitiariq̃ non possit. Habet tamen spiramenta quædam & quasi fenestras per quas ex parte exteriore mũdi influat ignes non tam magni ut interiora conturbent. Rursus ex mundo in exteriora labuntur, Itaq̃ hæc quæ præter consuetudinem apparent in fluxu: ex illa utraq̃ mundi iacente materia. Soluere ista quid aliud est q̃ manum exercere: & in uentum iactare brachia? Velim cum mihi dicat iste cum mundo tã firma lacunaria imposuit. quid sit quare credamus illi tantam esse crassitudinem cæli. Quid fuit quod in illo tam solida corpora adduceret: & ibi detineret? Deinde quod tantæ crassitudinis ẽ: necesse est & magni ponderis sit. Quomodo in sũmo ergo manent grauia? Quomodo illa moles nõ descendit & se onere suo frangit. fieri enim nõ potest ut tanta uis ponderis quantam ille substituit pendeat & leuibus innixa sit. Nec illud quidẽ potest dici: extrinsecus aliqua esse retinacula quibus cadere prohibeatur. Nec cursus de medio aliquid esse oppositi: q̃ iminens corpus excipiat ac fulciat. Illud etiam nunc nemo dicere audebit mundum ferri per imensum & cadere quidem: sed nõ apparere an cadat: quia præcipitatio eius æterna est: nihil habens nouissimũ in quod incurrat: hoc quidam de terra dixerunt cum rationem nullã inuenirent: propter quã pondus in aere staret. Fertur in quiũt semp. sed nõ apparet an cadat: quia infinitũ est in quod cadit. Quid est deide q̃ ꝑbes nõ qnq̃ tantũ stellas moueri: sed multas eẽ: & in multis mũdi regionibus? Aut si hoc sine ullo ꝓbabili argumento licet reſpõdere: quid est quare nõ aliqd ante omnes stellas moueri: aut nullã dicat? Præterea

quæ ista stellarum passim euntium turba? Nam quod plures fuerunt sæpius in alios in-
cident. rari aũt cometæ & ob hoc mirabiles sunt. Quid q̃ testimoniũ dicet, contra te ois aras quæ
talium stellaꝝ exortus & annotauit & posteris tradidit. Post mortẽ Dẽmetrii iynie regis, cuius De-
metrius & Anthiochus liberi fuere. Paulo ante aciẽ bellũ cometes effulsit nõ minor sole. Primo
igneus ac rubicũdus orbis fuit: clarũq; lumen radiis crinitis quãto uinceret nocte: Deinde paulatim
gnitudo eius districta est & euanuit claritas. Nouissime aũt totus intercidit. Quid ergo choire stel-
las oportet: ut tantũ corpus efficiãt? Mille in unũ licet congreges: nunq; hunc habitu solis equabit
Archelao regnante initio cometes apparuit medicus. Deinde sustulit se diffuditq; & usq; in equi-
noctiale circulum uenit. ita ut in illã plagam cæli cui lactea nomen est: in imensum extensus æqua
ret. Quid ergo conuenisse debent erraticæ ut tam longum cæli tractũ occuparent igne continuo.
Contra argumenta dictũ est. contra testes dicendũ est. Nec magna demolitione detrahenda est au
ctoritas Ephori. historicus est. Quidã incredibiliũ relatu cõmendationẽ parant: & lectorẽ a se actu
rum: sup quotidiana duceretur miraculo excitant. Quidã creduli: quidã negligẽtes sunt: quibusdã
mendaciũ obrepit: quibusdã nõ placet. Illi nõ uero euitant hii appetũt. hoc in cõmune de tota nati
one quæ approbare opus suũ & fieri populare nõ putat posse nisi illud mendacio aspersit. Ephor⁹
uero nõ religiosissimæ fideli sæpe decipitur sæpe decipit. Sicut hic dicit cometẽ qui oium mortali
um oculis custoditus est: qui ingentis retraxit euentũ: cum helicẽ & burim: ortu suo mersit. ait illuꝝ
descendisse in duas stellas: quod præter illum nemo tradidit. Quis enim posset seruare illud moni
tum quo cometes solutus & in duas partes redactus est. Quõ aũt si est qui uiderit cometẽ i duas di
rimi. nemo uidit fieri ex duabus. Quare aũt nõ adiecit in quas stellas diuisus sit. cũ aliqua ex. v. stel-
lis esse debuerit. Apollonius meridius in diuersa opinione est. Ait enim cometẽ minimũ ex multis
erraticis efficisset multos cometas erraticos esse. Non est inquit species falsa, nec duaruꝝ stellaꝝ cõ-
finio ignis extentus sed ꝓprium sydus cometes est: sicut solis aut lunæ. Talis illi forma est nõ in ro
tundũ restricta: sed procerior & in longũ producta. Cæteꝝ nõ est illi palam cursus altiora mũdi se-
cat: & tunc demũ apparet cũ in unũ cursus sui uehit uenit. Nec est q̃ putemus eundeꝝ uisum eẽ sub
Claudio: quem sub Augusto uidimus: nec hunc qui sub Nerone Cæsare apparuit & cometis detra
xit infamiã illi similem fuisse. qui post diui Iulii ueneris ludis genitricis circa undecimã horaꝝ diei
emersit. Multi uariiq; sunt: dispares magnitudine: dissimiles colore: aliis rubor ẽ siue ulla luce. aliis
candor & purum liquidũq; lumen: aliis flãma & hæc nõ sincera nec tenuis sed multum circa se uol
uẽs fumidi ardoris. Cruenti quidã minaces qui omne posse futuri sanguinis ferunt. hii minuũt au
gentq; lumen suum quẽadmodum alia sydera quæ clariora cũ descenderunt sunt maiora: quia ex
loco propiore uisuntur minora cũ redeunt: & obscuriora quia obducunt se longius. Aduersus hoc
protinus respondetur. non idẽ accidere in cometis q̃ in cæteris. Cometæ enim quo primũ die ap-
paruerint maximi sunt. At qui deberent crescere quo propius accederent. Non autẽ manet illis pri
ma facies donec incipiãt extingui. deinde q̃ aduersus priores: etiã aduersus hũc dicitur. Si erraret
cometes esseteq; sydus intra signiferi terminos moueretur: intra quod omne sydus cursus suos col-
ligit. Nunq̃ apparet stella per stellam. Acies nostra non potest per mediũ sydus exire. ut per illud su
periora prospiciat. Per cometẽ autem nõ aliter q̃ per nubem ulteriora cernuntur: ex quo apparet il-
lum non esse sydus: sed leuem ignem ac tumultuarium. Zeno noster in illa sententia est, cõgrue iu-
dicas stellas & radios inter se cõmittere. Hac societate luminis existere imaginem stellæ longioris.
Ergo quidã nullos esse cometas existimant: sed speciẽ illorum: sed per repercussionẽ uicinorum sy
derum, aut per cõiunctionem coherentiũ reddi. Quidã aiunt esse quidẽ se hẽre cursus suos & post
certa lustria in conspectu mortalium exire. Quidã esse quidẽ sed non quibus syderum nomen ipo
nas: quia dilabuntur. Nec diu durãt: & exigui tẽporis mora dissipãtur. In hãc sententiã sunt plurimi
nostroꝝ: nec id putant ueritati repugnare. Videmus enim in sublimi uaria ignium concipi genera
& modo cælũ ardere: mundo longas a tergo flãmarũ albescere tractus: mõ faces cũ igne uasto ra-
pi ipsa iam fulmina & si uelocitate mira simul & perstringũt aciẽ: & relinquunt: ignes suos aeris at
triti & impetu inter se maiore collisi. ideo nõ resistunt quidẽ: sed expressi fluũt & protinus pereunt
Alii uero ignes diu manẽt: nec ante descedũt: q̃ consumptũ est oẽ quo pascebantur alimentũ. hoc
loco sunt illa a Possidonio scripta miracula colũnæ clipeiq; flagrantes. Aliæq; insigni nouitate flã
mæ quæ nõ euerterent aios si ex consuetudine & lege discurrereꝝ. Adhuc stupent omnesq; repenti
num ignem ex alto efferunt siue emicuit aliquid & fugit: siue cõpresso aere & in ardorẽ coacto lo-
co miraculi stetit. Quid ergo? Nõ aliquãdo lacinia sed cedẽtis retro ætheris patuit & uastum in cõ
cauo lumen exclamare posses. Quid est hoc? Mediũ uideo discedere cælũ pallenteq; pallo stellas
quæ non aliquando expectata nocte fluxerunt: & per medium erupeꝝt diẽ. Sed alia huius rei ratio
est: quare alieno tpe apparent aere etiã cũ latent constãt. Multos cometas uidemus q̃ obscurãtur ra
dii solis: quo deficiente quodã cometẽ apparuisse quem sol uicinus traxerat. Possidonius tradit.
Sæpe aũt cum occidit sol sparsi ignes nõ procul ab eo uidentur. Videt ipsa stella sole perfundi: &
ideo aspici nõ põt. Cometæ aũt radios solis effugiunt. Placet ergo nostris cometis sicut faces: si-

cut tubes trabesq; & alia ostenta cæli denso aeri creari. Ideo circa septẽtrionẽ frequẽtissimi sunt,
quia illic plurimũ est aeris pigri. Quare ergo nõ stat cometes sed ꝓcedit. dicam. Igniũ materia ali-
mentum iuuat sequitur. Quãuis enim ad superiora uisus est. tamẽ deficiente materia retroiẽs ipse de
scendit. In aere quoq; si dextrã leuãq; præmit pariẽ. Nulla enim illi uia sed qua illũ uena pabuli sui
duxit illo rupit. nec ut stella ꝓcedit: sed ut ignis pabulum sequitur. Quare ergo p longũ tẽpus apparet & nõ
cito extinguũtur? Sex enim mensibus hoc quẽ nos Neronis principatu lenissimos uidimus spectã-
dum se præbuit in diuersum illi Claudiano circũactum. Ille enim a septentrione in uerticẽ surgens
orientẽ petiit sed obscurior. hic ab eadẽ parte cœpit sed in occidentẽ tendẽs: ad meridiẽ flexit & in
se subduxit oculos. Videt ille hũiliora habuit & aptiora ignibus quæ ꝓsecutus est. huic ista deor-
sum fuit & plenior regio. huc itaq; descendũt iuitante materia nõ itinera. Quod apparet duobus quos
spectauimus fuisse diuersum. cũ hic in dextrum motus sit: ille in sinistrũ oibus ater stellis: in eandẽ
partẽ cursus est. idem contrarius mundo. hoc enim ab ortu uoluitur in occasum. ille ab occasu i or-
tum eunt. Et ob hoc duplex his motus est ille quo eunt & hic quo auferuntur. Ego nostris nõ assen
tio. Non enim existimo cometẽ subitaneũ ignem sed inter æterna opera naturæ. Primũ quæcunq;
aer craet breuia sunt. Nascuntur enim in re fugaci & mutabili. Quõ potest in aere aliquid diu ꝑma-
nere: cum ipse aer nunquã idem maneat? fluit semp & breuis illi quies est. Inter exiguũ momẽtum
in alium in qua fuerat statum uertitur. Nunc pluuius ac serenus. Nunc inter utrunq; uarius Nubesq;
illi familiarissimæ sunt in quas coit & ex qbus soluitur. mõ congregãtur. modo digerũtur nunquã
imotæ iacẽt fieri non põt ut ignis certus in corpore uasto sedeat. & tã pertinaciter hæreat q̃ natura
ne nunq̃ excuterẽtur aptauit. Deinde si alimẽto suo hæret semper descenderet. Eo. n. crassior aer est
quo terris ꝓpinquior. Nunquã cometes in imũ usq; dimittitur. neq; appropinquat solo etiam nũc.
Ignis aũt id quod illũ natura sua ducit ideſt sursum aut eo quo trahit materia cui adhæsit & q̃ depa
scitur. Nullis ignibus ordinariis & cælestibus iter flexũ est. Syderis ꝓprium est ducere orbẽ. At qui
hoc comete an alii fecerunt nescio. Duo nostra ætate fecerunt. Deinde omne quod tã tpalis accen-
dit cito intercidit. Sic faces ardent dũ transeunt: sic fulmina in unũ ualent ictum. ficq; transuersæ di
cuntur stellæ & cadẽtes præter uolatus & feccãt aera. Nullis ignibus nisi in suo mora est. Illis dico
diuinis quos habet mundus æternos qa partes eius sunt & opera: hii aũt & aliqd agunt & uaduq; &
tenorẽ suũ seruant: pareq; sunt. Non alternis diebus minores maioresue fieret signis esset colle-
ctiuis & aliqua cã repẽtinus. Minor enim eẽt ac maior, put plenius alereꝝ aut malignius: dicebã mõ
nihil diuturnũ esse: quod exarsit aeris uitio. Nunc amplius adiicio. Morari ac stare nullo mõ potest
Nam & fax & fulmẽ & stella transcurrẽs: & qsquis alius est ignis aer expfsus in fuga est. nec apparet
nisi dũ cadit. Cometes habet suã sedẽ: & ideo nõ cito expellitur. sed emittit spatiũ suũ nec extiguit
sed excedit. Si errati inqt stella esset in signifero esset. Quis unũ stellis limitẽ ponit? Quis angustus
diuina cõpellit? Nempe hæc ipsa sydera quæ sola moueri creditis: alios & alios circulos hẽnt. Qua
re ergo nõ aliqua sint quæ ipropriũ iter & ab istis remotũ secesserunt. Quid est quare in aliqua pte
cæli peruiũ nõ sit? Quod si iudicas nõ posse ullã nisi signifeꝝ attingere. Cometes potest sic altũ ha
bere circulũ ut modo in hac parte aliqua sui incidat. Quod fieri nõ est necessariũ sed põt. Vide ne
hoc magis deceat magnitudinẽ mũdi ut in multa itinera diuisus. Hinc nõ unã deterreat semitã cæ
teris ptibus torpeat. Credis aũt in hoc maximo & pulcherrimo corpore iter inumerabiles stellas q̃
noctẽ decore uario distinguunt: q̃ minime uacuũ & inhertẽ eẽ patiunt. v. stellas eẽ: quibus exercere
se liceat cæteras stare. fixũ & imobile populũ? siquis hoc loco me interrogauerit. Quare ergo non
quẽadmodum. v. stellaꝝ ita harum obseruatus est cursus. huic ego respondebo. Multa sunt quæ eẽ
concedimus qualia sunt ignoramus. habere nos aium cuius iperio ipellimur & reuocamus. oẽs fa-
tebuntur. Quid tamen sit aius ille rector dominusq; nostri, non magis tibi quisquã expediet q̃ ubi
sit. Alius illum dicet esse spiritũ: alius concẽtum quẽdam: alius in diuinã & dei partẽ: alius tenuis-
simum aerẽ: alius incorporalẽ potentiam. Non deerit qui sanguinẽ dicat: qui calorẽ. Adeo animo
non potest liquere de cæteris rebus ut adhuc ipse se quærat? Quid ergo miramur cometas tam raꝝ
mundi spectaculum nondũ teneri legibus certis nec initia illoꝝ finesq; noteſcere? quoꝝ exigenti-
bus interuallis recursus est? Nundũ sunt anni mille qngenti ex quo græcia stellis numeros & noia
fecit. Multæq; hodie sunt gẽtes quæ tantũ facie nouerunt cælũ quæ nundũ sciunt cur luna deficiat
quare obũbretur. Hoc apud nos quoq; nup ratio ad certũ perduxit. Veniet tempus quo ista q̃ nunc
latent in lucẽ dies trahat: & longioris æui diligẽtia adinqsitionẽ tantoꝝ ætas una nõ sufficit ut to
ta cælo uacet. Quid tã paucos annos iter se studia ac uitia nõ æqua portione diuidimus? Itaq; p sue
cessiones ista longas explicabuntur. Veniet tẽpus illud quo pestiferi nostri tam aperta nos nesciisse
mirentur. harum. v. stellaꝝ quæ se ingerãt nobis: quæ alio atq; alio occurrẽtes oculos curiosos nos
esse cogunt qui matutini uespertiniq; ortus sint: quæ stationes quando in rectũ ferantur. q̃re aganꝫ
retro modo cepimus scire utrũ mergeret Iuppiter: an occideret: an retrogradus eẽt. Naꝫ hoc illi no
men nõ iposuere cedenti ante paucos annos didicimus. Inuenti sunt qui nobis dicerẽt erratis q ul
lã stellã aut supprimere cursũ iudicatis: aut uertere. Nõ licet stareꝝ cælestib⁹ nec aduerti. Prodeãt oĩa

missa sunt uadunt. Idem erit illis cursus qui sui finis. Opus hoc æternum irrevocabiles habet motus. Qui si quando constituerint alio ex aduerso incident quæ nō tenor & æqualitas seruet Quid est ergo? Cur & aliqua redire uideantur? Solis occursus speciē illi tarditatis imponit: & natura aliarum occulorūq; sic positorum ut certo tempore intuens afflat. Si naues ēuis plenis uelis cēt uidentur tamen stare. Erit qui deprehendat aliquando in quibus cometæ partibus errent. Cum tam seducti ac terris eam quam qualesq; sint. Contēti sumus in uentis aliquid ueritati & posteris conferant. Per stellas inquit utiliora non cernimus. Per cometas aciē transmittimus. Primū ii nō uitua: nō in mea parte fit qua sydus ipsum est spissi ignis ac solidi: sed qua rarus splēdor excurrit & in crines dispargitur: Per interualla igniū non per ipsos uides. Stellæ inquit omnes rotundæ sunt: cometes porrecti: ex quo apparet stellas non esse. Quis enim tibi concedet cometes longos esse quorum natura qui esse ut cæterorum syderum globus est? Cæterum fulgor extenditur. Quēadmodū sol radios suos longe lateq; dimittit. Cæterum ipsi alia est forma. Alia ei qui ex ipso fluit luminis. Sic cometarum corpus ipsum corrotundatur. Splendor autem longior q̄ cæterorum syderū apparet. Quare inquis? Dic tu mihi prius quare luna dissimilium soli lumen accipiat cū accipiatur a sole? Quare modo iubeat: modo palleat. Quare liuidus illi acer color fit cū in conspectu solis excludit? Dic mihi quare stellæ inter se dissimilem habeant aliquatenus faciem demersissimam soli? Quōniā si prohibet ista sydera esse. Quāuis similia non sint sic nihil prohibet cometas æternos esse & fortis eiusdem cuius cætera etiā si faciem illis nō habuit similē. Quid porro mundus ipse si consideres illum: nōne ex diuersis compositus est? Quid est quare in leone semper sol ardeat & terras æstibus torreat. in aquario astringat hyemē fluuiua gelu claudat? Et hoc tamen & illud sydus eiusdem cōditionis est: cum effectu & natura dissimile sit inter breuissimū tempus aries excolitur: libra tardissime mergitur. Et tamen sydus & illud eiusdem naturæ est: cum illud exiguo tempore descendat: illud diu proferatur. Non uides q̄ cōtraria inter se elementa sint? grauia & leuia sūt frigida & calida: humida & sicca. Tota huius mundi cōcordia ex discordia constant. Negas cometē stellam etiā qa forma eius nō respondeat ad exēplar: nec sit cæteris similis. Vides enim simillima eē illa quæ tricesimo anno reuertitur ad locū suum. huic quæ inter annum reuisit sedem suā, Non ad unam naturā forma opus suum prestat. sed ipsa uarietate se iactat. Alia maiora alia uelociora aliis facit. Alia ualidiora, alia temperatiora. quædam autem eduxit a turba. ut singula & conspicua procederent: quædam in gregem misit. Ignorat naturæ potentiā qui illi nō putat aliquando licere: nisi q̄ sæpius fecit. Cometas non frequenter ostendit attribuit illis alium locum alia tēpora: dissimiles cæteris motus: Voluit & his magnitudinem operis sui colere: quorum formosior facies est quā ut fortuitā putes siue amplitudine eorum consideres siue fulgorem qui maior est ardentiorq; q̄ cæteri: facies uero habet insigne quidam & singulare non in angustū coniecta & artata: sed dimissa liberius & multarum stellarum amplexa regionē. Aristoteles ait cometas significare tempestatem & uentorum intemperantiam atque imbrium. Quid ergo nō iudicas sydus esse quod futura denunciat? Non enim si hoc tempestatis signum est quomodo fuit pluiæ scintilla oleum est & putres concrescere fūgos. aut quomodo indiciū est seuiti maris si marinæ in sicco ludūt fulice: notasq; paludes deserint atq; altam supra uolant arida nubem. Sed si quomodo equinoctium in calorem. friguscq; flectētis anni quomodo illa quæ caldei canunt quid stella nascentibus triste lætūque constituat. Hic ut scias ita esse non cometes ortus uentos & pluuias minatur ut Aristo. ait: sed annum totū suspectū facit. Ex quo apparet illum non ex proximo quæ in proximū daret: signa traxisse sed habere reposita & cōpressa legibus mundi. Fecit is cometes qui patriculo & uaspico consulibus apparuit quæ ab Aristotele Theophrastoq; sunt prædicta. fuerunt enim maxime & continuæ tēpestates ubique. At i achaia macedoniaq; urbes terrarum motibus ,pruptæ sunt. Tarditas inquit illorum argumentū est grauiores esse, multūque in se habere terreni. ipsi præterea cursus fere cōpelluntur in cardines. Vtrunque falsum est de priore dicam prius: quia quæ tardius feruntur grauia sunt. Quid ergo? Stella saturni: quæ ex omnibus iter suum lentissime efficit grauis est. At qui leuitatis argumētum habet: q̄ supra cæteras est. Sed maiore inquis habitu circuit: nec tardius it q̄ cæteræ sed lōgius. Succurrat tibi. Idē me de cometis posse dicere etiam si signior cursus sit. Sed mendacium est ire eos tardius. Nam intra sextum mensem dimidiā cæli partē transcurrit hic proximus prior. intra pauciores mēses recepit se sed quia graues sunt inferius deferuntur. Primū nō defertur q̄ circūfertur. Deinde hic proximus a septentrione motus sui iuitium fecit: & per occidentē in meridiana peruenit erigēs cursum obliquo. Alter ille Claudianus a septentrione primum uisus nō desiit i rectum assidue celerior ferri donec excessit. hæc sunt quæ aut alios mouere cometas pertinacia aut me. Quod annexa sint dii sciunt quibus est sententia ueri. Nobis rimari illa & coniecture in occulto tantū iacet: nec cum fiducia inueniendi: nec sine spe. Egregie Aristoteles ait, nunq̄ nos uerecundiores esse debere q̄ cum de diis agitur. Si intramus tēpla cōpositi, si ad sacrificium accessuri uultum submittimus: totā adducimus: si in omne argumentū modestiæ fingimus: quanto hoc magis facere debemus cū de syderibus de stellis de eorum natura disputamus? Ne quid temere: ne quid imprudenter: aut ignorantes

confirmemus: aut affirmemur: aut scientes mentiamur? Nec miremus tam tarde eruī: quæ tam alte iacent. Panetio & his qui uideri uolunt cometem non esse ordinarium sydus: sed falsam syderis faciem affingere tractandus est. an æque omnis pars anni ædētis cometis satis apta sit an omnis cæli regio idonea in qua creentur. an quantum quæq; ire: cōcipi posse ibi est: sunt & cætera quæ uniuersa uolluntur: cū dico illos nō fortuitos esse ignes: ne inuexeros mūdo quo non frequenter educit sed in occulto mouet. Quam multa præter hos per secretū eunt. Nunq̄ humanis oculis orientia. Neq; enim omnia deus humanis oculis nota fecit. Quota oculis pars operis tanti nobis cōmittitur. Ipse qui ipsa tractat qui condidit qui totum hoc fūdauit deditq; circa se maiorq; est pars operis sui ac melior. Effudit oculos. cogitatione uiscendus est. Multa præterea cognata minimi sumo ēt vicinantia sortita potentiam. obscura sunt. Aut fortasse q̄ magis mireris oculos nostros implēt & effugiunt Siue illis tanta subtilitas est quātam consequi acies nostra non possit: siue in sanctiore secessu maiestas tanta delituit. & regnum suum. i. se regit nec ulli additū dat nisi animo. Quid sit hoc sine quo uilem scire non possumus: & miramus si quos igniculos parum nouimus cū maxima pars mundi deus lateat. Quam multa animalia hoc primum cognouimus seculo; q̄ multa negotia. Ne qd hæc multa uenientis æui populus ignota nobis sciet. Multa seculis tunc futuris cū memoria nostri exoluerit reseruatur. Pusilla res mundus est. nisi in illo q̄ quærat omnis mūdus habeat. Non semel quē admodum sacra traduntur. Eleusina seruat q̄ hostē dat reuisentibus. Rerum natura sacra sua non simul tradit. Initiatos non credimus in uestibulo eius hæremus illa arcanā non promiscue nec omnibus patent reducta etiam i interiore sacrario clausa sunt. Ex quibus aliud hæc ætas aliud quæ post nos subibit aspiciet. Quando ergo ista in noticiā nostram perducentur? Tarde magna proueniunt. Vtiq; si labor cessat in quod unum toto agimus animo nōdum perficimus ut pessimi essemus. Adhuc in processu uitia sunt. Inuenit luxuria aliquid noui in quod insaniat. Inuenit pudicitia nouam contumeliam sibi. Inuenit delitiarum dissolutio & tabes aliquid tenerius molliusq; quo pereat. Nōdum satis robur omne proiecimus. Adhuc quicquid est boni moris eltiguimus leuitate & politura corporum. Muliebres munditias ante te cessimus colores meretricios: matronis quidē non induēdos uiri sumimus. Tenero & molli gressu suspēdimus gradum. Non ambulamus sed icedimus: exornamus anulis digitos: in omni articulo gēma disponitur? Quotidie comminiscimus per quæ uirilitati fiat iniuria aut traducatur quia nō potest exui. Alius genitalia excidit. alius in obscenā partem ludi fugerit & locatus ad mortem infamiæ armatus. Egenus etiā in quo morbum suum exerceat legit. Miraris si nondum sapientia omne opus suū impleuit. Nōdum tota se nequitia protulit Adhuc nascitur & huic omnes operas damus huic oculi nostri huic manus seruiūt. Ad sapientiam quis accedit? Quis dignum iudicat: nisi quem in trāsitu mouerit? Quis philosophum aut ullum liberale rescipit studium nisi ledi intercalantur. cū aliquis pluuiis interuenit dies quem perdere licet. Itaq; tot familiæ philosophorū sine successione deficiunt. Academici & ueteres & minores nullum antistitem reliquerunt. quis enī qui tradat præcepta Platonis? Pythagorica illa iuidiosa turbe schola præceptorem non inuenit. Sextiorum noua & romani roboris secta inter initia sua cū magno impetu cepisset extincta est. At quanta cura laboratur ne cuiuslibet patrimonii nomē intercidat? Stat p successores Pyladis & batili domus. harum artium multi discipuli sunt: multiq; doctores. Priuatum urbe tota sonat pulpitū. In hoc uiri ihoc fœminæ tripudiant. Mares inter se uxoresq; contendunt ut detur latio. Ille deinde sub persona cum diu trita frons est transitus ad galeam. philosophiæ nulla cura est. Itaq; adeo nihil inuenitur ex his quæ parum inuestigata antiqui relinquerunt ut multaq; inuenta erant oblinerentur. At mehercule si hoc totis mēbris præmeremus: si i hoc iuuentus sobria incumberet. hoc maiores docerent. hoc minores adiscerent uix ad fundum ueniretur i quo ueritas posita est quam nunc in summa terra & leui manu querimus.

Explicit liber septimus & ultimus Naturalium questionum. LVCII ANNEI

LVCII ANNEI SENCAE ORATORIS ET RHETORIS SENTENTIAE DIVISIONES COLORES SVASORIARVM LIBER PRIMVS INCIPIT.

IN ut cuiuscunq; rei magnitudinem natura dederat dedit & modum nihil infinitum nisi oceanus. AVITVS. Fertiles in oceano iacere terras ultraq; oceanū rursus alia littora alium nasci orbem nec usq̄ naturam rerum desinere: sed semper unde ubi desisse uideatur nouam exurgere. Facile ista franguntur qa oceanus nauigari non potest. Satis sit hactenus uicisse Alexandro qua mūdo luge re satis est. intra has terras cælū Hercules meruit. Stat immotum mare & quasi deficientis suo fine naturæ pigra moles, nouæ ac terribiles figuræ magna etiā oceano portenta quæ profunda ista uastitas nutrit. confusa lux alta caligine & interceptus tenebris dies. ipsū uero graue & defixum mare. & aut nulla aut ignota sydera. Ita est Alexander rerū natura post oia oceanus. post oceanū nihil. ARGENTARIVS. Resisce. orbis te tuus

...ucinus qua licet nihil tantum est quod ego Alexandri periculo petã. POMPEVS SYLO-
Venit ille dies Alexander exoptatus quo tibi opera est adesse. iidẽ sunt termini & regni mi & mundi. OSCVS. Tempus est alexandrum cum orbe & cum sole desinere. quod noueram uici. hunc cõ-
cupisco quod nescio. Quæ tam fere gentes fuerunt quæ nõ Alexandrum nostro genu adorarent?
Qui tam horridi montes quorum non ingressor miles calcauerit? Vltra uideri patris trophea cõ-
stitimus. non quærimus ortus sed amittimus. Immensum & humanæ intentatum experientiæ pela-
gus totius orbis uinculum terrarũq; custodiam. inagitata remissio. inattas. littora modo feruente
fluctu inquieta mõ fugiente deserta. terra caligo remittet. fluctus. nescio quid humanis natura sub-
duxit oculis & terrã nox obruit. MVSA. Fœda beluarũ magnitudo & immobile profundum testã-
tur Alexander nihil ultra eẽ q̃ uincas reuertere. ALBVTIVS SYLVS. Terræ quoq; suũ finẽ habent
& ipsius mundi aliquis occasus est. nihil infinitũ est. modum magnitudini facere debes cum fortu-
na non facit. magni pectoris est inter secunda moderatio. Eundẽ fortuna uictoriæ tuæ quem natu-
ra finem facit. imperium tuum cludit oceanus. O quantũ magnitudo tua rerum quoq; naturam irp-
gressa est. Alexander orbi magnus est. Alexandro orbis angustus est. aliquis etiã magnitudini mo-
dus est. Non procedit ultra spatia sua celũ. Maria intra terminos suos agitantur. Quicqd ad summũ
peruenit: incremento non reliquit locũ. Non magis quicq̃ ultra Alexandrum nouimus q̃ ultra oce
anum. MARILLIVS. Maria sequimur terras cui tradimus? orbẽ quem non noui quæro: quẽ uicta re
linquo. FABIANVS. Quæ ista toto pelago insusa caligo? nauigantẽ ubi uidetur admittere: que p
spicientem quoq; excludit? Non hæc India nec terribilis ferarum ille couẽtus. imanes propone bel
uas. aspice quib9 ,pcellis fluctibusq; sæuiat. quas adlittora undas agat. tantus uentorũ cõcursus tãta
conuulsi funditus maris insania est. nulla præsẽs nauigãtibus statio est. nihil salutare nihil notũ. tu-
dis & impfecta natura penitus recessit. Ista maria ne illi quidẽ petierũt qui fugiebãt Alexandrũ. Sa
crum quidẽ terris natura circũfudit oceanũ. Illi qui iã syderũ. collegerũt mœstas & annuas hyemis
atq; ætatis uices ad certã legem redegerũt. quibus nulla pars ignota mũdi est: de oceano tamẽ du-
bitant. utrũ ne terras uelut uinculũ circunfluat: an in suũ colligatus orbẽ & in hos per quos nauiga-
tur sinus quasi spiramẽta quædã magnitudinis exæstuet: ignem post se cuius argumẽtũ. ipse sit ha-
beat an spiritum. Quid agitis cõmilitones? rege domitorẽq; generis humani magnũ Alexandrum
eo dimittitis quod ad huc quid sit disputatur? Memẽto Alexander martẽ in orbe uicto adhuc ma-
gis q̃ capto relinqs. DIVISIO. Aiebat Cæstius hoc genus suasoriarũ aliter declamãdũ esse q̃ suadẽ-
dum. non eodẽ modo in libertam ciuitatẽ dicendam esse sententiã quo apud reges quib9 etiã quæ
prosunt ita tamen ut delectẽt suadẽda sunt. Et inter reges ipsos esse discrimẽ: quosdã magis aut mi
nus rerũ usum habere. Veritatẽ facti Alexãdrũ exisse quosdã superbissimos & supra mortalis animi
uim elatos cernimus. Deniq; ut alia dimittatur argumenta: ipsa suasoria insolentiã eius coarguit. ot
bis illũ suus nõ capit. itaq; nihil dicendũ aiebat nisi cũ summa ueneratione regis: nec accideret idẽ
quod præceptori eius Calisteni accidit: quẽ occidit propter intẽpestiuos liberos sales. nã cũ se deũ
uelet uideri & uulneratus esset: uiso sanguine philosophus mirari se dixerat quod nõ esset.

Illic se ab hac urbanitate lancea uindicauit

Eleganter in. C. Cassii epistola quædã ad. M. Ciceronẽ missa positum: multũ iocabatur de stultitia.
CN. põpeii adolescẽtis qui in hispania cõtraxit exercitũ & ad mundam uictus est. deide ait: nos qdẽ
illum deridemus. sed timeo ne nos ille gladio

In oibus regibus hæc urba
nitas extimescẽda est. Aiebat itaq; apud Alexandrũ dicendã esse sententiã: ut multa adulatione ani-
mus eius per mulceretur. seruãdũ tamen aliquẽ modum: ne nobis accideret tale aliqd quale accidit
athenien sibus cũ publicæ eorũblãditiæ nõtantũ deprhẽsæ sed & castigatæ sunt. Nã cũ Antonius
uellet se liberum patrẽ dici & hoc nomẽ Statuis subscribi habitu qnoq; & comitatu liberum imi-
taretur. occurrerũt uenienti ei atheniẽses cum cõiugibus & liberis & Διοσυσοῦ salutauerũt. Bene il-
lis cesserat si nasus atticus sibi substitisset. dixerũt despondere ipsos in matrimoniũ illi Mineruã mu
sam suã & rogauerũt ut duceret. & Antonius ait ductrũ. sed dotis nõe iperare se illis mille talẽta.
Tum ex græculis quidam ait.

huic quidẽ impune fuit. sed Athenien sium spõ-
salia mille talẽtis æstimata sunt. quæ cũ exigerẽtur: cõplures contumelioſi libelli ꝓponebãtur. qdã
etiam ipsi Antonio tradebãtur. sicut ille qui subscriptus statuæ eius fuit: cũ & eodẽ tempore Octa-
uiam uxorẽ haberet & Cleopatrã. hoc tu euita

restituas. tibi habe. belliſſimã tamẽ
Deillius dixit: quẽ messala coruinus desertorẽ bellorũ ciuiliũ uocat: quia ab Dolobella ad Cassium
trasituro salutem espactus est. si Dolobellã occidisset. & a Cassio deide transiit ad Antoniũ. Nouis-
sime ab Antonio transfugit ad Cæsarẽ. hic est Deillius cuius epistolæ lasciuæ ad Clæopatrã seruñ.
Cum atheniẽses tẽpus peterent ad pecuniã deferẽdã nec exorarent. Deillius ait: & tamẽ dicito illos
tibi anni biẽnii triẽnii diem debere. Lõgius me fabellæ dulcedo ꝓduxit. Itaq; ad ꝓpositũ reuertar.
Aiebat Cæstius magnis cũ laudibus Alexãdro hanc suasoriã esse dicendã. quã sic. diuisit. ut primũ
diceret: etiã si nauigari posset oceanus: nauigãdũ nõ eẽ. satis gloriæ quesitũ. regẽda eẽ & disponẽda

...de[illegible] nos es tu? Consulendũ militi tuus orbis uictoriis lasso. de matte illi cogitand[illegible]
...si quæ in trã subiecit. Deinde illã questionem subiecit: ne nauigari quidem oceanũ posse. FA-
BIANVS philosophus primã fecit questionem eandẽ. etiam si nauigari posset oceanus: nauigãdũ
non esse. At rationẽ aliam primam fecit. modũ ponendum esse rebus secundis. hic dixit sententi-
am. Illa demum magna ẽ fœlicitas quæ arbitrio [illegible] cãsistit. Dixit deide locũ de uarietate fortunæ
& cum descripsisset nihil stabile esse. oia fluitare. & incertis motibus [illegible] attolli mõ deprimi. absor-
beri terras: & maria siccari: mõtes subsidere. Deide exẽpla rerum e fastigio suo deuolutarũ adiecit
Sine potus rerũ naturam q̃ fortunã tuam deficere. Secundã quoq; questionẽ aliter tractauit. diuisit
enim illã sic: ut primum negaret ullas in oceano aut trãs oceanũ esse terras habitabiles. deinde si
sent: peruenire tamẽ ad illas nõ posse. Hic difficultatẽ ignoti maris naturã non patientẽ nauigatio
nis, nouissime ut possit peuiri tãti tamẽ non esse. hic dixit incerta peti: certa deseri: desciturasgen
tes. si Alexandrũ naturæ terminũ enotauissent. Hic matrẽ memorauit de qua dixit: quomodo illa
trepidauit. etiam q̃ grancum transiturus esse. LYCONIS celebris sententia est.

Hoc omnes imitari uoluerunt, PLVVION dixit.
ARTEMON dicit:

APATVRIVS dixit

Sic Cæstius describisset. fremit oceanus quasi indignetur q̃ terras
relinquas. Corruptissimã rem oium quæ unq̃ dictæ sunt ex quo homines diserti insanire cœperũt puta
bant. DORIONIS eẽ in metaphrasi dictũ Homeri: Tũ excæcatus cyclops saxũ in mare reiecit. hæc
quomodo excorruptis eo pueniant ut & magna & tamẽ sana sint, aiebat MOECENAS apud Vir
gilium intelligi posse: tumidũ est Virgilius quidẽ ait: rapit haud parte exigua mon
tis. ita magnitudini se dat. Sed ut nõ impudẽter discedat a fide. est inflatũ Virgilius
quidem ait: qui de nauibus credas i mare reuulsas cycladas non dicit hoc fieri sed uideri. propitiis
auribus accipitur. quis incredibile est qd excusatur anteq̃ dicit multo corruptiorẽ sententiã MINIS-
TRATI cuiusdã declamatoris nõ abiecti suis tẽporibus nactus sũ in hac suasoria cũ describeret be-
luarum in oceano nascentiũ magnitudinẽ. Efficit hæc sententia ut ignoscamus ei qui dixit ipsi Ca
rybdi & Scyllæ maius portentũ: charybdis ipsius maris naufragium uideri. & ne in mare semel in-
saniret: quid ibi potest eẽ saluũ ubi ipsum mare perit? DAMASETICVS induxit matrẽ loquentẽ:
cum desciriberet priioribus periculis noua supueniſſe. BARBARVS dixit cũ introduxisset excusã
tem se exercitum macedonũ hunc sensum FVSCVS ARELLIVS dixit: Testor ante orbẽ tibi tuũ
deesse: q̃ militẽ. LATRO sedens hanc dixit, nõ excusauit militẽ sed dixit: Dum sequor: quis mihi p
mittit hostem? quis terrã quis diem? quis mare? Da ubi castra ponã? ubi signa ponã? reliqui paren
tes. reliqui liberos. cõmeatum peto. nunquid immaturæ ab oceano? LATINI declamatores in oce
ani descriptionẽ non minus uiguerũt. nã aut minus descripserũt aut curiose. Nemo illorũ potuit
tanto spiritu dicere quanto PEDO qui nauigante germanico dixit.

Iampridem post terga diem solẽq; relictum. Aera pugnaci luctatus rumpere nisu
Iampridem notis extorres finibus orbis Vt nihil erepto ualuit dinoscere mundo:
Per non concessas audaces ire tenebras Obstructo talis effundit pectore uoces:
Hesperii mœtas extremaq; littora mundi. Quo ferimur, ruit ipse dies. orbẽq; relictum
Nunc illũ pigtis imania mõstra sub undis Vltima perpetuis claudit natura tenebris.
Qui ferat oceanum: qui sæuas undiq; pistris An ne alio positas ultra sub cardine gentes.
Aequoreosq; canes ratibus consurgere pransis. Atq; alium libris itactum querimus orbem?
Accumulat fragor ipse mœtus. iã sydere limo Dii reuocant: rerũq; uetãt cognoscere finem.
Nauigia & rapido desertã flamine classem. Mortalis oculos, aliena quid æquora remis.
Seq; feris credũt per inertia fata marinis. Et sacras uiolamus aquas? Diuumq; quietas
Tam nõ fœlici laniandos sorte relinqui. Turbanus sedes?
Atq; aliqs ꝓra se dat sublimis ab alta. Ex græcis declamatorib9 nulli melius hæc sua
soria ꝓcessit q̃ GLICONI. Sed nõ minus multa magnifice dixit q̃ corrupte. utriusq; uobis faciam
potestatem. Et uolebamus expiri nõ adiiciẽdo iudiciũ meum nec sperando a corruptis sana. potu-
isset eteni fieri ut uos illa magis laudaretis quæ insaniũt: & nihilominus põt fieri q̃uis distinxerim.
Illa belle dixit. sed fecit qd solebat: ut sententiã adiectione supuacua quoad tumide pderet. adiecit
eni illud. quosdã iudices dubios sui habet. ego non dubito contra sententiã ferre.

Finis primæ suasoriæ. Initium secundæ suasoriæ.

Recenti lacones cõtra Xerxẽ nauali.cũ troẽzeni ex omni grãtia miſi fugiſſent: deliberãt an & ipſi fugiãt.ARISTIPPVS CYRENAICVS PATRIS At puto rudis lecta ætas & animus qui frangeretur mœtu ſueto armaq; pallũræ manus nebetaraq; ictu nio aut uulneribus corpora. d dicam potiſſimos græciæ. an lacedæmonios an aelæos an epeas totaq; patrũ tot excidia urbiũ tot uictarum gẽtiũ ſpo lia. & ac proh dolor cocidunt ſi remeabimus tẽpla pudet cõſilii noſtri pudet etiam ii nõ fugimus deliberaſſe talia. At tot cũ tot milibus Xerxes uenit o iace dæmonii aduerſus barbaros: nõ reuereminí ora ueſtra. nõ auos: nõ patres quorum nos exemplum moueat. Ab ſantia ſurgit ingeniũ. pudet lacedæmonios ſic adhortari. ſ. tuti ſumus licet totũ claſſe orientem trahat: licet metuentibus explicet ſutilẽ numerum. hoc mare qd tãtũ ex uaſto patet urget in minimũ. inſidioſis excipitur anguſtiis. uixq; minimo aditus nauigio eſſet, huius quoq; remigiũ arcet inquieta oẽ quod circumfluit mare ſallatia curſus uada altioribus ſtagnis iternata. aſpera ſco pulis & cæca quæ nauigãtiũ uota decipiũt. Pudet inq; lacedæmonios & armatos querere quẽadmo dum uti ſint. nõ referã perſarum ſpolia. certe ſup ſpolia nudus cadã. Sciet & alios nos habere trœ zenos q ſic non fugiant & ſic cadant. hunc ſumite animum. neſcioan uincere poſſimus. uici nõ poſſu mus. hæc nõ utiq; pituris refero. ſed & ſi cadendũ eſt: erratis: ſi metuendũ creditis mortẽ. Nulli natu ra in æternum ſpiritũ dedit. ſtatutaq; naſcẽtibus in finẽ uitæ dies eſt. ibecilla enim nos materia deus orſus eſt. qppe minimis ſuccidũt corpora. indenũciata ſorte rapimur. ſub eodẽ puertitia fato eſt. ea dem iuuentus cauſa cadit. optamus quoq; plæriq; mortẽ: adeo ſecurã quietẽ receſſus eſt. At gloriæ nullus finis eſt. proximiq; deo. Sic ages ea ſatagũt. fœminis quoq; frequens. hic in mortem p gloria iter eſt. qd Lycurgũs qd interbitos ſomni poculo quos memoria ſacrauit referã? Vt unũ otroyadẽ meſcitem anumerare trecẽtis exẽplo poſſum. TRIARII. Nõ pudet laconas nec pugna quidẽ hoſti um ſed fabula uinci? magnũ eſt alumnũ uirtutis naſci laconẽ. ad certam uictoriã oẽs remanſiſſent. ad certam mortẽ tantum lacones. nõ eſt ſic ſparta lapidibus circũdata. Ibi muros habet ubi muros non habet ibi muros. melius reuocabimus trœzenos q ſequemur. Sed mõtis pforat. maria cõtegit. nũq ſolido ſtetit ſupba fœlicitas. & ingẽtiũ imperiorũ magna faſtidia obliuione fragilitatis huma næ collapſa ſunt. Scias licet adfinẽ perueniſſe quæ ad inuidiã pducta ſunt. maria terraſq; rerũ natu ra ſtatione mutauit ſua. Moriamur trecẽti ut hic primũ inuenerit qd mutare non poſſit. Tãdẽ amẽs placiturum cõſiliũ erat. cur nõ potius in turba fugimus. PORTII LATRONIS. In hoc. ſ. morati ſu mus: ut agmẽ fugientiũ cogeremus. furori terga uertitis. ſciamus ſaltẽ qs ſit iſte quẽ fugimus. uicit. at uictoria dedecus elici põt: ut oĩa fortiter fiãt. fœliciter cadãt. multũ tamẽ nomini noſtro detractũ eſt iam lacones: qd an fugeremus: deliberauimus. Vt. n. nõ moriamur quantũ ad me quidẽ ptinet: poſt hãc deliberationẽ nihil aliud timeo q; nẽ reuertamur. arma nobis fabulæ excutiũt? nunc nunc pugnemus. latuiſſet uirtus inter trœzenos. cæteri quidẽ fugerũt. Si me quidẽ interrogatis qd ſentiã ego in noſtrũ & i grætiæ patrociniũ loquar. electi ſumus: nõ relicti. HALI SABINI. Turpe eſt cuili bet uiro fugiſſe. laconi etiã deliberaſſe. MARILII. In hoc reſtitimus: ne in turba fugiẽtiũ lateremus. habent quẽadmodũ ſe excuſent trœceni græciæ: minutas thermophylas ſatis putauimus: cũ relin queremus illic laconas. CAESTII PII. Quã turpe fugere iudicaſtis laconas tãdiu non fugiẽdo. Oĩ bus ſua decora ſunt. athenæ eloquẽtia inclytæ ſunt. thebea ſacris. ſparta armis Ideo hãc eutolas am nis circũfluit q pueritiã indurat ad futuræ militiæ patiẽtiã. iõ Taygeti montes difficilia niſu laconi bus iuga. iõ Herculẽ gloriamur de opibus cælũ meritum. iõ muri noſtri arma ſunt. o graue maioꝝ uirtutis dedecus. lacones ſe numerãt: nõ exiſtimãt. Videamus quãta turba ſit: ut hẽat certe ſparta eti am ſi non ſortes milites ac nũcios ueros ita nõ bello quidẽ ſed nũcio uicimur. merito Hercules oĩa contẽpſit quẽ lacones audire nõ ſuſtinent. Si uincere Xerxẽ nõ licet: uidere liceat. Volo ſcire quem fugiam. Adhuc nõ ſum ex ulla parte athenienſiũ ſimilis. nõ muris nec educatione. nihil prius illoꝝ imitabor q fugã. POMPEII SYLONIS Xerxes multos ſecũ adducit. termophylæ paucos recipiũt erim? iter hoſtes fugaciſſimi. iter fugas tardiſſimi. nihil refert quantas gẽtes i noſtrũ orbẽ oriẽs effu derit: quãtũq; nationũ ſecũ Xerxes trahat. tot ad nos ptinẽt qd locus cœperit. CORNELII HISPA NI Pro ſparta uenimus. p græcia ſtemus. uicamus hoſtes. ſocios iã uicimus. ſciat iſte iſolens barba rus nihil eẽ difficilius: q laconis armati lat? fodere. ego uero qd trœzeni diſceſſerũt gaudeo liberas nobis reliq; re thermopylas. nil erit qd uirtuti noſtræ ſe opponat qd inſerat. nõ latebit i turba laco. quocũq; Xerxes aſpexerit. Spartanũ uidebit. BLANDI Referã pcepta matrũ aut i his aut cũ his mi nus turpe ẽ a bello iermẽ reuerti: q armatũ fugere. Referã captiuoꝝ uerba. captus laco: occide inqt. nõ ſeruo. nõ potui capi ſi fugere uoluiſſem. Deſcribite terrores pſicos. oĩa iſta cũ mitteremur: audi uimus. Videat trecẽtos Xerxes & ſciat: qnãti bellũ exiſtimãdũ ſit. qnãto aptus numero locus reuer tamur. ne nũcii qdẽ niſi nouiſſimi. qs fugerit neſcio. Vos mihi ſparta cõmilitões dedit. DESCRIP TIO THERMOPILARVM. Nũc me delectat qd fugerũt trœzeni anguſtas mihi thermopylas fe cerãt. CONTRA CORNELII SPATINII. At ego maximũ dedecus futurũ reip. noſtræ arbitror: ſi Xerxes nihil prius i grætia uicerit q lacõas. ne teſtẽ qdẽ uirtutis noſtræ habere poſſum? id de nobis

tradetur qd noſtes na[illegible]uerit. habetis cõſiliũ [illegible]eũ. ideſt aũt meũ qd totius græciæ. ſigs aliud [illegible]odet nõ ſortes uos eẽ ſed pditoꝝ gaudet. CLADII MARCELLI. nõ uincẽt uos ſed obruet. ſanctissimus nomi. miniſtri rei geſtim. ante nos rerũ natura uicta eſt. DIVISIO. Huius ſuaſoriæ feci mẽtionẽ nõ qa mea ſubtilitatis erat aliud qd nos excitare poſſet ſed ut ſciretis: q nitide fuſcus dixiſſet: uel q licen ter ipſe fẽtẽtiã feria. Venit arbitriũ erit: utrũ explicationes eius luxurioſas putetis: an ut poeta Pollio a ſinius aiebat: hoc nõ eẽ ſuadere ſed iudere. næ uolo mihi ſumẽ & iudicis te amo: tãq; has explicatio nes ſunt qs hemo noſtrũ nõ alius alia iclinatõe uocis uelut ſua qſq; modulatione cãtabat. At qa ſe mel in mẽtionẽ incidi fuſciſſe oĩbus ſuaſoriis celebres deſcriptiũculas ſubtexã: etiã ſi nihil occurre rit q qſq; alius niſi ſuaſor dixerit. Diuiſione autẽ hac ſua ſoria Fuſcus uſus eſt illa uulgari ut dicere nõ eẽ honeſtũ fugere etiã ſi tutũ eſſet. deinde æque piculũ eẽ fugere & pugnare, nouiſſime piculo ſũ eſſe fugere. pugnãtibus hoſtes timẽdos. fugiẽtibus & hoſtes & ſuos. Cæſtius primã partẽ ſic tran ſegit q ſi nemo dubitaret: an turpe eſſet fugere. deinde illo trãſiit: an nõ eſſet neceſſe. Hæc ſunt inqt quæ uos cõfundũt: hoſtes. ſocioꝝ paucitas. nõ qdẽ hæc ſuaſoriæ. Sed in hac materia diſertiſſima il la fertur ſnia Dorionis cũ poſuiſſet hoc dixiſſe trecẽtis leonidã. qd puto etiã apud Herodotũ eẽ. Sa binus aſydius uenuſtiſſimꝰ inter rhetores ſcurra cũ hãc ſentẽtiã leonide retuliſſet ait: ego illi adprã diũ pmiſiſſem. ad cœnã renuciaſſem. Attalus ſtoicus q ſolũ uertit a ſeiano circunſcriptus magnæ uir eloquẽtiæ ex philoſophis quos noſtra ætas uidit lõge & ſubtiliſſimus & facũdiſſimus cũ tã ma gna & nobili ſnia certauit: ut mihi dixiſſe uideatur animoſius q prior. Occurrit mihi ſẽſus i eiuſmo di materia a cornelio ſeuero dictus tanq de romanis neſcio an parũ fortiter. Edicta in poſterũ diẽ pugna epulãtis milites inducit & ait: ſtratiq; pherbã hic meus eſt dixere dies. elegãtiſſime qdã affe ctũ animoꝝ incerta ſorte pendentiũ expreſſit. ſed parũ romani ai ſeruata eſt magnitudo. Cœnãt. n. tanq craſtinũ deſperẽt quãtus illis laconibus aius erat his q nõ poterãt dicere: hic dies ẽ meus. Illud Porcellus grãmaticus arguebat i hoc uerſu q ſi ſolœciſmũ cũ cõplures iduxiſſet dicere hic meus ẽ dies. nõ dies hic eſt noſter. & in ſnia optima accuſabat id qd erat optimũ. muta eni ut noſter ſit pi bit oĩs uerſus elegantia in quo hoc eſt decentiſſimũ qd ex cauſa ſermone trahitur. nam q ſi puer bii loco ait: hic dies meus eſt. & cũ ad ſenſũ retuleris: ne grãmaticoꝝ qdẽ calũnia ab oĩbus magnis ingeniis ſumẽda habebit locũ. Dixerũt eni nõ oẽs ſimul tanq i chorũ manũ ducẽte grãmatico. ſed ſinguli ex his: hic meus ẽ dies. Sed ut reuertar ad leonidã & trecẽtos: pulcherria illa fertur glyconis ſnia. In hac ipſa ſuaſoria nõ ſane refero mẽoria ullã ſniaꝝ græci cuiuſq; niſi dame

De poſitione loci elegãter dixit acerius: cũ anguſtias loci facundiſſime deſcripſit natus trecẽtis locus. Cæſtius cũ deſcripſiſſet honores quos hituri eſſent ſi ꝓ pria cecidiſſent: adiecit Per ſepulchra noſtra iurabitur. Nicetas lõge diſertius hãc fantaſiã mouit: & adiecit: niſi ãtiqor fuiſ ſet Xerxes q Demoſthenes ciptoy cui dicere hãc ſuã dixit ſniaꝝ aut certe nõ deprehẽſa cũ deſcripſiſ ſet opportunitatẽ loci & tuta undiq; pugnãtiũ latera & ãguſtias a tergo poſitas ſed aduerſos hoſti bus. Potamõ magnus fuit mitylenis q eodẽ tpe uiguit quo leſbocles magni noĩs & noĩ reſpõdẽtis ingenii: in qbus quãta fuerit animorũ diuerſitas in ſimili fortuna puto uobis indicãdũ multo ma gis qa ad uitã ptinet q ſi ad eloquẽtiã ptineret. Vtriq; filius iidẽ diebus deceſſit. Leſbocles ſcholam ſoluit. nemo unq ãpliore aio ſe geſſit. Potamõ a funere filii cõtulit ſe in ſcholã & declamauit. Vtri uſq; tamẽ affectũ tẽperãdũ puto. hic durius tulit fortunã q patrẽ decebat ille mollius. Verum Pota mõ cũ ſuaſoriã de trecẽtis diceret: tractabat q turpiter feciſſent lacones hoc ipſũ qd deliberaſſẽt de fuga. & ſic nouiſſime clauſit. Inſanierũt in hac cõtrouerſia multi circa otroyaden. Murthedius q di xit: fugerũt athẽiẽſes nõ eni otroyadæ noſtri litteras didicerãt. SARCONIVS dixit. Otroyades q periit ut falleret: reuixit: ut uiceret. LICINIVS NEPOS. Cũ exẽplo uobis etiã mortuis uicendũ fuit ANTONIVS ATTICVS inter plures ſnias uideꝝ palmã meruiſſe, dixit eni otroyades pene a ſepul chro uictor digitis uulnera geſſit: ut throphea laconũ iſcriberet & deo dignũ i ſpartano ſacrãmẽto uirũ cuius ne litteræ qdẽ fuere ſine ſanguie. CATIVS CRISPVS Municipalis gatoꝛeos dixit poſt relatũ exẽplũ otroyade dicebat mũcipalis: aliud cæteros aliud laconas decet. nos ſine delitiis edu camur, ſine muris uiuim? ſine uita uicimus. SENETIO fuit cuius nomẽ ad nos potuit pueniſſe ige nii cõſuſi ac turbulẽti q cupiebat grãdia dicere adeo ut nouiſſie hui? rei morbo & teneret. & rideret nã ſeruos nolebat habere niſi grãdes. & argẽtea uaſa nõ niſi grãdia. credatis mihi uelí nõ iocãti. eo puenit inſania eius: ut calceos quoq; maiores ſumeret. ficus nõ eẽt niſi mariſcas. cõcubinã ingẽtis ſtaturæ hẽbat. oĩa grãdia ꝓbabat. ei ipoſitũ eſt cognomẽ. Velut Meſſala ait cognomentũ & uocari cœpit ſenetio grãdio, aliquãdo iueniret. Is in hac ſuaſoria cũ poſuiſſet cõtradictionẽ ait: oẽs q miſ ſi erã a græcia fugerũt ſublatis manibus inſiſtẽs ſũmis digitis (ſic eni ſolebat) quo grãdior fieret, ex clamat: guaudeo gaudeo. mirãtibus nobis qd tãtũ boni illi cõtigiſſet: adiecit. Totus Xerxes meus erit? Idẽ dixit: iſte q claſſibus ſuis maria ſurripuit. q terras circũſcripſit dilatauit, pfũdũ: nouã rerum naturæ faciẽ iportat. Ponat ſane cõtra cælũ aſtrea, cõmilitones habeo deos. SENIANVS multo po tẽtius dixit. terras armis poſſidet, cælũ ſagittis: maria ungulis lacones niſi ſuccurritis: mũdꝰ captus eſt: Decentiſſimi generis ſtultę ſniam referã. VICTORIS STATORI municipis mei cuius fabulis

mentoria dignissimis aliqs suasoria occasione cõtrouersionẽ sumpsit. At inq̃ recẽti sumus. & ita re
ueri. neq; uim. sed armati. sed lacones. sed ad thermopylas. nunq̃ uidi pluris trecentos. LATRO in hac
suasoria cũ tractasset oia q̃ materia capiebat posse ipsos & uincere, posse certe uictos referre. & bene-
ficio loci. Tũ illã iniaz. si nihil aliud. erimus certe. belli mora. Postea memini auditorẽ latronis AB-
RONVM SYLONEM patrẽ huius sylonis c[illegible]. omimis fabulas scripsit & ingeniũ grãde nõ
deseruit sed potuit recitare. nisi in quo agnouimus sensũ latronis i iis uersibus. Ite agite danai ma
gnũ peana canẽtes. Itẽ triumphates belli mora cõcidit ore sed ora. Tã dirigetes tũ auditores, etiam ne
dicã tã malignis. ut unius uerba surripi nõ possent. At nũc cuilibet orationes iuertere tuto licet, p su-
is. Sed ut sciatis sensũ bene dictũ dici tamẽ posse melius notate præ cæteris quãto decẽtius VIRGI-
LIVS dixerit hoc qd' ualde erat celebre, belli mora cõcidit hector. Itẽ qcqd apud duræ cessatum est
mœnia troiæ hectoris æneæq; manu uictoria graiũ hæsit. MESSALA aiebat hic: Virgiliũ debuisse
delinere qd' segtur: & in decimũ uestigia retuli annũ: explemẽtũ eẽ. MOECENAS hoc etiã priori
cõparabat sed ut ad Thermopylas reuertar. DIOCLES CHARISIVS dixit CORVO testimoniũ stu
poris reddẽdũ est q̃ dixit. Quid si iã Xerxes ad nos suo mari nauigat: fugiam⁹ ante q̃ nobis terra sur
ripiatur, hic ẽ coruus q cũ tẽtaret scholã romæ sũmo illi q iudæos subægerat declamauit cõtrouer-
siã: de eaq; apud matronas differebat: liberos nõ eẽ tollẽdos. & ob hoc accusat[illegible] reip læsæ. In hac cõ-
trouersia sentẽtia eius hæc ridebatur iter pyxides & redolẽtis aiæ medicamina cõstitit mirata con-
cio. Sed si uultis historicũ quoq; uobis satuũ dabo. THVSCVS ille q scaurũ mamercũ, in quo scau
rorũ familia extincta est, maiestatis reũ fecerat: hõ q̃ improbi ai tã insœlicis ingenii cũ hanc suasoriã de
clamaret: dixit: expectem⁹ si nihil aliud effecturi. ne isolẽs barbarus dicat: ueni: uidi: uici: cum hoc
post multos ãos Diuus Iulius uicto Phanace dixerit. DVRION dixit ANDREAS aiebat. NICO
CRATIS LACEDAEMONIS isignẽ hãc iniaz fuisse futurã si media itercidere[illegible]. Sed ne uos diuti
us isatuẽ q prædixerã me Fusci arelli explicationes subiecturũ finẽ suasoriæ faciã q̃ iterum nimius
cultus & tracta compositio poterit uos offendere cũ ad meam ætatem ueneritis. Nam nunc uos ip-
sa quæ offensura sunt uitia delectant.

Finis secũdæ suasoriæ. Initiũ tertiæ suasoriæ.

Eliberat Agmẽnõ: an Ephigeniã imolet negãte calcãte aliter nauigari potuisse. ARELLI FVSCI Nõ in aliã cõditionẽ deus fudit æquora q̃ ne ois ex uoto iret dies. nec ea sors
mari tantũ est. cætera ipsa nõ sub eadẽ cõditione sydera sunt: alia negatis ibribus exurũt
solũ & miseri cremata agricolæ legũt semina. & hæc interdũ anno lex est, aliis serena claudũtur. &
oẽs cælũ nubilo graui subsidit solũ, & creditũ sibi terra nõ retinet. aliis incertis syderibꝰ currus ẽ. &
uarianꝫ tpa. neq; soles nimis urgẽt. neq; ultra debitũ ibres cadũt. qcqd asperatũ æstuẽ: qcqd nimio
defluxit ibre inuicẽ nimio tẽperaꝫ altero: siue ita natura disposuit: siue ut ferũt luna cursu gemi: quæ
siue plena lucis suæ ẽ splẽdensq; pariter assurgit icornua ibres, phibet: siue occurrit de nubilo sordi-
diorẽ orbẽ suũ nec ãte finit q̃ in lucẽ redit. siue ne lunæ qdẽ ipsa potẽtia ẽ: sed flatꝰ q occupauere an
nũ tenẽt. qcqd horũ est: extra iussũ dei tutũ fuit adultero mare. An nõ potero uidicare adulterã? pri
or est salus pudicæ. Ne qd uirginitati huius timerẽ p sequebat adulterũ. Victa troia uirginibus hosti
um parcendũ. nihil adhuc uirgo priami timet. CAESTII PII. Vos ergo ad hãc diẽ imortales iuoco
sic pcl usuri estis maria? obstate potius ne priami qdẽ liberos imolaturus es. describe nũc tẽpestatem
oia ista patimur nec paricidiũ fecimus. qd' hoc sacrũ est uirginis deæ tẽplo uiginẽ occidere? libẽti⁹
hãc sacerdotẽ habebit q̃ uictimã. CORNELII HISPANI Infectæ ingt sunt tẽpestates & sæuiũt ma
ria. neq; adhuc paricidiũ feci. ista maria si nũine suo deus regeret: adulteris clauderẽt. MARYLLIS
Si nõ datur nobis ad bellũ iter: reuertamur ad liberos: ARGENTARII iterũ i malũ familiæ nostræ
fatale reuoluimur, ppter adulterã fratres. liberi pereũt. ista mercede nollẽ reuerti, at Priamus bellũ p
adultero filio gerat. DIVISIO. Hãc suasoriã sic diuisit Fuscus ut diceret: etiã si aliter nauigare non
possẽt nõ eẽ faciẽdũ: qa' homicidiũ eẽt. qa parricidiũ. qa' plus ipẽderet: q̃ peteret. Petit ipẽdi Ephige
niã: uidicari adulteriũ. cõmitti parricidiũ. Deide dixit etiã si nõ imolasset nauigaturũ. Illa eni morã
naturæ maris & uẽtoꝝ eẽ. deoꝝ uolũtatẽ ab hoĩbꝰ nõ itelligi. hæc Cestius diligenter diuisit. Dixit
eni deos rebus humanis nõ iterponere arbitriũ suũ. si iterponãt uolũtatẽ eoꝝ ab hoie nõ intelligi
ut itelligaꝫ. nõ posse fata reuocari. si nõ sint fata: sacra p futura. si sint nõ posse mutari. Sylo Põpeius
etiã i qd' eẽt diuinãdi genus certũ: auguri negauit credẽdũ. q̃re ergo si nescit Chalcas affirmat pri-
mũ & scire se putat. hic cõmunẽ locũ dixit i oẽs q hãc affectarẽt sciẽtiã. deide irascit tibi. iuitus mi-
tat. q̃nt sibitã magno testimõio apud oẽs gẽtes fidẽ in ea descriptione. Primũ i hac suasoria Fuscus
Arelius Virgilii uersus uoluit imitari. Valde aũt lõge petit: & pene repugnat materiæ certe nõ desi-
derãtiseruit. Ait eni de luna q̃ siue plena lucis suæ ẽ splẽdẽsq; pariter assurgit icornua. ibres, phibet
siue occupata nubilo sordidiorẽ ostẽdit orbẽ suũ nõ ante finit q̃ uicẽ reddit. At Virgilius hæc quã
to siplicius & beatius dixit. Luna reuertẽtis cũ primũ colligit ignes. Si nigrũ obscuro cõprehẽderit
aera cornu. Maximus agricolis pelagoq; parabit iber. Et rursus. Sin ortũ quarto nãq; is certissimus
auctor plena neq; obscuris p cælũ cornibus ibit. Solebat aute ex Virgilio Fuscus multa trahere: ut

mœcenati iputaret. Nodiẽs enim, p beneficio narrabat in aliqua se uirginiana descriptione p[illegible]. Quisse-
sienti in hac ipa suasoria dixit. cur iste inter eius ministeriũ placuit? cur hoc os deus elegit. cur hoc
potuimũ fortitur poetis? qd' tãto nomine ipiebat se imitatũ Virgiliũ plena deo? Solet aute Gal
lio noster hæc aptissime ponere. Memini una n[illegible] ab additione nicetis ad Messalã uenisse. Nicetes
suo ipetu ualde gr[illegible]cis placuit. Querebatur a Gallione Messala: qd illi iussus eẽt Nicetes. Gallio ait ple
na deo. quotiẽs audierat aliqué ex his declamatoribꝰ quos scholastici ualdos uocãsitati dicebat ple
na deo, ipse Messala nunq̃ aliter eũ agnouit. ab hois auditione ueniẽtẽ interrogat nihil aliud q̃ ut
diceret: nunqd plena deo? itaq; hoc ipsi iã tã familiare erat. ut inuito quoq; excideret. Apud Cæsarẽ
cũ mẽtio eẽt de ingenio hateri cõsuetudine, plapsus dixit: & ille erit plena deo. Querẽti deinde qd
hoc eẽ uellet: uersũ Virgilii retulit. & quõ hoc semel sibi apud Messalã excidisset: & nunq̃ postea po
tuisset excidere. Tyberius ipse Theodoreus offẽdebatur Nicetis ingenio atq; delectatus ẽ fabula Gal
lionis. hoc aũt dicebat Gallio Nasoni suo ualde placuisse. itaq; fecisse qd' in multis aliis uersibꝰ Vir
gilius fecerat non surripiendi causa sed palã mutandi hoc animo ut uellet agnosci. eẽ aũt itragœ
dia eius. feror huc illucue plena deo. Iã uultis ad fuscũ reuertar: & descriptionibus eius uos satiabo.
Hæc potissimũ ex his q̃s in similitudinis tractatione posuit cũ diceret: oino nõ cõcessam futurã sci
entiã:

Finis tertiæ suasoriæ. initium quartæ suasoriæ.

Eliberat Alexãder magnus: an babyloniã intret: cũ denũciatũ eẽt illi respõso auguris pe-
d riculũ. ARELLI FVSCI Quis est q futuroꝝ sciẽtiã sibi uendicet? noue oportet sortis sit q
iubẽte deo canat, nõ eodẽ cõtẽtus sit utere quo iprudẽtes nascimur: quãdã imaginẽ dei
præferat q iussa exhibeat dei: sic est. Tãtũ eni regẽ tãtiq; rectorẽ orbis esse imœtu cogit, magnus iste
est: supra humanæ sortis habitũ oportet sit cui liceat terrere Alexãdrũ. ponat iste suos iter sydera pa
tres & originẽ cælo trahat, agnoscat suũ uatẽ deus nõ eodẽ claudatur uitæ fine ætate magna, extra.
oẽm futuroꝝ necessitatẽ caput sit q̃ gẽtibus futura ẽcipiat. Si uera sunt ista: qd ita. nõ huic studio
seruit ois ætas? Cur nõ ab infãtia rerũ naturã deosq; q̃ licet uisimus? cũ pateãt nobis sydera & inter
esse numinibus liceat: qd tã inutili desidemus facũdia? aut piculosis atteritur ermis manus? an meli
us alio pignore q̃ futuri sciã igenia surrexerit? Quid uero in media se ut prædicant fatoꝝ misere pi-
gnora? natales inqrũt & prima melioꝝ oium annoꝝ habẽt inittã: quo ierint motu sydera. i quas di
currerit partis cõtra ne deus steterit: an placidus effulserit sol? an plenã lucẽ? an initia surgẽtis acce
pint. an addiderat i noctẽ obscurũ caput luna saturnus nascentẽ. an ad bella mars militẽ. an negoci
osũ in questus Mercuriũ excepit. an blãda annuerit nascẽti Venus. an ex humili in sublime Iupiter
tulerit? æstimãt tot circa unũ caput tumultuãtis deos. futura nunciãt. plæroscq; dixere uicturos. & ni
hil metuẽtis oppressit dies. aliis dedere finẽ, ppinquum. at illi supfuere. Egẽtes inutilis animæ. feci-
es nascẽtibus annos spopõderũt. at fortuna in oẽm, ppetauit iniuriã. incertæ. n. fortis uiuimus. uni-
cuiq; ista, p ingenio fungũtur nõ ex sciẽtiæ ui. Deerit aliqs toto orbe locus q te uictorẽ non uiderit.
Babylone cluditur cui patuit oceanus. DIVISIO. In hac suasoria nihil tractasse Fuscũ scio q̃ easdem
quas supra retuli quæstiones adscientiã futuri pertinẽtes. Illud qd' nos delectauit præterire non pos
sum. Declamabat Fuscus Arellius cõtrouersiã de illa q̃ postea q̃ ter mortuos pepereat: sõniasse se di
xit ut in luco pareret. Valde in uos cõtumeliosus fuero si totã cõtrouersiã quã ego intelligo me di-
cere Fuscus declamaret & aperte aut nõ agnoscẽtis puerũ tractaret locũ cõtra sõnia & deoꝝ puidẽ
tiã. & male de magnitudine deoꝝ dixisset mereri eũ q illos circa puerperas mitteret: sũmis clamori
bus dixit illũ Virgilii uersũ scilicet. Is superis labor est. ea cura qetos solicitat. Auditor Fusci qdã cu
ius pudori parco cũ hãc suasoriã de Alexãdro ante Fuscũ diceret: putauit æque bene poni uersũ eũ
dem dixit. s. is superis labor est. ea cura qetos solicitat. Fuscus illi ait: si hoc dixisses audientẽ Alexã-
dro: scies & apud Virgiliũ eũdẽ uersũ esse. & alteri capulotenus abdidit ensem. Et quia soletis mihi
molesti esse de Fusco: qd fuerit quasi nemo uideretur dixisse cultius: ingerã uobis fuscianas explica
tiones. Dicebat autẽ suasorias libẽtissime & frequẽti⁹ græcas q̃ latinas. hybreas i hac suasoria dixit:

Finis quartæ suasoriæ. Initiũ quintæ suasoriæ.

Eliberãt athenienses: an trophea persica tollãt Xerxe minãte rediturum se nisi tollerentur.
d ARELLI FVSCI Pudet me uictoriæ nostræ. sic fugatũ credis Xerxẽ ut reuerti possit? tot
cæsa milia. nihil ex hac acie relictũ minãti nisi qd' uix sequi fugiẽtem possit. totiẽs mersa
classis. qd Marathonas? qd Salamina referã? Pudet dicere dubitamus adhuc an uicerem⁹. Xerxes ue
uiet. nescio quõ lãguet circa memoriã iacturæ animus, & disturbata arma nõ reperit. Prior eni mœ
tus futuri regni is cẽt. amissa ne audeat amissurũ monẽt. ut in gaudia interdũ surgit animus & spem
ex præsenti metitur: ita aduersis frãgitur. ois aest situ aium premit ubi nullam meminit aciẽ: nisi q̃
fugerit, errat circa damna sua & quæ male expertus est uota deponit. Si uẽturus esset nõ minaretur.
Suis ira ardet ignibus & ipacta nõ soluitur. nõ denunciaret si uenturus esset, neq; armaret nos nun
cio. nec instigaret uictricẽ græciã. nec solicitaret arma fœlicia. magis supueniret improuidis. nã &
arma indeuũciata monẽt, quantũcunq; oriẽs ualuit primo ingræciã impetu effusũ ẽ. hoc ille nume
roserox & in deos arma tulerat extincta tot ante Xerxẽ milia. tot sub ipso iacẽtur. & nulli nisi q fuge-

nunq̃ ipsunt.qd dicꝫ Salamina.ꝫd Cynagyron refe[illegible]& te Polyteles? & hæc agiẽ ãi uideris?hæc
egõ trophæa deposui:hæc in totius græciæ cõspectu [illegible]tui:ne qs timeret Xerxẽ minantẽ.Me miser
pugnãte Xerxe trophea posui.fugiẽte tollã?nũc at[illegible]næ uincimur.nõ tantũ credet reatũ q̃ uinne
Xerxes.nõ põt Xerxes nisi p nos trophea tollere.[illegible]cedite mihi difficile est.artitas opes recolligere
& spes noua re fractas.& penitẽda acie in melio[illegible]euentus surget.CAESTIVS Ita ferã inqt beñ.
alia mihi trophes promitti[illegible]ot maior uenire q̃ uictus est.ARGENTARII Non pudet uos.pluris
trophea uestra Xerxes æstimat q̃ uos.DIVISIO.Fuscus sic diuisit.etiã si uẽturus est Xerxes:nõ tol-
limus nõ sunt trophea tollẽda.Confessio seruitutis est iussa facere.si uenerit:uincemus.hoc non est
diu colligendũ.de eo dico.uicemus quẽ uicimus.Sed nec ueniet qdẽ.si uẽturus eẽt nõ denũciaret.
fractus est & uiribus & animo.CAESTIVS & illud dixit qd in prima parte tractauit nõ licere athe-
niensibus trophea tollere.cõmune in illis uis totius græciæ eẽ.cõmunẽ uictoriã cõmune bellũ fuis
se.deide nefas qdẽ eẽ nunq̃ factũ.ut qsq̃ cõsecratis uirtutis suæ opib⁹ munus auferret.ista trophea ũ
sũt athenienſiũ.deorũ sũt.illorũ bellũ fuit illos xerxes uiculis illos sagittis pseq̃bat.hæc oĩa ad ipiã
& supbã.Xerxis militiã ptinẽt.Et qd ergo bellũ habebimus ?habuimus etsi Xerxẽ remouebis alius
hostis inuenietur.Nunq̃ magna imperia ociosa.oĩum bellorũ prospe ab athenienſibus gestorũ. de
inde nõ erit bellũ.Xerxes enĩ nõ ueniet.multo timidiores esse q̃ supbissimi fuerit. Nouissime ut ue
niat.cũ qbus ueniet.reliquias uictoriæ nostræ colliget.illos adducet quos priore bello quasi inuti-
les reliquias nouit.si q ex fuga cõsecuti sunt:nullũ habet militẽ nisi aut fastiditũ aut uictũ.ARGEN
TARIVS his duobus cõtetus fuit:aut nõ uenturũ Xerxẽ,aut non eẽ metuendũ.Si uenerit his solis i
stitit.& illud dixit qd excerptũ est.tollite inquit trophea.si uicisti:qd erubescis?si uictus es:qd speras
locũ mouit nõ inutiliter:iudicare quidẽ se neq; Xerxẽ neq; iã quemq̃ psarũ ausurũ in græciã effu-
disse.iõ magis ipsis trophea tuenda.Siquis unq̃ illic uẽturus hostis eẽt:ut conspectu tropheorum ai
militũ accenderent?hostiũ frãgerentur.BLANDVS dixit:repleat ipse prius hiatus & maria i antiq
faciem reducat.apparete uoluit posterus quẽadmodũ uenerit.appareat etiã quẽadmodũ redierit.
TRIARIVS.Omni dimissa diuisione tantũ exultauit:q̃ audiret Xerxẽ uenire ad se:ipsis nouã ui
ctoriã nona trophea SILO POMPEIVS Venusto genere snia usus ẽ.nisi tollitis inqt trophea:ego
ueniã hoc ait Xerxes:nisi hæc trophea tollitis:illa ponetis .Alterã partem solus Gallio declamauit.&
hortauit ad tollẽda trophea.dixit gloriæ nihil detrahi.mãsurã.n. mẽoriã uictoriæ q̃ ppetua eẽt.ipa
trophea & tẽpestatibus & ætate cõsumi.bellũ suscipiẽdũ fuisse.p libertate.procõiugibus.pliberis.p
re superuacua & nihil nocitura.si fieret nõ eẽt suscipiendũ.hic dixit utiq; uẽturũ Xerxẽ & descripsit
aduersus ipsos deos tumentem.deinde habere illum magnas uires neq; oẽs illum copias ĩ græciam
produxisse.nec omnes pdidisse in græcia.timẽda eẽ fortunæ uarietatẽ.exhaustas eẽ græciæ uires.
nec posse iam pati alterũ bellũ.illi eẽ immensam multitudinem hominũ.Hoc loco disertissimam sẽ
tentiam dixit.q̃ uel in oratione uel i historia ponẽ?diutius illi pire possũt q̃ nos uicere.

Finis quintæ suasoriæ. Initium sextæ.De morte Ciceronis clarissima.

Eliberat Cicero an Antonium deprecetur.Q. HATERIVS.Sciãt posteri potuisse Anto
d nio seruire rẽp.non potuisse Ciceronem:laudãdus erit tibi Antonius.in hac causa etiam
Ciceronem uerba deficiẽt.Crede mihi:si diligenter te custodieris:faciet tamẽ Antonius
quod Cicero tacere nõ possit.Si intelligis.Cicero nõ dicit:roga ut uiuas:sed roga ut seruias:quem-
admodum autem hunc senatum intrare poteris exhaustũ crudeliter?repletum turpiter.Intrare autẽ
tu senatum uoles:in quo non Cn.pompeium uisurũ,non.M.Catonem.nõ Lucullos:non Hortensi
um.non Lentulum atq; Marcellũ?non tuos inq̃ Coss.hi:cum &pãsam.Cicero quid in alieno secu-
lo tibi?iam nostra peracta sunt.M.Cato solus maximum uidendi moriẽdiq; exemplũ mori maluit
q̃ rogare,nec erat Antonium rogaturus:& illas usq; ad ultimum diẽ puras a ciuili sanguine manus
in se infectas acerrime atmauit.Scipio cum gladium poni iussus foret:dicitur:abdidisse se.queren-
tibus qui in nauem transierant militibus imperatorem:impe.inquit.bene se habet,uictus uocem ui-
ctoræ misit. Vetat inquit milo rogare iudices.V.CL.nunc & Antonium rogat. PORTII LA-
TRONIS .Ergo loquitur imperator Cicero.& nõ timeat Antonius.loquitur unq̃ Antonius :ut
Cicero timeat. Ciuilis sanguinis scylana scitis in ciuitatem redit.& ad triumuiralem hastam pro
uectigalibus ciuium romanorum mortes locantur. Iniusta bella albo pharsalica ac mundensis
mutinensisq; ruina uincitur.consularia capita auro rependuntur. Tuis uerbis Cicero utendum
est. o tempora: o mores.uidebis ardentes crudelitate simul ac superbia oculos.uidebis illum non
hominis sed belli ciuilis uultum uidebis illas fauces per quas. Cn. Pompeii bona transierunt.
illa latera illam totius corporis declamatoriam firmitatem. uidebis illum pro tribunali loco quo
magister equitum cum raptaretur præerat. uomitu fœdauerat. Supplex ac cadens genibus
deprecaberis & ore cui se debet salus publica humili in adulatione uerba submittes?Pudeat.Ver
tem quod quia proscriptus fortius perit. CYRYMARILLI ESERNINI occurrit tibi Cato tuus

cuius a te laudata mors est.quicq̃ ergo tanti potestas:ut uitã Antonio debeas.CAESTIVS.Si de-
siderũ populi respicis Cicero quãdo perieris?nec uixisti. si ad res gestas satis uixisti. si ad iniurias
fortunæ & præsentẽ reipu.statũ:nimiũ diu uixisti. si ad memoriã operum tuorũ:semp uictutus es.
POMPEI SYLLONIS Scias licet tibi nõ expectãdũ esse si Antonius pmittit ut uiuas.Tacebis ergo pro
scribente Antonio? & repu.laniate? & ne gemitus [illegible] tuus liber erit.malo populus Romãus mor
tuum Ciceronẽ q̃ uinũ desideret.TRIARII. quæ charybdis eit tanta ut [illegible]ax? charibdin dixi? quæ si
fuit:aial unũ fuit.uix mediusfidius oceanus tot res tãq; diuersas uno tpe absorbere potuisset. huic
tu seuiẽti putas Ciceronẽ posse subduci? ARELLIEVSCI ab armis ad arma discurritur.foris victo
res dũ trucidamur.dũ in sanguine intestinus hostis incubat:qs nõ hæc populi romãi scita Ciceronẽ
ut uiuat cogi putat?Rogabis Cicero turpiter Antoniũ frustra.nõ te ignobilis tumultus abscondet.
idẽ uirtuti uitæ tuæ qui finis est ĩmortaliũ hnmanoꝝ operꝝ custos memoriaq; mãsuri:uita ppetua
est:an oĩa te secuta sacratũ dabit.Nihil aliud ĩtercidet q̃ corpus frugalitatis caducæ.morbis obnoxi
um casibus expositũ.,pscriptionibus obiectum:Aĩus uero diuina origine hanstus: cui nec senectus
ulla nec mors onerosi corporis uinculis exolutus ad sedes suas & cognita sydera recurret: & tamẽ
si ad ætatẽ annorũq; nunq̃ obseruatũ uiris fortibus.numeꝝ respicimus sexaginta?supergressus es.
nec potes uideri nõ nimis uixisse.qui moreris reipu.superstes Vidimus furentia toto orbe ciuilia ar
ma.& post italicas pharsalicasq; cædes romanũ sanguinẽ hausit ægyptus.quid indignamur in Ci
ceronẽ Antonio licere:quod in Põpeio alexandrino licuit?at si nõ occiduntur qui ad indignos cõ
fugiunt:CORNELII HISPANI. Proscriptus est ille qui tuã sentẽtiam secutus est, tota tabula tuæ
mortis proluditur.alter fratrẽ proscribi.alter auũculũ patitur,quid habes spei? Vt Cicero petiret.tot
picidia facta sunt.Repete,age.cũ tot patrocinia tot clientelas & maximũ beneficioꝝ tuoꝝ ipsuꝫ iã
intelliges Ciceronẽ in mortẽ cogi posse,in preces nõ posse.ARGENTARII.Explicantur triũuira-
lis regni delicata conuiuia.& popina tributo gentiũ instruitur:ipse uino & sõno marcidus deficien
tis oculos ad capita ,pscriptorum leuat ad ista nõ satis est dicere hoiem nequã.DIVISIO LATRO
sic hanc diuisit.omnem suasoriã etiã si ipetrares uitã ab Antonio:nõ potes tanti rogare, deinde i-
petrare nõ potes,in priore illa parte posuit.Turpe eẽ cuilibet romano ne dũ Ciceroni uitã rogare.
hoc loco oĩum qui ultro mortẽ appetissent exẽpla posuit.deinde inutilis illi sua uita futura propo-
nitur morte grauior detracta libertate.hic oẽm acerbitatẽ seruitutis futuræ descripsit.deinde nõ su
turum fidei impetratæ beneficiũ.hic cum dixisset aliqd erit quod Antoniũ offendit aut factũ ruum
aut dictum aut silẽtium aut uultus:adiecit sententiã:aut eni placiturus es. ALITER DIVSIT.primã
partẽ fecit:moriendũ esse Ciceroni etiam si nemo ,pscriberet cũ hæc insectatio tẽporũ fuerit. deide
moriendũ est.ille enim se sua spõte conficeret quia moriendũ esset.etiam si mori uoluisset: graues
odiorum cãs eẽ.maximam causam ,pscriptionis ipsum eẽ Ciceronẽ.Et solus ex declamatoribus tẽ
tauit dicere.nõ ullum illi eẽ Antoniũ infestum.hoc loco dixit illã sententiã,sicui ex triũuiris nõ es
inuisus.Grauis eẽt illa sentẽtia quæ ualde excepta est.roga Cicero,ora unũ ut tribus seruias. CAE-
STIVS sic diuisit.Moti tibi utile est.honestũ est.necesse est ut liber & illibatæ dignitatis consumes
uitã.hic illam sniam dixit audacẽ ut numereris cũ Catone:qui seruire Antonio quidẽ nondũ dño
potuit.MARCELLVS hũc sensum de Catone melius.Vsq; eo ne oĩa cuꝫ fortuna populi rõani cõ
uersa sũt:ut aliqs deliberet:utrũ satius sit uiuere cũ Antonio an mori cũ Catone? Sed ad diuisionẽ
cæstii reuertamur.dixit utile esse ne etiã cruciatus corporis pateretur,nõ simplici illũ mõ periturꝫ
si in Antonii manibus incidisset,& in hac parte cũ descripsisset contumelias insultãtium Ciceroni
& uerba & tormenta:dixit illam multũ laudatã sententiã.Tu mehercules Cicero cũ ueneris ad An
toniũ mortem rogabis. VARIVS GEMINVS sic diuisit.hortarer te si non alterutrum utique fa-
ciendum esset: aut moriendum: aut rogandum: ut morereris potius quã rogares.& omnia com
plexus est quæ a cæteris dicta erant.sed aliud & tertium: adhortatus est illum ad fugam.illic esse.
M.Brutum.illic.C.Cassium.illic.Sex.Pompeium. Et adiecit illam sententiam quam Cassius Se-
uerus unice mirabatur.quid deficiemus? & respublica suos triumuiros habet. deinde etiam quas
petere possit regiones percurrit.Siciliam dixit uindicatam esse ab illo.Cilitiam a proconsule egre-
gie administratam.familiares studiis eius.& Achaiam & Asiam.Deiotari regnum obligatum be-
neficiis.Aegyptum & habere beneficii memoriam.& agere perfidiæ pœnitentiam.sed illum maxi
me in Asiam & macedoniam hortatus est in Cassii & in Bruti castra. Item Cassius Seuerus aiebat
alios declamasse.Varium Geminum uiuum consilium dedisse. Alteram partem pauci declarauẽ-
runt.nemo ausus est Ciceronem ad deprecandum Antonium hortari.bene de Ciceronis animo iu
dicauerunt,Geminus uarius declamauit alteram quoq; partem & ait:Spero me Ciceroni meo per-
suasurum:ut uelit uiuere:quod grandia loquitur & dicit:Mors nec immatura consulari nec misera
sapienti non mouet me idiotam perit.ego belle mores hominis noui.faciet,rogabit.nam quod ad
seruitutẽ pertinet:non recusabit iam collũ tritũ habet.& Pompeius illum & Cæsar subiecerunt Ve
teranũ mancipium uidetis,& q̃plura alia dixit scurrilia ut illi mos erat.Diuisit sic:ut diceret:nõ tur-
piter rogatuꝝ nõ frustra rogaturum:in priori parte posuit nõ esse turpe:ciuem uictorẽ rogari a ui-

ſ̃ic ꝯ multi regeſſent,C.Cæſarem.hic & ligariũ:deide ne iniquũ eẽt qđ̃:Cicerone ſatisfacere q prior nũ deſcripſiſſet:q & cũ iudicaſſet ab eo ſ̃ nasci ſatisfactionẽ:ac dato ꝛgari.deinde nec̃ p uita illũ ſed pro republica rogatuꝝ.ſatis illũ uixiſſe ſibi.reipublicæ paꝝ.in ſequẽti parte dixit exorari ſolere inimicos:ipſũ exoratũ a Vatinio.C uoq; Verri affuiſſe.facilius exorari Antoniũ poſſe q cum tertius eẽt:ne qs tribus hãc tam ſpec̃ am clemẽtiæ occaſionem prætereret.fortaſſe it aici Antoniũ:qui ne tanti quiꝫ putaret unũ quẽ rogaret.fuga q̃ periculoſa eẽt cũ deſcripſiſſet adiecit: quocũq; pueniſſet ſeruiendũ illi eẽ.ferendã eẽ aut Caſſi uiolentia aut Bruti ſupbiá aut Põpei ſtulti tiam.Quãdo in hãc ſuaſoriã incidimus:nõ alienũ puto:indicare qũo quiſq; ſe ex hiſtoricis aduerſus mẽoriam Ciceronis geſſerit.nãq; Cicero nec tam timidus fuerit ut rogaret Antoniũ,nec tã ſtultus ut exorari poſſe ſparet:nemo dubitat excepto Aſinio Pollione q infeſtiſſimus famæ Ciceronis p manſit.& is ẽt occaſionẽ ſcholaſticis occatiõe dedit.Solent.n.ſcholaſtici declamatores ponere.

Alia ſuaſoria pro Cicerone.

d Eliberat Cicero:an promittente ſalutẽ Antonio orationes ſuas cõburat.Hæc inepte ficta cuilibet uideri põt,Pollio uultũllam uerã uideri.ita enim dixit in illa oratione quaꝝ pro Lamia dedit.ASINII POLLIONIS.Itaq; nunq̃ perficeret.nec mora fuit:quin euitaret:ſuas eẽ quas cupidiſſime effuderat orationes in Antoniuꝝ multipliceſq; numero &'accuratius ſcriptas illis contrarias ædere,ac ueluti ipſe palam pro concione recitaret pollicebatur cæteraq; his alia ſordidiora multo:ut tibi facere liqueret:hoc totum adeo falſum eſſe:ut ne ipſe quidem Pollio in hiſtoriis ſuis ponere auſus ſit.Huic certe actioni eius pro lamia qui interfuerunt negant eum hæc dixiſſe.nec enim mentiri ſub trium uiroꝝ conſcientia ſuſtinebat:ſed cõpoſuiſſe.Nolo aũt uos iuuenes mei contriſtari:q̃ a declamatoribus ad hiſtoricos trauſeo.ſatiſfaciã uobis:& fortaſſe efficiam ut his ſentẽtiis lectis ſolidis & uerum habẽtibus recedatis.Et quia hoc ſi tamen recta uia cõſequi nõ potero:decipere uos cogar:ueluti ſalutarẽ pueris daturus potionem.ſumpti poculi huius adeo cõtrectationis cõſilium habuiſſe nõ dicit:ut neget tempus habuiſſe.Ita enim ait.L.Liuius.M.Cicero ſub aduẽtu triũuirorum ceſſerat urbe:certũ habens id quod erat: nõ magis Antonio eripi ſe q̃ Cæſari Caſſium & Brutũ poſſe.primo in tuſculanũ fugerit.inde tranſuerſis itineribus in formianũ:ut ab caita nauim conſenſurus proficiſcitur.Vnde aliquotiens in altum ,puectus cũ modo uenti aduerſi retuliſſent:modo ipſe iactationem nauis cæco uoluente fluctu pati nõ poſſet:tedium tandem eũ & fugæ & uitæ cepit:regreſſuſq; ad ſuperiorem uillã quæ paulo plus mille paſſibus a mari abeſt,Moriar inquit in patria ſæpe ſeruata.Satis cõſtat:ſeruos fortiter fideliterq; paratos fuiſſe ad dimicandũ.ipſum deponi lecticaꝝ & quietos pati quod ſors iniqua cogeret:iuſſiſſe. prominẽti ex lectica præbentiq; imotam ceruicẽ caput præciſſum eſt:nec ſatis ſtolidæ crudelitati militũ fuit manus quoq; ſcripſiſſem in Antonium aliud exprobrãtes præciderunt.Ita relatũ caput ad Antonium iuſſuq; eius inter duas manus in roſtris poſitum:ubi ille conſul,ubi ſæpe conſularis.ubi eoipſo anno aduerſus Antonium quanta nulla unq̃ humana uox cũ admiratione eloquẽtiæ auditus fuerat uix attollentes lachrymis oculos homines intueri trucidata membra cuius poterãt.Baſſus Aufidius.& ipſe nihil de animo Ciceronis dubitauit:quin fortiter ſe morti nõ præbuerit tantum ſed obtulerit AVFIDI BASSI Cicero paulum remoto uelo poſtq̃ armatos uidit.ego uero conſiſto ait,ac cede ueterane. etſi hoc ſaltem potes recte facere incide ceruicem.Cremẽti deinde dubitantiq; quid ſi ad me inquit primũ ueniſſetis?'Cremutius Cordus & ipſe ait:Ciceronem cũ cogitaſſet:utrum ne Brutum an Caſſium an Sex.Pompeium peteret:omnia illi diſplicuiſſe præter mortem. CREMVTI CORDI.quibus uiſis lætus Antonius cum peractam proſcriptionem ſuam dixiſſet:eẽt quippe non ſatiatus modo cædentis ciuibus:ſed defectus:quot quoq; ſint pro roſtra exponit.Item quo ſæpius ille ingenti circũfuſus turba proceſſerat:quæ pauloante coluerat piis cõcionibus:quibus multorum capita ſeruauerat:tum per artus ſuos latus aliter ac ſolitus erat a ciuibus ſuis conſpectus eſt. prætendenti capiti oriq; eius impenſa ſaniæ.breui ante princeps ſenatus romaniq; nominis titulus tum precium interfectoris ſui.præcipue tamen ſoluit pectora oium in lachrymas gemituſq; uiſa ad caput eius delicata manus dextra diuinæ eloquentiæ miniſtra cæterorũq; cædes priuatos luctus exciuauerunt Illa una cõmunem.BROTIDI NIGRI.Elapſus interim altera parte uillæ Cice.lectica pagros ferebatur.ſed ut uidit appropinquare notũ ſibi militẽ Popiliũ nomine memor defenſuꝝ a ſe lætiore uultu aſpexit at ille uictoribus idipſum iputaturus occupat ſacinus caputq; deciſum. nihil i ultimo fine uitæ faciẽtis quod alterutrã in partẽ poſſet notari Antonio portat:oblitus ſe paulo ante defenſum ab illo,& hic uoluit poſiti in roſtris capitis miſerabilẽ faciem deſcribere:ſed magnitudine rei obrutus.BROTIDI NIGRI.Vt uero iuſſu Antonii inter duas manus poſitum in roſtris caput cõſpectum eſt:quod totiens auditum erat loco ſedato gemitu & fletu maximi uiri inferiæ:nec ut ſolet ita deponi in roſtris corporis concio audiuit ſed ipſa narrauit.nulla nõ pars fori aliquo iactatõis inclytæ ſignata ueſtigio erat.Nemo nõ aliter i ſe eius meritũ fatebaꝛ.hoc certe publicũ benficiũ palã erat.illam niſertimi tpis ſeruitutẽ ac alienã delatã in Antoniũ quotiens magni alicuius

mors ab hiſtoricis narrata,eſt:tones fere totiꝫ cõſumatio uitæ.& quaſi funebris laudatio re[illegible] hoc ſemel aut [illegible]quadhuc tridẽ factũ.Itẽ in pa[illegible]riſſimis pſonis uſurpatum a Saluſtio,L.Liuius benignius oibus magnis uiris pſtitiſſe.Sequẽtes hiſtorici multo id effuſius fecerũt Ciceroi hoc ut græco uerbo utar ἐπὶ ἰάφιον Liuy reddit. TITI LIVII. Vixit tres & ſexaginta annos ut ſi uis affuiſſet ne imatura quidẽ mors uideri poſſit igeniũ & op[illegible] & ſimilis operaꝝ fœlix ipſe fortunæ diu proſperæ & in longo tenore fœlicitatis.magnis interimicis [illegible]dumenous [illegible]ilio ruina partiuꝝ pro qbus ſteterat.filiæ morte .exitu tã triſti atq; acerbo.oium aduerſoꝝ.nihil ut [illegible]to dignũ erat pter mortẽ quæ uere æſtimanti minus indigna uideri potuit.qđ a uictore inimico crudelius paſſus erat: q̃ qđ eiuſdem fortunæ cõpoſito feciſſet.Siqs tamẽ uirtutibus uitia pẽſarit.Vir magnus.acer memorabilis fuit.& i cuius laudes ſequẽdas Cicerone laudatore opus fuerit:ut eſt noſter cãdidiſſimus oiuꝝ magnoꝝ ingenioꝝ æſtimator.T.Liuius pleniſſimum teſtimonium Ciceroni reddidit. CORDI CREMVTI.Non eſt ope deſere etiã redditã Ciceronis laudationẽ.Nihil n.ipſo Cicerone idignũ eſt ac ne hoc quidẽ quod pene maximũ eſt tolerabile eſt,CREMVTI CORDI.Proprias.n ſimultates,deponẽdas interdũ putabat.publicas nũq̃.Vides credendã cuius nõ ſolũ magnitudine uirtutes ſed multitudinẽ quoq; cõſpiciendã. AVFIDI BASSI.Sic.M.Cicero deceſſit uir natus ad reip.ſalutem:quæ diu defenſa & adminiſtrata in ſenectute demũ e manibus eius elabitur:nõ ipſius uitio læſa qđ nihil in ſalute eius aliud illi q̃ ſi caruiſſet Antonio placuit.Vixit ſexaginta & tres annos:ita ut ſemp aut peteret alteꝝ aut inuicẽ peteret.nullaq; rẽ rarius q̃ diẽ illũ quẽ nullius intereſſet ipſũ mori Vidit Pollio quoq; Aſinius q Vertẽ cicerõis reũ fortiſſime morientẽ tradidit Ciceronis mortẽ:ſolus ex oĩbus maligne narrat.teſtimoniũ tñ q̃uis inuitus plenũ ei reddit. ASINI POLLIONIS.Huiꝰ ergo uiri tot tãtiſq; opibus mãſuris in oẽ æuũ prædicare de igenio atq; iduſtria ſupba.natura autẽ atq; fortuna piter eſt·Siqdem facies decora ad ſenectutẽ.,pſperaq; pmãſit ualitudo,tũc pax diutia, cuius iſtructus erat artibus cõtigit.nãq; a priſca ſeueritate iudicis exacti maximoꝝ noxioꝝ multitudo ,puenit quos obſtrictos patrocinio incolumes plæroſq; hẽbat iã fœliciſſima conſulatus ei ſors petẽdi & gerẽdi munera magna deũ cõſilio iduſtriaq; utinã moderatius ſecũdas res & fortius aduerſas ferre potuiſſet.nãq; utraq; cũ uenerãt ei mutari eas nõ poſſe rebaꝛ.Inde ſunt iuidiæ tẽpeſtates cohortæ graues i eo,certiorq; inimicis aggrediẽdi fiducia.maiores.n.ſimultates appetebat aio q̃ gerebat.Sed qũ mortaliũ nulli uirtus pfecta cõtigit:qua maior pars uitæ atq; ingenii ſtetit : ea iudicandũ de hoie eſt.Atq; ego ne miſerãdi qdem exitus eũ fuiſſe iudicarẽ niſi ipſe tã miſerã mortẽ putaſſet.Affirmare uobis poſſum nihil eẽ in hiſtoriis eius hoc quẽ retuli loco diſertius:ut mihi tũc nõ laudaſſe Ciceronẽ ſed certaſſe cũ cicerone uideatur.Nec hoc deterrẽdi cã dico:ne hiſtorias eius legere cõcupiſcatis.cõcupiſcite & pœnas ciceroni dabitis.Nemo tamẽ ex tot diſertiſſimis uitiis meꝝ lius Ciceronis mortẽ deplorauit q̃ Cornelius Seuerus.

CORNELII SEVERI.

Oraq; magnanimum ſpirantſa pene uirorum
In roſtris iacuere ſuis.ſed enim abſtulit omnis
Tanq̃ ſola ſoret rapti ciceronis imago.
Tunc redeũt animis ingentia conſulis acta.
Iuratæq; manus.deprehenſaq; fœdera noxæ.
Patritiũq; nefas.eſt nunc & pœna Ceregi.
Deiectuſq; redit notis Catilina nefandis.
Quid fauor aut cœtus.pleniq; qd honoribꝰ anni
Profuerunt,ſacris & uita quid artibus ætas?
Abſtulit una dies æui decus.ictaq; luctu
Conticuit letiæ triſtis facundia linguæ
Vnica ſolicitis quondã tutela ſaluſq;.
Egregium ſemp patriæ caput.ille ſenatus.
Vindex ille fori.legum rituſq;.togæq;.
Publica uox eius æternũ obmutuit armis.
Informes uultus ſparſamq; cruore nefando.
Canicié ſacraſq; manus operũq; miniſtras:
Tantorũ.pedibus cuius proiecta ſuperbis.
Proculcauit ouás:nec lubrica fata deoſq;
Reſpexit.nullo luet hoc Antonius æuo.
Hæc nec in hematio mitis uictoria perſæ.
Nec te dire ſyphax in hoſte Philippo
Inq; triũphata ludibria cuncta iugurtha.
Affueratnoſtræq; cadẽs ſetus hãnibal itæ.
Mẽbra tamẽ ſtygias tulit inuiolata ſub umbras

Non laudabo municipẽ noſtrũ bono uerſu ex quo hic multo melior Cornelii Seueri ,pceſſit.Conticuit latiæ triſtis facũdia linguæ.Sextilius ena fuit hõ ingenioſus magis q̃ eruditus:ineq̃lis poeta: & pene qbuſdã locis tales q̃lis eẽ Ci.cordubẽſes poetas ait:pinguæ qddã ſonãtis atq; peregrinũ.Is hãc ipſam ,pſcriptionẽ recitaturus in domo Meſſalæ Coruini Pollionẽ Aſinium aduocauerat·& in principio hũc uerſum ſine aſſenſu recitauit,Deſiẽdus,Cicero eſt latiæq; ſilẽtia linguæ,Pollio Aſini usnõ æquo aio tulit & ait Meſſala tu quid tibi libeꝝ ſit in domo tua uideris.ego iſtũ auditurus nõ ſum:cui mutus uideor.atq; ita conſurrexit ne interfuiſſet recitationi eorũ quod Cornelũ ſcio : cui nõ æque diſplicuiſſe hunc uerſum q̃ Pollioni apparet:quod melioꝛẽ quidẽ,ſed nõ diſſimilẽ illi & ipſe cõpoſuit,Si hic deſiero:ſcio futuꝝ:ut uos definiatis eo loco legere:quo ego a ſcholaſticis receſſi.Ergo ut libũ uelitis uſq; ad umbilicũ reuoluere:adiiciã ſuaſoriã primæ ſimilem.

Alia ſuaſoria ad Cicerouem pertinens.

Eliberat Cicero:an scripta sua cõburat, remittẽte Antonio icolumitatẽ, sciuet, Q.

d ATTERIVS. Non seres Antoniũ tolerabilius in malo ingenio fecisse est:nihil cupiédis magis accédit quẽ ꝓspere tẽpitudinis cõscia diriche est. No seres iniqua et iteꝝ irritare inimicũ in mortẽ tuã cupies qd' ad me quidẽ pertinet, multũ a Cicerone abſum.tamẽ non tedet me uitæ, sed pudet nec hoc quidẽ pertinet multũ a Cicerõe. Ingeniũ tuũ amas quod illud Antonii plus odit q te.Remittere ait se tibi ut uias cõmentus quẽadmodũ eripi at etiã quod uixeras.crudelior est pactio Antonii q̃ proscriptio.Ingeniũ erat in quo nihil iuris ha/ berẽt triũuiralia arma.Cõmentus est Antonius quẽadmodũ quod nõ poterat cũ Cicerone ꝓscribe re tolleret per Ciceronẽ.Hortarer te Cicero ut uitã magni extimares:si libertas suũ in ciuitate habe ret locũ:si suũ in libertate eloquẽtia:si nõ ciuili enſe ceruicibus lucrẽtur.Nunc ut scias nihil melius esse q̃ mori:uitam tibi Antonius promittit.pendet nefariæ ꝓscriptionis tabula tot prætorii.tot cõ sulares.tot æquestris ordis uiri periere.pene nemo relinqtur nisi q seruire possit. Nescio an hoc tẽ pore uiuere possis.Ci.nemo est cũ quo uelis.merito Hercules illo tpe uixisti:quo Cæsar ultro te ro gauit ut uiueres sine ulla actione.quo tpe nõ quidem stabat respu,sed in boni principis sinu cecide rat.CAESTII PII.Nunqd opinio me fefellit?intellexit Antonius saluis eloquẽtiæ monumẽtis nõ posse Ciceronẽ mori.ad pactionẽ uocaris qua pactione melior in te pars tui petitur.accõmoda mi hi paulisper eloquẽtiã Ciceronẽ perituꝝ rogo.Si te audissent Cæsar & Pompeius:neq; inissent tur pem societatẽ neq; diremissent.si uti unq̃ consilio tuo uoluissent:neq; Põpeius Cæsarem neq; Cæ sar Põpeium deseruissent.Quid cõsulatũ salutarẽ urbi.quid exiliũ cõsulatu honestius.qd prouoca tam inter initia adolescẽtiæ libertatẽ tyrociniis tuis scyllanã potentiã.qd Antoniũ auulsum.Cati linã reipublicæ redditũ?ignosce Cicero.diu ista narrauero.Forsitan hæc hodie nouissimo audien tur.Si occideret Cicero.iacebit iter Põpeium patrẽ filiũq; & Asraniũ Petreiũq;.Q. Catulũ.M. An toniũ illũ indignũ hoc successore generis,Si seruaꝝ uiuet inter uẽtidios & canicios & saxos.ita du bium est:an satius sit cũ illis iacere:an cũ his uiuere,pro uno hoie iactura publica paciscẽris. scio oẽ preciũ iniquũ esse qd' ille cõstituit.nemo tanti emit Ciceronis uitã quãti uẽdit Antonius.Si hanc ti bi pactionẽ ferret:uiues sed erueretur oculi tibi.uiues.sed debilitabuntur pedes, etiã si in alia dãna corporis præstaris patientiã:excepisses tamen linguam.ubi est sacra illa uox tua.Mori enim nature finis est,nõ pœna.hoc tibi uni nõ liquet.At uideris Antonio persuasisse. Assere te potius libertati & unum crimen inimico adiice.Fac Antoniũ moriendo nocentiorẽ.ASPRENATIS.Vt Antoni. us Ciceroni parcat.Cicero ipse in eloquẽtiam suã aiaduerteret.quid aũt tibi sub hac pactione,pmit titur? Vt.Cn.Pompeius &.M. Cato. & ille antiquus restituaꝝ reip.senatus dignissimus apud quem Cicero loqueretur.Multos ea re uicturos animi sui cõemptus oppressit.multos pituros, parati ad pereundũ animi ipsa admiratio eripuit & cã illis uiuẽdi fuit fortiter mori.permitte populo Ro.Cõ tra Antoniũ licet scripta cõbusseris:Antonius paucos annos tibi promittit:at si nõ cõbusseris q̃ po puli.Ro.omnes .POMPEII SYLLONIS.Quale est ut perdamus eloquentiã Ciceronis fidẽ sequa mur Antonii misericordiã tu istã uocas suppliciũ sũmum ingenio Ciceronis.Credamus Antonio Cicero si bene illi pecunias crediderũt fœneratores:si bene pacem brutus & Cassius hominẽ & ui/ tio naturæ & licentia tẽporum insanientem.inter scenicos amores ciuili sanguine luxuriantem ho minẽ qui creditoribus suis oppignerauit remp.cuius gulæ duorum principũ bona Cæsaris & Põ pei nõ potuerunt satisfacere.Tuas utar Cicero uerbis,cara est cuiquã salus:quã aut dare aut eripe po test Antonius?nõ est tanti seruare Ciceronem ut seruatum antonio debeaꝝ.TRIARII Compulsus aliquando po.Ro.in eam necessitatem est:ut nihil haberet præter Iouem obsessum & Camillũ exu lem,nullum tamen fuit Camilli opus maius q̃ quod in dignum putauit:uiros saltem pactiõi debe re.O grauem uitã etiam si sine precio daretur.Antonius hostis a repu,iudicatus:nũc hostem remp. iudicat:LEPIDVS.Ne quis putet illũ malo Antonio collegam placuisse alienæ semper dementiæ accessio utriusq; collegæ mãcipium noster dominus. ARGENTARII. Nihil Antonio credenduꝝ est:mẽtior.quid enim iste nõ põt.qui occidere Ciceronẽ potest?qui seruare?nisi crudelius quẽ oc cidebat non potest. Ignoscentem tibi illum putas qui ingenio tuo irascitur? ab hoc tu speras ui tam:cui nondũ uerba tua exciderunt?ut corpus q̃ fragile & caducũ est seruetur,pereat igenium qd æternum est.ergo mirabat si non supplicio crudelior esset Antonii uenia.P.Scipioũe a maioribus suis desciscentem generosus amor in numerũ scipionum reposuit.mortem tibi remittit: ut id petat quod in te solum immortale est:qualis est pactio.aufertur Ciceroni ingenium sine uita.promittũ, tur obliuione nominis tui pauci seruitutis anni.Non ille te uiuere uult sed facere ingenii tui super stitem Viue ut Cicero audiat Lepidum.Cicero audiat Antonium.nemo Ciceronem.pateris peri re:ut quod dico optimum habet ante se efferat .Sine durare post te ingeniũ tuum,perpetuam An tonii proscriptionem. ARELII FVSCI.Quo ad humanum ingenium incolume manserit, quãdiu usus litteris honor summæ eloquentiæ precium erit.quãdiu rerum naturæ aut fortuna steterit.aut mẽoria durauerit:adm̃irabile posteris uigebit ingeniũ:& uno proscriptus seculo,pscribes Antoniũ oibus,Crede mihi uilissima pars tui est:quæ tibi uel eripi uel donari potest.Ille uerus est cicero quẽ

ꝓscribi Antonius nõ purat nisi a cicerone posse.Nõ ille tibi remittit,pscriptionẽ.sed tolli de[illegible] quam.Si fidẽ dederit Antonius:morieris.si præstiterit:seruies. Quod ad me attinet fallere malo per te.M.Tulii per.iiii.& xl.annos pulchre acto ꝓ salutarẽ rei:per cõsulatũ.p æternã si pateris inge nii tui memoriã.o rẽp[illegible] quid te putes cariꝰ illi relinquere:ante ceperit oro & obtestor:ne mo riaris cõfessus:qd' nolueris mori.HVIVS suasoriã [illegible] nemine scio declamasse.oẽs,p libris Ciceronis soliciti fuerũt.Itaq; hãc suasoriã nemo declamauit efficaciꝰ q̃ Sylo Põpeius.nõ. n.ad il la speciosa se cõtulit ad quæ Cæstius q dixit:hoc grauius eẽ suppliciũ q̃ mortẽ.& ideo hoc antoniũ eligere breuẽ uitã esse hoi.multo magis seni.ita memoriæ consulendũ q̃ magis uiris æternitatẽ ꝓ mitteret.nõ qualibet mercede uitã redimendã & hic cõditiones intollerabiles eẽ.oia potius subeũ da q̃ monumẽta ingenii sui ipsum exuere.Iniuriã illũ factuꝝ populo ro.cuius linguã in ciuẽ extu lisset:ut insolẽtis græciæ studia tanto antecederet & eloquẽtia quãto fortuna iniuriã factuꝝ generi humano pœuitẽtiã illũ actuꝝ: tam deneger spũs empti cũ in seruitute senescẽdũ fuisset.In hoc unũ eloquẽtia utendũ ut laudaret antoniũ male cũ illi ait:dari uitã.eripi ingeniũ. SYLOPOMPEIVS sic egit ut diceret:antoniũ nõ pacisci sed illudere.nõ eẽ illã cõditionẽ sed contumeliã.cõbustis.n.li bris nihilominus occisuꝝ.nõ eẽ tam stultũ antoniũ ut putaret ad rẽ ptinere libros a Cicerõe cõbu ri:cuius scripta ꝓ totũ orbẽ celebratur:& hoc petere eũ qd' posset ipse solus facere nisi forte nõ esset iscripta Cicerõis is q eẽt in Ciceronẽ.ãre nihil aliud eũ agere q̃ ut ille Cicero multa fortiter de mor tis contẽptu locutus ad turpes cõditiões pductus occideret. Antoniu illi nõ uitã cũ conditiõe pro mittere sed mortẽ sub ifamia q̃rere.Idẽ qd' turpiter postea passurus eẽt:nũc illũ fortiter debere pa ti.& hæc suasoria signita est.Dixit.n.sniam cacoreliæ gñe humillimo & sordidissimo qd' detractu aut adiectione syllabæ fecit sensũ.Proh facinus idignũ.pibit ergo Cicero.scripsit manebit qd' An tonius ꝓscripsit.Apud Cæstiũ prætorẽ declamabat hãc suasoriã. SVRDINVS ingeniosus adole scẽs a quo græcæ fabulæ elegãter in latinũ sermonẽ cõuersæ sũt.solebat dulces snias dicere.frequẽ tius tamẽ ꝓdulces & infractas.In hac suasoria cũ iusiurandũ bellis sensibus ptioribus cõplexus eẽt: adiecit:ita te legã.CAETSIVS hõ nasutissimus dissimulauit exaudisse se ut adolescẽtem ornatum q̃si imprudens obiurgaret.quid dixisti?quid ita te fruar? Erat aũt etiã ibi pietas.Non exigeret Scordalus hybriæ disertissimi uiri filio male apud se cãm agenti. & cũ in quadã postulatione hy/ brias partibus stultoꝝ locum ad litteram oibus agnoscẽtibus diceret:Age inquit.nõ putas me scri pta didicisse patris mei:quousq; tandẽ abutere Catilina patiẽtia nostra? GARGONIVS amabilis/ simus i hac suasoria dixit duas res quibus stultiores ipse ne quidẽ unq̃ dixerat unã in principio. nã cũ cepisset scolasticoꝝ frequẽtissimo iam more a iureiurãdo & dixisset multa ita quãprimũ tãtum timeat quantũ põt:ita ut totus uiuat Cicero aut totus moriatur: Vt ego quæ hodie pro Ciceronis i genio dixero nulla pactione delebo. Alterã rem dixit:cũ exẽpla referret eoꝝ qui fortiter perierant Iuba & petreius.Iulius mutius mutuis uulneribus cõcurrerũt & mortes fœnerauerunt.

Lucii Annei Senecæ oratoris & rhetoris sentẽtiæ.diuisiones.colores suasoriã Liber primus finit Incipit secundus.Initium ptimæ controuersiæ.

Liberi parentes alant.aut uitiantur.

q Vo fratres iter se dissidebãt.alteri filius erat,patruus in egestatẽ incidit.patre uetãte adolescẽs illũ aluit.ob hoc abdicatus:tacuit:adoptatus a patruo est.patruus accepta hæreditate locuples factus est.egere cœpit pater.uetante patruo aluit illum.abdica tus.DEFENSIO ADOLESCENTIS. Quid mihi obiicis?puto luxuriam.quicqd unquã immodesta largitione effudimus:id omne consumebatur in alimentũ duo rum senum.cum uetaret me pater aiebat ipse mihi cum egerem alimenta non da/ bat.eo iam perductus erat ut omnem spem ultimorum alimẽtorum in ea domo poneret:i qua ha bebat abdicabatum & inimicũ.ecce oppressit increscentem.quid acturus es?pluris tibi pater efferẽ dus q̃ alendus est.quis rogatus est?aut quid porro tam locuples.frater alere nõ potest. miserrimus senex diuitias suas & iam extremum blandimentuꝝ in stipeꝝ perdidit.ipse inquit me non aluit mu tationem alienæ culpæ innocentiam uocas.Nec eo quid æstimas quãta ista crudelitas sit.q̃ si quis fratrem non alit.nec a filio quidem alendus est.Quid adoptionem iactas?tuã ad te ueni cũ haberẽ diuitẽ patrem partius quæso fratres.Præsentes habemus deos.scis tãto te facere etiam si abducaue

am fatendū ſit crimen meū.tardius miſertus ſum.Item do pœnas.ego paren[illegible] meis cū in cætera odiu ſit tantū in meā notā quærunt.O fœl[illegible] ſpectaculū.ſi uos in gratiā [illegible]um reducere ciam hoc quod uultus quoq; ueſtri hortātur.Surg[illegible]ſe patres.adeſte iudices.alter mihi ex parentibus cōſeruatus.alter ſeruādus eſt.porrigite mutuas [illegible]anus in gratiā me fo[illegible]dere mediū pignus addite ter duos cōtendētes.medius elidor ergo mo[illegible]ité uidebo:per cuius cineres curaturus ſū ois inſta bilis & incerta fœlicitas eſt. Quis credere[illegible] iacentē ſup crepidinē mariū fuiſſe conſulem aut futurū? Quid porro tā longe exē[illegible]pla repeto tanq; modo nō ſit qui illū uidit.qd non timendū fœlicibus pu tas? quid deſperandū infœlicibus? IVNII GALLIONIS. Ego indicabo cur me abdices:tu indica cur adoptaueris. Quædā accedūt noua.Equide noua.illud nō miror quod miſericordia obiicitur. illud miror quod hic obiicit.Sic enī me geſſi:ut hoc crimine duos patres obligarē.uterq; me amat uterq; ali miſer deſiderat.uterq; prohibet.nec ſecū nec mecum fortuna bene conuenit.cōponite ali quādo bonos quidē ſed cōtumaces uiros.Vterq; diſcordiæ cauſam præbuerit:nolite a me exigere Vterq; patruus eſt.uterq; pater eſt.Tranſiit ad iſtum fratris ſui & fortuna & aius.miſericors ſum.nō muto patrem.ſe naturam mutare potuiſſem.P. ASRENATIS. Fortunæ lex eſt præſtare q̄ exegeris miſerere mutabilis eſt caſus:dederūt victis terga victores:& quos puexit fortuna:deſtituit:qd reſe ram mariū ſexto conſulatu Carthaginē uindicanté.vii.iperanté.Nec circa plura inſtabilis fortunæ exēpla te mittamus:da quis alimenta rogetur & roget. OTHONIS IVNII. Patris timeo mutationē & illo nihil prius ex bonis q̄ filiū perdidit. ARELLI FVSCI. Patris & qd cerno an pegrini penates tuos nō ſum hoſpes grauis,unū ſenem adduco.hoc tibi uitio pater placui.uenit ignotus ſenex:no lo tranſire iacentē per patrē.rogat a tergo aliquis pibit ſame qui filiū ſuum optat ſuperſtitē. Quid hoc eſſe dicā q̄ me tam periculoſe abdicāt.q̄ totiēs iſti fortunā mutant quotiēs ego patrē. Redite in gratiā.inter funeſtas acies armatæ manus in fœdus porriguntᵉ.periērat totus orbis niſi irā finie rat miſericordia,aut ſi iam pertinacia placent odia parcite.iactatus inter duos patres utriuſq; filius: ſemp tamen fœlicior abdicatus.poſitus inter duo picula.quod faciā:q alunt abdicant:mēdicāt qa nō alunt.illud tū pater deos teſtor diuitē te relinquo. CESTII PII. Tali me opeti pparauerāt:uole bam fratres ī gratiā reducere.hoc tu obiicis.at niſi ipetrauero ut boni fratres ſint:ipetrabo ne mali patres ſint.uterq; me amauit.uterq; p me uota fecit.quantū eſt ſi dixero uterq; me aluit. Quæ cauſa fuerit diſcordiæ neſcio. Timeo ne iſte prior agere cœperit.qd obiicis pater? ſcio quendā in hac ciui tate pp iſtud crimen adoptatū.fratrē inquit alere noluit.inueniſti quod poſſum defendere:poſſum liberos tollere & primū oculis.narrē auum illoꝝ fame periſſe? nō feſelli & qualis eſſem ſciuiſti cuꝫ adoptares.bis abdicatus ſum. Volo utranq; cauſam meā agere.neutram pro me uolo.adſit mihi ali us.ſemper cauſa mea habebit aduocatum patrū patrem.alter alterꝫ amet uterq; me amabit. Vis illū ueras pœnas dare.ſentiat quam iniuriam fecerit bono fratri. POMPEII SYLLONIS. De patre be quod cum per ætatem noſſe nō poſſum.ſed habet & ille beneficium meū:duos eius filios alui.ſurge infœlix ſenex.quid putatis illum flere? q̄ eget? imo quod abdicauit.qd aluit. ARGENTARII. Vides enim liberalis in domo tua eſſe cœpi,ille propter me duxit uxorē cum fortaſſe iuuenē adop tare poſſet.Hæc abdicantis fuere uerba.li ad illum qué magis amas q̄ patrem nō omnibus imperet parendum eſt.nihil interim noui facio.ſcis me & priori patri nō paruiſſe. Venit immiſſa barba ca pilloq; deformi non ſenectute ſed fame membris tremētibus.ſemeſa & tenui atq; eliſa ieiunio uo ce ut uix exaudiri poſſet introrſum cōditos oculos uix alleuas.alui.quomodo queritis? quomodo iſtum. CORNELII HISPANI. Putas me hodie non abdicari ſed adoptari. Volo quædam futura prædicere patri.hic quem uis adoptari,inimicum patris tui inuito patre aluit.reliquit æque animo ueſtram domum ut cum mendico uiueret. Noueris oportet hoc eius uitiū ad præſtandam calami toſis miſericordiam contumax eſt. Nec tamen habeo quod de hoc modo uitio quæri poſſim. hoc enim patrem hoc patruum perdidi.quam multi patres adoptent talem filium.bis abdicor. ho mo eſt.non uis alium hominem:cuius non eſt.non uis alium ciuem.amicus eſt.nō uis alium ámi cum propinquus eſt.non uis alium propinquū.ſic peruenitur ad patres.homo eſt.ciuis eſt. amicus eſt.propinquus eſt.conditione ergo non erit uitium porrexiſſe ſtipem.niſi dixero pater eſt. VIBI CALBI. Circuibo tecum pater aliena limina.oſtendam omnibus & me qui alimenta dedi & te qui negaſti. ROMANI HISPONIS. Scio pater melius eſſe quod tu dicis.iſtud ego ſi poſſem:nun quam abdicatus eſſem. fateor uitium meum hoc quoque prior me emandare uoluit pater nec po tuit.impuliſti me in fraudem:qui me abdicabat.aiebat non oportebat fieri.tu dicebas oportet.tibi credidi non dedit inquit mihi alimenta defuerunt tibi quiſquis alimenta mendico rogatus eſt:ni hil amplius q̄ miſereri monſtrat ad patrem.ideſt ad filium.iam quidam nobiſ eandē fortunam pre cantur. Crede mihi ſatra populi digna eſt. LIBRII SILLI Tollite ueſtras diuitias quas huc atq; illuc inceræ fortunæ fluctus appellet:redite in gratiam.innocens ſis. PARS ALTERA. VALLI SYRIA. Cl. Creſcere ex mea propoſuit inuidia.ſequamur ſenes quo uocat ambitio iuuenilis & conditio nem illi præbebimus? melius ſe poteſt iactare quam defendere. Atqui iuſtus mœtus meus tu es. ne hæredem ingratū ſcribā.inimicum relinquā. Inter cætera quæ mihi cum inimico patiar eē omnia:

& hoc eſt in[illegible]iſſimū.amabo & triſtiſſimā [illegible]rimus uitam excepto unō q̄ alte[illegible]alterum egere[illegible]gnus uo [illegible]idimus.proje[illegible]adiice iſtis uerboꝝ cōtu[illegible]eliis iuſſit.ad cælum manus ſuſtulit ſalius ſe huius ſpectaculi debitorem:& tūc primum fratri uitam precatus ſum letitiā patrimonii patati ut extāt ca mitatum ſtupe[illegible]s nō[illegible]peri niſi q̄ iſti datū[illegible]s eram omnia illi negaturus.liquet nobis deos eſſe:qui nō aluit eget.qui in domu ſuam fratrem [illegible]it in publico [illegible]anet. Aequauit iam poten tiam meā cū illius potentia fortuna niſi q̄ hoc prior facere no poſſum. Adoptaui te:cū abdicatus es. cū abdicas abdico. VIBII FVRII Cum egerē:aiebam ſatis ſe uindicauit:q̄ a diſpenſatore locupletis inimici cōſors modo oīs fortunæ diurnū petam. MARILLI. Illꝫ aūt audebat rogare:qui mori mal let q̄ uerba ſua ſibi dici.multis debeo miſericordiā.multis tuli.quiſq; es. qui me ulla calamitate ſi milem effingit:perinde habebo ac ſi gradu cognationis attingat. Scio q̄ acerbū ſit ſupplicare exte ros.ſcio q̄ graue ſit repelli a domeſticis.ſcio q̄ graue ſit & quotidie morté optare & uitam rogare. & ſi tu nō odiſti eum qui mihi fecit iniuriā:ego qui fecit tibi. DIVISIO Controuerſiaꝝ antiq̄ ſim plex fuit tecens utrum ſubtilior an tantū operoſior ipſi æſtimabitis.ego exponā quæ aut ueteres in uenerunt aut ſequētes aſtruxerūt. LATRO Alias qōnes fecit.diuiſit in ius & æquitatē an abdicari poſſit an debeat abdicari.ſic q̄rit an neceſſe fuerit illū patrē alere.& ob id abdicari nō poſſit quod ſe cit lege cogēte. HOS In has qōnes diuiſit:an abdicatus nō deſinit reus eē.an is deſinat qui nō tan tū abdicatus ſed etiā ab auo adoptatus eſt.ēt ſi reus erat.an q̄ſq; patrē nō alit puniaᵗ tanq̄ æger.uin ctus.captus.an iniquā filii lex excuſationem accipit.an hoc accipere potuerit.an abdicari debeat. p hoc q̄ſiuit:an etiā ſi ille indignus fuit qui alereᵗ.hoc tū recte fecit q aluit.deide an idignus fuit q ale retur. Noui declamatores græcis auctoribus adiecerūt primā illā qōne;an abdicatus abdicari poſ ſit.hac Cæſtius uſus eſt:adiicit qōnem Gallio alterā:an ſi abdicari poſſit etiā adoptatus ob id uitiū: q̄ anteq̄ adoptareᵗ nouū fuit adoptati.hoc aūt ex æquitatis parte pēdet.& tractatio magis eſt q̄ qō. GALLIO qōnem primā latronis duplicauit ſic.licuit mihi alere etiā te uetāte.deinde nō licuit nō alere. In priori parte hoc uindicauit:nō poſſe filiū ob id abdicari qd eēt ſuæ ptātis nulla aūt interdi ci miſericordia.qd ſi flere me uetes cū uidi hoiem calamitoſum.qd ſi ueſtes pp aliquod honeſtū fa ctum periclitāti ſauere.affectus noſtri in nra ptāte ſunt.q̄dā.iura nō ſcripta ſed oībus ſcriptis cer tiora ſunt:q̄uis filiuſſamiliæ ſim:licet & mihi ſtipē porrigere mēdico & humū cadaueri. Iniquū eſt collapſis manū nō porrigere:cōe hoc ius generis humani eſt.nemo inuidioſum ius poſtulat quod alteri profuturꝫ eſt. LATRO illud uehemēter p̄ſſit nō feci rōne.affectu uictus ſum.cū uidiſſē p̄em egentē mens nō conſtitit.mihi qd uetueris neſcio.hoc aiebāt nō eē tractandū tanq̄ qōnem eſſe tū potērius q̄ ullā qōnem. FVSCVS ARELIVS PATER. hoc mouit in ultio tanq̄ qōné.putaui te q̄ uis uetares nihilominus uelle ali a fratre meo uultu uetabas:aut mihi ita uidebaris. CAETSIVS au dacius.nō fuit contētus dicere.putaui uelle te.adiecit uoluiſti & hodie quoq; uis.& ſua figura dixit oīa pp quæ uelle deberet q̄re ergo abdicas.puto idignaris p̄teritū tibi officiū. LATRO coloré ſim plicé pro adoleſcēte habere nō quo excuſet ſed quo glorieᵗ.nō potui inqt ſuſtinere illud duꝫ ſpe ctaculū offenſas mihi putas tantū excidiſſe.mēs excidit.nō aius mihi cōſtitit.nō miniſteriū ſuſtinē di corpis ſuffecerūt pedes.oculi ſubita caligine obtorpuerūt alioqn ergo ſi tūc meæ mētis fuiſſem expectaſſeꝫ dū rogarer. FVSCVS iſtū coloré introduxit quo frequēter uti ſolebat religiōis:mouet ī quit me natura.mouet pietas.mouet & hūanoꝝ cā.& tam manifeſto approbata exēplo ueritas. ſta re ante oculos fortuna uidebaᵗ & dicere talia. Hi ſunt qui ſuos nō alūt. ALBVTIVS hoc colore. ac ceſſit inqt ad me pater.nec ſūmis uerbis locutus eſt.nō rogauit.ſed qūo agendum eēt cū filio.alere me iuſſit.recitauit legē.q̄ ego ſemp ſcriptā ēt patruo putaui.& deide dixit.p̄ſtiti nō q̄tuꝫ p̄ri preſta re debui:ſed q̄tūue tanti ſurripere potui. BLANDVS Colore diuerſo. Venit ſubito deformis ſqua lore.lachrymis. O grauis fortuna uires tuæ ille diues modo ſupbus rogauit alimēta.rogauit filium ſuum.rogauit abdicatū ſuū.inter rogas quādiu rogauerit? ne dii iſtud nefas patianī ut diu rogaue rit.diutius tamen q̄ tuli.queritis quid fecerit quod ſolebat. SYLOPOMPEIVS Hoc colore. Mouet inquit me:q̄ nihil ſuo iure.nihil pro poteſtate quod tanq̄ patruus acceſſit.ego uito nō expraui uer ba nō preces complexus ſum.ſed oſculatus ſum patrē:dedi alimenta.hoc unum crudeliter feci: q̄ dixi fratrē dediſſe.nō alere ſed exprobrare uiſus ſum. TRIARIVS Hoc colore. Timui inquit ſi nō aluiſſem ut abdicarer a patre.ſciebam quomodo illi placuiſſeꝫ. ARGENTARIVS Hoc colore. Ac ceſſit inquit ad me pater obrutus ſordidus tremens deficientibus membris. rogauit alimēta. inter rogo uos iudices.hoc quidē ſi facere oporteat.nā iſtum nō interrogo. Scit quid facturus ſim. Nam patrem ut alteri patri faciā iniuriā alteri inuidiam cum uetuiſſet me alimenta p̄ſtare.ſi qua eſt fides non putaui illum ex animo uetare.lenocinatur inquā gloriæ meæ:ne uidear etiaꝫ prohibitus aluiſ ſe. MARILLIVS nouo colore ægit. Cecidit in pedes meos ſenex ſqualidus barba capilloq; mouit inq̄ neſcio quis te miſericordia mea. alleuaui cum ignorarem quis eſſet.uultis repellam quod pa ter eſt? CAESTIVS Hoc colore. Nec meum cogitaui patrem meum egentem uideo. frater nec miſeretur.nec præſtat alimenta.hoc eſt inquam noui uitii:eripere filio offici[illegible]m. Scitim hanc for tunam meorum? has iam meas eſſe partis hoc ſpeculaui quod non ultro ad [illegible]patrem acceſſi.ſed aie

ã nolo acquirã aliud præstare qua illi præstiti. Nõ expectaui dõec patruus ad me ueniret & nũc expectabo. Venit ad me pater. qd habui facere? poterem illũ ad patruum? Immerito irascitur. Potuit enim si aluisset leuare qdẽ fortunam fratris, sed cãm aggrauare. BYTEONIS Colore no approbat latro præstitisse se dixit exiguum. tantũ quo spiritum posset producere. & cum descripsisset palloré eius ac maciẽ: adiecit: appareat illũ abstinentia inimicis ali. hunc colorem cum impetrãret latro hac sententia usus est. nõ est inqt dedicato cuiq; tui crinitus ex gloria detrahendũ. HISPANVS hunc colorẽ uenustius. nã & miserationi eius q benignissime alitur adiecit aliqd & pietati suæ nihil detraxit. Quomodo inquit illũ alo? Exiguos fortunæ cibos mitto. & si qd de mensa mea detrahere potui: famelico seni porrigo. Nõ credis: quia scis: quõ te aluerim. Colorem ex altera parte quæ durior est ultro aiebat: hũc sequẽdum ut grauissimæ iniuriarum inexorabilia & ardentia induceremus hodie. Tyesteo more aiebat: parte nõ irasci tantũ debere furere. ipse declamatiõe usus est summis clamoribus illo uersu tragico. Cur fugis fratrem scit ipse. Hunc caloré secutus SYRIACVS durũ sensum. Videbatur nõ dure posuisse in narratione sic. Infœlicissimã ambo & tristissimã ambo ægimus uitam excepto q alter alterẽ egentẽ uidimus. æque efficaciter uidebatur odiũ expressisse paternũ. hac sententia uos iudices audite q̃ ualde eguerim. patrẽ rogaui. Hãc partẽ memini apud cæstiũ declamari ab alio flauo ad quẽ audiendum me fama produxerit: q cum ptextatus esset: tantæ opiniõis fuit ut P R. puer eloquẽtia notus eẽt. Semper de illius igenio Cæstius & p̃dicauit & timuit. aiebat tam imature magnũ ingenium nõ esse uitale. sed tanto cõcursu hoium audiebatur ut raro post illũ auderet Cæstius dicere. ipsa oia mala faciebat ingenio suo. naturalis tamẽ illa uis eminebat. quæ post multos annos tam etsi desidia obruta & carminibus eneruata: uigoreꝫ tamẽ suum tenuit semp aũt eloquẽtiam eius cõmendabat aliqua res extra eloquẽtiam in puero lenociniũ erat. Ingeniũ hẽbat: adulta ætas in iuuene desidia. hic cum declamaret partẽ abdicati: hanc sũmis dixit clamoribus sententiã. Quis es tu q de facto fratrũ sententiã feras? ille tũc peccauit. tu nõ peccas. ad te arbitriũ odia nostra nõ mittimus. iudices hẽmus deos. Et illã sniam. Audiuimus fratrũ fabulosa certamina & incredibilia. nisi nos fugissemus impias epulas: detestabili paricidio futurum diem. Hoc uno mõ iste frater a fratre ali meruit q̃ inocẽter. Me cõtra paricidiũ uidica. filiũ illi suũ reddo. CAETSIVS Hũc colorẽ tam strictũ nõ, pbauit. sed dixit tẽperandũ esse. & ipse hoc colore usus est quẽ statim a principio induxit. Miratur aliqs q cum duo grauissimã frumẽ acceperimus iniuriã ego & filius. ego solus irascor: nõ est q quisq; miretur. iam filio satisfactũ est. debuisti inquit me rogare: ut ipse p̃starẽ. debuisti illum ad me pducere. debuisti recõciliationẽ recitare nõ famã pietatis ex nostra captare discordia. fortasse ego cũ egerẽ: fratrẽ rogassẽ. si tu nõ fuisses fortasse ille me rogasset: si tu nõ fuisses poterat nobis cõuenire. Si nõ fuerit in medio: quẽ potius miseri contumaces rogent. Hermacotas in hanc cõtrouersiam transiit a procœmio in narrationẽ elegãter rarissimo quidẽ genere: ueni eadem re transitus eẽt: sententia esset: schema esset: sed ut latroni placebat: schema quod uulneret nõ quod tibubet. Ex altera parte transiit a ,pœmio in narrationẽ caleo: & ipse ter sententiã sic. Quid ni filium mihi nolim cũ isto cõem esse: cũ quo utimã cõem nec patrẽ habuissem DIOCLES CHARISTIVS illum sensum a latinis iactatũ dixit breuissime rarissimo genere: quod sententia uerbis consumatur nec enim paucioribus põt. Eustemon leuis declamator sed dulcis dixit noue & amabiliter illum æque de oĩbus uexatum sensum quo reconciliatio fratrum tentatur.

Finis primæ controuersiæ.

Initium secundæ fœliciter.

Acerdos casta e castis. pura e puris sit. Quædam uirgo a piratis capta uenit empta ad
s lenones & ,pstituta est. Veniẽtes exorabat stipẽ. militẽ qui ad se uenerat cũ exorare nõ posset & colluctantẽ & uim offerentẽ occidit: accusata & absoluta remissa ad suos est petit sacerdotiũ. PORTII LATRONIS. Sacerdos uestra adhuc in lupanari uiueret nisi hominẽ occidisset. inter barbaros qd passa sit: nescio. quid pati potuerit: scio. Sacerdoti ne purus quidẽ contigit dominus. absint ex hoc foro lenones: absint meretrices. ne qd pax sanctũ occurat: dum sacerdos legitur. si nihil aliud certe osculatus est te quisq; purã putabat. O egregium pudicitiæ patrociniũ. militẽ occidit. & hercule lenonẽ non occidisti. deducta es in lupanar. accepisti locũ pretiũ constitutũ est. titulus inscriptus est. hactenus in te inquiri põt. Cæteꝝ nescio quid in cellulaꝫ & obscenũ lectulũ uocas. de pudicitia sacerdotis hic queritur. Nemo inqt mihi uirginitatẽ eripuit. sed oẽs quasi erepturi uenerũt: sed oẽs quasi eripuissent recesserunt quo mihi sacerdotẽ cuius pcaria est castitas: cum ex illo lupanari cruenta fugeres: si qua tibi occurrisset. si mater tua prostitisset tibi noceret. propter te liberis tuis sacerdotiũ non daret. FVLVII SPARSI. Quid inclusa feceris nec querere debemus nec scire possumus. CORNELII HISPANI. Occidisti hominẽ. quid respondes uim afferebat mihi etiã puto sacerdoti. pro libertate uota facienda sunt. prostitutæ mandabitis. ,p militibus. uota facienda sunt. isti mandabitis. id enim deerat: ut templa reciperent: quas aut carcer aut lupanar eiecit. ARYLLII. Vt sciamus illã apud lenonem fuisse. blanda est. domi lenoni rões captura conueniet. Age siquis uenit ptinax. age siquis hoc ipsum cõcupiuit quod uirgo eras. age si

qs ne neg[illegible]sses ferrũ appullit. P. VINITI. Eã sacerdotẽ facite quæ honesta [illegible] qui uo
r aut penã se[illegible]ẽ deserit. Cuius audaci[illegible]s puella? ẽt ti nos nobis nõ timeremus. tu tibi metuere deberes. Aliter deox numini subiecta uniuersi cõsciẽtia est. aliter nostræ æstimationi. Nos tantũ quæ fecerꝫ balãtibus illi etiã q̃ secreta sunt. Indignã sacerdotio dicerẽ: si trãsisses p lupanar. pcedẽte hac lictore iam diu ueri uidebitur. huic p[illegible] cedet fascibus iperiũ cõsulis cedẽt tibi. q̃ cunq; meretrix prostrata fuit: fugiet. fas sacerdoti nõ eẽt. ancilla tibi sim. Sẽ hẽre: ueri ne sacerdotem fas erit, ná qd ad sortẽ ptinet: ne reliquæ uirgines cõtaminarẽtur: hæc se[illegible]gregata est. Castã te putas: qa inuisa meretrix es. nuda in littore stetit ad fastidiũ ẽptoris oĝs ptes corporis & cõspectæ & cõtrectatæ sunt. Vultis actiõis exitũ audire. Vendit pirata. emit leno. excipitur nihil. eo deducta es ubi tu aliud hõestius nihil facere potuisti q̃ mori. stipẽ rogasti q̃ quæ sacerdotiũ rogas. Fortuna inqt hoc me coegit pati. miserere debẽt oẽs mei. & ego miserior tui puella. sed nõ facimus miserandas sacerdotes nõ est apud nos maximus honor ultimoꝫ malorꝫ solatiũ. MENTONIS Honorẽ habitũ arium maiestatisq; ueli uestræ: qd necesse est in hac cã noiare lupanar: lenonẽ. meretricios q̃stus. homicidiũ. quos credat? iter hæc sacerdos q̃ritur. At mehercules futuræ sacerdoti nihil ex his audiendum erat. Sacerdotis uestræ sũma noticia est q ,pstitit. sũma uirtus: q occidit. sũma fœlicitas: q absoluta ẽ. nõ põt in ea ,spari sacerdos in q̃ ,sperari meretrix põt. aliis oculis leno uitã æstimat. aliis põtifex. BLANDI Virgo sũ inqt. iterroga si dubitas archipiratã. iterroga gladiatorẽ: an rogatus uirginitati depcerit. Non refello dũ scias: clausa eẽ testibus tuis tẽpla. in actionẽ nẽo uoluit liceri: ut enotuit: seruisse piratis. nõ uidebatur iste uirginis uultus. ista cõstãtia. & ne armatũ quidẽ timẽs audatia. ARELII FVSCI PATRIS Ne metuas puella. pudica es. sed sic te uiro lauda nõ tẽplo. meretrix uocata es. in cõmuni loco stetisti. superpositus ẽ cellæ tuæ titulus. ueniẽtem recepisti. Cætera ẽt si i cõi loco essẽ: tamẽ potius sciré POMPEII SYLLONIS Excipitur meretricũ oculis. docetur blanditias & in oẽm motũ corporis cõfingitur. auertit aures petitura sacerdotiũ. dũ reliq narro nihil ad uos affertã dubiũ nihil audietis nisi qd uicia citas uidit. Tu sacerdos? qd si tãtũ captas? qd si ,pstituta? qd si tantũ homicida? qd si tãtũ rea fuisses? ROMANII HISPONIS Nunqd hoc negas: colluctatã te tamẽ cũ uiro: quẽ in illa uolutatiõe necesse est prius super te fuisse. Adiiciebat Zeno: merito occisũ militẽ. Plus ausũ q̃ in prostitutã licebat. Exorasti populũ. Nunqd & lenonẽ? nunqd & piratã illũ quẽ non poteras occidẽ? ARGENTARII Armatũ inqt occidi. qd inermis gloriatur hõicido eius quẽ nescio an sero occiderit. CAESTII PII NARRATIO. Ira domũ custodita est: ut rapi posset, ita cara fuit suis: ut rapta nõ redimeretur. ita rapte pepercere piratæ: ut lenoni uẽderetur. Sic emit leno ut ,pstituerit, sic uenientes deprecata est: ut ferro opus esset. coniectum in urnam nomen eius non exiit: sed eiectum est. tempus erat non sortiri. urna purgata est. stetisti puella in lupanari ante ut nemo uiolauerit locus uilauit stetisti cum meretricibus. stetisti sic ornauit: ut populo placere posses: ea uestẽ quam leno dederat. non est tuum pependit in fronte. precia stupri accepisti. & manus quæ diis data erat sacra capturas tulit: cum deprecaretis intrãtis amplexus & oia alia impetrares, osculum rogasti. ancillæ ex lupanaribus sacerdoti nõ emũtur. corã sacerdote obsceni hoies obstinẽt. nõ sine cã sacerdoti lictor apparet. occurrẽti tibi meretricẽ sũmouisset. Non est credibile tẽperasse a libidine piratas omni crudelitate efferatos: qbus oẽs fas nefasq; lusus est simul terras & maria latrocinãtis qb in aliena ipetus per arma est: iã ipsa frõte crudeles: & humano sanguine assuetos præferẽtes ante se uincula & catenas grauia captis onera a stupris remouere potuisti? qbus inter tot tãto maiore scelera Virginẽ stuprare innocẽtia est. Sed lupanar excepit oẽs. sordida iniuriosaq; turba huc influit. nec q̃ ẽ eo ut iudicet uenit: aut oẽs cauere fabulis tuis aut oĩbus persuasũ est. nemo in tanta euntiũ redeũtiũq; turba iuẽtus est q fortunæ tuæ uellet illiudere. Ergo tu cũ tã inocẽs q̃dicis uixeris ista passa es credis deos eẽ. nihil inqt passa sũ. hoc satis est nupturæ sacerdoti parũ. ibi adhuc fuisti discede. ignota es. discede. nimiũ nota es. ASPERENATIS Contradico nõ inimicitiis cuiusq; ipulsus. qd. n. odiũ quæ inimicitiæ cuiusq̃ eẽ possunt q̃ nemo ciuiũ suorũ notat anteq̃ prostitit. Monet meretrice castior: neq; homicida purior. Piratæ te iuiolatã seruauerũt. a sacerdote se nõ abstinuisset pirata. leno, magno. de sacerdotis pudicitia. his spõsoribus credẽdũ est. Iacuisti in piratæ mio parone. Cõtrectata es alicuius manu. alicuius osculo. alicuius ãplexu? An melius pirata seruauit q̃ pater? cõseruata ẽ cauentis & humano sanguine delibutos. inde est, pfecto qd põt hoiem occidere. Proclaama ingenuam eẽ te qd expectas? cũ in lupanar ueneris: iã tibi oia tẽpla, pclusa sunt. cõseruatũ oculis inquinatur. Interbibiorũ conuiuiorꝫ iocos iactatur. modo in puerilẽ modo in muliebrẽ habitũ cõposita. istinc ne parri qdẽ redimenda es. Nulla satis pudica est de qua quæriť. nõ legerem te sacerdotẽ ẽt si sacerdoti seruisses. Virginẽ eẽ sacerdotẽ nostrã cui credimus meretrici. lenoni. piratis? hæc enĩ testiũ summa est. Castigationeꝫ ex põtificis maximi arbritrio meruerat sacerdos. si te lupanari redemisset. Conuenit omnis libidinosorꝫ turba & concurrit ad mererticẽ nouam. Illud certe fateberis. pudicitia tua pcari est. tot intrauerũt cellã tuam gladiatores: tot iuuenes. tot ebrii. & omnes ante militem inermes. ego illam dico prostitisse. illa se dicit etiã medicasse pudicitiã sacerdotis me[illegible]etiã carnifici debeo.
IVNII GALLIONIS Ambitiosa lex est ad sacerdotiũ nõ nullas nõ sanctitat[illegible]s tantũ sed fœlicitatis

...uit. Iuuenit in mores. in corpus. in uitā. Vide tuq̄ admodū tā morosæ legi ... cias. capta es a piratis. inter seruos. inter homicidas. in illis mycharonis angustiis spati... iderius quid in te audere potuerit feritas hostiū. libido barbarorū. licētia dominorū. certum habeo iudices cum hanc feritatē barbarorū audiatis: fauetis illi ut quā primū mutet seruitutē. hic ista sæuauerūt piratæ quēadmodū qui lenoni esse... lo ordine ex eade uenū mea in eo loco uiuere in quo etiā si nō patiaris stupr... aideas. Aliquis fortasse inuētus est quem hoc ipsum irritaret quod rogabas. Ipse aūt leno pēperc... ignoramus istos quibus uel hoc in eiusmodi questu præcipue placet: q illibatam uirginitatē decerpunt. Seruauit te leno quam prostituturus erat in libidinē populi ita ē. Sic leno tanq̄ nos castā tam e castris omnes inq̄ exorabimus. Siquis dubitat: an meretrix eēt: audiat q̄ blanda sit. hæsisti in cōplexu. osculo. pacta es. ut fœlicissima fueris. p pudicitia impudice rogasti. q̄ blanda sit. hæsisti in cōplexu. osculo. pacta es. ut fœlicissima fueris. p pudicitia impudice rogasti. qd faciā mulieri in crimia sua delitescēti? Cū dico ui passa es: occidi iqt. cū dico hoiem occidisti: nisi qd faciā mulieri in crimia sua delitescēti? Cū dico ui passa es: occidi iqt. cū dico hoiem occidisti: nisi rebat inqt uim mihi: Sacerdos nostra stupr̄ homicidio. homicidium stupro defēdit. DIVISIO LATRO i has qōnes diuisit: an p legē sacerdos fieri nō possit. & si lex illi nō obstat: tamē sacerdotio indigna sit. an lege phibeatur. in hæc duo diuisit. an casta sit. an pura sit. An casta sit i hæc diuisit. Vtrū castitas tantū ad uirginitatē referatur. an ad oīum turpiū obscenarūq̄ rerū æstimationē. Puta. n uirginē qdē eē te. sed cōtrectatā te oculis omniū. ēt si citra stupr̄ cū uiris tamē uolūtate nō casta talis qualis uideri pōt. cui lex nocere uult. Matrē quoq̄ incestā eē si ad uirginitatē tantū refertur castitas. an hoc uiro sit aiebat Apollodorus qdē placere: si fixa eēt hæreat & tuta. Sed hic nō repugnare controuersia huic suspitioni. Non. n. potitur adhuc uirgine & multa fūt pp quæ credibile sit nō eē illud adiiciebat. deniq̄ ēt si nō effecero: ut credāt iudices nō eē uirginē: cōsequar tamē ut nō putēt dignā sacerdotio. de q̄ dubitari pōt an uirgo sit: an pura sit. In hæc diuisit: an ēt si merito occidit hoiem puta tamē nō sit homicidio coinq̄nata. deinde an merito occiderit hoiem innocētē uti corpore ...stitu ta tamē nō sit homicidio coinq̄nata. deinde an merito occiderit hoiem innocētē uti corpore ...stitu to uolentē. absoluta est. ostēdit nō purā se eē sed tutā. An idonea sit in tractiones quas q... uult diuisit: an idonea sit tā infœlix ut capereturut ueniret lenoni potissimū ut ...stitueretut occidere hominem cogeretur ut cā ediceretur. CAESTIVS etiā altius petit & obiicit: q̄ tam uilis suis fuisset ut nō redimere... SILOPOMPEIVS dū preceptū segmur quo iubemur ut quotiēs possumus de omnib⁹ legis uerbis contreuersiā faciamus illā questionē mouit. Casta decastis: lex inquit de castis· cū decit hoc nō tantum ad parētes refert. sed ad oēs quibus cōseruata ē uirgo. Non eni adiicit e castis parētibus sed de castis. uult illos a quibus uirgo uenit castos. eē. Intelligo inqt sub hoc uerbo multa: castis cum dicit penatibus: tu ex incestis uenis intelligo castis disciplinis. tu ex obscenissimis uenis. quid eni didicisti? & quæcūq̄ hoc loco dici poterāt idē & illa parte fecit pura e puris. HISPOROMANVS Accusatoris usus pugnacitate negauit purā esse nō ad cā hoc referēs sed ad corpus: tractauit ipuram eē quæ osculū impuris dederit. quæ cibū cū impuris ceperit. ALBVTIVS Figurā diuisit in controuersiā. Dixit eni putemus tres sacerdotiū petere: unā quæ capta est alterā quæ ...stituta. tertiā quæ hoiem occidit. omnibus nego & sic causam cōtra singulas egit. FVSCVS ARELLIVS proba bo indignā sacerdotio. primū ēt si pudica sit. deide qa nescimus: an pudica sit. nouissime quia non sit pudica. FVSCVS Pro puella colorē hunc introduxit. Voluerūt dii immortalles in hac puella uires ostēdere: ut appareret: q̄ nulla uis humana diuinis resisteret magis putauerūt posse miraculo eē in captiua libertatē in prostituta pudicitiā. in accusata innocētiā. LATRO dixit. aliqua capta fœlicitor fuit. nulla fortior. MARYLLIVS cū descripsisset dignationē puellæ magnā fuisse altius quiddā superbiusq̄ uultu ipso præferentē hanc adiecit sniam quā solebat mirari latro immo ut ipse aiebat exoscular. narrate sane oēs tanq̄ ad prostitutā uenisse: dū tanq̄ a sacerdote discesserit. ALBVTIVS dixit. nescio qs fero & uiolēto animo uenit: ipsis credo diis illū impellētib⁹: ut futuræ sacerdotis nō uiolaret castitatē uideret. prædixit illi: abstineret a sacro corpore manū. uō est quod audeas lædere pudicitiā q̄ homines seruāt. dii expectāt cruenti & i perniciē cruēti suā. Nec inqt arma quæ nesciret teneret pro pudicitia & raptū gladiū in pectus pirate sui torsit. hoc factū eius ne lateret eisdē diis immortalibus fuit curæ. Accusator eius iuētus est qui iudicii eius in foro testimoniū redderet. Nemo credebat occisū uirū a fœmina. iuuenē a puella. armatū ab inermi. maiora eē uidebātur q̄ ut possent credi sine deorū immortaliū auxilio gesta. CAESTIVS timuit se in narratione dimittere sed illam transcurrit. hoc dixit in sacerdote futura maxime debere æstimari pudicitiā. innocētiā. fœlicitatem. q̄ pudica sit moles ostēdit. q̄ innocēs iudex. q̄ fœlix reditus. Etiā habemus quādam prærogationē sacerdoti ab ipso numine datā: licet isti obiiciūt illi fuisse captiuā. lenoni postea seruisse: causā nouissime dixisse: intet tot pericula nō seruasset illā dii nisi seruata fuisset. ARGENTARIVS illud i narratione dixit. Accusator in hoc maxime præmebat reā: aiebat occisū eē intra uerba anteq̄ uim afferret. SYLO POMPEIVS hac figura narrauit. Eam uobis sacerdotē promitto q̄ incestā nulla facere posset fortuna. potest aliquid seruitus cogere. seruit & barbaris & piratis. inuiolata apud illos māsit potest aliquā corripere prolapsi in uicia seculi. praua consuetudo etiam matronarū uultum in libidine. magisteriū pud... itia permanebat: licet illam ponatis in lupanari & per hoc illi intactā pudiciam efferre contigi⁹ fuit in loco turpi. probroso: leno illam prostituit. popul⁹ adorauit. nemo non

...psus ad ...ugnandā pudicitiā cōtra ...q̄ qui ad uiolandā attulerat. Multū potest ad rectū quoq; uo animi propo... hostis gladio nō succūbet. imo si opus fuerit pudicitiam uic... uideor in puella ... prosternere: iam præstiti adolescētē misericordis populi beneficiū polluere tentantem gladio repulit. Fuit qui illā accusare: ædis absoluta est. ut qua uobis potest eē dubitatio quæ nentura era... pura esset an integra iam iudicatū est TRIARIVS dixit: negabat se puella negabat fecisse. illū suis manibus cecidisse... uisa ē circa me species emi nere. & puelares lacertos supra ... robur attollere: quicūq; æstis dii i... mortales q pudicitiam ex illo infami loco cū miraculo uoluistis emergere: nō ingratæ puellæ opē tulistis. Vobis pudicitiā dedicat quibus debet. ALTERIVS partis color nihil habet difficultatis. apparet quas præposuit. dicendum est in puellā uehementer nō sordide nec obscene. Sordide Basilius qui dixit. Extra portā istam uirginem. & ostende istam eruginosam manū. VIBIVS RVFFVS qui dixit. Redoles adhuc suliginem fornicis. Obscene: quēadmodum Murrheius retorqui dixit: unde scimus an non uenētibus pro uirginitate te alio libidinis genere dedideris? hoc genus sēsus memini quēdam prætorium dicere cum declamaret cōtrouersiam de illa quæ ægit cū iuro male tractationis quod uirgo esset & dānata postea petiit sacerdotiū. Noluimus inquit istam meritorū abstinentiā qui etiam si primam uirginibus timidis remiseret noctē: uicinis tamē iocis ludunt. Audiebat illum Scaurus nō tantum disertissimus homo sed uenustissimus qui nullius unq̄ impunitā stultitiam trāsire passus ē. statim Ouidianum illum. Dum timet alterius uulnus inepta loci. & ille excidit. nec ultra dixit. Hoc aūt uitium aiebat Scaurus a græcis declamatoribus tractū qui nihil & nō promiserint sibi & penetrauerint. HYBREAS inquit cū diceret cōtrouersiā de illo q tribus adas deprehēderit & occiderit, describere cœpit mariti affectū i quo nō deberet exigi honesta inquisitio.

GRANDAVS ASIANVS æque declamator cū diceret in eadem controuersia, Nō ideo occidi adulteros. nō paterentur. dixit ei

In hac controuersia de sacerdote nō minus obscene dixit Murrhedius. Fortasse dū repellit libidinē: manibus excepit. Longe recedentium ab omni obscenitate & uerborum & sensuum quædam satius est causæ detrimento tacere q̄ uerecundiæ. VIBIVS RVFFVS Videbatur quotidianis uerbis usus nō male dixisse. ista sacerdos quātū mihi abstulit.

Finis secunde cōtrouersiæ. Initium tertiæ fœliciter.

INcesta saxo deiiciatur. incesta dānata anteq̄ deiiceretur de saxo inuocauit uestā. deiecta repetitur ad pœnam. LATRONIS Hoc expectatis: ut capite dimisso uerecōdia se ipsa anteq̄ impelleretur deiecerit. id deerat ut modestior esset in saxo q̄ i sacrario fuerat. cōstitit. & circunlatis in frequētiam oculis sanctissimū numē quasi parū uio lasset inter altare cœpit in ipso quo uidicabatur uiolare supplicio hoc alterū damnatæ incestum fuit damnata est quia incesta erat. deiecta est quia damnata erat. repetita ē quia incesta. & damnata & deiecta est. dubitari nō potest: quin usq; eo deiicienda est donec efficiatur pp quod deiecta est. Patrocinium suū uocat perennem infœlicitatem. qd tibi iportuna mulier preceris: nisi ut ne bis deiecta peas Venit ad colendū romā imperii pignus. etiā si nō stupro ac certe carnificis manu incesta. Inuocaui liquit deos. statuta in illo saxo deos nominasti: & miraris si iterū te deiici uolūt, si nihil aliud: in loco iceftarū stetisti. CAESTII PII Narratio. Quid agā? exponam quando stuprum cōmiserit? cū quo? quibus conscriis? ista quia, pbaui dānata. est qd postea accessit: quod illam uirginē faceret? qd? iacuit in carcere? qd? ducta est ad saxum? qd? inde proiecta? ait se innocentē qua perire nō potuit. ita lex de sacerdotium iure in iudicio quæri uoluit de iudicib⁹ in suplicio. ampliat a iudicibus i pœnā: postulat ut cum cōtra pœnā causa tuta non fuerit contra causā tuta pœna sit. Non putas legē cauisse ut perires: quæ cauit quēadmodū perires: exoremus te mulier: ut iterū absoruaris. Aut tu sacerdotiū uiolasti aut sacerdotē: male de diis æstimas: si sacerdoti suæ tā sero succurrūt. lata est sniа. pronūciatum est. damnata es. Interrogo te hoc loco mulier? respōde mihi. Sunt dii? ARELLI FVSCI PATRIS Iterum experimur. qd times propitios deos? erat inqt preruptus locus & imēsæ altitudinis. dicebā tibi: incestā lex mori uoluit. stat moles abscisa i profundū frequentib⁹ exasperata saxis: quæ aut eliдant corpus: aut de integro grauius ipellant inhorrent scopulis e nascentib⁹ latera & immēsæ altitudinis tristis aspect⁹. electus porissimū locus. ut damnati sæpius deiiciātur. FVLVII SPARSI & a superis deiecta ab inferis nō recepta. in cuius pœnā saxum extruendū est. IOVII BASSI Nihil putabā amplius adiici posse audaciæ istius: q̄ qd in illa truce uestā nominauerat. ab ipso enim supplicio in templum usq; reuoluta quicquid secūdū deos sanctissimū est: contactus suo poluit. quā a saxo nusq̄ reuerti fas est nisi ad saxū. quanto minus q̄ in templo resiluit. Huc potius uenit ubi damnatur q̄ illo ubi abroluitur. ALBVTII SYLI Siquis adhuc dubitabat de deiecta ueniat & sibiipsi credat. Hæc impudentia uirginis est. in urbe tam beata cum tot superēt uirgines. cum tot principum filiæ sint postulat: ut præteritis iis potissimum ab inferis seruetis sacerdotē. quare ego si incesta sim uiuo nescio. hoc unum scio nec fieri quod nō potest: nec portentum esse quod potest. Absit. nefas est: ut id saxum absoluat: quod tantum damnatas accipit. ARGENTARII Narratio pœne iudices cepi qua

…et rea.sed quid officiam? cū illam incestam probauero nō…ut de saxo deiiciendā…ur iā
…ma est.Non…bor istius impudētiam:ut repetendo iudiciū quod factum est in…obasse uideat
qđ exigebatur probaui.quod iudicastis:exequor. C. CORNELII HISPANI dec…iuoco quo
ptiore iudicio nō frustra inuocaui incesta q̄ tardissime pereat.inuocaui inquit numina.quid iuocas
mulier.Si innocēs es:dii non sunt.Videte ḡtum sacerdos peccau…i potuit nec mo
ri,aut tu sacerdotū uiolasti…rras satis.ad sacerdotū putas perire nō posse.ROMANI HISPANI abterpei…ad uestā cuius uictam,carnifex rupit tēplo ad saxum,a saxo ad tēplum.
hic pudice sacerdotis inter supplicia & uota discursus est inter superos inferosq; iactata in nouā penam reuixisti.POMPEI SYLONIS Narratio. Quod ad rerū expositionē pertinet iudices non committam ut deorū immortalium ultionem morer.bis incesta saxo deiiciat.lege dānata est.habetis in
ditium.deiecta est habetis exemplū.VIBII CALLI Narratio.Breuis expositio rerū est.aduersariam
incesti postulaui,accusaui.dānaui,carnifici tradidi.permittitis,iā ab ira accusator recedā eamus ad
absolutionem tuā.ita dii damnatā absoluere q̄ sacerdotem.sero innocentiam damnata concupisti
uitam deiecta.Ex altera parte SYLLI SPARSI dānata deiecta est.absoluta descendit. ARELLII FVSCI PATRIS dānata deiecta est,absoluta descēdit.ARELLII FVSCI PATRIS.Putares puellā di
mitti non cadere.CAESTII PII.Nullā habebat gratiam in tēplo dixerat itaq; tātum.deos iuocabat.
nec sacerdotē non usq; ad saxum deferret nisi expectaret deorū sententiam.CORNELII HISPANI
Descripsit altitudinem mōtis etiam secure despicientibus & adiecit.Carnifex quoq; recedēs ipellit.
nihil fecit tanq; rea.cōtumax ē innocentia.turpe putabat sacerdos rogare nisi deos:MARILLII Mirandum est si oppressa est uirgo sine gratia? cuius eni genibus summi sit manus? quē deprecata est?
quæ tarde rogauit etiā deos.DIVISIO.Latro in has qōnes diuisit,utrū lex ex incesta tantū sit.uel q̄
deiiciatur nec pereat:an ēt damnata.si innocens post damnationem apparuit deiici nō debeat.an
hæc innocens sit.an hæc deorū adiutorio seruata sit.CAESTIVS Et illa subiūxit huic ultimæ quæstioni:an dii imortales hūanarū rerū curā agāt.& an siagūt:an singulorū agāt.Si singulorū agāt:an hō
egerit.Improbat albutiū q̄ hæc nō tāq; particulas icurrētis i q̄stionē sed tāq; pblemata philosopho
mena.FVSCVS ARELIVS PATER sic diuisit.Vtrū icestæ pœna sit deiici an perire.Vtrū,puidētia
deorū an casu seruata sit.Si uolūtate deorū seruata sit:an i hoc q̄ crudelius periret.Hic color fere sē
tentiis quas proposui permixtus est.Quid tamē Cæstius senserit indicabo. contra sacerdotes qui
dixerunt uideri deos infestos illis:i hoc eam seruasse ut diutius torqueretur aiebat Cæstius: malle se
casu uideri factum q̄ deorum uoluntate,nam si semel illos interuenire huic rei fateremur. manifesti
us erit in pœnam seruatam esse sacerdotem q̄ i pœna mactam nō probabat ille.TRIARII Remissā
tibi pœnam putas.ampliata est.& ipsa inquit ampliatio quæ apud iudices fieri solet ea qua uerbum
in sententia petitum est.non est damnatis sed dubitantis.Declamauerat apud illum hāc ipsam con
trouersiam Varus quintus tunc germanici gener ut prærexatus cū descripsisset circūstantem.q̄ tam
cito oculis pœnæ subducentur dixit.Exaudierunt dii immortales supplicium uoti preces.incestam
ne cito suplicium transcurreret reuocauerunt.Cæstius multum cōtumelioſe dixit in ipsam sententi
am.sic inquit.Quomodo quadrigas reuocauerunt.nam & antepositi similitudinē quia & hæc de
carcere exierat.Cumulata dixisset nouissime adiecit rem quam omnes improbauimus.Si ista negli
gentia pater tuus exercitum perdidit:filiam obiurgabat.patri maledixit. PASTOR AETIVS hāc
controuersiam apud Cæstium iam senator dixit. & hunc colorem optimum putauit sic ueneficiis
corpus induruit:ut saxa reuerberaret.Multum Cæstius hāc corripuit & dixit hoc est quare ego audi
tores meos inuitem ad alios audiendos ire hoc male mi facit ille qui aut ātidita aut p̄ythuicus est
dicebat autem in albutium qui illis diebus dixerat i hac controuersia duris saxo.& in Bassum Iulū
multa dixerat uirgo qui de sub saxo.Octonium iunium patrem memini colorem ifulsum inducere quod minus ferendum erat: quod libros colorum ædidit.Fortasse iquit pœnæ se preparauit. &
ex quo peccare cœpit eadem cōdidicit.Sylo Pompeius hunc colorem tentauit.Præstatur iquit quæ
dā natis sacerdotibus uerecundia.erubuimus quicq̄ ex damnate uestæ detrahere.Hispanus dixit:ita
putaueras una te pœna posse defugi cum in saxo deos nominasses. Triarius idignātium uoces de
scripsit dicentium.quia nō potes:uis mori.Murillius dixit cōstituta in saxo inuocauit deos.publica
indignatio exorta est audet ista nominare deos,audet hoc loco.qd autem habet iam qđ illos roget
nisi bonā mortē.DIOCLES CHARISTIVS dixit.

Finis tertiæ controuersiæ.Initium quartæ fœliciter:

a Dulterum cum ad ultera qui deprehenderit.dum utrunq; corpus iterficiat,sine fraude sit.Liceat adulterum in matre & filia uindicare. Vir fortis in bello manū perdidit deprehendit adulterum cum uxore ex qua filium adolescentem habebat:imperauit filio ut occideret.non occidit.adulter effugit.abdicat filium. ADVLTEROS. Adulteros meos tantum excitaui.me miserum q̄diu iacuerunt.postq̄ deprehēderam ego te non abdicem quem possem occidere.O acerbam mihi uirtutis meæ recordationem. O tristē uictoriæ memoriam.illo…onustus modo hostilib⁹ spoliis uir militaris. adulteris meis tantū maledixi,

solus ego…omnibus maritis nec dimitti adulteros nec occidi.qd rides? inē nō habeo manus uoca filium,tu…fortis filius q̄ stringere ferrū non potes.ne te truncus qdē capere…ui nisi domi.
utcunq; tame…obtruncatus sum & truncū corpus opposui,exierunt adulteri tantū meo sanguine cruenti.CORNELII HISPANI.O dignū cui…ut pudica contingat uxor aut ipudica dū armatus
sit.Te res publica…ut…meas possides,qs non putet aut me sine manib⁹? CAESTII PII
Conceptus est iste ex quo siemus cū adulteros depr…ui futurū…ua repu,ut uir
fortis sentirer se manus pdidisse.MARYLLII Adulteros meos usq; ad…mē,p̄secutus sum. cucurri
miser ad ferrū quali manus haberē.TRIARII deciderunt arma cū manib⁹. tunc primū sensi me manus perdidisse.DESCRIPTIO PVGNANTIS VIRI FORTIS. Dii boni & has man⁹ aligs derisit?
cū a patre natus accersitus ut occideret adulteros:uenit ut dimitteret.ira ego etiā man⁹ adulteris p
didi steti.dephenīus ab adulteris meis patris desertor:mattis leno.quē puto iā creditis:non eē filiū
uiri fortis tertius in cubiculo derisor stetit.FVLVII SPARSI in bello suas i domo etiā filii manus p
didit processit in bellū hic unus omniū adolescentis filii uicarius.in acie uicit domi captus ē.portat
inter spolia uiri fortis uolūtatis adulteros.adolescēs uenit tempus militiæ tuæ.indignare si decept⁹
es.tam frustra ad filiū q̄ ad gladium cucurrit.ridebant adulteri trūcas uiri fortis man⁹ circa sua arma
labentis.ARGENTARII Ante patriæ q̄ patri negauit manus,libēter causā eius suscepi.quis enī illū
non uindicet? qd hoc infœlicius? quem adulteri tunc riserunt,cū deberet mori? Vir fortis i ciuitate
truncus integros adulteros spectat.IVLII BASSI Nō est qđ putetis puniri illū,ad suos dimittitur
inḡ ad matrē suam.nescio an & patrem. Meruit hæreditatē illius quem occidere paricidiū putauit.
Nulli unq̄ plus debuistis uiro forti usq; eo p̄ uobis pugnauit:ut p̄ se nō posset:adolescēs quos dimisisti quære. VARII GALLI.Matrē inquit nō occidisti:quā minus hoc crimine pdere debui q̄ patrē.
pater occidere iussit:lex uetat.non cōparassem patri legē:nisi cum illa lex fuisset.alterū putaui parricidium:matrem corā patre occidere. ARELLII FVSCI PATRIS.O misera pietas q̄ inter parentum
uota constitisti.non semp scelera nostri iuris sunt & truces quoq; animos misericors natura debilitat.DIVISIO LATRO hac usus ē diuisiōe:an licuerit filio.an uidicare oportuit.an si licuit & oportuit ignoscendū sit illi si non potuit indulgentiā repugnare.an licuerit in illa diuisit.an tūc liceat ad
ulterum filio uindicare cū maritus non est,an tūc liceat ubi maritus in eo loco est q̄si omnino non
esset.an oportuerit:tractationis qdē est:quam ut quisq; uult uariat.Latro tamē sic ordinauit oportuit etiā si pater non iuberet occidere adulterā uiri fortis uxorē oportuit iubente patre:etiā si ipse posset occidere oportuit cū & iuberet & ipse nō posset.Noui declamatores illā questionē tractauerunt
ex uerbo legis natā.Adulterum cū adultera qui deprehēderit dū utrunq; corpus interficiat sine fraude sit.An nemo possit occidere nisi q̄ deprehēderit? Tentauerunt & illā an non possit abdicari filiū:
ob id qđ illi facere salua lege nō licuit.Color pro adolescēte unus ab oībus qui declamauerunt,itro
doctus est,nō potui occidere ex illa.Ciceronis sententia tractus quam in simili cōtrouersia dixit cum
abdicaretur is qui adulterā matrem occidendā acceperat & dimiserat terrore. Latro descripsit stuporem totius corporis in tanto inopinati flagitii spectaculo.& dixit.Pater tibi man⁹ defuerūt.mihi
omnia.sed cum oculorū caliginem ai defectionē membrorū oium tortionē descripsisset: adiecit
anteq̄ ad me redeo exierūt.GORGIAS inepto colore sed dulci Pammenes ex bonis declamatoribus dixit.Gorgias egregie dixit.Pámenes dixit.Fuscus arrellius dixit maius erat scelus qđ imperabas q̄ qđ deprehēderas.ALBVTIVS nō narrauit sed hoc colore egit ab initio usq; ad finē.Ego me
defendere debeo.si qd mihi obiectū erit:aut negabo aut excusabo.Siquid exegeris maius uirib⁹ meis:dicā ignoscere non possū.Ignoscit filio pater nauigationē recusanti se non ferre mare.ignoscit i
sequenti castra si non potest: quāuis pater ipse militaris sit non possum occidere agendum ipsam legem recita.l.liceat & marito.liceat & patri.quare tam multos nominat:nisi quod putat aliquos esse
qui non possunt.Et in descriptione dixit:cū me uocauit pater hoc inq̄ putaui suppliciū futurū mor
te grauius si adulterā filio ostenderet.Et illud dixit:exierūt adulteri inter patrē debilem & filiū stupē
tem.SYLO POMPEIVS hoc colore narrauit.nō putaui mihi licere.BLANDVS hoc colore.Vtriq; fili nomen audio.pater rē petit iustiorem. mater facilioré.& illud post descriptionē adiecit. fatebor uobis.paricidiū coram patre facere nō potuit,CAESTIVS hoc colore egit.Prosiluit inquit,ptl
nus mater & āplexu suo manus meas aligauit.ago cōfusioni meæ gratias:q̄ nihil i illo cubiculo uidi nisi patrē & matrem.Pater rogabat ut occiderē.mater ut uiueret.pater ne nocēs impunita eēt mater ut ego innocēs essem.pater recitabat legē de adulteris·mater de patricidis. Et ultimā sententiam
dixit.occidere si matrē turpe est:noluisse nō potui ARGENTARIVS dixit: non est qđ me ex hoc
habitu æstimetis:q̄ manus habeo:tūc non habui.Et illud dixit:dat pœnas tibi.perdidit uirū,perdidit filiū.ægrotanti nō assedero.egentem nō alam. omnia mihi libera sunt.iam uitā illi non debeo.
Exaltera pte multa sunt pulcherrime dicta sed nescio an grǣcis nostri cessuri sūt.In hac cōtrouersia
dixit amas. habet aliqd corrupti hæc sinia.LATRO dixit:q̄tū ego tunc quæstus sū cū fortuna mea
q̄ non cito oculos pdidisse.SYLO POMPEIVS dixit:fili aut oculos erue aut man⁹ cōmoda. Oēs
aliquid belli dixerūt.illo loco quo deprehēsi sunt adulteri dimissi. LATRO dixit:adulteros meos

tantū excitaui.FVSCVS ARELLIVS:Innuisse nūciæ frigidius dixit,cotrariā illi suis adulteros
interuētū meū excitaui qdē VIBIVS RVFFVS dixit:adulteri marito nō assurrexisti. POMPEI
VS dixit:adolescēs:deniq; adulteros excita postq; tu uenisti securius iacet. LATRO dixit.erratis q
me putatis manus nō habere.filiū uocaui. ut intrat[illegible]ab adultero salutatus est. FVSCVS dixit.fili
tuam fidē ostēde.te integro manus me non pdisse controuersiā [illegible]ulter.ueni utriu
filius sis indica.RVNITIVS pulcher dixit.ne moue.fūpsit ab hoibus benedicte irrupi i cubiculum
adulterorū.qd mentior m[illegible]ér.apto cubiculo expectabāt adulteri.CAEStius dixit:uocaui filiū :nisi
adulter tāq; diceret:meus est. VIbius RVFus dixit q̄ ocio q̄ securi adulteri transierūt præter oculos
meos pter filii manus.LATRO cū exeūtes adulteros descripsisset:adiecit:adolescēs parētes tuos se
quere. NICETES illā sniam pulcherrimā qua nescio an nostros antecesserit.sed illū Albutium qui
græcos præeminet:cū pugnātē acie se descripsisset:dixit:Me miserū quas manus adulter effugerit.
& illud albutii.nō potui inquit matrē occidere:quæ excusaī:sic adiice & patrē. ALBVTIVS sic nar
rauit: ut tanq̄ filio sciente factū esset adulteriū suspectū quasi patri consilium matri suæ fecit.P. AS
PRENATIS dixit:extenuissime maritus & dedit adulteris locū.idē dixit: matrē occideret non po
tes.adulterū certe occide.an & iste pater est:dixerat Nicetes.MVRRHEDIVS: dū hanc sniam imi
tari uult:stultissimā dixit. Reliqui in acie pugnaces manus.

Finis quartæ cōtrouersiæ. Initium quintæ fœliciter

Apta raptoris aut mortē aut indotatas nuptias optet.Vna nocte quidā duas rapuit,altera
1 mortē optat,altera nuptias.PORTII LATRONIS iā se parabat in tertia:nisi nox defeciſ
set.Stupri accusatus stuprū defēdit.Cū altera litigat rapta:alterā aduocat.Vidicate patres
uindicate fratres.uidicate mariti.fortior disciplinæ publicæ securitas surgit iā bene rapiunt. MEN
TONIS postera die erat i huius domo fletus.lamētatio matris spes suas deplorātis: cum interi ex
alia domo alia uociferatio oritur.alius tumultus.coit populus uelut publico mœtu exterrit⁹.uix cre
dit duos tantū raptores fuisse.Cū interi ꝓducitur publicus pudicitiæ hostis quē una nocte uni⁹ uir
ginis iniuria nō fatigauerat.CAESTII PII Alterā iniuriæ rapuit,alterā patrocinio. q̄tū suspicor: ne
rapta qdē es.quæris argumentū.non irascēris.quō istud fit.duabus iniuriā fecit. Vna querit miseri
cors sū inquit.gaude hēs q te uindicet,Vide q̄lem habitura sit uirū.nō est una cōtētus. ARGENTA
RIVS Seūdē sensū dixit:hoc adiecto:nō est una contentus una quidē nocte.POMPEII SILONIS.
At q̄ bene nimiū ægit.quō raptā sequesta est,qua uociferatiōe,q̄ ꝓ bene ille optionē cessimus.TRI
ARII.Perietas raptor nisi perire meruisses.IVNII GALLIONIS.Sumatur ab illo suppliciū. cōstituat
in cōspectū publice.cedatur diu totus hodie pereat q tota nocte peccauit.Subito fastidiosus raptor
occurrit:& ait.iā nec nuptias uolo stulta deciperis. dicā suus qd dixerim tibi,idē.n.dixi & huic dū
te puto in illā incidi. ARELLII FVSCI PATRIS.Retro amnes fluāt:& sol cōtrario cursu orbē reuo
cet.cōfugiat sactileg⁹ ad aras,raptorē rapta uidicat.EX ALTERA PARTE POMPEII SYLONIS
Postera die cū illi narratus eēt nocturnus error:dū putat se in unā incidisse.huic priori suplices sum
misit manus,hāc prius deprecatus est.exorauit.ꝓ hoc puto ista magis raptori irascitur. Altera ex
puellis raptorē mori uult. alterā seruari reū.alter iudex dānat.alter absoluit,inter dispares snias mi
tior uincat.dicā qd sentio: magis irascetur si unā tantū rapuisset.diceret ergo ego sola digna uisa
sum cui iniuriā faceret. ARGENTARII refert nūc uerginiā.refert Lucretiā. plures tamē sibi adsunt
ex tribunis.potētior est q itercedit. Non est iuidiosa ptās quæ misericordia uicit.quid cessas puella
pro marito roga.Hæc snia derideb[illegible]tur a Cæstio quasi iproba.DIVISIO.in hac cōtrouersia de pria
questione nulli cū altero cōuenit.LATRO primā fecit questionē.nō posse raptorē qui ab rapta mo
ri uisus esset seruari si legatus iquit exire debet peribit.si militare debet.peribit. si legē dicere debet:
peribit.si raptā ducere debet.æque peribit,si is ante rapuisset & nuptias optasset interposito deinde
tempore anteq̄ nuberet hāc uitiasset.negares istū debere mori rapta iubērē. Atqui nihil interest ni
si qd dignior est raptor morte cuius inter duos raptus ne una qdē nox interest.Si rapta nupsisset de
inde post tertiū diē rapuisset aliā:negares illum mori deberē. Atqui qd interest nisi q̄ honesti⁹ tūc
maritū defenderes q̄ nūc raptorē defendis. Alteram fecit:an rapta quæ nuptias optat nihil amplius
raptori præstare possit q̄ ne sua lege pereat.cōtra alienā legē nullum ius hēt,optasti nuptias.nō occi
det tanq̄ raptor tuus. At idē eadem nocte qua te rapuit stationē deseruit.fuste ferietur. Si sacrilegiū
fecit:occidetur.Licet tu dicas.qd ergo ego non nubā tu.raptori præstas ut illū ipsa nō occidas nō
potes præstare ne qs occidat quomodo sacrilegus q̄uis a te seruatus periret.Sic alterius puellæ ꝓter
uitate seruatus pibit.Si rapuisset te deinde deprehēsus in adulterio adseruaretur i tormentū diutius
pereundi tu interi educta nuptias optasse:datur.n.optio & in absētem:uetares illū occidi a marito.
Quid interest qua lege pereat:nisi q̄ modestius alienā legē ipelleres q̄ tuā. Tertiā fecit cū qd utraq;
optat fieri nō possit:in ea eligēda sit optio q̄ ultio ad utrāq; pueniat. Atq; mortē optat mea optio &
te uindicat.tua me nō uidicat:& hoc tibi mea optio ꝓstat qd & mihi occiso rapere iuidiā. Illa respō
det,optio tua me nō uindicat. Vidictā tu meā putas nō fieri qd uolo:fieri qd nolo. Etiā mihi cōtume
lioſū erit te dignā uiro ri i cuius honorē occidar,me indignā i cuius honorē seruet. Isto mō & mea

te uidicā [illegible]pe lex duas p[illegible]tupit.initiatori,alterā passurus est:noceris multa:iā raptor nō erit
impunitus[illegible]ebit.pœnā idotatā uxorē.Respōdet eodē:nō morier.sed nō [illegible]habitur
bi.Quartā [illegible]. qōnē.Si nō pōt utriusq; apta eē optio utraq; at dignior sit uictima. Nō qōnem
sed ractationē:nō raptorē ipunitū futurū. si hoc uia ipunitatis monstretur ut q plures rapuisset tu
tior eēt:nemit[illegible]ō [illegible]aliquē humilē quæ se i optionē cōmodaret.FVSCVS ARELLIVS
Primā qōnē hanc fecit:q duas rapuit pire utriq; debeat lex in[illegible]quæ dixit.Rupta raptoris aut mortē
optet aut nuptias,de eis loqtur q singulas rapuerūt.nō putauit quenq̄ uturū q una nocte duas rape
ret.Nō quæro qd optatis:qd seuerissime optare potestis occupo.necesse eē raptorē mori.quare utri
q; raptæ debet ultio cōtingere,Vtrāq;.n.nō potes dusere.utriq; mori potes.Vna pars legis ad hunc
raptorē pertiner in q̄ mors est.putate.n.utranq; nuptias optasse.qd futurū ē in raptoris matrimoni
umābitus erit.putate illū plures rapuisse q̄ duas.qd fiet una nubet.nuptiæ ad unā ptinebunt.mors
ad oēs.Qui duas rapuit utriq; debet mori,quare dicā.qd uult eligat.aut nuptias optabūt.aut altera
mortē,altera nuptias:Si nuptias optauerit:nō poterit fieri qd utraq; uolet. Si utraq; mortē optaue
rit.ergo fiat id quo uno duæ uidicari possunt.Hic tractauit ne exēplū quidē utile est: nō utiq; ꝓpe
eū qui duas rapuerit:ne hūc mortē pniciosissimū introduci ciuitati.ut aliqs pp hoc nō pereat. quia
pire sæpius meruit,Reliquā partē controuersiæ Fuscus in hæc diuisit:utra optio honestior sit: utra
iustior.utra utilior.CAESTIVS hanc partē controuerſiæ sic diuisit.Vtra puella dignior sit quæ ua
leat utra optione raptoris dignior sit.Cæstius & coniecturalē qōnē tētauit.An hæc cū raptore col
luserit.& i hoc rapta sit:ut huic opponeretur.LATRO aiebat:nō quicqd spargi possit suspitio se de
eo ēt uidicādū,Colorē hūc eē nō qōnē eē quū impleri argumētis possit.CAESTIVS aiebat:& eam
impleri posse argumētis.Hūc sensum a latini iactatū.NICETES dixit: GLICI
ON dixit.DIOCLES CHARISTIVS dixit hūc sensū.VIBIVS RVFFVS subtiliter dixit,Volo tibi
malā gratiā cū spōso tuo facere:habet amicā:in hoc cōtrouersiā dixit ALBVTIVS ābulabat in ma
sculos adeo nullū sine amatore uitiū est:ut hoc qdā disertū putauerint quē tamē magis miror:hoc:
Albutiū potuisse dicere:q̄ aliquos potuisse laudare.Ex latinis dixit.TRIARIVS. Gratulator uobis
uirgines q̄ citius illuxit.ARGENTARIVS dixit.q̄ritis qd isti finē rapiēdi fecerit dies.LATRO iā
se parabat in tertiā nisi nox defecisset. Finis quītæ cōtrouertiæ.Initiū sextæ fœliciter

Aptus a piratis scripsit patri redēptionē nō redimebat.Archipiratæ filia iurare eū coegit
c ut duceret se uxorē:si dimissus eēt.iurauit.relicto patre secuta est adolescētē. rediit ad pa
trē.duxit illā,orba incidit pr ipat archipiratæ filiā dimittat.& orbā ducat, nolētē abdicat
PORTII LATRONIS.Proh dii boni & hæc puella hospitio patris excepta est,phibebo domo:ter
ra,phibēdū bonæ spei uxor bonæ spei nurus.quæ amare pōt captiuū odisse uel patrē. Captus inqt
in tenebris iacebā.narra obsecro soceri tui beneficia.possū iudices eē securus.filius meus ait se uxori
paricidiū debere.CAESTII PII.Quis iterfuit nuptiis suis pater.deniq; puellæ pater. EX ALTERA
PARTE SILLII BASSI hodie captiuus eēm nisi hæc. Archipiratæ filia fuisset,ut dixi patrē hēo iter
bonos captiuos se positus sū. Archipiratæ filia uocatur.puto ex aliq̄ nata captiua. certe animū eius
natura a patre abduxerat.misericors erat depræcabat :flebat.mouebat piculis oium.nihil in illa de
prehēdi poterat piraticū.Promisi nuptias:& q̄si aliquā sacrā testationē tuū nomē iserui.eo loco me
non deseruit:in quē uenire etiā patres timuerūt. Arctius nos fortuna alligauit nisi corpus oia uincu
lis q̄ ut orba possit.diuellere uidisses tectū pānis corpus.oia mēbra uinculis ꝓssa maciē.retractos in
trorsus oculos.obtritas catenis & inutiles manus,talē qs amare nisi misericors posset. Decepi te pu
ella.alia pollicitus sū.Venies in patriā mecū.ibi tibi referā gratiā.hic catenatus egēs:squalidus quid
possum patet meus socer tuus.hic.n.iāpridiē te uocabat.socer inqt tibi tuus gratiā referet.Quidam
auitas paternasq; flagitiis obruerūt imagines.qdā ignobiles nati facere posteris gēus.in illis nō ser
uasse qd acceperūt maximū dedecus.in illis qd nēo dederat feciſſe laudabiles.Si possent hoies ſi
bi sorte facere nascēdi:nemo eēt hūilis.nemo egēs.unusquisq; fœlicē domum iuaderet. Sed q̄diu
nos sumus natura nos tegit:& in quencūq; uult casū nos mittit.hic sim⁹ æstimādi cū sumus nostri.
Quis fuit Marius si illū in suis ispexerimus maiorib⁹,humilis incōciliati nihil habet clarius q̄ se au
storē.Pōpeiū si hæreditariæ extulissent imagines:nemo magnū dixisset.Seruiū regē tulit Roma in
cuius uirtutibus humilitate nois nihil est clarius.Quid tibi uidē illi ab aratro citati q pauptate suā
beatā facere rēp.quēcunq; uoluerimus reuolue nobilem.ad hūilitatē puenies. qd recēseo singulos
cū hāc urbē possim tibi ostēdere nudi sterere colles:iter quæ tamē effusa mœnia.nihil est hūili casa
nobilius.fastigiatis supra tectis auro puro fulgēs plucet capitoliū.Potes obiugare romanos :cū hu
militatē suā cū obscuritate possūt ostendūt.Sed hæc nō putāt magna nisi apparuerit ex paruis surre
xisse.misereri illius oportet qa orba ē.ista tamē habet ꝓpinquos.habet amicos pateronos habet te i
becillitatis suæ tutorē fortissimū.oēs uxores diuites seruitutē exigūt.crede mihi:uolet in suis regna
re diuitiis.& tamē æquū est eā possidere domū quā meā agnouerit. Si cœperimus eē magis liberi:
si paulo speciosior animo eius fulserit domus,si parū blāde fecerimus:relinqt : & tūc est tormētum
carere diuitiis:cū illas iā sēseris:Vides qd inter duas uxores interſit.ista si r[illegible]s reliqrit: reperet suos

hæc qđ de dit dimiſſa nõ attẽtt.Multi duxere ſine dotib⁹ uxores...qđa dictas nõ acce...dotes .q
da.aut ẽptis co...iuere mãcipiis.& cũ poſſet accipere diuitias .emere qb⁹ libertat...ret maluerũt
q̃ ſuã uẽdere.Aliqs i adoptionẽ iuuenis petiſ ſi uoles...re.q̃ret ſenex ille q̃ petit q̃...os hẽat ma
iores.q̃ta bona.an ſatis magno ſe poſſit addicere.Aliqs capere orbos ſenes uult & ſuas ſpes i aliẽas
mortes diffũdere.excutiat teſtamẽta.ſcrutet ſẽſus.ubi uero q̃ret ux...ptias ſuas amet
an nihil pluris faciat marito...n miſereors ſit.an ſortis ſit.an poſſit.ſiqa uero iciderit mali uelit to
lerare Si his bõis fuerit iſtr...ta dotata ẽ . Nõ poſſum⁹ una fœlices eẽ qđ ſolem⁹ una infœlices eri
mus.ſac inqt qđ iperat.noſtro pp me patrẽ tuũ offẽdas.ibo inqt ſola.Tu ibis quoq; ifœlix?q̃s.petitu
ra regiones?ẽ.n.tibi aliqs locus?pater tuus nobis maria pclusit.meus terras.CAESTII PII . Solẽt q
cogũtur a patrib⁹ ut uxores ducãt illa dicere:nõ ſum⁹ etiã nũc apti nuptiis.Ego cõtra refugio uxo
rẽ:qa uxorius ſũ.ARELLII FVSCI PATRIS Inſolẽs malũ ẽ beata uxor cũ imenſũ põdus auri orba
attulerit.cũ pecunia arcas noſtras onerauit.qđ aliud q̃ beate ſeruiemus.altera filiũ dat tibi. altera pa
trimoniũ.Pater utra magis diues ẽ?locus eſt pater quã mihi cõcilias.O ſi ſcites q̃ diues hæc fuiſſet.
orba inqt eſt.& hæc orba eſt.Inter duas orbas ea mihi curãda ẽ magis quã orbã ego feci.DIVISIO
In hac cõtrouerſia nihil litiũ fuiſſe fere oẽs cõſentiũt.LATRO primã qõnẽ fecit :an pater pp patri
moniũ filiũ abdicare poſſit:cũ liberũ cuiq; huius rei arbitriũ ſit?GALLIO ſubiecit, huic etiam ſi po
teſt iperare filio ut uxorẽ ducãt:an ei qui iã hẽt.LATRO ſecũdã fecit.ſi ius eſt patri etiã propter ma
trimoniũ abdicãdi.an liberũ huic nõ fuerit parere cũ iuraſſet.Hoc in hæc diuiſit:an nemo iureiuran
do quo p neceſſitatẽ adact⁹ ẽ an expleuerit iuſiurãdũ ducẽdo illã uxorẽan etiã ſi nõ expleuerit: nõ
teneaꝫ religiõe:q coactus aliqđ cõtra iuſiurãdũ facit.hũc aũt cogi a patre ſub iuſiurãdũ facit.hũc pu
tas parere patri an debeat?hic de metitis puellæ & moribus:Colore hoc uſus eſt latro pro patre pu
ellæ.non miſericordia motam ſed libidine.& ideo nõ eſſe beneficiuꝫ .In argumentis elegãter hanc
partem tractauit:etiam ſi beneficium dediſſet:non eẽ ſic referendam. gratiã deinde beneficiũ eẽ qđ
iudicio detur nõ quod furore aut morbo.HISPO ROMANVS alio colore dixit.Illã non amore a
doleſcẽtis ſed odio patris ſui ſecutam eſſe.Voluit ille & amoris cõmendationẽ detrahere.BVTEO
longe accerſito colore uſus eſt.Voluit enim nudari nõ inuito patre ſed ſecreto ſuadẽte palam diſſi
mulante.Totum hoc geſtũ.te illa honeſta cõditione nuptiarũ inuetã cum alio nullo mõ poſſe.neq;
n.aliter illos effugere potuiſſet niſi patiẽte patre.Sed aiebat latro.non eẽ tanti detrahere illi cõmẽ
dationem ſolũ adoleſcẽtis ut detraheretur inuidia relicti patris.FVSCVS ARELLIVS egregie de
clamauit.non enĩ pp nuptias orbæ dimitti illã,ſed q̃uis orba non eẽt:reiici iuſſit:non aliã ſibi magis
placere ſed illã diſplicere dixit. & hoc qđ latro rãſcurrerat pſſit.Timere ſe puellã temerariam inter
piratas natã:inter piratas educatã impiam in patrem . GALLIO Illud qđ omnes ſcolaſtici trãſierũt
dixit:timere ſe ne hæc ſpeculatrix eẽt:& piratis omnes accuſationes indicaret.aut certe ne uideretur
nolle ſe ſuſpectam eẽ reipu.illi iuraſſe timuit ne ea puella uideretur iprobe iuſiurandũ egiſſe ut qđ
liberi ſibi eẽt adiecit iuraſſe p patrem.TRIARIVS dum ſniam puerilẽ captat:inepte dixit:iuraſſe &
ſe p orbam. Aiebat.n.CAESTIVS ualde hanc fieri orbã etiã ſi iuraſſet.LATRO aiebat quoq; iuſiu
randũ ineptum eẽ.nihil enim minus cõuenire q̃ aliquẽ p patrem iurare.patrẽ relicturum.oẽs hone
ſtam matrẽ puellæ dederũt.omnes dixerũt eam miſericordia motã non amore. Solus Pollio iudi
cio feciſſe uult eã etiã a miſericordia diſceſſiſſe.dixit enim illam non potuiſſe cum piratis uiuere. Vt
primã honeſtã occaſionẽ inuenerit diſcedẽdi diſceſſiſſe . Q . ATERIVS a pte patris pulcherrimã
imaginẽ mouit.Cœpit.n.ſubito quo ſolebat curſu orationis ſcribere q̃ſi exauditet aliquẽ tumultũ
uaſtari oia ac rapi cõuenire icẽdiis uillas fugas agreſtiũ.& cũ oia implesſet terrore adiecit . Quid ex
horruiſti adoleſcẽs?ſocer tuus uenit,GLICONIS ualde leuis & græca ſnia ẽ.

Tolerabilẽ dixit illã rem cum iuſiurãdi uĩ deſcriberet.hoc eẽ qđ fœdera ſanciret quo aſtrĩgeretur exercitus.

ARTEMON Circa eũdẽ ſenſũ uerſatus eſt . a patre adoleſcẽtis cũ dixiſſet relictum patrẽ adiecit

Finis ſextæ controuerſiæ. Initiũ ſeptimæ fœliciter.

Iber parẽtes alãt aut uiciant.Quidã alterũ fratrẽ tyrannũ occidit:alterũ ĩ adulterio deprhẽ
ſũ deprecãte patre interfecit ac piratis epiſtolã ſcripſit.ſi præciſiſſet man⁹ duplã ſe datuꝫ
piratæ illũ dimiſerũt.patrẽ egentẽ nõ alit.PORTII LATRONIS.da mihi epiſtolã eſurĩẽ
tis iſtius.manus inqt prædicãt: in quã ptẽ corporis tutius ſeuitia ĩcurratur.cætera mẽbra mea ſunt.
manus publicæ ſunt:nunqd peto tyrãnicidã?talẽ me dimittite qualẽ a piratis recepiſtis . Nõ habeo
qđ de fortuna q̃ri poſſim.eũ q manus meas cõfigit Si pciderit⁹ inqt manus iraſceris:ſcribe potius
ſi occideretis tyrãnicidẽ.Exitũ tyrãni rogo.nõ tieo man⁹ q̃s piratæ ſoluerũt,Iudici alligãt.Ex oĩb⁹ q̃
mihi fortũa terra mariq; priuati mala publiceq; cõgeſſi : tyrãnũ adulterũq; piratas:nihil expertus ſũ
duri⁹ q̃ patrẽ,Tyrãnus cũ timeret man⁹ meas nõ pcidit.Iniuria matrĩonii nihil abſtulit corpori.pira
tæ q̃ſi beneficio meo ...uerẽt gratis miſerti ſũt,Vnũ hoſtẽ inexorabilẽ habui.qđ fœlici re : qđ ſubi

to inimi...nõ ante tyrãnidẽ natã gauĩ inqt.educaui.nempe iſtud beneficiũ & tyranno præſtitiſti &
adultero.nas...ſi per te redimere non potes:rempu . appella .Adulter cum mu...ibus ſepultus
tyrãnus cu...mãnibus proiectus.Magnis ſce...ribus iura naturæ intereunt nõ magis tu patris q̃ illi
fratres.Audite nouam cantiui uicem.Tuus ſum:ſi pater meus nihil habet,quicquid habes pro redẽ
ptione filii mitt...e eſt...l timeas.non deerunt tibi alimenta cum dixeris tyrãnicidæ patrẽ pro
adultero filio rogas.querite nũc quomodo tyrãni fiant.CAESII PII.Cædo mihi?epiſtolas patris
q̃ris unde habeaꝫcũ mihi nullas miſeris.duplas dabo pecunias.unico filio rogat,duplã pecuniã da
bo unã pecuniã dabo iã ſumã,p filio alterãq; tyrãnicida ſi manus pcideritis hoc ne adulteris quidẽ
licet.Non habui pecunias ſed rogare illos potes & audacter roga.i miſericordes piratas icidi.Qua
re nõ alo?quia captum filium tuum agere parum eſt.Si dixero:nõ redemiſti:alere nõ poſſum. per
didi manus:nõ credis?epiſtolam lege.duplã pecuniam dabas.auaris dabas.paratis dabas.ſic excu
ſabant piratæ ipſas mihi cum præciderent manus:pater iuſſit aiebant:magnum facinus eſt: ſed ma
gno licet. Ages:ſum inquit mentiris.Cædo mihi patris mei cenſum.quid ergo alis patrẽ?dimiſſus
fortaſſe promittam.cũ rogaueris:nihil paciſcor.etiã nunc manus meas petis.negas tuã poſſe epiſto
lam:& habes argumentũ.dices erogare adultero ſoleo,Qui nõ aluit inquit patrẽ:alligetur. plus de
manibus meis timui.CORNELII HISPANI.Quid me rogarit pater neſcio.publica uindicta:cru
entum gladiũ priuato tyrãno ipreſſi.Captũ me piratæ nihil aliud q̃ alligauerũt:duplã pecuniã da
bo.Q...PIVS.Polliceris inq̃ petituꝫ te tentas patrimonii uires:habes etiã nũc tanq̃ petituꝫ te tan
tas patrimonii tyrãni archa loqueris.Corrupit frater uxorẽ meã:quam nec tyrannus uiolauerat: ut
p̃ciũ piratæ cõſtituerunt gauiſum inq̃ locuplex pr̃.poterã dare etiã ſi duplã popoſciſſent remiſerũt
me reip.cũ manibus patri cũ epiſtolis.POMPEI SYLONIS.Pactus ſum de redẽptione.ſcripſi pa
tri,quæcũq; pro tyrãnicida ueſtro pependiſtis:certum habeo ſoliciti optatis:ut hæ litteræ ad patrẽ
perueniant,ego inqt.ſic ſubito?quod ex toto emi nõ debet:duplo emit.FVSCI PATRIS.Cauſam
meã tenui apud meos qui nihil debebant manibus meis.Tunc primum egere queritur iſte : cũ ma
nus meas uidit.quid miꝫ ſi nõ putauerunt turpe piratæ accipere mercedẽ quam pater dabat. Ades
pietas ſi ſancte uixi & innocẽter.effice ut iſte manus meas q odit:deſideret.Tarde mihi epiſtola ſol
ui uidebatur hoc,prſus in fabulis repleto ſceleribus noſtris ſeculo deerat:ut narretur aliqs ſolutus a
piratis & alligatus a patre.BLANDVS.Hic qui unde uiuat nõ hẽt:q̃ care tyrãnicidæ ueſtro ſe maci
pat?qđ agis piratis fili piratarum magiſter eius crudelitatis emptor:cuius nec pirata uenditor eſt.
ROMANI HISPONIS.Pater piratis ſalutẽ hanc eripis filio.duplam dabo.quid neceſſe eſt. potui
uilius ſolui ut præcidatis manus.Obſtupuerũt piratæ & cũ dimitterẽt dixerunt.Indica patri tuo nõ
omnia piratas uendere.MENTONIS.Adhuc uide tanq̃ pro manibus meis egi.uerum eſt cõfitẽdũ
uobis.remiſſæ ſunt.exhibeo reſpu.piratarũ depoſitũ tibi.manus hæ tuæ ſaluæ ad te perlatæ ſunt.fac
quod uoles.illud unũ rogo.ſi peccauerũt cuilibet tu uinciendas trade.ſi iſti tradis:ſic alligabit quo
modo uoluit præcidere.ALLEGII FLAVII.Adhuc qualẽ optẽ patrem neſcio.diuitẽ?debilitat,egẽ
tem?abdicat,neutrũ manibus meis expedit.duplã dabo:ut manus pcidatis.filiũ minus crudelẽ ha
buiſti.MARILLII.Vt allata eſt epiſtola cœperũtq; eã piratæ ſoluere:ut recitata dupla in epiſtola pe
cunia eſt:hic ẽ inqt pater quẽ uobis laudauerã.TRIARII.Vbi eſt patrimoniũ tuũ illud qđ tyrãnos ĩ
ſtituit?quod adulteros facit?ubi ẽ certe me nil ipẽdiſti.SYLLII Baſſi.Infœlix futura eſt etiã uictoria
mea.ſi tenuero cãm:fame moriar,ſi tenuero:hoc tantũ conſeq̃r:ne fame moriar.Duxi uxorẽ nimiũ
fœcunda.peperit mihi tria neſcio quæ prodigia uariis generibus inter ſe & iudicio furentia.aliud q̃
poſſet patriã obtinere.alium qui patrem.alium qui matrem.Teſtor inde omnes dies meos. una ſer
uauimus.nemo tyrannidem uno ſenſit magis.argumentum habeo maximum:quod uiuo non pe
perciſſetis mihi:ſi putaſſetis me patrem tyranni.Dum inter ſe pugnant,uicit reſp.Reliqui duo qui
nihil poterant in nos:inter ſe tyrannidem exercuerunt.hẽbat iſte neſcio quã uxorẽ: quã in arce co
gnouerat.ſi alligare te poſſẽ,pficiſcentẽ:alligaſſem.Nõ eſt tibi magna ipenſa ad ſuſtinẽdum patrẽ
magna oĩa ſũt.tu mecũ alimẽta partire.nolo me tam bene alas q̃ ego te alui nolo ignoſcas mihi qđ
quid paſſus es:qcqd timuiſti,patrẽ poſſe flagella.ſcinde rugas.ultro es.ſubiire ignes & mortuã hãc
partẽ quæ tantũ in cõtumelia ſuã ſpirat:qa extingui nõ põt:exuere:ſi parũ eſt.fac quod ais: ne pira
tas quidẽ feciſſe:manus præcide:exhibeo tibi.hæ ſunt illæ q̃ quidlibet ſcribunt.Vbi eſt gladi⁹ tuus
ſtringe,tyrãno licuit uulnere mori.adulter uno ictu breuiter cõfectus eſt:Pater te per beneficia ſimi
lem ſortẽ rogo.ne tu qdẽ apud piratas famẽ timuiſti.neminẽ tyrãnus ſic torſit:PORTII LATRO
NIS.Fili nihil amplius q̃ famẽ deprecor.ſi tamen inexorabilis es:illud pro beneficio peto:ut aut tã
quã adulter moriar aut tanq̃ tyrãnus.Par erat utriuſq; fortuna illo tpe ut.tu alligatus eras.ego in ſe
nectutẽ imobilis & uincto ſimillimus.tu in ſolitudine:& ego in omnium meo ſolitudine tu luce;
nõ uidebas:ego etiã modicã.hoc unũ inter nos intereſt:q̃ tu etiã a piratis cibum accepiſti. BLAN
DI.Deprecabar non pro adultero ſed pro domo ne frattem occideret.tyrãnicidam inqnaret. patrẽ
reſpergeret.Roganti mihi & has interponenti manus pene pcidit.Hæc ſentãtia deridebat a latrõe
tanq̃ puerillis.hæc & pro iſto eſt:ut aliquẽ ex ſuis reliqſſe uideatur quẽ nõ occiderit.VIBII RVFFI.

Hæc nẽpe scripserunt epistolã manus præbeo præcide.POMPEI SYLONIS.Liberi duntaxat alant. aut uinciatur:aut te lege mea transsero licet alliges & aliás.DIVISIO.Fere hac:si sine diuisione an lex cãm nec patris nec filii æstimet sed hois.pater aut filio alendus sit.dixit lex pro malis patribus scriptã esse.bonos etiã siue lege ali..an oẽs alendi sunt.an hic audiendus sit.Hanc questionem latro in hoc diuisit:an alendus sit:q̃ filium a piratis nõ redemit.hoc loco quæsit: an potuisset redimere:an uoluisset.deinde an alendus sit:si etiã precidi filii manus uoluerit.nouissime an precidi uoluerit.HISPO ROMANVS. Separatã quasi uiris questionem fecit : an qui nõ redemit filiũ non possit ab eo alimẽta petere,sed hoc utraq; questio continet ut aiebat Gallio & prior in qua quæritur:an ois pater alendus sit.dicitur enim qdã si quis filiũ excecauerit:qd si quis non redemerit:Et sum ad alterã questionẽ uentum est in qua quæritur:an hic pater alendus est.nihil aliud dici potest: quare nõ alatur:q̃ q̃ nõ redemit:q̃ q̃ duplã ꝓmisit:ut manus præciderent.Græcoꝝ ꝓbatã q̃nem satis erit in eiusmodi cõtrouersiis semel aut iteꝝ annotasse.an in tyrãnicidã uti pater hac lege possit quasi sacras & publicas manus eius in q̃nem piratæ quidẽ dicere quicq̃ putẽt. Nostri hoc genꝰ questionis sũmouerunt,SYLO POMPEIVS.Non eis tantũ usus est quibus cæteri cũ dicerẽt: hũc patrẽ nõ debere ali:q̃ nõ redemisset filium:& q̃ præcidi manus filio uoluisset.Sed a ptiatis causis transit ad publicam causam.dixit enim nõ debere ali hoiem pniciosum reipu.qui tyrãnum filium habuisset.qui nõ occidisset.qui desiderasset amissum q̃ non uindicasset,sed negauit ullam aliã causam illi esse persequendi tyrãnicidam nisi libertatẽ publicã.& descripsit mores hois impii cruenti qui quia per liberos nõ posset:per piratas tyrãnidem exercẽtes ut liberiꝰ diceret latrociniũ filio dedit.& illud in hac parte laudatũ est a sylone declamante.Cœperat hoc tractare:nõ debere ali tyrãni patrẽ oĩbus fauentibus illũ famæ necandũ,& cũ diu pressisset illũ tyrãni patrẽ eẽ adiecit. Aude postulare ut ille tibi ꝑsit:q̃ tyrãnidæ patres.BLANDVS hũc sensum cũ postero die declamaret in hironiam uertit.& cũ obiecisset:q̃ tyrãni pater esset:adiecit nolite illum aduersari.habet q̃ opponat: & adulteri pater est.Colorem pro patre alius alium introduxit.FVSCVS iratuꝫ se illi confessus est fuisse: q̃ fatrẽ in conspectu patris occidisset:& huic loco uehemẽter institit:cũ nemo hoc tyrannus nemo pirata fecisset.Iratus inquit ob hoc ipsum fui:q̃ hoc scelere etiam tyrãnicidium iquinaueras apparet te morbo quodam aduersus tuos fuere:& seruauit hanc actionis tenorẽ:miratus sui hodie q̃ paciscor nec quæror.nec se dimisit in preces aut rogauit,sed iure patrio usus est illud ad excusandam epistolæ crudelitatẽ adiiciebat.scripsi piratis nõ eo aio ut manus tibi præciderentur sed ut exprobarent tibi cruentas in cõspectu patris fraterno sanguine manus.tuto aũt scribebam. sciebã enĩ piratas non facturos:nisi pecuniam accepissent.q̃obrem neq; præciderunt.& si sperassent:utiq; præcidissent.sed apparuit illas epistolas irascentis esse nõ promittentis.In ultimo descripsit q̃ miser futurus eẽt alimenta accipiens illis manibus quas pauloante spectauerit fratrẽ occidentes : & adiecit quã aiebat præceptore suo dicente summa cũ admiratione exceptam:illũ Homeri priamo aptum. SYLO POMPEIVS & ipse iram passus est:aiebat enim nõ habitumꝫ fidem:si se negasset iratũ fuisse,sed iræ causam nõ dixit.Q..FVSCVS.Transeundas aiebat has offensas quibus ille gloriaretur. hanc causam posuit q̃ relictus eẽt ab unico filio,q̃ inuito se nauigasset:cũ uideret senẽ.orbũ.iã pene egentem.iã tum illũ fugisse ne aleret & ad preces patrẽ deduxit:& rogauit in epilogo filium : ut sparsim hoc colore declamasset.Memini hoiem inter scholasticos sanum.inter sanos scholasticuꝫ. CAESTIVS. alio colore usus est. dixit.n.nõ iram illã patris fuisse sed calliditatẽ:non hẽbam inqt unde redimetem.quem rogarem pecuniam in tam auara ciuitate:in qua ne filii quidem patres alãt usus sum cõsilio.sciebã piratas nõ crudeles esse sed auaros:uolui efficere & ut desperarẽt non illuꝫ redimi.& ꝓpter hoc superuacuum & cum ĩpensa futurum dimitterent.an prudenter cogitaueriꝫ:ne scio.fœliciter certe cogitaui.post epistolas illas quas accusat dimissus est.LATRO se totuꝫ ab istis remouit coloribus & aduocauit uires suas tanto totius actionis impetu ut antonitos homines teneuerit hoc eniꝫ colore usus est.nescio quid scripserim olim.iam mihi excussa mens est ex quo filiũ in mari uidi unum.alterum in adulterio,tertium in parricidio.ex quo respersus sum sanguine morientis filii.ex quo relictus sum solus.senex.orbus.egens odi meos. hic color illius uiribus approbandus est:quãto enim opus est:ut aliquis accusando se miserabilem faciat.ALBVTIVS. Omnes colores miscuit:& ut hoc liberum esset:patronum patri dedit:nec uoluit narrare ad propositioneꝫ ceptam.alimenta pater a filio petit.deinde cum ad defendendum uenit:q̃ scripsit duplam se daturum si manus præcidissent.primũ latroniano colore usus est.hoc inquit respondeo.nescit quid fecerit.insania mali est actus.hic physicum introduxit:quomodo cum magnis calamitatibus euertẽrentur:deinde antipophorans sumpsit mentiris,ille uero iratus fuit,cogis inquit me dicere:iratum tibi merito fuisse:executus est omnia.hoc illi inter cætera obiecit:q̃ occupans fratrem suum ignorasset aut dissimulasset. ait tyrannicidio quoq; eius cõmendationẽ facere.deide ad illum colorem redit cæstianũ . sed illum puto consiliũ fecisse q̃ fecit.quid ergo? quid iste? tandem dicit quare scripsisset nihil dixit.flet,mori uult:sed nõ fame.In hac declamatione hanc sniam dixit dubiã iter admirantes.& derident,s:panem quem cani das:patri nõ das:.GLICON egrege dixit:

Gorgonis fuit buteonis auditor.postea scholæ successor uocis obtusæ sed pugnacissime.[illegible] scurra rem uenustissimã dixit:centũ raucoꝝ uoces hẽs.nec putauit uariũ cõlorẽ se excogitare q̃ patre.Ego inqt dictaturꝰ plã dabo si máus nõ ꝓciderit:librario una syllaba excidit:nõ & scripsit:si ꝓciderit:digna res quæ uoce illa diceret.ARTEMON dixit.

ANDREAS dixit:dohẽt NICESTES dixit.

Finis septimæ cõtrouersiæ.Initium octauæ fœlicitẽ.

Viter fortiter fecerit:militia uacet.Ter fortiter agentẽ pĩ i acie q̃rto uolentẽ exire retinenolentẽ abdicat.PORTII LATRONIS.Miserrimũ pr̃ iam nõ uidere filiũ nisi abdicarẽ fortis plusq̃ lege aut pr̃is est.Tertio mihi nõ reddit̃ sed relatus est,qd patriæ supest:patri uindico.fugit me filius & qdẽ ad hostẽ:quousq; pauidus ꝓlioꝝ nũcios expectabo.fili mihi uocationẽ peto.CAESTII PII. Abdico filiũ ut habeã:non minus uacatio mea reip.ꝓfuit q̃ militia. duxi uxorẽ.sic desẽdit in narrationẽ:Tertio audiui uelut denũciãtis deos faceret adolescẽs iam fœlicitatis suæ finẽ.ego aduocationẽ in unã Pugnã petii.accidat inq̃ qcqd timeo:si illũ amplius i acie di miseroꝝ:cũ diis pactus sum:nõ timeo inqt.hoc est cur timeã,obiicit mihi q̃ me filius oderit.AREL LII FVSCI PATRIS. O me filio pugnãte iã lassus sum magna oĩa sunt,nihil hoc putas q̃ uiri fortis pater timeat? Miseꝝ me iã hosti nimis notus sum.iã pro te scio qd ẽt lex timet. Miratis si qd legi satis est pr̃i nimis ẽ.nũqd luxuriã inqt obiicis? ego uero te ẽt morari posco iter uoluptates quousq; in duro castroꝝ iacebis cubiculo? quosq; sõnum classico rũpes? quousq; cruẽtus uiues? sim⁹ hilares triũ uictoriaꝝ.uota soluẽda sũt,tot acies sustinusti.tot uulnera.possum cum rep.q̃ri:sero dimitteris.subĩde audio te dicentẽ: Malo gloriã q̃ uitã:hoc ego ne examinat:q̃ mori tibi tã facile est. deniq; uno qesce bello.POMPEII SYLONIS.Cur cã abdicãdi abdicandũ ẽ:ne sine filio uiuã:quẽ tãdiu nõ uidere nisi abdicarẽ.abdicatio mea ĩ ptate abdicati est.ROMANI HISPANI . Quid fatigatæ fœlicitati molestus es? qd expectas donec castris eiiciaris.MENTIONIS erubescit resp. tam cicatricoso milite uti:nõ oportet tantã uirtutẽ sine successore cõcedere.ducẽda uxor est:sed iã nunc te admoneo:ne unũ tollas.CORNELII HISPANI. Non ante te retinere cepi q̃ dimisit resp.Nullũ iã tibi uuinus per cicatricẽ ĩprimi põt.adhuc diutius fuisti cũ hoste q̃ apud patrẽ:dũ tantũ senat⁹ es. IVNII OTHONIS PATRIS.Optimus uirtutis finis est anteq̃ deficias desinere. EX ALTERA PARTE .Ter fortiter pugnãte abdicatis:licet. ALBVTII SILLI.Quis hic subitus ĩsonuit tumultus nunqd iperator uocat? uenio.plurimũ i prima acie laboraui.pudet me te uicti militare.P.ASPRENATIS.Quousq; inqt pichitaberis? bene hẽt iudici.pater me putat dignũ esse qui saluus sim. Senator post.xl.& qntum annũ in curiã uenire:nõ cogitur:nõ uetat̃.prætorio licet prætexta toga uti festis aut solẽnibus diebus.Nunq necesse est qcqd præmii aut honoris noĩe datur in utrãq; partẽ sumi liceat,alioqn defiit ꝓmiũ eẽ cui necessitas rũgit̃.pareo illi patri qui gloria nos ĩmortales fieri dicebas:qui ex acie redeũtis uulnera osculabaris. Ad hæc noua& diuersa ĩperia subito me circũagi putas posse? nõ ita est.ille in me dominatur affectus qui aium primus ĩtrauit.luxuria.auaritia.desidia. iniusticia,timor nõ dediscũtur.& quotidie hæc oĩa aut castigãtur aut puniũtur:tantũ etiã uitioꝝ tenaces sumus.Crede mihi pater nõ sum mei iuris cũ ille prælii clamor exortus est.Inuadere hostis libet.obstantis cuneos gladiis deducere.hic ĩpetus.hic ardor animi.domũ tuã trinis hostiuꝫ spoliis adornauit.huic supplicatiões illas debeo propter hoc me etiã cũ abdicas diligis.nõ animus in lingua constat.in alieno ope cõprehẽsus sum.toga ipsa numeris nõ cedit ad obsidendũ hostem:ad occupandũ castris locum.ad intercipiẽdos hostium cõmeatus ire iusserit nõ aĩo ocioso,quotiẽsq; tumultus aliqs exortus ẽ:in me ciuiũ dirigũtur oculi.meas spectãt manus:& adhuc ueꝝ dicendũ : nihil patria debet mihi.nunq̃ pugnaui.nisi coactus.credis ne qcquid refero tibi scimus quẽ uitæ cursum agamus:eadẽ pericula nos ubiq; circũstant & totidẽ uiæ ad mortẽ sunt.Interdũ cõtinuatus labor firmiores facit.sæpe corroborauerat:desidia cõsumpsit.MARILLII.sine me aliquod meritũ in patriã cõtereré.adhuc militia mea aliis minus ẽ.pugnabo & abdicatus.ne uereborꝰne utilis sit opera mea patri.Athenienses abdicato uicerũt duce.q̃tum iter illũ & me interest? ille abdicationẽ uirtute deleuit.ego metui.DIVISIO.Prima questio illa ab illo facta est.uulgaris:At filius ob id qd̃ sui iuris sit abdicari possit.deinde an debeat.hæc tota tractatiõis est.Græci illã qõnem primã solent tentare qnã romanæ aures nõ ferunt. An uir fortis abdicari possit.nõ uideo aũt quid allaturi sint:quare non possit.nã quod & uir fortis est & totiens fortiter egit:non plus iuris illi adest:sed plus commẽdationis. Colorem a parte patris quidam duriorem fecerũt.uoluerũt.n.uideri inniso filio patrẽ ĩtẽ malle illum cũ hostibus uiuere q̃ cũ pr̃e.pene oẽs adolescentẽ insatiabilẽ eẽ gloriæ:sꝫ pp ipꝫ pr̃i & moderandũ & cõtinendũ.Quidã ex toto ad patris ĩdulgentiã refugerũt & nõ disputauerũt hoc modo quo sylo Põpeius disputauit:qui sic diuisit ut diceret.ẽt si patrẽ nõ hãres:desinere debebas: quia patrem habes:desinere debes.q̃a pater uetat.facit illo mõ quo Gallio q̃ sic diuisit illã parte

hoc iperio reip.tua cā mea cā.sequētia duo uidebis quę admodū potuit iplere illud reip. iperare. Sic tractauit primū ut pluribus iuuenibus pateat ad uirtutē aditus.nō debere [illegible] ccasionē forti ter faciēdi ab uno occupari.deide expedire reip.nō uideri tantū ex uno pendē[illegible] ut ai hostiū crescerent:& suoꝝ frangerētur.Si casu ter fortiter occidisset:ad ultimū utilē eē reip. ter fortē seruari:ut sit qui ostēdatur iuuētuti.Iam illū magis posse ornamentū eē q[illegible]idiū.Nā sensum uetere iam pro uiro forti nescio quid etiā legitimet.hoc loco Gallus posuit:hoc quoq; iquit:Ter uiro fortiti:aut diffidit aut cōsulit.nec illā quidē secuti sunt tractationē qua usus est Blandus qui dixit.Militia tibi supuacua est.inuidiosa est.periculosa est.supuacua est:quia nō cogetis.imo uerecūde uetaris. Gloriæ causa aliquis militat.consecutus est gloriam.uocationis cā consecutus es primum.Tria do mi præmia sunt.& sic trāsit ut diceret:inuidiosum eē unū hominē totiens optare honores interci pere:q̄ periculosa res esset inuidia.q̄ magnos uiros oppressisset.hic exēpla.periculosam eē militiam eodē loco collegit:q̄ certe illud unū nō adiecit de lege:nō posse illum iā fortiter facere:quia oēs il lum hostes peterent:& adiecit:Ideo lex ter fortē dimisit.scit illum iam obseruari ab hoste.His ergo omissis illi qui amantē patrem induxerāt hoc genere egerunt:nō possum pati.nō possum desideri um tui sustinere.Hoc loco AESCHINES ex bonis declamatoribus:cū diceret:nō me gloria cupi dioꝝ tui fecit.nō oībus admiranda uirtus.cōfitebor inquit affectus patris quos ut quisq; uolet iter Videbaꝝ
pretetur.

hic dum in diligentiā exprimit nō seruasse dignitatē patris.Placebat aūt.LATRONI potius ratōe detineri patrē q̄ affectu:cū in ratione hēat aliquē locū & affectus.ASPRENAS colorē secutus est longe aliū.dixit enim se nō negare reip.uiri fortis opas.sed ad necessarios usus reseruare.Si magnū aliquod bellū incidat:tūc & ueteranos uocari ad arma.Et illā sṅia eius hoc loco ualde laudata est. Nūc illi militēt qb⁹ necesse ē:tu militabis:si erit necesse .Sic uēisse po.ro. ad Scipionē æmilianū cū maius bellū nunciatū apparuisset:q̄ qd' alii duces sustinere possent.Magnū internallā inter numan tiam & Carthaginē Scipioni datū.Sic ad Pompeiū cū piratæ maria clausissent.Magna præsidia nō esse cōsumenda.Hoc loco ASPRENAS de lege dixit tu ipse sniam:uidelicet ad hos casus:Lex ter frontē se posuit.A patre filii colorē induxerūt:quidā ut illū cupidū gloriæ & bellicosum facerent. NICETES quidē hoc usus est uerbo & sic egit ut q̄reretur q̄ cessarēt manus sue q̄ inermes essent.LATRONI nō placebat hic color.malebat adolescētem indicio q̄ morbo milita re hoc est inqt q̄ pater efficaciter dicat:detrahere illū opibus suis glomerariū sanguinariū quē nec pater possit retinere nec lex dimittere.Quidā pacti sunt cū patre.MENTO q̄ dixit semel tantum se militare uelle:ut aliqd uideret reip.supra legē prestitisse.quidā ppetuā denunciauerūt militiā q̄diu uires fuissent.Nō defutuꝝ reip,uirum fortē.Nō probat hūc colorē Negabat patri ab scindendā spē filii in ppetuū.VIBIVS RVFFVS hoc colore egit quo mēto.sed illud obiecit: peruenire ad se uoces inuidioꝝ illas:nunqd āplius pugnauit:q̄ necesse illi fuit.' Quidā hoc cōpositum. & simulatum inter nos putauerūt ut ego militare uellē:tu uetares.LATRO uehemēter egit a pte patris & adiecit:abdicato nō pmittā exire.iniiciā manus,tenebo.nouissime ante limen exeuntis cada uer hoc sternā:ut ad hostem peruenias.patrē calca.Putabat.PLANCVS sūmus declamator latrōis hunc sensum a latrone fortius dictū alestocle græco tenerius qui dixit sic.

FVSCVS ARELLIVS religiosę pfem iduxit oībus territū.aiebat pceptorē suū in hac cōtrouersia describentē picula futuri plii.Homeri uersus ob hoc ædidisse GLI-
CON dixit

DIOCLES CHARISTIVS dixit

GLICON dixit

AESHINES tamē ille orator.tūc.n,nō declamādi studiū erat.sed hic ex declamatoribus dixit nobis cū denūciaret filio periculū & pſagiis tāgi se diceret.

DIOCLES CARISTIVS dixit sniam quæ nō in declamatiōe,tantū posset placere:sed ēt i solidio re aliquo scripti genere cū de fortunæ uarietate locū diceret.

DORION dixit rē paulo quidē elatiorē q̄ præsia & ciuilis oratio recipit:sed qua egregie attonitos patris affectus exprimeret.

Senecæ oratoris & Rhetoris liber tertius incipit. Nona controuersia.

Missa præfatione & epistola controuersia hæc est.Diues tres filios abdicauit.petit a paupe unicū filium in adoptionem.pauper dare uult:nolentem ire abdicat.

o PORTII LATRONIS. Hāccine meā ipse fortunā' eodē tpe & abdicor & adop tor ista uidelicet domus adolescentē me nō capit:quæ te senem fecit.qetiora tpa paupes habuimus.bella ciuilia aurato capitolio gessimus.diuitias putas aurū & argentū ludibria fortunæ quæ iter iocū ipsis dāis ueniūt.Denūcio tibi diues ēt si uenero : dabo operā qd' in tua domo facillimū est ut abdicer:ēt si multa cōtra expectationē accidūt Nūq̄ tamē futuꝝ putaui:ut aut pater meus liberos odisset aut diues cōcupisceret. nō desidero patri moniū.Fragilis & caduca fœlicitas est & oīs fortunæ blādientis speciosus cū piculo nitor, & sine cā sæpe fluit & sine [illegible]ne destituit.Vidi ego magni exercitus ducē sine comite fugientē.uidi ambi-

tiosa turb[illegible]ientū limia dese[illegible]a dño rectoꝝ uenalia.Nā qd ex sūmis opibus ad egestatē deuolutos loquar.muna[illegible]sus [illegible]erret exēpla etiā si in una domo q̄ras.RVFFI VIBII.Habēdos esse liberos is quoq; iudi[illegible]q[illegible]nbētissime hz.ego illos in[illegible]friuola iuitaui nostra:q illis meā pmisi domū suaꝝ eripiā.' qd faciā' Si parue[illegible]r:abdicabor:si nō paruero abdicabor.patrē hēo.hæc est cōtumacia mea.diues filiū nō he[illegible]me dabi[illegible]diues reduxerit suos:me recipies.ita nō adoptari recuso sed cōmoda ri. CAETSII PII. Accipe uitaꝝ meæ testē qd magni æstimas diuitē cui placere difficile ē.nullis scire quare patrē nō relinquā q̄ genuit me.q educauit.qui abdicauit.diu dubitauit ille:amicū tētauit:an hūc filiū' abdica inqt hoc pater uersus.qd ab eo qui adoptauit spare possum' NARRATIO CAE STII PII. Diues sustulit unū filiū.nō fuit contentus:q̄n.erat diuiti unus' tres sustulit.poterat.n.in adoptionē dare abdicauit unū alteꝝ tertiū :iā nihil diuiti supesse putatis:quantum abdicat. ARELLII FVSCI PATRIS q̄squis es auarus pecuniæ custos imensæq; cultor syllæ cū multa q̄sieris:potes ne oībus frui' filiū q̄ris' ecce turba iuuenū sine pfe.ipera qd uis negabo.militabo:dūmō ubicun q; fuero tuus sim.nos paupes sumus.qd hēmus qd diuites rogēt' unde talē patrē' nō irasceris nisi ut ames' qd porro ista matrimonia q̄ male sani ruitis' gaudia dīoꝝ' at onera sunt' Mille cū uentū iter uices suas exēpla referebas & inter illa ponebas.Sed diuitis dono merito abdicasti an imerito' Si imerito abdicasti:odi patrē tot eiicientē inocētes.si merito odi domū tot facientē nocētes.aliqd in domo locupletis nō agendū agā.Quæ apud nos frugalitas est:apud illos humilitas est. petis ite rū potius filios q̄ recipis.colit etiā nūc in capitolio casam uictor oium gentiū populus:cuius tātam fœlicitatē nemo miratur.Merito potēs est.nemo ab eius origine est.qui nō relinqt patrē egredien tē:te certe domū redeuntem q; comitabor.nec nisi in limine deserā.ero in publico filius.amo æque paup:pauperē patrē utiq; cōsueui.Non possum agere in domo diuitis filiū.Si carū tibi seruū uēdere s:q̄reres nō q̄s suus emptor eēt.nā meherculē horā qua tibi irato satisfaciā interim pluris nī matrimonio puto.hoc sōniū q̄ sic the amittere curas:satis amare nō possum.qd faciā adoptatus' loq̄r de filiis eius bene de abdicatiōe' ego in domū uestrā itrabo tanq̄ ego uos eiecerim' ego ornamēta uestra occupabo.tu me illi qd cōmisero nec meus recipiat pater.qd est qd' aut negandū mihi:aut ex cusandū sit:nō insaniſſimū dispēdioꝝ malū.nō erubescēdos amores neq; luxuriantē hītus:neq; potatus obiicis filio.hic si nō potes aliqua:saltē ex cōmentariis amici tui describe madentē unguētis hesternis:cōuulneratū libidinibus:icedentē ut fœminis placeat fœmina mollius & cætera q̄ morbi nō iudici sunt.abdicatio loquax est q̄ te pauptas amo si beneficio tuo inocēs sum. accusatorē non hēo:me miseꝝ etiā laudatorē hēo:& eū cui nō oēs placēt.hoc.n.malo dicere q̄ oēs nō placēt.nō ti bi p multos liberos domus est.neq; turba lateri circū errat.nec multus itra limen hæres est.nec post te aliquē retineas:q̄q̄ nec sic qdem debuisti dare.q̄.n.deos cum uotis patris uidisse certates:& tutior aduersus fortunā est:cū aliqd post dānum supest.& hēmus exēplū posse aliquē tris filios pdere ille Crœsus inter reges opulētissimus ad tormenta post tergū uinctis manibus ductus ē.Tu crasse post uestigata illa fugitiuoꝝ arma urbis rōanæ ditissimus q nūc apud pthos reges sepulchro quoq; dicta ppea illa corrūpētiū ſi fero quotiēs.n.iter diuitias suas exēplo istā posueris domū meliores pdē tē diuitiis suis liberos.hoc scio nostros fuisse maiores.hoc illū eliū tuberonē:cuius pauptas uirtus fuit:hoc fabriciū sānitū nō accipientē munera.hæc cæteros patres nr̄os quos apud aratra ipsa mi rātes decora sua circūstetere lictores.Surgite iuuenes & meū rogando patrē nostrum rogare disci te.BLANDVS.tres genuit:quatuor abdicat.abdico inquit apparet unde uenias. GALLI VIBII.Si quis me audit abdicari iam putat adoptatū:quare' respō.nec auferā patri filiū.filiis patrē. nec tā uicino exēplo emēdaris:qui abdicat suos q̄rit alienos:nulla certa fœlicitas est.pauloante ego diuitis filiis iuidebā.mō illi mihi.laudet me pater cū abdicet:laudo ego patrē cū abdicer.hæc una iter uos disputatio est.iste me dignū putat btō patre.ego ne meo:FABIANI PAPYRII ecce instructi exerci tus sæpe ciuiū cognatorūq; cōserturi prælii.manus cōstituerūt:& colles eqs utrinq; cōplent & sub ide oīs regio trucidatoꝝ corpibus cōsternit illatū multitudīe cadaueꝝ uel spoliatū. Si q̄ fierit aliq̄s q̄ cā hoiem aduersus hoiez in facinus coegit.nā neq; feris iter se bella sūt.nec si forēt:eadē hoiez decēt placidū ,pximūq; diuino genus.q̄ tāta uis fert ira:cū una stirps idēq; sanguis sitis q̄ uel furiæ in mutuū sanguinē egere.qd' tantū malū uno genere uel sorte uel fato iūctū:an ut cōiuia populis extruant' & tecta auro fulgeāt.paricidiū tanti fuit Magna enim uero & laudāda sunt pp quæ mensam & lacunaria sua potius q̄ lucē inocentes interim maluerint:an ne qd uentri neget libidinique orbis seruitiū expetendū est' qd tandē sic pestiferæ istæ diuitiæ expetunt'. Si in liberis quidem ne i hoc relinquātur:quid tandē est quod in uitio corrupint.primū si ide icipere uelis sedes ipse quas i tantū extruxere:ut cū domus ad usum & munimentū paratæ sint:nūc piculo nō pſidio: tāta altitudo edificioꝝ est:tātæq; uiaꝝ angustiæ:ut neq; aduersus ignē pſidiū neq; ex ruinis ullū ullā in partē effugiū sit:ad delitias demētis luxuriæ lapis oīs eruit':cædūturq; gentiū siluæ:æris ferriq; usus.iā au ri quoq; in extruēdis & decorādis domibus.nēpe ut anxii iterdiu & nocte ruinā ignēq; metuāt qui sub tectis tectis est fortuitus:quæ & illa urbiū excidia sūt.qppe nō defendis uni:ſq; in cōi piculo ap phēdā hostesq; aliena & i sua dāna ualidiora cædūtur alia ipsaq; cū maxie ſ[illegible]grāt spolia ex alienis

ruinis ferūt.in hos ergo exitus uarius ille secaī lapis ut tenui frōte pariete tegat: quā pactis seueꝛe
in hoc pauimentū ſcuatū & infuſū rectis auꝛ. O pauperis q̄ ignotū bonā [illegible] mores ſiluæq; i
domibus marcidis & umbra fumoq; uiridib⁹.qd dicia? Si paruero abdicabo? [illegible] no.hæc ē cō
tumacia mea ut maria amneſq; mittātur:uix poſſū credere quēq; eoꝛ uidiſſe ſiluas patētiſq; cam
pos quos rapidus anis ex ꝓcipiti:uel cū i plana iſuſus ē:placidus ite[illegible].nō maria unq; ex colle u
diſſe lata aut hyberna cū uētis penitus agitata fūt:qs.n.tā puis obiectare aium in uita poſſet:ſi uera
cognoueris? Videlicet ut q̄ i ſtātibus tāgi cōprehēdiq; manib⁹ aut ſinu pñt,an magna nō capit exi
gua eſt ex hoc littoribus quoq; moles iuehunt cōgeſtiſq; in alto terris exagerāt ſinus.alii foſſis idu
cut mare:adeo nullis gaudere uerſ ſciūt ſed aduerſus naturā alieno loco aut terra aut mari mutata
ægris oblectamēta ſunt:ut ibres faſtidio reꝛ naturæ laborātibus.Iā ne liberi qdē niſi alieni placēt:
HISPANI CORNELII. Solus oium abdicor:qa me me⁹ pr̄ diligit,alienus appetit. VIBII RVFFI
Diues filiū nō h;.me dabis:diues reduxerit ſuū,me recipies? ita non adoptari ſed accōmodari recu
ſo:qd nū obiicitur meritis amoris alienū feci.dic diues audiat:diuitē inqt te eē uolo.me abdican
dū ſi talē patrē relinquo.laudabat mihi pr̄ pauptatē narrabat diuitū incōmoda. aiebat multos di
uites accuſatos,ego certe mēini abdicatos.abdico nō eſt pr̄is mei uerbū. TRIARII q̄re abdicas? nū
qd dies noctesq; ipendo turpibus cōuiuiis? plurimū uino in lupanari? ſi neſcis q̄ cria obiiciātur: ab
amico diſce.ſi oēs mali ſūt.qd iſto pr̄e cruētius? ROMANI HISPANI.In hāc ego domū ibo in q̄
aut totiēs inſanif a pr̄e.cū ꝓdiere repēte diuites dicēt oēs.qs eſt iſte quē magna fortuna nō decet?
hæc ē diuitis q̄rta abdicatio. SYLONIS POMPEII. Quātūcunq; & mihi ſatis eſt unicus ſū fortiter
fortunā meā ferā.hoc nō primū mihi accidit,dictus ſum filius & iā abdicor:qd uideri me uelis.ne
ſcio nocentē ſed abdicor.inocentē ſed adoptor.utcūq; tñ abdicatio tolerabilior eſt.unū abdicat ad
optio.tris abdicat natura.nō pōt mihi dici:q; cæteris abdicatis in tua ptāte ſuit.ſi puiſſes pīi:nō per
didiſſes patrē:ēt ſi nō abdicarer ꝓditurus fui.Pars altera. PORTII LATRONIS. Si neſciē qd ma
li eēt paupies: nūc itelligerē cū abdicationē fili⁹ meus nō timet. Fabritioꝛ imagies metellis patue
runt.æmilioꝛ & Scipionum familias adoptio nuſcuit,ēt abolita ſeculis noīa p ſucceſſores nouos
ſulgēt. Sic illa patritioꝛ eoꝛ nobilitas fundamētis urbis hīta uſq; in hæc tpa cōſtitit.adoptio fortu
næ remediū eſt. Nō ignoro ego quoꝛ inopia p ociū in angulis diuitiaꝛ cōiunctos ſtrepit accuſa
tioq; cōſequtur neq; geſcere ſcinit,Sed nulla materia in rebus hūanis uirtutes clarius oſtēdit cēſus ſe
natoꝛ graduꝫ aſcēdit.cenſus in caſtris ordinē ꝓmouet.cēſus iudices in foro egit.nō ꝑſuadeo tibi
.I,ergo ad illos quos mauis ſeq; q̄ reducere. FVSCI ARELLII PATRIS. Facilius poſſum pauptatē
laudare q̄ ferre.qd mihi PHocionē loqueris? qd ariſtidē? tūc pauptas erat ſeculi.qd loq̄ris fabrit
os? qd corūcanos? pōpæ iſta exēpla fictilibus fuerūt diis faciles,tibi nō noueris diuitias eē paupta
tē.qd uos liberis ueſtris optatis? ego meo ꝓperiū? DIVISIO. Nō puto uos q̄rere qūo hæc cōtrouer
ſia diuiſa ſit:cū habeat negocii nihil. FVSCVS tamen ſic diuiſit.dico mihi licuiſſe adoptare, dico
mihi licuiſſe recuſare adoptionē dico.nam ut licuerit recte tamen recuſaſſe:& qd' iure fit ueꝛ eſt &
quod ſine iure qd'q; rationē hēat recte ſit. Cū de iure diceret:dixit ſub arbitrio ingt patris ſū: & hoc
ſubiicior patri qa plus ſum in hoc ſine dubio:ut plus ſim & ad inanū argumentū eſt nēpe abdican
ti reſpōdeo.qd ita? quia nōdeo.ſ.id ago ne deſina illius eē ad qd ago cū reſpōdeo emācipanti. qd
enim ad admittendū patrē intereſt. Vrrū eiiciar an trāſferar. Si uero nō licet recuſare: q̄re cur poti⁹
abdicas me q̄ tradis? Cū de officio diceret in hæc diuiſit:dico nō fuiſſe dandū ſine magna cā filiū
in adoptionē.dico multo magis a te.dico minime illi SYLO POMPEIVS ſic diuiſit. cepit euer
tere & exploſa gōne.In oia patri pareo dū ſit etiā ſi in oia nō ibi tantū nō ſit parendū:quo efficitur
ut pī ſit. Deide q̄rit an inuitus filius dari in adoptionē poſſet.poſſet ſi non pōt a nobis abdicari qd'
arbitriū ſui eſt.an ñ poſſit:nō cū contra uoluntatē pr̄is eſt. ſed cū male arbitrio ſuo utī.hic ſubiecit
hāc.hinc bene uſus ſit de officii pte tractauit & ita diuiſit:Turpē eſſe adoptionē inutilē eſſe,piculo
ſam eſſe.cū diceret turpē:dixit aliena bona iuadere.& triū filioꝛ ſub ſe ſorte eſſe & liberis rē recō
ciliato niſi paterne eripe q̄ inhumanū eſſe.Cū inutilē diceret:dixit patri utilē eſſe: adoptāti inutilē
eſſe.Cū patri inutilē diceret:tractauit:q̄ graue eſſet unico carere filio:quē alius cōcupiſceret.& cum
diceret diuitē eſſe:qd'q; qui tot haberet ſolatia filiū quereret:dixit,Tibi nō erit facile adoptare eum
Inutilē rem diuiti cum diceret:ſic tractauit futuꝛ ut ad ſuos rediret ſi nō adoptaſſet:hoc loco belle
uidebātur dixiſſe.Si aium patris itelligis:dat tibi notā recōciliādi tuos,negat ſe ſolitudinē pati poſ
ſe,Cū inutilē ſibi eē diceret:pauptatē laudauit,in diuitias iuectus eſt.dixit:ſic poſſe diuitiis corrūpi
qbus corrūpi poſſet exercitus.Cū in diuitias iuehereſ dixit:aiunt multas diuitias diuites hēre iſtos
& hoc grauiſſimū,ſuos amāt.nō neceſſe eſt q̄ quiſq; ſe ſatis putet firmū ad cōpellēda uitia cōtactu
ipſo nocētia trāſeunti bono:ne peccare diſcā.Ecce tu q̄ cito abdicate didiciſti,dixit futuꝛ:ut diuiti
diſpliceret,ꝓpius inſpectus.ipſum amorē pauptatis ab illis faſtidiri.dixit futuꝛ:ut abdicaret: ſi ad
optatus placuerit,ego ne meo placeo,adiecit periculoſam ſibi futurā abdicationem in domo ſuos
dominos deſiderāt:& totam familiā expellere inſitiuum hæredem cupientem. LATRO ultimā
queſtionē poſuit qū[illegible] fere ſolebat etiā ſi nō recte fecit:q̄ adoptari a diuite noluit,an tamen bono id

aduerſus p[illegible] fecit,an ignoſcendū ſit.deinde an bono aduerſus patrē aīo fecerit? In hanc que
ſtionē bona pa[illegible] cetis:eſt patrē amantis & opibus preferētis. LATRO tamē negabat patrez
datuꝛ manus bono aduerſus ſe aīo factū ſed conſenſum filioꝛ aduerſus patrē dicturā tacitam.ne
ſcio quā Brocco[illegible]dā nō[illegible]ale re uſum q dixerat adoleſcētem uideri ſibi hēre capita quædā uitia
male de ſe exiſtimare eū q ire ad iudicē diſtrictū inocenter nollet. ARGENTARIVS oēs priores
trāſiens ptes ſtati ad hoc uenit:debuerit ne pr̄i parere an nō debuerit? & in figurā cōtulit declama
tionē. Volo inqt aliqs filiū abdicet:q petit a pr̄e paupe ut in adoptiōez diuiti darē:q̄ bonā inqt cāz
pr̄ hēbit,dicet hic deinde:trāſit ſic cū declamaſſet eā cōtrouerſiā q̄ uſitata nō erat. Si ille filius malā
cām hēret ego bonā hēo.cōtulit ſuā cām cū illo De colore magis queſitū eſt:an adoleſcēs debeat
aliq̄d in diuitē dicere? qd.n.faciet diceret in eū q̄ tantū æs ille hēt & i amicū paternū: nō dicit i eū
quē fugit.& illi tamē q̄ abſtinentiā cōuitioꝛ iperauerāt:nō bene pr̄ſtiterūt.aliquas ſniæ dulcedo ſur
repſit:qui nō potuerūt ſubſiſtere. At declamatores fidelius quos ꝓpoſuerūt colores tuētur.nihil.n.
eos ſolicitat,nullū ſchema.nullā ſniam q̄ malā faciē habent.ſæpius pudice ſunt.nō aius illi deeſt.
FABIANVS PHILOSOPHVS hoc colore uſus eſt ut diceret:etiam ſi ſuſtineret at alicui tradi di
uiti nollē & in diuitias dixit nō in diuitē.illas eſſe quæ frugalitatē q̄ pietatē expugnaſſent. q̄ malos
patres malos filios faceret. GALLVS VIBIVS fuit tam magnæ olim eloquētiæ q̄ poſtea inſaniæ
cū hoc accidiſſe uni ſcio ut in iſaniā nō caſu icideret ſed iudicio pueniret.nā dū inſanos imitaf dū
lenocinīū ingenii furoꝛē putat: qd' diſſimulabat ad ueꝛ redegit.hic cōtrouerſiā poſtero die q̄ erat
a Fabiano dicta declamauit.ſolebat aūt ſi ad iocos puenire ut amoꝛē deſcriberet cātātis mō diceret
amoꝛē deſcribere uolo cū tanq̄ bacchari uolo.In hac cōtrouerſia plane quod uoluit cōſecutus eſt:ut
diuitias nobis in odium adduceret. Sæpe enim igeſſit diuitias deſcribere uolo & multa minus facū
de explicuit de corruptis q̄ Fabianus ſed dulcius.hoc unū occurrit in quo puſillū ineſt inſaniæ.Nō
me delectatis.nō ſeruoꝛ dño greges.nec ſonātia laxi ruris ergaſtula,patrē gratis amo. FVSCVS
ARELLIVS & hūc colorē dixit oīb⁹ offēdor.cū primū.de adoptōe iſta cogitarē.occurrerūt mihi
tres:abdicatio:& audio i iſta domo tris fuiſſe filios nec eē. Timeo infœlicē liberis domū.& alias cās
dixit.licet enim pluta abdicato dicere pp quæ nō litiget,ſed nūc refero cui rei quiſq; maxīe iſtitent
LATRO illo colore uſus ē.ſodalē ſe tribus diuitis filiis fuiſſe ſp inqt illos colui.immo adhuc colo
cum abdicati eſſent:ego illis ſuaſi ut tacerēt & patrē cedendo mitigarent.dixi cum primū tempeſti
uum putabitis patrem ueſtrum.rogabit meus. Ecce admonet me aptiſſimum eſſe tempus. Veruꝫ
eſt nō poteſt pater inuenire reconciliationis aptius tempus. Diues filios quærit. CAESTIVS illo
colore quos abdicatione non potuit terrere.putat ſe caſtigaturū adoptione non ille tuum filiū cō
cupiſcit.ſuos corrigit.dum illos corruptos putauerit:te ſatis minatum abdicabit,non faciet aliud?
at qui neminem adhuc habuit in quo hoc aut facilius aut iuſtius faceret. FABIANVS hoc colore
ut dixit egit:nolo diues eſſe. RVFFVS BIBIVS hoc neſcio diues eē. Hæc in hoc loco cum diceret
excepta ſunt. Non eſt quod putas omnibus diuitias cōuenire.nihil eſt innocentius nouitio diuite.
Sed & illud dixit. Alius animoſe loquitur:ut ex contēptu diuitiarum gloriam petat.ego non dico
diues eſſe nolo ſed neſcio. ALBVTIVS & ipſe diuitias inſecutus eſt.& dixit pulchram de Fabritio
ſententiam. Munera inquit regia reſpuit:cum auro dominum & accipere.& illum locum egregiæ
tractauit:omnes cibos habebo ſuſpectos:omnes potiones.trium pedagogi illis occidere me uolet
quiſquis frugaliſſimus fuerit. Non uenenū pauperes timēt:non hæredem adhuc nō abdicationem
timebamus. SYLLO POMPEIVS illo colore egit.nemo illi placere poteſt.ne in hoc quidē aliquē
retinuit:ut nō omnes abdicaret. Ecce nunc inquit iuenit nouam abdicationē:ne quid de reditu ſpe
rare poſſent. Et cū multa dixiſſet in diuitem:dixit. Non eſt quod mireris ſi te odiant quos abdicaſti
colorem apte paratius aliq̄d cur hic deſiderat:quidā cū dixerunt patrē cupidū diuitiaꝛ quod inui
dioſū eſt in hoc uſuꝫ.qdā ita diuitias filio dare uult:ut filiis eripiat. Ita LATRO optio colore uſus
ē in hoc inquit te in adoptionē uolo dare:ut facilius per te abdicati reconcilientur. CAESTIVS.
Timeo inquit ne abdicer.uelim timeres. ALBVTIVS hoc colore uſus eſt.ſummam ſibi amicitiam
cum diuite fuiſſe.dixiſſe illum ſibi dubitanti:an filium tolleret. Tolle inquit in meum patrimoniuꝫ
ego iſtum fratrem liberorū iudicabo. Item cum & tertium abdicaret:dixit:quid ſi mihi illud? is tā
quā unicus etiam nūc filium ab eo uenit ad me & ait:redde quem educaſti mihi. ſi emendati erunt:
ſruere habebo hunc pro illis tentatis ſtatim illum reducere in gratiā: cum filiis intēpeſtiuum erat.
Tentaui quotiēs ſubtrahendū illū:reſpondit:nō tanq̄ poſſit diuiti deeſſe filius. SYLO dixit:amicoſ
inquit abdicat.uſus ſum.qd ergo maius inimicū adoptat.ſi intraueris domū uidebis:an aliq̄ q ani
mum patris a filiis auertāt. Si reduxerit ingt illos:& qt fiet,capit diuitis domus quatuor liberos. Si
illi te fratrē grauabunt libentiſſime recipiā:hæc de me diues metuit:ut illi darē filiū paratiſſime cō
modare. BLANDVS hoc colere egit:ut diceret:diuitē inexorabilem eſſe liberis.omnia ſe feciſſe
ut illum placaret,uidere ſe magnas cauſas & graues.item certā futurā adoptionem. OTHO IVNI
VS PATER. Solebat difficiles controuerſias belle dicere.eas ingt inter ſilentiū & actionē medio
cr̄e tamēto opus erat. Aedidit quidem quatuor libros colorū quos belle Gallio noſter antipōtus

libros uocabat:tantū in illis sōniorum: eē:& hoc uitiū ab antiquis q̄i attē dicēdi [illegible]bāt:duxerat illi.n.colores probāt qui nō possunt coargui.nō ut oia asseuerēt:ut nō ee [illegible]ne offensus. se ridiculū est affectāti:quod falsum probari nō potit.nō multū interest in cā tua:fama.n aliqs testem deprehēderit an seruum alteri enim credi non debet.alteri nō solet. OTHO TAMEN IVNIVS pene dicebat has cōtrouersias q̄ suspitiose dicendæ erant.Itē nemini optie dicere illū q̄ hac re: he adulteri reo inquā.SYRIACVS VALLIVS hō disertus ad calūniā iurauerat.Erat genus iudiciale.

Incipit controuersia decima.

Petiorum iuuenē dīs suus deprehēdisse cū uxore i cubiculo testatus ē.& ob hoc uxorem suā dimisit: hoc noie:seruū pro adultero postulatū. dīs nō defendebat mulierē: quā petebat præiudicium tuebaī opus erat aliquo colore:cū in cubiculo uisa eēt cū seruo ac marito.OTLO IVNIVS nullā incertā posuit.sed tantū circūuentā a uiro mulierem egregie tractauit:cuius actio q̄ utilis fuisset & statim apparuit. NIGRO BRVTEDIO dicēte: qui hoc colore usus est:Accersitum a domino seruum.qui inter se medius & dominā rem haberet illam non eē passam.maritum indignatū,prosiluisse quasi incorruptorē usus est quē colorem. dixit.n,ut dominicæ libidini paparium faceret.SYRIACVS cum secunda actione hūc colorem urgeret:diserte multa dixit,inter quæ & hoc adulterū accusator in cubiculū usq; perduxit.patronus in lectum.& pene causam abstulit:& illud cum Syriaco uafre facit.& belle respondet:cum prima actione diceret:non posuit causam sed argumentatus est.dixit probatur̄ se deprehēdam in cubiculo cū seruo.NIGER BRVTEDIVS cum ageret:obiecit Syriaco:q̄ causam posuisset. & non institit assidue.quare nō apparet quō seruus solicitatus esset.quō pductus in cubiculū.cum responderet Syriacus ait:primū non apud eundē præceptorē studuimus.Tu Apollodorum habuisti:cui semp narrare placet:ego Theodor̄ cui nō semper:deinde quæres magis:quare ego nō narrauerim.ut ista narrares.Tunc & cōtra maximū Stertiniū quo præmebatur: cū comes eius fuisset:dixit:per annos duo decim in officio fui.dic qd in domo tua peccauerim.Sed hæc est consuetudo uestra: Tādiu uobis cordi fumus quādiu usui.Hæc a Syriaco dicta magnis & excepta clamoribus.cū occurrerent mihi præterire nō potui,Ad Othonē redeo:a quo longius aberraui,Solebat hos colores adhibere.qui si lentium & significationē desiderant.bene itaq; & hāc controuersiaz hoc colore dixit.tanq̄ in emēdationem abdicaturus & recōciliationis cā faceret hoc nō detegebat.sed oībus sentētiis utebaī ad hoc tendētibus tanq̄ nō possum inqt pati sine patre:me aūt sine te putas pati posse quēquā:aut patrem putas pati sine liberis posse.& illud:Credite mihi ipium nihil de liberis duo patres cogitant, & illud:recipiat inquit suos,nō possum sine te pati.hoc fortasse illi placebit:q̄ ad tnū patrem reuerti uoles.& illud:nō amas abdicatos.domū illor̄ occupa.ama.serua.dixit & illudi libēter inqt pauper sum & ego.dicet aliquis.quare ergo in adoptionē diuitis filium recipi uolo.& accusationē di/xero:filii mei causam facio.honestius aūt nunc facio quasi filium ei facerem. & illud:hoc aut meuz consilium est:aut illius:aut cōmune,consentiatis licet duo senes.Iungit & illud.temerariā adolescētiam & incautā cōtumaciam.fortasse iam supuacua esset adoptio:si nō repugnasset.Et illud in ultimo:scit se me nō inuisum eē pauperē.ego te genui.ego diuitias docui contenere,sequere auctoritatem meā. nihil turpiter suadeo:nihil sordide cōcupisco.crede fidei meæ.hoc fieri expedit.quod inquit me tibi diuiti nihil amplius dico.Totam inquit bene dixit controuersiā:sed hoc genere:ut putares illo dicente dicendā sic esse,deinde mirabire qd illi suspitiosa actione opus fuisset:cum aperte illiceret.Bene de hoc uitio illius Scaurus aiebat:illū acta in aurē tegere. GLICON SYRIDION Ex altera parte satis dulcē dixit sentētiam.

ARTEMON dixit

HERMECOTAS dixit

Incipit controuersia undecima fœlicissime.

Ir & uxor iurauerunt:ut si quid alteri obtigisset:alter moreretur.Vir peregre ,pfectus missit nunciū ad uxorem:qui diceret:decessisse uirum.Vxor se præcipitauit. recreata iubeī a patre relinquere uirum nō uult abdicatur PORTII LATRONIS Dii imortales quam debetis ,uidentia humanū genus regitis,effecistis ut illud nō periculūesset amātis sed experimentū.CAESTII PII.Antequā iuraremus diu inter nos hæc tacita lex erat: si abdicata fuerit nō uiuam . huius illi pater nō credit.nec est nouū.nec uir credidit quæris quod iusiurandum fuerit ita patri placeam. FVSCI ARELLII PATRIS.Iam uxor nō nauigabo nō peregrinabor: fides tua me timidum fecit:mentitus inqt hic est solēne es amātibus:ideo nō nisi iurantibus credimus:hos diuidere uult socer:quos ne mors quidē diuit:moriar ab eo exclusa:& ero exēplum.quædam ardē tibus rogis thor̄ miscuerunt.quædam uicaria maritorū salutem anima redemerunt:q̄ magna gloria eius solicitudine pensata est.O te fœlicem uxor: inter has uiua numeraris.MARILLII assiduæ contentiones erant ego magis amo.imo ego sine te uiuere nō possum.immo ego sine te,qui solet esse exitus certātium, iurauimus.respexisti nos dii dignos:nunq̄ uiolauimus.HISPONIS ROMA

NI Diffi[illegible]udici eorū secretor̄ causas edere:quæ amātibus etiā sine rōne iucūda sunt.nec est quod puteti[illegible]ationē hodie tātū illos agi.de spū agit.Scitis quēadmodū suos amet,nō magis sine patre uiuere pōt q̄ sine uiro.IVNII GALLIONIS Socer huius:sic enī te apellabo q̄diu uixero:qd sibi uolu[illegible]ltiores [illegible]mitus & fortiora iter lachrymas suspiria.nescio qd uideris fortibus puella,pmittere.nō sum tāti:ut bis p me pclitetis.ARGENTARII nocer illi idulgēia suor̄.in duo pricula mulier incidit:quor̄ neutrū eēt expta:si aut minus amaret uirū:aut min⁹ amaret patrē. ALEII FLAVII.Nec ē q̄ puteris illis facilius isti⁹ eē desideriū.& patri narrabat nunq̄ murmuraueri.PARS ALTERA.P.ASPRENATIS,Nēpe siqd acciderit uiro peritura ē.& si bene filiā meā noui pitura ē siqd generi meo acciderit:filia mea moritura ē.adiicia qd sit indignū:siqd filiæ meæ acciderit : uita eius uictutus ē.Vide q̄ te lege cōstringeris:si paueris uiues.BLANDI. O cōditionē æquā.alteri uitā debet.alteri deuouit. PAPYRII FABIANI. Nō possū inqt reliquere uirū.qd ni inqt nō potes q̄ mori potes?pene q falsum mortis nūciū miserit:utrū recipis.Vir dū nimis amat uxorē : pene causa piculi fuit.Vxor dū nimis amat uirū:pene causa luctus fuit.patet dū nimis amat filiā:abdicat.seruare totā domū amore mutuo laborātē.Moriar inqt.hoc patri minaris.uiro ,pmittis . potes sine uiro pati.pegrinationē eius sustulisti.facilius potes carere eo:q̄ spiritū debet:q̄ eo q impedit.& hæc controuersia non erat in diuinatione.nā præter illā questionē:an pater abdicare posset ,pter matrimoniū:reliq̄ cū ad ætatē ptineāt:tractationes sunt,Optimā tamē cōiecturalē questionē. LATRO fecit ,ppsuit illā.an etiā sine malo aduersus uxorē aio fuit.maritus . fecit tamē ut tā temerarius & incōsultus relinquēdus fit.deinde etiā malo aduersus uxorē aio fecerit .FVSCVS ARELLIVS.iuris questiones subiecit.Nō posse illā discedere a uiro.nā & hoc iureiurādo illā obligauit,hūc enī aium fuisse sine dubio iurātiū:ut uiui nō diducerētur LATRONI cōtrariū uidebatur:onerari iurisiurādi inuidiā.cū extenuari deberet.& illud iusiurādū cōtra fortunā uideī.hoc etiam cōtra patrē.CAESTIVS cōtra fecit:ut d toto dixit iureiurādo illā liberatā illo casu solutos ipsos uiculo religiōis.& ideo non futurū piculū uxoris:siqd accidisset uiro.SYLO POMPEIVS cōtradixit:illā teneri iureiurando & adiecit & si repudio diducta fuerit:nō tamē solui fœderis pactionē.& iō inqt honestū morti tirulū uidico:ne siqd acciderit:ut ego ,p aliena uxore moriar:aut illa ,p aliēo uiro.HISPO ROMANVS hoc colore usus est.iusiurādū iocor̄ fuisse sicut multa quotidie iurarēt amātes & ipsū iurasse ldq; oblitū se an iurassent.misisse nūciū,ut experiretur affectus uxoris nō pimeret. uxorē intellexisse falsū nunciū eē.& ex eo se loco præcipitasse ex quo præcipitata pire nō posset.ut quō ego illā iqt falso nūcio terruerā:sic illa inqt me falso periculo terreret.MARILLIVS præceptor noster licenter uerbo usus est satis sensum exprimēte:cū diceret uxorē intellexisse mariti mēdaciū .& ipla aduersū temerarios mariti iocos relusit.Hanc controuersiā memini me uidere Nasonē declamare apud rhetorem.MARCELLVM FVSCVM cuius adiutor fuit. nā latronis admirator erat: cū diuersum sequetur dicēdi genus.habeat enī ille constās & decēs & amabile ingeniū .Oratio eius iā tū nihil aliud poterat uideri q̄ solutū carmē. Adeo aūtē studiose latronē audiuit:ut multas eius sniās in uersus suos trāstulerūt in armor̄ iudicio dixerat.Mittamus arma in hostes & petamus. NASO dixit . Arma uiri fortis medios mittātur in hostes.inde iubete peti.& aliū ex suasoria sensum quē a latrone mutuatus est.Memini latronē in præfatione quadā dicere:q̄ scholastici q̄si carmē didicerāt. Non uidest uti immota fax torpeat & ex agitata reddit ignes.mollit uiros,ferrū situ carpitur : desidiā dedocet. NASO dixit Vide ego iactatas mota face crescere flāmas.Et rursus nullo cōcutiente mori.Tūc aūt cum studeret habebatur bonus declamator,hāc certe cōtrouersiā ante Areliū Fuscū declamauit : ut mihi uidebatur lōge ingeniosius excepto eo q̄ sine certo ordine per iocos discurrerat. Hæc illo dicente excepta memini quicqd laboris est : in hoc est:ut uxori uirū & uxorē diligere cōcedas necesse est:deinde iuuare pmittas.si amare permiseris:qd habuisse nos iusiurandū putas:tu nobis religiosū nomē fuisti.si mentiremur:illa sibi iratū patrē inuocauit.Ego socerū.Parce pater parce socer.nō peierauimus.ecce obiurgatur,nostro q̄ effrenato amore fertur:quamq̄ eē filiā pceris.cauū qdē : q̄ illū ab indulgētia sua euocet.Dii boni quō hic amauit uxorē : amat filiā & abdicat.doler piclitatam eē & ab eo abducit:sine quo negat se posse uiuere:queritur piculū eius qua pene catuit hic qui amaret. caute iuber facilius in amore sinē impetres q̄ modū.tū hos opponis terminos quasi approbaturi custodiāt:ut nihil faciant nisi cōsiderate.nihil ,pmittant nisi ut ius facturi oīa uerba rōne & fide pōderent,senes sic amant,pauca nosti pater crimina & litigauimus aliquādo.& cæcidimus:& fortasse qd nō putas peieravimus qd ad patres ptinet? q̄ amātes iurēt sibi credere nec ad deos ptinet . Nō ē qd tibi placeas uxor tanq̄ pria pecaueris. pit aliq̄ cū uiro,pit aliqua ,p uiro.illas tamē oēs æras honorabit.oē celebrauit ingeniū.Per socer fœlicitatē tuam magnū tibi q̄ paruo cōstat exēplū: in reliquū diligētiores facti sumus.errorē nostrū cōfitemur exciderat iurantibus eē tertiū qui magis amaret. sic desit semp.pseuera socer.recipe filiam.ego q pecaui:pœna dignus sum.q̄si uxori notatam sit : socero orbitatis.discedam e ciuitate.fugiam.exulabo. utcūq; potero desideriū misera & crudeli patientia perferam,morerer si solus moriturus essem.Declemabat autē Naso raro cōtrouersias: sed nō nisi æthicas.libētius dicebat suasorias.molesta illi erat ois argumētatio . uerbū munime licēter usus ē

nisi i carminibus in qbus nō ignorauit uitia sua sed amauit. Manifestū pōt ee: q[uo]d aliquādo ab amicis suis: ut toleret tres uersus: inuicē petiit: ut ipse tres exciperet: illi quos tolli uelēt, de utrisq; codicillis iidē uersus erāt i quos primū fuisse nar rabat. ALBINOVANVS rhetor q inter arbitros fuit. Semibouē, uirū, Semiuirū, bouē. Sed geli dum boreā egelidūq; nothū. Ex quo apparet summi ingenii ultro iudiciū nō defuisse ad cōpescēdam licētiam carminū suoꝝ, sed animū. aiebat interi decētioré faciē ee in qua aliqs nemo fuisset.

Initium duodecimæ cōtrouersiæ fœliciter.

Aptor nisi fuit & raptæ patrē intra triginta dies exorauerit pereat. Raptor raptæ patrem exorauit. fuit nō exorauit. accusatur dēmētiæ. PORTII LATRONIS. Moriar inqt mori ar hodie. ego uirū nō fleo. qd cōtremiscis senectus? qd ligua trepidas? qd oculi obstupu istis? nōdū est trigesimus dies. uitā rogas. dedi & pdidisti. Mori inqt filiū uis: ego te mori uolo? im mo furor tuus. illa cæca & temeraria cupiditas. Et inret hæc pater illius q nimis cito exoratus ē. qua re tācito senex ille remisit iniuriā? Me tristioré eqdē uult. expugnatam filiæ pudicitiam tulit, timeo ne uerū sit qd audio. re noua inauditoq; amore de nuptiis puellæ exornassit. CAESTII PII. Quo me lius de hærede iudicare possitis: narrabo me iuuenē. habui patrē sanæ mētis. nec tam seuerū scilicet ut crudelis eēt. nec tam indulgētē ut icautus. duxi uxorē quā pater iusserat. & tamē nuptiarū meaꝝ me pœnitet: fili nō me sæpe excandui. sæpe recōciliat lū. sæpe qd negauerā dedi. iste dispēsasti tri ginta dies: ut haberet primos socer. medios reus. nouissimos pater. Ne oia a prima adolescētia repe tam. Virginē rapuit. patrē accusat. Hei intra trigita dies putas me accusatori pmissurū qd filio nega ui? Impetraui inqt ab illo ali. aiūt illū a te. mediis me diebus accusas. Rapuisti uirginē. & cū tam libē ter uiueres. ARELLII FVSCI PATRIS. Moriar inqt etiam nūc minaris? nōdū rogas? qd inqt roga bo iam lassus es nec ullū adhuc rogasti. Nō possū inqt exorare. tandiu nouo more pbiicit dēmētiæ cōstātiam. qd? ergo tu poteris uidere moriētē filiū? fortasse nō potero. & iō irascor. dū licet. POM PEII SYLONIS hæc audatia eius ex parte culpæ meæ est. nimiū indulgēter nutritus est. oia sibi pu tat licere. nec ille unq; me rogauit, ignouit inqt. & aliud ante me rogatus est. Nō nosti cōditionē le gis tuæ in hoc tibi pares ſnias habēt. pereūt. ipse ad alienā se misit. lex illū admisit admeam. Raptor nisi & sum & raptæ patrē exorauerit: peat. Vis scire lex utram maluerit. nō exoratus iraciē. ex duobus patrib⁹ eū pater accusat q legē seqtur. ARELLII FVSCI. Miraris me dubitare. ipsa lex iter mortē & nuptias dubia ē. qd me intēpestiuæ, pditis lachrymæ? nōdū erat tēpus faciēdi. nō est qd qcq; tibi, p misisse lachrymas putes. fleo: q necesse mihi ē spectate filiū moriētē. qd facturus sim: adhuc nescio utrū tu ante uigesimū diem scies, exorabis inquit patrē. qd ergo mihi molest⁹ es: si hoc tibi satis ē? O si effregit fores, & identidē leges inuocanté coegit pati struprū, nisi tam facile puellā exorauit q̄ patrem, Morte uita nō meruit accusatione deprecatus. cōsumuntur interi dies. Vter nostrū cōsumit ego iquit nūc. tu ne me rogas? nūc ego rogare debuerā qui periclitor. PAPIRII FABIANI. Demēs sum uides. turpiter uiuo, meretricē amo. leges ignoro, dies tuos nō numero. ad iudicē uocatus, ad iudicem sum. ergo moriar inquit. hoc si teo dicis: nō curo: si iudici: uidebo. si dēmēti: non intelligo Et huic aliquis ignoscere pōt qui sic rogat. Vos mei iudices estis. iste habet suū iudicē. nec pōt inex orabilem quæri: qué nōdum expertus est. IVNII GALLIONIS. Rogo inquit ut hic sic. Si uolebas ro gare: admonuisses, ppinquos amicos, maiorū imagines. lachrymas. repetitos alte gemit⁹. Testor de os sic rogaturus fui puellæ patrē quando inquit multū in supplicijs habitū submiseris. cū dixeris: pœnitet: q rapuit: q deteriorē non rogaui. cum dixeris te demētem fuisse, deliberabo cū amicis, de liberabo cū, ppinquis, deliberabo cū tua matre. Me miserū q̄ pene promisi. aiæ diu ære fortior eras, & multum habeā quod deliberē. diuersi me affectus distringūt, inter reū & patrē distrahor. hinc iiu ria est. hīc natura quid, pperas? nemo tibi præter me rogādus est. Ergo inquit misereberis. nihil pro mitto ante trigesimū diem. Miserū me: q tantū triginta dieb⁹ irasci possum. lōgiore tpe opus erat: Audi a demēte exēpla huic crimini denis uicenisq; annis inter bella iuuētus cōsenuit. nos triginta dies ferre nō possumus. deliberabo. lex nihil uult temere fieri. Magna res est inquit delibera. cogita. tempus accipe. effregisti domū cuius ut dicis etiā misericordis. morere. Non est hoc nocenti graue. ego nihil peccaui. propter te mori cupio. rō a me exigitur alienæ culpæ nō meæ potestatis. qd ergo facturus es? nō pronunciabo ante supremū. quid sic miraris? si illū ocius exorasti: facilius est iniuriā donare q̄ crimē. agedū in medium senex. cuius misericordiæ senex sum. nō putasti mecū deliberan dum. unde aūt scis quem filiū habeā. ego certe adhuc nescio qualē filium habeas. nullū tempus uni uerbo angustū est. iam inquit angustū tps est. & tibi uacat accusare. VIBII RVFFI. Quis unq̄ præter me ignoscere uisus est? iam inquit angustū est. ita nō putas me subducere quātū superfit. Iam inqt tempus angustū est. Angustū erat si duos rogare deberetis, angustum tps est exclamat. Nescio quid rogem, roga ergo. Me priorē rogare debuisti. nō dico quia dignior sum qui prius roger: quia patet tuus. id qd minimū est, ppius habeto, huc uideo illa pars legis pertinebat: ut suū patrē exoret. pars patrem nati. sic aliquis exorat. sic deprecatur. apparet nūc te primum rogare. demēs sum. imo si uis argumentū dabo tibi. filius meus moriturus sit. nōdum testamentū meū mutaui. CORNELII HI-

SPANI. [illegible] ducūt. necesse est de aliis quærat. de aliis erubescā. de aliis timeā. de oīb⁹ etiā nūc delib[illegible]le quidē: quāuis dicā nimis exorabilis: ignouisset: si sic rogatus eēt. PARS ALTERA ARELLII FVSCI PATRIS. Me miserū, pater iræ tuæ detractū est nihil. & tēpori multū, in fœlicior sum, si neutru exorassem. morte timeo postq̄ mihi hoies gratulati sunt. qd tibi optie socer, p ista misericordia tua q̄ mihi. & patri meo pepcisti pternis supstitē filiā. PAPYRII FABIA NI. Nō possum dissimulare pater: q illū exoraui, tuū beneficiū est certe cū exorat⁹ ē: hoc dixit: aliud qdē suadebit dolor meus. sed qd faciā? patris iudicio misereor. Miserere pr[illegible]: q breuis sit aduoca tio mea misereor inqt. uis uerū dicā? qd dixerit? patrē tui unde ego miser ab hoc patre ueniēs tie rē patrē. CAESTII PII. Timeo mortē, nec iā habeo cui pareā. MARILLII. Si tibi tā ptinax aduersū me odiū est: audacter qd sis facturus, pnūcia. dic exorari te nō posse, qd me incerta mortis expectati one suspēdis? solicitus iter somn⁹ quoq; uelut admotā ceruicib⁹ meis securo expauesco. li nō impe tro ut uiuā: hoc certe ipetrē: ne diu moriar. Nō est qd putetis legē in numero dierū angustam fuisse lex illius diu mori. Respōde pater si seruaturus es filiūiā tps fuit. si occisurus: iā tps est. nō possum mœtū sustinere ultra hæc torméta diebus paucis. & i me mihi aliud licet. BLANDI ita parū cōtigit tibi: q solus periclitāte filio nō rogas. LATRO sic diuisit. An intra trigesimū diē raptor cum filio agere possit: sicut nō pōt q in custodia est: q incarcere etiā si cū alio pōt an cum patre possit: q uitæ mortisq; suæ arbitriū datū est. cū illi accusare eū liberū est: quē mortiferū est nō exorasse etiā si cū pa tre pōt agere. an labiis possit quibus faciēdi potestatē lex patri dedit. isti enī tōne nihil licet. si aut ex orari aut acusari ei necesse est. deinde si possit agere an debeat. Irascēdi causam tractauit q rapuit. q aliū prius rogauit. q me nō rogauit. q etiā accusat. si nō exorauit filio demētia est. tātā dementiam ferre nō possum. cū ad hoc ante te exhortetur incertū sit. hic pater nos affect⁹ tractauit spē facientis non, pbabat Fuscū q paulo apertius agebat est cōtrouersiā promittere. pōt nihilominus & bonus agi pater & nō exoratus. FABIANVS eā questionē fecit. & in ea multū miratus est demē tiam nō posse agi nisi cū eo qui morbo fureret. in hoc enī latam eē legē: ut pater a filio sanari debe ret nō ut regi. LATRO elegāter dicebat: quasdā eē questiones quæ deberet inter res iudicatas refer ri tanq an qcquid optauerit uir fortis aut tyrānicida accipere debeat: q̄si iā, pnūciatū est nō debere. Nemo questionē hāc iā tractat: sicut ne illā quidē: an qcqd iperat faciēdū sit. Inter has putabat & il lam eē: an pater ob demētiā quæ morbo fieret tātū accusari a filio debeat. Aiebat enī manifesti⁹ eē de lege & officio patris q̄ri & fingi q̄sdā cōtrouersias i qb⁹ pater furiosus, pbari nō possit, absolui ta mē, ppter nimiā ipietatē. libidinē fœdā. Quid ergo aiebat. nūq̄ utat hac q̄stiōe utar & malis deficiar POLLIO ASINIVS dicebat: hoc latronē uideri tanq̄ forēsem facere: ut ineptas questiones circūda ret. in nulla magis illū re scholasticū deprehēdi. Remittit iqt eā questionē quæ sēper, p patribus ua lentissima est. Ego semp scio nullū præter curatorē dari. qa iniquus pater sit aut impius sed qa furio sus. hoc aūt in foro eē curatorē petere: qd in scholasticā demētiā augeret. GALLIO & supiore usus est questione & illā adiecit: an agi cū pater demētia possit: ob id qd fecerit: nō ob id qd facturus est: neminē iniuriā accusari: q iniuriā facturus sit. nō adulterii: q adulteriū cōmissurus sit: demētiæ qdē q demēs facturus sit aliqd. Tu nō inquit mecū agis. nō q exorasti: sed q exorat⁹ es. puta enī hodie me exorari demēs, nō ego demēs uideor qui uno ne uerbo sanari possum. Lex triginta dies dedit: quia iudicauit aliquē durioré futurū. etiā si demēs est. q nō exoratur a filio. nūqd etiā & uigessimo. ergo nō pōt hoc noīe dānare me q exoratus nō sim. etiā nūc enī exorari possum. Ita siqs uestrum agere mecū hoc crimē nō pōt: ut si quē ad triginta dies exorare possum post triginta quæri nō pōt: aut crimē nō habeo aut accusatorē. SILO POMPEIVS fecit questionē q̄ Gallio usus est: nihil actu rum adolescentē etiā si dānauerit patrē nihilominus enī periturū: qa lex nullā aliā salutis uiā dedit raptori q̄ si exorauerit patrē. LATRO hæc oīa quasi mēbra i aliquā questionē currētia tractabat, nō ut questionē. quāq̄ hocipsū in illā aiebat questionē incurrere in qua queritur: an raptor possit accu sare patrē intra trigesimū diē? nā cū dico: nō pōt accusare eū in cuius arbitrio positū ē moriaris an uiuas: nō magis q̄ magistratū in ius uocare: q̄ hodie iudicibus tuis ferte sniam. nō magis q̄ miles in imper: atorē suū aiaduertere. adiicio nō potes accusare. nihil enī tibi, pderit: etiā si dānaueris: morie ris. Lex enim si nō ex oraueris: pite te uult. nō exoras antē etiā si dānas. quare hoc nō questionis lo co ponebat qd imbecillū putabat. apparet enī exigere legē ab eo: ut exoret patrē: qui nō habet quē exoret. putat enī patrē alicuius eē. & an palā furiosum ut nihil intelligat. hūc exorari a filio nō uult. atq; eodē loco est manifestus, iustus patrū. hoc putabat ualēs eē tanq̄ questionē satis ualēs tanq̄ argu mentū. & illā alterā satis ualentē questionē. nō posse cū patre agi eo noīe q nō peccauerit. sed tracta turus iste iniquitatē tractationis ponebat cū diceret: agere mecū demētia. & si iā si pōt. nunqd enim peccaui. nō sum exoratus. nōdū tēpus trāsiit. etiā nunc tpe exorari possum. q̄ iniquū nondū esse me nocentē & iā reū. oēs infamauerūt raptæ patrē quasi cū raptore colludentē. GALLIO dixit. Ingenu us uirginē rapuit. si tamē rapuit. SILO POMPEIVS eandē suspitionē in oīa contulit. exorauit iqt raptæ patrem, mirātur cū exorabilem patrem haberet: rapuisse. HISPANVS dixit: omnia cito. facta sunt. iste cito rapuit. ille cito rogauit, nisi dēmēs sum: est aliud suspicandū ARGENTARIVS dixit.

Rapta est & statī exorāta.imo nescio an exorata deindē rapta.spero te [illegible] quis uide-
ri.Tu exorasse te dicis.ego te exoratū puto.dic,qd tibi cū socero cōuenit? RVFVS IVBIVS dixit.
dic mihi qd tibi cōuenerit:quādo tibi nuptias ꝓmiserit.nec uictū te hercules fatebaris cū dies uene-
rit.ASPRENAS iā dixit.Iā inqt nō multū reliquū est ex triginta diebus:si ex illo dies numerarentur
cū primū exorasti.aiūt iā trigīta dies ꝓteriisse.LATRO dixit:id qd' iter līnias scriptū erat,oriar dic es
go uerū.dic ergo uerū.CAESTIVS hac figura declamauit:ut rogaret patrē tāq exorat⁹ eēt raptæ pa
ter. deide ad hāc sniaz trālit:nūqd prioré cautā habeo si apud alterū iudicer.LVCIVS eadē figura d
clamauit.HISPO ROMANVS seū trāsit molestas.Scio qd respōderi mihi possit facile est domesti-
co iudici satisfacere.Videor te cū ad raptæ patrē ueneris.In hac cōtrouersia.TRIARIVS dixerat:nō
scias an exores nisi ultimus dies uenerit.& cū id ius lugebit pseuerabo.Deinde cū scholastico& sū-
mo fragore.& tu q'qs es carnifex cū strictā sustuleris securi.ante q̄ ferias patrē respice.Belle deride
bat hoc ASINIVS POLLIO.Filius inqt ceruicē porrigat,carnifex manū tollat.deinde respiciat ad
patrē & dicat.Agō qd' fieri solet uictimis?sed ioco quoq; remotā aiebat rē uerissimā:nō posse carni
ficē uenire:nisi eo tpe iā pater exorari nō posset. CAESTIVS ex altera parte hoc colore usus est. qa
prioré rogasset raptæ patrē:suspēsū eē uoluisse:stari illū securū eē nolui.de me queritur ꝙ illū poti⁹ co
gitari de patrimonio filii q̄ de periculo uoluit.LATRO hoc colore usus é,scitis piclitātes alieno ar-
bitrio agere.illi q̄ circa erāt sodales.q occurrerāt amici paterni aiebāt:eamus stati ad raptæ patrē.in
huiusmodi casu illi rogātur.nā raptoris patres rogāt.SYLO POMPEIVS diuersum colorē huic se
cutus est.nō erit inqt duritia patris mei.ité amici suaserūt ad raptæ patrē iremus:ne noceret apud il
lum ꝙ tarde suū exoraremus patrē.HISPO ROMANVS bellodocissimo usus est.uix inqt amici ea
mus ad raptæ patrē.hoc curemus.ille domi est. FVSCVS ARELLIVS dixit:ille prior rogatus é q
magis timebatur.TRIARIVS a parte adolescētis dixit.Timeo ne mutetur exoratus.hūc sēsum nō
ꝓprudēter.Sylo Pōpeius ꝓbabat.aiebat eni non posse mutari semel latā sniaz.Quidam uoluerūt
uideri:cito exoratum raptæ patrem.qdā tarde.FVSCVS ARELLIVS dixit:magnā partē legis cō
fūpti. nec de mora q̄ror.raptæ pater rogabatur.CAESTIVS nō ꝓbabat.& hac snia usus é: cū hūc
coloré arguendū putaret.uult uideri rogatū diu raptæ patrē.effecit ut uideatur eū diu non rogasse.
malo autē uideri hoc patrē tarde exorari.HERMAGORAS solebat iterdū diu schemata ꝓseq.in-
terdū breuiter & fortius attingere sicut in hac snia fecit cū suspitionē facere uelet inter raptæ patrē
& raptorem cōclusionis.

ARTEMON dixit
CONTROVERSIARVM.

GLICON dixit.

Hunc sensum cōmodius dixit LEPIDVS Neronis præceptor. Misereris
nisi etiā ultimo die egomet iā te miserabor DIOCLES CHARISTIVS a patre patris æthicos dixit

Incipit controuersia terciadecima fœlicissime.

Bdicauit quidam filium.abdicatus se cōtulit ad meretricem. ex illa sustulit filiū æger ad
a patrē misit.cum uenisset:cōmendauit ei filium suū.& decessit.adoptauit puerū. ab altero
pater filio accusat demētiæ. PORTII LATRONIS q̄lē uidi ipse fugebat officiis sedula
circa lectū ægrotantis in omnia discurrebat ministeria nō ipulsis tantū sed laniatis capillis Vbi esti
quit meretrix.uenit ad me sedulo qui diceret.filius ante q̄ moritur rogat uenias.nō expepectaui:dū
iste cucurreret.amēs cucurri.Cætera quenadmodū narré nescio:si steterim an sederi.qd locutus sit
quid audieri nescio.hoc unum:hoc unū scio:iacuisse me inter duos filios. accede huc puer.depositum
tum crimē meum nō habeo miser cui te moriturus commēdē.CAESTII PII. Recipi insinū nepotē
uultis & hūc abdicem?duos filios tuli huic numero iā assueui.patrē accusat:patrem infamati infan
tem persequit.Rogo nō satius est meretricē amare q̄ neminē?noui generis dementia arguit. senus
eram:si nō agnoscerē meos.tradidi infantē & expirauit.nō habui cui crederē:offerebā me propin
quis. illa uidelicet in hac cogitatione tacebat.Nos rogauimus cū fratre nō audeat. Meretricis inq
filiū recepisti:nēpe eiu quæ meū receperat.fateor me aliquādo infamē fuisse:nescio quis eēt abdica
tus.meliorē extuli.PAPYRII FABIANI q̄ nihil i domo illa meretricia fide uidi.assidebat mulier tri
sti uultu affecta:ergo similima ipsa demissis in terra oculis.pater inquit nihil tecū frater locutus ē?
in sinu meo filiū posuit,domū ptuli.dementiā uocat: ꝙ infantē non abdicaui: qd facerē? negarē
aliqd filio.cū ille rogaret pro filio.ignosco tibi ꝙ tā durus es.ægrū frattē nō uidisti. illi magni suc-
cessor mō patrimonii nactus in lectulo præcario moriebat.nō seruoꝝ turba circūstabat.nō amico-
rum inter infantē & mulierculā deficiētis adolescētis spiritus.in aduētū meū sustinebat. Vt intraui
cadētes iā oculos ad nomē meū erexit:fugiētēq animā retinuit.Pater inqt qd' adhuc nihil deprecatus
sū.non cōtumac[illegible]seci.fratri mandauerā. indico tibi anima mea expirātē cohæredē cū ad uitā

nolui reuo[illegible]ut salu[illegible]ero,qui deos.& licet demētiā uoces: si uixisset: recepisse. ARELLII FV-
SCI PATRIS.[illegible]quōmā putauerā illi oīa præstare fratrē: cū subito nūciatū é in ultimis
esse filiū eē.nec hæc a fratre.o me miserū ꝙ sollē nepotē recepi. ALBVTII SYLLI.Vt uidit uxorem
uidit & fratrē:ci[illegible]ūspiciébat & patré IVLII BASSI.Tibi debeo mulier:ꝙ habuit filius meus in qua
domo ægrotaret.pudet dicere ut nepotē agnoscere. rogat⁹ sum.Nō pōt uno crimine demētia intel
ligi.Nemo sine uitio est.in Catone moderatio.in Cicerone cōstantia in summa demētia,ad summā.
tres fuimus.oēs pecauimus.ego ꝙ abdicaui.frater ꝙ tacui.tu ꝙ pro fratre nō rogasti.Nō ſú uno hæ
rede cōtentus.duos habere uolui.& qd' magis cōcupiscā habui.misit ad me effectus æger.non ibo:
mihi crede. aliter tu a diis de cohærede cogita te q̄s rōget.quē roget.uidebis neminē rogare non
posse:nisi qui accusare possit & patrē. ALTERA PARS PORTII LATRONIS,Quā honestius fu-
it subiecit meretrix q̄ peperit.pater istius incertus est.bene cū ipso ageret si & mater. FVSCI AREL
LII PATRIS.Errat si quis sit qui me putet pecunia moueri.primū assueui cohæredē habere.deinde
olim iā cū puero isto paterna diuisi:qa multa ille frater dōauit plus q̄ sua parte. ROMANI HISPA-
NI.Incidit in meretricē inter oīa malitia fœcūdā uere inimice.Noscis qbus ante in cubiculū riualis
uenit q̄ marit⁹. ARGENTARII cū abdicaret:aiebat hoc.s. expectabo donec hac e meretrice liberos
tollas.Mulier nescio an aduerl⁹ patrē iniuriosior sis.ꝙ abstulisti illi hæredē an ꝙ dedisti. ALBVTII
SYLII.Sine ueniant illuc amici. sine ꝓpinq:nūc crudescūt in domū meretricis accedere.mulier q̄ ne
ne præfatione honeste nominari nō pōt.cedo istū puerū nulli agnoscendū.sed mater asserat seueris
modis.pater abdicauit etiā quē sciebat suū:erat in domo puer:q oēs uocabat patres.adoptauit eius
filium:ꝓpter quā etiā suum eiecerat.CAESTII PII.Nullū genus iudiciū recuso.si seueri erunt:noce-
bit isti:ꝙ receperit meretricis filiū.si clemētes.ꝙ abdicauit suū. Clamauit pater in domū ergo meā
meretrix uenit.aut qd' turpius est:filius ad illā ibit.misit in domū nostrā publicū puerū,qs illis nup-
tiis interfuit:nisi abdicat⁹ aut abdicād⁹.LATRO sic diuisit:an pater ob illā adoptionē accusari pos-
sit:an ob hoc debeat.oēs ifamauerūt adolescentē q̄ si illi⁹ criminatiōib⁹ factū sit: ut frater abdicaret
Et ideo snia laudatur.FABIANI. Nihil tecū locutus sum cū hoc unū puero noceat: ꝙ ex meretrice
natus est.oēs operas dederūt: ut quantū controuersias licebat:huic uitio demerent efficerētq; ne qc
quid in illo uidebatur meretricis fuisse nisi nomē. MARILLIVS decenter hoc dixit.Simul obiici-
es fratri ꝓpietatem.nihil inqt i illa domo meretriciū fuit scires si mecū fuisses. ALBVTIVS.æthicos
ut multi putant dixit.certe laudatus est cū diceret:exeūtem ꝓsecut⁹ est. nō ꝓbabat hāc MESSALA
sniam.Nō habebit inqt fiduciam si mauult uideri recepisse puerū q adduxisse.& q̄ rōne eū adoptā
dum eē non qa debuerit sed qa secutus est. Fuit aūt messala exactissimi ingenii qdem studioꝝ par-
tis latini utiq; sermonis obseruator diligentissimus. Idē itaq; cū audisset latronē declamantē dixit
sua ligua disertus est.ingeniū illi cōcessit sermonē obiecit.Nō tulit hāc cōtumeliā latro.& ꝓ pytho
doro Messala orationem disertissimā recitauit:quam cōpositam quā suasoriā Theodoto declama-
uit ꝓ triduū quæ dixerit suo loco reddam cū ad suasorias uenero. A parte adolescentis nō unus om
nibus color placuit.qdam psonā eius qualē acceperant introduxerūt durā & asperā. Ex qbus fuit &
Hispo romanus huius unū aiebat efficiēdū:ut non durus uidetur sed seuerus.In hac parte dixit no
bilem illā sniaz quam Fabius Maximus.circūferebat.Venit assidue i domū meretrix.nō credit. pau
lū abest:qn nouerca sit. CAESTIVS bella figura egit.Demētia inqt res est sanitati cōtraria.nō q̄ rā
extra exēpla.sani oīs.& qd' patris me rogat ipsū sibi comparabo.Fuit aliquando sanus.qd faciebat?
ederat luxuriā:uti castigat.nūc iam seuerus.senē putabitis sanū.si uobis in lupanar ostēderor?Sic de
clamauit ut fratri pſeꝛ daret accusatorē & illū argueret sibiipsi cōparādū.LATRO fratri pepcit.pue
rū pſſit & dixit fratris filiū nō eē.& ne fratrē qdē hoc fieri uoluisse illa uerba ab ægro impetrata.FA
BIANVS ex oībus istis colorē secutus é optimū q̄ aiebat dicere Messalā nō tātū bonā partē adole-
scentis fieri sed etiā honestam,obiecit patri ꝙ etiā fratrē abdicasset nō schemate sed certo. Nihil inqt
peccauerat,amat meretricē.solet fieri.adolescens est. expecta.emēdabit.ducet uxorē. q̄re tūc nōegit
demētiā tuā aiebat expectabat,expectabat penitētiā,aiebat tuā,iā resipiet:hoc p trāsitū obiicere cœ
pit,ꝙ nō recepisset ꝙ uidisset in lupanari habitātē. Abdicasti inqt ut emēdares nō uitia augeres. in
dies nullū illius uitiū ætatis est,amoris est.recipe anteq̄ aliqd faciat.cur mox pudore moriatur. Ad
ultimū obiecit illi ꝙ ægrū nō sustulisset.Pōt inqt cōualescere si uiderit penates suos min° certe mo
rietur paterno solo suo puero,quare inqt tu apud fratrē nō fuisti.& ego quæror. ille cū ad te mitte-
ret:putauit se ad duos mittere.Vtinā tecū fuissem pater.redisse illinc cū filio sed tuo. De adoptione
nouissime questus est & hac figura. Abstulisti mihi fratrē cū quo natus sum cū educatus sum ut da-
res istū. Indignor hāc fratri meo cōtumeliam ut hui⁹ uocetur pater.Sed ut aliqd iocē.FABIANVS
MAXIMVS nobilissimus uir fuit q primus foro romano hūc uomicū morbū quo nūc laborat in-
tulit:de quo Seuerus Cassius ante q̄ ab illo reus ageret dixerat:q̄si disert° es.q̄si formosus es. q̄si di-
ues es.unū tātū es.nō q̄si lapsam hāc cōtrouersiā cū declamaret:maximus dixit:q̄si tritolū talia q̄lia
sunt quæ basilicā isectāt.dicebat aūt a patre:oēs aliqd ad nos ibecilli alter alterius onera detulimus
Accusatur pater in ultimis annis.neptis in primis abdicat.nullus aūt hæc sub[illegible]de refert.qd equi? tā

tarũ rerũ exempla ponẽda sunt q̃ sequẽdarũ:In hac cõtrouersia LATRONIS cõtratia [illegible]rouersiæ dicit.sed sibi declamabat illũ Cæsare Augusto audiẽte & Agrippa:auus [illegible]uos Cæsar Lucĩũ & Caiũ adoptaturus diebus illis uidebatur.Etat Agrippa inter eos qui nõ nati fuit [illegible]obiles sed facti.Cũ dicerer patrẽ adolescẽtis latro & tractaret adoptionis locũ dixit:Nã isti ex imperio adoptione nobilitati fuerũt m hæc alia in hac summã.Mœcenas innuit patri fascira recusare. finire iã qda declamationẽ putabant.hãc maligna rẽ Mœcenas eẽ.effecisse ẽnĩ nobilẽ:nõ ut audiret q̃ dicta erãt a Cæsare sed ut notaret.Tãta aũt Mœcẽas sub diuo Augusto libertate fuit:ut ꝓpotẽti tũc.M.Agrippæ nõ defuerit qui ignobilitatẽ exprobarẽt.Vipsanius Agrippa fuerat.Visam nomẽ quasi argumẽtum paternæ humilitatis sustulerat &.M.Agrippa dicebatur:cũ defẽderet reũ: fuit accusator q dicerẽt Agrippã & qd in mediũ est uolebat Vipsanũ intelligi.Fuit qui diceret:cõcurrite Agrippa malũ habebis.respõde diis,ea marte utriq; mihi uide admiratione dignꝰ Diuus Augustꝰ sub quo tantũ licuit.Sed horũ nõ possum misereri:qui tanti putãt caput potius q̃ digitũ perdere Latro dignus fuit miseratione qui ne excusare quidẽ erroꝛẽ suũ potuit.Nihil est autẽ crudelius q̃ sic offendere ut magis offensurus si satisfeceris

Incipit quartadecima cõtrouersia fœliciſſime.

Orta a tyránis uxor:nunqd de tyránicidio sciret:persеuerauit negare:postea maritus eius
t tyrannũ occidit,illã sterilitatis nomine dimisit.intra quinquẽniũ nõ,parietẽ. igrati actio
est.PORTII LATRONIS. Si cũ liberis torta est & icaste. descẽde inqt occide tyránum
nisi occideris : idicabo. Subuecta manu satelles quid moraris? inqt,iã expolita tormẽta sunt.Vnde
est inquit mulier.ad stuprũ uocor.instabat quotidie uiro uxor.exigebat tyrannicidiũ.tẽpus est.descẽde.Si nihil aliud ut liberos habeas in tyránicida paritura nõ sum. Miraris si eo tẽpore matrona
dicere potuit:descẽde occide tyrannũ.comes sequerer me nisi me inutilem dimisisset tyránus. descende ego iã feci tyránicidiũ meũ.eas nuptias tyránicidiũ dixit quas nõ diduxit tyránꝰ.CAESTII
PII.Subito infœlicis nuptias oppressit tyránus.terrebantur matronæ.& præmebãtur uirgines nihil
tutũ erat nulli fœliciores tũc uidebãtur q̃ qui liberos nõ habebant. Quædã itaq; elisere conceptos.
quædã fœcũditatẽ suam moratæ sunt.qd ad hanc pertinet sine fortunæ gratias qd isto tpe nihil pe
percit.Tyránus suspicatus est istũ nescio qd de tyránicidio cogitare:siue isti aliquid excidit:siue ma
gna cõsilia nõ beniuolis exhibuit.utiq; de uxoris garrulitate quæri nõ potes cũ scias : quẽadmodũ
taceat.Misit itaq; satellites.attrectare inqt uxorẽ & adiecit ,Si quos filios habet ueniũt in domũ cru
delissimi carnifices in quoꝝ uultibus extant tormẽta .iactatur misera iter satellitũ manus & toto iti
nere nõ ducitur sed trahitur.Hanc aligs si torta nõ sit mirabitur nõ pepisse cũ cogitur.Isti de tyran
nicidio iã de cõsilio indicemus.Iam enĩ puto licet nupsit isti ꝓpter liberos.sed infœlices nuptias ci
to tyrannus oppressit.hoc publicũ diuortiũ fuit. Rapitur in arcẽ mulier ,tier satellitũ manus uexaꝝ
arq; distrahitur.Hanc etiã aligs si nõ torqueatur nõ parere miretur.exposita in eculeũ sæpius absentem uirũ respexit:q̃ præsentẽ tyránũ:q̃ multas matres audiui illo tpe qdnã uolui quæ pepci.ARELLII FVSCI.Explicantur crudelitatis aduersus iſœlicẽ fœminam apparatus · & alia iſtrumẽta uiros
quoq; ipsos uisu frangẽtia ad excutiẽdam muliebris pectoris cõsciẽtiã ,pponũtur. instat tũ denũciationibus q̃ tormẽtis tyránus.& mirando torquet.tacet.Videt itentũ tyráni uultũ ,uidet oculos miaces.& tacet.plus tibi ꝓstare nõ potuit.si de te liberos sustulisset. cædũtur flagellis artus . uerberibus
corpus abrũpitur.exprimiturq; ipsis uitalibus.licet restet.an sit tibi ista daturos liberos nescio.tyrãnicidiũ dedit.ita sit mulier.nõ uis parere.delicata es.cruciat? puerperæ times.fremebat idignatione
captæ ciuitatis maritus.& cõsilio suo & uxoris adiutorio fortior quõ occidã tyránũ? quæ pars accedenti,maxime uacat? ubi custodiæ cessant? ubi natura loci minore munimẽto uirtutẽ non sũmouet
Sic uir & uxor mẽtẽ exercebãt.miraris si trãsit qnquẽniũ inter uxorẽ tortã & uirũ occupatũ. seuiebat etiã nũc tyrannus.torquebãt in cõspectu uirorũ uxores.pœnitebat matres fœcũditatis tuæ. HISPONIS ROMANI iqt:desiderabas liberos:ut sit qbus relinq̃s patrioniũ,Ingrate ita tu hæc salua
hæredẽ nõ habes.nullũ tormẽti genus omisit.oia mẽbra laiãta . oẽs partes cõuulsæ fũt scissũ corpꝰ
flagellis:exustũ.couulsũ tormẽtis.ignoscetis puto mulierculæ.si dixero:falsa ẽ.HISPONIS CORNELII cõcitabaꝝ ille.nec ullis adhortationibus in tyránicidiũ poterat ipelli.prorsus cũ uxorẽ uidisses: posses timẽti ignoscere,assidue tormẽta uarianꝝ.accẽduntur extincti ignes . tortor uocatur,sub
quo mariti uxorẽ ,pdiderant . pacisci me tecũ putabat.taceã.donas qnquẽniũ.qd gloriatis? tanq̃ nõ
facilius sit occidere tyránũ q̃ sustinere.duplici beneficio uxoris suæ obligaꝝ.& cur nõ est occisus? &
qd occidit:fastidit sterilẽ q fecit.IVNII GALLIONIS istabat tyránus:torque.illa pars etiã põt subiici in ignes.inilla parte iã exaruit cruor.seca.uerbera.oculos lãcina.faciã ne uiro placeat matrix:PAPYRII FABIANI.Describam nũc ego cruciatus & miserã corporis patiẽtiã inter ãtyrnica tormẽta
seuiẽtia.extictisanguine refouebanꝝ ignes hæc designabiꝝ torq̃ri aliquando:ut sæpius posset exq̃sita uerbera iã eculeũ qcqd antiq̃ seuitia iuenerat .qcqd & noua adiecerat . qd amplius dicã? tyránus
torquebat.& cũ de tyránicidio q̃retet.O nos fœlices q; nullis aucta puerperis fui.acuit hanc:fecit tyránicidiũ silẽtio certe tyránicida cõuulsis laceratisq; mẽbris:nec adhuc nõ sufficiẽtibus ẽ dimissa ex

arce sed p[illegible]d est quare uxorẽ dimiseris? nunqd ꝑmittes onerosã sũptibus.& ut seculi mox est:
& deterius luxu[illegible]muneꝛis abitæ certamine mutuo:inq; publica dãna priuatus insanit. Nũqd
& gẽmas ex alieno nitore petitos lapillos & auru uetẽq; nihil i matronæ tectura nõ cõcupiuit.si talis eẽt:facile illa corrupisset tyránus expecta.põt parere.nõ respõdet ad propositũ. nec ad certũ diẽ
fœcũditas sui iuris rerũ natura est.nec ad leges humanas cõponitur.mõ ꝓperat. mõ uota precurrit.
mõ lẽta est & demoratur.expecta.nõ pariet.qd dicis? non põt fieri.quare? qa torta est. iputat tibi q;
publicata est.iputat tibi q; torta est.iputat tibi q; sterilis est.IVLII BASSI aiebat tyránus ure cæde uẽtrẽ.ARGENTARII cæde uẽtrẽ:ne tyránicidas pariat.TRIARII. Mõ ex formula natura respõdet.&
neq; ad præscriptũ casus obsequitur.semp expectati fortuna mauult q̃ regi,aliubi offẽditur iprouisa segetũ maturitas.aliubi serã magno fœnore morã redemit.licet lex dies finiat. natura nõ recipit
Quid faciaꝝ nõ agã gratias:q; idicauit uxori meæ:ne uotis i gratiã.aiebat tyrannus indica.nulla tua
culpa est.cæditur.tacetur.legitur tacere tuũ putas.mirãtur:tuũ eẽ tyránicidiũ:an huius filẽtiũ expectasse.aliq̃ per lõgũ tẽpus maritũ dicitur.quãta laus est seruasse cũ expectasset tanta sit,alia desideriũ
uiri attonitã i ardẽtẽ rogũ se misisse.hæc nõ cũ uiro arsisset q̃ pro uiro arsit,alia ꝑ incolumitate mariti uicaria morte decidit.credo hãc in tormẽtis oppressam morte ãplius ꝓ uiro præstitisse:si qd amplius elegisset tyránus.MARCELLI.Si tamẽ peccasset i partu :ignosci ei posset.nupserat.enĩ isti occupato crudelior es etiã illo quẽ occidisti tyráno ille torsit & dimersit ad uirũ. ALBVTII SILII. Vicerat seuitiã patiẽtia.deerat iã sanguis.superabat fides aliquãdo ,iecta est.deferebatur distortis manibus.emotis articulis.nõdũ in sua mẽbra artus audierãt.Vxorẽ tortor dimisit.ad partũ ingratus uocabatur:q; in præmio nullã uxoris fecerat mẽtionẽ.res tuas tibi habe.iniicere debuit manũ. & ipsã iter res suas trahere.nihil amplius patri debes q̃ uxori.mihi crede maius fuit tyránicidiũ pati q̃ facere.PARS ALTERA:ARGENTARII.Ego tamẽ torta sum.merito obiiceres nisi uidicassem.FVLVII SPARSI uobiscũ iudex loquor.cõtrouersia hæc rerũ facere primũ si materia patitur, nõ accepi
quidẽ & reddidi.aut accepi qdẽ sed nõ potui reddere,aut ista nouissima nõ facere. Nõ qsqs nõ reddidit beneficiũ ingratus tenetur.animus æstimãdus est nõ reddẽtis.POLLIO ASINIVS aiebat:nũ
q̃ tẽtandas eẽ quæstiones.primã manifesto detineri posse:qua negamus nos beneficiũ accepisse.perit tota causa:nisi in hoc uicit.Apparet enĩ ingratũ eẽ:q ne faterur qdẽ se accepisse beneficiũ. GALLIO noster putat.quotiẽs possit:hoc auferẽdũ aduersario.quotiẽs nõ possit:cõcupiscẽdũ. quotiẽs
ne hoc qdẽ possit:trãseundũ q̃si donemus.& possimus qdẽ facere cõtrouersiã sed nolimus.Idẽ Attico Vipsani apolodori discipulo placuit.Hæc ille amplꝰ quotiẽs nõ potuerimus aiebat,an beneficiũ acceperimus cõtrouersiã facere:hoc mõ faciam :nõ eẽ tã magnũ q̃ ille dicat:sicut in criminibus
facimus.quotiẽs negare nõ possumus eẽ qdẽ crimẽ illud fatemur.sed leniore pœna dignũ q̃ accusator arguat.LATRO in hac cõtrouersia nõ dubitat facere primã quæstionẽ. an beneficiũ dederit.
hoc in hæc diuisit.etiã si scisci de beneficio uiri nec indicasti.nõ est beneficiũ scelus nõ facere.deinde nescisti quidẽ.nõ enĩ tibi idicaui.nec meũ.magnũ cõsiliũ uiribus quoq; animis . graue commissi muliebri garulitati quæ id solũ põt tacere qd nescit.etiã si dedit beneficiũ:an recepit.occidi tyránũ.
libertatẽ mihi:tibi ultionẽ reddidi plenissimã.ꝓsecutus sũ nefariũ hostẽ.illic occidi ubi torserat.dices me reipu.causa fecisse.& tu reipu.causa tacuisti.Tutus sit qd lege fecerit. Deinde ultima ætatis
tractatio.an qd fecit:facere debuerit? hoc diuisit in duo.an iã certa sterilitatẽ uxori bonæ facere debuerit.an ne sterilis qdẽ ꝑ certo sit.Nomi declamatores posmos cũ apollodoro q reus beneficii fuit
& a pollione asinio defensus dãnatus massiliæ docuit.Et hanc q̃stionẽ fecerũt i hanc cõtrouersiam
an iter uiros & uxores data beneficia ingrati lege teneanꝝ.nõ est beneficiũ sed officiũ facere qd debeas:ut si filius patri se dicat beneficiũ dare.Hãc quæstionẽ fecit & gallio noster.BLANDVS in ultima parte cõtrouersiæ q̃ de repu.disputaꝝ q̃ stionẽ fecit:an qnquẽniũ nũerari debeat . expectata neco
tyráni illud tẽpus nõ debere iputari:q̃si sterili: quo matres etiã editos partꝰ.abominatæ sũt.illud tẽpus iputaꝝ fœminis in repu. quãdo pariũt,nõ plus tyráno.Huic subiecit:an etiã si & aliis iputari tẽpus tyránidis debet,huic nõ debeat.LATRO ex suo more has nõ quæstiones putabat:sed,mẽbra illius ultimæ partis ex ætatis q̃stionẽ pẽdẽtis.an sterilis qdẽ altius repetit.an uero quæcũq; qnquẽnio nõ peperit sterilis.qd enĩ si uir alicuius abfuerit toto pene qnquẽnio in peregrinatione:uiro imputabitur.qd si uir egrotauerit.qd si maritꝰ a uiro tortus iutilis in cõcubitu uxoris suæ iacuisset iputaturus fuit qnquẽnio quæris:q̃re nõ peperit? tyránus erat,nemo cũ parẽtibꝰ suis q̃rebaꝝ ꝓ natꝰ eẽt.
hic ꝓ torta est:hic ꝓ maritꝰ occupatus tyránicidio nõ uacauit i uxoris uoluptates.BVTEO aridꝰ qdẽ declamator sed prudẽs diuisor cõtrouersiatũ cõtra latronẽ fẽtiebat.blãdo accedebat . aliud esse enĩ aiebat.q̃ intra qnquẽniũ nõ potuit:nõ utiq; sterilis est.aliud q̃ intra qnquẽniũ nõ peperit:nõ stati dimitti põt sterilitatis noie.hic q̃rit de cõditione iuris.illic de spe fœcũditatis.Sed blãdũ quoq; arguebat.aiebat enĩ sic fuisse querẽdũ:an tyránidis tẽpus excipi deberet:deide etiã si nõ i aliis an inter hos gradus ẽ.Sed ipse sic i hãc partẽ q̃stionẽ diuidebat:an quæcũq; qnquẽnio nõ peperit tanq̃ sterilis dimitti possit.posset enĩ accidere qd atheniẽsibus i bello accidit ut liberi & cõiuges in aliquo tutiore loco deponãꝝ.iputabaꝝ hoc tps fœminis quo uiros nõ destituũt,sed nõ habẽt.Sic tyránus nõ

uetuisset istā parere.qn iteremisset.& cū uehemēter iplemisset.& pbasset:nō oēs po[illegible]nitti si qn quēnio nō peperissent.Tūc illo trāsit.Et hic posset & hæc etiam nūc nō nocē[illegible]ti deberet dimitti sed an possit,& hoc cōtra latronē dicēdū.quo istā questionē putas in æquitatis tractationem cadere.cū qd liceat queraſ:nō qd oporteat.hæc eni an hic possit p illū iplē nō po[illegible]m qa tyrānidē nō ceperat.aliqd tēpus imune a legibus miserie faciūt.nō dico qa torta est.qa tu maxima in cōgitatione occupatus nihil de liberis cogitasti.PASSIENVS uir eloquētissimus atq; tpis sui primus orator hāc subtilitatē actionis nō pbabat in latrone sed assentiri dicebat.iō questiones ptractādæ p se eēntSi hæc mulier iuſti repudii ageretur.nō gratia,ita nō queritur an legitie sed an ignorate dimissa sit itaq; in æquitatis tractatiōe cadūt etiā quæ iuris sunt.Nā cū queratur:an potuerit hæc dimitti etiam si licuit apparet q̄ utiq; nō oportuit.siue licuit qdē, ALBVTIVS FITACI decentissime fecit.solebat eni fere in aliq̄s figuras declamationē describere.& prius egit iniusti repudii,deide ingrati in qbus putat eē:an ullū beneficiū uiro cōtulerit a quo tanq̄ inique dimissa.hic oēs questiones ad sterilitatē & æstimationē q̄nquēnii p̄inētes libere tractauit.deinde trāsit in ingrati accusationē. CAESTIVS pro uiro introduxit colorē.Eo tpe uxor torta est.nihil adhuc de tyrānicido cogitabā.postea cogitaui.&hæc ipsa cogitandi causa fuit.uxoris uitio utrūq; secutus est . ut illa marito insolētiā imputare nō posset.LATRO dixit.Si iā tū de tyrānicidio cogitassem:uxori nō idicassem . FABIANVS philosophus colorē magis bono uiro cōuenientē introduxit:q̄ oratori callido.dixit.eni & cogitasse tyrānicidiū & uxori indicasse.& illā qdē fecisse qd̄ probam fœminā facere oportuit.nunc peccare qd̄ putet beneficiū eē recte facere.hic color illi & illa parte ,fuisset si beneficiū putas te dedisse . tyrānicidiū nō ,pdidisse.ego prior,dedi q tibi tyrānicidiū credidi repudiū ex tuo quo uis liberoq; cupidita tē quo semp uti tanq̄ uir eius debuisset postea magis tanq̄ tyrānicida.L.VINITIVS . Vniti frater fabiāi colorē ualde ,pbabat & aiebat onerari uxorē uino nō posse:si nihil uacuū dcretū ab illa maritus habuisset,Si dixerit inqt post tormenta se de tyrānicidio cogitasse.tū tyrānicidiū uxori melius deberi metuit.si torta tyrannicidā fecit q̄ si tacuisset: Apparet & aliqd de tyrānicidio cogitaui honestior sum uetus tyrānicida.& nō priuatis sed publicis malis ad ultionē ipulsus,Si cū cogitarē nō cælaui uxorē:facilius psuadebo.me malū hodie maritū nō eē cū semp tā delatus fui . Ad ultimū hoc cūseq̄r : q̄ si qd̄ audierat:tacuit : nō beneficiū ēſ fides hæc ē.L.VINiTIVS.quo nemo cui[illegible] romanus i agēdis causis p̄sentib[illegible] habuit ingeniū:qd̄ lōga cogitatio illi p̄stiterat prima intētio animi dabat.ex tēpore causas agebat,sednō cōsiderabat hāc cōmēdationē:ut ex tpe agere uideret.De hoc elegāter dixit diuus augustus igeniū innumerato habet.HISPO ROMANVS maligne & accusatorie . nihil inqt ego isti narrauerā ista ut erat necesse aliqd ex sumptu,aliqd ex nocturnis uigiliis suspicata est: unde emanuerit sermo scientis . Videtis quo ueniat tyrānus.nō ad amicū meū.nō ad seruū : sed ad ista quæ nihil negotii habuisset si tacuisset.Tua enim causa tacuisti.sciebas te perituram si confessa esses tyrannicidium .HYBREAS dixit.

Incipit quinta decima cōtrouersia fœlicissime

Vidā luxuriāte filio luxurie cœpit.filiꝰ accusat patrem dementiæ .PORTII LATRONIS

q utriusq; tamē cōparareſ luxuriare.tu cōsumis p̄simoniū p̄is tui.ego accusatoris mei.naſuiga.milita.pegrinaſ.q̄re adolescēs ſ utere senex . Accusator meꝰ diuersos & iter se cōtrarios affectꝰ habet.cupit reū dānari.crimen absolui.CAESTII PII.Pōt nobis cōuenir[illegible] similes sumus. puta te patrē.dic qd me uelis faceſ.Si tā bōa fide frugi es.& hoc imitor.Te ego imitor an tu me?Rogo uos ego prior cœpi.tu poestrior,luxuriaris. patrioniū inqt cōputemꝰ.sed tu senex inqt hoc dixit luxuria tua serius cœpit.citiꝰ defiet . ARELLII FVSCI PATRIS.Sed tu iqt senes unde scis te nō futurū luxuriosū senē?oīa a te senex discūt?qd porro?domꝰ nostra luxuriosos duos nō capit.idulgēdius re abdicare nō potuit.Eqdē mihi licet similes aīos meliore uita reficere.hoc nouissimū meum meritū est sed qd̄ tibi ,pxime iputo:pto te etiā luxuriosus factus sum.FABIANVS.Noli pecuniā cōcupiscere.qd tibi dicā?hæc est quæ auget discordiā. Vrbes & terrarū orbes in bellū agitat . humanū genus cognatū naturæ in fraudes & scelera mutua instigat:hæc est quæ senes corrūpit.Quid nā suum bonū dixerūt uoluptatē & oīa ad summū bonū retulerūt. nihil est mihi opus præcipiētibus. exēplū ,pposui qcquid tu feceris me facere, nauigabo si nauigaris , militabo : si militaris:dic hodie quid putes melius?Sed illud scipionū nō obiices:quod elegeris.BLANDI obiicit luxuriā ,ppriā. & hoc dicit adolescēs.Frugaliter uixi.q̄diu frugi patrē habui,añ me desiste.ante me cœperas. BLANDI.Senex luxuriaris?respōdeo tibi.adolescēs nauigaui. ego iā inqt desii,tu nōdū.nō miror si desisti prior.prior cœperas:MENTONIS. Quod gaudium accepisti uere luxurior. POMPEII SYLONIS.Si modo emēdaris ē filius meus.solet eni etiā luxuria simulari,suo qsq; ordine reꝰ sit. Vis me

ducere uxē[illegible]si nolueris hēre:iam abdicatus esses. VIBII GALLI.Conuiuæ certe tui dicūt: biberamus.morien[illegible]dū[illegible]i intelligo hæc.nulla[illegible]ic in domo dicitur q̄ mihi,oñdi tibi lumia quæin te nō uidebas.alliga me dū te custodias.P. ASPERNATIS quia nihil ,pficiebā:obiurgabo. Volui illi uitā suam oñdē[illegible]IVNII OTHonis.Malā cām hērem si aliū accusatorē haberē.aliā causam haberem:si te filiū nō haberē.IVNII GALLIONIS.Aliter a laudibus patris incipiā.hic adolescens tēperatissimus & lubricū tps sine ifamia trāsiit.duxit uxorē.filiū sustulit.ad ætntē pduxit. iā senex factus est.nisi qd̄ sibi bonū uidet luxuria usq; eo se ,piecit ut accusem senex amans:senex ebrius.circundatus fertis.& delibutus unguētis:& in pteritos annos se retro agēs:& ualidus in uoluptatibus quasi iuuenis exultās nōne portentū est luxuriosus adolescēs peccat.senex aūt luxuriosus iusanit . ætates ihauriūt:uitia lasciuiūt. PAPYRII FAbiani.Nauē in portu mergis.alter solito tpe labitur.alter isolito.alter alieno.alter suo.alter annos sequtur.alter senectuti repugnat.Nō est luxuria.patrem uidere uelimus.nō simulas ista sed facis.nec amantē imaginaris sed amas.nec ptātē adumbras.sed bibis. nec te decet dissipare bona.sed dissipas.nemoꝰ purat uitia qui odit imitar.qs iperator ob hoc ipse de plio fugit:ut bene pugnaret exercitus?qs ut ambitū cōprimeret:ipse honorē mercatus est?qs ut seditionē leniret:tarbauit rēp.Nō coercet uitia q pronocat.LATRO sic diuisit.an ab hoc accusari pater possit.Hic illā uocalē qōnem posuit:quā solebat fastidire Seleutius:minime patri obiici luxuriā nō magis:q̄ auaritiam:q̄ tracūdiam.Nō uitia patris accusari solere sed morbū.& si possit aliqd præter dementiam obiici patri:luxuria nō possit.alioqn filiis inquit abdicare pmittis.hic de suo consumit:an si ob hoc pater accusari pōt a filio.hæc ultionū exprobatio.Si ebrietatē obiicere solet ebrius si petulantiā injuria dānatus.Etiam si ob hoc accusari pōt.ēt si a tali filio:an si ad castigandū filium hoc cōsilio usus est.dānandus sit.Ait enim adolescēs:quolibet alio genere debuisti me obiurgare. quid si adulteriū uindicare uellet cōmittendo?Turpe est sic castigare uitia:ut imiteris.Deinde a cōsilio luxurieſ.Nō.n.cōcedit hoc filius.aut inqt q̄rere.Si cœpisti sic emēdare filiū:cū emēdaueras ſ desinis CAESTIVS Pater patris aiebat simulationē significādæ magisq̄ ,pfitēdæ.ita inqt illum simulasse.si desinit simulare oſtēdit iā sibi nihil ,pdesse ea cōsilia:quasi filius emēdatus sit, emēdatus aūt,eē nō cōcessit.& assidue dixit nihil magis seq interuallū hoc luxuria.etiā uere ītermissa uitia uehementius surgere.LATRO aperte putabat simulatione cōfitendā.Incipio inquit.nō tantū honestū senē sed prudentē defendere:si qd̄ uitiū uideri poterat officio cōsiliū:quare potius significet q̄ dicat frugi esse.BLANDVS hac figura declamat filiū & ,p abdicato rūdit.CAESTIVS aiebat adolescētis patrē diligētius colorandā facere illū rem nō ,iprobā:nō ita patri nō remittere qd̄ a patre ipsi remissum sit. ldq; sic narrauit:ut suam quoq; luxuriam imputaret patri non seueram fuisse disciplinam.nō bene institutæ domus legem quæ posset adolescēt[illegible]is domum formare . & a uitiis ætatis abducere quodāmodo inquit ad luxuriā patris unguento canis madentis & comesatorem senem redii:qui nulli minus luxuriosus sed parum sanus uidebatur, Merito in adoleſ ētibus omnem luxuriam uindicant.cito desinūt.Cum haberem luxuriæ istius exemplū queritis quæ res mihi remedio fuerit.ætas illa quæ faciebam iputabat me nō discedere.Hunc sensum ipse cæstius sano genere dixit flauiū alium auditorem:suum qui eandem rem lasciuius dixerat obiurgauit.FLAVIVS hoc modo dixit:cū desideria scripsisset:paulatim se ad frugalitatē redisse & odio sibi uitiosum factum hoc fuit inquit:quare desinerem.Sentiebam inquit me senem fieri.CAESTIVS hoc aiebat dulciuſ quidem sed corrupit & unam sententiā.Incredibile est inquit cum iuuenis sit sensisse se senem fieri & noluisse uideri tandiu luxuriatum:donec sentiret se senem fieri.FVSCVS ARELLIVS dixit.nō accusaturus patrem sed ne defensurus sum:ne aliena consilia mea laudatio cōsiliū luxuriantem filium æstum emendo.Superuacuum in narratione hūc colorem habuit.subito furore colapsam patri mentem.meretricem defendetem collo senis & parasitorum circūfusam regem turpe sit cum rivalibus rixas & ebrietati nocturnæ addi itē diem.putaui initio & ego consilium esse non morbum desinet luxuriari.desinet inquam:si propter me cœpit:permanet in iuuenilibus uitiis & turpius luxuriosus & diutius.quid faciam?e suo more emendare patrem uolo luxuriandū est.SYLO POMPEIVS.Patronum adolescēti dedit:quod non putabat in accusatoris persona latro faciendum : ut aliquis per patronum accusaret patrem. RVFFVS VIBIVS. Adolescentis festiuum senem i honorem filii sui ebrius fit.In narratione hoc usus est colore.solutum patrē iam mentē eius labentē laudare cœpisse luxuriam dicerē eē fœlicius si iis qui sibi amare pmitterent necessariū tantum habere quantū acceperant obiurgarent:iterim quasi nō cōmemorent.Rusticū inquit iuuenē.præmatura i quis seueritas nō est?frugalitas sed tristitia.qd tu senex facies?nō creditis hæc illū dixisse q uitato ēt obiurgare uult.luxuriatur. ARGENTARIVS hoc colore declamauit.Duo luxuriant una i domo alter iuuenis.alter senex.alter filius.alter pater.uterq; lucenti cultu per publicū icedit.alter uobis ait hoc cōcessum ætate opus utor:& iuuenili lege fungor.id facio quod pater meus fecit cū iuuenis esset:negabat.bona ergo ætate cœpit simul primum hoc tyrocinium adolescētiæ quasi debitum ac solenne persoluere.Reuertar ad bonos mores qui qualē causam habeat uideritis.faciat ēt si nō qd̄ oportet fieri:at quod solet. Alter ait:scio me nouū ciuitatis miraculum:incidere luxuriosum senē.

sed hoc castigãdi genus cõmouet usum:ut emendaré si ꝯ.ipe peccare cepit ac u auꝺ[illegible]ceret:& ne mo in domo luxuriosus nõ eẽt.tres luxuriosi fuistis, A PARTE [illegible] CONSIRION dixit:

AGROTAS.Mastiliẽsis lõge liuidioré sniam dixit ꝙ cæteri græci declamatores in hac cõtrouersia tanq̃ riuales rogati sunt.Docebat aũt Agrita ps iculta & scire illũ iter græcos nõ fuisse sentẽtiis fortibus ut scires illũ iter romanos fuisse.Snia quæ laudatur hæc fuit.

DAMOS CAMBRVS

DIOCLES CHARISTIVS. HERMACOTAS

rara snia dicebat sed arguta.& q̃ auditoré ꝺ[illegible]genté penitus afficeret.secuꝝ negligentẽ trãscurreret In hac cõtrouersia dixit BARBARVS dixit uulgarẽ sensum satis uulgariter elegantius hoc cõposuit.HISPO RO MANVS.placet uobis frugalitas mea.ꝙ patrimoniũ seruo.ꝙ acqsiui.duxi uxorẽ mature.semp dilexi:qd' ad oẽm me tutũ fabulã pstiti.illud affirmo.nihil tota uita frugalius feci.Rẽ ab oibus dictã celebertime SYRIACON VALLIVS.dixit.Fili quando uis desinamus.

Incipit controuersia decimasexta.

q Vidã cũ hẽret formosam uxorẽ pegre pfectus est.in uicinia mulieris pegrinus uercator cõmigrauit.illã appellauit de stupro adiecit pces.negauit illa.decessit mercator.testõ hæredẽ oibus bonis reliqt formosam & adiecit elogion.pudicã repperi.adit hæreditatẽ.reddit maritus.accusata adulteri ex suspitõe. PORTII LATRONIS.Quãq̃ eo plapsi iã mores sunt:ut nemo ad suspicãda adulteria nimiũ credulus uideri possit:tñ ego adeo lõge ab eo uitio iã patientiã egisti meã ne qs in me aut nimiaꝫ patientiã aut nimiũ stuporẽ arguat ꝙ tam seuerã q̃relam detuli. Non accuso adulterã nisi diuitẽ factã.ex ea domo reã ,ptraho in q̃ iã nihil meũ est.cũ ego tãdiu peregrinatus sim:nullũ piculũ terra mariq̃ fugerim.plus ista itra unã uicinia q̃ ego toto mari q̃siuit. post tantos ipuditiæ q̃stus.si taceã possum cõtendũ.hẽo in hac mea cã fuisse ut in accessionẽ patrimonii pegrinãdo cũ uxore certarim.Illud iudici mihi tormentũ est:ꝙ notata iudicio uero:ut multiplicatã dotẽ pdat plus tñ ex q̃stu hẽt.plus hitura est:q̃ q̃tũ dãnate pdendã est. Tantũ mistã diues amator effudit:ut post pœnã quoq; expediat fuisse adulterã q̃ pceperi uxori ,pficiscẽs. Scio cætera quẽadmoꝺ adolescẽs formosus diues ignotus in uicinia formose & in absentia uiri nimiũ liberæ mulieris cõmigrauerit quẽadmoꝺ assidua societate quotidianæ p diẽ noctẽ ꝙ libidinis exhaustis uiribus pierit iterrogate rumorẽ.uos itelligo iud.qd officii mei fuerit.poterã ego saluo pudore meo nihil de hæritate suspicari:in qua ẽt numen auctoris ab uxore dictus sum.ueni nihil aliud q̃ut fortunã meã q̃rar.nã cãꝫ melius uos nostis. Tps est iudici & uxorẽ marito credi.mulierẽ tam formosã amari potuisse.pudica forte sic amari ne solicitaret potuit. neq; est qd' dicat an meo arbitrio potũ. Frratis uos iudex si nõ maritũ ad solicitandã matronã putatis irritamẽtũ.spẽ corrũpẽdi q̃uis facilẽ q̃uis amabilẽ sensum si tantũ in formosa ſpari põt quantũ placere põt.Oẽs formosæ in se uniuersos populos cõuerterẽt matronæ qua esse aduersus solicitantis lasciua solet,,pdeat in tantũ ornata q̃tũ ne imunda quidẽ sit.hẽat comites eius ætatis qui ipudica.si nihil aliud in uerecũdia amoꝝ remouẽdi sit fera in iaciẽdis in tertam oculis aduersus officiosum salutatorẽ inhũana potius q̃ in uerecũda sit etiam in necessariã salutandi uicẽ multo rubore cõfusa.sic se in uerecũdiaꝫ pignori longe alte in pudicitiam est amore q̃ uero in hac seruandæ integritatis custodia nulla libido irrũpet.prodite mihi frontẽ in omne lenociniũ cõpositam paulo obscurius q̃ posita ueste unde exquisite i oẽs facecias sermone tantũ nõ ultro blandiẽtes ut quisq; uiderit nõ metuat accedere. deide miramini si cũ tot argumentis in pudiciam ꝓscripserit:cultu incessu.sermone.facie.aliqs reptus est qui ĩcurreret retia adulteræ:se nõ subduceret inter nũcium puto illud solicitari se arripi & denudari iussit. flagelia & uerbera & oẽ genus cruciatus poposcit:in plagas deterrimi mancipii uix ibecillitatẽ muliebris manus cõtinuit quotiens ꝙ nõ una re peregrinaretur questa est.nemo sic negantẽ iteꝝ rogat. Cũ uero q̃sta est apud quẽ indignata est abũde te in argumentũ pudicitiæ ,putuꝝ putas . si stupruꝫ tantũ negaueris qd' plærunq; etiam ipudicissima spe uberioris præmii de industria simulat qñ de iniuria tua uiro scripsisti.& ne in occasionẽ similis iniuriæ solicitudo tua pateret:maturiorẽ reditum rogasti & quanto decentius cõtumeliam penetraliũ meoꝝ uxoris epistola q̃ testamento solicitatoris cognoscerẽ. Miserrimus oĩs seculi maritus si cõtenta absentia mea etiam nũc iniuriaꝫ meam nescirem.si quod fecerit tacere uoluisset totiens solicitantẽ in istam faciẽ qua placere poteras cõuertisti nõ omne ornamentũ ueluti causam talis iniuriæ execrata es.quod proximũ est a ,pmittẽte rogata stuprum iacet.Inspicite adulteri censum ex eo impune si quod adulteris ædit si est aliquid quod nõ erit.Quid sigilatim oĩa percenseo:quicqd ego nõ emi in mundo tibi miser ut maritus cũ omni censu meo inter numera adulteri redeo.Sola mihi hæres esto.Quid ita habes iquit.scripsit cãs: quã cunq; semel appellassem cũ iterum tum tertio appellassem nõ corrupi.O nos nimiũ fœlici &aureo qd' aiunt seculo natos.Sic ẽt qui ipudicas quærũt:pudicas honorant oĩum bonoꝝ meoꝝ oĩs pecuniæ meæ sola hæres esto:quia corrũpi nõ potuit:qa tot solicitatoribus expugnari nõ potuit. qa taꝫ

fideliter pe[illegible]iã custodiuit.Tace paulisp̃r nomẽ auctoris.nunqd nõ testõ uiri creditis?nullã esse in uxore suspicaꝫ inꝺ[illegible]ha ter mutuũ eius amorẽ:aut certe ita creditũ iã moriturus tabellas occupe si uultis cũ muneribus meis ponere elogiũ ex testõ adulteri petendũ est.Sola hæres est:q̃uis aliena q̃is ignota tanq̃ quia pudica.qa incorrupta est.qd isti tã cẽsorio adultero nõ mater est? nõ soror nõ ꝓpinqua? nulla? aut q̃ ea pudica est.Idcirco.s.cũ tantis diuitiis pegrinas urbes in honore pudicitiæ icognitæ pambulat? Ille ubi natus est.nulla pudica erat.at illic ubi negociatus? q̃n illa nõ,pstituta erat uacuo testõ pudica hæres p errorẽ q̃sita est.ego adulterã arguo quã in matrimoniũ recepi q̃ eoĩs ex illa liberos p̃catus sum q pudicã mi libẽtissime credere. Adeo ne tam ad oẽꝫ patientiã seculi nos hẽtut aduersus q̃rimoniã uiri uxor alieno telo defendat? At Hercules aduersus externoꝝ quidẽ opiones speciosissimũ patrociniũ erat.ego uiro placeo:At ego si hoc in amorẽ scribẽdi recipitis in cõspectu uestro ita scribã.Vxor mea hæres esto.qd' pegrinante me adamata est.ꝙ hæres ab adolescẽte alieno ac libidinoso relicta est.ꝙ tã infamẽ hæreditatẽ adit,duobus uos testis in consilio mitto.utꝝ secuturi estis qd' ab alterutro absoluitur:an quod dãnatur a uiro. Munus pudicitiæ fructus est pudicã credi.& aduersus oẽs illecebras atq; oĩa deliniamẽta muliebribus ingeniis est uelut solum firmamẽtum in nullã accidisse fabulam.nouos fortasse.nõ in oĩum æstimationẽ occurrere:& horrenda multa deinde ac uaria daturus experimenta.fœmina quæ damnũ pudicitiæ quibus est atq; curandus est esse ac uideri pudicam.

Annei Senecæ oratoris & rhetoris sniæ diuisiõis colorꝝ cõtrouersiaꝝ lib.iii.finit.incipit quartus

I Nstatis mihi quotidie de Albutio.nõ ultra uos differã q̃uis nõ audierã frequenter: cũ p totũ annũ quinqes exiẽs:ut populo diceret:ad secretas exercitatiões nõ multi irrũperent.quos tñ gratiæ suæ pœnitebat.alius erat cũ turbæ se cõmittebat alius cũ paucitatẽ contẽplerat.Incipiebat.n.sedẽs.& si q̃ illũ ,pduxerat calor:exurgere audebat.illa intẽpestiua in declamatoribus eius phia sine mõ tũc:& sine sine euagabat, raro totã cõtrouersiã iplebat.nõ posses dicere diuisionẽ eẽ.nõ posses declamatioẽꝫ tanq̃ declamationi multũ deerat:tanq̃ diuisioni multũ superat.cũ populo diceret:oẽs uires suas aduocabat.& iõ nõ desinebat.Sæpe clamãte illo ter buccinauit.dũ cupit in oĩ cõtrouersia dicere: non qcqd debet dicit.sꝫ qcqd põt. Argumẽtabatur molestẽ magis q̃ subtiliter. argumẽta enim argumẽtis colligebat.& q̃si nihil eẽt satis firmũ oẽs probationes ,pbatoĩbus aliis cõfirmabat.Erat & illud in argumẽtatiõe uitium:ꝙ qõnem nõ tanq̃ partẽ cõtrouersiæ sed tanq̃ cõtrouersiã iplebat.suã executionẽ p numeros suos iplenda nõ est.qdni? sed tanq̃ accessio:sed tanq̃ sũma.Nullũ habile membrũ est si corpori par est.Splẽdor oĩonis q̃tus nescio:an in ullo alio fuerit.nõ lexis magna sed phrasis.dicebat.n.citato effuso cursu sed ꝓparata & tpalis illi facultas ut affirmabãt qui ,ppius norãt:nõ deerat.sed putabat ipse sibi deesse snias quas optie .POLLIO ASINIVS albas uiolabat.simplices aptæ.nihil occultũ.nihil insperatũ asserẽtes duo tales & splẽdide affectus efficaciter mouit.figurabat egregie.ꝓparabat suspitiose.Nihil est tã iniquũ q̃ manifesta ꝓparatio.apparet.n.subesse nescio qd mali.Idq; moderatio est adhibẽda ut illa sit ꝓparatio nõ cõfessio.locũ beate iplebat.non posses de uitio sermõis latini q̃ri cũ illum audires tantũ oratiõis cultæ fluebat nunq̃ se torsit quo diceret. sufficiebat.n.illi inquantũ uoluerat explicãdi uis.itaq; ipse dicere solebat cũ uellet oĩdere nõ hæsitare se in electione uerboꝝ.cũ præ manibus accupauere uerba ambiũt.ineq̃litatẽ in illo mirati nõ licebat splẽdidissimus erat.Idẽ res dicebat oĩum sordidissimas.acetũ & puleiũ & laternas philorotem spongias nihil putabat esse:quod dici in declamatione non posset.Erat aũt illa cã:timebat ne scholasticus uideretur.dum alterũ uitium euitabat:incidebat in alterum.his admissis sordibus non defendi sed inquinari.& hoc æquale omnium est.ut uitia sua excusare malint q̃ effugere. ALBVTIVS.eniꝫ nõ quomodo uideretur nihil detrahat ex superuacuo strepitu.hæc sordida uerba ad patrocinium aliorum afferebat.hoc illi accidebat inconstantia iudicii:quẽ proxime dicentem cõmode audierat imitari uolebat.Memini oĩbus illum rebus omissis apud Fabianũ philosophũ tanto iuniore q̃ ipse erat cum cõdiscipulis sedere.memini admiratione hermeotæ stupentẽ admirationem eius arescere.nulli fiducia ingenii sui & ideo assidua mutatio.Itaq; dũ genera discẽdi trãsfert.& exilis esse uult nudisq; rebus hærere.modo horridus & ualẽs potiusq̃ cultus.mõ breuis & cõcinnus modo nimis se deprimit ingenio suo illusit.& longe deterius senex dixit ætas ei nõ proderat.dũ semper studium eius eẽt nouũ:idiotis mos est inter oratorias uirtutes res ponere quæ raro procedunt. magno enim tẽperamento opus est.& occasione quadã & uirtute usus est.Sæpe illi bene cesit: sæpe decidit.nec tamen mirũ est si difficulter apprehẽditur uitio tã uicina uirtus.Hoc nẽo pstitit unq̃ GALLIONE nostro decẽtius.Iam adolescẽtulus cũ declamaret apte & conueniẽter & deceter hoc genere utebatur.Raro Albutio respondebat fortuna.semper optimo q̃uis pœnituisset audire libebat.audiret tristis solicitus declamator & qui de ditione sua timeret etiam cum dixisset usq; eo nullum tempus securum erat.hæc illum solicitudo fugauit a foro.& tamen unius figuræ crudelis euẽtus.Nam illi quodã iudicio centũuirali cũ diceretur iurisiurandi cõditio aliquãdo facta ab aduersario nduxit eiusmõi figurã qua illi oĩa crimina irrogaret.& placet.inqt tibi rẽ iureiurãdo trãsigi.iu-

ta.sed ego iusurandū dabo.iura p pattis cineres qui cōditi sunt.iura p patris memoriā.& executus est locū.quo pfecto surrexit.L.ARRVNTIVS ex diuerso & alia quidem conditionē:iurauit. clamabat albutius:nō detuli cōditionē.ille dixit.Arruntius instabat.Centuuiri rebus iā ultimis ne schemata de re? natura tollant.Arruntius aiebat tollātur.poterimus sine illis uiuere. Sūma rei hæc sūma Centūuiri dixerūt:dare ipsos scdm aduersariū albutii si iuraret ille.albutius nō tulit hāc cōtumeliā.sed iratus calūniam sibi iposuit:nunq amplius in foro.dixerat.n.hō sūmæ pbitatis qui nec facere nec pati sciret.habeo quare hi reges me domi audiāt.in foro cō uolo dico qdiu uolo & quis nō fateret deridebat illū in declamatoribus q schemata sine piculo dicebant nec in scholas. CAESTII mordacissimi hois cū in quada cōtrouersia dixisset albutius:quare calix si cecidit frangi tur.spongia si cecidit nō frangit.aiebat Cæstius.ite ad alium cras.declamabit uobis:quare turdi uolent.cucurbitæ nō uolēt.Cū dixisset Albutius in illo fratre q fratrē parricidii dānatū ex armata naue dimisit.ipo fuit fratrē in culleū ligneū.Cæstius eandē dictorus sic exposuit cōtrouersiā.Quidam fratrem domi a fratre dānatum nouerca accusante cum accepisset ad suppliciū ipo suit in culleu ligneū.ingēs risus oium.sed nec illi bene cessit declamatio.paucas enim res bonas dixit.sed cū scholasticis dixit:ut laudaretur:nemo iquit iponeret hos in culleum ligneū ut peruenīāt nescio quo terrarum ubi calices frangūtur.spongiæ nō franguntur.Ideo qui uelitis sententias potius audire q? ioc os.audire sententia in hac controuersia dictas.

Incipit controuersia decimaseptima fœlicissime:

Ortua quidē uxore ex qua duos filios hēbat.duxit aliā.Alteq ex adolescētibus domi pricidii dānatum tradidit fratri puniēdū.ille exarmato nauigio ipo suit.delatus adolescēs ad piratas archipirata factus est.postea pater pegre pfectus captus est ab eo.& remissus in patriā abdicat illū. ALBVTII SYLI. De fratre nec iudicare audeo nec loqui. Vno noie gratias ago & gratulor q patrē seruare potuit mori iussus tanta tēpestate cōfusus neq? æstimare qcq neq? dispicere potui.plura timui cria pater fortuna torquēte q? quæ uideris ipse nosse idicabo solutū mihi fratrem tradideris an alligatū nescio.quantū ad meū stuporē attinet:etiā fugere potuit.nec satis meminēram tale ministeriū an pœnā eē uoluisses. Vindictā an parricidiū in sui fratrē culleo iubes.nō possum pater nō ignoscis:an nō credis? ego contēdo nec te qdem posse. Siqs tibi dixisset tyrānus ueni tuis manibus filiū insue.in hoc opere potes oculis tuis.potes manibus uti? potes audire inclusi filii gemitū? si potes:timeo ne innocentē dānaueris:si nō potes qd frater in fratrē nō possit? patrem restam dedit.qd incusas q? ipunitatē fratri dederim? in quo facto consiliū meū uictū sit a me frater ut uiueret nō ipetrauit.ut fugeret nō ipetrauit.nihil aliud ipetrauit q? ut aliter q? in culleo morereť.cām malā habeo:ut inter fratres ubi spes? in gubernaculo nulla est.in remigio nō est. Hæc est in comite. nemo reptus est naufragii comes.in uelo? in arte? oia pene instrumenta circūcisa sunt.adminiculū in spe nullū est.patri sum excusandus? at fratri.de filio tuo hoc respondeo q?diu in primo solo morari licet:cuius est ,piectus in mare.qcquid post exiliū & naufragiū uel facit uel patitur ab oi fœdere uitæ cois abstractus pœnæ eius ps nō est.nequitiæ opus est.sed aliis q?rentibus te ipsum testē dabo nō esse pirata. Ego illi terræ.ego lucis conspectū.ego ēt mortis hūanæ facultatē abstuli.fortuna ipsa q? emiserit eius est.nihil tamē illi p?ter mare relinqtur. Moriendū est mihi.pater iussit. neq? ego te deprecor:ne moriar.nec tibi licet non facere qd iussus es.hinc patrē iratū & fratrē moritur? arbitriū pietati tuæ necessariū suscipe.Sanguinē meū patri refer.culleū mihi remitte.uolo mori.sed pura manu tua hoc tuæ pietatis munus ad iferos referā.licuisse mihi per fratrē aliquē q? pricide mori. ASINII POLLIONIS. Aequas mihi præbete aures.dabo uobis ēt dānatū absoluendū.aiuit iquit frater.nō credo.seruauit inqt me.fecisti ut crederē. Hæc est sūma rer? gestar?. In ea domo in qua facile parricidiū creditū est ego fratrē occidere nō potui.fratre patrē. Quid mihi cū ista tabula? semel mori uolo. Q. ATERII. Emicabāt densis undiq? nubibus fulmina & terribili fragore horridæ tēpestates abscōderāt diē:ibres undiq? & oia ,pcellis seuientia.expectat inqt parricidā mare.itumuerat subitis tēpestatibus mare.iustis quoq? nauigiis horrendū.fateor fateor dixi fratrē tibi si inocens est fortuna cōmendo fragmentū infœlix etiā nauigaturus omen. Quod siqs gubernator uidisset uitē suum abstulisset.naufragus e littore emittitur. MARCELLI ESERNINI. Habes inquā frater si innocēs es nauigium.si nocens culleum.nō feci parricidium.& q? facillime erramus homines. factus? putaui deliberatum an patrē patri fratrem inquit. TVRRINIVS in domo parricidium facies inuenire etiam locum a naufragis nauigium. ARGENTARII: quod iusseras factum est. periit frater. Viuit inquit.& me dimisit.bono argumento probatur uiuere. Vtrasq? ad cælum manus sustulit. Si mihi unquam impie cogitaui patrem meum etiam damnatus diligo.si immortales uerum iudices adeste si alter sentiret infœlicia sibi imprecatus est maria.sic nauem suam rexit. BLANDI. Latebat i littore nauigium quod etiam integrum & infœliciter uexaret. Credam parricida nō sit. O mihi nō ferrum sentienti cum animo pariter excidit.torpent manus. & nescio qua perturbatione tenebræ stupentibus offunduntur oculis. Intellexi q? difficile esset parricidium facere: etiā quod imperaret

pater.ita mihi. Quæ sola miseros i domo nostra respicis fortuna succurras.ita mihi cōtingat aut honeste dicere aut mori. a ex domo nostra [illegible] ultimus reus ille iurabat:meliorē se nouercaq? habuisse q? fratrē. CORNELII HISPANI. fateor uolui occidere. sed tunc intellexi q? difficile eēt parricidiū. ego inquit occidere patrē uolui.ne nunc quidē possum. pr? noster nauigauit sereno die.tráqlo mari? auspicato itinere.integra naui.quid hoc est? nauigauit dānatur fœlicius q? qui dānauerit. Vade inquit,patrē te habere mihi nō licuit habebo patrociniū.reuertere. Magnū pietatis argumentum.filio carus pater etiā post suppliciū utrū uobis uidetur inocētiā apud piratas didicisse. ARELLII FVSCI PATRIS. Potuit patrē occidere:& quē testē timebat abdicatus a patre. quo me cōferā in mare? nō possum .iratos hēo piratas.cū traditus est mihi pater impatūq? ut sumerē suppliciū: si qua est fides tentari me putauit:an possem parricidii facere. PORTII LATRONIS. Perieras pater nisi in parricidiā incidisses. TRIARII. in naufragio nauigabat.pax est quod nō occidit patrē: imo etiā integra naue dimisit patrē resolutis cōpagibus infœlix oē nauigationis.insue me culleo. certe sentiā maria.nō ea uidebo. Scio quoq? uela nunc.fecerūt sinus & armatas classes naufraga pcesserat ratis. sciret nauigare qui seruaturus eēt patrem etiā pirata dici? .iteq? falso crimine mala audit. CAESTII PII. Erat nauigiū.imo fuerat.sed adhuc crudelis & ptinax nouerca post oia deuicta nihilominus sæuit.maria iā quiescūt.prædones iā miserentur.irati iam parcūt.ibamus præter sepulchrū matris.ille mortē timens ego scelus expecta te uideā.fortuna nobis obiiciet scelus.iacebat nauigiū per uetus &attritū salo uix unius capax aiæ. Veni ad uos uictoriā pulchrā petituras ut probē me parricidam. Non occidisti inquit fratrē nouerca.audiui iucūdissima uoce:fateor me peritura.occidi frēmtuus sum pater.si hoc ,pbetur ipo sui i exarmatā nauē.nō est occidere. Nouercæ quidem nunq? satis priuignus occiditur. Multas rer? natura mortis uias aperuit.& multis itineribus fata docuerunt. & hæc est cōditio miserrima humani generis:quod nascitur eodē mō.multis morimur,laqueus. gladius.præceps locus.uenenū.naufragiū.mille aliæ mortes insidiantur huic miseriæ aiæ. & hoc occidere uocatur sed diutius. Siqs nunc stat in turba & hoc dicit:huic qsquam parcat:qui fratrē suum occidit.& occidisse se ,pbat? Cōponis in domo parricida.alter ministerio.impositus est in nauē frater:qualē nauem scitis nihil eē periculosius:q? etiā istructa nauigia parua materia se iungit fata. Quod si uero nō rudentibus cōmittatur:illa anima nō uelis:nō gubernaculo defenditur.exarmata nauis & utroq? patēs latere.imponitur miser in naufragium nauigiū per se pessum ituro pondus insuit. Ecce nauē diuinitas armat.subito uisa fūt uela.subito nauis cœperit & regere se& attollere. Magnū est præsidium in periculis inocentia. Sæuū mare inuoluitur.,pcellæ spumante impetu latera nauigii urgēt.pulsat undiq? nauis periculis.innocētia tamen tuta est. O maria iustiora iudicis. O mitiores ,pcellæ patre quā effecistis animā. Nec hoc tantū diuinitus gestum ē q? peruenit in tutus in portus.excipitur classe prædonum.habeat pater mentē nauigandi. capietur iudex ut illū pœniteat sententiæ suæ. Dānare me nouerca parricidii potuit.parricidā facere nec dānādo quidem potuit. Cognosce innocētiam meam in mari.quam domi noluisti cōplexu. oculis,pscutus est sic patrez parricida dimisit. IVNII GALLIONIS. Multa nō agnosco,frater domi damnatus est.ego in publico.illi obiectum est q? parricidiū fecerat.mihi q? nō feceri ille negabat.nouo patrocinio utendū est.fratrem occidi in ea domo in qua parricida dānatur.hæc innocētia est. Video uos inuitos audire hoc genus defensionis.malo itaq? uobis innocenté probari q? patri.fratrem non occidi.nō potuit fratrē occidere.idē timuimus.idem doluimus.idē sleuimus.eundē patrem habuimus.eandem matrem.eandē nouercam.mitioris natura pectoris sum.mollioris animi. Non idem oibus mortalibus natura tribuit ingenium.animus meus durior est.illius clementior.apud piratas quoq? inuenitur qui nō possit occidere.putas me dicturum ne alius occideret. Si mater nostra uiueret:puto illi tradidisset.quod primū fuit mihi tradidit.utrum uobis uidetur per manus patris puniri filium uoluisse:an allegare priuignū? pudet me patrocinii mei. Timeo ne cū cœpero narrare qd fecerim:dicatis certe negabas te posse hominē occidere. MVSAE. Traditus est frater puniēdus mihi potissimum.quo istud propositō pater feceris apud plæroſq? disputationem habet. Ego si quid mitius illo tempore uoluit.nō intellexi.imposui multum recusantem & in sui culleo postulantem. obiicis mihi molliorem animum.mitior est plusquam debet.alius seuior est q? necesse est. mediis alius affectibus inter utrunq? positus.totus in sua potestate est. Quidam & accusare & damnare possunt & occidere.quidam tam mites sunt:ut non possint in caput ne testimonium quidem dicere. Non possum hominem occidere.hoc uitium & apud piratas inuenitur. Alii uiuere sine reipu. administratione non possunt. aliis in priuato latere & extra omnem inuidiam secessisse præcipua tranquillitas est. Aliis non potest persuaderi ut matrimonio obligētur. Aliis ut careant. Sunt qui castra timent. sunt qui cicatricibus suis gaudeant. In tanta morum uarietate uidere quantulum sit quod excusem.non ambitioni:non inertiæ ueniam peto. Misericors sum non possum occidere hominem.gratūlare pater naturæ meæ.nūquam eiusmodi filius parricidium faciet: hoc uitium a te traxisse uideor:an non putas misericordem qui quem damnauit fratri puniendum dedit? Centurio luculi Mithridatem non potuit occidere. dextera simul ac mente languit. proh bene Iuppi-

ter mithridatē q̄ nō parricidā.POMPEI SYLONIS.Gaude pater neuter filius tuus parricidiū fecit dimisi nō portū naufragū.Vis pater scire accusator nequior sit an reus? Conuince in alterā nauem nouercā,illa faciat uotū.precetur si nemine innocentē accusauit.si priuignū imerentē nō oppressit in eos piratas incidat qui nesciant captos dimittere.ALTERA PARS MVSAE.Parricida meus in mari regnat.SEPVLLII BASSI.Negandū parricidam fuisse quē scis parricidā fuisse.GAVII SABINI.Facinus indignū parricida dānatus post pœnā potuit dicere patri suo morere. DIVISIO LATRO in has questiones diuisit.An licuit illi qd iubeat pater facere.Non licet inqt fratrē necare.ille dānatus erat,nō ex iudicio publico ceciderat.ignosce.diligētior sum:cū uideā hoiem tā facile dānari.Timeo ne qs me parricidii postulet facile est si dicēda sit domi causa:etiā nocēs absolutione sperare potero.in foro qd respondebo? occidisti fratrē parricidā me quoq; uocāt q̄ nō affui reo.sic licuit an debuerit nocēs est iste.sed mihi frater est.naturæ iura sacra sunt. quid de me iudicaturus ē si fecero? puto difficulter postea in me pricidiū credes.etiā si debuit parere patri:an ignoscendū sit illi si nō potuit.Fatebor inqt quod forte offensuæ sit.patri parere nolui.fratrē occidere non potui. abortæ sunt subito tenebræ.diriguit animus.sublapsum est intercepto spiritu corpus.nō possū fratrem occidere. pone hoc loco piratā.nō poterat quidā occidere hoiem tantū nō possunt,quorūdā aduersus hostis deficit manus.fratris quoq; beneficiū nō est tam magnū pater q̄ magnum putas. Nō ille te uoluit occidere sed nō potuit.Nouissimas illas partes fecit:quis nō occiderit.si tamē potuit damnatū.an abdicari non debeat.dicit eni pater:si nō poteras:negasses.& misisses ad me non posse te.Hoc loco latro dixit rem ualde laudatā.dixisses inquit te nō posse,ita ut nesciebas . putasti me posse occidere? qd ergo si loquebaris tam unū parricidii condēnasses.deide puniuerit fratrem. hæc descriptio supplicii quod dixit grauius etiā culleo fuisse.& adiecit hoc die illū pœnas dare inter barbaros inclusum pro quos necesse est illis patre populari capere.sed ne per illos quidē necesse est parricidium facere.Hac diuisione usi sunt qbus placuit & illius causam defendere.iter quos & GEMINVS VARVS fuit quia aiebat adolescentē optimā causam habere:si nō occidit fratrē etiaz nocentē.meliore tamē si nō occidit innocentē.Partitā aūt materiā facit erga has qōes Geminus & quibus idē placuit. An abdicari nō debuit etiā si nocentē fratrē nō occidit.hic dicit:nō licuit,nō debui:nō potui. An innocentē nō occiderit:Bellā rem geminus hoc loco dixit cū cœpisset p ois numeros fratrē tanq̄ reū defendere.Dicet inquit aliquis tamē sero defendit,nō potui citius.hodie primū res in forum delata est.Nouissime:an etiā nocentē satis punierit. De colore inter maximos & oratores & declamatores disputatum est:utrum ne aliquis deberet dici in nouercam an non. P.CASENVS ET ALBVTIVS & præter oratores magna hoꝝ rhetoꝝ m manus in hac partē transuerant & qui in nouercā inueherentur fuerunt.& illi qui nō quidem palam dicerent:sed per suspitiones & figuras:quā rem nō probat.PASSIENVS & aiebat minus uerecundū esse aut tollerabile infamare nouercā q̄ accusare.Quidā principia tantū habuerunt in sua potestate.deinde ablati sunt impetu.Excusatus est etiā in malū colorē incidere q̄ transire. LATRO illuz introduxit colorē rectum i narratione:quo per totā actionē usus est,nō potuit occidere.& cū descripsisset ingenti spū tituban/tē & interrogatione fratris occidēdi cōcidentē dixit.Nouerca aliud q̄re in priuignū tuū crimē :hic parricidiū nō pōt facere.CAESTIVS colore alio usus est.Transibamus inquit secundum matris sepulchrū.inuocare cœpit manes eius:motus sum.Et puerili sensu colorē trāscurrit:qd faceres inqt, occidere pater iubebat:mater uetabat.& cū colorē dixit,hæc mecū cogitaui:nō est ipatuz ut manu occidere:nō ut laqo.nō ut mari eligere supplicio genus libet est.FVSCVS ARELLIVS hoc colore usus est.Tentari me a patre putaui.uno inqt supplicio alteꝝ filium puniri,alteꝝ experiri uult. ALBVTIVS in argumētis plura posuit.& oēs fere colores cōtrectauit.In narratione hoc colore usus ē & dixit hoc unū mihi presta beneficiū,sine me tanq̄ parricidā mori. ARGENTARIVS nō tanquā frater eē̄m sed huius cōsilii inuētor dixit.Cogitaui qd facerem,Tandē iueni quo pricidiū uindicarē sine parricidio.PASIenus hoc colore usus est.Nō putaui patrē utiq; uelle occidi filium. Videbatur mihi oia misericordiæ adiumēta pparasse.quod domi cognouerat,qd iter suos . fratri inq̄ tradidit age si patrē uoluisset:cui tradidisset.POLLIO ASSINIVS dixit in nouercā.itaq; illo colore usus est.Cogitaui mecū qd liceret qd oporteret,si tantū inquā nefas cōmissum est:nullæ meæ pte sunt ad expiandū seculū.Triūuiris opus est:comitio carnifice tāti sceleris.nō magis priuatū pōt eē suppliciū q̄ iudiciū.MARCELLVS dixit ita.Si iste parricidiū fecit:iō & ego faciā? & illā q̄ supra sē tentiam retuli.habes inquā fratē.VARIVS GEMINVS & ipse dixit.Nolui occidere:egregie inq̄ nouerca inter priuignos diuisit odiū.alter alteꝝ aggressa est.alteri parricidiū obiicit.alteri mandat. & hanc illum figura defendit in narratiōe.Interrogaui fratrē:apud quē ptorem cām dixisti ? apud nullum inqt.quis accusator fuit? nemo.quis testis? immo qui testes? uni enim etiā de minore scelere non creditur.nemo inquit.quis de te pnunciauit? nemo.quid porro inquit? ego si reus fuissem: ad te non misissem.SEPVLLIVS BASSVS hoc colore usus est.Non habui parricidæ instrumēta. nō culleum.nō serpentes.parricidā tamen in maria proieci.HISPANVS duro colore usus est. hoc inquit suppliciū tanq̄ grauius elegi.qd iste inquā iſuetur.& statim omnē sensum supplicii effugiet.

imo solicitus pēdeat.& qd nē insuti quidā pricidæ patiūtur:ipse pœnā suā spectet.nihil spet.timeat poia.peius debet q̄ cæte.Pricidæ mon.a pē dānatus ē. Et hoc colore p totā declamationē usus, ut diceret:hoc se tāq̄ grauius elegisse.ñ displicebat color ipe prudētib⁹ q̄tā spē hūit absolutōis :si nec paruit nec peperit. ATERIVS hoc colore usus est.Dii mecū disputaui.parricida est:quē nō testis p bauit? nō iudex coarguit.quid ergo? inocens quē cōdēnat pater.Iuueni æque pœnā simillimā reo mersā.nō tamē ex toto perditā ratē.q̄ uel punire fratrē posset uel absoluere.TRIARIVS & ipse q̄si sniam de fratre ferri uoluisset egit.& dixit.Tandē ad cælū manibus leuatis:qcqd est inq̄ qd terris iperat qd regnat ,pfundo.quicquid ex sublimi res spectat humanas inuoco damnatis alio cōmittitur dii iudicate post patrem.hæc sententia dicebatur ex græco translata.sed græca corruptior est.

A parte patris q̄ ab Archipirata dimissus est sic. CAESTIVS pœnā inquit putauit mihi hāc eē mortē grauioré & sic posuit in narratione.rogabat ut occideret.nō impetraui.VARIVS GEMINVS ait.in hoc me dimisit.non me quia uolebat saluū esse sed ad patrocinū suum ut quia nō nunc occiderat uideretur nec aſi uoluisse.LATRO dixit.qs pro uno me miserior est qui uitā parricidæ debeo.DIOCLES CHARISTIVS eleganté sensum in pœmio posuit,p adolescente cum diceret cās se abdicationis nō inuenire,luxuriæ se occasionē non huisse picidiū sibi nō obiici.& cōtra reos se minime laborare.fortasse inqt q̄rit q̄ captū nō redemit.

& cū tractaret in ultima parte debere patrē esse uitia liberorum,utiq; in unico adiecit

ARTEMON in descriptione tēpestatis laudatus est.& belle accessit ad eā

& cū de ipso nauigio

diceret:pulchre cœpit.

& ultimā descriptōi suæ sniam

proposuit.

& ad patrem narrationis eleganter transit.

GLICON dixit.

Soleo dicere uobis Cæstiū latinoꝝ uerboꝝ inopia hoiem græcū laborasse:sensibus abundasse.Ité quotiés aliquid describere ausus est.totiens substitit.utiq; cū se ad imitationē magni alicuius ingenii dixerat sicut in hac cōtrouersia fecit,Nā in narratione cū fratrē traditū sibi describeret:placuit sibi in hac explicatione una & in fœlici.Non erat cōcubina & oīo iud.canentia syderibus muta erāt, MONTANVS IVLIVS qui comis fuit,quiq; egregius poeta aiebat illū imitari uoluisse Virgilii descriptionē.Nox erat & terras aialia fessa p oēs.Alituū pecudūq; genus sopor altus hēbat. At Virgilii imitationē bene cessisse qui illos optimos uersus Varronis expressisset in melius.

Desiderāt latrare canes.urbesq; silebāt.Oīa noctis erāt placida cōposta quiete.Solebat Ouidius de iis uersibus dicere:potuisse fieri longe meliores:si secūdi uersus ultia ps abscideret.& sic desineret:oīa noctis erant.Varro quē uoluit sensum optie explicuit Ouidius in illius uersum sensum inuenit.aliud.n.intercisus uersus significaturus est.alius totus significat.

Incipit cōtrouersia decimaoctaua. De moribus sit actio.

Opiliū parricidii reū Ci.defendit.absolutus est.proscriptū Ciceronē ab antonio missus
p occidit Popilius.& caput eius ad antoniū retulit.accusatur de moribus. BASSi SEPVLLII.Si accusasset Ci.popilū uiueret.occidit Ci.popilius.Puto iā creditis occisum ab isto patrē ut uno ictu pereat.tantū dabo ,p Cicerone:si liceat pacisci.GABII SABINI.quod unū potuimus effecimus:ut ueniret tēpus quo popilius Ci.desideraret.Popili potes inqt Cic.occidere.potes uel patrem PORTII LATRONIS.Prorsus occisurus Ci.debebat incipere a patre.Anto.inquit me iussit.nō pudet te popili? imperator te tuus credidit posse parricidiū facere.abscidit caput.amputauit manum.efficit ut minimum in illo esset crimen:q̄ Ci.occidit Facinus indignum.fœliciſſime licet cedat actio.id solum efficiemus:ut qui occidit Ci.tantum erubescat.Proh dii boni occisum Ci. & caput eius humerotenus recisum.ALBVTII SYLII. Cæde ceruices tanti uiri. & humerotenus amputa caput:idem nunc.& nega te parricidam.hoc unum tantum fœliciert fecisti q̄ ante occidis pa-

trem q̄ ciceronem. Facilius pro paricida iud. mouit q̄ pro se cliente. Ad nos hoc patroni exēplū pertinet. Nullos magis odit popilius q̄ quibus plurimū debet. V dicunq; eius iudi. qui in istū reū sed. ratis & qd pœniret absoluisse. ARGENTARIVS. Impius est. ingratus est. audeo dicere parricidi sensit qui defenderat. respice fo . hic sub Cicerone sedisti. respice rostra. hic sup Ciceronē stetis. Quantū eloquētia tua Ci. potuit? popilius de moribus reus est. abscidit ceruices loquētis, hæc ē ab soluti clientis post longū tēpus salutatio. Parce iam queso popili. Nihil tibi nisi occidendū. Ci. mā dauit. duo fecit parricidia: quo alterum audistis, alterum uidistis. CAESTII PII. Si dixero ifamis adolescētia turpis est: infamis puericia turpis est: respondebit iā ista Ci. defendit. Non pudet popili accusator tuus uiuit. qd tā cōe q̄ spiritus uiuis? terra mortuis? mare fluctuātibus? littus eiectis? Parricida sic etiā tu peristes. FVLVII SPARSI. Nō credidisset popiliū fecisse antonius: nisi in mentem illi uenisset: illū & paricidiū fecisse. facinus indignū a me defenditur Ci. cū popilium Cicero defendit. MENTONIS. Nō magis qsq̄ alius occidere Ciceronē potuit p̄ter popiliū: q̄ nemo popiliū preter ciceronem defendere. pridiem quē uiuus negarit Cicero: occisus ostendit: fortunā ciceronis. Antonius illum, pscripsit qui accusatus est. popilius occidit qui defensus ē. Si dānatus eēs carnifex te culeo totū insuisset. Video quid respondeat. Non credet antonius occisum ciceronem a popilio minus ei signū attulerit. TRIARII. Præsta Ciceroni quod, ppinqui Catilinæ. quod amici Verri prestiterūt. Proscriptum transi. ne a mortuo quidē manus abstinet. iaceret occisum. Popilli hoc parricidium tertiū tuum est. POMPEII SYLONIS. Nunquid magis exonerare te potis: psta Ciceroni quod Antonius. CORNELII HISPANI dic antonio: ego istud scelus facere posium & patrē occidi. Securi aūt amici Ciceronis postq̄ ad illum popilius missus est. ARELLII FVSCI PATRIS. Potuisti Ciceronē occidere. At q̄ bene persuaserat nobis Cicero: parricidiū te facere nō posse: occidisti tu Ciceronē loquentē. nunquid inquit & aliquis ex tuis uenerat in dex: an nemo Ciceroni timēdus qui cū populo uenit. Q.. ATERII. qui modo in italiā humeris relatus est nūc sic a populo referī, p posito in rostris capite Ciceronis cū unius mœtu oīa tenerentur: gemitus tamen popili liber fuit. IVLII BASSI. Proscriptus inquit erat Cicero pater certe tuus, pscriptus nō fuit,. BLANDI Dii manes popilii senis patris & inultæ Cicero te persequūtur animæ: ut quē negasti parricidam sentias. CAPITONIS. Deduxit ad uos reū omniū quos terra sustinet nocentissimū. ingratū. impiū percussorem. bis pridiem: nec tamen timeo patroni uiderint: ne a popilio quidē post beneficium occidatur: nec damnationem quidē despero. Non enim a Cicerone nō defenditur. timeo ne causæ nō satisfaciā. Maior causa est: occisum a popilio Ciceronē quæri: quā fuit aliquādo probare nō occisum patrem. Ciceronē quisquā potuit occidere: qui audiit? Minturnēsis palus exulem Mariū nō hausit. Cimber etiam in carcere uidit imperantē. prætor iter a conspectu exulis flexit. Qui in crepidine uiderat Marium: in sella figutauit. Non possumus de popilio quæri. eodē loco patronus habuit quo patrem. Pompeius terratum marisq; domitor. Hortēsii se clientem libenter confessus est. Hortēsius bona pompeii nō pompeiū defenderat. Romulus horum mœnium conditor & sacratus cælo parentes nō tantam urbē fecit quantā Cicero seruauit Metellus in Vestæ æde extinxit incendium. Cicero Rōæ glorietur. Hannibal Scipio. Pyrro Fabritius. Antiocho alter Scipio. Persæ paulus. Spartaco Crassus. Sertorio & Mithridate Pōpeius. Nemo hostis Catilina propius accessit. sert appensū conto caput. & defluente sanguine hunc ipsum inq̄nat locum in quo p popilio dixerat. BVTEO / NIS. Quantæ fuit eloquentiæ probauit ab eo nō occisum patrem: a quo occidi poterat etiam Cic. MARYLLII. Si inimicus essem patronis: optarē ut reus absolueretur. Turpe iudicium in ea ciuitate Ciceronē non defendi: in qua defendi etiam potuit popilius. Popiliū pauci ex historicis tradiderūt interfectorem Ciceronis. sed hii quoq; parricidi reum a Cicerone defensum. Sed in priuato declamatoribus placuit: pricidii reū fuisse. Sic aūt eum excusat tāquā defendi non posset: cum adeo possit absolui: ut nec accusari quidem potuerit. LATRONI nō placebat illum sic accusari quomodo quidam accusauerunt. Obiicio tibi q̄ occidisti hominem. q̄ ciuē q̄ senatorem. q̄ consularē. q̄ Ciceronem. q̄ patronum tuū. Hanc enim rationē non aggrauari indignationem sed fatigari. statim illo uenienduꝫ est ad quod properat auditor. Nam in reliquis adeo bonam causam habet Popili? ut detracto eo q̄ patronum occidit: nihil negocii habiturus sis. & patrocinium eius est ciuilis belli necessitas. itaq; nolo per illos reum gradus ducere: quos potest utius euadere. licuit enim in bello & ciuem & senatorē & consularem occidere. nec in hoc crimen est q̄ Ciceronē sed q̄ patronum. LATRO accusauit illum de moribus. primū q̄ sic uixisset ut causam pricidii diceret. deinde q̄ patronum suum occidisset. & fecit has questiones: an posset eo nomine accusari: absolutus est. siquis inquit hodie uolet me parricidii postulare non poterit: quomodo quod crimē obiici nō potest: puniri potest: an in bello ciuili acta obiici nō possint. honeste dixit cū hunc locum tractaret. VARIVS GEMInus. si illa inquit tēpora in crimen uocas: dices nō de hois sed de reip. moribus. si potest qd ciuili bello actum esse obiiciant. hæc obiici debeant. Hanc qōnem in illa diuisit. An etiā si necesse ei fuit facere. non sit tamē ignoscendū. Ad quædam enim nulla debeat necessitas cōpellere hoc loco LATRO dixit sūmis clamoribus: ita tu popli si Antonius uixisset patrē tuū occideres. Deinde an

non fuerit ei necesse, potuisti excusare te. potuisti p̄mittere aliquē ad Ciceronē: ut sciret & fugeret necesse certe nō fuit: manu caputq; pcidē[illegible] Colorē p Popilio Latro simplicē habuit. necessitate coactū fecisse, & hoc loco illā sniaꝫ dixit. miraris si eo tpe necesse fuit Popilio occidere quo Ciceroni mori? ALBVTIVS dixit. in pœnā Ciceronis electū amicissimū Cice. q̄si exprobraturus. p hoc illi suā fortunā eēt. molesti iqt ferret se a Popilio occidi: q̄ occidi. MARCELLVS ESERNINVS Eū dem colorē aliter induxit Cogitabat inquit Anto. secū. qd Ci. excogitabo suppliciū? occidi iussero. oli iā aduersus hūc mœtū emuniuit animū. scit mortē necimaturā eē cōsulari nec miserā sapienti fiat aliqd noui quod nō expecta. qd nō timet: nē indignabitur ceruicē hosti porrigere. indignabit? clienti. popiliū aliqs uocet, ut sciat: q̄tū illi defensi in rep. p fuerint. SYLO POMPEIVS hoc colore usus est. offēdebatur inqt pscriptione. & quædā libetius loquebat. nō miror. Ciceronis cliens est tā to magis occide Ci. tuū. Et dixit nō suæ instrmitatis sniaꝫ. Vterq; inqt sed diuerso genere punitus ē Ci. pscriptio fuit occidi mea occidere. MARILLIVS præceptor nr̄ sic narrauit. iussit inqt iperator. iussit uictor. iussit q̄ plcribebat. ego illi negare qcq̄ possē: cui nihil negare poterat resp. BLANDVS hoc inqt loco uolui me excusare. dixi Ci. me defēdit, respōdit. scio me accusauit. l. ergo ut sciat plus sibi Antonii accusationē nocuisse: q̄ Popilii defēsionē profuisse. BVTEO hoc colore uocet inquit ille Ciceronianus. ille cliēs. amicus. excogitaui quō Ci. sua p̄ret manu. CAESTIVS hoc colore durissima inqt militia in Antonii castris fuit. ob hoc ipsum q̄ Ciceronis erā cliens. difficillimæ mihi expeditiones dabātur Tunc quoq; uocatus sum q̄si ad pœnā. l. inqt occide Ciceronē. nec credā iqt nisi atruleris caput. magisq; admiratus est potētiā suā. q̄ Ciceronē Popilio non licebat occidere. FVSCVS ARELLIVS hoc colore usus ē. Antonii se partes secutū: ut siqd posset Ciceroni, pdesset, facta, pscripitiōe ad genua se Antonii, pcidisse. depcatū se p Cicerone. offensum Antoniū dixisse. eo magis dixisse: occide quē mori nō uis. Hic color displicebat PASSIENO qa ad te tēstē ducit. nā si hoc fecit Popi. nō tātū qd defēdat nō hēt: sed habet quo glorieꝫ. HISPO ROMANVS uehementi colore usus est & duro. P fonū. n. Popilio dedit & dixit, aliter se cām acturū Popilii aliter Antonii p Popilio dicturū occidere nolui. coactꝰ sum, p Anto. dicturū occidi Ciceronē oportuit & dixit locum: aliter nō potuisse peccare rēp. q̄ si ille. turbator ocii repu. sublatus eēt. Solus ex declamatoribꝰ in Ciceronē inuectus est. qd ille inquit cū antoniū hostē iudicaret & oēs antonii milites nō intelligebat se & Popiliū proscripsisse? Hic color prima facie aspior est. sed ab illo egregie tractatus ē. VARIVS quidē minus dixit. Cū iperasset mihi antonius passus sum: ne aliqs. P. Clodii mitteretur qui contumeliis afficeret anteq̄ occideret & uiuū laniaret: ARGENTARIVS dixit. Vocatus ueni. post proscripscionē antōius terribilior erat factus ēt suis. Iussus sum Ciceronē occidere. qd facerē? Non parere uno modo poterā si me occidissē: hoc nec Cicero poterat. A parte accusatoris illo loco quo Popilius uenit nemo nō aliquid noui uoluit dicere. LATRO ait. præcluserat fores. nemo ad pscriptum recipiebatur. Popilius ut uenit admissus est. CAESTIVS dixit. Vt renūciatum est Ciceroni ait: Popilio semp uaco. HISPANVS CORNELIVS fecit ēt querētē Ciceronē. Popilii tū fero? ALBVTIVS dixit. quid est Popili? & quid tuto lateo? nunqd mutandus est locus inepte ab idibus? PAVLVS quidē induxit Ciceronē: tū maxime Popilii orationē legentē. & MVRRHEDIVS non ē passus hāc controuersiā trāsire sine aliqua stuporis sui nota. Descripsit. n. ferētē manū & caput Ciceronis Popiliū. & Popilii manum dedit? Popilio quāto aliter reus Ciceronis: & tenebas manus eius?

Incipit decimanona controuersia fœliciter.

Et abdicatus cōprehēsus a patre in secreta domus parte medicamētū terēs: interrogatus: qd eēt: dixit, uenenū. & uelle se mori. & effudit. accusatur parricidii. CAESTII PII dic qd cōmisi? ne cicerte secreta te fallūt, dimittā te, te intelligitis cui parueri dic qd ante cōmiserī: nisi forte couētus es reo cōmittere parricidiū. parricidiū parricidæ nihil ARGENTARII. Volo mori qa reus sui. qd ergo mori. reus uiuet. uiuet q̄ a sordidatus assidebit pater. Reuertar ad uenenū. quando in iniqua fortuna nullo me picolo defungi semel passa ē. ALBVTII SYLII q̄re ego nō moreris? Nō iuuat me mori. si quē aliū iuuet ut interuenit in alias cagitationes. abi ergo q̄si tam infœlix fuit ergo q̄si me magis odit, q̄ ego miser memet cœpi. VARII GEMINI. Ter inqt abdicatus es. uideris mihi pī obiicere: q̄ tādiu uiuā. q̄ pro me loquor. Nolite mirari, tā iracūdū est innocentibus mori q̄ miseris defēdi. CORNELII HISPANI. Scio quosdā piclitātis illa iactare, nunc primū causā dico. hic ego dicere nō possum: iterū reus fui: nec dubito: qn uobis in odiū uenerim: cū ipse me oderim. PORTII LATRONIS. Ter causam dixi. accessi ad hæc supplicia mea. uenenū teneo: hoc si tibi satis nō est. uiuā. ALTERA PARS ALBVTII SYLII. Testor deos imortales: hoc me tribus iā causse abdicationibus: ne in domo mea uenenū deprehenderē. parricidii reꝰ uiuit q̄ abdicatus mori uoluit in q̄ angusto domus meæ fortuna posita ē. aut patri peūdū est. aut filio. qd hēs: q̄re me moriuelis? Viuunt orbi uiuunt naufragi. uiuunt etiā qbus cōtigerūt liberi. Ter abdicatus cū se mori uelle dicat: uitā rogat teneo pricidiū quid apparet ēt i suā mortē paratissimū. CORNELII HISPANI. Nolite mirari: si debitas uires dolori meo nō exhibuero. tribus iudiciis experti estis: patres accusate nō posse. VIBII RVFFI. Cū tantū est qd fateris q̄tū est qd negas: tu uenenū quesisti tu uenenū emisti.

a uenenũ intulisti in eã domũ in q̃ hẽbas iimicũ patrẽ.recte uitã odisses.iuã tibi patricidiũ obiecisses. Vis scire qd peccaueris? indica qs tibi uẽdiderit.dicã tibi.q̃ illi uenenũ uendebas:tu ter abdicato uendebas.sine dubio sciebas cui daturus erat.nã hoc ego iudicio filii mortẽ moror.si me cũ illo includitis:moriat:ut uobis hanc faciã inuidiã quã iste mihi facere uoluit. VARII GEMINI. Queritis filium meũ uenenum cui parauerit? non uiuit. POMPEI SYLONIS. Mihi inquit parau.& hoc ẽ patri prare.absolut? mori uult.re? uiuit. MVSAE habuit malũ medicamentũ Mithridates .qs enĩ ali? debeat habere parricida.habuit ĩ quã Demosthenes uenenũ & uiui.idẽ ego tibi pater.qd demosthenes philipp?. PORTII LATRONIS. Cum abdicarẽ.siqd obiecerãt:aiebat:nũqd deph̃dist? nõ tĩ habebitis qd multũ de eo dubitetis:qd negat parricidiũ.qd cõfitetur:uenenũ ẽ. Mori inqt uolo uiuo pr̃e &hoc parricidiũ ẽ. Miser æq timui nõ biberet uenenũ:q̃ ne daret. ARELLII FVSCI PATRIS. Mihi inquit parau uenenũ:ne qs dubitet an aliũ possim occidere IVNIO IOVIS PATER. Reus ẽ patricidiũ q mauult mori:q̃ patrẽ uiuer?.quõ uultis magis probẽ uobis illum mori noluisse? nõ uult mori.mori inqt uolui quare? qa ter uicisti. Si mihi credis.parricidiũ facere uoluit . q̃lis est reus cuius hoc unũ patrociniũ est:indignũ se uita fuisse? dico tã inuisũ illi patrẽ fuisse:ut occidere uoluerit. Nõ puto uos exigere diuisionẽ cũ cõiecturalis sit cõtrouersia.habet tã dissimilẽ cæteris q̃ cõiecturam & duplicẽ:non quõ solet:aut inter duos reos:cũ alterũ coarguimus.aut inter duo crimina:cũ alterum probamus:ut id alterius fiat ꝓbatio tanq̃ cũ dicimus adulterã fuisse:ut credatur etiã pp hoc uenefica. In uno hoie cõiectura duplex est. Querim?.n.uirũ uenenũ ĩ suã mortã an ĩ patris parauerit, si hic color displicet ꝓ adolescẽte:quo dixit latro ut nihil mutaret sed diceret .Mori uolui tedio abdicationis & infœlicitatis assiduæ cũ in hoc tãtũ sordes ponerẽ: ut cũ maiore tormẽto positas resumerẽ & absoluto mihi uni nõ finis eẽt piculi sed initiũ icipit præter cõiecturã & illa prima uulgaris ĩ eiusmodi cõtrouersiis sed ptrita qõ icurrere an uenenũ habere in mortẽ suã liceat. ALBVTIVS illo colore ꝓ adolescẽte dixit:nõ fuisse uenenũ:cũ putarẽ inqt odio eẽ patri meo .uolui expiri affectũ eius quõ mẽtionẽ mortis meæ ferret.ltaq; palã & ita ut interueniret pater tenui . FVSCVS ARELLIVS: eodẽ colore usus est.sed aliter nõ dixit:expiri patrẽ uolui .sed ut miserabilẽ me patri facerẽ. MVRRHEDIVS ꝓ cætero stupore suo dixit.medicamẽtum se parasse ad sõnũ.qa assiduæ solicitudines uigiliæ sibi facerẽt consuetudinẽ. Vsus colorẽ est.& publianã sniam dixit. Abdicationes inqt suas ueneno diluit.& iterũ.mortẽ inqt meã effudit. Memini nos cũ loquerer de hoc genere sniæ quo iam infecta erãt adolescẽtulorũ ingenia quæri de Publio q̃si iã ille hãc insaniã introduxisset. CASSIVS SEVERVS summus Publii amator aiebat:nõ illius hoc uitiũ eẽ sed illorũ q illũ ex pte q̃ transire deberẽt imitarent? q̃ apud eũ meli? erãt dicta q̃ apud quenq̃ comicũ tragicũq; aut romanũ aut græcũ.aut illũ uersum:quo aiebat:unũ uersum inueniri nõ posse meliorẽ. Tã deest auaro quod hẽt:q̃ quod nõ hẽt. Et illud de eadẽ re dictũ.desunt luxuriæ multa auaritiæ oĩa. Vt illos uersus qui huic quoq; ter abdicato possent cõuenire. O uita misero longa.fœlicibus breuis. Et plurimos deinceps uersus referebat Publii disertissimos .deinde auctorẽ uitii qd ex captione unius uerbi plura significãtis nascitur:aiebat Pompeiũ attellanarũ scriptorẽ fuisse: a quo primũ ad Laberiũ trãsisse hoc studium imitãdi. deinde ad Ciceronẽ q illud ad uirtutũ studia trãstulisset. nã ut transeã innumerabilia quæ Cicero in orationibus aut sermone dixit. Et nota ut nõ referã a Laberio dicta: cũ mimi ei? qcqd mõ tolerabile hẽnt:tale hẽant id qd Cicero ĩ laberiũ. Diuus Iulius ludis suis mimũ produxit deinde equestri illũ ordini redditũ iussit iresessum. in equestria oẽs ita se coartauerũt:ut ueniẽtẽ nõ reciperet, Cicero male audierat:tanq̃ nec Pompeio certus amicus nec Cæsari sed utriusq; adulator. multosq; tũc in senatu elegeras Cæsar.& ut repleret exhaustũ bello ciuili ordinẽ.& ut iis q bene de partibus gratiã referret Ci.in utranq; rẽ iocatus.misit.n.ad Laberiũ trãseũr ẽ. Recepissem te nisi.anguste sederẽ, Laberius ad Ciceronẽ remisit.at q solebas duabus sellis sedere uterq; elegãtissime. sed neuter in hoc genere seruat modũ.ab iis huius studii diffusa est in plures imitatio . Sed ut ad cõtrouersiam redeã CASSIVS SEVERVS aiebat placere sibi illũ colorẽ. Mori uolui.& quasdam dixit inter disputandũ sniας. Tertio inqt cum abdicaret aiebã nihil tanti est infœlicẽ hãc animã quã totiens exagitat pater & infesta semel recipiat. Sed illud rursus dicebat. Mihi serua istũ animum facies quod uoles absolutus. quare ergo nũc moreris dicet aliquis? Primũ non semp idẽ miseris libet. nõ nunq̃ iuuat cũ fortuna sua cõcurrere. illã fatigare. deinde ius reꝝ quare nõ moriar? interi quia puto te uelle. OTHOIVNIVS ineptã sniam uidebatur dixisse. nõ multũ interest mea : aut.n.me : aut filiũ meum uoluit occidere.

Incipit controuersia uicesima fœliciſſime

Iberi parentes alant aut uinciant. Quidã cum hẽret uxorẽ & ex ea filiũ pegre ꝓfectus & a piratis captus scripsit de redẽptione epistolas uxori & filio. Vxor flẽdo oculos amisit. filium euntẽ ad redẽptionẽ patris alimẽta poscit.nõ remanentẽ alligari uult. CAESTII PII. Non est q̃ imulieris affectũ lege æstimẽtis qua minatur. oĩa fecit: ne filius alligetur. nauigatur? reli q̃t uxori filiũ ne adhuc cæca erat. ALBVTII SYLII. Deducite filiũ. itaq; tene. cõplectere. audeo dicere hoc: pat ne piratæ qdẽ diuiderẽt: si uellet filiũ alligare: patereꝰ ire quo ꝓperat. Ergo tu adolescens

matri tuæ nec decẽ mensiũ [illegible] alimenta reddes. si pascere non uis matrẽ: expecta saltẽ ut efferas. TRIARII. Legẽ attuli? qua catenas mitterẽ cã est uia timet. MARCELLI SERNINI. Si pseueras: me quoq; ad piratas trahe. ipetrabo ab his alimẽta [illegible] filiũ meũ. FVLVII SPARSI. Mater si non pascitur moritur. [illegible]st.pater etiã si nõ redimit: pascit tamẽ . IVLII BASSI . patri tuo supsunt & oculi & alimenta. ALTERA PARS CAESTII PII. Matrẽ meã mutari uolo.amare me docuit unis uinculis duos alligauit. si matris exẽplo pi[illegible]ẽ uoluero: etiã oculos patri debeo . ARELLII FVSCI PATRIS desertorẽ tuũ apud patrẽ iuenies. VARII GEMINI qualis fortuna est cui uicto mater catenas denũcias. eũdũ est uictori ad piratas. oĩa licet patri ꝓstẽ. Meliorẽ tamẽ habuit uxorẽ q̃ multi me putãt. qa nolo ad patrẽ redimẽdũ ire nũc cũ patre colludere . FVLVII SPARSI. Matri nihil timeo: si eã apud uos relinquo. BVTEONIS. Oculos certe eruã mihi ne plus marito ꝓstiterit uxor . LATRO hãc cõtrouersiã q̃si eẽ tota officii declamauit. nullas cõnes iuris iseruit: sed cõparauit itra se icõmoda pr̃is & matris. & tanq̃ quereret dixit. Vtrũ ad redimẽdũ potius captũ patrẽ filius ire deberet. an ad alẽdũ cæcã matrẽ subsistere. & sic eã diuisit ut diceret: hoc qd pater desiderat utile ẽ patri. Nouissime tractauit: ne patri qdẽ uelle: utiq; si sciat matrem ĩ hac eẽ fortuna non passurum. in epilogis uehemẽs fuit. APOLLONIVS GRAECVS ET BVTEO fatuã cõnẽ mouerũt. Primã an lex quæ ad alẽdis parẽtibus lata ẽ: ad pr̃is tãtũ nomẽ ptineat. illi sũ oĩa priuilegia data. & ipsã pœnã nõ alẽtiũ signũ eẽ mõmuliebris ptãtis. Res est ieptior q̃ ut coarguẽda sit. itaq; trãseo illud unũ qd dicebat. POLLIO Asini? referã. Nũq̃ tẽtari debere in cã uerecũda iprobã cõnẽ. HISPO Roman? illã mouit cõnẽ. an lex de alẽdis parẽtib? nõ ptineret ad mres ut uiuis patrib?. Filius inqt familiæ nullæ poterit seruire nisi patri. oĩa alia setuitute liber est. Puta.n.te alimẽta petere ab eo quẽ pater mittat pegre: quẽ nauigare iubeat. primæ partes sunt pr̃is. secũdæ matris. ALBVTIVS nõ iuris fecit illã cõnẽ sed æquitatis .ita tamẽ & uiri adiũgeret & matris pri? eẽ patris officiũ. SYLO Põpei? illã fecit cõnẽ. An quotiẽs duobus cõis eẽt ptãs eius tota fieret q̃ præsẽs eẽt. puta inqt te seruũ eẽ cõem. huic domino seruies q præsens est: puta fundũ eẽ cõmunẽ. is fructus pcipiet q præsens ẽ. Illã cõnẽ huic durã subiecit: an nunc parer nullũ ius in filiũ hẽat. quõ inqt ciuis iura hẽat q liberi hois nõ habet. patrẽ habet ille nullã in ptãtem, habet matrẽ in totius legis possessionẽ. est iã nõ cõe illius ĩ te sed ꝓpriũ. VARIVS Gemin? sic dimisit: an nõ semp filius cogi posset: ut matrẽ alat deinde an nũc cogẽdus nõ sit . nõ temp inqt filius cogit. trãseo illos q nõ possunt ægros & inutiles. aliqs ad ꝓpellendũ hostẽ pfeciscit: in cuius unius militia posita est salus publica. hũc retinebit mater puta ligatũ. de sũma reip. puta fœderis. huic mater uicula iniicet. p partes cõparãdo utrũq; officiũ. ille iqt pegre est. tu domi. ille captus, tu libera. ille inter piratas. tu inter ciues. ille alligatus. tu soluta es. at tu cæca es. ille hoc ifœlicior qd uidet. qd enĩ uidet castitatis suæ & cædis: & uulnera & cruces eoꝝ q nõ redimũt. at periculosum nihil nisi domi manere & flere. LATRO dixit ꝓ matre submissæ & leniter agẽdũ. nõ enĩ uindictã iqt sed misericordiã quærit. & cũ eo adolescẽte cõsistit. in quo ita exigitur pietatem ut ipediat. aiebat itaq; uerbis cohorridioribus abstinendũ: quotiẽs talis materia icidisset ipsam orationẽ ad habitũ eius quẽ mouere uolumus ad effectus moliendã. In epilogis nos quoq; uocẽ de industria infrigere: & uultũ deiicere. & dare operã: ne dedissimilis sit oratiõi orator. cõpositionẽq; illis minorẽ cõuenire CALVVS q diu cũ Cicerone iniqssimã litẽ de principatu eloquentiæ habuit usq; eo uiolẽtus accusator & cõcitatus fuit: ut in media actiõe eius surgeret. Vatinius reus & exclamaret. Rogo uos iud. nõ iste disertus est: iõ me dãnari oportet. Idẽ postea cũ uideres a cliẽtibus Catonis rei sui Pollionẽ Asiniũ circũuentũ in foretæ iponi se supra cippũ iussit. Errat.n.paruulus statura. pp qd etiã Catullus in hendecasyllabis uocat illũ saluputiũ disertum . & iurauit si quã iniuriã Cato Pollioni Asinio accusatori suo feciss?: se in eũ iuraturum calũniã: nec unq̃ postea Pollio a Catone aduocatisq; eius aut re aut uerbo uiolatus est Solebat postea excedere subsellia sua. & impetu datus usq; in aduersarioꝝ partẽ transcurrere. Et carmina quoq; eius q̃is ioca sint: plena sunt ingẽtis aĩ. Dicit de Põpeio digito uno caput scalpit: quo credas sibi hunc belle uirũ. Cõpositio quoq; eius in actionibus ad exemplum. De mosthenis riget, nihil in illa placidũ: nihil lene est . oĩa excitata & fluctuantia. Hic tamẽ in epilogo quẽ pro Messio tũc tertio causã dicẽte habuit. nõ tãtũ leniter cõponit. Sed cũ dicit. Credite mihi nõ est turpe misereri . & oĩa ĩ illo epilogo fere no tãtũ emollitæ cõpositionis sũt sed infractæ. In hac cõtrouersia publianã sniam dedit. FETVS qdã rethor staturæ pusillæ quã Euctemõ hõ uenustissimi ingenii græce dixit: anteq̃ te uiderẽ nescio rethor an soratos esses. Fuit aũt CAESTII snia. Captus ẽ inqt pater si te capti mouent. & hæc capta est. & q̃si nõ intellexissemus ait: nescitis dici captos luminibus. & illud dixit: mittes tamẽ epistolã infructuosã. odisse illam debes. hæc est quæ matrẽ tuam excæcauit. & illã salsissimã in quã multi incidũt. pp hoc ipsũ inqt magis flebilis est. q̃ nõ põt flere. Et iterũ inqt. Lachrymæ matri desunt. causæ supsunt: tanq̃ cæci flere nõ soleant . Memini CRISPVM quẽdã antiquũ rhetorẽ in illa cõtrouersia uiri fortis q tertiũ filiũ retinet: cũ alter filius in parricidio pdisset oculos: alter in acie manus. Exurgite nũc uiua cadauera. rogate ꝓ fratre. Sed qd ego meos derideo. alter qd roget nõ uidet. alter qd roget nõ hẽt. Multis cõpositos belle sonãtis sniæ nomẽ ipo[illegible]suit. ltaq; memini. LATRONEM PORTIVM ut exprobraret hãc auidẽdi scholasticis negligẽtiã

maxime.qa Triarius cõpositiõe uerboꝝ belle cadẽtiũ multos sch[illegible]os delectabat.eos decipie-
bat in ꝗdã cõtrouersia cũ magna ꝗsi fluerẽt & cõcitata sic [illegible] cõclamat.inter sepulchra monume-
ta fuũt.Et cũ scholastici magno clamore [illegible] in eos ut debuit & hoc effecit ut in relĩ
quũ ét quæ bene dicta erant tardius laudarẽt:dũ insidias uererent.GLICON dixit
HYBREAS in hac con
trouersia dixit. in quibusdã corruptum uidebatur.
ROMANVS tamen

Incipit controuersia uicesimaprima fœliciſſime

Ortua quidã uxore ex qua filiũ habebat duxit aliã.ſuſtulit ex ea filium.habebat procura-
m toré i domo ſpatiola. Cũ frequẽter eẽnt iurgia nouercæ & priuigno:iuſſit eũ emigrare.il
le trãs parietẽ habitationẽ cõduxit.rumor erat de adulterio ꝓcuratoris & matriſſamiliæ.
Quodã tẽpore ꝑfamiliæ in cubiculo occiſus iuẽtus eſt.uxor uulnerata.cõis paries ꝓfoſſus.puer iu-
beꝫ ꝓcuſſoré cognoſcere.ille ꝓcuratoré digito denotauit,accuſat filius procuratoré cedis. ille filiũ
parricidii.ARELLII FVSCI PATRIS Vt audiui clamoré ſi qua eſt fides dephẽſos a pẽ adulteros
putaui.qs ferret te uolũtariã teſtẽ in foꝝ ueniẽtem? etiã ſi uenires dictura,ꝓ filio? miſerrimus puer
q̃uis pichtus:plus tamẽ,p te timeo nimiũ fraternis inſiſtis ueſtigiis itaq; iam tibi in matre nõ cõue-
nit q̃diu mater uixit,pater me fuit,ꝓcuratore cõtentus nec facile ſit parricidiũ. Vis ſcire q̃tũ natura
poſſit etiã infans,p patre loqtur.TRIARII. Viuo patre adultera moriente conſcia mortuo teſtis ali
quis uno teſte cõtentus eſt:dabo populũ.obiicit priuigno parricidiũ.filio mendaciũ.irrat ꝓcurator
q̃ ſolebat.Dic puerꝫs patré tuũ occiderit? dic audacter.eundẽ noias:quẽ populus nõ placet ſceleri
ꝓſtus adulteri tps habui patrẽ tam bonũ:ut cũ uxoré hẽe uellet:tũ me nouercam hẽe noluerit:quo
mihi lumẽ? ea tantũ admiſſero nefas optãda nox eſt.quid inqt ante peccaui.diſſimile eſt. memẽto
n.de hõicida q̃ri põt:tyrocinii eẽ homicidiũ:pricidiũ nõ põt.lumen attuliſti ut diſcerneres.erat il-
lic quẽ leniter uulnerare deberes.uidemus adactũ in ꝑcordia gladiũ.ſic ego nouercã uulneraſſem.
frater q̃ro:an uideris ꝓcuratorem ꝓxima nocte? uihil de prioribus q̃ro.VIBII Galli.Ego taceam de
adulterio qd' perſequitur & populus? ego taceam de pricidio qd' ꝓſequitur puer? teſtor uos iud.ſal
tuum patrẽ reliqui.o magnã in contrariũ ſeculi noſtri puerſitatẽ inuentus eſt qui patrẽ poſſet occi-
dere & nouercã nõ poſſet.ẽt ſi quis occidere patrẽ non põt nouercam põt.SEPVLLII Baſſi. Dum
ꝓfodio parietẽ aliquis ſentiet cuius uis leuiſſimũ ſonũ pueri.an ſenis.an mediæ ætatis.pueri? frater
ſentiet,ſenis? pater mediæ ætatis? nouerca q̃terem q̃ ſordida domo natus eẽt ſi ullã habuiſſet. nũc
iquiſitionẽ noſtrã hũilitate effugit.Nõ miror ſi neſcis.q̃ difficile ſit patrẽ occidere: cũ incertũ hẽas
patrem.ALbutii Sylii.Quæro a te mulier an filio tuo credendũ putes,liceat mihi nutrire puerꝫ: ne
cum matre illi:ne cũ tutore q̃at cõuenire.Tres in cubiculo ſunt patrẽ occidis.pueꝫ contẽnis. adul-
terã non times. ſinguli ſe ſerui libertiq; offerebant,puer ſtabat ante oẽs ꝓcuſſor latebat poſt aduite-
ram.Quid ante peccaui? cuius uxorẽ corrupi? qd' ſi feciſſem hoiem occidere ſed patrẽ nõ poſſeꝫ.ho
minẽ occidere bonis habeo ꝓteſtes.timet hunc in aliena ptãte. Aſpice corpus patris q̃ grauis plaga
q̃ alter adactus eſt gladius.ſic ego nouercã ꝓcuſſiſſem.CAESTII PII. Adultereꝫ te eẽ nõ unum teſtẽ
dabo nõ eſt corruptũ dabo multos dabo ẽt pueros.Patrẽ tam grauiter ꝓcuſſi:q̃ debui nouercã.no-
uercã ſic qdam quẽadmõꝫ patrem.IVLLII baſſi.Tibi fuerit neceſſariũ lumen ne eã occideres pp q̃
occidebas.mihi ſupuacuũ erat ne inſtro pricidii detegerẽ pricidiũ.Si reꝫ natura pateretur: obliui-
ſcendũ mihi erat dũ occideré minore lnia.q̃ nõ uidemus agimus.& q̃is nõ minor ſit attrocitas fa
cinoris:formido minor eſt.Si patre occidi totus mihi lectus purgandus eſt.tibi peaꝫ pricidium nõ
héo.nõ poſſum gloriari ultiõe patris.frater illam meus occupauit. BLANDI q̃ difficile eſt filio pa
trem uulnerare:& q̃ facile priuigno nouercã occidere. VARII Gemini.Patrem iquit occidiſti,teſtor
uos iudices nihil leuiter e manus faciunt.utrũ nõ habi ptãteꝫ? atq uulnerata eſt.hũi noli te occidere
nõ habui ptãtem:atqui uulnerata es.leuiter uulnerata es.q̃ diligenter ſeruata es.Tu teſtimoniũ dic.
& oſtende uuluus.ꝓcuſſor ille q̃ timuit:ne occideret. PORTII Latronis quale lumen affero:fortius
parricidiũ faciam:ſi nõ uidero patrẽ,occidere aliquis patrẽ ante q̃ nouercã põt? nouercã ne põt pa-
trem qdem põt. TRIARII aliquis ꝓticidio puras manus ſeruat.& inde icipit quo ꝓuenire difficile
eſt. DIVISIO. Has cõtrouerſias q̃ & accuſatiõem hĩit nõ eodem ordie oẽs declamauerunt.quidam
fuerunt qui ante defenderent q̃ accuſarent.Ex qbus latro fuit.Fuſcus Arelius debet inqt reus i epi-
logo deſinere.optime aũt epilogũ cõtexit.defenſiõe & hoies magis defendenti q̃ accuſanti fauent
Vltima ſit ps q̃ iudicem fauentẽ poſſit admittere.Quidam permiſcuerunt accuſationẽ ac defenſio
nem:ut p cõparationem duoꝝ reoꝝ irent.& crimen ſimul repuliſſent ſtatim tranſferrent.Ex qbus
fuit Cæſtius,hoc enim ſemp expedit utiq; qui ibecilliorem ptem habent:nõ eſt utile cominus con-
gredi.facilius latent q̃ nõ cõparantur:in hac controuerſia æuo uel tres rei.nouerca enim ꝓcuratori
cõiungitur.itaq; a filii pte utiq; aiebat prius accuſandũ quia unum debebat crimen defendere.duo
obiicere & adulterii & cædis:ſi qua ſunt ex utraq; pte difficilia nõ colorem ſed argumentatiõeꝫ de
ſiderant,itaq; ne modũ excedã ꝓteribo.Circa uulnus nouercæ quidam bellas res dixerũt: quidam

ineptas.imo multi ineptas. Prius illa q̃ belle dicta ſunt referã.FVSCVS. Vt deſtricta leui uulnere ẽ
cutis:nõ credas factũ manu priuigni. [illegible]matoris.PASSIENVS. Aut. Sed leuiter te uulnerauit
dextera illa cui nec pies obſtitit nec pater.VARIVS Geminus dixit da ferꝝ teſti meo fortius feriet
CAESTIVS dixit cũ deſcripſiſſet q̃ leue uulnus eẽt.Noueras inqt mihi ſi amicæ tuæ nocere potuiſ
ſes.BRVTVS brutedius quotidiano uerbo ſatis ſignificãter uſus eſt.Riualẽ igt occidit.amicã ſau-
ciauit.HISPO Romanus eiu dẽ generis rem dixit.oſtende nouerca.oſtẽde iſtud qd' amator tuus
uellitauit. BASSVS Sepullius dixit.Maritũ occidit.adulteram ſtrixit.Ex illis [illegible]res ineptas dixerãt
Primus ibi ante oẽs MVSA uidetur.q cũ uulnus nouercæ deſcripſiſſet adiecit. Ad Hercules ꝑi me?
tanq̃ paries ꝓfoſſus eſt.Murrhedius patrociniũ putat eſſe:q̃ cauſæ ſuæ ſanguiné miſit. NEPOS Li
cinius ait nõ eſt iſtud uulnus.ſed ludẽtis adulteri morſus.SEnianus.Ex illa ſtultoꝝ nota ſententiã
ꝓtulit.Nõ uulnerauit inqt nouercã:ſed uiri ſui ſanguine aſpſit: cum illic uulnera tanta pouantur.
VICINIVS exactiſſimi uir ingeniiqui nec dicere res ineptas nec ferre poterat ſolebat hanc ſenten-
tiã ſeniam deridere,& ſimilem illi referre in oratiõe dictam Mõtani Votieni. SENIANVS. In hac
eadẽ cõtrouerſia dixerat. Nihil puero eſt teſte certius utiq; quinquẽnii Nã & ad eos puenit annos ut
itelligat:& nondũ ad eos qbus ſingat.& hæc diffinitio inqt ridicula eſt:nihil eẽ puero teſte certius
utiq; quinquẽnii.puta nec ſi ꝗdrimus puer teſtis eſt:nec ſi ſex annoꝝ.Illud uenuſtiſſime adiiciebat.
Putes inqt aliquid agi oĩa in hac ſnia circũſpecti hois.ſunt finito exceptio. Nihil eſt aũt amabilius
q̃ diligẽs ſtultitia MONTANI Votieni ſniam huic aiebat eſſe ſimilẽ.& deribat hãc in oẽ: & exp-
rectum eſt aĩal canis utiq; catenarius patus. erat aũt non æquus ipſi montano accuſauerat illũ apud
Cæſarẽ a colonia narbonẽſi rogatus.at Montanus adeo toto aĩo ſcholaſticus erat: ut eodẽ die quo
accuſatus eſt a Vicinio decertauerit in uicini actionẽ ſnias ſuas referebat.Elegãter illud dixit.SVR
DINVS. Rogo nunqd putas illũ alterã ptem declamaſſe grauis ſcholaſticos morbus inuaſit. Exẽ-
pla cũ dixerunt uolẽtes illas ad aliqd' cõtrouerſiæ thema redigere hoc qd' aliqñ faciendũ eſt cũ res
patitur:ita ineptiſſimũ eſt lucturi cũ materia & lõge arceſſere:ſic qũo fecit in hac cõtrouerſia:q cum
diceret,p filio locũ de ĩdulgentia liberoꝝ in parentes uenit ad filiũ Crœſi:& ait. Mutus in piculo
patris naturalia uocis ĩpedimenta corrupit q pluſq̃ quinquẽnio tacuerat:qa qnquẽnius puer ponẽ
putauit ubicũq; noiaꝰ eſſet qnquenniũ ſniam fieri: quia latroni bene ceſſerat:qui cũ diluiſſet uul
nus exiguũ dixit. Aſpicite iſtã uix appentẽ cicatricẽ.rogo uos nõ putetis puernũ feciſſe.& ne pue-
rulũ qdem quinquẽnem.GALLVS Vibius ĩprobam dixit ſniam cũ cædẽ deſcriberet,occidit iquit
maritũ.nouercã læſit puero pepcit.ẽt hũc putabat ſuũ. Valde.n.puero Cæſtius aiebat pcendũ:itaq;
dixit cũ laudaret eius teſtimoniũ ,ꝓcuratormatus es.HERMACOTAS hũc ſenſum decentius po-
ſuit BLANDI ſnia laudabatur cũ deſcripſiſſet a puero demõſtratũ ,ꝓcuratoreꝫ
digito muſta ſignificante EVCTEMON dixit.

MVRRHEDIVS Mimico genere fatuã ſniam dixit cũ dixiſſet nouercam diſputare cõ
tra filii ſui teſtimoniũ.facit inqt qd' ſolet ,p amatore ſanguini ſuo nõ pepcit. NICOCRATES La-
con aridus ſed & uetus declamator dixit

HERMACOTAS cũ miſerabilẽ dixiſſet pueri cõditionem eſſe:q̃ ĩfeſtus nouercæ
& ꝓcuratori redderetur:dixit iam procuratorem clamare.

Incipit uiceſimaſecunda controuerſia fœliciſſimæ.

Yrannus pmiſit ſeruis ut dñis interẽptis dũabus ſuis nubant.Profugerũt pricipes ciuita-
t tis.Inter eos qui filiũ & filiam hẽbat ,pfectus eſt pegre.cũ oẽs ſerui dominas ſuas uitiaſ
ſent:ſeruus eius uirginẽ ſeruauit.occiſo tyranno reuerſi ſunt principes in crucem ſeruos
ſuſtulerũt ille manumiſit & filiã collocauit.accuſatur demẽtiæ. ARGENtarii. Hẽremus ſolatium i
has nuptias feciſſet tyrãnus nõ pater.habe hũc illi honorẽ.fac doralẽ:ſine dominã cuſtodiat.Sanũ
putatis eſſe qui maluit tyrannũ imitari q̃ ſeruũ? pater noſter honeſtis parẽtibus natus.q.n.aliter cõ
ditionẽ mattis nr̃æ hẽre potuiſſet:ſi tantũ ingenuus fuiſſet. Cæſtii pii. Soror opto tibi ꝑpetuam ſte
rilitatẽ cũ dicerẽ manumittamus ſeruũ.aiebat expectemus ſororias nuptias.ergo tibi ſoror ut hõe-
ſtos hẽas liberos adulterandũ eſt:feciſſe ſimilẽ tyranno filiã raptis liberũ cruciariis.plus ſenio dñs
pmiſit q̃ tyrannus qui facit has nuptias ĩſanus eſt aut tyrãnus:qs hoc põt credere:optandũ filiæ fu
iſſe.ne finiretur tyrãnis:ne rediret pater? Si iterrogauero patrẽ qd' grauiſſimũ in tyrãnide fuerit ſce
lus:ſi ſanus eſt:reſpõdebit:q̃ dominæ ſeruis collocatæ ſint. FVLVII Sparſi. Eligitur maritus quem
ſanus pater dotalẽ dediſſet gener tuus ipſis nuptiis crucẽ meruit. Egregiũ geneꝝ quo nihil eſt glo
rioſius:q̃ qd' inter cruciarios nõ eſt. Grauiſſima quoq; ipſi ſeruo facta eſt iniuria.dominã ſuam nõ li-
cuit illi ſeruare uirginẽ. BLANDI. Fecit etiam ſeruo iniuriã cũ detraxit abſtinentiæ gloriã nuptiis
ſuis manumiſſus.eſto matrimoniũ oĩ adulterio turpius. IVLII baſſi. Liberata rep q̃ me triſtem uidi
ſtis:nolite mirari.nobis etiã nunc uiuit tyrãnus. Virginitatẽ quã ſub tyranno ſeruauerit:pdidit ſub
pre. Dic furcifer cui ſororẽ meã uirginem ſeruaſti? dic ſi placet mihi? Nõ uitiauit inqt cũ liceret illi
ita ne dignus eſt nuptiis qa indignus eſt cruce? ex cella ſuæ dominæ migrauit ĩ cubiculũ. uel domi
na ex cubiculo ſuo migrauit in cellã. CORNELII Hiſpani. Melioris cõditiõis ſunt uitiatæ q̃ uirgo

illis tamẽ mutare nuptias cõtigit: quare tyrannicida Præmiũ accepisti.e. ...iã nũc aliqua ex dicto tyrã
ni nosta est.qui edictũ tyrãni fingerat:redit cũ edicto de mẽ... hoc patris ractu ẽ:ut tyrannũ accusa-
re posset.q illeiqt filiã meã alteri seruauit:nũc marit' ẽ.q sub tyrãno quoq; nihil aliud potuit q̃ ra-
ptor esse.is q dotalis destinatus erat.custos relictus est.propositum est edictum: qd nc ferremus:su
gimus.nihil per totum publicæ seruituti spatium indignius uisum est.nihil diis hoibusq; ferendũ.
Itaq; tyrãnus post hoc occisus est.despõsa est puella oia ex edicto tyrannũ facta sunt ALBVTIISyll.
Egregius gener cuius hæc una gloria:q cõparatus cruciariis frugalior est melius seruus custodiunt
dominam q̃ pater filiam suã collocauit.quẽ admodũ iratus tyrãnus alienos inimici tibi nepotes p
cantur:cũ satius pater fuit:ne has uideret nuptias:fugit.parũ putatis magnũ argumẽtum demẽtiæ
quod egit tyrãnũ in mortẽ.patres in exiliũ.seruos in crucem.quõ qui sic fugis:sic collocas.honesti
tus exul es q̃ socer.Si uoles inuenire generi tuo,ppinquos:ad crucẽ eũdũ est.ARELLII Fusci patris.
Ex seruo gener & ex domina uxor,ex domino iocer est factus . quis has nuptias tyranni putet:pa-
tré tyrãni cribus accuso.tyrãnũ patris qd de tyrãno q̃ror patris simtlis est qd de patre nõ q̃rat tyran
no similis est.Misertima soror sub tyrano patrẽ desiderabas.id in filia tua coegisti qd' tyrãnus tan-
tum pmiserat.Nũc nobis pater si sanus es:exulandũ est.qd.n.liberius accidere põt q̃ is status i libert
tatẽ quẽ cæteri uix ferũt in seruitute:fugimus ne seruiremus.fœlicitatẽ nostrã in calamitatẽ cõuer
tit.aliquãdo.n.fugit.Satius cũ cæteris cõtumeliã ferre:q̃ libertatis oĩbus in tyrãnidem relici .seruo
libertatẽ dedit.filiæ seruitutẽ.seruo filiã dedit.inocentiã abstulit.Nescio qd,sibi uelit:qd' serui meri
tuq; laudat' tyrãnum.n.laudare debebat.Seruus noster stultus.tergũ.caput suis delitiis p̃sentibus p̃
tulit.si dixisset:timuisse tantũ:laudabo,& hãc illi etiã nunc optabo mentẽ.cæteræ honestos inuene
runt seruos.hæc talẽ hẽt:quales illæ in tyrãnide habuerũt.Soror mea ancillulæ pellex est:sed ut do
mina nuberet.cõseruula de cellula exacta est.Nullũ in tyrãno maius scelus fuit:q̃ qd' tibi libuit mu
tari.o te soror miserã:q ista sub tyrãno passa es.iã.n.pati desisses.Hoc tu putas pmiũ eẽ:qa dominã
nõ uiolauit:uiolet q̃tuq; uolet.Iste uero ut dicis iniuriã tibi fecit q affinitatẽ quã moratus es si nõ ces-
sas ẽt fortasse ex illo nepotes hẽrem'.hẽbimus genex si possumus parẽ similẽ.sin minus nõ erube
scendũ.cui cognatus sit,aliqs.cui sacra aliq̃ & penetralia in q̃ dedicaĩ uxor.quẽ adiũgamus ad do-
mũ.nõ quẽ extẽ sum deleamus.PORTII Latronis.Qui oia tuleramus.hos fugimus uocat seruũ.&
qa crucẽ nõ meruerat mereri iubet.Ita ne furcifer tu potuisti dominã cõplecti? putasti aũ te p tyrã
nũ uictuq;:aut sp futuq; patrẽ? sœlicissimi uidebũtur qbus cõtigerit raptus tyrãnus . ita sine dubio
beneficiũ dedit.q' custodiuit dominã a stupro:se a cruce.cũ ifœlice faciat dotalem suũ noua nupta
deducerẽ.fiq̃ fides ẽ exhorrui.q̃si repositũ eẽt edictũ:cogitabã quẽ sorori uxẽ eligerẽ. simpliciter
fatebor.fastidiebã iã eas cõditiões q̃ ante ꝓfectionẽ fuerãt.aiebã.illo tpe me aliæ uirgies erant. Nõ
uitiauit iqt sub tyrãnide.o nos felices.sine nũc qdẽ.Triarius age.hoc nõ ẽ pmiũ unũ spectare oiuq
ptor esse.is q dotalis destinatus erat.custos relictus est.propositum est edictum: qd nc ferremus:su
gimus.nihil per totum publicæ seruituti spatium indignius uisum est.nihil diis hoibusq; ferendũ.
Itaq; tyrãnus post hoc occisus est.despõsa est puella oia ex edicto tyrannũ facta sunt ALBVTIISyll.
Egregius gener cuius hæc una gloria:q cõparatus cruciariis frugalior est melius seruus custodiunt
dominam q̃ pater filiam suã collocauit.quẽ admodũ iratus tyrãnus alienos inimici tibi nepotes p
cantur:cũ satius pater fuit:ne has uideret nuptias:fugit.parũ putatis magnũ argumẽtum demẽtiæ
quod egit tyrãnũ in mortẽ.patres in exiliũ.seruos in crucem.quõ qui sic fugis:sic collocas.honesti
tus exul es q̃ socer.Si uoles inuenire generi tuo,ppinquos:ad crucẽ eũdũ est.ARELLII Fusci patris.
Ex seruo gener & ex domina uxor,ex domino iocer est factus . quis has nuptias tyranni putet:pa-
tré tyrãni cribus accuso.tyrãnũ patris qd de tyrãno q̃ror patris simtlis est qd de patre nõ q̃rat tyran
no similis est.Misertima soror sub tyrano patrẽ desiderabas.id in filia tua coegisti qd' tyrãnus tan-
tum pmiserat.Nũc nobis pater si sanus es:exulandũ est.qd.n.liberius accidere põt q̃ is status i libert
tatẽ quẽ cæteri uix ferũt in seruitute:fugimus ne seruiremus.fœlicitatẽ nostrã in calamitatẽ cõuer
tit.aliquãdo.n.fugit.Satius cũ cæteris cõtumeliã ferre:q̃ libertatis oĩbus in tyrãnidem relici .seruo
libertatẽ dedit.filiæ seruitutẽ.seruo filiã dedit.inocentiã abstulit.Nescio qd,sibi uelit:qd' serui meri
tuq; laudat' tyrãnum.n.laudare debebat.Seruus noster stultus.tergũ.caput suis delitiis p̃sentibus p̃
tulit.si dixisset:timuisse tantũ:laudabo,& hãc illi etiã nunc optabo mentẽ.cæteræ honestos inuene
runt seruos.hæc talẽ hẽt:quales illæ in tyrãnide habuerũt.Soror mea ancillulæ pellex est:sed ut do
mina nuberet.cõseruula de cellula exacta est.Nullũ in tyrãno maius scelus fuit:q̃ qd' tibi libuit mu
tari.o te soror miserã:q ista sub tyrãno passa es.iã.n.pati desisses.Hoc tu putas pmiũ eẽ:qa dominã
nõ uiolauit:uiolet q̃tuq; uolet.Iste uero ut dicis iniuriã tibi fecit q affinitatẽ quã moratus es si nõ ces-
sas ẽt fortasse ex illo nepotes hẽrem'.hẽbimus genex si possumus parẽ similẽ.sin minus nõ erube
scendũ.cui cognatus sit,aliqs.cui sacra aliq̃ & penetralia in q̃ dedicaĩ uxor.quẽ adiũgamus ad do-
mũ.nõ quẽ extẽ sum deleamus.PORTII Latronis.Qui oia tuleramus.hos fugimus uocat seruũ.&
qa crucẽ nõ meruerat mereri iubet.Ita ne furcifer tu potuisti dominã cõplecti? putasti aũ te p tyrã
nũ uictuq;:aut sp futuq; patrẽ? sœlicissimi uidebũtur qbus cõtigerit raptus tyrãnus . ita sine dubio
beneficiũ dedit.q' custodiuit dominã a stupro:se a cruce.cũ ifœlice faciat dotalem suũ noua nupta
deducerẽ.fiq̃ fides ẽ exhorrui.q̃si repositũ eẽt edictũ:cogitabã quẽ sorori uxẽ eligerẽ. simpliciter
fatebor.fastidiebã iã eas cõditiões q̃ ante ꝓfectionẽ fuerãt.aiebã.illo tpe me aliæ uirgies erant. Nõ
uitiauit iqt sub tyrãnide.o nos felices.sine nũc qdẽ.Triarius age.hoc nõ ẽ pmiũ unũ spectare oiuq

fecit:si nõ subducta est iniuriæ,sed reseruata.tũc tñ solatiũ fuisset cũ multis pati.Deniq; qd' aliæ i ty
rãnide passæ sunt:hæc in libertate cæt... absentibus suis.hæc p̃sentibus.m aliis stupꝛ uocabat.in
hac matrimoniũ.In aliis finis spectabat iniuriæ.in hac nullus.deniq; illæ stupratores suffixi iut.hu
ius mãumissu.Deide de aio serui.LATRO colorẽ a patre filii.q̃re nõ uitiasset seru'.hũc fecit timn
isse illũ supplicij scisse futuꝛ:ut liberata rep.oẽs pœnas q cõtaminassent dias suas daret.& aduẽta
re iã tps ultimũ tyrannidis uidebat:eũ ad sũmã perducta rabiẽ.q̃ nunq̃ nisi ex desperatiõe fit.Itaq; cũ
uideret inqt suffigi cruci seruos clamabat:hoc ego futuꝛ sciebã.In ultia oratiõe.LATRO dixit:ser
ui qnoq; noie tecũ q̃ri possum quẽ q frugi fuerat neq̃ feci.ALBVTIVS hoc colore usus ẽ.Imma-
tura ẽt puella nec adhuc iniuriæ idonea & iõ illã nõ auduxius qa ætatis beneficio tyrannidẽ senti-
re nõ poterat.CAEstius dixit.Ego plane nõ sum detracturus seruo suã laudẽ.hũit bonã mentẽ spe
rauit posse fieri:ut si uirginẽ seruasset nuptiis dominæ manumitteret.VARIVS Geminus ait. for-
tassis amicã hẽbat.hac delectatus:nã quidã uirginũ cõcubitũ refugiunt.fortasse scit illã nõ eẽ passu
ram.& illud qd' nequã quoq; seruus interdũ frugi facit.malã fortunã timuit.& hãc sniam q̃ ualde
circulata est adiecit.An ẽt furcifer auderet cũ domia cõcubere:nisi illi pater pmisisset,& illud dixit.
Ad hoc pater ab exilio rediebas.ut exiliũ ergo qd fugimus.BVTEO uoluit uideri reucra mẽte lap
sum patrẽ.& in narratione hoc dixit,q̃ mestus uenit domũ ab edicto tyrãni.q̃tum i sinu filiæ fleuit
puto illo tpe mentẽ esse cõcussam.VARIVS Geminus dixit de abstinẽtia sic cõtaminere dominã
suã trahere in cellã nõ est ausus.nisi forte hoc mõ mauis narrẽ.iã tũc spare sororis nuptias cœperat
A parte patris magis defensiõe opus ẽ dicebat.Latro q̃ colore.Varius geminus factũ ipsũ defendit
magnos uiros feciss ut libertinas uxores ducerẽt.M.Cato inqt coloni sui filiã duxit uxorẽ.sed ige
nuã respondeã.sed Cato plus interest inter te & Catonẽ:q̃ inter libertũ & colonũ.q̃ multa bona ha
beret subiectus & obsequẽs maritus,nõ petulantiã timebit.nõ uerboꝛ cõtumeliã.nõ pelicẽ.nõ re-
pudiũ.filiã meã semp domi hẽo.quã eo magis desidero:q ab eo diua illa fide ide factũ liberti lau-
dauit.Albutius &Phaneus est.dixit neminẽ natũ libeꝛ eẽ.neminẽ seruũ.hæc postea ipsi fuisse fortu
nã noia singulis.deniq; inqt.scis & nos nup seruos fuisse.Retulit seruiũ regẽ. SYLO Põpeius hoc
colore usus dixit.Exhaustũ tyrãnidis iniuriis patrimoniũ.nõ hũisse se dotẽ quã daret.ARGENTA-
RIVS.Voluit uideri puella uolẽte se feciss.uisa ẽ inqt indulgere illi.certe debuit.CAIVS Sabinus
hoc colore usus est:ut inquantũ posset dignitatẽ suã destrueret & humilitatẽ cõfiteretur. & iõ inqt
facilius potuit.Nõ uitiaui qa nemo in domũ nostrã oculos dirigebat.& fuerã inqt facere cui collo-
carẽ.q̃rendus mihi erat gener aliqs libertinus.qd ergo alieno potius liberto? hũc iam noui scio cu
ius affectus in nos sit.si moriar:scio me meam filiã apud hũc tutorẽ relictuꝛ.Et hanc sniam adiecit
q̃ ualde excepta est.eũ non cõtẽpsi geneꝛ qui tyrannũ contẽpserit.ACTIVS Posthumus hoc co-
lore usus est.Nihil est inqt inuidia periculosius,hanc sapiẽtes uiri ueluti pestiferã uitandam eẽ præ
cipiũt.hanc ita uincens inuidiã eram.hic nũc nobis obiicit fortunam liberoꝛ nostroꝛ.oderant fi-
liã meam fœminæ.me patres:quasi publici mali segregẽ exprobratorẽ. quo uno mõ hõeste potui
feci filiam meã cæteris similẽ:fortuna mea publicæ partis detracta oĩs inuidia est.filiã nõ hẽo ho-
nestiorẽ q̃ uos seruũ frugaliorẽ hũi q̃ uos. HISPO Romanus dixerat.Maritũ aũt ego istũ uocẽ.ra
ptorẽ serotinũ.uerbũ hoc q̃si amputãti qd' nõ erat usurpatũ qbusdã displicebat.eiusdẽ uerbi expli
catione ut extra reprehensionẽ eẽt usus est.CAVIVS Sabinus cũ diceret nondũ eẽ cõsumatã aduer
sus seruos publicã uindictã:ẽt nũc in domo nostra residuus raptor ẽ. SATVRNINVS Furius qui
uolẽs uel condẽnauit maius nomẽ in foro q̃ in declamatiõibus habuit.solebat tamẽ tam honeste
declamare ut scires illũ huic materiæ nõ minus idoneũ eẽ sed minus familiarẽ.Is in hac cõtrouer-
sia cũ.L.Iamiæ filio declamaret dixit sniam
Ex tabellis ẽptiõis multi sniam trahere tẽtauerũt.ALBVTIVS dixit.,pfer mihi tabellas.qd hoc est
geneꝛ socer mancipio accepit.TRIARIVS dixit.fugitiuũ errorẽ nõ esse ita si malũ auctorẽ hẽm?
gener noster fugitiuus est.BLANDVS dixit.relegamus auctoritatis tabellas furtis noxaq; solutas.
hæc generi nostri laudatio ẽ?GALLIO dixit.furis noxaq; solutus est.SPARSVS dixit.ostende ta-
bellas.qd nobis cũ isto genero.ptior dominus ,pmisit:fugitiuũ nõ eẽ.gratulor uobis posteri.patrẽ
fugitiuũ nõ hẽbitis.VARIVS Geminus dixit.errorẽ nõ eẽ adiicio futiuũ nõ eẽ adiicio.furtis noxa
q; solutũ.Tũ nunqd de generi tui nobibilitate detraxi?POLLIO aiebat ridere se:q̃ declamatores
decreuissent hũc utiq; emptiuũ eẽ.Mirari uos puto q̃i hac cõtrouersia oẽs declamatores mẽtis suæ
fuerint nõ fuerũt.NEPOS Manulius cũ hortaret libertũ ad repudiũ sororis dixit.Refer nobis gra-
tiã.& tu sororẽ meã manumitte.NEPOS Licinius illi nõ cessit.dixit.n.sub illa subsellia transire ser
ui.transite liberi,empta cognatio,& tũ illũ sensum elegantẽ & ab oĩbus iactatũ corripuit. sed soror
opto tibi sterilitatẽ adiecit.nec est qd' mireris me timere partũ tuũ habeo sic nasci tyrannos.

Incipit uicesimatertia controuersia fœliciter.

Roditionis sit actio.Pater & filius iperiũ petierunt.Prælatus est patri filius.bellũ cõmisit
P cũ hoste.captus est.missi sunt decẽ legati ad redimendũ iperatorẽ.euntibus illis occurrit
pater cũ auro.dixit filium suũ crucifixũ esse.& se auꝛ ad redẽptionẽ tulisse.illi puenerũt

id crucifixũ iperatorẽ.quibus ille dixit.cauete ꝓditionẽ.accusatur pr̃ ꝓditionis. ALBVTII Sylii.qd̃ desideratis ultra? ipetratur precium. tristiorem istum iudicium. cu huius iperator enunciatus est:qua cum captus.redde rationem quẽadmodum reuiens tutus senex sous cum auro:cum etiam ipera tores capiuntur.Imperator adolescẽs renunciatus est oĩbus lætis præter patrem. CAESTII Pii. Plus accepit auri:q̃ posset abscondi.nolite mirari.& iperatorem & filium uendiderat.cauete proditionẽ iam comites cauimus.abstulissent tibi aurũ hostes nisi dedissent. Cum de redẽptione ageretur:oẽs in curiam fuerunt:præter cõpetitorem inditium fuit morientis breue filii uerecundum. BLANDI. Quomodo te dimiserunt? si nihil aliud:& ducẽ genuisti.& tu esse uoluisti. Si non decreueramus: consilium nostrũ expectari debuit. si decreueramus:officium. ARELLII Fusci patris. Vnde tã graues paterni sinus? nũquid ossa filii reportant? expectat uidelicet iudicia uestra reus tanq̃ nesciat:qd de illo sentiatis. Non tu semel apud hostẽ fuisti,sed nos semel legatos misimus. Imperator non audet noĩare te tanquam patrem. IVNII Gallionis fuit adolescens optimus uerecũdissimus qui patri suo cessisset:si salua pietate potuisset:iterum uobis inter uos patrẽ & filium uendidicauerẽt. Candidatus processit contra patrẽ.si silentium eius intelligeres:scisses:& tunc uobis uerecũde idicauerit, habebis apud hostes auctoritatem.apparebat te reip.irasci. Legati nostri augẽrebant.patet auferebabis apud hostes auctoritatem.apparebat te reip.irasci. Legati nostri augẽrebant.patet auferebat.dixeras illos sero uẽturos.nõne puenerunt? sero iperatorem nostrũ conuenerunt. iperator istũ accusat.nos subscribimus.hoc fuit iperatoris nostri testamentũ. Obiice inqt aliq̃ anteactæ uitæ crimina.possum.uerecundũ cõpetitorẽ habuisti.multũ tacebat qd̃ possum tibi maius crimen obiicere? filius tibi tuus credi rẽp.noluit. Non est q̃ dicas:quẽ misi ad hostes tanq̃ ipse ire non posses. cur tam cito reuerteris? dius nos contra filiũ rogasti q̃ pro filio hostẽ.non imobilis stetisti.nõ illi quasi & ipse affixus hæsisti.qd tã cito recedis? etiã nũc uiuit,ẽt nũc loq̃.recessurus iterroga siqd uelit mãdare.uoce ꝓditionẽ coarguit silentio ꝓditorem. Intelligo quanto periculo istũ ostendã.quẽadmodũ eni iste accusationẽ uindicauit cruce oĩbus argumentis præmittitur. dabo qui uiderint. dabo q audierint dabo augẽ.dabo.testẽ.&ne qd de dignitate dubitari possit:iperatorẽ de hoc utrũ uolet dicat:inimicus est.hũc Indicauit. Vtrũ tantũ haurierat ut apparet ẽt nũc q̃rẽtibus.tantũ suspectus erat ut quẽuis q̃ uos admonent.proditionẽ cauistis.optimus adolescens,optimus iperator:qui reip.cura agere ne in cruce quidem desiit dignũ.te non putauit filius cui diceret caue proditionem. VARII GEmini. Nolite oĩa expectare ab accusatore & occupato & uerecundo.reum itelligite.crimina audistis.queritis anteactæ uitæ crimina? non habet.nihil unquam tibi filius obiicere uoluit. tam cito lassatæ præces tuæ sunt.quid faciet miser? Nec iperator potest tacere proditiõem. nec filius loq̃ pro ꝓditore. PORTII Latronis quid abitis? itaq; iam peruenit usq; ad crucem. Vereor ne tam sero caueamus q̃ imperator noster:qui nõ ante intellexit proditionem q̃ ꝓditus est, nec unq̃ præsentius periculum fuit respu.sine iperatore est.proditor sine custode.quid est quare tibi hostes pepercerunt & imperatoris nostri pater esses.aurum habes.& legatus nõ es. Si tibi dicam:expecta du legati mittuntur,filius tibi publicæ remittetur:dices prius affectus nõ sustinet moram. rapit me desiderium filii.etiã si redimere uiuum nõ potero:mortuum redimã. Nunquid tam durus hostis fuit: ut paternis lachrymis nõ flecteretur. Vt ignoscam tibi q̃ tam cito isti:obiiciã q̃ tam cito redidisti. dic quid dixerit tibi? an nihil cum patre loqui uoluit? Cauete proditionẽ:hoc dixit. uidete ne quis nocte in scus custodibus exeat.ne quis rep.ignorante ad hostẽ perueniat.ne quis ex hostiũ castris grauis auro reuertatur. nihil deest iudicio. Si qd de proditione queritis:iperator uobis dicet. si quid de proditore:legati. PARS ALTERA ARELLII FVSCI. Quantum est preciũ quo uendo ut filium pater spectem in cruce,filius patrem de cruce.tanti & imperatorem & parricidium uendidi. gratulabimur omnes repulso magistquã designato.nimis ambitiose nunc pœnitet.& filium & patriam uendidit tam exiguum auri accepit:ut unus senex portare posset. In hac controuersia etiam si coniecturalis esset:habet quasi certum tritũq;.iter fuit tamen aliqua inter declamãtis dissensio. LATRO semper contrahebat.& quicquid poterat tuto relinquere prætcribat. Itaq; & questionem,numeros minuebat.& locos nunquam attrahebat.illos quoq; quos occupauerat:non diu dicebat:sed ualenter.hoc erit itaque præceptum eius:quædam declamatorem tanquã prætorem facere debere minuendæ litis causa quod in hac controuersia fecit,non enim curauit dicere.nullam esse factam proditionem sed se proditorem non esse. & suspectus inqui iudici est quit plus q̃ se defendit.& nolo inquit cum filii uoce pugnare:ut imperatorem & filium mẽritum dicam:præsertim cum odium aduersus filiũ obiiciatur patri. ALBVTIVS in duas partis declamationem diuisit.primum negauit illam eẽ proditionem.deinde ut esset:ad se non pertinere. Colorem contra patrem. SYLO POMPEIVS hunc itroduxit.odio illum reipu.a qua repulsus erat fecisse.& odio ipsius filii quem oderat.& quia competiuerit.& quia uicerit. VARIVS GEMINVS dicit statim petisse patrem hoc proposito imperium ut proderet hominem auarum & lucro inhiantem.& quia noti mores eius erant uinctum ab eo competitore a quo uinci fas uon erat nisi hominem turpissimum.ante comitia iquit paratus fuerat & pecuniam accipere & filium prodere.post comitia paratus erat pecuniam dare:ut filium,proderet,ut captus est dux.aiebamus inquit:non põt hoc sine ꝓditione fieri. excusauimus nos imperato-

ri:diximus p̃cueraſſe ad redemptionẽ.quã deterumẽt pater.hoc loco ille respondit:Cauete ꝓditionẽm. Blandus dixit ægre ferẽtẽ pudore repulsæ,uoluisse occidi filium:ut in eius locũ substitueretur ipse. HISPO Romanus. Vltione inquit ita non? uenditata facile inqt exiit.nocte puenit ad hostis rediit.ut scires illũ non tunc primũ feciſſe. ARgentarius dixit: perser ad senatum mandata filii tui.necesse est tibi multa dixerit.legatis quoq; aliqua mandauit.fortasse ꝓditoris nomẽ patri dixit. Indica nobis.nihil inquit dixit mihi:sublata omnis qõ est.queritis quẽ dixerit? uidete ne nihil dixerit. Pro patre de comitiis hic color LATRONIS fuit.ne quis filiũ meũ uinceret:timui.itaq; ꝓfessus sum:ut auctoritate mea detererẽ futuros cõpetitores.deinde ipse filio meo [illegible] ALBVTIVS hoc colore usus est:aiebat inquit talẽ imperatorẽ fieri debere:qualis scipio fuisset talem senẽ:qualis maximus fuit.senẽ nihil temere factuꝝ.utriusq; populo copiam feci, CAESTIVS hoc colore usus est. Nouercam uitia filii mei sciebã eẽ acrem adolescẽtẽ.fortẽ.sed incõsideratũ.temerarium. Itaq; petii imperiũ reip.causa filii mei quẽ idoneũ ad tantũ sustinendũ onus non putabã. FVSCVS Arellius dixit.in hoc se cõpetisse:ut hostiũ animi frangerentur cũ audissent posse remp.uel in una domo duos eligere. Hispo romanus simpliciter putauit agendũ. Inepti inquit hi colores sunt, cõponant cõpetitores.hoc itaq; egit colore ut quereretur de exitu comitioꝝ adolescentulos oĩs cõspirasse: quasi de ætatis cõparatiõe ageret,facile itaq; uictũ senem nõ ambientẽ:de me inquit quæri non potestis. clamauit:non est uobis utilis huius ætatis imperator. Mansit itaq; illi & post comitia eadẽ cõtumacia. nihil referebat ad patrẽ.nihil cõmunicabat.itaq; captus est.& cũ descripsisset q̃ imperite dispoſuisset aciem,quẽadmodũ exploratis locoꝝ insidiis oppressa eius temeritas esset. adiecit. hoc erat quod uobis clamabã.ducem senem eligite. OTHO iunius pater præsagiis quibusdã & in somniis hanc fortunã prænunciantibus agitat te cõperisse dixit:erat aũt ex somniatoribus totus ubicũq; illum defecerat color oĩum narrabat de eo:q̃ inscio senatu egressus est. LATRO sic colorauit: amẽtem & attonitũ ꝓtinus ꝓcurrisse. Albutius hoc colore usus est. Semper de duce toto cõstitui:longũ erat expectare:ad summã festinaui:nec occurri. Varius geminus dixit. Maluisse solũ ire, hostes cui auctoritate legatorum non moueri.ad lachrymas patrum sæpe flecti. Sylo pompeus ait. Putauit utilius esse priuata illum pecunia redimi,minoris enim posse æstimari:q̃ si tanq̃ imperator redimeretur. Argentarius ait. Nihil tam iniquum erat:quã legatos ad redemptionem mitti. nunq̃ enim redidissent quẽ sic desiderate publice iudicassent. Itaq; precucurri rogaturus & hoc dicturus. Exercit? contẽnit illum respu.reliquit. BLANDVS ait. Cogitanti mihi quid facerem,contentus ire eẽm.paternis lachrymis an comitatu publico preces meas adiuuarem? Tandem uenit in mentem Priamũ regem ad redemptionem filii:sine legatis isse & cum auro. SEPVLLIVS BASVS ait. non expectasse se curiam quia puraueriſ futuros qui redimendũ negarent quod factum apud romanos sæpius erat. itaq; ante se uoluisse redimere q̃ posset aliquid de non redimendo cõstitui. CAESTIVS dixit. non quæsiui secretos tramites:& occultum iter,ꝓditor.s.eadem uia ueni q̃ legati. De uoce filii color est. Albutius hunc fecit. pudeba illum inquit:qd̃ captus erat:querebat aliquod fortunæ suæ patrocinium.uoluit uideri non culpa sua sed ꝓditione hoc sibi accidisse:ita nomen adiicere non potuit. Fuscus Arellius dixit: Alienatum iam suppliciis animum & errantem has uoces effudisse sine argumentis sine reo. VARIVS Geminus omnia complexus est potest inquit propter hoc, potest propter illud,ego uobis idem suadeo.cauete ꝓditionem.hoc si cauere uultis:imperatores senes facite. Illud & in hac controuersia & in omni uitandum aiebat. Cæstius quotiens aliqua uox ponere tur:ne ad illam quasi ad sententiam decurramus.sicut in hac apud Cæstium quidã auditor hoc mõ cœpit. Vt uerbis ducis uestri scilicet iud.incipiam: Cauete ꝓditionẽ.sic finiuit declamationẽ ut diceret.in quibus uitam finit imperator.cauete ꝓditionem. Hoc sententiæ genus Cæstius hoc uocabat.& dicenti discipulo statim exclamabat ut in illa suasoria in qua deliberat alexander an oceanum nauiget.cum exaudita uox eẽt quoq; inuicta ab ipsa uoce quidam cepit declamare. & in hac desiit. Ait illi Cæstius desinenti. Et alter cum descriptis Alexandri uictoriis gentibus perdomitis:nouissime poneret:quousq; inuicte:exclamauit Cæstius: tu autem quousq;? OTHO PATER hoc colore usus ẽ pro patre. dixit enim molestum fuisse imperatori:q̃ illum fuscum legati intulebantur. itaq; ut ab hoc illos spectaculo urgeret & ex eo natraret uerecundiam suam:id dixisse:quo audito festinarent. Itaq; dixisse illum non caueant proditionem sed cauete quasi ipsis legatis eẽt periculum ne proderentur.

Incipit uicesimaquarta controuersia fœliciſſime.

Apta raptoris aut mortem:aut indotatas nuptias opta ut qui dicebatur raptor negauit se rapuisse,iudicio uictus uult ducere:illa optionem petit. ALBVTII SYLII. Prærerq̃ in omni discrimine periculosa libertas est:meruit puella ut taceremus misericors inos etiam antequã rogaremus fuit.inhumana libertas est. Si uincimus aduersus iudi. non oportet tibi amplius q̃ semel optare. omnis nimia potẽtia saluberrime in breuitate cõstringeretur qui potest condemnare:possit semel.qui potest occidere:possit semel.aut si qua iteratio recipi potest:in pœnitentiã mortis recipiẽda est. ꝓponite uobis iam supplicii causa;faciã carnificẽ.si cui ta-

men hoc semel liceret:meū est.exorata sum.cōde gladiū.irata sum.repete optionē.& nō semel.mo
ri satius est.occide iam nō uitiatorē sed uirū.PORTII Latronis.Periculosus ē negare raptū q cō
fisus.in hanc pturbationem adolescēs pa[illegible] erat:ut ignoraret:quid fecisset.nō refugiebat tamen
puellæ nuptias,fauebat tātū sibi:ut innocēs duceret.itaq; nihil aliud petit q libertatē.ut honestius
duceret.ita apud nos iudi.tutius est peccare q erubescere:dignior pœna erat si id peccasset: qđ me
minisse posset.Exurge adolescens & sine ullo respectu pudoris ad pedes te puellæ dimitte.accedite
& uos amici ,ppinquiq;.& tu mater & pater.qđ te puella:& qđ te hoꝛ lachryme mouēt.Nō inqt ad
illū magistratū,nō [illegible]nulo.metuo te puella.si nusq; rogari uis:nisi ubi occidere potes.grauius pu
nior nūc:cū me peccasse pudet:q cū peccauisse pōst iniuriā ignoscit:pdit misericordiam. CAESTII
PII. Venit ad uos uestro beneficio retēturus puellæ beneficiū.optauit nuptias neq; adhuc sciebat:q
uerecūdū maritū eēt habitura:uitiatorē dimisisti.uiꝛ occides.aiebat iudex: qd hēs: qtā ptinaciter
negesꝰ nuptias optat.minus est ergo qđ uitiauit q qđ negauit. Q. ATERII. Non sum inqd opta
tura mortē:sed uolo mihi licere & mortē optare.quā potestas ista delecta crudelis est.BLANDI er
go nos iniuriā periculosius negauimus q fecimus.IVNII Gallionis quādam noste quid dicamꝰ iā
negare non audeo.non diligenter cā mea acta est.dum nihil timetis:facilius me puellæ credidistis
cōfitendū est uitiū nostrū.non nuptiis fecimus morā:siue adhuc eēt uitiata siue nō esset:uisa est in
digna matrimonio:quæ hoiem nō posse occidere.tibi cōsulebā:ne dicereris uitiatori nupta. si p te
licuisset:honestiorē maritū habuisses:tu negasti.O hoiem impudentē.ita tu non ante ingratu. tri
bunal:in cōspectu populi in medio foro clamitasti:ego uirginē rapui,neminē habere tam obsequē
tem maritū potes.hic iam nihil negauit.Varii Gemini.exponā uobis reꝛ ordinē sictanq; ab eo di
dicerim:qui quid fecerit nescit.Vibii Gallii.Vbi estis qui dicebatis:nihil interest tua:cōfitere cōfite
re,quia honestius putasti raptori nubere.Sic inquit mihi hæres:si quis intra decē menses natus fue
rit:nūq; negatꝰ.Surge adolescens.dic rapui.uitiaui.incipere scire qđ nescis.miraris si tibi nō creditꝰ
multū est de quo timet.PARS altera.P. aspernatis.Nescio utro iudicio aduersarius fuerit improbi
or priore.id egit neq; oino pœnam stupri penderet.hoc id agit ut ipse optet ex duobꝰ alia lege cō
stitutis supplicijs:utrum uelit pendere.fatetur enim impune se habere maluisse q ducere uxorē.uxo
rem ducere malle q mori.antea legem uitiatiōis euertere conatus est.nūc transferre uult aduocatos
rogat iuđ.rogat oēs potius q uitiarā.utinā nō hic illū liberaret metus:qđ iudicis sue clementiā no
bis clamabat se ꝛnocentē ēt si qd putasset mori nō recusare. Aderat raptori populus.nec qsq; magis
suspectā faciebat uitiatæ cām q lenitas optionis.Si tibi iā de stupro tuo liquet est quædā ,pxima in
nocentiæ uerecūdia:præbere se legibus.tu uero meruisti qdem mortē illā inficiatiōe. ignorasti an
peccasses.inocēs eē uoluisti.cām hēs.reuertere ad ptes puella quādoqdē totiēs iā rogas:quæ roga
ri ipsa debueras.LATRO tres fecit qōnes:an illa interrogatio iusta fuerit.nō sunt inqt,nō eni cō
stabit te raptorē eē nihil res inqt an negauerit.erat eni raptor ēt si negabat & ita iusta fuit optio. an
si iniusta optio fuit reuocari possit.optio inqt semel puellæ dat imurabilis ē.semel emissa ē. Iudex
quā tulit de reo tabellā reuocare nō pōt.quæsitor non mutauit ,pnunciationē suam.Nihil tam ciui
le tā utile est q breuē ptātē esse quæ magna est si uolet & alterā suā optionē reuocare.& deide tertiā
Nūq; cōstabit qd futuꝛ sit cū illa qđ optauerit possit sequēti semp rōne rescindere. Tertiā fecit qō
nem:an si possit aliquādo reuocari optio nūc debeat.Hæc defensio adolescētis q negauit se uitiasse
FVSCVS & ordinē mutauit qōnum & numeꝛ auxit.fecit n.primā qōnem:an rapta nō possit am
plius optare q semel pōt inqt.lex.n.nō adiecit quotiens optet:sed ex qbus aut hoc inqt illud.nō ad
iicit: neq; amplius q semel.Gōtra ait:lex iubet te alterutrū optare.Tu hodie si mortē optaueris:faci
es qđ nunq; factuꝛ est.utrunq; optaueris ēt si nō licet inqt amplius q semel & mortē optabis & nu
ptias,ego nondū optaui:optio est q legitime fit.illa nō est facta legitie.si ptor defuisset:nūqd optio
nē uocaretꝰ Si rapta defuisset:raptor nō fuit nō est ista optio:sermo est.an ꝓximo iudicio cōfirma
ta sit optio.rapta ait agebatur apud iudices:utrū deberet raptæ eē optio.nō iudicata est raptam esse
debere rapta sit,nō inquit puella q sitū est.n.an ego i raptorē ius haberē.iudicatū est here me.uti de
beo.Nō possum ante legē hēre quē raptorem.Nouissimā qōnem fecit ætatis:an raptæ debeat eē
optio.PASSIENVS hanc ultimā ptez sic diuidebat:an si adolescēs malo aduersus puellā aio insi
ciatus est raptā ut nuptias effugeret dignus sit qꝛ iteꝛ fortunā subeat optiōis recusatæ. deide an ma
lo aio fecerit.VARIVS GEMINVS ultimæ questioni uel parti inquit.quid debeat fieri quæritur.
Duo hæc adiiciebat quæ per se queri putabat:an si puella pro certo adolescentis mortem optatura
est non debeat illi permitti optio tam crudeliter usura sua potestate. Deinde an mortem optatura
sit.quid est inquit quare uelis optare nisi qꝛ nuptias non uisꝰ hoc non tantum patimur sed rogamꝰ
Color pro adolescente introductus est a LATRONE talis ut diceret:se ebrium fuisse: & ignorare
quod fecerit,hoc die magis q crederet de facto suo q scire.recusasse autem in me duceret uxorem :
sed ut sua uoluntate duceret. & iudices non audisse solicitos faciles fuisse quasi de nuptiis agere
tur. VARIVS GEminuS. ARPTAM confessus est. & dixit. Nihil tam cōtrarium esse adolescēti
q etiam nunc negare,nec nō tantū raptā sed etiā iudicē offendat.CAESTIVS nec Latroné secutus

est dicentē:nescisse se hodieq; nescire.nec Variū Geminū consitentē.se non rapuisse aptius negauit
Virum inqt inuenire nō poterat iudex tertiā suam secutus est.Si rapuit,indignū est puellā inuitā ra
ptā esse.si nō rapuit.nōne indignū est fieri illi maritū? SYLO Popeius dixit adolescentē uerecūdū
natura & rustici pudoris nō sustinuisse cōfessionē.nō placebat latroni color.Minus inqt ignoscet
illi si scit se rapuisse.& sciēs mentitus est.Contradicebat Sylo: posse illi fidē fieri.aliquē nescire an
rapuerit.HISPANVS Cornelius:Nō subducere illi inqt maritū uolui sed honestiorē dare. Digna
est inqt tā misericors puella q nō uideat nupsisse raptori.HISPO romanus ait:illos sodales q illos
ipulerant circūstetisse & dixisse.Nō est hæc q rapuisti,alia mitu timuit.ne illa q rapuerat faceret i
iuriā.ARGENTARIVS dixit.uellē mortē optasses,nō eēt hic raptor iudicatus.nō cā tua illū p mit
sed optio dū unusq;q; iudex dicit qui hēt qđ tātope recuset.puta de capite agi.& ipse ait se nō uelle
ducere uxorē sed titulū recusare Nēpe uictus ducet uxorē.Nō est sollicite de eo iudicandū:cui dā
nato gratulandū.SYLO hoc colore usus est.Confusum adulescētē subito:& tāto tumultu paꝛ sibi
constituisse:& negasse qa pturbatus erat.pseuerasse qa negauerat. Explicit liber quartus.

Lucii Annei Senecæ sententiarum liber quintus.Incipit.

Am uidebar,pmissū meū ipleſſe.Circūspiciebā tū nunqd me ꝓteriret.Vltro uotieni
mōtani mentionē itulistis.& uelim uos subide aliq; noua mihi offerre qbus uocetur
a mēoria.& q qñ senilis marcet p se admōita & aliqn lacessita facile se cogitet.MON
TANVS Votienus adeo nunq; ostentatōis declamauit cā:ut ne exercitatus qdē de
clamauerit rōnem q renti mihi ait utrāus honestā an uerā? Si hōestā ne male assue
scam.q declamationē parāt:scripsit nō ut uincat sed ut placeat.Oia itaq; lenocinia ita cōqrit argu
mentatiōes qa molesta sunt & minimū habēt floris relinqt.sniis explicatiōibusq; audiētis deliniri
contētus est.Cupit.n.se approbari nō cām.Sequtur aūt hucusq; iseroꝛ declamatores uitiū:ut necessa
ria deserāt:dū speciosa sectant. Accedit ēt illud qđ aduersarios q̄is fatuos fingāt: respōdeant illis
& q uolūt & cū uolūt. Præterea nihil est qđ erroꝛ aliquo dāno castiget.stultia eoꝛ gratuita ē: uix
itaq; in foro futurus piculosus stupor.discuti pōt q creuit dū tutus est.Quid q laudatiōibus crebris
sustinentur.& mēoria illoꝛ assueuit certis interuallis qescere.Cū uentū est in foꝛ: & desiit illos ad
oēm gestū plausus desicere:aut deficiūt:aut labāt.adhuc in hūc qđ ab aliis nullius iteruētu excutiꝛ.
Nemo ridet.nemo ex idustria alloqtur,familiares sunt oīum uirtus in foro:ut nihil aliud ipsū illos
foꝛ turbet.hoc qđ uulgo narraꝛ an uerum:tu melius potes scire.Declamatoriæ uirtutis.LATRO
NEM portiū unicū exēplum cū ꝓ reo in hispania rustico portio ,ppinquo suo diceret: usq; eo esse
cōsulum ut a solecismo incipet negantē potuisse cōsumari.ac parientē ,dsiderantē qua impetrauit
ut iudicū ex foro in basiliscā trāsferretur usq; eo igenia in scholasticis exercitatiōibus delicata enu
triūtur:ut clamoꝛe,silentiū.ritum.cælū deniq; pati nesciāt.Nō est aūt utilis exercitatio nisi q̄ opi si
millima est illi quod exerceat.itaq; durior solet eē. At uero certamē gladiatores grauioribus armis
discunt q pugnant.diutius illos magister armatos q aduersarius sustinet.Iūcta teneas binos simul
ac ternos fatigāt:ut facilius singulis resistāt.Cursoꝛē qđ intra exiguū spatiū de uelocitate eoꝛ iudi
cetur:id sæpe in exercitationē decurrūt:qđ semel decursuri sunt in certamine.Multiplicaꝛ ex indu
stria labor quo cōdiscimus:ut leueꝛ qđ cernimus in scholasticis declamatōibus.contra uenit:oīno
molliora & solutiora sūt.i foro partē accipiunt,in schola eligūt.illic iudici blādiuntꝛ.hic inseruiunt
illic inter fremitū cōsonātis turbæ itendēdus aius est.uox ad aures iud.pferenda,ex uultu dicentis
pendēt oīum uultus.Itaq; uelut ex umbroso & obscuro ,pdeuntis loco claræ lucis fulgoꝛ obcæcat:
sic istos a scholis in foꝛ transeūtis.oia tanq; noua & inusitata pturbant. Nec ante in oratoꝛē corro
borantur:q multis perdomiti cōtumeliis puerilē aium scholasticis delitiis lāguidū uero labore du
rarunt.LEPIDVS uir egregius & qui declamatorio nō studio.

Incipit uicesima quinta controuersia scholicissime.

Dulteꝛ eū adultera q deprehenderit:dū utrūq; corpus interficiat sine fraude sit.INGRATI
a Fitactio.Milciades peculatus dānatus i carcere alligatꝰ decessit.Timō filiꝰ eius ut eū sepe
liret uicariū sep corpe pris dedit.Callias sordide diues natus redemit eū a rep.& pecuniā
soluit:filiā ei suā collocauit:quā ille deprehēsaꝛ i adulterio deꝓcante pre occidit.Ingrati reus est.
ALBVTII Sylii.Nō me mouet piculū meū.sp nos in malis nostris nō fortunā sed cām spectauimꝰ
Nō dubito qn Callias redēpturus milciadē si iā hūisset filiā nobilē.Musæ aliud aliꝰ pati nō pōt. mi
hi adulterū carcer est.ARELLII Fusci patris.Nihil inqt filia plus possum dare q Tymonē uiꝛ quā
do mihi contingetēt ex eo nepotes.seruꝛ ex lege mihi traditū an ad uindictā pudicitiæ ,pticiamus.
Perdidisti pecuniā Callias:si tales soluisti manus.dānatus peculatus nihil aliud hæredi suo relinqt
q̄ se patrē.CAESTII PII.Nō pōt generosus aius cōtumeliā pati.Merito tu ex Tymone nepotes ha
bere cōcupisti.qd magis in me,pbabis q carceré.nō sum inocētior q pater nec liceor.q̄ liceor qdeꝛ.
Hoc unū interest iter parentis & filii fortunā.qꝛ illius calamitatū exitus fuit carcer meaꝛ initiū. Ex
ponā uobis q̄tū i neminē meoꝛ ingratus sim.Vnus milciades census iuētus ē Tymō filius.nec hic q
dē [illegible]cq hūit:qꝛ dareꝓ patre pter seipsū posset.In Cynigyri domo spare nuptias poterā.i callimachi

nec uerebar: ne cynagyrus pluris suas æstimaret manus. Redeptus Tymō redeptoris fœlicitas est.
VOTIENI Mōtani faciā dicat. nō accepi bñficiū. alter reddidit. certus reddā cū tā honeste. ut fas-
ratis q̄ dedisti. Ego adulteros dimittā. qd aliud facere: si amigatas habere mar? ægit me antoniū
dolor. Nō mehercule sic iexorasset Milciades pr̄. nihil Calliæ debeo nisi libertū. est dit egregius cal-
lias. est misericors. Sed utrū tantū aduersus bonos maiorē iniuria est. Si nūc man⁹ Tymonis alligā-
tur quantū fuit bñficiū q̄ tūc solutæ sūt. Nō iste iniqore aio filiā amisit q̄ ego uxorē. sed æqore aio
ipudicā pati uoluit. Vis diuitias tuas abscōdere cū in eos ciderint q mendicitate censenr̄. Nihil hēt
domus nr̄a melius. qd ostendat q̄ pauertatē. Da pecuniaz Milciadi q̄ dānationē luat. nocēs erit. da
Tymōi q̄ patrē redimat. pius nō erit. VIBII Galli. Nullibi mihi fœlicior uideor q̄ q̄ Milciadis pcū-
sui. alligatus iacebat pr̄icæ potētiæ. uindex. libertatis publicæ assertor iacebat crimē ingratæ ciuitatis
Adulterā dimittam patri. adulterā cui nō tam gloriorq̄ filius siz Milciadis q̄ q̄ uicarius qd tu? pœ-
nam putas. p Milciade alligari. si adulterē solū dimitterē exulandū est. qd faciā? occidā? pluſq̄ p̄sti-
tisti exigis. p carcere exiliū. nō occidā. pluſq̄ prestitisti exigis. Vnū beneficiū dedisti. duo petis. Vter
q̄ magnū beneficiū dedistis. Tantundē datis recepistis Tymon q̄ Milciadē redemit. tu quod Ty-
monem. Vidēbatur mihi oīs maiorē meorē circa me turba fremere dicentiū. Vbi sunt ille manus q̄
soluere Milciadē? Nō. mihi occurrit idulgentia uxoris. Nō Callias socer. nō ullius aut rei aut bene-
ficii memoria. feci qd? soleo. nihil aliud aspexi q̄ patrem. Mentonis, cogita adulteros eē. p quibus ro
gas: cogita qualiū misereri soleas. Turpe est ab eodē mitti & adulteros & Tymonē. Ego sum qui re
ferre gratiam ne mortuis qdem desino. Ita mihi ueros hēre liberos cōtingat: qd quantū eēt Milcia
des exptus est. PORTII Latronis. Ego adulteros dimittā? ardet cupiditate uindictæ aius. Has ma-
nus cōtinere nō posset Milciades quas alligare nō potuit. Si in hoc solutus sum: redde me carceri.
Illæ gratiæ seruator, & persaxæ uindex oriētisq̄ domitor cui mō tam insignē triūphum fortuna de
hoste detulerat dānatus est peculatus ob hoc uidelicet ipsū ut innocentia eius q̄ alioqn latere potue-
rat ipsa dānatione ostenderet. dānatus innocēs. qs in ciuitate misericors est. nūc occasio misericor-
diæ uenit. Milciades redimēdus est. Redemi corpus tuū Milciade ne funeri quidē iterfecturus i qd
meipsum ipenderam. Misereor accusatoris mei: nō quia pdidit filiam sed quia habuit. Dignus erat
Callias hr̄e tales quales redemit: qd si me in hāc stuproꝝ patientiā redemisti: matrimonio carcerē
p̄fero. Honestius patri alligor q̄ adultero soluor. Vt audiui eē qui pecuniā numeraret: miratus sum
fuisse in ciuitate nostra quēq̄ qui Tymonē redimere q̄ Milciadē maluisset. Ego ne patrē qdem meū
nisi innocens fuisset redimissem. BLANDI. Obiiciat licet uincula nūq̄ tamē efficiet ut nō magis cat
carcere glorier q̄ matrimōio. diuersi sunt oīum affectus. Tu fortasse Callias uiucula ferre nō potes.
ego adulterā uxorem. Effugiēt ergo adulteri tanq̄ alligatas Tymonis manus? Argētarii. Redēptū
me, ptinus appellare cœpit de filiæ nuptiis. Statim inq̄ Callias expitur an gratus sim. q̄ q̄ pro Mil-
ciade alligatus filia tua abstulit tibi genez tymonē. ductus est pater meus in carcerē ēt nūc captiuis
suis plenum. IVNII Gallionis. beneficium inquit tibi dedi q̄ filiā tibi collocaui, nūc uero Milciade
grauiorē fortunā carcere sustines Callias tecū cōicare dignatus est. Ego me redēptum putabam. fi
liæ istius emptus sum. Steterūt ante oculos meos maiorē imagies. emissusq̄ sede sua Milciades ma
iestate iperatoria refulsit, & itez meas iuocauit manus. IVLII bassi. Calliæ filiā uxorē duxi. Hanc ti
bi pater iniuriā feci dū ingratus eē nolo. placeas tibi licet & istas iactes diuitias. Tantidē tū redemi
patrē quāti a te redēptus sum. DIVISIO. Latro in hās qōnes diuisit: an non q̄ quis gratiā nō retulit
cū posset īgrati teneāt. Multa inqt interueniunt pp q̄ nō debeā facere ēt si possem. Si nō tenetur q̄
qs retulit gratiā cū posset: an hic teneaī. hoc in hæc diuisit: an possit ob id dānari qd? lege fecit. dein
de an facere debuerit. Nouissime an si affectu & indignatōe ablatus nō fuit in sua ptāte ignoscēdū
illi sit. hoc nō tanq̄ qōnez sed ut illi mos erat, p tractatiōe aut loco. Montanus Votienus qōnē hanc
adiecit: an gratiā retulerit Tymon Calliæ. Tuli inqt filiā tuam uxorē. filia tua Milciadis nurus facta
est. nō putas beneficiū hēre oēs cū Milciade nepotes? GALLIO illā qōnem durā mouit sed diligē
ter executus est q̄ solet esse ingrati. in cōtrouersiis pria an beneficiū acceperit. Nō erat inqt mihi pœ
na in carcere eē. mea uolūtate illo puenetam. ita putas libētius in cubiculo iacuisse. Nulli tamē erat
locus athenis honestior q̄ qui milciadē habuerat. Deinde & illā subrūxit qōnē: an teneatur is q be-
neficiū acceperit qd nō potuit. nō rogaui inqt te. dedisti istud iactationi tuæ. putasti ad gloriā tuam
ptinere. ita tu nō accepisles beneficium si sibi soluere Milciadem contigisset. SYLO POMPEIVS
a patre Calliæ duo beneficia dixit dedisse q̄ redemisset & quod egēti filiam collocasset. hoc quod
secundum posuit nemo alius pro beneficio imputauit: in quo adeo nō est dubium an beneficium
non dederit: ut dubium sit an receperit. BRVTVS BRVTEDIVS illis illas præterea questiones se
cit: an si sua causa fecit hoc Callias ut redimeret Tymonem: an sit beneficium. beneficium enim est
inquit quod totum eius causa præstatur in quem confertur. Vbi aliquis ex eo aut sperat qd aut præ
parat: non est beneficium sed cōsiliū & diu executus est & argumentis & exēplis. Deinde an sua cā
fecerit Callias. Voluisti inquit opinione sordiū illustri facto effugere. petisti ex hoc æternā memo-
riam. Non magis poterat ignotū esse a quo Tymō solutus eēt q̄ p quo alligatus. Voluisti hēre ge-

nez nobilē piū. HISPO Romanus diuā qōnem fecit: an retulerit gratiā occipso qd occidit. Libera-
[illegible] te decore iumo. iuito tibi beneficiū dedi. nō est qd miteris. Nā & me tamē nō roganté re-
demisti. hoc loco cōmemorauit illos pres qui filias uitiatas occiderut: qui incluserūt. Color & Gal-
lioni & Latroni & Montano placuit ut nihil in Calliā diceretur cōtumelioſe & redēptorē & socez
& infœlicē. CEAstius multa in auaz & in fœneratorē & mēsulariū & lenonē dixit dū uult illud p
bare reddidisse & beneficiū: qd talē socez habere sustinuisset. LATRO dixit filiam tuā dimittam.
quid adultero facias, p una rogas. duos eripis. Hanc HYBREAS aliter dixit sniam
Hæc tota diuersa snia est a priore ēt si ex eadē est petita materia. Ina nō est similis sed ea-
dē quā dixit prior. ADDEVS rhetor ex asianis nō, piecti nois, deinde. ARELLIVS Fuscus
sic putauit. ARELLIVS Fuscus. Nō dices me Callia ingratū unde redemeris co
gita memini. Deinde fusi ū cū hæc a discipulis snia ei obiiceretur: nō ificiari: transtulisse se eā in lati
num, & aiebat nō cōmendatiōis se id aut furti sed exercitationis cā facere. Do inqt operā ut cū op
timis sentētiis certē. nec illas corrūpere conor sed uincere. Tū deinde retulit q̄dā Thucydidis snias
deinde Salustianā. Res scdæ miræ sunt ui
tiis obtētui cū sit pcipua in thucydide uirtus breuitatis, hac cū Saluſtius uicit & i suis illū castris ce-
cidi. Nā in snia græca tā breui hēs q̄ saluo sensu detrehas. deme uel uel deme
cōstabit sensus etiā si nō eā cōptus: æque tū integer. At ex Saluſtii snia nihil demi sine de
trimētis sensus pōt. T. aūt Liuius tam iniquus Saluſtio fuit: ut hāc sniam & tanq̄ translatā & tanquā
corruptā dū transferr̄ obiiceret saluſtio. Nec hoc amore Thucydidis fecit: ut illū p̄ferat, laudat que;
nō timet. & facilius putat posse a se saluſtiū uinci si ante a Thucidide uincī. CAESTIVS colorem
hūc pro Callia hūit: obiecit ultro Tymoti: q̄ passus est uxorē suā adulterā fieri. q̄ nō custodisset: q̄
expectasset dū supueniret pater: ut spectator calamitatis suæ fieret. iā inqt ēt si dimiseris ingratus es
ego nō spectauerā dū rogaret. HISPO Romanus hūc colorē secutus est. dixit adolescentē tumidū
& nobilitatis suæ cogitatiōe insolentē iusta hūisse beneficia sua. moleste ferentē socez suū dici Cal
liā. Itē oēz operā dedisse ut mores puellæ uitia nō tantū labi pateret: sed ipse ipelleret: ut hēret iustā
dimittēdi cām. nec eā occasionē nō itermisisse: sed expectasse ēt dū supueniret pater hoc se cogita
se. expectat me uult mecū pates rōnes facere, fecisset si nō ostendisset patri adulterā filiā GORGO-
NIVS in hac cōtrouersia fœdo genere cacozeliæ usus: dixit istud publicū adulteriū est sub Milcia-
dis tropheis cōcumbere. DORION cū descripsisset gloriæ sibi fuisse carcerē: nunq̄ se nō illam for
tunam se ostentasse dixit. Maiestatis læsæ sit actio.
Laminius, pcōsul iter cœnā a meretrice rogatus: q̄ aiebat se nunq̄ decollari hoiem uidis-
f se: unū ex dānatis occidit. accusaf maiestatis. MENtonis. Iā ēt periturī dormiebāt. pagiē
totus ordo supplicii ne qd se meretrix negaret uidisse. O miseꝝ si qs meretricē offendit.
O miserā matrē familiæ si cuius fœminæ meretrix iuidet nihil petēti p̄tor negaturus est. MVSAE
Hic est Flaminius q̄ exiturus in, puinciā uxorē a porta dimisit. ARGENTARII. Obiicio luxuriam
obiicio histrionū iocos annuos. reuixerūt in cōuiuio nihil aliud nisi occiditis q̄ in carcere uixerunt
in cōuiuio pierūt. Blandi. feriaī in foro. oēs uideāt. meretrix audiat. reliqæ p̄toris unco trahebātur.
maiestatē læsā dixisse. si exeūti tibi lictor a cōspectu meretricē nō sumouisset. VIBII Ruffi. Paratus
erat accusator cū cōmētariis aiebat. qd si meretrix desiderarit: in hoc tecū uxorē nō misimus ut sal-
ua, puinciat sit: optie meretrici bonā mentē. dedimus tibi legatū, dedimus q̄storē ut tu cū meretrice
cœnares. meretrix uxoris loco accubuit imo p̄toris. P. Aspernatis. Viri fortasse oſculo donauit ho-
micidiū ēt carnifices cœnaturi manus abluūt: PORTII Latronis. ne a sobrio qdē littore pcussus ē:
nō inqro in totū annū. illa nocte contētus sum. bibe lictor ut fortius feriā. Et qd intelligitis quo dā
natus sit q̄ sic occisus est. qd scio an in cuius gratiā occisus est. in eiusdē ēt dānatus sit. q̄tum tibi p,
diderat: tantū tu meretrici dedisti. Si negaret quos testes hēre;? qs. n. in illo cōuiuio fuit cui tecū sit
credendū? facilius est: ut q aliæ meretrici dederit hoicidiū neget: q̄ qui hoc quoq̄ dederit qcq̄ inde
minuerit: nunq̄ istud mulieꝝ oculis oñdi solet. aut ista iā sæpe uidisset. IVLII Bassi. Inter temulētas
reliqas supuosissimæ cœnæ & fastidiosos sub ebrietate cibos modo excisum caput hūanuz fertur
iter purgamēta & iactus cœnantiū & sparsā in cōuiuio scrobē hūanus sanguis euertitur. Gratulor
sorti tuæ puincia q̄ desideāte tale spectaculū meretrice plenū carcerē dānatis hūisti. seruū si uerbe-
rare uoluisses extra cōuiuiū abduxisses. ROMANI Hisponis quis ferret te q in triclinio tuo iudiciū
coegisses. Scelus est in cōuiuio dānari hoiem. qd occidere ad arbitriū meretricis. de reo, pnunciasti
nisi forte facilius in honorē eius decollas quē iudicas. FVLDII Sparsi. Contactā sanguie humano
mensā loquor. scriptas in triclinio secures qs credat? ista aut cōcupisse meretricē aut fecisse p̄torem
cadauer. secures. sanguinē loquor. quis iter hæc de cōuiuio cogitat? Hoiem inquit occidi: nūq̄ uidi
alio q̄ Flaminio p̄tore. oīa alia uidisti. SYLONIS Pompei uirum nobilissimū & tantis honoribus
functum turpiter meretrix clemētem fecisset. crudelē fecit. nunq̄ uidi. adiice si uis nec alio p̄tore ui
dere potes. ALBVTII Sylli. Si quis aūt est iud. qui desideret ut p̄toris referā crudelitatē q̄ p̄ter hunc
iugulauerit. q̄ inoxios dānauerit. q̄ carcere iclusez it, huic ego me satisfactuz polliceor uno cōuiuio

sua ptura reum euoluam, & stituuntur ab isto & prouincia epulæ in magnifico apparatu
cõuiuiũ distinguuntur argẽtis poculis aurea. qd multa e carcere in cõuiuiũ ptoris cui stu
ro meretrix arridet, iterim ungæ, pmũtur: & uictis crudelitatis ante mensã ac deos trucidat. Me mi
serę iperii ro. terrore lusisti. O qui crudelitate suasti oẽs tyrãnos soli tibi inter epulas uoluptati fuit
morientiũ gemitus. hic ultimus appatus cœne fuit in eodẽ triclinio uideo ptorẽ amorẽ, scorta. cæ
des. Sex meretrix ptoii, ptor prouinciæ iperat. In cõuiuio cõstituitur catenatus qui cũ languẽtis p
toris istius aspexit oculos existimãs ipsus ptoris beneficio dimitti gratias isti agere. & utrisq; mani
bus mensã tenẽr. Dixit imortales tibi parẽ gratiã referãt. qcũq; i eodẽ triclinio accubabat. aliis
uberti dimisso capite flebat. alius audiebat ab illa crudelitate oculos. alius ridebat. quo gratior eẽt
meretrici. Hic iste iter uarios cõuiuaq; uultus submoueri iubet & misęq; stare ad pbendas ceruices i
iocũ. Interi distinguitur mora poculis. nec sobrii quidẽ carnificis manu cuius romanus occisus eẽt
nõ peto quo minus securi pcutiatur. illud rogo. legi potius q̃ scorto cadat. Memẽto terrorẽ iperio
q̃ti nõ oblectamẽta mulierculis. qd ergo núc referã iud. ludoq; genera. saltatiões & illud dedecoris
certamẽ: ptor ne se melius moueret an meretrix. CAPItonis. Exurgite núc bruti. horatii. decii & cæ
tera decora ipii. Vestri fasces, uestræ secures inq̃tum, p bõe iuppiter dedecus reciderũt. Isti obscenæ
puellæ iocãtur. qd si p deos imortales in illo solẽni die populo ispectãte in foro cõuiuiũ habuisses
nõ minuisses maiestatẽ iperii nostri. atq; quid interest cõuiuiũ in foꝝ an foꝝ in conuiuiũ attrahas.
Deide describi q̃liter in foro decolletur. Ascẽdit ptor tribunal ispectãte, puincia noxiæ post terga
ligãtur manus. stat intẽto ac tristi oium uultu. fit a pcone silẽtiũ adhibẽtur deide ltia uerba. canitur
ex altera pte classicũ. Nunqd uobis uideor describere cõuiuales iocos? Heu q̃ dissimiles exitus ini
tiis abest. accusauit te qs. po. ro. iudicauerũt te qui. re ptor dãnatũ, pnunciauit. occidit meretrix BV
TEonis. Vt iste cũ amica cœnaret iucũdius hõ occisus est. Nunqd iudi. unq̃, p rostris uidistis ptorẽ
cũ meretrice cenantẽ? VOTIENI Montani: Qui sic cõuiuatur: quo i: ascitur? dãnaturi iurant nihil
se hĩe nihil pcibus dare. postulo ut in hac legẽ iures, maiestas. P. R. p oẽs natiões p oẽs diffusa, puin
cias in sinũ meretriciũ iacet. ea ipat pater nostro q̃, pstitit eius osculo nẽo se abstinuit ni ũ qui peper
cit suo. cõuiuas tuos ipa narra. fuere credo tribuni. fuere pfecti. fuere eqtes romani. cũ iis ergo ptor
GASSII Seueri. Ne de seruo quidẽ aut captiuo oi loco aut oĩ genere. aut p quos libebit aut cũ qui
bus libebit supplíciũ sumi fas est adhibetur; ad ea magistratus ob custodiã nõ leticiã. TRIARII.
Quo crie dãnatus est cædis nõ tamen in cõuiuio occiderit. Aiaduerte diligenter meretrix: ne iterũ
homicidiũ roges. MONtanus Votienus has putabat qõnes esse an qd' quis in magistratu peccauit
ples. uindicati possit: maiestatis lesæ reus. Vnũ, n, qd' tueri se facto nõ põt ad ius confugit & dicit se
hac lege nõ tueri. Nũ qcquid peccauit in magistratu aliqs: maiestatẽ lædit. puta aliquẽ: dũ magistra
tus est patrẽ suũ occidere: ueneno uxorẽ suã necare puto non hac lege cãm dicet sed illis pricidii &
ueneficii. uis scire nõ a quo fiat ad rẽ ptinere sed qd fiat priuatus põt accusari maiestatis læsæ: si qd
fecerit quo populi ro. maiestatẽ lederet puta amicũ hẽt:, pcos est adulterii cãm dicet nõ maiestatis.
singula inqt æstima q̃ obiicis si tantũ amicã habuisset: nunqd accusares q, aiaduertisset i aliquẽ nul
lo rogãte nunqd accusare possit. Si nõ oẽ nõ recte factũ hac lege uindicari põt: an id qd' sub auctoꝝ
ritate publica geretur? Nã cũ adulteriũ cõmittit tanq̃ ciuis peccat. itẽ cũ ueneficiũ. cum aiaduerterit
auctoritate publica utitur. In eo aũt qd' sub ptextu publicæ maiestatis actiõe uindicandũ est. Dic. n.
mihi si cũ aiaduertere debeat ne legitimo cultu ac more solẽni usus iterdiu tribunal cõscenderit cõ
tuali uestẽ si cũ classicũ canere debeat: symphoniã canere iusserit: nõ lædet maiestatẽ? atq; qd' fecit
fœdius est. & cõparauit: Deide si põt uindicari maiestatis lege id qd', pcos. maiestatis publicæ & iu
ri & apparatus est peccauit: an hoc possit? nõ põt inqt. nihil. n. detractũ est po. ro. magnitudini. Is læ
dit po. ro. maiestatẽ qui aliqd publico noie facit tanq̃ si legatus falsa mandata affert si claudit ea ali
ter q̃ si po, ro. dederit: iperator fœdus pcusserit uidetur po. ro. pcusisse & cõtinetur i digno fœdere.
nũc nec uiribus quic q̃ populi ro. detractũ est. nec opioni eius iputatur: si quid fecit nõ po. ro. At ex
te cætetos æstimãt. nõne & ante húc alii fuerũt ex quibus æstiari possit? & post hũc erũt. Et singulo
rũ uitia nemo urbibus ascribat. attamẽ factũ ipsũ turpe est. sed multa alia. nec iõ illis po. ro. maiestas
lædetur. Nemo pene sine uitio est. ille iracũdus est. ille libidinosus est. nõ tñ si cũ aliquo imitatũ est.
malis eo statim maiestas lædit. Deinde ad facti ipsius æstimationẽ uenit. & dixit hæc obiici q, me
retricẽ habuit. q, aliquẽ occidit. q, noctu. q, i cõuiuio. q, rogãte meretrice SYLO Põpeius has adie
cit qõnes. an si qd' ei facere licuit fecit: nõ possit maiestatis accusari. põt ĩqt hæc. n. lex qd oporteat q̃
rit. aliæ qd liceat, lz ire in lupanar. Si pcedentibus fascibus ptor deduceret in lupanar: maiestatẽ læ
det. atq; qd' lz fecerit licet q̃ quis uelit uestẽ uti. Si ptor ius iniuste seruili uel muliebri dixerit: uiolaue
rit maiestatẽ. Deinde illã fecit qõnem an ei hoc facere licuerit. Nõ licuit inqt illo loco, aut illo tpe.
aut ex illa cã occidere. q̃dam q̃ licent tpe & loco mutato nõ licẽt. De colore iquit q̃ritur quo uti de
beatis q, p Flaminio dicit. q̃dam cõtrouersiæ sunt in qbus factũ desendi põt. accusari põt ex quibus
est. & hæc. nõ possumus efficere ut pp hoc nõ sit reprehẽdendus. non speramus ut illum iuuet ac, p
bet: sed ut dimittatur. sed sic agere debemus tanq̃ pro facto non emẽdato nõ scelerato tamẽ. Itẽ ne

eabat ꝛ pro Flaminio negatu[m] MONTANVS. sed nis q̃ obiiciũtur re[i] surũ. Aiebat ãt illã s[ua]s
[ua]m. Non: colore actionis esse bonũ. Senetiõis eẽ bonũ. se hẽre aium pro reo: in quo libido oĩs in
ra meretricẽ eẽt, crudelitas intra carcerẽ. ipse Montanus illũ locũ puncticrtie tractauit. q̃ multa po
sto. in suis iperatoribus tulerit. In gurtite luxuriã. in Manilio ipotentiã. cui nõ nocuit & filiũ & ui
ctorẽ occideret. in Scylla crudelitatẽ. in. L. Lucullo auaritiã. in ptore inqt cũ illi cõstiterit abstinẽtia.
diligentiã ne excutiatis qũo una noctẽ cœnauerit. utrũ tñ inquit iniqui est qd' obiiciũt. qd' dãnatus
pierit meretrice postulante, pcis pire dãnato. Coloré. FVSCVS ARELLIVS hũc introduxit. ebriũ
fuisse. nescisse qd fecerit. SYLO POMPEIVS. hoc colore usus est. non putauit ad rẽ ptinere: ubi aut
qũ periret qui pire deberet. TRIarius. ineptũ introduxit colorẽ. Sermo erat iquit contẽni i cõuiuio
nimiã ptoris lenitatẽ. alios fuisse, pcos q quotidie aiaduerterẽt. huius anno nullũ eẽ occisum. dixit
aliqs ex cõuiuiis. Tu ergo nunq̃ iratus? dixit & mulier ergo nunq̃ iratus q, clementia tui contẽptui
eẽt. Curabo iqt sciãt nõ deesse mihi sceleratũ quẽ uidere lucẽ ultra nõ oz, occisus ẽ qui dãnatus sub
ptorio fuerat. quo tpe. eẽ. n. nullũ tps quo nocens pire nõ debeat. GALLVS Vibius dixit. meretrix
orauit. timebã mehercules ne exorasset ut occideret aut indãnatus uiuerer. Ex altera pte multa bene
dicta sunt. multa corrupte in descriptiõe supplicii utiq; illi qui uoluerũt oĩa legitia supplicii uerba i
snias trahere in uitia inciderũt: tanq̃ dixit. TRIarius. Sumoue audis lictor sumoue a ptore meretri
cẽ. hoc loco nõ male adiecit uerbera. sed uide ne uirgæ tuæ pocula nostra disturbẽt. SYLO Põpei
us dixit. despolia meretrix. agnoscis hoc uerbũ. certe, puincia agnoscit. Sylo põpeius hõ qui iudicio
censebatur & ipse ad hãc descriptionẽ accessit. nimiũ tamẽ mali fecit, ait: aiaduertere meretrix. age
lege qcq̃. n. lege hic agitur. HISPANVS dixit: age. lege tibi dicẽ. Flamini uiue sine meretrice, cœna
sine carnifice. ARGENTARIVS i quæ solebat schemata attrectatiõe uiolẽtissimã fregit. age lege
scis inqt qd dicat. Interdiu age in foro. age stupet lictor. i. quod dicit meretrix tua nunq̃ se uidisse.
MONTAnus Votienus dixit: pcussurus lictor adrespexit. ptor ad ptorẽ meretricẽ. VIBIVS Gallus
dixit littori qa beue pcusserit, ppinatũ est. Illud qd' tanq̃ latronis circũfertur nõ esse latronis. p testi
monio dico & latronẽ a snia inepte tumultuosa uindico. ipse enim audiui Floꝝ quendã auditoreꝝ
latronis dicentẽ nõ apud latronẽ. neq; n. illi mos erat quẽcunq; audire declamantẽ. declamabat ãt
ipse tantũ & aiebat se nõ eẽ magistrũ sed exẽplũ nec Iulio nec alii cõtigisse. suo q̃ apud græcos Ni
cetæ. apud romanos Latroni ut discipulis nõ audiri desiderarẽt: sed cõtenti erãt audire intiio cõtu
meliæ cã a deridẽtibus. discipuli latronis auditores uocabãtur. deinde in usu uerbũ eẽ cœpit & pro
miscue poni, p discipulo auditor. hoc erat nõ patientiã suã sed eloquẽtiã suã uẽdere. Vt ad floꝝ re
uertar ille dixit in Flaminio. resulsit iter priuata pocula. publicæ securis acies iter tumultus ebrioꝝ
reliquias humanũ euertit caput. Nunq̃ latro sic cõposuisset ut qa publicã secariq̃ dicturus erat: dice
ret priuata pocula: neq; in tã mollẽ cõpositionẽ ejus snia euanuisset. nec tã incredibilis unq̃ figuras
cõpingebat ut i ipso triclinio iter lectos & iocos & mẽsas pcussũ describeret. ille cũ i hac ptrouersia
descripsisset atrocitatẽ supplicii: adiecit: qd exoruistis iudex? meretricios lusus loquor. Et ille dixit
minus notã snias sed nõ minus bonã. In sociũ nostꝝ ptor populi ro. aiaduertit cũ priuata uoce tu
multuario tribunali ebrius fortasse nec calciatus qdẽ nisi si & oĩa expectaret meretrix diligẽter exe
git. RVFFVS Vibius. Erat q antiquo genere diceret belle cessit illi snia fordidioris pater notæ ad
occidendũ hoies soleas poposcit. Alterã eiusdẽ generis sed nõ eiusdẽ succesus snias cũ deploraſſet
cõditionẽ uiolatã maiestatis cõsuetudinẽ maioꝝ descripsisset q̃ semp uoluisset ad suppliciũ aduo
cari snĩam dixit. at núc a pater lege actũ est lucerna. POLLIO Tamen Asinius aiebat hãc se snias re
cipere. Libius de oratoribus qui uerba antiq̃ & sordida cõsectatur & oratiõis obscuritatẽ seueritatẽ
putat. aiebat Melciadẽ rhetorẽ elegãter dixisse tamẽ in iis ẽt si minus est isaniæ mi
nus speciei ẽ. Illi qui tumetiã illi qui abũdantia laborãt plus hñt furoris & plus ẽt corpis. sp aũt ad
sanitatẽ, pcliuus est: qd' põt detractõe curari. illi succurri nõ põt: q simul & isanit & deficit. lz ne hoc
genus, ptegere uidear in flaminio: tũ idissime dixit MVRrhedius patrẽ nostrũ in illa ferali cœna sa
ginatũ meretricis sinu excitabitis occisuri. Et illud terra collo seruiebat soꝝ cubicula pater meretri
ci. carcer cõuiuio, dies nocti: nouissima ps sine sensu dicta est ut ipleretur dies nocti. Hãc igitur snias
retuli qa in tricollis & i oĩbus huius gñis sentẽtiis curamus ut nũerus cõstet nõ curamus an sensus
Oĩa aũt gña corrupta ꝝ quoq; snia ꝝ de industria pono. quia facilius qd imitandũ & qd uindicãdũ
sit docemur exẽplo: & certe illud genus cacozeliæ est qd' amatitudie uerboꝝ q̃si aggrauatur. iã res
petit ut i hac cõtrouersia referamus id qd' LICINIVS Nepos dixit. Reus dãnatus est lege. petiit for
nici: & illud qd' SENIanus dixit hẽt fui gñis isaniã cũ diceret: nocte nõ debere sumi suppliciũ. post
longã descriptionẽ cũ nunc demũ uictimæ quidẽ occidũtur: & ad hãc cõtrouersiã græci apposue
runt manũ dixit in hac NICETES EVTEMON dixit GLAVTIP
pus Cappadox cũ cœnã luxuriosam descripsisset idignam maiestate pater adiecit
hocidẽ elegãtius dixit ADDEVS cũ descripsisset cœnã nocturnã NICETES dixit
ARTEMON eodẽ loco aliã dicã snĩam SIC GLICON dixit.

Incipit uigesimasexta cõtrouersia fœliciter

Ter uim utiq; acta ne sint rata pacta cõuenta legibus [illegible]nant. Expositumqui agnouerit solutis alimentis recipiat. Quidã duos filios exposit[illegible] sustulit, educauit quer[illegible] turali pollicitus est se indicaturu; ubi essent: ille alteru; ex illis dedisset, pactum interpo tum est. reddidit illi suos filios, repetit unũ. ARELLII FVSCI PATRIS. Aequũ est ut cum altero diuidamus liberos quos nõ diuidimus cũ matribus. si alteru; nõ abstulerim: utruq; hẽbis, quid faciã utruq; genui, utruq; deliderauí, p utroq; pactus sum. ALBûtii sylis. Vna nati sût, una exposíti, una educati, redditi potissimũ distrahûtur, distraxit illos fortuna aliquando patẽtibus ñũq; ab ipsis. Miseremini iudex grauis inuidia est. IVLII GALLIONIS. Duos exposui qui alteru; eligere nõ poterã. periclitor ne cum duobus liberis in iudiciũ ueni, sine ullo reuertar. Nam quẽ perdaz eligere nõ possum. cã pacti mei fuit ut haberẽ filios: cõsumatio ut perderẽ. p filiis tibi redeo. nõ filios, pete quantum uis pro disciplinis. iputa quantũ uis pro alimentis. licet plus petas minus reddam. Maiores nostri uiderũt q; effusa eẽt indulgẽtia pro suis timẽtium: q; parata qcquid poscerẽt dare. Itaq; pro patre lex: nõ cũ educatore pacta est. nõ potuit obligari de eis qui in mea ptãte nõ erant si ex æquo diuidamus. at habeã utriusq; tõ. habeã ego tandiu duos q; diu tu habuisti. nolite timere pueri. nõ diducaz uos aut utrunq; hẽbo aut utrunq; in actõe fratres. quis hostibus hasta nõ diuidit. plus quidã est geminos eẽ q; fratres. perdit uterq; gratiã suam nisi cũ altero est. FVLVII SPARSI. Ignoscere mihi aduersarius debet meos retinẽti. cum ipse aliẽos cõcupiscat. repetit quod adhuc habuit. retineo quod modo agnoui. agnitio diuidet quos uixit etiam expositio. SCORNELII HISPANI. Dic uter obsequẽtior sit. uterq; indulgẽtior uterq; in his miraris si tam meos diuidere nõ possum. omnia p filio paciscor. pter filium. VOTIENI MONTANI. ego uero ne patrociniũ quidẽ habeo: si tam facile filios remitto. libẽter exposui reddere istud est liberos an eriperet, utroq; mõ perdẽdi erãt. uel pacti essent uel negati. pactus sum flens tremẽs q; tanq; cum exponerẽ. CAFSTII PII. Ne diuiderẽ filios una exposui. iste quoq; duos sustulit qui tantũ uno contẽtus est. iterum cogor exponere. IVNII GALLIONIS. Cõtra expeditæ ptes uestræ sunt utrũq;: ex hoc iudicio potestis parem dimittere. MENTONIS iste assueuit carere liberis. ét si unũ accipiã necesse est torquear. duobus mõis assueui qd unq; cõmisi. & hẽs domi quos de me iterroges. nihil unq; sine illis feci: nisi inditiũ uim uocas: q; te patrẽ fecit sine hærede herere qui paulo ãte habui: filios duos tales ut ex illis unus qlibet satis sit. POMPEII Sillonis. Videte q; modeste agã. ego sustuli. ego educaui. ego reddidi. iste eligat. VIBII Rufi. Salui sunt inqt liberi tui: post hãc uim meã iste me obsculatus est. PASSIENI. cæde mihi tabulas testi. plores in testõ hẽo q; in pacto. hoc testamentũ debere nõ cogito: si meos filios hæredes facere nõ possum: tuos faciã: pces meas ad filios transferã. hoc enim nomẽ licebit. puto mihi usurpare dũ litigo. ARELLII Fusci patris. Fertis hoc opti iuuenes: ego uos expositos sustuli, ego educaui. ego egrotantibus assedi. senẽ me fecistis & relinqtis. ARGENTARIVS In ista ui duos filios perdidi. DIVISIO LATRO sic diuisit in re uis aut necessitas sit. nulla inquit uis est, arma lex & uincula & ultimũ periculũ cõplectitur: quoz; nihil fuit in tua pona, ille ait uis est & necessitas. ubi uelim nolim succũbendũ est mihi cũ esset necesse mihi. nõ. n. poterã habere alteru; filiũ nisi alteru; pmisissẽ Respondetur primũ nõ est uis ubi aliquid expediendæ rei cã patiendũ est. Sed rõ tamen qa nõ possum domũ habere nisi hic emero. nulla alia uenalis est hanc occasionẽ uidet uenditor & premit. nõ tamen hanc emptionẽ rescindes, alioquin in ifinitũ calũnia excedet, dicet alius: necesse mihi erat, tibi necesse carere. primũ etiã nõ poteras, deinde & alia uia poteras inuenire. sperare aliũ iudicem. an aliter iuẽire nõ poteras: ergo tibi plus pstiti. An si est in re uis & necessitas, ita tamen rescindant q; puim & necessitatẽ gesta sunt. Si uis & necessitas a patiente adhibita est: nihil inquit mea an tu cogaris: si nõ a me cogeris: in eã culpam oportet eẽ ut mea pœna sit. nõ inquit neq;. n. lex adhibẽti uim iracitur. si passos icurrit. & iniquũ illi uidetur id ratum eẽ qd aliquis nõ, quia uoluit pactus est: sed quia coactus est: nihil aût refert q; per quẽ illi necesse fuit. iniquũ enim qd rescindit facit fortuna eius qui passus est nõ persona faciẽtis. Deinde an ab hoc uis remota sit? Tu inquit mihi uim admouisti: qui nõ aliter indicabas q; si pactus leẽm. Non est iquit admouere uim aliqt cũ certa cõditione pmittere: si qua uis est a te tibi abdita est: q; exponere & ad exorãdũ se uenisset ut tantũ patri redderet q; tum æduocatori sup fuisset. Pro educatore. GALLIO hunc colorẽ secutus est, se misericordia motũ Cum uiderem inquit morbũ sine hærede eẽ: dixit modo ipse qui auidus est: possumus duo patres eẽ & dixi illam amabilẽ sententiam. Da ita; nũc pœnas misericors. MONTANVS Votienus sic cœpit. Si quis me uidit iudicẽ modo duoz; liberorum patrem nũc solitudine periclitantẽ: certum habeo dicit crudelem iudicẽ. Et fũmisse cum aduersario egit rogauit: ut adultero contentus eẽt. Et illam sumpsit contradictionẽ. nescio inquit utrum. & dixi mihi crede qui illos optime noui. utrum uis elige. ideo sic pactus sum quia nihil intereat. HISPO Romanus. erat natura qui asperiorem dicendi uiam sequeretur. itaq; hoc colore ægit ut inueheretur ranq; in malũ patrem. & diceret crudeliter exponẽtem. perfide recuperantẽ. in hoc inquit repetit: nõ quia habere uult sed quia eripe. iracit mihi q; duos educaui q; dicaui. Et cũ descripsisset leuitiã exponẽtis adiecit. Etiã nunc mihi uidetur eiusdem ai. eiusdez iuuitiæ quia nihil putat se habere ei qui liberos suos educauit. durus ẽ pater, cru

delis est. nolite credere. ex una iracundia tam subitã mutationem. Sinite me in uno filio experiri. Dixi [illegible] hãc cõtrouersiã illã qõnem q; dicebat se nequaquã uim adhibuisse. Quid ergo qs adhibuit uim? tu mihi nõ est qd dicas aliũ quis. ubi ipsi uim adhibet? solet fieri. ecce egoipse mihi nocui. Et illud dixit. Placet mihi in irritũ reuocari q; gesta sunt. dono qd indicauerim. ARGENTARIVS dixit ex altera parte. miseriorẽ se nũc eẽ q; cũ ignoraret suos. & cũ tormẽta patri ai descripsisset ait. etiã nũc pacisci uolo. qd do ut liberos meos recipiã? qd do ne agnouerim? Indignabar. CAESTIVS de torq; ri ab illo totiẽs & mutari sñias suas. qd putatis aiebat? ARGentarius eẽ certissimũ ius est. solebat & græce dicere. fuerat. n. argẽtarius Cæstii auditor & erat imitator: aiebat inuicẽ. qd putatis eẽ Cæstium: nisi Cæstii cinerẽ. & sic solebat iurare: per manes pceptoris mei Cæstii. Cũ Cæstius uiueret. Omnibus aũt insistebat uestigiis Cæstii. æque ex tpe dicebat. æque cõtumelioſe multa iterponebat. illũ tamen optima fide pstitit: cũ uterq; græcus eẽt nunq; græce declamaret. illos sp admiraret qui nõ fuerũt contẽti unius linguæ eloquẽtia. cũ latinæ declamauerãt toga posita sũpto pallio q; si pſona mutata rediebãt. & græce declamabãt. ex qbus fuit SABINVS Ciodius i quẽ uno die & græce & latine declamantẽ multa urbane dicta sunt, dixit ARTERIVS qbusdã q; rẽtibus pusillas mercedes eũ accepisse cũ duas res doceret. nunq; magnas mercedes accepisse eos q Ermeniũ acta docerẽt. MOECENAS dixit CASSIVS Seuerus uenustissimã rẽ qui ex oibus qui auditiõe eius cũ audiret interrogatus qũo dixisset: respõdit male. GLICON dixit GALLIO aũt elegãtissime dixit a pte patris cũ in ultia pte testi figurã tractaret. q; q; ego mortuus ero. tũc mihi hæres sit, uis interrogẽ uter? TRIARIVS dixit a pte educatoris. Ergo ego tollere potui. educare potui, tacere nõ potui. Incipit uicesimaseptima controuersia:

Vi patrẽ pulsauerit manus ei pcindanf. Tyrãnus patrẽ in arce cũ duobus filiis accersiit. i-
q perauit adolescẽtibus ut patrẽ cæderent. Alter ex his pcipitauit se, alter cæcidit. postea in amicitiã tyrãni acceptus occiso tyrãno pmiũ accepit: petũtur manus eius. defendit pater. CAESTII PII. Fœlicior essem si pluris reos defenderẽ. TRIARII. Hæc uulnera q; i ore uidetis meo postea feci q; dimissus. IVNII Galliõis. Gratias ago filio q; me nõ reliquit solũ tyrãno. q; manus illius sunt ego iussi. itaq; crimini meo assum amicus inqt tyrãni fuit. age hoc tantũ filius meus in arce simulauit, pcũbo ad genua uestra iudex: ille cõtumax qui cũ uapularẽ nõ rogaui. MVSAE. Occisus est tyrãnus. a quo putatis: nisi ab eo qui patrẽ pulsare nõ poterat? pcidetis tyrãnicide mãus? qd hoc est? inter tyrãnos iacet præcisa tyrãnicida manus. arci preditæ ne uindicẽ filiũ pp quẽ ne a tyranno qdem ipune uapulaui. postq; occupaui arcẽ: secuti sunt illũ homicidæ. secuti ueneficii, secuti quisq; pulsare patrẽ poterat necesse fuit patrẽ cæderet tã hercules q; necesse fuit spoliari tẽpla: uirgines parere. aiebã fili fortius feci. tyrãnus spectat. Si talis erat filius meus qualẽ describitis: nescio cui magis expedierit tyrãnum uiuere. O quantũ istis debemus manibus p quas iã nihil necesse est, occidit tyrãnum. sic huius iratæ manus feriũt. cũ occideret tyrãnum aiebat: pater te iterficit pẽ ferit. sic feriũt q; uolũt. Tecũ fili incõsideratæ pietatis quæror. Validius patrẽ cæcidisti q; iussit tyrãnus iratus iacẽti ipsas cadaueris manus in me ingessi. FVLVII Spatsi. Tales fuerunt ex qbus posset alter contẽnere alter occidere. IVLII Bassi cõpressas filii manus in os meũ ipegi. cædentẽ cõsolatus sum. PORTII Latronis. cæde inqt patrẽ dũ ego negligẽs sum occupauit se ex arce filius. hoc nõ est patri pcere sed sibi dura fili ad tyrannũ tibi per patrẽ eundũ est. Terrẽt ecce cruentũ tyrãni caput nũc illas, pcedite. BLANDI. Vt uidi tyrãnicidã ex arce nihil priusq; manus osculatus sum. POMPEI SYlonis. Vtrum ex filiis meis, pbatis? alter se occidit. alter tyrannũ. nemo ius hẽt in istas manus? meæ sunt istæ etiã cũ tyrãno seruirẽt. mihi paruerũt. ita mihi supstite filio mori liceat: ut ego illũ qui mori maluit pricidã uocaui. ARELII Fusci patris. Rogo uos p securitatẽ publicã: p mõ restitutæ libertatis letitiam p cõiuges liberosq; uestros. nẽo tã suppliciter audiuit rogantẽ cũ uapularẽ. q lãguidæ cædẽtis erãt manus. nõ putares illos tyrãnicidiũ posse facere: istæ mihi salutares porrexerũt cibos. istæ potiões. nunq; tñ indulgẽtiores sensi manus: q; cũ me cæderẽt. VOTIENI Mõtani. Pereãt inqt potius q; sint q; tam fortiter loquãtur. Vix inuẽtus est qui tyrannũ occideret. Fili fortius inqt feci: ne nos colludere tyrãnus intelligat. suspẽsas leuiter admouebat manus filius. simulabat ictus. pater gemitus. si qua est fides: iratus filiũ extuli q; me nõ cæciderat. Necessitas magnũ hũanæ ibecillitatis patrociniũ est. hæc excusant sagũtinos q; uis nõ cæciderint: hæc excusat romanos quos ad seruilẽ delectũ canẽsis ruina cõpulit: quæ quicqd coegit defendit ille quoq; mihi pepcit. sed si unicus fuisset, ille me fratri relinq; bat. hic tyranno. etiam nũc inquit in facie tua uulnera apparent, fili nocet tibi q; tam cito occidisti tyrannum. MENTONIS. Quæritis quis hæc fecit uulnera? ille cuius cæcidit me i funere manus. ita mihi libero & uiuere contingat & mori, ita oculos meos filii manus operiant: ut ego inter liberos meos fortior steti. Ex altera parte. ARELLII FVSCI PATRIS tãdiu cæcidit patrem q; donec placeret tyranno satelles. quid tu? tu Tyrannicidium facere non potes: nisi parricidio exerueris manus. Pater inquit adest. malo. non enim tantum patrem etiam patronum occidisti. IVLII Bassi. Quoniam eo scelerũ puentũ est: ut patricidæ pater adsit: nõ istius aduocationi adsũ. defendit. n. q; uis nocentẽ. & qd agnoscitis indulgentiã illius? frater q; maluit pitẽ q; patrẽ cædere. infœlix cãm

ſuã cu fratre iũgebat.exclamabat iſte.nihil illi mandaui.ego tibi & pro illo ſatiſfaciã ut ualidius inqt cæderet.pro rep.inqt feci. Vis tu pudoré hére nec iputare reipu. té qd' tyránó. pa... inqt m... ut me hercule frater nó adeſſet.habuiſti inqt qd' tyrános fratres frater maluit mori q' qs cædẽdus erat q̃us iſte tradebat. Tyránũ inqt occidi.ad patrẽ quãtulomiº q̃ occidiſti. Pompei Sylonis Gaudeo in ſubſellis iſtius eẽ patrẽ.qũo eni aliter efficere potuiſſẽ ut uulnera eius uideretis.nõ mul tũ refert mea ũbi ſit.ab hac pte crimẽ obiciẽ ab illa oſtẽdit.Grauior teſtis eſſe ſolet qui a reo ſurgit. Talis prorſus pr̃ quẽ nemo alius poſſet cædere niſi amicus eẽ poſſet tyráni.pit ne parricidiũ aut fa ceret aut uideret.in illa præcipitia nõ minus inẽ fratrẽ fugit q̃ tyránũ. Cornelii hiſpani. Deſcende bat cruentus pater uexato lacetatoq; corpore uix agnoſcendus putares duos fuiſſe q cæcidiſſent.fe cit q̃ debebat q patrẽ cæciderat amicũ occidit.Gæſtii pii.Ego inqt cæſus ſum.pœnã remitto. mira rer niſi p tãto bono patre fuiſſet q mori uellet.dignũ eſt quẽ inuitũ uindicetis qa apud uos tãtũ cru deles patres uindicant.Pater inqt iuſſit.ergo frater tuus impius fuit q patri nõ paruit.Si quãdo lẽte parebãt ſatellites aiebat tyránus:nõ ſpectatis quẽadmodũ patrẽ cæciderit.q patrẽ cæciderit:manus eius p̃cidant.hãc legẽ moriẽs laudauit tyránus.Nouiſſime inter filiũ & patrẽ tyránus iterceſſit.An nõ q̃ſqs patrẽ cæciderit puniatur?in lege inqt non excipitur,ſed multa q̃uis nõ excipiãtur itelligun tur. diffuſa ẽ.q̃dã uero tã mãifeſta ſũt ut nullã cautionẽ deſideret q̃uis legis itereſt excipet ne frau di ſit ei q p infamiã patrẽ pulſauerit:cũ illi nõ ſupplicio ſed remedio opus ſit. Quid opus eſt caueri lege ne puniatur infans ſi pulſauerit patrẽ?qd opus eſt caueri ne puniatur.ſi q̃s aut patrẽ ſopitũ aut ſubita corporis grauitate collapſum excitauit:cũ illa nõ iniuria ſed medicina fuerit,nõdũ de ꝓpria ſed de cõi cã loquor:ſi officio.Si q̃s q cæcidit patrẽ nõ pulſauit puniri debet.Hãc queſtionẽ in ptes pluris diuiſit:an tutus ſit q tyráno iubẽte feci. Cogitate multa q̃ q̃ tyránus exegerit,p publica ino centia eſt:non licere hoc quoq; tyránus ut nõ faciant nocẽtes.tyráno iubẽte feci.miſerior fuit ipo uapulante.ille nõ dicitur ſacrilegus q deoꝝ imortaliũ dona manibus ſuis tulit ad tyrannũ: aut qui funeſtas tyráni imagines inter effigies deoꝝ imortaliũ cõſecrauit, an tutus ſit q patre iubẽte feci? nõ cæcidit ſed paruit:& illud dixit in narratõibus. Stabat cõtumaci fraterno uultu.itellexi nõ poſſe cogi a tyráno. An tutus ſit q p patria facit? an hic p patria feceriti? idẽ an illo tũc tpe cogitationẽ ty rãnicidii habuerit? & hoc aío cæciderit ut aditũ facere ſibi ad amicitiã tyráni.Montanus & illã qõnẽ ultimã.fecit. An ẽt q̃ ſiqd peccatũ ſit tãto merito redẽptũ ſit? Gallio illã qõnẽ primã fecit. An ul tio cæſi patris nullius ſit niſi patris.Inuite inqt me nõ uindicauit.ſi quolibet alieno cæſus eẽ & nol lem agere iniuriaꝝ nemo noie meo ageret,atq; nihil intereſt.pœna maior eſt eius q cæſus eſt. Con tra ait oĩb actionẽ dari.non eni priuatã eẽ iniuriã ſed publicã.itaq; nec taxatione defungi dãnatũ: aut iniuriaꝝ pœna.ſed manus pendere.ad oẽs pr̃es ptinere hoc exẽplũ.ad oẽs filios,ad ipſam rẽp. tales eẽ q fiant tyráni.certe q tyránoꝝ amici.Et ultimas has fecit qõnes. An ſi pio aío fecit nõ tenea tur.an bono aío fecerit.Et illi qõni latronis.an tutus eſt q pr̃e uolente fecerit. Nũc inqt ſingi in filii patrociniũ.ſed tũc noluiſti.Et adiecit:ne dixerit idem uoluiſſe patrẽ qd' tyránũ q̃ritis uti paruerit. Tyránus illũ amauit tãq̃ ſibi paruiſſet.pater inqt uoluit.ita tu nõ tyráno tantũ ſed & ipſi parricidio dignus es.Cũ deſcripſiſſet ipiũ fratrẽ:impiũ i patrẽ adiecit.Tyránũ quoq; tũc cũ amare deberes oc ciditi.Montanus partẽ accuſatoris declamauit.& hoc colore uſus eſt.indulgentiſſimũ fuiſſe in fili os patrẽ.nimiã pietatẽ eius fuiſſe notã tyráno. Itaq; illũ q q̃reret pudicis coloré ex ipudicitia cõtu macibus.ex ſeruitute p.iſſimo pr̃i tormẽtũ q̃ſſet ex filioꝝ ipietate.& dixit illũ aioſe loquẽtẽ q iuſ ſus eſt priori patrẽ cædere.qd ſi nõ cæcidero inqd? qd facturus es? torq̃bis.occides.plus eſt qd' ipas q̃ qd' minaris.certamẽ erat in uno hoie. Vtrũ plus poſſet natura an tyrannus.cæde inqd.non cædo. uerbera.nõ ſeuio.Hæc frẽ audiẽte.Et illd' dixit cũ pmitteret amicitiã tyránus magis pmiũ extimuit tyránici impii q̃ impiũ.Et cũ deſcripſiſſet cicatrices pulſati patris.Et forma ẽ adhuc faciei dixit. ab utroq; cæſum putes. Mõtanus tñ aiebat.nõ poſſe melius dici ex hac pte tyránus iubet.ex altera lex uetat morieris.ſi cæcideris,morere ne cædas. Cæſti° dixit.Tyrán⁹ impat ut patrẽ cædas,nõ ẽ nouũ noluiſti facere.laudatuꝝ me putas.ego uero nõ laudo.alteri° iſta gloria ẽ tu fratrẽ imitatus es. Ar gentarius dixit.tu patrẽ cæciditi:cũ & legẽ noſtes:& frẽm.Montanus dixit,parricida eſſe uoluiſti. uiolaſti pr̃is corpus pr̃is beneficiũ.Ab altera hoc colore oẽs declamauerũt tãq̃ patre iubẽte feciſſet Triarius dixit.in filii mei manus incurri.Baſſus iunius ego me filii mei manũ cæcidi. Aterius dixit, agõ gratias tyranno:q̃ alteꝝ filiũ meũ cuſtodiri iuſſit ne mori poſſet.Cæſtius ait in narratiõe. Ty rannus iubet cædere.expoſita tormenta ſunt.qd faciat,moriatur inqs.hoc dicis:ne cædat patrẽ oc cidat Fuſcus arellius dixit,cõplecti uolo iſtas manus optime de me etiã ante tyránicidium meritas Gallio dixit. Viderit quãtũ ſibi ſe putet debere reipu.ego plus me q̃ illã debere ſibi iudico.difficili⁹ eſt qd' me iubente feciſti.Montanus uotienus dixit in narratiõe Si pſeueras fili fratrẽ ſequar. Vide ris utrũ patrẽ cædere malis an occidere.Hãc cõtrouerſiã & ab Iulio & a Sabino bene declamari me mini.deſcribere inquit deſcribete tyrãnũ occiſum & cũ ingenti gloria ex arce deductũ.O te parrici dam.niſi poſt tyránicidiũ quoq; intelligas:quãto melius frater tuus beneficio perierit q̃ tu occide ris.Illud non ꝓbaui qd' multa in re ſeuera tẽtauit falſe dicere.Erat aũt urbaniſſimus homo ut uobis

ſæpe narrau'ut.quod illi in eloquẽ[illegible]a deerat:urbanitate penſaret.Memin[illegible]mus cũ illũ Syriacus Val nus nõ diſertus accuſaret & uideret [illegible]ſũnia teſtẽ circa coronã iudicii obuerſari & [illegible]tiens oc curtere eunti Syriaco'& querere quid haberet ſpei.deinde poſt iudiciũ cũ Syriacus gratias illi age ret q̃ tantã cura ſui egiſſet.At mehercules inquit timebã:ne uno rhetore plus haberemus.& teſtis ꝓductus cũ interrogatus eẽt:an acceꝑiſſet a patre ſeſtertia?dixit q̃ acceꝑiſſet,an haberet,negauit.Dei de interrogatus an calũniam hẽret:ipſe inquit negligẽtiã meã noſti.an habeã neſcio, acceꝑiſſe me ſcio.& i domiciũ nobiliſſimũ ti[illegible]incõſulatu cũ thermas cõſpicientis uiã ſacrã ædificaſſet cœꝑiſſet deinde rhetores circũire & declamare.Ego inquit ſ[illegible]ebã hoc[illegible]factuꝝ.& matri tuæ quærẽti de tua deſidia dixeram.

Duas eius urbanas res præterire nõ poſſum.ſecutus erat in puinciã cretã occiũ fiamã,pcõſulẽ.greci cœperunt in theatro poſtulare ut Sabinus maximũ ma giſtratũ gereret.Mos aũt eſt barbã capillũq; magiſtratui cretenſiũ ſũmittere. Surrexit Sabinus & ſi lentiũ manu fecit,deinde ait.hunc magiſtratũ ego romæ bis geſſi.bis cãm dixerat.græci nõ bene i tellexerũt.ſed bene interpretati a Cæſare petebãt:ut honorẽ Sabinus & tertio gereret.Poſtea deide offendit illos tota comitũ cohors.oppreſſi ſunt in tẽplo ab oi multitudie quæ poſtulabat ut romã Sabinus cũ Turdo ꝓficiſceret.Erat inter infames maxime & inuiſos hoies Turdus. Cũ Turdus pro mitteret ituꝝ ſe.ut inde poſſet exire Sabinus ſilentio facto ait.ego ad Cæſarẽ nõ ſum iturus cũ Mat tea.Poſtea hoc Sabino cũ cãm diceret obiectũ eſt:Multa illũ diſerte dixiſſe memini cũ introductus eſſet ex carcere in ſenatũ poſtulaturus ut diariã acciꝑet.tunc dixit de fame queſtus:nihil onetoſum a uobis peto.ſed ut me aut mori'uelitis aut uiuere.atq; illud dixit.Nolite inquit ſupbe audire hoieꝫ calamitoſum.Sæpe qui miſereri potuit miſericordiã rogat.Et cũ dixiſſet Senianus locupletes i car cere eſſe.hõ inquit ad hoc indẽnatus ut poſſim uiuere parricidas panẽ rogo. Cũ mouiſſet hoies & flebili oratiõe & diſerta rediit tamẽ ad ſales.rogauit ut lautumas tranſferretur. ne inquit quẽq̃ ue ſtrã decipiat nomẽ ipſũ lautumæ ille minime lauta res eſt.hoc retuli ut & ipſum hoiem ex aliq̃ pte noſſetis:& illud ſciretis q̃ difficile ẽ:naturã ſuam effugere qũo poſſe abt illo obtineri ne i declama tionibus iocaret qui iocat in miſeriis ac periculis ſuis:in quibus iocari eũ non debuiſſe quis noſcit potuiſſe.quis credit? Murredius.Non degenerauit in hac cõtrouerſia.nã coloré ſtultiſſimũ induxit Noluit inquit & hic fratris ſequi exẽplũ.dũ retineo:dũ luctor:uiſus eſt patrẽ cæciditi. Vnum ex his quos audiui declamãtis ſcio,Mentonẽ uſum nõ patrono patre:ſed aduocato.ipſum tyrannicidam induxit dicentẽ de colore uſus eſt.Nõ iuſſum ſe a patre,quia aiebat incredibile oĩbus uideri patrem coram tyranno cædi ſe iuſſiſſe.ſed in his eſſe tyrannicidæ cõſiliũ:ut p hoc ad amicitiã pueniret.per amicitiam ad tyrannicidiũ Hæc eius ſnĩa laudata eſt cũ deſcriberet ſe patri manus afferentẽ.Nihil i toto tyrannicidio difficilius fecit.Illud dixit,quãtũ factũ eẽt tyrannicidiũ:ſi me frater nõ reliquiſſet Et illud dixit:Vos ego tunc reſpexi tẽpla:leges.reſpu.nam ſi me tantũ expectaſſem: facile tyrannici da effugiſſem illa qua frater effugeret.

Incipit uiceſimaoctaua controuerſia fœliciter.

q Vidam duos filios ſub nouerca amiſit,dubia cruditatis & ueneni ſigna inſecuta ſunt.Tertiũ filiũ matern⁹ auus rapuit qui ad uiſendos græcos nõ fuerat admiſſus. querẽti præconẽ dixit apud ſe eẽ accuſatur de ui.Iunii gallionis. Violentus & ipotẽs ſenex hoieꝫ libeꝫ e ſinu meo rapuit qd' ſeruare tibi difficile eſt auo dona.quotiens miſeꝫ me puer audies? nouerca:quis eſt? fugitiue re ductus es.habeat filium quẽuis,iſte unũ filiũ habeat.mater habeat ſecũdũ:q̃ indulgenter puerperia diuiſit.natus eſt filius dixit filius hic meus eſt.natus eſt alter dixit.hic matris eſt.natus eſt tertius di xit.hic aui eſt.Cũ quereret filiũ.erant qui ſuaderẽt & dicerent:tace,meruit excludi. Cæſtii pii.quam cauſam rapiendi habebat impotens ſenex? nũquid fratres eius occiderã.Ignoſcite mihi ſi tantũ fi liæ meæ mandata narro.hanc ſolam ex meis morientẽ uidi.habui filiam,de oĩbus meis habui dicẽ dũ.habitu uagabatur lugubri ſordidaq; prætexta.oẽs illi miſerebantur. quoſdã etiam dicentis au diui.qd? iſte puer matrẽ nõ habet? patrẽ non habet? auũ nõ habet? Arelii fuſci patris. Tres filios fi liæ meæ debes.unũ mihi ſine apud me moriatur.quid? times ne admittare cum ueneris expoſuiſſe hactenus uiuat.Iã nũc fortuna aut nouerca narrãda ẽ.ut uidit me:hæſit cõplexib⁹ meis,pueꝫ oſcula bar miſer.interrogabã de fratrib⁹.dum interrogo,dum fleo:puenerã domũ.Rogo ne hoc cãm meã peiorem fecerit:q̃ ille quẽ rapui unicus erat.Votieni montani.Mittis præcouẽ.adiice illi omnia in ſignia hic puer matrẽ pdidit.fratres amiſit.nouercã habet.affirmo tibi nõ indicabit quiſqs fuerit? erras & uehemẽter erras,filios quos pdidiſti nõ quæris.quæris quẽ non pdidiſti.utra tandẽ iuſtior querela eſt? pater ab auo unũ repetit.auus duos a patre.Vibii ruffi.Raptor ille impotẽs dũ moriun tur nepotes mei ad ianuã ſteti.plus habeo qd' auo q̃ qd' reo timendũ ſit.Fuluii ſparſi.Vnus pit alter pit.totiens fortunã accuſas.nũq̃ nouercam.Facinus indignũ.puer ad ſuppliciũ indicaria pr̃is queri tur.ad ægrotantẽ nepotem uenit.nõ ſum admiſſus.hæc res uera fuit. Argentarii. Per quos conſcios habuit neſcio.domi non fui.amiſſa filia uolui aliquẽ adoptare ex nepotibus.ſed aiebã: quid neceſ ſe eſt.quotiens uidere uolam:in domũ ueniam.quotiens uolam: in domũ adducam.agamus tanq̃ affines.Tres habes filios diuidamus.& uide q̃ non improbam diuiſionẽ deſiderẽ.& ex tribus unũ

posco. Vtinã oẽs quos pdidit: quereret. Blandi. Cum tradere uellem puerũ nescio quis exclamauit puerum periisti. nunc uobis subtrahã. qd ni præcon[illegible]aui. Mentonis. Rapui, nepotem habeo. reddere si pater quereret. Diuisio. Montanus Votienus in has quæstiones diuisit an in rebus sit nulla inquit uis est: quæ arma: quæ pugnã: quæ uulnera non habet. Volo mihi describi comitatum istius tumultus: quæ turba est. unus puer & unus senex. Rapuisti inquit filiũ meũ. imo nepotem suũ sustulit. imo uenientẽ non potuit excludere. an si pro illo fuit. fieri uim facta dicit nõ teneat q fecit Vis iniuriosa dãnatur, solet enim esse & salutaris. Cũ latrones aliqd obsiderent: si pfodisses uillam armata manu cõiugem: liberos eius aspexisses: accusari possem. Quod uiuit puer beneficiũ meũ est & medici alligant. & corporibus nostris ut medeantur uim afferunt. An ꝓ illo fuerit rapi. Hoc loco accusatio nouercæ & insectatio patris tam patienter suos pdentis. Gallio & illã qõnem fecit, & prius sumendã questionẽ putauit ex psona q̃ ex re. An cũ auo nepotis noie agi possit. Non magis inquit q̃ pro patre filii noie non magis q̃ cũ matre. Habet sua iura natura, & hoc inter auũ patrẽq; interest. q̃ auo suos seruare licet. patri etiam occidere. Hõ potes inqt sic mecũ agere tanq̃ cũ alieno ut dicas quid tibi cũ illo qui est intestati filius? tuus hæres futurus sit: quẽ dementẽ alligaturus est. quædam iura non lege sed natura nobis attributa. nepotẽ suũ auus peccantẽ aliqd: & inter lasciuos iocos petulantius lasciuientem feriret me iniuriã quisq̃ cũ illo ageret. Et ultimã illam. Gallio fecit: cũ traderet illa: licet mihi ut ꝓximũ facere. deinde huic ꝓfuit. An auo ignoscendũ sit cũ pro nepote affectu latus fecerit. hoc loco tractauit: q̃ indignũ eẽt dãnari illũ ob hoc. Latro duas ultimas questiões aliter posuit. & plus cõplexus est. Etiam si uim fecit: an tamẽ dãnari non possit, si bono aio fecerit? ait enim & de aio fieri cõtrouersiam auo & dicere patrem non tu nepotẽ seruaret fecit: sed ut insanam maret uxorem meã tanq̃ ueneficam. me tanq̃ ueneficæ emãcipatũ cui male liberi sui cõmitterent. Colore ergo hoc Latro eodẽ usus est pro patre ut diceret ne uiua qdẽ uxore bene sibi cũ socero cõuenisset. suas uero ꝓfessas inimicitias illũ gessisse secũ. languentẽ uero genero illum uenisse eũ cõuitio. cũ uociferatiõe nefaria. & dicentem & auspicãtẽ auctores habere amicos se ne admitteret hominem non ad officiũ nepotũ sed ad inuidiã & cõtumeliã ingeri uenientem: qui ad suos nepotes nunq̃ dignatus esset accedere. medico uero suasisse ne ueniret: & puerũ cõfunderet & impleret suppositionibus. Sylonis pompeii color fuit ut latroni uidebatur q cõtrouersiæ repugnaret. dixit enim uenisse auum ad imbecilũ puerũ: ad ægros non semper proximos admitti utiq; ad eos qui grauiter ægrotant sæpe & patrem non admissum. Sic auo quoq; intempestiue uenienti dictum: nũc nõ potes. statim cũ cõuitio abisse. in altero idem feciss̃e. Latro aiebat hũc colorem optimũ eẽ si recitasset: se recipi non posse. quia ponatur nõ est admissus. Sub hoc themate intelligere nos nõ hoc illi dictũ nunc nõ potes: sed ex toto non potes. Gallio utrũq; miscuit, & hoc colore qui uidere non põt. alioqn thema euertere. partius usus est. dictũ est inqt illi. quiescit puer. paulum cõmorare. medici uetuerunt quẽq̃ admitti. scitis solere dicere illos: nec si pater uenerit, ptinus iste clamare cœpit rector me non admitti. & tantũ non tabellis signatis denũciare auũ distuleram. accusatorem excluſi. Ergo inqt ueni cũ cõuitio. iam unũ occidistis. alteꝝ occidistis. Nihil est miserius q̃ alicubi ex miseria sua inuidia queritur. non est admissus cũ diceret se nepotem suũ non uidere uelle sed inspicere. Sic egit. Veni non ut istũ accusarem sed ut me defenderem. Gallio hoc collore usus est. Nõ admisi auũ quia dictum erat mihi: hoc illum aio uenire ut raperet. Ex altera parte colorem hunc. Cæsius induxit. Timuisse se de puero, frustra iquit duo occiderat nouerca. & ait, uellem ad uos nocentior uenirẽ reus uellem tres raperem Argentarius hoc colore usus est. Rogatũ a puero auum, negabat inqt posse se uiuere si in illa relinqueretur domo. Hispanus hoc colore usus est. affectu eẽ ablatum. Sustuli iquit nepotem meũ. non potui inquit satiari osculis. non potui ab illo tã cito distrahi. nolite mirari post longũ tempus illũ uideram. Albutius hoc colore usus est ut diceret: Noluisse illum in tam infausta domo educari: ex qua duo iam fratres eius elati eẽnt ei qui postea decessit inter cãs moriẽdi casum fratris fuisse. Et seruauit hunc colorem: ne quid in nouercã: ne qd in patrẽ diceret aiebat iustissimũ futuꝝ auum si tantũ se defendere uoluisset. qd ergo? quare rapuisti? amabam. huic maxime ab initio animũ meũ addideram. In domo uestra nihil præter ipsam domũ timui. Si apud me duo decessissent: ex domo mea illum transtulissem. Marcellum Martium aiebat se narrasse. puerum se securũ esse. non criminor uobis illum, quicqd est potius q̃ illius periculo fiat. ego rapui. Vbi est inqt? uiuit. saluus est. ueniet cum uoles aspicere. redde inquit patri suo. ego asper. age. modo strabo si uis qs ante me tibi filios abstulerit. Varius Geminus eundem sensum dixit. Quæ est ista aucta præpostera. quærere duos a tertio incipis. Montanus Votienus homo rarissimi etiam si non emẽdatissimi ingenii uitium suum quod in orationibus non euitat. in scholasticis quoq; euitare non potuit. sed i orationibus quia laxior est materia: minus earũdem rerum annotatur iteratio. In scholasticis sic eadẽ sũt quæ dicuntur: quia pauca sunt notantur. Memini illum pro Galla. Num misi apud centumuiros tyrocinium ponere: ex uncia hæres patris sui Galla. obiiciebatur illi ueneficium: dixit rem disertissimam & omnibus seculis duraturam: qua nescio an quicq̃ melius in eius genere cãꝝ dictum: Vnciã nec filiæ deberi nec ueneficæ. non fuit contentus adiecit. In paternis tabulis filio locus aut suus de

betur aut nullus. & nunc adiecit. Relinquus nocenti nimiũ innocenti parum. Nec sic quidem satiare se potuit: adiecit non potest filia [illegible]nguste paternis tabulis adhærere: quas aut totas possidere debet aut totas perdere. & plura multa quæ memoria non repeto. Ex eis quædam in oratione contulit. & alia plura q̃ dixerat adiecit: nihil non ex eis bellum est: si solum sit. nihil non rursus ex eis alteri obstat. Idem in hac declamatione fecisse eũ memini. Erras pater inquit uehementer erras. quos perdidisti non quæris. quẽ quæris non perdidisti. Deinde puer iste inuentus petit. Deinde quisqs puero fauet: ne inueniatur optet. Deinde: puer nisi auũ sequitur: fratres secuturus est. Deinde: quere. quẽ si mueneris: sic perdes: ut inuenire non possis. Et deinde: rapuit istum auus: ne raperet nouerca. Et deinde: unum tantũ pater ex litteris suis quærit qui saluus est. Glicon hũc sensum semel dixit: sed genere corrupto.

Habet hoc Montanus uitium. sententias suas repetendo corrumpit. dum non est contentus unam rem semel bene dicere efficit: ne bene dixerit. & propter hoc & alia qbus orator potest poetæ similis uideri: solebat Scaurus Montanum inter oratores Ouidium uocare. Nam Ouidius nescit quando bene cessit relinquere. Nõ multa referam quæ montaniana scaurus uocabat: Vno hoc cõtentus ero. Cum polyxene ẽt adducta ut ad tumulum achillis imolaretur: Hecuba dixit: cinis ipse sepulti in gen[illegible] hoc pugnat poterat hoc contentus eẽ. adiecit: tumulo quoq; sensimus hostem. Nec hoc contentus est adiecit. Aeacidæ secunda fui. Aiebat autem Scaurus rem ueram: non minus magnam uirtutem eẽ: scire dicere q̃ scire desinere.

Incipit uicesimanona controuersia fœliciter.

Eneficia torqueatur donec consçios dicat. Quidam mortua uxore ex qua filium habebat: duxit uxorem: & ex ea filiam sustulit. decessit adolescens. accusauit maritus nouercam ueneficii. dãnata cum torqueretur dixit sibi consciam filiam eẽ. petitur ad supplicium puella. pater defendit. Cæstii pii. Non est quod putetis has lachrymas aut filiæ esse aut me patrem. non ꝓ desset tibi puella ne hoc quidem: q̃ te frater amauit: nisi mater odisset: hoc me odisti nouerca q̃ sciſti consciam me eligi pœnæ dixit. anteactam eius uitam excutiamus. Fuluii sparsi. Nefaria mulier filiæ quoq; nouerca ne mori quidem potuit nisi ut occideret. Inter gladiatores uictoris quoq; conditio pessima est cum moriente pugnantis. Nullum magis aduersarium timeas q̃ qui uiuere nõ põt. occidere potest. Vibii galli. Concitatissima in mortem rabies est. desperatione ultima in furorẽ animus impellitur. Quedam fere tela omnia cõmordent. & ad mortis auctorem per uulnera sua ruunt Abscissa missione gladiator qué armatus fugerat nudus insequitur. præcipitati non quod impulit tantũ trahunt sed quod & naturali quodam deploratæ mentis affectu morientibus gratissimum ẽ cõmori. Votieni montani Dum filium uindico ubi me grauissime nocere possit ostendit. Veneficium simile est mendacio. Si incredibile est in sorore parricidium creditis. non timeo. ne quis hoc in sorore credat: quod ego uix ꝓbaui in nouerca. Natam mihi filiam quasi futuræ pacis obsidem sustuli. aiebam dum matris meminit: obliuiscetur nouercæ, at illa dum nouercæ meminit: matris oblita est. Filia inquit mihi consçia est. post hanc uocem emissa putares tormenta. similis facta torquenti est. soror fratri uenenum dedit. q̃diu luctati sumus ut crederetur nouerca priuigno dedisse. Nouerca qd̃ uoluerat consecuta es. dãnasse iã pœnitet. Argentarii. Facio rem iudices non nouã. liberos meos a nouerca uindico: nepote ne quia filium uindicaui filiam perdam nisi succurritis: nouerca uicit: ego uictus sum. duxi nescio peiorem uxorem an nouercam. hoc mihi carior est q̃ tã inuisa matri fuit. CORNELII HISPANI Si consçia esset: neminem expectarem: scitis quẽ admodum ueneficam oderim. instabam tormentis. aiebam morere peius q̃ odisti. Nõ satis mihi ardere ignes uidebantur. non satis insidere uerbera dixi. siquid adiicere tormentis tuis possum puto iubebo filiam afferri. Vocet huc aliquis matrẽ. quid expauisti puella? quid ad sinus meos refugisti? quid extimuisti tanq̃ nouercam? MARYLLII. Ne inter supplicia quidem desiit occidere: & hãc quisq̃ putet nõ potuisse uenenum sine consçia dare puella. quæ occidisse fratrem dicitur. quid atne peccauit? Nouerca ante occidit priuignum q̃ filiam. & bone spei est. queritis argumentum. matri suæ non placet ARELLII FVSCI etiam cineribus suis infesta est nouerca. quod unum potest insequitur sororem tuam. quid adhuc potest nosse nisi fratrem? Prosit illi apud nos q̃ illam pater laudat. & prosit q̃ talis mater accusat. MENTONIS. Non misereris huius. miserior est q̃ frater. ille habuit sine dubio nouercam torquere. consecuta es mulier quod uoluisti. solus omnium magis sensi cum nouercam perdidi. PORTII LATRONIS. Habui filium tam bonum ut illum amare posset etiam nouerca: nisi in eam incidisset quæ posset etiam filiam odisse. huc mea scelera reciderunt: ut parricidium puellæ fit ita si magnitudinem rei non intelligit. Non est idoneo parricidio. sed ueneficæ inquit filiastius parentes inspiciuntur. cur non potius patri uideatur similis cui placet q̃ matri cui displicet? Deniq; non recuso quominus in illa uel matris exigatur mutatio. illa cum huius ætatis erat: nec nouerca erat nec uenefica. ALBVTII SYLII. duxi uxorem nullis adhuc inquinatam fabulis: nec miror innocentem tunc fuisse. adhuc puella erat. BLANDI. Vt sceleratа sit: nempe matri suæ similis est. ante ueneficium oportet faciat q̃ parricidium. filia inquit consçia est. dii te perdant etiam cũ tor-

requeris occidati. Seruus torsus: Catonem conscium furti dixit, quid agitis? utrum nunc creditis tor-
mentis an Catoni? BVTEONIS. Si conscius a te puella quæritur nominato patrem, q̃ nouerca ta
sero puella tam cito. filia inquit conscia est. male pereas, at ego te te putabam unius nouercã. TRIA
RII. Filia inquit tua cõscia ẽ. Videbatur sibi post hanc uocem uidisse amissum fratrem, fleuit in su
nere: totius populi habitum lachrymis suis expressit. itaq; illam nouercam peius perire uoluit q̃ pri
uignum filia inquit conscia est. hoc ultimum fuit nouercæ uenefícium. Q. ATERII. Succurrite
quæso ne cum torta sit quæ filium meũ occiderat: filiam etiam dũ torquetur occiderit, liberos sem
per effero unius mulieris, aut mendacio, aut ueneno non flet quãtum reæ satis est, quẽadmodum il
li extorquebo lachrymas? afferte mihi imaginem fratris. uideto subito desiderio fletus concitatos
nunquid talem multum cum mater torqueretur habuit? PARS ALTERA TRIARII. Si odisse-
mus te pateremur cum eiusmodi filia uiueret? Quarũdam ferarũ catuli cum rabie nascũtur. uenena
statim radicibus pestifera sunt, quantum illi ad scelera ætas adiiciet? q̃ illam nouerca peperit. qd illa
quæ fratrem in moram patri sequenti sparsit? habes exemplum quod & sorori conueniat & uirgi-
ni. Diuisio. Cæstius in duas partis coniecturam diuisit. Et primum quæsiit, An conscia illi opus fu
erit. deinde si opus fuit: an hanc habuerit. non seruauit autem modum. Nam & illum locum diu tra
ctauit: non posse sororem in mortem fratris impelli. Et iterum tam puella uoluit uideri ut nulli eẽt
idonea ministerio. Itaq; elegantissime deridebat. Montanus uotienus in hac controuersia ineptias
rhetorum q̃ sic declamarent tanq̃ hæc quæ nomina est infans esset: nec intelligerent si talis esset ne
futuram quidem ream. Itaq; hoc debemus inquit proponere nobis puellam eius ætatis i qua & tor
ta tradibile scelus illud quidẽ intollerabile esse aiebat. Induxerat Cæstius matrem dicentem filiæ
da fratri uenenum. Triarius multo rem magis ineptam quia non inuenit illam sed concupiit. nam
excessus sententiam traxit. Induxerat nouercam dicentem: da fratri uenenum. fecit illam respondẽ
tem. Mater & mihi da. quid enim est tam absurdum: q̃ matrem sic locutam cum puella? da fratri ue
nenum. non ferebat nec illam Triarii sententiam: q̃ aliter Arterius usus est. Cum ad epilogum per-
uenisset hoc loco debebat reus fiere, non flet puella inueniat quẽadmodum fleat aliquis: hoc ima
ginem fratris. Illa enim si tam puella est ut dicat: mater qui est uenenum? non potest tantæ pietatis
esse: ut eam imago fratris in lachrymas concitet. Tantus autem error est in omnibus studiis maxi
in eloquentia: cuius regula incertas uitia quidam sua & intelligant & ament. Cæstius puerliter se
dixisse intelligebat. Mater quid est uenenum? Deridebat enim Murrhedium qui hanc sententiã imi
tatus est in epilogo cum alloqui cœpisset puellam & diceret: Cumpone te in periclitantium habitũ
profunde lachrymas. manus ad genua dimitte, rea es. fecerat respondentem puellam. Pater quid est
rea? Et adiebat Cæstius q̃ si ad deridendum me dixit: homo uenustus fuit. Et ego nunc scio: me in
eptam sententiam dicere. Multa autem dico non quia mihi placent: sed quia audientibus placitura
sunt. Et illud Ruffi Vibii tollerabilius aiebat esse. sed & ipsum aliquã obiurgatione dignũ dixerat i
epilogo. Nutrix ream tolle. Illud in Aterio qui & promisit oratorem & præstitit, negabat se pferre
quod dixerat. Hæc ream non mittenda in exilium sed ferenda est: Cum sciret inquit in exilium ex
portandos iocari solere. quid enim intelligi uult hac sententia: nisi ex toto puellam ambulare non
posse usq; in exilium. Verũ est: sed nec mater eius potuisset. Sylo a parte patris comparationem fecit
inter se matris & filiæ. totam hac figura declamauit. Non sum inquit uobis dicturus qualis debeat
esse uenefica, operam pdam sic cœpero describere: debere esse ætate puectam. usu exercitatam: inui
sam uiro: quæ possit etiam filiam occidere. Superuacuum est uti pluribus uerbis in hac ipsa causa:
habemus uenefícæ exemplar. comparemus inter se duas reas. nec est quod queratis aliquem qui co
gnitionem uestram per omnes comparationis partis dicat. Ego uobis dicam: quomodo illam ac
cusauerim. Ego illi obieci anteactam nitam, uos illi potestis obiicere. Et sic omnia circuiit. & com
parando defendit illam questiunculam quæ in prima parte tracta erat a quibusdam. Non illi utiq;
fuisse opus & conscia sic transcurrit, aiebat inquit tota actione rea. hæc quã conscian habuerã. ego
negabam illi opus fuisse. aiebam in eadem domo eras. uenenum notum erat nouercæ occasio faci
lis conniuẽti. non eras suspecta. nemo te timebat propter sororem. Ex altera parte hoc usus est colo
re. Nouercam uideo uenenum dedisse. ut filia sua sola hæres esset. eandem illi & conscian fuisse ue
nefícii & cã. Omnes declamatores aiebat uoluisse aliquid noui dicere eo loco quo nominabat no
uerca filiam conscian. dixit inquit Hybreas.

Hanc sententiam Arelius fuscus cum esset ex asia non casu dixit sed transtulit ad uerbum quidẽ.
Quid ergo inquit mentita est de filia sua imo de mea? Modestius hanc sententiam uertit. Aterius
quid ergo mẽtita ẽ: quæ nihil lamentaretur de accusatoris sui filia. Cæstius dixit. Nominauit priui
gni sui sororem. Albutius dixit, quid habuit quod dubitaret: an parceret filiæ eius a quo occidebat
sorori eius quẽ occiderat. Triarius dixit. Quid ergo mater mentita est. tolle matris nomen. post dã
nationem nouerca est. Blandus dixit. Nominabo illam quæ patri affuit. istã quæ mortuo fratre ac
matre non fleuit. Sylopompeius dixit. Filia inqt mihi cõscia est. post hoc eũdem uultũ eius notaui
quẽ uideram moriente priuigno. Montanus Votienus Marcellum Martium amicum suum cuius

frequenter mentionẽ in scriptis suis facit: tanq̃ hominis diserti aiebant. Hunc dixisse sententiam. In
uenit quomodo damnata accusaret: uidens occideret. torta torqueret, non est hoc iudicium sed al
terum nouercæ uenefícium. Latro dixerat: cum describisset tormenta: instabam super caput non ac
cusator sed tortor. ipse ignis subiiciebam. ipse ad intendendum eculeum manus admouebam. ego
non bibam sanguinem istius, non eruam oculos. filium mihi eripuit. nisi citius illam oppressissem
& filiam abstulisset. Triarius dixit: cum accusarem: obieci uenefícium. In ultima parte inter preces
meas. excitaui puellam ad ultionem fratris sui. Hæc res maxime iud. mouit. hæc maxime nouercã
offendit. Albutius dixit. postq̃ nominauit filiam ad me respexit uidelicet ut sciret: an satis torsisset
Nicetes egregie dixit in eodem loco.

Montanus cum diceret illum locum: q̃uis sceleratos parentes: uelle tamen innocentes liberos eẽ su
os dixit. Post ista filiam uenefícam fingere. si potest facere difficilius est filios inquinare q̃ perdere.
& illud fauete seculo iud. cum ingentia scelera ferat. ne etiam imatura tulerit. fauete nullum scelus
cõmissum sit nullũ scelus quod solet. fauete ut potius non desierit nouerca parricidium facere q̃ so
ror cœperit. dãnare illum potui. effugere non potui. Sero fecisti nouerca. Si hoc ante dixisses, potui
sti præuaricatione pacisci. recte cum dãnareris animosa eras. recte mihi potes facere. si q̃ fideles ac
cusator insidias reæ timui. nusq̃ a sinu meo dimisi puellam. ipse omnes prægustaui cibos. icauta fu
turi mortalitas. Postq̃ ad totorem produxi nouercam: timere de filia desii. Oomnes illo colore usi
sunt. Nominatam a nouerca filiam in dolore patris. Gallio plura dixit. Fortasse inquit hãc noiauit
ut ueros conscios cælaret. fortasse ut quia acerrime instabat accusator. hoc mœtu territus finẽ tor
mentis imponebat. fortasse in dolore tormento; stupefacta nescit quid loqueret. Nouissime dixit
fortasse in hoc: ut quæ pœnas uenefícii dabat accusationis exigeret. Illum sensum adiecit. Ex meis
hoc affectibus æstimo tunc cũ ira: tum odio furere. circũspiciebam omnes ultionis uias oblitus in
nocentiæ si proprios habuisset liberos nouerca occidisset. In hanc ipsam quotiẽs impetũ facere uo
luisset. propter hoc a me tua erat q̃ a matre non erat.

L. Annei Senecæ sententiarũ colorũ rhetorũ & oratorũ liber.
qntus explicit. Incipit liber sextus & ultimus fœliciter.

Eneca nouato & Senecæ Mellæ filius salutẽ. Quod ultra mihi molesti sitis non est. Inter
s rogate si q̃ nultis: & sinite me ab istis iuuenilibus studiis ad senectutẽ meã reuerti. fateor
uobis iam res tedio est. Primo libenter assilui uelut optimã uitæ meæ partem mihi redu
cturus. deinde me iam pudet tanq̃ diu non seriam rem agam. Hoc habent scholastico; studia leui
ter tractata delectãt. cõtrectata & propius admota fastidio sũt. Sinite ergo me semel exhaurire me
moriam meã: & dimittite uel adactum iureiurandi quod ferme dixisse memini me quæ sciui quæ;
q̃ ad hanc rem ptinere credidi. Pertinere aũt non puto ad rem: quomodo. L. Maius gener. T. Liui
declamauerit. q̃is aliquo tempore suum populũ habuerit cum illũ homines non ipsius honorem
laudarent: sed in soceri ferrent. Quomodo Asprenates, aut Quintilianus senex declamauerit. Trans
seo istos quorum fama cum ipsis extincta est. De Scauro si me interrogatis cum illum: mecũ audi
retis. iniqui estis. Non noui quẽq̃ cuius ingenio populus ro. ptiuacius ignorauerit. Dicebat negli
genter sæpe cãm in ipsis subselliis. Sæpe dum amicitur dicebat. Deinde litiganti similior q̃ argenti
Cupiebat aliquẽ euocare aduersario;: & in altercationẽ peruenire. Vires suas nouerat nihil erat eo
uenustius. nihil paratius, genus dicendi antiquum. Verbo; quoq; corporisq; mire ad auctoritatem
oratoriam aptus. Sed ex his omnibus sciri potest non quãtum oratorem prestaret ignaris Scaurus
sed quãtum dissereret. Plærecq; actiones malæ. in omnibus tamen aliquid magni neglectiq; ingenii
uestigiũ extabat. Raro aliqua actio bona. sed quantũ fortunæ imputares. sed illum longa imo per
petua desidia perduxerat. ut nihil curare uellet, nihil posset. Orationes septẽ ædidit. quæ deinde Se
natusconsulto conbustæ sunt. bene cum illo ignis egerat. Sed ex his libellis qui cum fama eius pu
gnant multo quidem solutiores ipsis actionibus. Illas enim cum destitueret cura labor adiuuabat:
hi coloris sui minus habent negligentiæ. Non minus declamantem audiuimus. & nouissime qui
dam lepide: ita ut quod difficilimũ erat, sibi displiceret. De Rabie non interrogatis: declamauit nõ
quidem populo sed egregie. non admittebat populum: & quia hæc consuetudo nondũ erat, indu
cta: & quia putabat turpe ac friuolæ iactationis affectantem imo censoriũ superciliũ: cum alias aio
esset magnus orator: qui multa impedimenta eluctatus ad famam igenii confitentibus magis ho
minibus peruenerat q̃ uolentibus. Summa quidem egestas erat. summa infamia. summa odium.
Magna autem esse debet eloquentia quæ inuitis placeat. & cum ingenia fauor hominum ostendat
fauor, alat. quantam uim esse oportet quæ ante obstantia erumpat. quæ non homini omnia obiice
ret. ingenio multum tribueret. color orationis antiquæ. uigor nouæ. cultis inter nostrum ac prius
seculum medius. ut illum posset utraq; pars sibi uindicare. libertas tanta ut libertatis nomen excede
ret. & quia passim ordines honoresq; laniabat Rabies uocaretur. animus inter uitia ingens. & ad in
genii sui similitudinem uiolentus: qui pompeianos spiritus nondũ in tanta pace posuisset. In hunc
primũ excogitata est noua pæna. effectũ est enim per inimicos eius ut omnes libri cõburerentur. Res

nous & inusitatæ supplicium? De studiis sumi. Bona hercules publica mala in pœnas ingeniosa crudelitas post Ciceronē inuenta est. Quid eni futuræ sit: si triūuiris licuisset & ingeniū Ciceronis proscriberet? Fudi imortales lenti qdem sed certi uindices generis humani: & magna exēpla in caput inuenientiū regerent: ac iustissima patiendi uice qd' quisq; alieno excogitauit supplicio sæpe emittat suo. Quæ uos dementissimi hoies tanta uerecūdia agitat? Pateat uideliset in pœnas notæ crudelitatis ē. & si qd ab omni patientia rerū natura subduxit, si qd ingeniū memoriaq; nois inuenit: æque admodū reducatis ad eandē rē corporis malā facerē studiis subsedere. & in monumenta disciplinaq; aduertere: q̄ta & q̄ non cōtenta cætera materia scientia est. Dii melius qd' eo seculo ista ingenioꝝ supplicia cœperūt quo ingenia desierāt, eius q hanc inscripta cōbusta sunt iam non malo exēplo quia sunt. Nō tulit hanc labienus cōtumeliā: nec supstes ingeniosus eē uoluit, sed in monumēta maioꝝ suoꝝ se fieri iussit atq; ita includi: ueritus. s. ne ignis qui nomini subiectus erat corpori negaret non tantū finiuit se ipse sed etiā sepeliuit. Memini aliquādo cū recitaret historiā magnā partē libri illū cū uoluisset dixisse: Hæc quæ transeo post mortē meā legent q̄ta in illis libertas fuit: quā etiā Labienus extimuit, Cassii Seueri hois Labieni amicissimi. belle dicta recitabāt, quo libri Labieni ex. SC. urebant. Nūc inqt me uiuū uri oportet qui illos edidici. Mōstrabo bellū uobis libellū quē a Gallione nro petatis. recitauit rescriptū Labieno p Bathyllo mœcenate: in quo suspicietis adolescentis aium illos dentis ad mordendū puocantes. Hic puto iam nihil qd' interrogetis restat. Musa rhetor quē interdū solebatis audire licet Mella meus cōtrahat frontē multum habuit igenii nihil cordis. oia usq; ad uitimū tumorē producta ut non extra sanitatē sed etiā extra naturā eēnt. Quis enim ferat hoiem de sympondibus dicentē cælo repluūt. & de sparsionibus odoratoriis: imbres & incultū uiri diū cælatas siluas, & in pictura nemora surgentia? aut illud qd' de subitis montibus memini eū dicentē. Cū uos me illo produxissetis: qcqd pisciū natat, qcqd ferarū discurrit nisi deponit uentrib⁹. q nūc cū subito moriamur: mortibus uiuimus. Non ergo etiā suā manumissus erat debuit de corio eius nobis calceus fieri. nec sum de iudicibus seueriissimus q oia ad exactā regulā redigā. Multa donanda ingeniis puto. sed donanda uitia nō portenta sunt. Si qua tamē tolerabiliter dicta sunt: non subtrahā. licet nō plura uideantur: uos subiiciatis. Oscus nō incōmode dixit sed ipse sibi nocuit cū nihil absq; schemate dicere cupit. Oratio eius nō figurata erat sed praua. Itaq; non inurbane. Peccatus rhetor cū illi Massiliæ mare occurrisset: schemate illum salutauit. Poterā inquit dicere aue osce. Ipse ab eloquētia multū aberat natus ad cōtumelias oium ingeniis iniungendas. nulli non īpressit aliqd qd' effugere nō posset. Ille Passieno prima eius syllaba in grecū mutata obscenū nomē impositum declamatori subtili sed arido. Ille sparso dixit scholam cōem cū rhetore quodā habēti: Tu potes cōtrouersiā intelligere. q nō intelligis te laterē lauare. Sparsus aūt dicebat uioléter sed dure. Ad imitationē se latronis direxerat: nec tā unq̄ similis erat nisi cū eadē dicere meditabatur suis uerbis latrōis sētētiis. Cū Basso certamē illi fuit quē uos quoq; audistis. hoie diserto: cui dēptā uelles quā cōsectabat amaritudinē & assimulationē actiōis oratoriæ. Nihil ē indecētius q̄ ubi scholas forē qd' nō nouit imitat. Amabā itaq; Capitonē cui⁹ declamatio est de pupillo: quæ misero latroni subiicit bona fide scholasticus erat. in illis declamationibus quæ bene illi cesserūt nulli post primū. Tettradeum referendus: Primū Tettradeū qd' faciā queritis? Latronis Fusci. Cæstii. Albutii, Gallionis. Hi quotiēs cōflexissent penes Gallionē palmā relinquo. Si ita uobis uidebitur. ego uobis oiuꝝ feci potestatē. Hoc minus nobiles sinite in partē abire paternū & moderatū fabiū, & si qs est nec clari nois nec ignoti cū bonis ad satietatē uestrā me prestiterim: mihi pmitte me & alios quos nō nostis excusare: quibus quominus ad famā pueniret nō igeniū defuit sed locus. Bene declamauit Gabius. cui Sylo. cui Cæsar augustus cū frequēter cām agentē in Terraconensi colonia audisset: plenū testimoniū reddidit. Dixit eni non nūq̄ audiui patrē familiæ pferre: oratoré subducere. Nā partē eé eloquētiæ putabat: eloquētiā abscondere. solebat declamare studiose, Et Turrinus clodius: cuius filius non uobis amare cōiunctus est adolescēs fūmæ eloquētiæ futurus: nisi malet exercere q̄tū hēt q̄ cōseq q̄tū pōt. Sed Turrinus pater & clodius multū uiribus dedeferat dū Apollodoꝝ sequitur & fūmā legē dicēdi eū putat: tantū tamen illi supfuit uiriū q̄tū ualeret etiā narranti bene. sed insānias dicebat excitatas insidiosas aliqd potētis. nūq̄ nō de colore latroni cōtrouersiā fecit. Latro nūq̄ solebat disputare in cōuiuio. aut aliquādo declamare poterat ex tempore, dicebat quosdā esse colores prima facie duros: aspos: eos non posse nisi actione pbari. negabat nisi actitata quoq; illis placere posse, nisi totū nossent se & suas uires nosse ex illarū fiducia alius metuēda & prærupta audere. Multa se nō psuadere iudici sed auferre. Turrinus quoq; nihil pbare nisi totū nō qa imbecillus erat sed qa circūspectus. cās nemo respondit paratius. & pecuniā itaq; fecit & dignitatē: ut si qs illi deberet, scias loco fuisse. inde filius eius idem meus: nūq̄ eni illū uobis distinxi: habet in dicendo cōtrouersiā diligentiā qua uires ex industria retundat. Hoc & in ipso genere uitæ sequtur ad fūma euasurus. iuuenis nisi modicis cōtentus eēt. Ideo dignus est cuius tā modestis cupiditatibus fortuna præstet fidē. Horum noīa non mea nimio fauore sed a certo posuisse iudicio scietis cum sententias eoꝝ retulero: aut patres notissimorum auctorum sententiis aut præferendas.

Incipit tricesima controuersia.

Iniuriaꝝ sit actio. Quidā cū .. ret filiū & diuitē inimicū occisus spoliat⁹ inuen.. ē. Ado lescēs sordidatus diuitē sequebatur. Diues eduxit eū in ius & postulauit si qd suspicaretur accusaret se. Paup ait accusabo cū potero. & nihilominus sordidatus diuitē sequebat. Cum peteret honores diues repulsum. Accusat iniuriaꝝ pauperē. Vibii Galli. Gratias ago diuiti qd' quos odit reos iam facere cōtentus est interdiu publico. nobis interceditur. querite qd nocte fiat nō ambulabis inqt eadē uia qua ego. non calcabis uestigia mea. non offeres delicatis oculis sordidatā uestem. non flebis inuito me. nō tacebis. perieramus si magis iratus eēt. Albutii Sylii. Quod sordidatus fui luctus est. q̄ fleni pietas est. q̄ nō accusaui timoris est. q̄ repulsus uestrū est. non taceā. qd adhuc uiuo? qd' tacui nostis populi loquaris suspiciones: quare iste honores illo uiuo nunq̄ petiit. ego uero oēs quæso. oēs ut me in inquisitionē paternæ mortis adiuuēt. & ad tua genua diues uenissem nisi timerem. nisi inuidiā tibi fieri diceres & iampridē hoc aio sequor: occasionē loquendo capto. nec mehercules possum dicere inhumanitate tua fieri qd' nō audeo. qd' uitiū me mecum sequitur. multos offendit. neq; te puto solū in ciuitate habuit inimicū ut iste ait cām meam populo probaui Iulii Bassi. Quādo aūt scis diuitibus non sordidati sumus. accusa inqt paup diuitē egēs candidatū ego accusarē? ambulare mihi meo arbitrio nō licet. in ius uocauit: reū inqt me: perage perora. quis hunc loquētē auderet accusare? cur inqt me sequeris? quasi aliud iter paupes aliud diuites habeant Cæstii pii. Non eēm reus si accusassem barba demissa. sordidatus cū cruminibus meis ad uos ueni. Oia licet fiant nō desinā inquirere pcussorē & fortasse iam ueni. Cū subito pater meus in media ciuitate: qd me intueris? qd obseruas? qd dicam? subductus est. Arellii fusci. Incedere magno comitatu. splendido cultu. non est fortunæ meæ. ista diuites possunt: satis est si uiuimus. Cum spoliatū caduer meū sit. qs fuerit pcussor: nescio. qsqs fuit quasi diues spolia cōtēpsit. Quare inqt me sequeris per publicū? facinus idignū cōmissum est diues & paup eadē uestigia ices simus. OSCI. Accusa igt. ubi est q primo cœperat? Vellem pater meus quoq; a te nō discessisset uiueret. quare igt me reū facis? q accusatorē me non times mortuo patre. timeo eni mihi neqs iniuriā sibi fieri putet. & si dixero occisori: occisus est pater meus. a quo? si pmittis nescio. Iunii Gallionis. Quid iste accusanti fecisset q pegtur tacentē? cur nō agis: quia uis tecū agi. Nūqd nūc tibi iniuriā facio sordidatus quod reo licet: dicenti non licet? Quid potui patri minus prestare in honorē eius? uestē mutaui, Fulluii Sparsi. Sordidatus es inqt. fles. hoc dicis paup es. pater meus in media ciuitate saluis legib⁹ occisus est. qs hoc sine lachrymis narrare possit? nō deponā has sordes nisi inuenero cui induā: quis occidit patrē meū? nescio. nihil amplius testare possum: q̄ hanc uocē meā. At hunc nescio de libero interim ut induā illā uestē quā patri meo reliquerit pcussor: cur me sequeris? Magistratus seruos post terga sua nō sūmouent. Argentarii. Nō uis patrem meū fleā. lacessere uos ultro nō solebat. Clodii Turrini. quare inquit sordes sumpsisti? qd igit? nō lugebo quidē quē uindicare nō possum? Nulli iniuriam facio nisi patri quē adhuc tacitus fleo. Portii latronis. Cuius necessariū ita crudeliter interempti patris dolorem nihil fortius est q̄ qd' gemit. Accusa inqt me. unde tam securus es. inuenisse uideris quis alius occiderit. nō erat præda quā grassator sequeretur. sed erat firmissimū ignoti monumentū. cōtumax aduersus fastidiū diuitiaꝝ. inocentia nec ab inimico spoliari. ita fūt nescio quo modo miseꝝ eē. interdū miseria iuuat: & plerūq; omnis dolor p lachrymas effluit. Nimiū funere nostro exultat. Non solebat uiuo illo puocare nos ut reus fieret. Si quis oium mortaliū miseriarū inter necessitas sup occisum partem lachrymas increditā adhuc inertiā migratus est: In hac i dignitate præsentis piculi oēm suā ponat admirationē. Si paup accusandi diuitis aios nō supsit miraminiqa tacet: reus est. p has lachrymas. p hūc squalorē. p hæc necessaria oibus pclitantib⁹ instrumēta nō inuidiosū uestræ misericordiæ præmiū petim⁹: ut absoluto sic eē tāq̄ reo liceat potēs iste & gratiosus. & qd'ne ipse qdē negat diues fuit. & q nihil unq̄ sibi putaret timēdū etiā a reo, crescere deinde i dies odiū alterius impotentia. alterius libertate. Diues nihil alid' q̄ nos paupes æstimaret, nos nihil alid' q̄ inocētes iter quotidianas acies semp inuicti qui de nra interim morte cogitauerit. nescire qd' dissimulare nō pōt. scio quid optauerit. Venit iste cū turba clientiū & parasitoꝝ & aduersus pauperem totā regiā suā effundit. cū me non accusas nō postulas uix temptabat qn diceret. Quid ego in te accusatorē non audeā qui occidendū eū curaui q tantū mecū litigauerat. Ciuitates plerūq; finitimæ inter repentinā discordiā bello tumēt, Inter ciuilia bella tantū in ultionē satis est q̄tum q̄sq; ad maledicendū occupauerit. M. Cicero qa uiolentiā in absenria Metelli strepit. M. Cato pulchro obiiciente futuroꝝ crimina audiuit. Quæ maior in dignitas eē potuit illius seculi: q̄ aut pulcher accusator: aut reus Cato? In CN. Pompeiū terra mariq; uictorem fuit qui carmē cōponeret uno ut ait digito caput scalpentē. Fuit aliqs qui licentia carminis tres auratos currus cōtēneret. M. Bruti satiatissimā lacerat cū quidā eius ciuili sanguine non inquinitas solū manus sed infectas ait. atq; ille tamē cū tres cōsulatus ac tres triumphos scinderet adeo non timuit ut eēt reus ut etiā disertus eē curauerit. Solus hic est in uestra ciuitate inocentior Catone. nobilior Metello. fortior Pompeio. Latro sic diuisit: an in re iniuria sit? nulla inqt iniuria est. sordidatus sum inq̄ multi faciūt. oia iniuriæ genera

cõprehensa sint. Pulsare non liceat: cõuitiũ facere cõtra bonos mores non licet. Hoc loco Scaurus dixit: Nec formula iniuriarũ cõponi q̃ ille cõtra bonos mores fuit etiam si in re iniuria est. An si non malo aio facit tutus sit? An malo aio faciat. Hoc latro in duas qõnes diuisit. an credidit ob hoc ipsum patrẽ suũ occisum & ꝓpter hoc secutus est ignoscendũ illi sit. Deide an credidit. Gallio illam primã fecit qõnem. An qd̃ liceat cuiq̃ facere si facit iniuria nõ teneat. Licet inqt fieri: licet ambulare qua uelis: sumere nihil inqt ut & in alienũ iniuriarũ facere. Sordidatus es non queror. Sed si sordes tuæ inuidiã mihi cõcitant quæror. De colore quẽritũ est. Quidã aperte inuecti sunt in diuitẽ sordes tuæ inuidiã mihi cõcitant quæror. De colore quẽritũ est. Quidã aperte inuecti sunt in diuitẽ qdam ex toto nihil dixerũt: qdam secuti sunt inuidiã uiã: cũ præter hæc nihil sit. Latro solebat uideri inuenisse quartũ genus ut hoc mõ in diuitẽ diceret. Tu qdem nõ fecisti sed tamen ego habui cãs propter quas possem decipi & de te aliq̃d frustra suspicari. quia inimicus eras: quia ispoliatus pauper inuentus es. Hoc est aũt mediũ illud genus nec dimittendi diuitẽ nec accusandi. Nam & dimittere non debet quẽ distulit. Accusare propter hoc ipsum non debet q̃a distulit. Albutius nihil dixit i diuitem. Hoc colore declamauit. Cõmittit iniuriã inqt siquidẽ non postulauit accusat. Quare insequeris me: ut aliquãdo mei misereatis. ut desinas afflictã domũ psequi. ut scias me i hoc habitu accusare non posse. ut cõcupiscas gloriã uindicatæ mortis. Tu solus potes si uoles inuenire qs occiderit. tu accusare. At me quidam propter hoc suspectũ habent. potes discutere istã suspitionẽ: quare qs fecerit. Vt scias inqt te inuidiã mihi facere: cũ dixissem. accusa me: non negasti te accusaturũ: sed respondisti: accusabo cũ potero. Ignosce mihi non magis ad hoc quẽq̃ accusare possum q̃ absoluere Quæro qs fecerit? hæc leuia argumenta sunt. Hæc uana sunt quæ alios tangũt: ꝙ inimicus es. ꝙ ille ispoliatus inuentus est. nõ est quare accusem. est quare supplicer. Ruffus Vibius hoc colore posuit. Sordidatus sum. lugeo. sequor te: ut tutior sim. timeo nescio quẽ illũ qui patrẽ meũ occidit. Scio me q̃diu tecũ sum perire non posse. Dũ hũc colorẽ seqt̃ Murrhedius ineptissime dixit: quare te sequor? pater meus quia solus inambulabat occisus est. Roscii color nõ placuit Gallioni. Sequor inqt ut inueniã qs fecerit. hoc mecũ cogito. qs̃ est ille qui fecit uolet hoc inimico iputare. ad diuitem ueniet. Multo inqt hoc iniuriosius est si inquirendi cã facit. si non tantũ in cõuitiũ & piculũ diuitis sequit. Gallio subtiliter agendũ putauit. & ad positionẽ cõtrouersiæ colorẽ actionis dirigendũ: ut diceret. Suspicor a te: patrẽ meũ occisum. qs enim illũ alius oderat magis? qn impotẽs alius est. Vltem eni illius sine dubio nescio qs pcussor cõcupiscebat. Dicet aliquis: qd ergo? si inimicus est: potius interfector est? nõ ideo nõ accuso. Hispo romanus palã accusauit & dixit: Nõ cãm sibi eẽ: sed iure etiã hanc sniam in pœmio magno cũ assensu hoium dixit: eũ accusatorẽ habeo q se reũ nõ eẽ miraꝝ. Bassus Iulius in hac cõtrouersia dixit. Quare me sequeris p publicũ? sacinus indignũ iud. est paup & dines ex eadẽ terra calcamus. Cõsectari aũt solebat res sordidas & inueniebat q illas unice suscipet. Memini illũ declamantẽ declarasse cõtrouersiã de lenone: q decẽ iuuenibus denunciauit ut in lupanar accederent & foueã igne repletã terra supiecta obruit: in quã adolescentibus læsis & cõsumptis accusaꝝ reip. læsæ. Apud illũ declamãtẽ. Albutius fastidiosus auditor eos qbus inuidere poterat admirabaꝝ. hãc Bassi sniam nõ mehercules referre si tamẽ ad hostiũ alligasses. Idẽ latronis illas snias aiebat tumidas magis esse q̃ fortes. Summa hoium admiratione circũferebaꝝ. Lugent argumenta patres & ossa liberoꝝ. Cõiectura diuidũt & illã. Producta sacerdote statuã & illã. Sup cineres liberoꝝ nostroꝝ lupanar dhe q̃tũ est. Ipse aũt laudabat. Hæc aũt docuerat. Nã hac ipsa cõtrouersia ne Bassus qdẽ uidebaꝝ aliqd dixisse. sordidius dixit ipse. Ita ne pibũt decem iuuenes ꝓpter dispõdios tuos? Eutemon a filii pte cum patrẽ suũ narrasse solũ sine comite oppressũ & occisũ dixit.

HERMACOTAS dixit.
illud in narratione

ARTEMON dixit

Incipit tricesimaprima controuersia fœlicissime.

VIr sortis qd̃ præmiũ uolet optet. Si plures erunt iudicio cõtendant. Pater & filius fortiter secerunt. Petit pater a filio ut sibi cederet. ille nõ uult iudicio cõtendit. uicit patrẽ. accipit præmio statuas. pater ipsum abdicat. Iunii Gallionis. Dubito quid de euentu huiuscemodi iudicii optẽ: cũ crimẽ meũ sit: uicisse. Videtis quẽadmodũ in hoc quoq; iudicio opera sua iactat, & miratur quisq̃ si hoc patre natus gloriæ cupidior est. facilis habetis patres. uiros sortes iungite. dissidemus quia nimiũ similes sumus. cũ exiremus in aciẽ: aiebat: si adolescens essem: nemo pugnaret fortius. Maioꝝ quoq; suoꝝ & uirtutes referebat. sed omnibus se præferebat. Cũ ad ætatẽ tuã puenero non cõtendã cũ illo: q̃uis si exemplũ tum sequi uoluero etiã cum filie cõtendã: quia patriæ iudiciũ habeo. patris perdidi. dicam abdicanti. non luxuriabor: non amabo. hanc emendationem criminũ meoꝝ nõ possum promittere. Ego uero pugnabo & fortiter & fortissime. Vidi patrem iam senem loricam indnentẽ. Mukum est pugnare cũ exempla iudiciũ uocat. quo pater & filius spolia cõsulem ecce ait. uno. ego tibi cedere possum. seni nõ possũ. qd̃ contẽdi lege. qd̃ uici iudicio. qd̃ pugnando. qd̃ patrem ispoliaui. uolui cedere. cõcurrerũt iuuenes. ætatis cã agebaꝝ. Vici nõ filius patrẽ sed iuuenis senẽ. Ego uici sed oẽs patri gratulati sunt. parauit adolescẽs. magnis exẽplis deceptus sum. Dũ cogito mecũ Oratiũ. Etruscas acies corpe suo sũmouẽtẽ. & matiũ in hostilia arma ruentẽ. & te dũ Deci cogito q & ipse noluisti patri cedere: trãsibo in subsellia tua. amplectar iuuitũ. licet repugnes fortior sum. Fuisti ispersi. Necesse fuit mihi fortiter militare. pugnandũ habebã nõ iperatori tantũ sed patri. Si tu uincisses: dicereꝝ patri cessit. abdicationẽ. n. timuit. Solebas enim optare ut cõtingeret tibi hẽre filium meliorẽ. iudiciũ uocas duplicẽ domus nostræ triũphũ. Clodii turrini. Tu Mutio diceres: nõ est qd̃ ostẽdas istã manũ. Tu Scipioni post delatã Carthaginẽ. tace. Loquax est uirtus. nec ostẽdit se tantũ sed ingerit aiũt. Ecce núc quidã pater cessit filio. & in hoc abdicat: ut ueꝝ uideaꝝ fuisse certamẽ. Opta pater & a nepote uincaris. Postea inqt fortiter pugnare poteris. unde scio? uulneribus me senẽ feci. qs te fœlicior? tu oẽs uicisti. te filius. mõ pr̃ & filius iter se contendũt. honestiorẽ facturus uictum uter uicisset. dubito qd faciã. taceã? sed silentiũ uideꝝ cõfessio. Narrẽ uirtutes meas? sed illud quoq; nouũ accidit mihi. ꝙ uni mihi abdicato meas narrare nõ cõcessit. Processi i aciẽ cora patre. fortiter inqt pugna. Turpe est adolescẽti uinci a sene auidus sũ gloriæ. hoc si uitiũ est: paternũ est. fortis sũ. nunqd iprobas pr̃? at iã abdicabis. Si uiro fortissimo sum fortior: dicã tũ audacter fortissimus sum. nec timeo in ea ciuitate hoc crimen in qua fortes etiã senes nouimus. Iulii bassi. Ad te quoq; ignominiæ meæ pertinent. putet te pater si a filio abdicãdo uictus es. Atellii fusci. Ignosce iuueni. erraui. ambitiosus nõ ero: cũ senex fuero. Gauii sylonis. Vtrũ putas uicisse. ego patrẽ tuũ habeo. tu & ꝑmium & uirũ fortẽ. mittente lege fecit. imo nõ eadem re. & habet legem & timet. Contra ait, siquid fecit q̃d nõ licet. lex uindicabit. liquid licet si nõ oportet: pater nõ queritur de scelere filii sed de officio. Deinde utatur quisq; sua lege. tibi illud licuit: & mihi hoc licet. abdicare liberos liceat. est aliq̃ lex q̃ filio patrẽ preferat. Si põt abdicari etiã pp id qd̃ lege pmittẽte fecit. An abdicari ẽt pp hoc nõ possit: ꝙ ꝑmiũ accepit. Nõ põt inqt in ea re priuatim puniri: in qua publice honoraꝝ. eidẽ rei nõ põt ꝑmiũ dari & tota denũciari. cætera iura puto paterno iperio subiecta esse. hoc maius ius est cæteris q̃ uictoria de sũma uirtute q̃ritur. Non potes pp hanc legẽ filiũ abdicare pp quã a filio uictus es. Si põt abdicare: an debeat hoc diuisit: An etiã si nõ debuit cũ patre cõtendere. ignoscendũ tamẽ sit: si adolescẽs gloriæ cupiditate lapsus est. Deinde an contẽdere debuerit. Tu iquit & honestũ certamẽ fuit & tutũ. Quid est. n. glorioſius: q̃ aut uiꝝ fortẽ uincere: aut uinci a filio. si nõ debuisset cõtendere nõ uicisset. & potuit fieri: ut si hic tibi cessisset: alius qs ad certamẽ ꝓcederet: q nũc ꝓcessit: qa sciebat nihil sibi ꝓfuturꝝ si te uicisset: cũ deberet a filio tuo uinci: nulla laus tibi fuisset. apparuisset enim illã uictoriã nõ uiri fortis fuisse sed patris. silentiũ uirtutes ueſtræ transtulissent. tũc illustratus es: dũ cõseruãs. Turrinus hoc loco belle dixit. Plures tibi iuidere cœperũt postq̃ uictus es. Itaq; noui gẽris res accidit: filius uicerat. Oẽs aiebãt. O fœlicẽ patrẽ. Nouissimã fecit qõnem. An ẽt liq̃d iudicio peccauit: ꝑmio emẽdauerit. Hoc loco dixit Gallio illã sniam quæ ualde excepta est: cũ diu deprecatus eẽt ait si nihil ꝓfecero: qd me factuꝝ putas? ad tẽpla ituꝝ: aut ad deos supplicẽ? ad tuas statuas cõfugiã Sylo Põpeius. Tentauit & in hac controuersia illã qõnem quã in oĩbus uitoꝝ fortiũ abdicationẽ putabat eẽ tenendã. An uir fortis abdicati possit: aiebat in nulla magis cõtrouersia illã posse tractari Nõ potes inqt abdicare: qui te põt uincere. Miraris si patri hac lege subducit? q̃ & cõparaꝝ & ꝑfertur Colorẽ pro adolescẽte Gallio illũ dixit. Me inqt iuuenis ætatis cã agi uidebaꝝ: cũ dubitaret ex ordine suo quẽ dicentẽ: nihil agis. ego tibi cedo. illi nõ cedo. Cæstius hoc colore usus est. putasse seipsũ patri honestius hoc eẽ certe domui: laudes utriusq; in foro inspici. Montanus uotienus ait. cognoui nõ qd ꝑerates sed qd ꝓcepisses: dixeras semp cũ me hortareris ad gloriã: ut nulli cederem. Inuidiosa oĩbus in illo iudicio fortuna tua uidebaꝝ cum quereꝝ: utrũ pugnasses fœlicius an genuisses. Nõ est qd̃ putes me uisum illis fortiorẽ. decepti sunt pater. iudicauerũt nõ qd̃ erat sed quod te male crediderunt. Argentari? ait. Occasionẽ beneficii questu nõ cõcupiui accipere. præmiũ habet alter accipit. Fuscus arellius pater ait, si nauigare iperasses: per hybernos fluctus egissem ratẽ. si peregrinari: nihil fuisse iubente te durũ. hanc rem imperabas difficilem forti uiro uinci. Blandus hoc colore narrauit. Pater mihi obiecit: ꝙ illi una re nõ cesserim? Ego multiplicabo crimia mea. Nunq̃ illi quotiens recte faciundũ fuit: cessi. semp uolui uideri frugalior. nã cum ad uires uentũ erat: etiã ipse cedebat. nõ ego illum uincebam sed ætas. Turrinus hoc colore usus est. Volui inqt cedere. sed erant qui dicerẽt nõ licere. hoc enim uobis mõ legẽ saluberrimã tolli disputat iuris cõtra præmiũ patris uidebantur & dictuti scilicet: nõ licet inter se cedere fortibus. nõ ipsoꝝ tantũ cã agitur sed publica. Oĩus interest scire: qs sit fortissimus: his uocibus hoium missum ad id certamẽ in quo ad istũ utraq; ptineret uictoria. Quid putatis me dicturꝝ? fortiorẽ me uisum? Falsũ ẽ: cũ hoc quoq;: ꝙ ego fortis erã: istius eẽt. Quid ergo? quare uicerim q̃ritis? Visum ẽ ad ruborẽ totius iuuẽtutis ptinere: neminẽ pugnasse fortius: q̃ senẽ. Et cũ dixissem: se præmia in patrẽ cõtulisse: dixit: uici te pater. sed nẽpe uici tibi Albutius hoc colore narrauit: noluit inqt uideri per cõclusionẽ patri titulũ fortissimi uiri cõtigisse nõ cessi ante iudiciũ: ut iniudicio cederẽ. effici nihil aliud q̃ laudaui patrẽ. uirtutes eius retuli. uisus

sum: pp hoc ipsum pmio[illegible]gnus. Sylo gauius ait: solebas mat[illegible] dispnoratiuis [illegible]ola narrare q̃dam ẽ domestica. aiebas aũt patrẽ fortẽ uiꝝ habuisti. uidẽ ut tu sis fortior. q̃ tu recu in aciem nec[illegible] inulti redimus. oĩs gloria in una domo erat. Videbat res. p fortes uiros re cognoscere. O quantã ego cupiditatẽ gloriæ in patre meo uidi: q̃ iuuenilẽ contendere me uidebat. perio. iubebat exẽplo. Ventũ est in iudiciũ oium quos ego noui. res inuidiosissime querebatur de patre meo: utꝝ fortior eẽt an fœlicior. Oscus hoc colore narrauit. Accederẽt & dicerẽt: roga patrẽ tuum cedat tibi nõ est utile reip. hostiũ excitare aĩos excitabũtur si scierẽt: neminẽ in hac ciuitate eẽ fortiorẽ q̃ senẽ illi me coegerũt: quasi tũc quoq; aliqd præstit[illegible]sus eẽm reip. uenire i iudiciũ: i quo qd hẽt ego sum iudicatus iunior. Dento dixit. timeo ne ob hoc patri uilior fiã ego sciã an usq̃ gloriosus sit. Triari hoc colore usus est. In iudicio uolui tibi cedere: ut nõ impare uidereris sed uicisse & cessi. defũcto riæ cãm meã ægissem notũ sit illũ cedere qa parꝝ ẽ illi nõ putabat. Nicetes in hac cõtrouersia dixit

Scaurus hunc sensum aliter dixit. O si auus meus sterẽt iudicio q̃ libẽter spectaret & discordiã nostrã. clamasset mihi: nõ est qd' cedas. ipse mihi nunq̃ cessit. Labienus partẽ patris declamauit & dixit q̃ etiã deserentoribus licet. Nolo habitare cũ aduersario meo. nõ capit idẽ cõtuberniũ fortẽ uirũ & uictũ. Statuã i quit tibi possum moneo possum unq̃ uictũ obliuisci ignominiam meã. in æs incidisti.

Incipit tricesima secũda controuersia fœliciter.

Ementiæ fit actio. Bello ciuili q̃dã uirũ secuta est. cũ in diuersa pte hẽret patrem: uictis pa
d tribus suis: & occiso marito: uenit ad patrẽ. nõ recepta i domũ dixit quẽadmodũ tibi uis satisfaciã? ille respõdit morere. suspẽdit se añ ianuã eius accusatur pater a filio demẽtiæ. Portii latronis. Sic sibi satisfieri ne uictor qdem uoluit, excusauit uictos qui restituit. quoniã reposcis uitã. quã dedisti. accipe: nullũ fuit i proscriptionẽ mulierculæ caput. O sci. Inqnasti filiæ sangui ne penates: q̃q̃ qd' ego dico penates tanq̃ in domo perierit. allatũ ad se Cæsar pompeii caput fleuit. hoc ille pp filiã præstitit. Fusci quẽadmodũ tibi uis faciã satis? hocipso satisfeciſſe debuerat. filiam habuit piã & in maritũ & in patrẽ. alterũ usq; in mortẽ secuta est. alteri etiã p mortẽ satisfecit. q̃ perculosum si eum offendo. Qui simul itasci cœpit: nescit ignoscere. Clodii turrini patris. Morere qd aliud meruerat. si satisfacere nollet nisi occupasses. soror fortasse pater tibi satisfeciſſet. hoc certum habeo. unusquisq; uestrũ suadebat puellæ ad iratũ patrẽ uenis. in quas potes te cõpone blanditias. roga deprecare. si mihi proficies: habes quẽadmodũ cogas morituram. te denũcia. hoc q̃ ignouisti uictor ad uiros ptinet. illi tibi gratias agunt. nã fœminas ne si irasceris quidẽ pscripsisses ẽre secuta es uiꝝ. adeo tibi uetera exẽpla exciderũt bonaꝝ coniugũ: qbus filiã tuã solebas sanus hortari. Aliq̃ spũm uiri redemit suo: aliqua se supra ardẽtis rogũ misit. ipendisset se puella uiro nisi seruasset pri. Fuluii sparsi. Filia ante limen paternũ in cruore suo uolutatur. qd exhorruistis? paterna satisfactio ẽ nostis domus nostræ legẽ, aut dicendũ mihi aut moriendũ est. q̃lis est ista satisfactio qua filia exoratũ patrembi si nõ sentit? Albutii sylii. Vtræ meliores partes esſent soli uidebãtur iudicare dii posse. siuis satisfacere mihi: morere. quid ad me attinet: irascere malo. Si parricidium fuisset in diuersis partibus nunq̃ defendisset apud Cæsarem Ligariũ: M. Tullius q̃ leue iudicacti crimen de quo cõfes sus est. Dona filiam si misericors es: deprecanti si hostis: edicto. si pater: naturæ: si iudex: causæ. si ira tus es: fratri. Buteonis. Ante ipsum limen domus decessit: ne dubitari possit: utrũ marito perisset: an patri: ubi studuisti? ubi audisti? nego te istuc in bello didicisse. Maryllii. Meruerat inquit mori. etiaꝝ nunc accusas? certe iã tibi satisfactũ est. O nouum monstrũ. irato uictore uiuendũ est. exorato patre moriendũ est. Passieni Vtinã interueniſſem. nõ satisfeciſſes sola patri. furiosum te dicerẽ: si pro genero nõ rogasses. secutus est gener diuersas partes: uxor suas. Labieni. Hoc obsequio consequantur deniq; ut intra domũ moriatur. M. Cato quo uiro nihil speciosius ciuilis tẽpestas abstulit, potuit be neficio Cæsaris uiuere sicut Tullius si uoluisset. Optima ciuilis belli defensio obliuio est. Musæ allato ad se capite Cn. Pompei Cæsar auertisse oculos dicitur: quod tu ne in morte filiæ quidẽ feciſti. Cornelii hispani. Peruagata est illa crudelis belli fortuna oẽm ordinẽ & usq; ad ultimæ plæbis supplicia descendit. nihil in ciuitate nostra imune uictoris ne præter fœminas fuit. hanc laudẽ miseræ urbi seruare licuit. at tu pater noster ut uictor insanis. Mentonis: Semel repulsa iteꝝ redit. iterum repulsa tertio rogat. nõ fatigatur. scit exorari etiã hostis. O te crudelẽ nisi iam tibi eẽt pro genero satisfactũ est. nõ ignoro in q̃to piculo sim. Nescit placati iratus & hoc etiã si filiæ excanduit. Triarii. An exorares uictorem pro alio, patrẽ horrere illi quoq; quibus animaduertere in damnatos necesse est non dicunt, sed occide, morere. sed agente lege. crudelitatem imperii uerbo mitiore subducunt.

DIVISIO Latro usus est in hac controuersia illa calcata questione. An possit agi cum patre ob ullã aliam rem q̃ ob demẽtiam. ipotens sum. imitis. nõ tamen demẽs. Mores tuos patri debes approbare nõ pris exigere. dic desipis. nihil itelligis. ego sanitatis meæ si potuero argumẽta colligã. dicã in senatu. nõ stulte sniam dixi. qd tibi uideor feciſſe. demẽtiæ ptas male egi. dãnare nõ potes. prez pp uerba imo pp uerbũ sj dãnari demẽtiæ aliqs pẽ ẽt nõ demẽs aliqd' iprobãdũ factũ põt: an hic potuit

liuit? An ẽt si nec aliud dixit ut filiã mori uellet: dãnandus [illegible]nẽ nõ sit. na[illegible] accusa[illegible]o f[illegible]ia cotidias pr[illegible] parte requẽtis cũ illã ipsam natura publicis recepisset malis. Aiadue[illegible]r Manlius in filiũ & victo[illegible]. aiaduerti Brutus i liberos nõ factos hostis sed futuros. Videã sub his [illegible]epiis sor tius loq. liceat. deinde an nõ eo aĩo dixerit ut eã mori uellet dixit inqt iratus cũ uellet castigare nõ occidere. Turrinus clodius belle dixit. nolite mirari si durioribus utar: nõ sum [illegible]cessurus ultra uerba minabor. deide ignoscã. fecit & uictor. Gallio & illã qõnem fecit: an non ob id puella perierit: quo pater nõ illi tã dure respõderit. Periit inqt pp desiderĩũ uiri. alioqn unius uerbi amaritudinẽ morte pensasset. imo mulier preceps temeraria insano flagitius amore & attonito quæ uirũ patre relicto secuta fuerat res uisa cõsecuta est. Sylo põpeius huic qõni præponebat illã ex qua in hãc transitus sit. an etiã si pp hoc uerbũ patris periit: dãnari tamẽ pater nõ debeat: nec n. euentus iputari debet cuiusq; rei sed cõsiliũ. Si post hoc uerbũ puella uixisset: nunqd patrẽ dementiæ dãnare posses? atqui hoc uerbũ si quid factũ est: nõ a patre sed a puella factũ est. Nõ oportet aũt illius temeritatẽ. dementiam uideri patris. post hãc qõnem faciebat illã: an ob hoc perierit Colora parte accusatoris simplex est ait patrẽ durũ fuisse. crudelẽ bono publico hũc eũ fuisse partiũ. dixit ducẽ inqt eo uultu ea affirmatione: ut uideret nõ iubere tantũ sed occidere. Hoc loco dixit Turrinus clodius. Hoc post bellũ imo post edictũ. & adiecit: nũc itelligit respu. iperator quantũ tibi debeat cui sine sanguine satisfactũ est Oẽs enim dixerunt patre nolente illã duxisse. Gallio dixit. nõdũ mihi uidebatur scire qd meruisset Volui illã intelligere crimen suũ. Cæstius hoc loco cõtumaciter inqt rogauit sic: qũo perit? nõ uul tu demisso. nõ sũmissis oribus. nondũ tanq̃ uicta. primũ quare ad me nõ fratrẽ suum misit. an & in hũc fratrẽ irascitur. Argentarius. Nos duces exoramus quorũ liberi in diuersis ptibus fuerant dixi mus ignosce nobis seueris esse si licuerit eẽ securis. quid peccaui q̃ filiã ex hostiũ castris uenientem nõ primo uerbo recepi. Turrinus clodius ait: Volui fratri sororis dare beneficiũ. eo durius loquar: ut ille me pro sorore sua deprecet. primũ quare me solũ rogat cũ debeat duobus satisfacre. Sylo ga uius dixit: Volui inq̃ ora torqueri. fine inquã & iteꝝ & tertio roget. Nec mitissimus quidẽ uictor sta tim ignouit. Labienus ait. Non sum statim exoratus. & si uixisset nõ essem fractus proximis uocib⁹ eius. ne tertio quidẽ rogatus aut quarto, At uictor cito exoratus est. nõ mirari. Facilius est ignosce re bello q̃ parricidio. Hispanus de morte eius hoc dixit. Iteꝝ illã nobis uir abduxit. Albutius ait. Tu to me ait putaui loqui fortius. nõ dubitaui. n. qn frater illi dicturus eẽt. nõ est qd' timeas: exorabitur si difficilior erit: illũ ego rogabo. & si rogasses adolescẽs feciſſem non magis tibi ego q̃ sorori tuæ maritus. Montanus uotiuus dixit. Nõ est qd' putes illã cecidisse iræ patris. cui uixerat: periit. ille se cui addixit ipendit. Et eundẽ sensum in argumentis cũ dixit: nõ propter patrẽ illam periſſe. quid ea go inquis? pp quẽ Scis illam uirum habuisse pro quo mori posset.

Incipit tricesimatertia controuersia fœliciter.

Eipublicæ læsæ sit actio. Quidã expositos debilitabat: & idebilitatos mẽdicare cogebat.
t ac mercedẽ exigebat ab eis. reipu. læsæ accusat. Portii latrõis. Aestimate quale scit sceIus istius in quo læsi patres liberos suos aut ut agnoscãt aut recipiãt etiã cõ[illegible]las iuras tacẽt Vectigalis istius crudelitas fuit: eo magis q̃ oẽs præter istũ misericordes sumus. Mẽdicares nisi tot mẽdicos feciſſes. effecit sceleſtus iste ut nouo more nihil eẽt miserius expositis q̃ agnoscere. Cassii Seueri. Hinc cæci initentes baculis uaganꝰ. hinc trunca brachia circũferuntur. hinc cõuulsi pedum articuli sunt. & torticuli. hinc elisa crura. In illius inuiolatis pedibus cruribusq; fœmina cõtudit. aliter in quenq̃ seuiens ossifragus icte. alterius brachia amputat. alterius eneruat. aliũ distorquet. aliuꝝ delũbat. alterius eneruat. alterius diminutas scapulas in deforme extundit. & risum i crudelitate captat. Produc agedũ familiã semiuiuam, tremulã, debilẽ: cæcam, mancã, famelicam. ostẽde nobis captiuos tuos. Volo mehercules nosce illũ specũ tuum, illã humanaꝝ calamitatum officinã. illud insantiũ spoliariũ: sua cuiq; calamitas tanq̃ mars assigneẽ. hinc recta mẽbra sunt. & si nemo obstet naturæ proceritas mirabitur. ita frangatur ut humo se allenare nõ possit, sed pedum crurũq; resolutis uertebris reptet. huic extirpẽtur radicitus. huic nõ speciosa facies est. põt formosus mendicus eẽ aliqua mẽbra inualida sint: ut fortunæ iniquitas in beneficia sua seuientis magis hoĩum aios puellat. Sine satellitibus tyrannus calamitates humanas dispensat. Vibii galli. Intuemini debilia infœliciũ mẽbra. nescio qua tabe cõsumpta illi precisas manus. illi erutos oculos. illi contractos pedes. quid exhorrescitis? sic iste miserẽt tot mẽbra franguntur: ut unũ uentrẽ ipleant, & o nouũ monstrũ integer alitur, debiles alunt. Albutii sylii. Perisset inquit ita nõ in reliquis sup sunt q̃ petituri fuerant. petissent inqt. interroga patres: utrum maluerint. Eruãtur inquit oculi illius: huius pcindantur man⁹. Quid si aliqs ex istis futurus sit tyrãnicida? qd si facerdos? nec puto incredibile: in hac fortuna loq̃t Certe ex hac turba origo humanæ gẽtis apparuit. Egregius educator plus acceptuꝝ crudelitati q̃ expensum misericordiæ refert. Triarii. petisset inquit puto, experireris nos nõ eẽ crudeles, tamẽ nemo nõ nostrũ cum istis stipem portigeret mortẽ precatus est: Surge tu debilis, conaꝰ & corruit. Surge tu mute. sed qd excitaris? rogare nõ potes. surge tu cæce. Sed ad quoꝝ eas genua nescio. O te inter oẽs debiles ante hoc iudiciũ fœliciſſimũ: q̃ istũ dominũ nõ uidebas, i hoc iudicio ifœliciſſimũ

ꝙ iuſtum reꝛ[illegible] nō uides. ꝓpoſitos aluerūt.etiā ieræ ſatis futuꝝ [illegible] præteriſſent. C[illegible]ſula narra-
ni. Ergo ſuꝛ[illegible]s tēporibus iſte carniſex apparuiſſet:cōditorem [illegible] Roma nō habe[illegible] Iulico ne hoc
proſit reꝰ ꝙ nemo ex iis quē q̄ uideri uult ſuum. Iulii Baſſi. Intuemini utranq; partē, & ei ſuccurri
te quæ miſerabilior eſt. Liceat uidere mercēnarios ſuos. hic cæcus ē. hic debilis. hic mutus. his tu mo
ri nō permittis. Vis in te iudices more tuo miſericordes ſunt tuo exemplo. Argentarii. Quorum cū
ubiq; audiantur preces: in ſua cauſa tantū ceſſant. adiiciamus aliquid ad queſtum. deme huic ocu
los. illi manus. Arellii fuſci patris. Præcidatur inquit lingua. Genus eſt rogandi rogare non poſſe.
Miſeremini horum iud. & miſereri etiā ſingulꝛ ſoletis. Cæſtii pii. Vt hanc cām ſuſciperem ne ab
eis quidē rogatus ſum pro quibus ago. quid enim miſeri rogare ſciunt niſi ſtipē? quid infœlix iſte
peccauit aliud q̄ ꝙ natus eſt? Clodii turrini patris. Age ſi quis agnouerit ſuum: petes alimenta tanq̄
alueris. tiō eſt quod timeas. nemo nemo cognoſcet. O miſeꝛ ſi quis alimenta ſuo dat. o miſerum
ſi negat. ita nos iſtis uindictam uegaturos puta. quis ne id quidē negamus quod tibi daturi ſint. Et
quod idigniſſimū crudelis cum miſericordia publicauit. Venite miſeri & hodie primum uobis ro
gate. Mentonis. Errant miſeri circa parentū ſuorum domos & fortaſſe aliquis a patre alimenta nō
ipetrat. nulli plus reddunt integramancipia. cur tu tam exiguum refers? uia eſte quas poterat ut nō
rogares: ut nō acciperes. ſpiritum tamē relinquerem tibi niſi crudelior futurus eſſem in relinquen
do. tibi captura quotidiana non reſpondet. apparet nondū hominibus ſatis miſerum uideri. Gauii
Sylonis. Tu inquit in illa uicinia mendicabis tu ad limē accedes. & crudelis miſeris parentum do
mos monſtrat. hic nō facile ſtipem impetrat etiam nunc aliquid illi detrahatur. Junii gallionis. Ser
ua oculos ut uideat quem roget. ſerua manus ut habeat quibus ſtipem accipiat. occurrant nuptis
omnia dira. ſacris publicis triſtia auſpicia feriatis maxime ac ſolennibus in hilaritates dicatis dieb⁹
ſemianimes iſti greges oberrant. a te fortaſſe aliquis acceptam ſtipem portat ad deos. Fuluii ſparſi.
Scio iud. uariis quēq; cauſis ad accuſandum ſolere compelli. quoſdam ambitio gloriæ: quā ex dā
nato petierunt probro capit. alius odia & ſimultates protraxerunt. Non dubito fuiſſe quoſdam qui
præmium peterent. ego oībus cæteros impellentibus cauſis uaco. Quæ enim gloria eſt in tam ſor
dido reo? quæ ſimultas iis ut noceas quos contra exiſſe pudeat: aut quod præmiū cum ſtimulāt hi
qui ſe alere nō poſſunt. Non is eſt qui rogare neſciat. etiam docere ſolet quos affectus ueſtros opta
re debeam neſcio ſi miſericordiæ ꝓpiores fueritis cremina rei uobis oſtendam ſi ociū fuerit. At reū
hunc publicæ paſcimus. Exigiꝛ a te talio. non habes totidē mēbra quod debes. Lupa oblita feritatis
placidior uelut fœtibus ſuis præbuiſſe ubera fertur. Sic lupa uenit ad infantes. expectemus hominē
gratulor tibi Roma ꝙ in conditores tuos homo non inciderit. Ergo cum de publica miſericordia
cogitares tam, crudelis eſſe potuiſti. proxima inquit die hic plurimum retulit. Faciendus eſt huic ſi
milis alter, hic ſatur retulit. fiat & alius miſer ad hoc exemplum. Item nunc inquit. & alimenta mihi
querite. Tui inquit qui oculos nō habes: per oculos rogato: tu per illa mēbra quæ trahis debilia. p
ea quiſq; quæ non habet: ambiat. O miſeros qui ſic rogant. miſeriores qui ſic rogantur. Ecce neſcio
quis meus inquit filius ſi uiueret huic fortaſſis ſimilis eēt. nunc inquit ego meum tranſeo alius in
quit potuit meus? in eundem incidere dominum quid ſi? incidit. omnes homines cōgerit. dū unuſ
quiſq; timet: ne ſuo neget: Pars altera. Arellii fuſci. Debilitaſti inquit. plus illis patres nocuerant. La
tro ſic diuiſit: an læſa ſit reſpu. Primum quod reipu. crimen conſtaret oportet. deinde hunc reū que
ri. An læſa ſit reſpu. nō ſolet argumentis ꝓbari. Manifeſta ſtatim reip. dāna ſunt. Si muri diruti ſunt
ſi claſſis incenſa eſt. ſi exercitus amiſſus. ſi uectigalia diminuta. hoc damnū quod tu obiicis uidebat
Dic mihi quando remp. læſit? cum unum expoſitum debilitauit: atqui etiā qui occidit unum: non
tamē reip. læſæ tenetur reus: ſed cædis. etiā qui duos. ēt qui plures. Dic mihi qs numerus efficiat ut
læſa uideat reſpu. duo debilitātur nondū reſpu. iuuenes q de ſua re infantes ꝓdidit & infœlices po
tuerunt & perire. Attamen crudelē rem facit & laniſta. nec dānatur reip. læſæ & leno qui cogit inui
tas pati ſtuprū. nec lædit rēp. Ego nūc nec laudari reū deſidero ſed abſolui: noceat hoc illi: cū hono
res petit. Pōt aliquis & nō eſſe hō honeſtus, & eē inocēs reus. Deide an læſa ſit reſp. ab hoc læſa ſit,
nō a me inqt. ſed a parentibus q proiecerūt, hic crudelis ut multū illis abſtulerit. tutā reddidit. Con
tra ait. illi ſingulos exponūt. tu oēs debilitas. illi ſpē. tu inſtrumenta uiuēdi detrahis. Deide an tenea
tur reipu. læſæ ſi fecit quod ei facere licet. Nō potuit inquit ulla res lege dānari quæ lege innititur.
Si domū meam diruā: nunqd dices me rēp. ledere? Et poteras deſcribere: q̄ inhumanū ſit: illos pari
etes maioꝛ in noſtram uſq; perductos memoriā in hoſtilē modū deiici. In agris meis arbuſta ſucci
dere uelim. Deinde an hoc licuerit illi facere. licuit inqt. Expoſiti in nullo nūero ſunt. ſerui ſunt. hoc
legū latori uiſum eſt. deniq; ſi nō licet: habēt legē talionis. agere ſinguli iniuriaꝛ poſſunt, reipu. qui
dem læſæ pōt agi eoꝛ nomine qui extra rēp. ſunt? Nō poteſt pro oībus agi pro quibus ſingulis nō
poteſt. Scio quoſdā putare qōnem eſſe: an poſſit a priuato homine lædi reſpu. Sparſum certe decla
mare memini. Quod ſi quiſquā recepit: & illam recipiet. An a muliere poſſit: a ſene: an a paupere
poſſit: quorum nihil unq̄ queritur. Sed dici tamen ſolet: quomodo tū illa qō tractatur: an reſp. læſa
ſit: totieus eius in argumēta nō læſæ reip. dicit: ne potuit qdē lædi a priuato. a paupere. ab ægro. ab

[illegible]ir illam qōnem: a[illegible] in expoſitis lædi poſſit reſpu. Non p[illegible] eſt inquit [illegible]ſpu. nō pōt
inqt reipu. no[illegible] inquit reſpu nō p[illegible] inquit reſpu. An lædi poſſit in aliqua ſui parte. h[illegible] ulla rei-
pu. pars eſt nō[illegible] inceſu illos inuenies. nō in teſtamentis. Sed hæc quoq; ſin illā incurrita[illegible] reſpu. læ
ſa ſit. dicitur enim ne lædi quidē potuit in eis quos nō habebat. Pro illo qui debilitat ex[illegible]poſitos pau
ci admodū dixerūt. Dixit Gallio & hoc colore uſus eſt. Egentē hoiem & qui ne ſe quidē alere ne dū
alios poſſet ſuſtuliſſe eos qui iam relicti ſine ſpe uix ſpiritū traherent: quibus nō iniuria fieret ſi ali-
quid detraheꝛ ſed beneficium daretur ſi uita ſeruareꝛ. Faciant iudi alicui oculos deeſſe. alicui ma
nus. dicant illum per hunc uiuere. Gallio illud quoq; in argumentis tentauit. Adeo inquit hæc res
nō nocui reipu. ut poſſit uideri etiam profuiſſe. Pauciores erunt qui exponāt filios. Turninus Clo-
dius hoc colore uſus eſt. Multos patres exponere ſolitos inutiles partus. Naſcantur inquit quidam
ſtatim aliqua parte corporis mulctati. infirmi. & in nullam ſpem idonei quos parentes ſui proiiciūt
magis q̄ exponunt. aliqui etiam uernulas aut homine infauſto æditos, aut corpore inualidos abiici
unt. Ex his aliquos hic ſuſtulit. & eas partes quæ cuiq; poſſent miſerabiliores eſſe miſeratus abſtulit
ſtipem rogant & unius miſericordia uiuunt. omniū aluntur. At res fœda eſt: mēdicos habere a mē-
dicis ali, inter debiles uerſari. Age nō pudet uos ex hoc producere e cōtubernio reum: ꝙ dicatis læ-
ſam rempu. & ſic deſcendit ad argumenta ut diceret. quomodo hic potuit lædere. Sylo Pompeius
illo colore uſus eſt: Miſericordem hunc fuiſſe uoluiſſe uitā dare, ſed nō potuiſſe alere. itaq; eo com-
pulſum ut unuſquiſq; aliquā partem corporis pro toto dependeret. Labienus tam diſerte declama-
uit partē eius qui debilitat expoſitos. q̄ uemo alteram partē: cum illam oēs diſertiſſimi uiri: uel ad
experimenta ſuaꝛ uirium dixerunt illū aūt locum uehementiſſime dixit: uacare hoies huic cogita
tioni: ut curent quid hō mendicus inter mendicos faciat. Principes inquit uiri cōtra naturā diuitias
exercēt. caſtroꝛ greges habent exoletos ſuos ut ad longiorē patientiā impudicitiæ idonei ſint: tam
putant. & quia ipſos pudet uiros eē id agunt ut q̄ pauciſſimi ſint his nemo ſuccurrit delicatis & for
moſis debilibus: cū raro uobis in mentē uenit quid extra ſolitudines iſti ſuas. iſti beati ingenuoꝝ
ergaſtulis excoluntnō curatis ꝙ iuuenū miſeroꝛ ſimplicitatē circūeunt & ſpecioſiſſimū q̄ ac
maxime idoneū caſtris in ludū coniiciunt. In mentē nobis uenit miſereri hoꝛ ꝙ mēbra nō hēant.
quid illoꝛ ꝙ fruſtra habent. hoc genere ſeculi uitia egregia figuta inquinatū & infamē reum maio
rum criminū ipunitate defendit. Celebris hæc apud græcos cōtrouerſia eſt. Multa abillis pulchrē
dicta ſunt a quibus nō abſtinuerunt noſtri manus. multa corrupta quibus nō ceſſerūt. Nicetes dixit
hunc dixit ſenſum. P. Aſprenas eodem modo uno uerbo magis propio
re uſus: hos alit qui alimenta poſcit: qbus crudelis eſt qui negat. Circa hūc ſenſum eſt & ille a Quin
tiliano dictus. Neſcio ne utrum miſerabiliores dicam: ꝙ alimenta accipitis: an hunc ꝙ datis. acci
pitis enim quia debiles eſtis. ei datis per quem debiles eſtis. Addeus rhetor
Hunc ſenſum q
dam latini dixerunt. ſed ſicut putent illos nō mutilitati arti hoc ſniam ſed irritatos. Blandus dixit.
Porrigit aliqua mendico rogata ſtipem. utiq; ſi peperit ſi expoſuit O te q̄ miſera cogitatio porrigē
tis eſt. hic fortaſſe meus eſt. O ſcus dixit. qui iam porrexit pluribus ſtipem: ſuo negat. Arellius fuſcus
dixit. Alit rogata filium mater miſera ſi ſcit ſuum eē. miſera neſcit. Artemon dixit
Hanc ſententiam Latro portius uitilius dixit. qui non po
teſt furto ſuſpectus eſſe: græcos enim & contemnebat & ignorabat: cum deſcripſiſſet debiles artus
omniū: & alios incurſantes: alios repentes. proh dii boni ab his aliquis alitur integer. Damas Scō
brenus dixit
hunc ſenſum Cæſtius tranſtulit. Effi-
ciſti inquit ut maius periculū eſſet educari q̄ exponi: Fuſcus arellius aliter dixit. Illa adhuc imiſeræ
fortis infantia timebantur fere ſerpenteſq; & inimicus tenetis artubus rigor & inopia inter expoſi
torum pericula nō numerabimus eductorem. Glicon corruptam dixit ſententiam
Sed noſtri quoq; bene in
ſanierunt. Murrhedius dixit. Producitur miſerorum longus ordo. maior pars ſe fine trahit. Et LV-
CINIVS NEPOS ut ſoluendo ſis in pœnas: quotiens tibi renaſcendū eſt. Illud SPARSVS dixit:
quod non corruptum ſed contrarium dicebat eſſe Montanus: Solus plura habes membra q̄ tot ho
minibus reliquiſti. Ita enim hic poteſt uideri Ieſuſſe remp. ſi multi ſūt debilitati. Apparet ār nō mul
tos eſſe: ſi plura habet mēbra q̄ debilitatis reliquit. Et illud æque ab illo aiebat corrupte dictum: pro
diderunt plures mēbra. Græcas ſententias in hoc refero ut poſitis æſtimare primū q̄ facilis gtæcæ
eloquentiæ in latinum tranſitus ſit. & quantum oē quod bene pōt dici cōe omnibus gentibus ſit.
Deinde ut ingenia ingeniis conferatis & cogitetis latinam linguam facultatis nō minus habere li
centiæ minus. Labient ſententiam ſeparati qui locuti de illa homines erant. Sed ubi quotidianum
diurnum & mendicantiū queſtus recognoſcit. Tu hodie minus attuliſti cedo lora. gaudeo me nō
oēs emācaſſe. Quid fles? quid rogas? plus retuliſſes: ſi ſic rogaſſes. Dixeras & illam ſuiam. Date mi
ſeris quod unum percipere gaudiū poſſunt. Aliquis ex iſtis dānatum iſtum uideat. aliquis audeat.
Glicon dixit
Vnicus ſummus amator Ouidii hūc aiebat ſenſum

diſertiſſime apud Naſonem. Ouidium eſt poſitum:quem ad ſimilitudinem ſimiles ſe
memoriæ commendũ occiſo Achille hoc Ephiponem apponi.ouid primas gauderet ex pon
ra poſſet. hoc fuit.Caſſius Seuerus dixerat.Oſtende nobis captiuos.Iulius Baſſus dixerat.Oſtende
nobis meos mendarios tuos.Labienus cõmodius uidebatur dixiſſe.oſtende nobis aliũnos tuos.P.
Aſprenates dixit.Cum induxiſſet ſtipem porrigentem mendico:O fœlicem patrem.& hoc qui dixit fortaſſe pater eſt.

Incipit triceſimaquarta controuerſia fœliciter

1 Aeſæ religionis ſit actio.Parrhaſius pictor athenienſis:cũ Philippus captiuos olynthios uẽderet:emit unum ex iis ſenem.pduxit athenas.torſit.& ad exẽplar eius pinxit Promethea.Olynthius in tormẽtis perit.ille tabulam in templo Mineruæ poſuit,accuſatur religionis læſæ.Gauii Silonis.Infœlix ſenex uidit iacẽtis diuulſæ priæ ruinas abſtractus a cõiuge ſup exuſtæ olynthi cinerem ſtetit:iam ad figurandũ Promethea ſatis triſtis eſt:quo proh Iuppiter, quẽ enim melius inuocẽ aduerſus parrhaſium:q̃ quẽ imitatus eſt,Olynthũ tantũ picturæ tuæ excipio. num ut nauſragũ pingerent merlit.cædit.parum eſt.inuritur.iam nũc pœ eſt.laniatur.hoc iquit in irato philippo ſatis eſt.ſed nondũ irato Ioue.Iulii baſſi.Producitur puer.ſuperuacuũ eſt inquit. nõdum q̃tum ſatis Prometheo põt certere. Vltima olynthi deprecatio eſt. Athenienſis redde me philippo.nõ eſt iſtud donũ.ſacrilegum eſt.Seruus inquit meus fuit.putes philippũ loqui ædem mineruæ tanq̃ caſtra macedonũ fugiunt.Clodii turrini.Parũ inquit triſtis eſt.niſi quia athẽienſem domi num ſortitus eſt.Dabo tibi parrhaſi maiora torméta.duc illũ adiacentẽ olynthũ. duc illo ubi liberos.ubi domũ perdidit.ſcis certe q̃ triſtem illũ emeris.Olynthis urbẽ aperuimus.templa præcluſimus.Ergo minime olynthius tortus eẽt ſi omnes illos Macedones emiſſent.Torquer.hoc nec ſub philippo factum eſt.moritur.hoc nec ſub Ioue.Argentarii hoc hoſpitio olythius athenis exceptus eſt.tantum porro olynthius poſſit,parrhaſius quid nõ? & oculos noſtros torquet.ibi ponit tabulã ubi fortaſſe nos tabulam fœderis poſuimus.hoc promethea facere eſt:non pingere. Aiebat tortoribus,Sic incendite.ſic cædite.ſic iſtũ quem fecit:cum maxime uultũ ſeruare ne iſti ipſi exemplar.Cæſtii pii,Emi inquit.imo ſi athenienſis es redemiſti.ſi neſcis parrhaſi in iſto tẽplo pro olynthiis dona ſoluuntur.Crudelis illæ grætiæ carnifex.iſtũ tamen nihil amplius q̃uendidit.pducitur nobis ſenex longa miſeriarum tabe confectis:reductis introrſus oculis tam triſtis quaſi iam tortus eſſet. ut admoueri ſibi catenas uidit:ſuperuacuæ inquit ſunt.ſi ad aliũ dominũ peruenilſem:athena fugerẽ Iſtud tibi in nullo olynthio permitto niſi laſthenem emeris.Triarii.Corrupiſti duo maxima ,prmethei munera ignem & hominẽ.quẽcunq; præco flentem uiderat:ſciebat te emptorẽ: miſerabantur omnes.Te fortaſſe ipſe philippus reduci iuliſſet ſi athenienſem uidiſſet emptorem:quod ego fabuloſum eſſe nõ dubito.Sed uttũ uult parrhaſius eligat.parum pie aut infami auctione imitatus ẽ.clamabat iſte nondũ ſatis triſtis es. nondũ ſatis inq̃ adieciſti.ad priorẽ uultum talis in auctione philippus.Muſæ,Narraturus ſum olynthi ſenis ignes uerbera,tormenta.aliquis me nũc quæri de philippo putat,Dii deæq; te perdant miſericordẽ philippum feciſti.Si iſti creditis iratum Iouem imitatus eſt.ſi nobis iratum Philippum uicit.Pinge Philippum crudelem oculo effoſſo.iaculo perfractũ per tot damna a diis immortalibus tortũ,Chornelii hiſpani.Vltima mẽbrorum meorum tabes tormentis imoritur.Parrhaſi quid agis? non ſeruas propoſitum hoc ſupra prowethea eſt tantũ patiendum eſt pingente parrhaſio quantũ itato Ioue. Arellii fuſci patris.Pinge promethea : ſed homines facientem ſed ignis diuidentem.pinge ſed inter munera potius q̃ inter torméta.Inter altaria,Iouis thii ſenis crucem poſuit.ex ſeruis tuis alienis fœlicius ſeruit.utiq; fœlicior eſt q̃ quis macedoni ſeruit.Fuluii ſparſi. Si ad ſuccurrendum profectus es queror quod utinam philippe his auctionẽ cum exemptione feciſſes nẽ quis athenienſis emeret. Non uidit phidias iouem fecit tamen uelut tonantem.Nec ſtetit ante oculos eius Minerua.dignus tamen illa arte animus & conceptit deos & exhibuit quod facturi ſumus.Si bellum uolueris pingere:diuerſas uirorum ſtatuemus acies & i mutua uulnera armabimus manus.victi ſequentur.victores cruenti reuertentur.Ne parrhaſi manus ludat temere coloribus intermitioni humanæ timendum eſt.Si neceſſe eſt aliquem torqueri eme nocentem ſeruum:ut ex eodem tempore ex eo exemplum ſumas & ſupplicium. Statuitur ex altera parte parrhaſius cum coloribus ex altera tortor cum ignibus.flagellis.eculeis.Ita aut uidẽtẽ aut expectãtem parrhaſi patũ triſtem putas.Dicebat miſer nõ ,pdidi patriã athenienſes ſi nihil merui ſuccurrite.ſi merui reddite philippo.Inter iſta parrhaſius dubiũ eſt ſtudioſius pingat.an ille ſæuiat. toquat uerberet,ſic iſte carnifex colores temperat.quid ais? parũ triſtis uidetur quem philippus uendidit. emit parrhaſius.etiam nunc torque.etiã nunc bene habet.ſic tene.Iſte uultus eẽ debuit.lacerati.hic morientis.PORTII LATRONIS.Si uidetur tibi iſtis munetibus aram miſericordiæ orna.Nemo ergo ex olynthiis miſerius ſeruit q̃ qui athenienſem dominũ ſortitus eſt.Miſer ubicũq; philippũ nõ uiderat pacẽ putabat.alliga inqt aiebat:ſolutus apud philippũ fuit.Albutii ſylii. Expecta dũ euthy-

...s capiatur ...omnia parrhah...e tortor effecit... ...ppus quoq; ...ẽdidit cõ
...tinus eſt.Prodi... ...ex nobilis.ſens.reſpiciẽs patriã.placuit iſti uultus.habuit ali... prmethei
ſimile.etiã ante... torqueat diligẽter agn cãm. Vt philippus olynthio nõ eſt ego pecuniã ...ndi.re
di ad auctorẽ p... hoiem prometheus dixit ortus:Propter me ,prmethea hoies ne torſeris. ...nilippus
ſic rogabat.liceat olynthios uiuere,Parrhaſius aliter rogatur.olynthiis mori liceat. Triſtem uolo facere nemo faciet ſi philippus nõ facit.Hanc cõtrouerſiã magna ps declamato: ſic dixit controuerſiam diuideret,ſed accuſationẽ qũo ſolent ordinare actionẽ ſuã in foro qui primo loco accuſatus in ſcholaſtica qa nõ duobus dicit locis:ſemp nõ dicẽdũ tamẽ ſed reſpondendũ eſt.obiiciũt q̃ hominẽ torſit,q̃ Olynthiũ q̃ deo: ſupplicia imitatus ſit.q̃ tabulã in tẽplo mineruæ poſuit.Si parrhaſius reſpõſurus nõ eſt:ſatis bene diuidũt.Nihil eſt aũt turpius:q̃ & eã cõtrouerſiã declamare.in qua nihil ab altera pte reſponderi poterit:aut non reſellere ſi reſpõderi poteſt. Gallio fere ſimilem diuiſinem inparrhaſio habuit ei q̃ habuerat in illa controuerſia:cuius mentio eſt in hoc libro: debilitabat expoſitos detractis qbuſdã. Diuiſit aũt ſic. An læſa ſit religio.qd perdidit inqt? nihil nondũ de iure cõtrouerſiã facio.Perdidit unũ ſenẽ Olynthius fac atheniẽſem.nõ ages mecũ reip.læſæ:ſi athenienſem ſenatorẽ occidero. ſed cædis.ita uerum opinio athenienſiũ corrũpitur miſericordia ſemper ceu ſi ſumas.Nunq̃ unius facto publica ſũma corrũpitur.Solidior eſt opinio athenienſiũ q̃ ut labefactari ullo mõ poſſit.læſa eſt inqt reſpu.læſæ nõ ut exiſtimo aliq̃ olynthi depoſitũ negauerit: uidebiſ nõ hoiem leſiſſe:olynthiis tribuiſti ut eodẽ loco eẽt quo atheniẽſes.leſiſti inqt rẽp.qa aliquis illi aut offerũt nõ qui adiiciũt.qui dirimunt tẽpla nõ qui ornant Peccauerũt primo & ſacerdotes q̃ tabulã receperũt.quare tamẽ nõ reciperent.Deoꝝ adulteria picta ſunt.poſitæ ſunt picturæ Herculis liberos occidentis.Deinde an ob id accuſari poſſit læſæ reip,qd ei facere licuit.Ea lege pſequere qa nõ licuit.dicis mihi hoc facere nõ oportet.huic rei æſtimatio imenſa eſt.Itaq; nulla uindicta eſt. Et id tantũ punitur qd nõ licet ſatis abũdeq; ſi opifex reꝝ iperitus ad legẽ inocẽs eſt. An hoc ei facere licuerit.hoc in illa diuidiſ. An Olynthius apud atheniẽſem etiã anteq̃ fieret decretũ? Seruus inquit eſt meus quẽ ego emi belli iure. Vobis atheniẽſes expedit.alioqn iperiũ ueſtrũ in antiquos fines redigitur q̃quid eſt bello partũ. Et eſt contra. At ille ſeruus alii emptori eẽ põt.atheniẽſi nõ. Quid.n. ſi atheniẽſem a Philippo emiſſes? Atqui ſciebas olynthios nobis cõiunctos eſſe fœdere. Vt ſcias inqt ſeruos fuiſſe.decretũ poſtea factũ eſſe athenienſiũ quo iuberẽtur & liberi & ciues eſſe. quare hoc illis ius ſi iã habebãt dabaſ. Deinde an decreto hoc nõ cõtineaſ liberi:ut fiãt:ſed ut eẽ liberi iudicentur.Hoc cenſuimus olynthios ciues noſtros eẽ.ita & ille ciuis noſter fuit.nõ inqt.iẽ decretũ in futurum factũ eſt nõ in pteritũ. Vis hoc ſcire ius? Non qs qui olynthiũ ſeruũ habuit accuſabiſ: q̃ ciuem ſui ſeruitute tenuerit.Si qd tunc iter neceſſaria ſeruiliũ officio: miſteria pcuſſit aut cæcidit iniuriarũ accuſabiſ. At q̃ tũ ad ius attiet nihil itereſt:occideritan cæciderit,nã aut cedere nec licuit ...occidere. A pte parrhaſii hũc colorẽ emptũ eſſe a Parrhaſio ſenẽ inutilẽ expiraturũ. Si uerum uultis inqt:nõ occidit illũ ſed deficiẽtis & alioqn expiraturi morte uſus eſt. Torſit inqt tamẽ. ſi lucri cã.obiice nẽpe crudelitatis pciũ athenæ habẽt in argumẽtis dixit q̃tum ſemp artibus licuiſſet medicos ut uim ignotã morbi cognoſcerẽt uiſcera reſcidiſſe hodie cadauer: artus reſcindi:ut neruoꝝ articulorũq; poſitio cognoſci poſſit. Albutius hoc colore calamitoſum fuiſſe orbũ palã mortẽ optantẽ.nec aliter illũ philippus uendidiſſet niſi putaſſet illi pœnã eſſe uiuere.Sylo Põpeius putabat cõmodius eſſe ſi hoc aio eẽt parrhaſius ad auctionẽ ut aliquẽ in hũc uſum emeret.poterit enim uideri elegiſſe uiliſſimũ & maxie inutilẽ.Fuſco Arellio placebat emptũ quidẽ illũ in alios uſus ſed cũ deficeret & mori uellet i id qd unũ ex cadauere artifex poterat ipẽ ſũ.Gallio ad netuꝝ ſe alligauit.nec dixit quo aio emiſſet.Gallionis color intollerabilis eſt.dixit.n.ſenẽ ex noxiis olynthiis emiſſe:qd ſi licet illi fingere:nõ uideo q̃re ex eadẽ opa dicat.& cõſciũ ,pditionis Laſteni fuiſſe & ſe pœnæ cã torſiſſe. Hiſpo Romanus ignorantiã illã excuſauit Pictor inq intra officinã ſuã clauſus q̃ hæc tantũ uulgaria iura nouerit:ſi in ſeruũ nihil nõ domino licere:pictori nihil pingere.Mancipiũ ſuũ opi ſuo ipẽdit nõ oia inquit narras,Olynthius fuit ille qui perit.qd aũt ad rẽ ptinet:cuius nationis ſeruus fuerit? audes inquit ſeruũ dicere olynthiũ etiã poſt bellũ & ante decretũ.alioqn qd uos illi dediſtis beneficium:niſi qd iam illos nec torquere liceret nec occidere. Græci neſas putauerũt,p parrhaſio dicere,oẽs illum accuſauerunt.in eodem ſenſu incurrerunt.Glicon dixit. Triarius hoc ex aliqua parte cum ſurriperet inflexit.hos aiebat Seuerus Caſſius qui hoc facerent ſimiles ſibi uideri furibus aliẽis poculis anſas mutãtibus.Multi ſunt qui detracto uerbo aut mutato aut adiecto putant ſe alienas ſententias lucri feciſſe. TRIARIVS autem ſic uertit.Corrupiſſe duo maxime Promethei munera ignem & hominem.ſed egregie illã ſurripuerunt.Eutemon qui dixit
ſanius q̃ GLICON

DOMAS corruptiſſime hic eſt Craton uenuſtiſſimus homo.& prohomo & profeſſus.Aſinius qui bellum cum omnibus atticis gerebat cuꝝ donaret illi Cæſar talentũ.in.xxiiii.ſeſtertia ſunt atheniẽſiũ more
hic Cæſari qd illũ nunq̃ niſi mẽſe decẽbri audiret:dixit & cõmendareſ a Cæſare.Paſſienus.

Ne[illegible]curare[illegible]nterrogāti [illegible] nō complecter[illegible]ut tanti uiri gra[illegible] Sæpe[illegible]
sarē cū im[illegible]ginē cōfligere hoīem æacidæ linguæ:& q minus liber erat p[illegible] ex ca-
ptiuū [illegible]us.ex coco lectitarius.ex lectitario usq; ad amicitia Cæsaris.fo[illegible]lix usq; in [illegible] utranq; fortu-
nā conte[illegible]sit & in q̄ erat & in q̄ fuerat:ut cū illi multis de cāis iratus Cæsar interdix[illegible]et domo cōbu
reret:histo[illegible]ias reꝝ ab illo gestaꝝ q̄si & ipsi īgenio suo īterdiceret: disertus hō & dicax a quo multa
īprobe sed [illegible]enuste dicta ne modū excedā.ex tūc & ad parrhasiū reuertor.NICETES dixit

HISPO Romanus dixit.ignis ferꝝ tormēta pictori isti a Pyilippo officina est:SPARSI
snīa ī descriptiōe picturæ hēt aliqd corrupti.[illegible]ubicūq; sanguine opus est hūano utit.dixit.n.qd' fie
ri nō pōt.illū locū oēs tētauerūt.qd si uolueris bellū īpingere?qd si incendiū? a græcis.DORON
furiose dixit

Sed mihi est qd' minus fieri possit:q̄ qd' a METRODORO dictū est.

TRIARIVS dixit:nondū dignū irato ioue gemuisti.Ate
rius dixit.Sanus nondū uultus ad fabulā cōuenit.& illū parrhasii ut oīa fiāt ad exēplum uiuat q tor
tus est.Si uultis audire supra qd' nō possit ꝓcedere insania.LICINIVS Nepos ait.Si uultis digne pu
nire parrhasiū ipse se pingat.Nō minus stulte EMILIANVS qdā græcus rhetor:qd' genus studioꝝ
amabilissimū est.HEXARIDA fatuus dixit.

OTHO Pater cū pro parrhasio diceret hoc colore
decisus est.qa cōciderant inqt per ꝓditores olythiis.uolui pingere iratū ꝓditori suo ionē.GARGI
VS multo stultius.q̄re ꝓmethei parrhasius supplium pinxisset?ego inqt ardēte olyntho nō odissē
igniū auctorē.LATRONIS illa celebris snīa est.q̄ SPARSVS quoq; subtractis qbusdā uerbis di-
xit in descriptiōe mortuoꝝ.Parrhasi emorior.sic tene hanc snīam aiunt.& Dioclem charissimū di
xisse nō eodē mō Hisporidion honeste Romanus fecit.multo enim
uehemētius insanit q̄ nostri fanatici.Voluit uideri uolturios ad tabulā parrhasi aduolare.fabula ele
ganti ad turpē snīam perductus traditur. Zeusin ut puto pinxisse pueꝝ unā tenentē
& cū tanta eēt similitudo uuæ ut etiā admirationē faceret operi:quendā ex ꝑceptoribus dixisse:ha-
bes male æstimare de tabula.nō fuisse.n.aduolaturas aues:nisi similis esset.Zeusin aiunt obleuisse
unā & seruasse illud qd' melius erat in tabula nō quod similis.Sypradio neq; familiarius in tēplum
uolturios subire putauit q̄ passeres aut colūbas.dixit enim
Se nolo romāos in ulla re uinci.restituet aciē Murrhedius q dixit pīge Triptolemū qui uinctis dra-
conibus sulcauit auras.Inter illos qui de Prometheo corrupte aliqd dixerant:& Apaturius locū si-
bi uindicat.dixit enim O

Incipit tricesimaquinta & ultima cōtrouersia fœliciter.

Vr cōcione ꝓhibeatur.Quidā cū diuitē ꝓditionis postulasset:noctu parietē eius effodit.
& scriniū in quo erāt missæ ab hostibus epistolæ sustulit.dānatus est diues.Accusator cō
cionari cū uellet a magistratu ꝓhibitus agit iniuriaꝝ.Portii latrōis id solū sustulit quod
reliquisset.nihil tā fur timui q̄ ut dominus res suas nō agnosceret.fac mihi inuidiā.prodidi
furtū meū.ago magistratui isti gratias:cū ad illū furtū meū detulissem:pueꝝ suū moueri nō iussit.
ruentē ciuitatis statū unius parietis ruina reposui.OSCI solicitus erat ne qd ꝑdiderat q̄reret.īdiciū
profiteor.multos futuri cōscios habeo.at illud tuto illi ostēdi.hoc furtū nō solus hēo.furtū est qd'
timet dominus cognoscere.potui nō eē paup.habui qd magno uenderē:Teneo ecce epistolas in q
bus manifesta proditionis argumēta sunt in qbus hostiū consilia.Te interrogo si furtū est repono
MVSAE.Furtū uocas qd' qui ꝑdiderat negabat suū?furtū fecisset ex hostibus.Clodii Turrini.Fur-
tum uocas qd' qui ꝑdiderat suppliciū tulit:qui surripuerat præmiū?uter ꝑmisisset loqui:si eodē tpe
fur uenisset & dominus.potui rēp.magno uendere uel ꝓditori.ARELLII Fusci patris.Mille nauiū
domini græci furto troiā cepistis.si bene furto euertūtur urbes q̄to melius seruant?Si nō indicaue-
ro cuius scit:nemo cognoscet.Vibii ruffi.Cuius ego si potuissem:nō parietē tantū pectus ipsum ꝑ
fodissem.Nondū totū cōsumaui officiū.nō est tantū angusta resp.ut ab uno opprimi possit.CAE-
STII PII:Nolite a me oīa exigere quæ scio.multa sunt q̄dā & in concione dicēda.hoc furtum libe-
ros uestros docete.Rogo uos iud.per furtum meū quotiens furtum meū protuli:tacet dominus:
ecce fur.Ecce altera iniuria:nō tu inquit perfodisti domū.Tace.ego noui ista melius.Narrare soleo
non negare quæ scio.

Explicit liber sextus & ultimus controuersiarum.

Registrum huius operis

Omnes sunt quaderni præter .a.&.C. qui sunt quinterni

fl. 295

Seneca
BB-SL
88
BB inc 2